

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DEMOKRAT PARTİLİ YILLARDA SİYASETİN KONYA BASININA
YANSIMASI (1946-1960)**

Hazırlayan

Betül TEKİNSOY

Tarih Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Danışman

Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

Tokat- 2020

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN danışmanlığında hazırlamış olduğum *Demokrat Partili Yıllarda Siyasetin Konya Basınına Yansıması (1946-1960)* adlı Doktora tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

28/09/2020

Betül TEKİNSOY

İTHAF

Hasan Göktuğ ve Umay Bilge'ye

ÖNSÖZ

Türk İstiklal Harbi sürecinde Birinci Meclis'te tefrikanın önüne geçebilmek, milli birlik ve beraberliği sağlayabilmek için herhangi bir siyasi partinin kurulmasına ya da meclis içerisinde faaliyet göstermesine müsaade edilmemiştir. Harbin kazanılmasından sonra Lozan Konferansı öncesinde Büyük Millet Meclisi kendini feshetmiş ve yeni milletvekili seçimleri öncesinde Mustafa Kemal Paşa tarafından Halk Fırkası kurmuştur. Daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası ismini alacak olan siyasi oluşum Atatürk inkılapların hayata geçirilmesinde en önemli araç olmuştur. Atatürk döneminde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası gibi çok partili hayata geçiş denemeleri yapıldıysa da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya'nın yeni bir sürece girmesi ve Türkiye'nin kendisini demokratik Batı Bloğunun yanında konumlandırması tek parti döneminin sonunu da beraberinde getirecektir. Nitekim 1945'de ilk olarak Nuri Demirağ'ın başkanlığında kurulan Milli Kalkınma Partisi'ni kısa süre sonra Demokrat Parti'nin kuruluşu takip edecek ve Türkiye'de çok partili dönem başlayacaktır. Çok partili döneme geçişle birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin uzun süredir devam eden iktidarından rahatsızlık duyan kitleler Demokrat Parti'yi destekleyecekler ve nihayet 1946'da kurulmuş olan parti, 1950 yılında iktidara gelmiştir.

Çok partili hayata geçişle birlikte ortaya çıkan süreç Ankara'da olduğu kadar devlet merkezinin dışında yani taşrada da kendisini hissettirmiştir. Aynı zamanda çok partili hayata geçiş süreci bütün değişim dönemlerinde olduğu gibi beraberinde sancıları ve tartışmaları da getirmiştir. Bu çatışma döneminin izlerini yansıtan en önemli araçlardan birisi, döneme ait basındır. Tek parti döneminde hemen hemen tamamıyla Cumhuriyet Halk Partisi'nin kontrolünde olan basının karşısında 1945'den itibaren muhalefeti temsil eden, onların tezlerini savunan basın da ortaya çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de pek çok vilayette olduğu gibi Konya'da da Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti arasındaki mücadele dönemin basınının en önemli gündemlerinden birisini oluşturmuştur. İlk yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi'ni destekleyen güçlü bir basın varken iktidar gücünün ortadan kalkmasıyla birlikte bu kuruluşlar kapanacaklardır. Demokrat Parti iktidarı ise Konya'da kendisine yakın yeni basın kuruluşlarının ortaya çıkmasına zemin oluşturacaktır. Bu çalışma 1946'da Demokrat Parti'nin kuruluşu ile başlayan ve 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi sürecini içine alan dönemde Konya basının siyasi gelişmeler karşısındaki tutumunu ve basının meseleleri ele alış biçimini ortaya koymak maksadıyla hazırlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, sabırla tüm sorularımı cevaplayan ve beni yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. İsmet Türkmen'e özellikle teşekkürü borç

bilirim. Ayrıca tez izleme jürimde yer alan Prof. Dr. Eren Yürüdü ve Prof. Dr. Mustafa Çolak hocalarıma da bu süreçte yaptıkları akademik katkı ve tavsiyelerinden dolayı teşekkür ederim. Prof. Dr. Mehmet Serhat Yılmaz ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail Özer hocalarıma tezimi titizlikle okudukları ve tavsiyelerinden dolayı hassaten teşekkür ederim. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Konya Koyunoğlu Müzesi çalışanlarına bilgi ve belgelere ulaşmamda sağladıkları katkıdan dolayı teşekkür ederim. Bu süreçte her zaman desteğiyle yanımda olan eşim Dr. Yunus Emre Tekinsoy ile oğlum Hasan Göktuğ ve kızım Umay Bilge'ye de şükranlarımı sunuyorum.

Betül TEKİNSOY

Tokat 2020

ÖZET

Demokrat Partinin 1946 yılında kurulmasıyla birlikte Türkiye’de Cumhuriyet Halk Partisi karşısında güçlü bir muhalefet ortaya çıkmıştır. 1950 yılında ise Demokrat Parti’nin iktidara gelişiyle birlikte Türkiye’de Cumhuriyet Halk Partisinin uzun süredir devam eden tek parti iktidarı sona ermiştir. Bu tez çalışması 1946-1960 yılları arasında gerçekleşen siyasi olayların Konya basınına yansımalarını konu almaktadır. Çalışmamız giriş, dört bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Çalışmamızda ana kaynak olarak 1946-1960 yılları arasında Konya’da yayınlanan gazeteler kullanılmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgelerinin yanı sıra telif ve tetkik eserlerden istifade edilmiştir.

Tezimizin giriş bölümünde Türkiye’de çok partili siyasi hayata geçiş süreci ve Demokrat Parti hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Konya’nın 1946-1960 yılları arasındaki nüfusu, idari yapısı ve Konya basını ele alınarak genel bir panoraması ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde 1946’da Demokrat Partinin kuruluşuyla başlayan ve 1950 yılında iktidara gelişine kadar olan dönemdeki siyasi olaylar, genel ve yerel seçim, parti kongreleri gibi gelişmelerin Konya basınına yansımaları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu dönemdeki siyasi olaylar, seçimler, parti kongreleri, siyasi tartışmalar gibi konuların Konya basınındaki tezahürleri değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve sonrasında meydana gelen gelişmelerin Konya basınına yansımaları hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç kısmında ise elde edilen verilere göre genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Konya, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, 27 Mayıs

ABSTRACT

With the foundation of the Democrat Party in 1946 in Turkey, a strong opposition emerged against Republican People's Party. With Democrat Party's coming to power in 1950, long-running one-party state (power) of Republican People's Party ended. This thesis studies the reflection of the political events - through Konya press - that took place between 1946-1960. Our study is consist of an introduction, four chapters and a conclusion part. The newspapers published in Konya between 1946-1960 were used as the main source in our study. In addition we benefited Turkish Presidency State Archives of the Republic of Turkey – Department of Republican Era Archives, as well as.

In the introduction part, we gave some knowledge about Democrat Party and the period of Turkey's transition to multi-party political life. In the first chapter, we tried to express a general panorama of Konya by explaining the city's population, political structure and media/press between 1946-1960. In the second chapter, we gave some knowledge about the reflection of the developments - like political events, general and local elections, party congresses - in Konya press from the foundation of the Democrat Party in 1946 to Democrat Party's coming to power in 1950. In the third chapter, we evaluated the reflection of the developments - like political events, elections, party congresses and political discussions - in Konya press during the years in which Democrat Party was in power. In the fourth chapter we studied the reflections of developments in Konya press after during and after May 27, 1960 coup d'état. In the conclusion part, we made a general evaluation using the historical information.

Keywords: Press, Konya, Democrat Party, Republican People's Party, May 27

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
İTHAF.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
ARAŞTIRMANIN AMAÇ YÖNTEM VE KAYNAKLARI	xvi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KONYA’DA NÜFUS, İDARİ YAPI ve BASIN (1946-1960).....	28
1.1. KONYA NÜFUSUNA GENEL BAKIŞ.....	29
1.1.1. Konya Nüfusu (1945-1960)	32
1.1.2. Konya’ya Yapılan Göçler	45
1.1.2.1. CHP Dönemi Göçler	46
1.1.2.2. DP Dönemi Göçler.....	49
1.1.2.3. Konya’ya Göçmenlerin İskânı ve Yapılan Yardımlar.....	53
1.2. KONYA’DA İDARİ YAPI.....	61
1.2.1. CHP İktidarı Döneminde İdari Yapı (1946-1950)	61
1.2.2. DP İktidarı Döneminde İdari Yapı (1950-1960).....	63
1.2.2.1. DP Döneminde İdari Yapıya İlişkin Tartışmaların Konya Basınına Yansıması	67
1.2.3. Konya Valileri.....	74
1.2.4. Konya Belediye Başkanları.....	77
1.2.5. Konya İl Genel Meclisi’nin Çalışmaları	81
1.3. BASIN VE SİYASİ İRADE ÜZERİNDE TESİRİ	90
1.3.1. CHP Dönemi Basın.....	92
1.3.2. DP Dönemi Basın.....	98
1.3.3. “Besleme Basın” Deyiminin Ortaya Çıkışı (Güdümlü Basın)	106
1.3.4. Yerel Basın ve Siyasi İşlevi	108
1.3.5. Konya Yerel Basını.....	109
1.3.5.1. Babalık (1910-1952)	111
1.3.5.2. Ekekon (1935-1950).....	115
1.3.5.3. Selçuk (1945-1950).....	120

1.3.5.4.	Akyokuş (1947-1949)	121
1.3.5.5.	Küme (1948-1949)	124
1.3.5.6.	Yeni Konya (1949-...)	124
1.3.5.7.	Meram (1950).....	128
1.3.5.8.	Yeni Meram (1950- ...).....	128
1.3.5.9.	Öğüt (1950-1952).....	132
1.3.5.10.	Gürses (1950-1952).....	132
1.3.5.11.	Bizim Şehir (1952).....	135
1.3.5.12.	Mengene (1952)	135
1.3.5.13.	Bizim Mengene (1953).....	136
1.3.5.14.	Ney- Sanat Edebiyat (1953)	136
1.3.5.15.	Durak (1953-1954).....	136
1.3.5.16.	Kervan (1954)	136
1.3.5.17.	Öz Demokrat Konya (1957-1960).....	137
1.3.5.18.	Işık (1958-1964).....	140
1.3.5.19.	Karaman (1949)	141
1.3.5.20.	Akşehir (1948)	141
1.3.5.21.	Zaman (1949).....	142

BÖLÜM 2: 1946-1950 YILLARI SİYASİ OLAYLARIN KONYA BASININA

YANSIMASI.....	143
2.1. DP’NİN KONYA’DAKİ TEŞKİLATLANMASI	143
2.2. DİĞER PARTİLERİN TEŞKİLATLANMASI	146
2.3. 1946-1950 YILLARI ARASINDA KONYA’DA DP ve CHP KONGRELERİ	147
2.3.1. Demokrat Parti Kongreleri	147
2.3.2. DP Mitingleri	155
2.3.3. CHP Kongreleri.....	157
2.4. KONYA’DA 1946 SEÇİMLERİ	162
2.4.1. Belediye Seçimleri	162
2.4.1.1. CHP’nin Propaganda Faaliyetleri.....	163
2.4.1.2. 1946 Belediye Seçimlerinde Adaylar.....	167
2.4.1.3. 1946 Belediye Seçimleri İçin Konya’da Yapılan Hazırlıklar	168
2.4.1.4. 1946 Belediye Seçim Sonuçları	168
2.4.2. 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri	171
2.4.2.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar.....	172

2.4.2.2. Seçim Öncesi Hazırlıklar	179
2.4.2.2.1. CHP'nin Seçim Öncesi Hazırlıkları	179
2.4.2.2.2. DP'nin Seçim Öncesi Hazırlıkları.....	182
2.4.2.2. 1946 Seçimleri ve Sonuçları	183
2.4.2.3. VIII. Dönem Chp Konya Milletvekilleri.....	185
2.5. KONYA BASININDA DP İLE İLGİLİ YAZILAR.....	190
2.5.1. Konya Basınında DP'den Tasfiye ve İstifa Haberleri	190
2.5.2. Konya Basınında DP'ye Yönelik Eleştiri Yazıları.....	193
2.5.3. Ulusal Basında Yer Alan Yazıların Konya Basınına Yansıması	197
2.5.4. DP'ye Yönelik Eleştirilere Cevap Mahiyetinde Yazılar	198
2.5.5. Konya Basınında CHP-DP Mukayyesine Dair Yazılar	201
2.5.6. Konya Basınında DP-CHP Arasında Uzlaşmaya Dair Yazılar	204
2.5.7. DP'lilere Yönelik Baskıların Basına Yansıması	205
2.6. KONYA BASININDA CHP İLE İLGİLİ YAZILAR	208
2.6.1. Konya Basınında CHP'den İstifa Haberleri	210
2.6.2. Konya Basınında CHP'ye Yönelik Eleştiri Yazıları	213
2.6.3. Konya Belediyesine Yönelik Eleştiri Yazıları	226
2.7. CHP İKTİDARI DÖNEMİNDE KONYA'DA LAİKLİK VE DİN KONUSU	229
2.7.1. Konya Basınında Laiklik ve Din Konusu	233
2.7.1.1. CHP Karşısı Basında Camilerin Müzeye Dönüştürülmelerine Dair Haberler..	237
2.7.2. Köşe Yazılarında Laiklik ve Din Üzerine Tartışmalar.....	238
2.8. CHP DÖNEMİ ATATÜRK İNKILAPLARI VE KONYA	241
BÖLÜM 3: 1950-1960 YILLARI SİYASİ OLAYLARIN KONYA BASININA	
YANSIMASI.....	245
3.1. 1950-1954 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER	245
3.1.1. DP Konya Kongreleri ve Basına Yansıması	245
3.1.2. CHP Konya Kongreleri ve Basına Yansıması.....	252
3.2. 1954-1957 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER	253
3.2.1. DP Kongreleri ve Basına Yansıması	253
3.2.2. CHP Kongreleri ve Basına Yansıması	258
3.3. 1957-1960 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER	262
3.3.1. DP Kongreleri ve Basına Yansıması.....	262
3.3.2. CHP Kongreleri ve Basına Yansıması	268
3.4. BASINDA DP KONYA GENÇLİK TEŞKİLATI.....	276

3.5. DİĞER PARTİLERİN FAALİYETLERİ.....	278
3.5.1. Konya’da MP’nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması	278
3.5.2. Konya’da Türkiye Köylü Partisi’nin (TKP) Faaliyetleri ve Basına Yansıması	281
3.5.3. Konya’da CMP’nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması	282
3.5.4. Konya’da HP’nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması	287
3.6. 1950-1960 ARASI KONYA’DA SEÇİMLER	293
3.6.1. Genel Seçimler.....	293
3.6.1.1. 14 Mayıs 1950 Seçimleri	293
3.6.1.1.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar.....	295
3.6.1.1.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları	299
3.6.1.1.3. Adayların Belirlenmesi	302
3.6.1.1.4. 1950 Seçim Sonuçları	304
3.6.1.1.5. IX. Dönem DP Konya Milletvekilleri	307
3.6.1.2. 2 Mayıs 1954 Seçimleri	322
3.6.1.2.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar.....	323
3.6.1.2.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları	329
3.6.1.2.3. Adayların Belirlenmesi	335
3.6.1.2.4. Seçim Sonuçları	338
3.6.1.2.5. X. Dönem DP Konya Milletvekilleri	341
3.6.1.3. 27 Ekim 1957 Seçimleri.....	351
3.6.1.3.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar.....	352
3.6.1.3.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları	359
3.6.1.3.3. Adayların Belirlenmesi	365
3.6.1.3.4. Seçim Sonuçları	367
3.6.1.3.5. XI. Dönem Konya Milletvekilleri	369
3.6.2. Konya’da Yerel Seçimler	382
3.6.2.1. 3 Eylül 1950 Belediye Seçimleri.....	382
3.6.2.2. 13 Kasım 1955 Belediye Seçimleri.....	383
3.6.2.3. Muhtar Seçimleri.....	386
3.6.2.4. 15 Ekim 1950 İl Genel Meclisi Seçimleri.....	389
3.6.2.5. 25 Eylül 1955 İl Genel Meclisi Seçimleri.....	391
3.7. 1950 SONRASI KONYA BASININDA DP	392
3.7.1. DP’ye Yönelik Eleştiri Yazıları	394
3.7.2. DP’den İstifa Haberleri	408

3.8. 1950 SONRASI KONYA BASININDA CHP.....	411
3.8.1. CHP'ye Yönelik Eleştiriler	411
3.8.2. CHP'den İstifa Haberleri.....	423
3.9. VATAN CEPHESİ VE KONYA.....	427
3.9.1. Vatan Cephesi Davasının Soruşturma Süreci.....	442
3.10. TAHKİKAT KOMİSYONU VE KONYA	445
3.11. DP İKTİDARINDA GÜNDEMİ MEŞGUL EDEN TARTIŞMA KONULARI	446
3.11.1. Konya Basınında Atatürk İnkılapları ve İrtica Tartışmaları.....	446
3.11.2. Konya Milletvekillerinin İnkılaplara Karşı Tutumlarının Konya Basınına Yansıması	467
3.12. AHMET EMİN YALMAN'IN “KIZIL RUHLU KARA KUVVET” YAZISI VE KONYADAKİ AKİSLERİ	469
3.13. DP DÖNEMİ LAİKLİK VE DİN KONUSU ÜZERİNE TARTIŞMALAR	482
3.14. DIŞ POLİTİKA MESELELERİNİN KONYA BASININDA YANKILARI	501
3.14.1. Konya Basınında Kıbrıs Meselesi.....	501
3.14.2. Konya Basınında Kore Savaşı.....	511
3.15. SİYASİLERİN KONYA ZİYARETLERİ.....	515
3.15.1. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Konya Ziyaretleri.....	515
3.15.2. Başbakan Adnan Menderes'in Konya Ziyaretleri.....	520
3.15.3. Bakanların Konya Ziyaretleri.....	523
3.15.4. Diğer Parti Başkanları ve Milletvekillerinin Konya Ziyaretleri	530
BÖLÜM 4: KONYA BASININDA 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ.....	534
4.1. DP'NİN TARİH SAHNESİNDEN ÇEKİLİŞİ VE ASKERİ MÜDAHALENİN ARKA PLANI.....	534
4.2. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ.....	545
4.3. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ ÖNCESİ KONYA BASINI	548
4.4. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ SONRASINDA KONYA BASINI.....	567
4.4.1. Askeri Müdahale Sonrasında Konya'da Yapılan Mitingler	571
4.4.2. Askeri Müdahale Sonrası Konya Köylerine Gazete Dağıtılması.....	575
4.4.3. Askeri Müdahale Sonrası Konya Köylerine Düzenlenen Geziler.....	577
4.4.4. Milli Birlik Komitesi'ne Konya'dan Yapılan Yardımlar	580
4.4.5. Konya'da Askeri Müdahale Aleyhtarı Faaliyetler	584
4.5. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİNİN ULUSAL BASINDAKİ YANSIMALARI	586
4.6. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİNİN KONYA BASININDAKİ YANSIMALARI	589

4.6.1. Köşe Yazılarında Askeri Müdahale ve DP	589
4.6.2. Askeri Müdahale Sonrası Demokrat Parti Hakkında Basında Yer Alan Haberler..	603
4.7. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALE SONRASI KONYA MİLLETVEKİLLERİ HAKKINDA İDDİALAR VE YARGILANMA SÜREÇLERİNİN KONYA BASININA YANSIMASI	615
SONUÇ.....	621
KAYNAKÇA	629
EKLER.....	649
ÖZGEÇMİŞ.....	657

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO NO

TABLO 1: 1927-1950 ARASINDA KADIN-ERKEK NÜFUSU	32
TABLO 2: TÜRKİYE İLE KONYA’NIN NÜFUSU VE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZLARI (1927-1960).....	33
TABLO 3: 1945 YILINDA YAPILAN NÜFUS SAYIMINA GÖRE KONYA MERKEZ, İLÇELER VE BUCAK VE MUHTARLIKLARDAKİ NÜFUS	34
TABLO 4: 1950 YILINDA YAPILAN NÜFUS SAYIMINA GÖRE KONYA MERKEZ, İLÇELER VE KÖYLERDEKİ NÜFUS	37
TABLO 5: 1955 YILINDA YAPILAN NÜFUS SAYIMINA GÖRE KONYA MERKEZ, İLÇELER VE KÖYLERDEKİ NÜFUS	39
TABLO 6: 1960 YILINDA YAPILAN NÜFUS SAYIMINA GÖRE KONYA MERKEZ, İLÇELER VE KÖYLERDEKİ NÜFUS	41
TABLO 7: 1945-1960 ARASINDAKİ NÜFUS SAYIMLARINA GÖRE KONYA’NIN İLÇE, BUCAK VE KÖY SAYILARI	66
TABLO 8: KONYA MERKEZ VE İLÇELERİNDE 1955 YILI İL GENEL MECLİSİ SEÇİMLERİNE KATILIM ORANI	86
TABLO 9: DP’NİN KURULUŞ DÖNEMİNDE KONYA’DA TAŞRA ÖRGÜTLENMESİ.....	145
TABLO 10: BÖLGELERE GÖRE 1950 SEÇİM SONUÇLARI (MARMARA, EGE, AKDENİZ, KUZEY-ORTA).....	294
TABLO 11: BÖLGELERE GÖRE 1950 SEÇİM SONUÇLARI (GÜNEY-ORTA, KARADENİZ, DOĞU-ORTA, KUZEYDOĞU, GÜNEYDOĞU)	294
TABLO 12: 1954 GENEL SEÇİMLERİ PARTİLERİN MİLLETVEKİLİ DAĞILIMLARI VE TBMM TEMSİL ORANLARI.....	323
TABLO 13: 1957 GENEL SEÇİMLERİ PARTİLERİN OY ORANLARI VE MİLLETVEKİLİ SAYILARI	351
TABLO 14: 1957 GENEL SEÇİMLERİ KONYA SEÇİM SONUÇLARI	367
TABLO 15: 1950 İL GENEL MECLİSİ SEÇİMİ SONUÇLARI	390
TABLO 16: 1955 İL GENEL MECLİSİ SEÇİMİ SONUÇLARI	391
TABLO 17: VATAN CEPHESİ ÜYELERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI	429

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agmd	: Adı geçen madde
agt	: Adı geçen tez
Av	: Avukat
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMKP	: Cumhuriyetçi Millet ve Köylü Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
CTAD	: Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi
ÇTTAD	: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
HP	: Hürriyet Partisi
km²	: Kilometre kare
KP	: Köylü Partisi
MP	: Millet Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
Nu	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TMO : Toprak Mahsulleri Ofisi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vd : Ve diğerleri

Y. : Yıl

Yay. Yön. : Yayın Yönetmeni

ARAŞTIRMANIN AMAÇ YÖNTEM VE KAYNAKLARI

A. ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti'nin toprakları İtilaf Devletleri arasında paylaşılmış, ortaya çıkan bu oldubitti karşısında bağımsızlığını devam ettirmek isteyen Türk milleti, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu'da Milli Mücadele Hareketi'ni başlatarak başarıya ulaşmıştır. Türk İstiklal Harbi'nde İtilaf Devletleri karşısında verilen mücadele, Lozan Barış Antlaşması imzalanmış olmasına rağmen İngiltere ile Türkiye arasındaki Musul sorunu gibi meseleler, yeni kurulan devletin “Batı”ya karşı temkinli bir dış politika izlemesine ve ilişkilerini belli bir mesafede tutmasına zemin oluşturmuştur. Buna karşın Sovyet Rusya ile olan ilişkiler Milli Mücadele döneminden itibaren dostane bir şekilde gelişmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye dış politikada yeni bir yol izlemek mecburiyetinde kalmıştır. İki kutuplu dünya düzeninde Sovyet Rusya'nın bir tehdit olarak algılanması Türkiye'yi batı bloğuna yaklaştırmıştır. Bu bağlamda savaş sonrasında kendisini batı bloğunda konumlandıran Türkiye, yeni müttefikleri gibi demokratik bir rejime geçişi de zaruret olarak görmüştür.

1923'ten itibaren tek başına ülkeyi yöneten Cumhuriyet Halk Partisi kadroları ve İsmet İnönü, savaş sonrasında çok partili hayata geçişin de önünü açmıştır. İlk olarak Nuri Demirağ öncülüğünde Milli Kalkınma Partisi kurulmuş olmasına rağmen Halk Partisi karşısında en önemli muhalefet oluşumu yine aynı partinin kadroları tarafından oluşturulan Demokrat Parti olacaktır. 1946'da kuruluşundan 1950 yılında iktidara gelişine kadar en önemli muhalefet örgütlenmesini oluşturan Demokrat Parti, 1950-1960 yılları arasında kesintisiz on yıllık dönemde Türkiye'de icra makamında bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren tek parti iktidarında, bütün alanlarda olduğu gibi basında da Cumhuriyet Halk Partisi'nin kontrolü söz konusudur. Ancak 1945 yılından itibaren çok partili hayata geçiş kendisini basın alanında da hissettirmiş ve önce ulusal daha sonra yerel basında muhalefeti destekleyen kuruluşlar ortaya çıkmıştır.

Çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti'nin iktidar yıllarında Türkiye siyasetini takip edebilmenin en önemli yollarından birisi gazetelerdir. Gazeteler bir

tarafından yaptıkları haberler aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirme vazifesini yerine getirirken, diğer taraftan haberi verme şekilleri, kullandıkları dil ve üslup ile özellikle köşe yazılarında ister iktidarı isterse muhalefeti desteklesinler yaptıkları eleştiriler halk kitlerini etkilemiş ve yönlendirilmelerinde etkin bir rol üstlenmiştir. Bugüne kadar çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti iktidarı döneminde basın durumunu ele alan çalışmalar yapılmış olmasına rağmen aynı dönemde taşra olarak nitelendirilebilecek Ankara ve İstanbul dışındaki basının meseleye nasıl baktığına dair bir çalışma yapılmamıştır.

Anadolu'nun önemli merkezlerinden birisi olan ve 1946-1960 yılları arasında İstanbul, Ankara ve İzmir hariç tutulacak olursa Türkiye'nin diğer şehirlerine göre oldukça zengin bir basın hayatına sahip olan Konya'da çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti döneminde basının siyasi olaylara bakışı çalışmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Bu açıdan elde ettiğimiz verilere dayalı olarak ortaya çıkan çalışma taşra olarak nitelendirilebilecek bir bölgede çok partili hayatın ve Demokrat Partili yıllarda siyaset alanında gerçekleşen değişim ve dönüşümün basına nasıl yansıdığını ortaya koymanın önemli olduğu kanaatindeyiz.

B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamızda öncelikle tarama yöntemine göre çok partili sürece geçiş ve Demokrat Parti'yi konu alan eserler incelenerek başlanmıştır. Döneme ait gazeteler, arşiv belgeleri ve tetkik eserler incelenerek kaynaklar ve literatür tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre kaynaklara ulaşılmış ve fişlenmiştir. Çalışmamızın yazımında dil ve üslubun düzgün olmasına dikkat edilmiş, gereksiz bilgilere yer verilmemeye çalışılmıştır.

İlk olarak çok partili hayata geçiş süreci ve Demokrat Parti'nin iktidar dönemini konu alan eserler incelenerek bu sürecin nasıl gerçekleştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konya basınında bu sürecin nasıl ele alındığını ve basına yansıyan önemli meseleleri belirleyebilmek için dönemin gazetelerine ve buradaki bilgileri destekleyecek - güçlendirecek - olan arşiv vesikalarına ulaşılmıştır. Çalışmanın yazımında döneme ait kaynaklarda ki kayıtların bir kısmında verilen bilgiler doğrudan aktarılırken, bir kısmı sadeleştirilmiş, bir kısmı ise yorum şeklinde verilmiştir.

a.Kavramsal Çerçeve, Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmamız ana hatlarıyla 1946 yılında Demokrat Parti'nin kuruluşundan 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi'nin hemen sonrasındaki siyasal gelişmelerin Konya basınına yansımaları ele almaktadır. Çok partili hayata geçiş, Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı kaybetmesi, Demokrat Parti'nin iktidara gelişi ve ülkeyi yönettiği yıllar ile 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi gibi önemli olayların olduğu bir dönemi ele alan çalışmamızda siyaset kurumunun hemen her alanda etkisinin olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bahsedilen dönemde seçimler, iç ve dış politikadaki önemli gelişmeler, inkılaplarla ilgili tartışmalar ve doğrudan Konya'yı ilgilendiren önemli meselelerle tezimizi sınırlandırmayı uygun gördük. Kısmen, Akşam ve Ulus gibi dönemin ulusal gazetelerinden istifade etmemize rağmen Konya'da çıkan yerel gazeteleri referans alınmıştır.

b. Veri Toplama Tekniği

Çalışmamızda öncelikle literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Döneme ait gazete temininde Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Konya Koyunoğlu Müzesi katalogları ile şahsi koleksiyonlara müracaat edilmiştir. Özellikle nüfus istatistikleri gibi bilgilere ulaşabilmek için TÜİK'in elektronik ortama taşıdığı eserlerden istifade edilmiştir. Ayrıca Konya milletvekilleri ile ilgili "hal tercümesi" gibi bilgilere de TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı'nın elektronik ortama açtığı belgelerden ulaşılmıştır. Arşiv vesikaları ise Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi kataloglarından sağlanmıştır. Döneme ait birçok kitap ve yayının temininde ise elektronik ortamda hizmet veren dergiler, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphanesi, kitapevleri ve internet satış sitelerinden istifade edilmiştir.

C. KAYNAKLARIN TAHLİLİ

Çalışmamızda Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden sağlanan belgeler kullanılmış olmasına rağmen Konya basını merkezli bir tez olduğundan siyasi olayların basına yansımaları değerlendirebilmek için ağırlıklı olarak döneme ait Konya'da yayınlanan gazetelerden istifade edilmiştir.

Özellikle Demokrat Parti'nin kurulduğu 1946 yılında Konya'da yayınlanan gazetelerin CHP yanlısı bir yayın politikasına sahip olduğu görülmektedir. Nitekim Konya'nın en uzun soluklu gazetelerinden Babalık gazetesi (1910-1952), 1945 yılında

yayınlanmaya başlayan ve 1950 yılında kapanan Selçuk gazetesi bu türden gazetelerdir. Ayrıca aynı dönemde yayınlanan Ekekon gazetesi (1935-1950) doğrudan Konya CHP teşkilatının yayın organıdır. Ancak Demokrat Parti'nin kuruluşundan kısa süre sonra kurulan Akyokuş gazetesi (1947-1949) ilk kurulduğunda tarafsız bir yayın politikası takip etmiş olmasına rağmen 1948'den itibaren Demokrat Parti'nin Konya'daki sesi haline gelecektir. Bu açıdan çok partili hayata geçişin basını da çeşitlendirdiği görülmektedir. 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'ni destekleyen gazeteler yavaş yavaş alandan çekilirken basın üzerinde Demokrat Parti'nin etkinliğinin arttığı görülmektedir. Bu açıdan Demokrat Parti iktidarı döneminde partinin Konya'daki en önemli yayın organı Yeni Meram gazetesi (1950 - ...) olacaktır. Ayrıca 1949 yılında kurulan günümüzde de yayın hayatına devam eden Yeni Konya gazetesi Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde de tarafsız bir yayın politikası takip etmeye çalışmıştır. Konya'da bu dönemde yayınlanan gazeteler içerisinde Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi taraftarı olmayan ancak Millet Parti'sini destekleyen Gürses gazetesi (1950-1952) ve yayınlandığı dönemde Demokrat Parti'nin önemli destekçilerinden birisi olan Öz Demokrat Konya gazetesi çalışmamızda önemli ölçüde müracaat ettiğimiz gazetelerdir.

Çalışmamızda kullanılan arşiv vesikaları Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nden elde edilmiştir. Basına yansıyan siyasi olayların bir kısmı arşiv vesikaları ile desteklenmiştir.

Tezimizde ayrıca Türkiye'de çok partili hayata geçiş, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, basın ve 1946-1950 yılları arasındaki döneme ait siyasi meseleleri ele alan telif ve tetkik eserlerden istifade edilmiş, nüfus verilerine ulaşabilmek için elektronik ortamda hizmet veren TÜİK Kütüphanesi ile milletvekillerine ait bilgiler ve döneme ait tutanaklara ulaşabilmek için TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı'nın elektronik olarak yayınladığı belgelere ulaşılmıştır.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı insanlık tarihi açısından bilinen en büyük yıkımın gerçekleştiği olaydır. Savaş sonrasında yeni bir dünya düzeninin temellerinin atıldığı, blokların şekillendiği, soğuk savaşın başladığı ve geri kalmış ülkelerin başkaldırdığı bunalımlı bir süreç ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler şüphesiz Türkiye’yi de yakından etkilemiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kısa süreli denemeler olsa da Türkiye’de tek parti iktidarı söz konusu olmuştur. Savaş sonrası dönemde dünyanın genelinde yükselen demokrasi talepleri doğal olarak Türkiye’yi de etkisi altına almıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ilk dönemlerinden itibaren Türkiye’nin içine sürüklendiği derin bunalımların çözüm yolu demokrasi olarak görülmüştür. Diğer bir ifade ile bu süreç Türkiye’nin toplumsal dinamiklerini görmek ve anlamak açısından son derece kritik olmakla beraber 1946 yılı sonrası çok partili hayat deneyimi esasında savaş yıllarının sosyal yaşamdaki dönüşümleri ile bağlantılıdır¹.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında önceleri ihtiyatlı bir tarafsızlık siyaseti güden Türkiye, 1944 yılına gelindiğinde savaşın da aldığı hal gereğince *Mihver Devletleri* ile ilişkisini kesmiş ve safını müttefiklerden yana belirlemiştir. Savaş sonunda kalıcı barışı inşa edebilmek amacıyla uluslararası bir örgüt kurma fikri ortaya çıkmış ve Birinci Dünya Savaşı sonunda kurulan Cemiyet-i Akvâm² tecrübesinin de bir neticesi olarak Birleşmiş Milletler örgütü inşa edilmiştir. Türkiye, Birleşmiş Milletler’e üye olabilmek için 23 Şubat 1945’te Almanya’ya karşı savaş ilan etmiş ve ardından 24 Şubat’ta Birleşmiş Milletler Beyannamesi’ni imzalamıştır. Savaş sonunda Türkiye’nin siyasi ve ekonomik çıkarlarının Batı bloğunda olduğu ve bu çıkarları geliştirmenin en iyi yolunun da Batı’ya daha fazla yaklaşımdan geçtiği düşünülmüştür. İtalya ile Almanya’da tek parti idarelerinin ortadan kalkması, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler’e girişi ve Batı’ya yaklaşması, ülkedeki tek parti rejiminin temellerini sarsmıştır. Uluslararası politikada beliren yeni güç dengesi Türkiye’nin yalnızca dış politikasını değil, iç politikasını da yakından etkilemiştir. 1945 yılından itibaren Türkiye’de iç politika gelişmeleri gözle görülür derece hızlanmıştır. San Francisco Konferansı öncesinde, 1944 yılı sonbaharında kapatılmış olan ve yönetime karşı muhalifliği ile tanınan Tan, Vatan ve Tasviri Efkâr gazetelerine 22 Mart’ta yeniden yayın izni verilmiştir. Basına karşı hemen konferans öncesinde böyle bir tutum değişikliğine gidilmiş olması dikkat çekici olduğu gibi

¹ Yavuz Abadan, “Türk Demokrasisi ve Yeni Parti”, *Ülkü Milli Kültür*, C. 9, S. 104, 16 Ocak 1946, s. 2.

² Cemiyet-i Akvâm ya da Milletler Cemiyeti 1919 yılında ABD Başkanı Wilson’un 14 umdesi gereğince kurulan “açık diplomasi yoluyla dış politikanın demokratik denetimi dönemini açacağı” umuduyla oluşturulan bir siyasal örgüttü. Ancak örgüt kısa sürede başta İngiltere ve Fransa’nın çıkarlarına hizmet eder hale gelmiş ve ABD’de örgüt içerisinde yer almamıştır. Örgüt ile ilgili olarak bkz. Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s. 32-34; Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, Der Yayınları, İstanbul 2013, s. 678-682.

daha sonraki süreçte gerçekleşecek olan demokratikleşme adımlarının da habercisi olduğu kanaati ağır basmaktadır³.

Türkiye'nin demokratik batılı devletlere yönelmesinde, Batı cephesinin savaşı kazanmasının, totaliter ve otoriter rejimlerden bir bölümünün yanı sıra⁴, savaş sonrası dönemde bilhassa Rusya'nın, Türkiye'nin stratejik öneme haiz yerleri üzerindeki tarihi emellerini yeniden ve ısrarla gündeme getirmesi etkili olmuştur. Bu ortamda Türkiye'nin işbirliği yapabileceği ülkeler çok partili sistemlerle demokratik anlayışla yönetilen devletlerdir⁵. Melih Aktaş Türkiye'de çok partili hayata geçişte dış faktörlerin etkisinin daha fazla önemsenmesi gerektiğini şu ifadeleri ile özetlemektedir: *“Dış faktörler bu denli etkide bulunmamış olsaydı Tek Parti yöneticileri belki bir süre daha çok partili hayata geçmeyi düşünmeyeceklerdi. İç politikanın dış politikaya uyarlanması en belirgin örnek olan bu durum, yöneticilerin birincil olarak sorumlu oldukları vatandaşlarının taleplerini gözetme konusunda gösterdikleri direnci dış belirleyiciler söz konusu olduğunda gösteremediklerini ortaya çıkarması açısından da önemlidir. Genellikle devlet yöneticileri dış siyasetlerini iç siyasete malzeme olarak kullanma eğilimindedirler. Bu kez yaşanan tam tersidir ve Türkiye siyasal rejimini demokratikleştirerek dış politikasında bir koz edinmek istemiştir.”*⁶

1945'te Birleşmiş Milletler'in kuruluş kararının verildiği San Francisco Konferansı'na giden Türk delegasyonu, Reuters Ajansı muhabirine Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin siyasi bakımdan kesinlikle modern demokrasi yolunda ilerlediğini ifade etmiştir. Ayrıca Türk anayasasının en ileri ülkelerin anayasalarıyla kıyaslanabilecek durumda olduğunu hatta bazılarının üstün bile sayılabileceğini belirterek, savaştan sonra Türkiye'de her türlü demokratik akımın gelişmesine izin verileceğini söylemiştir⁷.

³ Cemil Koçak, “Siyasal Tarih (1923-1950)”, *Çağdaş Türkiye 1908-1980 Türkiye Tarihi: 4*, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, s. 134-135.

⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara 2004, s.41.

⁵ Cezmi Eraslan, “Atatürk'ten Sonra Türkiye'nin İç Politikası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C. 2, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004, s. 533; Türkiye'de 1946 sonrasında çok partili hayata geçişi Batı bloğunda yer alan demokratik devletlere yaklaşımın istenmesiyle ilişkilendiren çalışmalar vardır. Ancak bir başka görüşe göre Batı'nın Türkiye'den böyle bir talebi olmadığı gibi Türkiye'nin de çok partili hayata geçişi yalnızca bununla ilgili değildir. Bu konuda Koçak; “DP'nin kuruluşunu anlatan pek çok kitapta; muhakkak San Francisco Konferansı'ndan söz edilir ve Türkiye'de demokrasiye bu konferans nedeniyle geçildiği belirtilir. Ama bu sadece bir efsaneden ibarettir.” görüşüne yer vermektedir. Ayrıca aynı eserde “Eğer BM üyesi olmak üzere San Francisco Konferansı'na katılmak için tek partili rejimden çıkmak gerekiyorsa; bunu ilk yapması gereken ülke her halde Türkiye değildi! Stalin'in ülkesinin BM kurucusu olduğu bir dünyada, kriter asla demokrasi değildi!” yorumu yer almaktadır. Bkz. Cemil Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP Bir Muhalefetin Analizi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 13; 15. [Bundan sonra Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP*]

⁶ Melih Aktaş, *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü*, Şema Yayınları, İstanbul 2006, s. 34-35.

⁷ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 227-228; Heyet başkanı Hasan Saka konferans devam ederken Reuters Ajansına verdiği demeçte:

Nitekim son iki yüz yıllık süreçte Türkiye'nin iç siyaseti üzerinde uluslararası manevi baskı kendini sık sık hissettirmiştir. Özellikle memleketin dıştan gelen eleştirilere karşı aşırı derecede hassasiyet duyması daima bir tartışma konusu olmuştur. Geçmişte yabancı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki baskısı nasıl ki 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanlarının kabulüne yol açıtıysa, bu kez de Birleşmiş Milletler Anayasası'nda ifadesini bulan dış baskının CHP'yi siyasi hürriyetleri kabul etmeye mecbur bıraktığı iddia edilmiştir. Her ne kadar dış dünyanın demokrasi yönünde yaptığı baskının etkisi küçümsenemez ise de bunu Türkiye'nin çok partili rejime geçişinin tek etkeni olarak görmek yanlış olur. Böyle bir görüş, Türkiye'de mevcut sosyal ve kültürel kuvvetlerin inkarı ve çok partili sisteme geçişin sadece oportünist maksatlarla yapıldığı anlamını taşır. Bununla beraber Birleşmiş Milletler Anayasası'nın kabulü hiç şüphesiz tek partili sisteme karşı koymaya elverişli bir ortam hazırlamıştır. Dolayısıyla muhaliflere tek partili sisteme karşı kullanabilecekleri manevi ve hukuki deliller sağlamış ve onları muhalefetlerini açığa vurmaya ve halkın desteğini aramaya teşvik etmiştir⁸.

Türkiye'nin silahlı bir mücadeleye girmeden İkinci Dünya Savaşı'nı bitirmesini, bir başarı olarak görmek gerekmektedir. Ancak savaş sırasında uygulanan ekonomik politikalar halkta hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Savaş sürecinde ücretli kesimin alım gücü düşmüş, toplumun genelinde satın alma ve yaşam seviyelerinde gerilemeler yaşanmıştır. Savunma ve seferberlik işleri devlet ekonomisini derinden sarsmıştır. Savaş yıllarında CHP iktidarı yönetiminde büyük gelir sağlayan tüccar ve çiftçi kesimi iktidara karşı zaman içerisinde tedirginlik duymaya başlamıştır. Burjuvazi için de aynı durum söz konusu olmuş, CHP'yi destekleyen bu sınıflar savaş sonunda CHP ile ters düşmüşlerdir⁹.

CHP'nin muhaliflere karşı sert tepkiler göstermesi muhalefetin daha da netleşmesine neden olmuştur. Muhalif kanadın öncülüğünü toprak ağaları yapmıştır. Toplum içinde sınıfsız bir yapı oluşturmaya çalışan Cumhuriyet rejimi başarılı olamamış ve birbirinden farklı

“Cumhuriyet rejimi, siyasi bir müessese olmak sıfatıyla modern demokrasilerin çok üzerinde azimle gelişmektedir. Anayasamızın en ileri demokrat anayasalarla mukayese edilebilir ve başkalarını çok geride bırakır” ifadelerine yer vermiştir. Bkz. Ahmet Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 54-55.

⁸ Karpas, *age*, s. 231; İkinci Dünya Savaşı'nın son yılında cumhuriyetten demokrasiye geçmedeki kararlılık herkes tarafından açıkça dile getirilmiştir. Partinin kurulmasında iç etkenler kadar dış etkenlerin de önemli olduğunu belirtmek gerekir. Zira İkinci Dünya Savaşı'nda “*Demokrasi Cephesi'nin*” başarılı olması yeni dönemde demokratik eğilimlerin yaygınlık kazanmasına yol açmıştır. O dönemde Sovyetler Birliği'nin tehdidi ile karşı karşıya kalan Türkiye, hiç kuşkusuz uluslararası ortamdaki demokrasi rüzgârından etkilenmiştir. Nihal Kara, “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş Kararı”, *Yapıt Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, S. 8, Aralık-Ocak 1984/1985, s. 64-65.

⁹ Sabit Dokuyan, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 155-156. [Bundan sonra Dokuyan, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*]

ekonomik sınıflar ortaya çıkmıştır. Halkın çoğunluğu da oluşan bu durumdan ve savaş sonrasında takip edilen politikalardan memnun olmamıştır. Yanlış politikalar halkın yönetimden kopmasına neden olmuştur. Parti-devlet bütünleşmesinin yanı sıra jandarma, tahsildar, parti başkanları aracılığı ile halk üzerinde kurulan baskılar, köylünün ağır vergiler altında ezilmesi ve temel ihtiyaç ürünlerinin temin edilememesi halkı devletten ve tek parti yönetiminden soğutmuştur. Bu nedenlerle halk yaşanan sıkıntıların muhalefetsiz bir rejimden kaynaklandığını anlamış ve demokrasiye geçişi şiddetle istemeye başlamıştır. Basında yer alan yazılar da demokrasiye geçişin gerekliliğini vurgulayan bir başka iç faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bazı gazeteler, çok partili hayata geçiş, kişi hak ve hürriyetlerinin artırılması gibi demokratikleşme istekleri ile alakalı yazıları sütunlarına taşımışlardır. Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman, Tan gazetesinde Sabiha ve Zekeriya Sertel CHP'ye muhalif kişilerin başında yer almışlardır. Buna karşın Ulus ve Akşam gazeteleri hükümetin tarafında yer almışlardır¹⁰.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün demokrasi ve çok partili hayata geçerken sergilediği tavır da farklı yorumlara neden olmuştur. Kimileri “Milli Şef” ve “Değişmez Genel Başkan” unvanını kullanan birinin demokrasi ile ilgisinin olmasının beklenmemesi gerektiğini belirtirken, kimileri ise başta DP olmak üzere siyasi oluşumların önünü açan İnönü'nün demokrasi taraftarı olduğunu düşünmektedir. Nitekim İnönü'nün cumhurbaşkanı olduğu andan itibaren demokrasiye doğru adımlar attığına dair görüşler vardır. İnönü'nün 6 Mart 1939'da İstanbul Üniversitesinde yaptığı konuşmasında demokrasi yönünde ciddi girişimlerde bulunacağını ifade etmiştir¹¹. Yine İnönü henüz savaş bitmeden önce, 1 Kasım 1944'te yasama yılını açış nutkunda Türk siyasal sisteminin demokratik parlamenter niteliğini vurgulamasıyla hükümetin bir yön değişikliğini düşünmekte olduğunun ilk işaretini de vermiştir¹².

Türkiye Cumhuriyeti'ni İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili düzene götüren süreçte, liberalleşmenin ilk belirtileri Nisan ayındaki San Francisco Konferansı sırasında görülmekle birlikte, ilk resmi işaret Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs nutkunda verilmiştir¹³. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1945 yılının 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı töreninde yaptığı konuşmada “*Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalkıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş*

¹⁰ Dokuyan, 1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika), s. 167-168.

¹¹ Dokuyan, 1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika), s. 171-172.

¹² Erik Jan Zürcher, *Modern Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s.308.

¹³ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul 2014, s. 7.

ölçüde hüküm sürecektir” diyerek çok partili hayata yeşil ışık yakmıştır. Ayrıca İsmet İnönü, *“En büyük demokrasi müessesemiz olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, ilk günde itibaren idareyi ele almış ve memleketi demokrasi yolunda mütemadiyen ilerletmiştir. Meclisin kudreti elinde olan millet iradesi, demokrasi yolunda gelişmesinde devam edecektir. Siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş ölçüde memleketimizde hüküm süreceğini müjdelirim”* demektedir¹⁴. Bu ifadeden de anlaşılabileceği gibi İnönü, demokrasi yolunda ilerleneceğini ve bu yönde yapılan çalışmalara destek olunacağı mesajını vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan kısa süre sonra ortaya çıkan muhalefet kısa süre sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası¹⁵ çatısı altında toplanmış ancak bu partinin siyasi ömrü kısa olmuştur. Daha sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası¹⁶ denemesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bundan sonra herhangi bir muhalefet partisi aktif siyaset içinde yer almamasına rağmen geniş halk kitlelerinin en azından bir kısmının CHP karşısında muhalif bir tutuma sahip olduğu düşüncesi akla yatkın görünmektedir. Yıllar boyunca hükümete karşı oluşan muhalefet, *Çiftçiye Topraklandırma Kanunu*’nun Meclis’te görüşülmesi sırasında daha da belirginleşmiştir. Gerek İnönü’nün verdiği beyanat, gerekse Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Anayasası’nı imzalamış olması muhalefeti cesaretlendirmiştir. Birleşmiş Milletler Anayasası’nın onay için TBMM’ye getirilişinde muhalefet ilk defa kendini açığa vurmuştur. Tek parti idaresini eleştiren Adnan Menderes, Birleşmiş Milletler Anayasası’nın memleket idaresinde halk egemenliğinin sağlanmasını gerektirdiğini; bunun, devlet ve kişiye ait siyasi ve toplumsal hakların uygulanmasında karşılıklı saygı göstererek ve serbest seçim yoluyla mümkün olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Menderes, halk idaresini sınırlayan engellerin ortadan kaldırılmasıyla milletlerin hürriyet ve bağımsızlığının güçlendirilmiş olacağını da belirtmiştir. Adnan Menderes’e göre, Birleşmiş Milletler Anayasası ile Türk Anayasası birbirine tam olarak uymaktadır ama Halk Partisi’nin aldığı hürriyet aleyhtarı tedbirler iki anayasa arasındaki uyumu pratikte bozmaktadır. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Anayasası’nın kabulü ile Türk hükümetinin verdiği taahhütlerin yerine getirilmesi için hürriyeti kısıtlayan tedbirlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

¹⁴ İlbeyi Özer, *Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat*, İskenderiye Kitap, İstanbul 2015, s. 38.

¹⁵ Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924 tarihinde Milli Mücadele hareketinin önemli simalarından Kazım Karabekir Paşa, Rauf Bey, Ali Fuat Paşa, Refet Paşa ve Adnan Bey öncülüğünde kurulmuştur. Şeyh Said İsyanı nedeniyle ilan edilen Takrir-i Sükun Kanunu 5 Haziran 1925’te firkanın sonunu da getirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erik Jan Zürcher, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003; Ayrıca Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile alakalı geniş bir değerlendirme için bkz. Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 104-115.

¹⁶ Atatürk’ün yakın arkadaşlarından Ali Fethi Okyar tarafından kurulan, 12 Ağustos 1930 ile 17 Kasım 1930 tarihleri arasında siyasi faaliyette bulunan bir partidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cem Emrence, *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

Adnan Menderes'in tek parti idaresine karşı yaptığı bu konuşmaya Meclis'teki eski Halk Partililer şiddetli bir tepki göstermişler ancak Birleşmiş Milletler Anayasası'na uyma isteği çok geçmeden basının gündeminde yer alan ana konu olmuştur¹⁷. Ayrıca 1945'te Ticaret Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında dile getirilen şiddetli eleştiriler ve aleyhte verilen yedi oy hükümete karşı gittikçe büyüyen örgütlü muhalefetin başlangıç noktasını teşkil etmiştir¹⁸.

Türkiye'de muhalefetin canlanması ve örgütlenmesinde çok büyük bir rol oynayan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu¹⁹ Ocak 1945'te Meclis'e gelmiştir. Gerek *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*, gerekse 1945 bütçe görüşmeleri, ileride önemli bir rol oynayacak yeni bir muhalefet liderini sahneye çıkarmıştır. 1945 Mayıs'ında, Aydın milletvekili Adnan Menderes TBMM'deki konuşmalarıyla siyasi çevrelerin dikkatlerini üzerine çekmeyi başarmıştır. Bütçe görüşmeleri sırasında Adnan Menderes, *"Dünyada yeni açılmakta olan safhanın icaplarına ve gerçeklerine uyarak yepyeni bir zihniyetle hareket olunmasını"* önermektedir. Fakat asıl çıkışı mecliste *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*'nun görüşmeleri sırasında yapmıştır. Türkiye'de en radikal toprak reformu denemesi olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, özellikle 17. maddesi nedeniyle, bütün toprak ağalarını ürkütmüş ve kızdırmıştır²⁰. Yasa tasarısına ilk ve en önemli tepkileri veren büyük toprak sahipleri arasında Adnan Menderes, Cavit Oral, Emin Sazak, Damara Arıkoğlu baş sırada yer almışlardır. Bunların yanı sıra Refik Koraltan ve Hamdi Şarlan da tasarıyı şiddetle eleştirmişlerdir. Toprak Yasası üzerinde yapılan tartışmalar, CHP içinde beliren muhalefete belli bir kimlik kazandırırken, aynı zamanda daha sonraki günlerde parti içinde esecek rüzgârın da habercisi olmuştur²¹.

¹⁷Karpat, *age*, s. 230.

¹⁸ Karpat, *age*, s. 232; 1945 yılı ilk yedi aylık bütçe yasa tasarısının oylanması sırasında Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Emin Sazak bütçeye ret oyu kullanarak tepkilerini gösterirlerken, beş kişilik muhalefet Hikmet Bayur ve Recep Peker de katılmıştır. Bkz. Albayrak, *age*, s.31.

¹⁹ Meclise Mayıs 1945'te sunulan bu yasa kullanılmayan devlet arazilerini, dini vakıf arazilerini, mülkiyeti belli olmayan arazileri ve 500 dönümden fazlasına sahip olan toprak sahiplerinden istimlak edilecek arazileri dağıtmak suretiyle, hiç toprağı olmayan ya da çok az toprağı olan çiftçilere yeterli toprak temin etmeyi amaçlamaktaydı. Yasanın 17. maddesi gereğince, yoğun nüfusu olan bölgelerde 200 dönümden fazla toprağı sahip olan çiftçilerin arazilerinin dörtte üçüne kadarı kamulaştırılabilecekti. Köylülere 20 yıllık faizsiz borç ta verilecekti. Mecliste bu yasa üzerinde yapılan tartışmalar, hükümetin ilk açıktan açığa ve şiddetle eleştirilmesine neden oldu. Yasaya muhalefette bulunanlar, yakınları toprak sahibi olan milletvekilleriye ve bunların sözcüsü olan Adnan Menderes, Aydın'lı büyük toprak sahibiydi. Muhalefet önce ekonomik gerekçeler üzerinde odaklaştı ancak hükümetin otoriter tutumu üzerine muhalefet, ülkede demokrasinin olmadığını söyleyerek hükümeti protesto etti. Bkz. Zürcher, *age*, s. 308; Bu konuda ayrıca ayrıntılı bir çalışma için bkz. Erdal İnce, "Köylüyü Topraklandırma Kanunu'nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri", *ÇTTAD*, V-13, Güz 2006, s. 62-67; Kanun metni için bkz. *Resmî Gazete*, 15 Haziran 1945, S. 6032, s. 8893-8897.

²⁰ Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s. 11-12.

²¹ Albayrak, *age*, s. 22-23.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, bu döneme rastlayan ve üzerinde sert tartışmalar çıkan bir konu olması nedeniyle büyük bir önem taşımaktadır. Fakat bilinenin aksine DP, bu kanuna bir tepki neticesinde kurulmayıp, bu kanunun da dâhil edilebileceği gerek iç gerekse dış dinamiklerin sonrasında kurulabilmiştir. Savaş sonunda Türkiye ve dünyada değişen şartlar yeni bir rejimi zorunlu hale getirmiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun mecliste kabul edildiği 11 Haziran 1945’den dört gün önce, 7 Haziran 1945’te dört milletvekili CHP içinde demokratikleşme ve liberalleşme hareketi başlamasını istemişlerdir. Tarihe “*Dörtlü Takrir*” olarak geçen bu metin Fuad Köprülü’nün evinde hazırlanmıştır. Önergeyi imzalayanlar İzmir milletvekili Celal Bayar, İçel milletvekili Refik Koraltan, Kars milletvekili Fuad Köprülü ve Aydın milletvekili Adnan Menderes’tir. Celal Bayar’ın ifadesine göre dörtlü takrir, Köprülü ve Menderes’in ısrarları üzerine hazırlanmıştır²².

Hazırlanan önergede Türk Anayasası’nın²³ demokratik niteliğinden ve Atatürk’ün hükümeti daha demokratik hale getirmek için yaptığı teşebbüslerden bahsedilmiştir. Ayrıca gericiği önlemek endişesiyle anayasayı sınırlama zorunluluğunun ortaya çıktığı ve savaş zamanında beliren şartlarının bu sınırlamaları devam ettirdiği ifade edilmiştir. Önerge sahipleri, savaşın bittiğini, köylüler ile aydınların demokrasiye hazır hale geldiklerini belirterek, Millet Meclisi’nin hükümeti fiilen kontrol etmesini, anayasada yazılı olan hak ve hürriyetlerin kişilere tanınmasını ve birden çok partiye dayanan siyasi faaliyetlerin gelişmesine izin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca halkın desteğini kazanmak için, bu tekliflerin açık tartışılması talebinde bulunmuşlardır²⁴.

²² M. Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2003, s. 47; Toprak Kanunu görüşmelerinin başladığı sırada bile Celal Bayar ve arkadaşları CHP’den ayrılmayı, başka bir parti kurup CHP’nin karşısına geçmeyi düşünmemektedirler. Hatta idaredeki liberalleşme hareketini dahi kendileri yapmak arzusunu söylememektedirler. Meşhur “Dörtlü Takrir” hükümetten birtakım isteklerde bulunmakla yetinmektedir. Celal Bayar ve arkadaşları denilince, sonraki olayların tesiriyle akla Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü gelir. Halbuki bu dörtlü, 1942’lerden itibaren Dr. Aras’ın Bahçelievler’deki ikametgahında sürüp giden görüşmelerin, sohbetlerin bir araya getirdiği bir gruptur. O tarihe kadar Bayar ile Menderes arasındaki ilişki aynı Meclisteki iki milletvekilinin birbirlerini başlarıyla selamlamalarından, çok çok el sıkışmalarından ibarettir. Bayar ne Başbakanlığında, ne de ondan önce Menderes hakkında iyi veya kötü bir şey düşünmüştür. Menderes hakkında bir şeyler düşünen Tefik Rüşti Aras’tır. Bkz. Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, C. 2, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 51-52; CHP içinde muhalefet etmekten çekinmeyen Hikmet Bayur’un da, Dörtlü Önergeye imza koymasına istenmiş, ancak Bayur’un ; “Bana müsaade edin, metni bu gece inceleyeyim, kararımı yarın size bildiririm” şeklindeki yanıtı üzerine “Dörtler” önergenin o gün verileceğini bildirerek; “Ya hemen imzanı basarsın ya da hiç basmazsın” demişler, Bayur da imzalamaktan vazgeçmiştir. Bkz. Albayrak, *age*, s. 43-44.

²³ 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen ve bundan dolayı 1924 Anayasası diye adlandırılan metindir. Yapıldığı sırada başlıca üç ilkeye; *cumhuriyet, milliyetçilik ve güçler birliğine* dayandırılmıştır. İnkılapçı bir niteliğe sahip anayasa 1961 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Mumcu, “1924 Anayasası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. II, S. 5, Mart 1986, s. 384-399.

²⁴ Karpaz, *age*, s. 232-233.

Parti içinde bu gelişmeler yaşanırken, tahrir konusunda CHP Genel İdare Kurulunun toplantısında bazı görüş ayrılıkları belirmiştir. Başbakan ve CHP Başkan Vekili Şükrü Saraçoğlu bu meselenin örtbas edilebileceği, tahririn sahiplerine geri aldırılabilirliği görüşüne sahiptir. Ona göre CHP zaten rejimi liberalleştirme yolundadır. Parti içindeki başka bir görüşe göre ise “Dörtler” Parti içinde hizip teşkil etmektedir ve buna izin verilmemelidir. İnönü ise “*Bunu parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar karşımıza geçsinler, teşkilatlarını kursunlar ve ayrı bir parti olarak mücadeleye girişsinler*” diyerek CHP karşısında başka bir partinin kurulmasını desteklemiştir²⁵. Halk Partisi’nin Meclis Grubu, 12 Haziran 1945’de toplanıp önergeyi gizli olarak yedi saat görüştüktan sonra, bu tekliflerin mevcut kanun ve kaidelerin değiştirilmesine yol açacağını ve bu çeşit tekliflerin görüşülme yerinin grup toplantısı olmayıp, Millet Meclisi olduğunu gerekçe göstererek önergeyi reddetmiştir²⁶.

Sonuç bekledikleri gibi olmayınca, dörtlü bir hizip gibi görünen *Takrirciler* için iki yol görünmüştür. Birincisi, partiden ayrılarak müstakil çalışmaktır ki, bu durum siyasi hayatlarının sona ermesine neden olabilecektir. Nitekim Celal Bayar bile ismet İnönü’nün karşısında muhalefet yapmayı tehlikeli bularak, “*Ben bu işleri bilirim, adamı ipe kadar götürür*” demiştir. İkinci yol ise, parti içinde kalmak, içte ve dışta gelişen olaylara karşı tavır almaktır. Böylece bazı muhalif milletvekilleri ile yakın ilişkide bulunulabilir ve *Takrirciler*’in parti içindeki varlığı üst kademeler tarafından demokrasi için olumlu bir gelişme olarak Batı kamuoyuna yansıtılabilirdi²⁷.

CHP içinde bu gelişmeler yaşanırken, İstanbul’un zengin sanayicilerinden Nuri Demirağ, 6 Haziran 1945’te yeni bir siyasi parti kurmak için başvuruda bulunmuş ve 18 Haziran’da da parti kurma iznini alarak savaştan sonra Türkiye’de ilk muhalefet partisini kurmuştur. Milli Kalkınma Partisi adındaki bu partinin somut sorunlar üzerinde ayrıntılı bir programının olmadığı, faaliyetlerinin de kurucusunun kişisel düşüncelerinin dışına çıkmadığı görülmektedir. Hükümet siyasi mücadelede çok küçük bir etkisi olan Milli Kalkınma Partisi’nin kurulmasına izin vererek, muhalefet partilerini kabul ettiğini ortaya koymuştur²⁸.

²⁵ Toker, *age*, s. 66-67.

²⁶ Karpat, *age*, s. 232-233.

²⁷ Yeşil, *age*, s. 53.

²⁸ Karpat, *age*, s. 236-237; Milli Kalkınma Partisi’nin kurucuları arasında yer alan Birinci Meclisin muhalif ikinci grubunun liderlerinden Hüseyin Avni Ulaş v Cevat Rifat Atilhan gibi isimlerle dikkat çeken parti devletçiliğe karşı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca dış politikada İslam birliği-Şark Federasyonu gibi ilginç yaklaşımlar sergilemiştir. Bkz. Eraslan, *agmd*, s. 534; “Milli Kalkınma Partisi kurulmadan önce de kurulduktan sonra da latife konusu olmuştur. Nuri Demirağ’ın Üsküdar sırtlarında muazzam bir korusu ve onun ortasında sarı boyalı bir köşkü vardı. Adını ‘Kanarya Köşk’ koymuştu. Onu Washington’daki Beyaz ev ile kıyaslardı ve gazetecilere koruda sık sık kuzu ziyafetleri çekirdi. Onun için partisi, gerçek adından fazla ‘Kuzu Partisi’ namı altında meşhur oldu”. “Hükümet Eylül ayının 22’sinde MKP’nin kurulmasına resmen müsaade etti Demirağ ve

Kamuoyu, CHP'ye getirilen bütün eleştirileri olumlu karşılayarak dörtlü önerge sahiplerini onaylamıştır. Kamuoyunun bu tepkisinden cesaret alan Fuat Köprülü ile Adnan Menderes, önergenin görüşülmesinden sonra, hükümete karşı cephe almış olan Vatan gazetesinde hükümeti, başbakanı ve bazı antidemokratik kanunları eleştiren yazılar yayınlamaya muhalefetlerini açığa vurmuşlardır²⁹. Celal Bayar'ın Basın Kanunu'nda değişiklik yapılmasını öngören kanun tasarısını hazırlayıp Meclise vermesi ve Adnan Menderes ile Fuad Köprülü'nün makalelerinin Vatan gazetesinde yayınlanması CHP'yi harekete geçirmiştir. Partinin bilgisi dışında ki faaliyetlerin parti disiplinini zedelediği gerekçesi ile Adnan Menderes ve Fuad Köprülü disiplin kuruluna verilerek parti grup toplantısında savunmalarını yapmaları için mektup gönderilmiştir. 21 Eylül Salı günü parti grubunun kapalı toplantısında Adnan Menderes ve Fuad Köprülü parti disiplinine aykırı hareketten dolayı ihraç edilmiştir. Refik Koraltan da iki arkadaşı hakkında alınan kararı eleştirdiği için partiden uzaklaştırılmıştır. Önergedeki dördüncü kişi olan Celal Bayar, TBMM'ye sunulmak üzere Basın Kanunu'nun haberleşme hürriyetini sınırlandıran 17. ve 50. maddelerinin değiştirilmesine dair bir tasarı hazırlamış ancak onun bu teşebbüsü de parti meclis grup toplantısında reddedilmiştir. Bunun üzerine Bayar, önce milletvekilliğinden, sonra da 2 Aralık 1945 günü CHP üyeliğinden istifa etmiştir³⁰.

Bayar, aralık ayında istifa etmeden, Cumhurbaşkanı İnönü 1 Kasım 1945'de Meclisi açış konuşmasında, son işareti de vermiş, çok partili hayata geçiş açısından oldukça aydınlatıcı bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında, İnönü, önce Türkiye'deki siyasal rejimin tarihçesine eğilmiş ve devrimci kanunların “açık ve uzun tartışma” ile kabul ettirilemeyeceğini hatırlattıktan sonra; *“Demokratik karakter bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük prensip olarak hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir... Bizim tek eksikliğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketlerin ihtiyaçları şevkiyle hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde başka siyasi partilerin de kurulması mümkün olacaktır.”* demiştir. Daha sonra da

arkadaşları tabii hazırlıksızdılar. Bundan dolayı partilerinin açılış törenini ancak 27 Ekim'de yapabildiler. Törende İstanbul Valisi D. Lütfi Kırdar da bulunuyordu ve İstiklal Marşını Şehir Bandosu çaldı. Ama MKP'nin ifade ettiği manayı daha ziyade manasızlığı şuradan anlayınız ki, İnönü 1 Kasım 1945 yılındaki nutkunda hala ‘Bizim tek eksikliğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır’ diyordu.” Bkz. Toker, *age*, s. 70.

²⁹ Timur, *age*, s.15.

³⁰ Yeşil, *age*, s. 59-60.

İnönü, sözü seçimlere getirerek *“Tek dereceli olmasını dilediğimiz 1947 seçiminde milletin çoklukla vereceği oylar gelecek iktidarı tayin edecektir. O zamana kadar bir karşı partinin kendiliğinden kurulabilip kurulamayacağını ve kurulursa, bunun Meclis içinde mi dışında mı ilk şeklini göstereceğini bilemeyiz. Şunu biliriz ki bu siyasi kurul içinde prensipte ve yürütmede arkadaşlarına taraftar olamayanların hizip şeklinde çalışmalarından fazla, bunların, kanaatleri ve programları ile açıktan durum alan, siyasi hayatımızın gelişmesi için daha doğru yol, milletin menfaati ve siyasi olgunluğu için daha yapıcı bir tutumdur.”* ifadelerine yer vermiştir. Görüldüğü gibi bu sözleriyle İnönü, açıkça, Celal Bayar ve arkadaşlarını bir muhalefet partisi halinde örgütlenmeye davet etmiştir³¹. Bu gelişmeler üzerine 7 Ocak 1946 günü, DP Celal Bayar’ın liderliğinde resmen kurulmuştur. Böylece, geçmişteki birçok parti gibi DP de halk içinde gelişen bir hareketten doğmayıp doğrudan doğruya Millet Meclisi’nin içinden koparak ortaya çıkmıştır. CHP ve hükümet, DP’nin kuruluşunu olumlu karşılayarak, bu yeni partinin CHP’nin programından farklı bir programla ortaya çıkacağını umduklarını ifade etmiştir³².

Celal Bayar, parti programını hazırladıktan sonra gerekli belgeleri İçişleri Bakanlığı’na vermeden önce İsmet İnönü’ye göstermiştir. İnönü, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılma gerekçesi olarak gösterilen partinin *“İtikad-ı diniyeye hürmetkâr”* olduğuna ilişkin bir hüküm olup olmadığını sormuştur. Celal Bayar da böyle bir hüküm olmadığını ancak *“laikliğin dinsizlik olmadığı”* hükmünün olduğunu belirtmiş, İnönü de bunu onaylamıştır. Ayrıca İnönü dış politikada ayrılık olup olmayacağını, ilköğretim seferberliği ve Köy Enstitüleriyle uğraşılıp uğraşılmayacağını sormuş, olumlu yanıtların alınmasıyla görüşme sonuçlanmıştır³³. Beklenen parti 1945 yılına yetişememiş ama 1946 yılı ocak ayının ilk günlerinde hayata geçirilmiştir. DP kuruluş amaçlarını şu ifadelerle yansıtmıştır: *“Yurttaşın ferdi ve içtimai bütün hak ve hürriyetlerine sahip olmasını, insanlık ana haklarının güvenlik altına alınmasını ve bütün devlet mevzuatında bu prensibe aykırı hükümler bulunmamasını istemektedir. Demokrat Parti iktisadi hayatta özel sermaye ve teşebbüsü esas kabul etmektedir. Özel teşebbüs ve sermayeye serbestlik ve güvenle çalışma şartları, yeni iş alanları sağlamasını istemektedir. Demokrat Parti Türkiye’de fertlere hak ve hürriyet tanınmadığını ferdin elinden bütün hak ve hürriyetlerinin alındığını iddia etmekteydi. Devletin keyfî hareket ettiğini, bu hareketlerin de yurttaşa devlete karşı güvensizlik ve*

³¹ Timur, age, s. 16.

³² Karpat, age, s. 239.

³³ Taner Demirel, *Türkiye’nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 50-51.

*huzursuzluk uyandırdığını ifade etmişlerdir.”*³⁴. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere DP, CHP’ye kıyasla daha liberal bir çizgide yer almak istediğinin altını çizmektedir.

DP’nin parti programı CHP’den çok farklı değildir. Parti, CHP’li milletvekilleri tarafından kurulmuş, yani meclis içinde doğmuştur. Bu yönüyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluş özelliklerini göstermektedir. DP’nin en önemli hedeflerinin başında ise demokrasiyi geliştirme ideali gelmiştir. Siyasi gücü halktan almak, kişi hak ve özgürlüklerini genişletmek fikri ile yola çıkan DP, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla da özel sektöre önem vermeyi hedeflediklerini belirtmiştir³⁵.

DP, hızlı bir şekilde örgütlenmeye başlamış, kuruluşundan iki ay sonrasında o zaman sayısı altmış üç olan vilayetlerden on altısı vilayet merkezinde, otuz altısı kaza merkezinde ve sayısı belirsiz köyde şubeler açmıştır. DP’nin kuruluşunun ilk aylarında Halkçılar ile Demokratlar arasındaki ilişkiler dostça gelişme göstermiştir. Çünkü Halk Partililer, DP’nin doğu bölgelerinde, sınır vilayetlerinde ve köylerde şube açmayacağını, faaliyetlerini siyasi bakımdan gelişmiş birkaç vilayetle sınırlı tutacağını düşünmüşlerdir. DP’nin, birer birer üye kaydederek daha kırk elli yıl iktidara geçmeye çalışmayacağı ve böylece demokratik bir süs olmaktan ileri gidemeyeceğini tasavvur etmişlerdir. Keza yirmi üç yıldır iktidarda olan, memlekete kök salmış bulunan Halk Partisi, muhalefet partisinin kolay kolay tutunamayacağını düşünmüştür³⁶.

CHP iktidarı, 1945 sonrasında çok partili hayata geçerken 1923’ten beri iktidar olmanın yükünü de sırtında taşımıştır. Uzun iktidar yıllarının yıpranmışlığı, köktenci modernleşme çabalarının yarattığı hoşnutsuzluk, İkinci Dünya Savaşı’nın getirdiği sosyal ve ekonomik sorunlar (Milli Korunma Kanunu, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi) , dönemin otoriterliği ilk başta gelenler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu süreçte basının büyük bölümü ile aydınlarının çoğunun da DP yanlısı olduğu görülmektedir. Toprak Mahsulleri Vergisi ve Yol Vergisi gibi uygulamalar köylü kesimin DP’ye yönelmesine neden olmuştur. Yine ekonomiye yönelik devlet müdahaleciliğinin, iş çevrelerini rahatsız etmesi bu kesimin de DP’ye yakınlaşmasını sağlamıştır. Nitekim DP kendinden önce kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası’ndan farklı özellik taşımaktadır. DP’nin kurucu ve destekleyici kadrosu CHP’yi dengeleyecek durumdadır. Eski başbakanlardan Celal Bayar ve Cumhuriyet Dönemi’nde uzun yıllar genelkurmay başkanlığı

³⁴ Nuran Kılağız, *Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri*, Berikan Yayınları, Ankara 2007, s. 90.

³⁵ Sedef Bulut, “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılmayan Demokrat Parti Mirası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2009, S. 19, s. 74.

³⁶ Karpat, *age*, s. 239-240.

yapmış olan Fevzi Çakmak gibi şahsiyetlerin DP’de yer alması kitlelerin partiye güven duymasını sağlamıştır³⁷.

DP’nin kuruluşu gerek halk arasında gerekse basın tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Vatan, Tasvir, Cumhuriyet, Son Posta, Tan ve İzmir’deki Demokrat İzmir gazeteleri DP’yi destekleyen yazılar yayınlamışlardır. Partinin kuruluşu yurt dışında da yankı bulmuştur. İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD gazetelerinde partinin kurulduğu haberi yer almıştır. Times’da yayınlanan bir makalede DP’nin kuruluşu ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır. “... *Parti programının ana hatları Halk Partisi’ne benziyor. Yalnız sola doğru hafif bir meyil göze çarpıyor*”³⁸.

DP’nin dört senelik muhalefet sürecinde, CHP’nin tabanından önemli ölçüde oy kazandığı görülmektedir. DP’yi destekleyenler arasında en başta köylüler gelmektedir. Yüzlerce yıldır hayat seviyesi düşük olan köylüler için DP, CHP’nin yapamadıklarını yapacaktır. DP’yi destekleyen diğer kesim ise Anadolu şehirlerinde Cumhuriyet inkılapları ile gelen yenilikleri beğenmeyen gruptur ki bunlar da CHP yerine esnekliğine güvendikleri DP’yi desteklemişlerdir. Yine aydınlar ve hürriyet taraftarları da DP’yi desteklemişlerdir. Nitekim DP’nin kurucu üyelerinden Adnan Menderes, Vatan gazetesindeki beyanatında partisini şu sözleri ile tarif etmiştir: “*Demokrat Parti’nin en bariz vasfı, tek partili idareye son vermek isteyen hareket ve cereyanı temsil eden siyasi bir hareket olmasıdır.*”³⁹.

Çok partili hayata geçişin ilk seçim deneyimi 1946 yılında yapılacak olan belediye seçimleri olmuştur. 1927 yılından beri belediye seçimlerinde tek dereceli seçim sistemi uygulanmamıştır. Bu sistem 1946 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. Uygulamada yaşanan sıkıntıların giderilmesi için Belediye Seçim Kanunu’nda değişikliğe gidilmesi amaçlanarak konu 29 Nisan 1946’da Meclise taşınmıştır. Eylül ayında yapılacak olan seçimler bir defaya mahsus olarak mayıs ayına çekilmiştir. Seçimlerin zamanından önce yapılması isteğine Celal Bayar tepki göstererek, iktidarın kendi çıkarları için böyle bir

³⁷ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul 2017, s. 12-13; Uyar’ın ifade ettiği ve bizim de yukarıda yer verdiğimiz; DP’nin kurucularının CHP’yi dengeleyecek bir güce sahip olduğu ve bunun karşısında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın aynı özelliklere sahip olmadığı gibi bir kanaat ortaya çıkaracak ifadelere ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Nitekim Terakkiperver Fırka’nın kurucuları Atatürk ve İsmet İnönü dışında Milli Mücadele hareketinin en önemli simalarıdır. İstiklal Harbi sonrasında harbi kazanan kadro arasında bir iktidar mücadelesi yaşanmış ve kazanan Atatürk’ün tarafı olmuştur. Ayrıca Serbest Cumhuriyet Fırkası’nı kuran kişi de başvekillik vazifesi de görmüş olan Ali Fethi Okyar’dır. DP’nin kısa sürede güçlenmesinde başta Celal Bayar olmak üzere önemli politik simaların yer alması şüphesiz etkilidir. Ancak DP’nin güç kazanması zamanın ruhu ile daha yakından ilgilidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kazım Karabekir, *Paşaların Kavgası*, Truva Yayınları, İstanbul 2009; Cemil Koçak, *Karabekir’in Kavgası – İlk Defa Yayınlanan Belgelerle*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.

³⁸ Dokuyan, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*, s. 213-214.

³⁹ Yeşil, *age*, s. 64-65.

girişimde bulunduğunu belirtmiştir. Sonuçta DP teşkilatı belediye seçimlerine girmek taraftarı olsa da Bayar ağırlığını koymuş ve 8 Mayıs'ta teşkilata gönderilen bir tamim ile belediye seçimlerine girilmeyeceğini hatta milletvekili seçimleri 1947 yılında yapılmazsa bu seçimlere de girilmeyeceğini belirtmiştir⁴⁰.

Belediye seçimlerinin ardından, 21 Temmuz'da 1946 genel seçimleri yapılmıştır. Tek parti dönemi boyunca seçimler iki dereceli iken, ilk defa bu seçimde tek dereceli yapılmıştır. Ancak CHP, DP'nin nisbi temsil, gizli oy-açık tasnif ve adli denetim isteklerini kabul etmemiştir. Yalnızca 6 aylık geçmişi bulan DP, 465 milletvekilinden sadece 185'i için aday gösterebilmiştir. DP kurucuları seçilebilmelerini garanti altına almak için birden çok seçim bölgesinde aday olmuşlardır. 1946 seçimleri Türk siyasi tarihine "şaibeli" seçim olarak geçmiştir. Bazı yerlerde seçmenlere baskı uygulandığı ve oy ayrımında hileler yapıldığı öne sürülmüştür⁴¹. Seçim sonuçlarına göre 465 milletvekilliğinin 396'sını CHP, 62'sini DP ve 7'sini de bağımsız adaylar kazanmıştır⁴².

DP'liler daha seçim sonuçları belli olmadan İnönü'ye telgraf çekerek haksızlığın düzeltilmesi için müdahale etmesini istemişlerdir. Ancak itirazlara rağmen seçim sonuçları açıklanmıştır. Bunun üzerine Demokrat Partililer İzmir, Bursa, Konya, Adana ve Ankara gibi şehirlerde protesto mitingleri düzenlemişlerdir. Meclis 12 Ağustos'ta çalışmaya başlar başlamaz sayısız seçim itirazları ile karşılaşmıştır. Bu itirazları incelemek için kurulan otuz kişilik komisyon hiçbir itirazı geçerli görmemiştir. DP'liler bu gelişmeler üzerine sert bir muhalefet politikası izlemiş, İnönü'nün Cumhurbaşkanlığına seçildiği gün bütün meclisin aksine, O'nu alkışlamak için ayağa kalkmamışlardır⁴³. İlk kez tek dereceli bir seçim olması bakımından olumlu bir adım olan 1946 seçimleri, usulsüzlüklerin yapıldığı yönündeki itirazlar nedeniyle de Cumhuriyet tarihinin en çok tartışılan seçimleri olmuştur. Seçimlerin ardından 6 Ağustos'ta göreve başlayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nü Recep Peker'i yeni kabineyi kurmakla görevlendirmiştir. Böylelikle Cumhurbaşkanı Peker'in muhalefetini gidermeye

⁴⁰ Dokuyan, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*, s. 220-221.

⁴¹Şevket Çizmeli, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2010, s. 56-57; 1946 seçimlerinin bir başka özelliği de Cumhuriyet döneminde birden fazla partinin katılabildiği ilk milletvekili genel seçimi olmasıdır. DP'nin milletvekilliği kazandığı iller; Afyon, Bilecik, Bolu, Burdur, Çanakkale, Edirne, İçel, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Muğla ve Sinop'tur. Oysa DP'nin iddiasına göre, DP 279 ve CHP'de yalnızca 185 milletvekilliği kazanmıştır. Sonucun iktidar lehine olmasının tek nedeni, oy kullanımı sırasında muhalifler üzerinde ağır baskı ve tehditler ile oy sayımı sırasında kapalı kapılar ardında yapılan hileler ve tutanakların değiştirilmesidir. Muhalefet için kullanılan oylar da tutanaklara geçirilirken iktidar lehine yazılmıştır. Bkz. Cemil Koçak, *Geçmişimiz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 528-529; Konya'da 1946 Genel seçimlerde Konya basınında yer alan bilgiler ışığında seçim sonuçları incelendiğinde CHP Konya milletvekili adaylarının adları ile aldıkları oy miktarlarının yanı sıra DP Konya milletvekili adaylarının adları ve aldıkları oylara da ulaşmak mümkün olmuştur. Bkz. *Babalık*, 23 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6687, s. 2.

⁴² Yeşil, *age*, s. 88.

⁴³ Eroğul, *age*, s. 23.

çalışmıştır⁴⁴. Peker'in başbakanlığa getirilmesi DP'de muhalefete karşı sindirme hareketinin başlayacağı endişesi yaratmıştır. Çünkü Recep Peker, tek partili sistem ve şef idaresi taraftarlığı ile bilinmektedir. Kendisi uzlaşmaya yanaşmayan, şiddet kullanmaya meyilli biri olarak tanınmaktadır⁴⁵. Peker hükümeti bir yandan muhalefete gözdağı verirken, diğer taraftan ülkenin iktisadi hayatı ile ilgili önemli kararlar almıştır. 7 Eylül kararları⁴⁶ olarak bilinen devalüasyon kararları bu kararlar içinde en önemlisi ve en çok eleştiriye uğrayanı olmuştur. DP sözcülerinin Recep Peker hükümetinin meclise getirdiği 1947 yılı bütçesini şiddetle eleştirmeleri üzerine iktidar ile muhalefet arasında ilişkiler daha da gerilmiş, Adnan Menderes'in mecliste yaptığı konuşmasına sinirlenen Recep Peker bu görüşleri "*psikopat bir ruhun ifadesi*" olarak nitelemiştir⁴⁷. Recep Peker'in bu sözleri üzerine DP lideri Celal Bayar'ın isteği ile DP'liler Meclis salonunu terk etmişlerdir. Demokratların Meclisi terk etmeleri iktidar yanlısı basının yazıları ile şiddetli eleştirilerine neden olmuştur. Muhalefetin meclis toplantılarına katılmaması üzerine devreye giren Cumhurbaşkanı İnönü, Peker ve Bayar ile ayrı ayrı görüşerek, Bayar'a Demokratların güvenliğinin sağlanacağı yönünde güvence vermiştir. Bu gelişmeler üzerine DP'liler 28 Aralık günü Meclis toplantılarına katılmaya başlamışlardır⁴⁸.

DP'nin Birinci Büyük Kongresi partinin birinci kuruluş yıldönümü olan 7 Ocak 1947'de Ankara'da Yeni Sinema Salonu'nda 906 delegenin katılımı ile gerçekleşmiştir⁴⁹. Kongrenin ilk günü verilen bir önergenin kabul edilmesi ile anayasaya aykırı yasaların kaldırılması, tarafsız bir idare kurulması, seçim yasasının değiştirilmesi ve cumhurbaşkanının partiler üstü tarafsız bir konuma gelmesini sağlayan çalışmalar yapılması için Ana Davalar Komisyonu kurulmuştur⁵⁰. Komisyon tarafından hazırlana raporda, bahse konu olan taleplere yer verilmiştir. Fakat raporun getirdiği en önemli yenilik bu taleplerin kabul edilmemesi durumunda DP'nin Meclisi terk ederek mücadeleyi milletin içine götüreceği tehdidi olmuştur. "Hürriyet Misakı"⁵¹ adını alan bu belge kongrede ayakta ve alkışlarla kabul edilmiştir⁵².

⁴⁴ Albayrak, *age*, s. 93.

⁴⁵ Yeşil, *age*, s. 92.

⁴⁶ 7 Eylül kararlarıyla ticarete sınırlı serbestlik getirilmiştir. Ancak üretim arttırılamadığı için, fiyatların yükselmesi yüzünden, dar gelirli kesimin büyük bir bölümünü oluşturan işçi ve memurların ücretleri piyasanın çok gerisinde kalmıştır. Bunun sonucunda da doğal olarak yaşam düzeyi giderek düşen dar gelirli kesim, iktidara karşı hoşnutsuzlukların artmasında önemli rol oynamıştır. Bkz. Albayrak, *age*, s. 95.

⁴⁷ Eroğul, *age*, s. 27,29.

⁴⁸ Albayrak, *age*, s.98-99.

⁴⁹ Albayrak, *age*, s. 100.

⁵⁰ Cemil Koçak, *Rejim Krizi Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, C. 3, İletim Yayınları, İstanbul 2013, s. 267.

⁵¹ "Hürriyet Misakı" şu üç maddeden oluşmaktaydı: Birincisi, vatandaş hak ve hürriyetlerini haleldar eder mahiyette olan ve Anayasamızın ruhuna ve metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılması, ikincisi vatandaş

1947 Şubatının ilk haftasında yapılan köy- muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin daha da gerginleşmesine neden olmuştur. DP, hadiseli ve kanlı geçen muhtar seçimlerinden sonra nisan ayında İstanbul’da yapılan ara seçimlere katılmama kararı almıştır. Gerekçe olarak, seçim kanunu da dâhil olmak üzere anti-demokratik kanunların rejime uygun hale getirilmemesi gösterilmiştir⁵³.

İktidar ile muhalefet ilişkilerinde gerginliğin arttığı bu dönemde İnönü, partiler üstü girişimlerde bulunarak haziran ayının ilk haftasında gerçekleşen Peker-Bayar görüşmelerinin devamı niteliğinde bizzat kendisi de Recep Peker ve Celal Bayar ile görüşmeler yapmıştır. İnönü ile Bayar arasındaki görüşmeler olumlu geçerken, Peker ile Bayar arasındaki görüşmeler karşılıklı suçlamalar ile devam etmiştir. İnönü, Bayar ve Peker ile yaptığı görüşmeler sonucunda oluşturduğu beyannamesini 11 Temmuz akşamı radyodan okumuştur. Beyanname basında bir gün sonra yayınlandığı için siyasi tarihimizde “12 Temmuz Beyannamesi” olarak bilinmektedir⁵⁴. İnönü’nün bu bildirisi, muhalefete verilen güvenceler açısından çok önemlidir. İnönü, bildiride önce iktidar ve muhalefet kanadıyla yapmış olduğu görüşmeleri, sonra da iki taraftan beklentilerini belirtmiştir. Bildirinin amacını, iki taraf arasında düğümlenen ilişkileri cumhurbaşkanı olmasından dolayı tarafsız konumuyla çözmek olarak açıklamıştır. Ayrıca İnönü, iki partiye de eşit uzaklıkta olduğunu, “*ihtilalci bir teşekkül değil, bir kanuni siyasi partinin metotları ile çalışan muhalif partinin, iktidar partisi şartları içinde çalışmasını sağlamak gerekir*”⁵⁵ sözleri ile ifade etmiştir.

DP’nin liberal politikasına karşı Recep Peker Hükümeti’nin aşırı devletçi politikaları halkın CHP’den uzaklaşmasına neden olmuştur. İsmet İnönü’nün liberalleşme siyaseti nedeniyle Recep Peker’i sert şekilde eleştiren “12 Temmuz Beyannamesi”⁵⁶ sonrasında İnönü

reyinin emniyet ve masuniyetini sağlama ve milli hâkimiyet prensibini teminat altına almak maksatlarıyla seçim kanununda değişiklikler yapılması, üçüncüsü Devlet reisliği ve fiili parti reisliğinin bir zat uhdesinde birleşmesi esasının kabulü”. Bkz. Albayrak, *age*, s. 109.

⁵² Eroğul, *age*, s. 35-36; Kongrede başlarında Kenan Öner’in bulunduğu bir hizip (müfritler) şiddetli hareket edilmesini ve DP mebuslarının istifalarını vererek sine-i millete dönülmesini ve CHP iktidarının gayr-ı meşru olduğunun ilan edilmesini istemişlerdir. Samet Ağaoğlu, Osman Bölükbaşı, Mükerrrem Sarol, Osman Kapani ve İsmet Bozdağ bu düşüncede olan DP’lilerdir. Ayrıca kongrede delegelerin çoğu, büyük kongreye ait olan Meclis’ten çekilme yetkisinin, kurucuların hâkim olduğu Genel İdare Kuruluna verilmesi taraftarı olmamalarına rağmen, kurucular bu konuda ağırlıklı olarak istedikleri kararı çıkartmışlardır. Bkz. Adem Çaylak, “1946-1950 Arası Dönemde Müfrit Muhafazakar Demokratlar ve Türk Demokrasisinin Almış Olduğu Biçim”, *Ankara Üniv. SBF Dergisi*, 2007, C.62, S. 1, s. 26.

⁵³ Yeşil, *age*, s. 107-108.

⁵⁴ Yeşil, *age*, s. 112.

⁵⁵ Fehmi Akın, “12 Temmuz Beyannamesi’nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2005, C.7, S.2, s. 98.

⁵⁶ 12 Temmuz Beyannamesi “Siyasal tarihimize 12 Temmuz Beyannamesi adıyla geçen Cumhurbaşkanlığı bildirisi, çok partili düzenin yerleşmesi açısından 1 Kasım 1945 yılı Meclis açılış nutkuna bedel bir aşama niteliğindedir. İnönü bu beyannamesinde hükümet ile muhalefet arasında düzenlediği temasları anlatmış ve amacının her iki taraf arasında bir güvenlik duygusu yaratmak olduğunu bildirmiştir.” Bkz. Eroğul, *age*, s. 45.

ile Recep Peker'in arası açılmıştır. Bu nedenle Peker 26 Ağustos 1947'de CHP grubunun yaptığı güven oylamasında 35'ler diye adlandırılan bir muhalefetle karşılaşmıştır. Bunun sonucunda Peker; 9 Eylül'de hükümetten, daha sonra da CHP Genel Kurul Üyeliği'nden istifa etmiştir. Recep Peker'den sonra İnönü'ye tepki olarak Falih Rıfkı Atay da Ulus gazetesi başyazarlığından ayrılmıştır. Ulus gazetesinin yeni başyazarı 35'lerden Nihat Erim olurken, hükümeti de kurmakla Hasan Saka görevlendirilmiştir. Böylece CHP yönetimi DP'den oldukça etkilenererek Peker'in devletçiliğine karşı Saka'nın liberal politikasını tercih etmiştir. İkinci Saka Hükümeti de 14 Ocak 1949'da istifa etmiş ve yerine 16 Ocak 1949 tarihinde Şemsettin Günaltay hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir⁵⁷.

Bildirinin yayınlanmasından sonra DP ikiye bölünmüştür. “Aşırılar” olarak adlandırılan birinci grupta Hikmet Bayur, Sadık Aldoğan ve Kenan Öner başı çekmiştir. Bunlara göre DP'nin asıl misyonu tek parti diktatörlüğünü tasfiye etmektir ve CHP ile uzlaşma söz konusu bile değildir. “İlmîliler” olarak adlandırılan ikinci grupta Adnan Menderes ve Fuad Köprülü başı çekmiş ve 12 Temmuz Beyannamesi'nden yana tavır koymuşlardır. DP içindeki bu ikilik daha da sertleşmiş, Aşırılar DP'nin “Muvazaa” yani CHP'nin kurduğu “*danışıklı dövüş*” partisi olduğunu bile öne sürmüşlerdir⁵⁸.

DP içinde oluşan muhalif harekete karşı DP'nin yayın organı durumunda olan Vatan gazetesinde yayınlanan yazılar ile Kenan Öner hedef alınmaya başlanarak, partiyi parçalamak ve komünistlerle işbirliği yapmakla suçlanmıştır. Bu gelişimler üzerine Kenan Öner İstanbul İl Başkanlığından kısa bir süre sonra da partisinden istifa etmiştir⁵⁹. Anlaşmazlıkların gün geçtikçe artması ile DP içinde tasfiyeler başlamış, ilk olarak beş milletvekili ihraç edilmiştir.

⁵⁷ Yüksel Kaştan, “Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP'nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 8, s. 129; Şemsettin Günaltay'ın 1950 seçimleri öncesinde hükümeti kurmakla görevlendirilmesi ve yaptığı icraatlar O'nun bu vazifeye bilinçli olarak getirildiği izlenimini oluşturmaktadır. DP'nin muhafazakâr bir politika izlemesine karşılık CHP'de benzer bir politikayla halkın desteğini almak istemiştir. Nitekim Şemsettin Günaltay Hükümetinin gerçekleştirdi icraatları Şu şekilde sıralamak mümkündür: Seçim zamanlarında siyasi partilerin devlet radyosundan yararlanmalarının kabulü, İstiklal Mahkemesi'nin kaldırılması, Türk büyüklerinin türbelerinin ziyarete açılması, ilkokullarda din derslerinin okutulması, imam hatip liseleri ve ilâhiyat fakültesinin açılması, diyanet işlerinin organizasyonu, Türk Ceza Kanunu hakkındaki 163. maddenin de içinde bulunduğu değişiklik ve seçim sistemine gizli oy-açık tasnif ve hâkim teminatının getirilmesidir. Bkz. Yaşar Özüçetin, “M. Şemsettin Günaltay'ın Hayatı, İlmi, İdari ve Siyasi Faaliyetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S. 38, s. 424.

⁵⁸ Yücel, *age*, s. 68. bkz: Hilmi Uran bu konu hakkında anılarında şunları söylemektedir: “Eğer Millet Partisi mensupları, politik havanın bu yüzden yumuşamasına tahammül edemeyerek Cumhurreisinin bu müdahalesini iktidarla DP arasında bir danışıklı dövüş olarak gördüklerini ilan etmemiş olsalardı ve eğer DP liderleri bu danışıklı dövüşü dayanmalarına ehemmiyet vermeyerek beyannamenin telkin ettiği havaya uymak yolunu tutmuş olsalardı, o vakit ki sert parti münasebetlerinin yumuşatılmasına İnönü'nün himmeti ve hizmeti çok büyük olacaktı.” Bkz. Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 380.

⁵⁹ Yeşil, *age*, s. 125.

İhraç edilen milletvekilleri, General Sadık Aldoğan, Kemal Silivri, Necati Erdem, Mithat Sakaroğlu ve Osman Nuri Köni'dir. Bu ihraçlar üzerine Genel İdare Kurulu'nda yer alan Yusuf Kemal Tengirşenk, Enis Akaygen, Emin Sazak, Ahmet Tahtakılıç, Ahmet Oğuz ve Hasan Dinçer de ihraç edilenlerle fikir birliği içinde olduklarını belirtmek için üyelikten çekilmişler daha sonra da partiden ihraç edilmişlerdir⁶⁰. Merkez Komitesi'nin ihraç kararlarını onaylamayan on iki milletvekili de bir bildiri yayınlarak DP kurucularını diktatörlükle suçlamışlardır. Bunun üzerine bu milletvekilleri de partiden ihraç edilmiştir. İstifa eden iki milletvekili ile birlikte DP'nin Meclisteki sandalye sayısı otuz bire inmiştir⁶¹. Bağımsız kalan milletvekillerinin bir kısmı "*Müstakil Demokratlar Grubu*" adıyla bağımsız çalışırken, geri kalan kısmı ise Millet Partisi'nin kuruluşunu hazırlamışlardır. 20 Temmuz 1948'de de Millet Partisi'nin kurulduğu resmen açıklanmıştır⁶².

Millet Partisi, çoğunlukla DP'nin yönetici kadrosundan ve geleneksel disiplinden memnuniyetsizlik duyan DP'li muhalifler tarafından kurulmuştur⁶³. Parti kurucuları Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Prof. Hikmet Bayur, Av. Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni ve Sadık Aldoğan'dır. Partinin fahri başkanlığına Fevzi Çakmak, Genel Başkanlığına Hikmet Bayur getirilmiştir. Millet Partisi birçok yönüyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının devamı niteliğindedir. Millet Partililer öncelikle artan sefaletle servet arasında bir denge kuracaklarını ve hayat seviyesini yükselteceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca gençliğe milli ve dini eğitim vererek ahlak seviyesini yükseltmeyi amaçlamışlardır. Millet Partisi'nin kuruluşuyla TBMM'de dört ayrı grup oluşmuştur. Bunlar CHP, DP, MP ve Müstakil Demokratlar'dır. Müstakil Demokratlara bağlı on milletvekilinin ihraç kararının DP İkinci Büyük Kongresinde onaylanması ile bu grup 5 Temmuz 1949'da Millet Partisine katılmıştır⁶⁴.

Millet Partisi 1950 genel seçimleri öncesinde Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümüyle sarsılmıştır. Seçimlerde ise aldığı sonuç parti için hayal kırıklığı olmuştur. Türkiye genelinde oyların sadece %3'ünü almış, yalnızca Osman Bölükbaşı Kırşehir'den milletvekili seçilebilmiştir. Zamanla Millet Partisi içerisinde bulunanlardan bir kısmı Atatürk ve Türk inkılaplarına karşı bir tutum içerisine girmiştir. Millet Partisi'nin 27-29 Haziran 1953 tarihinde yapılan Beşinci Büyük Kongresi'nde partinin tutucu kanadı ile Atatürkçü kanadı

⁶⁰ Eroğul, *age*, s. 52-53.

⁶¹ Yeşil, *age*, s. 125.

⁶² Dokuyan, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*, s. 313; Yücel, *age*, s. 68.

⁶³ Feroz Ahmad, Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1976, s. 44.

⁶⁴ Yücel, *age*, s. 69-70.

arasında anlaşmazlıklar çıkması üzerine partiden istifalar başlamıştır. Kongrede Partinin iktidara geldiği takdirde Medeni Kanunun kaldıracağı, Şeriatı, Saltanatı ve Hilafeti geri getireceği yönünde amaçlarının olduğu iddiaları bile öne sürülmüştür. Bu gelişmeler üzerine 8 Temmuz 1953'te Millet Partisi'nin merkezleri mühürlenmiştir⁶⁵.

DP'nin 20 Haziran 1949'da Ankara'da başlayan ikinci büyük kongresi altı gün sürmüştür. Kongrede alınan en önemli karar Ana Davalar Komisyonu tarafından hazırlana rapor olmuştur⁶⁶. Bu raporda belirtilen istekler, iktidar ve basın tarafından büyük ilgi ile karşılanırken, iktidar yanlısı basın ise bu bildiri nedeniyle muhalefeti ihtilalcilikle suçlamıştır. Bildiri, Demokratlar tarafından "*Milli Teminat Misakı*", iktidar tarafından ise "*Milli Husumet Misakı*" olarak adlandırılmıştır⁶⁷.

DP, 1946 genel seçimlerinde yaşananların tekrar edilmemesi için seçimlerin teminat altına alınmasını içeren yeni bir seçim kanunu hazırlanması yönünde baskılarını arttırmıştır. Bu baskılar üzerine Şemsettin Günaltay Hükümeti, 17 Aralık 1949'da yeni bir seçim kanunu tasarısı hazırlamıştır. 16 Şubat 1950'de kabul edilen yeni Seçim Kanunu'na göre seçimlerin tek dereceli ve gizli oy açık sayım usulüne göre yapılmasına ve çoğunlukçu seçim sisteminin uygulanmasına karar verilmiştir⁶⁸. Seçim yasasının çoğunluk ilkesine dayanması tek bir partinin hükümet kurmasını sağlaması bakımından olumlu bir özellik göstermektedir. Ancak bu uygulamanın demokratik katılımcı anlayışı mecliste tam olarak yansıtamaması ve küçük partilerin de meclise girmelerine olanak sağlamaması en önemli eksikliğidir⁶⁹.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan Genel seçimleri %88.88 oranında, son derece yüksek bir katılım ile gerçekleşmiştir. DP oyların %53.59'unu, Halk Partisi ise %39.98'ini almıştır. Oy oranlarına göre DP 408, CHP 69, MP 1, Bağımsızlar 9 milletvekili kazanmışlardır. Çoğunluk sisteminin uygulanması böyle bir tablonun ortaya çıkmasına neden olmuştur. DP almış olduğu oy oranına göre oldukça fazla milletvekili çıkarırken, CHP ancak 69 milletvekili çıkarabilmiştir. Ancak alınan oy ve temsil oranına bağlı olarak iktidarın halkın oyu ile el

⁶⁵ Albayrak, age, s. 233-235.

⁶⁶ Yücel, age, s. 72.

⁶⁷ Albayrak, age, s. 146.

⁶⁸ Muharrem Turp, "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları* Dergisi, C. 18, S. 37, s. 680-681.

⁶⁹ Gizli oy, açık sayım ve çoğunluk sistemini kabul eden Yeni Seçim Yasası, en az beş ilden aday gösterilebilen muhalefet partilerinin radyodan yararlanmalarını, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşturulmasını, seçimlerin yargıç güvencesinde yapılmasını, idare amirleri, memurların, askeri kişilerin ve milletvekillerinin görev yaptıkları yerin seçim bölgesindeki seçim kuruluna seçilememeleri, oyların kapalı yerde verilmesi, seçim sonuçlarının hemen açıklanması, kazanan adayların listesinin asılması, oy pusulalarının Sulh Hukuk Mahkemeleri'nde korunması, TBMM ya da Yüksek Seçim Kurulu'nun istediği olmaksızın nakledilmemesi, 11 kişiden oluşacak YSK'nın 6 üyesinin Yargıtay, 5'inde Danıştay üyeleri arasından gizli oy ile seçilmesi gibi yenilikler getirmiştir. Bkz. Albayrak, age, s. 155.

değiştirmesi demokrasi anlayışı bakımından büyük başarıdır⁷⁰. Kemal Karpat 1950 seçimlerinin sonuçlarını şu ifadeler ile değerlendirmiştir; *“Bu sonucun alınan oy sayıları bakımından memleketteki gerçek durumu tam anlamıyla yansıttığı söylenebilir. Demokratlar, kendilerini de şaşırtan bu zaferi memlekette Halk Partisine karşı birikmiş hoşnutsuzluk sayesinde kazanmışlardı. Bu hoşnutsuzluk son faaliyetlerle ortadan kalkmamış, sadece hatırı sayılır derecede azalmıştı. Seçimler 1947 veya 1948 yıllarında yapılmış olsaydı CHP, 1950’de topladığı oyların belki de ancak yarısını almış olurdu; son yıllarda akıllıca yürütülen liberal siyaset, partinin itibarını artırmıştı. Ama ne yaparsa yapsın ve ne gibi vaatlerde bulunursa bulunsun, CHP tek partili sistemin simgesi haline gelmiş olduğundan seçimi kaybetmeye mahkûmdur. Kazansaydı tek partili sistemin devam etmekte olduğu hissi sürüp gidecekti”*⁷¹.

Basın da iktidar değişikliğine yoğun ilgi göstermiş, köşe yazıları ve gazete sütunlarında seçim sonuçları geniş yer bulmuştur. Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi, seçimlerin başarılı bir imtihan olarak tamamlandığını, ilk defa “kansız ve ihtilalsiz bir iktidar değişikliği” meydana geldiğini ve halk iradesinin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Zafer gazetesindeki köşesinde seçimlere ilişkin görüşlerini yazan Adliye Fenik, DP’nin seçimleri kazanmasını muazzam bir inkılap olarak yorumlamıştır. Şevket Rado ise Akşam gazetesindeki yazısında seçimlere ilişkin en önemli gelişmenin, sorunsuz bir şekilde bitirilmesi olduğunu söyleyerek *“İlk gizli seçimi şikâyetsiz başaran Şemsettin Günaltay hükümetini ne kadar tebrik etsek azdır ”* ifadelerine yer vermiştir. Akşam gazetesinde yazan Halide Edip Adıvar, 14 Mayıs tarihinin Demokrasi Bayramı olarak kabul edilmesini önermiştir⁷².

1950 seçimlerinden zaferle çıkan DP, Meclise büyük bir çoğunlukla girmiş ve 22 Mayıs 1950’de iktidarı resmen devralmıştır. O gün Celal Bayar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan meclis başkanlığına, Sıtkı Yırcalı, Hulusi Köymen ve Fuat Hulusi Demirelli Meclis başkan vekilliklerine seçilmişlerdir. Yeni hükümeti kurmakla da Adnan Menderes görevlendirilmiştir. Yeni hükümet 29 Mayıs 1950’de programını meclise sunmuştur. Menderes Hükümeti 2 Haziran’da meclisten güvenoyu almıştır⁷³.

DP’nin hükümet programında hassasiyetle din mevzuu üzerinde durulduğu görülmektedir. Din konusu ile ilgili olarak; *“İrticai tahrike asla müsaade etmemekle beraber din ve vicdan hürriyetlerinin icaplarına riayet edeceğiz. Hakiki laikliğin manasını biz böyle*

⁷⁰ Eraslan, agmd, s. 548; Albayrak, age, s. 171.

⁷¹ Karpat, age, s. 328.

⁷² Turp, agm, s. 693.

⁷³ Eroğul, age, s. 85-87.

anlamaktayız. Programımızda da sarahaten ifade edildiği gibi hakiki laikliği dinin devlet siyasetiyle hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması şeklinde anıyoruz. Bu itibarla gerek din dersleri meselesinde gerekse din adamlarını yetiştirecek yüksek müesseselerin faaliyete geçmesi hususunda icap eden tedbirleri süratle ittihaz ettirmek kararındayız” ifadeleri ile halkın beklentileri karşılanmaya çalışılmıştır⁷⁴.

1950’li yıllar boyunca yoğun olarak tartışılan din-devlet ilişkileri, laiklik ve ibadet özgürlükleri gibi konular 1945 yılının sonlarından itibaren gündemde yerini almıştır. CHP’nin iktidarda olduğu 1949 yılında ilkokul programlarına isteğe bağlı din dersleri konulmuş, İmam-Hatip kursları açılmıştır. Daha sonra bu kurslar İmam-Hatip okulları haline getirilmiştir. 1950’de çıkarılan bir kararname ile kapatılan 19 türbe açılmıştır. Medrese kökenli Şemseddin Günaltay’ın başbakanlığa getirilmesi CHP’nin din karşısındaki tavizkar tutumunu göstermesi bakımından önemlidir. Görüldüğü üzere DP’den önceki iktidar son yıllarında dini konulardaki kısıtlamaları önemli ölçüde kaldırmıştır⁷⁵. Yine de DP iktidara gelmeden önce özellikle anti-demokratik yasaların getirdiği sınırlamaların kaldırılacağına dair propagandalar yapmaya devam etmiştir. Arapça ezanın okumasını yasaklayan Türk Ceza Kanunu’nun 526. Maddesi de bu sınırlayıcı yasalar arasında görülmüştür. Nitekim DP’nin çoğunlukta olduğu yeni TBMM’de 16 Haziran 1950’de oy birliği ile Arapça ezan yasağı kaldırılarak bu yolda önemli bir adım atılmıştır⁷⁶. Bu karar orduda rahatsızlık yaratmasına rağmen, DP din alanına yeni serbestlikler tanımaya devam etmiştir. Ayrıca din eğitimi genişletilerek bu konuda verilecek eğitim ailelerin isteğine bırakılmış, imam hatip okullarının sayısı artırılmış ve cami yapımında ciddi bir artış görülmüştür⁷⁷.

1950 seçimleri öncesinde partilerin seçim propagandaları sırasında taşra örgütlerinde dini meselelerin istismar edilmesi seçimlerden sonra etkisini göstermeye başlayacaktır. Bir taraftan Atatürk’ün heykellerine saldırılar olurken diğer taraftan, DP Konya il örgütünün kongresinde delegelerin çarşaf ve fes giyilmesi, Arap harflerine geri dönülmesi gibi istekleri olmuştur. Bu istekleri hükûmet reddetmiştir. Bu olaylar muhalefet tarafından tenkit edilirken, hükûmet yetkilileri “irticaanın başını kaldırması halinde ezileceğini” dile getirerek il yöneticilerine heykellerin korunmasını tebliğ etmek, dini siyasete alet etmekle suçlanan

⁷⁴ Dokuyan, 1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika), s. 357-358.

⁷⁵ H. Bayram Kaçmazoğlu, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2012, s. 30.

⁷⁶ Tunçay, *agmd*, s.178.

⁷⁷ Keskin, *agm*, s. 114.

Büyük Doğu, Sebilürreşad, İslamiyet gibi dergileri kapatmak ve hatta 25 Temmuz 1951’de Atatürk’ü Koruma Kanunu çıkartmak gibi bir dizi önlem almıştır⁷⁸.

DP iktidarının ilk yıllarında uluslararası gelişmeler de Türkiye lehine bir hava oluşturmuştur. Soğuk savaşın iki temel aktörü ABD ve SSCB, etkinlik alanlarını genişletmek amacıyla rekabete girişmiş, jeopolitik açıdan çok önemli hale gelen Türkiye’ye yakınlaşmaya çalışmışlardır. ABD’nin SSCB’nin yayılmacı politikalarına karşı bölge ülkelerine yönelik başlattığı Truman ve Marshall yardımları, bu dönemde Türkiye’yi askeri ve ekonomik olarak rahatlatmıştır. Ekonomide büyüme stratejisinin benimsenmesiyle Türk ekonomisi 1950 yılından itibaren çok hızlı bir şekilde büyümüştür⁷⁹. 1954 genel seçimleri öncesinde DP, gerek iç politikada gerekse dış politikada önemli başarılarla imza atmıştır. Dış politikada Kore Savaşı’na katılmanın sonucu olarak NATO’ya girmeyi başaran Türkiye, içerde ise toprak dağıtımının devam etmesi, modern tarım araç ve gereçlerinde önemli artışların yaşanması ve buna bağlı olarak üretimin artması ile ekonomi başta olmak üzere eğitim, sağlık ve ulaştırma gibi alanlarda da önemli gelişmeler yaşanmıştır. İç politikada ise gücünü pekiştiren DP, CHP’nin kaynaklarına el koyan iki önemli yasa kabul etmiş, CHP’yi yayın organı Ulus’tan bile yoksun bırakmıştır. MP’de dini siyasete alet ettiği gerekçesiyle kapatılmıştır⁸⁰.

1950 seçimlerinden önce “*devri sabık yaratmayacağız*” diyerek iktidara gelmeleri halinde eski rejim sorununu gündeme getirmeyeceklerinin sözünü veren DP, güçlendikçe ve kendisine yöneltilen eleştiriler arttıkça CHP’nin geçmişiyle hesaplaşmaya dönük uygulamalara gitmiştir. Dolayısıyla “*devri sabık yaratmama*” yolunda verilen söz, iktidarın muhalefete tahammülsüzlüğüne bağlı olarak geçerliliğini yitirmiştir. DP iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında CHP’nin geçmişini gündeme getirmekten vazgeçmemiştir. Kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında tek parti döneminin uygulamalarını hatırlatma, bir diğer deyişle “*maziye sürekli canlı tutma stratejisi*” DP tarafından sıklıkla kullanılmıştır⁸¹.

⁷⁸ Eraslan, *agmd*, s. 554; DP iktidarının ilk yıllarında demokrasi ve özgürlük adı altında bazı gerici güçler özellikle Tıcani Tarikatı üyeleri Atatürk’ün sadece düşünce ve uygulamalarına değil, heykellerine büst ve fotoğraflarına da saldırılar düzenlemişlerdir. Esasında bu saldırılar CHP iktidarda olduğu yıllar başlamış ve giderek artmıştır. Atatürk’ün ölümünden DP’nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar geçen sürede O’nun manevi şahsına 51, fotoğraflarına 12, heykel ve büstlerine de 4 olmak üzere 67 saldırıda bulunulmuştur. Bu saldırıları yapanların büyük çoğunluğunda gericiliğin önemli etkisinin olduğu görülmektedir. DP’nin iktidara geldiği tarihten 1 Nisan’a kadar Atatürk’ün heykel ve büstlerine Tıcani Tarikatının yaptığı saldırıların sayısı 9’u bulmuş, manevi şahsiyetine 5, fotoğrafına 1 olmak üzere 15 saldırıda bulunulmuştur. Bkz. Albayrak, *age*, s. 227; Ayrıca Konya’da meydana gelen hadiselerle alakalı olarak çalışmamızın üçüncü bölümünde ayrıntılı bilgi verileceğinden burada herhangi bir izahat verilmeyecektir.

⁷⁹ Keskin, *agm*, s. 112

⁸⁰ Albayrak, *age*, s. 251.

⁸¹ Çağla Kubilay, “Demokrat Parti Döneminde Basında İspat Hakkı Tartışmaları”, *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2014-12(1), s. 28.

DP iktidarında ikinci genel seçimler 2 Mayıs 1954 Pazar günü yapılmıştır. Seçimlere dört parti katılmıştır. DP ve CHP 64 vilayetin hepsinde, Cumhuriyetçi Millet Partisi 40 ilde, 16 Mayıs 1952’de kurulmuş olan ve ilk kez bir genel seçime katılan Türkiye Köylü Partisi ise 19 ilde aday göstermiştir. Türkiye genelinde toplam 10.262.063 seçmenden, 9.095.617’si 43.174 sandıkta oy kullanmıştır. Katılım oranı % 88,6 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Seçimlerde liste usulü çoğunluk sistemi kullanılmıştır. DP, 1950 seçimlerine göre oylarını artırmış, CHP ise oy kaybetmiştir. Meclise giren siyasi partilerden DP oyların 57,62’sını, CHP 35,4’ünü, CMP 4,9’unu almıştır. Uygulanan seçim sistemi nedeniyle DP oyların yüzde 57,6’sını almasına karşın Meclisteki milletvekillerinin yüzde 94,82’sini kazanmıştır. CHP ise oyların yüzde 35,42’ünü almasına rağmen Mecliste ancak yüzde 5,5 ile temsil edilebilmiştir. Bu durum seçimlerde uygulanan liste usulü çoğunluk sisteminin eleştirilmesine yol açmıştır⁸².

Hükümetin kurulmasının hemen ardından demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı bir takım yasal düzenlemeler de gündeme gelmiştir. Bu zamana kadar muhalefet partilerini baskı altında tutan DP, 1954’ten itibaren kendisini iktidara taşıyan aydın, basın ve üniversitelere karşı da baskı uygulamaya başlamıştır⁸³. 1954 seçimlerinde CHP’ye oy verdiği için Malatya bölünerek Adıyaman ili kurulmuş, Kırşehir; Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın memleketi olması dolayısıyla ilçe haline getirilmiştir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet etmekten CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı tutuklanmıştır. Demokrasinin algılanmasında CHP’den farklı bir tutuma sahip olmayan DP, bu alana söylemleriyle farklılık getirmiş, *“uygulamada ise çoğunluğun her şeyi yapmaya hakkı vardır anlayışıyla fütursuzca”* davranmıştır. İktidarın baskıcı yönetimi ile muhalefet üzerinde baskı kurması, ekonominin kötüye gitmesi ve enflasyonun artması ile DP, kentli tabanının ve üniversite üyelerinin de desteğini kaybetmeye başlamıştır⁸⁴.

1955 yılından itibaren ağırlaşan ekonomik sorunlar, ülkede her geçen gün yükselen siyasi problemlerin daha fazla hissedilmesine neden olmuştur. İç ve dış etkenlerin etkisiyle iktidar, sorunların üstesinden gelmekte zorluk çekerken, bu sıkıntılara çözüm üretilmiyor olması da DP meclis grubunda çeşitli rahatsızlıklara neden olmuştur. İç siyaset 6-7 Eylül

⁸²Ensar Yılmaz, “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, e- Journal of New World Sciences Academ, 2010, Volume 5, S. 4, s. 546-547.

⁸³ Uyar, age, s. 173.

⁸⁴ Keskin, agm, s.115.

olaylarının⁸⁵ şokunu yaşarken DP içerisinde baş gösteren “İspat Hakkı”⁸⁶ tartışmaları partinin bölünmesine kadar devam etmiştir⁸⁷.

6-7 Eylül Olayları’ndan bir ay sonra, DP’nin IV. Büyük Kongre hazırlıklarının yoğunlaştığı günlerde DP’li 11 milletvekili “*ispat hakkı*” konusunu yeniden gündeme getirmiştir. Basına “*ispat hakkı*” tanınmasını, böylece yayın organlarının sansür edilmesinin önüne geçilmesini isteyen 11’ler arasında Ekrem Alican, Enver Güreli ve Fethi Çelikbaş bulunmaktadır. 11’ler Muhlis Ete, Ekrem Hayri Üstündağ ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu gibi isimleri de yanlarına alınca sayıları on dokuzu ulaşmıştır. Bu gelişmeler üzerine DP Haysiyet Divanı IV. Büyük Kongre öncesinde 19’ları bölmek için dokuzunu partiden ihraç etmiş, bu gelişmeler üzerine kalan on milletvekili de partiden istifa etmiştir⁸⁸. İlk başta bir parti kurmak niyetinde olmayan 19’lar, DP’ye karşı mücadelelerini bağımsız milletvekili olarak devam ettirmek istemişlerdir. Ancak Başbakan Adnan Menderes’in İzmir’de yaptığı konuşmasında 19’ların DP’ye dönmelerinin mümkün olduğunu belirten çağrısı, grubu bölmek için söylediği izlenimini yaratmış, bunun üzerine 19’lar harekete geçerek 19 Aralık 1955’te F. Lütfi Karaosmanoğlu başkanlığında Hürriyet Partisi’ni resmi olarak kurmuşlardır⁸⁹.

⁸⁵ Kıbrıs adası 1878 yılında egemenlik hakkı Osmanlı Devleti’nde kalmak üzere, geçici olarak İngiliz yönetimine verilmişti. 29 Ekim 1914’te Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı’na katılınca İngiltere bunu fırsat bilerek 5 Kasım 1914’te Kıbrıs’ı İmparatorluğu’na kattığını açıkladı. İngiltere’nin tek taraflı ilhakı 1923’ye kadar sürmüş, bu durum Lozan Antlaşması ile kabul edilmişti. Böylece Kıbrıs’ta İngiliz egemenliği dönemi başlamıştı. Bu arada Yunanistan’ın ve Kıbrıs Rumlarının çabasıyla Ada’nın Yunanistan’a ilhak edilmesi (Enosis) istenmesi adada Türkler ile Rumlar ve Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu çıkarmıştır. Rumlar, 1 Nisan 1955’te Kıbrıs’ta EOKA adlı yer altı örgütünü kurarak önce İngilizler sonra da Türkler karşı tedhiş hareketlerine başlamıştır. Uçarol, *age*, s. 1028-1029;1032; Ağustos 1954’te Kıbrıs sorunu alevlenmeye başlamış, İngiltere Türkiye ve Yunanistan’ı Kıbrıs konusunda Londra’da bir konferansa çağırmıştı. Türk kamuoyu dikkatini Londra’ya çevirmiş, basında bu konu ile ilgili durmada yayın yapmaya devam etmiştir. Böyle bir hava içinde 6 Eylül 1955’te İstanbul Ekspres gazetesinde Atatürk’ün Selanik’teki evinin bomba atılarak Yunanlılar tarafından tahrip edildiği haberi çıktı. O gün öğleden sonra yükseköğrenim gençliği bir gösteri düzenledi. Beyoğlu’ndan Karaköy’e kadar Rumlara ait dükkânlar tahrip edilmeye başlandı. Rumların dükkânlarına, evlerine ve hatta mezarlıklarına saldırıldı. Olaylar gece yarısına kadar sürdü ve ancak ordu birliklerinin müdahalesi ile bastırılabilirdi. Eroğul, *age*, s. 165-166.

⁸⁶ DP, 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan genel seçimlerden yaklaşık iki ay önce, 9 Mart 1954’te “Neşir Yoluyla veya Radyo İle İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun” ile politik ortamda denetimini yoğunlaştırma isteğini ortaya koymuştur. Basın özgürlüğünü sınırlandıran yasanın önemli yanlarından biri, doğrudan ispat hakkıyla ilgili bir belirlemeye gitmese de gazetecilerin ispat hakkına ilişkin tartışmaları başlatmış olmasıdır. Bkz. Kubilay, *agm*, s. 12.

⁸⁷ Şerif Demir, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti’den 27 Mayıs Darbesine Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 115-116.

⁸⁸ Yücel, *age*, s. 110-111; Bkz. İspatçılar veya 19’lar olarak adlandırılan bu milletvekilleri şunlardır: Partiden ihraç edilenler, F. Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Safaettin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Behçet Kayaalp, Ziyaat Ebuziyya, Mustafa Timur, Sabahaddin Çıracıoğlu; İstifa edenler, Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, İbrahim Öktem, Raif Arbay, Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Ekrem Alican, Mustafa Ekinci, Kasım Küfrevi. Seyfi Kurtbek, Menderes’in tesirinde kalarak İspatçılardan ayrıldığı için 19’lar on sekiz kişiye düşer, fakat yine de 19’lar olarak anılmaya devam ederler. Bkz. Diren Çakmak, “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C. 2, S. 3, Kış 2008, s. 154.

⁸⁹ Çakmak, *agm*, s. 154.

1957 genel seçimleri öncesi partiler arası mücadele devam ederken seçim kampanyaların alevlenmeye başladığı görülmektedir. Bu süreçte parti liderlerinin yaptıkları konuşmalar da dikkat çekmektedir. İsmet İnönü konuşmasında *“Türkiye siyasal ve ekonomik buhran içindedir”* temasını işlemiştir. HP adına Balıkesir’de konuşma yapan Fuat Köprülü ise *“Bu seçim mücadelesi kanaatime göre, tek parti, tek şef sistemini yeniden canlandırmak isteyen bir adam ve insana karşı koca bir milletin maddi ve manevi bir işbirliğinin mücadelesidir ve bu şuur memleketin her tarafına yerleşmiştir”* ifadeleri ile tek parti sitemini yeniden canlandırmak isteyen iktidara karşı milletin seçimlerde mücadele edeceğini belirtmiştir. Menderes ise Kayseri’de yaptığı konuşmasında iktidarda oldukları 7 yıl içinde 15.000 caminin yapılarak 86 caminin onarıldığını söylemek suretiyle DP’nin din alanındaki icraatlarına vurgu yaptığı görülmektedir⁹⁰.

Ülkede 1957 Seçimleri hayli gergin bir havada gerçekleşmiştir. Demokrat Partililer 4.407.000 oy alarak, 610 milletvekilliğinden 424’ünü, muhalefet ise topluca 4.758.000 oyla 186’sını kazanmıştır. Bir başka ifadeyle, Demokratlar, muhalefetin tümünden 300.000 daha az oy almalarına rağmen yürürlükteki seçim sistemi kendilerine Mecliste rahat bir çoğunluk sağlamıştır. Oysaki 1954’te bütün muhalefetin 3.675.000 oyuna karşılık, 5.314.000 seçmen oyunu Demokratlara vermiştir⁹¹. Bu durum da göstermektedir ki DP’nin oyu 1954 yılına göre 1957 seçimlerinde oldukça fazla düşmüştür.

HP, 27 Ekim 1957 seçimlerinde ancak % 3.8 oy alarak, Meclise sadece Burdur’dan 4 milletvekili sokabilmiştir. Bir yıl sonra da 24 Kasım 1958’de CHP’ye katılma kararı olarak tüzel kişiliğine son vermiştir⁹². Oyların sadece %7’sini almasına rağmen dört sandalye elde eden aşırı muhafazakâr Cumhuriyetçi Millet Partisi, seçim sonrasında Köylü Partisi ile birleşmiş, böylece Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kurulmuştur⁹³.

Cem Eroğul 1957 seçimlerini şöyle değerlendirmektedir: *“1950 ve 1954 seçimlerine bakılırsa bu seçimlerde Demokratlar büyük bir darbe yemişlerdi. Bu gelişmenin onları uyarması beklenebilirdi. Ne çare ki, Demokrat Parti uyarılma dönemini çoktan aşmış ve daha 1956 yılının Mayıs- Haziran ayında dönüşü olmayan bir yola girmişti, Menderes artık uyarılamazdı”*⁹⁴. Seçimler sonucunda siyasette güç dengeleri değişmiş ve bu değişimden en karlı çıkan CHP olmuştur. CHP, seçimler öncesi 30 olan milletvekili sayısını 173’e

⁹⁰ Ahmad; Ahmad, age, s. 170.

⁹¹ Karpat, age, s. 505.

⁹² Çizmecı, age, s.638.

⁹³ Zürcher, age, s. 338.

⁹⁴ Eroğul, age, s. 193.

çıkarmıştır. Seçimlerden istediği sonucu alamayan HP'nin CHP'ye katılması ile CHP'ye kamuoyu desteğinin artmış olduğu görülmektedir. CHP artık hürriyet mücadelesi adı altında daha sert bir muhalefet izlemeye başlamıştır⁹⁵.

Bundan sonraki süreçte CHP hak ve özgürlükleri daha çok savunurken, DP de giderek dozunu artıran otoriter bir tutum içerisine girmiştir. Siyasal ve iktisadi bunalımın derinleşmesi, DP'nin daha çok baskıya dayanan bir politika izlemesine neden olmuştur. Bu süreçte siyasal bunalımın keskinleşmesi ile birlikte, ülkede ihtilal söylentileri yayılmaya başlamıştır. Bu gelişmeler üzerine DP, “*kin ve husumet cephesi*” olarak nitelendirdiği muhalefete karşı, açıkça milleti “*Vatan Cephesi*” kurmaya çağırmıştır⁹⁶. 1959 Ocak ayı içinde örgütlenmeye başlayan Vatan Cephesi Ocakları ile iktidara partinin sağladığından daha geniş bir taban bulunmaya çalışılmış, Vatan Cephesi'ne katılanların adları teker teker radyoda okunarak vatandaş bu cepheye katılmaya teşvik edilmiştir. Hatta belli konumlardaki kişiler bu ocaklara yazılmaya dahi zorlanmıştır⁹⁷.

1960 yılına gelindiğinde iktidar muhalefeti ihtilal için kışkırtıcı faaliyetlerde bulunmakla suçlarken, muhalefet ise iktidarı baskı idaresi kurmakla suçlamaya başlamıştır. DP Meclis Grubu Nisan ayı ortalarında CHP'nin yasa dışı yöntemlerle siyasal mücadele yaptığını ve bir kısım basının da desteklediğini ileri sürerek 15 kişilik bir Tahkikat Komisyonu'nun oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Ardından 27 Nisan 1960 günü Meclis bu tür soruşturma kurullarını geniş yetkilerle donatan bir yasa çıkarmıştır⁹⁸. Çıkarılan bu yasa, DP ile CHP arasındaki ilişkileri tamamen koparmıştır.

Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasının ardından ilk gösteri polisin müdahale ettiği Kızılay'da gerçekleştirilmiştir. 28 Nisan'da İstanbul'a da sıçrayan gösteriler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde daha da şiddetlenmiştir. İki öğrencinin hayatını kaybetmesi çok sayıda öğrencinin yaralanması üzerine gösteriler diğer fakültelere de sıçramış, İstanbul Üniversitesi tatil edilirken, Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Tahkikat Komisyonu yayınladığı tebliğ ile İstanbul'da meydana gelen olaylar hakkında komisyonun, hükümetin ve kumandanlıkların yapacakları resmi tebliğler haricinde her türlü haber, görüş,

⁹⁵ Mardin, *age*, s.150.

⁹⁶ Pınar Kaya Özçelik, “Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi”, *Ankara Üniv. SBF Dergisi*, C.65, S. 3, 2010, s. 183-185.

⁹⁷ Tunçay, *agmd*, s. 185.

⁹⁸ Tunçay, *agmd*, s. 186-187

fıkra, resim, yazı vb. yayınları yasaklamıştır⁹⁹. Görüldüğü üzere İktidar ile muhalefet arasındaki siyasi çatışma, iç çatışmaya doğru sürüklenmeye başlamıştır.

Muhalefete yönelik sert uygulamalar ordudaki huzursuzluğu da arttırmıştır. DP iktidarı karşısında muhalefetin önemli bir ayağı olan basın ve üniversitelerin yanı sıra iktidarı en çok rahatsız eden kurum ordu olmuştur. DP'nin her adımı iktidarda kaldığı on yıl boyunca ordu tarafından yakından takip edilmiş, bu süreçte darbe söylentileri gündemden hiç düşmemiştir. Menderes'te ordu karşısında temkinli olmaya çalışarak, zaman zaman radikal kararlar almış ve ordunun daha çok üst yönetimini kendine bağlı tutmaya çalışmıştır. Ordu içinde var olan cuntacı hareketler 1959 yılında daha organize hale gelmiştir. Bu süreçte muhalefetin aşırı baskısı ve önlenemeyen olaylar nedeniyle Menderes birkaç kez istifa etmeyi düşünmüş ancak Celal Bayar tarafından engellenmiştir. Bu dönemde Bayar ordudan gelebilecek bir darbe hareketine ihtimal dahi vermemiştir¹⁰⁰. Ancak siyasi atmosferde yaşanan gerilim, özgürlüklerin kısıtlanması, öğrenci olayları, yürüyüşler ve ekonomik sıkıntılar ordu tarafından yakından takip edilmekte olup, ordu hükümetin uygulamalarından rahatsızlık duymaya devam etmiştir. Daha sonra darbenin başına geçirilecek ve yeni emekli olan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel 3 Mayıs günü veda mesajıyla birlikte Başbakan'a sunulmak üzere 13 maddeden oluşan uyarı niteliğinde bir mektup sunmuştur¹⁰¹. Bir ihtilal bildirisi havasında olan bu mektubu, ihtilali önlemeye yönelik en son ve en önemli gelişme olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak bu mektup Menderes'te beklenen etkiyi yaratmamıştır¹⁰². 21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencileri hükümetin istifasına yönelik Kızılay'da yaptıkları yürüyüşü de Menderes basit ve önemsiz bir olay olarak değerlendirmiştir¹⁰³. Oysaki bu yürüyüş ordunun DP iktidarını onaylamadığı şeklinde bir işaret olmuş, ancak DP yöneticileri bunu algılayamamışlardır.¹⁰⁴

Kurulduğu 1946 yılından itibaren beş yıl boyunca demokratik kurallar çerçevesinde muhalefet yapan, 1950 seçimleri ile iktidara gelen, 1950 ve 1954 yıllarında yapılan

⁹⁹ Ankara da yapılan eylemler içerisinde en dikkat çekici olanı 5 Mayıs'ta 555K (5.ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da) parolasıyla yapılan gösteridir. Menderes'in arabadan inerek göstericilere tepkide bulunduğu bu eylemde İçişleri Bakanı'nın dağılmayan göstericilerin üzerine ateş açılması emri verdiği iddia edilmiştir. Olaylar akşam saatlerine kadar sürmüş hadisenin haber ve fotoğraflarını yayınlayan iktidarın yayın organı Zafer gazetesi bile 14 Mayıs'a kadar kapatılmıştır. Bkz. Bulut, *agm*, s. 139-140.

¹⁰⁰ Özer, *age*, s. 126-127.

¹⁰¹ Özer, *age*, s. 129.

¹⁰² Albayrak, *age*, s. 546-547.

¹⁰³ Demir, *age*, s. 220.

¹⁰⁴ Çizmeci, *age*, s. 706.

seçimlerde iktidarda kalmayı başaran ancak 1957 seçimlerinden sonra g kaybetmeye başlayan DP'nin siyasi yaşamı 27 Mayıs 1960'da yapılan askeri mdahale¹⁰⁵ ile sona ermiştir.

¹⁰⁵ DP'nin önemli simalarından Samet Ağaoğlu hatıralarında 27 Mayıs Askeri Müdahalesini; “İşte 27 Mayıs her şeyden önce 1946'dan evvelki bütün hareketler gibi yine asker-sivil bürokrasinin tek başına, halkla ilgisi bulunmayan bir davranışından başka bir şey değildir. 1950'de Halk Partisi iktidarını yıkan asker-sivil bürokrasinin halk ile el ele vermesi iken 1960'da Demokrat Parti iktidarını yıkan asker-sivil bürokrasinin halka karşı harekete geçmesidir” ifadeleri ile değerlendirmiştir. Bkz. Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1972, s. 185-186.

BÖLÜM 1: KONYA'DA NÜFUS, İDARİ YAPI ve BASIN (1946-1960)

1946 yılında DP'nin kurulmasıyla birlikte ülke genelinde ortaya çıkan siyasal ortam Konya'da da kendisini hissettirmiştir. Nitekim çalışmanın ilerideki başlıklarında görüleceği üzere Konya'da DP'nin halk nezdinde oldukça yüksek bir teveccühe mazhar olduğu söylenebilir. Bu bakımdan 1946 yılında DP'nin kuruluşu ile başlayan ve 1960 yılında 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ile sona eren dönem içerisinde Konya'nın panoramasını ortaya koymanın önemli olduğu kanaatindeyiz. Bu düşünceden hareketle öncelikle Konya vilayetinin idari yapısı ve demografisi ele alınmıştır. Demokrasi ile idare edilen memleketlerde siyasal partilerin iktidara gelişi ancak halkın reyi ile mümkün olabilmektedir. Bu bakımdan oy kullanma yeterliğine sahip olan kişilerin, yaşları, kullandıkları dil ve inançları ile eğitim düzeyi gibi siyasal anlamda oylarının yönünü önemli ölçüde etkileyen faktörlerin bilinmesi de gerekmektedir. Bu açıdan Konya nüfusunun 1945-1960 yılları arasındaki genel durumu nüfus sayımlarından elde edilen verilere göre ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Aynı yılları kapsayan dönemde nüfusun gelişimini etkileyen, Konya'ya gerek yurt içi gerekse yurtdışından gelen göçmenlerin durumu da ayrıca değerlendirilmiştir.

Konya nüfusu ile ilgili verileri incelerken insan ve mekân arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek açısından idari yapı içerisinde yer alan idari taksimat, Konya valileri, Konya belediye başkanları, il genel meclisi üyeleri ve çalışmaları hakkında da bilgi verilmiştir. Bu sayede bir taraftan Konya'nın idari taksimatına değinilirken diğer taraftan devletin icra makamını temsil eden kişi ve kurumlardan bahsedilmiştir.

DP'nin kurulması şüphesiz Türk basın hayatında da yeni bir süreci doğurmuştur. Artık CHP'nin karşısında örgütlü bir muhalefet vardır. Bunun sonucunda DP'nin siyasi çizgisi çerçevesinde hareket eden bir basının da doğuşu kaçınılmaz hale gelmiştir. Çok partili döneme geçiş Türkiye'de demokratikleşme sürecinin önemli merhalelerinden birisidir. Bununla bağlantılı olarak demokratik toplumsal yapı içerisinde halkı bilgilendiren ve haber almasını sağlayan basının kamuoyu oluşturmadaki gücü oldukça önemlidir. Basını siyasetten de ayrı düşünmek mümkün değildir. Özellikle seçim zamanlarında siyasi partiler kendi politikalarını halka benimsetmek için basından yararlanırken, seçmenler de basın sayesinde siyasetçiler ve parti politikaları hakkında bilgi sahibi olurlar. Ayrıca siyasal iktidarlar gerçekleştirdikleri icraatları halka anlatabilmek, muhalefet ise iktidarın icraatlarında gördüğü aksaklıkları ortaya koyabilmek için basının gücünden istifade ederler. Çalışmamızın ana teması Konya'da siyasi hayatın basına yansımalarını merkeze aldığı için kavramsal bir çerçeve kurmak gerektiği kanaatindeyiz. Bu açıdan 1946-1960 yılları arasında gerek CHP'nin gerekse

DP'nin iktidarda bulunduğu dönemde basın ile iktidar arasındaki ilişki ve “*besleme basın*”¹⁰⁶ kavramı üzerinde durulmuştur. Ayrıca siyasette yerel basının önemine de değinilmiş, Konya'daki gazeteler ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Nitekim çalışmamıza konu olan dönemde Konya güçlü bir yerel basına sahiptir. Yerel basındaki gazetelerin bir kısmı CHP yanlısıyken, bir kısmı da DP'yi desteklemektedir. Bu gazeteler sayfalarında taraftarı olduğu parti ile ilgili haberlere daha fazla yer vermekte, böylelikle o partinin propagandasını yapmaktadır. Ancak partilerin ülke siyasetinde güçlü oldukları dönemlerde destek veren gazetelerin, bu partiler güç kaybettiklerinde ya da iktidardan düştüklerinde onlardan desteklerini çektikleri de bir gerçektir. Bu bağlamda Konya basınının süreç içerisindeki tutumu da ele alınmıştır. Kuruluş ve iktidar döneminde DP'yi destekleyen basın kuruluşları, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonucunda DP'nin iktidarı dönemindeki faaliyetlerini eleştirmeye başlamıştır.

1.1. KONYA NÜFUSUNA GENEL BAKIŞ

Nüfus genel olarak; sınırları belli olan bir alanda, belirli bir anda yaşayan insanların meydana getirdikleri bir topluluk olarak tarif edilmektedir. Nüfus konusu ile başta demografi olmak üzere, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, tarih, biyoloji ve tıp gibi bilim dalları ilgilenmektedir. Sürekli değişen bir olgu olan nüfusun niceliğini ve niteliğini savaşlar, salgın hastalıklar, kıtlık vs. nedenlerle gerçekleşen ölümler sürekli değiştirmekte olup, bu durum devletleri yeni politikalar izlemeye sevk etmektedir¹⁰⁷.

Cumhuriyet dönemi öncesinde, 1912 yılında Balkan Harbi ile başlayıp, Cihan Harbi ve İstiklal Harbi'ni de kapsayan uzun savaş döneminin doğal sonucu olarak nüfusta ciddi bir azalma yaşanmıştır. Bu savaşların etkisiyle verilen büyük kayıplardan dolayı nüfusun arttırılması önemli bir amaç olarak görülmüş, buna yönelik politikaların oluşturulması gündeme gelmiştir¹⁰⁸. Bu bilinçle hareket eden cumhuriyet yönetimleri Türkiye nüfusunun artmasını ulusal bir amaç olarak görmüşler, çeşitli teşvik önlemleri almaya çalışmışlardır. Nitekim nüfusun arttırılması görüşü CHP'nin programına da girmiştir. CHP'nin Meclis grubunca 1932 yılında özel olarak bir nüfus komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon, sorunu bir

¹⁰⁶ 1950-1960 yılları arasında, DP iktidarını destekleyen yayınlar yapan ve bu nedenle, kendilerine hükümetçe sağlanan çeşitli destek ve indirim kolaylıklarının yanı sıra resmî ilanların hükümet yanlısı basın organlarına dağıtımından da geniş ölçüde gelir elde eden ve yararlanan bu tür basın kuruluşları için o dönemde “*besleme basın*” deyiimi kullanılmıştır. Bkz. İbrahim Sena Arvas, “Naylon Gazeteler ve Besleme Basının Yerel Basına Etkileri”, *Türkiye’de Yerel Basın*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2017, s. 358.

¹⁰⁷ Elif Yüksel Oktay, “Türkiye’de Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.7, 2004, s. 32.

¹⁰⁸ Erdal Aydoğan, Ebru Çoban, “Türkiye’de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları”, *Yaşam Bilimleri Dergisi*, C. 6, S. 2/1, 2016, s. 120.

bütün olarak ele alıp nüfusu arttırıcı bir dizi yasal ve idari tedbirin alınmasını önermiştir¹⁰⁹. Bu noktada Türkiye’de nüfus sorunu, ulusal bir politika olarak ilk kez Atatürk tarafından ele alınmıştır. Atatürk, Türkiye nüfusunun artırılması, ulusal sağlık sorunlarının çözülmesi, ölümlerin azaltılması, kişilerin üretim için yetenekli bir şekilde yetiştirilmesi yönünde görüşlerini açıklamış ve bunu “büyük millet olmanın gereği” olarak nitelemiştir¹¹⁰.

Ülkemizde 1927-1965 yılları arasında devlet yöneticileri, genellikle pronatalist yani nüfusu arttırıcı bir politika izlemişlerdir¹¹¹. Cumhuriyet döneminin ilk 20 yılında bu yaklaşıma uygun olarak bir dizi yasa yürürlüğe girmiştir. 1929 yılında beşten fazla çocuğa sahip aileler yol vergisinden muaf tutulmuş, sonrasında 1930 yılında altı ve daha fazla çocuklu ailelere madalya verilmesi uygulamasına gidilmiştir. 6 Mayıs 1930 tarihinde nüfus artışına katkı yapması amacıyla 1593 sayılı *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu* yürürlüğe konulmuştur. Bu yasa ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti) doğumların kolaylaştırılması ve çocuk ölümlerinin azaltılması için önlemlerin alınmasından yükümlü kılınmıştır. Ayrıca bu dönemde nüfus üzerinde görülen sorunları en aza indirmek için çıkarılan Türk Ceza Kanunu’na “çocuk düşürmeye veya düşürtmenin” yasak olduğu maddesi konulmuştur. 1936 yılında bu maddeye ilaveten “ırkın devamlılığını ve sağlığını tehlikeye düşürmek” suç kabul edilmiştir¹¹².

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk nüfus sayımı Cumhuriyetin ilanından dört yıl sonra 1927’de yapılmıştır. Bu sayıma göre Türkiye’nin nüfusunun 13 milyon 648 bin olduğu görülmektedir. Ancak ilk nüfus sayımının birkaç yüz bin kişilik bir eksiklik içerdiği, 1927 yılındaki gerçek Türkiye nüfusunun 14 milyon olduğu anlaşılmıştır. Cumhuriyetin hemen öncesi ve sonrasında (Hatay hariç) bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilindeki nüfusun gelişimi incelediğinde 1884’te 12 milyon 587 bin olan nüfusun, Birinci Dünya

¹⁰⁹ TÜSİAD, *Türkiye’nin Fırsat Penceresi (Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri)*, Yayın No. Tüsiad-T/99-1-251, İstanbul, 1999, s.39.

¹¹⁰ Oktay, *agm*, s. 36; Nitekim Atatürk 1 Mart 1922’de nüfus hakkındaki görüşünü şu şekilde beyan etmiştir: “Genel sağlık konusunda takip ettiğimiz gaye şudur: Milletimizin sıhhatinin muhafaza ve takviyesi, nüfusun çoğaltılması, hastalıkların ortadan kaldırılması, bu suretle milletin dinç bir beden olarak yetiştirilmesi...” ve yine 1924’de “nüfusumuzun muhafaza ve çoğaltılması gayesine ehemmiyetle dikkatlerinizi çekerim. Asil ve verimli olan Türk Milleti’nin sağlıklı bir hayat şartına sahip olunca Türk vatanını suretle dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur.” demeçleri Cumhuriyet hükümetlerinin ana politikası olmuştur. Bkz. Aydoğan; Çoban, *agm*, s. 120.

¹¹¹ Mesut Doğan, “Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Ocak 2011, S.23, s. 297.

¹¹² Doğan, *agm*, s. 298.

Savaşı'nın hemen öncesinde 1913 yılında 15 milyon 821 bine yükseldiği ancak savaş sonrasında 1923 yılında 13 milyon 93 bine düştüğü görülmektedir¹¹³.

Doğum, ölüm ve göç olaylarına bağlı olarak ortaya çıkan nüfus artışını etkileyen en önemli faktörlerden biri savaşlardır. Birbirini takip eden savaşlardan yeni çıkması nedeniyle sosyal ve ekonomik yönden yıpranan Türkiye'nin kuruluşunun hemen sonrasında nüfus oldukça azdır. 1927-1935 yılları arasında Türkiye'nin %19.6'lık bir nüfus artış hızına sahip olmasında, göçlerin de etkisi olduğu görülmektedir. Anadolu'ya göçmen ve mübadil olarak gelenlerle sığınanların 1927-1935 dönemi toplam nüfus içerisindeki payı %9.17 ve 1935-1940 dönemindeki payı ise %9.72 oranındadır. 1939 yılında Hatay'ın da sınırlarımıza dâhil edilmesiyle 1927'den 1940 yılına kadar geçen sürede Türkiye nüfusu 4.172.680 kişi artmıştır¹¹⁴.

Türkiye'de nüfus artış hızında 1940-1945 döneminde önemli bir düşüş görülmüştür. Bu düşüşün nedeni ise 1914-1922 arası savaş yıllarında doğumların az, ölümlerin çok olmasıdır. Bu durum 1940-1945 arası dönemde doğurgan çağa girecek nüfusun azalmasına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na rastlayan bu dönemde çocuk sahibi olabilecek yaştaki büyük bir erkek nüfusu silahaltına alınmıştır. Savaş yıllarının yoksunlukları, hastalıklar ve ilaç sağlamada karşılaşılan sıkıntılar nedeniyle ölüm oranları artmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de hızlı bir nüfus artışı yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde Cumhuriyetin ilk kuşağının doğurganlık yaşında olması nüfus artışına uygun ortam hazırlamıştır. Ayrıca hayat standartlarının yükselmesi ve sağlık sektöründeki gelişmeler de artışın temel nedenleri arasında yer sayılabilir. 1950 yılına gelindiğinde nüfus artış hızı %22'ye yükselmiştir¹¹⁵.

1945 yılında 18.790.174 olan toplam nüfusun 3,441.895'i kentte yaşamaktadır. 1950'de ise nüfus 20.947.188'e, şehirde yaşayan kişi sayısı ise 3.883.65'e yükselmiştir.

¹¹³ TÜSİAD, *age*, s. 35-36; I. Dünya Savaşı öncesinde Türkiye nüfusu ele alınırken döneme ait nüfus verilerinin ne derecede sağlıklı olduğu tartışmalıdır. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyetine kalan bölgelerle ilgili olarak Genelkurmayın verdiği rakamlara göre 1914 yılında Halep Vilayeti de dâhil olmak üzere Müslim ve Gayrimüslim toplam nüfus 15.375.078 kişidir. Vilayetlerin nüfusları ile alakalı ayrıntılı tablo için bkz. *Arşiv Belgeleriyle Ermeni faaliyetleri 1914-1918*, Editör Ahmet Tetik, C. I, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 609; Ayrıca Balkan Harbi neticesinde Balkanlardan İstanbul ve Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketinin gerçekleştiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Seyfi Yıldırım, "Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri", *CTAD*, Y. 8, S. 16 (Güz 2012), s. 75-92.

¹¹⁴ Rüya Kasarcı, "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Ankara 1996, S. 5, s. 248.

¹¹⁵ Sabit Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, C.2, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 96 [Bundan sonra Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*]

Türkiye nüfusunun cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı olan 1927 yılı ile Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılları arasındaki nüfus gelişimi şu şekildedir:

Tablo 1: 1927-1950 Arasında Kadın-Erkek Nüfusu¹¹⁶

Yıllar	1927	1935	1940	1945	1950
Erkek	6.563.879	7.936.770	8.898.912	9.446.580	10.527.085
Kadın	7.084.391	8.221.248	8.922.038	9.343.594	10.420.103
Toplam	13.648.270	16.158.018	17.820.950	18.790.174	20.947.188

Bu verilerden hareketle Türkiye nüfusunun 1927'den 1950 yılına kadar arttığı, ancak 1940-1945 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz şartlardan dolayı nüfus artış oranının düştüğü görülmektedir.

1.1.1. Konya Nüfusu (1945-1960)

1945 yılı itibarıyla 48,681 km² yüzölçümüne sahip olan Konya, Türkiye'nin en geniş topraklara sahip olan ilidir. Şehrin nüfusu 661.877, nüfus yoğunluğu ise 13'tür¹¹⁷. 1950 yılında ilin yüzölçümünde herhangi bir değişiklik olmamış, nüfusunun artmasına paralel olarak nüfus yoğunluğu %15'e yükselmiştir.¹¹⁸ 1955 yılında Konya'nın yüzölçümü 49,057 km² olarak tespit edilmiş, nüfus yoğunluğu ise %17'ye yükselmiştir¹¹⁹. 1960 yılında ise Konya'nın yüzölçümü 46,082'ye düşmüştür. Ayrıca nüfusun da bu dönemde hızla artması sonucunda nüfus yoğunluğu km² başına 21'e yükselmiştir¹²⁰. Nitekim hükümetlerin aldığı önlemler ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren sağlık şartlarının iyileşmeye başlamasıyla 1950 yılından itibaren ülke nüfusundaki artışa paralel olarak Konya'nın nüfusunun da bu süreçte hızla artmaya başladığı ve DP'nin iktidara geldiği 1950 yılında şehrin %22.59 olan yıllık nüfus artışının da 1960'lı yıllara gelindiğinde % 29.49'a kadar yükselmiş olduğu görülmektedir.

¹¹⁶ Dokuyan, 1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın), s. 98-99.

¹¹⁷ 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 286, s. VII.

¹¹⁸ 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler İtibarıyla Nüfus, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Neşriyat No. 359, s. 9.

¹¹⁹ 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C. 67, Yayın No. 399, İstanbul 1961, s. 20.

¹²⁰ 1960 Genel Nüfus Sayımı İl ve İlçeler İtibarıyla Kesin Neticeleri, Yayın No.468, s. 16; 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibarıyla Nüfus, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1963, s. XXVII; 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No. 452, s. XXIII.

1927-1960 yılları arasında ülkemizde yapılan 7 nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye ve Konya nüfusu ve yıllık nüfus artışı şu şekildedir:

Tablo 2: Türkiye ile Konya'nın Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (1927-1960)¹²¹

Türkiye			Konya		
Sayım Yılı	Nüfus (Toplam)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Sayım Yılı	Nüfus (Toplam)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
1927	13.648.270	-	1927	504.125	-
1935	16.158.018	21.10	1935	569.684	15.28
1940	17.820.950	19.59	1940	620.936	17.23
1945	18.790.174	10.59	1945	661.877	12.77
1950	20.947.188	21.73	1950	741.026	22.59
1955	24.064.763	27.75	1955	847.723	26.90
1960	27.754.820	28.53	1960	982.422	29.49

Türkiye’de DP’nin kurulduğu ve aktif siyaset içerisinde yer aldığı yıllar 1946-1960 arasını kapsamaktadır. Konya özelinde de DP’nin kuruluş ve sonrasında iktidara geldiği dönemin demografik yapısı önem arz etmektedir. DP, 1946’da kurulmuş olmasına rağmen, kuruluşundan önceki ilk nüfus sayımını da dikkate almak gerekmektedir. Nitekim bahsedilen nüfus sayımı 1945 yılında gerçekleşmiş olup, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Konya demografisinin aldığı durumu da göstermesi açısından irdelenmesi gereken verileri içermektedir. Böylelikle 1945 yılı Konya demografik özellikleri ile 1950, 1955 ve 1960

¹²¹ Özgür Bağcı, “Demokrat Parti Döneminde Konya”, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2019, s. 241; Başvurulan kaynaktan alınan tabloda 1940 yılındaki yıllık nüfus artış hızı % 19.59 olarak gösterilmiştir. 1950, 1955 ve 1960 yıllarında yapılan nüfus sayımları sonuçlarında 1940 yılına ait yıllık nüfus artışı %17.3 olarak gösterilirken 1939 yılında Anavatan’a katılan Hatay’ın nüfusunun hariç tutulduğu ibaresine yer verilmiştir. Bkz. 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No:410, İstanbul 1961, s. 3; 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C. 67, Yayın No.399, İstanbul 1961, s. 3; 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1963, s. VII; Ayrıca tabloda 1950 yılına ait Konya nüfusu 740.595 olarak belirtilmiş ancak 22 Ekim 1950 yılında yapılan Genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Konya nüfusu 740.595 olarak tespit edilmiştir. 1955 ve 1960 da yapılan genel nüfus sayımlarının sonuçlarını gösteren belgelerde ise tablodaki gibi 741.026 olarak gösterilmiştir. Bkz. 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C.1, Yayın No. 316, Ankara 1950, s. 7; 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s.10; 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1963, s. XV.

yıllarındaki nüfus sayımları verilerinin karşılaştırarak bir kanaat oluşturmak mümkün olacaktır.

Tablo 3: 1945 Yılında Yapılan Nüfus sayımına Göre Konya Merkez, İlçeler ve Bucak ve Muhtarlıklardaki Nüfus¹²²

İlçeler	Şehirde			Bucak ve Muhtarlıklarda			Toplam			Yüzey Ölçü km ²	Nüfus Yoğunluğu
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
Konya	29.556	28.901	58.457	29.673	30.623	60.296	59.229	59.59.524	118.753	6.649	18
Akşehir	6.521	6.084	12.605	29.247	30.264	59.511	35.768	36.348	72.116	4.754	15
Beyşehir	1.446	1.448	2.894	22.930	26.321	49.251	24.376	27.769	52.145	2.032	26
Bozkır	693	806	1.499	18.951	22.143	41.094	19.644	22.949	42.593	1.633	26
Cihanbeyli	1.655	1.380	3.035	21.686	21.858	43.544	23.341	23.238	46.579	7.816	6
Çumra	2.757	2.433	5.190	18.270	17.124	35.404	21.037	19.557	40.594	2.906	14
Ereğli	7.823	7.906	15.729	14.929	14.982	29.911	22.752	22.888	45.640	5.060	9
Ermenek	2.966	3.747	6.713	13.267	15.153	28.420	16.233	18.900	35.133	2.470	14
Hadım	1.227	1.357	2.584	11.694	12.854	24.558	12.921	14.221	27.142	1.275	21
Ilgın	2.148	2.092	4.240	19.318	20.399	39.717	21.466	22.491	43.957	1.873	23
Karaman	6.729	5.731	12.460	20.374	20.654	41.028	27.103	26.385	53.488	2.231	24
Karapınar	3.024	3.144	6.168	7.403	7.586	14.989	10.427	10.730	21.157	4.237	5
Kadınhanı	2.051	2.287	4.338	12.430	10.743	23.173	14.481	13.030	27.511	3785	7
Seydişehir	1.815	2.150	3.965	14.859	16.245	31.104	16.674	18.395	35.069	1.950	18
Toplam	70.411	69.466	139.877	255.041	266.959	522.000	325.452	336.425	661.877	48.681	13

1945 yılında yapılan nüfus sayımına göre Konya'nın toplam nüfusu 661.877'dir. Nüfusun 336.425'i kadın, 325.452'si erkeklerden müteşekkildir. 48.681 km² yüz ölçümüne sahip ilin nüfus yoğunluğu ise 13 kişidir. Konya merkez ilçede toplam nüfus 58.457, merkeze bağlı bucak ve muhtarlıklarda toplam nüfus 118.753'dür. Dolayısıyla en kalabalık ilçenin merkez ilçe olduğu görülmektedir. Konya'da 10 binin üstünde nüfusa sahip olan ilçeler Ereğli, Akşehir ve Karaman'dır. En az nüfusa sahip olan ilçeler ise Bozkır, Hadım ve Beyşehir'dir. Yüzölçümleri büyük olan Ereğli, Cihanbeyli ve Karapınar ve Kadınhanı ilçelerinde km²'ye düşen insan sayısı 10 kişinin altında kalırken, nüfus ve yüzölçümü oldukça

¹²² 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 19; DP'nin iktidara geldiği 1950 seçimleri öncesinde yapılan son Genel Nüfus sayımı olması nedeniyle 1945 yılı genel nüfus sayımında Konya özelindeki veriler sonraki genel nüfus sayımı verilerine göre daha ayrıntılı verilmiştir.

küçük olan Bozkır, Beyşehir, Hadim, Ilgın ve Karaman ilçelerinde ise 20 kişinin üstündendir. Konya merkez ilçesinde 58.457 kişi yaşarken, merkez ilçenin bucak ve muhtarlıklarında ise 60.296 kişi yaşamaktadır. Merkez ilçe dikkate alındığında şehirde yaşayan nüfus ile kırsalda yaşayan nüfusun birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ancak Konya'nın ilçelerinde aynı durumdan söz etmek mümkün değildir. Akşehir merkezde 12.605 kişi, kırsalında 59.511 kişi, Beyşehir merkezde 2.894 kişi, kırsalında 49.251 kişi, Bozkır merkezde 1.499 kişi, kırsalında 41.094 kişi, Cihanbeyli merkezde 3.035 kişi, kırsalında 43.544 kişi, Çumra merkezde 5.190 kişi, kırsalında 35.404 kişi, Ereğli merkezde 15.729 kişi, kırsalında 29.911 kişi, Ermenek merkezde 6.713 kişi, kırsalında 28.420 kişi, Hadim merkezde 2.584 kişi, kırsalında 24.558 kişi, Ilgın merkezde 4.240 kişi, kırsalında 39.717 kişi, Karaman merkezde 12.460 kişi, kırsalında 41.028 kişi, Karapınar merkezde 6.168 kişi, kırsalında 14.989 kişi, Kadınhanı merkezde 4.338 kişi, kırsalında 23.173 kişi, Seydişehir merkezde 3.965 kişi, kırsalında 31.104 kişi yaşamaktadır. Toplamda 139.877 kişi şehir merkezinde yaşarken, 522.000 kişinin kırsalda yaşadığı, kırsalda yaşayan nüfusun şehirde yaşayan nüfustan 3.7 kat daha fazla olduğu görülmektedir¹²³.

1945 yılı Konya nüfusunu yaş gruplarına göre incelediğimizde; 1 yaşından küçük 18.327, 1-4 yaş arasında 71.903, 5-9 yaş arasında 95150, 10-14 yaş arasında 87021, 15-19 yaş arasında 72489, 20-24 yaş arasında 40044, 25-29 yaş arasında 40425, 30-34 yaş arasında 52246, 35-39 yaş arasında 45368, 40-44 yaş arasında 38465, 45-49 yaş arasında 28143, 50-54 yaş arasında ise 23329, 55-59 yaş arasında 13406, 60-64 yaş arasında 17592, 65-69 yaş arasında 6798, 70-74 yaş arasında 5644, 75-79 yaş arasında 1867, 80-84 yaş arasında 1599, 85-89 yaş arasında 413, 90-94 yaş arasında 370, 95 yaş ve üzerinde 207 kişinin olduğu görülmektedir. Yaşları bilinmeyen kişi sayısı ise 1071'dir. Bu veriler Konya'da genç nüfusun oldukça fazla yaşlı nüfusun ise az olduğunu göstermektedir¹²⁴. Ayrıca Konya'da yaşayan erkeklerin 322.877'si sağlam, 2575'i engellidir. Kadınların 334.540'ı sağlam, 1.885'i ise engellidir¹²⁵.

Konya nüfusu medeni halleri bakımından incelendiğinde, toplamda 324.841 erkeğin 142.000'i 0-14 yaş arasındadır. 15 yaş ve üstünde olan erkeklerin 49.926'sı bekar, 128.324'ü evli, 4.058'i dul, 333'ü boşanmıştır. Toplamda 335.491 kadının 130.201'i 0-14 yaş arasındadır. 15 yaş ve yukarı yaşlardaki kadınların 30.860'ı bekâr, 137.577'i evli, 35.997'si

¹²³ 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 383.

¹²⁴ 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 286, C. 65, s. 70-71.

¹²⁵ 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 92.

dul, 856'sı ise boşanmıştır. Dikkat edilirse erkeklerin 4.058'i dul iken, kadınlarda bu sayı 35.997'dir. Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele gibi savaş dönemlerinde cephelerde savaşa katılan erkeklerin hayatını kaybetmesinden dolayı dul kalan kadınların sayısının fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kadınların yaşam süresinin erkeklerden daha uzun olması da başka bir etken olarak gösterilebilir¹²⁶.

Konya nüfusu konuşulan dillere göre sınıflandırdığında; 29.199 erkek nüfusunun ana dilinin Türkçe, 26 kişinin Arapça, 2 kişinin Boşnakça, 2 kişinin Çekoslovakça, 3 kişinin Çerkezce, 12 kişinin Ermenice, 1 kişinin İngilizce, 11 kişinin İspanyolca, 2 kişinin Kürtçe, 1 kişinin Macarca, 44 kişinin Rumca, 1 kişinin Rusça, 6 kişinin Sırpça, 18 kişinin Tatarca, 37 kişinin Yahudice, 187 kişinin Ermenice ve 2 kişinin de bunlardan başka diller konuştukları görülmektedir. Erkeklerin Türkçeden sonra en çok konuştukları diller sırasıyla Kürtçe, Rumca ve Arapça'dır. Kadınların ise 28.684'ü Türkçe, 1'i Almanca, 25'i Arapça, 1'i Arnavutça, 1' Boşnakça, 1'i Çerkezce, 10'u Ermenice, 1'i Pomakça, 6'sı Rumca, 5'i Rusça, 5'i Sırpça, 19'u Tatarca, 142'si Kürtçe konuşmaktadır. Kadınların Türkçeden sonra en çok konuştukları diller ise sırasıyla Kürtçe, Arapça ve Tatarca'dır¹²⁷.

1945 nüfus sayımına göre Konya nüfusunu dini inançları bakımından incelediğimizde 324.963 erkek nüfusunun İslam, 25'inin Katolik, 193'ünün Ortodoks, 9'unun Protestan, 54'ünün mezhebi meçhul Hristiyan, 57'sinin Gregoryen, 148'inin Musevi olduğu görülmektedir. Ayrıca 2'i meçhul ve 1'i de bunlardan başka bir dine inanmaktadır. Kadınların 336.120'sinin İslam, 33'ünün Katolik, 100'ünün Ortodoks, 42'sinin Protestan, 77'sinin mezhebi meçhul Hristiyan, 55'ünün Gregoryen olduğu görülmektedir¹²⁸.

Konya'da erkeklerin 114.918'i okuma yazma bilirken, 143.212'si okuma yazma bilmemektedir. Kadınların ise 34.860'ı okuma yazma bilirken, 237.002'si okuma yazma bilmemektedir. Buna göre Konya yaşayan erkeklerden okuma yazma bilenlerin sayısı, okuma yazma bilen kadınların sayısından oldukça fazladır¹²⁹.

1945 yılı itibariye Konya nüfusunun 371.507'si çalışma çağında olup, 209.172'sinin bir mesleği vardır. 132.335 kişinin ise bir mesleği yoktur. Mesleki nüfusun oranı %56,3'tür¹³⁰.

¹²⁶ 21 Ekim 1945, *Genel Nüfus Sayımı*, s. 104; “dul” ve “boşanmış” olanların ayrı ayrı sayılması, “dul” ifadesinin eşleri ölmüş ve yeniden evlenmemiş olanları nitelemek için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

¹²⁷ 21 Ekim 1945, *Genel Nüfus Sayımı*, s. 136-137.

¹²⁸ 21 Ekim 1945 *Genel Nüfus Sayımı*, s. 169

¹²⁹ 21 Ekim 1945 *Genel Nüfus Sayımı*, s. 203.

¹³⁰ 21 Ekim 1945 *Genel Nüfus Sayımı*, s. 284.

Tablo 4: 1950 Yılında Yapılan Nüfus sayımına Göre Konya Merkez, İlçeler ve Köylerdeki Nüfus¹³¹

İlçeler	Şehir Nüfusu	Köy nüfusu	Toplam	Yüz ölçümü	km ² 'ye düşen nüfus
Merkez	64434	64973	129407	6649	19
Akşehir	13370	67213	80582	4754	17
Beyşehir	3173	53143	56316	2032	28
Bozkır	1846	45640	47486	1633	29
Cihanbeyli	3789	52491	56280	7816	7
Çumra	6475	38600	45075	2906	16
Ereğli	18545	35100	53645	5060	11
Ermenek	6920	30945	37865	2470	15
Hadim	2762	25400	28162	1275	22
İlgın	5530	44274	49804	1873	27
Karaman	13476	46590	60066	2231	27
Karapınar	7423	17546	24970	4247	6
Kadınhanı	5153	26543	31696	3785	8
Seydişehir	4525	35147	39672	1950	20
Toplam	157421	583605	741026	48681	15

1950 sayımına göre Konya'nın toplam nüfusu 741.026'dır. Bunun 157.421'i şehir merkezlerinde, 583.605'i ise köylerde yaşamaktadır. Şehir merkezindeki nüfusun büyük kısmı Konya merkez ilçesinde yaşadığı görülmektedir. Onu sırasıyla Ereğli, Karaman ve Akşehir izlemektedir. Bu verilere göre kırsal nüfusun şehir nüfusundan 3,7 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Kırsalda yaşayan nüfusun en fazla olduğu ilçeler başta Akşehir olmak üzere sırasıyla merkez ilçe, Beyşehir ve Cihanbeyli'dir. Şehir nüfusu ile köy nüfusu arasındaki fark Merkez ilçede en azdır. İlçelerde ise kırsal nüfus, şehir nüfusundan oldukça fazladır. Özellikle Konya'nın ilçelerinden Bozkır, Beyşehir ve Cihanbeyli'de kırsal nüfusun, şehir nüfusuna oranının diğer ilçelere göre yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yüzölçümleri diğer ilçelere göre küçük olan Beyşehir, Bozkır, Hadim, Ilgın, Karaman ve Seydişehir'de km²'ye düşen

¹³¹ 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 410, s. 21.

insan sayısı, Konya merkez ilçesinden daha fazladır. Yüz ölçümleri daha büyük olan Cihanbeyli, Karapınar ve Kadınhanı'nda km²'ye düşen insan sayısı 10 kişinin altında kalmıştır. Konya merkez ilçesinin en fazla nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Merkez ilçesinden sonra en fazla nüfusa sahip olan Konya ilçeleri sırasıyla Akşehir, Karaman, Beyşehir ve Cihanbeyli'dir. Buna karşılık en az nüfusa sahip olan ilçeler ise sırasıyla Karapınar, Hadim ve Kadınhanı'dır.

1950 yılında Konya nüfusunu yaş gruplarına göre incelediğimizde; 364.553'ü erkek ve 376.473 kadın sayısından 0-4 yaş arasında 58.501 erkek, 58.125 kadın; 5-9 yaş arasında 43.834 erkek, 47.175 kadın; 10-14 yaş arasında 45.903 erkek, 40.794 kadın; 15-19 yaş arasında 44.717 erkek, 40.107 kadın; 20-24 yaş arasında 29.693 erkek, 33629 kadın; 25-34 yaş arasında 41.231 erkek, 46186 kadın; 35-44 yaş arasında 44.306 erkek, 44.379 kadın; 45-54 yaş arasında 31.113 erkek, 32.619 kadın; 55-64 yaş arasında 12.510 erkek, 20.586 kadın; 65 yaş üstünde ise 7195 erkek, 12287 kadın nüfus bulunmaktadır. 545 erkek ve 586 kadının yaşları ise meçhuldür¹³². Veriler incelendiğinde genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Özellikle 0-4 yaş arasındaki nüfusun fazlalığı hükümetler tarafından nüfusu arttırmak için alınan tedbirler neticesinde doğumların arttığını ve sağlık koşullarının iyileşmesi sonucunda çocuk ölümlerinin de azaldığını göstermektedir.

Konya nüfusu medeni halleri bakımından incelendiğinde toplamda 211.315 erkek nüfusunun 54.385'i bekar, 149.881'i evli, 3966'sı dul, 748'i boşanmıştır. 2335 erkek nüfusunun medeni hali bilinmemektedir. 230.379 kadının 33.395'i bekar, 159.596'sı evli, 33.448'i dul, 1678'i boşanmıştır. 2.262 kadının medeni hali bilinmemektedir¹³³.

Konya nüfusunu ana dil itibariyle sınıflandırdığımızda; toplam 741.026 kişinin 708.859'u ana dil olarak Türkçe konuşmaktadır. Türkçeden başka ana dil olarak konuşulan mahalli diller ve bu dilleri konuşan kişi sayısı incelendiğinde; 29.216 kişinin Kürtçe, 1.477 kişinin Çerkezce, 449 kişinin Gürcüce, 27 kişinin Arapça, 27 kişinin Arnavutça, 22 kişinin Boşnakça, 9 kişinin Ermenice, 2 kişinin Zazaca, 19 kişinin Rumca, 284 kişinin Yahudice ve 305 kişinin diğer mahalli dilleri konuştukları görülmektedir. Konya'da konuşulan yabancı diller ve bu dilleri konuşan kişi sayısını incelediğimizde 268 kişi Rusça, 1 kişi Fransızca, 3 kişi İtalyanca, 1 kişi Romence 32 kişinin diğer yabancı dilleri konuştukları

¹³² 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 68-69.

¹³³ 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 105.

görülmektedir¹³⁴. Veriler incelendiğinde Türkçeden sonra en çok konuşulan diller, mahalli diller içerisinde sırasıyla Kürtçe ve Çerkezcedir.

Konya nüfusu 5 yaş ve daha yukarısı dikkate alınarak okuryazarlık itibarıyla incelendiğinde Konya’da yaşayan 306.052 erkek nüfusunun 160.173’ü okuma yazma bilmezken, 144.403’ü okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilenlerin 105.730’u bir okula devam etmezken, 38.673’ü tahsil hayatına devam etmektedir. 1476 erkeğin okuryazarlık durumu ise bilinmemektedir. Konya’da yaşayan 318.348 kadın nüfusunun 266.633’ü okuma yazma bilmezken, 49.838’i okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilen kadın nüfusunun 30.080’i bir okula devam etmezken, 19.758’i tahsil hayatına devam etmektedir. 1.877 kadının okuryazarlık durumu ise bilinmemektedir. Bu veriler ışığında, okuma yazma bilmeyen kadınların sayısının erkeklerden nerdeyse 100 bin daha fazla olduğunu ve okuryazarlıkta kadınların erkeklerin çok gerisinde kaldığını söylemek mümkündür¹³⁵.

Tablo 5: 1955 yılında yapılan Nüfus Sayımına Göre Konya Merkez, İlçeler ve Köylerdeki Nüfus¹³⁶

İlçeler	Toplam	Şehir Nüfusu	Nahiye ve Köy nüfusu	Yüz ölçüsü km ²	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	161.104	92.236	68.868	6.220	25
Akşehir	70.891	15.362	55.529	1.837	38
Beyşehir	63.518	4.403	59.115	2.642	24
Bozkır	49.234	2.851	46.383	1.934	25
Cihanbeyli	43.705	4.804	38.901	6.602	6
Çumra	51.391	8.780	42.611	3.220	15
Ereğli	66.280	24.123	42.157	5.488	12
Ermenek	40.654	7.559	33.095	2.197	18
Hadım	30.765	2.924	27.841	1.387	22
Ilgın	54.345	6.389	47.956	2.018	26
Kadınhanı	36.848	6.008	30.840	1.958	18
Karaman	69.101	17.215	51.886	4.596	15

¹³⁴ 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 144-145.

¹³⁵ 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 222.

¹³⁶ 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 399, C. 67, s. 20.

Karapınar	26.648	9.515	17.133	2.674	9
Kulu	14.389	5.460	8.929	2.215	6
Seydişehir	42.826	5.204	37.622	1.882	22
Yunak	26.024	2.063	23.961	2.191	11
Toplam	847.723	214.896	632.827	49.057	17

1955 nüfus sayımına göre Konya'nın toplam nüfusunun 847.723 olduğu görülmektedir. Buna göre en kalabalık ilçe merkez ilçe olup, onu Akşehir, Karaman, Ereğli ve Beyşehir takip etmektedir. En az nüfusa sahip olan ilçeler ise Kulu¹³⁷, Yunak¹³⁸ ve Karapınar'dır. Konya nüfusun 632.827'si kırsalda, 214.896'sı ise şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Sadece merkez ilçede şehir nüfusu, kırsal nüfustan fazladır. Diğer ilçelerde kırsal nüfus şehir nüfusunu geride bırakmıştır. Özellikle Bozkır ve Beyşehir'deki kırsal nüfus ile şehir nüfusu arasındaki fark oldukça fazladır. Kırsal nüfusun en fazla merkez ilçe, Beyşehir, Akşehir ve Karaman bucak ve köylerinde yaşadığı görülmektedir. Konya'nın nüfus yoğunluğu ortalama 17 kişidir. Akşehir ve Ilgın'da km²'ye düşen insan sayısı Konya merkez ilçesinden daha fazladır. Karapınar, Cihanbeyli ve Kulu'da ise km²'ye düşen insan sayısı 10 kişinin altındadır.

Konya nüfusunu konuşulan ana dil itibariyle sınıflandırdığımızda; toplamda 847.723 kişinin 818.7892'u ana dil olarak Türkçe konuştuğu görülmektedir. Türkçenin haricinde 6 kişi Abazaca, 6 kişi Acemce, 46 kişi Almanca, 62 kişi Arapça, 56 kişi Arnavutça, 32 kişi Boşnakça, 22 kişi Bulgarca, 1.273 kişi Çerkezce, 19 kişi Ermenice, 58 kişi Fransızca, 5 kişi Gürcüce, 14 kişi İngilizce, 3 kişi İtalyanca, 24665 kişi Kürtçe, 16 kişi Lazca, 1 kişi Romence, 43 kişi Rumca, 159 kişi Rusça, 3 kişi Sırpça, 72 kişi Yahudice, 2.302 diğer dilleri konuşmaktadır. 71 kişinin konuştukları ana dil bilinmemektedir. Veriler incelendiğinde Konya'da Türkçe'nin haricinde en çok konuşulan diller Kürtçe ve Çerkezcedir. En az konuşulan diller ise Romence, İtalyanca ve Sırpçadır¹³⁹.

Konya nüfusunu dini inançları bakımından sınıflandırdığımızda; nüfusun 847.159'unun İslam dinine inandığı görülmektedir. İslam inancından başka 459 kişi

¹³⁷ 6325 sayılı kanun ve 4 Mart 1954 kabul tarihi ile Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Kulu nahiyesi 1954 yılında ilçe olmuştur. Bkz. *Yeni Meram*, 6 Mart 1954, Y. 4, S. 1285, s. 1-2; *Resmi Gazete*, 10 Mart 1954, S. 8654; s. 8537-8539.

¹³⁸ 6068 sayılı kanunla Merkez nahiyesi, Turgutlu ve Sülüklü nahiyesinden oluşan Yunak ilçesi oluşturulmuştur. Bkz. *Resmi Gazete*, 7 Nisan 1953, S.8379, s. 5981-5982.

¹³⁹ 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s. 108-109.

Hristiyanlığın çeşitli mezheplerine inanmaktadır. Bunlar arasında 98 kişi Katolik, 176 kişi Ortodoks, 43 kişi Protestan, 104 kişi Gregoryen inancında olup, 38 Hristiyan'ın mezhebi bilinmemektedir. Bunlardan başka 18 kişi Musevi, 30 kişi başka dinleri benimsemişlerdir. 14 kişi ise dinsiz olup, 43 kişinin dini bilinmemektedir¹⁴⁰. Eldeki verileri incelediğimizde İslam inancından sonra en fazla Hristiyanlığın Ortodoks ve Gregoryen mezheplerinin benimsendiği görülmektedir.

Konya nüfusu 15 ve yukarı yaşlardaki nüfus dikkate alınarak medeni halleri bakımından incelendiğinde toplamda 239.499 erkek nüfusunun 56.947'si bekar, 175.210'u evli, 4537'si dul, 1122'si boşanmıştır. 163 erkeğin medeni hali bilinmemektedir. 254.976 kadın nüfusunun 24.084'ü bekar, 192.156'sı evli, 33.633'ü dul, 2.140'ı ise boşanmıştır. 2.963 kadının medeni hali bilinmemektedir. Eldeki verileri incelediğimizde Konya'da bekar erkek sayısının kadın sayısından fazla, evli erkek sayısının kadınlardan daha az olduğu görülmektedir. Dikkat çeken önemli bir hususta dul kadın sayısının dul erkek sayısından 7 katı daha fazla olduğudur¹⁴¹.

Konya nüfusu 6 yaş ve daha yukarısı dikkate alınarak okuryazarlık itibariyle incelendiğinde; toplamda 334.160 erkeğin 273.453'ü okuma yazma bilirken, 131.354'ü okuma yazma bilmemektedir. 1921 erkek da yalnız okuyabilmektedir. 1228 erkeğin okuryazarlık durumu bilinmemektedir. Kadın nüfusu incelendiğinde 342.119 kadından 199.657'si okuma yazma bilirken, 265.726'sı okuma yazma bilmemektedir. 840 kadın yalnız okuyabilmektedir. 1757'sinin okuryazarlık durumu bilinmemektedir. Eldeki veriler incelendiğinde okuryazarlık bakımından kadınların sayısının 1950'li yıllara göre oldukça arttığı ancak yine de erkeklerin çok gerisinde kaldıkları görülmektedir¹⁴².

Tablo 6: 1960 Yılında Yapılan Nüfus Sayımına Göre Konya Merkez, İlçeler ve Köylerdeki Nüfus¹⁴³

İlçeler	Toplam	Şehir Nüfusu	Bucak ve Köyler Nüfusu	Yüzölçümü km ²	Yoğunluk
Merkez	201.679	119.841	81.838	6.425	21
Akşehir	66.503	20.566	45.937	1.442	46

¹⁴⁰ 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s. 115.

¹⁴¹ 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s. 127.

¹⁴² 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, s. 139.

¹⁴³ 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1961, s. 27.

Beyşehir	72.120	5.833	66.287	2.164	33
Bozkır	54.912	2.451	52.461	1.927	28
Cihanbeyli	46.303	5.732	40.571	4.907	9
Çumra	55.585	7032	48.533	3.205	17
Doğanhisar	22.943	5.567	17.376	428	54
Ereğli	78.859	31.935	46.924	4.960	16
Ermenek	43.746	7.553	36.193	2.219	20
Hadim	35.067	3.475	31.592	1.389	25
İlgın	45.128	8.116	37.012	1.394	32
Kadınhanı	26.057	6.848	19.209	389	67
Karaman	78.522	21.668	56.854	4.657	17
Karapınar	29.360	10.767	18.593	2.669	11
Kulu	29.231	7.198	22.033	1.236	24
Sarayönü	14.919	5.783	9.186	770	19
Seydişehir	49.268	6.303	42.965	2.207	22
Yunak	32.220	6.303	42.965	2.207	22
Toplam	982.422	279.878	702.544	46.082	21

1960 genel nüfus sayımına göre ise Konya ilinin toplam nüfusu 982.422'dir. Konya nüfusun 702.544'ü bucak ve köylerde, 279.878'i şehirde yaşamaktadır. Kırsal nüfus şehir nüfusundan 2,5 kat daha fazladır. Bu açıdan daha önceki döneme göre kent ve kır nüfusu arasındaki farkın azaldığı dikkat çekmektedir. Daha önceki sayım sonuçlarında da olduğu gibi Merkez ilçenin en kalabalık nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Merkez ilçeyi Ereğli, Karaman, Beyşehir ve Akşehir takip etmektedir. Nüfusu en az olan ilçeler ise Sarayönü¹⁴⁴ ve Doğanhisar'dır¹⁴⁵.

Şehir merkezinde yaşayan nüfusun büyük kısmı Merkez ilçede ikamet etmektedir. Onu sırasıyla Ereğli, Karaman ve Akşehir takip etmektedir. Merkez haricinde diğer ilçelerde

¹⁴⁴ Kadınhanı'na bağlı Sarayönü bucağı da 19 Haziran 1956 kabul tarihli, 7033 sayılı kanunla 1 Nisan 1959'dan itibaren geçerli olmak üzere ilçe yapılmıştır. Bkz. *Resmî Gazete*, 27 Haziran 1957, S. 9644, s. 17448, 17450.

¹⁴⁵ Akşehir'e bağlı Doğanhisar nahiyesinin 7033 sayılı kanun ve 19 Haziran 1957 kabul tarihi ile 1 Eylül 1957'den geçerli olmak üzere ilçe yapılmasına karar verilmiştir. Bkz. *Resmî Gazete*, 27 Haziran 1957, S. 9644, s. 17437, 17440, 17441.

kırsal nüfus, şehir nüfusundan daha fazladır. Kırsal bölgede yaşayan nüfusun en fazla olduğu ilçe Merkez ilçe olup, onu sırasıyla Beyşehir, Karaman ve Bozkır takip etmektedir.

Bu dönemde 46.082 km² yüz ölçümüne sahip olan Konya'nın nüfus yoğunluğu 21 kişidir. Akşehir, Beyşehir, Doğanhisar, Kadınhanı ve Ilgın ilçelerinde nüfus yoğunluğu Merkez ilçeden daha fazladır. Cihanbeyli ve Yunak'ın nüfus yoğunluğu ise 10 kişinin altında kalmıştır.

Konya nüfusunu konuşulan ana dil itibariyle sınıflandırdığımızda; toplamda 982.422 kişinin 968.455'i ana dil olarak Türkçe konuşmaktadır. Türkçenin dışında ana dil olarak, 168 kişi Abazaca, 2 kişi Acemce, 43 kişi Arapça, 71 kişi Arnavutça, 23 kişi Boşnakça, 991 kişi Çerkezce, 106 kişi Gürcüce, 10.840 kişi Kürtçe, 3 kişi Pomakça, 21 kişi Ermenice, 15 kişi Rumca, 10 kişi Almanca, 36 kişi İngilizce, 36 kişi İtalyanca, 46 kişi Bulgarca, 181 kişi Rusça ve 1.281 kişi diğer dilleri konuşmaktadır. 94 kişinin ana dili ise bilinmemektedir. Türkçeden sonra en çok konuşulan diller Kürtçe ve Çerkezcedir¹⁴⁶.

Konya nüfusunu inanç itibariyle sınıflandırdığımızda; toplamda 982.422 kişinin 981.719'unun İslam dinine inandıkları görülmektedir. İslam inancından başka 673 kişi Hristiyanlığın çeşitli mezheplerine inanmaktadır. Bunlar arasında 17 kişi Katolik, 426 kişi Ortodoks, 21 kişi Protestan, 180 kişi Gregoryen inancında olup, 29 Hristiyan'ın mezhebi bilinmemektedir. Bunlardan başka 4 kişi Musevi olup, 1 kişi başka bir dini benimsemişlerdir. Ayrıca 4 kişi dinsiz, 21 kişinin inancı bilinmemektedir¹⁴⁷. Eldeki verileri incelediğimizde İslam inancından sonra en fazla Hristiyanlığın Ortodoks ve Gregoryen mezheplerinin benimsendiği görülmektedir.

Konya nüfusu 15 ve yukarı yaşlardaki nüfus dikkate alınarak medeni halleri bakımından incelendiğinde toplamda 271.502 erkek nüfusunun 60.525'i bekar, 203.037'si evli, 4.597'si dul, 1.660'ı 'si boşanmıştır. 1.683 erkeğin medeni hali bilinmemektedir. 284.269 kadın nüfusunun 32.530'u bekar, 213.079'u evli, 33.781'i dul, 2133'ü ise boşanmıştır. 2566 kadının medeni hali bilinmemektedir. Eldeki verilere göre Konya'da bekar erkek sayısının bekar kadın sayısından fazla, evli erkek sayısının evli kadınlardan daha az olduğu görülmektedir. Dikkat çeken önemli bir hususta dul kadın sayısının erkek sayısının 6 kat daha fazla olduğudur¹⁴⁸.

¹⁴⁶ 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s. 152-153.

¹⁴⁷ 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s. 171.

¹⁴⁸ 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s. 202.

Konya merkez nüfusu okuryazarlık itibariyle incelendiğinde; toplamda 53.652 erkeğin 41.624'ü okuma yazma bilirken, 12.026'sı okuma yazma bilmemektedir. 37 erkeğin okuryazarlık durumu hakkında bilgi yoktur. Yine 47.603 kadından 21.503'ü okuma yazma bilirken, 26.065'i okuma yazma bilmemektedir. 2 kadının okuryazarlık durumu bilinmemektedir¹⁴⁹.

DP'nin kuruluşundan 1960 yılında gerçekleşen askeri müdahaleye kadar olan dönem içerisinde Konya nüfusu genel olarak değerlendirildiğinde DP'nin kuruluşundan önceki son nüfus sayımı olan 1945 yılında 661.877 olan Konya nüfusu 79.149 kişi artarak 1950 yılında 741.026'a ulaşmıştır. DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında ise Konya nüfusu 241.396 kişi artmıştır. 1945-1950 yılları arasında Konya şehir nüfusu 17.544 kişi artarken, 1950-1960 yılları arasında 122.457 kişi artmıştır. Kırsal nüfus artışının 1945-1950 yılları arasında 61.605 kişi, 1950-1960 yılları arasında ise 118.939 kişi olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında 1950-1960 yılları arasında şehir nüfusunun kırsal nüfustan daha fazla artış gösterdiğini söylemek mümkündür. DP'nin iktidar yıllarında sanayinin gelişmesi ve buna paralel olarak şehirlerde iş imkânlarının artması kırsal bölgelerden şehre doğru göçü artırmıştır. Nitekim bu dönemde kırsal ve kentsel nüfus arasındaki fark şehir nüfusu lehinde azalmaya başlamıştır. Aynı dönemde idari değişiklikler de gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak bazı ilçelerin nüfusunda da değişiklik meydana gelmiştir. 1953'te Yunak ve 1957'de Doğanhisar'ın ilçe haline gelmesi sonucunda 1950 yılında 80.582 olan Akşehir'in nüfusu 1960 yılına gelindiğinde 66.503 kişiye gerilemiştir. Aynı şekilde 1954 yılında Kulu bucağının ilçe olması nedeniyle 1950 yılında 56.280 olan Cihanbeyli nüfusu 46.303 kişiye gerilemiştir 1959'da Sarayönü'nün ilçe olması sonucunda da 1950 yılında nüfusu 31.696 olan Kadınhanı'nın nüfusu, 1960'ta 26.057 kişiye gerilemiştir.

1945 nüfus sayımlarına göre Konya'da 324.841 erkek nüfusuna karşı 335.491 kadın nüfus yaşamaktadır. 1960'a gelindiğinde erkek nüfusu 166.261 kişi artarak 491.102 kişiye ulaşmıştır. Kadın nüfusu ise 155.829 kişi artarak 491.320'ye ulaşmıştır.

Konya nüfusunu konuşulan ana diller bakımından incelediğimizde Türkçeden sonra en çok konuşulan diller Kürtçe ve Çerkezcedir. İnanılan dinler itibariyle incelendiğimizde ise halkın çoğunluğunu İslamiyet inancında olduğu, diğer dinler içinde ise en çok Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinin benimsendiği görülmektedir.

¹⁴⁹ 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, s. 209.

Konya nüfusu okuryazarlık bakımından incelendiğinde genel olarak 1945-1960 yılları arasında fazla bir artışın olmadığı görülmektedir. Ancak DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında özellikle kadınların okuryazarlık sayısında önemli bir artışın olduğu dikkat çekmektedir. 1950 yılında okuma yazma bilen kadınların sayısı 49.838 kişiyken, 1955 yılında bu sayı hızla artarak 199.657'ye ulaşmıştır.

1945'den 1960'a nüfusu medeni durumları bakımından incelediğimizde ise özellikle en dikkat çeken husus dul kadınların sayısının her dönem erkelere oranla 6-7 kat daha fazla olduğudur. Ayrıca dikkat çeken diğer bir hususta boşanmaların da artış göstermesidir.

Orta Anadolu'da merkezi bir konuma sahip olan ve yollarının kavşağı durumunda bulunan Konya 1946-1960 yılları arasında genç nüfusun yüksek, DP döneminde artış gözlemlense de eğitim düzeyinin düşük, kent nüfusuna göre kırsal nüfusunun oldukça fazla olduğu, büyük bölümü Müslüman Türklerden oluşan bir vilayet görünümündedir. Ortaya çıkan bu demografik tablo doğal olarak seçmen eğilimini etkileyecektir.

1.1.2. Konya'ya Yapılan Göçler

Göç; ekonomik, siyasi, ideolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim amaçlı coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Göçmen ise, yaşadığı yeri, kısa veya uzun süreli olarak, siyasi, ekonomik, dinsel, ideolojik, kültürel veya toplumsal sebeplerle terk eden kişilere verilen isimdir¹⁵⁰.

Göçe dair tanımlarda insanların sürekli olarak yaşadığı yerlerden zorunlu ya da beklentilerine cevap verebilecek yeni coğrafyalara doğru gönüllü olarak bir hareketliliğin olduğu görülmektedir. Bu hareketliliğin sonucunda gerek yaşam koşullarında gerekse kültürlerinde değişimler gerçekleşebilmektedir. İnsanların doğdukları toprakları bırakıp yeni yerlere göç etmesinin temelinde yatan çok sayıda neden vardır. Genellikle bu nedenleri nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi problemler ve savaşlar olarak sıralamak mümkündür. Bu nedenlerin en önemlileri ise ekonomik ve siyasi problemlerdir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle çok sayıda kişinin yaşadığı alanları devamlı olarak terk ettikleri görülmektedir. Ayrıca siyasi problemler de insanların göç etmesinde önemli bir etken olmuştur. Çevre şartlarındaki bozulmalar, iklim değişimleri, erozyon, su baskınları,

¹⁵⁰ Taner Zorbay, "1950'ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya'dan Türkiye'ye Serbest Göç ve Köprülülük/İtveles İlçesi", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 1, 2017, s. 319.

deprem ve volkanik patlamalar gibi doğal olaylar da insanların göç etmelerine neden olan diğer etkenler arasında yer almaktadır¹⁵¹.

Sebebi, mesafesi, süresi, yoğunluğu, yönü ve organizasyonu bakımından büyük farklılıklar gösteren göçler genel olarak iç göç ve dış göç şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Katılanların sayısına göre de göç, bireysel ve kitlesel olarak ikiye ayrılır. Bireysel göç, birkaç kişilik grupların çeşitli nedenlerle yaptıkları göçtür. Kitlesel göç ise, savaş, ihtilal, isyan ve doğal afetlerin ardından kişilerin kitleler halinde yer değiştirmesidir. Göç sebeplerine göre de serbest ve gönüllü göç olarak ikiye ayrılır. Şayet kişi veya kişiler herhangi bir zorlama olmadan kendi rızalarıyla daha iyi hayat şartlarına kavuşmak için göç etmişlerse buna serbest ya da gönüllü göç denir. Kişinin meskûn olduğu yerde yaşayabilmesi için gerekli şartların ortadan kalkması halinde yapılan göçlere ise mecburi göç denir. Göç süresine göre ise daimi ve geçici göç olmak üzere de ikiye ayrılır. Daimi göç kişilerin sürekli olarak kalmak için göç etmelerine, geçici göç ise belli bir süreliğine göç etmelerine verilen isimdir¹⁵².

İskân kavramı ise en geniş anlamıyla beşeri bir yerleşmeyi ifade etmektedir. Bu anlamıyla mecburi ya da ihtiyari yer değiştirmeleri ve yerleşmeleri de kapsamaktadır. 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu'nun 117'nci maddesine göre iskân; *“Bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkârlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı, alet ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermekle yapılır.”* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada, ailelerin barınma gereksinimlerini karşılayacak konut ve konut yeri temini ile üretim sürecine katılmalarını sağlayacak olanakların temini üzerinde durulmaktadır¹⁵³.

1.1.2.1. CHP Dönemi Göçler

Balkan Savaşları sonunda yeniden çizilen sınırların gerisinde çok sayıda Türk ve Müslüman Balkan topraklarında kalmış, bu nüfusun hakları ve hukuki statüleri, daha sonraki dönemde Türkiye ile Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerde öne çıkan bir unsur olmuştur. Osmanlıların tarih sahnesinden çekilişinin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti de, bir miras olarak 1923-1950 sürecinde gerek mübadele ve zorunlu göçlerle ve gerekse de ülkeler arası dengelerin veya izlenen politikaların bir sonucu olarak serbest göç hareketlerini tecrübe

¹⁵¹ Yüksel Kaştan, “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi İç Göç Hareketleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 42, Şubat 2016, s. 693.

¹⁵² Nasrullah Uzman, Türkiye’nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018, s. 7-8.

¹⁵³ Canan Emek İnan, “Türkiye’de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2016, s. 13.

etmek durumunda kalmıştır. Türkiye'nin göç meselesine yaklaşımı, yakın bir zamana kadar, “*dönemsel siyasal ve sosyo-ekonomik koşulların şekillendirdiği geçici düzenlemeler*” şeklinde olmuştur. Bu düzenlemeler, çokuluslu bir imparatorluktan ulus devlete geçişle birlikte, Türkiye'nin özellikle Balkanlar'daki komşularıyla 1923-1930 yılları arasında gerçekleşen nüfus mübadelesi ve 1934 yılında kabul edilen 2510 Sayılı İskân Kanunu ile kurumsal hale gelmiştir. Kanun yalnızca “*Türk soyu ve kültürüne*” sahip kişilerin Türkiye'ye göç edebilmelerini mümkün kılmış, ülkeye giriş-çıkış, mültecilik ve yerleşme ile ilgili koşulların çerçevesini de belirlemiştir¹⁵⁴.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve onu izleyen 10 yılda göçler iyice yavaşlamış ve hatta neredeyse durma noktasına gelmiştir. Bulgaristan Devleti savaş döneminde cephede kullanmak için gerekli olan insan gücünün ülke dışına çıkışını istememiştir. Ayrıca tüm diğer ülkeler gibi, savaş döneminde ve savaş sonrasında kendi ülkelerinin kalkınması için gerekli olacak insan gücünü ellerinde tutmak istemiştir¹⁵⁵. Bu süreçte Bulgaristan'ın yurt dışına çıkışları büyük oranda yasaklaması ve Türklere göç için pasaport vermemesi sebebiyle Türkiye'ye göçler oldukça azalmıştır. Nitekim 1940-1949 yılları arasında Türkiye'ye 21.353 Bulgaristan Türk'ü göç etmiştir¹⁵⁶.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru ortaya çıkan Bulgaristan'dan gelen göçmen krizini CHP Hükümeti itidalli bir şekilde karşılamıştır. DP ise bu konuda iktidardan daha kararlı bir politika izlemesini istemiştir. DP'nin eleştirilerini de dikkate alan CHP, göçe planlı bir şekilde çözüm getirmiş, 31 Mayıs 1947'de Bakanlar Kurulu kararnamesi ile iki devlet arasında yapılacak anlaşmayla göçün yıllara yayılmasını ve yılda 25–30 bin göçmen ile 500 bin Türk'ün ve 300 bin Pomak'ın Türkiye'ye yerleştirilmesini planlamıştır. Kararnamenin amacı, yıllara yayılacak göçün Türkiye ekonomisine büyük yük getirmemesi olmuştur. Bu dönemde Bulgaristan'dan gelen göçmenler serbest göçmen vizesi ile Türk vatandaşlığına alınmıştır¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Zorbay, *agm*, s. 320.

¹⁵⁵ İbrahim Çulha, “Bulgaristan Türkleri'nin Türkiye'ye Göç Süreci (1950-1951), *Akademik-Der Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, S. 1, (2017 Sonbahar), s. 54.

¹⁵⁶ Yusuf Sarınoy, “Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 30, 2011, s. 357.

¹⁵⁷ Mehmet Pınar, “1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 30, S. 89, 2014, s. 65; Bulgaristan'da 1944 yılında komünist rejimin iktidara gelmesiyle Türkler üzerinde baskılar daha da artmıştır. Bu durum Bulgaristan'daki Türklerin Türkiye'ye göç arzularını büsbütün kamçulamıştır. Nitekim 1950 yılına girildiği zaman Türk azınlığı, bir taraftan Bulgar makamlarından pasaport talep ederken, diğer yandan Türkiye'ye göç edebilmek için dönemin Cumhurbaşkanı İnönü'ye, Bulgaristan'daki Türk temsilciliklerine mektup ve dilekçeler göndererek, kendilerinin Türkiye'ye kabul edilmelerini talep etmişlerdir. Bkz. Sarınoy, *agm*, s. 357-358.

Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye yoğun göçlerin olduğu bir diğer ülke de Yugoslavya olmuştur. Mali, sosyal, dini ve milli sebeplerle Yugoslavya'dan yapılan göçlerin büyük çoğunluğunun serbest göçmen olması sebebiyle devlet yardımının çok az yapılmış ve göçler Türk kamuoyunda yeterince ilgi görmemiştir. 1923-1933 yılları arasında Yugoslavya'dan 108.179 serbest göçmen gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında göçün yönetim tarafından yasaklanması sebebiyle göçler oldukça azalmış, 1934-1949 yılları arasında 3.139 kişi gelmiştir¹⁵⁸. Türkiye'ye Cumhuriyet döneminde Yugoslavya'dan toplam 77.431 aileye mensup 305.158 kişi göç etmiştir. Bu ailelerden 1950 yılına kadar gelenlerden 14.494 kişi devlet tarafından iskân edilmiştir. Ailelerin diğer bölümü serbest göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmişlerdir¹⁵⁹.

1927 yılı itibariyle Türkiye'ye gelen göçmenlerin yoğun olarak iskân edildikleri şehirlerden birisi de Konya'dır. 28 Ekim 1927'de Türk vatandaşı olan Bulgaristan göçmenlerinden 1500'ü, Romanya göçmenlerinin 965'i, Yugoslavya göçmenlerinin 647'si, Yunanistan göçmenlerinin 1653'ü, Rusya göçmenlerinin 2.359'u, Konya'ya yerleştirilmiştir. Bunların yanı sıra diğer ülkelerden gelerek Konya'ya yerleştirilen göçmenlerin sayısı 298'dir¹⁶⁰.

1935 yılı itibariyle Türk vatandaşlığına kabul edilen Bulgaristan doğumlu göçmenlerden 1.670'i, Romanya göçmenlerinin 643'ü, Yugoslavya göçmenlerinin 1.099'u, Yunanistan göçmenlerinin 3.147'si Rusya göçmenlerinin 1.494'ü, İran'dan gelen göçmenlerin 19'u, Irak göçmenlerinin 62'si, Suriye göçmenlerinin 178'i, diğer ülkelerden gelen göçmenlerin 527'si Konya'ya yerleştirilmiştir¹⁶¹.

1945 yılı itibariyle Türk vatandaşlığına kabul edilen Bulgaristan göçmenlerinin 2.004'ü, Romanya göçmenlerinin 1.834'ü, Yugoslavya göçmenlerinin 785'i, Yunanistan göçmenlerinin 2.842'si, Rusya göçmenlerinin 975'i, İran göçmenlerinin 14'ü, Irak göçmenlerinin 39'u, Suriye göçmenlerinin 149'u ve diğer ülkelerden gelen göçmenlerin 223'ü Konya'ya yerleştirilmiştir. 283 göçmen hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir¹⁶².

CHP döneminde Konya'ya iç göçlerin olduğu, ülkenin güney illerinden gelen vatandaşların yerleştirilmeye başlandığı görülmektedir. 1947 yılında Konya'nın Kadınhanı ve

¹⁵⁸ Sarıay, *agm*, s. 359-360.

¹⁵⁹ Cemile Bayraklı, "Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2017, s. 59

¹⁶⁰ Uzman, *age*, s. 273-278.

¹⁶¹ Uzman, *age*, s. 280-288.

¹⁶² Uzman, *age*, s. 290-298.

İlgın ilçelerine yerleşmek isteyen vatandaşlar hakkında CHP Konya Milletvekili Mitat Şakir Altan 12 Kasım 1947 tarihli bir yazı ile TBMM'ne sözlü soru önerisinde bulunmuştur. Konunun özünde Konya'nın Kadınhanı ilçesinin Pusat yaylasına ve İlgın ilçesinin Rüştüye ve diğer adı Tekmezar olan köyüne, güney illerden gelen gezici aşiret halkına mensup vatandaşların yerleşmek istediklerini, bu vatandaşların üç yıl geçmesine rağmen hala bir yere yerleştirememiş olduklarını, onların bu vaziyetlerinden civar köylerdeki yerli halkın kendi malları ve asayişleri hususunda endişeye düştükleri belirtilmiştir¹⁶³.

Türkiye, göçmenlerin iâşeleri ve iskânlarını sağlamak için tüm imkânlarını seferber ederek, göçmenlerin iskân bölgelerine ulaşmalarını sağlamak için gerekli yardımları yaptığı gibi ev, giysi, gıda vs. yardımlarda da bulunmuştur. Çoğu zaman ise nakdi yardım yapılmış, bir an önce üretici duruma geçmeleri için göçmenlere arazi, bağ, bahçe, tohumluk, traktör, pulluk ve çift hayvanı gibi yardımlar yapılmaya çalışılmıştır. Göçmenlere yapılan yardımlar hükümet tarafından finanse edilerek, harcamaların çoğu iskân bütçesinden karşılanmıştır. Ayrıca toplum yararına çalışan cemiyetlerden Kızılay da öncü rolü üstlenerek göçmenlerin doyurulması, giydirilmesi, barındırılması ve tedavi edilmesi gibi birçok konuda önemli katkılarda bulunmuştur¹⁶⁴.

1.1.2.2. DP Dönemi Göçler

14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP Hükümeti, CHP'den farklı olarak göçmenlerin iskân ve ihtiyaçlarının karşılanmasında daha aktif bir politika izlemiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Bulgaristan'ın kendi topraklarında yaşayan bütün Türkleri Türkiye'ye göndermesi durumunda dahi hükümet olarak, göçmenlere sahip çıkılacağını belirtmiştir. 1950 yılında Türkiye'de yaşanan iktidar değişikliği Bulgaristan'ın gözünden kaçmamış, yeni hükümeti ve Türk ekonomisini zor durumda bırakmak isteyen Bulgar hükümeti 1950 yılında 250 bin Bulgaristan Türkünün üç ay içinde alınmasını talep etmiştir. 1950 yılı içinde Türkiye'ye gelenlerin sayısı 52.185'dir. 1951 yılında 102.208 kişi

¹⁶³ BCA, 30-1-0-0-53-318-5, 12 Kasım 1947; 1949 yılında DP'li milletvekillerinden Abidin Potuoğlu, TBMM'ye verdiği takririnde; Hükümet tarafından Urfa ve çevresinden getirilip Akşehir ilçesinin Yunak nahiyesi dâhilindeki Gökınar mevkiine yerleştirilen 250 hanelik göçmen ailelerinin barınmaları için ev yapmalarına izin verilmemiş olduğunu, halen çadırlarda bulunan bu ailelerin şiddetli geçen kış nedeniyle soğuktan ve sefaletten zarar gördüklerini, iki ay içinde 20 göçmenin öldüğünü, birçoğunun hastalandığını ve 2500'den fazla davar ve 150 iri baş hayvanın da telef olduğunu belirtmiştir. Bu durum karşısında hükümetin almış olduğu tedbirin ve mahiyetinin Başbakan tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını istemiştir. Abidin Potuoğlu'nun takririnde bildirdiği bu hadise Konya'da üzüntüye neden olmuştur. Bkz. *Babalık*, 3 Şubat 1949, Y. 39, S. 7064, s. 3.

¹⁶⁴ Uzman, *age*, s. 299-300.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Aynı yılın sonu itibarıyla ülkeye giriş yapanların toplamı 154.393 kişiye ulaşmıştır¹⁶⁵.

1950 ve 1951 yıllarında Türkiye'ye yapılan göçünün sebepleri arasında, DP iktidarının ABD yanlısı tutum sergilemesi, Kore'ye asker gönderilmesi, Türkiye'nin NATO'da yer alma çalışmaları ve Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi ekonomik olarak zor durumda bırakmak istemesi gösterilmektedir. Başka bir görüş ise bu göçün tarihsel seyrin bir parçası olduğu şeklindedir. Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göçünü hızlandıran nedenlerin başında, % 90'ı çiftçilik yapan Türklerin topraklarına 1949 yılından sonra el konularak kooperatifleştirilmeleri gelmektedir. Göçün kültürel nedeni ise Türklerin eğitime getirilen kısıtlamalar ve uygulamalardır. Nitekim 1947 yılından itibaren Türkler için Bulgaristan'da yaşam şartları daha da zorlaşmış ve 1950 yılına gelindiğinde Bulgaristan'dan kaçmayı başarabilen göçmenlerin Türkiye'ye girişlerinde artış görülmüştür¹⁶⁶.

Göçün ilk dönemlerinde DP hükümetinin tüm iyi niyetli çabalara rağmen planlı veya programlı bir göçmen politikasının izlendiğini söylemek güçtür. Göçmenlerin, iklim şartları dikkate alınmadan ve herhangi bir tasnife tutulmadan Türkiye'nin çeşitli yerlerine gönderilmeleri, iskân memurlarının ilgisizliği, işsizlik, sefalet ve açlık korkusu gibi nedenler 1950 yılında göçmenlerin durumu ile ilgili hükümete yöneltilen eleştirilerin başında gelmektedir. Hükümet ise bu eleştirilere yanıt olarak tüm tedbirlerin alındığını, herhangi bir aksaklığın söz konusu olmadığını ve devlet çiftlikleri dâhil tüm olanakların göçmenler için zorlandığını belirtmiştir¹⁶⁷.

Daha sonraki süreçte Türk hükümeti aldığı kararla, 1 Ocak 1950'den 1952'ye kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen tüm göçmenleri "*iskânlı göçmen*" statüsüne dahil etmiştir. Bu dönemde gelen ve devlet tarafından yerleştirildikleri için iskânlı göçmen olarak kabul edilen göçmenler iskân yasasına göre yapılan planlamalar doğrultusunda ülkenin çeşitli il, ilçe

¹⁶⁵ Bayraklı, *agt*, s. 66-67; Türk makamları oluşması beklenen bu göç sorunu için 1950 yılı başlarında bütçe ve ekonomik nedenler dikkate alınarak göçmen alma planlarını yıllara yayılacak şekilde yapmıştır. Bu planlamaya göre ilk yıl serbest göçmen olarak 25-30 bin kişi alınacak ve daha sonra iskânlı göçmenler getirilecektir. Türk hükümeti Bulgaristan'la anlaşarak ve 1925 Türk-Bulgar Antlaşması'na göre de yıllık belli kontenjan ve programlara göre, Bulgaristan Türklerini yavaş yavaş Türkiye'ye alıp soruna köklü bir çözüm bulmayı planlarken; Bulgar Hükümeti yapılması mümkün olmayan ve ilk andan itibaren ekonomik ve sosyal sorunlar doğuracağı belli olan bu göçmen nüfusu Türkiye'ye bir dayatma ile göndererek olumsuz bir tutum sergilemiştir. Bkz. Çulha, *agm*, s. 60.

¹⁶⁶ Zehra Arslan, "Demokrat Parti İktidarının 1950-1951 Yıllarında Türkiye'ye Göç Eden Göçmenlere Yönelik Politikası", *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012, Isparta- Burdur, s. 332; Bazı yorumlara göre, bu göçün Türkiye'nin Batı blokunda yer almasının bölgedeki sosyalist rejimler için yakın bir tehdit olarak algılanmasının bir sonucu olarak gerçekleştiği, Bulgaristan'ın Kore Savaşı'na tugay göndermesi nedeniyle Türkiye'yi cezalandırdığı öne sürülmüştür. Böylelikle ekonomik olarak belirli bir yükün altına giren Türkiye, Kore'ye istenilen düzeyde asker gönderememiştir. Bkz. Pınar, *agm*, s. 66.

¹⁶⁷ Arslan, *agm*, s. 335.

ve köylerine dağınık veya mahalleler eklenmek suretiyle yerleştirilmişlerdir. Bu göçmenler, kısa sürede ev sahibi olmuş ve üretici duruma geçmişlerdir. Bunun için çiftçi göçmenlere toprakla beraber gerekli ziraat alet ve vasıtaları, tohumluk ve kredi temin edilmiştir. Sanatkâr göçmenlere ise konutun yanı sıra döner sermaye kredisi verilmiştir¹⁶⁸.

Göçmenlerin esas iskân yerlerine yerleştirilmeleri için birçok ilde mahalli iskân komisyonları kurulmuştur. Göçmenlerin yerleştirilmesi ve arazi dağıtımında önemli rol oynayan Toprak komisyonları, bulundukları ilçelerde yerli halkın haklarının gasp edilmeden göçmenlerin topraklandırılması işi ile görevlendirilmişlerdir. Köylere yerleştirilecek göçmenlere toprak dağıtımı yapıldığında, elinden toprağı alınan köylünün sıkıntı yaşayıp yaşamaması belirleyici olacak ve toprak dar ise, göçmenlere toprak dağıtımı yapılmayacaktı. Arazi dağıtımında ise iki nüfuslu bir göçmen ailesine verilecek arazi miktarı 8-160 dönüm arasında değişecekti. Bu şartlar çerçevesinde 1951 yılı içerisinde göçmenlere 167.594 dönüm toprak dağıtımı yapılmıştır¹⁶⁹.

Türkiye'ye yapılan bir diğer kitlesel göç hareketi 1952-1967 yılları arasında Yugoslavya topraklarından gerçekleşmiştir¹⁷⁰. 1952 yılında başlayan ve giderek artan bir yoğunlukta devam eden bu göçlerde tamamı serbest göçmen olmak üzere 1950-1958 yılları arasında 104.373 olan göçmen sayısı 1967 yılına kadar 175.392'ye¹⁷¹, aile sayısı ise 45 bin 338'e ulaşmıştır. 1956; kişi sayısı olarak, 1958; aile sayısı olarak en çok göçmenin geldiği yıl olmuştur. 1952 yılı ise gerek kişi sayısının gerekse aile sayısının en düşük olduğu yıldır. Bunun nedeni Türkiye'nin 1952 ve 1953 yıllarında sınır kapılarını kapatmasıdır. Çünkü

¹⁶⁸ Bayraklı, *agt*, s. 68.

¹⁶⁹ 1950 yılı başından 8 Kasım 1951 tarihine kadar Türkiye'ye gelen göçmenler, iskân bölgesine dâhil 40 ilde geçici olarak barındırılmışlar ve bu illerde 13.170 göçmen evinin inşasına başlanmıştır. Evlerden 4101'inin inşaatı tamamlanmış ve göçmen aileleri bu evlere yerleştirilmişlerdir. Ankara, İçel, Seyhan, Kırşehir, Konya ve Yozgat'ta belirlenen bölgelerde göçmen köylerinin tesis edilmesine başlanmış ve bir kısmı da ihale edilmiştir. Çiftçi göçmenlerden 7020 aileye 333.771 dönüm ziraat arazisi tahsis edilerek tapuya bağlanmıştır. 6719 çiftçi göçmen ailesine 2804 ton tohumluk dağıtılmış, Ziraat Bankası'ndan 3884 çiftçi ailesine 3.175.570 lira donatım ve çevirme kredisi tedarik edilmiş ve böylece göçmenlerin büyük bir kısmının üretici durumuna geçmesi sağlanmıştır. 1951 yılı bütçesinden göçmenler için ayrılan tahsisat ve karşılıklı paralar fonundan temin edilen 30 milyon liranın 15 milyonu, Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliğinden verilen 8 milyon liranın harcanması ile birlikte göçmenler için toplam 23.167.000 lira harcanmıştır. Yapılan çalışmalar sonunda 1952 yılının Şubat ayı sonuna kadar 100-110 bin arası göçmen, köy veya şehirlere iskân edilmişlerdir. Bkz. Arslan, *agm*, s. 340-342.

¹⁷⁰ İnan, *agm*, s. 20.

¹⁷¹ Sarıay, *agm*, s. 360; Yugoslavya'dan Türkiye'ye Cumhuriyet döneminde toplam 77.431 aileye mensup 305.158 kişi göç etmiştir. Bu ailelerden 1950 yılına kadar gelenlerden 14.494 kişi devlet tarafından iskân edilmiştir. Bkz. Cemile Tekin, "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin nedenleri (1950-1958)", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 39, Y. 2018, s. 258.

Türkiye 1950 ve 1951 yıllarında Bulgaristan'dan yönelen bir soydaş göçüne (154 bin 393 kişi) daha kucak açmak durumunda kalmıştır¹⁷².

Göçler yoğun olarak İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Edirne, Konya, Adapazarı, Adana, Eskişehir, Manisa, İzmit, Yalova, Biga, Erdek, Karamürsel, İnegöl, Söke, Burhaniye, Urla, Aydın, Bilecik, Arifiye, Kütahya, Turgutlu, Çanakkale, Denizli, Muğla, Ceyhan, Havza, Keşan, Gelibolu, Kuşadası, Ayvalık, Yenişehir, Balıkesir, Bergama, Efes, Kırıkkale, Sincan, Maraş, Çankırı, Domaniç gibi yerleşim birimlerine yapılmıştır¹⁷³.

Aynı yıllarda farklı ülkelerden de göçmenler Türkiye'ye gelmiştir. 1950 yılında Ürdün'den Türkiye'ye göç eden bazı aileler Urfa'nın Akçakale ilçesine yerleştirilmiş fakat arazi meselesi buradaki halk ile aralarında sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Yemen'den Türk asıllı göçmen ailelere iskânlı göçmen olarak yerleşme hakkı tanınmıştır. Hindistan, Doğu Türkistan ve Pakistan'dan da 1850 Türk asıllı aile Türkiye'ye getirilmiştir. Bunlardan Urfa Ceylanpınar'a yerleşen 92 aileye ev yapmaları için kereste yardımı yapılmıştır. Urfa Viranşehir'e yerleşen ailelere Halkevi binası tahsis edilmiştir. 1951'in sonuna kadar Bulgaristan'dan 154.393 göçmen gelirken diğer ülkelerin tamamından 3.336 göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Bulgaristan'dan gelen göçmenler siyaset üzerinde iki partiyi karşı karşıya getirirken, Ortadoğu'dan gelen göçmenler, siyaset üzerinde CHP ile DP arasında herhangi bir çekişmeye ve tartışmaya yol açmamıştır¹⁷⁴.

1923'ten 1960'lı yıllara kadar Türkiye'ye gelen göçmenlere, devlet tarafından uygulanan politikalar doğrultusunda barınma ve iş olanakları sağlanmıştır¹⁷⁵. Ayrıca göçmenlere geçimlerini sağlamak için arazi tahsis edilmiştir. Gelen göçmenlerin nitelikleriyle ilgili yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlara göre, % 83'ünün tarımla uğraştığı, ancak aralarında zanaatkârlıkla ilgili hünere de sahip olanların olduğu görülmektedir. Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Mecliste, göçmenlere dağıtılacak arazinin verimine göre 8-160 dönüm arası olacağını ve yerli halk ile farklı muameleye tutulmayacaklarını belirtmiştir. 1950 –1960 yılında toplam 21.496 aileye 1.165.806 dekar kültür toprağı verilmiştir. Hükümet, 22 Mayıs'tan Mart 1953 sonuna kadar 6.462.924 dekar, 1953'te 455 köyde 36.388 çiftçi ailesine 1.944.588 dönüm toprak dağıtmıştır. Ayrıca 1.004.374 dönüm de mera tahsis edilmiştir. 4.105

¹⁷² Halim Çavuşoğlu, "Yugoslavya- Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri", *Bilig*, S. 41, Y. 2007, s. 135.

¹⁷³ Erdem Muhtaroglu, "1950'li Yıllarda Göç Politikaları ve Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti'nden Türkiye'ye Serbest Göçler", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009, s. 96.

¹⁷⁴ Pınar, *agm*, s. 73.

¹⁷⁵ İnan, *agm*, s. 20.

göçmen ailesine 139.360 dönüm toprak verilmiştir. 1953 yılına gelindiğinde dağıtılan toprak alanlarının genişliği 2.083.458 dönümü bulmuştur. 1954 yılında çiftçi ailelerine toplam 6.066.924 dönüm toprak dağıtılarak, 4.520.458 dönüm mera tahsis edilmiştir. 1949–1950 yılları arasında ekilen toprak sahası 9 milyon 581 bin hektar iken yapılan çalışmalar sonucunda 1952–53 döneminde ekilen toprak sahası 13 milyon hektarı bulmuştur. Göçmenlere dağıtılan toprakların aile başına ortalaması gittikçe artmıştır¹⁷⁶.

Yukarıda da ifade edildiği gibi göçmen meselesinin siyasi tartışmaları da beraberinde getirdiği görülmektedir. DP, göçmenlerin iskân meselesinde CHP'yi suçlayarak, kendilerinden önce iktidar olan CHP'nin göçmenlerin arazi meselesini çözemediğini belirtmiştir. DP, göçmen meselesini millî bir dava haline getirerek daha planlı bir şekilde hareket etmek için Göçmen Bakanlığı dahi kurmayı düşünmüştür. CHP bunun yeni israf alanı oluşturacağı düşüncesiyle bu öneriye sıcak bakmamıştır. Adnan Menderes, bu meseleyi siyasetin üzerinde görerek Romanya'dan gelecek olan göçmenlere de kucak açmaya hazır olduklarını belirtmiştir. 1954 seçimlerini kazanan DP, göçmen meselesini daha planlı ele alarak, seçimleri de kazanmanın vermiş olduğu hava ile göçmenlerin Bulgaristan'da kalan malları ve akrabaları meseleleri ile yakından ilgilenmiştir. Göçmenlerin daha organize hareket etmeleri için İstanbul'da Batı Trakya Göçmenleri Yapı Kooperatifi kurulmuştur. Adnan Menderes'in göçmenler ile ilgili izlediği bu politikalardan ötürü Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu kendisini fahri başkanlığa seçmiştir. DP'nin göçmen sorununda sıkıntılar yaşamasına rağmen sorunu içselleştirerek millî bir dava haline getirmesi ve halkı bu sorunun içerisine dâhil ederek yardımlaşma ruhunu ortaya çıkarması önemli bir başarı olarak görülmüştür. Göçmen politikası bazen de iki partiyi karşı karşıya getirerek göçmenler içinde komünist propaganda yapanlar olmuştur. Sonraki gelen göçmenlerin içinde Bulgar ajanlarının sızması CHP'nin DP'yi eleştirmesine yol açmıştır¹⁷⁷.

1.1.2.3. Konya'ya Göçmenlerin İskânı ve Yapılan Yardımlar

DP döneminde göçmenler ile ilgili takip edilen politikalar gereği yurdun birçok yerinde olduğu gibi Konya'ya gelen göçmenlerde şehrin uygun yerlerine yerleştirilmeye başlanmıştır. Göçmenler ile ilgili Konya basını da hassasiyet göstermiş, göçmenler henüz Konya'ya gelmeden önce “*Göçmenlere Yardım*” başlığı ile yardım kampanyası düzenlemeye başlamıştır. Konya halkının yardımları gazetenin birçok sayısında yayınlanmıştır. Para yardımı yapacak vatandaşların paralarını Yapı ve Kredi Bankası'nda “*Göçmenlere Yardım*”

¹⁷⁶ Pınar, *agm*, s. 84-85.

¹⁷⁷ Pınar, *agm*, s. 85-86.

adlı 518 numaralı hesaba yatırarak makbuzlarını almaları ve aynı yardımlarının da verilecek makbuz karşılığında Kızılay'a yatırmaları istenmiştir. İlk yardım listesinde bakıldığında Yeni Konya Gazetesinin 100 lira, keresteci Tahir Sezer'in 50 lira, Mustafa Cımcım'in 50 lira, Fahrettin Aykol'un 50 lira, Gani Kılıç'ın 25 lira yardım yaptığı ve yardımların toplam da 275 liraya ulaştığı görülmektedir¹⁷⁸.

Konya Valisi Ferruh Şahinbaş, teşkilata bir tamim göndererek, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelecek göçmenler için bütün memurları yardıma çağırmıştır. Bu tamim dairelerde memurlar arasında görüşülmüş ve memurlar bu isteği yerine getirmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir¹⁷⁹.

Konya'nın Kadınhanı ilçesinde de Bulgaristan'dan gelecek göçmen vatandaşlara yapılacak yardımları organize etmek üzere Kadınhanı Kaymakamı İrfan İplikçi'nin başkanlığında bir yardım komitesi oluşturulmuş, faaliyete geçen bu komite çalışmalarıyla ilçeye gelecek göçmenlerin yerleştirilecekleri evleri belirleyerek, göçmenlerin karşılanıp barındırılmalarında gerekli her türlü tedbiri almıştır. Aynı zamanda gerek bu komite gerekse faaliyette bulunan ve sırf kadınlardan oluşan, kaymakamın eşinin başkanlığındaki yardımcı komiteler ve halk da bu yardımlara katılmışlardır. Her göçmen aileye verilmek üzere birer mangal soba temin edilmiştir. Kadınhanı kamyon, otobüs ve otomobil sahipleri de komiteye müracaat ederek ilçeye gelecek göçmen vatandaşların istasyondan taşıma işini sağlayacaklarını bildirmişlerdir. Bu süreçte Kadınhanı halkından 900 lira para, 1000 kilo un, 50 kilo yağ, 500 kilo bulgur, 100 kilo fasulye, 100 kilo mercimek, 30 çift lastik ve fotin 2 yorgan, 1500 kilo odun, 500 kilo buğday toplanmıştır¹⁸⁰.

Konya milletvekillerinin de göçmenler ile ilgili çalışmaları olmuştur. Nitekim Saffet Gürol'un göçmen piyangosu tertibi hakkındaki kanun teklifi ilgili komisyonlardan geçerek meclis gündemine alınmıştır. Tasarının aldığı son şekle göre hasılatı göçmenlerin iskânlarına harcanmak üzere Milli Piyango İdaresi tarafından bir defaya mahsus olmak üzere bir piyango düzenlenmesi ve piyangonun gelirinin Tarım Bakanlığı bütçesinde yer alan göçmenlerin iskân bölümüne ayrılması planlanmıştır¹⁸¹.

¹⁷⁸ Gazetenin 24 Kasım'da başlattığı göçmenlere yardım kampanyası ve yapılan yardımlar gazetenin yılsonuna kadar olan sayılarının hemen hemen hepsinde yer almıştır. *Yeni Konya*, 24 Kasım 1950, Y. 2, S. 526, s. 1; *Yeni Konya*, 24 Kasım 1950, Y. 2, S. 527 s. 1; Konya basını halka bu konuda bilgi vermek amacıyla TBMM Başkanı Refik Koraltan'ın göçmenler ile ilgili verdiği beyanata da yer vermiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 24 Kasım 1950, Y. 2, S. 526, s. 1.

¹⁷⁹ *Yeni Meram*, 8 Aralık 1950, Y. 1, S. 97, s. 1.

¹⁸⁰ *Yeni Meram*, 18 Aralık 1950, Y. 1, S. 106, s. 1.

¹⁸¹ *Yeni Konya*, 24 Aralık 1950, Y. 2, S. 556, s. 1.

1950 yılının sonlarına doğru Türkiye'ye gelen göçmen nüfusundan Konya'ya da yerleştirilmeye başlandığı görülmektedir. Konya'da Hara'ya yerleştirilmesi planlanan 15 göçmen ailesinden ilk etapta 4 aile Konya'ya gelmiş ve yerleştirilmiştir. 4 aileden toplam 25 göçmenin her türlü ihtiyaçları karşılanarak aile reislerine de iş bulunmuştur¹⁸². Konya'ya gelen 6 göçmen ailesinin de Hara'ya yerleştirilmesi ile toplam göçmen ailesinin sayısı 10'a, göçmen nüfusu da 57'ye yükselmiştir. İlk gelen göçmenlerden Kamil Baçıvan, tifolu çıktığından dolayı tedavi altına alınmıştır. Hara'da bulunan memur, hizmetli ve ailelerine karma tifo-tifüs aşısı yapılmıştır¹⁸³.

Konya'ya gelen bu ilk göçmen kafilesine Konya halkı gerekli ilgiyi göstermiş, yiyecek, ekmek, üzüm ve leblebi dağıtmıştır¹⁸⁴.

1951 yılının başlarında Konya'ya 53 göçmen daha gelmiştir. Bu göçmenler istasyonda yiyecek yardımı yapılmıştır¹⁸⁵. Bu yıla kadar Konya ve çevresinden yardım birlikleri tarafından 37.521 lira 21 kuruş para, 2.127 parça eşya, 85.877 kg gıda maddesi ve 46.410 kg yakacak toplanmıştır¹⁸⁶. Konya'ya gelen göçmenlere yardım etmek amacıyla Konya Selçuk Spor Kulübü gençleri Çumra'ya giderek Halkevi salonunda bir gösteri yapmışlardır. Bu gösteri Çumralılar tarafından ilgi ile izlenmiştir¹⁸⁷. 1951 yılına kadar Konya'ya 207 aile ve 913 göçmen gelmiştir. Yarma, Tömek ve Obruk bucakları merkezlerine 85 aileden toplam 384 kişi, Beyşehir, Seydişehir, Cihanbeyli ilçeleriyle Sarayönü bucağına 122 aileden 529 kişi yerleştirilmiş, bakım ve barınmaları sağlanmıştır. Bunlardan başka devlet kurumlarına 110 aileden 497 kişi gelmiş olup toplam da Konya bölgesine 317 aileden 1.410 kişi gelmiş ve yerleştirilmiştir. Göçmenlerin gerek kendilerinin, gerekse eşyalarının önceden belirlenmiş yerlere sevk ve nakillerinde büyük yardım ve fedakârlığı görülen Muhittin Güzelkılıç ile oto nakliyat şirketi üyelerine ve üç nüfuslu bir aileyi alarak şahsen bakım ve barındırılmasının üzerine alan Mehmet Tıgılı'ya valilikçe birer teşekkür mektubu gönderilmiştir¹⁸⁸.

Konya'da göçmenler için 64.692,52 lira para 128.704 kg gıda maddesi, 3.546 adet giyecek, 67 adet ev eşyası, 74.046 kg yakacak ve 32 koyun yardımı yapılmıştır. Nakit olarak; merkez de 28.836 lira, Akşehir'de 8.512,97 lira, Ilgın'da 2.133,77, Kadınhanı'da 883,70 lira, Çumra'da 1.034,21 lira, Seydişehir'de 2.539,96 lira, Beyşehir'de 2.028,64 lira,

¹⁸² *Yeni Konya*, 24 Kasım 1950, Y. 2, S. 527, s. 2.

¹⁸³ *Yeni Konya*, 29 Kasım 1950, Y. 2, S. 561, s. 2.

¹⁸⁴ *Yeni Konya*, 5 Ocak 1951, Y. 2, S. 568, s. 2.

¹⁸⁵ *Yeni Konya*, 8 Ocak 1951, Y. 2, S. 571, s. 2.

¹⁸⁶ *Babalık*, 16 Ocak 1951, Y. 41, S. 7532, s. 2.

¹⁸⁷ *Yeni Konya*, 27 Ocak 1951, Y. 2, S. 589, s. 2;

¹⁸⁸ *Yeni Konya*, 2 Şubat 1951, Y. 2, S. 595, s. 1-2.

Bozkır'da 742,66 lira, Hadim'de 1.700,30 lira, Ermenek'te 1.100,88 lira, Cihanbeyli'de 6.090,00 lira, Karaman'da 3.698,38 lira, Ereğli'de 4.760,07 lira ve Karapınar'da 682,02 lira yardım yapılmıştır¹⁸⁹. 1951 yılında Tarım Bakanlığının uhdesinde İskân ve Toprak Müdürlüğünce Konya'ya 2.679 göçmen ailesinin yerleştirilmesi planlanmış, bunlardan 840 aile gelmiştir. Göçmenler ilçelere geçici olarak yerleştirilmiş ancak kesin iskân gerçekleştirilmemiştir. Tarım Bakanlığı tarafından Konya'da göçmen 11 göçmen köyünün kurulması kararlaştırılmıştır. Bu sene içerisinde Konya'da ortalama beş nüfuslu 67-70 aileli yedi göçmen köyü kurulmasına, bunun dışında kalan göçmenlerin diğer köylere yerleştirilmesine karar verilmiştir. Köylerin kurulacağı yerleri tespit etmek için, Konya merkez, Çumra, Kadınhanı, Ereğli ve Akşehir'e 750 lira, Ilgın 500 lira, Beyşehir, Seydişehir Bozkır'da dolaşacak memurlar için 400 lira harcırah ayrılmıştır¹⁹⁰.

Konya'da bu yıl içerisinde kurulması kararlaştırılan göçmen köylerinin yerleri yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu köylerden birincisinin 70 haneli olarak Konya merkezinde Tömek bucağının Zincirli Bayat köyü yakınlarında Akbayındır mevkiinde; ikincisinin 30 haneli olarak Obruk bucağının eski Obruk köyü yerinde; üçüncüsünün 100 veya 150 haneli olarak Kadınhanı'nın Atlantı köyünün Subatan mevkiinde, diğerlerinin ise Kolukısa köyünün Akın, Karacaömer mevkiinde ve Çumra'nın Arap mezarı, Arıkören istasyon civarında kurulması kararlaştırılmıştır¹⁹¹.

1951 yılında göçmenlerin iskân edilmesi meselesi üzerinde gerek Hükümet ve gerekse Göçmen Komitesi faaliyet gösterebilmek için çalışmalarda bulunmaya devam etmiştir. Ancak Göçmen Komitesi'nin son toplantısında iskân mevzuu üzerinde Hükümet tezinin karşı bir prensip kararına varılmıştır. Komite, o zamana kadar toplanan yardımların ve Marshall Yardımından¹⁹² gelecek paraların Hükümet emrine verilmemesini prensip itibarıyla kabul etmiştir. Komite, Hükümetten göçmenleri iskân edebilmek için Konya, Kırşehir ve Muş'ta devlet arazisi göstermesini isteyerek, bu araziye 100- 400 haneli köyler kurulabileceğini

¹⁸⁹ *Babalık*, 1 Nisan 1951, Y. 41, S. 7582, s. 2; 1951 yılında Konya ili ve ilçeleri Yardım Birlikleri 14 Şubat 1951 akşamına kadar Göçmenler için 55.129 lira 30 kuruş para, 11948 kg yiyecek, 42355 kilo yakacak ve ayrıca 222 parça muhtelif eşya toplamıştır. Bkz. *Yeni Konya*, 17 Şubat 1951, Y. 2, S. 610, s. 1.

¹⁹⁰ *Yeni Meram*, 23 Haziran 1951, Y. 1, S. 294, s. 1; *Babalık*, 24 Haziran 1951, Y. 41, S. 7665, s. 1; *Yeni Konya*, 28 Haziran 1951, Y. 3, S. 740, s. 1.

¹⁹¹ *Yeni Konya*, 11 Temmuz 1951, Y. 3, S. 750, s. 1-2.

¹⁹² ABD başkanı Truman kendi adıyla anılan *Truman Doktrini* doğrultusunda Türkiye ve Yunanistan'a önemli bir mali yardım yapmıştır. Amerika'nın daha sonra Marshall Planı çerçevesinde sağladığı maddi destekle bu durum iyice perçinlenmiştir. Ancak Türkiye'nin dış politikası neredeyse tamamen ABD'ye bağımlı hale getirilmiştir. Bkz. Nurgün Koç, Bedriye Koç, "Affects of Marshall Plan on Turkish Economy", *Sociology Study*, February 2017, Vol. 7, No. 2, ss. 83-121.

belirtmiştir. Bu şehirlere heyetler hareket ederek, köylerin kurulabilmesi için gerekli hazırlıklara başlamıştır¹⁹³.

Konya Valisi Kemal Hadımlı'nın toprak ve iskân konusunda yaptığı açıklamalarda, merkeze ilk etapta 4.354, ikinci etapta 2.500, toplamda 6854 göçmen kontenjanı verildiğini, bunun 4.413 kadarının geldiğini ve bu gelenlerin tespit edilen mahallere sevk edilerek yerleştirildiğini belirtmiştir. Ayrıca vali yaptığı açıklamada, Konya çevresinden ev ve toprak verilmek suretiyle 2.679 göçmen ailesinin yerleştirilmesinin kararlaştırıldığını, bu sayının 3000 'ne ulaşacağını umduklarını ve kesin iskân işlerinin, merkezdeki ve Cihanbeyli'deki toprak komisyonlarınca ve diğer ilçelerde oluşturulan komisyonlarca yapılmakta olduğunu belirtmiştir¹⁹⁴.

1951 yılına kadar Konya'nın Çumra ilçesine 117 aileden 486 göçmen yerleşmiştir. Yerleştirilmesi düşünülen göçmen sayısı 250 hane olarak belirlenmiştir. Göçmenler için Arıkören köyü civarında 50 hanelik bir köy kurulması planlanmıştır ve o zamana kadar gelen göçmenler ilçenin çeşitli köylerine yerleştirilmiştir¹⁹⁵.

Konya'da 1951 yılı itibariyle iskânı kararlaştırılan 13.394 göçmenden 4.641'i Konya'ya gelmiştir¹⁹⁶. Bu yıl Konya için belirlenen göçmen kontenjanı 2.683 ailedir. Bunlardan 926 aileden 4183 kişi gelmiş ve Konya'ya yerleştirilmiştir. Konya'da 1.054 göçmen ailesi için 1004 dekar ev yeri tespit edilmiş, bundan 637 aileye 618 dekar arsa tapusu verilmiştir. 1.001 göçmen ailesi için de 142.781 dekar arazi belirlenerek, hazine adına tescil olunmuştur. Bunlarda 618 aileye 68.459 dekar tarla tapularıyla beraber verilmiştir. Konya ve ilçelerinde 880 göçmen evi inşasına başlanmıştır. Bunlardan 350 tanesinin inşası ihale edilmiştir. Bu 350 ev Cihanbeyli'nin Tüfekçi, Pınarbaşı, Hodoğlu ve Kölekuyusu yaylalarında. Geri kalan 530 evden 358' i tamamen bitirilmiş ve göçmenlere teslim edilmiştir. Göçmenler bu evlere yerleştirilmiştir. 97 evin inşasının da tamamlanarak göçmenlere verilmesi düşünülmüştür. Geri kalan 75 evin inşası da devam etmiştir. Göçmenlere ihtiyaçları hesaplanarak araç ve tohumlukta dağıtılmıştır. 571 çiftçi göçmen ailesinin 20.314 dekar arazisi sürdürülüp ektilmiştir. Böylece aile başına 65 dekar arazi sürdürülüp diğer kısmı nadasa bırakılmıştır. Arazi, İskân Genel Müdürlüğünden getirilen 4 traktörle sürüldüğü gibi halktan kiralanan traktörler de aynı işe tahsis olunmuştur. Ziraat Bankası, göçmenlerden 429 aileye 93.850 lira çevirme kredisi, 543 aileye 775.400 lira

¹⁹³ *Babalık*, 23 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7691, s. 1.

¹⁹⁴ *Yeni Konya*, 11 Ağustos 1951, Y. 3, S. 781, s. 1.

¹⁹⁵ *Babalık*, 17 Eylül 1951, Y. 41, S. 7742, s. 1.

¹⁹⁶ *Yeni Meram*, 6 Ekim 1951, Y. 2, S. 401, s. 1-2.

donatım kredisi vermiş, 5 sanatkâra da 1.250 liralık döner sermaye kredisi açılmıştır. Böylece göçmenlere 1 milyon liraya yakın bir kredi sağlanmıştır¹⁹⁷. Yerleşen göçmenlere yapılan çeşitli yardımların yanı sıra toprak komisyonları tarafından arazi dağıtıldığı görülmektedir. Nitekim 1951 yılında 29 numaralı Toprak Komisyonu tarafından Karaaslan köyüne yerleştirilen göçmenlere 1.291 dönümlük arazi dağıtılmıştır¹⁹⁸. Ayrıca Konya’da topraksız köylüye ve göçmenlere toprak dağıtımı bu yıl içerisinde devam etmiştir. Göçü köyündeki yerli halk ve göçmenlere, Karaaslan köyünde ise yalnızca göçmenlere toprak dağıtılmıştır. Göçmenlerden 11 aileye tapuları kendilerine verilmek üzere 1.946 dönüm arazi ile 11 dönüm ev yeri dağıtılmıştır. Ayrıca Karaaslan köyüne yerleşen göçmenlerden 9 aileye de 1.941,5 dönüm arazi dağıtılmıştır¹⁹⁹. Konya merkez ilçesine tahsis olunan göçmen vatandaşlardan 92 aileye 14.552 dönüm arazi ve ev yeri verilmiş ve kısa bir zamanda çiftçi durumuna geçmeleri sağlanmıştır. Ayrıca ileride Konya’ya gelecek olan göçmenlere verilmek üzere muhtelif köylerde 12.725 dönüm arazide hazine namına tapulanmıştır²⁰⁰.

1952 yılında Konya’ya gelen göçmenler için ev inşaatı ve toprak dağıtımı devam etmiştir. Cihanbeyli yaylasında 350 göçmen evi inşa edilmiştir. Ayrıca Konya’nın iskân durumu göz önünde tutularak biri Konya merkezine, diğeri Kadınhanı’na olmak üzere Konya İskân Müdürlüğü’ne iki memur verilmiştir²⁰¹. 1952’ye kadar Konya’ya 1275 göçmen ailesi yerleştirilmiştir. Her aile 5 kişi olarak hesaplandığında Konya’ya 6 binden fazla göçmenin geldiği anlaşılmaktadır. Bu 1.215 aileden 1.085 aile yer değiştirme suretiyle köylerde iskâna tabi tutulmuş, hepsinin tarlaları tespit edilerek kendilerine teslim edilmiştir. Yine 1952 yılı itibarıyla bu 158 aile için ev inşasına başlanmış, bunlardan 615 aileye yeniden inşa edilen evler ve 16 aileye de eskiden yapılmış iskân evleri tamir edilerek teslim edilmiştir. Bu yıl inşaatı devam eden evlerden 162 tanesinin inşaatı çatı seviyesine gelmiştir. 265 evin de temelleri atılmıştır. Bu yıl Konya’ya çevre illerden gelen göçmenlerle birlikte göçmen sayısı 1404 aileyi bulmuştur²⁰².

1952 yılında Merkez ilçeye bağlı yerleştirme ve topraklandırma faaliyetleri şu şekilde yapılmıştır: Sille’nin Yazır köyünde 1 ev, Hatibin Alakova köyünde 10 ev, Yarmanın İsmil Köyünde 20 ev, Ovakavağı köyünde 8 ev, Karakaya köyünde 9 ev, Göçü köyünde 18 ev, Gene köyünde 2 ev, Tömek’in Aşağıpınarbaşı’nda 5 ev, Yukarıpınarbaşı’nda 3 ev, Tömek’te

¹⁹⁷ *Yeni Meram*, 12 Ocak 1952, Y. 2, S. 489, s. 1-3.

¹⁹⁸ *Yeni Konya*, 14 Temmuz 1951, Y. 3, S. 753, s. 1.

¹⁹⁹ *Yeni Meram*, 5 Ağustos 1951, Y. 1, S. 334, s. 1.

²⁰⁰ *Yeni Meram*, 28 Ağustos 1951, Y. 1, S. 357, s. 2.

²⁰¹ *Yeni Meram*, 21 Eylül 1952, Y. 3, S. 754, s. 1-2.

²⁰² *Yeni Meram*, 3 Ekim 1952, Y. 3, S. 766, s. 1-2.

1 ev, Sarıcalar'da 6 ev, Bağrikurt'ta 2 ev, Çaltı'da 2 ev, Eğribayat'ta 5 ev, Kayacık'ta 4 ev, Karaömerler'de 2 ev, Tutup'ta 2 ev, Meydan'da 9 ev, Kale'de 10 ev, Zencirli'de 5 ev, Çengilli'de 3 ev, Zivecik'te 3 ev, Acıdort'ta 8 ev, Çaldere'de 21 ev, Şadiye'de 5 ev, Obruk'un Yağlıbayat köyünde 4 ev, Yamaç'ta 1 ev, Aksaklı'da 3 ev, Kuzviran'da 1 ev olmak üzere toplamda 177 ev tamamen bitirilerek göçmenlere teslim edilmiştir. Ayrıca Merkeze bağlı Eröldüren köyünde 3 ev, Tatlıcak'ta 3 ev, Yarma'nın Gene köyünde 7 ev, Şatır'da 23 ev, Sakyatan'da 2 ev, Tömek'in Zivecik köyünde 2 ev, Şadiye'de 2 ev, Obruk'un Akvirankışla köyünde 1 ev, Topraklı yaylasında 1 ev olmak üzere 25 ev çatısına kadar çıkarılmış olup bu ay içinde inşaatı bitirilme durumuna getirilmiştir. Bunlardan başka Yarma'nın Şatır köyünde 3 ev, Yarma merkezinde 7 ev, Sakyatan'da 6 ev, Tömek'in Kale köyünde 2 ev, Tömek'te 1 ev, Zivecik'te 1 ev, Şadiye'de 2 ev, Obruk'a bağlı Aksaklı'da 1 ev ve merkezin 3 yaylasında 15 olmak üzere toplam 41 evin temeli atılmış ve bunlardan 21 tanesinin inşaatı bitirilme aşamasına getirilmiştir²⁰³.

Konya'ya gelen göçmenlerin geçimlerini sağlamaları için Cihanbeyli ilçesinde Karabağ'dan gelen 581 kişiden oluşan 152 aileye 19.119 dekar, Kırkışla'da 573 kişiden oluşan 172 aileye 12.742 dekar, Yapalı'da 232 kişiden oluşan 78 aileye 4740 dekar, Dedeler köyünde 404 kişiden oluşan 104 aileye 15.432 dekar olmak üzere toplamda 1.790 kişiden oluşan 506 aileye 52.033 dekar arazi dağıtılmıştır. Yine Cihanbeyli'de Tüfekçi, Pınarbaşı, Hodoğlu ve Kölekuyusu mevkilerinde kurulan göçmen köylerine verilmek üzere yeteri kadar arazi belirlenmiştir²⁰⁴.

Cihanbeyli'de inşa edilen toplu göçmen evlerinden Tüfekçi Pınarında 144 eve, Hodoğlu'nda 50 eve ve Kölekuyusu'nda 50 eve göçmenler yerleştirilmiş, böylece bu köylerdeki göçmen evleri tamamen dolmuştur. Pınarbaşı'nda mevcut 100 eve Kocaeli'nden sevk edilen 58 aile eşyaları ile birlikte yerleştirilmiştir. Bu köyde boş kalan 42 eve de ilçelerde bulunan ve henüz iskânı yapılmamış olan göçmen ailelerinin yerleştirilmelerinin on güne kadar tamamlanması planlanmıştır²⁰⁵.

Konya'nın Akşehir ve Ilgın ilçelerinde de göçmen evlerinin inşaatına ve göçmenlerin iskânına devam edilmiştir. Misafir olan 30 göçmen ailesi hariç olmak üzere Akşehir'e 124 göçmen ailesi yerleştirilmiştir. Bu 124 aileden 104 ailenin arazileri tespit edilerek kendilerine mülk olarak teslim edilmiştir. Geri kalan 20 aile için de arazi tespiti yapılmıştır. Ayrıca bu

²⁰³ *Yeni Meram*, 5 Ekim 1952, Y. 3, S. 771, s. 1.

²⁰⁴ *Yeni Meram*, 8 Ekim 1952, Y. 3, S. 771, s. 1.

²⁰⁵ *Yeni Meram*, 1 Aralık 1952, Y. 3, S. 822, s. 1.

104 aile için ev inşaatına başlanılmış, bunlardan 16'sı yerli tip, 61'i bakanlık tipi olmak üzere toplam 77 ev yapılarak göçmenlere teslim edilmiş olup, 27 evinde çatıya kadar inşaatı tamamlanmıştır. Evlerin Pazarkaya ve Meşrutıye köylerine inşa edilmiştir. Bakanlık tarafından yapılan planlamaya göre Pazarkaya'da 61 ev inşa edilmiştir. Ilgın'a da 56 göçmen ailesi yerleştirilmiştir. Bu 56 göçmen evinden 43'ü inşa edilerek göçmenlere teslim edilmiştir. 49 ailenin tarlaları da tespit edilerek göçmen vatandaşlara verilmiştir. Tamamlanan evlerin 19'u Merkezde, 3'ü Argıthan'da, 2'si Osmaniye'de, 1'i Mecidiye'de, 5'i Bulcuk'ta, 3'ü Eldeş'te, 4'ü Ağalar'da, 2'si Orhaniye'de, 1'i Yorazlar'da, 3'ü de Reşadiye'dedir²⁰⁶.

1950 senesi ile 1954 senesi arasında Konya'ya 6602 kişiden müteşekkil 1426 aile gelmiştir. Bu aileler Konya'nın muhtelif ilçe ve köylerine dağıtılarak iskân edilmişlerdir. Cihanbeyli ilçesinin Tüfekçi yaylasında 151, Hudoğlu yaylasında 72, Pınarbaşı yaylasında 108 ve Kuçukuçusu yaylasında 52 hane olmak üzere dört toplu göçmen köyü kurulmuştur. İlçe ve köylerde 1954 yılında tamamlanan 105 göçmen evi ile birlikte göçmen evlerinin sayısı 1.423'ü bulmuş, böylece hemen hemen bütün göçmen aileleri birer eve sahip olmuştur. Konya'ya gelen göçmen ve mültecilere 1954 yılına kadar 156.458 dekar arazi verilmiş, 604.150 kilo tohumluk tahsis edilmiş ve üretim araçlarını temin etmeleri için de Ziraat Bankası tarafından kendilerine 1 milyon 839 bin 325 lira kredi sağlanmıştır. Konya'da göçmen evlerine harcanan para 2 milyon lirayı bulmuştur. Açılan kredi, dağıtılan toprak ve tohumluk hesaba katıldığında Konya sınırları içinde göçmen ve mültecilere dört buçuk sene içinde 6 milyon liraya yakın para harcanmıştır²⁰⁷.

1954 yılında çeşitli şehirlere dağıtılan ve topraksızlık yüzünden iskân edilemeyen Bulgaristan'dan gelen 105 göçmen aile 1954 yılında Konya'ya gönderilmiştir. Bu ailelerden sekizi Karapınar'a, 23'ü Ereğli'ye, 30'u Cihanbeyli'ye, 23'ü Kadınhanı'na, 1'i Akşehir'e, 17'si Karaman'a, 2'si Çumra'ya ve 1'i merkez ilçeye yerleştirilmiştir. Bu göçmenlere toprak ve donatım kredisi verilmiş, İskân idaresince birer de ev yaptırılmak üzere iskânları tamamlanmıştır. Böylece 1950 yılından itibaren Konya'da iskân ettirilen göçmen ailelerin sayısı 1425'i bulmuş ve hepsi de üretici duruma geçmiştir²⁰⁸.

1955 yılında Türkistan'dan gelip bir müddet İstanbul Sirkeci Misafirhanesinde barındırılan 238 kişiden oluşan 61 Türkistanlı aile Konya'nın İsmil köyünde kurulan çadırlara yerleştirilmiştir. İskân Müdürlüğü bu 61 aile için ev inşasına başlamıştır. Toprak Tevzi

²⁰⁶ *Yeni Meram*, 13 Ekim 1952, Y. 3, S. 776, s. 1.

²⁰⁷ *Yeni Meram*, 15 Kasım 1954, Y. 5, S. 1518, s. 1.

²⁰⁸ *Yeni Meram*, 27 Aralık 1954, Y. 5, S. 1558, s. 1.

Komisyonu da toprak vermiştir²⁰⁹. Türkistanlı göçmenler için yapılan evler 27 Ekim 1955 tarihinde yapılan törenle sahiplerine teslim edilmiştir. Bu ailelere 10 bin dönüm arazi verilmiş, bu arazi devlete ait traktörlerle sürülerek ekime hazır hale getirilmiştir. Ayrıca her aileye de arazilerini ekmek için beşer yüz kilo da tohumluk buğday tahsis olunmuştur²¹⁰.

1.2. KONYA'DA İDARİ YAPI

1.2.1. CHP İktidarı Döneminde İdari Yapı (1946-1950)

Cumhuriyet döneminden itibaren Türkiye'nin idari yapısında birçok il, ilçe, bucak ve köy kurulmak suretiyle önemli değişiklikler yapılmıştır. CHP döneminde, 1945 yılı itibariyle Konya'nın 14 ilçesinin olduğu görülmektedir. Bu ilçeler merkez ilçe, Akşehir, Beyşehir, Bozkır, Cihanbeyli, Çumra, Ereğli, Ermenek, Hadim, Ilgın, Kadınhanı, Karaman, Karapınar ve Seydişehir'dir. Akşehir'in 6 bucağı ve 89 köyü, Beyşehir'in 4 bucağı ve 77 köyü, Bozkır'ın 4 bucağı ve 74 köyü, Cihanbeyli'nin 5 bucağı ve 56 köyü, Çumra'nın 3 bucağı ve 60 köyü, Ereğli'nin 4 bucağı ve 65 köyü, Ermenek'in 4 bucağı ve 48 köyü, Hadim'in 3 bucağı ve 43 köyü, Ilgın'ın 3 bucağı ve 53 köyü, Kadınhanı'nın 3 bucağı ve 47 köyü, Karaman'ın 6 bucağı ve 94 köyü, Karapınar'ın 3 bucağı ve 32 köyü ve Seydişehir'in 3 bucağı ve 47 köyü mevcuttur²¹¹.

1946 yılında CHP iktidarında Konya'da bazı bucakların ilçe yapılması gündeme gelmiştir. Buna göre Konya'da merkezle beraber 14 ilçeden başka Akşehir'in Yunak bucağında yeni bir ilçe kurulması, yine merkezin Tömek, Obruk, Zıvarık bucaklarını da içine alan başka bir ilçenin de kurularak Konya'nın ilçe sayısının 16'ya çıkarılması planlanmıştır. Yine bu dönemde Konya Valiliği, Karaman, Ereğli, Karapınar, Hadim ve Ermenek ilçelerini içine alan ve merkezi Karaman olması planlanan bir "*Karaman İli*"nin kurulması için Vilayet İdaresi kanununa göre Karaman'ın ve bu ile katılması düşünülen ilçelerin idari, içtimai, iktisadi ve ticari durumlarını incelemeye başlamıştır. İncelemeler sonucunda idari makamlardan alınan kararlar doğrultusunda bu teşekkülün kanuni tarafı tamamlandıktan sonra mevcut illere denk bir ilin kurulması planlanmıştır²¹². Karaman'ın il yapılması ile ilgili haberlere Konya basınında da yer verilmiştir. İçişleri Bakanlığı; Karaman ilçesinin Konya'dan ayrılarak il yapılması için Bakanlıkça incelemeler yapıldığı hakkında bazı Konya gazetelerinde verilen haberlerin gerçekte ilgisi olmadığını, son zamanlarda bu ve buna benzer

²⁰⁹ *Yeni Meram*, 6 Haziran 1955, Y. 5, S. 1715, s. 1.

²¹⁰ *Yeni Meram*, 28 Ekim 1955, Y. 5, S. 1859, s. 1.

²¹¹ *21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı*, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 286, Ankara 1950, s. 384-400;

²¹² *Selçuk*, 22 Haziran 1946, Y. 1, S. 65, s. 1.

incelemelerin yapılmadığını belirtmiştir²¹³. Konya basınında Konya’da yeni ilçelerin kurulacağı yönünde haberlere bundan sonra da yer verilmeye devam edilmiştir. Bu haberlere göre ilçelerden birinin Zıvarık bucağında, ötekini ise Akşehir’in Yunak bucağında kurulması planlanmıştır. Yeni teşkilat kanun tasarısının TBMM’de görüşüldükten sonra kanunlaşacağı böylece iki yeni ilçenin kurulacağı belirtilmiştir²¹⁴.

1947 yılında Cihanbeyli ilçesinin Zıvarık Bucağının, Halkalıdağ adıyla, bucak ve köylerle birlikte 5458 nüfuslu bir ilçe haline getirilmesi için hazırlıklar tamamlanmıştır²¹⁵. 1948 yılında Kulu bucağının ilçe yapılması için Kululu gençler harekete geçmişler, Kulu’nun ilçe olmasına yönelik Haymana, Bala, Şereflikoçhisar ve Cihanbeyli ilçelerine bağlı 50 köyden binlerce kişi de bu konu hakkında dilekçe düzenleyerek belediyeye göndermişlerdir. Belediye heyeti, köylerin durumunu gösteren harita, bir yol çizelgesi ve bir mazbata düzenlemiş ve bu isteği valiye iletmek üzere bir heyet seçmiştir. Cihanbeyli ilçesine bağlı Kulu bucağı bu dönemde 4 mahalle, 900 hane, 4200 kişiden oluşan bir kasabadır. Kulu Aksaray’ın Şereflikoçhisar ilçesine 1933’e kadar bağlı iken daha sonra Cihanbeyli’ye dâhil edilmiştir. Kulu’nun konumu ve diğer fiziki, coğrafi ve ekonomik özellikleri dikkate alınarak Ankara’a bağlı bir ilçe haline getirilmesi için İçişleri Bakanlığı’na gönderilmek üzere bir tutanak hazırlanmıştır²¹⁶.

Yeni Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre 1949 yılı itibariyle Konya’nın ilçelerinin durumu şu şekildedir: Konya’nın merkez ilçesiyle birlikte 14 ilçesi, 48 bucağı ve 882 köyü bulunmaktadır. İlçelerinden Akşehir, Ilgın, Kadınhanı, Karaman, Ereğli demiryolu üzerindedir. Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Ermenek kara yolu ile Konya’ya ve Akdeniz’e bağlıdır. Cihanbeyli, Konya-Ankara yolu üzerindedir. Karapınar ise batısından Konya’ya, güneyinden Ereğli’ye bağlıdır. Bu dönemde kara yolu ile il merkezine bağlanan ilçeler, irtibatlarını patika ve gayri muntazam yollar vasıtasıyla yapmaktadırlar²¹⁷.

²¹³ Selçuk, 13.7.1946, Y. 1, S. 71, s. 1.

²¹⁴ Babalık, 25 Mart 1947, Y. 37, S. 6788, s. 1.

²¹⁵ Selçuk, 6 Mayıs 1947, Y. 2, S. 152, s. 2; Ekekon, 23 Mayıs 1947, Y. 13, S. 2660, s. 1.

²¹⁶ Akyokuş gazetesinde Kulu ile alakalı şu bilgilere yer verilmiştir: “Kulu, 1944’e kadar köy iken, Eylül 1944’de bucak haline gelmiştir. Kasaba halkı çiftçilik yapmaktadır. Bölgede hüküm süren kuraklık ve hastalık gibi nedenlerden dolayı hasılat %60 düştüğü görülmektedir. Ancak Ofis alımının 1947 sonrasına kadar 3 bin tona varması, bir bu kadarında halk tarafından Konya ve Ankara’ya götürüp satılması, ayrıca bunların haricinde ambarlarda depolanan ürünlerin olması, üretimin fazla ve toprakların verimli olduğunun düşünülmesine neden olmuştur. Kulu’da tarım tamamen hububata dayanmakta aynı olup aynı zamanda halkın ihtiyacını karşılayacak kadar bakliyat ve sebze-meyve de yetiştirilmektedir. Kulu’da tarım kadar hayvancılığa da önem verilmektedir. Kulu sığır kuzu ve yağ süt ve süt ürünlerinin yanı sıra Konya’ya tiftik, deri ve yün ihraç etmektedir. Kasaba 50 köyün yakınında ve ortasında olduğu için önemli bir ticaret merkezi olmuştur.” Bkz. Akyokuş, 26 Ocak 1948, Y. 1, S. 57, s. 1-2

²¹⁷ Yeni Konya, 15 Aralık 1949, Y. 1, S. 191, s. 2.

1.2.2. DP İktidarı Döneminde İdari Yapı (1950-1960)

1580 Sayılı Belediye Kanunu'na dayanılarak 1950 yılından önce başlayan ve 1950-1960 yılları arasında da devam eden yeni ilçe, bucak ve köylerin kurulması ve mevcut bazı yerlerin isimlerinin değiştirilmesi gibi yapılan çalışmalar Konya'nın idari yapısında önemli değişiklikler meydana getirmiştir

DP'nin iktidarında Konya'nın idari yapısında yapılan değişiklikler şu şekildedir: 1951 yılında Gözlü Devlet çiftliğinde otuz hanelik bir köy ile Altınova Devlet Üretme Çiftliğinde 50 hanelik bir göçmen köyünün kurulması ve Beyşehir ilçesinin Doğanbey bucağına bağlı Yeğren köyünün adının Hacılar veya Yenidoğan olarak değiştirilmesi için İl İdare Kurulu karar vermiştir. Ayrıca Hatip bucağına bağlı Hatunsaray köyünün de yeniden bucak yapılması için Konya Valiliğinin ilgili yazısının ve mazbatalarının Mülki Teşkilat ve İlhak Komisyonuna gönderilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Ilgın ilçesine bağlı Derbent köyünün de yeniden bucak yapılması için valiliğin yazısı aynı encümene verilmiştir²¹⁸.

Büyük Millet Meclisince kabul edilen bir kanun gereği ülke genelinde yeniden 22 ilçe merkezinin kurulmasına karar verilmiştir. Bu ilçelerden birisi de Akşehir'in Yunak nahiyesidir. Yunak ilçesi, Yunak merkezi nahiyesi, Akşehir'in Turgutlu nahiyesi ve Cihanbeyli'den alınacak olan Sülüklü nahiyesi ile bu nahiyelelere bağlı 40 köyden oluşacaktır. Yeni oluşturulacak olan 22 ilçe içinde birlikte Yunak ilçesi bulunmaktadır²¹⁹. 6068 sayılı kanunla Merkez nahiyesi, Turgutlu ve Sülüklü nahiyesinden oluşan Yunak ilçesi oluşturulmuştur²²⁰. 1 Mayıs 1953'te Vali Kemal Hadımlı'nın ve Konya daire başkanları, komşu ilçe kaymakamları, belediye başkanları ve çevre köylerin de katılımı ile yapılan bir törenle halkın hizmetine açılmış ve bütün resmi daireler vazifeye başlamıştır²²¹. Bu yıl içerisinde Yunak'a bazı nahiye ve köyler bağlanmıştır. Bu nahiye ve köyler; Böğrüdelik, Ciphanlı, Çeltik, Hacıfakılı, Honamlı, İmamoğlu, İshakuşağı, Karayayla, Kasımoğlu, Kurtuşağı, Küçükhasan, Meşelik, Meşrutie, Odabaşı, Renkoğlu, Saray, Torunlar, Yukarıağzıaçık'dır²²².

Danıştay'ın 14 Aralık 1953 gün ve 53-321/314 sayılı kararı ile Konya'nın Akçapınar köyü Bozkır Belediyesi sınırları içine alınmıştır²²³. Ilgın ilçesine bağlı Başköy'de, Danıştay

²¹⁸ *Yeni Meram*, 13 Aralık 1951, Y. 2, S. 459, s. 1-2.

²¹⁹ *Yeni Meram*, 5 Mart 1953, Y. 3, S. 916, s. 1-3; *Yeni Meram*, 19 Şubat 1952, Y. 2, S. 527, s. 1.

²²⁰ *Resmî Gazete*, 7 Nisan 1953, S.8379, s. 5981-5982.

²²¹ *Yeni Meram*, 3 Mayıs 1953, Y. 3, S. 976, s. 1.

²²² *BCA*, 30-11-1-0-237-9-9, 30 Mart 1953.

²²³ *BCA*, 30-11-1-0-243-2-1, 16 Ocak 1954.

tarafından alınan 14 Aralık 1953 gün ve 53-320/316 sayılı karar üzerine 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 7. maddesine göre belediye kurulması uygun görülmüştür²²⁴.

1953 yılında yeniden 33 ilçenin kurulması ve 2 ilçe merkezinin değiştirilmesi hakkındaki raporlar TBMM'de görüşülerek kabul edilmiştir. Böylelikle 10 ilçenin kurulması hakkında 6325 sayılı kanun ve 4 Mart 1954 kabul tarihi ile Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Kulu nahiyesi 1954 yılında ilçe olmuştur²²⁵. Aynı yıl Konya'nın Çumra ilçesine bağlı Alibeyhöyüğü köyünde, Danıştay tarafından verilen 15 Şubat 1954 tarihli ve 54/52/41 sayılı karar ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 7. Maddesine dayanılarak Belediye kurulmasına karar verilmiştir²²⁶. Yine bu yıl içinde Konya merkez ilçesine bağlı Kızılviran nahiye merkezinde Belediye kurulması Danıştay tarafından uygun görülmüştür²²⁷.

Konya'nın Ereğli ilçesine bağlı Zanapa nahiye merkezi olan Zanapa köyünde, Danıştay'ın 25 Ocak 1954 gün ve 5416/13 sayılı kararı ile belediye kurulmasına karar verilmiştir²²⁸. 1954 yılında Konya'nın Karapınar ilçesinin Gölviran nahiyesinin Arışama köyüne bağlı Obruk yaylası "*Obruk*", Cihanbeyli ilçesinin Kulu nahiyesinin Cüthanlı köyüne bağlı Bozanlı mahallesi "*Bozan*", Yunak ilçesinin Sülüklü nahiyesine bağlı Beşikli köyünün Çayırbaşı yaylası mevki "*Çayırbaşı*" adlarıyla bağımsız birer köy haline getirilmişlerdir²²⁹.

1955 yılında Meram'ın nahiye haline getirilmesi hakkındaki karar Bakanlar Kurulu'ndan çıkmış ve Konya'ya tebliğ edilmiştir. Buna göre Meram, Konya'nın merkez ilçesine bağlı bir nahiye olmakta ve Meram semti ile Dereköyü, Durunday, Harmancık, Hocacıhan, Karahüyük, Köyceğiz, Lalebahçe köylerini kapsamaktadır. Meram'a daha önce nahiye olan Kulu'nun memur kadrosu görevlendirilmiş ve buraya bir nahiye müdürünün tayin edilerek gerekli teşkilatın kurulması yönünde karar alınmıştır²³⁰. Ayrıca Konya'nın Ortakaraviran, Hüyük, Kargın ve Dere köylerinde belediye kurulması ile ilgili olarak Danıştay tarafından alınan karar ile bu dört köyde Belediyeler Kanunu'nun 7. maddesine göre belediye kurulmasına karar verilmiştir²³¹. 1956 yılında ise Karaman'ın İlisıra nahiyesinin ismi "*Kazım Karabekir*" olarak değiştirilmiştir²³².

²²⁴ BCA, 30-11-1-0-243-2-2, 16 Ocak 1954.

²²⁵ *Yeni Meram*, 6 Mart 1954, Y. 4, S. 1285, s. 1-2; *Resmi Gazete*, 10 Mart 1954, S. 8654; s. 8537-8539.

²²⁶ BCA, 30-11-1-0-243-8-6, 26 Şubat 1954.

²²⁷ BCA, 30-11-1-0-245-19-8, 14 Mayıs 1954.

²²⁸ BCA, 30-11-1-0-243-6-6, 15 Şubat 1954.

²²⁹ *Yeni Meram*, 26 Ağustos 1954, Y. 4, S. 1440, s. 1.

²³⁰ *Yeni Meram*, 14 Mart 1955, Y. 5, S. 1634, s. 1.

²³¹ *Yeni Meram*, 28 Mart 1955, Y. 5, S. 1955, s. 1.

²³² *Yeni Meram*, 2 Haziran 1956, Y. 5, S. 2076, s. 1.

Akşehir'e bağlı Doğanhisar nahiyesinin 7033 sayılı kanun ve 19 Haziran 1957 kabul tarihi ile 1 Eylül 1957'den geçerli olmak üzere ilçe yapılmasına karar verilmiştir²³³.

Kadınhanı'na bağlı Sarayönü bucağı da 19 Haziran 1956 kabul tarihli, 7033 sayılı kanunla 1 Nisan 1959'dan itibaren geçerli olmak üzere ilçe yapılmıştır²³⁴. Sarayönü'nde bu münasebetle saat 14'de bir tören yapılması, başta vali olmak üzere Konya'dan gidecek bir heyetin de törene katılması ve Konya gazetecilerinin de davet edilmesi kararlaştırılmıştır²³⁵. Sarayönü'nün ilçe haline getirilişini kutlamak için yapılacak törene katılmak üzere milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Dr. Hulki Keymen, Muhiddin Güzelkılıç, Osman Bibioğlu, Mustafa Bağrıaçık, Dr. Sıdkı Burçak, Sami Soylu, Remzi Birant, Prof. Hamza Ragıp Atademir, Reyhan Gökmenoğlu'da Konya'ya gelmişlerdir. Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in de 1 Nisan günü Sarayönü'ne gideceği bildirilmiştir²³⁶.

İl Genel Meclisi'nde de Konya'nın idari taksimatı ile ilgili bazı kararlar alınmıştır. 1959 yılında Hadim'in Taşkent, Cihanbeyli'nin Zıvarık, Karaman'ın Kazım Karabekir nahiyesinin ilçe haline getirilmesi için yapılan teklif kabul edilmiştir. Meclis toplantısında Akşehir'in Yılanyusuf köyünün isminin Yeşilköy olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. Genel Meclis, Afyon'un Sultandağ ilçesindeki beş köyün Yunak ilçesine bağlanması teklifini de uygun görmüştür²³⁷. Yine Konya İl Genel Meclisi'nde Ilgın'a bağlı Çiğil bucağının ilçe olması kararlaştırılmış ve onaylanmak üzere evrak İçişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir. Doğanbey ve Kazım Karabekir bucaklarının ilçe olması da teklif edilmiştir²³⁸. 1960 yılında İl Genel Meclisi Ilgın ilçesine bağlı Derbent nahiyesinin Tekke, Mülâyim, Değiş, Çiftliközü ve Manavuş köyleri ile birlikte Konya'ya bağlanmasına karar vermiştir²³⁹. 18 Ocak pazartesi yapılan toplantıda Kadınhanı ilçesi merkez nahiyesine bağlı Osmancık köyünün nahiye haline getirilmesine, Yunak'a bağlı Sülüklü nahiyesinin ilçe haline getirilmesine, Kulu'ya bağlı Karapınar köyü ile Hadim ilçesine bağlı Afşan köyünde nahiye kurulmasına, Akşehir'in Tuzlukçu nahiyesinin ilçe haline getirilmesine karar verilmiştir²⁴⁰. Yine İl Genel Meclisi 20 Ocak Çarşamba günü yaptığı toplantısında Obruk'un Yağlıbayat köyüne bağlı Karadoma ve

²³³ Resmi Gazete, 27 Haziran 1957, S. 9644, s. 17437, 17440, 17441.

²³⁴ Resmi Gazete, 27 Haziran 1957, S. 9644, s. 17448, 17450.

²³⁵ Yeni Konya, 21 Mart 1959, Y. 10, S. 4068, s. 1.

²³⁶ Yeni Konya, 1 Nisan 1959, Y. 10, S. 4079, s. 1; Yeni Meram, 22 Ocak 1959, Y. 5, S. 1948, s. 1; Yeni Meram, 2 Nisan 1959, Y. 7, S. 3088, s. 1-2. Öz Demokrat, 1 Nisan 1959, Y. 2, S. 450, s. 1.

²³⁷ Yeni Meram, 14 Ocak 1959, Y. 7, S. 3010, s. 1-2.

²³⁸ Öz Demokrat Konya, 9 Ocak 1959, Y. 2, S. 375, s. 1.

²³⁹ Yeni Meram, 6 Ocak 1960, Y. 9, S. 3352, s. 1.

²⁴⁰ Yeni Meram, 19 Ocak 1960, Y. 7, S. 3365, s. 1.

Hacı Ömerler yaylalarının Yağlıbayat'tan ayrılarak müstakil bir köy haline getirilmesine karar vermiştir²⁴¹.

Aşağıda verilen tabloda, CHP ile DP dönemlerini mukayese edebilmek için DP'nin iktidara gelmeden önceki son nüfus sayımı olan 1945 nüfus sayımı verilerine ve DP'nin iktidarda olduğu 1950,1955 ve 1960 yılı nüfus sayımları verilerine göre ilçe, bucak ve köy sayılarına yer verilmiştir. Böylece Konya'da 1945'te mevcut ilçe, bucak ve köy sayılarının 1950-1960 arasındaki dönemde artışı hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olacaktır.

Tablo 7: 1945-1960 arasındaki Nüfus Sayımlarına Göre Konya'nın İlçe, Bucak ve Köy Sayıları²⁴²

İlçeler	Köy Sayıları				Bucak Sayıları			
	1945	1950	1955	1960	1945	1950	1955	1960
Merkez	104	106	111	119	7	7	9	10
Akşehir	89	86	59	48	6	6	4	3
Beyşehir	77	77	72	72	4	4	4	4
Bozkır	74	75	73	74	4	4	4	4
Cihanbeyli	56	58	38	44	5	5	3	3
Çumra	60	61	59	59	3	3	3	3
Ereğli	65	67	71	77	4	4	4	4
Ermenek	48	48	47	48	4	4	4	4
Hadim	43	42	42	43	3	3	3	3
İlgin	53	54	56	44	3	3	3	3
Kadınhanı	47	48	50	39	3	3	3	2
Karaman	94	95	100	100	6	6	6	6
Karapınar	32	33	30	29	3	3	3	3

²⁴¹ Yeni Meram, 21 Ocak 1960, Y. 9, S. 3367, s. 1.

²⁴² 21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, s. 384-400; 22 Ekim 1950, Umumi Nüfus Sayımı Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler itibarıyla Nüfus, T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Yayın No. 359, s. 256-265; 23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 399, C. 67, s. 40, 23 Ekim 1955 Genel nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara 1961, Yayın No. 412, s. 332-347; 23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibarıyla Nüfus, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1963, s. 364-378.

Seydişehir	47	48	49	49	3	3	3	3
Kulu	-	-	12	29	-	-	1	1
Yunak	-	-	40	45	-	-	3	4
Doğanhisar	-	-	-	15	-	-	-	1
Sarayönü	-	-	-	12	-	-	-	1
Toplam	785	792	909	902	58	58	60	62

Konya'nın 1945-1960 yılları arasındaki idari yapısı ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak için bahsi geçen dönemi 1945-1950 ve 1950-1960 arası olarak iki döneme ayırmak gerekmektedir. CHP'nin iktidarda olduğu 1945 yılından, DP'nin iktidarının ilk yılı olan 1950'ye gelindiğinde Konya'nın ilçe sayısında ve bu ilçeler bağlı bucak sayısında herhangi bir değişiklik olmadığı ancak 1945 yılına göre köy sayısının arttığı görülmektedir. Buna göre merkez ilçesinin köy sayısı 2, Bozkır'ın 1, Cihanbeyli'nin 2, Çumra'nın 1, Ereğli'nin 2, Ilgın'ın 1, Kadınhanı'nın 1, Karaman'ın 1, Karapınar ve Seydişehir'in 1'er artmıştır. Buna karşın Hadim'in 1 köyü eksilmiştir.

DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında Konya'nın idari yapısında önemli değişiklikler yaşanmış, yeni ilçeler, bucaklar ve köyler kurulmuştur. DP iktidarında Akşehir'e bağlı olan Yunak ve Doğanhisar bucakları, Cihanbeyli'ye bağlı olan Kulu bucağı ve Kadınhanı'na bağlı olan Sarayönü bucağı ilçe yapılmıştır. Böylelikle 1960 yılına gelindiğinde Konya'nın ilçe sayısı artarak merkez ilçe ile birlikte 18'e yükselmiştir. Konya'nın 1950 yılında 58 olan bucak sayısı, 1960'ta 62'ye yükselmiştir. 1950'de 898 olan köy sayısının ise 1960'a gelindiğinde 946'ya yükseldiği görülmektedir.

1.2.2.1. DP Döneminde İdari Yapıya İlişkin Tartışmaların Konya Basınına Yansıması

DP döneminde Konya'ya bağlı bazı ilçelerin il olma istekleri Konya yerel basınının gündeminde yer bulmuştur. Özellikle 1954 yılında Akşehir ve Karaman ilçelerinin il olma istekleri basını meşgul eden önemli konulardan birisidir.

Bu mesele DP İl Teşkilatı'nın da gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Nitekim Akşehir ve Karaman'ın il olma istekleri üzerine Konya DP İl İdare Heyeti, bütün ilçelerin DP İdare Heyetlerini ve Konya milletvekillerini bir toplantıya davet etmiştir. 27 Aralık günü İl İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı'nın başkanlığında yapılan bu toplantıda öncelikle

Karaman ve Akşehir DP temsilcileri kendi görüşlerini belirtmişlerdir. Kulu ilçesi hariç başta Ereğli ve Konya olmak üzere diğer bütün ilçeler Karaman ve Akşehir'in il olma isteklerine karşı çıkmışlardır. Ayrıca Yunak ilçesi temsilcileri Akşehir'e bağlanmak istemediklerini belirtmişlerdir. Milletvekillerin bu konuda müşahit olarak kalmaları istendiğinden kendilerine söz hakkı verilmemiştir. Sonuç olarak Konya'nın parçalanmamasının menfaatinin ve bütünlüğünün korunması açısından gerekli olduğuna karar verilmiştir²⁴³.

1955 yılında da Akşehir ve Karaman'ın il olması için yayın kampanyası bütün şiddetiyle devam etmiştir. Konyalı olmayıp Karaağaçlı olduğunu söyleyen Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu bu kampanyanın öncülüğünü yapmıştır. Akşehir de çıkan "*Demokrat Akşehir*" ve yayın hayatına yeni başlayan "*Demokrat Sultandağı*" gazetesi Fahri Ağaoğlu'nun "*Memlekete hizmet davamız ve Konya vilayeti*" ismini taşıyan bir yazısını manşet halinde yayınlamıştır. Demokrat Sultandağ gazetesinde "*Cımbız*" müstear isimli bir gazeteci, Sofu Tuğrul'un ortaya attığı "*Konya bir bütündür parçalanamaz*" sözlerini eleştirdiği gibi, "*İleri Karaman*" gazetesinde de İrfan Baran bu durumu eleştiren bir yazı yayınlamıştır²⁴⁴.

Akşehir'in Konya'dan ayrılarak il olma isteğini destekleyen Demokrat Akşehir gazetesinin yayınları Konya yerel basınında eleştirilerek tartışmalara konu olmuştur. Demokrat Akşehir gazetesinin son sayısında "*Biz de soruyoruz: Yeni Konya nereye gidiyor?*" başlıklı Nadir Benderlioğlu'nun makalesinde, "*Nereye gidiyorsun Yeni Konya gazetesi.. 3 Teşrinievvel 1336 ya doğru mu?*" ifadelerine yer vermesi Yeni Konya gazetesinde gaflet olarak değerlendirilmiştir. Nadir Bendirlioğlu'nun Yeni Konya gazetesine isnat ettiği tarih, Delibaş hadisesinin başlangıç tarihidir. Yeni Konya gazetesi bu makale karşısında Delibaş Hadisesi gibi basit bir olaydan dolayı Konya'nın yıllarca ihmal edildiğini, inkılaplara dört elle sarılan Konya'nın hükümetten elini uzatmasını beklediğini, bunun ancak DP iktidarı döneminde gerçekleştiğini, Akşehir'in il olma çabasının her iki taraf arasında fikir mücadelesinden öteye gitmemesi gerektiğini ifade etmiştir²⁴⁵.

²⁴³ *Yeni Meram*, 28 Aralık 1954, Y. 5, S. 1559, s. 1.

²⁴⁴ *Yeni Konya*, 13 Ocak 1955, Y. 6, S. 1995, s. 1.

²⁴⁵ *Yeni Konya*, 8 Ocak 1955, Y. 6, S. 2022, s. 1-2; Delibaş Hadisesi ya da Konya İsyanı olarak literatüre geçen ayaklanma Bozkır İsyanı'nın bastırılmasından yaklaşık olarak bir yıl sonra 2 Mayıs 1920'de Delibaş Mehmed'in çoğunluğu asker kaçaklarından oluşan 500 kadar kişiyle Çumra'ya girmesiyle başlamıştır. 3 Ekim 1920'de Konya'yı basan asiler 4 Ekim günü Konya'yı ele geçirmişlerdir. İsyan karşısında Ankara Hükümeti harekete geçerek öncelikle bölgeyi üçe ayırmıştır. Afyon'dan Ilgın'a kadar demiryolu çevresinin bastırılması ve temizlenmesi 12. Kolorduya, Eğirdir Gölü çevresi Demirci Mehmed Efe'ye, Konya'nın güneyindeki bütün isyancıların temizlenmesi görevi de Albay Refet Bey'e verilmiştir. 8 Ekim'de Çumra asilerden temizlenmiş, 9 Ekim'de Yarbay Osman da Ilgın'ı ele geçirmiştir. 11-16 Ekim arasında Refet Bey tarafından isyancılara ağır darbeler indirilmiştir. 12 Ekim'de asilerin elebaşlarından Topal Emin ölü olarak ele geçirilmiştir. Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'nın 12. Kolordu komutanlığına gönderdiği 14 Ekim tarihli telgrafta Konya ilinde isyanın söndürüldüğü sadece Çiğil'deki asilerin yola getirilme sorununun kaldığı belirtilmiştir. İsyanla ilgili

Konya basında Akşehir ve Karaman'ın il olma istekleri konusundaki tartışmaların artması üzerine Konya milletvekili Abdurrahman Fahri Ağaoğlu, Yeni Konya gazetesine bu konu hakkında bir yazı göndermiştir. Yazısında kendisinin de anne tarafından Konyalı olduğunu özellikle belirttikten sonra Konya'nın parçalanması ile ilgili olarak *“Sekiz seneden beri yaptığım gibi şimdi de her şeyden evvel Konya'ya hizmet için büyük bir memleket davasının öncülüğünü ve müdafaasını yapıyorum. Bu davanın hülasa olarak ifadesi şöyledir. Konya'nın vilayet olarak toptan imarı ve kalkınması lazımdır. Bunun için de çok geniş teşkilata ihtiyaç vardır. Hükümet hizmetini 3-5 misil arttırmadıkça Konya vilayet olarak imar edilemez. Akşehir ve Karaman teşebbüsü hayırlı bir başlangıçtır. Hakikatte Konya vilayeti 5-6 vilayet ve 30-40 kadar ilçe teşkilatı ile hükümetin hizmetine layık bir vatan bölgesidir. Bu suretledir ki Konya'ya yapılacak hizmetleri kat kat arttırmak ve Konya'yı zengin, mamur ve geniş bir bölgenin merkezi haline getirmek mümkün olur. Konya'da bir üniversite dahi ancak bundan sonra kurulabilir. Bu hiç bir zaman Konya'nın parçalanması demek değildir. Hizmetleri arttırmak Konya'ya ve Konya halkına daha iyi ve daha çok hizmet etmek demektir”*²⁴⁶ ifadeleri ile Akşehir ve Karaman'ın il olma isteklerini desteklemiş ve bunun Konya'nın gelişmesi için gerekli olduğunun vurgusunu yapmıştır.

Konya'nın parçalanması meselesi İstanbul basınında da ilgi ile takip edilmiştir. İstanbul basınında coğrafi ve iktisadi bakımdan Konya'nın parçalanmaz bir bütün olduğu belirtilmiştir. Basında Konya'yı parçalamaya kalkanların şahsi endişeleri dolayısıyla hareket etmeleri de ayrıca üzerinde durulan başka bir konu olmuştur²⁴⁷. Büyük bir okuyucu kitlesine sahip olup, günlük yayınlanan Yeni Sabah gazetesinde, Konya'nın bazı ilçelerinin il yapılarak parçalanacağı hakkında çıkan söylentilerin şehirde büyük endişe yarattığını ve böyle bir kararın milletlerarası medeniyet ve sanat tarihinde yeri olan Konya'ya darbe olacağını belirtilmiştir²⁴⁸.

İstanbul'daki Konyalı üniversite öğrencileri de bu konuyu hassasiyetle takip etmişlerdir. *“Sadettin, Osman, Mehmet, Ramazan, Hüsnü, Ali, İhsan, Vural, Vehbi, Ahmet, Mithat, İbrahim ve Yılmaz”* isimli bir grup öğrenci konu ile ilgili Yeni Konya gazetesine çektikleri telgrafta *“İstanbul'da bulunan Konya yüksek tahsil gençliği kazaları ile bir bütün olan Konya'nın hiç bir suretle parçalanmasına müsaade edemez. Konya'nın tarihi ehemmiyeti bütün olarak ve iktisadi varlığı topyekûn kalkınma ile ilerleyerek devam*

ayrıntılı bilgi için bkz. Yunus Emre Tekinsoy, “Çiğil İsyanının I. TBMM'deki Yankıları”, *Birinci Ulusal Ilgın Sempozyumu*, Editör Ali Boran vd., Ilgın Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2012, s. 662-665.

²⁴⁶ Yeni Konya, 11 Ocak 1955, Y. 6, S. 2025, s. 1.

²⁴⁷ Yeni Konya, 31 Ocak 1955, Y. 6, S. 2014, s. 1-2.

²⁴⁸ Yeni Konya, 5 Ekim 1955, Y. 7, S. 2265, s. 1-2.

etmektedir. Biz Konya Yüksek Tahsil Gençliği vilayetimizi parçalamak isteyen zihniyeti telin etmekteyiz. Konya bir bütündür parçalanamaz!”²⁴⁹ ifadeleri ile Akşehir ve Karaman’ın ayrılma taleplerine karşı çıkmışlardır.

Aynı konuyla alakalı olarak A. Rıdvan Bülbül, “Bir zamanlar Başkenttik şimdi muhtarlık mı olalım? Mebuslarımıza ve Konya’yı seven her vatandaşa” başlıklı yazısında şahsi menfaatler ve politika uğruna tarihi Konya’nın bütünlüğüne kastedilmekte olduğunu, Konya’nın parçalanması hakkındaki haberin Ereğli ilçesinde de üzüntü yarattığını, Ereğlili halkın “Şayet Karaman ve Akşehir vilayet olursa üç fabrikaya sahip bulunmamıza rağmen Ereğli’nin nahiye olmasını isteyeceğiz” dediklerini belirttikten sonra kendisi de “Maddi ve manevi bütünlüğümüz haleldar olursa bunca nüfusumuza, bunca fabrikalarımıza, bunca tarihi şanımıza, şöhetimize rağmen Konya’nın köy haline getirilmesini şimdiden teklif ediyorum”²⁵⁰ ifadelerine yer vermiş, kinayeli bir şekilde ayrılık taleplerini eleştirmiştir.

Konya basınında, milletvekilleri ile yapılan görüşmelerin sonucunda “Konya’nın bölünmesinin önüne geçilemez ve mani olunmaz bir safhaya girdiği, böyle olmasının yüksek makamlarca arz edilmiş ve karara bağlanmış olduğu” ifadelerine yer verilmiştir. Sebep olarakta Akşehir ve Karaman’ın isteklerine ve baskılarına dayanılamaması gösterilmiştir. Konya’nın mevcut haliyle de devlet ve hükümet hizmetlerinin yürütülebildiği, il yapılmak istenilen ilçelerin iktisadi, içtimai ve coğrafi durumları uygun olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla il olmanın kuru birer unvandan ibaret kalacağı ifade edilmiştir. Akşehir ve Karaman’da bu tür taleplerin ortaya çıkması kısa süre sonra Ereğli’nin de il olması gerektiğine dair isteklerin gündeme gelmesine sebebiyet vermiştir. Ereğli’nin sahip olduğu doğal ve ekonomik imkânlarının genişliği ile büyük bir nüfusu bulduğundan diğer Konya ilçelerinden daha üstün olduğu ve coğrafi şartlarından dolayı il olmayı en çok hak eden ilçe durumunda olduğu belirtilmiştir²⁵¹. 1955 yılında Akşehir ve Karaman ilçelerinin il olmaları için mülkiye müfettişlerinin vermiş olduğu olumlu rapor üzerine Ereğlilerden oluşan 35 kişilik bir heyet Ankara’ya gitmiş ve Akşehir ile Karaman’ın il yapılmaması için hükümet nezdinde faaliyete geçmişlerdir²⁵².

Uzun süre Konya basınının gündeminde yer alan il olma taleplerine paralel olarak Akşehir’in il olma isteğini eleştiren yazılar da devam etmiştir. “Dam Üstüne” başlıklı yazıda;

²⁴⁹ Yeni Konya, 31 Ocak 1955, Y. 6, S. 2014, s. 1-2.

²⁵⁰ A. Rıdvan Bülbül, “Bir zamanlar Başkenttik şimdi muhtarlık mı olalım? Mebuslarımıza ve Konya’yı seven her vatandaşa”, Yeni Konya, 24 Eylül 1955, Y. 7, S. 2254, s. 1.

²⁵¹ Yeni Konya, 28 Eylül 1955, Y. 7, S. 2258, s.1-2.

²⁵² Yeni Konya, 1 Ekim 1955, Y. 4, S. 2261, s. 1.

Demokrat Akşehir gazetesinin seçimlere Konya merkez mahallelerinde katılımın %6.8 iken, Akşehir de %71.4 olduğunu ve bu nedenle Akşehir'in il olmayı hak etmiş olduğunu ifade etmesi eleştirilmiş ve “*Mantık bu ya!.. Mesela. Yeniceoba da iştirak %98 gelin öyleyse, orayı da başkent yapalım ha ne dersiniz?*”²⁵³ ifadeleri ile de seçimlerde katılımın yüksek olmasının il olmak için yeterli olamayacağı vurgusu yapılmıştır.

Akşehir'in il olma talebi kısa süre sonra devletin en üst makamlarından da karşılık bulmuştur. 7 Ocak 1956'da Konya'yı ziyaret eden Adnan Menderes, Akşehir'de yaptığı konuşmada; “*Pek yakın günlerde Akşehir'in haklı olan bu davası tahakkuk edecek, Akşehir vilayet olacaktır. İnşallah pek yakın bir zamanda Akşehir vilayet olduktan sonra burada o günü tesid ederek bir bayram günü yaşayacağız*”²⁵⁴ ifadelerine yer vermesi Konya basınında eleştirilere neden olmuştur. Sofu Tuğrul “*Konya bir bütündür, parçalanamaz*” başlıklı yazısında Adnan Menderes'in Akşehir ziyaretinde Akşehir'e müjde, Konya'ya kara haber verdiğini, henüz ortada idari bir taksimat politikası yokken ve hatta bazı milletvekillerinin İçişleri Bakanlığında sordukları soruların cevaplarını alamamışken bu şekilde bir vaatte bulunmasının zamansız olduğunu belirtmiştir. Aynı yazının devamında, Başbakanın Karaman'a da böyle bir vaatte bulunarak, “*yaraya yeni bir tuz biber ekmemesini*”²⁵⁵ rica etmiştir.

²⁵³ “Dam Üstüne”, *Yeni Konya*, 13 Aralık 1955, Y. 7, S. 2340, s. 1.

²⁵⁴ *Yeni Meram*, 1 Ağustos 1956, Y. 5, S. 1931, s. 1.

²⁵⁵ Sofu Tuğrul, “Konya bir bütündür, parçalanamaz”, *Yeni Konya*, 8 Ocak 1956, Y. 7, S. 2365, s. 1; Konya basınında Adnan Menderes ile Konya'nın parçalanması hususunda yapılan bir söyleşiye de yer verilmiştir. Avukat Ertuğrul Onur Başbakan ile yaptığı söyleşi şöyle aktarmaktadır: “...İçeri mahşeri bir kalabalık ile girdim. Menderes'in bulunduğu masada münasip bir yer aramaya baktım. Adnan Menderes'in yanında açılan yere yaklaştım. Karşımda da Konya mebusları vardı. Kendisiyle Akşehir'in vilayet olması meselesi hakkında konuşacağımı söylemem üzerine bana doğru dönerek “Buyurun” dedi ve söze başladım. Evvela Konya'nın tarihi kıymeti ve tarihi üzerinde durdum. Menderes'e Konya'nın bir zamanlar Orta Anadolu'da en büyük vilayet olduğunu ve Antalya'dan Sivas'a kadar uzandığını söyledikten sonra Konya'dan ayrılan bu sancakların hiç bir zaman Konya idaresinden kötülük görmeyip memnun olduklarını söyleyerek Aksaray'ı misal getirdim. Bunun üzerine de Akşehir'de bir kalkınma varsa bunun Konya'nın kazası olmasına borçlu olduğunu belirttim. Bunun üzerine Konya'nın bir kazasının Kaybından ve vilayet olmasından ne gibi zararı olacağını ve böyle bir zarar görmediğini belirtti. Bende Konya'nın evvela iktisadi sonra siyasi bütünlüğünün parçalanacağını söyledim. Konya vilayetinde son zamanlarda yapılan iktisadi kalkınmanın bütün kazaların ve merkezin el ele vermesi ile olup, her kazanın ve Akşehir'in kendi başına iktisadi bir bütüne sahip olamayacağını kendi kendine yeter olmadığını belirttim. Siyasi bütünlüğünün de ayrılması ile Konya'nın önemini kaybedeceği, 19 milletvekili ile temsilin başka olacağını ve bu suretlerde diğer küçük vilayetler gibi iktisadi bakımdan kalkınamayacağını ve isteklerinin yerine getirmenin güç şekle gireceğini söyledim. İkinci konuşmada, Akşehir halkının bunu istediğini ve bu arzu üzerine vaat ettiklerini belirttiler. Bende eğer Akşehir'e hangi kazaları bağlamak istiyorsanız plebisit yapın, halkın reyine başvurun, Akşehir'den başka hiç bir kazanın Akşehir'e bağlanmak istemediklerini, söyleyerek geçen sene il kongresinde yapılan istişari karardan en yakın kazalardan Yunak'ın ve diğer kazaların menfi rey verdiklerini ve rey neticesine razı olduğumuzu söyleyince bu konuda bir şey konuşmadılar. Cumhurbaşkanı Celal Bayar coğrafi bakımdan Konya'nın çok geniş olduğunu bazı şark vilayetlerinde aradaki mesafenin çok yakın olduğunu belirtince, Coğrafi bakımdan farkın büyük olup, Konya'nın ova olduğunu, oradaki arazilerin ise dağlık olduğunu, Akşehir'e Konya'dan 187 km olup bunun vasatı motörlü vesait ile 2.5-3 saatte alınabileceğini, saniyen Afyon'a ise 90 km olup bunun ise vasatı 1-2 saatte Afyon'a varılabileceğini mesafe bakımından farkın büyük olmadığını söyledim. Misal verdiğiniz şark vilayetlerinde en

Adnan Menderes'in açıklamaları sonrasında Konya'daki siyasi partilerin il başkanlarının da harekete geçtiği ve Konya'nın parçalanması konusunda DP iktidarını eleştirdikleri görülmektedir. İlginç bir şekilde karşı çıkanların arasında DP'nin il örgütü de yer almaktadır. DP İl Başkanı Nafiz Tahralı; *"Bu hususta bir prensip kararımız vardır. Kaza bucak ve ocak idare heyetlerinin iştiraki ile il merkezinde bazı kazaların vilayet olma arzuları hakkında karara varmak için istişare bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda Konya'nın bir bütün olarak kalmasına, vilayet olmak isteyen kazaların parti olarak desteklenmemesine karar verilmiştir. Söyleyeceklerim bundan ibarettir"* demiştir. CHP il başkanı Mithat Şakir Altan ise; *"İdari taksimatın yeniden gözden geçirilmesi lüzumu hissedilirse, bu iş teşiri bir teşebbüse bağlıdır. Bir başvekilin, Vekiller Heyetinin müşterek kararından sonra Meclisin tasvibine sunulması gerekli olan bir konuda şahsen vaadde bulunması doğru değildir. Vatandaşların gönlünde inkisar yaratılması kanaatimce mahzurludur."* eleştirisini getirmiştir. CMP İl Başkanı Mustafa Özaydın ise; *"Kazaların vilayet olması iktisadi ve coğrafi sebeplere dayanır. Yoksa iktidarın bugün yaptığı gibi, rey avcılığı düşüncesi ile değil, mevzu tetkik ettirilmeden bir iki şahsın menfaati için bir kaza vilayet yapılamaz."* ifadeleri ile bu konuda karşı düşüncede olduğunu belirtmiştir. Hürriyet Partisi henüz teşekkül halinde olduğundan parti kurucularından Konya milletvekili Ziyad Ebüzziya ise; *"Keyfi hareket ve düşüncelerle idari taksimatla parça parça oynamak memleketin menfaatlerine katiyen uygun değildir. D.P idarecilerinin bu hareketleri keyfiliklerinin bu sahadaki bir tecellisidir"*²⁵⁶ sözleriyle tepkisini dile getirmiştir. Yalnız muhalefetin değil DP teşkilatının da Adnan Menderes'in ifadelerine karşı aldığı tutum yerel siyasetteki fikir birliğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu tepki aynı zamanda halk nezdinde de karşılık bulmuştur. Konya basınında yer alan haberlerde, Adnan Menderes'i Konya'dan uğurlamaya çok az kişinin gittiği, bunun da Konyalıların Adnan Menderes'e olan tepkilerinin bir neticesi olduğu, Akşehir'in il olma vaadine tepkisiz kalmadıkları belirtilmiştir²⁵⁷.

aşağı bir günde gidilebileceğini, kışın daima açık olan yollarımızın orada ekseri kapalı olduğuna işaret ettim. Bağlanmak istenen Şarki Karaağaç ve Yalvaç kazalarının Akşehir'e 51 km olup Isparta'ya ise 90-100 km olmakla beraber Isparta yolunun düz Akşehir yolunun ise dağlık olduğunu söyledim. Vatandaşı uzun yol gitmekten kurtaracaklarının söylediler. Tam bir adli teşkilata bu suretle sahip olacağımı belirttiler. Bunun üzerine Akşehir'de Ağır cezanın olduğunu, Adli teşkilatın takviyesinin vilayet olmadan da olacağını, tam teşkilatlı bir kazada vatandaşın her arzusu görüleceğinden vilayet gelen vatandaşın %20 olmayacağını söyledim. Pastayı kesmek üzere Adnan Menderes Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı davet ederken Cumhurbaşkanı," Evvela anlaşılm, sonra gidelim" diyordu. Bunun üzerine her iki misafirimiz de " Ankara'ya gel de delillerini getir orada münakaşa edelim" diyerek ayrılırken " bu pasta neden kare şeklindedir" diyen Menderes'e "Konya kalesi bütündür parçalanamaz, bunu ifade etmek için yapılmıştır" dedim; gülerek ayrıldılar". Bkz. Yeni Konya, 13 Ocak 1956, Y. 7, S. 2370, s. 1.

²⁵⁶ Yeni Konya, 12 Ocak 1956, Y. 7, S. 2369, s. 1.

²⁵⁷ "Habere göre Cumhurbaşkanı ve Başbakan istasyondan askeri kıtaat hariç 80-90 kişi tarafından uğurlanmıştır. Bunun 8-10 kişisi basın mensupları, 10-15 kişisi DP ileri gelenleri, 30-40 kişisi daire müdürleri, 10-12 kişisi

Gazeteciler Cemiyeti yıllık kongresinde de Konya'nın parçalanması konusu gündeme gelmiş kongre başkanlığına bu konu ile ilgili takrir verilmiştir. Takrir'de Konya'nın birkaç şehre ayrılması için bazı faaliyetlerde bulunulduğu, bu durumdan Konyalıların üzüntü duydukları, Konya'nın maddi ve manevi bakımdan daima bütün olarak kalmasını istedikleri, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a bu durumun bir telgrafla arz edilmesini teklif ettikleri, bu teklifin ittifakla kabul edildiği ve ilgili makamlara telgrafların çekildiği belirtilmiştir²⁵⁸.

Konya merkezinde bu gelişmeler olurken taşrada il olmak isteyenlerin tepkileri de devam etmiştir. Karaman'da da bir toplantı yapılarak başbakan ve cumhurbaşkanının Karaman'ı ziyaretlerinde yeniden canlandırdıkları Karaman'ın il olma meselesi hakkında görüşmeler yapılmıştır. Bu toplantı sonunda Konya milletvekillerine bir telgraf gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Muammer Obuz, Himmet Ölçmen, Rüştü Özal ve H. Ragıp Atademir'e çekilen telgrafta; *“Yarım asırdan beri peşinde emek sarf ettiğimiz en haklı davamız vilayet isteğimize karşı teessüfe şayan bir hareket hattı takip etmekte olduğunuzu haber aldık. 22 Ocak Pazar günü halkımızın iştirakiyle yapılan toplantıda bütün Karamanlılar adına teessüflerimizin bildirilmesi için vazifelendirildik. Üzüntülerimizin devam etmekte olduğunu hürmetle arz ederiz”* ifadeleri ile Karamanlılar il olma isteklerine Konya milletvekillerinin karşı olmasından dolayı duydukları tepkiyi dile getirmişlerdir²⁵⁹.

Akşehir ve Karaman'ın il olma istekleri bir müddet sonra yeniden gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Konya basınında, 1958'den itibaren Ilgın, Doğanhisar, Yunak ilçelerinin Akşehir'e; Ereğli, Ermenek, Hadim, Bozkır ve Karapınar ilçelerinin de Karaman'a bağlanması ile ilgili kanun tasarısının TBMM'ye gönderilmesine karar verildiğine dair haberler çıkmıştır. Bunun sonucunda Konya'da sadece Kadınhanı, Cihanbeyli, Kulu, Beyşehir, Seydişehir ve Çumra ilçelerinin kalacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Akşehir'in il olması durumunda Yalvaç'ın yeniden ilçe haline getirilmesi, Tuzlukçu'nun da Akşehir'e bağlanması, sonraki yıllarda da Zıvarık'ın ayrı bir ilçe olarak Konya'ya, Ayrancı'nın da ayrı bir ilçe olarak Karaman'a bağlanması konusunun görüşüldüğü de basında yer alan diğer haberlerdir. Bununla beraber Akşehir ve Karaman'ın Konya'dan ayrılarak yeni bir il olmaması için Konya milletvekillerinden bazılarının çalışmalarının olacağı, Karaman ve

DDY personeli, 1012 adet polis memuru, geri kalanı da halktır. Bkz. *Yeni Konya*, 9 Ocak 1956, Y. 7, S. 2366, s. 1.

²⁵⁸ *Yeni Konya*, 14 Ocak 1956, Y. 7, S. 2371, s. 1.

²⁵⁹ *Yeni Konya*, 28 Ocak 1956, Y. 7, S. 2385, s. 1.

Akşehir'e bağlanmak istemeyen Ereğli ve Ilgınlıların da bu teşebbüsün durdurulması için heyetler göndererek çalışacakları belirtilmiştir²⁶⁰.

1959 yılı içerisinde Konya'yı ziyaret eden TBMM Başkanı Refik Koraltan, Karaman'da vatandaşlarla sohbet ederek, *"Bugün kaza olan Karaman yarın, belki yarından da yakın bir zamanda vilayet olacaktır"* demiştir²⁶¹. Görüldüğü gibi devlet adamları Karaman'ın il olması için verdikleri vaatlere bütün tepkilere rağmen devam etmişlerdir.

Konya'ya bağlı Karaman, Ereğli ve Akşehir ilçelerinin il yapılma faaliyetlerine bir taraftan tepkiler devam ederken, diğer taraftan yeni illere bağlanacak ilçeler meselesi de gündeme gelmiştir. Karaman'a bağlanacak Bozkır ilçesinden gelen itirazlardan sonra Hadimliler de itiraz etmişlerdir. Hadim DP, CHP ve CKMP ilçe başkanlarının ortak imzalarını taşıyan bir telgraf basına gönderilmiştir. Telgrafta Hadimliler Karaman'a bağlanmak istemediklerini, yine Konya'nın ilçesi olarak kalmayı istediklerini bildirmişlerdir²⁶². Hadim'deki CKMP idare heyetinin Başbakan'a 18 Aralık 1959 tarihinde gönderdikleri telgraflarında iktidarın çalışmalarından muhalefet partililer olarak gurur duyduklarını bu nedenle partilerinden istifa ederek DP'ye katıldıklarını, ancak Konya'ya bağlı olan Hadim'in yeniden kurulması düşünülen Karaman iline bağlanmasının ilçelerini kötü bir duruma getireceğini bu yüzden Hadim'in eskisi gibi Konya'ya bağlı kalmasını istediklerini bildirmişlerdir. Hadim'in CHP İdare Heyeti de 19 Aralık 1959 tarihli telgraflarında DP'ye katıldıkları bu günlerde ilçelerinin Karaman'a bağlanacağı haberinden üzüntü duyduklarını bu durumun ilçeleri için zararlarının olacağını, bu nedenle Hadim'in eskisi gibi Konya'ya bağlı kalmasını istediklerini bildirmişlerdir²⁶³.

Konya basınına sık sık meşgul eden Akşehir ve Karaman'ın il olma talepleri 1960 Askeri Müdahalesi sonucunda DP'nin iktidardan uzaklaştırılmasıyla akamete uğrayacaktır.

1.2.3. Konya Valileri

CHP'nin iktidarda olduğu 1945 yılında, Tokat Valisi İzzettin Çağpar'ın, İçişleri Bakanlığı'nın 28 Ağustos 1945 tarihli ve 511/8548/17845 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 11 Eylül 1945 tarihinde Konya valiliğine tayinine karar verilmiştir²⁶⁴. 1946 yılında

²⁶⁰ *Yeni Konya*, 1 Ekim 1958, Y. 9, S. 3302, s. 1.

²⁶¹ *Yeni Meram*, 27 Mart 1959, Y. 7, S. 3082, s. 1-2.

²⁶² *Öz Demokrat Konya*, 10 Aralık 1959, Y. 2, S. 684, s. 1.

²⁶³ *BCA*, 010-09-216-670-2, 18-19 Aralık 1959.

²⁶⁴ *BCA*, 30-18-1-2-109-55-12, 28 Ağustos 1945.

Konya valisi olan İzzettin Çağpar'ın Ankara valiliğine atanmasından sonra yerine Sivas Valisi Necmettin Ergin tayin edilmiştir²⁶⁵.

1948 yılında Konya Valisi Necmettin Ergin Trabzon Valiliği'ne atanmıştır. Necmettin Ergin, Konya halkı tarafından çok sevildiği daha sonra meydana gelen gelişmelerden anlaşılmaktadır. Nitekim Konyalılar Necmettin Ergin'in Konya valiliğine devam etmesi için Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye, Başbakan Hasan Saka'ya, TBMM Başkanı Ali Fuat Cebesoy'a, İçişleri Bakanı Hüsrev Göle'ye ve Konya milletvekillerine telgraflar çekmişlerdir²⁶⁶. Necmettin Ergin'den sonra Konya valiliğine İzmir Valisi Şefik Soyer tayin edilmiştir²⁶⁷. Şefik Soyer'in²⁶⁸ Konya valiliği İçişleri Bakanlığı'nın 28 Ocak 1948 tarihli ve 1077 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulu'nun 31 Ocak 1948'de yaptığı toplantıda kararlaştırılmıştır²⁶⁹.

DP iktidara geldikten sonra İçişleri Bakanlığının 31 Ağustos 1950 tarihli ve 511/915 sayılı yazısı ve 5442 sayılı kanunun 6. Maddesi gereğince, Emniyet Genel Müdürü Ferruh Şahinbaş'ın Konya valiliğine tayini Bakanlar Kurulu tarafından 7 Eylül 1950 tarihinde onanmıştır²⁷⁰ ve 21 Eylül 1950'de vazifesine başlamıştır²⁷¹.

1951 yılı itibariyle İçişleri Bakanlığı tarafından Konya Valisi Ferruh Şahinbaş, Tetkik Kurulu müşavirliğine alınmış, Konya valiliğine de Teftiş Kurulu Üyesi Kemal Hadımlı

²⁶⁵ *Babalık*, 12 Kasım 1946, Y. 36, S. 6732, s. 1; *Ekekon*, 13 Kasım 1946, Y.12, S.2586, s.2.

²⁶⁶ *Akyokuş*, 9 Şubat 1948, Y. 1, S. 63, s. 2.

²⁶⁷ *Babalık*, 7 Şubat 1948, Y. 38, S. 6918, s. 1.

²⁶⁸ Vali Şefik Soyer Niğde'de doğmuştur. Harbiye ve Hukuk Fakültesi mezunudur. Askerlikteki hizmetinden sonra Yalova kaymakamlığı, Bursa ve Kayseri valiliği yapmıştır. Ticaret bakanlığı iase müsteşarlığında ve Hatay valiliğinde de bulunmuş, son olarak İzmir valiliğine tayin edilmiştir. Vali Şefik Soyer lise tahsilini Konya'da yapmıştır. *Ekekon* gazetesinde Şefik Soyer'in Konya'ya gelişi ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: Konya valiliğine tayin edilen eski İzmir valisi Şefik Soyer 24 Şubat 1948'de Ankara treni ile Konya'ya gelmiştir. Yeni vali garda başta vali yardımcıları, Belediye Başkanı, Garnizon Komutanı olmak üzere Emniyet Müdürü, Jandarma Komutanı, daire müdürleri, memurlar, CHP ve DP üyeleri, her derecedeki okul müdür ve başöğretmenleri, basın temsilcileri, kalabalık bir halk kitlesi, birer kıta asker, polis ve jandarma tarafından karşılanmıştır. Vali, kendisini karşılayanların ayrı ayrı ellerini sıkarak: "*Arkadaşlar, zahmet ettiniz. Konyalıları güler yüzlü görmekle pek memnun oldum. Hep beraber Konya için çalışacağız. Daha çok ve ayrı ayrı görüşeceğiz. Ben bugün kendi memleketime geldim*" demiştir. Bkz. *Ekekon*, 25 Şubat 1948, Y. 13, S. 2784, s. 1; Yine *Ekekon* gazetesinde yer alan bilgiye göre 14 Mayıs 1950 seçimleri öncesinde Niğde CHP teşkilatı tarafından Niğde Milletvekiliği CHP adaylığına seçilmiştir. Bkz. *Ekekon*, 10 Nisan 1950, Y. 16, S. 3126, s. 1.

²⁶⁹ *Resmi Gazete*, 10 Şubat 1948, S. 6828, s. 13585; Konya valileri Konya'da yaptıkları faaliyetler hakkında zaman zaman gazeteciler ile yaptıkları aylık toplantılarda açıklamalarda bulunmuşlardır. 1949 yılında Konya valisi Şefik Soyer gazeteciler ile yaptığı aylık toplantıda Konya'da yapılacak işler ile bilgi vermiştir. İstanbul'da ve Ankara'da okuyan Konyalı gençler için birer yurt binası yapılması, kış için yakacak temin edilmesi, yoksullara yardım edilmesi, zirai durum, köylüye yoncalık verilmesi, tamir atölyesi yapılması, yeni getirilen selektör, kongre çalışmaları görüşülen konular arasında yer almıştır. Bkz. *Akyokuş*, 4 Şubat 1949, Y. 2, S. 211, s. 1.

²⁷⁰ *BCA*, 30-18-1-2-123-69-18, 7 Eylül 1950.

²⁷¹ *BCA*, 30-1-0-0-66-414-10, 11 Ekim 1950; *Babalık*, 31 Ağustos 1950, Y. 40, S. 7475, s. 2; *Yeni Meram*, 22 Eylül 1950, Y. 1, S. 19, s. 1.

görevlendirilmiştir²⁷². İçişleri Bakanlığının 8 Ağustos 1951 tarihli yazısı ile de Konya Valisi Ferruh Şahinbaş'ın emekliye sevk ve yerine İçişleri Bakanlığının Tetkik Kurulu müşaviri olan ve Konya Valiliğinde çalıştırılan Kemal Hadımlı'nın Konya valiliğine tayini istenmiştir²⁷³. Bakanlar Kurulu'nun 11 Ağustos 1951 tarihinde aldığı karar ile Kemal Hadımlı Konya valiliğine tayin edilmiştir²⁷⁴. Demokrat Parti döneminde ilk önemli icraatlara 1951'de Hadımlı'nın göreve getirilmesiyle başlamıştır²⁷⁵. DP'nin iktidara geldikten sonra halkın gözündeki değerinin artması da 1954 yılına kadar gerçekleştirdikleri icraatlar ile yakından ilgilidir. Bu dönemde yurt genelinde olduğu gibi Konya'da da oldukça fazla yatırım gerçekleştirildiği dönemin gazetelerinden anlaşılmaktadır. Hadımlı'nın 1952 yılı içerisinde de oldukça fazla yatırımın Konya'ya getirilmesine ön ayak olduğu²⁷⁶ görülmektedir. Kemal Hadımlı 27 Mayıs 1954'de İçişleri Bakanlığı müsteşarlığına tayin edilmiştir²⁷⁷.

Kemal Hadımlı'dan sonra Konya Valiliği'ne Erzurum Valisi Cemal Gökten görevlendirilmiştir²⁷⁸. Yeni vali, 23 Haziranda saat 13'te Konya'ya gelmiştir. Cemal Gökten, Daire başkanları ve halk tarafından Ankara-Konya sınırında karşılanmış ve otomobiller eşliğinde saat 13'te şehre girmiştir. Cemal Gökten, şehirde Cumhuriyet alanında merasimle karşılanmıştır²⁷⁹.

1955 yılında ülkenin birçok yerinde idare amirleri arasında önemli değişiklikler olmuştur. Cemal Gökten'dan sonra Konya valiliğine tayin edilen fakat Konya'ya gelişinden 10-12 gün sonra izinle ayrılan Vali Ethem Yetkiner, çok kısa süre valilik yapabilmiş, İçişleri

²⁷² *Yeni Konya*, 23 Nisan 1951, Y. 2, S. 674, s. 2; *Resmi Gazete*, 27 Nisan 1951, S. 7795, s. 1050.

²⁷³ *BCA*, 30-18-1-2-123-69-18, 8 Ağustos 1951.

²⁷⁴ *BCA*, 30-18-1-2-123-69-18, 11 Ağustos 1951.

²⁷⁵ İcraatlarla ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. *Babalık*, 25 Mayıs 1951, Y. 41, S. 7639, s. 1; *Yeni Meram*, 22 Haziran 1951, Y. 1, S. 293, s. 1-3.

²⁷⁶ Yatırımlarla ilgili bkz. *Yeni Meram*, 22 Haziran 1952, Y. 2, S. 676, s. 1-2; *Yeni Meram*, 30 Haziran 1952, Y. 2, S. 680, s. 1-2.

²⁷⁷ Vali Kemal Hadımlı görevinden ayrılınca Konyalılara hitaben bir veda mektubu yazmıştır. Mektubunda; *"Muhterem Konyalı hemşerilerim, Aziz vatandaşlarım. 7 Mayıs 1951 tarihinde Vilayet umurunu ifa ve tedvire başlayıp üç sene üç hafta müddetle hizmetinde bulunduğum Konya'dan 27 Mayıs 1951 tarihli kararname ile tayin kılındığım Dâhiliye vekâleti Müsteşarlığı vazifesine başlamak üzere bugün ayrılıyorum. Konya'da bulunduğum müddet içinde Emniyet ve itimadınıza layık olmaya çalışarak ve her türlü kuvvet ve imkânları hizmetinizde kullanmakla zevk duyarak vücuda getirilmiş ve başlanmış olup tekemmül yoluna konulmuş olan eser ve teşebbüslerin tahakkukunda takdîrîkâr, ikaz ve irşatlarınızın hissesi büyüktür. Aziz ve büyük Konya vilayetinin ve siz muhterem hemşerilerimizin hadimi olmak hayatımın en mesut devresini teşkil edecek ve benim için her zaman şeref ve bahtiyarlık vesilesi olacaktır. Vilayetten ayrılırken sizlere teşekkürlerimin arz ve iblağını ödenecek son bir vazife borcu sayıyorum. Cümlenize Cenabı rahmandan duyduğum mutluluğu da ifade etmiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 31 Mayıs 1954, Y. 6, S. 1783, s. 1; *Yeni Meram*, 27 Mayıs 1954, Y. 4, S. 1360, s. 1.*

²⁷⁸ *Resmi Gazete*, 10 Haziran 1954, S. 8725, s. 9594.

²⁷⁹ *Yeni Konya*, 24 Haziran 1954, Y. 6, S. 1804, s. 1; *Yeni Meram*, 1 Haziran 1954, Y. 4, S. 1364, s. 1.

Bakanlığı merkez valiliğine tayin edilmiştir. Ethem Yetkiner'den boşalan Konya valiliğine ise Denizli valisi Cemil Keleşoğlu getirilmiştir²⁸⁰.

Konya Valisi Cemil Keleşoğlu 28 Kasım itibariyle vazifesine başlamıştır. Cemil Keleşoğlu 27 Mayıs 1960 yılındaki askeri müdahaleye kadar Konya valiliği görevini sürdürmüştür²⁸¹.

1.2.4. Konya Belediye Başkanları

26 Mayıs 1946 tarihinde yapılan yerel seçimlerde, CHP'nin karşısında DP listesi de çıkmıştır. Seçim sonuçlarına göre Konya'da, 10.727 seçmen oy kullanmış, CHP listesi 7.136, DP listesi 2.146, Milletvekili Kazım Gürel'in listesi 1.118 oy almış ve 43 oy geçersiz sayılmıştır. Belediye meclis üyelerinin tamamı CHP listesinden belirlenmiştir. 1 Haziran 1946 günü meclis üyelerinden 31 üyenin katılımıyla yapılan başkan seçiminde Dr. Muhsin Faik Dünder 19 oy alarak yeniden başkanlığa seçilmiştir. Ancak Dr. Muhsin Faik Dünder'in çekilmesi üzerine yeniden oylama yapılmıştır²⁸². Belediye meclisince Belediye Kanunu'nun

²⁸⁰ *Yeni Konya*, 17 Kasım 1955, Y. 7, S. 2308, s. 1; *Resmi Gazete*, 16 Kasım 1955, S. 9156, s. 13033; Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'den beş vali bir müsteşarı altı hafta müddetle Amerika'nın çeşitli eyaletlerinde incelemeler yapmak için davet etmiştir. Bu valiler arasında Konya valisi Cemil Keleşoğlu'da yer almaktadır. Mayıs 1956 ayı ortalarında başlayacak olan bu ziyarete Cemil Keleşoğlu haricinde Ankara Valisi Cemal Gökten, Erzurum Valisi Niyazi Akı, Bursa Valisi İhsan Sabri Çağlayangil ve Balıkesir valisi Hilmi İncesu ile Ziraat Bakanlığı müsteşarı İbrahim Sargut'un katılmaları kararlaştırılmıştır. Amerika'ya gidecek heyetin özellikle zirai konularda incelemeler yapılması planlanmıştır. Bkz. *Yeni Konya*, 12 Nisan 1956, Y. 7, S. 2457, s. 1; 1958'de Konya valisi Cemil Keleşoğlu 4 Şubat Salı günü belediyede yaptığı bir basın toplantısında Konya'da yapılacak faaliyetler ile ilgili Ankara ziyaretinde yaptığı görüşmeler hakkında bilgi vermiştir. Vali yaptığı görüşmelerde bütün Bakan ve Genel müdürlerin Konya'ya karşı büyük bir ilgi gösterdiklerini, Konya'nın imarı ile ilgili olarak her türlü isteği olumlu karşıladıklarını belirtmiştir. Görüştükları konular arasında Göksu Santralinin Ağustos'ta faaliyete geçirilmesi, İmar planı için hazırlıkların yapılması, Elektrik işleri için kaynak temin edilmesi, Ankara giriş yolu, şehrin su ihtiyacının karşılanması, Mevlana müzesinin meydanının düzeltilmesi, şehrin imarı için borç alma konusu, belediye için vasıta temin etmek, turistik gazinonun açılması ve turizm konusunda yapılacak çalışmalar yer almıştır. Bkz. *Yeni Meram*, 5 Şubat 1958, Y. 7, S. 2675, s. 1-2; Konya valisi Cemil Keleşoğlu Adnan Menderes 'in geçirdiği uçak kazası münasebetiyle Konya halkı adına bir telgraf çekmiştir. Telgrafta; "Londra Hava meydanında vukua gelen müessif kaza yurdun her tarafında olduğu gibi Konyamızda da çok büyük teessürü mucip olmuş ve bütün vatandaşlarımızın kalplerini yaralamıştır. Konyalı hemşerilerim adına zatı devletlerine geçmiş olsun der acil şifalar temenni eder memleketimize salimen avdetinizi sabırsızlıkla beklemekte olduğumuzu arz eder, büyük kayıplarımızdan dolayı baş sağlığı diler ellerinizden öperim" ifadelerine yer vermiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 21 Aralık 1959, Y. 10, S. 4044, s. 1.

²⁸¹ *Yeni Konya*, 29 Kasım 1955, Y. 7, S. 2320, s. 1; *Yeni Meram*, 27 Kasım 1955, Y. 5, S. 1889, s. 1; Eski Konya Valisi Cemil Keleşoğlu Yassıada'da intihar ettiği haberi Konya basınında yer almıştır. Haberde Keleşoğlu'nun iki bilek damarını jilet ile keserek canına kıydığı, hangi sebeple canına kıydığının bilinemediği belirtilmiştir. Eski valinin cesedi Yassıada'dan bir hücumbotla İstanbul'a getirilerek burada oturan ailesine teslim edilmiştir. Cemil Keleşoğlu Namık Gedikten sonra intihar eden ikinci kişidir. Cemil Keleşoğlu'nun emeklilik maaşı ailesine bağlanmış ve 30.000 lira emeklilik ikramiyesi verilmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 6 Temmuz 1960, Y. 3, S. 871, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 15 Temmuz 1960, Y. 3, S. 879, s. 1 (EK-8); *Yeni Meram*, 15 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3530, s. 1; *Yeni Konya*, 15 Ağustos 1960, Y. 13, S. 3938, s. 1.

²⁸² Necmi Uyanık, Vahdi Alanya, "CHP'den DP'ye Konya Belediye Başkanları ve Faaliyetleri (1946-1954)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Y. 2004, s. 169.

89. maddesine göre Muhlis Koner Konya belediye başkanlığına seçilmiş ve karar cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır²⁸³.

Mayıs ayında genel seçimlerin olması nedeniyle milletvekili adayı olan Muhlis Koner, 31 Mart 1950 tarihinde belediye başkanlığı görevinden istifa etmiştir. 6 Nisan 1950'de belediye meclisinde yapılan başkanlık seçimlerinde belediye başkan yardımcısı olan Samet Kuzucu Konya belediye başkanlığına seçilmiştir²⁸⁴. İçişleri Bakanlığından gönderilen 19 Nisan 1950 tarihli yazı ile Konya Belediye Başkanlığına seçilen Samet Kuzucu'nun başkanlığı 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 89. maddesine göre uygun görülmüştür²⁸⁵.

Samet Kuzucu, 1916'da Konya'da doğmuştur. Babasının adı Mustafa, annesinin adı Hatice'dir. Lise tahsilini Konya'da, yüksek tahsilini İstanbul İktisadi ve Ticaret Okulunda yapmıştır. 1946-1950 yılları arasında Konya belediye başkan yardımcılığı ve daha sonra Konya belediye başkanlığı yapmıştır. Kızılay, Verem Savaş ve Çocuk Esirgeme kurumlarında üye ve başkan olarak çalışmıştır. Konya Ticaret ve Sanayi Odasında üye ve idare meclisi başkanlığı yapmıştır. Aynı zamanda Konya Çimento Sanayi İdare Meclisi üyeliği, Başkanlığı ve Genel Müdürlüğü görevlerinde de bulunmuştur. 1942'de CHP'ye katılmış, 1946'dan itibaren İl İdare Kurulu üyeliği ve 1957'den itibaren de CHP Konya il başkanlığı yapmıştır. Ayrıca ziraat ve ticaretle de uğraşmıştır²⁸⁶.

DP iktidara geldikten sonra 3 Eylül 1950 tarihinde yapılan belediye seçimlerinde Konya belediye başkanlığına daha önce bayındırlık müdürü olan Rüştü Özal seçilmiştir²⁸⁷. Konya belediye başkanlığına seçilen Rüştü Özal'ın başkanlığı 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 89. maddesi gereğince 2 Ocak 1951'de onanmıştır²⁸⁸.

²⁸³ BCA, 30-11-1-0-184-25-2, 6 Temmuz 1946.

²⁸⁴ Uyanık; Alanya, *agm*, s. 182.

²⁸⁵ BCA, 30-11-1-0-213-14-20, 19 Nisan 1950; *Resmi Gazete*, 27 Nisan 1950, S. 7494, s. 18393.

²⁸⁶ *TBMM Hal Tercümesi Kâğıdı*, I. Dönem, Sicil No. 294.

²⁸⁷ *Yeni Konya*, 9 Eylül 1950, Y. 2, S. 455, s. 1; *Yeni Meram* 13 Eylül 1950, Y. 1, S. 16, s. 1.

²⁸⁸ *Resmi Gazete*, 19 Ocak 1951, S. 7712, s. 409; Rüştü Özal'ın belediye başkanlığı sürecinde Hükümetin Konya'ya yatırım yapmasını sağlamak amacıyla Ankara'ya gidişi basında yer almıştır. Özal Ankara'daki faaliyetleri ile ilgili gazetecilere yaptığı açıklamada, milletvekillerinden çok ilgi ve yardım gördüklerini, Konya'nın menfaatlerine uygun görüşmeler yaptıklarının, Türbe Caddesi'nin istimlaki için İller Bankasından avans ve borç aldıklarını, şehir imarını konusunda ilgililerle fikir birliği ettiklerini ve yolları asfaltlama hususunda da yardım görmeyi umduklarını belirtmiştir. Ayrıca başkan bu işler için Konyalılardan da ilgi beklediklerini belirtmiştir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanının türbe civarındaki restorasyon işi için yardım edecekleri sözünü verdiğini ve Ankara'da 4 günde bu kadar işi başarabildiklerini açıklamıştır". Bkz. *Yeni Konya*, 12 Mart 1951, Y. 2, S. 633, s. 1; Rüştü Özal 1915'de Konya'da doğmuştur. Babasının adı Mustafa, annesinin adı Münire'dir. Yükseköğrenimini İstanbul Yüksek Mühendislik okulunda yapmıştır. Su İşleri yüksek mühendisi olarak görev yapan Özal, Konya'da Bayındırlık Müdürlüğü görevindeyken Konya Belediye Başkanlığına seçilmiştir. Konya milletvekili adaylığı için istifa etmiş ve 1954 seçimlerinde DP'den Konya milletvekili seçilmiştir. Bkz. *TBMM Tercüme-i Hal Varakası*, 10. Dönem, Sicil No. 2102.

1954 yılında Belediye Kanunu'nun 93. maddesi gereğince Konya belediye başkanı seçmek için belediye meclisi 20 Mart günü toplanmıştır. Toplantıya Kemal Hadımlı ve eski Belediye Başkanı Rüştü Özal da katılmıştır. Meclisin en yaşlı üyesi Hacı Emin Eröğüt toplantıyı açmış ve Belediye Başkanı seçimine geçilmiştir. Gizli oyla yapılan seçimde 24 üyenin de oy birliği ile meclis üyelerinden Yüksek Mühendis-Mimar İbrahim Aşçıgil belediye başkanlığına seçilmiştir²⁸⁹. 1954 yılında Konya belediye başkanlığına seçilen İbrahim Aşçıgil'in başkanlığı 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 83. maddesine göre 3 Mart 1954'de onanmıştır²⁹⁰. İbrahim Aşçıgil, 1919 senesinde Konya'nın Fahrünnisa Mahallesi'nde dünyaya gelmiş ve ilk, orta ve lise tahsillerini Konya'da yapmıştır. 1939 yılında pekiyi derecede liseyi bitiren Aşçıgil, Teknik Üniversitenin mühendislik ve mimarlık şubesine girmiş ve 1945-1946 yıllarında bu bölümleri de pekiyi derecede bitirerek yüksek mimar mühendis olarak Teknik Üniversiteyi bitirmiştir. İbrahim Aşçıgil, teknik üniversiteden mezun olunca 6 ay kadar Adliye Bakanlığı inşaat dairesinde çalışmış daha sonra memuriyetten ayrılarak serbest çalışmaya başlamıştır²⁹¹.

13 Kasım 1955 tarihinde yapılan belediye seçimlerini DP kazanmış ancak Konya Belediye Başkanı İbrahim Aşçıgil belediye başkanlığı adaylığından feragat ettiğini açıklamıştır²⁹². Aşçıgil'in belediye başkanlığından feragat ettiği haberi Konya gazetelerinin verdiği bilgiye göre halk arasında büyük bir üzüntü ile karşılanmıştır. Belediye başkanlığına aday olan iki kuvvetli isimden biri DP İl Başkanı ve TMO Bölge Müdürü Nafiz Tahralı, diğeri de DP İl İdare Heyetinden Avukat Nihat Kişnişçi olmuştur²⁹³. 16 Kasım 1955 tarihinde saat 10.00'da toplanan belediye meclisinin yaptığı grup toplantısında Nafiz Tahralı 31 oy alarak Konya belediye başkanı seçilmiştir²⁹⁴. Konya belediye başkanlığına seçilen Nafiz Tahralı'nın başkanlığı 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 89. maddesi gereğince 9 Ocak 1956 tarihinde onanmıştır²⁹⁵. Nafiz Tahralı, 1908 yılında Konya'da doğmuştur. İstanbul Yüksek Ticaret Okulunu bitirmiş aynı zamanda Paris'te bankacılık ihtisası yapmıştır. Fransızca bilmektedir. İstanbul Selanik Bankasında ve İstanbul Maliye Teşkilatında memurluk görevlerinde bulunmuştur. Konya ortaokulu, lisesi ve ticaret lisesinde, aynı zamanda İstanbul ticaret lisesinde öğretmenlik yapmıştır. Tüccarlık ve çiftçilikte yapmıştır. Toprak Mahsulleri

²⁸⁹ *Yeni Meram*, 2 Mart 1954, Y. 4, S. 1301, s. 1.

²⁹⁰ *BCA*, 30-11-1-0-244-13-15, 31 Şubat 1954.

²⁹¹ *Yeni Meram*, 21 Mart 1954, Y. 4, S. 1301, s. 1.

²⁹² *Yeni Konya*, 13 Kasım 1955, Y. 7, S. 2304, s. 1.

²⁹³ *Yeni Konya*, 14 Kasım 1955, Y. 7, S. 2305, s. 1.

²⁹⁴ *Yeni Konya*, 17 Kasım 1955, Y. 7, S. 2308, s. 1.

²⁹⁵ *Resmî Gazete*, 27 Ocak 1956, S. 9218, s. 13457.

Ofisi Konya Bölge Müdürlüğü ve Konya Belediye Başkanlığı yapmıştır²⁹⁶. 1957 seçimlerinde 137.679 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir²⁹⁷.

1958 yılında Konya Belediye Meclisinin 18 Nisan Cuma günü yaptığı toplantıda gizli oyla seçim yapılmış ve mevcut kişilerin ittifakı ile Avukat Sıtkı Bilgin Konya Belediye başkanlığına seçilmiştir²⁹⁸. Sıtkı Bilgin'in başkanlığı 26 Mayıs 1958 tarihinde 1580 sayılı Belediye Kanununun 89. Maddesi gereğince onanmıştır²⁹⁹.

27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar Sıtkı Bilgin Konya belediye başkanlığı görevini devam ettirmiştir. İhtilal öncesi Konya Belediye Başkanı Sıtkı Bilgin'in başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği telgraf oldukça dikkat çekicidir. Sıtkı Bilgin telgrafında, *“Cihan sulhunun önderi, İktisadi İstiklal Savaşımızın Baş Kumandanı, Yurdumuzun Baş Mimarı, Kıbrıs'ın Fatih, Demokrasimizin ve manevi varlığımızın baş kurucu ve koruyucusu Büyük Başvekilimiz Menderes bundan evvel vaki davetlerimiz üzerine Konya'mıza teşriflerinizi vaad buyurduğunuz günden beri yolunuzu hasretle beklemekte olan yüzbinlerce Konya'lı hemşerilerimiz, bu kere bu kıymetli vaidlerinizin tahakkukunu bizlere bahşetmek üzere en kısa bir zamanda siz Büyük Başvekilimizi bağrılarına basmak arzusu ile davetimizi tazelemeye bendenizi tavzif etmişlerdir. Tarihi yüce Konya'mızın imarı ile sulamaya açılacak barajlarımız, temeli atılacak fabrikalarımız ve ilmin ezeli merkezliğini yapan şehrimizde yüksek himmetlerinizle kurulacak yeni üniversitemiz ve daha pek çok işlerimiz sizi beklemektedir. Bir taraftan Cenabı Hakkın inayeti, diğer taraftan büyük maddi yardımlarınızla idrak edeceğimiz feyizli ve bereketli hasat mevsimine girilmeden önce zatiâtilerini tekrar görmek bağrımıza basmak en büyük emelimizdir. Temsilen vaki olacak davetlerimizin ve en derin hürmetlerimizin lütfen kabulünü arz ve istirham eylerim”*³⁰⁰ sözleri ile başbakana olan sevgisini ifade etmiştir. Konya belediye başkanının telgrafına karşılık olarak Başbakan Adnan Menderes çektiği telgrafta şu sözlere yer vermiştir: *“Aziz Konyalı vatandaşlarımızın içten davetini bildiren nazik ve samimi telgrafınızı aldım. Davetinize icabet etmek sureti ile hasret ve tahassürlerimizi en kısa zamanda gidermek benim için de hem bir mefhar, hem de büyük bir sevinç olacaktır. Bu vesile ile muhterem vatandaşlarımıza en derin muhabbetlerimizin ıblâğını rica ederim”*³⁰¹.

²⁹⁶ TBMM Albümü (1920-2010), C.2, s. 736.

²⁹⁷ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

²⁹⁸ Yeni Meram, 19 Nisan 1958, Y. 7, S. 2750, s. 1.

²⁹⁹ Resmi Gazete, 31 Mayıs 1958, S. 9920, s. 19423.

³⁰⁰ Yeni Konya, 8 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3845, s.1.

³⁰¹ Yeni Konya, 9 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3845, s. 1.

Konya Belediye Başkanı Sıtkı Bilgin'in de Konya'nın ihtiyaçlarını hükümete bildirmek ve Konya'ya yatırımların yapılmasını sağlamak amacıyla 1958 yılında Ankara'ya gitmiştir. Belediye başkanı, bazı Konya milletvekilleri ile birlikte; başbakan, maliye ve iskân bakanlarını ziyaret ederek Konya'nın acil ihtiyaçlarını bildirmiştir³⁰².

1.2.5. Konya İl Genel Meclisi'nin Çalışmaları

Konya'nın başta yol, su, elektrik, eğitim ve sağlık olmak üzere birçok sorunu il genel meclisinin yaptığı toplantılarda görüşülerek, bu ihtiyaçların karşılanması için bir takım kararlar alınmıştır. CHP'nin iktidarda olduğu 1946'da Konya İl Genel Meclisi, Rakım Çumralı'nın başkanlığında yaptığı dönemin beşinci oturumunda Konya ile ilgili önemli konuları görüşmüştür. Bu oturumun gündeminde bina, yol ve arazi vergileri, taksit sürelerinin belirlenmesi, motorlu taşıtlardan alınacak vergilerin tespiti, taş ocakları ve emsali kab ocakları üretiminden alınacak nisbi verginin tespiti gibi konular görüşülmüştür. Ayrıca İçeri Çumra'da yapılmakta olan ilkokul inşaatına mevcut ödenekle devam edilmesi, Bozkır'ın Sarıoğlan köyü okulu için 1100 lira yardım yapılması, ilkokullardaki kimsesiz çocuklara kitap yardımı yapılması, Türkiye kılavuzundan 10 cilt alınması, Cihanbeyli, Kadınhanı, Beyşehir, Ilgın, Hadim, Karapınar, Seydişehir ve Bozkır ilçelerindeki dispanser binalarının bulundukları binalarda kirada kalmalarına devam edilmesi gibi eğitim ve sağlık ile ilgili konular hakkında da kararlar alınmıştır³⁰³.

Konya İl Genel Meclisi 15 Ekim 1946 Salı günü Rakım Çumralı'nın başkanlığında yeniden toplanmıştır. Tahsili mümkün olmayan bazı paraların kayıttan düşürülmesine, hademe ücretlerine zam yapılmasına, istimlak bedellerine, Karapınar'da bir dispanser yaptırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Seydişehir-Akseki yoluna ve Hortu yoluna ait yazılar

³⁰² Belediye Başkanı Sıtkı Bilgin Maliye Bakanı Hasan Polatkan ile yaptığı görüşmede 27 bin doların 1 Ağustos'ta transferinin yapılması için Merkez Bankasına gerekli talimatın verilmesini sağladığını, 27 bin doların transferinin de gerçekleşeceğini ve sağlanan bu kredi ile E.S.O. İşletmesinin yedek parça ihtiyacının karşılanacağını belirtmiştir. Belediye başkanının açıklamalarına göre Maliye Bakanı şehrin otobüs ihtiyacı konusunda kesin bir açıklamada bulunmamış, bu işin diğer şehirlerle birlikte değerlendirileceğini, ancak yabancı bir firmanın kredili olarak taahhüdü halinde teklifin incelenebileceğini söylemiştir. 23 Temmuz Çarşamba saat 17'de Adnan Menderes, Konya milletvekilleri Muhiddin Güzelkılınç, Himmet Ölçmen, Mustafa Bağrıaçık, Reyhan Gökmenoğlu, Dr Sıtkı Salim Burçak ile Belediye Reisi Sıtkı Bilgin'den oluşan Konya heyetini kabul etmiştir. Görüşmede Konya'nın özellikle elektrik şebekesinin ıslahı, su ihtiyacının karşılanması için yapılacak tesisler için Belediyenin 6,5 milyon liralık bir kredi talebi ile Konya'nın otobüs ihtiyacı da bildirilmiştir. Başbakan, Ankara'ya gelen otobüslerden imkân dâhilinde 100 kişilik olan Bessing otobüslerinden Konya'ya 17 tane verilebileceği söylemiştir. Ardından İmar Bakanı ile görüşme yapılmış ve Konya'nın giriş yolu projesi için gerekli olan 5 milyon liralık istimlak bedelinin Belediyenin mali gücünün çok üstünde olduğu ve Belediyenin su ve elektrik konularında da 6,5 milyon liralık bir krediye ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. İmar Bakanı Medeni Berk, Konya'ya gelerek durumu inceleyeceğini, Belediyenin büyük istimlak işlerine girişmeye başlamasını ve kanalizasyon, sanayi sitesi gibi işlerin projelerinin hazırlanarak Vilayet kanalı ile İmar Bakanlığına gönderilmesini istemiştir. Bkz. *Yeni Meram*, 30 Temmuz 1958, Y. 7, S. 2844, s. 1-2.

³⁰³ *Babalık*, 26 Eylül 1946, Y. 36, S. 6714, s. 1.

bütçe encümenine havale edilmiştir. Toplantıda görüşülen diğer konular ise bazı memurların tedavi ücretleri, işçi gündelikleri, Bayındırlık mutemedine avans verilmesi, buz bedellerinin ödenmesi Tömek'te Selektör evi için 1000 lira verilmesi, Ilgın At koşusuna yardım edilmesi, Toprak kap ocaklarına ruhsat verilmesi, Karaman'da Maasara çiftliğinin köy haline getirilmesi, bazı kamyonlara yedek parçalar alınması, Karaarslan fidanlığına ziraat aletleri alınması, telefon tesisatı için 4800 metre tel alınması, Karkın Köyü okuluna 500 lira yardım edilmesi, Kaşınhan-Çumra yolunun eksiltmeye çıkarılması ve bazı üyelere izin verilmesidir³⁰⁴.

Konya İl Genel Meclisi 8 Ekim 1946'da dokuzuncu oturumunu yapmış ve yine birçok sorun ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. Oturumda, Cumhuriyet Bayramı'nda verilecek balonun masrafı için para ayrılması, valilik otomobiline lastik alınması, Beyşehir gölünde incelemelerde bulunacak olan uzmanlara harcırah verilmesi ve üyelerin izin istekleri görüşülen başlıca konulardır. Bayındırlık dairesinin kamyonlarına alınacak parçalar hakkındaki teklif Bayındırlık Komisyonuna, memleket hastanesinde yapılacak mozaik inşaatına ait yazı ise Sağlık Komisyonuna verilmiştir. Bazı borçların gelirden düşürülmesi, hastane iâşesi telefon direği nakleden müteahhitlerin alacakları ve Akşehir fidanlığına tahsisat verilmesi gibi bazı tekliflerin de Bütçe Komisyonuna havale edilmesine, İstanbul'da açılacak öğrenci pansiyonuna, genel bütçeden köy okulları inşaatı için verilen paranın harcanması, numune fidanlığında çalışan işçilere, teknik okullarının yapılacağı arsalara ve Akşehir'de açılacak olan toprak kap ocağına dair bildirilen teklifler incelenerek bu tekliflerin uygun olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca Konya-Karapınar yolunun inşaatının da eksiltmeye çıkarılması kararlaştırılmıştır³⁰⁵.

Ülke çapında büyük oranda teşkilatlanmasına yoğunluk veren DP, Konya'da 1950 yılında yapılan İl Genel Meclisi seçimlerini kazanmıştır. Merkezde oy sayısına göre DP birinci, CHP ikinci, MP üçüncü olmuştur. İl Genel Meclisine merkez ilçeden aday gösterilen ve kazanan DP'liler ve aldıkları oylar şu şekildedir: Mehmet Tıgılı 10.768 oy, Mustafa Ertürk 10.632 oy, Mehmet Güleç 10.583 oy, Mustafa Özkan 10.535 oy, Zekeriya Balan 10.500 oy, Ali Akpınar 10.458 oy almıştır. Yedek üyelere Mustafa Güzelkılıç 10.318 oy, Mehmet

³⁰⁴ *Babalık*, 19 Ekim 1946, Y. 36, S. 6724, s. 2.

³⁰⁵ *Babalık*, 12 Ekim 1946, Y. 36, S. 6721, s. 2.

Yüksel 10.273 oy, Mehmet Kolancı 10.248 oy, Hasan Arpacı 10.236 oy, Ahmet Efeoğlu 9.954 oy ve Hasan Ulupınar 9.901 oy almıştır³⁰⁶.

Seçimlerin ardından DP üyeleri, belediye meclis üyelerini seçmek için Şahin sinemasında toplanmışlar ve 116 aday arasından 32'si asil ve 32'si yedek olmak üzere 64 Belediye Meclis üyesi seçmişlerdir. Bu adaylar; İsmail Işık, Ahmet Efeoğlu, Naim Gilisralıoğlu, Ali Saim Kaymak, Mehmet Yüksel, Ahmet Bahçıvan, Nuri Küçükköylü, Kemal Uluşahin, Adil Özselçuk, Hasan Ulupınar, Mahmut Ateş, Mehmet Hotamışlı, İbrahim Aşçıgil, Mustafa Keçeci, Süleyman Öztapak, Reşat Güzelsu, Galip Günhan, Mehmet Kolancı, Hilmi Erdede, Hikmet Başaytaç, Mehmet Sert, Hasan arpacı, Mustafa B. Kirişçi, Muhiddin Güzelkılınç, Naci Uluşahin, Ahmet Öztaş, Mustafa Bakırcı (Görgülü), Rıfat Oturanç, Yusuf Çınar, Eşref Eşrefoğlu, Hasan Satırgül, Himmet Büyükavcı'dan oluşmaktadır. Yedek Üyeler ise; Hamdi Apalı, Reşat Yel, Failk Özparlak, Mehmet Özkundaracı, Mustafa Esen, Raşit Eğerci, Hasan Ay, Rahim Özdikici, Cavit Durakbaşı, Nafiz Tahralı, Şükrü Güncay, Tahir Sezer, Vehbi Özturun, Yusuf Kayseri, Lütfi Göksu, Hamdi Doyuran, Şevket İçöz, Hacı Emin Eröğüt, Arif Balam, Ahmet Çakıroğlu, İbrahim İsipoğlu, Rahim Kelam, Mustafa Gökçek, Kadir Günnar, Kazım Gürel, Tahir Kalfa, İsmail Yapıcı, Arif Etik, Rıza Üçer, Tevfik Peköz, Mehmet Batman, Lütfi Büyükoç'tur³⁰⁷.

İl Genel Meclisi ise 1951 tarihindeki toplantısını 10 Aralık günü Özel İdare salonunda yapmıştır. Başkan Kemal Hadımlı tarafından 1951 yılı Valilik İzahnamesi okunmuştur. Buna göre Konya'nın 1951 yılı bütçe durumu şu şekilde tespit edilmiştir: 1951 yılı İl Özel İdare bütçesi 2.104.345 lira olarak kabul edilmiştir. Önceki yıl bütçenin 2.664.224 lira olduğu açıklanmıştır. Köy okulları inşaatı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1944-1945 yıllarında dağıtılan çivilerden artan ve satılarak bankada muhafaza edilen 9.945 lira 16 kuruş Özel İdareye mal edilerek okulların döşeme ve demirbaş bölümüne ödenek olarak kaydedilmiş ve bu para ile ilkokullar için 370 öğrenci sırası, yazı tahtası, masa ve dolap yaptırılmıştır. Boğa büyütme istasyonları için Tarım Bakanlığı'ndan verilen 2000 lira ile Memleket hastanesine yardım olarak Sağlık Bakanlığı bütçesinden verilen 161.000 lira, İller arası İl ve köy yolları için Bayındırlık Bakanlığı'ndan verilen 660.000 lira ve köylere içme sularının sağlanması için yardım olarak gönderilen 220.000 lira, Beyşehir aşım durağının Bakanlıktan alınan talimata göre tadil ve ıslahı için Tarım Bakanlığı'ndan verilen 4500 lira, Karapınar aşım durağı

³⁰⁶ *Babalık*, 20 Ekim 1950, Y. 40, S. 7508, s. 2; *Yeni Konya*, 19 Ekim 1950, Y. 2, S. 491, s. 1; *Yeni Meram*, 18 Ekim 1950, Y. 1, S. 47, s. 1-4; Bu seçimlerde CHP ve MP adaylarının aldıkları oy sayıları için bkz. *Yeni Meram*, 2 Ekim 1950, Y. 1, S. 4, s. 4.

³⁰⁷ *Yeni Konya*, 11 Ağustos 1950, Y. 2, S. 426, s. 1-2.

inşaatına verilen 1500 lira, aşım durağı inşaatından kişilerin alacakları için verilen 500 lira, damızlık erkek dana mübaayası ve ehli hayvan sergileri açılması için verilen 5000 lira, köy okulları ve öğretmen evleri inşası için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan verilen 100.000 lira, köy okullarını denetleyen teknik elemanların harcırahları için Bakanlıktan gönderilen 600 lira ile okul inşası için İller bankasından borç alınıp Akşehir, Ilgın, Karaman, Ereğli ve İl merkezinde yeniden yaptırılan okul binaları ile Ermenek ve Argıthan okullarının ikinci kısım inşaatlarına ait taahhüt karşılığı ve okul yerleri istimlak bedeli ile denetleyici ücretleri için İller bankasından çekilen 431.640 lira 67 kuruşun, bütçe kararının 13. Maddesi gereğince 1951 yılı bütçesinin ait olduğu bölümlerine eklenmek üzere bütçe toplamı 3.712.138 lira 83 kuruş olarak belirlenmiştir³⁰⁸. 1950 yılından 1951 yılına 383.522 lira borç devredilmiştir. Ayrıca mali yılsonunda ise 1951 mali yılına ancak 56.822 lira para devredilmiştir. Böylece 1950 yılının açığı 327.201 lira olarak belirlenmiştir. Bu açığa karşılık gelen borçlardan 250.817 lirası 1951 yılı mali yılı içinde ödenmiştir³⁰⁹.

1951 yılı bütçesinden kabul edilen ödenekten Kasım 1951 ayına kadarki dokuz aylık sarfiyat miktarı 2.169.067 lira olmuştur. Geri kalan üç aylık harcamanın 680.721 lira olacağı tahmin edilmiştir. 1951 yılı mali yılı sonunda 403.956 liralık ödeneğin imha edilip harcamaların kısılması ve tahsilatın azami olarak yükseltilmesi ile mali yılsonunda yüksek miktarda nakit devredilerek borç bırakılmaması, devredilecek nakitle il hizmetlerinde kullanılacağı belirtilmiştir³¹⁰.

Konya İl Genel Meclisi 1953 yılında yaptığı toplantısında sosyal yardım ödeneklerini belirlemiştir. 1953 yılı Konya'nın Vilayet bütçesi ile Akşehir'de inşasına başlanan hastaneye harcanmak üzere 10.000 lira, Doğanhisar'da inşası tamamlanmak üzere bulunan hamama 2.000 lira, Ermenek ilçesinin Fariske bucağı merkezindeki hamamın tamamlanması ve Beyşehir'deki Köşk köyü hamamının tamiri için köylere ayrılan 5.000 liradan yardım yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Ankara'da okuyan "*Konyalı Yüksek Tahsil Talebe Cemiyetine*" yapılacak yurt binası için 10000 lira, İstanbul'daki yurdun üst katına bir kütüphane yapılması için 6.000 lira, Ankara ve İstanbul yurtlarına yardım için 12.000 lira, cemiyet ve hayır kurumlarına verilmek üzere 8000 lira, 5317 numaralı kanuna göre kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların yetiştirme yurtlarına gönderilmesi ve bakımları için 11.800 lira olmak üzere yardım işleri için toplam 64.801 lira sosyal yardım ödeneği belirlenmiştir³¹¹.

³⁰⁸ *Yeni Meram*, 1 Aralık 1951, Y. 2, S. 457, s. 3.

³⁰⁹ *Yeni Meram*, 12 Aralık 1951, Y. 2, S. 458, s. 3.

³¹⁰ *Yeni Meram*, 13 Aralık 1951, Y. 2, S. 459, s. 3.

³¹¹ *Yeni Meram*, 20 Ocak 1953, Y. 3, S. 873, s. 1.

İl Genel Meclisinin 1953 yılı bütçesinde programa alınan ilçe ve bucak yolları, yapımına devam edilecek yollar ve inşasına başlanmasına karar verilen köprüler de belirlenmiştir. Buna göre; Çumra, İçeri Çumra yolu, Hadim-Aladağ Bucak yolu, Akşehir-Yunak bucak yolu, Ereğli- Ayrancı bucak yolu, Merkezin Tömek bucağı yolu, Seydişehir-Gencek bucak yolu, Karapınar-Hotamış bucak yolu, Kadınhanı-Kurthasanlı bucak yolu, Beyşehir-Höyük bucak yolu programa alınan ilçe ve bucak yollarıdır. İnşasına devam edilecek yollar işe şöyledir: Karaman-Bucak-Kışla-Ermenek yolu, Konya-Hadim-Taşkent-Fariske-Alanya yolu, Beyşehir-Şarkıkaraağaç yolu, Karaman-İbrala, Karaman-Kılbasan, Karaman-Kızılkaya bucak yollarıdır. Cihanbeyli-Zıvarık, Cihanbeyli'nin Yeniceoba bucak yollarının inşaatının başlanması da kararlaştırılmıştır. Alınan karara göre Seydişehir-Çalmanda güzergâhındaki köprülerle, Bozkır'ın Söğüt, Gederet köprüleri, Gölviran Bucak merkezi ile Karapınar güzergahındaki köprü ve menfezler, Ilgın'ın Başköyünü Doğanhisar'a bağlayacak köprü ile menfezleri bu yıl içinde yapılmış olan Akşehir-Reis-Doğanhisar güzergahındaki ve Ilgın-Çiğil bucağı yolundaki köprü ve menfezler, Hadim-Aladağ ile Hadim-Taşkent güzergahındaki köprü ve menfezlerin 1953 yılında yapılmaya başlanmasına karar verilmiştir. Bu işler için özel idare bütçesine konulan ödenek ile birlikte 1953 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesinden Konya'ya yapılacak devlet yardımından 2 milyon liralık ödeneğin bu inşaatlara ayrılması kararlaştırılmıştır³¹².

Konya'da 1955 yapılacak olan il Genel Meclisi seçimlerinde DP Genel Meclis üyeliği için aday olarak 8 kişi seçilmiştir. Bunlar; Mustafa Güzelkılınç, Hasan Ulupınar, Avukat Saim Özkut, Mehmet Tıgılı, Mehmet Tahralı, Hasan Sarıgül, Muzaffer Kocaman ve Mehmet Güleç'tir³¹³.

1955 yılında bütün yurttaki olduğu gibi Konya'da da İl Genel Meclisi seçimleri yapılmıştır. Konya'da seçimler sabah sekizde başlamış ve saat 17'de bitmiştir. Tasnif akşamın geç vakitlerin kadar devam etmiş ve seçime katılan DP aday listelerindeki partililer İl Genel Meclisi üyesi olarak seçilmişlerdir. Geç vakte kadar seçimler takip edilerek, seçim sonuçları öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak gece saat 12'ye kadar 241 sandıktan 150 kadarı açılmış ve tasnif edilmiştir. Tasnifler de geç vakitlere kadar devam edilmiştir. Diğer taraftan ilçelerde de seçimler aynı saatlerde başlamış ve bitmiştir. İlçelerin çoğunluğunda DP listeleri kazanmıştır³¹⁴. Konya'da seçimlere katılım oranı bütün partilerin seçime girdiği 1950

³¹² *Yeni Meram*, 19 Ocak 1953, Y. 3, S. 872, s. 1.

³¹³ *Yeni Meram*, 2 Eylül 1955, Y. 5, S. 1803, s. 1.

³¹⁴ *Yeni Konya*, 26 Eylül 1955, Y. 7, S. 2256, s. 1-2.

yılındaki oranı aşmıştır. Bu seçimlerde Konya’da katılım oranı yüzde 47, Konya ilçe merkezinde ise yüzde 38,5 olmuştur. Seçimlerde katılım oranları şu şekilde olmuştur³¹⁵:

Tablo 8: Konya Merkez ve İlçelerinde 1955 Yılı İl Genel Meclisi Seçimlerine Katılım Oranı

İlçeler	Seçmen Sayısı	Katılım	İlçeler	Seçmen Sayısı	Katılım
Merkez	69081	26569	Ermenek	19257	6700
Beyşehir	28451	17141	Karapınar	10083	5382
Bozkır	23118	8283	Akşehir	37811	18673
Kulu	6163	3532	Karaman	30653	18673
Kadınhanı	16321	7372	İlgın	25085	12845
Çumra	21483	8524	Seydişehir	18836	11185
Hadim	13628	7327	Ereğli	26499	7483
Cihanbeyli	17721	8471	Yunak	10559	7378

Bütün bu ilçelerde seçimleri DP adayları kazanmıştır. DP Konya Merkez İl Genel Meclis adaylarından Mustafa Güzelkılınç, Saim Özkut, Mehmet Tıgılı, Mehmet Tahralı, Hasan Sarıgül, Muzaffer Kocaman, Mehmet Güleç, Hasan Arpacı, Ahmet Dolap, Mustafa Karanfil, Perver Kurucuoğlu, Şemsettin Dişbudak, Cemal Demirer, İl Genel Meclisi üyeliğine seçilmişlerdir³¹⁶.

1955 yılı DP Belediye Meclis aday yoklaması 21 Ekim günü Şahin Sineması’nda saat 10’da yapılmıştır. Oturuma Avukat Saim Özkut başkanlık etmiştir. Bu yıl belediye meclisine 33 üye seçilmesine karar verilmiştir. Üyeliğe 72 kişi müracaat etmiştir. Yapılan yoklama sonucunda adaylıklarını koyanlar ve aldıkları oylar şu şekildedir: Asil üyelerden İbrahim Aşçıgil 464 oy, Nuri K. Köylü 443 oy, İsmail Çalışkan 439 oy, Hikmet Başaytaç 436 oy, Sıtkı Bilgin 427 oy, Tahir Kalfa 427 oy, Nuri Yılmazgil 420 oy, Reşat Loraslı 412 oy, Süleyman Öztapak 405 oy, Ahmet Kuru 401 oy, Rıfat Oturanç 309 oy, Mustafa Ertürk 379 oy, Mehmet Özkundaracı 378 oy, Seyir Birlik 336 oy, Kemal Uluşahin 309 oy, Ahmet Bahçıvan 309 oy, Mehmet Gözönü 305 oy, H. Amil Keymen 290 oy, Rahim Özdikici 287 oy, Kemal Erkan 287 oy, Kemal Gödeneli 287 oy, İsmail K. Keleş 283 oy, Nafiz Tahralı 278 oy, M. Ali Dağdelen 277 oy, Mustafa Görgülü 276 oy, Faik Parlak 275 oy, Mustafa Kayacık

³¹⁵ *Yeni Meram*, 28 Eylül 1955, Y. 5, S. 1829, s. 1.

³¹⁶ *Yeni Konya*, 26 Eylül 1955, Y. 7, S. 2256, s. 1-2.

275 oy, Ali Pakparlak 265 oy, Reşat Yel 263 oy, Mehmet Güçlü 261 oy, Kadri Ersan 260 oy, Muammer Çelik 260 oy, Nuri Nurullahoğlu 257 oy almıştır. Yedek üyeler ve aldıkları oylar şu şekildedir: Rahim Kelam 256 oy, Mustafa Y. Terzi 255 oy, M. Ali Tanrıöver 251 oy, Nihat Kişnişel 230 oy, A.K. Belviranlı 217 oy, Halis Bağrıaçık 212 oy, Haydar Koyuncu 211 oy, Mehmet Kaşıkçı 200 oy, İsmail Bardakçı 191 oy, Kamil Şenalp 181 oy, Mehmet Onay 179 oy, M. Gücüyener 178 oy, Mustafa Keçeci 176 oy, Rıfki Kavruk 175 oy, Şefik Nergiz 171 oy, Cahit Solaklar 167 oy, Naci Uluşahin 163 oy, Kadir Başaran 160 oy, Osman B. Ergen 160 oy, Reşit Eğerci 151 oy, Ziya Çöğen 95 oy, H. Sabri Köseleci 78 oy, Tevfik Ceylani 56 oy, Ahmet Çobanoğlu 55 oy, Hasan Ay 46 oy, Himmet B. Avcı 46 oy, Ali Üçer 41 oy, Haydar Atalay 39 oy, Muhlis Genç 38 oy, Ali Altun 37 oy, Mehmet Alıcıoğlu 31 oy, Yusuf Çınar 31 oy ve Mustafa Ekici 29 oy almıştır³¹⁷.

Konya’da belediye başkanlarının katılımlarıyla düzenlenen, gıda maddelerinin fiyatı ile ilgili bir karara varmak ve fikir birliğinde bulunmak amacıyla İl Genel Meclis salonunda yapılan toplantıda önemli kararlar alınmıştır. Toplantıda Belediye Başkanı Nafiz Tahralı Milli Korunma Kanunu³¹⁸ ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Tahralı, bu kanunun bozulan ticaret ahlakını düzeltmeye yardımcı olacağını ve memleket için çok faydalı sonuçlar vereceğini belirtmiştir. Daha sonra Konya Belediye Komisyonu’nun gıda maddeleri için belirlediği fiyatlar tek tek gözden geçirilmiştir. Bunlardan yalnız pirinç ve sarımsak fiyatlarında arttırma yapılabileceği, kayısının da cinsine göre bir ayarlamaya tabi tutulabileceği, değer fiyatların tamamen yerinde olduğu belirtilmiştir. Karaman Belediye Başkanı Mehmet Armutlu bulgur ve peynir fiyatlarının arttırılması gerektiğini, maliyetinin satış fiyatından daha pahalıya mal olduğunu söylemiştir. Ancak bu konuda yapılan karşılıklı konuşmalarda böyle bir arttırmanın lüzumsuz olduğu ve verilen fiyatın tatminkâar olduğu kararına varılmıştır. Bu arada yumurta fiyatı üzerinde durulmuş ve Konya’da en ucuz yumurtanın tanesinin 5 kuruştan Bozkır’da satıldığı belirtilmiştir. Vali Yardımcısı Hüsnü Başar da katıldığı toplantı fikir birliği içerisinde sona ermiştir³¹⁹.

1957 yılında da İl Genel Meclisi toplantılarına devam edilmiştir. 3 Ocak Perşembe günü saat 14’de Konya Valisi Cemil Keleşoğlu’nun başkanlığında toplanan Meclisin bu

³¹⁷ *Yeni Konya*, 22 Ekim 1955, Y. 7, S. 2282, s. 1.

³¹⁸ Milli Koruma Kanunu, İkinci Dünya Savaşı’nın getirdiği ekonomik şartlardan dolayı 18 Ocak 1940’ta çıkarılmıştır. Kanun hükümete olağanüstü durumlarda fiyatları saptama, ürünlere el koyma, hatta zorunlu çalışma yükümlülüğü getirme gibi birtakım yetkiler vermiştir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte devletin ekonomiye müdahalesi meşruluk kazanmıştır. Ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Mehmet Korkud Aydın, “Milli Korunma Kanununun Hayata Geçirilişi (1940) ve Tek Parti Dönemi Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 29, S. 1, Ocak 2009, ss. 413-428.

³¹⁹ *Yeni Konya*, 18 Temmuz 1956, Y. 8, S. 2549, s. 1.

oturumundaki başlıca maddesi Daimi Komisyon seçimi olmuştur. Gizli oyla yapılan seçim sonucunda Komisyon üyeliklerine 49 oyla Mustafa Güzelkılınç (Konya), 40 oyla Latif Koçak (Hadim), 36 oyla Hacıali Kılıcel (Bozkır) ve 25 oyla Hilmi Arıcı (Kadınhanı) seçilmiştir. Yedek üyelikler için yapılan seçimi Mustafa Kalaycı, Bayram Önaydın, Nasuh Ünal ve Cemal Üstün kazanmıştır³²⁰.

Nafiz Tahralı'nın başkanlığını yaptığı Konya Belediye Meclisinin 1957 yılı Şubat dönemi toplantısına Konya milletvekillerinden Muhiddin Güzelkılınç, Himmet Ölçmen ile Konya Valisi Cemil Keleşoğlu katılmıştır. Belediye Başkanı Nafiz Tahralı'nın kısa konuşmasından sonra önceki celsenin zaptı okunmuş ve gündem maddelerine geçilerek belediyenin 1957 yılı gelir ve gider bütçesinin incelemesi Bütçe Komisyonuna havale edilmiştir. Gündemin altıncı maddesinde İmar Kanunu'na göre dört senelik İmar planı ve mesai planında değişiklik yapılması istenmiştir. Bu planda şehir içinde, gelecek yıl yapılması düşünülen istimlak, yol, bahçe, sinema, trafik, blok apartmanlar kurulması ve ekmek fabrikası kurulması gibi konular görüşülmüştür. Ayrıca ana caddeler üzerinde bulunan ve imar görmeyen arsa, dükkân ve mağazaların imarı hakkındaki teklif ilgili komisyona havale edilmiştir. Mahalle ve yörelerdeki muhtarlık mıntıklarının yeniden incelenmesi ve tespitlerine dair maddeler sonraki celseye bırakılmıştır³²¹.

Konya Belediye Meclisi 1957 yılındaki Şubat ayına ait ikinci toplantısını 8 Şubat günü saat 14.30'da Belediye salonunda yaparak, gündemdeki maddeleri müzakere etmiştir. Önceki oturumun zaptı okunduktan sonra Belediyenin 1957 yılı gelir ve gider bütçesi hakkında bütçe ve Maliye Komisyonunun mazbatasını okunarak müzakeresi yapılmıştır. Buna göre Belediye bütçesinin 4.826.395 liraya yükseldiği görülmüştür. Belediye bütçesi madde madde fasıl fasıl müzakere edildikten sonra belediye gelir ve gider bütçesi kabul edilmiştir. Bütçe hakkında Reşat Lorashlı, Nuri Yılmazgil, Ahmet Kuru, Süleyman Öztürk, Kemal Gideneli, Faik Özparlak, Rıfat Oturanç, Hikmet Başaytaç, Hulki A. Keymen, Kemal Uluşahin, Mustafa Ertürk, Mehmet Güçlü birer konuşma yapmışlardır. Bu arada Belediye başkanının maaşının 3000 liraya çıkarılması teklifi kabul edilmemiştir. Daimi komisyon üyelerinin almakta olduğu huzur hakları 30 liraya çıkarılmıştır. Gündemin ikinci maddesinde işletmenin gelir ve gider bütçeleri görüşülmüştür. 11 Şubat Pazartesi saat 11.30'da tekrar toplanmak üzere toplantıya son verilmiştir³²².

³²⁰ *Yeni Meram*, 4 Ocak 1957, Y. 6, S. 2285, s. 1.

³²¹ *Yeni Meram*, 2 Şubat 1957, Y. 6, S. 2315, s. 1-2.

³²² *Yeni Konya*, 9 Şubat 1957, Y. 8, S. 2749, s. 1.

Konya İl Genel Meclisi 1957 yılı onuncu intihap devresinin üçüncü içtimai yılının ilk toplantısını 2 Aralık Pazartesi günü yapmıştır. Toplantıya milletvekillerinden Muhiddin Güzelkılınç, daire müdürleri ve basın mensupları da katılmıştır. Yoklamanın ardından Toplantı Vali Cemil Keleşoğlu'nun konuşması ile açılmıştır. Başkanlık divanı için yapılan gizli seçimde ikinci başkanlığa Bozkır'dan Hakkı Ediz, kâtipliklere Karaman'dan Ramazan Uludağ ve Konya'dan Muzaffer Kocaman seçilmiştir. Ardından Valilik İzahnamesi ile Daimi Komisyon Mütalaanamesi okunarak ihtisas komisyonları seçilmiştir. Daimi Komisyon Mütalaanamesi ve Valilik izahnamesi oy birliği ile kabul edilmiştir³²³.

Konya Belediye Meclisi 30 Aralık 1959'da saat 15.00'de Belediye Meclisi Başkanı Sıtkı Bilgin'in başkanlığında yeniden toplanmıştır. Toplantıda; Kalkınma İkraz Fonu(D.L.F.)'ndan tahsis edilen 4 milyon liralık döviz için İller Bankasının taahhüdü şeraiti hususunda Belediye Başkanlığına yetki verilmiştir. Tahsis edilen 4 milyon liranın 1.800.000 lirası dış finansman için geri kalan 2.200.000 lirada iç finansman için ayrılmıştır. 1 milyon 800 bin lira ile şehir elektrik şebekesinin genişletilmesi ve ıslahı için dışarıdan gerekli malzemenin getirilmesi planlanmıştır³²⁴.

9 Ocak 1958 tarihinde Vali Cemil Keleşoğlu başkanlığında toplanan Konya Genel Meclisi bazı kararlar almıştır. Bu kararlar arasında Yunak ilçesinin Hacı Musa köyüne bağlı Yağcıoğlu yaylasının müstakil bir köy olması, Beyşehir'e bağlı Balkanda kasabasında yeniden bir nahiye kurulması ve Çumra ilçesine bağlı Alibeyhöyüğü kasabasında bir nahiye kurulması konuları görüşülmüştür. Ayrıca daimi komisyon üyelerinin aylıklarının 750 liraya çıkarılmasına ve hademe aylıklarının arttırılmasına karar verilmiştir. Bütçe Komisyonu mazbatasına göre 1958 Konya bütçesi 4 milyon 28 bin lira olarak belirlenmiştir. Bu seneki bütçede şehir ve kasaba okullarına 470 bin lira, muhtelif derneklere 50 bin lira ve yeni özel idare binası inşaatına 350 bin lira tahsis edilmiştir³²⁵.

Konya İl Genel Meclisi 5 günlük çalışmasından sonra 15 Ocak 1959 Perşembe günü Vali Cemil Keleşoğlu'nun başkanlığında yeniden toplanarak daimi komisyon seçimi yapmıştır. Gizli oyla yapılan bu seçimlerde Konya merkezden 48 oyla Mustafa Güzelkılınç, Ermenek'ten 37 oyla Mustafa Kalkan, Kadınhanı'dan 36 oyla Hilmi Arıcı, Kulu'dan 35 oyla Bektaş Beren Daimi Komisyon üyeliklerine seçilmiştir. Hacı Ali Kılıcel, Mustafa Kalaycı,

³²³ *Yeni Meram*, 4 Aralık 1957, Y. 6, S. 2611, s. 1.

³²⁴ *Yeni Konya*, 31 Aralık 1959, Y. 12, S. 3719, s. 1.

³²⁵ *Yeni Meram*, 10 Ocak 1958, Y. 6, S. 2649, s. 1-2.

Bayram Özaydın, Mevlüd Özer ise yedekte kalmıştır. Beden Terbiyesi İstişare Heyetine Daimi Komisyondan Mustafa Güzelkılınç seçilmiştir³²⁶.

Konya İl Genel Meclisi 20 Ocak 1960 tarihinde saat 14.00’de Konya valisi Cemil Keleşoğlu’nun başkanlığında toplantısını yapmış, gündemdeki konularla birlikte İl Bütçesini görüşmüştür. Konya’nın bütçesi bu yıl 700 bin liradan fazla artış kaydederek 4.800.000 liraya yükselmiştir. Ayrıca Ermenek’e bağlı Fariske nahiyesinin ilçe haline getirilmesi, Beyşehir’in Hüyük nahiyesine bağlı Kiçi köyünün adının Yeşilyurt olarak değiştirilmesi, Yunak’a bağlı Sülüklü nahiyesinin de ilçe haline getirilmesi konuları da görüşülen diğer konular olmuştur³²⁷.

Konya Belediye Meclisi 1960 yılındaki ilk toplantısını 1 Şubat günü saat 15.00’te meclis başkan vekillerinden İsmail Küçükkeleş başkanlığında yapmıştır. Gündemdeki konuların görüşülmesinden önce Avrupa’da bulunan Belediye Başkanı Sıtkı Bilgin’in başarı telgrafı okunmuştur. Meclis, belediyenin 1960 mali yılı bütçesini önceki yıldan 433.500 lira fazlasıyla 7.700.107 lira, E.S.O. İşletmesi Bütçesini ise 6.087.002 lira olarak belirlemiştir. Toplantıda Toprak Mahsulleri Ofisine yaptırılan değirmene %20 oranla (11 milyon lira) ortak olunması teklifi de kabul edilmiştir³²⁸.

1.3. BASIN VE SİYASİ İRADE ÜZERİNDE TESİRİ

Basın; politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için, yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayınlardır. Dar anlamıyla basın, sadece gazete ve dergileri kapsarken, geniş anlamda belirli zamanlarda basılıp, her çeşit haberleri ve fikirleri topluma ulaştıran tüm yayın ürünleri kapsamaktadır. Basın-yayın (kitle iletişim araçları, kitlesel medya), günlük dilde radyo, televizyon, gazete, dergi gibi elektronik veya yazılı basın organlarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Bu araçlar yazılı (gazete, dergi), sözlü (radyo), görsel (televizyon) ya da elektronik (bilgisayar) olabilir³²⁹.

Basın içerisinde önemli bir yere sahip olan ve ilk olarak devlet memurları tarafından çıkarılan gazetelerin dar bir içeriğe sahip oldukları görülmektedir. Ancak daha sonraki yıllarda gazeteler devlet tekelinden çıkarılarak özelleşmiştir. Kâğıdın ucuzlaması, çok hızlı baskı yapabilen makinelerin kullanılmaya başlaması ve insanların habere duydukları ihtiyacın artması gazetelerin çok fazla içerik ile çıkmalarını zorunlu hale getirmiştir. Daha fazla içerik,

³²⁶ *Yeni Meram*, 16 Ocak 1959, Y. 7, S. 3012, s. 1-2.

³²⁷ *Yeni Konya*, 16 Ocak 1960, Y. 12, S. 3775, s. 1.

³²⁸ *Yeni Konya*, 2 Şubat 1960, Y. 12, S. 3752, s. 1.

³²⁹ Zeki Eraslan, “Tarihçi ve Basın”, *Türk Basın Tarihi*, C. 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018, s.134.

daha fazla çalışan anlamına geldiği için gazetecilik mesleği doğmuş, her gazete daha fazla elemana ihtiyaç duymaya başlamıştır. Muhabir, haber müdür, istihbarat şefi, yazı işleri müdürü, sayfa sekreteri, basın danışmanı, editör, redaktör, köşe yazarı gibi birçok özel uzmanlık alanı barındıran gazeteler, bir fabrika haline gelmiştir. Gazeteler gibi, dergiler, radyolar ve televizyonlarında toplumsal hayatta haber kaynağı olmaya başlaması basın mesleğinin daha fazla alanda yer almasına neden olmuştur³³⁰.

Basın ve siyaset, demokratik toplumsal yapı içerisinde birbirine bağımlı, ortak görev ve sorumlulukları olan, karşılıklı ilişki içerisinde bulunan kurumlardır. Demokratik hayatın bir gereği olarak; vatandaşların kendisini yönetenler hakkında basın sayesinde bilgi edinmeleri, bu bilgiler ışığında denetleme ve değerlendirme işlevlerinde bulunabilmeleri, basını siyasal hayatın kontrol mekanizması haline getirmiştir. Basının demokratik sistem içerisinde en önemli görevleri, halkın bilgi ve haber alma ihtiyacını karşılamak, toplumda kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlamak ve aynı zamanda yer verilen konu ya da sorunun bütün boyutlarını göstererek insanların en doğru kararı verebilmelerine yardımcı olmaktır. Basın, yöneticilerle yönetilen halk arasında bir köprü vazifesi görerek, denetleme ve eleştiri yoluyla yönetenleri topluma karşı daima duyarlı hale getirmektedir. Siyasiler, mesajlarını basın sayesinde vatandaşa ileterek, onların gözünde olumlu bir imaj yaratıp, oy verme tercihlerini ya da eğilimlerini etkilemeyi düşünmüşlerdir. Özellikle seçim dönemlerinde siyasi partiler kendi politikalarını halka benimsetmek ve meşru hale getirmek için iletişim kanallarından yararlanmışlardır³³¹.

Basın siyasi bir aktör olmaktan ziyade, diğerlerine verdiği ya da vermediği destek nedeniyle de önemli bir aktördür. Basın var olanı bir ayna gibi yansıtmaz; gerçeklik denen şeyin ne olduğunu belli sınırlar içinde tanımlar, oluşturur ve şekillendirir. Hangi sorunların gündeme getirileceği, hangilerinin tartışılmayacağı, gündeme getirilenlerin hangi sınırlar içinde tartışılacağı noktasında basının gücü inkâr edilemez. İktidar mücadelesinin taraflarının ne oldukları neleri yapıp neleri yapmadıklarına ilişkin algıların şekillenmesinde basının gücü aşîkârdır³³².

Basını siyasetin dışında görmek mümkün değildir. Basın ve siyaset iç içedir. Siyasilerin basına duyduğu ihtiyaç basının öneminin daha çok artmasını sağlamıştır. Siyasetin

³³⁰ Önder Deniz, *Demokrat Parti Dönemi Basında Sosyal Politika*, Kriter Yayınları, İstanbul 2017, s. 12.

³³¹ Yasemin Akşit, “Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü (1946-1954)” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 46-47.

³³² Demirel, *age*, s. 198.

varlığı ve sürdürülebilirliği için kitle iletişim araçlarına önemli görevler düşmektedir. Basın demokrasilerin egemen olduğu ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak kabul edilmektedir. Fakat bu gücü iktidarlar ellerinde tutabilmek için büyük çaba göstererek başta ekonomik gücü kullanırlar. Reklam ve ilan gelirlerinin sınırlandırılması ve engellenmesi ile iktidarlar basını denetim altına almaya çalışır ve basın mensupları iktidarlar ile ekonomik sebeplerden dolayı iyi geçinmek zorunda kalırlar³³³.

İktidarlar çoğunlukla karar ve uygulamalarının tam olarak halk tarafından bilinmesini ya da tartışılmaya açılmasını istemez ve genellikle basını kontrol altına almak ister. Bu yolla iktidarlar aldıkları karar ve uygulamalarda basının kendi lehine yayın yapmasını istemektedir. Basında yayınlanan olumlu haberler sayesinde iktidarlar başarılı bir iktidar dönemi sürdürmeyi amaçlar. Seçimlerde basın tarafından iktidar partisinin yıpratılmaması ve olumlu haberlerin yapılması için iktidarlar basını kontrol altına almaya çalışırlar. Ayrıca iktidar güç kullanarak ilan ve reklam gelirlerini ve gazete kâğıt sayılarını azaltarak istemedikleri gazetelerin tirajının düşmesine neden olabilir ve ekonomik olarak basını kontrol altına tutabilir³³⁴.

1.3.1. CHP Dönemi Basın

Hemen her ülkede siyasi iktidarlar basını hem kontrol altına almayı hem de ondan yararlanmayı amaçlamışlardır. Basını kontrol etmek amacıyla da çeşitli kurumlar oluşturulmuş ve kanunlar çıkarılmıştır. Cumhuriyetle birlikte ülkemizde bu alandaki ilk girişim 22 Mayıs 1933 tarihinde İçişleri Bakanlığına bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulmasıyla başlamıştır. Kurumun görevi, basın kanunun 4. maddesinde, *“memleketin içinde ve dışında siyasi ve kültürel hareketler bakımından bütün yayınları takip etmek, milli matbuatın, inkılâpların prensiplerine ve devletin umumi siyasetine göre çalışmasını sağlamak”* olarak belirlenmiştir. Bu gelişmelerden sonra Matbuat Umum Müdürlüğü'nün teklifiyle 14 Temmuz 1938 tarihinde *“Basın Birliği Kanunu”* çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı, birliğe dâhil *“Türk basın mensuplarının maddi, manevi, ferdi, müşterek şeref ve vakarını korumak”* olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda yeni gazete veya dergi yayınlamaya

³³³ Alparslan Öngel, *“Demokrat Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri (1950-1960)”*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 5-6.

³³⁴ Öngel, *agt*, s. 10-11.

başlayanların bir ay içinde birliğe üye olmaları zorunluluğu getirilerek denetimlerin kolaylaştırılması amaçlanmıştır³³⁵.

1931 tarihli Matbuat Kanunu, 28 Haziran 1938 tarihinde geçirdiği değişiklikler ile hükümete önemli yetkiler tanımıştır. Buna göre; gazete ve dergi yayınlamak için, gazete ve derginin çıkacağı yerin en büyük mülki idare amirinden izin alınması gerekmektedir. Yani hükümet yeni bir yayına izin verip vermemekte tamamen serbesttir. Ayrıca “*sui şöhrat*” sahibi olanlara yayın çıkarma hakkı tanınmamıştır. Buna bağlı olarak iç ve dış politika konularında ancak belirli sınırlar içinde haber yayınlanabilmektedir. Basın üzerinde iktidarın gücünü ortaya koyabilmek açısından Matbuat Kanunu’nun 50. Maddesi bir bakış açısı sunabilir. İlgili maddeye göre; “*memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri kararı ile gazete ve mecmualar muvakkaten tatil okunabilirdi. Böylece kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetince başka bir isimle gazete çıkaramazlardı. Basın iç politikaya da geniş yer ayıramazdı*”³³⁶ ifadelerinin yer alması basının üzerinde oldukça fazla baskının olduğunu göstermektedir.

CHP döneminde basın alanında yaşanan diğer bir gelişme de 20 Mayıs 1940’ta İstanbul, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale ve İzmit’te sıkıyönetim ilan edilmesidir. Sıkıyönetimle birlikte, Örfi İdare Kanununun 3. maddesi sıkıyönetim komutanlarına tüm basılı eserleri denetleme ve gerektiğinde kapatma yetkisi vermiştir. Ayrıca 24 Nisan 1940 tarihinde görüşülen Basın Kanunu’nun 30. maddesi ile TBMM üyeleri ve Bakanlar Kurulu üyeleri koruma altına alınmış, bu kurumlar ile şahıslar hakkında yapılacak olumsuz yayınlara hapis cezasına ilave olarak, 100 liradan az olmamak kaydıyla para cezası verilmesi kararlaştırılmıştır. Diğer yandan Basın Kanunun 50. Maddesi, Matbuat Umum Müdürlüğü, Basın Birliği, Örfi İdare Komutanlığı ve hükûmetin, basını kontrol altına almalarını kolaylaştırmıştır. Çünkü 50. madde ile bu kuruluşlara mahkeme kararı olmaksızın, herhangi bir gazeteyi yayınlarından dolayı kapatma yetkisi verilmiştir. Hükümetin basın üzerinde denetim kurmasını kolaylaştıran sebeplerden birisi de büyük gazete sahiplerinin çoğunun CHP milletvekili olmalarıdır. CHP Nizamnamesinde, gazete sahibi olan milletvekillerinin uyacakları kurallar, “*Partili Gazetecilerin Riayet Edecekleri Noktalar*” adıyla yer almış, bu ilkeleri kabul eden basın sahipleri milletvekili yapılmıştır³³⁷.

³³⁵ Kadir Şeker, “İnönü Dönemi Basın Hayatı ve 1948-1950 Arasında CHP İle Muhalefet Arasında Basın Alanında Yaşanan Tartışmalarda Merzifon Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, , S. 13, Y. 2011, s. 43

³³⁶ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 134-135.

³³⁷ Şeker, *agm*, s. 44.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında otoriter bir yapı içinde en fazla baskıyı basın görmüştür. Savaş, iktidarın basın üzerindeki denetimini ve güdümünü arttırıcı bir etki oluşturmuştur. Türk dış politikasının zaafa uğramaması için Bakanlar Kuruluna, gazete kapatma yetkisi veren Matbuat Kanunu'nun 50. maddesi kapsamında, onlarca gazete kapatılmıştır. Matbuat Umum Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlanmış, daha sonra ise Basın-Yayın Enformasyon Umum Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Dönem içinde basına çeşitli konularda talimatlar verilerek, yayın politikalarına müdahale edilmiştir. Savaşın getirdiği buhran öne sürülerek gazetelerin sayfaları da zaman zaman azaltılmıştır. 1940 yılında yürürlüğe giren ve 6 vilayeti kapsayan Örfi İdare Kanunu ile İstanbul gazeteleri çok zor şartlar altında yayınlarını sürdürmüştür³³⁸.

1945 sonunda çok partili düzene geçinceye kadar basın sürekli olarak CHP'nin sıkı kontrolü altında tutulmuştur. CHP yönetimi basını her açıdan kendisine bağımlı kılmıştır. Bu dönemde gazete sahiplerinden çoğunun milletvekili oldukları görülmektedir. Kâğıt ve ilan kaynağı devletin kontrolünde olup, özel reklam çok azdır ve bütün gelir resmi ilana bağlıdır³³⁹. Bu dönemde gerçek anlamıyla gazetecilik yapmak mümkün olmamış, gazeteler devlet büyüklerinin ziyaretleri, sözleri ve yazılmasına izin verilen üçüncü sayfa haberlerinden ibaret olmuştur³⁴⁰.

Özetle tek parti döneminde basının, iktidarın sıkı kontrolü altında olduğunu söylemek mümkündür. Muhalefetin tamamen ortadan kalkması ve bir yandan sıkı devletçi politikalar siyasi rejimin daha otoriter bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Basında bu sürecin dışında kalmamıştır. CHP bu dönemde basından, CHP'nin reform programlarının taşıyıcısı olmasını istemiştir. Basının iktidarın sesi olmaya zorlanması, sıkı kontrol altına alınması ve yaptırımlarla karşılaşması nedeniyle tek parti döneminin otoriter bir görünüme de sahip olduğunu söylemek mümkündür³⁴¹.

Çok partili sisteme geçişte basın önemli bir etkiye sahip olmuştur. CHP zamanında basına uygulanan sansür ve baskılar ister istemez basının CHP'ye karşı olumsuz bir tavır almasına neden olmuştur. Özellikle Takrir-i Sükûn Kanunu, CHP milletvekillerinin gazeteciler ve basın için söylediği sert sözler, Matbuat Kanunu Ceza Kanunu'nun 142, 161 ve

³³⁸ Hasan Ayhan, *"İnönü Dönemi Basını (1938-1950)"*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013, s. 98-99.

³³⁹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s. 65.

³⁴⁰ Demirel, age, s. 200.

³⁴¹ Onur Öztürk, *"Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi(1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme"*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 72.

163. maddeleri, basına yönelik ağır suçlamalar, gazetelerin kapatılması, gazetecilerin sürgün edilmesi ve hapse atılması basın mensuplarını ve bağımsız bir şekilde haber almak isteyen halkı öfkelenmiştir. O yıllarda tek parti iktidarının halk ve basın üzerindeki otoritesini arttırması, ülkede yaşanan ekonomik bunalım, halkın CHP'den memnun olmamasına ve partiden uzaklaşmasına sebebiyet vermiştir³⁴².

Çok Partili siyasi hayata geçişle birlikte radyonun ve resmi ajansın CHP iktidarının sözcülüğünü yapmasına karşın, kitlenin başlıca iletişim aracı basın olmuştur. Bu dönemde 1908'deki basın patlamasına benzer bir olayla karşılaşıldığı ve yüzlerce dergi ve gazetenin ülkenin dört bir yanında ortaya çıkarak muhalefetle bütünleştiği görülmektedir. *“Ezilmişleri temsil eden DP muhalefeti”*, özgürlükler içinde de basın özgürlüğünü her şeyin üstünde tuttuğunu her fırsatta yinelemiştir³⁴³. DP ile basın kısa sürede el ele vermişler ve İstanbul basınının, demokrasinin yerleşmesi ve basın üzerindeki baskıların kalkması yönündeki isteklerinin DP tarafından da dile getirilmesi ile basın-DP yaklaşması daha da artmıştır³⁴⁴.

CHP Hükümeti, çok partili hayata geçişle birlikte, basının üzerindeki baskısını hafifletmeye başlamıştır. Hükümet bu amaçla, 1 Haziran 1946'da gazete ve dergileri geçici kapatma yetkisini kaldırmıştır. Siyasetteki normalleşme basında da kendisini göstermeye başlamıştır. Gazeteler, DP'yi destekleyenler ve CHP'yi destekleyenler olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. CHP, Ulus Gazetesi'ni yayın organı olarak kullanırken DP resmî yayın organı olarak 1947 yılında “Kuvvet” gazetesini yayımlamaya başlamıştır. Kuvvet gazetesi; DP'nin siyasî faaliyetlerini, yorumlarını ve hükümete yönelik ciddi eleştirileri yayımlamaya başlamıştır. Ancak Kuvvet gazetesinin muhalefet anlayışı ve hükümete yönelik eleştirileri CHP Hükümetinin tahammül ve hoşgörü sınırlarını aşınca aynı yıl içinde kapatılmıştır. Aynı kadro tarafından Kuvvet yerine “Kudret” gazetesi yayınlanmaya başlamıştır. Bu süreçte basın tarihinde önemli gelişmeler de gerçekleşmiştir. Dokuz yeni parti kurulmuş ve bu partilere bağlı 14 yeni gazete ve dergi yayın hayatına girmiştir. Kudret gazetesi, DP'nin bölünüp MP'nin kurulmasıyla desteğini MP'den yana kullanmış, bunun üzerine DP yeni bir arayış içine girmiştir. 1949'da başyazarlığını Mümtaz Faik Fenik'in üstlendiği Zafer gazetesi DP'nin yayın organı olarak kurulmuştur. Zafer gazetesi DP dönemi icraatlarının belgelenmesinde yazılı ve resimli arşiv bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. DP dönemine ilişkin her

³⁴² Öngel, *agt*, s:34-35.

³⁴³ Koloğlu, *age*, s:68.

³⁴⁴ Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, s.391.

türlü resmi açıklama DP'nin resmî sözcüsü olan bu gazetede yer almıştır³⁴⁵. Bu dönemde DP muhalefet faaliyetlerini güçlendirmek için basına büyük önem vermiştir. Parti merkezi, teşkilatlarına gönderdikleri tamimlerle kendilerini destekleyen gazetelerden çokça alınmasını tavsiye etmiştir. Bunun yanı sıra gazetelerin doğrudan partiyi desteklemesine bakılmadan, parti programları ile çelişmeyen gazeteler de desteklenmiştir. Özellikle Hürses, Vatan, Yeni Sabah ve Tasvir gazetelerinin parti teşkilatlarında bulundurulması ve partililere okunması istenmiştir³⁴⁶.

Dönemi anlamak açısından basın kuruluşlarının 1946'daki durumu örnek verilebilir. 1946'da aniden büyük bir gazete ve dergi artışı olduğu görülmektedir. Yayınlanan 202 gazete ve 302 derginin günlük tirajları yüz bine yaklaşmıştır. Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Ulus, Tanin, Hürriyet, Zafer, Milliyet, Yeni İstanbul, Son Posta, Demokrat İzmir, Yeni Asır ve Kudret dönemin önde gelen gazeteler olmuştur³⁴⁷.

Basını engelleyen en büyük baskı aracı olan, 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nun 50. maddesinde yer alan “*Memleketin genel politikasına dokunacak yayından dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve derdiler geçici olarak kapatılabilir*” hükmüne dayanılarak savaş yıllarında birçok gazetenin kapatıldığını daha önce ifade etmiştik. Tam da bu nedenle DP basının desteğini sağlayabilmek için 1945-1950 yıllarında basın özgürlüğünün en büyük savunucu olmuştur. Celal Bayar bu konu ile ilgili olarak “*Bugünkü basın kanunu hür basının sağlamaktan uzaktır. Hür basın kanununu biz Demokratlar yapacağız*” ifadelerine yer verirken, Adnan Menderes ise şunları söylemiştir: “*Yayın hürriyeti yurttaşın şahsi ve siyasi hak ve hürriyetlerinin teminatıdır. Basın hürriyeti olmadığı yerlerde vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri de tehlikeye düşeceği gibi, topluluk hayatı, gizliliğin, kapaklılığın kırı ve pası altında bunalıp çürümeye mahkûmdur. Dünyanın her yerinde daimi görülmüş bir gerçektir ki insan topluluklarının mukadderatını diledikleri gibi ellerinde bulundurmak isteyenler, hücumlarını her şeyden önce basın hürriyetine çevirmişler ve topluluğun menfaatini savunur gibi görünerek kendi durumlarını sağlamlaştırmanın ve basın hürriyetini yoktan yere vurmanın yolunu bulmuşlardır.*”

CHP Hükümeti yeni seçim kararını açıklamadan önce Meclis'e havayı yumuşatacak bazı kanun tasarıları getirmiştir. Bunlar Seçim Kanunu, Genel Toplantılar Kanunu, Basın

³⁴⁵ Şerif Demir, “İktidar- Basın İlişkilerinin Türkiye’de Görünümü (1918-1960), *International Journal of Social Science*, Volume. 5, Issue. 6, 2012, s. 132-133.

³⁴⁶ Dokuyan, age, s.392.

³⁴⁷ Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri Dergisi*, C. 10, S. 37, Ocak 2012, s. 207.

Birliğin Kaldırılması Hakkında Kanun ve Basın Kanunu'nun 50. maddesindeki gazete kapama yetkisinin kaldırılması hakkındaki tasarılarıdır. Basın Kanunu'nun değiştirilmesi Mecliste tartışmalara yol açmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Menderes'in: *"Gazete ve dergilerin kapatılabilmesi basın hürriyeti için gayet ağır bir baskıdır. Çünkü bir gazetenin kısa bir zaman için dahi kapatılması onun mahvına kadar gidebilir"* ifadeleri bu süreçte DP'nin basın özgürlüğünü savunan bir tavır içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir³⁴⁸.

Çok partili hayat ile basın alanında yaşanan en önemli gelişme, TBMM'de DP milletvekillerinin de girişimleriyle 50. Maddenin kaldırılması olmuştur. Bir yandan siyasi partiler kurulup çok partili hayata geçilirken diğer yandan basını sınırlandıran kanunların kaldırılması ilk defa telaffuz edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte 50. Madde'nin kaldırılması konusunda ilk ciddi adım, liberal kimliği ile tanınan dönemin muhalif milletvekili Celal Bayar'dan gelmiş, Meclis'e 50. maddenin kaldırılması için önerge vermiştir. Bu önergeyle yayın organı kapatma yetkisinin, Bakanlar Kurulundan alınıp mahkemelere verilmesi amaçlanmıştır. Gelişmeler basında geniş yankı uyandırmış ve konuyla ilgili olarak 16 Haziran 1945'te Nadir Nadi, Cumhuriyet gazetesindeki yazısında, *"...Bugün daha açık konuşur, daha açık söylerken, basın hürriyetini dizginleyen her türlü kanuni engellerin de ortadan kaldırılmasını düşünüyor ve istiyoruz"* diyerek bu girişime destek vermiştir. TBMM'de yapılan uzun görüşmelerden sonra, hükümete gazete kapatma yetkisi veren 50. Madde, 18 Haziran 1946 tarihinde kaldırılmış, bu yetki sadece 4935 sayılı kanunla mahkemelere verilmiştir³⁴⁹. Matbuat Kanunu'nun ilk halinde yer alan *"memleketin genel siyasetine dokunabilecek yayım"* kıstası kaldırılmış ve onun yerine *"Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci ve ikinci bölümlerinde 567 yazılı cürümlerin yayım yoluyla işlenmesi halinde gazete ve derginin, ancak mahkemece bir aydan iki yıla kadar kapatılabileceğine karar verilebileceği"* hükmü getirilmiştir. 20 Eylül 1946 tarihinde kabul edilen 4955 sayılı kanunla Matbuat Kanunu'nda çok kapsamlı bir değişiklik daha yapılmış ve

³⁴⁸ Hıfız Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 169-170; Matbuat Kanununun 50. maddesi değiştirilmiş olmakla birlikte basında, özellikle hükümeti eleştiren ve muhalefet yapan gazeteciler baskı altındadır. Birkaç örnek verilecek olursa, Eskişehir'de "Söz Milleti" gazetesini yayımlayan Recep Bilginer 1947'de tutuklanmış, ancak üç ay sonra, açılan davanın aklanma ile sonuçlanması ile özgürlüğüne kavuşmuştur. Yine "Beşer" adlı derginin ilk sayısı çıkar çıkmaz toplatılarak, birkaç yazıdan dolayı dava açılmıştır. Genelkurmay Başkanı'nın 1948'e girerken Cumhurbaşkanı'na gönderdiği yılbaşı tebrik telgrafında "sonsuz" bağlılığını belirttiği için Yeni Sabah gazetesinde eleştirilmiş ve gazete bir süre kapatılmıştır. Bkz. Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul 1990, s. 161-162.

³⁴⁹ Şeker, *agm*, s:46-47.

ruhsatname alınması, teminat mektubu verilmesi ve gazete çıkarmak için aranan eğitim şartı kaldırılmıştır³⁵⁰.

Basın hayatının demokratikleşmesi yönündeki diğer bir gelişmede, 1940'lı yıllardan itibaren İstanbul ve çevresinde uygulanan Sıkıyönetim Kanunu'nun 23 Aralık 1947'de kaldırılması olmuştur. Böylelikle basın özgürlüğünü sınırlandıran ve kontrol altına alan hukuksal düzenlemeler sona ermeye başlamıştır³⁵¹.

1948'de CHP Hükümeti, Matbuat Kanunu'ndaki anti-demokratik hükümleri değiştireceğini açıklamıştır. Gazeteciler Cemiyeti'nde kurulan Enis Tahsin Til, Refik Halid Karay, Cihad Baban, Mehmet Ali Sebük gibi gazeteci ve hukukçulardan oluşan komisyon, yapılması gerekenlerle ilgili hükümete bir rapor vermiştir. 1949 yılında ise Adalet Bakanlığı'nda yeni bir Basın Kanunu hazırlanmıştır. Ancak basın bu kanunu şiddetle eleştirmiştir. Mehmet Ali Sebük, Gazeteciler Cemiyeti'ne verdiği 18 Şubat 1950 tarihli raporunda memlekette böyle bir kanuna gerek olmadığını, mutlaka bir kanun yapılması gerekiyorsa bunun demokratik bir zihniyet ile hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Tasarı, TBMM'ye gönderilmeden 14 Mayıs 1950 seçimleri yapılmış ve DP iktidar gelmiştir³⁵².

1.3.2. DP Dönemi Basın

DP, çok partili hayata geçilen 1946 yılından itibaren, Meclis çatısı altında %13 oy oranı ve 62 milletvekili ile temsil edilmesine rağmen basının büyük desteğini almıştır. DP, basından gelen bu büyük desteğin karşılığı olarak, basına yönelik pozitif ve “sınırsız basın özgürlüğünü” temel alan tutum takınarak basın ile arasını son derece iyi tutmuştur³⁵³. Nitekim 14 Mayıs 1950 seçimleri Türkiye'de bir dönemin başlangıcı olmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşundan beri iktidarda olan CHP yerini DP'ye bırakmıştır. Bu zamana kadar DP'yi destekleyen gazeteciler de DP iş başına geldikten sonra bütün basın sorunlarının çözüleceğini düşünmüştür. CHP'yi destekleyen gazetelerde çalışanlar arasında bile DP'yi destekleyenlerin olduğu görülmektedir. Tarafsız gazetelerde DP'yi destekleyen bir tavır sergilemeye başlamışlardır³⁵⁴.

DP'nin siyasi arenaya çıktığı ilk yıllarda kendi yayın organı yoktur. Parti içi haberleşme, genelgeler, talimatlar ve yazışmalar sayesinde sağlanabilmiştir. Partinin önde

³⁵⁰ Oktay Demirtaş, “Başlangıçtan Günümüze Türk Basınında Alternatiflik Arayışları ve Alternatif Medya Olgusu”, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016, s. 69-70

³⁵¹ Şeker, *agm*, s. 47.

³⁵² Kabacalı, *age*, s. 162-163.

³⁵³ Bulunmaz, *agm*, s. 208.

³⁵⁴ Topuz, *age*, s. 177.

gelen isimlerinin Vatan, Kuvvet ve Tan gibi gazetelerde yazıları çıkmıştır. Demokratlar, seçim dönemlerinde sık sık, iktidara geldikleri zaman daha fazla serbestiyi temel alan bir basın kanunun çıkartılacağı sözünü vermişlerdir. Bu nedenle iktidara yakın gazete ve dergiler dışında basının büyük bir bölümü DP'yi desteklemiştir. DP'yi destekleyen gazetecilerden Nadir Nadi, Mümtaz Faik Fenik ve Cihat Baban 1950 genel seçimlerinde DP listesinden bağımsız milletvekili seçilmişlerdir³⁵⁵.

1950 seçimleriyle DP iktidara gelince uygulanmaya başlayan liberalizmden en çok faydalanan basın olmuştur. Bu dönemde gazetecilerin okuyucu sayısı, kullanılan kağıt ve mürekkep miktarı artmış, ithalatın kolaylaşması ile birlikte makine ve teçhizat konusunda yenileşme sağlanmıştır. DP'ye destek vermek amacıyla Anadolu'nun her köşesinde gazete ve dergiler çıkarılmış ancak bu yayınlar çok kaliteli baskı yapamamışlardır³⁵⁶.

DP dönemi liberal eğilimler açısından incelendiğinde, özellikle 1950'lerin ilk yarısı “beyaz devrim” olarak değerlendirilmiştir. Basın özgürlüğünü sağlayacağını vadetmesi nedeniyle DP Tek Parti Dönemi'nde sürekli baskı altında yaşayan basından geniş destek görmüştür. Bu dönemde, özellikle 1952'ye kadar, başlıca gazeteler olan Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Gece Postası ve bazen Vatan DP'yi desteklemiştir. 1952'den sonra ise desteklerini çekmişlerdir. Ulus ve halkçı CHP'nin, Zafer DP'nin, Kudret Millet Partisi'nin yayın organı olduğu için tavırlarında önemli bir değişim olmamıştır³⁵⁷. Dünya, Vakit ve Tercüman CHP'ye bağlı iken; Son Posta ve Her Gün DP'ye bağlılardır³⁵⁸.

DP iktidara geldiğinde ilk ele aldığı konu basın sorunu olmuştur. Hemen bir kanun tasarısı hazırlanıp Meclise sunulmuş ve bu tasarı seçimlerden iki ay kadar kısa bir süre sonra 15 Temmuz 1950'de Mecliste büyük bir çoğunluğun oyu ile kabul edilerek, 21 Temmuz'da yürürlüğe girmiştir. Bugün bir kısım değişikliklerle hala yürürlükte olan kanun bu Basın Kanunu'dur. Bu kanunla, 1931 Kanunu ve sonraki değişikliklerle kurulan Hükümetin basın üzerindeki kontrolleri hemen hemen kaldırılmıştır³⁵⁹. 1950 Basın Kanunu liberal karakterli bir

³⁵⁵ Öztürk, *agt*, s. 73.

³⁵⁶ Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, s. 393.394

³⁵⁷ Nuran Yıldız, “Demokrat Parti İktidarı(1950-1960) ve Basın”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 51, S. 1, Dergisi, 1996, s. 486.

³⁵⁸ Demirtaş, *agt*, s. 73

³⁵⁹ “1950 Basın Kanunu'na göre; Gazete ve dergi çıkartmak için artık Hükümetin izin vermesi gerekmez. Bir bildiri vermek yeterlidir. “Kötü ünlü” kişilerin gazetecilik yapmalarını yasaklayan her türlü yoruma elverişli eski maddeler yeni kanuna girmemiştir. Basın suçlarının yargılanması özel mahkemelere verilmiştir. Böylece gazeteciler yıllarca süren davalardan, ağır kırtasiyecilik işlemlerinden kurtulmuş olacaklardır. Cevap hakkı yeniden düzenlenmiş ve gazetelere gönderilen her çeşit cevap ve düzeltme yazılarının basılmasını önlemek

kanundur. Kanunun gerekçesinde ise şu ifadeler yer almaktadır: “Devlet bütün çalışmalarını, halk çoğunluğunun düşüncü ve görünüşüne uydurmalıdır. Halk çoğunluğunun düşüncü ve görünüşünü açıklayan araçlardan biri de basındır. Basının kendisinden beklenen görevleri yapabilmesi için bağımsızlığını sağlaması zorunludur. Modern demokrasi ilkeleri de bunu gerektirir. Basın özgürlüğüne dayanan demokrasiler gerçek demokrasi niteliğı taşırlar”³⁶⁰.

DP döneminde basınla ilgili yeni kanunlar çıkarılmaya devam etmiştir. Bu amaçla gazetecilerin sosyal haklarını tanımlayan “basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri düzenleyen 5953 sayılı 13 Haziran 1952 tarihli kanun” çıkarılmıştır. Bu kanunla gazetecilere, sendika kurmak, sosyal sigortalardan yararlanmak, işverenin gazeteci ile yazılı iş anlaşması yapma zorunluluğı, iş anlaşmasının bozmak isteyen gazete sahibinin gazeteciye kıdemine göre tazminat ödemesi, askerlikte, mahkûmiyet ve gazetenin kapanması durumlarında gazeteciye ücret ödenmesi ve haftalık tatil, yıllık ücretli izin gibi haklar verilmiştir³⁶¹. DP’nin basın alanında özgürlüklerin artmasını sağlayan iki yasa çıkarmasının yanı sıra özellikle kendi desteklediğı basına maddi destekler sağladığı da görülmektedir. DP’nin basına yönelik böyle bir politika takip etmesi basın kuruluşları arasındaki eşitlik prensibine aykırı düşmesine rağmen basın özgürlüğünün bu dönemde artmış olması liberal eğilimler arasında değerlendirilmelidir. Bu tür destekler yandaş basını ödüllendirmek, muhalif basını da özendirmek için tüm DP iktidarı süresince devam etmiştir. Destekler basın cezalarının uygulanması sırasında yandaş basını gözetmekten, kredi, arsa sağlama, kat çıkmaya izin verme, resmi ilan verilmesi, kağıt tahsisi vb. yoluyla gerçekleşmiştir. DP iktidara geçtikten sonra, basın suçlarını da içeren bir af kanunu çıkarmıştır. Bu kanunla, 15 Mayıs 1950 tarihinden önce işlenen suçlar hakkında takibat yapılmayacağı ve hükmedilmiş cezaların infaz olunamayacağı ifade edilmiştir. Kanun da ayrıca, yürürlüğe girmesinden evvel istenip de, 37. maddede günlük yayınlar hakkında dava ikamesi için gösterilen sürenin geçtiğı hallerde, 1881 sayılı Matbuat Kanunu gereğince altı aylık süre bitmemiş ise de yürürlük gününden itibaren bir ay içinde dava açılabilceğı hükmünü getirmiştir³⁶².

amacıyla mahkemelere bazı yetkiler tanınmıştır. Gazete sahipleri cezai sorumluluklarından kurtulmuşlardır. Yani, suç sayılan bir yazıdan genellikle yazar ve yazı işleri sorumludurlar. Gazete sahibinin ancak hukuki ve mali sorumluluğı vardır. Gazete sahipleri bu kanunla hapis cezalarından kurtulmuşlardır” Bkz. Topuz, *age*, s. 178-179; Ayrıca 1931 Matbuat Kanunu’ndaki 51. maddesi demokratikleştirilerek 31. madde olarak alınmış ve yurt dışında basılan yayınların Bakanlar Kurulu kararıyla sansür edilebilmesi öngörülmüştür. Bkz. Kabacalı, *age*, s. 164.

³⁶⁰ Bulunmaz, *agm*, s. 208.

³⁶¹ Topuz, *age*, s. 181.

³⁶² Demirtaş, *agt*, s. 72-73.

DP'nin iktidarda olduğu ilk yıllarda basın ile Menderes arasında bir “balayı dönemi” başlamıştır. Başbakan ilk olarak 1952’de Ankara’da gazete sahipleri ve başyazarlarıyla bir işbirliği toplantısı yapmıştır. Bu toplantılar bazen İstanbul’da bazen de Ankara’da aşağı yukarı her ay düzenlenmiştir. Eskiden Halk Partili olan bazı gazeteciler Menderes’le çok yakın ilişkiler kurmuşlar ve Hükümeti desteklemeye başlamışlardır³⁶³. Ancak iktidar ile basın arasındaki balayı dönemi çok uzun sürmemiştir. Bunun sayısız nedeni vardır. En başta da ekonomik nedenler gelmektedir. Halk umduğunu bulamamıştır. DP döneminde fiyatlar ucuzlamamış, gelirler artmamış, hayat pahalılığı ise durmadan yükselmiştir. Birtakım partililer görevlerini kötüye kullanarak yolsuzluklara yol açmışlardır. Çeşitli toplantılarda, parti kongrelerinde bunların eleştirisi yapılmış, hükümetin izlediği politika saldırılara hedef olmuştur. Toplantıları izleyen muhabirler bu eleştirileri olduğu gibi yazmış ve yazı işleri müdürleri ve sekreterler de bu haberlere geniş yer vermiştir³⁶⁴.

DP'nin ilk iktidar döneminde basına tanıdığı sınırsız ve karşılıksız güven duygusu, 1954 sonrası daha da güçlenmesi ve Türk siyasi hayatında egemen olması sonucunda, büyük bir değişime uğramıştır. İkinci iktidar döneminde basına karşı uygulanan “zorlamacı” ve tehditkâr üslup günden güne artarak devam etmiştir. Çıkarılan yasalar, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik düzensizlik ve her iktidarın kendi sözcülüğünü yapan basını oluşturma gayretlerinin bu dönemde de devam etmesi, Türk basın tarihi içinde sansür anlayışının en yüksek noktalara ulaştığı yıllar olarak önemli bir yere sahiptir³⁶⁵.

DP ile basın arasında ilişkiler ilk olarak 1953 yılında, daha sonra ise DP'nin 1954 yılında çıkardığı bir kanun tasarısı ile sekteye uğramaya başlamıştır. 1953 Temmuz’unda daha önce sıfat ve hizmetlerinden dolayı bakanlara yapılan hakaretin takibi şikayete bağlıyken, artık savcının, bakanın olurlarını alarak re’sen takibine bırakılması kabul edilmiştir. Muhalefetteki basın bunu “*iktidarı kaybetmekten korktuğu için, kendi durumunu kurtarmayı tasarlamak*” olarak, iktidar yanlısı basın ise “*ortalıktaki anarşik manzaraya son vermek*” olarak değerlendirmiştir. Ancak, bu dönemde DP'nin ekonomik ve siyasal alanda yeterli olmadığını gören basının muhalefetini arttırdığı görülmektedir³⁶⁶. 9 Mart 1954’te yayın yoluyla suç işleyenlere, ağır cezalar getiren bir yasa meclisten çıkmıştır. Böylece DP, “*devletin siyasi ve mali itibarını sarsan yayın*” adı altında yeni bir suç çeşidi ortaya çıkarmıştır. İktidar yanlısı gazeteleri maddi olarak destekleyecek formüller bulunurken,

³⁶³ Topuz, *age*, s. 180-181.

³⁶⁴ Topuz, *age*, s. 181-182.

³⁶⁵ Bulunmaz, *agm*, s. 204.

³⁶⁶ Bulunmaz, *agm*, s. 208.

muhalliflere devletin ilan ve imkânları kullandırılmamıştır. Şubat 1954'te Meclis'e verilen tasarı, yayın yoluyla ve radyo ile işlenecek bazı yeni cürümler getirmiş ve bunları ağır yaptırımlara bağlamıştır. Basın yoluyla itibarı kırarak, şöhret ya da servete zarar verecek bir hususun isnadı halinde 6 aydan 3 yıla kadar hapis ve bin liradan 10 bin liraya kadar ağır para cezası öngörülmüştür. Üstelik bu suçlar, devlet görevlilerine karşı işlendiğinde cezalar üçte birden yarıya kadar arttırılacaktır. İşin kötüsü de suçlanan gazeteciye, iddiasını ispat etme hakkı da verilmemiştir. 1954 sonbaharında, Ankara Toplu Basın Mahkemesi, Menderes Hükümeti ve DP aleyhtarı yazılarından dolayı Halkçı Gazetesi mensupları Hüseyin Cahit Yalçın'a 26 ay 20 gün hapis ve 4444 lira para cezası, Cemal Sağlam'a 65 ay 10 gün hapis ve 10886 lira para cezası, İbrahim Cüceoğlu'na 16 ay hapis ve 2666 lira 30 kuruş para cezası vermiştir. Gazetenin sahibi Nihat Erim ise 3553 lira para cezasına çarptırılmış, Yargıtay aşamasında bu ceza 100 bin liraya çıkartılmıştır³⁶⁷.

Basın özgürlüğünü yok eden bir hadise de 6-7 Eylül 1955 olayları ve sonrasında yaşananlar olmuştur. Nitekim olayların ardından sıkıyönetim ilan edilmiş, cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar tarafından basın toplantısı düzenlenerek, olayın faturası basına kesilmiş, olayların çıkmasının tek sorumlusu olarak basın gösterilmiştir. 10 Eylül günü sıkıyönetim komutanı Harbiye'de bir basın toplantısı düzenlemiş ve gazetecilere bir takım yasaklar koyduklarını açıklamıştır. Halkı heyecanlandırabilecek, hükümeti tenkit edecek ve çalışmalarını aksatacak haberler, sıkıyönetim çalışmalarını etkileyecek haberler, NATO devletleriyle ilgili haberler, darlık-kıtlık-yokluk haberleri, 6 Eylül olaylarının komünistlerden başkalarının yaptığı yolundaki yazı ve yorumlar, 6 Eylül olayları ile ilgili haber ve resimler, magazin sayfalarında halkı heyecanlandıracak resim ve yazılar ve ikinci baskı yapmak yasaklanmıştır³⁶⁸.

Basın ile hükümet arasındaki en sıkıntılı durumlardan biri de “*Neşir yoluyla veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkında kanunun*” mecliste kabulü ile ortaya çıkmıştır. 1954 seçimleri öncesi hazırlanan bu kanun, seçim öncesi DP'nin elini güçlendirmiştir. Kanunun 3. maddesi basın mensupları için en ağır özelliğe sahiptir. Ayrıca basın yoluyla yapılan haberlerin, kanunun birinci maddesine göre suç olarak kabul edilmesi durumunda haberde yer alan kişilerin şikâyetlerine gerek kalmaksızın soruşturma başlatılmaktadır. Böylece basınla ilgili liberal düşünceler bu kanunla kaldırılmıştır. Bu kanunla birlikte basın kanunun 36. maddesi de değiştirilmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun 161. maddesine ilave

³⁶⁷Hamza Çakır, Deniz Elif Yayalar, “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 3, 2017, s. 263-264.

³⁶⁸Çakır; Yayalar, *agm*, s. 265.

yapılarak basın suçlarının kapsamı da genişletilmiştir. CHP bu maddeye “gazeteciye ispat hakkı” tanınması yönünde bir ilave yapılmasını istediysen de bu teklif reddedilmiştir³⁶⁹.

1954 seçimleri sonrası gazetecilere yönelik ağır cezalar ardı ardına gelmeye devam etmiştir. 7 Haziran 1956 tarihinde DP iktidarı bu defa da, basın özgürlüğünün yitirilmesi olarak yorumlanan gazeteciliği ve gazeteleri, gazete haberlerini, yorumları sınırlayan, tekzip haklarını genişleten bir değişikliğe gitmiştir. 6733 sayılı kanunda ve “*Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun*” başlıklı kanunda yapılan bu değişikliklere göre; gizli yapılan toplantılardaki görüşmelerin veya alınan kararların yazılması, memleket ahlakını, düzeni bozacak şekilde heyecan uyandıracak tafsilat verilmesi yasaklanmış, basın yoluyla işlenen suçlarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu maddesinde yer alan tutuklama zorunluluğundan gazetecilerin muaf tutulması hükmü kaldırılmış, sorumlu müdür olabilmek için lise öğrenimi zorunlu kılınmış, cevap ve düzeltme yazılarının yayımlanmasını zorlayıcı koşullar öngörülmüş, yayınları içeriğinden söz ederek satanlarında cezalandırılmasına karar verilmiştir³⁷⁰.

DP iktidarında Türkiye’de gazetecilerin çalışma koşulları günden güne güçleşmeye devam etmiştir. İstanbul Gazeteciler Sendikası, 18-20 Nisan 1955 tarihleri arasında bir konferans düzenlemiştir. Bu konferanstan sonra Hükümetin gazeteciler sendikasına bakışı tamamen olumsuz bir hal almıştır³⁷¹. 1957 yılının ilk aylarından itibaren gazeteciler ile ilgili bir takım kovuşturmalar başlamıştır. Muhalefet liderlerinin gezilerini izleyen muhabirlerin copla kovalandıkları, fotoğrafçıların makinelerinin ellerinden alındığı bile görülmektedir. İstanbul Gazeteciler Sendikası bu olayları protesto etmek için 1957 yılının Temmuz ayında bir bildiri yayınlamıştır. Bu yüzden Sendika merkezinin kapısı mühürlenmiş, Sendikanın bildirisinin dışarıda Türkiye’yi küçük düşürücü amaçlara yönelmiş olduğu öne sürülmüştür. 1957 yılının Temmuz ayında Gazeteciler Sendikası 9 ay süreyle kapatılmıştır³⁷². 18 Mart 1958 tarihinde ise yeniden açılmıştır³⁷³.

1957 yılı sonrası oluşan ekonomik düzensizlik, dış borçların ödenmesinde yaşanan sıkıntılar ve Türk Lirası’nın değer kaybetmesi gibi nedenlerden dolayı, iktisadi olarak oldukça zor bir dönem yaşayan DP, yaşadığı oy kaybının ve siyasi gerginliğin de etkisiyle basına karşı olan baskıcı girişimlerini ve sansür uygulamalarını daha da sertleştirmiştir. DP, yeni dönemde

³⁶⁹ Deniz, *age*, s. 42-43.

³⁷⁰ Demirtaş, *agt*, s. 75

³⁷¹ İstanbul Gazeteciler Sendikası tarafından Başbakan Adnan Menderes’e 21 Nisan 1955 tarihinde gönderilen bilgilendirme telgrafı için bkz. Deniz, *age*, s. 57-58.

³⁷² Topuz, *age*, s. 198.

³⁷³ Deniz, *age*, s. 68.

basına yönelik ilk icraatı ekonomik anlamda basını zora sokan ve basın kuruluşlarının mevcudiyetlerini tehlikeye atan girişimleri gerçekleştirmek olmuştur³⁷⁴. Bu amaçla Hükümet 26 Kasım 1957’de yayınladığı bir kararname ile gazete ve dergi kâğıtlarının tek elden ithaline gidilmesine karar vermiştir. 1958 yılının ilk günü yayımlanan bir kararname ile de ilan ve reklamların tek elden dağıtımı kabul edilmiştir. Özel ticari ilanlar da hükümet denetimine alınmış ve Türk Basın Birliği Resmi İlanlar Limited Ortaklığı yetkilendirilmiştir. Denetim görevi de Devlet Bakanlığı’na verilmiştir. 3 Eylül 1958’de yayınlanan bir bildiri ile de hükümetin özel ve resmi ilan tarifelerini düzenlemek ve gazete dağıtımını ayarlamak için hazırlıklar yaptığı açıklanmıştır. Yabancı basın da bu tedbirlere karşı tepki göstermiştir. 9 Eylül 1958 tarihinde Basın Enstitüsü Başkanı, Menderes’e yazdığı mektupta endişe ile Türk basının durumunu izlediklerini, basın özgürlüğünün korunması için bütün devletlerin dikkatini çekmekle kendilerini görevli saydıklarını ve Türkiye’de basın özgürlüğünün tehlikeye girdiğini bildirmiştir³⁷⁵. Enstitü’nün aylık dergisinin Temmuz 1956 sayısında Türkiye’ye iki sayfa ayrılarak “*Türk gazetecileri vesayet altında*” başlıklı bir yazı yayınlanmıştır. Journal de Geneve ve Times gazetelerinde de bu olaylarla ilgili yazılar çıkmıştır³⁷⁶.

DP’nin basına yönelik uyguladığı baskıcı ve sansüre yönelik davranışların bir diğeri ise, 1958 yılının ortalarında Türkiye’ye gelen ve etkileri 1959 ve 1960 yıllarında da süren, Amerikalı gazeteci Eugene Pulliam’ın ülkesine döndükten sonra gözlemlerini yazması ile ortaya çıkmıştır. Başbakan Menderes’le önceden planlanan, ancak gerçekleşmeyen görüşmesi neticesinde ülkesine olumsuz bir izlenimle dönen Pulliam, Indianapolis gazetesinde çıkan yazısında Türkiye’deki gidişatın tehlikeli yönde olduğunu belirtmiştir. Bu yazıyı Türkiye’deki birçok gazetenin çevirerek yayımlaması, DP hükümetinin, çevirinin yayınlandığı gazeteler aleyhine 1959 ve 1960 yıllarında bile devam edecek olan ve “*Pulliam Davaları*” olarak ün salan davalar açmasına neden olmuştur. Pulliam’ın, “*Türkiye’de On İkiye Çeyrek Var*” başlıklı yazısı, Türkiye’deki siyasi istikrarsızlık ve ekonomik bozukluk neticesinde oluşan baskıcı bir ortamın meydana geldiği ve bunun olumsuz sonuçlar doğurabileceği algısına neden olmuştur. Bunun üzerine DP ülke içinde yazıyı yayınlayan gazete ve gazetecilere yönelik şiddetli tutumunu artırmaya devam etmiştir³⁷⁷.

³⁷⁴ Bulunmaz, *agm*, s. 210.

³⁷⁵ Çakır; Yayalar, *agm*, s. 267-268

³⁷⁶ Topuz, *age*, s. 188-189.

³⁷⁷ Bulunmaz, *agm*, s. 211.

1958 yılının Aralık ayında Adalet Bakanı Esat Budakoğlu, Meclis'te, 1954-1958 yılları arasında 238 gazetecinin mahkum olduğunu açıklamıştır. Yalnızca Mart 1954-Mayıs 1958 tarihleri arasında 1161 gazeteci hakkında soruşturma yürütülmüş, bunlardan 238'i mahkûm edilmiştir. Bu baskıcı politikalar nedeniyle gazeteciler yıldırılmış, çoğu zaman hükümetle karşı karşıya gelmemek için dikkatli bir üslup kullanmak durumunda kalmışlardır³⁷⁸. Görüldüğü üzere 1957-1960 yılları arasında DP ile basın arasındaki ipler tamamen kopmuştur. DP'nin 1960 yılında denemeye çalıştığı Tahkikat Komisyonu, baskı ve sindirme çabalarının son başarısız örneğini olmuştur. Komisyon adeta sivil bir otorite gibi çalışarak her fırsatta basın üzerinde denetim kurmaya çalışmıştır. DP iktidarının basına karşı giriştiği baskı ve sindirme yöntemleri, özel hayatı, kişilerin şeref ve haysiyetlerini koruma ya da devletin siyasi itibarını sarsıcı yalan haberleri engelleme gerekçeleriyle sunulmuştur³⁷⁹.

27 Mayıs 1960'ta ordu adına yönetime el koyan Milli Birlik Komitesi, anti-demokratik kanunların belirlenmesi için hukukçulardan oluşan bir komisyon kurmuştur. Bu komisyonun raporu ve basın özgürlüğünü önemli ölçüde sınırlayan kanunların kaldırılması gereği üzerinde duran yayınlar, Milli Birlik Komitesi'nin 13 Ekim 1960'ta "*Neşir Yoluyla veya Radyo ile yahut Toplantılarda İşlenen Bazı Cürümler Hakkında Kanun'u*" yürürlükten kaldırmasını sağlamıştır. Yine 29 Kasım 1960'ta da Basın Kanunu'nun birçok maddesi değiştirilmiştir. Bu değiştirilen maddelerin çoğu, 1950'de kabul edilen kanunda, 1956 yılında değişiklik yapılırken getirilen anti-demokratik hükümlerdir. Yine aynı gün Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesi değiştirilerek, DP döneminde tartışma konusu olmuş ve basını özellikle kamu hizmeti gören görevlinin denetlenmesi yönünden ilgilendirmiş olan "*ispat hakkı*" tanınmış ve bu hakkın kullanılma koşulları belirlenmiştir.

Basın üzerindeki baskı Milli Birlik Komitesi döneminde de devam etmiştir. İktidarı ele geçirenin basını da kontrol etme düşüncesinin fiile geçtiği yeni bir dönem yaşanmıştır. Nitekim Milli Birlik Komitesi, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında tutuklanıp, Yassıada'ya konulan ve bir süre sonra yargılanmalarına başlanan DP ileri gelenleri ile onların dönemlerindeki icraatları aleyhine her şey yazılmasına izin verirken, lehte tek bir cümle dahi yazılmasına müsaade etmemiştir³⁸⁰. Nitekim ilerideki bölümlerde de görüleceği gibi Konya'da da Askeri Müdahale öncesinde DP'yi destekleyen gazeteler, DP'nin iktidarı

³⁷⁸ Mehmet Sena Köseadağ, "*Çok Partili Dönemden Günümüze Yazılı Basın Alanında Yapılan Düzenlemeler ve Bunların Basında Temsili*", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Nisan 2016, s. 135.

³⁷⁹ Aydan Arıkan, "*1957-1961 Dönemi Türkiye'de Basının Durumu ve Basın İktidar İlişkileri*", Gaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 46.

³⁸⁰ Kabacalı, *age*, s. 188-189.

kaybetmesinden sonra ya sessiz kalmışlar yahut DP aleyhinde yazı ve haberlere sütunlarında yer vermekten geri durmamışlardır.

1.3.3. “Besleme Basın” Deyiminin Ortaya Çıkışı (Güdümlü Basın)

Besleme basın kavramı özellikle 1950 yılından sonra DP döneminde ortaya çıkmış bir kavramdır. Gazeteci Nezih Demirkent o yıllardaki durum ile ilgili “*O yıllarda rahmetli Adnan Menderes basının bir kanadıyla yakın dostluklar kurmuş hatta onlara menfaat sağlamıştı. Kamu ilanları belli gazetelere veriliyor, muhalifler cezalandırılıyordu. Mali kaynaklar yine DP’den yana olan gazetelere aktarılıyordu*” ifadelerine yer vermiştir. Bedii Faik de besleme basın nitelemesinin ilk kez Falih Rıfkı Atay tarafından kullanıldığını söylemektedir. Bedii Faik, kendi dönemlerinde devletten yardım almanın çok ayıplandığını ve asla kabul edilir bir şey olmadığını vurgularken, gazetelerin devletten yararlandığı tek kaynağın Basın İlan Kurumu’ndan gönderilen resmî ilanlar olduğunu, bunun da bütün gazetelere eşit biçimde dağıtıldığını ifade etmektedir. Ayrıca, iktidar tarafından banka ilanlarıyla desteklenen gazetelerin ise hoş karşılanmadığını, Falih Rıfkı Atay’ın bu tür gazeteler için “*besleme basın*” dediğini belirtmiştir. 1950-1960 yılları arasında, DP iktidarını destekleyen yayınlar yapan ve bu nedenle, kendilerine hükümetçe sağlanan çeşitli destek ve indirim kolaylıklarının yanı sıra resmî ilanların hükümet yanlısı basın organlarına dağıtımından da geniş ölçüde gelir elde eden ve yararlanan bu tür basın kuruluşları için o dönemde “*besleme basın*” deyimini kullanılmıştır

381

1950 yılından sonra DP tarafından resmî ilan dağıtımının organize edilmesini sağlamak için çeşitli kanunlar ve düzenlemeler yapılmıştır. 27 Kasım 1957 tarihli Kararname ile Basın Birliği tarafından kurulan Resmi İlanlar Şirketine yeni bir takım haklar tanınmıştır. Bu hakların en önemlisi, resmî ve özel bütün ilan ve reklamların, gazete ve dergilere ancak bu şirket aracılığıyla yayınlatılmasıdır. Prodüktörlerin gazetelerle doğrudan doğruya iş yapma imkanı kısıtlanmıştır. O tarihlerde yürürlükte bulunan 2490 Sayılı İhale Kanunu’nun 7-B maddesi ise tahmini bedeli 15 bin liranın üzerindeki ihalelerin mahalli gazeteden başka, birisi Ankara olmak üzere, iki büyük şehirde dörder defa yayınlatılmasını öngörmüş ve gazete seçimini doğrudan doğruya hükümete bırakmıştır. Resmi İlanlar Şirketi’nin bu uygulaması ve Kararnamenin bu şekilde uygulanması, 1960’lı yılların öncesinde mahalli basın ve büyük şehirlerdeki basın da dahil olmak üzere, hükümetlerle gazeteleri sık sık karşı karşıya getirmiş

³⁸¹ Arvas, *agm*, s. 358.

ve iktidar yanlısı gazeteler daha fazla ilan alıp, muhalefet yanlısı gazeteler bu ilanlardan yararlandırılmamışlardır. Bu da “*Besleme Basını*” ortaya çıkarmıştır³⁸².

Besleme basın yaratma açısından CHP ile DP karşılaştırıldığında her iki iktidarın da birbirinden farklı olmadığı görülmektedir. Çok partili döneme geçildiğinde basının tamamen CHP’ye bağımlı olduğunu söylemek mümkündür. Radyo ve Anadolu Ajansı devlet bütçesinden aldıkları parayla yaşamaktadır. Gazeteler ise, kâğıt tahsisi, makine ve malzeme ithali açısından iktidarın kararlarına bağlı olup, ilan gelirlerinin de iktidarın kontrolünde olduğu görülmektedir. Ayrıca kamu iktisadi teşekküllerinin reklamları da iktidarın emriyle dağıtılmaktadır. Gazeteler ancak İstanbul’dan topladıkları peşin satış parasıyla yaşadıklarından resmi ilan olmadan ayakta kalmaları mümkün değildir. CHP döneminde, satışı diğerlerinden az olduğu halde partinin sözcüsü Ulus hepsinden fazla ilan almıştır. CHP’nin desteğiyle 1947’de çıkan Tanin ve Memleket’e de yüksek ilan tahsisi yapılmıştır. DP iktidara gelince denge tümüyle tersine dönmüştür. Ulus’a hiç ilan verilmez olmuş, Demokratların Zafer, Türksesi, Son Havadis ve Son Posta gibi sözcüleri ise bol ilana kavuşmuştur. Kâğıt, makine ve malzeme tahsislerinde de aynı davranış gösterilmiştir. DP’yi destekleyeceği vaadinde bulunduğu için Milliyet de yayın hayatına başladığı 1950 yılında büyük mali destek görmüştür³⁸³.

1959 Ağustosundan itibaren tiraj ve abone esasına göre yürürlüğe giren kararname de kötüye kullanılmış, tiraj ve abone sayısı göz önünde tutulmaksızın DP destekçisi gazeteler birinci sıraya alınırken, Ulus, Dünya ve Yeni Gün gazetelerinin adları ilan listesinden çıkarılmıştır. Daha sonra da Yeni Sabah’ın da ilanları kesilmiştir. Kağıt tahsisi konusunda da DP’yi destekleyen gazetelere, tirajlarına göre büyük ölçüde kağıt verildiği, tarafsız ve muhalif gazetelere ise bu konuda çok hassas davranıldığı görülmektedir. Muhalefeti tutan gazeteler ve tarafsız basın kağıt darlığı yüzünden tirajını kesmek zorunda kalmıştır³⁸⁴. 1960’lara gelindiğinde gazetelerin çoğu “*Bu köşemizdeki yazılar sansüre uğramıştır. Yayımlayamıyoruz*” ifadesiyle ve sütunları boş bir şekilde çıkmışlardır. Kamuoyu, 27 Mayıs’tan kısa bir süre önce olayları öğrenememiş, gazeteler günün olayları hakkında yazamamıştır³⁸⁵.

³⁸² Arvas, *agm*, s. 359.

³⁸³ Koloğlu, *age*, s. 70.

³⁸⁴ Topuz, *age*, s. 191-192.

³⁸⁵ Arıkan, *agt*, s. 469.

1.3.4. Yerel Basın ve Siyasi İşlevi

Yerel basın; sınırları belirli bir yörede faaliyet gösteren, gazetecilik mesleğinin gerektirdiği görevleri ve işlevleri bu yörede yerine getiren ve bu doğrultuda sorumluluklar taşıyan, yöre halkının gözü, kulağı, dili olurken aynı zamanda yerel kamuoyunun oluşmasına katkılarda bulunan, yerel yönetimleri denetleyen, yaptığı haberler ve faaliyetler sonucunda gerek yöredeki insanlar arasında, gerekse yöre halkı ile yerel yönetimler arasında iletişimin sağlanmasına, yöredeki sosyal hayatın düzenlenmesine yardımcı olan, özellikle yörede halkın politik bilinçlenmesine ve siyasal hayata katılımında önemli roller üstlenerek demokrasinin özümsemesine ve sağlıklı bir şekilde işleyebilmesine önemli katkılarda bulunan kitle iletişim araçları olarak da değerlendirilmektedir. Anlaşılabacağı üzere yerel basın çok yönlü işlevlere ve önemli bir konuma sahiptir³⁸⁶.

Ulusal basına malzeme sağlayan yerel basın, doğrudan bölge halkıyla iç içe yaşadığı için bölgede gelişen olaylara çok daha yakındır. Bölgeyi ve bölge halkını daha iyi algılar. Yerel halk, kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini görür. Kendisi ve çevresi ile ilgili her şeyi yakından izler, olaylara sahip çıkar. Yerel iletişimin çevre koşulları içinde yerel gazeteler, kitle iletişim araçları açısından en önemli anahtar unsurlardır. Bu gazeteler, halkın günlük yaşamını düzenleyerek, halkı bilgilendirmek için yayınladıkları gibi aynı zamanda kanaatleri etkileme ve kamuoyu oluşturma özelliklerine de sahiptirler. Yerel gazeteler, seçimler ya da diğer etkinlikler döneminde de yerel halkın kanaatlerinin oluşmasında önemli role sahiptirler³⁸⁷.

Yerel basın çok geniş bir coğrafi alanda faaliyet göstermemektedir. Yerel basının konusu ve içeriği genelde dağıtımının yapıldığı bölgeden alınan bilgilerden oluşmaktadır. Ancak bilgilerin çok az bir bölümünü dışarıdan almaktadır. Örnekle açıklamak gerekirse Konya'daki bir yerel gazete, olağanüstü durumlar haricinde Kars'ta meydana gelen trafik kazasıyla ilgilenmez ve sütunlarında yer vermez. Okuyucunun da böyle bir habere ilgi duyması da beklenemez. Öte yandan yerel basının iç sayfalarında hükümet ve muhalefetin çalışmaları, ekonomi, felaket vb. ülkenin tamamını ilgilendiren konuları işlediği de görülmektedir. Yerel basın her il merkezinde bulunurken, bu illerin hemen hemen tüm

³⁸⁶ Yeşim Yakışır, “Medya- Demokrasi İlişkisi: Yerel Basın ve Basın İlan Kurumu”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016, s. 12.

³⁸⁷ Ali Murat Vural, “Bir İletişim Kurumu Olarak Yerel Basının Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki İşlevi ve Yerel Basın- Kamuoyu İlişkileri Eskişehir Basını Örneğinde Bir Uygulama”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir 1997, s. 173-174.

ilçelerinde de en az bir tane bulunmaktadır. Bu durum da yerel basının, ulusal basına göre sayısının çok daha fazla olmasına yol açmaktadır³⁸⁸.

Yerel basının güçlü olmasının yolu sorunları doğru tespit edip doğru öneriler ve çözümler getirebilmesinden geçmektedir. Yerel sorunların genel sorunlarla bağının kurulması, sorunun çözümünü hızlandıracak gibi aynı zamanda yerel basına saygınlık kazandıracaktır. Yerel basın bölgesinde güçlü olmalı, kamuoyu oluşturabilmeli, genelle bağlantı kurabilmeli ve sonuca ulaşabilmelidir³⁸⁹.

Yerel basının işlevi ve önemini Suat Sezgin şu şekilde özetlemektedir: “*Yerel basının işlevlerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Yöneten-yönetilen ilişkisi çerçevesinde kamu hizmetlerinin sağlıklı ve doğru biçimde halka duyurulması, yönetenin halk adına denetlenmesi, kamuoyu yaratılması yerel basının üzerindeki sorumluluklardan biridir. Beldelerde yerel yönetimlerin hizmetlerinin duyurulmasıyla birlikte yerel yönetim-yurttaş ilişkisinin sağlanması yerel basının önemli işlevlerinden bir diğeridir. Yerel basının işlevlerinden biri olan eğitim işlevi de yerel basında toplumsal kimliği ile önem kazanmaktadır. Ulusal iradenin doğru ve amaca uygun yansımada gerekli demokrasi kültürünün yerleştirilmesi, yerel basının en önemli işlevlerindendir. Genel haberlerin yanı sıra yaşanan dar bölgeye ilişkin haberlerin yayınlanması, o bölgenin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yaşadığı yerdeki olaylar ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olan bireyler, bu sorunlara karşı duyarlılık kazanmaktadır. Dolayısıyla bu duyarlılık sorunların çözümünde birlik, ortak amaç ve dayanışmayı doğurmaktadır. Özellikle ülkemizde bu anlamda yerel basının önemi oldukça fazladır. Gelişmişliğin ülke genelinde dengeli bir dağılım göstermediği gerçeğinden hareket edersek, yerel basının ülke gelişimi açısından ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır*³⁹⁰”.

1.3.5. Konya Yerel Basını

Bir mahalli basın tarihi o yerde matbaanın açılması ile başlamaktadır. Bu yüzden Konya yerel basınına incelemenden önce Konya’ya matbaanın ne zaman geldiğini bilmekte fayda vardır. Araştırmalar sonucu elde edilen matbu vesikalar, Konya’da vilayet kaleminde evrak basmak üzere basit bir “*taş basmanın*” mevcut olduğunu göstermektedir. Konya’da asıl matbaa ise Sultan Abdülaziz devrinde Konya valisi olan Burdurlu Tevfik Paşa zamanında

³⁸⁸ Oğuz Akçakoca, “Konya Yerel Basınının Yapısal ve İçerik Analiz İle Bir Yerel Basın Model Örneği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s. 7-8.

³⁸⁹ Akçakoca, *agt*, s. 25.

³⁹⁰ Suat Gezgin, “Türkiye’de Yerel Basın”, *Türkiye’de Yerel Basın*, Editör Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2017, s. 177-178.

kurulmuştur. Konya’da hükûmet eski konağında tam teçhizatlı vilayet matbaası kurularak, hükûmet merkezinin emri ile ilanları toplayan ve mahalli havadisleri yayan bir vilayet gazetesinin çıkarılması düşünülmüş ve 1869 yılında yıllık 60, altı aylığı 35 kuruş abonesi olan “*Konya*” adlı il gazetesi çıkarılmıştır. Konya resmi il matbaasından sonra kitap, gazete vs. basan tam teşkilatlı birçok özel matbaa da açılmıştır. Ancak Konya basını gerek fikir olgunluğuna, gerekse teknik üstünlüğe Cumhuriyet döneminde ulaşmıştır. Nitekim bu süreçte yayınlanan gazete ve dergilerin sayısı artmış, yeni harflerin kabulü de bu artışa yardım etmiştir³⁹¹.

Konya yerel basınında önemli bir yere sahip olan gazeteler kitle iletişim araçları içinde en önemli unsurlar olmuştur. Bu gazeteler yaptıkları haberler ve faaliyetleri sonucunda gerek Konya halkı arasında gerekse Konya halkı ile yönetenler arasında iletişimin sağlanmasına ve sosyal hayatın düzenlenmesine yardımcı olmuşlardır. Ayrıca yaptıkları yayınlar ile halkı bilgilendirdikleri, kanaatleri etkilemede ve kamuoyu oluşturmada önemli bir güce sahip oldukları görülmektedir.

Çalışmamızın zaman aralığını oluşturan 1946-1960 yılları arasında Konya’da birçok gazete ve derginin çıkarıldığı görülmektedir. Bu gazetelerin başlıcaları şunlardır; Babalık Gazetesi (1910-1952), Ekekon Gazetesi (1935-1950), Selçuk Gazetesi (1945-1950), Akyokuş Gazetesi (1947-1949), Küme Gazetesi (1948-1949), Yeni Konya Gazetesi (1949-...), Yeni Meram Gazetesi (1950- ...), Öğüt Gazetesi (1950-1952), Gürses Gazetesi (1950-1952), Bizim Şehir (1952), Mengene (1952), Ney- Sanat Edebiyat (1953), Durak (1953-1954), Kervan (1954), Öz Demokrat Konya (1957-1960), Işık Gazetesi (1958-1964)³⁹², Karaman (1949), Akşehir (1948) ve Zaman (1949)’dır³⁹³.

Konya’da 1946-1960 arasında çıkarılan dergiler ise; Konya Halkevi Aylık Kültür Dergisi (1936-1950), Teknik Dergi (1946-1947), Nur (1947), Milli Birliğin Sesi (1948), Milli Birlik (1949), Bozok (1949), Anıt (1949-1964), Türk Folklor Araştırmaları Dergisi (1949-1979), Çağrı (1957-...), Çağlayan (1957-1958), Özlem (1959)³⁹⁴, Hukuk ve İctihatlar Dergisi(1946), İvriz (1947) ve Üretim (1949)’dır³⁹⁵.

³⁹¹ Mehmet Önder, *Konya Matbuat Tarihi (Matbaalar, Gazeteler, Dergiler, Muharrirler, Kitaplar)*, Konya Halkevi Yayınlarından, Konya 1949, s. 6-7.

³⁹² Caner Arabacı vd, *Konya Basın Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2009, s. 5-7.

³⁹³ Önder, *age*, s: 41-43.

³⁹⁴ Arabacı vd, *age*, s. 8.

³⁹⁵ Önder, *age*, s. 66-67;73.

1.3.5.1. *Babalık (1910-1952)*

II. Meşrutiyet Dönemi'nde yayın hayatına girerek Cumhuriyet Dönemi'nde de devam eden, 42 yıl yayın hayatını sürdüren uzun soluklu özel bir gazetedir. Babalık gazetesinin ilk çıkış tarihi 23 Aralık 1910'dur. Sahibi Yusuf Mazhar'dır. Yusuf Mazhar ya da Mazhar Babalık, Bosnalı Nedim Bey'in oğludur. Gazete ilk başta Vilayet matbaasında daha sonra da özel matbaada basılmıştır. Bir müddet sonra kendi matbaasını kurarak burada basılmaya başlamıştır. Gazeteye Babalık adını, devrin Konya Valisi Arif Paşa vermiştir³⁹⁶.

İlk Konya basın tarihinin yazarı olan Mehmet Önder, Babalık gazetesini beş döneme ayırmıştır. Birinci dönem, 1910-1917 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde önceleri haftada bir defa çıkan gazete, zaman zaman 2, 4 ve 6 sayfa çıkmış, tanesi 10 paradan satılmıştır. Babalık çıktığı zaman başlık klişesinin altına "*Çiftçi, esnaf kardaşların ilerlemesine çalışır, her şeyden yazar, köylü gazetesidir*" ibaresi yer almıştır. Babalık gazetesinde bu dönemde çok ateşli ve milli yazılar yazıldığı görülmektedir. İkinci dönem 1917-1918 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde Konya valisi Muammer Bey'in tavsiyesi ile Babalık'ın adı "*Türk Sözü*"ne³⁹⁷ çevrilmiştir. 1918 yılına kadar 76 sayı yayınlanan Türk Sözü, haftada bir sayı çıkmış, 4 sayfa ve 3 sütun olarak tertip edilmiştir. Tanesi 20 paradır. Bu dönemde daha çok tarihi, ekonomik ve sosyal içerikli çalışmalar yayınlanmıştır. Üçüncü dönem, 1918-1930 yılları arasındadır. Milli Mücadeleyi de içine alan yıllarda Babalık gazetesi için verimli bir dönem olmuştur. 1921 yılından itibaren Babalık, bütün varlığı ile Milli Mücadele'ye katılmış, Dumlupınar Muharebesi'nin arifesinde Yusuf Mazhar matbaasını Garp Cephesi'nin emrine vermiştir. Özellikle Büyük Taarruz günlerinde bir biri ardına kazanılan zaferleri, Babalık gazetesi ilave baskılar yaparak halka müjdelemiştir. Babalık, cumhuriyetle birlikte çeşitli inkılapların da savunucusu olmuş, harf inkılabı ile birlikte yeni harfler ile çıkmaya başlamıştır. Babalık bu 12 yıllık dönemde günlük 2-4 sayfa çıkmış, fiyatı da 2,5 kuruş olmuştur³⁹⁸. Harf İnkılabı'na kadar pazar günleri de yayınlanmaya başlayan gazete haftalık 700 adetlik bir tiraj elde etmiştir. Babalık'ın dördüncü dönemi ise 1930-1946 yılları arasındadır. Aslında bu zaman dilimini gazetenin kapanış tarihi olan 1952'ye kadar uzatmak mümkündür. Şehvar Babalık'ın yazı işlerini Nazım Evren'den devralması ile bir idari değişim yaşanmıştır. Gazetenin son döneminde Nedime Babalık görevde bulunmuştur. Ancak bu dönemdeki asıl etkili güç Afif Evren'dir. 1935 yılında maddi

³⁹⁶ Arabacı vd, *age*, s. 90-91.

³⁹⁷ Gazete Muammer Bey'in Konya valiliğinden ayrılması ve İttihat Terakki yönetiminin zayıflaması ile eski adı olan "Babalık" adını almıştır. Bkz. Arabacı vd, *age*, s. 92.

³⁹⁸ Önder, *age*, s. 15-20.

sorunlarla uğraşan gazete bu sorunlarını aşamamıştır. Gazetenin CHP iktidarına yakınlığı ve kendi matbaasının olması bile onu bu zor günlerden kurtaramamıştır. Bu dönemde CHP'nin gazetesi olan Ekekon ile Babalık'ın mücadeleye girdiği de görülmektedir. Gazete 5 Aralık 1930'da sahibi Yusuf Mazhar'ın vefatı üzerine bir süre kapandıysa da tekrar yayınlanmaya başlamıştır. Bu dönemde yazı kadrosunda; Afif Evren, Ziya Çalık Şehabettin Uzlu, Feridun Nafiz Uzlu, Naci Fikret Başta, Hamdi Ragıp Atademir, Saadettin Nüzhet Ergun gibi önemli yazarlar bulunmaktadır. 1935 yılına kadar gazeteyi Yusuf Mazhar'ın eşi Nedime ve Yusuf Bey'in kardeşi ile birlikte Afif Evren çıkarmıştır. 1935 yılından sonra gazete Afif Evren'in şahsi gayretleri ile ayakta durmuştur³⁹⁹.

Babalık'ın son dönemi ise 1946'dan kapanışına kadar olan dönemdir. Bu dönemde bazen 2 bazen de 4 sayfa olarak hazırlanan gazetenin nüshası 5 kuruştan satılmıştır. Babalık, “*Şimdilik Günaşırı Çıkar Siyasi gazete*” alt başlığı ile haftada 3 gün, Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri çıkmıştır⁴⁰⁰. 15 Haziran 1949'dan itibaren ise, “*Günlük Siyasi Gazete*” alt başlığı ile çıkmaya başlamıştır⁴⁰¹. 15 Nisan 1947 tarihli sayıdan itibaren gazete Mevlana türbesini tasvir eden bir resmi logo olarak kullanmıştır⁴⁰². Gazetenin 1946 yılındaki sayılarında birinci sayfasında genellikle başmakale, siyasi iç haberler ve “*Yerine Göre*” adlı kısımda aktüel haberler, ikinci sayfasındaki “*Şehirde ve Yurtta*” adlı kısımda Konya'dan ve yurttan haberler ve üçüncü ve dördüncü sayfasında ise reklam ve ilanlar yer almıştır⁴⁰³.

Gazetenin 1947 yılındaki sayılarında dış devletlerle ilgili haberlere ve makalelere yer vermeye başlandığı görülmektedir⁴⁰⁴. Özellikle Truman Yardımı nedeniyle Amerika ile ilgili haberlerin çokluğu dikkat çekmektedir⁴⁰⁵. Yine “*Yerine Göre*” bölümü ilk sayfada yerini almaya devam etmiştir⁴⁰⁶. İkinci sayfa genellikle şehirden ve yurttan haberlere ve çeşitli konulardaki makalelere ayrılmıştır. Üçüncü ve dördüncü sayfalar da ise spor haberleri, reklam ve ilanlara yer verilmiştir. Gazetenin diğer yıllardaki sayılarında Konya'nın ileri gelenleri ve dini konular ile ilgili bilgilere de rastlamak mümkündür⁴⁰⁷.

³⁹⁹ Arabacı vd, *age*, s. 115.

⁴⁰⁰ *Babalık*, 3 Ocak 1946, Y. 35, S. 6596, s. 1; *Babalık*, 2 Mart 1946, Y. 36, S. 6621, s. 1; *Babalık*, 9 Şubat 1946, Y. 36, S. 6612, s. 1.

⁴⁰¹ *Babalık*, 15 Haziran 1949, Y. 39, S. 7120, s. 1.

⁴⁰² *Babalık*, 15 Nisan 1947, Y. 37, S. 6797, s.1.

⁴⁰³ *Babalık*, 18 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6685, s. 1-4; *Babalık*, 16 Mart 1946, Y. 36, S. 6627, s. 1-4.

⁴⁰⁴ *Babalık*, 1 Şubat 1947, Y. 37, S. 67-66, s. 1.

⁴⁰⁵ *Babalık*, 15 Haziran 1949, Y. 39, S. 7120, s. 1.

⁴⁰⁶ *Babalık*, 24 Mayıs 1947, Y. 37, S. 6813, s. 1; *Babalık*, 13 Mayıs 1947, Y. 37, S. 6808, s. 1.

⁴⁰⁷ *Babalık*, 5 Ağustos 1947, Y. 37, S. 6844, s. 2; *Babalık*, 19 Temmuz 1947, Y. 37, S. 6837, s. 2; *Babalık*, 3 Eylül 1948, Y. 38, S. 7003, s. 2.

1948 yılında “Atatürk’e göre Konya” adlı Afif Evren’in yazdığı ve naklettiği bir tefrika eser yayınlanmıştır⁴⁰⁸. 1949 yılında gazetenin sayfa sayısının 2 sayfaya düştüğü, ilk sayfasında siyasi haberlerin yanı sıra şehirden yurttan haberlere yer verildiği ve “Yerine Göre” köşesinin devam ettiği görülmektedir. İkinci sayfası reklam ve ilanlar için ayrılmıştır⁴⁰⁹. 1950 yılında da 2 sayfa çıkarılan gazetede yine ilk sayfa iç ve dış siyasi haberlere, ikinci sayfa şehir ve yurttan haberlere, reklamlara ve ilanlara ayrılmıştır⁴¹⁰. 1951 yılındaki sayılarda da aynı durum devam etmiştir.

Yazarlarından bazıları; Afif Evren (başmakale yazmıştır), Sofu Tuğrul, Suat Yeşilyurt, Fakih Özlen ve Muzaffer Erdoğan sayılabilir. Afif Evren “Yolcu” müstear adıyla “Yerine Göre” adlı köşede aktüel fıkralar yayınlamıştır. Yine Afif Evren A. Sabri, Ahioğlu, Evren oğlu, Ahmet. A müstear ad ile de yazılar yazmıştır⁴¹¹.

DP iktidarında Babalık gazetesinde resmi ilanlar ile ilgili sıkıntı yaşandığı görülmektedir. Gazetede Anadolu’da günlük bir gazeteyi besleyen en kuvvetli memba ve imkânın resmi ilan olduğu, Babalık gazetesinin bütün rica, resmi müracaat ve isteklerine rağmen, resmi daire ve teşekküllerin çoğunun yalnız bir gazeteyi tercih ettikleri ve pahalı da olsa, ilanlarını o gazeteye verdikleri belirtilmiştir. Ayrıca Kırk yıllık bir müessese ve gazete olan Babalık’ın, fedakârlık ve feragat ile yaşatılmaya çalışıldığı, yine aynı karar ve azmi taşıdıkları ve kısa bir zaman sonra, kuvvetli bir kadro ve kalite ile tekrar günlük çıkmayı umdukları belirtilmiştir. Ayrıca gazetenin haftada iki defa, salı ve cuma günleri dört sayfa, bazen altı sayfa olarak çıkmaya devam edeceği, memleket meselelerine, gençlik ve fikir hareketlerine daha geniş yer ve önem verileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bundan sonra tenkitlerin daha sık ve kuvvetli yapılacağı da dile getirilmiştir⁴¹².

Yine Babalık gazetesinin 36. Kuruluş yıldönümü ile ilgili yayınlanan başka bir yazıda, gazetenin dar ve zıt zihniyetlere rağmen yaşatılabildiğinden ve özellikle Anadolu’da özel teşebbüslerle bir gazeteyi otuz beş yıl aralıksız çıkarabilmenin güçlüğünden bahsedilmektedir. Yazının devamında, gazetenin “*yorulmadan, durmadan devlet ve halk menfaatleri için yazdığı ve yazacağı, inkılaba yararlı yayınında devam edeceği*” ifade edilmiştir⁴¹³.

⁴⁰⁸ Babalık, 26 Ekim 1948, Y. 38, S. 7025, s. 2. Tarihli sayıdan başlayarak 25 Kasım 1948 tarihli sayıya kadar devam etmiştir.

⁴⁰⁹ Babalık, 3 Kasım 1949, Y. 39, S. 7231, s. 1-2.

⁴¹⁰ Babalık, 6 Eylül 1950, Y. 40, S. 7480, s. 1-2.

⁴¹¹ Önder, age, s. 21-22.

⁴¹² “Gazetemiz”, Babalık, 10 Ekim 1950, Y. 40, S. 7505, s. 1.

⁴¹³ “Babalık 36 yaşında”, Babalık, 10 Aralık 1946, Y. 36, S. 6599, s. 1.

Türkiye’de yerel basının gerektiği kadar önemsenmediğine dair yazılar da Babalık gazetesinin sütunlarına yansımıştır. Konya’da fikir hayatına önem verilmemesi buna karşın Avrupalıların Babalık gazetesini Viyana’ya götürmeleri ile ilgili bir köşe yazısı da kaleme alınmıştır. Yazıda Babalık gazetesinin yurt dışında gördüğü ilgiyi yurt içinde göremediği belirtilmiştir⁴¹⁴.

Gazetenin ilgi görmediğine dair imtiyaz sahibi Nedime Babalık Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye 1 Mart 1946 tarihli bir yazı göndermiştir. Yazısında 1910 yılında kurulan ve Milli Mücadele’nin başından beri inkılabın mütevazı bir işçisi olarak çeşitli mahrumiyetlere rağmen yayın hayatına devam eden Babalık gazetesinin Konya İdare Kurulu tarafından hiçbir ilgi görmediğini, buna rağmen Konya milletvekili Şevki Ergun’un çıkarmakta olduğu Ekekon gazetesine 10 bin lira para yardımı yapıldığı ve bu gazeteye yapılacak yardımın Babalık gazetesinden de esirgenmemesi gerektiği belirtmiştir⁴¹⁵.

Babalık Gazetesinin 9 Mart 1946 tarihli sayısında “Kağıt Derdimiz” başlıklı bir yazıda Anadolu gazeteleri ve gazeteciliğinin dertleri ve ihtiyaçları ile ilgilenilmediğinden şikayet edilerek, kağıt darlığından dolayı çoğunun iki sayfa ve haftada en fazla üç gün çıkarıldığı, bu yüzden de çevrelerinin kültür ve haber ihtiyaçlarını karşılayamadıkları belirtilmiştir⁴¹⁶.

Nedime Babalık’ın Konya’daki CHP teşkilatına sattığı 17 ciltlik Babalık gazetesinin koleksiyonunun parti tarafından Konya Halkevine bağışlanması üzerine, Enstitü Müdürü Yavuz Abadan, CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği 1 Ocak 1949 tarihli yazıda bu koleksiyonun enstitüye devredilmesini istemiştir. CHP Konya Milletvekili Muhsin Adil İnal ise Halkevi başkanlığına yazdığı 21 Şubat 1949 tarihli bir yazı ile Babalık Gazetesi koleksiyonunun Türk İnkılap Enstitüsü tarafından istendiğini bildirmiştir. Halkevi Başkanı Vehbi Bilgin ise CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği 29 Mart 1949 tarihli bir yazı ile bu

⁴¹⁴“Bir vilayet gazetesine Avrupalıların verdiği önem başlığını okuyan tabii hem garip bulacak hem de şaşacak... Bir vilayet gazetesinin Avrupa’nın başkentinde işi ne? Evet, Babalık’ın eski harfler zamanı koleksiyonlarından bir takımı Viyana’da, Viyana Krallık Kitapsarayındadır. Avusturyalı müsteşrikler, on iki yıl önce gazetenin koleksiyonunu yapan bir zata, belki de dolgun bir para vererek o nüshaları satın almışlar, içinde bulunan mahalli tetkik yazılarından faydalana gelmişlerdir. Onlar, bilim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyorlar. Biz otuz altı yıldır, memlekette fasılasız hizmet eden gazeteye küçük bir yardımı bile aklımızdan geçirmiyoruz. Geçmişte Babalık’a yapılmak istenilen bir yardım, kurucusunun ölümünden sonra bir felakete inkılap ettirilmiştir. Tanrı müsebbiplerinin tahrikât ve taksiratını affeyliye!” Bkz. Yolcu, “Babalık Viyana’da”, Babalık, 21 Kasım 1946, Y. 36, S. 6736, s. 1.

⁴¹⁵ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 1 Mart 1946.

⁴¹⁶ “Kağıt Derdimiz”, Babalık, 9 Mart 1946, Y. 36, S. 6624, s. 1.

koleksiyonun Konya halkı için önemine değinerek, Türk İnkılap Enstitüsü'ne gönderilip gönderilmemesi hususunu CHP Genel Sekreterliğe bıraktıklarının belirtmiştir⁴¹⁷.

Gazetenin tek parti dönemi iktidarında siyasal yayın ve içerikten öte, haber veren ve ticari reklamlar yayınlayan bir gazete olması dikkat çekmektedir. Meşrutiyet dönemindeki fikir tartışmalarına bu dönemde rastlanılmamaktadır. Bu süreç DP iktidarına kadar devam etmiştir. İnkılaplara yakın bir çizgide yayın yapan Babalık, DP döneminde muhalifliği seçmiştir ve sonucuna da katlanmıştır. Gazetenin 1930'lu yıllardaki yayın politikası 1950'li yıllarda da devam etmiştir⁴¹⁸. CHP'yi destekleyen bir gazete olmasına rağmen yukarıda da ifade edildiği gibi tek parti döneminde de beklediği desteği görememiştir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde tek parti dönemi iktidar yanlısı gazetelerin hepsinin CHP açısından aynı değere sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

1.3.5.2. *Ekekon (1935-1950)*

Yerel basında İttihatçı geleneğin devamı niteliğindeki, merkez parti yerel gazete çıkarma ilişkisinin Cumhuriyet dönemindeki örneği Konya'da Ekekon gazetesi olmuştur. Gazete, CHP yerel yönetimi tarafından yayınlanmış, toplumsal düşünce ve fikir hayatında önemli bir yere sahip olarak basın tarihinde yerini almıştır. Gazete 14 Mart 1935 tarihinde "*Gündelik siyasal, ulusal gazete*" alt başlığı ile CHP il yönetimi tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin adını Atatürk vermiştir. Dört sayfa 5 sütun olan gazetenin fiyatı 3 kuruştur. Ekekon'un sahibi Şevki Ergun olup, yazı işleri müdürü Ziya Çalık'tır. Gazetenin başlığı yanında amblem olarak CHP'nin kırmızı renkli altı oku üzerinde Konya Atatürk Anıt'ı kullanılmıştır. Başlık altında kırmızı yazıyla, "*Ekekon'un ilk sayısı, yurdun kurtarıcısı, ulusun en yükseği, tarihlerde geçen büyüklerin en büyüğü, eşsiz Kamal Atatürk'e özden gelen sevgi bağlarını, saygılarını sunmakla en sonsuz kıvanç duyar.*" cümlesi yer almıştır. Gazetenin ilk sayısında Şevki Ergun'un "*Ekekon Neden Çıkıyor?*" başlıklı bir başmakalesi yayınlanmıştır. Bu makalede gazetenin CHP'nin olduğuna vurgu yapılmıştır. Gazetenin üçüncü sayfasındaki "*Halk Sütunu*" başlıklı köşede yer alan "*CHF, halkın haklı şikâyetlerini, dileklerini öz bir ata gibi dinler*", "*Gazetemiz ulusal ve halkçı, özden ve kökten Cumhuriyet Halk Fırkasının fikir yayıcısı olduğunu ispat ederek kıvanç duymuş olur*" cümleleri ile de gazete kimliğine vurgu yapmıştır⁴¹⁹. Yine gazetenin 29 Ekim 1945 tarihindeki sayısında gazetenin adının yanında "*İnönü Türk Birliğinin ta kendisidir*" ifadesine yer verilmesi de gazetenin kimliği hakkında

⁴¹⁷ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 29 Mart 1949.

⁴¹⁸ Arabacı vd, *age*, s. 116.

⁴¹⁹ Arabacı vd, *age*, s. 227-228.

bilgi vermektedir⁴²⁰. Ayrıca gazete 21 Temmuz 1946 Genel Seçimler öncesindeki sayılarında “Eksikliklerini giderecek, aksaklıklarını kaldıracak yine CHP’dir. Buna inan!...”, “Oyunu kullanırken sana hizmet edeni unutma!” ve “Yurttaş! Oyunu CHP’ye ver! Aldanmayacaksın...”, “CHP Türk Milletinin varlık ifadesidir”, “CHP seçimi tek dereceli yapan partidir” gibi ifadelerle yer vererek Konya halkını CHP’ye oy vermeye davet etmektedir⁴²¹.

2 Ocak 1945 tarihinde gazete başlığının altında “Şimdilik gün aşırı çıkar siyasi gazete” alt başlığı ile çıkmaya başlamıştır. Satış fiyatı 5 kuruştur. Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri olmak üzere haftada 3 gün, 4 sayfa olarak çıkmıştır⁴²². 3 Eylül 1945’ten itibaren Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri yayınlanmaya başlamıştır⁴²³. Gazetenin satış fiyatı 2 Kasım 1945’ten itibaren 7 kuruşa yükselmiştir⁴²⁴. 15 Ekim tarihinden itibaren gazetenin adının kırmızı renkte yazıldığı görülmektedir. Daha önceki sayılarda kullanılan CHP’nin altı oku üzerinde yer alan Konya Atatürk Anıtı’ndan oluşan amblem de kaldırılmıştır. 4 sayfa olarak çıkmaya devam etmiştir⁴²⁵. Gazetenin 1947 yılındaki sayılarında gazete başlığı yeniden siyah renk ile çıkmaya başlamıştır⁴²⁶. 12 Nisan 1948 tarihindeki sayısında gazetenin başlığının tekrar kırmızı renkle çıktığı görülmektedir⁴²⁷.

Ekekon gazetesinin ilk sayfasında yurttan ve dünyadan haberlere, İkinci ve üçüncü sayfasında “Şehir Haberleri” adlı köşede Konya’dan haberlere, “Görüşlerim” adlı köşede eğitici konulara, “Hikaye” adlı köşede ise farklı içerikteki hikayelere yer verilmiştir. Ayrıca tefrika eserlerin de yayınlandığı görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü sayfasında ise reklam ve ilanlar yer almıştır⁴²⁸.

Gazetede yer alan yazarlar arasında şu isimler sayılabilir: Şevki Ergun Ziya Çalık, Yusuf Akyurt, Ferit Uğur, Sıraç Aydın Taşbaş, M. Nedim Güntel, Naim Onat, Ahmet Bilge, Ziya Tuğrul, Hicri Göncel, Fevziye A. Erinc, İsmail Hakkı Konyalı, Sadrettin Karatay, Hulki Karagülle, İhsan Hınçer, Ömer Keskin, İhsan Eke, Muvafak Sami Onat, Celalettin İmer,

⁴²⁰ Ekekon, 29 Ekim 1945, Y. 11, S. 2427, s. 1.

⁴²¹ Ekekon, 17 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2540, s. 1-3.

⁴²² Ekekon, 2 Ocak 1945, Y. 10, S. 2300, s:1; Ekekon, 4 Ocak 1945, Y. 10, S. 2301, s. 1; Ekekon, 6 Ocak 1945, Y. 10, S. 2302, s. 1.

⁴²³ Ekekon, 3 Eylül 1945, Y. 11, S. 2404, s. 1.

⁴²⁴ Ekekon, 2 Kasım 1945, Y. 11, S. 2429, s. 1.

⁴²⁵ Ekekon, 15 Ekim 1945, Y. 11, S. 2421, s. 1.

⁴²⁶ Ekekon, 3 Ocak 1947, Y. 12, S. 2608, s. 1.

⁴²⁷ Ekekon, 12 Nisan 1948, Yıl:14, Sayı:2804, s:1.

⁴²⁸ Ekekon, 6 Ocak 1945, Y. 10, S. 2302, s. 1-4; Ekekon, 3 Şubat 1945, Y. 10, S. 2314, s. 1-4; Ekekon, 24 Aralık 1945, Y. 12 S. 2450, s. 1-4; Ekekon, 1 Mart 1946, Y. 11 S. 2479, s. 1-4; Ekekon, 29 Kasım 1946, Y. 12 S. 2593, s. 1-4; Ekekon, 21 Şubat 1947, Y. 12 S. 2629, s. 1-4; Ekekon, 23 Ocak 1948, Y. 13, S. 2770, s. 1-4; Ekekon, 28 Ekim 1949, Y. 15, S. 3036, s. 1-4.

Cemal Oğuz Öcal, Namık Ayas, Hayri Kalvon, Nurettin Rüştü Büngül, Muzaffer Çankaya, Ömer Keskin, Naci Fikret Baştak, Edip Nazım Ermaral, Basri Gökkaya, Suat Yeşilyurt (Abanazır) ve Celalettin Kışmır'dır⁴²⁹.

1948 yılında gazetenin CHP Genel Sekreterliğinden bazı isteklerde bulunduğu ancak isteklerinin karşılanmadığı görülmektedir. CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanı Mümtaz Ataman'ın 16 Aralık 1948 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği bir yazıda Ekekon gazetesinin CHP Konya İl İdare Kuruluna devri ile ilgili olarak Şevki Ergun ile yapılan anlaşma sonucunda bu gazetenin 1 Ocak 1948 tarihinden itibaren CHP tarafından çıkarılması için hazırlıklara başlandığı ve gazetenin kendi matbaasında basılması şartıyla matbaanın iki sene için kiraya verilmesinin İl İdare Kurulu tarafından uygun görüldüğü belirtilmiştir.

Bu yazışmalara karşılık olarak 1949 yılında CHP Genel Sekreteri Konya Milletvekili T. Fikret Sılay, CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği 12 Ocak 1949 tarihli bir yazıda, CHP adına memlekette sadece Ulus gazetesinin çıkarıldığını, hesabı, karı ve zararı parti hesabına olan Ulus gazetesinden başka aynı şekilde şimdilik başka bir gazete çıkarmamayı prensip olarak kabul ettiklerini, bundan dolayı da Konya İl İdare Kurulunun Ekekon gazetesini parti adına çıkarmamaları için tavsiyede bulunduklarını ancak bunun iyi anlaşılmadığını belirtmiştir. Yazısının devamında ise Akyokuş gazetesini Demokrat Parti çıkarıyor diye Ekekon gazetesinin de Konya İl idare Kurulunca çıkarılmasının doğru olmadığını, gazetenin parti adına değil partili adına çıkarmanın daha doğru olacağını ifade etmiştir. Bunun yanında diğer illerde olduğu gibi Parti İdare Kurulunda veya dışında bulunan partililer tarafından aralarında bir şirket kurmaları ve gazeteyi çıkarmaları halinde, yardım amacıyla matbaanın kendilerine en düşük fiyat ile kiraya verilmesinin ve matbaa işlerini beraber yaparak, zararların matbaadan telafi edilmesinin mümkün olabileceğini bildirmiştir. Bu yazıya karşılık olarak CHP İl İdare Kurulu başkanı tarafından CHP Genel Sekreteri Tefik Fikret Sılay'a gönderilen 21 Şubat 1949 tarihli yazıda CHP İl İdare Kurulunda yer alan kişiler tarafından bir şirket kurularak günlük bir gazete çıkarılmasına karar verildiğini ancak matbaadaki eksikliklerin parti tarafından giderilmesi halinde kurulması düşünülen şirketin faaliyete geçerek gazetenin çıkarılmaya başlanacağı bildirmiştir. Ayrıca Ankara'dan Ulus

⁴²⁹ Arabacı vd, *age*, s. 229-228; M. Nedim Güntel şiir ve fikir sütununda yazmıştır. Suat Yeşilyurt (Abanazır) çeşitli makaleleri ve gün aşırı köşesinde "Eloğlu" imzasıyla aktüel ve edebi fıkraları vardır. M.Sami Onat, "Deli" adlı piyesi yayınlamış ve çeşitli makaleler yazmıştır. Namık Ayas, şehir muhabiridir. Sık sık röportajlar ve makaleler yayınlamıştır. Basri Gökkaya Almancadan edebi tercümeler yapmış ve sık sık çeşitli makaleler yazmıştır. Celaleddin Kışmır'ın ise orijinal hikâyeleri ve çeşitli konularda sanat ve aktüel yazıları yayınlamıştır. Mehmet Önder köycülüğe dair makale şiir ve aktüel yazılar yazmıştır Muammer Karabağlı, Necip Akan, Türkan Onat, Şahap Gensoy, Fakih Özlen, Baha Vefa Karatay diğer yazarlardır. Bkz. Önder, *age*, s. 38

matbaası uzmanlarından birinin Konya'daki parti matbaasının eksikliklerinin belirlenmesi için gönderilmesi de istenmiştir⁴³⁰.

1949 yılında Konya Milletvekili T. Fikret Sılay tarafından CHP İl İdare Kuruluna gönderilen Mart ayındaki başka bir yazı ise Konya'daki matbaayı görüp eksikliklerini tespit etmek üzere bir teknisyen gönderileceği, bu teknisyenin işlerini bitirdikten sonra Karaman'a giderek çalışmadığı söylenen matbaayı da göreceği bildirilmiştir⁴³¹.

Görüldüğü üzere bu süreçte Ekekon gazetesi CHP'den beklediği desteği alamamıştır. 1949 yılının ilk günlerinde 7 kuruştan satılan gazetenin fiyatı 24 Ocak'tan itibaren artarak 10 kuruş olmuştur⁴³². Ekekon gazetesi 1950 yılının Şubat ayından itibaren de günlük ve sadece 2 sayfa olarak çıkmaya başlamıştır ve fiyatı 5 kuruşa indirilmiştir. Gazetenin adının altında “*Günlük siyasi gazete*” alt başlığı kullanılmıştır⁴³³. 4 Nisandan itibaren gazete tekrar 4 sayfa yayınlanmaya başlamış fiyatı 7 kuruşa yükseltilmiştir⁴³⁴.

Ekekon Gazetesinin kağıt sıkıntısı çekmesi üzerine CHP Genel Sekreterliği, gazeteye verilmek üzere 250 kilo kağıt postalanmasını 26 Ocak 1950 tarihli bir yazı ile CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanlığına bildirmiştir⁴³⁵. CHP İl İdare Kurulu Başkanı Vehbi Bilgin, CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği 17 Mayıs 1950 tarihli bir yazıda Ekekon gazetesinin CHP'nin en dar zamanında partiye destek olması gerekirken seçime 15-20 gün kala mesul müdürü Besim Ergun'un kendisine üç bin lira verilmediği takdirde gazeteyi kapatacağını söylediği belirtilmiştir. Ayrıca yazıda, Besim Ergun'un bu hareketinin siyasal ahlaka uymadığı, gazeteyi çıkarmakta maddi güçlük olması halinde bütün kağıt ve matbaa masraflarının CHP tarafından ödenmek şartıyla Ekekon'un çıkarılmasının rica edildiği ancak bu isteğin olumsuz karşılandığından dolayı çıkarılmadığı ifade edilmiştir. Bu süreçte Ekekon gazetesi çıkarılmazken muhalif Meram gazetesinin hücumları karşısında partinin müdafaasız bırakıldığı da belirtilmiştir. Ortaya çıkan durumu inceleyen idare kurulunun bu hareketi siyasi bir ihanet olarak gördüğü ve Besim Ergun'un ise asıl maksadının binayı devretmek için 3-5 bin lira arasında bir hava parası temin etmek olduğu yazışmalara yansımıştır. İdare Kurulu, işin mahkeme kanalı ile çözümlenebileceğini bildirmiştir. CHP Genel Sekreteri T. Fikret Sılay tarafından CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen 22 Haziran 1950 tarihli bir yazıda da Konya İl idare Kurulu tarafından mahkemeye müracaat edilmesine karar verilen

⁴³⁰ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 21 Şubat 1949.

⁴³¹ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1.

⁴³² Ekekon, 24 Ocak 1949, Y. 14, S. 2922, s. 1.

⁴³³ Ekekon, 16 Şubat 1950, Y. 15, S. 3084, s. 1.

⁴³⁴ Ekekon, 16 Şubat 1950, Y. 16, S. 3121, s. 1.

⁴³⁵ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 26 Ocak 1950.

Ekekon Gazetesi mesul müdürü Besim Ergun aleyhine dava açılıp açılmadığı şayet dava açıldıysa hangi avukatın bu davayı takip ettiği, dava açılmamış ise davanın şekil ve mahiyetini tayin etmek üzere akdedilen mukavele ve ihtarname ile karşı tarafın verdiği cevabın tasdikli suretlerinin gönderilmesi istenmiştir⁴³⁶.

İnkılapların yayılmasında öncülük ederek bunların toplumda yerleşmesi amacını güden gazete çok partili sisteme geçişle birlikte devletin imkânlarını kullanmayı terk edince kendi ayakları üstünde durmakta zorlanmış ve 1 Mayıs 1950 tarihinde yayınına son vermiştir⁴³⁷. M. Fahri Nedim, “Ekekon Nasıl Kapandı?” başlıklı yazısında Ekekon’un kapanma nedenlerini şu ifadeleri ile açıklamıştır: “1946-1950 Demokrasi çekişmeleri içinde CHP yayın organı Ekekon aniden kapanıverdi. Gazete sahibi ve Neşriyat müdürü Besim Ergun matbaanın kepenklerini indirmiş ve kilidini basıp ortadan kaybolmuştur. Besim Ergun’un hoş sohbet, temiz, titiz bir memleket çocuğu olduğu biliniyordu. Herkes meraktaydı. Gazete on altı seneden sonra hem de böyle nazik bir zamanda birden bire nasıl kapanabilirdi? Kimse bir şey bilmiyordu. Günün birinde Besim Ergun işin iç yüzünü dostlarına açıkladığı zaman herkes hayret etmişti. Şimdi mubah sayılan hatta bazı arkadaşlarımızın hiç çekinmeden seve seve yapacakları sen ben neşriyatı nedense o günlerde Besim Ergun tarafından ilgi görmemişti. Ekekon gazetesi vasıtasıyla zamanın Demokrat ileri gelenlerine hakaret edilmesi, aile ve şecerelerinden da bahsedilerek münakaşa ve mücadelenin çirkin ve ayıp bir mecraya dökülmesi istenmiş ve teklif Besim Ergun tarafından geri çevrilmişti. Ekekon’un hazin hikâyesi asıl bundan sonra başlamış ve parti müfettişi şimdiki Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata Ekekon tesisi ve matbaasını Besim Ergun’un elinden alarak Babalık’çı Dürrü Şevar hanıma devir ve teslim etti. Yani sizin anlayacağınız Babalık güya bundan sonra Ekekon tesislerinde basılacaktı. Basılması mümkün olmadı. Bu olayın mesut bir neticesi de şudur: Ekekon kapanmasaydı, ateşli, heyecanlı Demokratların bir gün hücumuna uğrayacak ve matbaa ve tesisler yakılıp yıkılacaktı”⁴³⁸. Fahri Nedim’in ifadelerinden de anlaşılabilceği gibi Ekekon doğrudan CHP’nin yayın organı olarak faaliyet göstermesine rağmen Besim Ergun’un partiler arasındaki mücadelede gazetecilik ahlakına uygun bir tavır takınmasından dolayı kapatılmıştır. Bu durum da açık bir şekilde göstermektedir ki yerel basında parti politikalarının dışında hareket eden yayın organları varlığını devam ettirememiş yahut zorlanmışlardır.

⁴³⁶ BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 22 Haziran 1950.

⁴³⁷ Arabacı vd, age, s. 230.

⁴³⁸ M. Fahri Nedim, “Ekekon Nasıl Kapandı?” *Yeni Konya*, 18 Eylül 1959, Y. 11, S. 3614, s. 2.

1.3.5.3. Selçuk (1945-1950)

Mehmet Muhlis Koner tarafından 6 Kasım 1945 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlamıştır. Adı ilk sayısında kırmızı renkle yazılmış olan gazete, “*Gün aşırı çıkar siyasi gazete*” alt başlığı ile çıkmıştır. Başlangıçta Salı ve Cuma günleri yayınlanmaya başlamış ve 7 kuruştan satılmıştır. Gazetenin ilk sayısında yer alan “*Selçuk’un Tutacağı Yol*” başlıklı yazıdaki; “*Selçuk muayyen hiçbir zümrenin malı, hiçbir menfaatin aleti olmadığı için hak bildiği her meseleyi açıkça müdafaa, münakaşa ve tenkit etmek yolunu tutacaktır. Bunun için şahsi menfaat ve hırslardan uzak her türlü şikâyetleri, dertleri dinleyeceğiz; memleket faydasını sağlayan her dileği belirtmeye çalışacağız. Selçuk’un esaslı bir tarafı mahalli olmaktır. Bunun için sütunlarımız iç ve dış büyük siyasi işlerden ziyade Konya’nın kültürüne, ticaretine, ziraatine, ihtiyaçlarına ve nihayet dertlerine ve şikâyetlerine ait yazıları alacaktır*” ifadeleri ile gazetenin hem yayın politikası belirtilmiş hem de mahalli olduğuna ve bunun gereklerine uygun yazıların yayınlanacağına vurgu yapılmıştır⁴³⁹.

Gazete 6. sayısından itibaren çarşamba ve cuma günleri yayınlanmaya başlamıştır⁴⁴⁰. 9. sayısından itibaren ise çarşamba ve cumartesi günleri çıkmıştır⁴⁴¹. 27 Şubat 1946 tarihindeki 32. sayısından itibaren alt başlığı değişmiş ve “*Şimdilik haftada iki çıkar siyasi gazete*” ifadesine yer verilerek 7 liradan satılmaya devam etmiştir⁴⁴².

Baskısı bine ulaşan⁴⁴³ gazetede tenkitler, şikâyetler, dilekler köşesi de yer almıştır⁴⁴⁴. Ayrıca “*Şehir haberleri*” adlı köşede Konya ve ilçeleri ile ilgili haberlere, “*Mesneviden Hikayeler*” adlı köşede Mevlana’nın eseri Mesneviden hikayelere, “*Köy Sütunu*” adlı köşede ise Konya’nın köylerinin sorunlarına yer verilmiştir⁴⁴⁵. Sık sık sağlıkla ilgili yazılar da gazetede yer almıştır. Dördüncü sayfa ise reklam ve ilanlara ayrılmıştır⁴⁴⁶.

1947 yılında gazetenin adı 8 Temmuz’daki sayısına kadar siyah renkte yazılmışken, bu sayı ile birlikte yeniden kırmızı renk ile yazılmaya başlamıştır⁴⁴⁷. Ayrıca 1947 yılına kadar çarşamba ve cumartesi çıkmaya devam eden gazete, 28 Ocak 1947’den itibaren yeniden salı ve cuma günleri çıkmaya başlamıştır⁴⁴⁸. 14 Kasım 1947’de Ahmet Bahçivan Selçuk’un sahibi

⁴³⁹ Selçuk, 6 Kasım 1946, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁴⁴⁰ Selçuk, 28 Kasım 1945, Y. 1, S. 6, s. 1.

⁴⁴¹ Selçuk, 8 Aralık 1945, Y. 1, S. 9, s. 1.

⁴⁴² Selçuk, 27 Şubat 1946, Y. 1, S. 32, s. 1.

⁴⁴³ Arabacı, vd, age, s. 234.

⁴⁴⁴ Selçuk, 9 Kasım 1945, Y. 1, S. 2, s. 1.

⁴⁴⁵ Selçuk, 26 Kasım 1945, Y. 1, S. 5, s. 2-3; Selçuk, 1 Ocak 1947, Y. 2, S. 116, s. 2-3.

⁴⁴⁶ Selçuk, 12 Ocak 1946, Y. 1, S. 19, s. 2;4.

⁴⁴⁷ Selçuk, 8 Temmuz 1947, Y. 2, S. 170, s. 1.

⁴⁴⁸ Selçuk, 28 Ocak 1947, Y. 2, S. 124, s. 1.

olmuştur. Ancak başyazılarını M. Muhlis Koner yazmaya devam etmiştir. Kısa bir süre yazı işleri sorumlusu olan Afif Evren'den sonra bu görevi Edip Nazım Ermeral üstlenmiştir. Sabit Günbay, Tahir Selek, Rüştü Ergen, M. N. Güntel, A. Galip Öztürkmen, Dr. Şevket Süreyya Gürsoy, M. Sami Onat, Nevzat Ayas, Nazmi Ünal, Cemal Oğuz Öcal, Muzaffer Arkan, Muammer Karabağlı yazar ve muhabirlerden bazılarıdır. Sabit Günbay, “Böcöoğlu”, M. N. Güntel “Süha”, Mehmet Önder “Karkınoğlu”, Afif Evren “Evrenoğlu”, Fakir Usman “Efkarı” müstear isimlerle yazılar kaleme almışlardır⁴⁴⁹.

Selçuk Gazetesi 1946 seçimlerinden önce milletvekili adaylarının açıklandığı 20 Temmuz 1946 tarihindeki sayısında birinci sayfada “*Vatandaş! Reyini inkılaplarımızın hamisi CHP adaylarına ver.*” ifadesi ile aslında siyasi olarak desteklediği partiyi açıkça belli etmiştir. Ayrıca adayların isim listesinin yayınlandığı sayfada “*Milli Şef İnönü’nün Seçim Beyannamesi*” başlığı ve bu başlığın altında İnönü’nün fotoğrafı vardır. Açıklama kısmında yer alan “*CHP Genel Başkanı Milli Şef İsmet İnönü seçim beyannamesini radyoda yayınlamıştır. Milli Şefin beyanati memlekette büyük bir alaka ile dinlenmiştir*” ifadelerine yer verilmesi ve sayfada sadece İnönü’nün fotoğrafının olması da gazetenin CHP’yi desteklediğini açıkça göstermektedir⁴⁵⁰.

1.3.5.4. *Akyokuş (1947-1949)*

12 Eylül 1947 yılında yayın hayatına başlamıştır. İlk çıktığı dönemde gazetenin adı olan “Akyokuş” yazısının yanında amblem olarak bir yokuş resmi, altında ise “*Yüzümüz Ak, Yolumuz Yokuştur*” ibaresi yer almıştır. Sembolün yanında ise Mustafa Kemal Atatürk’e ait olan “*Gençler! Cesaretimizi takviye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız*” sözüne yer verilmiştir. Ayrıca diğer sayılarda özlü sözler gazete adının yanında sağ üst köşede yer almıştır. İlk sayısında Muammer Obuz, “*Gazetemiz Başlarken*” başlıklı yazısında, gazetenin yayın politikası hakkında kısaca şu ifadelerle yer vermiştir: “*Gazetemiz Konya’mızın kalp, fikir ve iman birliğini kuvvetlendirerek ilerleme yolunda inandığımız davanın kılavuzu olmak emelindedir... Elimizden geldiği kadar her sahada, bir canlılık, bir hareket sağlamayı hedef tutacağız. Herkes bizim dostumuzdur. Kimseye karşı değiliz, kimse de bize karşı değildir. Memleketimizin selamet ve refahına, halkımızın her bakımdan yükseltilmesine yetecek gayretler sarf etmek emelindeyiz. Bu emelimize engel teşkil*

⁴⁴⁹ Arabacı vd, age, s. 234; Selçuk, 4 Nisan 1947, Y. 2, S. 148, s. 1; Selçuk, 26 Ağustos 1947, Y. 2, S. 183, s. 1-3; Selçuk, 28 Ocak 1950, Y. 5, S. 434, s. 1; Selçuk, 21 Şubat 1950, Y. 5, S. 443, s. 2.

⁴⁵⁰ Selçuk, 20 Temmuz 1946, Y. 1, S. 73, s. 1; Arabacı vd, age, s. 232.

etmeyenler bizimledir. Bizi hedefimizden alıkoymayacak her müspet hareketi (Bizim için) kabul ederiz. Okuyucularımızın, hüsnüniyet ve dürüstlüğüümüzden emin olarak ve gençlik azmimize güvenerek gayemizi benimseyeceklerini umarız .” Fakih Özlen de gazetenin aynı sayısında yer alan, “Akyokuş” başlıklı yazısındaki “Akyokuşun havası serin, rüzgârları sert, ufukları geniştir. Akyokuş’ta insan kendisini bedbinlik ve ümitsizliklerden sıyrılmış, ferahlanmış, pek çok şeyler yapmaya muktedir hisseder...” ifadeleri ile bir yandan Konya-Beyşehir yolu üzerindeki dik yokuş olan Akyokuş’un özelliklerini anlatmış, diğer taraftan gazete ile Akyokuş’u benzetmek suretiyle gazetenin yayın politikası hakkında bilgi vermiştir⁴⁵¹.

Tarafsız bir gazete olarak yayın hayatına başlayan Akyokuş, 19 Temmuz 1948 tarihli sayısında artık el değiştirdiğini ve o günden itibaren Konya DP’ye devredildiğini duyurmuştur⁴⁵². 19 Temmuz 1948’deki sayısından itibaren “Konya Demokratlarının Gazetesidir” alt başlığını kullanan gazete⁴⁵³, 22 Eylül 1948 tarihinden itibaren de “Demokrat Gazete” alt başlığı ile çıkmaya başlamıştır⁴⁵⁴. Zaten gazetenin daha önceki sayılarında da DP

⁴⁵¹Muammer Obuz, “Gazetemiz Başlarken”, *Akyokuş*, 12 Eylül 1947, Y. 1, S. 1, s. 1; Fakih Özlen, “Akyokuş”, *Akyokuş*, 12 Eylül 1947, Y. 1, S. 1, s. 1; Konya’da yayınlanmaya başlayacak dördüncü gazete olarak Akyokuş’un çıkacağı bilgisi Selçuk Gazetesinde tarafından da verilmiştir. Bkz. *Selçuk*, 9 Eylül 1947, Y. 2, S. 187, s. 2.

⁴⁵² *Akyokuş*, 19 Temmuz 1948, Y. 1, S. 132, s. 1; Akyokuş’un 1948 yılında DP’ye devredilmesinin ardından CHP ile bazı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. CHP Konya milletvekili T. Fikret Sılay CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği 26 Temmuz 1948 tarihli yazıda Konya’da çıkan DP’nin gazetesi olan Akyokuş’un 23 Temmuz 1948 tarihindeki 134. Sayılı nüshasında “DP ‘li Muhtar” başlıklı yazıda” CHP’lilerin yaptıkları hile ve desiselerle rağmen Muhtarlığın Demokrat Partililer tarafından kazanıldığı” şeklinde bir cümlelerin olduğunu, yazının suç içeren bir mahiyetinin bulunmasından dolayı dava açılmasını ve bu davayı CHP’li bir avukatın takip etmesini istemiştir. CHP İl İdare Kurulu Başkanı Mümtaz Ataman’da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği 31 Temmuz 1948 tarihli yazıda Akyokuş gazetesi aleyhine dava açılmasına ve davayı Konya avukatlarından Vehbi Bilgin ve Suat Yeşilyurt’un takip etmelerine karar verildiğini bildirmiştir. CHP İl İdare Kurulu Üyesi de olan Vehbi Bilgin’e gönderilen 7 Aralık 1948 tarihli bir yazı ile Akyokuş Gazetesine dava açılması istenmiştir. Bunun üzerine, Vehbi Bilgin ise 13 Aralık 1948 tarihli bir yazıda, Akyokuş Gazetesine dava açıldığında gazetenin ceza alıp almayacağı hakkında hukukçu arkadaşlarına danıştığını, yazıdaki ifadeler ile Partinin manevi şahsına hakaret edilmediğini, “hilekâr, desiseci “ ifadeleri ile doğrudan doğruya Partiye değil Cihanbeyli’deki partililerin kastedildiği sonucunun çıkacağını bundan dolayı da açılacak davanın CHP aleyhine gelişebileceğini ifade etmiştir. Davanın CHP aleyhinde sonuçlanması halinde Demokrat Partili gazetelerin CHP aleyhinde şantaj ve propaganda yapabileceklerini, ancak dava açılması hususunda ısrar edilmesi takdirde mesuliyet kabul etmeden dava açacağını belirtmiştir. Bkz. BCA, 490-1-0-0-1373-554-1.

⁴⁵³ Bu sayıda “Akyokuş, Demokrat Partiye Geçerken “ başlıklı yazıda tarafsız Akyokuş gazetesinin bu tarihten itibaren Konya Demokrat Partisine devredildiği bilgisi verilmiştir. Ayrıca “Akyokuş Demokrat gazetesidir. Akyokuş Konya Demokratlarının mürevvici efkâridir. Akyokuş, sahifelerini memlekete faydalı bütün yazılara açık bulunduracaktır. Akyokuş, vatansever, millete bağlı bütün gençlerin gazetesi olarak yaşayacaktır” ifadelerine de ilk sayfada yer verilmiştir. Bkz. *Akyokuş*, 27 Eylül 1947, Y. 1, S. 7, s. 1.

⁴⁵⁴ *Akyokuş*, 22 Eylül 1948, Y. 2, S. 158, s.1; Akyokuş gazetesi yayınladığı şiirler ile DP’ye destek verdiğini göstermiştir. Mithat Cevdet Kuntay, “Demokrat Arkadaş!.. Hürriyet en son şerefindir Eğilme” başlıklı şiirinde şöyle seslenir: “Demokrat Arkadaş!.. Hürriyet en son şerefindir Eğilme. Zincirlerin, altınsa da hatta koparıp kır. Susmak ne demekmiş? Yere haykır, göğe haykır!. Vicdan bile duymaz, ”sesi çıkmazsa,” bir ahı. Sessiz kölelerdir yaratan bin bir İlah’ı!. Elbet, put olurlar öpülen eller, etekler .Hürriyet, o en son şerefindir, onu salma .Bir tanrı yeter, kendine bin Tanrı yaratma, İnsandaki dört tane ayak devrini bilme; Mahv olsa, eğilmezdi baban, sen de eğilme”, *Akyokuş*, 1 Eylül 1948, Y. 1, S. 150, s. 2.

ile ilgili haberlere büyük puntolarla geniş yer vermesi partiye olan yakınlığını göstermektedir. Örneğin “*DP Konya Merkezinin Beyannamesi*”⁴⁵⁵, “*Celal Bayar Konya’da*”⁴⁵⁶, “*Konya Demokrat Parti Mitingi*”⁴⁵⁷ ve “*Celal Bayar’ın Konya Nutku*”⁴⁵⁸ başlıklı haberler birkaç sayıda ilk sayfanın tamamını kaplayacak şekilde okuyucuya duyurulmuştur.

Gazetenin ilk sahibi Kemal Uluşahin’dir. 1948’den itibaren Ziya Barlas gazetenin sahibi olmuştur. Yazı işlerini fiilen Muammer Obuz idare etmiştir. Gazetenin önce Yeni Kitap Basımevinde daha sonraları da Ülkü Basımevinde baskıya girdiği görülmektedir⁴⁵⁹. Gazetenin satış fiyatı yayına başladığında 5 kuruştur⁴⁶⁰. 19 Temmuz 1948 tarihinden itibaren fiyatı 10 kuruşa çıkarılmıştır⁴⁶¹. Pazartesi, çarşamba ve cuma olmak üzere haftanın üç günü genellikle 2 sayfa olarak yayınlanmıştır⁴⁶². Başlangıçta her ne kadar iki sayfa yayınlansa da bazı günler 4 sayfa çıkmıştır. 30 Ağustos 1948’den itibaren çift renkli ve 4 sayfa yayınlanmıştır. Ancak 6-19 Eylül 1948 tarihleri arasında yine 2 sayfa ve tek renk yayınlanmış, 20 Eylül 1948’den sonra tekrar çift renk ve 4 sayfa baskıya dönmüş ama kendi matbaası olmadığı için sürekliliği sağlayamamıştır⁴⁶³. Nitekim 4 Ekim 1948 tarihinden itibaren gazete tekrar 2 sayfa ve tek renk çıkarılmaya başlanmıştır⁴⁶⁴. 6 Nisan 1949 tarihinden itibaren kapatılana kadar gazetenin boyutunu küçülttüğü ve yeniden 4 sayfa olarak çıkarılmaya başlandığı görülmektedir⁴⁶⁵.

Gazetenin ilk sayfasında gündem ile ilgili başmakaleye, iç ve dış siyasetle ilgili haberlere ve “*Esintiler*” adlı köşede ise gündemle ilgili eleştiri yazılarına yer verilmiştir⁴⁶⁶. İkinci sayfa çoğunlukla reklam ve ilanlara ayrılmıştır⁴⁶⁷.

Gazete de yazı işleri müdürlüğünün yanı sıra yazarlık da yapan Muammer Obuz başmakalelerin yanı sıra, “*Baba Tavs*” müstear adıyla “*Esintiler*” adlı köşesinde günlük fıkralar yazmıştır. Fahri Ağaoğlu, Sadrettin Karatay, Fakih Özlen, Abdülkadir Yiğitalp, Himmet Ölçmen, Dr. Ragıp Tok, Dr. Ziya Barlas, Bekir Sıtkı Uluata ve Osman Yurdaşan da

⁴⁵⁵ *Akyokuş*, 9 Haziran 1948, Y. 1, S. 115, s. 1.

⁴⁵⁶ *Akyokuş*, 11 Haziran 1948, Y. 1, S. 116, s. 1.

⁴⁵⁷ *Akyokuş*, 14 Haziran 1948, Y. 1, S. 117, s. 1.

⁴⁵⁸ *Akyokuş*, 16 Haziran 1948, Y. 1, S. 118, s. 1.

⁴⁵⁹ Önder, *age*, s. 41.

⁴⁶⁰ *Akyokuş*, 12 Eylül 1947, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁴⁶¹ *Akyokuş*, 19 Temmuz 1948, Y. 1, S. 132, s. 1.

⁴⁶² *Akyokuş*, 21 Eylül 1947, Y. 1, S. 5, s. 1; *Akyokuş*, 24 Eylül 1947, Yıl:1, Sayı:6, s. 1; *Akyokuş*, 27 Eylül 1947, Y. 1, S. 7, s. 1.

⁴⁶³ Arabacı vd *age*, s. 234-235; *Akyokuş*, 30 Ağustos 1948, Y. 1, S. 149, s. 1; *Akyokuş*, 6 Eylül 1948, Y. 1, S. 152, s. 1; *Akyokuş*, 20 Eylül 1948, Y. 1, S. 158, s. 1.

⁴⁶⁴ *Akyokuş*, 4 Ekim 1948, Y. 2, S. 163, s. 1.

⁴⁶⁵ *Akyokuş*, 6 Nisan 1948, Y. 2, S. 235, s. 1.

⁴⁶⁶ *Akyokuş*, 3 Mart 1948, Y. 1, S. 73, s.1; *Akyokuş*, 5 Mayıs 1948, Y. 1, S. 100, s. 1.

⁴⁶⁷ *Akyokuş*, 26 Mayıs 1948, Y. 1, S. 109, s. 2; *Akyokuş*, 12 Temmuz 1948, Y. 1, S. 129, s. 2; *Akyokuş*, 5 Ağustos 1948, Y. 1, S. 140, s. 2.

gazetenin diğ er önemli yazarlarıdır⁴⁶⁸. 13 Mayıs 1949 tarihli 247. sayısıyla yayınına son vermiştir. Kapanış gerekçesini de “*Aziz Okuyucularımıza!*” başlığı altında, şu ifadeler ile duyurmuştur: “*Uzun zamandan beri maddi zorluklara göğüs gerilerek neşrine devam olunan Akyokuş Gazetemizin, bugün içinde bulunduğumuz imkânsızlıklar sebebiyle neşriyatını bir müddet tatil etmek zorunda kaldık. Sayın abonelerimizin gazeteleri diledikleri takdirde Akyokuş yeniden neşredilmeye başlandığı zaman adreslerine gönderilecektir. Akyokuş’un muvakkaten kapanmasının hiçbir karar ve tazyik vesaire ile ilgisi olmadığını tamamen maddi müşkülattan ileri geldiğini belirtmek isteriz.*”⁴⁶⁹ Konya’da DP’nin yayın organı olarak kabul edilebilecek ilk gazete olan Akyokuş, ancak iki yıl yayın hayatına devam edebilmiştir.

1.3.5.5. *Küme (1948-1949)*

20 Ekim 1948’de çıkarılan gazete “*Aylık fikir, sanat, edebiyat gazetesi*” alt başlığı ile çıkarılmıştır. Sahibi ve fiilen idare eden N. Nart’tır. İdarehanesi belirtilmeyen gazete, Yenikıtap Basımevi’nde basılmıştır. Gazete 4 sayfa ve 5 sütundan oluşmuştur. S. Kilimci, M. Nedim Güntel, Z. Karaçak, Hüsnü Çınar’ın imzaları bulunan gazetede daha çok batı dillerinden edebi çeviriler yapılmış ve gazete sayfalarında pek çok resme yer verilmiştir. Sayısı 20 kuruşa satılan gazete, 1949 yılında kapatılmıştır⁴⁷⁰.

1.3.5.6. *Yeni Konya (1949-...)*

1 Haziran 1949 tarihinde yayınlanmaya başlayan gazetenin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden M. Naci Gücüyener’dir. Yenikıtap Basımevinde basılan gazetenin, her sayısı orta boy, 4 sayfa ve 5 sütundan oluşmuştur⁴⁷¹. 1 Haziran 1950 tarihinden itibaren gazetenin yazı işlerini fiilen Sofu Tuğrul idare etmeye başlamıştır⁴⁷². 4 Aralık 1950 tarihinden itibaren de Mehmet Arıcan gazetenin sahibi olurken, yazı işlerini fahri olarak M. Naci Gücüyener idare etmiştir⁴⁷³. 6 Aralık 1955 tarihli sayıdan itibaren A. Rıdvan Bülbül’ün yayın idaresinden sorumlu müdür olduğu görülmektedir⁴⁷⁴. 8 Haziran 1957 tarihli sayıdan itibaren Ahmet Demirok yayınları fiilen idare eden yazı işleri müdürü olmuştur⁴⁷⁵. 4 Kasım 1957 tarihli sayıdan itibaren de genel yayın müdürü Namık Ayas’tır⁴⁷⁶. 16 Ekim 1959 tarihli sayıdan

⁴⁶⁸ Önder, *age*, s. 41.

⁴⁶⁹ Arabacı vd, *age*, s. 242.

⁴⁷⁰ Arabacı vd, *age*, s. 244; Mehmet Önder Küme gazetesine dergiler içerisinde yer vermiştir. Bkz. Önder, *age*, s. 69.

⁴⁷¹ Önder, *age*, s. 44; *Yeni Konya*, 1 Haziran 1949, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁴⁷² *Yeni Konya*, 1 Haziran 1950, Y. 2, S. 358, s. 1.

⁴⁷³ *Yeni Konya*, 4 Aralık 1950, Y. 2, S. 536, s. 1.

⁴⁷⁴ *Yeni Konya*, 6 Aralık 1955, Y. 7, S. 2327, s. 1.

⁴⁷⁵ *Yeni Konya*, 8 Haziran 1957, Y. 9, S. 2863, s. 1.

⁴⁷⁶ *Yeni Konya*, 4 Kasım 1957, Y. 9, S. 3003, s. 1.

itibaren ise Ünal Gücüyener yazı işlerini fiilen idare eden sorumlu müdür olmuştur⁴⁷⁷. Gazete Pazar günleri de dahil olmak üzere haftanın her günü okuyucusuyla buluşmuştur⁴⁷⁸. Gazetenin adının altında “*Günlük Tarafsız Siyasi Gazete*” alt başlığı yer almıştır. Bunun da altında “*Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez*” şeklinde bir açıklama yer almıştır⁴⁷⁹.

Yeni Konya gazetesinin ilk sayısında yer alan “*Basına katılırken*” başlıklı yazıda gazetenin yayın politikası ve amaçları ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: “*Fikir ve kültür tarihi gerçekten zengin olan Konya’nın medeni hüviyet ve veçhesine layık, ileri anlayışlı ve kuvvetli bir basına olan ihtiyacını duymamak imkansızdır. İşte biz, duyulan o büyük ihtiyacın samimi ve sade bir ifadesi, mahsulü olarak idrak ve haysiyetiyle çıkmaya başlıyoruz. Yeni Konya hadiselerine, şu veya bu partinin, şu veya bu ideolojinin zaviyesinden bakmayacak, görüşlerinde ve yorumlarında dosdoğru ve objektif kalmaya çalışacaktır. Yeni cereyanlar ortasında bunu başarmanın pek kolay bir iş olmadığını bilmiyor değiliz. Vazifemiz ağır ve naziktir. Fakat memleketin kalkınma davasında Konya’nın hissesine düşen hamleyi akl selimi ve temiz hislerin emrinde, şuurla yaptıkça, hizmetimizin müessir ve müsmir olacağına inanıyoruz. Çıkışımız sırf bu inanç ve idrakin cesareti, adımıdır. Fikri, içtimai ve bilhassa iktisadi bakımlardan kalkınmasını istediğimiz Konya’nın ana davalarını sık sık bahis mevzuu etmeye, tahlil ve teşrihe gayret edeceğiz. Ciddi bir memleket gazetesinin meşgul olması lazım gelen ilk belli başlı ve hayırlı vazifenin de bu olduğuna kaniiz. Sütunlarımızda şahsi kaprislerin, gelip geçici, zaman öldürücü heveslerin eseri, korkusu bulunmayacak, ileri bir zihniyetin müsbet fikir ve düşüncelerin mahsulleri yer alacaktır. Şu şeklimiz ve hüviyetimizle tam ve mükemmel bir gazete olduğumuz iddiasında değiliz. Noksanlarımız elbette vardır. Fakat her geçecek yeni bir günün, göreceğimiz alakanın da inzimamiyle bizi daha iyiye götüreceğine, mükemmele yaklaştıracığını sanıyoruz. Öyle ümit ediyoruz ki bu ilerleyiş ve hesaplı çalışma “ Konya’da günlük gazete yaşamaz” yolunda hasıl olan karamsarlığı, zamanla iyimserliğe çevirecek, diğer arkadaşlarımızın da ümit ve cesaretlerini artıracaktır. İnancımızdan ve memleket sevgimizden doğan bu iddianın, yaşaması elbetteki metodlu ve hayırlı bir çalışmayla mümkün olabilir. Yeni Konya hadiselerine ve cereyanlara ait bütün havadis, haber ve yorumlarında tam bir dürüsti ve tarafsızlık muhafaza etmeği, çalışma programının ilk maddesi almıştır. Yayınında şahsiyattan mümkün olduğu kadar sakınacak,*

⁴⁷⁷ Yeni Konya, 16 Ekim 1959, Y. 12, S. 3642, s. 1.

⁴⁷⁸ Yeni Konya, 1 Haziran 1949, Y. 1, S. 1, s. 1; Yeni Konya, 2 Haziran 1949, Y. 1, S. 2, s. 1; Yeni Konya, 3 Haziran 1949, Y. 1, S. 3, s. 1; Yeni Konya, 4 Haziran 1949, Y. 1, S. 4, s. 1; Yeni Konya, 5 Haziran 1949, Y. 1, S. 5, s. 1.

⁴⁷⁹ Yeni Konya, 1 Haziran 1949, Y. 1, S. 1, s. 1.

sağlam bir görüş ve anlayışıyla hadiselerin özüne nüfuz ederek daha çok zihniyetlerle mücadeleyi tercih edecektir..."⁴⁸⁰.

Uzun yıllar Yeni Konya'da başyazarlık yapan Suat Abanazır, dönemi ve gazetenin yayın politikasını şöyle anlatmıştır: *"Bu dönemde CHP iktidardadır. İsmet İnönü parti genel başkanı ve cumhurbaşkanıdır. DP kurulmuştur. DP saflarında güçlü kişiler hizmet görmektedir. Önem taşıyan bir noktada; İsmet Paşa çok partili siyasi hayatın ülkemizde yerleşmesini istemektedir. İç politikanın böylesine güç kazandığı bir dönemde Yeni Konya'yı Mustafa Naci Gücüyener yayın hayatına başlatmıştır. Ama tarafsız bir çizgide. Belki de bu doğum günlerinin de etkisiyle olacaktır ki, Yeni Konya bugüne kadar, yayın hayatındaki tarafsızlığını korumaktadır. Bu çizgi Mustafa Naci Gücüyener'in çizdiği yoldur."*⁴⁸¹.

İlk sayılarında siyah renk ile basılan gazetenin adı 13 Hazirandan itibaren kırmızı renk ile basılmıştır⁴⁸². Gazetenin adının 25 Ekim 1950 tarihinden itibaren yeniden siyah renk ile basıldığı görülmektedir⁴⁸³. 1949 yılındaki ilk sayılarında birinci sayfada *"Başmakale"* ve *"Acısı Tatlısı"* köşesi, ikinci sayfasında, *"Şundan bundan"*, *"Şehir Haberleri"* ve *"Laf olsun"*, üçüncü sayfasında *"Gördük, Duyduk, Düşündük"* ile ilmi ve tarihi bilgilerin verildiği bir bölümün yanında tefrika eserlere yer verilmiştir. Dördüncü sayfasında ise ilanlar yer almıştır⁴⁸⁴. Yeni Konya gazetesi 1950 yılındaki sayılarında yine ilk sayfada başmakaleye ve *"Gününe Göre"* adlı köşeye, ikinci sayfasında *"Karınca Kararınca"*, *"Şırıltı"* ve *"Şehir Haberleri"* köşesine yer vermiştir. Ayrıca ikinci sayfasında dini bilgiler hakkında da yazılar yazıldığı görülmektedir. Üçüncü sayfada tefrika eseler yayınlanmaya devam etmiş, son sayfa yine ilanlara ayrılmıştır⁴⁸⁵.

1951 yılında ise gazetenin adı yeniden kırmızı renk ile basılmıştır⁴⁸⁶. Daha önceki sayılarında olduğu gibi gazetenin ikinci ve üçüncü sayfalarında tarihi, dini ve ilmi birçok konu hakkında yazılar yayınlanmıştır. Ayrıca *"Şehir haberleri"*, *"Karınca Kararınca"*, *"Kendi Meselelerimiz"*, *"Tetkikler"* adlı köşeler ile tefrika eserlerin yayınlandığı köşeye de gazetenin bu yıldaki sayılarında yine yer verilmiştir⁴⁸⁷. 1954 yılındaki sayılarda da birinci sayfada gündem ile ilgili başmakaleler yazılmış, *"Karınca Kararınca"* adlı bölüm bazı

⁴⁸⁰ "Basına Katılırken", Yeni Konya, 1 Haziran 1949, Y. 1, S. 1, s. 1;3.

⁴⁸¹ Arabacı vd, age, s. 248.

⁴⁸² Yeni Konya, 13 Haziran 1949, Y. 1, S. 13, s. 1.

⁴⁸³ Yeni Konya, 25 Ekim 1950, Y. 2, S. 496, s. 1.

⁴⁸⁴ Yeni Konya, 3 Temmuz 1949, Y. 1, S. 33, s. 1-4; Yeni Konya, 22 Haziran 1949, Y. 1, S. 22, s. 1-4.

⁴⁸⁵ Yeni Konya, 17 Haziran 1950, Y. 2, S. 374, s. 1-4; Yeni Konya, 14 Temmuz 1950, Y. 2, S. 481, s. 1-4.

⁴⁸⁶ Yeni Konya, 1 Ocak 1951, Y. 2, S. 564, s. 1.

⁴⁸⁷ Yeni Konya, 4 Nisan 1951, Y. 2, S. 655, s. 1-4; Yeni Konya, 13 Nisan 1951, Y. 2, S. 664, s. 1-4.

sayılarda ilk sayfada yer almıştır⁴⁸⁸. İkinci ve üçüncü sayfalarında “*Şehir Haberleri*”, “*Dereden Tepeden*”, “*Konya’nın Yetiştirdikleri*”, “*Düşünceler*”, “*İktibaslar*”, “*Fikirler*”, “*Tetkikler*” ve “*Fidanın Anketi*” gibi bölümler yer almış, bu bölümlerde bilim, tarih, din, sağlık gibi genel konuların yanı sıra Konya’nın tarihi ve kültürü ile ilgili yazılara yer verilmiştir⁴⁸⁹. 1955 yılındaki sayılarda önceki sayılardan farklı olarak perşembe günleri ikinci sayfanın tamamı “*Spor Sayfası*” adı altında spor haberlerine ayrılmıştır⁴⁹⁰. Diğer günlerde ikinci sayfada “*İçtimai Meseleler*”, “*Tetkikler*”, “*Eğitim Meselemiz*”, “*İktibaslar*”, “*Köy Hikâyeleri*”, “*Duygu ve Düşünceler*” adlı köşelerde sosyal meseleler, eğitim, Konya tarihi, sanat ve edebiyat, dini konular ile ilgili yazılar yazılmıştır⁴⁹¹. 1956 yılındaki sayılarda “*Türk Mızrabı*”, “*Sanat ve Edebiyat*”, “*Konuşmalar*”, “*İlhamlar*”, “*Terbiye ve Kültür*”, “*Karşı Karşıya*”, “*Günün Mevzuları*” adlı köşelerde yine okuyucuyu aydınlatan eğitim, kültür, sanat, edebiyat tarih ve din ile ilgili yazılara yer verilmiştir⁴⁹². 1957 yılındaki sayılarında gazetenin Cumartesi günleri ikinci sayfasının tamamı “*Edebiyat Sayfası*” adı altında edebi konulara ayrılmıştır⁴⁹³. Gazetenin bu yıl içerisindeki sayılarda da “*Düşünceler*”, “*Röportajlar*”, “*İktibas*”, “*Dini Konular*”, “*Tıbbi Bahisler*”, “*İçtimai Davalarımız*” adlı köşelerdeki yazılarda okuyuculara birçok konuda bilgi verilmiştir⁴⁹⁴. 1959 yılındaki sayılarda da daha önceki yıllarda olduğu gibi eğitim, sağlık, ekonomi, tarih, din ve Konya’ya dair haberler başta olmak üzere daha birçok konuda bilgilerin verildiği görülmektedir.⁴⁹⁵ Gazetenin 1960 yılındaki ilk sayılarında ikinci sayfası daha çok dini konulara ayrılmış, üçüncü ve dördüncü sayfalarda ise reklam ve ilanlara yer verilmiştir⁴⁹⁶.

Gazetenin ilk sayılarında yer alan yazarlar; Mehmet Önder, Celaleddin Kışmır, Ramiz Arda, Sofu Tuğrul, Fakih Özfakih, A. Rıdvan Bülbül, Feyzi Halıcı, Sabit Günbay, Namık Ayas, Fakir Usman, A. Metin Berberoğlu, Mümtaz Bahri Kuru, Mithat Şakir Altan, M. Muhlis Koner, Haluk Tekmen, İbrahim Aczi Kendi, M. Şakir Ülkütaşır, Hulki Amil Keymen,

⁴⁸⁸ *Yeni Konya*, 7 Ocak 1954, Y. 6, S. 1639, s. 1.

⁴⁸⁹ *Yeni Konya*, 6 Şubat 1954, Y. 6, S. 1669, s. 2-3; *Yeni Konya*, 12 Şubat 1954, Y. 6, S. 1675, s. 2-3; *Yeni Konya*, 6 Şubat 1954, Y. 6, S. 1669, s. 2-3; *Yeni Konya*, 3 Mart 1954, Y. 6, S. 1694, s. 2-3.

⁴⁹⁰ *Yeni Konya*, 4 Mart 1955, Y. 6, S. 2045, s. 2.

⁴⁹¹ *Yeni Konya*, 25 Nisan 1955, Y. 6, S. 2099, s. 2; *Yeni Konya*, 4 Temmuz 1955, Y. 7, S. 2170, s. 2.

⁴⁹² *Yeni Konya*, 3 Şubat 1956, Y. 7, S. 2390, s. 1-4; *Yeni Konya*, 13 Şubat 1956, Y. 7, S. 2400, s. 1-4.

⁴⁹³ *Yeni Konya*, 20 Temmuz 1957, Y. 9, S. 2900, s. 2.

⁴⁹⁴ *Yeni Konya*, 9 Ağustos 1958, Y. 10, S. 3248, s. 1-4; *Yeni Konya*, 31 Temmuz 1958, Y. 10, S. 3241, s. 1-4; *Yeni Konya*, 21 Temmuz 1958, Y. 10, S. 3231, s. 1-4.

⁴⁹⁵ *Yeni Konya*, 9 Temmuz 1959, Y. 11, S. 3544, s. 1-4; *Yeni Konya*, 15 Ekim 1959, Y. 12, S. 3641, s. 1-4.

⁴⁹⁶ *Yeni Konya*, 27 Mart 1960, Y. 12, S. 3806, s. 1-4.

Adil Gücüyener, Suad Abanazır, Selçuk Es, Afif Evren'dir⁴⁹⁷. Yeni Konya Gazetesi günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir.

1.3.5.7. **Meram (1950)**

Meram Gazetesi 10 Şubat 1950 tarihinden itibaren yayın hayatına başlamıştır. Gazete DP Konya İl Örgütünün ileri gelenleri tarafından çıkarılmıştır. İlk çıktığında dört sayfa ve dört sütun olan gazetenin satış fiyatı 5 kuruştur. Manşet altında “*Günlük, siyasi, demokrat gazete*” ibaresi olan gazete, Babalık Matbaasında basılmıştır. İlk çıktığı günden 15 Mart 1950'ye kadar künyesinde sahibi olarak M. Hoşgeçin ile M. Kolancı, 16 Mart 1950'den itibaren Hüsnü Zeki Söylemezoğlu'nun ismi yer almıştır. Konya DP ileri gelenlerinden Muhittin Güzelkılınç ve Saray Otelinin sahibi Fehamet Bakırcı mali olarak gazeteye destek sağlamışlardır. DP İl yönetim kurulu üyesinin gazetenin başyazarı olması, Meram'ın yayın politikasını anlamak açısından önemlidir. Ayrıca yazarlarının tamamına yakını DP ileri gelenleridir. Bunlar arasında Ziya Barlas, Himmet Ölçmen ve Fahri Ağaoğlu dikkat çekmektedir. 1950 seçimleri öncesi yayın hayatına başlayan Meram, açıkça DP politikalarını desteklemek ve halka benimsetmek için çıkarılan siyasi bir gazetedir. Gazetenin 22 Şubat 1950 tarihindeki sayısında yer alan “*DP'ye aza olunuz. Vicdan ve memleket borcunuzu ödersiniz*”, ifadesi ve 2 Mart 1950 tarihli sayısındaki “*DP'ye üye olmak ve para yardımında bulunmak bir memleket borcudur ve bir vatan vazifesidir.*” ifadesi gazetenin DP'ye açıkça destek verdiğini göstermesi bakımından önemlidir.

18 Nisan 1950'den itibaren boyutları büyüyen gazetenin, 9 Ağustos 1950 tarihli nüshası elde mevcut olan son sayıdır. Ahmet Bahçivan, kapandıktan sonra gazeteyi “*Yeni Meram*” adıyla yayınlamayı sürdürmüştür⁴⁹⁸.

1.3.5.8. **Yeni Meram (1950- ...)**

Konya basının önemli gazetelerinden birisi olan Yeni Meram, 28 Ağustos 1950 tarihinde 5 kuruş fiyat ile çıkarılmaya başlamıştır. Gazetenin sahibi Ahmet Bahçivan, yazı işleri müdürü ise Muhittin Güzelkılınç'tır⁴⁹⁹. 13 Aralık 1951 tarihli sayısından itibaren yazı

⁴⁹⁷ Arabacı vd, *age*, s. 246; Yeni Konya, 14 Haziran 1949, Y. 1, S. 14, s. 1-2; Yeni Konya, 22 Haziran 1949, Y. 1, S. 22, s. 1-2; Yeni Konya, 18 Haziran 1950, Y. 2, S. 375, s. 1-3; Yeni Konya, 23 Ocak 1951, Y. 2, S. 586, s. 1-3; Yeni Konya, 27 Ocak 1954, Y. 6, S. 1659, s. 1-3; Yeni Konya, 20 Ocak 1956, Y. 7, S. 2377, s. 1-3; Yeni Konya'da yer alan bazı yazarlar takma ad kullanarak yazılar yazmışlardır. Afif Evren “Yeni Konya “ nam müstearı ile(takma ad) başmakaleler yazmış ayrıca Ağustos 1949'a kadar Yağbasan imzası ile aktüel fıkralar yayınlamıştır. Fakir Usman” Efkari ve Çengel”, S. Günbay ise “ Böcüoğlu” takma adını kullanarak fıkralar yazmışlardır. Bkz. Önder, *age*, s. 44.

⁴⁹⁸ Arabacı vd, *age*, s. 257-258.

⁴⁹⁹ Yeni Meram, 28 Ağustos 1950, Y. 1, S. 1, s. 1.

işleri müdürü Tacettin Öney'dir⁵⁰⁰. 18 Ocak 1953 tarihli sayıdan itibaren Muhittin Güzelkılınç'ın yazı işleri müdürlüğünü tekrar devraldığı görülmektedir⁵⁰¹. Ancak bu uzun sürmemiş, 21 Temmuz 1953 tarihli sayıdan itibaren Tacettin Öney yeniden yazı işleri müdürü olmuştur⁵⁰². 27 Mayıs 1954 tarihli sayıdan itibaren ise yazı işleri müdürü Afif Evren'dir⁵⁰³. Onun yazı işleri müdürlüğü de uzun sürmemiş, gazetenin sahibi Ahmet Bahçıvan 3 Ağustos 1954 tarihli sayıdan itibaren yazı işleri müdürlüğünü de yapmaya başlamıştır⁵⁰⁴. 1955 ve 1956 yıllarında yazı işleri müdürlüğü yeniden Tacettin Öney yapmaya başlamıştır⁵⁰⁵. 8 Haziran 1957 tarihli sayıdan itibaren de yazı işleri müdürlüğünü Hulki Amil Keymen yapmıştır. Tacettin Öney ise başmuharrir ve genel yayın müdürüdür⁵⁰⁶. 1 Eylül 1957 tarihli sayıdan itibaren de Nihad Kişnişçi yazı işleri müdürü olmuştur⁵⁰⁷. Nihad Kişnişçi görevini 19 Mart 1959 tarihli sayıya kadar devam ettirmiş, bu sayı ile birlikte yazı işleri görevini Yalçın Bahçıvan devralmıştır⁵⁰⁸. Bahçıvan 1960 yılında da görevini sürdürmüştür.

Gazetenin idare yeri, Hükümet Meydanı'nda Zincirli Han'ın yanındır. Gazetenin "*Yeni Meram*" adındaki Yeni kelimesi siyah, Meram kelimesi yeşil renk ile basılmıştır. 19 Eylül 1954 tarihli sayıdan itibaren Yeni Meram adı kırmızı renkle basılmaya başlanmıştır⁵⁰⁹. 1950 yılındaki sayılarında, adının altında "*Sabahları Çıkar Demokrat Gazete*" alt başlığı bulunmaktadır⁵¹⁰. 1951 yılındaki sayılarında ise "*Sabahları Çıkar Siyasi Demokrat*" alt başlığı⁵¹¹ 20 Haziran 1957 tarihli sayıya kadar devam etmiş, bu tarihten sonraki sayılarında "*Gündelik Demokrat Gazete*" alt başlığı kullanılmıştır⁵¹².

Gazetenin ilk sayılarında üst sol köşesinde yeşil bir bitki amblem olarak kullanılmış altına da gazetenin kuruluş tarihi yazılmıştır⁵¹³. 20 Haziran 1957 tarihli sayıdan itibaren gazetenin amblemi değiştirilmiş, Mevlana türbesini tasvir eden bir fotoğraf kullanılmaya başlanmıştır⁵¹⁴.

⁵⁰⁰ *Yeni Meram*, 13 Aralık 1951, Y. 2, S. 459, s. 1.

⁵⁰¹ *Yeni Meram*, 18 Ocak 1953, Y. 3, S. 871, s. 1.

⁵⁰² *Yeni Meram*, 21 Temmuz 1953, Y. 3, S. 1062, s. 1.

⁵⁰³ *Yeni Meram*, 27 Mayıs 1954, Y. 4, S. 1360, s. 1.

⁵⁰⁴ *Yeni Meram*, 3 Ağustos 1954, Y. 4, S. 1421, s. 1.

⁵⁰⁵ *Yeni Meram*, 8 Ocak 1955, Y. 5, S. 1570, s. 1; *Yeni Meram*, 8 Şubat 1956, Y. 5, S. 1962, s. 1.

⁵⁰⁶ *Yeni Meram*, 8 Haziran 1957, Y. 6, S. 2438, s. 1.

⁵⁰⁷ *Yeni Meram*, 1 Ekim 1957, Y. 6, S. 2580, s. 1.

⁵⁰⁸ *Yeni Meram*, 19 Mart 1959, Y. 8, S. 3074, s. 1.

⁵⁰⁹ *Yeni Meram*, 19 Eylül 1954, Y. 5, S. 1462, s. 1.

⁵¹⁰ *Yeni Meram*, 28 Ağustos 1950, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁵¹¹ *Yeni Meram*, 11 Haziran 1951, Y. 1, S. 282, s. 1.

⁵¹² *Yeni Meram*, 20 Haziran 1957, Y. 6, S. 2450, s. 1.

⁵¹³ *Yeni Meram*, 2 Eylül 1950, Y. 1, S. 6, s. 1.

⁵¹⁴ *Yeni Meram*, 20 Haziran 1957, Y. 6, S. 2450, s. 1.

Başlangıç yıllarında dört sayfa çıkan gazetenin ilk üç sayfasında çeşitli konularda haberlere ve yazılara yer verilmiş, son sayfa ise reklam ve ilanlara ayrılmıştır⁵¹⁵. Gazetenin ilk sayfasında başta Konya da olmak üzere yurttan ve dünya da meydana gelen önemli haberlere yer verilmiştir. Ayrıca ilk sayfasında başmakale yer almıştır. İkinci ve üçüncü sayfalarında “Kendimizi Tenkid”, “Şehir Haberleri”, “Şiir ve Fikir”, “Röportaj”, “İktisadi Konular”, “Hafta başı Sohbetleri”, “Ekonomik Haberler”, “Fuardan Notlar”, “ Bu da Böyle”, “Tetkikler”⁵¹⁶, “İktibaslar”, “Günün Konuları”, “Sosyal Konular”, “Şehir ve Memleket Haberleri”, “Tarihi Bahisler”⁵¹⁷, “Günün Mevzuu”, “Hatıralar”⁵¹⁸, “Günün Makalesi”, “Amerika Mektupları”⁵¹⁹ adlı köşelerde başta edebiyat, sanat, ekonomi, din ve tarih olmak üzere daha bir çok konuda yazılar yayınlanmıştır.

Gazetenin başlıca yazarları; Nuri Erkanlı, M. Nedim Güntes⁵²⁰, Y. Osman Asöcal, A. Galip Öztürkmen⁵²¹, Y. Kadri Asöcal, Yıldızoğlu⁵²², İhsan Işık⁵²³, M. Kubilay İmer, Ruşen Alaylıoğlu⁵²⁴, Fahri Ağaoğlu, M. Kemal Tuğrul, i. Aczi Kendi⁵²⁵, Cevdet Tont, Mehmet Önder⁵²⁶, Rıfkı Salim Burçak⁵²⁷, Yağlıbasan, Mehmet Emin Bolay⁵²⁸, Celaleddin Ali İmer⁵²⁹, Dr. Sırrı Alıçlı⁵³⁰, Hulki Amil Keymen⁵³¹, Fazıloğlu Cemal Oğuz Öcal⁵³², Beyhan Cenkçi⁵³³, Kazım Köroğlu, İhsan Arif dir⁵³⁴.

Yeni Meram gazetesi ilk sayısında yer alan “ *İşte Hak ve Halkın Gazetesi Yeni Meram*” başlığı altında amaçlarını ve ilkelerini şu şekilde duyurmuştur: “*Büyük iddialarımız yok. Halkın dediği olmuş, hak yerini bulmuştur. Diktatörlük idaresinin sindiği yerden bu memleketin hakiki sahiplerinin sesi ve demokrasi güneşi yükselmiş fazilet gururun yerini almıştır. Vazifesini yapmış olmanın üstün şuurun içinde, ‘Kurtarıcı millet’ yolunun aydınlatan*

⁵¹⁵ Yeni Meram, 28 Ağustos 1950, Y. 1, S. 1, s. 1-4.

⁵¹⁶ Yeni Meram, 19 Eylül 1950, Y. 1, S. 22, s. 1-3; Yeni Meram, 15 Eylül 1950, Y. 1, S. 18, s. 1-3; Yeni Meram, 5 Ekim 1950, Y. 1, S. 34, s. 1-3.

⁵¹⁷ Yeni Meram, 4 Temmuz 1951, Y. 1, S. 305, s. 1-3; Yeni Meram, 14 Temmuz 1951, Y. 1, S. 312, s. 1-3.

⁵¹⁸ Yeni Meram, 11 Ocak 1956, Y. 5, S. 1934, s. 1-3.

⁵¹⁹ Yeni Meram, 17 Ocak 1958, Y. 6, S. 2656, s. 1-3.

⁵²⁰ Yeni Meram, 4 Eylül 1950, Y. 1, S. 8, s. 2.

⁵²¹ Yeni Meram, 6 Eylül 1950, Y. 1, S. 10, s. 2.

⁵²² Yeni Meram, 25 Ekim 1950, Y. 1, S. 53, s. 2.

⁵²³ Yeni Meram, 6 Kasım 1950, Y. 1, S. 65, s. 2.

⁵²⁴ Yeni Meram, 27 Kasım 1950, Y. 1, S. 86, s. 2.

⁵²⁵ Yeni Meram, 8 Haziran 1951, Y. 1, S. 279, s. 2.

⁵²⁶ Yeni Meram, 11 Ekim 1951, Y. 2, S. 396, s. 2.

⁵²⁷ Yeni Meram, 18 Şubat 1953, Y. 3, S. 902, s. 1.

⁵²⁸ Yeni Meram, 15 Haziran 1954, Y. 4, S. 1372, s. 1-2.

⁵²⁹ Yeni Meram, 30 Ocak 1955, Y. 5, S. 1592, s. 2.

⁵³⁰ Yeni Meram, 2 Mart 1955, Y. 15 S. 1622, s. 2.

⁵³¹ Yeni Meram, 30 Mayıs 1955, Y. 5, S. 1708, s. 2.

⁵³² Yeni Meram, 2 Şubat 1956, Y. 5, S. 1956, s. 2.

⁵³³ Yeni Meram, 10 Ocak 1957, Y. 6, S. 2391, s. 2.

⁵³⁴ Yeni Meram, 14 Temmuz 1958, Y. 7, S. 2828, s. 2.

ve hak mefhumu içinde hakikati çizen bir organa muhtaçtır. Bu organ, işte bu gazete, Yeni Meram'dır. Yeni Meram Konya'nın diğer dört gazetesi arasında, yukarıda işaret ettiğimiz gibi çalışmak arzusundadır. Hizmet yolunda ilk ve son hedef müstakil Türkiye, ideal demokrasidir. Demokrat Partiyi mevcut program ve prensipler içinde gayelerimizi işaret eden bir ülkü yoldaşı telakki ediyoruz. Yolumuza 'her şeyin üstünde memleket ve demokrasi' umdesinin büyülediği çığırdan devam edeceğiz. İşte meramımız budur''⁵³⁵.

Yeni Meram gazetesi DP iktidarını destekleyen buna karşılık eski CHP iktidarına karşı tutum sergileyen bir gazetedir. Gazetenin Adnan Menderes ile ilgili haberleri ön plana çıkarması, özellikle Başbakan'ın Konya ziyaretlerine geniş yer vermesi DP taraftarlığını açıkça göstermektedir⁵³⁶.

Ayrıca gazete de sıklıkla CHP' den istifa ederek DP'ye katılanların isimleri ve mektupları da yayınlanmıştır⁵³⁷. Köşe yazılarında da CHP döneminde yapılan icraatların eleştirildiği görülmektedir⁵³⁸.

1952 yılında İsmet İnönü'nün Yeni Meram gazetesine açmayı düşündüğü dava ile ilgili sütunlarında bir yazıya yer verilmiş ve bu yazıda özellikle İnönü'nün 30 gazeteye açmayı düşündüğü dava ile basın hürriyetine vereceği zarar üzerinde durulmuştur⁵³⁹. Yeni

⁵³⁵ “İşte Hak ve Halkın Gazetesi Yeni Meram”, *Yeni Meram*, 28 Ağustos 1950, Y. 1, S. 1, s.1.

⁵³⁶ *Yeni Meram*, 31 Ocak 1960, Y. 9, S. 3376, s. 1.

⁵³⁷ *Yeni Meram*, 13 Haziran 1951, Y. 1, S. 286, s. 1; *Yeni Meram*, 5 Nisan 1953, Y. 3, S. 948, s. 1; *Yeni Meram*, 15 Nisan 1953, Yıl:3, Sayı:958, s:1; *Yeni Meram*, 28 Şubat 1954, Yıl:4, Sayı:1279, s:1-2; *Yeni Meram Gazetesi*, 9 Temmuz 1954, Y. 4, S. 1396, s. 1; *Yeni Meram*, 19 Ağustos 1954, Y. 4, S. 1433, s. 1-2; *Yeni Meram*, 30 Ekim 1954, Y. 4, S. 1502, s. 1-2; *Yeni Meram*, 1 Aralık 1954, Y. 5, S. 1514, s. 2; *Yeni Meram*, 1 Şubat 1955, Y. 5, S. 1593, s. 1; *Yeni Meram*, 20 Ocak 1956, Y. 5, S. 1943, s. 1; *Yeni Meram*, 28 Mart 1956, Y. 5, S. 2012, s. 1; *Yeni Meram*, 10 Şubat 1958, Y. 7, S. 2679, s. 1; *Yeni Meram*, 2 Ekim 1958, Y. 7, S. 2907, s. 1.

⁵³⁸ *Yeni Meram*, 29 Nisan 1952, Y. 2, S. 629, s. 1-2; “Siyasi Mevtalar bugün Konya'da konuşacaklarmış”, *Yeni Meram*, 9 Nisan 1952, Y. 2, S. 609, s. 1-2; “CHP ölüm döşğinde”, *Yeni Meram*, 28 Nisan 1952, Y. 2, S. 628, s. 1-2.

⁵³⁹ “CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ruhundaki gayz ve ateşin tesiri ile millet irade ve idaresine kafa tutan konuşmalar yapmış ve bunun neticesi olarak da Türk matbuatının bazı tarizlerine muhatap olmuştur. Sakit şef devri saltanattan kalma itiyatla bu tarizleri hakaret telakki ederek 30 gazete aleyhine dava açmaya karar vermiştir. Dava açılan gazeteler şunlardır: İstanbul'da *Akın*, *Milliyet*, *Son Posta*, *Son Saat*, *Ekspres*, *Ankara'da Zafer*, *Demokrat Ankara*, *İzmir'de Yeni Asır*, *Demokrat İzmir*, *Adana'da Demokrat*, *Vatandaş*, *Mersinde Havadis*, *Zonguldak'ta Türk Sözü*, *Antalya'da İleri*, *Konya'da Yeni Meram*, *Aydın'da Demokrat Menderes*, *Bursa'da Hakimiyet*, *Tekirdağ'da İnan*, *Balıkesir'de Balıkesir Postası*, *İzmit'te Yeni Yol*, *Edirne'de Trakya Postası*, *Erzurum'da Doğu Postası*, *Sivas'ta Hakikat*, *Manisa'da Demokrat Manisa*, *Afyon'da Sadakat*, *Malatya'da Fırat*, *ve İstanbul'da mecmua halinde çıkan Siyaset ile Büyük Doğu gazeteleridir*”. *Yeni Meram* gazetesi yayınladığı notta memlekette basın hürriyeti yoktur diye feryat eden sakit şef İsmet İnönü'nün bu sözlerinde samimi olmadığını, basın hürriyetine gösterdiği bu yeni tahammülsüzlüğü göstermiş olduğunu, 30 gazete aleyhine dava açan İnönü'nün bir daha bu memleketin başına gelirse basın hürriyetini ne hale sokacağının kıyas edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz. *Yeni Meram*, 10 Haziran 1952, Y. 2, S. 666, s. 1-2.

Meram gazetesinde CHP'nin Konya'daki yayın organı Öğüt'te çıkan haberlerin de eleştirildiği görülmektedir⁵⁴⁰.

Yeni Meram 1960 yılındaki Askeri Müdahaleye kadar DP'nin yanında yer almış, hemen hemen her sayısında ve her sütununda DP'nin icraatlarını öven, buna karşılık CHP'yi eleştiren haberlere yer vermiştir. Ancak 1960 Askeri Müdahalesinden sonra gazetenin içeriğinde değişim yaşanmış, siyasi iç haberlerin yanı sıra ABD başta olmak üzere dış haberler gazete sayfalarında yer almaya başlamıştır⁵⁴¹.

1.3.5.9. **Öğüt (1950-1952)**

Öğüt gazetesi Ağustos 1950'den itibaren günlük ve dört sayfa olarak çıkarılmıştır. Milli Mücadele Dönemi'nin zihinlerde yer eden gazetesinin adını alması, kabul görmesini kolaylaştırmıştır. Sahibi, Ahmet Karaağaç, yazı işlerini fahri olarak fiilen idare eden Avukat Suad Abanazır'dır. Gazete klişesinin altında "*Günlük Siyasi Gazete*" ibaresi yer almıştır. Gazete 5 kuruştan satılmıştır. Öğüt, Ekekon gazetesinin kapanmasından sonra CHP İl yönetiminin gazetesi olmuştur. Başlangıçta günlük çıkan gazete daha sonra haftada iki defa yayınlanmış, 1952'de kapanmıştır. Babalık gazetesi 3 Ocak 1952 tarihli sayısındaki "*Şehrimizde Muhalefet organı Öğüt gazetesi yayınına son vermek zorunda kaldı*" başlıklı yazı ile Öğüt'ün kapanışını baş sayfa haberi yapmıştır. Haberde Konya'da CHP muhalefetine tek organı olan Öğüt gazetesinin 1 Ocak 1952 tarihli nüshasında gelecek sayısı ile yayınına son vereceği bildirilmiştir. Öğüt gazetesi manşet halindeki başlığında "*Yayınımıza son veriyoruz. Demokrasi anlayışı bu ve muhalefete tanınan imkanlar bu işte. Bu şart ve imkansızlıklar karşısında Öğüt yayınına son vermek zorundadır*" açıklamasını yapmıştır. Gazetenin kapatılmasına asıl gerekçe olarak ilan verilmeyişi gösterilmiştir⁵⁴². Bu durum da göstermektedir ki Konya'da DP'nin iktidara gelmesinden sonra CHP taraftarı muhalif basının yaşamasına müsaade edilmemiştir.

1.3.5.10. **Gürses (1950-1952)**

Gürses Gazetesi 27 Ekim 1950 yılında yayın hayatına başlamıştır. Haftalık çıkan gazetenin sahibi Hasan Gücüyener, yazı işleri müdürü ise Osman Çokuslu'dur. Gazetenin yeri Hükümet alanında Özen Basımevi'dir. Her gün 4 sayfa çıkan gazete, 10 kuruştan satılmıştır. Gazetenin klişesinin altında "*Haftalık Siyasi Gazete*" ibaresi yer almıştır. Gazetenin 27 Ekim

⁵⁴⁰ *Yeni Meram*, 20 Eylül 1951, Y. 2, S. 375, s. 1; *Yeni Meram*, 22 Eylül 1951, Y. 2, S. 377, s. 1-2; *Yeni Meram*, 12 Ekim 1951, Y. 2, S. 397, s. 1-2.

⁵⁴¹ *Yeni Meram*, 15 Haziran 1960, Y. 9, S. 3500, s. 1; *Yeni Meram*, 18 Haziran 1960, Y. 9, S. 3503, s. 1.

⁵⁴² Arabacı vd, *age*, s. 264-265.

tarıhli ilk sayısında Avukat Galip Bilge “Niçin Çıkıyoruz” başlığı ile kaleme aldığı yazısında gazetenin çıkış nedenini şu ifadeler ile açıklamıştır: “*Gür seslerde, hürriyet, kuvvet, aleniyet; fısıltılarda ise esaret, zaîfiyet ve mel’anet kokar. Yeni bir gazete çıkınca; böyle bir başlık koyup cevaplandırmak âdet olmuş. Fakat âdetlerimiz içinde tekrarlanması veya terk olunması icap edenleri o kadar çok ki. Bir gazete dilerse, gayelerini söyler, dilerse gizler. Netice; memleket için belki zehir, belki panzehir olabilir. Biz şu zararsız âdete uymakla beraber gazetemizin yaşadığı müddetçe gayesine uygunluk derecesini; GÜRSES’in okuyucularına bırakacağız. Gür ses diyoruz. Her ismi düşüncelerimizdeki tesirini kim inkar edebilir? Karanfil deyince, kokulu bir çiçeği, güzel bir rengi yahut muhayyelemizin genişliğine göre bir alev dudağı hatırlarız. Elma deriz, önce bir meyveyi düşünür, sonra bu isim bizi Hızır tarafından verilen bir iksire kadar götürür. Badem; bir gözü, Cevher, bir özü, Bülbül, bir sözü Sünbül, bir öksüzü hatırlatmaz mı? Şu halde, isimler gidilen yolu da gösteriyor. Bizim sesimiz de öyle. Ses bazen bir fısıltı olur, dinleyenler arasında kalır. Bazen gürleşir, bütün bir cihana hitap eder. Gür seslerde; Hürriyet, Kuvvet, Aleniyet, Fısıltılarda, Esaret, Zaîfiyet ve Mel’anet kokar. Bir Türk (Ben Türküm) diye gür sesiyle haykırır, bir komünist; gizlice konuşur, safları kandırır. Biri aydınlıkta büyür, diğeri ölür. Gür ses yaygara yapan seslerden de farklıdır. Biri berrak, biri karışık. Biri boş, biri dolu, birinin menba’ı vicdan, diğerrinin menba’ı midedir. Gür Ses, Gür Ses... İşte bu güzel isim, bile yolumuzu da çizmiş oldu. Gür Ses; okumaya bilmeye çok muhtaç olan memleketimizde daima Hürriyet, Cumhuriyet ve Milletin selim vicdanını aksettirecek, bu yolda yürüyecek, bu yolda hizmet edecektir. Tanrı, adına layık kıalarsa bize ne mutlu... ”⁵⁴³.*

Gazetenin DP’ye karşıtı olduğu, içeriğinde yer alan köşe yazıları ve haberler ile muhalif bir tavır sergilediği görülmektedir. Örneğin Sofu Tuğrul gazetenin ilk sayında yer alan “Endişe” başlıklı yazısında DP’nin iktidara geldiğinde bütün vaatlerini unutup, CHP’yi mumla aratacağını belirterek eleştirmiştir. Yine aynı sayıda “DP Hürriyet Vadetti Fakat Zulümden Vazgeçmedi” başlığı ile verilen haberde ise DP döneminin CHP dönemine kıyasla daha kötü olduğu, vaat edilen hürriyete kavuşulamayıp, zulümden vazgeçilmediği ifade edilmektedir⁵⁴⁴. DP’nin Konya’da çıktığına dair haberler de gazetenin sayılarında yer

⁵⁴³ Galip Bilge, “Niçin Çıkıyoruz”, *Gürses*, 27 Ekim 1950, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁵⁴⁴ Sofu Tuğrul, “Endişe”, *Gürses*, 27 Ekim 1950, Y. 1, S. 1, s. 1-2.

almıştır⁵⁴⁵. DP'liler ile ilgili olumsuz haberlere de gazetenin birçok sayısında yer verilmiştir⁵⁴⁶.

Gürses Gazetesi yayın politikası gereğince Millet Partisi'ni desteklemiştir. Bu yüzden gazetede Millet Partisi ile ilgili teşkilat haberlerine, parti örgütlenmelerine, kongrelere, ocak faaliyetlerine sıklıkla yer verilmiştir⁵⁴⁷. Ayrıca DP ve CHP'den istifa ederek Millet Partisi'ne katılanların isimleri de gazetede yayınlandığı gibi⁵⁴⁸, MP'nin CHP ile birleşme haberlerinin doğru olmadığı da gazetede dile getirilmiştir⁵⁴⁹.

Gazetenin sütunlarında, “*Şehir Dertleri*”, “*Şehrin İçinden*” adlı köşelerde Konya'nın sorunları başta olmak üzere Konya ile ilgili haberlere yer verilmiştir⁵⁵⁰. Ayrıca “*Bir Perdelik Komedi*” ve “*Şırlı*” adlı köşelerde edebiyat ve sanat gibi birçok alanda yazılar yazılarak okuyucuya bilgiler verilmiştir.

Gazetenin ikinci ve üçüncü sayfasında “*Şehir haberleri*”, “*Memleket Haberleri*” ve “*Dünyadan Haberler*” adlı köşelerinde başta Konya olmak üzere yurttan ve dünyadan haberlere de yer verilmiştir⁵⁵¹. Özellikle İslam ülkelerinden Pakistan'daki Keşmir sorunu⁵⁵² ve Kore Savaşı⁵⁵³ geniş yer tutmuştur.

Gazetenin başlıca yazarları; Ali Galip Bilge, Sofu Tuğrul⁵⁵⁴, Celaleddin İmer, Hikmet Bilge, Mustafa Özaydın⁵⁵⁵, Osman Erden, Haluk Tekmen⁵⁵⁶, İsmail Küçükkeleş⁵⁵⁷ ve A. Necati Taşbaş'dır⁵⁵⁸. Gazetede reklamların geniş yer tutmadığı, sadece son sayfada sınırlı olarak reklamlara yer verildiği görülmektedir⁵⁵⁹. Buna neden olarak iktidara muhalif olması gösterilebilir. 23. Sayısıyla 13 Nisan 1951 yılında kapanmıştır⁵⁶⁰. İkinci kez 8 Ağustos 1952'de yeniden yayın hayatına başlamıştır. Bu ikinci döneminde sahibi Mehmet Hoşgeçin,

⁵⁴⁵ Gürses, 15 Ağustos 1952, Y. 1, S. 2, s. 1.

⁵⁴⁶ “Refik Koraltan'ın Kırşehir'deki hoşla gitmeyen konuşması”, “Remzi Birand ve H. Ölçmen'in Bozkırdaki tazyikli icraatı” başlıklı haberler bunlardan sadece bir kaçıdır. Gürses, 3 Kasım 1950, Y. 1, S. 2, s. 1-3.

⁵⁴⁷ Gürses, 3 Kasım 1950, Y.1, S. 1, s. 1; Gürses, 24 Kasım 1950, Y. 1, S. 5, s. 1; Gürses, 10 Kasım 1950, Y. 1, S. 3, s. 1; Gürses, 8 Aralık 1950, Y. 1, S. 7, s. 1; Gürses, 5 Ocak 1951, Y. 1, S. 11, s. 1; Gürses, 18 Nisan 1951, Y. 1, S. 23, s. 1; Gürses, 23 Eylül 1952, Y. 1, S. 7, s. 1-2.

⁵⁴⁸ Gürses, 1 Aralık 1950, Y. 1, S. 6, s. 2; Gürses, 15 Aralık 1950, Y. 1, S. 8, s. 3.

⁵⁴⁹ “MP hiçbir zaman DP'nin anası sayılan CHP ile birleşemez”, Gürses, 23 Eylül 1952, Y. 1, S. 7, s. 1-2.

⁵⁵⁰ Gürses, 29 Aralık 1950, Y. 1, S. 10, s. 2-3.

⁵⁵¹ Gürses, 26 Ocak 1951, Y. 1, S.14, s. 2-3.

⁵⁵² Gürses, 27 Ekim 1950, Y. 1, S. 1, s. 3

⁵⁵³ Gürses, 17 Kasım 1950, Y. 1, S. 4, s. 1; Gürses, 24 Kasım 1950, Y. 1, S. 5, s. 1.

⁵⁵⁴ Gürses, 3 Kasım 1950, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁵⁵⁵ Gürses, 24 Kasım 1950, Y. 1, S. 5, s. 2-3.

⁵⁵⁶ Gürses, 22 Aralık 1950, Y. 1, S. 9, s. 1.

⁵⁵⁷ Gürses, 2 Mart 1951, Y. 1, S. 19, s. 1.

⁵⁵⁸ Gürses, 15 Ağustos 1952, Y. 1, S. 2, s. 1-2.

⁵⁵⁹ Gürses, 2 Şubat 1951, Y. 1, S. 15, s. 4; Gürses, 17 Kasım 1950, Y. 1, S. 4, s. 4.

⁵⁶⁰ Gürses, 13 Nisan 1951, Y. 1, S. 23, s. 1.

yazı işleri müdürü de Hasan Gücüyener'dir. Bu dönemde de klişenin altında "*Haftalık Siyasi Gazete*" ibaresi yer almış ve 10 kuruştan satılmıştır⁵⁶¹.

Gürses Gazetesinin ikinci dönemindeki ilk sayısında yine Avukat Galip Bilge bir yazı kaleme almıştır. "*Gürses Ne İstiyor*" başlıklı yazısında gazetenin yayını önceki yıl nisan ayında birden bire durdurduğunu, bunun nedeninin haklı oldukları davalarından vazgeçmeleri değil, maddi imkânsızlıklardan kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca yeni dönemde hız alarak devam edeceklerini de eklemiştir. Yazısında yedi yıl yayın yapan "Kudret" gazetesinin resmi ve özel ilanların kesilmesi ve baskılar sonucunda kapanmasından dolayı iktidarın bu duruma sevindiğini belirterek bu durumu eleştirmektedir. Ayrıca Kudret gazetesi kapansa bile yerine geçecek yeni gazetelerden birinin de Gürses gazetesi olacağını, Gürses'in "*tarihten ders alarak gür sesiyle mertçe mücadelesine devam edeceğini ve gerçekleri millete duyurmaya çalışacağını*" ifade etmiştir⁵⁶².

Gürses gazetesinin DP karşıtı bir yayın politikası gütmesi, mali destek görememesine, çok az reklam almasına ve resmi ilanlardan yoksun kalmasına neden olmuştur. Gürses'in yayın hayatına devam edememesinden de anlaşılabileceği gibi DP'nin yalnızca CHP taraftarı gazetelere değil, diğer muhalif gazetelere karşı da baskıcı bir tutum izlediği görülmektedir.

1.3.5.11. Bizim Şehir (1952)

1 Nisan 1952'de yayınlanmaya başlamıştır. Önceleri 15 günde çıkan gazete daha sonra haftada iki defa sekiz sayfa olarak çıkarılmaya başlamıştır. Kurucusu Mehdi Halıcı, sahibi Lütfi Hodoğlu, yazı işleri müdürü Sofu Tuğrul'dur. Gazetenin yayın hayatı kısa sürmüş, Haziran 1952'de kapanmıştır. Kapanma sebebi ise, 1952 tarihli sekizinci sayısından itibaren gazetenin Mengene ile birleşmesidir⁵⁶³.

1.3.5.12. Mengene (1952)

Mengene, 12 Haziran 1952 tarihinden itibaren Cafer Tayyar ve Yavuz Kadir Asöcal tarafından Cumartesi günleri çıkarılan haftalık gazetedir. İlk çıktığında klişenin altında yer alan açıklamada "*Cumartesi günleri çıkar siyasi gazete*" ibaresi yer alırken, daha sonra bu alt başlık "*Cumartesi günleri çıkar, tarafsız siyasi, mizahi, milliyetçi gazete*" şekline dönüşmüştür. Gazete dört sayfa ve altı sütun şeklinde tasarlanmış ve 10 kuruştan satılmıştır. Yeni Kitap Basımevinde basılmıştır. Gazetenin yayın politikası ile ilgili Mengene imzalı "*Eşikte*" başlıklı yazıda şu ifadeler yer verilmiştir: "*Hilekârlarla, yordakçılar düşmanımız,*

⁵⁶¹ *Gürses*, 8 Ağustos 1951, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁵⁶² Galip Bilge, "Gürses Ne İstiyor?", *Gürses*, 8 Ağustos 1951, Y. 1, S. 1, s. 1.

⁵⁶³ Arabacı vd, *age*, s. 268-269.

cesurlarla, namuskârlar dostumuz olacaktır. Satışlara bel bağlamıyoruz. Konya’ımızda gazete satışı ile tutunmuş kimse olamayacağına biz de inanıyoruz. Ancak şu hakikate de bağlanıyoruz ki, kitleye hizmet zevkinin büyüklüğü, dünya nimetlerinin başka türlü ile ölçülemeyecek kadar da derindir... Halka hizmet ederken göreceğimiz takdir kadar karşılaşacağımız tenkitlere de kıymet vereceğiz. Bu takdirle, bu tenkitleri bir araya getirip hayalimizdeki Mengene’yi meydana getireceğiz.” Gazetede 21 Mayıs 1952 tarihli altıncı sayısından itibaren “*Karabiber*” başlıklı mizah sayfası yayınlanmıştır. 7 Haziran 1952 tarihli sekizinci sayısından itibaren “*Bizim Şehir*” gazetesıyla birleşmiştir. Gazete Ali Rıza Bülbül tarafından çıkarılan 27 Aralık 1952 tarihli 37. Sayısıyla yayın hayatına son vermiştir⁵⁶⁴.

1.3.5.13. Bizim Mengene (1953)

Mengene adını kullanarak çıkan ikinci gazetedir. Adına “*Bizim*” kelimesi eklenen gazete, 4 Nisan 1953 tarihinde Mengene gazetesinin kapatılmasından dört ay sonra çıkarılmıştır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Mevlüt Kutludoğan’dır. Haftada iki defa ve dört sayfa olarak çıkarılmıştır. Dokuz günlük bir yayının ardından 13 Nisan 1953’te kapanmıştır⁵⁶⁵.

1.3.5.14. Ney- Sanat Edebiyat (1953)

Konya basın hayatında tek sayı çıkıp kapanan gazetelerden biridir. 1 Ocak 1953’te sekiz sayfa çıkmıştır. Sahibi Fakih Özfakih, yazı işleri müdürü Sofu Tuğrul’dur. Yazı kadrosunda Fevzi Halıcı, Mehmet Önder ve Celal Kışmır’ın yer aldığı gazete başka sayı yayınlamamıştır⁵⁶⁶.

1.3.5.15. Durak (1953-1954)

Konya basınında mevsimlik çıkan bir gazetedir. Muzaffer Meriç tarafından 1 Nisan 1953’te yayınlanmıştır. Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında köylüye bilgi vermek amacıyla çıkarılmıştır. Haziran 1954’te kapanmıştır. Gazete sadece altı sayı ve iki mevsim çıkarılmıştır⁵⁶⁷.

1.3.5.16. Kervan (1954)

Konya’da iki farklı dönemde yayınlanan haftalık siyasi gazetedir. İlk yayın hayatına 23 Mart 1954 tarihinde başlamıştır. İkinci çıkış tarihi ise 23 Ocak 1962’dir. İlk çıktığında

⁵⁶⁴ Arabacı vd, *age*, s. 169-272.

⁵⁶⁵ Arabacı vd, *age*, s. 272.

⁵⁶⁶ Arabacı vd, *age*, s. 272.

⁵⁶⁷ Arabacı vd, *age*, s. 272.

gazete klişesinin altında “*siyasi, mizahi, tarafsız haftalık gazete*” ibaresi yer almıştır. Ancak ikinci dönem bu ibare, “*Haftalık Siyasi Gazete*” şeklinde değişmiştir. İlk döneminde gazetenin sahibi Ahmet Karahan, yazı işleri müdürü Erdoğan Bakkalbaşı’dır. Gazetenin 23 Mart 1954 tarihindeki ilk sayısı, Ankara Yeni Matbaa’da basılırken, daha sonraki sayıları Ülkü Basımevi, Yıldız Matbaası ve Sabah Matbaasında basılmıştır. Gazete, büyük boy, 4 sayfa, 8 sütun basılarak 15 kuruştan satılmıştır. Yazar kadrosu şu kişilerden oluşmaktadır: Erdoğan Bakkalbaşı (Kısaca, İki kere iki), Ahmet Karahan (Acem Aşiran), Ahmet Çobanoğlu (Halkın İçinden), Adnan Ertanık, Yaşar Kara (Kuşbakışı), Cafer Tayyar (Şaka), Mehmet Acar (Düşündükçe), Kayhan Selek, Hüseyin Ulusoy (Kim Ne Yapabilir?), Özden Küçükoner (Haftadan Haftaya), Ali Gündüz, Refik Düzgören, Selçuk Es ve Mahir İba’dır. Kervan gazetesi “*bir muhalefet gazetesinin eksikliği*” gidermek için çıkarılmıştır. Ekekon, Ögüt, Kervan ve Zaman parti gazetesi özelliği göstermişlerdir. 23 Mart 1954 tarihli ilk sayısında Kervan imzalı “*Haftanın Yazısı: Yola Çıkarken*” başlıklı başyazıda gazetenin yayın politikası hakkında bilgi verilmiştir. Muhalif çıkışları nedeni ile halk arasında dönemin popüler bir haftalık gazetesi olan Kervan, hem kendi matbaasının olmaması, hem de resmi ilan alamamasından dolayı 18 Haziran 1954 tarihinde 13 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır⁵⁶⁸.

1.3.5.17. *Öz Demokrat Konya (1957-1960)*

Öz Demokrat gazetesi 17 Aralık 1957 tarihinde Hasan Gücüyener tarafından yayınlanmaya başlamıştır. Günlük çıkan siyasi bir gazetedir. Yayın hayatından çekildiği 1960 yılı sonlarına kadar 6 sütun dizilen gazetenin satış fiyatı 10 kuruştur. Gazete yayın hayatına başladığında 4 sayfa olarak çıkmıştır⁵⁶⁹. 1 Temmuz 1960 tarihindeki sayısından itibaren gazetenin sayfa sayısının ikiye düştüğü görülmektedir⁵⁷⁰. Klişesi kırmızı renk ile basılmış olup altında “*Günlük Siyasi Sabah Gazetesi*” ibaresi yer almıştır⁵⁷¹.

⁵⁶⁸ “*Haftanın Yazısı: Yola Çıkarken*” başlıklı yazıda gazetenin yayın politikası hakkında şu ifadeler yer verilmiştir: “... İşte uzun bir moladan sonra Kervan zinde adımlarla yola çıkıyor. Tuttuğu yol coşkun ev sessiz vatanseverlerin toplandığı doğruluk meydanıdır Orada hissedilen ifadesi çok güç ve çetin olan unsurları toplayacak. Büyük Türk Milletinin önünde doğruluğu, fazileti, kardeşliği, tesanüdü diyar diyar gezdirecektir. İyi ve kötü şeyler Kervan’da duyulacak, kötülerin tasfiyesi burada yapılacak ve istikamet burada tayin edilecektir. İstikamet tayini için her vatandaş burada önder olacak ve herkes Kervan’a katılmanın hazzını ve bundan doğacak iç huzurunu burada tadacaktır. Acılar ve neşeler burada paylaşılacak, burada ağlanacak, burada gülünecektir. Tenkit kaleminin acı mürekkebi Kervan’dan temin edilecek ve bu kalemi kullanan eller vatanın menfaati uğruna birleşmiş bir Kervan teşkil edecektir. Konya’nın bağrında gazetecilik mefhumunda inkılap yaratacak, kademe kademe halk tabakasının sözcüsü, yılmaz müdafii sayılacak, Kervan’ı dağıtmak isteyenler irade ve fedakârlık kılıçları ile mücehhez Türk gençliğinden müteşekkil muhafızları daima karşılarında bulacaktır.”, Bkz. Arabacı vd, age, s. 273-275.

⁵⁶⁹ Arabacı vd, age, s. 278; *Öz Demokrat Konya*, 1 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 1.

⁵⁷⁰ *Öz Demokrat Konya*, 1 Temmuz 1960, Y. 3, S. 867, s. 2.

⁵⁷¹ *Öz Demokrat Konya*, 1 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 1.

Hasan Gücüyener'in sahibi olduğu gazetenin, yazı işleri müdürlüğünü sırasıyla, Haydar Koyuncu (17 Aralık 1957-), Ali Rıdvan Bülbül (4 Nisan 1960), Sadettin Güner Elgin (5 Nisan 1960-31 Mayıs 1960) ve Birol Yüksel (1 Haziran 1960-29 Aralık 1960) yürütmüştür⁵⁷². 1959 yılındaki sayılarında ilk sayfada özellikle Konya ile ilgili haberlere yer verilmiş olup, “*Günaydın*” adlı köşede gündemdeki konular ele alınmıştır⁵⁷³. İkinci ve üçüncü sayfasında yer alan “*Okuyucularla Başbaşa*” adlı köşede Konya’da yaşayan insanların soruları cevaplandırılmış⁵⁷⁴, “*Konya Folklorü*” adlı köşede tefrika masallar ile , “*Halk ve Hak yolunda Mevlana*” başlıklı köşede Mevlana ile ilgili tefrika bir eser yayınlanmıştır⁵⁷⁵. Ayrıca ilerleyen sayılarda “*Gördüklerimiz ve Düşündüklerimiz*”⁵⁷⁶ ve “*Biz Bize*” adlı köşelerde gündemi meşgul eden konular ile ilgili yazılar yazılmıştır⁵⁷⁷. Gazetenin birçok sayısında Mevlana sevgisinin yazılara konu olduğu görülmektedir⁵⁷⁸. Cuma günleri yayınlanan Edebiyat sayfası⁵⁷⁹ ilerleyen sayılarda Pazartesi günleri yayınlanmaya başlamıştır⁵⁸⁰.

Gazetenin 1960 yılındaki ilk sayılarında dördüncü sayfada spor haberlerine yer vermeye başlanmıştır⁵⁸¹. İkinci sayfasında “*Haftada Bir*”, “*Hikaye*”, “*Dini Konular*” adlı köşelerde edebiyat, sanat, din ve tarih ile ilgili konulara yer verilmiştir⁵⁸². Cuma günleri ise “*İmam Hatip Okulundan Sesler*” başlığı altında bu okuldan gönderilen yazı ve şiirlere ikinci sayfada yer verilmiştir⁵⁸³. “*Günün makalesi*” adlı köşede ise çeşitli konularda okuyucuyu bilgilendiren yazılar yayınlanmıştır⁵⁸⁴.

Gazetenin yazarları arasında şu isimler yer almaktadır: Feyzi Halıcı⁵⁸⁵, A. Rıdvan Bülbül, Seyit Küçükbezirci, Yaşar Candan⁵⁸⁶, Hüseyin Köroğlu⁵⁸⁷, Mehdi Halıcı, İhsan

⁵⁷² Arabacı vd, age, s. 278; *Öz Demokrat Konya*, 1 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 5 Nisan 1960, Y. 3, S. 788, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 3, S. 368, s. 1.

⁵⁷³ *Öz Demokrat Konya*, 17 Şubat 1959, Y. 2, S. 411, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 2 Nisan 1959, Y. 2, S. 451, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 28 Nisan 1959, Y. 2, S. 410, s. 2-3.

⁵⁷⁴ *Öz Demokrat Konya*, 10 Ocak 1959, Y. 2, S. 376, s. 1-3.

⁵⁷⁵ *Öz Demokrat Konya*, 2 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 2-3; *Öz Demokrat Konya*, 3 Ocak 1959, Y. 2, S. 369, s. 1-3.

⁵⁷⁶ *Öz Demokrat Konya*, 24 Mayıs 1959, Y. 2, S. 494, s. 2-3.

⁵⁷⁷ *Öz Demokrat Konya*, 3 Temmuz 1959, Y. 2, S. 530, s. 2.

⁵⁷⁸ *Öz Demokrat Konya*, 9 Ocak 1959, Y. 2, S. 375, s. 2; *Öz Demokrat Konya*, 15 Ocak 1959, Y. 2, S. 380, s. 2.

⁵⁷⁹ *Öz Demokrat Konya*, 30 Ocak 1959, Y. 2, S. 394, s. 2-3.

⁵⁸⁰ *Öz Demokrat Konya*, 16 Şubat 1959, Y. 2, S. 410, s. 2-3.

⁵⁸¹ *Öz Demokrat Konya*, 14 Ocak 1960, Y. 3, S. 718, s. 4; *Öz Demokrat Konya*, 23 Mart 1960, Y. 3, S. 779, s. 4.

⁵⁸² *Öz Demokrat Konya*, 20 Ocak 1960, Y. 3, S. 724, s. 2-3.

⁵⁸³ *Öz Demokrat Konya*, 29 Ocak 1960, Y. 3, S. 732, s. 2.

⁵⁸⁴ *Öz Demokrat Konya*, 9 Mayıs 1960, Y. 3, S. 821, s. 2; *Öz Demokrat Konya*, 11 Mayıs 1960, Y. 3, S. 821, s. 2; *Öz Demokrat Konya*, 14 Mayıs 1960, Y. 3, S. 824, s. 2.

⁵⁸⁵ *Öz Demokrat Konya*, 1 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 1.

⁵⁸⁶ *Öz Demokrat Konya*, 1 Ocak 1959, Y. 2, S. 368, s. 2-3.

⁵⁸⁷ *Öz Demokrat Konya*, 3 Ocak 1959, Y. 2, S. 369, s. 2.

Dönder⁵⁸⁸, Niyazi Kayhan, Meriç Gürel⁵⁸⁹, Kadir Güleç, Cemal Hoşgör⁵⁹⁰, Mehmet Önder, Orhan Ulukan⁵⁹¹, Cahit Öztelli⁵⁹², Meşkure Sargut⁵⁹³, Remiz Arda⁵⁹⁴, M. Şevki Evin, Aynur Şarkman⁵⁹⁵, Kamil Uğurlu, Feridun Ergin'dir⁵⁹⁶.

Haydar Koyuncu gazetesinin çıkışından 14 gün sonra yayınlanan “Günün Yazısı” adlı köşesinde gazetesinin kuruluş amacını şu şekilde izah etmiştir: “ *Konya’da münteşir Yeni Meram ve Yeni Konya’nın yanında ve onlardan tamamen ayrı olarak ilin merkezi halindeki vilayetimizde neşre başladık. Gazetemiz gayesi Konya’da partimizin ve dolayısıyla hükümetimizin icrai faaliyetini yakinen hemşehrimize duyurmak, efkar-ı umumiyeyi tenvir olarak ilim çerçevesine yardım etmektir. Bu gaye ile neşir hayatına atılan gazetemizin okuyucularından ve partili arkadaşlarımızdan ricası, gayemize uygun olarak haber, yazı göndermek suretiyle yardım etmeleri, kazalardaki, köylerdeki ve hariç vilayetlerdeki arkadaşlarımızın yardımları esirgememeleri, enteresan buldukları haberleri mutlaka göndermeleridir. Uzun seneler hükümet merkezliği yapmış olan ve bir çok ilim adamları yetiştiren Konyamızdaki münevver arkadaşlardan, memleket hizmeti olan ve kendilerince neşrini memleket ve partimiz menfaatine uygun gördükleri yazıları gazetemizde neşredilmek üzere göndermelerini hatırlatmayı da bir vazife biliriz”* ⁵⁹⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesi, adından da anlaşılacağı gibi DP’nin yayın organı olarak çıkarılan ve DP’nin faaliyetlerini topluma aktarmak amacıyla olan yerel bir gazetedir. Gazetenin birçok sayısında başta DP’nin icraatları olmak üzere Adnan Menderes’in yurt içi gezileri ve halkın Başbakanı olan sevgisinin konu edinildiği görülmektedir⁵⁹⁸. Öz Demokrat

⁵⁸⁸ Öz Demokrat Konya, 5 Şubat 1959, Y. 2, S. 400, s. 2-3.

⁵⁸⁹ Öz Demokrat Konya, 7 Şubat 1959, Y. 2, S. 402, s. 2-3.

⁵⁹⁰ Öz Demokrat Konya, 19 Şubat 1959, Y. 2, S. 413, s. 2-3.

⁵⁹¹ Öz Demokrat Konya, 17 Mart 1959, Y. 2, S. 436, s. 2-3.

⁵⁹² Öz Demokrat Konya, 1 Mayıs 1959, Y. 2, S. 474, s. 2-3.

⁵⁹³ Öz Demokrat Konya, 29 Mayıs 1959, Y. 2, S. 501, s. 2.

⁵⁹⁴ Öz Demokrat Konya, 14 Ocak 1960, Y. 3, S. 718, s. 4.

⁵⁹⁵ Öz Demokrat Konya, 17 Şubat 1960, Y. 3, S. 749, s. 2.

⁵⁹⁶ Öz Demokrat Konya, 2 Haziran 1960, Y. 3, S. 843, s. 2.

⁵⁹⁷ Arabacı vd, age, s. 279-280.

⁵⁹⁸ Öz Demokrat Konya, 4 Ocak 1960, Y. 3, S. 709, s. 1; Öz Demokrat Konya, 15 Mayıs 1960, Y. 3, S. 825, s. 1; Öz Demokrat Konya, 4 Mayıs 1960, Y. 3, S. 816, s. 1; Öz Demokrat Konya, 29 Şubat 1960, Y. 3, S. 760, s. 1; Öz Demokrat Konya, 26 Nisan 1960, Y. 3, S. 808, s. 1; M. Kubilay İmer “Piyasada Ucuzluk”, Öz Demokrat Konya, 13 Nisan 1960, Y. 3, S. 796, s. 1; Öz Demokrat Konya, 10 Nisan 1960, Y. 3, S. 793, s. 1; Öz Demokrat Konya, 18 Ocak 1960, Y. 3, S. 722, s. 1; Öz Demokrat Konya, 31 Ocak 1960, Y. 3, S. 734, s. 1; Öz Demokrat Konya, 24 Ocak 1960, Y. 3, S. 728, s. 1; Öz Demokrat Konya, 17 Şubat 1960, Y. 3, S. 749, s. 1; Öz Demokrat Konya, 25 Nisan 1960, Y. 3, S. 807, s. 1; Öz Demokrat Konya, 26 Nisan 1960, Y. 3, S. 808, s. 1; Öz Demokrat Konya, 15 Mayıs 1960, Y. 3, S. 825, s. 1; Öz Demokrat Konya, 16 Mayıs 1960, Y. 3, S. 826, s. 1; Öz Demokrat Konya, 17 Mayıs 1960, Y. 3, S. 827, s. 1. Öz Demokrat Konya, 18 Mayıs 1960, Y. 3, S. 828, s. 1; Öz Demokrat Konya, 7 Mayıs 1960, Y. 3, S. 819, s. 1; Öz Demokrat Konya, 9 Mayıs 1960, Y. 3, S. 821, s. 1; Öz Demokrat Konya, 25 Mayıs 1960, Y. 3, S. 836, s. 1; Öz Demokrat Konya, 26 Mayıs 1960, Y. 3, S. 837, s. 1; Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1; S. Güner Elgin, “Menderes Hükümetlerine”, Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs

Gazetesinin 27 Mayıs darbe sürecindeki yayın hayatı basın tarihimiz açısından birçok gazetecinin yaşadıklarına tercüman olacak niteliktedir. DP'nin Askeri Müdahale neticesinde kapatılması, Öz Demokrat Konya gazetesinin de sahipsiz kalmasına neden olmuştur. Askeri müdahale sonrasında Öz Demokrat Konya'nın muhabiri, yazı işleri müdürü, başyazarı hatta sahibi genç bir gazeteci olan Seyit Küçükbezirci'dir. Küçükbezirci 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin yapıldığı günlerde gazeteye sahip çıkmış ve onu yayınlamaya devam etmiştir. Ancak Askeri müdahalenin ardından partisi kapanan Öz Demokrat Konya, fazla yaşamamış ve Temmuz 1960'da kapanmıştır⁵⁹⁹.

1.3.5.18. Işık (1958-1964)

Işık Gazetesi, 16 Aralık 1958 tarihinde Mehmet Ali Beştav tarafından çıkarılmıştır. Günlük yayınlanan siyasi akşam gazetesidir. Küçük boy, iki sayfa ve 5 sütun olan gazete 5 kuruştan satılmıştır. Işık Matbaası'nda dizilen gazete, 1 Eylül 1962 tarihine kadar Sabah Matbaası'nda basılmıştır. İlk çıktığı dönemde klişesinin altında “*Günlük Siyasi Tarafsız Akşam Gazetesi*” ibaresi yer almıştır. Daha sonra bu ibare ilk önce “*Günlük Tarafsız Siyasi Sabah Gazetesi*”, daha sonra da “*Olaylara Işık Tutar*” şeklinde değiştirilmiştir. Gazetenin yazı işleri müdürlüğünü 29 Ocak 1960 tarihine kadar Muammer Şahin, 3 Şubat 1960'dan 1 Mart 1962 tarihine kadar Bekir Sıtkı İner yapmıştır. Başlıca yazarları Mehmet Ali Beştav, Mahir İba, Ünal Ketencioğlu, Yavuz Dünder, Osman Erden, Ünal Vasıf Öztaş, İbrahim Aczi Kendi, Ali Çiçekçi'dir. Gazete Aralık 1964'te yayın hayatından çekilmiştir.

Gazete, künyesinde yer alan tarafsız ibaresine uygun bir şekilde yayın yapmıştır. Birinci sayfasında radyodan ve YHA'dan derlenen haberlere, ikinci sayfasında ise genellikle yaygın basından alınan Bülent Ecevit, Aydın Yalçın, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, V. Ünal gibi yazarların alıntı makalelerine yer verilmiştir. Diğer sayfalarda tefrika romanlar, çeşitli şiirler, magazin haber ve resimleri, spor haberleri ve ilanlar yayınlanmıştır.

1960, Y. 3, S. 838, s. 1-3; Yaşar Candan, “Menderes ve Ziraatımız”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1-3; Feyzi Halıcı, “Başvekilimiz ve Selçuk Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1-3; *Öz Demokrat Konya*, 24 Nisan 1960, Y. 3, S. 806, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 28 Nisan 1960, Y. 3, S. 810, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 26 Ocak 1960, Y. 3, S. 730, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 26 Şubat 1960, Y. 3, S. 757, s. 1; Feyzi Halıcı, “Konya Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 11 Şubat 1960, Y. 3, S. 744, s. 1.

⁵⁹⁹ Seyit Küçükbezirci 1959-1960 yıllarında Öz Demokrat Konya gazetesinde çalışmaktadır. Henüz 17-18 yaşlarındadır. Bu yıllarda DP iktidardadır. Bu yıllarda ülkenin birçok şehrinde “Demokrat” kelimesi geçen gazeteler yayımlanmaya başlamıştır. İşte bunlardan biri de Öz Demokrat Konya'dır. Bkz. Arabacı vd, *age*, s. 281-289; Ayrıca 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve sonrası ile ilgili olarak Seyit Küçükbezirci ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler için bkz Arabacı vd, *age*, s. 283-288; Seyit Küçükbezirci tarafından 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi sürecinde Öz Demokrat Konya gazetesinin çıkarılması ve sonrasında yaşananlar ile ilgili olarak 9 Temmuz 2017 tarihinde tarafımızdan da kendisi ile bir görüşme yapılmıştır.

Işık Gazetesi DP döneminde yayın hayatına başlamış ve çizgi itibariyle DP'ye yakın olmuştur. 27 Mayıs Askeri müdahalesinden sonra darbecileri “*adil*” ilan eden yazılar yayınlamıştır. Nedeni ise, darbe yönetiminin bu gazeteye resmi ilanlardan pay vermesidir⁶⁰⁰.

1.3.5.19. Karaman (1949)

Bu gazete Karaman Halkevi adına 19 Şubat 1949 yılında çıkmaya başlamıştır. Gazetede “*Perşembe günleri çıkar memleket gazetesidir*” ibaresine yer verilmiştir. İlk çıktığında sahibi Dr. Ziya Güven'dir. 23 Eylül 1948 tarihinden itibaren Ferit Özer, 3 Şubat 1949 tarihinden itibaren ise Nesimi Doğan gazetenin sahibi olmuşlardır. Yazı işlerini fiilen 3 Şubat 1949'ya kadar Ali Gülcani, bu tarihten sonrada A. Şükrü Çiloğlu idare etmiştir. İdare yeri Karaman Halkevidir. 1'den 10. sayıya kadar Ülkü Basımevinde, diğer sayıları ise Ekekon Basımevinde basılmıştır. Her sayı 2 ile 4 sayfa ve 5 sütundan oluşmuştur. Tanesi ilk başta 5 kuruşa, sonraları 10 kuruşa satılmıştır. Karaman Halkevi'nin Karaman ilçesi adına çıkardığı gazete haftada bir defa yayınlanmıştır. Yazarları ise Vefik Altuğ, “*Görüşler Sütunu*”nda yazan Çiloğlu, “*Karaman Tarihine Bir Bakış*” adlı tefrikayı yayınlayan T. Ünal, Ahmet Şen, Nesimi Doğan, Ali Gülcen, Hasan Tan, İ. Hakkı Gürsoy, Dr. Halit Akyüz, Hamdi Özer, Zeki Üyetürk, İbrahim Arkun, Naci G.Tartanoğlu, M. Ziya Pınarbaşı, Larendeli, Emin Atalay, Fatma Kayan, Hakkı Arıca'dır. Gazetede ayrıca amatör yazılar için bir de “*Genç Kalemler*” sütunu açılmıştır. Gazetenin koleksiyonu mevcuttur⁶⁰¹.

1.3.5.20. Akşehir (1948)

8 Temmuz 1948 tarihinde ilk defa yayınlanmaya başlayan gazetede, “*Perşembe günleri çıkar siyasi gazete*” ibaresi yer almıştır. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Agah Yalçın'dır. İlk birkaç sayısının baskısı Afyon İkaz Basımevinde, daha sonra Konya'daki Yeni Kitap Basımevinde yapılmıştır. Her sayı ufak boy, 4 sayfa olarak çıkmış, tanesi 10 kuruştan satılmıştır. Eski gazetecilerden Agah Yalçın'ın çıkardığı gazete bazı özel günlerde 6 sayfa çıkmıştır. Yazarları ise daha çok başmakale yazan Nihat Ak, Akşehir'in ihtiyaç ve bazı sorunlarını ele alan A. Müfit Yalçın ve Ferruh Sanır, Fehim Çaylı, Muhittin Kılıç, Muammer Karabağlı, Dr. Fikret Pamir, Mustafa Şeker, Ahmet Hikmet'tir. Gazetede ara sıra mizahi fıkralarda yayınlanmıştır. Ayrıca “*Zaman Göre Hocamızdan Fıkralar*” başlığı altında Nasrettin Hoca'dan aktüel fıkralar da yayınlanmıştır⁶⁰².

⁶⁰⁰ Arabacı vd, *age*, s. 288-289.

⁶⁰¹ Önder, *age*, s. 41-42.

⁶⁰² Önder, *age*, s. 42-43.

1.3.5.21. Zaman (1949)

Zaman gazetesi, Konya’da 1934, 1949 ve 1960’da olmak üzere üç ayrı dönemde aynı adla çıkmıştır. İlk defa 1 Ocak 1934’te yayın hayatına başlayan gazete, 1934’te öz Türkçecilik akımı doğrultusunda Çağ adını alarak yoluna devam etmiştir⁶⁰³. Gazete “*Şimdilik haftada çıkar bağımsız gazete*” ibaresi ile 11 Nisan 1949’da yeniden çıkmıştır. Edip Nazım Ermeral gazetenin sahibi olup, yazı işlerini de fiilen idare etmiştir. Konya’daki Ülkü Basımevinde basılmıştır. 2 ile 4 sayfa ve 7 sütun olarak basılan gazete tanesi 10 kuruştan satılmıştır. Teknik bakımdan modern bir gazete olup, yazıları ile olgun ve dolgun bir kültür sofrası özelliği taşımıştır. Bol klişeli, bol muhteviyatlı, daima okunan bir gazete olmuştur. Daimi yazarları; Hikayeler ve edebi makaleler yazan Dr. Reşit ve S. Gürsey, “*Haftanın Penceresinden*” adlı köşede fıkralar yazan M. Nedim Güntel, “*Efkari*” adlı takma adla zaman zaman fıkralar yazan Fakir Usman, “*Sırası Geline*” adlı köşede fıkralar yazan İ.O. “*Çınaraltı*” adlı köşede fıkralar yazan Hüsnü Çınar, “*Sabrın Sonu*” adlı köşede “*Selamet*” takma adı ile fıkralar yazan B. S. Uluata, şehir röportajlarını yazan Yılmaz Osman Asöcal, tarihi ve köycülük yazıları yazan Mehmet Önder’dir. Bunlardan başka “*Üçyıldız ve Zaman*” takma adları ile yazılar, çeşitli alıntılar ve çeşitli yazı dizileri de yayınlanmıştır⁶⁰⁴.

⁶⁰³ Arabacı vd, *age*, s. 218.

⁶⁰⁴ Önder, *age*, s. 43.

BÖLÜM 2: 1946-1950 YILLARI SİYASİ OLAYLARIN KONYA BASININA YANSIMASI

Türkiye’de 1946’da DP’nin kurulmasıyla birlikte çok partili hayata geçilmesi Ankara ve İstanbul’da olduğu gibi taşra olarak kabul edilebilecek Anadolu şehirlerinde de hareketlenmeye sebep olmuştur. Cumhuriyet kurulduktan sonra çok kısa süreli muhalefet partisi kurma girişimleri hariç tutulacak olursa CHP’nin her alanda hâkim olduğu ve kendini hissettirdiği 1923-1946 arasındaki yılları takiben DP’nin siyaset arenasında yer almaya başlaması iktidar ve muhalefet ilişkisinin de gerçek manada ilk kez ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu noktadan hareketle siyasetteki yeni çok kutuplu durum basın hayatında da kendisini gösterecektir. CHP’nin Ulus gazetesi karşısında DP’nin Zafer gazetesi yeni bir aktör olarak ortaya çıkacaktır. Ulusal basında ortaya çıkan fiili durumun yansıması taşrada da hissedilecektir. Bu yıllar aynı zamanda tek parti iktidarında vilayetlerde faaliyet gösteren gazetelerin karşısında çoğunlukla DP’nin ama kısmen olsa da diğer muhalefet partilerinin destekçisi gazetelerin yayın hayatına girmelerine neden olacaktır.

Konya gibi Orta Anadolu’nun önemli şehirlerinden ve muhafazakâr kimliği⁶⁰⁵ ile ön plana çıkan bir şehirde de basının CHP taraftarlığı ve muhalefet taraftarlığı arasında bölünmesi tabiri caizse eşyanın tabiatına uygun bir gelişmedir. Nitekim 1946’da DP’nin kuruluşunun hemen sonrasında Konya basınında muhalefetin sesi olan yepyeni gazeteler yayın hayatına başlamıştır.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Konya, Türkiye genelinde başlatılmış olan seçim düzenlemelerinin ve uygulamalarının dışında değildir. Çok partili süreçle birlikte başlayan siyaset ve düşünce alanlarında Konya’nın yerini tam olarak anlayabilmek için politik ve ideolojik gelişmelerin çerçevesini de çizmek gerekmektedir. Bu amaçla DP’yi iktidara taşıyan sürecin Konya basınındaki yansımalarını tahlil etmeye çalışacağız.

2.1. DP’NİN KONYA’DAKİ TEŞKİLATLANMASI

DP kuruluşundan çok kısa bir süre sonra ülke çapında örgütlenmeye başlamıştır. DP’nin ilk etaptaki teşkilatlanması özellikle belirli bölgelerde yoğunlaşmıştır. DP Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Arapgir teşkilatı hariç tutulacak olursa herhangi bir örgütlenmeye

⁶⁰⁵ Konya halkının muhafazakâr bir kimliğe sahip olduğuna dair kanaat 1946-1960 yılları arasında da Türkiye’de en azından aydın çevrelerde kendine yer bulmuştur. Sebilürreşad Mecmuasında yer alan ve Adnan Menderes’in Konya’da gerçekleştirdiği bir miting konuşmasının konu alındığı yazıda kullanılan şu ifadeler bu kanaate örnek gösterilebilir: “Nutkun tam metnin görmedim. Adnan Menderes’in, memlekete ait bir çok acil ihtiyaç ve meselelerden bahsetmesi durukken, Konya gibi muhafazakâr bir şehirde halkın dini temayüllerini siyasi bir istirmer mevzuu yapıp yapmadığını bilmiyorum.” Bkz. Sebilürreşad, C. IX, S. 212, Ocak 1956, s. 184.

gitmemiştir. DP'nin en yoğun örgütlendiği bölge Ege Bölgesi olmuştur. Bu bölgede 8 il merkezinde ve çoğu ilçe olan 18 merkezde teşkilat kurmuştur. Ege Bölgesi'ni altı il merkezi ve çoğu ilçe merkezinde oluşturulmuş 18 örgütle Marmara Bölgesi izlemiştir. İç Anadolu Bölgesi'nde ise 3 il merkezi ile çoğu ilçe 15 merkezde örgütlenme tamamlanmıştır. Ayrıca Karadeniz Bölgesi'nde de dikkat çeken bir örgütlenme görülmektedir. DP yedi il merkezi ile çoğu ilçe olmak üzere on bir merkezde teşkilatlanmıştır. Son olarak Akdeniz Bölgesi'nde dört il merkezi ile çoğu ilçe olmak üzere beş merkezde teşkilatlanma tamamlanmıştır. DP'nin ilk etapta teşkilat kurabildiği yerlerin neredeyse yarısı Ege ve Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır⁶⁰⁶.

DP'de ilk “Kurucular Kurulu” 2 Şubat 1946 günü Samsun'da Emekli Kurmay Albay Şefik Avni Özüdoğru başkanlığında kurulmuştur. Ethem Menderes 4 Şubat'ta Aydın; Avukat Zühtü Velibeşe'de 5 Şubat'ta Ankara İl Teşkilatı'nı kurmuşlardır. 12 Şubatta İzmir İl Teşkilatı Doktor Ekrem Hayri Üstündağ öncülüğünde kurulmuştur. DP kuruluşundan bir buçuk ay sonra 16 il ve 36 ilçede, kuruluşundan yalnızca üç ay sonra da 26 il ve 75 ilçede teşkilatlanmasını tamamlamıştır. DP'nin nisan başına kadar kurulan 26 il ve 75 ilçedeki başkanlarının meslekleri incelendiğinde eşrafın üstünlüğü göze çarpmaktadır. Başkanların 40'ı tüccar, 16'sı avukat, 11'i çiftçi, 7'si serbest meslek sahibi, 5'i doktor, 5'i mühendis, 3'ü subay, 2'si fabrikatör, 2'si bankacı, 2'si eski belediye başkanı, 1'i öğretmen, 1'i eczacı, 1'i gazeteci, 1'i kooperatif başkanıdır. 14 kişinin meslekleri tespit edilememiştir⁶⁰⁷.

1946 yılı Haziran ayına gelindiğinde DP'nin örgütünü kurduğu il sayısı 40'ı ilçe sayısı da 200'ü aşmış ve pek çok bucak, köy ve mahallede kurucular kurulları oluşturulmuştur. Bu denli hızla gelişen DP'nin yayın organının olmaması bir eksiklik olarak görülmüş, bu eksikliği gidermek için Parti Genel Başkanı Celal Bayar, 7 Nisan 1946'da örgüte gönderdiği genelgede partileriyle hiçbir ilgileri olamamalarına rağmen şimdilik Hürses ve Vatan gazetelerinin partililere önerilmesini istemiştir⁶⁰⁸.

Hızlı bir örgütlenme faaliyeti yürüten DP'nin 1946 yılı tüzüğüne göre; Millî Mücadele'ye aykırı harekette bulunmamış, Türk milletinin birlik ve istiklalini parçalamayı hedef tutan ideolojilere yönelmemiş, ağır hapis veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suç yüzünden hapis cezası ile mahkûm olmamış, halkça kötü tanınmamış ve “Türk kültürünü kabul etmiş

⁶⁰⁶Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) İktidar ve Demokratlar*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 128-129 [Bundan sonra Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*,] Türkiye’de İki partili Dönemin basınının taranması sonucunda Demokrat Partinin il ve ilçe merkezlerindeki kuruluş tarihleri ve kurucularının meslekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s.103-124.

⁶⁰⁷ Yücel, *age*, s. 52.

⁶⁰⁸ Albayrak, *age*, s. 78.

kadın erkek 22 yaşını bitiren her Türk” DP’ye üye olabilirdi. Bahse konu olan bu özelliklere sahip partiye girmek isteyen her vatandaş, partiye kayıtlı iki arkadaşı tarafından gireceği yerin ocağına tanıtılır ve kendisi de parti program ve tüzüğünü kabul ettiğine dair bir taahhütname verirdi. İsteği kabul olunmadığı takdirde bir derece üst idare kuruluna müracaat ederek itiraz edebilirdi. Bunun üzerine verilecek karar kesindi. DP Parti teşkilatı; büyük kongre, merkez genel idare kurulu, merkez haysiyet divanı ve il haysiyet divanları, köy, mahalle, bucak, ilçe ve il kongreleri ve köy, mahalle, bucak, ilçe ve il idare kurullarından oluşmaktaydı⁶⁰⁹.

Ülkenin birçok yerinde olduğu gibi 1946 yılında DP Konya’da da il ve merkez ilçe müteşebbis heyetlerini kurarak faaliyetlerine başlamıştır. İl heyeti; Avukat A. Fahri Ağaoğlu, Dr. Behçet Üçok, Avukat Tarık Kozbek, Eczacı Zekeriya Balam, Tüccar Hamdi Apalı, Tüccar Mustafa Büyükkirişçi, Kunduracı Hasan Arpacı adlı kişilerden oluşmuştur. Başkanlığa Avukat Fahri Ağaoğlu seçilmiştir. Merkez ilçe müteşebbis heyeti ise Gazeteci Edip Nazım Ermaral, Tüccar Faik Özparlak, Tüccar Mehmet Özbatman, Kunduracı Süleyman Öztapak, Saraç Mehmet İyigüven’den oluşturulmuş ve başkanlığa Edip Nazım Ermaral seçilmiştir⁶¹⁰. DP 1947 yılı itibarıyla Konya’nın ilçelerinde de örgütlenme faaliyetlerine başlamıştır. Bu ilçeler ve kuruluş tarihleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır⁶¹¹.

Tablo 9: DP’nin Kuruluş Döneminde Konya’da Taşra Örgütlenmesi

İl	İlçe	Tarih
Konya	Akşehir	18 Şubat 1947
Konya	Beyşehir	18 Şubat 1947
Konya	Cihanbeyli	18 Şubat 1947
Konya	Ermenek	18 Şubat 1947
Konya	Hadim	18 Şubat 1947
Konya	Ilgın	18 Şubat 1947
Konya	Karaman	18 Şubat 1947
Konya	Kadınhanı	18 Şubat 1947
Konya	Seydişehir	18 Şubat 1947

⁶⁰⁹ Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s. 65.

⁶¹⁰ *Selçuk*, 6 Nisan 1946, Y. 1, S. 43, s. 1; Demokrat Parti’nin Konya il merkezinde kuruluş tarihi 8 Nisan 1946 olarak belirtilmiştir. Bkz. Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s. 110

⁶¹¹ Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s. 120; Babalık gazetesinde Konya ilçelerinden Karaman, Çumra, Ilgın, Kadınhanı, Bozkır ve Cihanbeyli’de Demokrat Parti ilçe müteşebbis heyetlerinin 1946 yılında kurulduğu belirtilmiştir. Bkz. *Babalık*, 9 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6681, s. 2.

Konya	Çumra	Okunamadı 1946
Konya	Bozkır	6 Temmuz 1946
Konya	Merkez	3 Nisan 1946
Konya		8 Nisan 1946
Konya	Ereğli	7 Mayıs 1946

Yukarıdaki tabloya göre DP, Konya ilçelerinden Çumra, Bozkır, Ereğli ve Merkez ilçesinde 1946 yılında teşkilatlanmaya başlamıştır. 1947 yılının Şubat ayı itibariyle de Akşehir, Beyşehir, Cihanbeyli, Ermenek, Hadim, Ilgın, Karaman, Kadınhanı ve Seydişehir’de ilçe teşkilatlarını kurmuştur.

2.2. DİĞER PARTİLERİN TEŞKİLATLANMASI

1946 yılı itibariyle Konya’da Milli Kalkınma Partisi⁶¹² kurulmuştur. Partinin Konya vilayet merkezi heyeti; Aktar Cemal Odabaşı, Tüccar Yusuf Aydın, Emekli Memur Tahsin Doğanlı, Marangoz İbrahim Kalkan, Tüccar Vecdi Gürbüz, Emekli Öğretmen Bekir Kazanalı, Tüccar Faik Aladağ ve İbrahim Gökdemir’den oluşmuştur⁶¹³.

1948’de DP’den koparak yeni bir siyasi parti ortaya çıkmış ve doğal olarak Konya basınında da konu edilmiştir. Akyokuş gazetesinde “Üçüncü Parti” başlığı ile verilen haberde DP ve CHP’den başka üçüncü bir partinin kurulduğu ve partinin adının da “Millet Partisi” olduğu belirtilmiştir. Partinin fahri başkanlığını Mareşal Fevzi Çakmak üzerine almış, Hikmet Bayur partinin genel başkanlığa, Osman Koni başkan vekilliğine ve Şefik Çakmak ise muhasipliğe getirilmiştir. Parti içinde Kenan Öner, Mustafa Kentli, Enis Akaygen, Osman Bölükbaşı ve Sadık Aldoğan da yer almıştır. Kenan Öner İstanbul İl teşkilatını kurmakla görevlendirilmiştir⁶¹⁴.

Millet Partisi 1950 yılından itibaren Konya’da teşkilatlanmaya başlamıştır. Parti’nin Konya teşkilatı müteşebbis heyeti şu kişilerden oluşmuştur. Başkanlığa, Avukat Galip Bilge, Başkanvekilliğine Diş Tabibi Nuri Yılmazgil, kâtipliğe Yeni Konya Neşriyat Müdürü Sofu Tuğrul, muhasipliğe Avukat Sadrettin Oktay, üyeliğe Tüccar Mehmet Hoşgeçin, Diş Tabibi

⁶¹² “7 Temmuz 1945 tarihinde sanayici Nuri Demirağ Milli Kalkınma Partisini kurmak için İçişleri Bakanlığına başvurdu. Kurucuları arasında yer alan Birinci Meclisin muhalif II. Grubunun liderlerinden Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rıfat Atilhan gibi isimlerle dikkat çeken parti devletçiliğe karşı olduğunu belirtmiş, dış politikada İslam Birliği–Şark Federasyonu gibi ilginç yaklaşımlar sergilemiştir”, Cezmi Eraslan, *agmd*, s. 533-534.

⁶¹³ *Selçuk*, 6 Mart 1946, Y. 1, S. 34, s. 1.

⁶¹⁴ *Akyokuş*, 9 Temmuz 1948, Y. 1, S. 128, s. 1.

İsmail Küçükkkeleş, Tüccar Hasan Yarma, Diş Tabibi Seyit Birlik, yine Diş Tabibi Mustafa Özeydın seçilmiştir⁶¹⁵.

2.3. 1946-1950 YILLARI ARASINDA KONYA'DA DP ve CHP KONGRELERİ

2.3.1. Demokrat Parti Kongreleri

DP'nin 1946 tarihli tüzüğüne göre, partinin en yüksek karar organı büyük kongreydi. Tüzükte yer alan 6. maddeye göre, büyük kongre iki yılda bir genel idare kurulu tarafından belirlenen yer ve tarihte toplanırdı. Gerekli durumlarda genel idare kurulu kararı ile büyük kongre toplantıya çağrılabilirdi. Büyük kongre, parti başkanı ve genel idare kurulu üyeleri ile il kongrelerinden seçilecek üçer ve üye sayısı 2.000'i geçen illerde her fazla 2.000 üye için ayrıca yine kongrelere seçilecek birer üyeden teşekkül ederdi. Büyük kongre toplam üyesinin mutlak çoğunluğu ile parti başkanı tarafından açılırdı. Çoğunluk yoksa ertesi günü yapılacak toplantıda bulunan üyeler ile başlatılırdı. Büyük kongre partinin en yüksek makamıydı. Partiyi ilgilendiren bütün meseleler burada incelenirdi⁶¹⁶.

DP'nin ilk büyük kongresi, partinin kuruluşunun birinci yıldönümünde 7 Ocak 1947'de Ankara'da yapılmıştır. DP'nin beş gün süren büyük kongresi demokrasi tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir muhalefet partisi iktidar karşısında yer almıştır. 906 delegenin katıldığı toplantı herkesin fikrini hür bir şekilde söyleyebileceği bir toplantı haline dönüşmüştür. Toplantıya çok sayıda vatandaş katılırken, davet edilmelerine rağmen CHP'den birkaç milletvekili dışında katılan olmamıştır⁶¹⁷.

Kongreden birkaç gün önce Vatan gazetesinde yazar Mümtaz Faik Fenik yaptığı değerlendirmede, “*Demokratların yapacağı kongre, tıpkı Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi dönüm noktasıdır*” ifadesini kullanmıştır. 7 Ocak 1947'de yapılan kongrede Divan Başkanlığı'na İstanbul İl Başkanı Prof. Dr. Kenan Öner, Başkan vekilliklerinde de Manisa İl Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile İstanbul milletvekili seçilmesine rağmen mazbatasını TBMM'de reddedilen Abdurrahman Münip Berkan seçilmiştir. Yüzlerce delegenin katıldığı kongrede ilginç olaylar da olmuştur. Konya delegesi Himmet Ölçmen'in sözünü uzatması üzerine divan başkanı Kenan Öner'in, “*Sayın Ölçmen lütfen sadede geliniz. İki gündür buradayız. Tahammül sınırlarını zorlamayınız*” sözleri salonda büyük bir infiale yol açmıştır.

⁶¹⁵ Babalık, 14 Haziran 1950, Y. 40, S. 7412, s. 1.

⁶¹⁶ İllerdeki kongreler yılda bir kez toplanırdı. Bucak kongresine köy ve mahalle ocağına kayıtlı bulunan üyenin 50'ye kadar kısmı için bir ve bundan yukarı üyenin 50 ve fazlası için birer, ilçe kongresine, bucakta kayıtlı bulunan üyenin 500 kadar olanı için iki ve bundan yukarı üyenin 500 ve fazlası için birer, il kongresine, ilçelerde kayıtlı bulunan üyenin 1.000'e kadar olan kısmı için iki ve bundan yukarı üyenin fazlası için ikişer delege seçilirdi. Doğrudan doğruya ilçeye bağlı bulunan ocaklar, ilçe idare kurulunun münasip gördüğü zaman ve yerde toplanarak, beher elli üye için ilçe kongresine birer delege seçerlerdi. Bkz. Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s. 65-67.

⁶¹⁷ Özer, *age*, s. 51.

Delegeler yerinden fırlayarak kürsüye yürümüşler ve “ *İstediğin kadar konuş, şimdiye kadar söyleyemeyen milyonların namına konuş, Sabaha kadar istersen yine konuş*” sözleri ile Ölçmen’e destek olmuşlardır⁶¹⁸.

DP ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Konya’da il ve ilçe kongreleri düzenlemiştir. DP Konya İl Teşkilatı partinin Konya merkezdeki yıllık kongresinin Şubat ayının 23’ünde yeni sinema salonunda yapılması kararını almıştır. Kongreye DP milletvekillerinden Adnan Menderes ve Ahmet Tahat Kılıç’ın da katılacağı bildirilmiştir⁶¹⁹.

DP Konya’da 1948 yılında faaliyetlerine hız vererek, ilçelerde de kongreler düzenlemiştir. Konya’nın Karaman ilçesinde partinin yıllık kongresi yapılmıştır. İlçe idare kurulu başkanı Avni Attar ve üyeleri Mehmet Göçer, Nasuh Özgüven, Münip Peker, Muhtar Sart ve arkadaşlarının çalışmalarıyla ilçede 9 bucak ve 91 Ocak merkezi açılmıştır. Yeni ocakların açılması için faaliyete geçilmiştir⁶²⁰.

DP’nin ikinci İl Kongresi 1948 yılında yeni sinema salonunda yapılmıştır. Gündeme göre yoklama yapılarak çoğunluğun olduğu görülmüş, Avukat Fahri Ağaoğlu kongreyi açmış, delegelerin tam bir fikir ve söz hürriyeti içinde bulunduklarını belirttikten sonra delegeleri ve dinleyicileri idare kurulu adına selamlamıştır. Bundan sonra açık oyla başkan, başkan vekili ve yazman seçimi yapılmıştır. Başkanlık divanı yerlerini aldıktan sonra idare kurulu raporu okunmuş, rapor kabul edilerek eski idare kurulu ibra edilmiştir. Bunu takiben partinin mahalli hareket ve faaliyetleri hakkında delegeler tarafından yapılacak tekliflerin görüşülmesine geçilmiş, ilk defa söz alan Himmet Ölçmen bir önceki kongreden bu seneki kongreye kadar geçen hadiseleri anlatmıştır. Ardından demokrasinin “*bir milli heyecan abidesi*” olduğunu söyleyerek, “*Hürriyet Misakını*”⁶²¹ ve “*12 Temmuz Beyannamesini*”⁶²² izah etmiştir. Bundan sonra üç delege ayrı ayrı isteklerini okumuşlardır. Bucak ve ilçelerden gelen isteklerin tasnif edilip genel kurula gönderilmesi işi başkanlık divanına bırakılmıştır. Gündeme göre seçimlere geçilmiş, tasnifin uzun sürmesi ve vaktin geç olmasından dolayı kongreye bir süre ara

⁶¹⁸ Yücel, *age*, s. 59-60.

⁶¹⁹ *Akyokuş*, 18 Şubat 1948, Y. 1, S. 67, s. 1.

⁶²⁰ *Akyokuş*, 26 Ocak 1948, Y. 1, S. 57, s. 1.

⁶²¹“ Demokrat Parti’nin 7 Ocak 1947 yılında yaptığı I. Büyük Kongresi’nin birinci gününde Egeli delegeler Celal Bayar’ın konuşmasında özetlenen büyük davaların görüşülüp karara bağlanması için özel bir komisyon teklif ettiler. Bunun üzerine ‘*Ana Davalar Komisyonu*’ adı verilen bir komisyon kuruldu. Rejimin en önemli sorunları, basına kapalı gerçekleştirilen bu komisyon toplantılarında görüşüldü. Başkanlığını Adnan Menderes’in yaptığı bu komisyon, raporunu kongrenin dördüncü günü gece sabaha karşı saat 3’te kongrenin onayına sundu.’ Hürriyet Misakı’ adı verilen bu rapor delegelerce ayakta dinlendi ve alkışlarla kabul edildi”. Bkz. Yücel, *age*, s. 61-64.

⁶²²“Siyasal tarihimize 12 Temmuz Beyannamesi adıyla geçen Cumhurbaşkanlığı bildirisi, çok partili düzenin yerleşmesi açısından 1 Kasım 1945 yılı Meclis açılış nutkuna bedel bir aşama niteliğindedir. İnönü bu beyannamesinde hükümet ile muhalefet arasında düzenlediği temasları anlatmış ve amacının her iki taraf arasında bir güvenlik duygusu yaratmak olduğunu bildirmiştir.” Eroğul, *age*, s. 45.

verilmiştir. Kongre parti binasında geç vakte kadar çalışmalarına devam etmiştir⁶²³. İlçelerden gelen delegelerin ve “bütün imkânsızlıklara rağmen uzak köylerden gelen vatandaşların” fazlalığı Konya halkının DP’ye verdiği desteği göstermesi bakımından önemli görülmüştür. DP İl İdare Kurulu Başkan Vekili Fahri Ağaoğlu, “Vali İzzettin Çağpar döneminde DP’liler için çok acı olayların yaşandığını, Konya DP teşkilatının kurmak isteyenlerin Vilayet makamına ve Halk Partisine celp olunduğunu, Çağpar tarafından tehdit edildiğini ve DP’yi destekleyen halkın baskı altında tutulduğunu” belirtmiştir. Kongrede üzerinde durulan diğer önemli konu ise Misak-ı Milli hedefine ulaşamadığı hatta uzaklaşmış olduğudur. Ayrıca parasızlığın önemli bir sorun olduğu ve kongrede bu sorunun halledilmesinin gerektiği belirtilerek, bütçe konuşmalarında Konya demokratlarının partiye bir otomobil almalarına karar verilmiştir. Kongrede CHP ve taraftarları eleştirilmiş, Recep Peker’in halkın kalbini kazanamadığı ve İnönü dönemi şef sisteminin tarihe karıştığı, tek şefin milletin kendisi olduğu, DP’nin şahsiyetler ya da şahıslar partisi olmadığı, fikir ve ideal partisi olduğu ifade edilmiştir. Din ve ahlak konusuna özellikle değinilmiş ve “laiklik namı altında ihmal edilen” bir alan olduğu ifade edilerek Ankara’daki büyük kongreye rapor halinde sunulmuştur. Bu konunun Halk Partisi kurultayında da tartışıldığı ve Halk Partililerde din aleyhtarlığının görüldüğü belirtilmiştir. DP’nin ise din ve ahlak konusunda halkın isteklerini yerine getirileceği ifade edilmiştir. Himmet Ölçmen konuşmasında; Karapınar ilçesinin Taşpınar köyünden Ali Özdenyılmaz adlı bucak müdürünün köylülere zulmettiğini iddia etmiştir. “2311 Sayılı Gayrimenkule Vaki Müdahalenin Menine Dair Olan Kanunun” vatandaşın aleyhine idare amirleri tarafından nasıl uygulandığını anlatmıştır. Konya demokratlarının toplantısı sinema salonunda 18’e kadar devam etmiş daha sonra katılımcılar saat 20’de merkez binasında toplanmak üzere dağılmışlardır. Bu saatlerde bütün Konya’da ve mahallelerde elektrik var iken parti binasında elektriğin olmamasının DP’ye karşı bir kasıt olabileceği iddia edilmiştir. DP’liler bahçede ay ışığında toplantıya devam etmiştir⁶²⁴. Pazartesi günü de toplanan DP kongresinin gizli oyla yaptığı seçimde Konya İl İdare Kurulu asıl üyeliklerine; Fahri Ağaoğlu, Muammer Obuz, Ziya Barlas, Zekeriya Balam, Kemal Ataman, Tarık Kozbek, Celal Kayacan, Ali Rıza Ercan, Kemal Uluşahin; yedek üyeliklerine de; Ragıp Tok, Muhittin Güzelkılınç, Mehmet Kolancalı, Mehmet Ünal, Mustafa Keçeci, Mustafa Kirişçi, Ziya Göktürk, Eşref Eşrefoğlu, Mehmet Hoşgeçin seçilmişlerdir. Ankara’da toplanacak büyük kongreye gidecek delegeliklere de Muammer Obuz, Ragıp Tok, Fahri Ağaoğlu, Ahmet Efeoğlu, Zekeriya Balam ve Hamdi Apalı seçilmişlerdir. Yeni İdare

⁶²³ Ekekon, 25 Şubat 1948, Y. 13, S. 2784, s. 2.

⁶²⁴ Akyokuş, 25 Şubat 1948, Y. 1, S. 70, s. 1-2.

kurulunun salı günü saat 14.30'da yaptığı toplantıda İdare Kurulu Başkanlığına Fahri Ağaoğlu, İkinci Başkanlığına Muammer Obuz, muhasip üyeliğe Ziya Barlas, yazman üyeliğe de Zekeriya Balam seçilmişlerdir⁶²⁵.

DP'nin Konya merkezde yapılan yıllık kongresine basında da yer verilmiştir. Muammer Obuz, *“Demokratça Düşünüş”* adlı yazısındaki, *“23 Şubat'ta Konya Demokratları ikinci yıllık kongrelerini yapmışlardır. İki yıllık bir geçmişi olan DP aldığı kuvvetle gelecek için büyük ümit vaat etmektedir. Türk milleti asırlardan beri inkılaplar içinde yaşamaktadır. Ancak bu inkılapların en kıymetlisi DP önderliği ile ortaya atılan demokrasi inkılabıdır. Demokratlar korkmadan milli iradenin hâkimiyeti için savaşmaktadırlar. Hak DP yanında olduğu için muvaffak oluyorlar. İktidar partisinin keyfi hareketleri DP'nin gelişile sona erecektir. DP şahıs ve menfaat partisi değildir”*⁶²⁶ ifadeleri DP'nin en önemli inkılâp olarak kabul edilen demokrasi inkılâbının önderliğini yaptığını belirtmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca yazıda DP'nin şahıslara bağlı olmadığını ve hiç kimsenin menfaati için çalışmayacağını da vurgusu yapılmıştır.

Konya basınında DP'nin Konya merkezdeki faaliyetleri hakkında da yazılar yazılmıştır. Basında özellikle 2,5 senedir halkın tamamına yakınının DP'yi desteklemesine ve gayretlerine rağmen anayasanın istediği millet hâkimiyetin gerçekleşmediği belirtilirken, bunun nedeni olarak da iyi bir seçim kanunun olmaması gösterilmiştir. Ayrıca 1946 seçimlerine de vurgu yapılmış ve bu seçimlerde acı tecrübelerin yaşandığı, bundan dolayı seçimlerde adli teminat istendiği, DP merkezinin demokrasi, insan hak ve hürriyeti, seçim emniyeti ve parti çalışmaları ile ilgili olarak 11 Haziran 1948'de saat 15.00'de Konya'da Hükümet Meydanı'nda kongre düzenleyeceği belirtilmiştir⁶²⁷.

DP'liler Konya'nın köylerini de ziyaret ederek, halktan maddi yardım da almışlardır. DP'den bir grup partili Zivecik ve Acıdort köylerine gitmiştir. Köylü vatandaşlar ile sohbetten sonra köylülerin bağışları başlamış ve vatandaşlar arasında adeta bir yarış gerçekleşmiştir. Basında vatandaşların partiye yardımları ile ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir: *“Ak saçlı aksakallı ihtiyarlardan tutun da henüz hayata atılmış gençlere kadar herkes harmanından çuvallarla getirdiği buğdayları kamyona boşaltıyordu. Milletin DP'ye olan bu büyük iltifatı ve inancı CHP'ye olan itimatsızlığından ve artık ondan tamamen ümidini kesmiş bulunmasındandır. Gerek şehirli gerek köylü bütün vatandaşlar hasretini çektikleri hürriyet ve demokrasinin ancak DP tarafından kendilerine teslim edileceğine ve arzu ettikleri refah ve*

⁶²⁵ Ekekon, 27 Şubat 1948, Y. 13, S. 2785, s:1.

⁶²⁶ Muammer Obuz, *“Demokratça Düşünüş”*, *Akyokuş*, 25 Şubat 1948, Y. 1, S. 70, s. 1.

⁶²⁷ *Akyokuş*, 9 Haziran 1948, Y. 1, S. 115, s. 1.

saadete DP'yi yaşatmakla kavuşabileceklerine inanmışlardır. Bunu CHP'de anlamış ancak birkaç gün daha iktidara sahip olabilmek için anladığını hissettirmek istemiyor... Zivecik köyünden Hasan Doğan adındaki yaşlı bir vatandaş harmandan getirdiği buğdayı DP kamyonuna boşalttıktan sonra cebinde bulunan 15 liracığını partisine teberra ederken 'yorgun olmasam bütün harmanımı DP'ye feda ederdim. Çünkü bizlere elini uzatan tanımadığımız birçok zevata köylerimizin yolunu öğreten DP'ye ne yapsak azdır' demesi orada bulunanların gözlerini yaşartmıştır...' ⁶²⁸. Daha sonra sık sık görüleceği üzere DP destekçisi olan Akyokuş gazetesinde haberin sunuluş şekli ve kullanılan kelimelerle bağış faaliyetinin dramatize edilmesi açık bir propaganda örneğidir. Buradan hareketle siyasi parti taraftarı gazetelerin hangi amaçla yayın yaptığı hakkında da fikir sahibi olmak mümkündür.

DP'ye gelir sağlamak için büyük şehirlerde de çeşitli faaliyetler tertip edilmiştir. Bunlardan birisi de düzenlenen eşya piyngosudur. 19 Eylül 1948'de çekilecek olan DP'nin eşya piyngosuna ait biletler Konya'da da satılmaya başlamıştır. Değerli ikramiyeler arasında muhtelif şehirlerde evler, kamyonlar, traktörler, buzdolapları halılar altın kol saatleri yer almıştır. DP için gelir getirecek olan bu piyango özellikle İstanbul, Ankara, İzmir ve Konya'da ilgi görmüş, bayilere gönderilen biletler bitmiş ve ikinci parti bilet gönderilmiştir ⁶²⁹. Bu bilgilerden anlaşılağı üzere DP devlet desteğı alamamakta ve parasız olduğı için halkın desteğıne ihtiyaç duymaktadır.

DP il ve ilçe idare kurulları köy gezilerine 1948 yılında devam etmişlerdir. Karaağaç köyünde ocaklar kurulmuş ve köylüler ile dertleşilmiştir. Köylülerin DP'ye olan ilgileri Konya Demokratlarını sevindirmiştir. DP'yi desteklemeye başlayan bir vatandaşın yazdığı mektuba basında yer verilmiştir. Bu mektupta; *"Ben Hatıp bucağının Karaağaç Köyü Halk Partisi Ocak İdare Heyeti azası idim. Bu kere oradan istifa eylediğıme dair 23.10.1948 tarihli*

⁶²⁸ Akyokuş, 1 Eylül 1948, Y. 1, S. 150, s. 1;3.

⁶²⁹ Akyokuş, 2 Haziran 1948, Y. 1, S. 112, s. 1; "DP kuruluşunda maddi sıkıntılar içerisindeydi. Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy ise o günün şartlarında, parti imkânlarının çok kısıtlı olduğunu ve partinin kendini bağışlarla idare ettiğini açıklamıştır. Bu dönemde parasızlık büyük bir sorun teşkil ederken DP destekçilerinin olacağını söylemekteydi. Öyle ki Eroğlu'nun aktardığına göre Bayar, Cumhuriyet Gazetesi ile görüşme yaparken, Demokrat Parti'nin iktisadi meselelerini şöyle açıklamıştır: 'Bu esaslı bir meseledir. Şöyle düşünüyorum 18 milyon içerisinde bize taraftar olacak 100 veya 200 kişi bulabiliriz. Bunlardan beşer yüz lira alsak, 100 bin lira eder ki, bununla iki sene idare ederiz.' demiştir. Ancak Bayar'ın Demokrat Parti'ye çağırıldığı kişilerden gelenlerin sayısı 100 veya 200 kişi ile sınırlı değildir. Bayar umduğundan çok daha fazlasını bulmuştur. DP'nin saflarına kısa zamanda yüz binlerce kişi katılmıştır. DP bu dönemde varlığını ikame ettirebilmek için çeşitli fon toplama faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Bu fon toplama faaliyetleri arasında eşya piyngosu yer almaktadır. Eşya piyngosu, planlanmış ve amaca ulaşana kadar süreklilik gösteren bir para toplama organizasyonu olmuştur. İlk eşya piyngosu çekilişi, 19 Eylül 1948 tarihinde gerçekleşmiştir. Demokrat Parti'nin fon oluşturmak için çabalarına başka örnekler de verilebilir. Kurban bayramındaki deri gelirlerinin Türk Hava Kurumu tarafından toplanması gelenektir. Ancak belgelere göre Yenimahalle/Edremit/Balıkesir yöresinde DP'liler 'Derilerinizi sizi kurtarmaya çalışan DP'ye veriniz' diyerek deri toplamakta ve parti için gelir elde etmektedirler". Bkz. Makbule Evrim Gülsünler, Hülya Anakız Ertürk, "Demokrat Parti'nin 1946-1950 yılları arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri", *Selçuk Üniversitesi Dergileri Selçuk İletişim*, C.7, S. 2, Y. 2012, s. 96.

istidamı ilçe başkanlığına gönderdim. Bu günden itibaren Karaağaç Köyü DP ocağının kuruyorum. Gazetenizde neşrini rica ederim”⁶³⁰ ifadeleri köylü vatandaşların CHP yerine artık DP’yi desteklemeye başladıklarını gösteren önemli adımlardan biridir.

DP 1948 yılında Konya merkezde örgütlenmesini devam ettirmiştir. Eylül ayında Konya’da Nişantaşı Mahallesi DP Ocağı açılmıştır. Açılışa Medrese, Nişantaşı ve Kalandarhane mahallesinden gelen kalabalık bir halk katılmıştır. İdare kurulu üyelerinden Naci Uluşahin dinleyiciler tarafından heyecanla alkışlanan bir konuşma yapmış ve sonra DP batı ilçe idare kurulu başkanı kısa bir konuşma yaparak, ocağın mührünü yeni idare heyetine teslim etmiştir⁶³¹.

Konya’da ayrı ayrı binalarda oturmakta olan DP Konya İl ve İlçe Teşkilatı da yeni tuttuğu binaya taşınmış ve yaptığı bir törenle yeni binasını açmıştır. Böylelikle DP, Konya’daki gücünü kamuoyuna bir kere daha göstermek için fırsat elde etmiştir. Törende Naci Uluer, Zekeriya Balam, Dr. Zekeriya Barlas ile DP Konya İl İdare kurulu Başkanı Avukat Fahri Ağaoğlu sık sık alkışlanan uzun ve heyecanlı konuşmaları ile DP’nin o zamana kadar başardığı işleri, karşılaştığı zorlukları ve “*kanun dışı*” zulümleri anlatmışlardır. Konuşmacılar, “*bundan sonra hiç bir DP mensubunun kanunsuz zulümlere kim tarafından olursa olsun boyun eğmeyeceğini, milletin istediği seçim kanunu kabul edilmezse seçimlere katılmayacaklarını ve hiçbir suretle mazbata oyunu ve oy hırsızlığı yapılmasına müsaade etmeyeceklerini*” açıklamışlardır. Törene Halkevi Başkanı ve Belediye başkanı da katılmıştır⁶³².

Konya basınında DP’yi destekleyenlerin arttığına dair haberler de yer almıştır. Buna göre 1948 yılında yapılan DP İl Kongresi’ne katılmak için ilçelerden gelen delegelerin sayısının önceki yıla göre çok daha fazla olduğu bildirilmiştir. Kongre için “*Aziz Konyalılar! Bugün yapılacak olan DP kongresi sizin kongrenizdir. Delege değilseniz bile kongreye girer konuşulanları dinleyebilirsiniz. Sizin varlığınızla tutunup yükselen DP’nin sizden gizli hiç bir şeyi yoktur. Konuşulacak olanlar kendi isteklerinizdir. Siyasi rüştünüze sahip olduğunuzu görebilmek için bugün kongreye siz de geliniz. Memleket ve millet için yapılan tenkitleri dinleyiniz*”⁶³³ ifadelerine yer verilmiştir.

Himmet Ölçmen, 1948 yılı Konya kongresi sonrasında meseleyi değerlendirdiği ve “*DP Kongreleri*” başlıklı yazısında; DP’de iktidarın, Halk Partisinde olduğu gibi yukarıdan aşağıya doğru değil aşağıdan yukarıya doğru kurulduğunu ve DP kongrelerinde vatandaşın

⁶³⁰ *Akyokuş*, 27 Ekim 1948, Y. 2, S. 170, s. 1.

⁶³¹ *Akyokuş*, 24 Eylül 1948, Y. 2, S. 160, s. 1.

⁶³² *Akyokuş*, 3 Eylül 1948, Y. 1, S. 151, s. 1;3.

⁶³³ *Akyokuş*, 8 Aralık 1948, Y. 2, S. 187, s. 1.

her düşündüğünü açıkça söylediğini, her beğenmediği şeyi açıkça ve mertçe tenkit ettiğini yazmıştır. Yazısının devamında hiçbir kuvvet ve otoritenin vatandaşı istediği gibi düşünmekten ve istediği gibi konuşmaktan alıkoyamadığını, hürriyetlerin en çok sayıldığı ve korunduğu yerin DP kongreleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, *“Biz bütün vatandaşları mutlaka DP safında yer almaya zorlayacak değiliz. Ancak neme lazım bir zihniyetin bu memleketi 25 seneden beri ne hale getirdiğini hepimiz görüyoruz. Siyasi hadiselerin zaman zaman çeşitli tesirlerine maruz kalmış bulunan Konyalı hemşerilerimizin bu davanın başında gösterdiği çekingenliği maruz görmekteydik. Şimdi onların görmüş ve inanmış olmaları lazımdır ki demokrasi davası bu memleketin ikinci bir kurtuluşu hatta yeniden kurtuluş davası olarak görülmektedir... Kalbimiz sizinle beraber sözü bir ümit vermekle beraber artık kâfi bir teminat sayılmaz. Kati bir netice almak için mücadeleyi topyekûn seferber edilmelidir. Aksi halde memleket her gün biraz daha felakete sürüklenmektedir. Bu memlekette Halk partisine dâhil olan vatandaşlar çoğu kerhen ve partinin şerrinden korunmak için bu partiye katılmışlardır”*⁶³⁴ ifadeleri ile Himmet Ölçmen Konya halkının DP’ye destek vermesinin gerektiğini, aksi takdirde CHP’nin memleketi felakete sürükleyeceğini belirtmiştir.

DP’nin üçüncü yıl il kongresi de halkın büyük ilgiyle yapılmıştır. Kongrede, *“Milli iradenin tecellisine engel olmanın mesuliyetini taşıdığının”* İnönü’ye bildirilmesi kararı alınmıştır. Konya DP üçüncü İl Kongresi Çarşamba günü Yeni Sinema salonunda ilçelerden gelen yüzlerce delegenin katılımıyla yapılmıştır. Saat 9’da başlayan kongre binden fazla dinleyici ile birlikte saat 17.30’a kadar devam etmiş, hoparlörle dışarıya da verilen konuşmalar büyük bir heyecanla Konyalılar tarafından takip edilmiştir. Kongreyi idare kurulu başkanı Avukat Fahri Ağaoğlu açmış, ilk iş olarak başkan, başkan vekili ve kâtipler seçilmiştir. Kongre başkanlığına Ereğli avukatlarından Sedat Dikmen ve ikinci başkanlığa Cihanbeyli’den Nazmi Ünal getirilmiştir. Toplantıda İl İdare Kurulu Başkanı Av. Fahri Ağaoğlu, okuduğu idare kurulu raporunda parti çalışmalarında teşkilat işinin öneminden bahsetmiştir. Kongrede ayrıca Konya teşkilatının nasıl olması gerektiği, bir partinin başarılı olabilmesi için teşkilatın da yeterli olmadığı, samimi ve milletçe benimsenen bir fikrin de bulunması gerektiği anlatılarak Konya’nın ihtiyaçları ve DP iktidara geldiği takdirde yapılacak mahalli işlerin neler olabileceği anlatılmıştır. Parti için her türlü çalışmanın daha hızlı ve daha verimli olması için paranın birinci derecede gerekli olduğu da kongrede temas edilen diğer önemli bir konu olmuştur. Konuşmacılardan Himmet Ölçmen, genel başkanın Konya seyahati sonucunda edindiği intibaları da naklederek, *“DP’nin milletin sesine ve*

⁶³⁴ Himmet Ölçmen, “DP Kongreleri”, *Akyokuş*, 25 Ekim 1948, Y. 2, S. 169, s. 1.

arzusuna uyarak yaptığı toplu hareketlere sokak kalabalığı diyenlerin çok geçmeden huzurlarında kızarmış yüzlerini eğdiklerini” söylemiştir⁶³⁵.

7 Ocak 1949 Cuma günü saat 15.00’de DP merkez binasında partinin kuruluşunun üçüncü yıl dönümü kutlanmıştır. Kısa bir konuşma ile açılışı yapan İl Başkanı Fahri Ağaoğlu demokrasinin beş asır önceki safhasından başlayarak bugüne kadar geçirdiği tarihçesinden bahsetmiştir. Üç sene önce kurulmuş olan DP’nin Türk milleti tarafından yaşatılması için elden gelen her şeyin yapılacağını belirterek, köy, kasaba ve şehirden gelen partililerin yeni yıllarını kutlamış ve sözlerine son vermiştir. Partililerden muharrir Osman Yurdaşan Türk köylüsünün hemen hepsinin “*Demokrat*” olduğu halde bazı sebeplerden korkarak açıklayamadıklarını söyleyerek, Dereköyü’nün 3000 kişilik halkının DP’ye kaydolacaklarını belirtmiştir. Ayrıca Demokratlardan 25 kişilik bir kabile Dereköyü’ne giderek DP’li köylülerle görüşmüşlerdir. Bu görüşmenin ardından köyde yeniden bir ocak kurulmuştur⁶³⁶.

DP’nin merkez ilçe kongresi, 28 Ekim 1949 Cuma akşamı saat 19.00’da Şahin Sineması salonunda yapılmıştır. 370 DP’li delegeden 321 kişi ile birlikte Genel İdare Kurulu Üyesi Fuat Köprülü, Haysiyet Divanı Üyesi Avukat Hamit Şevket İnce, müfettiş Himmet Ölçmen, Zafer gazetesi Yazı İşleri Müdürü Cehdi Şahingiray, Konya’daki bazı basın temsilcileri ve birçok dinleyici de kongreye katılmıştır. Katılımcılardan Himmet Ölçmen bir süre önce CHP Genel Sekreteri Tevfik Fikret Sılay’ın Konya’da yaptığı konuşmasına da temas ederek, “*Hürriyet meşalesi yalnız Türk milletindir. Şu veya bu partinin malı değildir*” ifadelerine yer vermiştir. Hamit Şevket İnce ise: “*Biz DP’liyiz; demokrasi istiyoruz. Milleti hakkına hürriyetine ulaştırmak için çalışacağız ve başımızda Allah’ın lütfu bulunacak! Efendiler Devlet hizmeti gören fert veya müessese haksızlık yapar ve mesela 21 Temmuz’un gözlerden kan akıtan hatırasını tekrar yaşatmak isterse evet der misiniz?*”⁶³⁷ Sözleri ile iktidar partisi ve 21 Temmuz seçimlerini eleştirmiştir.

1950 yılındaki DP İl Kongresi 25 Mart Cumartesi günü saat 9.00’da Şahin sinemasında gerçekleştirilmiştir. Parti İl İdare Kurulu Başkanı Fahri Ağaoğlu kongreyi açmış, kongre başkanlığına delegelerin ortak kararıyla Saffet Gürol, ikinci başkanlığına Ereğli delegesi Sedat Dikmen seçilmiştir. Mesai raporu hakkında konuşmacılar söz almışlar, eleştirilerde bulunmuşlar, Fahri Ağaoğlu ise bu eleştirilere cevap vermiştir. Ardından 1949 yılı hesap bilançosu okunmuş ve 1950 bütçesi de delegelere arz edilerek kabul edilmiştir. Kongreye pazar günü 9.00’da Saffet Gürol’un başkanlığında devam edilmiş ve saat 10.15’te

⁶³⁵ *Akyokuş*, 10 Aralık 1948, Y. 2, S. 188, s. 1.

⁶³⁶ *Akyokuş*, 10 Ocak 1949, Y. 2, S. 201, s. 1.

⁶³⁷ *Babalık*, 31 Ekim 1949, Y. 39, S. 7228, s. 1.

Celal Bayar toplantıya gelmiştir. Söz alan delegeler köylünün durumunu hakkında bilgi vermişlerdir. Ayrıca bazı CHP’li milletvekillerin yaptıkları baskılardan bahsedilerek “*tarafsız basın*”a da teşekkür edilmiştir. Yapılan seçimlerin ardından DP İl İdare Kurulu asil üyeliklerine; Fahri Ağaoğlu, Dr. Ziya Barlas, Kemal Ataman, Saffet Gürol, Tarık Kozbek, Kazım Gürel, Kemal Uluşahin, İsmail Işık seçilmiştir. Başkanlığa Fahri Ağaoğlu, ikinci Başkanlığa Ziya Barlas seçilmişlerdir⁶³⁸.

2.3.2. DP Mitingleri

DP, halkla ilişkiler stratejilerini halk ile çeşitli temaslarda bulunarak devam ettirmiştir. Mitingler ve halk ile doğrudan buluşmalar bunun bariz örnekleri arasında yer almaktadır. DP mitingleri de iletişim açısından hem bir propaganda aracı hem de bir halkla ilişkiler etkinliği olarak görülmüştür. Çünkü DP mitingleri milli iradeye dayalı demokrasi ve özgürlük söylemlerinin kullanıldığı yerler olmakla birlikte, iktidar partisinin eleştirildiği yerler olduğu için propaganda aracı özelliği taşımıştır. Mitingin yeri ve zamanı konusunda duyuruların yapılması ve halkın çeşitli yöntemlerle mitinge davet edilmesi, mitinglere halkın katılımını artırmıştır⁶³⁹.

Bu amaçlarla DP üyeleri Konya’da 1948 yılında faaliyetlerine devam ederek bir miting hazırlamışlardır. Bu mitinge çevre köy ve kasabalardan da katılımlar olmuştur. Ayrıca DP Genel Başkanı Celal Bayar’ın da katıldığı Akşehir, Ilgın, Kadınhanı ve Sarayönü gibi ilçe ve bucaklarda da toplantılar düzenlenmiştir. Celal Bayar, 11 Haziran 1948 Cuma gecesini Sarayönü’nün Başhöyük köyünde geçirmiş, 12 Haziran Cumartesi günü Konya’ya gelmiştir. Miting cumartesi günü saat 15.00’de DP İl İdare Başkanı Fahri Ağaoğlu’nun konuşmasıyla açılmış fakat acil olarak Ankara’ya çağrıldığından Fahri Ağaoğlu kürsüyü Refik Koraltan’a bırakmıştır. Refik Koraltan, konuşmasında DP’nin demokrasi yolunda başarılarından ve teminatlı seçimlerden bahsetmiştir. Ardından on beşe yakın DP’li konuşmacı birer birer kürsüye gelerek seçimlerin teminatlı ve emniyetli olmasını istemişlerdir. Son olarak konuşan Genel Başkan Celal Bayar seçimlerin korunması gerektiğini ve seçim emniyetinin “*saadetin anahtarı*” olduğunu belirtmiştir. Bayar konuşmasında ayrıca, “*...Dünyanın iki manzumeye ayrıldığını, harbin bitip hala sulhun gelmediğini, Anglo- Sakson ve Rus mücadelesinin devam ettiğini...*” belirterek, İtalya’daki seçimlerden de bahsetmiştir. “*İtalya seçimlerini hâkimlerin nezareti altında yapmamış olsaydı Rusya Akdeniz’e de inmiş olacaktı*” diyen Celal Bayar, polis vazife ve salâhiyet kanununun 18. maddesinin kaldırıldığını söyleyerek aynı şekilde

⁶³⁸ Selçuk, 28 Mart 1950, Y. 5, S. 453, s. 1; Babalık, 28 Mart 1950, Y. 40, S. 7352, s. 2.

⁶³⁹ Gülsünler; Ertürk, agm, s. 92.

Memurin Muhakemat Kanunu'nda⁶⁴⁰ tadilatlar yapılmasını da istemiştir. 7 Eylül Kararı'nı da tenkit eden Celal Bayar, Konya ve Konyalıları överek, sözlerine son vermiştir. Ardından Yüksek Mühendis Himmet Ölçmen Demokratlara üç defa *“Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir”* sözünü tekrarlatmıştır ve konuşmalardan sonra mitinge son verilmiştir⁶⁴¹.

DP'nin bu mitinginin başında da yer bulmuştur. Nitekim CHP'nin Konya'daki en önemli sesi durumunda olan Ekekon burada gerçekleşen konuşmaları eleştirel bir üslupla sütunlarına taşımıştır. Eloğlu müstear ismi ile yazılan *“Hayfa”* başlıklı yazıdaki, *“Üç bin kişiyi tecavüz etmeyen bir kalabalığı 15-30 bin arasında gösteren, hatta 58 bin nüfuslu bir şehirde en az 50 bin kişinin bu mitinge iştirak ettiğini yayınlayan, madde ve mana ölçülerini kaybetmiş bir gazete ve gazeteciden memleket dava ve meseleleri adına, nasıl bir hizmet beklenebilir? Hakikatlerin, hangi bir maksadın tahassürüne hizmet etmek yolunda, tahrif edilip kullanıldığını bilmiyoruz. Bilinen bir cihet varsa, bundan memleket, hatta güya lehine neşriyat yapılan teşkilat zarar görmekte ve bir hayal âleminin çekiciliği içerisinde ağızlardan dökülen kelimelerde dahi bir insicam bahis mevzuu bulunmamaktadır”* ifadeleri ile DP'nin mitingine katılımın az olmasına rağmen DP taraftarı basın mitinge katılan insan sayısını oldukça fazla gösterdiğini, bu yönde yapılan yayınların DP teşkilatına zarar verebileceğini belirtmiştir. Aslında Ekekon'da yer alan haber DP-CHP siyasi mücadelesinin basın sahasında da kendini hissettirmeye başladığını göstermektedir. Nitekim bu türden eleştirel yazılar daha sonra şiddetini artırarak devam edecektir.

DP, Konya'nın Ereğli ilçesinde de bir miting düzenlemiştir. Bu mitingde CHP'nin faaliyetlerinin eleştirildiği görülmektedir. DP ilçe başkanı Avukat Sedat Dikmen, mitingdeki konuşmasında, CHP'nin ev ev, oda oda gezdirilen ve ölülerin bile oylarının yer aldığı sandıkları ile seçimin hakkı ile yapıldığını ispat edemeyeceklerini, seçim emniyeti için sandık başlarında yargıçların bulunmasının ve Memurin Muhakemat Kanunu'nun değişmesinin gerektiğini, bu kanunun değişmemesi durumunda milletin seçim hakkının temin edilemeyeceğini belirtmiştir. Daha sonra söz alan Himmet Ölçmen ise konuşmasında, yeni Hasan Saka kabinesinden de fazla bir şey beklemediklerini, Hasan Saka kabinesinden bir şeyler ümit etmenin *“kurumuş çeşmeden su beklemekten farksız”* olduğunu söylemiştir. Celal Bayar konuşmasında memleketin bir an evvel refah ve saadete kavuşmasının gerektiğini,

⁶⁴⁰ “Memur suçlarına ilişkin kovuşturma ve yargılama usullerini düzenleyen en önemli yasalardan birisi olan Memurin Muhakemat Kanunu, 24 Şubat 1913 tarihli. Bu yasa memurun görevi başında ya da göreviyle ilgili bir suç işlemesi durumunda memur hakkında ceza kovuşturmasının başlatılmasını ve yürütülmesini özel bir usule bağlamıştır”. Abdurrahman Eren, “Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat ile Onu Yürürlükten Kaldıran Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanması Hakkında Kanunu'nun Karşılaştırılması”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 55, S. 3, Y. 2000, s. 3.

⁶⁴¹ Ekekon, 14 Haziran 1948, Y. 14, S. 2831, s. 1; Ekekon, 16 Haziran 1948, Y. 14, S. 2832, s. 1.

bunun da esasının emniyetli bir seçim olduğunu, ancak bu sayede seçimi idare edenlerin gerek kanun, gerek zihniyet bakımından milletin haklarına tecavüz edemeyecek bir duruma gelmelerinin mümkün olacağını belirtmiştir. Konuşmasının devamında DP'nin seçim emniyetini sağlamak için sonuna kadar mücadele edeceğini, partinin bu prensibi benimsediğini, milletin de bu prensibi kabul etmesi ile DP'nin ve milletin isteklerine muhakkak kavuşacaklarını belirtmiştir⁶⁴².

30 Nisan 1950 Pazar günü de Konya'daki DP'liler Şerafeddin Cami önündeki alanda bir seçim mitingi düzenlemiş ve kalabalık bir halk kitlesi katılım sağlamıştır. Mitingi DP Konya İl İdare Kurulu Başkanı Fahri Ağaoğlu açmış ve DP'yi, programsızlıkla itham edenlere cevap vererek, DP'nin programının uygulamadan ziyade hürriyet ve demokrasi mücadelesi içinde olduğunu söylemiştir. Fahri Ağaoğlu'nun konuşmasından sonra Hasan Ulupınar, Naci Şahin, Dr. İsmail Işık ve Dr. Ziya Barlas da konuşma yaparak, CHP'nin bazı yönlerini eleştirmişlerdir. Bu konuşmacılardan sonra, Konya'da bulunan DP Konya adaylarından Avukat Ümran Nazif de bir konuşma yapmıştır. Son olarak tekrar kürsüye gelen Fahri Ağaoğlu seçime dair bazı açıklamalarda bulunmuş, ardından mitinge son verilmiştir⁶⁴³.

2.3.3. CHP Kongreleri

Konya basınında CHP'nin ocak kongrelerinin 1946 yılının Eylül ayı içerisinde gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Ocak kongrelerinin hemen ardından da bucak ve ilçe kongrelerinin yapılacağı bilgisi yer almıştır. CHP parti tüzüğüne göre bu kongreler her sene yapılmakta ve yılbaşına kadar tamamlanmaktadır. Vilayet kongreleri ise iki senede bir yapılmakta olup, 1946 yılında vilayet kongresinin toplanması planlanmıştır. Babalık gazetesinde yer alan habere göre, yerel ve genel seçimlerden sonra 1946 yılında ilk defa yapılacak olan parti kongrelerine büyük önem verildiği ve CHP parti teşkilatının demokrasi alanında meydana gelen gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun hale getirilmesinin düşünüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca 1945 yılında yapılan kongrelerde bazı kişilerin idare heyetlerinin dışında kaldığı, bu yüzden 1946'da yapılacak olan parti kongrelerinde parti faaliyetini daha esaslı şekilde yürütecek tedbirlerin alınacağı ve mahalli teşekküllerin başına daha etkili kişilerin seçileceği de ifade edilmiştir. 1946 yılına kadar Vilayet İdare Heyeti'nin başkanının parti genel merkezi tarafından tayin edildiği, parti başkanlığına da çoğu kez milletvekillerinden birisinin getirildiği ancak Alaaddin Tiritöğlu'nun parti başkanlığı müfettişliğine tayin edilmesinden sonra bu uygulamaya son verildiği belirtilmiştir. 1946 yılında İdare Heyeti tarafından başkanlığa Faruk Dereli seçilmiştir. 1946 yılından itibaren İl parti başkanlarının

⁶⁴² *Babalık*, 19 Haziran 1948, Y. 38, S. 6974, s. 1.

⁶⁴³ *Selçuk*, 2.5.1950, Y. 5, S. 463, s. 2.

mahalli üyelerden seçileceği, CHP'nin illerdeki parti başkanlarına milletvekillerine verildiği gibi ödenek verileceği ve başkanın bir araç, bir de ikametgâhının olacağı da ifade edilmiştir⁶⁴⁴. 21 Kasım itibariyle CHP merkez bucak kongreleri sona ermiştir⁶⁴⁵.

1946 yılının Ekim ayı içerisinde CHP Sarıyakup Bucağına bağlı ocakların kongreleri yapılmış olup, yeni ocak heyetleri ve bucak delegeleri seçilmiştir. CHP'nin merkezde 15, bucaklarda 25 olmak üzere tamamladığı ocak kongreleri şunlardır: Çiftemerdiven, Gazialemşah, Nişantaşı, Hançerli, Külâhçı, Uluırmak, Piripaşa, Çukur, Sarıhasan, Ahmetdede, Zincirli, Pürçüklü, Sütçü, Polatlar, Kayacık ve Araplar. 23-25 Ekim arasında yapılması planlanan ocak kongreleri ise; Ovakavağı, Givrat, Kızören, Kaşınhan, Obruk, Tömeki Zivecik, Sarayköy, Sulutas, Ağris, Gene, İsmil, Hayrabat, Hatunsaray, Harmancık ve Kızılviran'dır⁶⁴⁶. 8-9 ve 10 Kasım 1946'da Hatıp bucağına bağlı Beybes, Karaağaç ve Hatip kongreleri yapılmıştır. 11 Kasım'da Gilisıra, 12 Kasım'da Gödene ve 15 Kasım'da ise ilk bucak kongresi olan Çiftemerdiven kongresinin yapılması planlanmıştır⁶⁴⁷.

Kasım ayı itibariyle de CHP Ocak kongreleri tamamlanmış olup, bucak kongrelerine başlanmıştır. Bu zamana kadar Konya merkez ilçesine bağlı 12 bucaktan 7'sinin kongresi yapılmıştır. CHP'nin bölge müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik bu kongrelere başkanlık ederek, halkla ve kongrelere katılan delegelerle görüşmüş ve CHP'nin o zamana kadar yaptığı ve yapmayı planladığı faaliyetler ile ülkenin iç ve dış durumu hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Kemal Çelik daha sonra kongrelere katılmak üzere Akşehir'e gitmiştir⁶⁴⁸.

CHP'nin Cihanbeyli ilçe kongresi 29 Kasım 1946 Cuma günü CHP Bölge Müfettişi Kemal Çelik'in başkanlığında toplanmıştır. Kongrede yapılan ilçe idare kurulu seçimleri sonucunda asil üyeliklere Tevfik Belgis, Şevket Yılmaz, Tevfik Önal, Cevdet Taşpınar, Halil Öcal, M. Arif Canlı ve Abdullah Koyuncu seçilmiştir. Yedek üyeliklere ise İzzettin Belgin, Derviş Akıncı, Elvan Torun, Ahmet Türkmen, Mehmet Gümüş, Ali Erdoğan seçilmiştir⁶⁴⁹. CHP'nin Bozkır, Beyşehir ve Seydişehir ilçelerinde de kongreler düzenlenmiş, CHP Bölge Müfettişi Kemal Çelik ile CHP kâtibi Ahmet Karaağaç da bu kongrelere katılmıştır⁶⁵⁰. Ereğli, Karaman ve Çumra ilçelerinde yapılan CHP İlçe kongrelerinde de İlçe İdare Kurulu üyeleri seçilmiştir. Ereğli'de İlçe İdare Kuruluna, Avni Erel, Cemil Ceran, Ömer Karaman, Şevket

⁶⁴⁴ *Babalık*, 17 Ağustos 1946, Y. 36, S. 6698, s. 2.

⁶⁴⁵ *Babalık*, 21 Kasım 1946, Y. 36, S. 6736, s. 1.

⁶⁴⁶ *Ekekon*, 23 Ekim 1946, Y.12, S. 2580, s. 2; *Ekekon*, 25 Ekim 1946, Y.12, S. 2581, s. 2; *Selçuk*, 12 Ekim 1946, Y. 1, S. 96, s. 2; *Selçuk*, 19 Ekim 1946, Y. 1, S. 98, s. 2.

⁶⁴⁷ *Ekekon*, 11 Kasım 1946, Y.12, S. 2585, s. 2.

⁶⁴⁸ *Babalık*, 26 Kasım 1946, Y. 36, S. 6738, s. 1.

⁶⁴⁹ *Ekekon*, 2 Aralık 1946, Y. 12, S. 2594, s. 1.

⁶⁵⁰ *Ekekon*, 6 Aralık 1946, Y. 12, S. 2596, s. 2.

Güven, Ali Turgut, Fahri Önder ve Asaf Sayan; Karaman'da Rıza Doğruöz, Ziya Göncü, Ferit Özer, Ali Yapıcı, Ali Galip Tartanaoğlu, İbrahim Kayserilioğlu ve Mustafa Eldemir; Çumra'da ise, Rakım Çumralı, Hüseyin Bursalı, Nezir Ülkebaş, Behçet Kırcalı, Mehmet Gökkaya, Mehmet Dünder ve Sabri Erten seçilmiştir⁶⁵¹.

CHP'nin merkez ilçe kongresi 23 Aralık 1946 Pazartesi günü saat 13.30'da Halkevi salonunda yapılmıştır. Kongreye, parti müfettişi, vali yardımcısı, belediye ve CHP başkanlarıyla parti ileri gelenleri katılmıştır. Kongreye beş dakikalık saygı duruşu ile başlanmış ardından istekler ve raporlar okunmuş, Belediye başkanı istekler ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Gizli oyla yapılan İlçe İdare Kurulu seçiminde asil üyeliklere Suat Yeşilyurt, Besim Ergun, Rüştü Serter, Nail Erer, Hasan Güngör, Samet Kuzucu ve Hüseyin Botsalı seçilmiştir⁶⁵². Yedek üyeliklere ise Şükrü Göncay, Ahmet Ülker, Recep Yetişen, Rıfat Elberk, Hazım Köseleci, Mehmet Ceylan ve Nuri Telliler seçilmiştir⁶⁵³.

CHP'nin Konya İl Kongresi 26 Aralık 1946 Perşembe günü Halkevi salonunda yapılmıştır. Kongre iki oturumda gerçekleşmiştir. Kongreye ilçelerden ve merkezden gelen delegeler katılmış, oturum önce İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayıp, daha sonra İl Başkanı Mümtaz Ataman'ın konuşması ile devam etmiştir. Resmi kurumların müdürlerinin de katıldığı toplantıda konuşmaları Parti Müfettişi Kemal Çelik yönetmiştir. İlk oturumda Atatürk için üç dakikalık saygı duruşundan sonra gündemdeki konular görüşülerek, hazırlanan rapor okunmuş ardından encümenlerin seçimi yapılmıştır. İkinci oturumda ise encümenler tarafından hazırlanan rapor okunmuştur. Daha sonra da delegelerin istekleri belirlenerek bunların Genel Kongreye gönderilmesi uygun görülmüştür⁶⁵⁴. Kongreye katılan delegelerden özellikle Akşehir delegesi Mustafa Şeker'in isteği dikkat çekicidir. Şeker, DP'nin Akşehir çevresi ile diğer ilçelerin köylerinde *“alınan okul paralarını geri verdireceğiz”* sözleri ile köylülerin ellerindeki makbuzları toplayarak, köylüyü vatandaşlık görevini yapmaktan soğuttuklarını ve köylünün milli kalkınma hareketlerini desteklemelerine engel olan olumsuz propaganda yaptıklarını belirterek bu duruma engel olunmasını talep etmiştir. Ankara'da yapılacak büyük kongreye her ilçeden bir kişinin seçilmesi uygun görülmüş, açık oyla yapılan seçim sonucunda asil ve yedek üyeler belirlenmiştir⁶⁵⁵. Kongrede gizli oyla yapılan İl İdare Kurulu seçimi sonucunda İl İdare Kuruluna; avukat Mümtaz Ataman, tüccar Recep Bakkalbaş, Rakım Çumralı, Belediye Başkanı Muhlis Koner, Şükrü Afacan, Dr. Rıfki

⁶⁵¹ Ekekon, 16 Aralık 1946, Y. 12, S. 2600, s. 3.

⁶⁵² Babalık, 26 Aralık 1946, Y. 36, S. 6751, s. 2.

⁶⁵³ Ekekon, 25 Aralık 1946, Y. 12, S. 2604, s. 2.

⁶⁵⁴ Babalık, 28 Aralık 1946, Y. 36, S. 6752, s. 2.

⁶⁵⁵ Ekekon, 27 Aralık 1946, Y. 12, S. 2605, s. 1.

Tuygan, Ahmet Şen, avukat Fuat Anadolu, sarraf Necati Sılay seçilmiştir. Kongreye Kemal Çelik'in sözleri ile son verilmiştir. CHP Müfettişi Kemal Çelik imzasıyla CHP Genel Başkanı İnönü'ye gönderilen telgrafta, *"Yüz on bin partiliyi temsil eden 114 ilçenin delegeleri olan bizler, büyük ve şerefli partimizin Konya İl kongresini yapmak üzere toplandık. Davasına inanmış, imanlı ve şerefli insanlar olarak ömrümüzün sonuna kadar yolunuzda ve emrinizde olduğumuzu arz etmekten en büyük sevinç, şeref ve gururu duyarız. Ruhlarımızda kaynayan sevgi, saygı ve tazimlerimizle şuurlu ve sarsılmaz bağlılıklarımızı arz eder, kutsal ellerinizden öperiz"* ifadelerine yer verilmiştir⁶⁵⁶.

CHP'nin 1947 yılındaki Konya Merkez İlçe Kongresi 31 Kasım günü saat 10.00'da CHP salonunda yapılmıştır. Kongreye partinin İl ve İlçe İdare Kurulu başkanları ve üyeleri ile bucak ve merkez bucak delegeleri katılmıştır. Yapılan yoklamada çoğunluğun sağlanmasının ardından kongreyi yönetmek üzere başkanlığa Mehmet Ceylan, ikinci başkanlığa Mithat Siper ve kâtipliğe Kemal Erdiren seçilmiştir. İlçe İdare Kurulunun yıllık raporu okunarak oy birliği ile kabul edilmiş ve hazırlanan raporları incelemek üzere üç kişiden oluşan komisyon seçilmiştir. Kongrede CHP üyelerinin, yolların ve su kanallarının onarılması, okullara öğretmen ve eğitmen verilmesi, arazi tahsisi, cami, sağlık işleri ve yerli malları pazarının yeniden teşkili gibi isteklerinin kabul edilerek ilgili makamlara bildirilmesi kararlaştırılmıştır. İlçe İdare Kurulu asıl ve yedek üye seçimi sonucunda asıl üyeliklere Samet Kuzucu, Suat Yeşilyurt, Şevket Yıldırım, Refik Gökrenk, Mehmet Apka, Rüştü Sertel ve Mithat Öztürk; yedek üyeliklere ise Hüseyin Botsalı, Mustafa Kurşuncu, Derviş Sinangil, Tahir Sural, Mehmet Ceylan, Ahmet Kuru ve Hasan Güngör seçilmiştir. Ayrıca İl kongresine katılacak 24 asil ve 24 yedek üyenin de seçimi yapılmıştır⁶⁵⁷.

CHP'nin İl Kongresi 14 Mayıs 1948 tarihinde cuma günü saat 9.00'da Halk Sinemasında, merkez ve ilçelerden gelen 123 delegenin katılımı ile yapılmıştır. Kongreye Konya'da bulunan milletvekilleri de katılmıştır. İstiklal marşının okunmasında sonra İl İdare Kurulu başkanı Dr. Rıfkı Tuygan kongreyi açmıştır. Gizli oyla yapılan başkanlık divanı seçimleri sonucunda başkanlığa Akşehir delegesi B. Mustafa Şeker, ikinci başkanlığa Karaman delegesi B. Ziya Göncü, kâtipliklere ise Konya delegesi B. Suat Yeşilyurt ve Cihanbeyli delegesi B. Ahmet Baran seçilmiştir. İsteklerin görüşüldüğü kongrede birçok delege bakanlıklar ile ilgili istekler kısmında eleştirilerde bulunmuşlardır. CHP Konya milletvekilleri de delegeleri bilgilendiren konuşmalar yapmışlardır. Cumartesi günü de devam

⁶⁵⁶ *Babalık*, 28 Aralık 1946, Y. 36, S. 6752, s. 2.

⁶⁵⁷ *Ekekon*, 1 Aralık 1947, Y. 13, S. 2747, s. 1; CHP Konya merkez ilçesine bağlı Semt Ocakları ve Bucaklarının 1947 kongreleri için bkz. *Ekekon*, 17 Eylül 1947, Y. 13, S. 2716, s. 3.

eden kongrede ilçelerden gelen delegeler ilçeleri ve bakanlıklar ile ilgili isteklerini bildirmişlerdir. Kongrede en fazla üzerinde durulan konu ise sağlık işleri olmuştur. Gizli oyla yapılan İl İdare Kurulu seçimleri sonucunda 11 asil, 11 yedek üye belirlenmiştir. Asil üyeliklere Ahmet Şen, Recep Bakkalbaşı, Şükrü Afacan, Samet Kuzucu, Mümtaz Ataman, Rakım Çumralı, Tevfik Ceylani, Dr. Rıfkı Tuygan, Derviş Sinangil, Suat Yeşilyurt ve Vehbi Bilgin; yedek üyeliklere ise Necati Sılay, Hakkı Koçaş, Rüştü Serter, Ahmet Sop, Mustafa Şeker, Tahir Mıhçı, H. Hüseyin Başaralı, Nazif Göksu, Muhlis Koner, Besim Ergun ve Bektaş Baran seçilmiştir⁶⁵⁸. DP'yi destekleyen Akyokuş gazetesi CHP'nin 1948 yılındaki İl kongresine önceki kongrelerden daha fazla milletvekillinin katılmasını CHP'nin bu yılki kongreye daha çok ilgi gösterdiği şeklinde yorumlamıştır⁶⁵⁹.

CHP'nin 1949 yılı Merkez İlçe Kongresi 20 Aralık Salı günü saat 10.30'da Parti salonunda 98 delegenin katılımı ile yapılmıştır. Kongreye CHP müfettişi Bitlis milletvekili Muhtar Ertan, İl İdare Kurulu Başkanı Mümtaz Ataman, İl İdare Kurulu üyeleri ve Belediye Başkanı da katılmıştır. İlçe İdare Kurulu Başkanı M. Apka'nın açılışını yaptığı kongrede başkanlığa Vehbi Bilgin, ikinci başkanlığa Ahmet Şen, kâtipliğe de Mustafa Koşan ve Fakir Usman seçilmiştir. İlçe İdare Kurulu raporunun okunmasından sonra hesap ve bütçe komisyonu üyelerinin seçimi yapılmıştır. Kongreye katılan Belediye başkanı Muhlis Koner şehri ilgilendiren istekler ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Gizli oyla yapılan idare kurulu seçiminde asil üyeliklere Besim Ergun, Mithat Öztürk, Hasan Güngör, Mustafa Koşan, Refik Gökrenk, Şevket Yıldırım, Mehmet Abka, Rüştü Serter, Alaeddin Selçuk; yedek üyeliklere ise Şaban Şahin, Ali Calasun, Ahmet Armağan, İbrahim Turhan, İbrahim Erdiren, İbrahim Eruğur, Rifat Elberk ve İbrahim Uğurel seçilmiştir. İl kongresi için yapılan delege seçiminin ardından CHP müfettişi Bitlis milletvekili Muhtar Ertan bir konuşma yapmıştır. Ertan konuşmasında muhalefet partilerinin CHP'nin çalışmalarını hoş görmediklerini ve başarılarının daima küçümsendiğini, bu durumun sadece Türkiye'de görüldüğünü ve diğer memleketlerde muhalefetin iktidarın başarıları övdüğünü belirtmiştir. Konuşmasının devamında ise *“Arkadaşlar mensubu olduğumuz şerefli iktidar partisi kuvvetlidir ve 1950 seçimlerine emniyetle girecektir”* ifadelerine yer vermiştir. Muhalefet partilerinin durumları hakkında da konuşan Ertan *“Şahsi menfaatler bakımında meydana gelmiş olan partilerin ayakta durmasına imkân yoktur. Memlekete mukadderatını İstiklal mücadelesinden beri*

⁶⁵⁸ Ekekon, 17 Mayıs 1948, Y. 14, S. 2819, s. 1-2; Babalık, 15 Mayıs 1948, Y. 38, S. 6959, s. 2; Babalık, 18 Mayıs 1948, Y. 38, S. 6960, s. 3; CHP'nin Konya merkez ilçesine bağlı semt Ocakları ve Bucaklarının 1948 yılı kongreleri için bkz. Ekekon, 27 Ekim 1948, Y. 14, S. 2884, s. 3.

⁶⁵⁹ Akyokuş, 14 Mayıs 1948, Y. 1, S. 104, s. 1.

refaha doğru götürmekte olan CHP'nin memleketin bu günlerinde iktidardan çekilmesi memleketi felakete götürür" şeklinde konuşmuştur⁶⁶⁰.

CHP'nin 1949 yılındaki il kongresi 26 Aralık Pazartesi günü Halkevi salonunda saat 10.00'da başlamıştır⁶⁶¹. Kongreye 155 delege ile CHP Genel Sekreteri Tefik Fikret Sılay, parti müfettişi Muhtar Ertan, Konya milletvekillerinden Muhsin Adil Binal, Sedat Çumralı, Şevki Ergun, Ali Rıza Türel, Naim Hazım Onat, Rasim Erel, Fatin Gökmen, Hulki Karagülle, Mithat Şakir Altan, Dr. Hulusi Alataş, Halis Uluhan, Muhsin Faik Dündar ve eski milletvekillerinden Kasım Gürel ile İl İdare Kurulu başkanı, üyeleri, partililer ve kalabalık bir halk topluluğu katılmıştır. İl İdare Kurulu Başkanı Mümtaz Ataman kongreyi açarak bir saat süren konuşma yapmıştır. Konuşmasında CHP'nin çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Ardından açık oyla yapılan başkanlık divanı seçimlerinin sonucunda kongre birinci başkanlığına Ziya Göncü, ikinci başkanlığa Agah Yalçın, katipliklere de Atalay Çetin ve Fakir Usman seçilmiştir. Atatürk için yapılan saygı duruşu ve İl İdare Kurulu raporunun okunmasından sonra kongreye katılan milletvekillerinden CHP Genel Sekreteri Fikret Sılay önemli bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, *"1950 yılında milletin itimadı bizimledir"* ve *"Seçim hakkı dokunulmazlığının milli husumet veya zorbalık ve şirretlikle ihlaline kanun da millet de asla müsaade etmeyecektir"* ifadelerine yer vermiştir. Sılay'ın konuşmasından sonra bütçe ve dilekler komisyonuna üye seçimi yapılmıştır. Salı günü de devam eden kongrede Konya milletvekili Muhsin Adil Binal ile 17 delege konuşma yapmışlardır. Bu konuşmaların ardından İl İdare Kurulunu üyeleri seçilmiştir. Gizli oyla yapılan seçim sonucunda asil üyeliklere Dr. Burhan Göksu, Samet Kuyucu, Salih Loras, Vehbi Bilgin, Mümtaz Ataman, Recep Bakkalbaşı, Tefik Ceylani, Derviş Sinangil, Ahmet Şen, Suat Abanazır ve Fakih Özlen; yedek üyeliğe ise Mehmet Ali Apalı, Hasan Hüseyin Başaralı, Ali Naci Özyalvaç, Ahmet Sop, Halis Sungur, Mustafa Akkese, Hasan Ali Taner, Muhlis Koner, Bektaş Baran, Ali Saim Kaymak ve Tefik Karakaya seçilmiştir⁶⁶².

2.4. KONYA'DA 1946 SEÇİMLERİ

2.4.1. Belediye Seçimleri

CHP, Olağanüstü Kurultayı'nda iç ve dış etkiler nedeniyle yerel seçimlerin öne alındığını ve genel seçimlerin de bir iki ay içinde yapılacağını açıklamıştır. Bu gelişmeler karşısında DP yeni kurulduğu, teşkilatlanamadığı ve hazırlıksız olduğu için 8 Mayıs 1946 tarihinde yapılacak olan "baskın" belediye seçimlerine katılmayacağını açıklamıştır. 26 Mayıs

⁶⁶⁰ Ekekon, 21 Aralık 1949, Y. 15, S. 3059, s. 1; *Babalık*, 22.12.1949, yıl:39, sayı:7273, s. 1.

⁶⁶¹ Ekekon, 26 Aralık 1949, Y. 15, S. 3061, s. 1; *Babalık*, 27 Aralık 1949, Y. 39, S. 7277, s. 1.

⁶⁶² Ekekon, 28 Aralık 1949, Y. 15, S. 3062, s. 1-4.

1946'da yapılan belediye seçimlerinde partiler birbirini suçlamışlardır. CHP kadroları, DP ve MKP'yi fesatlıkla suçlarken, muhalefet ise CHP'yi hile ve baskı yapmakla itham etmiştir. Belediye seçimleri, eskisi gibi iki dereceli yapılmıştır. 26 Mayıs 1946 sabahı oylamanın başlaması ile birlikte yolsuzluk yakınmaları başlamış, öğleden sonra bu yakınma ve itirazlar daha da artmış ve MKP bir bildiri yayımlayarak seçimlerden çekildiğini açıklamıştır. Böylece CHP seçimlere tek başına girmiştir⁶⁶³.

DP seçimlere girmemesine rağmen gelişmeleri dikkatle takip etmiştir. Parti, seçim öncesinde yayınladığı bir beyannamede belediye seçimlerine oy kazandırmak ve katılım oranlarını yükseltmek amacıyla yapılan “*baskı ve müdahalelerin*” herkesin gözü önünde gerçekleştiğini söylemiş ve kurucu heyetleri için de bir genelge yayınlayarak partinin sandık başlarında ve tasnif esnasında temsilci bulunduracağını bildirmiştir. DP İstanbul İl Başkanı Kenan Öner imzalı, İstanbul halkına hitaben yazılmış bir ilanla da DP'nin seçimlere katılmama kararında bir değişiklik olmadığı belirtilmiş ve ülkede “*demokrat*” adını taşıyan iki parti daha bulunduğundan dolayı (Liberal Demokrat ve Sosyal DP'ler) bir karışıklığa meydan verilmemesi için uyarılmıştır⁶⁶⁴.

DP 1946 belediye seçimlerine resmen girmemiş olsa da bazı seçim çevrelerinde muhalif listeleri destekleyerek veya bizzat seçime girerek muhalefet görevini yerine getirmiştir. Örneğin DP, Afyon'da belediye seçimine girmiş ve kazanmıştır. Konya'da ise muhalif listeleri desteklemiştir ve aynı şekilde İzmir'de da seçimlere katılmıştır⁶⁶⁵.

2.4.1.1. CHP'nin Propaganda Faaliyetleri

CHP'nin 1946 Belediye Seçimleri öncesi propaganda faaliyetlerinde halkevlerinin ve basınının öne çıktığı görülmektedir. Özellikle CHP'nin tek partili dönemde uzun süre halkın

⁶⁶³ Ensar Yılmaz, “1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 1, Y. 2010, s. 178; Çok partili hayata geçişin ilk seçim deneyimi 1946 yılında yapılacak olan Belediye seçimleri olmuştur. 1927 yılından beri belediye seçimlerinde tek dereceli seçim sistemi uygulanmamıştır. Bu sistem 1946 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. Uygulamada yaşanan sıkıntıların giderilmesi için Belediye Seçim Kanunu'nda değişikliğe gidilmesi amaçlanarak konu 29 Nisan 1946'da Meclise taşınmıştır. Eylül ayında yapılacak olan seçimler bir defaya mahsus olarak Mayıs ayına çekilmiştir. Seçimlerin zamanından önce yapılması isteğine Celal Bayar tepki göstererek, iktidarın kendi çıkarları için böyle bir girişimde bulunduğunu belirtmiştir. Sonuçta DP teşkilatı belediye seçimlerine girmek taraftarı olsa da Bayar ağırlığını koymuş ve 8 Mayıs'ta teşkilata gönderilen bir tamim ile belediye seçimlerine girilmeyeceğini hatta milletvekili seçimleri 1947 yılında yapılmazsa bu seçimlere de girilmeyeceğini belirtmiştir. Bkz. Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Dış Politika-İç Politika)*, s. 220-221; “Oy verme işleminin başlamasının üzerinden kısa bir süre geçmişti ki saat 11'de Milli Kalkınma Partisi bir toplantı yaparak İstanbul'un her yerinde müdahalelere ve güçlülere maruz bırakıldığı gerekçesiyle seçimi terk etmeye karar verildiğini ilan ederek parti adaylarını otomobillerle sandık başlarından toplattı. Partinin genel başkanı Nuri Demirağ bir bildiriyle İstanbul'daki baskıları kamuoyuna duyurdu ve partinin seçim sonuçlarını tanımayacağını ilan etti”. Bkz. Yasin Kayış, “1946 Belediye Seçimleri ve Basın”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 16, Y. 2008, s. 412.

⁶⁶⁴ Kayış, *agm*, s. 411.

⁶⁶⁵ Ömer Akdağ, *1946 Yılı Konya Belediye Seçimleri*, Gençlik Kitabevi Yayınları, Konya 2011, s. 61. [Bundan sonra Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*]

çağdaşlaşması yönünde etkin bir şekilde kullandığı halkevleri önemli bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Ülkenin diğer bölgelerinde olduğu gibi Konya’da da seçimlerde aday olarak gösterilenlerin özgeçmişlerine bakıldığında bunların birçoğunun Halkevleri üyesi ya da başkanı olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin CHP Konya Belediye Meclisi üyelerinden Mithat Şakir Bey, Konya Halkevi Başkanı’dır. Yine Kadınhanı adayları arasında yer alan Salih Toker, Ilgın adaylarından Abdullah Doğru ve Karaman’daki adaylardan Zeki Üyetürk ile Ferit Özer de ilçelerinin halkevi başkanlarıdır⁶⁶⁶.

Belediye seçimlerinden yaklaşık üç ay önce CHP Konya İl Teşkilatı partiye üye kazandırmak için propaganda faaliyetlerine başlamıştır. CHP ocak ve bucaklarında üye kayıtları hızlandırılmıştır. 1946 yılının Mart ayı itibarıyla Konya’da 107’si kadın, 434’ü erkek olmak üzere toplam 541 kişi CHP’ye üye olmuştur. Partiye yeni katılanlar için 13 Mart Çarşamba gecesi Halkevinde bir tanışma toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıya CHP bölge müfettişi Vehbi Sarıgül, milletvekilleri ile partililer katılmıştır. Partililer CHP Genel Sekreterliği’ne gönderdikleri telgraflarında, *“Partimiz tüzüğüne 11. Maddesi gereğince 1946 yılı Mart ayı başından beri Konya İlçesi teşkilatımıza yeniden kayıt edilen 107 kadın, 434 erkek partinin bugün Halkevi salonunda tanıştırma töreni yapılmıştır. Bu törende Merkez İlçe İdare Kurulu Başkanı adına Halkevi Başkanı Mithat Şakir Altan, törenin önemini ve partimizin program ve prensiplerini, partililiğin ödevlerini, parti ocaklarına verilmiş olan girme kâğıtlarının şeref sözü olduğunu belirtmiş, söylevden sonra yeni partililerin adları okunarak kendileri eski partililere tanıtılmıştır. Bu tören münasebetiyle bütün Konya partilileri partimize ve onun yüce başkanına karşı duydukları sarsılmaz bağlılıklarını ve parti ödevlerini yapma and ve inançlarını içten tezahürlerle bir daha tekrarlamışlardır. Bu mutlu toplanmayı saygılarla arz ederiz”*⁶⁶⁷ ifadeleri ile memnuniyetlerini bildirmişlerdir.

CHP’nin diğer önemli propaganda aracı ise basın olmuştur. CHP seçmenlerin sandık başlarına gitmeleri üzerinde durmuş ve öncelikle kendi partilerinin kayıtlı üyelerini uyarmıştır. CHP Konya İl Teşkilatı il, ilçe, bucak ve ocak teşkilatlarına basın aracılığı ile bir mektup göndermek suretiyle partiye kayıtlı üyelerin belediye seçimlerinde oy kullanmaları için hatırlatmalarda bulunmuştur⁶⁶⁸.

CHP’nin Konya’daki yayın organı olan Ekekon’da seçimlerin öncesinde, *“Seçim günü için şimdiden hazırlanıyoruz”* başlıklı bir duyuru yer almıştır. Bu duyuruda *“Seçimler yaklaşıyor. Milli Şefimizin söyledikleri gibi anlayışlı ve sağlam bünyeli bir millet olduğumuzu*

⁶⁶⁶ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 62.

⁶⁶⁷ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 63; *Ekekon*, 15 Mart 1946, Y. 12, S. 2485, s. 1.

⁶⁶⁸ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 64.

göstermek için, seçimlere kütle halinde katılmak zorundayız. Belediye seçimi 26 Mayıs Pazartesi günü yapılacaktır. O gün seçim hakkını haiz olan bütün yurttaşlar hep birlikte, sandık başlarına koşacağız Halkçı rejimlerde; oylarını kullanan vatandaş sayısı, siyasi olgunluğun başlıca ölçüsüdür” ifadeleri ile seçmenlerin sandıklara giderek oy kullanmaları gerektiği hatırlatılmıştır⁶⁶⁹. Yine Selçuk gazetesinde, *“Vatandaşlar! Nasıl vergi vermek, nasıl askere gitmek vatani bir borç ise reynizi kullanmakta böyle mühim bir hak ve vazifedir”* ifadeleri de benzer bir çağrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazetenin aynı sayfasında, *“Halkımızın Nazari Dikkatine”* başlıklı duyuruda oyların nasıl kullanılacağı hakkında Konya halkına bilgi verilmiştir. Bu duyuruda Belediye Kanunu’nun 9. maddesine göre, halkın oylarını istediği yerde yazabileceği ancak sandığa geldiğinde daha önce hazırlanmış mühürlü zarfa oy pusulasını koyarak sandığa atması gerektiği belirtilmiştir. Bu zarftan başka bir zarf kullanılmayacağı da ayrıca ifade edilmiştir⁶⁷⁰.

Yine Selçuk gazetesinde de *“Belediye Seçimi Münasebetiyle”* başlıklı başka bir duyuruda *“Seçim hakkına haiz olan aileniz ve 18 yaşını bitirmiş olan çocuklarınızla seçime koşunuz. İştirak etmemek en yüksek hak ve vazifenizi kullanmamak demektir ki medeni bir Türk evladına yakışmaz. Rey kâğıdına 64 kişi yazacaksınız. Sonra bunlardan 32’si asil, 32’si yedek olacaktır.”* ifadeleri ile halk seçimlere katılmaya davet edilmektedir. Ayrıca seçmenlerin oylarını kullanılırken serbest oldukları ve kimsenin müdahale etmeyeceği belirtilmiştir⁶⁷¹. Ekekon ve Selçuk gazeteleri aracılığıyla CHP’nin halkı oy kullanmaya davet etmesinin arka planında yatan durumu da değerlendirmekte fayda olduğu kanaatindeyiz. DP’nin 1946 Yerel Seçimlerinde yer almayacağını açıklaması ve halkı sandığa gitmemeye davet etmesi aslında CHP ve DP arasındaki asıl mücadele konusu olmuştur. Özellikle DP’nin katılımı olabildiğinde düşük tutmaya çalışması CHP’nin güç kaybetmesi olarak yorumlanacaktır. CHP ise böyle bir durumun ortaya çıkmasının daha sonraki seçimlerde kendisi için iktidara bile mal olabileceğini bildiğinden olabildiğince seçmeni sandığa götürmeye çalışmıştır.

Konya yerel basında CHP’yi destekleyen Selçuk ve Ekekon gazeteleri seçimlerin hemen öncesindeki sayılarında propaganda faaliyetlerine başlamıştır. Gazetelerin sütunlarında *“Yurtdaş! 26 Mayıs 1946 Pazar Belediye seçimi günüdür. CHP kurtarıcı ve yapıcıdır. Onun*

⁶⁶⁹ Ekekon, 17 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2512, s. 3.

⁶⁷⁰ Selçuk, 11 Mayıs 1946, Y. 1, S. 53, s. 1.

⁶⁷¹ Selçuk, 15 Mayıs 1946, Y. 1, S. 54, s. 1; Selçuk, 22 Mayıs 1946, Y. 1, S. 56, s. 1;

adaylarına oy verilince, halkın özlediği iyi işlerin başarılması sağlanır”⁶⁷² ifadelerine yer verilmiştir.

Yaklaşmakta olan seçim gazetelerin köşe yazılarında da ele alınmıştır. Selçuk gazetesinde Muhlis Koner’in kaleme aldığı “*Seçimler Başlarken*” başlıklı yazıda daha önceki seçimlerde vatandaşın beklenen ilgiyi göstermediği belirtilmiş buna neden olarak da iyi bir aday listesinin çıkarılamaması ve demokrasinin gerektiği hürriyetin sağlanamaması gösterilmiştir. Yazının devamında CHP’nin büyük kurultayında alacağı yeni kararlar ile tek dereceli seçim sisteminin getirilmesinin demokrasinin tam manasıyla gerçekleşmesine olanak sağlayacağı ifade edilmiştir. Muhlis Koner yazısında ayrıca seçimlerde dikkat edilmesi gereken hususları da belirtmiştir. Buna göre seçmenler oy kullanırken “*akrabalık, ahbablık ve menfaat düşüncelerine*” kapılmamalı, “*nemelazımcılığı*” bırakarak seçimlere ilgi göstermelidir⁶⁷³. Koner, “*Yeni Belediye Seçimleri Münasebetiyle*” başlıklı başka bir yazısında Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyeleri’nde bulunması gereken özellikleri kaleme almıştır. Belediye Meclis Üyeleri’nin şehirlerinin her türlü mahalli ihtiyaçlarını tespit edebilen memleketine bağlı tanınmış kimseler olması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre Belediye başkanları ise ilmi, yönetme kabiliyeti ve tarafsız olma özelliği ile “*memleketinin babası olmaya layık biri*” olmalıdır⁶⁷⁴. M. Muhlis Koner, “*Seçimler Münasebetiyle Düşündüklerimiz*” başlıklı bir diğer yazısında kadın erkek seçme hakkına sahip olan tüm vatandaşları belediye seçimlerine katılmaya davet etmektedir. Yazısının devamında ise partilerin aday gösterecekleri kişileri, bulundukları muhitte tanınmış ve halkın sempatisini kazanmış kişilerden seçmelerini tavsiye etmektedir⁶⁷⁵.

Belediye seçimleri öncesinde mülki amirlerin yetkilerini iktidar partisi lehinde kullandıkları görülmektedir. Örneğin Konya Valisi İzzettin Çağpar, DP’nin seçim faaliyetlerini takip etmiş, İçişleri Bakanlığını bu konuda bilgilendirerek devlet imkânlarını iktidar partisi lehinde kullanmıştır. Vali İzzettin Çağpar, 29 Mayıs 1946 tarihli “*Zata mahsus*” ibaresiyle İçişleri Bakanı Hilmi Uran’a gönderdiği yazıda; DP’lilerin seçimden on gün önce CHP ve DP’lilerin içinde bulunduğu bir liste hazırlayarak evlere ve bahçelere bıraktıklarını, ayrıca “*elde ettikleri*” muhtar ve bekçiler aracılığıyla bu listeleri kapı kapı dağıttıklarını bildirmiştir. Yine Vali İzzettin Çağpar’ın İçişleri Bakanına gönderdiği “*bilgilendirme*” yazısında da DP’lilerin seçimlerde muhalif liste düzenlemelerini “*demogoji*” olarak değerlendirmiştir. DP’liler Konya merkez, Ereğli ve Karaman’da alternatif bir liste

⁶⁷² Selçuk, 25 Mayıs 1946, Y. 1, S. 57, s. 1; Ekekon 25 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2518, s. 1.

⁶⁷³ M. Muhlis Koner, “Seçimler Başlarken”, Selçuk, 1 Mayıs 1946, Y. 1, S. 50, s. 1.

⁶⁷⁴ M. Muhlis Koner, “Yeni Belediye Seçimleri Münasebetiyle” Selçuk, 4 Mayıs 1946, Y. 1, S. 51, s. 1.

⁶⁷⁵ M. Muhlis Koner, “Seçimler Münasebetiyle Düşündüklerimiz”, Selçuk, 11 Mayıs 1946, Y. 1, S. 53, s. 1.

düzenleyerek CHP listelerini zorlamışlardır. Karaman'da listelerine oy verilmesini sağlayamamışlar ancak Konya merkez ve Ereğli'de muhalif listeye küçümsenemeyecek ölçüde oy verilmesini sağlamışlardır. Özellikle Ereğli'deki Sümerbank Bez Fabrikasında oyların yarısına yakını muhalif listeye verilmiştir⁶⁷⁶.

2.4.1.2. 1946 Belediye Seçimlerinde Adaylar

Ekekon gazetesinde verilen bilgide 1946 belediye seçimleri öncesinde CHP Yoklama Talimatnamesi'ne göre Konya Parti Başkanlığı tarafından yapılacak davet üzerine CHP'nin ocak, semt, bucak, ilçe ve il idare kurullarında yer alan asil ve yedek üyelerin toplanarak, belediye meclisinin üye sayısının iki katı kadar üye seçecekleri belirtilmiştir. Ayrıca sırasıyla bu adaylardan en çok oy alanların yarısının yedek üye olmak üzere, CHP adaylarının ilan edileceği ve yoklamada yer alan partililerin bu esaslara göre adaylara oy verecekleri ifade edilmiştir⁶⁷⁷. Yapılan toplantı sonucunda seçime girecek meclis üyelerinin isimleri belirlenerek, CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanı Halis Ulusan imzası ile yayınlanmıştır. Listede 32'si asil, 32'si yedek olmak üzere toplam 64 aday yer almıştır⁶⁷⁸.

DP, Genel Merkezin açıklamaları doğrultusunda resmen seçimlere katılmamış ancak fiilen seçimlere katılmıştır. DP Konya teşkilatı olarak değil, partinin üyeleri bireysel olarak CHP'nin resmi olarak ilan ettiği aday listelerinin dışındaki listeleri desteklemişlerdir. Konya merkezde seçimlere üç muhalif liste katılmıştır. Bunlar *Halk Listesi*, *Kazım Gürel Listesi* ve *Adliyeciler Listesi*'dir. Bu listelerde CHP ve DP'den isimler karma olarak yer almıştır. Bu listelerin dışında da DP tarafından 63 adaydan oluşan bir liste düzenlenmiş ancak liste seçmenlere ulaşmamıştır. Konya merkezde muhalifler tarafından düzenlenen Halk Listesi'nde Fahri Ağaoğlu, Mustafa Büyükkirişçi, Hasan Arpacı ve Dr. Behçet Üçok gibi DP'liler yer almıştır. Listede yer alan CHP'liler ise Av. Mehmet Ali Apalı, Fevzi Çelik, Av. Fuat Anadolu, Emin Bolay, Av. Halis Sungur, Mehmet Ceylan, Muhlis Koner, Hüseyin Kaptan, Ahmet Kuru, Tahir Mıhçı, Nesip Ertüzün, Dr. M. Faik Dündar, Recep Bakkalbaşı, Mustafa İzmirilgil, Salih Loras, Samet Kuzucu, Sabri Köylüoğlu, Osman Zeki Berk ve İbrahim Uğurel'dir. Oluşturulan bu liste seçimden bir gün önce evlere dağıtılmıştır. CHP'nin küskünleri tarafından hazırlanan Kazım Gürel listesinin başında CHP Konya eski milletvekillerinden Kasım Gülek bulunmaktadır. Toplamda 17 ismin yer aldığı listedeki 13

⁶⁷⁶ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 65-66.

⁶⁷⁷ Ekekon, 6 Mayıs 1946, Y.12, S. 2507, s. 1.

⁶⁷⁸ Ekekon, 24 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2515, s. 1; *Selçuk*, 25 Mayıs 1946, Y. 1, S. 57, s. 1; Belediye seçimi için Ereğli ve Karaman ilçeleri ile Silile Bucağı CHP adayları için bkz. *Ekekon*, 20 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2513, s. 1; Cihanbeyli ve Bozkır CHP adayları için bkz. *Ekekon*, 22 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2514, s. 1; Belediye Meclis seçiminde 64 CHP adayının isimleri için bkz. *Ekekon*, 24 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2515, s. 1; *Selçuk*, 25 Mayıs 1946, Y. 1, S. 57, s. 1; Seydişehir, Kadınhanı, Ilgın, Akşehir ve Çumra ilçeleri CHP adayları için bkz. *Ekekon*, 25 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2516, s. 1.

isim CHP tarafından ilan edilen aday listesinde de yer almıştır. Bu 13 adayın 12'sinin isimleri şöyledir: Mehmet Ali Eşrefoğlu, Kazım Altıoklar, Abdullah Dedeoğlu, Ahmet Armağan, Ahmet Katırcı, Mustafa Özaydın, Mustafa Akkise, Ali Rıza Kilimci, Rıza Keymen, İbrahim Turhan, Nuri Telli, Halil Küçükbakırcı. Konya merkezde çoğunluğunu DP'lilerin oluşturduğu, CHP'nin küskünlerinin de içinde bulunduğu üçüncü liste Adliyeciler Listesi'dir. "Demokratlar Listesi" olarak ta adlandırılan bu listenin başında Av. Mehmet Apalı bulunmaktadır. Toplam 45 adayın yer aldığı listenin 19'unu CHP'li küskünler oluşturmuştur. Bu listede Av. Emin Bolay ve Av Halis Sungur öne çıkmaktadır⁶⁷⁹.

2.4.1.3. 1946 Belediye Seçimleri İçin Konya'da Yapılan Hazırlıklar

1946 Belediye Seçimlerini yürütmek üzere mayıs ayının ilk haftasında Valilikte Mektupçu Tevfik Uğurlu'nun başkanlığında dört kişilik bir seçim bürosu kurulmuştur⁶⁸⁰. Belediye seçimi hazırlıklarını yürütmek için Belediye'de yirmi kişilik bir çalışma ekibi seçilmiştir. Bu ekip, mahallelerden gelen nüfus cetvellerini 18-25 yaş ve 25 yaştan yukarısı olmak üzere iki defter şeklinde düzenlemiştir⁶⁸¹. Konya merkezde 55 sandık merkezi, her sandık için 5'şer kişilik Seçim Komisyonu oluşturulmuştur. Oy sandıkları cami, mescit ve okullarda yer almıştır. Konya'da seçmen sayısı 23.590 olarak belirlenmiştir⁶⁸². Valilik tarafından oluşturulan Belediye Seçim Bürosu merkez ve ilçelerde seçilecek Belediye meclis üyelerinin sayısını tespit etmiştir. Buna göre Belediye Meclisi'ne 32 üye seçilecektir. İlçelerde Belediye meclisleri olağanüstü toplantılara çağırılmış, bu toplantılarda seçim büroları ve komisyonları kurulmuştur⁶⁸³.

2.4.1.4. 1946 Belediye Seçim Sonuçları

1946 yılında Türkiye'de çok partili hayata geçilmiş olmasına rağmen Belediye seçimlerinde DP ve MKP'nin yer almaması seçim öncesinde büyük oranda sonucun da belli olmasına zemin hazırlamıştır. Buna rağmen DP seçim sonuna kadar sandık başlarında birer temsilci bulundurmıştır. MKP ise seçimlere katılmamış ancak üyelerinden bazıları sandık başlarına giderek seçimin gidişatını takip etmiştir⁶⁸⁴.

1946 Belediye Seçimleri'ni ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da CHP kazanmıştır. Seçimlere katılım konusunda iktidar ile muhalefet birbirinden farklı rakamlar vermiştir. İçişleri Bakanı Hilmi Uran 31 Mart 1946 günü TBMM'de yaptığı konuşmasında katılımın ülke genelinde %50'nin üzerinde olduğunu ve bütün il merkezleri için katılım ortalamasının

⁶⁷⁹ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 84-88.

⁶⁸⁰ *Ekekon*, 3 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2506, s. 3.

⁶⁸¹ *Ekekon*, 6 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2507, s. 2.

⁶⁸² *Ekekon*, 10 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2509, s. 3.

⁶⁸³ *Ekekon*, 13 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2510, s. 2.

⁶⁸⁴ *Selçuk*, 29 Mayıs 1946, Y. 1, S. 58, s. 1.

%64 olduğunu ifade etmiştir. Muhalefet ise seçimlere katılım oranının oldukça düşük olduğunu belirtmiştir. Konya’da katılımın düşük olduğu illerden birisi olmuştur. Konya ve ilçelerinde toplam 77.480 kayıtlı seçmenin bulunduğu belediye seçimleri 26 Mayıs Pazar günü yapılmıştır. Konya merkezde mevcut olan 23.358 kayıtlı seçmenin 10.727’si oy kullanmıştır. Oy kullananların 7.415’i CHP’nin aday listesine, 3312’si muhalif listelere oy vermiştir. Muhalif aday listelerine oy veren 3.312 seçmenin 2.300’ü Adliyeciler listesine, 1000’i Kazım Gürel listesine, 12’si Halk Listesi’ne oy vermiştir. Konya merkezde DP ve MKP müstakil listeleri ile seçime girmediği halde muhalefet toplamda %31 oranında oy almayı başarmıştır⁶⁸⁵. Bu durum da açıkça göstermektedir ki, Konya’da CHP seçimi kazanmış olmasına rağmen ileride ciddi bir zafiyete de uğrayacaktır.

Seçim sonuçları ile ilgili Ekekon’da verilen sayılar ise bir miktar farklıdır. Gazetenin 28 Mayıs tarihli sayısında yer alan “*CHP Adayları Kazandı*” başlığı ile verilen haberde 26 Mayıs 1946 Pazar günü Konya, ilçeleri ile 11 bucakta yapılan belediye seçimlerini CHP’nin kazandığı, belediyelerin 74.299 seçmeninden 52.230’unun seçime katıldığı ve katılım oranının ise %75 olduğu ifade edilmiştir⁶⁸⁶. “*Belediye Seçimleri Sonuçlandı. Yeni Belediye Meclisi Cumartesi Günü Başkan Seçimini Yapacak*” başlığı ile verilen habere göre de, Konya merkezde seçime 10.727 seçmen katılmıştır. Seçmenlerden 7.136’sı CHP aday listelerini, 2.146’sı DP Başkanı ile Müteşebbis Heyetin de içinde bulunduğu ve liste başında avukat M. Ali Apalı adının yazılı olduğu listeyi, 1118’i ise eski milletvekili Kazım Gürel’in listesini seçmiştir. 284 seçmen ise el yazısı ile yazılmış muhtelif oylar kullanmıştır. 43 pusula ise iptal edilmiştir. Yeni Meclis üyeleri ise tamamen CHP listesindeki adaylardan seçilmiştir⁶⁸⁷. Ekekon’da özellikle katılımın %75 oranında gösterilmesi CHP’nin seçim öncesinde izlediği politikaya paralel gibi görünmektedir.

1946 yılındaki seçim sistemine göre önce belediye meclisi üyeleri seçilmekte daha sonra bu üyeler belediye başkanını seçmekteydi. 26 Mayıs günü belediye meclis üyelerinin seçiminin tamamlanmasından sonra sıra belediye başkanının seçimine gelmiştir. 1 Haziran 1946’da belediye meclis üyeleri Konya belediye başkanını seçmek için toplanmıştır. Başkan adayları Dr. Muhsin Dünder ve Fuad Anadolu’dur. Gizli oyla yapılan seçim sonucunda belediye eski başkanı Muhsin Faik Dünder oylamaya katılan 31 üyenin 19’unun oyunu alarak başkan seçilmiştir. Fuad Anadolu ise 12 oy almıştır. 1 Haziran’da başkan seçilen Dünder başkanlık görevini 19 Haziran 1946’ya kadar sürdürmüş, bu tarihte milletvekili adayı

⁶⁸⁵ Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 97-98.

⁶⁸⁶ *Ekekon*, 28 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2518, s. 1.

⁶⁸⁷ Belediye Meclisi üyeliklerine seçilenlerin isimleri ve aldıkları oylar hakkında bilgi edinmek için bkz. *Ekekon*, 29 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2519, s. 1; *Selçuk*, 29 Mayıs 1946, Y. 1, S. 58, s. 1.

olacağından istifa etmiştir. İstifasının ardından Selçuk gazetesi sahibi ve Halkevi eski başkanı Muhlis Koner Belediye Başkanlığına seçilmiştir⁶⁸⁸.

Seçimlerin ardından Konya basınında seçimler ile ilgili haberlere yer verildiği görülmektedir. Ekekon gazetesi belediye seçimleri nedeniyle yabancı devletlerin radyolarında yer bulan yayınları da sütunlarına taşımıştır. Gazetede yer alan habere göre, Moskova Radyosu 29 Mayıs 1946 tarihinde Lehçe ve İtalyanca yaptığı yayınında, *“İstanbul’dan bildirildiğine göre polis, Belediye seçimlerine alenen müdahale ederek ahaliyi CHP’ye oy vermeye mecbur kılmıştır. DP tarafından yayınlanan bir beyannamede polisin ve CHP mümessillerinin seçmenler üzerinde tazyik yapmış oldukları belirtilmektedir. Yeni Sabah gazetesi polisin CHP aleyhinde oy verecek olanların ellerinden ekmek karnelerinin alınacağı ile seçmenleri tehdit etmiş olduğunu yazmaktadır. Başlangıçta seçimlere katılmaya karar vermiş olan Milli Kalkınma Partisi en son dakika iştirakten imtina etmiştir. Bu partinin merkez komitesi tarafından yayınlanan bir beyannamede polisin ta seçimlerin vuku bulduğu ilk saatten itibaren cebir, tazyik ve tehdit vasıtalarına başvurduğu kaydolunmaktadır. İşte Türk demokrasisinin hakiki gayesi bundan ibarettir”* ifadelerini kullanmıştır Sofya radyosu ise Bulgarca yaptığı yayında seçimlerin gizli ve serbest yapılmadığını söyleyerek şu ifadelere yer vermiştir: *“Hiçbir yerde oyların gizli verilmesi için ayrılmış hücreler yoktur. Vatan gazetesinde Yalman halkın kendi iradesine sahip olması lazım geldiğini, tek parti inhisarına veda etmek zamanının geldiğini belirtmektedir. Tasvir gazetesi her tarafta Vali ve Belediye reislerinin halkı tazyik ettiklerini yazıyor. Yeni Sabah gazetesi ise DP’nin bu durumu vaktinde sezdiğini, bundan dolayı seçimlere iştirak etmediğini kaydetmektedir”*⁶⁸⁹. Konya’da CHP’nin resmi yayın organı olan Ekekon’da bu türden bir haberin yer alması ve herhangi bir değerlendirmeye yer verilmeden sütunlarına taşınması oldukça ilginçtir. İşin daha ilginç yanı ise bir tarafta Sovyet Rusya diğer tarafta Bulgaristan gibi Komünist Parti dışında herhangi bir siyasi partinin faaliyetine izin verilmeyen adeta demir yumrukla yönetilen memleketlerin

⁶⁸⁸ BCA, 30-11-1-0-184-25-2, 6 Temmuz 1946; Akdağ, *Konya Belediye Seçimleri*, s. 113-115; Uyanık; Alanya, *agm*, s. 169.

⁶⁸⁹ Ekekon, 31 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2520, s. 1; Moskova radyosunda yer alan konuşmaları köşesinde değerlendiren Afif Evren (Yolcu müstear adıyla yazmıştır) şu cümlelerle muhalefeti de eleştirecektir: “Doktrinleri ayrı, etnik terkip ve biyolojik kalıpları ayrı, her şeyleri ayrı olsun; hıyanet suçunda birleşiyorlar ve diyorlar ki: ‘Türkiye’ye Amerika yardım etmemelidir. Çünkü Türkiye, Hitler’e yardım etmiştir. Türkiye bu harpte semirmiştir.’ Erivan’ın kalbi ve ağzı Moskova’dan Amerika’nın geniş tolerans ve hürriyetinde çalkalanan Pastırmacıyanlara kadar, hepsi bağırıyorlar, dillerini bıçak gibi biliyorlar. Demokratların kısmi seçimlere girmemeleri üzerine Moskova radyosu ne diyor; Dinlediniz mi? Kızıl atmaca haykırıyor: ‘Demokrat Partisi memlekette seçim serbestliğinin olmadığını ve kanunsuz hareketlerin ortalığı kasıp kavurduğunu bildiriyor.’ diyor!.. Aynı ayrı maksatların çeşitli istisamların nasıl ağızbirliği ettiklerini görüyor musunuz? Demokrat Partinin seçimlere girmemek kararını milli menfaatlere karşı bir sabotaj diye vasıflandıran Recep Peker haksız mıymış? Çok şükür ki milli sağduyu yerindedir. Türkiye’yi ayakta tutan, dik tutan bu milli iz ‘an ve iman ateşidir.” Bkz. Yolcu, “Milli Sağduyu Yerindedir”, *Babalık*, 12 Nisan 1947, Y. 37, S. 6796, s. 1.

rad-yolarından yapılan CHP ve 1946 seçimine dair eleştirilerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin hızla Batı Bloğuna doğru kaymasının Doğu Bloğunda oluşturduğu rahatsızlığın bu türden propagandist haberlere zemin hazırladığı akla yakın görünmektedir.

2.4.2. 21 Temmuz 1946 Milletvekili Seçimleri

Tek parti döneminde seçimlerin yönetim ve denetimi CHP ve seçim bölgelerindeki mahalli yöneticiler tarafından yapılmaktaydı. Bu mahalli yöneticiler ise tamamen partinin talimatlarına göre hareket etmişler böylece seçimlerin güvenliği tartışmalı hale gelmiştir. Buna bağlı olarak seçmen iradesi bir çeşit vesayet altına alınmıştır. Seçimlerin dürüstlüğü ve güvenliği sorunu çok partili sisteme geçiş yıllarında büyük çekişmelere yol açmış ve ancak 1950 seçimleri öncesinde çözümlenebilmiştir⁶⁹⁰. Tek parti dönemi, 1946 yılında yapılan ilk çok partili seçimle sona ermiştir. Seçimden önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu⁶⁹¹ ile iki dereceli olan seçim sistemi, tek dereceli olan çoğunluk seçim sistemine dönüştürülmüştür. Ancak “açık oy, gizli tasnif” yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerce yapılmıştır. Bu nedenle sonuçları üzerinde uzun süren tartışmalar olmuştur. 1946 seçimlerine, CHP'nin dışında, çok partili siyasal yaşamın ilk partisi olan ve 18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisi ile 7 Ocak 1946 yılında Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulan DP'de katılmıştır⁶⁹².

1946 seçimleri öncesi DP'nin seçim propagandası geçmişin sıkı bir eleştirisine dayanmıştır. Ancak bu eleştiriler sert bir dille yapılmamıştır. Seçim propagandasında DP üzerinde yapılan baskılar ve haksızlıklar, hürriyetin önemi, demokrasinin gereği, milli iradenin tecellisi ön planda yer almıştır. Ekonomik, sosyal sıkıntılar ve bunların giderilmesi için öne sürülen liberal, devletçi olmayan bir ekonomik politika tercihi de sıkı sık dile getirilmiştir⁶⁹³. Celal Bayar, propaganda amacıyla yaptığı geziler de halk tarafından büyük sevgi gösterileri ile karşılanmıştır. DP adına Mümtaz Faik Fenik 16 Temmuz'da radyoda parti

⁶⁹⁰ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, AFA Yayınları, İstanbul, 1996, s. 146.

⁶⁹¹ “4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun iki temel sakıncası vardı. Birincisi, seçimi yönetmek ve kontrol etmek üzere oluşturulan ‘Seçim Kurulları’ belediye başkanları ve belediye meclisi üyelerinden oluşturulduğu için, bunlar CHP'ye mensup kişilerdi. Seçim sonuçlarını bu kurullar açıklama yetkisine sahipti. Burada bir yargı denetimi yoktu. Seçimi hükümetin memurları yönetmekteydi. İkincisi, oyun gizliliği tam anlamıyla sağlanamamıştı. Seçim kanununda, seçmenlerin oylarını, her türlü baskı ve telkinden uzak bir şekilde gizli biçimde kullanabileceğine ilişkin açık bir madde yoktu. Bilakis, seçmenler, oylarını, Seçim Komisyonlarının önünde açık olarak kullanılabiliyordu. Bu nedenle 1946 seçimlerinin tam demokratik bir seçim olduğu söylenemez. Çünkü seçimlerde yargı denetimi ve oyların gizliliği sağlanamamıştır.” Bkz. Yılmaz, *agm*, s. 180.

⁶⁹² TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, TÜİK Yayınları, Ankara 2012, s. 12.

⁶⁹³ DP'nin “Yeter! Söz milletindir” sloganını bu seçimlerde kullanmıştır. Bkz. Koçak, *İki Partili Siyasi Sistemin*, s. 470-471.

propagasasını yaptığı konuşmasında iktidarı eleştiren ifadelerle yer vermiştir. Adnan Menderes de seçim propagandası sürecinde etkili isimler arasında yer almıştır⁶⁹⁴.

2.4.2.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar

1946 Genel seçimler öncesinde partiler arasında mücadeleyi konu edinen yazılar ulusal basında olduğu gibi Konya basınında yer bulmuştur. Konya’da CHP’yi destekleyen Selçuk gazetesindeki “*Parti Mücadeleleri ve Müsamaha (Tolerans)*” başlıklı yazıda demokrasinin temel taşının partiler arasındaki “*müsamaha*” denilen geniş hoş görüye dayandığı, bu olmadıkça hürriyetin de olmayacağı ifade edilmiştir. Buna rağmen her iki partinin birbirlerine karşı oldukça toleranssız oldukları ve hoş görü göstermedikleri belirtilmiştir. Yazıda ayrıca partiler arasındaki mücadelenin amacının iktidara sahip olmak olsa da DP’nin her yönden saldırarak CHP’yi yıkmak istemesinin ülkenin idari nizam ve disiplinini bozan bir hareket olduğu, DP’nin iktidara gelmesi halinde eleştirdiği CHP gibi tek iktidar partisi olarak meydana çıkacağı ve CHP için yaptığı bütün tenkitlerin de kendisi için yapılacağı ve muhalefetin bu hareketlerinin bir ihtiras eseri olduğu belirtilmiştir. Yazının devamında ise CHP iktidarının, DP’nin gelişme yolundaki faaliyetlerini olumlu karşılaması ve iktidar partisinin samimi ve iyi niyete dayanan denetim organını tesis etmesi gerektiği, çünkü başta İsmet İnönü olmak üzere diğer iktidar mensuplarının bütün açıklamalarında da bunu ifade ettiği belirtilmiştir. Ülkenin ilerlemesi için her iki partinin iyi niyet ve samimiyetle birbirine sarılması gerektiğinin vurgusu da yapılmıştır⁶⁹⁵. Bu dönemde CHP’nin Konya’daki önemli temsilcilerinden birisi olan Selçuk gazetesinde bu türden bir yazının yer alması ve her iki tarafı itidale davet etmesi iktidar yanlısı basının meseleye bakışı konusunda ipucu vermektedir.

1946 sonrasında iktidar ve muhalefet arasındaki tartışmalar köşe yazılarında kendine yer bulmaya başlamıştır. Muhalefetin ortaya attığı suçlamalar karşısında CHP taraftarı gazeteler okuyucu kitlesini ikna etmeye yönelik yazılar kaleme almışlardır. Babalık gazetesinde “*Çift Dilli Görüş*” başlıklı bir başka köşe yazısında da bunu görmek mümkündür. DP tarafından dile getirilen Türk köylüsünün ihmal edildiği ve geri kaldığı iddiaları şu cümlelerle aktarılmıştır: “*Okuyor; okumuyorsanız dinliyor, tiksiniyorsunuzdur. Yirmi beş inkılap yılından beri, milletin çoğunluğunu teşkil eden Türk Köylüsü, korkunç ve koyu bir sefalet içindedir. Otuz bin köy, bir adım ileri atamamış, hep ve daima yerinde saymıştır. Sorumlusu kim? Hep CHP hükümetleri! Muhalefet safında yazan ve konuşanların dillerine doladıkları iddialar (!) arasında, aşağı yukarı bu gibi sözler de vardır. Sanki onlar, Otuz bin*

⁶⁹⁴ Dokuyan, 1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Dış Politika-İç Politika), s. 236.

⁶⁹⁵ “Parti Mücadeleleri ve Müsamaha (tolerans)” *Selçuk*, 7 Şubat 1946, Y. 1, S. 127, s. 1.

Türk köyünü yıllarca adım adım dolaşmışlar ve kanaat getirmişlerdir ki, Türk köylüsü sefalet içindedir. hatta açtır bile!.. Çeşitli hastalıklardan, yoksulluklardan, bakımsızlıklardan kırılıp gitmektedir. Peki... Bir an için böyle olduğunu kabul edelim ve hepimize soralım: Müstahsili yirmi beş yıldır serili duran bu memlekette, biz şehirli ve niçin ölmemişiz, nasıl bugünlere gelmişizdir? İki cihan harbinin iktisadi sıkıntılarına nasıl dayanabilmişiz? İki milyonluk orduyu nasıl silah başında tutabilmişizdir? Fakat politika ihtirasıyla sapıtan ağız gene bildiğini okuyacaktır... İçimizde Türk köylüsünü sefil, Türk köylerini birer virane, harabe gösterenler, hangi parti ve mezhepten olursa olsunlar, milli haysiyet, itibar ve varlığımızı çürütmek gafletindedirler...”⁶⁹⁶. Afif Evren’in kaleme aldığı yazının muhtevası dikkatle incelendiğinde CHP’ye karşı muhalefetin haksız eleştirilerde bulunduğu savı dikkat çekmektedir.

Babalık gazetesindeki Halkçı imzası ile kaleme alınan “*Partiler Karşı Karşıya*” başlıklı yazıda ise bir muhalif partinin kurulmasının öneminden ve böylelikle CHP’nin de kendisini yenileme çabasına girdiğinden bahsedilmiştir. Yazıda ayrıca her iki parti arasındaki mücadelede, DP’nin halkın CHP’ye karşı hoşnutsuzluğundan yararlanacağı, ancak bu mücadelenin açık ve temiz olması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim DP’nin “*Vergileri kaldıracığım, geçimi yarı yarıya ucuzlatacağım*” gibi vaatlerde bulunarak demagojiye düşmemesi, özellikle de dini duyguları politikaya alet etmek için tehlikeli oyunlara asla tenezzül etmemesi gerektiği vurgulanmıştır⁶⁹⁷.

⁶⁹⁶ Yolcu, “Çift Dilli Görüş”, *Babalık*, 8 Şubat 1947, Y. 37, S. 6769, s. 1; Afif Evren’in eleştirilerine konu olan olay Moskova radyosunun 29 Mayıs 1946 tarihinde Lehçe ve İtalyanca yaptığı yayımında yer alan şu cümlelerle ilgilidir: “İstanbul’dan bildirildiğine göre polis, Belediye seçimlerine alenen müdahale ederek ahaliyi CHP’ye oy vermeye mecbur kılmıştır. DP tarafından yayınlanan bir beyannamede polisin ve CHP mümessillerinin seçmenler üzerinde tazyik yapmış oldukları belirtilmektedir. Yeni Sabah gazetesi polisin CHP aleyhinde oy verecek olanların ellerinden ekmek karnelerinin alınacağı ile seçmenleri tehdit etmiş olduğunu yazmaktadır. Başlangıçta seçimlere katılmaya karar vermiş olan Milli Kalkınma Partisi en son dakika iştirakten imtina etmiştir. Bu partinin merkez komitesi tarafından yayınlanan bir beyannamede polisin ta seçimlerin vuku bulduğu ilk saatten itibaren cebir, tazyik ve tehdit vasıtalarına başvurduğu kayıt olunmaktadır. İşte Türk demokrasisinin hakiki gayesi bundan ibarettir”. Ekekon gazetesinde benzer bir radyo konuşmasının da Sofya Radyosunda yapıldığından da bahsedilmektedir. Bkz. *Ekekon*, 31 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2520, s. 1

⁶⁹⁷ “Parti kavgalarından zarar görüp usanç getirmiş bir memleket değiliz. Çok şükür. Muhlif partinin hasretini çeken bir milletiz. Böyle bir partinin lüzumuna en büyük işaret bu ihtiyacın bizzat hükümet partisi tarafından duyurulmasıdır. CHP’nin siyaset alanında yarışmak için kendine bir yoldaş araması herhalde fantezi değildir. Bu rahatlık karşısına kim çıkarsa çıksın kendini asla deviremeyeceği inancından da ileri gelmiyor. Yahut Halk Partisinin iktidardan bıktığı ve kendine bir hayrullahet yetiştirmek istediği de ileri sürülemez. Halk Partisi söz ve yazı hürriyeti geliştikçe kendi kendisini kontrolün kendi içinden bölünüp parçalanma olacağını anlamış, kendine çeki düzen vermek için dış rekabeti aramıştır. Nitekim DP kurulup işe başlayınca Halk Partisi içinde de çalışma, yenileşme, gençleşme hareketleri baş gösterdi. Karşı parti doğması, hiç şüphesiz, memleket için geniş bir ilerleme adımıdır. Milletın politika hayatında çok ilerlediğine başlıca alamet, başka bir parti kurulmasından ziyade bu değişiklik karşıstığı sükûnet manzarasıdır... Yeni parti sessizce teşkilatını yapıyor, giren giriyor, kalan kalıyor. Millet serinkanlı bir seyirci gibi gelecek mücadeleyi bekliyor... Halk Partisinin eşsiz tarihi, büyük hizmetleri var. DP ise yeniliğine rağmen halkın -her yerde olduğu gibi-hükümette uzun zaman kalmış bir partiye karşı hoşnutsuzluğundan, işlere yenilik ve tazelik getirmek imkânından harp yıllarının biriktirdiği acı ve sızılardan istifade edecektir. Mücadele açık ve temiz olacaktır. DP halkı aldatmayacak:’Vergileri kaldıracığım ,

Babalık gazetesinde Yolcu imzasıyla yayımlanan “*Başbakanın Çok Hakkı Var*” başlıklı yazıda Başbakan Saraçoğlu’nun muhalefetten dış politikada birlik ve beraberlik istediğini belirtilirken, Saraçoğlu’yu bu konuda son derece haklı olduğu yorumuna yer verilmiştir. Yazısının devamında tarihi süreçte dış politika konusunda ülke içinde fikir ayrılıkların olduğu ülkelerin parçalandıkları, hatta bağımsızlıklarını bile kaybettikleri vurgulanırken, Türkiye’de şuursuz bir muhalefetin olmadığı ve dış politikada ayrılığa sebebiyet verecek bir muhalefete de asla izin verilmeyeceği ifade edilmişti⁶⁹⁸.

Selçuk gazetesinde Muhlis Koner tarafından kaleme alınan “*Parti Çokluğu Bir İdeoloji Teşevvürü Yapar*” başlıklı yazıda çok sayıda partinin kurulmasının “*mutlak bir fikir ve ideoloji buhranı*” yaratacağı, bu yüzden birbirini kontrol eden iki kuvvetli partinin yeterli olduğu ifade edilmiştir. Koner bir partiye katılmak isteyen kişilere CHP’ye girmelerini, CHP’yi tercih etmeyenlere ise DP’yi seçmelerini tavsiye etmektedir⁶⁹⁹.

Babalık gazetesinde Va-Nu imzası ile kaleme alınan “*Propaganda Aldatmaca Olmamalıdır*” başlıklı yazıda partilerin vaatleri ile halkı aldatmamaları gerektiği uyarısı yapılmaktadır. Örneğin “*Varlık vergisinden toplanan paraların iade edileceğine*” dair vaatlerin partilere seçimlerde başarı getirebileceği, bu tür vaatlerin halkın aldatılmasına neden olabileceği belirtilmiştir. Yazıda ayrıca seçim propagandalarında yalana yer verilmemesi gerektiği ve halkın kimin ne vaat ettiğine dikkat ederek vaadini yerine getirmeyenleri bir daha seçmeyeceği ifade edilmiştir. Yazının devamında halkın iktidardan beklentileri maddeler halinde sıralanmış ve bu beklentileri karşılama sözü verenleri, halkın “*şaşmaz dirayeti*” ile bulup hükmünü vereceği belirtilmiştir⁷⁰⁰.

Çok partili hayata geçişle birlikte siyasi partiler ve halk arasındaki ilişkilerin nasıl kurulması gerektiği meselesi de bu dönemde köşe yazılarında kendisine yer bulmuştur. Konya’da CHP’yi destekleyen gazetelerden birisi olan Babalık’ta, “*Yerine Göre*” adlı köşede,

geçimi yar yarıya ucuzlatacağım’ ..gibi demagojilere düşmeyecektir, hele din duygularını politikaya alet etmek için tehlikeli oyunlara asla tenezzül etmeyecektir. Bunun içindir ki karşı karşıya iki partinin, centilmen sporcular gibi mücadelesini heyecanla, sevinçle temaşaya hazırlanıyoruz”, Halkçı, “Partiler Karşı Karşıya”, *Babalık*, 21 Şubat 1946, Y. 36, S. 6617, s. 2.

⁶⁹⁸ “Çoğunluk Partisinin İktidardaki Başbakanı Saraçoğlu gazetecilerle son konuşmasında şunu da söyledi: ‘Muhalefetten tek bir şey istiyoruz; dış politikada beraberlik!’ Başbakan yerden göğe kadar haklıdır. Birlik olmayan yerde dirlik olmaz. Dadaş ve komşumuz İran, en son misaldir. Dış politikada ayrılığın, memleketi felaket uçurumlarına sürüklediği, parçaladığı, bağımsızlıklarını kaybettirdiğine uzak ve yakın tarihin bütün olayları ve sayfaları şahittir. İnsanlık dünyasının ufuklarındaki şüphe bulutları, dumanları dağılmamıştır. Pusuda yatanlar, karşılarında bir gaflet dırltı sezmiye görsünler. Gerçi bizde ne gaflet, ne de şuursuzca muhalefet var; fakat dünya gidişi ve olayları öyle gösteriyor ki, milletler, milli idrak ve şuur güçlerini, bugün belki dünyadan daha iyi kullanmak zorundadırlar. Dış politikamızda ayrılık rengi ve havası taşıyacak bir muhalefeti asla yaşatmayız bunu böyle bilmek gerek!”, Yolcu, “Başbakanın Çok Hakkı Var”, *Babalık*, 12 Mart 1946, Y. 36, S. 6625, s. 1.

⁶⁹⁹ Muhlis Koner, “Parti Çokluğu Bir İdeoloji Teşevvüşü Yapar”, *Selçuk*, 3 Nisan 1946, Y. 1, S. 42, s. 1.

⁷⁰⁰ Va-Nu, “Propaganda Aldatmaca Olmamalıdır”, *Babalık*, 4 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6679, s. 1.

“*Hep Halka Doğru*” başlıklı yazı da; “*Millet hayatında açılan yeni devir, hatta yapılan demokratik ve siyasi devrim, artık partileri halka doğru gitmeye zorlayacaktır. Düne kadar halka doğru gitmekte halk içine girilmekte halka inilmekte acele edilmiyor, ikinci seçmen milletle devlet arasında aracı rolü oynuyordu. Bugün halk ile hükümet karşı karşıyadır. En çok tutunacak, tutulacak parti artık halka doğru gidecek, halka kendini sevdirecek ve ısındırarak olan partidir. Artık bundan sonra milletvekillerine, köylere kadar gitmek, harman başında köylü ile konuşmak dertlerini ağzından ve yerinde dinlemek vazifesi düşecektir. Yeni devrin parolası şudur: ‘Hep halka doğru halk için!’*”⁷⁰¹ İfadeleri ile partilerin siyasi arenada tutunabilmeleri için halk ile birlikte olmaları gerektiği ve siyasetin artık yönünün değiştiği ifade edilmektedir. Aslında bu yazıda bir nevi CHP’nin de dolaylı olarak eleştirildiği düşünülebilir. Çünkü yazıda bahsedilen milletvekillerinin halkın ayağına kadar gitmesi, onların dertlerini dinlemesi ve partilerinin varlıklarını hissettirmeleri CHP’nin genelde yapmadığı, ancak DP’nin kurulmasıyla birlikte uyguladığı bir politika olmuştur.

DP’li Himmet Ölçmen’in CHP’de görülen sıkıntıları eleştirdiği konuşması “*Mühendis Himmet Ölçmen DP Adına Bir Konuşma Yaptı*” başlığı altında Konya basınında yer almıştır. Konya milletvekili adayı Himmet Ölçmen, 11 Temmuz 1946 Perşembe günü saat 11.30’da Konya Hükümet Alanında yaptığı konuşmasında; Atatürk’ün ve İnönü’nün partisi olan CHP’nin yurda hizmetlerinin olduğunu ancak son zamanlarda CHP’de bir takım aksaklıkların görülmesi üzerine yeni siyasi partiler doğduğunu belirtmiştir. Ölçmen ayrıca imar ve inşaat işlerinin düzenlemeye tabi tutularak her Bakanlık için genel bir ihale sisteminin kabul edilmesinin gereğini ve demiryolu siyasetinin yanında su işletmesinin de önemli olduğunu belirterek, özellikle Konya Ovasının bir yandan su baskınına uğraması diğer taraftan susuzluktan sıkıntı çekmesinin önüne geçilmesinin gerektiğini söylemiştir. Demiryolu ile liman inşaatının hızlandırılması, Şebeke hatlarına önem verilmesi, Konya- Ankara hattının ön plana alınması ve yeni milletvekillerinin de Konya’da yeni tesisler meydana getirmelerinin gereği DP’nin istekleri olarak belirtilmiştir⁷⁰².

Konya basınında “*Milli Şef Beyannamesini Yarın Yayınlayacak*” başlıklı haberde İsmet İnönü’nün Seçim Beyannamesi’ni 17 Temmuz Çarşamba günü yayınlayacağı ve CHP milletvekilleri adaylarının da 19 Temmuz Cuma günü ilan edileceği bilgisi yer almıştır. Ayrıca CHP merkezinde hazırlanan aday listelerin illere gönderildiği, beyannamede iç politika hakkında daha geniş bilgi verileceği ve CHP’nin gelecek dört yıl içinde yapacağı işler hakkında da direktiflerin bulunacağı belirtilmiştir. Beyannamede idari, adli teşkilat üzerinde

⁷⁰¹ Yolcu, “Hep Halka Doğru”, *Babalık*, 13 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6683, s. 1.

⁷⁰² “Mühendis Himmet Ölçmen DP Adına Bir Konuşma Yaptı”, *Selçuk*, 13 Temmuz 1946, Y. 1, S. 71, s. 1.

durulacağı ve istinaf mahkemelerinin tekrar kurulmasına işaret edildiği ifade edilmiştir. DP merkezi de milletvekilleri adaylarını illerdeki teşkilatlarına bildirmiştir⁷⁰³.

1946 Seçimleri ile ilgili olarak Babalık gazetesinde “*Son Seçim Konya*” başlıklı yazıda hem Konya’nın 1946 seçimlerindeki durumu, hem de CHP’nin Türk demokrasi tarihi açısından önemi değerlendirmiştir. Konya’nın Tek Dereceli Seçim’de sınavını gerçek demokrasiye yakışan olgunlukla vermiş olduğu, Konya halkının son on altı yıl içinde karakterine has vakar ve temkinle olayların oluşunu dikkat ve hassasiyetle takip ederek kararını verdiği belirtilmiştir. Tek dereceli seçimin aynı zamanda memleket ve millet davalarında halkın vicdani hüküm ve kararını vermesi anlamına geldiği, bu nedenle Konya’nın demokratik hayatın gelişmesinde ve tam manasıyla gerçekleşmesinde vazifesini şeref ve ağır başlılıkla başardığı belirtilmiştir. Ayrıca CHP’nin Türk demokrasisini olgunluğa erdirmek niyetini önceden beri taşıdığı, bu düşüncesinin bu zamana kadar gerçekleşmemesinde zamanın ve şartların müsait olmamasının önemli bir etkisinin olduğunun bilinmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷⁰⁴.

Konya basınında Babalık gazetesinde yer alan “*Siyasi Partiler*” başlıklı yazıda tek partili idarede kişi hak ve hürriyetlerinin tam olarak sağlanması ve korunmasında teminatın olmadığı bu yüzden demokrasinin tam olarak sağlanabilmesi için çok partili hayata geçilmesinin gereği belirtilmiştir. Ayrıca CHP hükümetinin çok partili hayata geçmeyi gerekli gördüğü ve çaba gösterdiği ifade edilerek CHP’nin bu konudaki siyaseti de olumlu karşılanmıştır⁷⁰⁵.

1946 seçimleri öncesinde Ulusal basında DP ile CHP arasındaki çekişmeye dair yazılan yazılara Konya basınında da yer verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde çıkan “*İktibaslar Dikkatli Olunuz*” başlıklı yazıda “*Hani birkaç ay evvelki ağır başlı, müsamahakâr hava? İki*

⁷⁰³ “Milli Şef Beyannamesini Yarın Yayınlayacak”, *Babalık*, 16 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6684, s. 2.

⁷⁰⁴ Ülküdaş, “Son Seçim Konya”, *Babalık*, 25 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6688, s. 2.

⁷⁰⁵ “Tek parti ile idare edilen devletlerde fertlerin hak ve hürriyetleri, partinin siyasetine bağlıdır. Fakat idare ne kadar mükemmel olursa olsun tek parti sisteminde fert hak ve hürriyetlerinin korunması ve milletin arzusuna uygun şekilde idareye mazhar olabilmesi için teminat yoktur. Hakiki ihtiyaçtan doğma partilerle idare edilen milletlerde teminat vardır. İşte İngiltere, İşte Amerika buralar dünyada Demokrasinin en iyi tahakkuk ettiği yerlerdir. İki veya üç parti ile idare edilmektedirler. Bu partiler hakiki ihtiyaçtan doğmuştur. En az iki veya üç partiye ihtiyaç vardır. Diğer partilerin murakabesi altında Hükümet ve ekseriyet partisi milletin arzusunu göz önünde tutmak zorunda kalır. Aksi takdirde müteakip seçimlerde ekseriyeti kaybeder. Tek partide ise böyle bir endişe yoktur. Bu yüzden milletin arzusunu pek göz önünde tutmaz. Nitekim senelerden beri Halkevlerinde parti kongrelerinde milletin birçok dilekleri Milletvekillerine ve hükümete bildirilmiş fakat bunların yapıldığı görülmemiştir. Gerçi her dileğin yapılmasına maddi imkân bulunamaz. Fakat birçok arzu vardır ki paraya taalluk etmemektedir. Birçok kanun vardır ve millet kendi ihtiyaç ve arzusuna göre bunların değiştirilmesini istemektedir. Bunların maddi imkânla alakası yoktur. Memleketimizde öteden beri müteaddit partiler teşkili için tam serbesti bulunmamakla beraber kısmi bir hürriyet vardı. Fakat birçok kayıtlar karşısında memleket ihtiyaçlarını karşılayacak derecede partiler kurulamamış ve kurulanlarda yaşamamıştır. Ve nihayet hükümetimiz tek parti sisteminin Demokrasi esaslarına uygun olmadığı ve başka partiler kurulması zaruri olduğunu kabul etmiş bulunmaktadır...”, “Siyasi Partiler”, *Babalık*, 30 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6690, s. 2.

partinin birbirinden bahsederken sarf ettikleri temkinli vakarlı sözler ne oldu?” soruları sorulmakta ve CHP’nin Demokratlara, “yıkıcılar, intikamcılar” diye hücum ettiği, DP’nin de Halk Partisi’nin bütün bir şerefli mazisini bir tarafa bırakıp yalnız hatalarını ve eksikliklerini ileri sürdüğü ve bunun propaganda cilvesi olmadığı belirtilerek, propaganda yapanların öncelikle yazılarının ve sözlerinin halk üzerindeki tesirlerini düşünmeleri gerektiği ifade edilmiştir⁷⁰⁶.

Bu türden yazılar aracılığıyla partiler arasındaki mücadelede itidal çağrıları yapılmış olmasına rağmen eleştiri dili devam etmiştir. CHP Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar’ın, 6 Temmuz 1946 Cumartesi günü saat 11.30’da Konya Hükümet Alanı’nda seçimle ilgili yaptığı konuşma buna örnek verilebilir. Çağlar konuşmasında, demokrasinin, devletle milletin el ele vererek çalışması demek olduğunu, DP’lilerin, kul ile Tanrı arasına girerek, okulları yıkarak ve orduyu terhis ederek değil, milleti severek, milleti sayarak ve millete inanarak çalışmalarının gerektiğini oysaki DP’nin henüz programını bile ilan etmeden edebiyat yapmaya kalkıştığını ve edebiyat yapmanın 25 yıldır kökleşen CHP’nin hakkı olduğunu belirtmiştir. Çağlar, DP’nin ülkenin çeşitli yerlerinde verdikleri vaatlere ait örnekler de vererek DP’nin de dediği gibi dünyada henüz mal pazarı değil, can pazarı kaygısının devam ettiğini, bugün Avrupa’da Yunanistan’da ve Yugoslavya’da gıdasızlıktan doğuramayan annelerin ve yine gıdasızlıktan dişlerini çıkaramayan yüzbinlerce çocuğun bulunduğunu, harici işlerde 19 milyonun yekvücut olarak yurt müdafaasına hazır olduklarını söyleyerek, “*Gelecek varsa göreceğiz var... Bize yan bakanın vay haline*”⁷⁰⁷ ifadelerini kullanmıştır.

14 Temmuz tarihli Tasvir gazetesinin “Konya’da Seçim” başlıklı haberinde Konya valisi İzzettin Çağpar’ın Çumra’nın Karkın köyüne gittiğinden, halktan CHP’ye oy vermelerini istediğinden ve köylülerin kendisine “*Şimdiye kadar bizi hiç aramadınız. Şimdi mi aklınıza geldik. Zahmetinize teşekkür ederiz. Fakat biz reylerimizi kimlere vereceğimizi biliyoruz*” şeklinde cevap verdiklerinden bahsedilmiştir. Ekekon gazetesinde, yapılan tahkikat ve validen elde edilen bilgiye göre eksiksiz bir şekilde CHP’yi destekleyen Karkın köyüne idari makamlardan hiçbirinin uğramadığı, valinin yaptığı gezide de hiç bir yerde böyle bir konuşma yapılmadığı belirtilmiştir⁷⁰⁸.

Resmi yazılarda da DP ile CHP arasındaki mücadelede DP’nin güçsüzlüğünün ifade edildiği görülmektedir. 1946 yılında Konya valisi İzzettin Çağpar’ın İçişleri Bakanı Hilmi

⁷⁰⁶“İktibaslar Dikkatli Olunuz”, *Babalık*, 9 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6681, s. 3.

⁷⁰⁷ *Selçuk*, 10 Temmuz 1946, Y. 1, S. 70, s. 1.

⁷⁰⁸ “Konya’da Seçim”, *Ekekon*, 17 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2540, s. 1.

Uran'a gönderdiği yazıda, Refik Koraltan'ın 1 Temmuz 1946 Pazartesi günü Ankara'dan Konya'ya geldiği bilgisi yer almaktadır. Konya'ya gelirken Cihanbeyli'de kahvaltı esnasında yanında sadece iki üç kişinin olduğu, Konya'ya gece gelen Koraltan'ın yanında kimselerin olmadığı belirtilmiştir. Yazının devamında Koraltan'ın 3 Temmuz 1946 Çarşamba günü önceden valilikten alınan izin üzerine hükümet meydanının bir köşesinde konuşmasını yaptığı, ancak yalnızca 500 kadar dinleyicisinin olduğu ve toplantının sükûnetle geçerek hiçbir tezahüratın yapılmadığı bildirilmiştir⁷⁰⁹.

Gerek CHP mahfillerinde gerekse Konya basınında DP'nin eleştirildiği ve hatta Konya'da çöktüğüne dair yazılar yazılırken diğer taraftan 1946 yılını atlatan CHP'nin, DP'nin yükselişi ve halkın onlara teveccühü karşısında kaygıya kapılmış olduğu da görülmektedir. DP'nin 1950 yılında yapılacak seçimlere ciddi hazırlığa başlaması, ülkenin ücra noktalarında bile teşkilatlanma ve üye kaydetme hamlesi yapması CHP'yi daha da tedirgin etmiştir. Bu tedirginlik durumu partinin üst yönetiminden valilere kadar her kademedeki kendisini hissettirmiştir. 31 Ekim 1948 tarihinde, CHP Genel Başkan vekili Hilmi Uran, partisinin genel sekreteri ve Konya milletvekili T. Fikret Sılay'a bir mektup yazarak yaşanan gelişmelerden son derece kaygı duyduğunu belirtmiştir⁷¹⁰.

Konya basınında köşe yazılarında CHP ve DP'nin dışında MKP'de eleştirilmiştir. “Yerine göre” adlı köşesinde Afif Evren, “Adaya Mektup” başlıklı yazısında⁷¹¹ 1946 genel seçimleri öncesi Nuri Demirağ'ı eleştiren ifadeler yer vermiştir. Evren yazısında; “Aziz Adaycığım; Politik hava ve manzaraya bakıyorum da sizler bu fırtınada kayboluvercekmişsiniz gibi geliyor bana !.. Malum-u(demokrasi)nuzdur ki, bugünün bağımsız adaylığı biraz da siyasi kabadayılığdır. Siyasi maç kazanmak, bir bağımsız aday için fetih, zafer değildir de nedir? Canım Adaycığım; Kaybedersen de gam yeme! Tecrübe sahibi olur, bir gün gelir kazanıverirsin. Allah'ın günü darına da çok. Ona buna bakma; hazır çıkmışken bol bol börek katmer hoşmirim ye! Kuzu kızartmalarının, çevirmelerini ihmal etme çam altında, kaynak başına da şekerleme kestirmeyi unutma. Bunlar Sayın Nuri Demirağın kuzu ziyafetinden daha şifalıdır... Zira içlerinde propaganda baharatı denen nesne yoktur”, sözleriyle Nuri Demirağ'ın seçim propagandasında kullandığı yöntemleri eleştirmektedir.

⁷⁰⁹ BCA, 30-1-0-0-65-402-1, 3 Temmuz 1946

⁷¹⁰“Ocaklarımıza fazla miktarda partili kaydetmemiz lüzumunu hadiseler gün geçtikçe açıklamakta ve nihayet gelip adet ve rey çoğunluğuna dayanan bu rejimde şuurlu ve yüksek kaliteli partililer kadar adetçe bol partililerin de değeri ve lüzumu belirmektedir. Geçen büyük seçimden sonra ele alınan bu konu üzerinde her fırsattan faydalanılarak teşkilata daima tebligat yapıla geldiği malum olmakla beraber birçok sebeplerle mahalli teşekküllerimize bu mühim meselede tatmin edici bir adım attırılamamıştır” Bkz. Metin İlhan, *Demokrat Parti İktidarının Son Ayı ve Tarihi Mektup(1-27 Mayıs 1960)*, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul 2016, s. 14-15.

⁷¹¹ Yolcu, “Adaya Mektup” *Babalık*, 9 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6681, s. 1.

2.4.2.2. Seçim Öncesi Hazırlıklar

2.4.2.2.1. CHP'nin Seçim Öncesi Hazırlıkları

1946 genel seçiminde CHP, uzun yıllar iktidarda olmanın verdiği avantajla, basından Halkevi'ne kadar bütün alanlarda muhalefete kıyasla daha zengin propaganda imkânlarına sahip olmuştur. Bu konuda dikkat çeken kişilerden biri de Hüseyin Cahit Yalçın'dır. Ekekon gazetesinin alıntı yaptığı ve Hüseyin Cahit tarafından kaleme alınan *“Tuhaf Bir Müşahede”* başlıklı yazısında *“... Meğer bizim matbuat içinde ne hamiyetli ne vatansever, ne cesur, ne her şeyi bilir unsurlar varmış. Parti düzeldi, hükümet tek parti sisteminden vazgeçti. Fakat şimdi hücum ve tarize uğruyor. Fena buldukları, memlekete zararlı gördükleri bu hükümet karşısında dalkavukluktan başka bir şey düşünmeyenler, bugün aynı gazetelerde, aynı imzalarla bugünkü demokratik hükümeti darbelemek müسابakasına girişmişlerdir”* ifadeleri ile basında saf değiştiren kalemlere tepki göstermektedir. Yazısında ayrıca CHP'nin demokratik hürriyetleri uygulamaya karar verdiğini ve *“geniş bir müsamaha ruhu”* ile hareket etmeye başladığını belirtmiştir⁷¹².

Babalık gazetesinde *“Seçim! Vatandaş Oyunu Serbest Kullan!”* başlıklı yazıda İçişleri Bakanı Hilmi Uran'ın seçimler nedeniyle bütün valiliklere genelge gönderdiği belirtilmiştir. Bakan bu genelgede, *“Yurdumuzda ilk defa tatbik edilmekte olan tek dereceli milletvekili seçimin her tarafta kanun çerçevesi içinde tam bir intizamla cereyanı kadar vatandaşın da oylarını tam bir serbesti ile istediğine verebilmesi ve buna da kimsenin engel olmaması Hükümetçe ehemmiyetle iltizam eden hususlardandır. Bu itibarla küçük büyük herhangi bir memurun memuriyeti nüfuzunu kullanmak suretiyle şu veya bu parti lehine gayretkeşlikte bulunmasına ve vatandaşların oylarını istedikleri kimselere istedikleri gibi vermelerine mani olmasına mahal bırakılmamasını ve mütecasirleri hakkında da derhal kanuni müdahaleye tevessül olunmasını bütün arkadaşlarımdan ehemmiyetle rica ederim”* ifadeleri ile seçimlerde vatandaşların oylarını serbest bir şekilde verebilmeleri için gerekli ortamın sağlanması yönünde hatırlatmalarda bulunmuştur⁷¹³. Yine aynı gazetede *“Adaylıklarını Koyanlar”* başlıklı yazıda da Konya milletvekilliği için bağımsız aday olanlar ile partiler aracılığıyla aday gösterilmek isteyenlerin propaganda faaliyetlerine başladıkları belirtilmiştir. Bu gelişmeler karşısından CHP'nin seçime yeni isimleri aday listesine alması gerektiği, ancak bu sayede Konya mahfillerinde siyasi prestijini kuvvetlendireceği belirtilmektedir⁷¹⁴. Bu tarz da

⁷¹² Ömer Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri (1946-1957)*, Palet Yayınları, Konya 2011, s. 87-88. [Bundan sonra Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*]; Ekekon, 15 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2539, s. 1;4.

⁷¹³ “Seçim! Vatandaş Oyunu Serbest Kullan!” *Babalık*, 6 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6680, s. 1.

⁷¹⁴ “Adaylıklarını Koyanlar”, *Babalık*, 6 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6680, s. 2.

haberler vasıtasıyla basın aracılığı ile CHP'nin propagandasının yapıldığını düşünmek mümkündür.

CHP, seçim öncesinde muhalefetin faaliyetlerini kısıtlamak için çeşitli yollara başvurmuştur. Seçim tarihinin yaklaştığı günlerde İçişleri Bakanlığı tarafından valiliklere gönderilen genelgede, propaganda konusunda bazı sınırlamalar getirmiştir. Genelgede rejim aleyhinde menfi propaganda yapılmasının önlenmesi ve propaganda yapacak kişilere, mensubu oldukları partilerce vesika verilmesi istenmiştir⁷¹⁵.

Konya basınında seçimler öncesi muhalefete yönelik baskıların devam ettiğine dair Babalık gazetesinde yer alan “*Koraltan Ne Diyor?*” başlıklı yazı örnek verilebilir. Gazete sütunlarında Konya ve çevresine yaptığı seyahatten dönen Refik Koraltan'ın seyahat izlenimlerine yer verilmiştir. Koraltan; İçişleri Bakanlığı tarafından vali, kaymakam, nahiye müdür, jandarma er ve subaylarının seçime etki edecek müdahalede bulunmamaları için bütün teşkilatlara genelge gönderildiği halde birçok yerde idare amirlerinin bu emirlere uymadıklarını, CHP'nin seçimleri kazanması için vatandaşa baskı uyguladıklarını belirtmiştir. Örnek olarak da valilerin otomobillerini ve milletin parası ile kurulan telefon ve telgrafın CHP'nin propaganda faaliyetleri için kullanmalarını göstermiştir. Ayrıca gidilen yerlerde dükkânların kapatılarak CHP bayraklarının astırıldığını, hatta daha ileri gidilerek emirlere uymayanlara “*ceza vereceksiniz*” diye tehdit edildiğini böylelikle CHP'nin propagandasının yapıldığını iddia etmektedir. Koraltan, görüştüğü Konyalı vatandaşlardan edindiği intibalara dayanarak DP'lilerin karşılaştıkları tüm zorluklara rağmen demokrasiye olan bağlılıklarını ve siyasi olgunluklarını muhafaza edeceklerine olan inancını dile getirmiştir⁷¹⁶.

CHP'nin seçim öncesinde mitingler düzenleyerek de propaganda faaliyetleri yaptığı görülmektedir. CHP seçimler sırasında yapılan mitinglerde kalabalık bir dinleyici kitlesi toplayabilmek için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Bunlardan birisi “*taşımali sistemdir*”. 1946 genel seçiminde CHP işçilere ücretli izin vererek onları miting meydanlara doldurmuş, bazı vali ve kaymakamlar da memurlarını miting meydanlarına gitmeleri konusunda zorlamıştır⁷¹⁷.

CHP Konya İl Teşkilatı 3 Temmuz 1946'da saat 14.00'de açık hava toplantısı düzenlemiştir. Halkevinde toplanan Partililer, ellerinde parti bayrakları ile “*Dağ başını duman almış*” marşını söyleyerek Hükümet Caddesinden ve Çıkrıkçılar içinden geçerek İstanbul Caddesinde bulunan parti binasına gelmişlerdir. Burada Halkevi başkanı Mithat Şakir

⁷¹⁵ Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 90-91.

⁷¹⁶ “Koraltan Ne Diyor?” *Babalık*, 11 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6682, s. 1-2.

⁷¹⁷ Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 93.

Altan halkın burada toplanmasının Halk Partisi'ne olan bağlılıklarının bir delili olduğunu belirten bir konuşma yapmıştır⁷¹⁸. CHP, 6 Temmuz Cumartesi günü de bir miting düzenlemiştir. Miting de CHP Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar “*Kefenlik bez bulamazdık, şimdi milletçe giyinmeye yeter dokumalar yapmıyor muyuz? İlaçlık şeker yoktu, şimdi komşu memleketlere şeker satmayı düşünmüyor muyuz? Aç Avrupa'ya buğday satmıyor muyuz? Bir köyden bir köye gitmek bir tehlikeli macere değil miydi? Şimdi altın tepsini başına koy dağda gez! Bunlar bilinen şeyler, güzel ve büyük başarılar*” ifadeleri ile CHP'nin Türkiye'nin gelişmesinde büyük katkıları olduğunu belirtmiştir. Çağlar'ın konuşması sırasında mitinge katılanlar; “*Yaşasın Halk Partisi yaşasın İnönü, Partimizden ayrılmayız. İnönü'nün izinden şaşmayız*” diyerek tezahüratta bulunmuştur⁷¹⁹.

Konya'da CHP taraftarı basın açıkça parti propagandası gerçekleştirmekten geri durmamıştır. Konya'da CHP'nin yayın organı olan Ekekon gazetesinin 17 Temmuz 1946 tarihli sayısının ilk sayfasında “*Eksikliklerini giderecek, aksaklıklarını kaldıracak yine CHP'dir. Buna inan!*” ifadelerine yer verilmiştir. Gazetenin ikinci ve üçüncü sayfasında en altta ise “*CHP Türk Milletinin varlık ifadesidir*” ile “*CHP seçimi tek dereceli yapan partidir*” ifadeleri yer almıştır⁷²⁰. CHP taraftarı bir diğer gazete olan Selçuk'un 17 ve 20 Temmuz tarihli sayılarında da “*Vatandaş! Reyini inkılapların hamisi CHP adaylarına ver*” ifadelerine yer verilmiştir⁷²¹.

Ekekon'da bir taraftan seçmenler CHP'ye oy vermeye davet edilirken diğer taraftan da dikkatli olmaları konusunda uyarılmıştır. Gazetenin 12 Temmuz tarihli sayısında yer alan “*Vatandaş Dikkat!*” başlıklı duyuruda şu ifadeler ile uyarı yapılmaktadır: “*Eğer biri karşına çıkar ve sana: Oyunu benim partime ver. İktidara geçersen köyüne mektep yaptıracam! Derse hiç şüphe etme ki O, sana ve senin şahsında vatana hainlik etmektedir. Çünkü bu vaadin Türkçesi şudur: Çoluğunu çocuğunu kör cahil bırakacağım*”⁷²². Buradan da anlaşılabileceği gibi propagandanın boyutu “vatan hainliği” noktasına kadar getirilmiştir. Yine gazetenin 15 Temmuz tarihli sayısında “*Eğer biri karşına çıkar ve sana: Oyunu bana ver iktidara geçersen senden vergi almayacağım derse, kendine şunu söyle: Ben verdiğim verginin nerelere harcandığını bilirim. Bile bile veririm. Devlete vergi vermek, vatan borcu ödemektir. Beni bu hizmetten kimse men edemez.*” ifadeleri ile 17 Temmuz tarihli sayısında yer alan “*Eğer biri karşına çıkar ve sana: Oyunu bana ver, iktidara geçersen orduyu terhis*

⁷¹⁸ Babalık, 4 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6679, s. 2.

⁷¹⁹ Ekekon, 8 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2536, s. 1-4; Selçuk, 10 Temmuz 1946, Y. 1, S. 70, s. 1.

⁷²⁰ Ekekon, 17 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2540, s. 1-3.

⁷²¹ Selçuk, 17 Temmuz 1946, Y. 1, S. 72, s. 1; Selçuk, 20 Temmuz 1946, Y. 1, S. 73, s. 1.

⁷²² Ekekon, 12 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2538, s. 1.

edeceğim, oğlunu evine yollayacağım derse O'na sor: Vatanın savunmasını kimlere bırakıyorsun vatani kime bırakıyorsun” ifadeleri ile vatandaşlara uyarılar yapılmıştır⁷²³.

2.4.2.2.2. DP'nin Seçim Öncesi Hazırlıkları

DP, 1946 yılında kurulması ile birlikte basın, aydınların ve geniş halk kitlelerinin desteğini kazanmıştır. Bu durum iktidarın olumsuz bir tavır sergilemeye başlamasına DP'nin destekçilerinin artmasını yavaşlatmak için bir takım çabalar içerisine girmesine neden olmuştur⁷²⁴. CHP'nin bu olumsuz tavrından DP Konya Teşkilatı da etkilenmiştir. Nitekim teşkilatın kuruluş aşamasında CHP'nin baskılarına maruz kaldığına dair basında haberler de yer almıştır. 1948 yılında DP'nin İl kongresinde İl İdare Kurulu Başkanı Fahri Ağaoğlu konuşmasında Vali İzzettin Çağpar döneminin DP'liler için acı olaylarla dolu olduğunu, Konya DP teşkilatını kurmak isteyenlerin vilayet makamına ya da CHP binasına çağrılarak tehdit edildiğini belirtmiştir⁷²⁵.

Bütün bu olumsuz şartlara rağmen ülke genelinde birçok il, ilçe merkezinde ve hatta köylerde dahi teşkilatını hızla kuran DP seçimler öncesinde ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Konya'da da mitingler düzenlemiştir. Temmuz ayında yapılan mitinglerin ilki 3 Temmuz 1946'da gerçekleşmiştir. Mitinge konuşmacı olarak katılan Refik Koraltan'ı bine yakın vatandaş dinlemiştir. Koraltan konuşmasında İstiklal Savaşı gibi büyük bir başarının kazanılmasında Türk milletinin yüksek karakterinin payı olduğunu belirttikten sonra parti çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Konuşmasında DP'nin kuruluşuna temas etmiş ve tek partili meclis sisteminin artık yönetimde yeri olmadığını, bu nedenle dört arkadaşı ile birlikte yeni bir parti kurma konusunu Meclise taşıdıklarını belirtmiştir. Koraltan 50 dakika süren konuşmasında *“vatandaşın bu ve bundan sonraki seçimlerde oylarını inanarak ve vicdanlarının sesini dinleyerek kullanmaları gerektiğini”* ifade etmiştir⁷²⁶. DP Konya'da ikinci mitingini 11 Temmuz 1946'da yapmıştır. Himmet Ölçmen saat 11.00'de Hükümet Meydanı'nda gerçekleşen mitingde bir konuşma yapmıştır. İlçelerde de konuşmalar yapan Ölçmen özellikle tek dereceli milletvekili seçiminin önemi üzerinde durmuştur⁷²⁷. DP'nin Konya milletvekili adaylarından Fatin Narin'de 17 Temmuz Cuma günü Hükümet Meydanı'nda bir konuşma yapmış, kalabalık bir halk topluluğu tarafından ilgi ile dinlenmiştir⁷²⁸. DP'nin desteklediği Konya milletvekili adaylarından Tasvir gazetesi sahibi Ziyad Ebüzziya da 19 Temmuz akşamı Hükümet Meydanı'nda bir konuşma yapmıştır.

⁷²³ Ekekon, 15 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2539, s. 1; Ekekon, 17 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2540, s. 1.

⁷²⁴ Özer, age, s. 47

⁷²⁵ Akyokuş, 25 Şubat 1948, Y. 1, S. 70, s. 1.

⁷²⁶ Babalık, 4 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6679, s. 2.

⁷²⁷ Babalık, 13 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6683, s. 3.

⁷²⁸ Babalık, 18 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6685, s. 2.

Binden fazla kişi tarafından ilgi ile dinlenen Ebüzziya, konuşmasında milli değerlere karşı sevginin “*umumi*” olduğunu özellikle belirtmiş, daha sonra CHP’nin yaptığı bazı icraatları da tenkit etmiştir⁷²⁹.

2.4.2.2. 1946 Seçimleri ve Sonuçları

1946 seçimleri öncesinde CHP Genel Başkanlığı Konya için belirlediği milletvekili adaylarını ilan etmiştir. Bu adaylar, eski milletvekilleri Muhsin Adil Binal, Konya Eski Milletvekili General Ali Fuat Cebesoy, Konya Eski Milletvekili Sedat Çumralı, Konya Eski Milletvekili Şevki Ergun, Ekekon gazetesi sahibi Fatin Gökmen, Konya Eski Milletvekili Dr Sadi Irmak, Konya Eski Milletvekili Hulki Karagülle, Konya Eski Milletvekili N. Hazım Onat, Konya Eski Milletvekili T. Fikret Sılay, Konya Eski Milletvekili Ali Rıza Türel, Aydın Eski Milletvekili Dr. Hulusi Alataş Aydın, Konya Halkevi Başkanı Mithat Şakir Altan, Ereğli eski Belediye Başkanı Rasim Erel, Konya Eski Belediye Başkanı M. Faik Dünder, Akşehir CHP İlçe Başkanı Dr Aziz Perkün ve Konya CHP İl Başkanı Halis Ulusan’dır⁷³⁰.

DP’nin milletvekili adayları ise Eyüp Sabri Hayırlıoğlu (Konyalı, Avukat, Konya Eski Milletvekili), Abdurrahman Fahri Ağaoğlu (Konyalı, Avukat, Konya Birinci Noteri, Beyşehir Eski Hakimi ve DP İl Başkanı), Behçet Üçok (Konyalı, Konya’da Serbest Doktor Çocuk Hastalıkları Uzmanı, DP İl Müteşebbis Heyeti Üyesi), Saip Ragıp Atademir (Konyalı, Hamdilerden Profesör, Doktor, Kimyager), Himmet Ölçmen (Konyalı, Yüksek İnşaat Mühendisi), Tarık Kozbek (Avukat, Beyşehir Eski Cumhuriyet Savcısı, DP İl Müteşebbis Üyesi), Remzi Birand (Karamanlı, Yüksek Su Mühendisi), Ziyad Ebüzziya (İstanbul’da Tasvir Gazetesi Sahibi), Sedat Dikmen (Ereğli’de Avukat, DP Ereğli İlçe Müteşebbis Heyeti Üyesi), Fatin Narin (Konyalı, Galatasaray ve Lozan Üniversitesi Mezunu, Etibank Müfettişi), Zekeriya Balam (Konya’da Hadıka-i Sıhhat Eczanesinin Sahibi ve DP İl Müteşebbis Heyeti Üyesi), Enver Baykal (Konyalı, Ankara’da fabrikatör), Emin Agah Ünver (Karamanlı, Karaman’da Avukat, DP İlçe Müteşebbis Heyeti Başkanı), Kamil Şakir İlhan (Konya’da doktor, göz hastalıkları mütehassısı), Ahmet Parlak (Konyalı, Parlak hocaının torunu, Yüksek Ticaret Okulu mezunu, manifatura tüccarı), Neşet Emre (Ereğlili, eski İş Müfettişi, Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu mezunu)’dir. Milli Yakınma Partisi’nin milletvekili adayları ise Ziyad Ebüzziya, Cemal Odabaşı, Mehmet Göçer, Avni Attar, Kerametdin Kocaman, Tarık Kozbek, Faik Türegün, Emin Agâh Ünver, Dr. Saib Ragıp Atademir, Remzi Birand, Fatin Narin, Enver Baykal, Fahri Ağaoğlu, Himmet Ölçmen, Eyüp Sabri Hayırlıoğlu ve Neşet

⁷²⁹ *Babalık*, 20 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6686, s. 3.

⁷³⁰ Akdağ, *Konya’da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 107; *Babalık*, 18 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6685, s. 2; *Selçuk*, 20 Temmuz 1946, Y. 1, S. 73, s. 1.

Emre'dir. Bu adaylardan Ahmet Parlak, Tarık Kozbek, Emin Agâh Ünver, Remzi Birand Fatin Narin, Enver Baykal, Fahri Ağaoğlu, Himmet Ölçmen Eyüp Sabri Hayırlıoğlu ve Neşet Emre MKP adayları arasında gösterilmişse de ayrıca DP listelerinde de aday gösterilmişlerdir⁷³¹.

Konya'da seçimler öncesinde bağımsız olarak adaylığı kesinleşen isimler ise şu şekildedir: Cemil Sürer, Arif Bilge, Şükrü Sunel, Hüsnü Saydut, Seyit Kocabaş, Hazım Toydemir, Rıza Keymen, Keramettin Kocaman, Osman Nuri Usman, Faik Ürel, Atıf Koyuncuoğlu, Sefer Erkan, Mustafa Çetiner, Dr. Aziz Pergün, Namık Ayas, Sıraç Aydın Taşbaş, Rıfat Göksu, Naci Kıcıman, Cevdet Taşpınar, Ali Kemal Akça, Saliha Tomris Günbay, Dr. Asım Kişmir, B. Şevket Öncül, Faik Türegün Haydar Erkut, Vehbi Bilgin, Fevzi Çelik, Nuri Karahüyük, Hasan Altundağ, Arif Korucuoğlu, Abidin Serez, Necmi Güneş⁷³².

DP Konya Merkezi adına Behçet Üçok'un Ekekon gazetesinde yayınlanan tezkibinde MKP ve müstakillerin çıkardıkları listelerde DP mensubu kişilerin isimlerinin görüldüğü, bu listelerle DP'nin ilgisi olmadığı belirtilmiştir⁷³³. Ayrıca CHP mensubu olan bazı vatandaşlar da belediye seçimleri öncesi oluşturulan ancak kendileriyle ilgisi olmadığını öne sürdükleri aday listelerinde isimlerinin yazılı olduğunu belirten tekziplerini Ekekon gazetesine bildirmişlerdir⁷³⁴.

1946 yılında milletvekili seçimleri, 21 Temmuz Pazar günü ülkenin her yerinde olduğu gibi Konya'da da yapılmıştır. İllerin çoğunda CHP seçimi çoğunlukla kazanmıştır. Yalnız İçel (Mersin), Afyon ve Eskişehir'de tamamen kaybetmiştir. Konya'nın merkez ilçesinde verilen oylar tasnif edilmesi sonucunda CHP'nin Konya içinde de seçimi çoğunlukla kazandığı görülmüştür. CHP oylarının çoğunu ilçelerden almıştır. Akşehir ve Karapınar'daki seçmenlerin hemen hepsi oylarını CHP adaylarına vermişlerdir. DP ise merkez ilçe ve nahiyyelerinde çoğunlukla kazanmış, fakat ilçelerin çoğunda kaybetmiştir⁷³⁵.

Konya basınında yer alan bilgiye göre seçime ilçelerdeki katılım oranı ve CHP'ye verilen oylar şu şekildedir: Konya merkez ilçesinde katılım %37, CHP'ye verilen oy miktarı %40, Akşehir'de katılım %92, CHP'ye verilen oy %99, Ilgın'da katılım %80, CHP'ye verilen oy %99, Kadınhanı'nda katılım %73, CHP'ye verilen oy %82.5, Çumra'da katılım %78, CHP'ye verilen oy %51, Karaman'da katılım %71, CHP'ye verilen oy %67, Ereğli'de katılım %61, CHP'ye verilen oy %45, Karapınar'da katılım %87, CHP'ye verilen oy %100,

⁷³¹ Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 118-120; *Selçuk*, 20 Temmuz 1946, Y. 1, S. 73, s. 1.

⁷³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 12-124.

⁷³³ *Ekekon*, 19 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2541, s. 1.

⁷³⁴ *Ekekon*, 25 Mayıs 1946, Y. 12, S. 2516, s. 1.

⁷³⁵ *Babalık*, 23 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6687, s. 2; Seçim sonuçlarına göre 465 milletvekilliğinin 396'sını CHP, 62'sini DP ve 7'sini de bağımsız adaylar kazanmıştır. Bkz. Yeşil, *age*, s. 88.

Ermenek'te katılım %67, CHP'ye verilen oy %92, Hadim'de katılım %85, CHP'ye verilen oy % 81, Beyşehir'de katılım %85, CHP'ye verilen oy %55, Seydişehir'de katılım 54, CHP'ye verilen oy %48, Cihanbeyli'de katılım %86, CHP'ye verilen oy %80, ve Bozkır'da katılım %74, CHP'ye verilen oy %75 olmuştur⁷³⁶.

Konya'nın genelinde CHP adayları çoğunlukla milletvekilliklerine seçilmişlerdir. İl itibarıyla CHP'nin seçimde kazanma oranı %72 olmuştur. Merkez ilçe ve nahiyelerde CHP adaylarının aldıkları oylar şu şekildedir: Muhsin Adil Binal 13033, Ali Fuad Cebesoy 11054, Sedat Çumralı 12810, Şevki Ergun 10965, Fatin Gökmen 11847, Dr. Sadi Irmak 13551, Hulki Karagülle 10870, Naim Hazim Onat 10356, Tevfik Fikret Sılay 11011, Ali Rıza Türel 10338, Dr. Hulusi Alataş 13871, Mitat Şakir Altan 10441, Muhsin Faik Dünder 10461, Rasim Erel 10505, Dr. Azizi Pergün 10427 ve Halis Ulusan 9615 oy almıştır. DP adaylarının aldıkları oylar ise şu şekildedir: Eyüp Sabri Hayırlıoğlu 15923, Abdurrahman Fahri Ağaoğlu 19087, Behçet Üçok 14514, Saip Ragıp Atademir 18570, Himmet Ölçmen 19362, Tarık Kozbek 15890, Remzi Birand 17913, Ziyad Ebüzziya 19523, Sedat Dikmen 15388, Fatin Narin 18987, Zekeriya Balam 14221, Enver Baykal 17857, Emin Ağâh Ünver 15035, Kâmil Şakir İlhan 12076, Ahmet Parlak 14086 ve Neşet Emre 14207 oy almıştır⁷³⁷.

1946 seçimleri sonucunda CHP'den Dr. Hulusi Alataş, Mitat Şakir Altan, Muhsin Adil Binal, Gl. Ali Fuat Cebesoy, Sedat Çumralı, Dr. Muhsin Faik Dünder, Şevki Ergun, Rasim Erel, Fatin Gökmen, Dr. Sadi Irmak, Hulki Karagülle, Naim Hazim Onat, Dr. Aziz Perkün, Tevfik Fikret Sılay, Ali Rıza Türel ve Halis Ulusan Konya milletvekili seçilmişlerdir⁷³⁸.

1946 yılında yürürlükte olan seçim sisteminden dolayı DP'li milletvekili seçilmemiş ve Konya'daki milletvekillerinin tamamı CHP'den TBMM'ye gitmiştir.

2.4.2.3. VIII. Dönem Chp Konya Milletvekilleri

1946 seçimlerinde CHP'den seçilen Konya milletvekilleri şunlardır:

Hulusi Alataş, 1946 seçimlerinde 122.293 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir⁷³⁹. Ahmet Mithat Altan, 1911 yılında Ilgın'da doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği avukatlıktır. Aynı zamanda Konya Halkevi başkanlığı yapmıştır⁷⁴⁰. 1946 seçimlerinde 148.771 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir⁷⁴¹. Muhsin Adil Binal, 1946

⁷³⁶ Ekekon, 24 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2543, s. 1.

⁷³⁷ Babalık, 23 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6687, s. 2; Selçuk, 24 Temmuz 1946, Y. 1, S. 74, s. 1; Ekekon, 24 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2543, s. 1.

⁷³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 1, 5 Ağustos 1946, s. 6.

⁷³⁹ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem 23 Temmuz 1946; Milletvekillerinin aldıkları oy sayısı Konya'nın merkez ilçesi ve diğer ilçelerindeki toplam oy sayısını ifade etmektedir.

⁷⁴⁰ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 1437.

⁷⁴¹ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

seçimlerinde 153.717 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁴². Ali Fuat Cebesoy, 1882 yılında İstanbul’da doğmuştur. Harbiye ve Erkan-ı Harbiye mezunudur. Batı Anadolu Kuva-yı Milliye komutanlığı yapmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucularındandır⁷⁴³. 1946 seçimlerinde 150.591 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁴⁴. Sedat umralı, 1946 seçimlerinde 154.816 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁴⁵. Muhsin Dündar, Konya’da doğmuştur. Tıp Fakóltesinde okumuş ve hekimlik yapmıřtır⁷⁴⁶. 1946 seçimlerinde 148.676 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁴⁷. şevki Ergun, 1946 seçimlerinde 147.025 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁴⁸. Rasim Erel, 1899 yılında Konya Ereğli’de doğmuştur. Liseyi bitirmemiştir. 1930 yılında Konya Ereğlisi Belediye başkanlığına seçilerek 16 sene belediye başkanlığı yapmıřtır⁷⁴⁹. 1946 seçimlerinde 148.075 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵⁰. Dr. Sadi Irmak, 1946 seçimlerinde 161.534 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵¹. Fatin Gökmen 1946 seçimlerinde 138.298 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵².

Hulki Karagülle, 1946 seçimlerinde 147.816 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵³. Naim Hazım Onat, 1946 seçimlerinde 148.319 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵⁴. Dr. Aziz Perkün, 1900 yılında Akşehir’de doğmuştur. Darülfünun Tıp Fakóltesinde okumuş ve hekimlik yapmıřtır⁷⁵⁵. 1946 seçimlerinde 148.580 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵⁶. Tevfik Fikret Sılay, 1946 seçimlerinde 144.420 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵⁷. Ali Rıza Türel, 1946 seçimlerinde 142.355 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁵⁸. Halis Ulusan, 1888 yılında Konya’da doğmuştur. 1919 yılında Konya Hukuk Fakóltesinden mezun olmuştur. Konya Belediye başkanlığı yapmıřtır⁷⁵⁹. 1946 seçimlerinde 124.295 oy alarak Konya milletvekili seilmiřtir⁷⁶⁰.

⁷⁴² TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁴³ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 15.

⁷⁴⁴ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁴⁵ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁴⁶ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 1438.

⁷⁴⁷ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁴⁸ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁴⁹ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 1439.

⁷⁵⁰ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵¹ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵² TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵³ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵⁴ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵⁵ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 1440.

⁷⁵⁶ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵⁷ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵⁸ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

⁷⁵⁹ TBMM Olumluk Kâğıdı, VIII. Dönem, Sicil No. 1441.

⁷⁶⁰ TBMM Seçim Mazbatası, VIII. Dönem, 23 Temmuz 1946.

Ekekon, Seçim sonuçlarını “*Milletvekilli Seçimi Sona Erdi Seçim Bütün Yurtta Tam Bir Sükun ve İntizam İçinde Geçti*” başlıklı haberi ile okurlarına duyurmuştur⁷⁶¹. Selçuk gazetesi ise “*Büyük Seçim Sonar Erdi Seçim Şehrimizde Medeni Diyarlara Gıpta Verecek Şekilde Bitti*” başlıklı haberi ile duyurmuştur⁷⁶².

Konya basınında “*Ülküdaş*” müstear ismi ile kaleme alınan ve seçim sonuçlarının değerlendirilmesinin yapıldığı “*Seçimler ve Konya*” başlıklı yazıda “*Konya merkezi, tek dereceli seçimde imtihanının hakiki demokrasiye yaraşan olgunlukla vermiştir. Bu gerçek, merkezde kullanılan reylerin keskin ve riyazi ifadesinde mündemiçtir. Yine bundan anlıyoruz ki Konya halkı son on altı yıl içinde karakterine has veکار ve temkinle hadiselerin oluşunu, dikkat ve hassaslıkla takip etmiş; muhakeme, idrak ve insaf ölçülerine vurmuş ve hükmünü bunlara göre vermiştir. Tek dereceli seçim aynı zamanda memleket ve millet davalarında halkın vicdani hüküm ve kararını vermesi demektir. Bu itibarla Konya demokratik hayatın gelişme davasında ve bu hayatın tam manasıyla taazzuv ve tecellisinde en kutsi vazifesini şeref ve ağırbaşlılıkla başarmıştır. Bu o demektir ki, Türk siyasi varlık ve bünyesinde murakabe sistem ve cihazının kurulmasına, milli hayata yararlı ahenkle işlemine Konya da temiz düşünce ve duygularla istekli, taraflıdır. Zaten inkılap partisi, yani CHP de Türk demokrasisini kemale getirmek niyet ve tasavvurunu öteden beri taşıyordu. Bu tasavvurun gerçekleşme safhasına giremeyişinde zaman ve şartların da namüsaıt payı bulunduğunu teslim etmek gerektir. Bugün o safha açılmış, ileri demokrasiye doğru yönelen kuvvetli cereyanla ayarlı olduğunu, şaşmaz bir ibre gibi göstermiştir Bunu gerek hal gerekse istikbal için hayırlı bir işaret, şuurlu ve hayati bir hamle sayabiliriz.*” ifadeleri ile Konya’nın tek dereceli seçimde gerçek demokrasiye yaraşır bir şekilde sınavını verdiği, Konya halkının son on altı yıldaki gelişmeleri dikkatle takip ettiği ve seçimlerde bu doğrultuda oylarını kullandığı belirtilmektedir. Ayrıca yazıda İnkılap partisi olarak nitelendirilen CHP’nin her zaman demokrasiyi geliştirmek niyetinde olduğu vurgulanmıştır⁷⁶³.

1946 seçimleri sonrasında Konya’da seçimlerin meşru olmadığı ve yolsuzluk yapıldığı iddiası ile seçimleri protesto etmek için, DP Müteşebbis Heyeti, parti mensupları ve halkın katılımıyla hükümet alanında bir miting düzenlenmiştir. Mitingde müteşebbis heyetten Dr. Behçet Üçok ve Avukat Tarık Kozbek konuşma yapmışlardır. Konuşmalarında DP’nin

⁷⁶¹ Ekekon, 22 Temmuz 1946, Y. 12, S. 2542, s. 1.

⁷⁶² Selçuk, 24 Temmuz 1946, Y. 1, S. 74, s. 1

⁷⁶³ Babalık, 25 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6688, s. 1.

teşkilatı olan ilçelerden aldıkları seçim hazırlıkları ile seçime ait rapor ve haberleri okuyarak, seçimde yolsuzluklar yapıldığını ve meşru olmadığını söylemişlerdir⁷⁶⁴.

VIII. Dönem CHP Konya milletvekillerinin 1946-1950 yılları arasında, kanun teklifleri ve sözlü sorular ile TBMM’de faaliyetlerde bulundukları görülmektedir.

Konya Milletvekili Mitat Şakir Altan’ın Konya’nın Kadınhanı ve Ilgın ilçelerine yerleşmek isteyen vatandaşlar hakkındaki sözlü sorusuna, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı cevap vermiştir⁷⁶⁵. Hulki Karagülle’nin, buğday ve emsali hububat fiyatlarının dış piyasalara göre ayarlanması hakkındaki sözlü sorusu, Başbakanın teklifi üzerine başka birleşime bırakılmıştır⁷⁶⁶. Dr. Muhsin Faik Dünder’in milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon Raporu okunmuştur⁷⁶⁷. Ali Fuad Cebesoy, TBMM Başkanlığı’na seçilmesi nedeniyle bir demeç yayınlamıştır. Demecinde şu ifadeler yer vermiştir: *“Muhterem arkadaşlarım; Gösterdiğiniz güven ve sevgiye candan teşekkürler ederim. Yüksek Meclisinizin değerli Başkanı General Kâzım Karabekir’in âni ölümü, hepimizi içten kederlendirmiştir. Kırk yıllık silâh ve politika arkadaşım rahmetli Karabekir’den açılan yere muhterem arkadaşlarımın güven ve sevgileri neticesi olarak seçildiğim şu anda yüreğimi kaplayan hüznle karışık iftihar duygularımı ifade etmek isterim. Millî rejimimizin temeli olan Millet hükümlerliği prensibini daha mütekâmil formüller içerisinde tatbik eylemek gayretlerini başarı ile devam ettirmekte bulunan Büyük Meclisin çok partili parlamento hayatını, milletimizin refah ve saadeti yolunda en müessir tedbir olarak benimsediği bir zamanda Başkanlık ödevinin uhdeme tevdi buyurulmasını, şahsım için büyük bahtiyarlık saymaktayım. Türkiye Büyük Millet Meclisi son yirmi beş yıl zarfında gerçekleştirdiği inkılâpların siyasi istikbalimiz bakımından en manalıısını 1945 yılından bu yana aldığı tedbirlerle başarmaktadır. İkinci Cihan Harbi sonunda, rahat ve huzura susamış olan milletler, gerçek barışa kavuşmuş olmaktan henüz uzaktır. Batı demokrasilerinin inandığı umdelerin, Milletlerarası münasebetlere hâkim kılınması, Türkiye Cumhuriyetinin de uğrunda öteden beri çalıştığı ülküdür. Dünyanın bu karışık ve nazik durumunda Büyük Meclisin üzerine aldığı sorunun ehemmiyeti bir kat daha artmış bulunmaktadır. Daima Türk Milletinin arzu ve temayüllerine tercüman olmayı, değişmez şiar edinmiş bulunan Büyük Meclisin Başkanlığını, böyle bir zamanda başarı ile yapabilmek, güven ve sevgilerinizin eksiksiz devamına bağlıdır.*

⁷⁶⁴ Babalık, 3 Ağustos 1946, Y. 36, S. 6692, s. 1.

⁷⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 8, 5 Aralık 1947, s. 2.

⁷⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 8, 10 Aralık 1947, s. 18.

⁷⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 9, 12 Ocak 1948, s. 13.

Ben ve arkadaşlarım bu güven ve sevgiyi aramaktan bir an geri kalmayacağız ve Başkanlık ödevini tarafsız bir şekilde yapmayı esas sayacağız”⁷⁶⁸.

Konya Milletvekili Rasim Erel, belediyelere yapılacak yardım hakkında İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle’ye sözlü soru yöneltmiştir. Bu sözlü sorusunda; “Nüfusu 50 binden az olan beldelerin harita, imar plânı, su, elektrik, kanalizasyon işlerine 4109 sayılı Kanunun 8. maddesinde yazılı olup İçişleri Bakanlığı emrindeki fondan yardım yapılması sağlanmış bulunmaktadır. Adı geçen kanunun kabul ve yayımı tarihinden şimdiye kadar 7 aydan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen yardım yoluna gidilmediği görülmektedir. İlgili dairelerden yaptığın) kovuşturmadan yardım işinin düzenlenmesi için bir «yönetmelik» hazırlanmakta olduğunu öğrendim. Belediyelerin malî durumu; yapacakları işlerin önemi ve bütün bunların üstünde âmme hizmetlerinin karşılanmamasından doğan sıkıntılı durum devam etmekte ve artmaktadır. Uygulama işi bir duraklama devresine girmiş ise belli başlı âmili nelerdir? «Yönetmelik» hazırlanmış mıdır? Hazırlanmış ise ne gibi esasları kapsamaktadır? Yardım işine ne zaman başlanacaktır? Durumun İçişleri Bakanlığınca aydınlatılmasını ve sözlü olarak cevaplandırılmasını üstün saygılarımla rica ederim” ifadelerine yer vermiştir. Hüsrev Göle’nin bu önergeyi cevaplaması üzerine, Rasim Erel bakanın itinalı bir incelemeden sonra önergesini cevaplandırmasından dolayı teşekkür etmiştir. Konuşmasının devamında bakanının hassasiyetine rağmen bakanlığın bürolarında bu konu hakkında kanuna uygun yeterli çalışmanın yapılmadığını belirtmiştir⁷⁶⁹.

Konya Milletvekili Rasim Erel’in, Konya’daki Nakliye ve Gedikli Nakliye Erbaş Okullarıyla motorlu birliklerin başka yere kaldırılacakları haberi hakkında Milli Savunma Bakanı Hüsnü Çakır’a yönelttiği sözlü soruda ise şu ifadelere yer vermiştir: “Senelerden beri Konya merkezinde yerleşmiş bulunan Nakliye Okulu ve Motorlu birliklerle Nakliye Gedikli Erbaş Okulunun başka bir yere kaldırılacağı haber alınmıştır. Ekonomik tesirler ve iş hacmi bakımından esasen mahrumiyet içinde bulunan ve bu yüzden nüfusunun önemli bir kısmı dağılmış olan Konya’dan adı geçen teşekküllerin de kaldırılması, mahallî iktisadi hayatta geniş ve ciddi durgunluklar doğuracaktır. Bir taraftan da bu teşekküller için vaktiyle sadece istimlâk işlerinde 500 bin lira sarf edilmiş olduğu gibi, bu okulların ilk kuruluşlarında da pist, pavyon, hangar ve saire gibi diğer tesis ve binalara da ayrıca milyonu aşan paralar harcanmıştır. Binaenaleyh, nakil kararının tahakkuku halinde aynı masrafların fazlasıyla tekrar Hazineye yeni külfetler yükleyeceği ve eski yapılan masrafların da boşa gideceği aşikârdır. Böyle önemli bir durum karşısında bu nevi teşekkülleri fazlasıyla sinesinde

⁷⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 9, 30 Ocak 1948, s. 102.

⁷⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 10, 13 Şubat 1948, s. 109-110.

barındırmak istidadını her yönden haiz bulunan Konya'dan, adı geçen okulların kaldırılmasının doğru olup olmadığının ve kaldırılması kararı verilmiş ise, hangi mülâhazalara dayanıldığının Sayın Millî Savunma Bakanı tarafından sözlü olarak açıklanmasını saygı ile rica ederim”⁷⁷⁰.

Konya Milletvekili Fatin Gökmen ve 16 arkadaşı Diyanet İşleri Başkanlığınca imam, hatip ve vaiz okulları ile yüksek din okulları açılmasına ve hayrat hademesinin Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmesine dair kanun teklifinde bulunmuşlardır⁷⁷¹.

2.5. KONYA BASININDA DP İLE İLGİLİ YAZILAR

2.5.1. Konya Basınında DP'den Tasfiye ve İstifa Haberleri

1950 seçimleri öncesinde DP içinde fikir ayrılıklarının başladığı görülmektedir. Bu yüzden de parti içinde tasfiyeler yapılmaya başlanmış, ilk olarak DP milletvekillerinden General Sadık Aldoğan, Kemal Silivrili, Necati Erdem, Mithat Sakaroğlu ve Osman Nuri Köni partiden çıkarılmıştır. Bu kişilerin yanı sıra DP genel idare kurulu üyelerinden Yusuf Kemal Tengirşenk, Enis Akaygen, Emin Sazak, Ahmet Tahta Kılıç, Ahmet Oğuz ve Hasan Dinçer'de Genel İdare Kurulundan tasfiye edilmiştir⁷⁷². Bu süreç MP'nin kurulmasına neden olmuştur. Konya'da da DP'den tasfiyelerin yapıldığı görülmektedir. Konya'nın Ereğli ilçesinde DP Ereğli İlçe Başkanlığı'nın açıklamalarına göre, Ereğli'de parti teşkilatını zaafa uğratmak, belediye seçimlerinde CHP ile müşterek aday listesi düzenlemek iddiası ile İl Haysiyet Divanına verilen ve ileri gelenlerden olan 14 kişi partiden ihraç edilmiştir. Bu kişiler; Av. Sedat Dikmen, Av. Osman Tolun, Av. Fahri Kamil Cebecioğlu, Av. Salahaddin Sayın, Tüccar Nazım Gülekli, Ali Türkmen, Mühiddin Sapmaz, Osman Halitligil, Hilmi Özdemir, Halil Başoğlu, Halil Özyaydemir, Osman Tunca, Hüsameddin Yüksel, Yakup Seren'dir⁷⁷³.

⁷⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 17, 25 Mart 1949, s. 120.

⁷⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, C. 18, 20 Nisan 1949, s. 525.

⁷⁷² *Babalık*, 13 Mart 1948, Y. 38, S. 6933, s. 1; Konya basınında Demokrat Partiden tasfiye edilen milletvekilleri ve üst düzey yöneticilerin birbirlerini eleştiren demeçlerine yer verilmiştir. “*Ne Demişlerdi, Ne Diyorlar?*” başlıklı yazıda yer alan ifadeler göre; “DP'nin Eskişehir milletvekili Emin Sazak, ‘Son Saat’ gazetesine verdiği beyanatında, partilerindeki son hadiseleri kendi görüşüne göre açıklamış, ihtilafın büyük kongre sırasında başladığını söylemiştir. Sazak: ‘Hülâsa şudur ki, bugünkü buhranı yaratan hadise ne Kenan Öner, ne ödenek meselesidir. Bugünkü hadiseyi Köprülü'nün gururu ile Menderes'in politika oyununa olan fazla iptilası yaratmıştır’ demiştir. Buna cevaben Fuat Köprülü ise ‘Onun Demokrat Partiye girdiği günden beri takip ettiği şahsi hareket hattını, zamanında teferruatıyla meydana vuracağız. Yalnız bu son beyanatının baştanbaşa iftiradan ibaret olduğunu söyleyebilirim. Mamafih Emin Sazak’ın siyasi ahlak kaidelerine hiç kıymet vermediği herkesin bildiği bir hakikattir. Şahsi tahakküm ve tegallüp maksadını bütün ömrü boyunca takip eden bir adamın demokratik şartlara uyamayacağı ve demokratik zihniyeti asla benimseyemeyeceği muhakkaktır. Partiyi kurarken sarmaş dolaş olanların bir de şimdiki sözlerine dikkat ediniz; millet hangilerine inanacağına şaşırıyor’ Ve şöyle bir sorabilir: Mademki Emin Sazak şahsi tegallüp ve tahakküm sahibi idi, aranızda niçin alıp ta bizi aldattınız”, *Babalık*, 20 Mart 1948, Y. 38, S. 6936, s. 1.

⁷⁷³ *Babalık*, 5 Ocak 1951, Y. 40, S. 7529, s. 4.

Konya basınından Ekekon gazetesinde yer alan habere göre, Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi büyük merkezlerde çıkan gazeteler, DP ocak, bucak ve ilçe teşkilatından istifa edenlerin sayıları ve isimleri ile doludur. Bunun nedeni olarak da ülke genelindeki DP şubelerinin kurucularının “*memleket menfaatleri uğrunda birer meçhul asker ruh ve hüviyetiyle çalışmaktan çok uzak*” olduklarının artık kesin olarak anlaşılmış olduğu belirtilmektedir. Ekekon’un haber-yorumuna göre son bir hafta içinde Rize, Balıkesir, Niğde, Bursa, Maraş, Manisa, Bitlis, Konya, Samsun, Giresun, Eskişehir, Adana, Bolu ve İzmir’deki DP teşkilatından istifa edenlerin sayısı altı bin beş yüzü aşmıştır. DP böylece bu zamana kadar kaydedtiği üye sayısının onda yedisini kaybetmiştir⁷⁷⁴.

Ekekon gazetesinin iddialarına göre DP den istifalar devam etmiş, 1947 yılı itibariyle Ege bölgesinde üyelikten ayrılanların sayısı 1500 ü aşmıştır. Antalya’nın 21 köyünde DP teşkilatı dağılmaya başlamıştır⁷⁷⁵. Ege Bölgesinde, Balıkesir’de Seyhan, Samsun ve birçok doğu illerinde binlerce kişi DP’den ayrılmıştır. Gazete, birçok köylünün Ankara ve İstanbul gazetelerine gönderdikleri yazılardan DP merkezinin, muhtar seçimlerinin yolsuz olduğu hakkındaki itirazlarını parti üyesi köylüleri teşvik etmek suretiyle yaptırmış olduğunu, DP ocak başkanlarının bu durumu birçok gazeteye resmen ifşa ettiklerini belirtmiştir. Ankara DP Teşkilatında da yeni istifalar olmuştur⁷⁷⁶.

Ekekon gazetesi, DP’den yapılan istifalara dair bir değerlendirme yapmıştır. Yapılan değerlendirmede, “*DP içindeki fikir ayrılığı son günlerde bir kırgınlık halini almıştır. Bunun başlıca nedeni seçime girmek ve girmemek gibi iki zıt düşünce ile seçime girilirse DP adaylarının sadece bölge il başkanlıkları tarafından hazırlanan listedekiler olmasıdır. DP şeflerinin son günlerdeki seyahat hedeflerinin seçimle ilgili yerler olmaması da dikkati çekmekte ve tarafsız mahfiller, bunu memleketteki havayı bulandırmak amacıyla yapılan bir tahrik manevrası olarak vasıflandırmaktadırlar. Diğer taraftan DP’den istifalar durmuş değildir. Ulus ve diğer birçok CHP gazetesinin bu yolda yayına pek önem vermemeleri, istifa hadiselerini istismara kalkışmamaları CHP organlarının ciddiyet, vakar ve ağırbaşlılığını gösterir. Fakat hakikatte olan bir şey vardır ki DP üyelerinin büyük bir kısmını kaybetmiştir. Bu sabah Antalya’da 100’den fazla, Çubuk’ta 580, Maraş’ta 286 vatandaş DP den çekilmiştir. Yine bu hafta içinde İzmit’te DP’nin Ocak ve Bucak teşkilatından 257 kişi istifa etmiştir*”⁷⁷⁷. Bu dönemde Konya’da yayın hayatına devam eden Ekekon gazetesinin CHP

⁷⁷⁴ Ekekon, 3 Mart 1947, Y. 12, S. 2633, s. 1.

⁷⁷⁵ Ekekon, 14 Mart 1947, Y. 13, S. 2638, s. 3.

⁷⁷⁶ Ekekon, 17 Mart 1947, Y. 13, S. 2939, s. 1.

⁷⁷⁷ Ekekon, 31 Mart 1947, Y. 13, S. 2645, s. 2.

taftarı bir gazete olmasından dolayı DP aleyhindeki haberlere yer vererek propaganda yaptığı düşünülebilir.

Aynı gazetede DP Diyarbakır milletvekillerinden Nazım Önen'in Başbakana hitaben ikinci bir açık mektup yayınlamış olduğu belirtilmiştir. DP den istifa ettiğini bildiren mektubunda Nazım Önen; *"Dehalet ve delaletle, betahsis program, tüzük ve Anayasa hükümlerinden gün geçtikçe uzaklaşan ve hürriyet misakını Hiçe sayan siyasi bir partinin kurucu ve idarecilerinin saflarında yer alıp bir müddet daha kendileri ile yürümeğe vicdanım müsaade etmemekte olduğundan bugünden itibaren partinizden istifa ediyorum"*⁷⁷⁸ ifadelerine yer vermiştir.

1947 yılında Konya'da da DP'den istifaların olduğuna dair haberler basında yer almaya devam etmiştir. Ekekon gazetesi, Çumra, Ereğli, Beyşehir ve Seydişehir'de DP'den istifaların başladığını, Çumra köylerinden istifa edenlerin sayısının 425'e ulaştığını okuyucuya duyurmaktadır. Ayrıca gazetenin iddiasına göre istifa edenlerin çoğu CHP'ye müracaat ederek kayıtlarını yaptırmıştır⁷⁷⁹. Aynı gazetede Kadınhanı'da DP'den istifaların aralıksız olarak devam etmiş olduğu, Merkez ve köylerde her gün gerçekleşen istifaların köylerde olduğu gibi ilçelerde de DP'nin dağılacağını gösterdiği, DP'den ayrılanların hepsinin kayıt için CHP'ye müracaat ettiği ifade edilmiştir. Konya'daki muhtar seçimleri ile ilgili haberlere de yer verilmiştir. Buna göre, Kadınhanı'nın köylerinde yapılmakta olan muhtar seçimlerinin sona erdiği ve hepsini de CHP adaylarının büyük bir çoğunlukla kazandığı bilgisi verilmiştir⁷⁸⁰. Cihanbeyli'ye bağlı İnsuyu köyünden Mevlüt Öcal ve Hacı Taşyürek, Zıvarık bucağından Bekir Poçan ve Halil Yalçın DP'den istifa ederek CHP'ye kayıt oldukları, ilçenin 52 köyünde muhtar seçimlerini CHP adaylarının üstün bir çoğunlukla kazandıkları⁷⁸¹, Ilgın DP müteşebbis heyetinden Ahmet Onmaz ve Ağalar köyü DP Başkanı Mehmet Satılmış'ın da istifa ederek CHP'ye geçtikleri haberleri de gazete sütunlarında yer bulmuştur⁷⁸². Merkeze bağlı Sille bucağının Kirligiret köyünden İsmail Arslan, Halil Eroğlu, Ulumuhsine köyünden Ali Demirtaş, Haydar Tosunlu, Hüseyin Tarakçı, Sızma köyünden, Hasan Demirel, Kalburan köyünden Musatafa Ayhan, Mehmet Öztürk, Keçimuhsine köyünden Ahmet Uğurlu ve Tat köyünden Ali Osman Kabadayı'nın da DP'den istifa ederek CHP'ye kayıt oldukları da verilen diğer istifa haberleridir⁷⁸³.

⁷⁷⁸ Babalık, 20 Mart 1950, Y. 40, S. 7508, s. 1.

⁷⁷⁹ Ekekon, 24 Şubat 1947, Y. 12, S. 2630, s. 2.

⁷⁸⁰ Ekekon, 28 Şubat 1947, Y. 12, S. 2632, s. 1.

⁷⁸¹ Ekekon, 3 Mart 1947, Y. 12, S. 2633, s. 1.

⁷⁸² Ekekon, 3 Mart 1947, Y. 12, S. 2633, s. 1.

⁷⁸³ Ekekon, 5 Mart 1947, Y. 12, S. 2634, s. 2.

Ekekon gazetesi DP'den istifalar ile ilgili haberlere yer vermeye devam etmiştir. Gazetenin iddiasına göre; Konya'nın Karaman ilçesinde de DP'den istifalar gerçekleştirmiş, DP ilçe idare kurulu eski üyesi ve ilçenin en nüfuzlu şahsiyetlerinden olan Ömer Toktay da DP'den istifa ederek CHP'ye katılmıştır. DP Abbas Ocağı Başkanı Bekir Tekin de ilçe idare kurulu arasındaki ihtilafı hoş görmediğini belirterek istifa etmiş ve CHP'ye geçmiştir.

DP Konya İl Kongresi'ne katılmak üzere Konya'ya gidenlerin çoğunun delege olmadıkları ve Karaman'da DP'nin belkemiğini teşkil eden Başkan Avni Attar ile onu seven birçok partilinin de DP'den istifa ettikleri belirtilmiştir. Şeref Beyazıt, Sezai Selek, Ziya Kayserilioğlu, Faruk Ozkor, Abdullah Başer, Mevlüt Duran adlı vatandaşlar DP'den istifa ederek CHP'ye kayıt olmak istemişler, istekleri CHP ilçe idare kurulunca incelenerek partiye kayıt ve kabullerine karar verilmiştir. Ayrıca Aladağ bucağına bağlı Sarıhacı köyü muhtarı Ahmet Candan, Hadim DP başkanlığına gönderdiği bir yazıda; *“Halk Partisinden istifa suretiyle DP'ye kayıt edildiğimi Konya'da çıkan Meram gazetesinde okudum ve müteessir oldum. Çünkü ben ve köyümüzde DP'ye yazdığımız şahıslar şimdiye kadar hiçbir partide kayıtlı değildi. Şimdi ben DP'den istifa ettim. Kayıtlarımın silinmesini ve Halk Partisine kayıt edileceğimi arz ederim”*⁷⁸⁴ demek suretiyle DP'den istifa ettiğini belirtmiştir. Bu tür haberlerin CHP'nin Konya'daki yayın organı olan Ekekon gazetesinde yer alması haberlerin doğruluğu hakkında şüphelere neden olmaktadır. Nitekim Ekekon gazetesinde bu tarz haberlere yer verilerek basın aracılığıyla DP'yi yıpratma politikasının güdüldüğü ve halkın DP'ye olan teveccühünün engellenmeye çalışıldığı da düşünmek mümkündür. Bu türden istifa haberlerinin gazete sütunlarına yansımış olması propaganda faaliyeti olarak düşünülmelidir.

2.5.2. Konya Basınında DP'ye Yönelik Eleştiri Yazıları

DP'nin kurulduğu 1946'dan iktidara geldiği 1950 yılına kadar Konya basınında DP ile ilgili yazılara geniş yer verilmiştir. Bu yazılarda bir taraftan DP eleştirilirken diğer taraftan DP ile CHP mukayese edilmiştir. Özellikle CHP'yi destekleyen gazetelerin sütunlarında DP eleştirilerine yer verilen köşe yazılarına sık sık rastlamak mümkündür.

DP ve MKP'nin kuruluşlarından sonra CHP'nin ekonomi anlayışına eleştiriler getirmişler, tek parti döneminde uygulanan devletçi ekonomik anlayışın yerine liberal bir ekonomiyi savunmuşlardır. Nitekim bu durum CHP çevrelerince şiddetle eleştirilmiştir. Babalık gazetesinde Yolcu (Afif Evren) imzasıyla çıkan ve *“Ekonomide Devletçilik”* başlığını taşıyan yazıda; *“İktidarda CHP hükümeti vardır; bugün muhalefet safına da Türk devletçiliğinin aleyhinde konuşanlar, dün CHP içinde ekonomide devletçilik prensibini kabul*

⁷⁸⁴ Ekekon, 29 Mart 1950, Y. 16, S. 3117, s. 1.

etmiş görünüyor, hatta tatbiklerinin içinde başında bile bulunuyorlardı. Teorik ve politik bakımdan ekonomide devletçiliğimizin sınırları belli edilmemiştir. Bu neden? Çünkü düne kadar tek partili olmak ve kalmak tarihi ve sosyolojik bir zaruretti. Bütün bunlarla beraber ekonomide devletçiliğimizin bu ülkeye feyiz ve hayatiyet verdiğini, tatbikler ve alınan sonuçlar göstermiştir. Şahsi inancım şudur ki daha uzun yıllar ekonomi de devletçilik bu memleket için şart hatta elzemdir...”⁷⁸⁵ ifadeleri ile özellikle DP’nin hedef alındığı anlaşılmaktadır. Nitekim Celal Bayar’ın Atatürk’ün son başbakanı olması ve devletçi ekonomik anlayışın bu dönemde uygulamada bulunması yazarın eleştirileri ile tutarlılık arz etmektedir.

Babalık gazetesinde yer alan ve “*Milli Sağduyu Yerindedir*” başlıklı bir başka köşe yazısında, DP’nin seçimlere girmemesinin Moskova tarafından Türkiye aleyhinde kullanılmasına neden olduğu ve bunun milli menfaatlere zarar verdiği belirtilmiştir⁷⁸⁶. İç politikadaki gelişmelerin dış politikayı da etkilediğini gösteren bu tür yazılar, CHP-DP mücadelesinin artık hemen her alanda kendini hissettirmeye başladığını da göstermektedir.

Ekekon gazetesinin sütunlarında yer alan “*Kısmi Seçimlerden Çıkan Mana*” başlıklı yazıda DP’nin dört ilde yapılan kısmi seçimlere seçim kanununun seçim güvenliği sağlamakta yetersiz olduğunu belirten bir beyanname yayınlayarak katılmama kararı alınması eleştirilmiştir. Yazıda taraftarlarını kaybettiği iddia edilen DP’nin kısmi seçimlerin yapıldığı bölgelerde iktidar aleyhinde propagandalar yaparak seçmenin oy kullanmasını engellemeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Nitekim haberde DP’lilerin amaçlarına ulaşamadıkları, Balıkesir, İstanbul ve Kastamonu’da seçimlere katılım oranının yüksek olduğu belirtilmiştir⁷⁸⁷.

DP’nin parti programı ile Celal Bayar’ın sözleri ve düşüncelerinin de basında eleştirildiği görülmektedir. Bu eleştirilerde parti programlarını birbirlerinden ayırt eden hususların ekonomik ve sosyal görüş olduğu, partilerin bu konulardaki düşüncelerini sözcüleri ve fikir adamları yoluyla açıklamak zorunda bulundukları, ancak DP için durumun böyle olmadığı, DP başkanı Celal Bayar’ın İzmir’deki toplantısında partinin ekonomik görüşü

⁷⁸⁵ Yolcu, “Ekonomide Devletçilik”, *Babalık*, 25 Şubat 1947, Y. 37, S. 6776, s. 1.

⁷⁸⁶ “Doktrinleri ayrı, etnik terkip ve biyolojik kalıpları ayrı, her şeyleri ayrı olsun; hıyanet suçunda birleşiyorlar ve diyorlar ki: ‘Türkiye’ye Amerika yardım etmemelidir. Çünkü Türkiye, Hitler’e yardım etmiştir. Türkiye bu harpte semirmiştir.’ Erivan’ın kalbi ve ağzı Moskova’dan Amerika’nın geniş tolerans ve hürriyetinde çalkalanan Pastırmacıyanlara kadar, hepsi bağırıyorlar, dillerini bıçak gibi biliyorlar. Demokratların kısmi seçimlere girmemeleri üzerine Moskova radyosu ne diyor; Dinlediniz mi? Kızıl atmaca haykırıyor: ‘Demokrat Partisi memlekette seçim serbestliğinin olmadığını ve kanunsuz hareketlerin ortalığı kasıp kavurduğunu bildiriyor.’ diye! Ayrı ayrı maksatların çeşitli istismların nasıl ağızbirliği ettiklerini görüyor musunuz? Demokrat Partinin seçimlere girmemek kararını milli menfaatlere karşı bir sabotaj diye vasıflandıran Recep Peker haksız mıymış? Çok şükür ki milli sağduyu yerindedir. Türkiye’yi ayakta tutan, dik tutan bu milli iz ‘an ve iman ateşidir’, Yolcu, “*Milli Sağduyu Yerindedir*”, *Babalık*, 12 Nisan 1947, Y. 37, S. 6796, s. 1.

⁷⁸⁷ “*Kısmi Seçimlerden Çıkan Mana*”, *Ekekon*, 14 Nisan 1947, Y. 13, S. 2651, s. 1.

hakkında söylediği sözlerin çelişkilerle dolu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca DP'nin ekonomideki yönünü Bayar'ın sözlerinden anlamaya imkân olmadığı, Celal Bayar'a göre DP'nin devletçi olduğu, ama devletçiliğin sağa çekilirse liberalizme, sola çekilirse komünizme kadar gidebileceği, Celal Bayar'ın DP'nin de tam bunun ortasında olduğunu belirttiği ifade edilmiştir. Yazının sonunda, “...devletçiliğin ne kadar çekilirse çekilsin ne liberalizme ne de komünizme gitmeyeceği...” belirtilerek DP'nin hem programı hem de Celal Bayar'ın sözleri eleştirilmiştir⁷⁸⁸.

CHP ve DP arasındaki mücadele ilerleyen dönemde de artarak devam etmiştir. Babalık gazetesinde Afif Evren, “*Partiler Arasında*” başlıklı yazısında⁷⁸⁹ CHP'nin içerisinde bölünmelere dair haberleri yalanlarken asıl bu türden gelişmelerin DP içinde gerçekleştiği vurgusunu yapmaktadır. Buna delil olarak da DP'nin İstanbul İl Başkanı Kenan Öner'in istifasını göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de muhalefetin henüz gerçek manada kurulamadığından da dem vurmıştır.

Konya’da DP ile CHP arasındaki mücadeleye ve DP’ye yönelik eleştirilere dair yazılar 1948 yılında da basında yer almaya devam etmiştir. Basındaki habere göre; Cumhuriyet Bayramı’nın birinci günü olan 28 Ekim 1948 Perşembe günü DP tarafından Konya’da bir beyanname yayınlanmış ve CHP’nin ertesi günü yapılacak geçit resmine katılmaları için vatandaş bulamadığı, para ile temin ettiği bir kitleyi peşinden sürüklemek istediği ve esnaf cemiyetlerinin maddi ve manevi baskı altında bulundurarak 25’şer lira karşılığında Halk Partisi bayrağını taşımaya zorlandığı gibi birtakım iddialar öne sürülmüştür. Yazıda, CHP’nin yapılan bu propagandayı ve Konyalıların vicdanlarının para ile satın alınabileceği iddiasını şiddetle reddettiği, CHP’nin vatandaşların kalbindeki sevgisini, Atatürk’ün bu partiyi kurduğu zamandan başlayarak ikinci Dünya Savaşı’nın uzun ve tehlikeli yıllarında vatan ve milleti harp dışı bırakmak ve vatan evlatlarını bugünkü layık olduğu mevkie erdirmeye çalışmak suretiyle kazandığı ve hiç bir zaman “vergileri kaldıracamız veya indireceğiz, askeri terhis edeceğiz, halka mektep yaptırmayacağız” gibi DP’nin daima mubah gördüğü propagandalara müracaat etmediği belirtilmiştir. Yazının devamında DP’nin yayınladığı bu beyanname ile

⁷⁸⁸ Babalık, 17 Nisan 1947, Y. 37, S. 6798, s. 1.

⁷⁸⁹ “CHP de çözülme başladı; hizipler teşekkül ediyor. Derken Kenan Öner’in Demokrat Partisinden istifası da, bir bomba tesiri yaptı. Ardından ‘Kırmızı oylar sandığa, paralar cebe!’ hadisesi patlak verdi. Şimdi de Demokrat Partisi Genel İdare Kurulu ile Parti Meclis Grubu arasına da anlaşmazlık çıktı” bildiriliyor. CHP derlenip toparlanmaya, siyasi havası durulmaya başladıktan beri, muhalefet cephesinde geçen hadiseler halk efkârının dikkat kesildiğinde şüphe yoktur. Bu olaylar muhalefette bir çözüntü alameti telakki edilemez, fakat içinde bir kaynaşma bulunduğu delalet eder. Bana öyle gelir ki, bizde muhalefet gerçek yapısını, henüz tamamlayamamıştır; zira kulislerinde şahsi kaprislerin sesleri var gibi... Muhalefet halk efkârı gözünde itibarını muhafaza ve devam ettirdiği müddetçe memlekete ve millete çok daha faydalı olabilir kanaatindeyim”, Yolcu, “Partiler Arasında”, *Babalık*, 12 Şubat 1948, Y. 38, S. 6920, s. 2.

amacına ulaşamadığı, bu beyannamenin yayınlanmasından bir gün sonra Cumhuriyet Bayramı'nda yapılan geçit resmine, Türk bayrağı ile birlikte CHP bayrağını göğüsleyen CHP üyelerinin yaya, atlı ve her türlü motorlu araçlarla katıldıkları ve CHP'li vatandaşların sevgilerini yalnız ellerinde taşıdıkları bayraklar ile değil, kalplerinde de taşıdıkları ifade edilmiştir⁷⁹⁰. Ekekon gazetesinde yayınlanan bu haber DP'yi destekleyen Akyokuş gazetesinde daha farklı anlatılmıştır. Gazetede habere göre; Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında geçit resmine katılan esnaf cemiyetlerinin otomobillerine CHP tarafından 25'er lira karşılığında zorla birer altı oklu bayrak astırılmıştır. Bu olayı daha önce haber alan DP Konya İl İdare Kurulu bayramdan bir gün önce yayınladığı bir beyanname ile bu hareketi protesto etmiştir. Ancak Konyalılar DP'den daha kurnazca hareket ederek CHP'ye ders verir bir mahiyette tehditle arabalarına altı oklu bayrağı asmalarına rağmen göğüslerine DP rozeti takmışlardır. Bu durumu gören CHP memurlarından biri bunları arabalarından indirmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. Büyük bir kalabalıkla geçen Demokratlar Konya halkının coşkun alkışları ile desteklenmişlerdir. Demokratların en önde taşıdıkları levhalar halkın takdirini kazanmıştır. İlk levhada “*Tahsisatı mestureden süslenmedik, Türk milletinin timsali yalnız kendisidir. CHP bu bayrama katılabilmek için binlerce lira sarf etmiş bunu da milletin kesesi olan tahsisat-ı mestureden karşılamıştır*” ifadeleri yazılmıştır. İkinci levhada ise, “*Türk milletinin timsali yalnız kendisidir. Hâlbuki CHP'liler Türk milletinin timsali İnönü'dür diyor*” ifadeleri yer almıştır. Haberde, Konya Valisi Şefik Soyer'in Demokratların 30 Ağustos ve Cumhuriyet Bayramlarını kutlamadığı belirtilmiştir⁷⁹¹.

Konya basınında DP'yi eleştiren bir başka gazeteci Fakih Özlen'dir. Fakih Özlen “*Akyokuşun Ardından*” başlıklı yazısında DP'nin yayın organı olan Akyokuş gazetesinin kapatılması konusunda DP'yi eleştirmiştir. Yazısında Akyokuşun vazifesini daha iyi yapmak ümidiyle, siyasi bir partinin emrine girmekte de tereddüt etmediğini ancak ne Konya halkının ne de DP'nin bu gazeteyi desteklemek fedakârlığını gösteremediğini, yarım milyonluk bir şehirde tutunmuş, isim ve şöhret yapmış bir gazetenin, tarafsızlık ve particilik gibi her türlü çareye başvurmuş olmasına rağmen sırf maddi sebeplerle kapanmaya mecbur bırakıldığını belirtmiştir. Ayrıca yazıda yarının milletvekilleri adaylarının dört sayfalık bir gazeteyi, maddi ve manevi imkanları ile ayakta tutamadıklarını bu yüzden de, çok daha büyük işler yapmak için oy istemeye haklarının olmadığını ifade ederek, muhalefetin Akyokuş gazetesini yaşatamadıkları için sitemde bulunmuştur⁷⁹².

⁷⁹⁰ Ekekon, 1 Kasım 1948, Y. 14, S. 2886, s. 1.

⁷⁹¹ Akyokuş, 1.11.1948, Y. 2, S. 172, s. 1-2.

⁷⁹² Fakih Özlen, “Akyokuşun Ardından”, *Babalık*, 14 Mayıs 1949, Y. 39, S. 7106, s. 1.

2.5.3. Ulusal Basında Yer Alan Yazıların Konya Basınına Yansıması

Konya’da CHP taraftarı basın, ulusal basında DP’ye yönelik yapılan eleştirilere dair yazı ve haberlere de iktibaslarda bulunan bir yayın politikası da takip etmiştir. Bu tür yazılara Ulus gazetesinde Nihat Erim tarafından kaleme alınan ve “*Onların Demokrathığı*” başlıklı makale örnek verilebilir. Erim, makalesinde ülkenin içinde bulunduğu manzarayı; “*Bir yanda memleketi çok partili demokratik sistem içinde gelişen bir düzenle yükselir görmek isteyenlerin gayretleri ve fedakârlıkları; öte yandan bu fırsattan istifade ederek ortaya çıkan bazı politikacıların mütemadiyen havayı kızgın tutma, vatandaşları iki zümreye ayırma hükümete idareye karşı kin ve nefret duyguları yaratma emeli ve ardından karmakarışık hücumları. Manzara budur*” sözleri ile ifade ettikten sonra muhalefetin memlekette siyasi tansiyonu her daim yüksek tutmak için çaba gösterdiğini ve ilk aylarda mecliste vazife yapar gibi davranan muhaliflerin, bir süredir meclisten ziyade dışarıda faaliyet göstermek niyetinde olduklarını belirtmiştir. Erim yazısının devamında Fuat Köprülü’nün, CHP’ye atfettiği asılsız bir düşünceyle CHP’nin siyasi hayatının sona erdiğini görmek arzusunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, dün dil inkılabını övüp, bugün saldıranların ileri gelen muhalif politikacı olarak rol oynadıklarını, “*...yirmi yıl tek partiye tek Şef’e methiyeler yazdıktan sonra hürriyet kahramanı kesilme niyetiyle, söz söyleyip yazı yazdıklarının*” vurgusunu yapmıştır. Erim, muhaliflere dikkatli olmalarını tavsiye ettikten sonra, vatandaşların onların her hareketlerini yakından takip ettiklerini, muhalefetin totaliter fikirler beslediklerini ortaya koydukça iktidar olma ihtimallerinin azaldığını ve böyle bir durum karşısında milletin, demokrasi kahramanlarının gerçek kimliklerini daha iyi anlayacaklarını belirtmiştir⁷⁹³.

Ulusal basında DP’nin faaliyetleri hakkında yazılan yazılar da Konya basınında yer bulmuştur. Akşam gazetesinde Necmeddin Sadak, “*DP’nin İlk Kongresi Münasebetiyle*” başlıklı yazısında, DP’nin ilk kongresinin ülkede başlayan geniş özgürlük ve halk egemenliği devrinin en önemli göstergelerinden biri olduğunu, yurdun her köşesinden gelen çeşitli parti temsilcilerinin, hiçbir engel ve kaygı olmadan devlet ve hükümet meseleleri hakkında diledikleri gibi konuştuklarını ve bu konuşmaların en göze çarpan özelliklerinden birisinin de düşüncede ve sözde sınırsız özgürlük olduğunu yazmıştır. Ancak Necmettin Sadak yazısının devamında DP’ye yönelik eleştirilerini de sıralamıştır. Örneğin, kongrede üyesi oldukları partinin programını unutanların ve eski şahsi kinlere kapılıp tarihe karşı nankörlük edenlerin bile çıktığını, Parti Başkanı Celal Bayar’ın hatırasını minnetle andığı ve bütün kongrenin ayağa kalkarak minnet ve şükran duygularını gösterdiği Atatürk hakkında kongrede ağır

⁷⁹³ Babalık, 1 Mayıs 1947, Y. 37, S. 6804, s. 2; Ayrıca Erim’in Ulus gazetesinde yer alan yazısı için bkz. Nihat Erim, “Onların Demokrathığı”, *Ulus*, 27 Nisan 1947, s. 1.

sözler söyleyenlerin çıktığını, DP programında ana prensip olarak yazılı olan “*Laik devlet*” esasının unutarak, ilkokullarda din dersi verilmesini isteyenlerin veya “*Devlet otoritesi diye bir şey yoktur, millet otoritesi vardır*” gibi sözler söyleyenlerin olduğunu ifade ederek bu durumu eleştirmiştir⁷⁹⁴.

CHP ile DP arasındaki mücadeleye Şevket Rado tarafından “*Prensiplerde Muhalefet*” başlıklı yazısında da kaleme alınmıştır. Rado yazısında partiler arasında mücadelenin iktidar olanlarla muhalefet arasında gerçekleşen bir çekişme değil, bir program mücadelesi olduğunun anlaşıldığını, CHP’nin programı ile DP’nin programı arasında esaslı bir fark olamamasından dolayı, iki partinin memleketi daha üstün refaha kavuşturacak sistemler üzerinde ciddi tartışmalara giremediklerini belirtmiştir. Ayrıca DP’nin antidemokratik saydığı kanunların değiştirilmesini istediklerini, iktidara gelmeden ilk iş olarak bunu yapacaklarını belirttiklerini ve CHP’nin de iktidara gelmeden önce bu kanunlarla ilgili Demokratlarla aynı fikirde olduklarını ifade etmiştir. Şevket Rado, Demokratların seçimde istedikleri “*gizli rey, açık tasnif sistemi*”nin, CHP kabul ettiği için kanunda değişiklik yapılmasının düşünüldüğünü, DP’nin baskı iddiaları karşısında hükümetin kanunları ve nizamları gözden geçirerek, demokratik anlayışa uygun olmayan hükümleri, muhalefetten bir itiraz gelmeden düzeltmeye çalıştıkları da belirtilmiştir. Yazının devamında ise CHP’nin, muhalefetin istediklerini yerine getirmekle kendi programına aykırı düşmediği, aksine DP’nin elindeki kozların günden güne azaldığını belirtmiştir. Kanunlardaki değişikliklerin kısa zamanda gerçekleştirilmesinde DP’nin rolünün ve hizmetinin de küçümsenemeyeceğini ifade etmiştir⁷⁹⁵.

2.5.4. DP’ye Yönelik Eleştirilere Cevap Mahiyetinde Yazılar

1946-1950 yılları arasında DP’nin muhalefette yer aldığı dönemde CHP mahfilleri tarafından sık sık eleştirilere maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun karşısında DP’liler de kendi argümanları çerçevesinde cevap vermeye çalışmışlardır. Konya’da DP’ye yönelik eleştirilerin en önemli savunucusu Akyokuş gazetesi olmuştur. Bu dönemde Konya’daki DP taraftarı tek basın kuruluşu olan Akyokuş’un haber ve yazıları önem arz etmektedir. Kendisini “*Demokrat*” olarak niteleyen Akyokuş gazetesi DP ileri gelenlerinin faaliyetlerini sık sık sütunlarına taşımıştır. 1948 yılında DP genel idare üyelerinden Adnan Menderes ve Refik Koraltan’ın Adana’da çok kalabalık dinleyici kitlesine hitap ettikleri haberi buna örnek verilebilir. Buradan hareketle DP’nin yalnızca Konya’daki faaliyetleri değil, ülke genelindeki faaliyetleri de haber konusu yapılmıştır. İşaret edilen haberde, Adnan Menderes’in; iktidarın

⁷⁹⁴ *Babalık*, 16 Ocak 1947, Y. 37, S. 6759, s. 1-3; Sadak’ın yazısı ilk kez 11 Ocak 1947’de Akşam gazetesinde yayınlanmıştır. Bkz. Necmeddin Sadak, “Demokrat Parti’nin İlk Kongresi Münasebetiyle”, *Akşam*, 11 Ocak 1947, Y. 29, S. 10141, s. 1-2.

⁷⁹⁵ Şevket Rado, “Prensiplerde Muhalefet”, *Babalık*, 26 Şubat 1948, Y. 38, S. 6926, s. 3.

denetlenmesi vazifesinin muhalefetin en önemli vazifelerinden birisi olduğu ve iktidarın icraatlarının millet tarafından bilinmesini sağlayabilmek için muhalefetin bunları göz önüne çıkarması gerektiğini ifade ettiği aktarılmıştır. Aynı habere göre; Refik Koraltan ise DP'nin kazandığı başarılarından bahsederek bunun bir veya birkaç kişiye mal edilemeyeceğini söylemiştir⁷⁹⁶.

Konya basınında CHP'nin DP'yi yıpratmaya yönelik politikalarına cevap niteliğinde yazılara da yer verilmiştir. Muammer Obuz, “*Halk Partisinin Taktiği*” başlıklı yazısında CHP'nin DP'yi yıpratma politikasının yanlış olduğunu, bundan vazgeçmesinin ve seçimleri yenilemesinin gerektiğini ifade etmiştir⁷⁹⁷.

Muammer Obuz “*Üçüncü Bir Parti Muvaffak Olamayacaktır*” başlıklı yazısında ise DP'nin güçlü bir muhalefet partisi olduğunu, bu partinin haricinde kurulması düşünülen partilerin halk tarafından kabul görmeyeceğini ifade etmektedir⁷⁹⁸.

⁷⁹⁶ Akyokuş, 16 Ocak 1948, Y. 1, S. 53, s. 2.

⁷⁹⁷ “Halk Partisi her şeye rağmen iktidarı muhafaza azmindedir. Şimdiye kadar kolay olmuştur. DP kurulana kadar en ufak bir çaba göstermeden seçilen mebuslar ile iktidar Halk Partisinin kucağına yerleşmektedir. DP partinin ortaya çıkışı ile senelerce Halk Partisinin elinde olan kahrını çeken iktidar Halk partisine nazlanmaya başladı. Demokratik gelişmenin şimdilik en önemli temsilcisi olan DP'nin zayıf olduğu bir durumda iktidar yine halk partisinin elinde kalmıştır. Gelecekte ne olacağını kimse kestiremiyor. Ancak yapılan tahminler DP lehinedir. Halk Partisi bu durumu bilmektedir ve iktidarın elinden gideceğine inanmaktadır. Halk Partisi zaman kazanmak ve bir süre daha hükümler olmak istemektedir ve parti mağlup olmuş durumdadır. Halk Partisi oyalama siyaseti ile zaman kazanarak DP'nin prestijini kırıp, gelir kaynaklarını yıpratarak tarihi bilinmeyen seçimlerde üstünlük sağlamak istemektedir. Halk partisi bu taktik ile aldanmaktadır ve yanlış yoldadır. CHP kuvvetli kalmak istiyorsa seçimi yenileyip muhalefeti ihtiyar etmelidir. Bu halk partisi için yegâne yoldur.” Muammer Obuz, “Halk Partisinin Taktiği” Akyokuş, 2 Ocak 1948, Y. 1, S. 47, s. 1

⁷⁹⁸ “Demokrasi yolunda ilerleyebilmek için demokrasinin vazgeçilmezi olan siyasi partilerin kurulup gelişmesi gerekmektedir. Ancak son iki yılda milli beraberliği bozmak yabancı emellere hizmet etmek amacıyla bazı parti taslakları bu aşamada çok partiden ziyade tek ve esaslı muhalefete dayanılmasının gerekliliğini göstermiştir. DP'nin kurucularının ve tüzüğünün sağlamlığı ve iktidara direnen ilk muhalefet parti oluşu gibi nedenlerinden dolayı başarılı olduğu bilinmektedir. DP içinde ihtilafların oluşu bu partiyi zayıflatmamış aksine DP deki temizleme hareketinden sonra DP'nin daha kuvvetli olduğunu ve memlekete layık çalışmalar yapacağını göstermiştir. Parti kurabilmek para kadar partiyi şahıslandırmayı da gerektirmektedir. Deneyimsiz bir avuç genç ile bir parti kurmak kolay değildir böyle bir partinin taraftar kazanması kolay değildir. Halk ve DP partileri dışında kalan ve tarafsızlıklarını söyleyenler halk nezdinde şüpheyle karşılanmaktadır. Bu karakterdeki kişilerin oluşturduğu üçüncü bir partiyi halk reddedecektir”, Muammer Obuz, “Üçüncü Bir Parti Muvaffak Olamayacaktır”, Akyokuş, 12 Nisan 1948, Y. 1, S. 90, s. 1-2; Üçüncü bir partinin kurulması meselesi önemli bir tartışma konusu olmuş ve DP çevreleri partinin kuruluşundan ziyade kurulma şekline karşı çıkmışlardır. Samet Ağaoğlu, “*Demokrat Parti Daima Daha Kuvvetlidir*” başlıklı yazısında ülkede üçüncü bir partinin kurulmasının DP'nin başarısı olduğunu ancak yeni bir parti kurulurken bunun DP'yi bölerek yapılamayacağını belirtmek suretiyle bu duruma tepki tepki göstermiştir. Bahsedilen yazı Akyokuş gazetesinde şu şekilde yer bulmuştur: “Demokrat Parti rejimi değiştirmiş ve müteaddit partilerin kontrol ve murakabesine dayanan idare tarzını memlekete getirmiştir. Zaten Demokrat Parti'nin ana gayesi de budur. Bundan dolayı üçüncü bir partinin kurulması da Demokrat Partinin bir başarısı sayılmaktadır. Ancak üçüncü bir partiyi DP den kopararak oluşturmaya çalışmak hiç de ahlaki sayılamayacak bir harekettir. Üçüncü parti kurmak isteyenler program ve tüzüklerini hazırlayarak milletin önüne çıkarlar. İsteyenler vatandaşlarda bu partiye destek verebilirler. DP içinden de bu partiye geçmek isteyenler geçebilirler. Ancak DP parçalamak bölmek için DP'den unsur ve malzeme koparabileceklerini düşünenler yanılmaktadırlar. Demokrat Parti etrafında bulunanlar Türk milletinin çoğu uzun yıllar dürüst politikanın hasretini çektikten sonra memleketin geleceğini teslim edecekleri Demokrat Parti'yi oluşturmuşlardır”, Samet Ağaoğlu, “Demokrat Parti Daima Daha Kuvvetlidir”, Akyokuş, 19 Mart 1948, Y. 1, S. 80, s. 1.

Muammer Obuz “*Meydan Demokrasisi ve Kulis Arası İktidarı*” başlıklı yazısında bazı yazarların DP’nin son mitinglerini kötülediklerini, yapılan faaliyetlere demokrasi değil de Meydan demokrasisi adını vermelerini eleştirmiştir. Gerçek demokrasinin aslında meydan demokrasisi olduğunu ancak halkın bir yığın olarak değil de milletin ve memleketin sahibi ve efendisi olarak görülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yazının devamında “*Halk ve Hak konuştuğu millet iradesi hâkim oldukça memlekette demokrasi yaşayacaktır. Hakiki demokrasi meydan demokrasisidir; ancak hakiki iktidar kulis iktidarı değildir*”⁷⁹⁹ ifadeleri ile millet iradesinin önemine değinerek DP’ye yönelik yapılan eleştirilere cevap vermiştir. Yine Muammer Obuz “*Muhalefetin Kısmi Seçimlere Katılmaması-2*” adlı yazısında da seçim kanunu ile ilgili olarak bir taraftan DP ile CHP arasındaki anlaşmazlıklardan bahsetmiş, diğer taraftan seçim öncesi ülkede esen gergin havadan DP’nin sorumlu tutulmasını eleştirmiştir⁸⁰⁰.

Akyokuş’ta DP’ye yapılan eleştirilere karşı cevap niteliğinde başka bir yazıda Tarık Kozbek tarafından kaleme alınmıştır. Tarık Kozbek, “*Muvazaa İddiaları Karşısında*” başlıklı yazısında DP’nin CHP ile anlaşarak, DP’ye zarar verdiği yönünde Millet Partisi’nin eleştirilerinin gerçekte ilgisi olmadığını vurgularken, diğer taraftan da memlekete zararları olmasına rağmen, hizmetlerinin de olduğunu belirttiği CHP’nin ıslah edilerek devamının sağlanmasının gerekliliğinden bahsetmiştir⁸⁰¹.

⁷⁹⁹ Muammer Obuz, “Meydan Demokrasisi ve Kulis Arası İktidar”, *Akyokuş*, 7 Haziran 1948, Y. 1, S. 114, s. 1

⁸⁰⁰ “...DP seçim kanunlarına karşı yüzbinlerce vatandaşın katılımı ile yapılan protesto mitinglerinde milletin neyi istediği ve kimi istemediği açıkça görülmüştür. DP’nin seçimlere girmeme kararı nasıl bir etki yaratacak ve Demokrasi ilerleyişinde Büyük Türk milletinin zora ve sıkıya iktidarın ısrarına tepkisi ne olacaktır. Türk milleti iktidarın beklediği neticelerin gerçekleşmesine imkân vermeyecektir... Cumhurbaşkanı İnönü’nün seçim bölgelerinde seçim kanunu lehine konuşacağı söylentileri ümitsizlik yaratmıştır. Böyle bir durumda seçimlere girmeme kararı alan DP’yi fırtınalı havaların ve gerginliklerin sorumlusu gibi göstermek haksızlıktır. DP’yi verdiği karardan dolayı suçlayan ve Celal Bayar’ı konuşmaları ile töhmet altında bulunduranların samimiyetlerinden şüphe edilmektedir”, Muammer Obuz, “Muhalefetin Kısmi Seçimlere Katılmaması-2”, *Akyokuş*, 30 Temmuz 1948, Y. 1, S. 137, s. 1.

⁸⁰¹ “Son aylarda DP den çıkartılan ve çıkanlar sebep olarak Parti başkanı Celal Bayar ile kuruculardan Köprülü ve Menderes’in Sayın devlet başkanı ve CHP ile anlaşarak Halk Partisi lehine DP faaliyetlerini felce uğrattıklarını kendileri bu duruma boyun eğmedikleri için de partiden çıkartıldıklarını delil göstermeden iddia etmişler ve DP’ye dâhil olanlarla müzahir olanların milletin zihninde şüpheler uyandırarak partiyi yıkmaya çalışmışlardır. En son Fevzi Çakmak’ın imzasını taşıyan Millet Partisi takdimnamesinde DP’nin artık muhalefeti temsil edemeyeceğini, hakiki muhalefetin ise Millet Partisi tarafından yapılacağı ileri sürülmektedir. Celal Bayar Çeşmedeki toplantıda ise bu iddialara cevap vererek bu isnatları yalan asılsız olduğunu söyleyerek şiddetle reddetmiştir. Bu nutka verilen cevaplarda muvaza iddiasında ısrar edilmiş ve bu sefer de 3 Nisan 1948 tarihli Tasvirde neşrettiği makalesinde Hamdullah Suphi Tanrıöver iddiaya delil olarak gösterilmekte, Bayar ile arkadaşlarının millet için külfet olacağından seçimin yenilenmesine taraftar olmadıklarını, halk partisinin yıkılmasını istemediklerini, İnönü’den başka kimsenin devlet başkanlığı görevine layık olmadığını beyan ettikleri CHP ile işbirliği yapıp millete ihanet ettikleri hikâye edilmektedir. Bu hadisenin tek şahidi olan Tanrıöver beyanlarında iddiaları yalanlamıştır... Bu kişiler yakın zamanlara kadar seçimlerden dolayı Demokrat saflarının önünde feryat ediyorlardı Halk tam bir seçim emniyeti sağlamayan bir seçim kanunu mevcut iken yeni bir seçimi istemenin manası yoktur... Halk partisinin tamamen yıkılıp siyaset sahasından çekilmesi hem memleketin hem de DP’nin zararına... CHP’nin çeyrek asırlık ömründe memlekete bir hayli zararı dokunmasına rağmen bir hayli hizmete de olmuştur... Bu partiyi ortadan kaldırmaktansa onun ıslahını millet yolunda çalışabilecek hale gelmesini temin etmek gerekir. DP şuurlu ve insanca bir muhalefet yapmakta bu

Konya basınında DP'nin yıl dönümü dolayısıyla çıkan “*Yıl Dönümümüz*” başlıklı yazıda ise 7 Ocak 1949 tarihinin DP'nin kuruluş yıldönümü olduğu, bu tarihte bir yaşına giren DP'nin memlekete beraberinde getirdiği demokrasi havasıyla daima ileri doğru yürümek ve Türk milletini layık olduğu yaşama şartlarına ve hürriyetlere ulaştırmak için, yeni yaşının verdiği sevinçle, amaçlarına ulaşma kararını yurdun her köşesinde yaptığı törenlerle bir defa daha gösterdiği ifade edilmiştir. Ayrıca kurulduğu günden, yeni yaşına girdiği bugüne kadar DP'nin yurda getirdiği yeniliklerin iktidarın bile inkâr edemeyeceği bir şekilde Türk milletinin, bütün cihan milletlerinin gözü önüne iftiharla serilebileceği ve kötü idare ve müstebit hükümetlerin Türk milletine nelere mal olduğunun yakın tarihte canlı örneklerle görüldüğü belirtilmiştir. Bütçeyi iflasa sürükleyen, vergileri milletin sırtına ağır yük haline getiren idare ve hükümetlerin yıllarca çekilen kahrının cumhuriyet inkılabıyla beraber gelen demokrasi inkılabıyla hafifletilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir⁸⁰².

Ziya Barlas ise DP'nin demokrasi yolundaki prensiplerini konu edindiği, “*Doğru Çalışma İle Hak Elde Edilir*” başlıklı yazısında, DP'nin üç senelik çalışması ile bugünkü başarısına eriştiğini, partinin memleketin gelişmesi için faydalı olacak demokrasi davasını da halletmiş olduğunu ve senelerdir geri zihniyet ve ihmal yüzünden Türklerden başlayan medeniyetin, başkalarına mal olduğunu belirtmiştir. Yazısının devamında ise şu ifadelerle yer vermiştir: “*Bizde doğan kültür garba ışık vermiştir. DP karşısına çıkacak müşkülleri mantıkla yere serdikten sonradır ki, hedefine ulaşması bir an işi olacaktır. Hakikatlerin müdafaasını yapacak doğru fikirlere hürmet birinci vazifemizdir. Demokrasi esaslarını baltalayacak olan her türlü fikir ve teessürüne meydan verilmemesi için bütün kudretiyle mücadele etmek DP'nin yegâne parolasıdır*”⁸⁰³.

Yeni Konya gazetesindeki “*Sevgi Esas Olmalıdır*” başlıklı yazıda ise partiler arası ilişkilerde yeniden gergin bir ortamın oluştuğu ve bunda hedefin DP olduğu belirtilmiştir. Ayrıca iktidar partisinde önemli şahsiyetlerin olduğu gibi, DP'nin içinde de memleketin idaresi, kalkınması ve ilerlemesi yolunda iyi niyetler, fikirler taşıyan insanların bulunduğu ifade edilerek, DP'nin desteklendiği görülmektedir⁸⁰⁴.

2.5.5. Konya Basınında CHP-DP Mukayesesine Dair Yazılar

Konya gazetelerinin sütunlarında zaman zaman CHP ile DP'nin mukayesesine de yapılmıştır. Muammer Obuz CHP ile DP'den yapılan istifaları konu edinmiş ve yazılarında

yoldan yaklaşmaktadır”, Tarık Kozbek, “Muvazaa İddiaları Karşısında”, *Akyokuş*, 3 Eylül 1948, Y. 1, S. 151, s. 2-3.

⁸⁰² “Yıl Dönümümüz”, *Akyokuş*, 7 Ocak 1949, Y. 2, S. 200, s. 1.

⁸⁰³ Ziya Barlas, “Doğru Çalışma İle Hak Elde Edilir”, *Akyokuş*, 16 Şubat 1949, Y. 2, S. 215, s. 1.

⁸⁰⁴ “Sevgi Esas Olmalıdır”, *Yeni Konya*, 1 Ağustos 1949, Y. 1, S. 59, s. 1.

her iki partinin karşılaştırmasını yapmıştır. “İfratın İnkırazı” başlıklı yazısında CHP’de “ifratçı” kişilerin Recep Peker hükümetinin çöküşüne neden olduklarını böylece partilerini olumsuz etkilediklerini belirtmiştir. Buna karşılık DP içinde İstanbul Parti başkanı Kenan Öner’in istifasının da bir ifrat örneği olduğunu ancak “ifratçı bir zümre” olmadığı için bu durumun DP’yi etkilemediğini, sadece kişiye özel kaldığını ifade etmiştir.⁸⁰⁵ Muammer Obuz, “Siyasi Kovalamaca”⁸⁰⁶ başlıklı her iki partinin karşılaştırmasını yaptığı başka bir yazısında DP’lilerin memleketin birçok yerine seyahatler düzenleyerek halkın sorunlarını dinlediklerini, buna karşılık daha önceleri aynı tutumu sergilemeyen CHP’li milletvekillerinin seyahatlerinde sadece geçmişlerini müdafaa yolunu seçtiklerini belirtmek suretiyle her iki parti arasında karşılaştırma yapmıştır.

DP Konya İl Başkanı Fahri Ağaoğlu, “DP Programının Nasıl Olmasını İstiyoruz?” başlıklı yazısında DP’nin birinci ve ikinci il kongrelerinde okunan ve büyük kongreye sunulan teklifinde; DP’nin programına eleştiriler yapıldığını ancak DPnin kurulduğunda Cemiyetler Kanununun bazı hükümlerinin kabul edilmesinin DP ile CHP programlarının aynı olduğu anlamına gelmediğini belirtmiştir. Ayrıca partilerin bu esaslara verdikleri anlam ile parti programlarının birbirinden ayrıldığını ve DP’nin programının CHP’nin programından daha iyi olduğunu ancak tam olarak ihtiyaçlara cevap veremediğini⁸⁰⁷ belirtmek suretiyle her iki partinin hem kıyaslamasını yapmış hem de her iki partinin eksikliklerini dile getirmiştir.

Fakih Özlen de “Partilerimiz ve Zaafları” adlı yazısında her iki partiyi karşılaştırmış ve partilerin eksikliklerini ifade ederek eleştirmiştir. Yazısında CHP milletvekilleri içinde birlik olmadığını, Konya’nın Cumhuriyet döneminde bu nedenle ihmal edildiğini ifade etmiştir. DP için yaptığı değerlendirme de ise partinin programının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yazısının devamında partiler arasındaki karşılaştırmalara devam ederek

⁸⁰⁵“Siyasi hayatta itidali kullanmak önemlidir. Bunu kullanamayanlar mağlup olmaya mahkumdurlar. Demokraside itidal esastır. Halk Partisinin müfritleri Recep Peker kabinesinin sukutunu ve bu parti içinde çöküntüyü hazırladılar. Bu zümredeki ifratçı kişilerin varlığı sadece Recep Peker ve kabinesinin düşmesine neden olmamış aynı zamanda topluluğu da etkilemiştir. DP de ise İstanbul Parti Başkanı Kenar Öner’in istifası ise bir ifrattır ancak burada ifratçı bir zümre olmadığı için zarar kişiye özel kalmış, Bu durum partiler arasındaki müfritlerin ve Halk Partisindeki ifratçı zihniyetin devam ettiğini göstermektedir. Memleket menfaatleri için cemiyet düzenini bozan menfaatperest şahsiyetlerin ve düşüncelerin var olmaması gerekmektedir”, Muammer Obuz, “İfratın İnkırazı”, *Akyokuş*, 19 Ocak 1948, Y. 1, S. 54, s. 1.

⁸⁰⁶ “Demokrat Parti kurulduğu günden beri memleketin birçok yerine seyahatler düzenlemiştir Oysa Halk Partili milletvekilleri ise Ankara-İstanbul arasında gidip gelirken daha sonra onlarda DP’ liler gibi seyahate çıktılar ancak her iki parti arasında farklar vardır. DP gezilerinde halkın dertlerini dinlemiş ve olumlu cevaplar verilmeye başlamışlardır. Halk Partililer ise geçmişe dayanarak pasif müdafaa da bulunmaktadır. Halk Partili Hilmi Uran ile DP başkanı Celal Bayar Yozgat ziyaretine gitmiş orada halkın Celal Bayar’a yaptığı tezahüratı Hilmi Uran parti binasının penceresinden dinlemiştir. Bu durum halk nezdinde DP’nin kovaladığını Halk partisinin kaçtığını göstermektedir”, Muammer Obuz, “Siyasi Kovalamaca”, *Akyokuş*, 4 Şubat 1948, Y. 1, S. 61, s. 1.

⁸⁰⁷ Fahri Ağaoğlu, “Demokrat Parti Programının Nasıl Olmasını İstiyoruz?”, *Akyokuş*, 17 Mart 1948, Y. 1, S. 79, s. 2.

CHP'nin aydınları içine alan topluluk partisi olmasına karşın, DP'nin CHP'den arta kalan kişileri bünyesine aldığı, seçici olmadığını ve bu nedenle dağınık bir parti olduğunu belirtmiştir. Nitekim Fatih Özlen'e göre CHP'yi ayakta tutan teşkilatlı ve mali kaynaklarının yeterli olmasıdır. Buna karşın DP ani olarak kurulmuş ve elindeki fırsatları kaçırmaktadır.⁸⁰⁸

Babalık gazetesinde Yolcu imzasıyla çıkan, “*Bugünden Yarına*” başlıklı yazıda CHP ve DP başarıları ve hizmetleri bakımından karşılaştırılmıştır. Yazıda muhalefetin “*şuurlu ve insicamlı gidişi*” karşısında CHP'nin de derlenip toplanmaya başladığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, CHP'nin hizmetlerinin inkâr edilemeyeceği gibi, DP'nin başarılarının da küçümsenemeyeceği, yarının nesillerine, kin ve nifak havası esen bir vatan değil, her bakımdan emniyet ve huzur veren bir miras bırakmanın mesuliyetinin her iki partinin de düşünmesi gerektiğini ifade edilmiştir.⁸⁰⁹

DP taraftarı Akyokuş gazetesinde yer alan “*Kanaatların Tebellürü Bakımından*” başlıklı yazıda tek parti sisteminden, çok partili demokratik idareye geçilerek ileriye doğru adım atıldığı ve elde edilen neticenin büyük ve önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bir zamanlar CHP içinde oluşan müstakil gruba karşılık, parti içinde farklı grupların temsil edildiğini görmenin yeterli olduğu ve böyle bir ortamda DP'nin ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Programlarında belirgin farkların olmadığı ifade edilen iktidar ve muhalefet partilerinin olması da yeterli görülmemiş, bu yüzden programlarında belirgin farklılıklar olan partilerin mevcut olması ile asıl amaca ulaşılmış olacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda en önemli özelliği milliyetçiliği olan ve din konusunda da farklılık sunacağı tahmin edilen Hamdullah Suphi Tanrıöver'in partisinin gerekli olduğu belirtilmiştir.⁸¹⁰ Konya basınında bir taraftan farklı görüşlerden yeni partilerin doğmasının önemi ve gerekliliğinden bahsedilirken, diğer taraftan partiler arasında da karşılaştırmaların da devam ettiği görülmektedir. Örneğin Muammer Obuz, “*İstifaların Manası*” adlı başka bir yazısında CHP'den ve DP'den yapılan istifaların sebepleri üzerinde dururken, istifaların partilere vereceği zararlardan partilerin nasıl

⁸⁰⁸ “Halk Partisi tanım, prensip, program ve diğer özellikler bakımından kâğıt üzerindeki parti tanımına tıpatıp uymaktadır ancak görünüşte birlik olmayan mücadelesini şahsi yapan kişilerin partisi olmuştur. Halk partisinin milletvekilleri arasında bir birlik bir ahenk yoktur. Konya'nın Cumhuriyet dönemlerinde ihmal edilme nedenlerinden biri de budur. Mebuslar arasında bir birlikteliğin olmamasıdır. DP 'ye baktığımızda ise onların durumu daha da zayıftır. Ayrıca bu partide iki önemli aksaklık ta vardır. Birincisi DP programının kısır ve hasta doğmasıdır. İkincisi münevverleri Halk partisinin yıllardır kanatları altına alması onlardan geriye kalanların DP içinde yer almasıdır. Seçimlerin erkene alınması Demokrat Partinin taraftar kazanmak için iyiye kötüye bakmamasına sebep olmuştur. Böylece DP, Halk partisi gibi topluluk partisi değil dağınıklık partisidir. Halk partisini ayakta tutan teşkilatlı olması ve mali kaynaklarının olmasıdır. DP ise halkın aynı isimlerden aynı laflardan bıkması sonucu ani olarak oluşmuştur. Ancak DP elindeki fırsatları kaçırmaktadır”. Fakih Özlen, “Partilerimiz ve Zaafı” *Akyokuş*, 17 Mart 1948, Y. 1, S. 79, s. 1.

⁸⁰⁹ Yolcu, “Bugünden Yarına”, *Babalık*, 7 Aralık 1948, Y. 38, S. 7042, s. 1.

⁸¹⁰ “Kanaatların Tebellürü Bakımından”, *Akyokuş*, 5 Ocak 1948, Y. 1, S. 48, s. 1

etkileneceklerini belirterek bu hususta her iki partinin karşılaştırmasını yapmıştır⁸¹¹. Ayrıca muhalefet partilerinin ilgilerinin genelde İstanbul ve Ege'ye olduğu, Konya'daki kuraklıktan, bölgenin sıkıntılarından hiç konuşmadıkları, buna rağmen iktidarın üreticinin yemeklik ve tohumluk buğday ihtiyacını karşılamak suretiyle verdiği sözü tuttuğu ifade edilmiştir⁸¹².

2.5.6. Konya Basınında DP-CHP Arasında Uzlaşmaya Dair Yazılar

Konya basınında iktidar partisi ile DP arasında bazı konularda uzlaşmanın olduğu, dış politikada DP'nin CHP'yi desteklediğine dair haberler yer almıştır. *"Sovyetlerin Notası Üzerine DP Hükümetle Tamamen Müttehit Hareket Edeceğini Bildirdi"* başlıklı habere göre DP, Sovyet Maslahatgüzarı tarafından 8 Ağustos 1946 tarihinde Dışişleri Bakanlığına gönderilen Boğazlar hakkındaki notanın ülkenin bağımsızlığı ve egemenliği esasına aykırı olduğunu ve bu notada ileri sürülen tekliflerin milletin hiçbir ferdi tarafından kabul edilemeyeceğini belirttiği ifade edilmiştir. DP bu münasebetle programında da belirtildiği gibi, ülke bağımsızlığına karşı olacak en küçük teşebbüsü dahi kabul etmeyeceğini ve hükümetle tamamen birlikte hareket etmek azminde bulunduğunu beyan etmiş olduğu belirtilmiştir⁸¹³. Yine gazetenin aynı sayfasında yer alan *"Memleketin Derin Bir Sükûna İhtiyacı Var"* başlıklı yazıda ise dünyanın henüz barışa kavuşmadığı bir ortamda iktidar ve muhalefetin uzlaşma yolunu seçerek, ülkenin ilerlemesi için çalışmaları gerektiği ve yakın tarihten de ders alınarak tutulacak yolun barış içinde ilerleme yolu olduğu belirtilmiştir⁸¹⁴.

CHP ve DP işbirliğini konu alan yazılardan bir kısmı ise Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi konusunda varılan mutabakatla ilgilidir. Bu açıdan her iki partinin de ülkede demokrasiyi yerleştirmek için işbirliği içinde olmaları gerektiğini ifade eden yazılar da yazılmıştır. Nitekim Ziya Barlas bu amaçla yazdığı *"Türk ve Demokrasi"* başlıklı yazısında şu ifadelerle yer vermiştir: *"Yolculuğumuz çetin ve yorucudur. Elele verip tehlikeleri birer birer bertaraf etmek zorundayız. Demokrasi umdeleri lüks mahiyetinde kayıtlarda ve*

⁸¹¹ "Halk Patisinde önemli bir yeri olan Halk Partisinden istifa eden Hamdullah Suphi Tanrıöver ile İstanbul DP başkanı olan Prof. Kenan Öner'in görevinden ayrılması partiler içinde ahenksizliğin olabileceğine dair bazı kanaatler uyanmasına neden olmuştur. CHP ve DP de fikir ayrılıklarının hüküm sürmesi ve bu farklılıkların da her iki partide önemli hadiseler doğurabileceği sonucuna varılmıştır. Önemli olan partilerinden ayrılan bu kişileri bu ayrılığa götüren nedenlerin ne olduğudur. Hamdullah Suphi'yi Halk Partisinden ayıran neden kendisinin Demokrat ruhlu olması ve Halk Partisinde var olan antidemokratik havanın kendisini boğabileceği endişesidir. Kenan Öner'in istifası gariipsenen bir olay olmuştur. Demokrat Partinin başında bulunanlar basiretli ve memleket meselelerini her şeyin üstünde tutan kişilerdir. Kenan Öner ise zaman zaman fevri hareket eden şahsi kararlarında direnen biridir. Onun başkanlıktan ayrılması DP' nin yürüyüşünde bir ayak değiştirmedir. HP 'den ayrılmalar bir çözülme, DP den ayrılma ise bir kuvvetlenmedir. Çıkan sonuçta ise Halk Partini çözüleceği Demokrat Partinin ise kuvvetlenerek bütün partileri birleştirip hedefine ulaşacağıdır", Muammer Obuz, "İstifaların Manası", *Akyokuş*, 12 Ocak 1948, Y. 1, S. 51, s. 1.

⁸¹² *Babalık*, 7 Eylül 1949, Y. 39, S. 7187, s. 1.

⁸¹³ "Sovyetlerin Notası Üzerine Demokrat Parti Hükümetle Tamamen Müttehit Hareket Edeceğini Bildirdi", *Selçuk*, 14 Ağustos 1946, Y. 1, S. 80, s. 1.

⁸¹⁴ "Memleketin Derin Bir Sükuna İhtiyacı Var", *Selçuk*, 14 Ağustos 1946, Y. 1, S. 80, s. 1.

fikirlerde bahsedilmiş bulunmaktadır. Tatbikatta hangi demokratik mevzuatımız insan hak ve hürriyetini sağlayacak durumdadır? Bu yolda daha çok geriyiz. Bunları bir sıçrayışla geçmek imkânını ancak iktidarın ve muhaliflerin anlaşarak birlikte yapacakları tam demokratik kanunlarla süratli olarak aşmak mümkündür. Aksi halde iktidar partisinin engelleri bu manileri aşmak için bir sürü zaman kaybına meydan vermiş olur... DP üç senelik mücadelesinde birçok demokratik hakları bin müşkülâtla birer birer meydana çıkarmıştır”⁸¹⁵.

Akşam Gazetesinde yer alan “Görmek İstedğimiz Manzara” başlıklı yazı Babalık gazetesinin sütunlarında yer almıştır. Yazıda Mecliste CHP’li bir kısım vekiller tarafından Köy Enstitüleri tenkit edilirken, DP’li bir milletvekilinin bu kurumları övmesi örnek verilerek, siyasi partilerin arasında düşünce ve görüş ayrılıklarının olduğu gibi, bazı meselelerde görüş birliğinde olmalarının da doğal olduğu belirtilmiştir. Yazıda ayrıca muhalefetin hükümeti tenkit ederken, faydalı icraatlarını desteklediği, iktidarın da muhalefetin eleştirilerini ve itirazlarını dikkate aldığı takdirde siyasette ılımlı bir havanın eseceği ve çok partili siyasi hayata daha çabuk alışılacağı ifade edilmiştir⁸¹⁶.

2.5.7. DP’lilere Yönelik Baskıların Basına Yansımaları

Konya basınında DP’lilere yapılan baskıları konu alan yazılara da yer verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde yer alan “Tazyik Artmış” başlıklı yazı Babalık gazetesinin sütunlarında yer almıştır. Bu yazıya göre DP merkezine yurdun dört köşesinden tazyik ve tehdit şikâyetlerinin gelmeye başladığı ve DP liderlerinin CHP’li vatandaşlardan değil, hükümet kuvvetlerinden şikâyetçi oldukları belirtilmiştir. Yazıda ayrıca DP ileri gelenlerinin jandarma ve polis kuvvetlerinin tarafsız olması gerektiğini istedikleri, hükümetin DP

⁸¹⁵ Ziya Barlas, “Türk ve Demokrasi”, *Akyokuş*, 11 Şubat 1949, Y. 2, S. 213, s. 1.

⁸¹⁶ “Geçen gün Millet Meclisinde Bazı Milletvekilleri Köy Enstitülerini tenkit yollu sözler söylediler. Her şey tenkit edilebilir. Bir parti içinde dahi bu hak en geniş şekilde dahi kullanılmalıdır. Köy enstitüleri CHP hükümetlerinin en şerefli, en övülecek eserlerinden biri olmakla beraber bunları beğenmemek de mümkündür. Daha iyilerin özleyenlerde çıkabilir. Bizim maksadımız Köy enstitülerinin lehinde veya aleyhinde bulunmak değildir. Üzerinde durmak istediğimiz nokta başkadır. Mecliste bu mesele ortaya çıktığı zaman DP’den den bir mebus kürsüye gelerek Köy Enstitülerini övmüş, faydalarını anlatmıştır. CHP üyeleri bu sözler üzerine DP ‘li milletvekilini alkışlamışlardır. Böyle bir hadise Millet Meclisinde ilk defa oluyor. Fakat millet bunu sık sık görmek istiyor. Karşılıklı iki parti, bir birinin gözlerini oymaya çalışan, birbirlerine sövüp sayan insanlar demek değildir. Karşılıklı siyasi partilerin birçok düşünce ve görüşleri arasında ayrılıklar olabilir. Fakat bazı meselelerde görüş birliğinin belirmesi de olağandır. Hatta öyle ahval olur ki hükümetin meclise getirdiği bir kanun da muhalefet partisinin istediği değişiklik CHP tarafından desteklenir. Muhalefet, hükümetin ve ekseriyetin her dediğini kötülemek manasına gelmediğine göre, DP’de zaman zaman hükümetin iyi işlerinde oy vermekte Halk Partisi ile birleşecektir. Muhalefet partisi, hükümeti kontrol ve tenkit etmekte göstereceği dikkat ve şiddet derecesinde faydalı icraatta işbirliği ve teşvik zihniyetini esirgemezse, diğer taraftan Halk Partisi ve hükümeti muhalefetin haklı itirazlarını insafla dinler ve göz önünde tutarsa iki partili parlamento hayatına pek çabuk alışırız ve bu hayatın iyiliklerinden istifade ederiz. Milletim görmek istediği manzara budur.” “Görmek İstedğimiz Manzara”, *Babalık*, 10 Eylül 1946, Y. 36, S. 6707, s. 1; Halkçı, “Görmek İstedğimiz Manzara”, *Akşam*, 5 Eylül 1946, Y. 28, S. 10016, s. 1.

mensuplarına yönelik yapılan saldırılara göz yumduğu düşüncesinin muhalefet cephesinde hâkim olduğu belirtilmiştir⁸¹⁷.

“*Hiç Beğenmedik Allah Tekerrüründen Bizi Masun Bıraksın*” başlığı ile verilen başka bir habere göre Sille’li bir vatandaşın Akyokuş gazetesinin yazıhanesine gelerek başından geçenleri anlattığı olaya göre; Sille ilkokulunun okul aile birliği toplantısına gelen bucak müdürü Nazmi Toker Demokrat olduğunu söyleyen vatandaşa ayağa kalkmasını ve kendisini selamlamasını aksi takdirde kendisini dışarı atacağını söyleyerek tehdit etmiştir. Sille’li vatandaş bu gibi durumlarla Demokratların karşılaştığını belirtmiştir⁸¹⁸.

“*Jandarma Dayak mı Atıyor*” başlığı ile verilen bir başka haberde; Ilgın’dan alınan bir mektupta Ilgın’a 50 km mesafede bulunan ve halkın isteği ile yeni kurulan Derbent Karakolundaki jandarmaların ve bu karakola bağlı bekçilerin haklı ya da haksız özellikle DP’lileri çeşitli bahanelerle karakola götürüp dövdükleri ve son günlerde bu dayak olayına Çiğil karakolunda da başlanmış olduğunun belirtildiği bilgisi verilmiştir. Mektupta ayrıca bu hadiselerin başka hadiseler için bir başlangıç olmasından endişe duyulduğu, Valinin ise bu olayların üzerinde dikkatle durulacağını bildirdiği ve bu olayların çıkmasına sebep olan Çiğil bucak müdürü hakkında soruşturma başlatılmasının ümit edildiği belirtilmiştir⁸¹⁹.

Karaman ilçesinde de DP’lilere yönelik baskının olduğuna dair haberler de basına yansımıştır. “*Kaymakamında Yaptığı Doğru İse*” başlığı ile verilen haberde; Karaman’ın Kamen köyünden birçok DP’li vatandaşın kaymakam tarafından sebepsiz yere Karaman’a çağırılarak, evlerindeki silahları teslim etmeleri için baskı yapıldığı ve çağırılan bu kişilerin nezarete tutulduğu belirtilmiştir⁸²⁰.

Kayseri’deki DP’li vatandaşlara yapılan baskılara Konya basınında yer verilmiş ve bu konuda iktidara eleştiriler yöneltilmiştir. “*Taş Arabasına Koşulan Vatandaşlar İçin Hükümetten İzahat İsteniyor*” başlıklı haberde; Kayseri’nin Bünyan ilçesinin Elbaş bucağında DP’ye mensup vatandaşların yol işlerinde zorla çalıştırıldığı ve bunlardan ikisinin bucak müdürünün emriyle karakolda dövülerek taş yüklü bir arabaya hayvan yerine koşuldıkları ifade edilmiştir. Habere göre bu hadise Kayseri’de ve ülke genelinde nefretle karşılanmış, Kayseri Milletvekillerinden Kamil Gündesen, TBMM’ye bir sual takriri vererek hükümetten izahat istemiştir. İçişleri bakanı tarafından cevaplandırılması beklenen bu takrirden; “*Bucak müdürü tarafından iki vatandaşa taş taşıtırılmış mıdır? Bu suçlar işlenmişse bucak müdürü*

⁸¹⁷ “Tazyik Artmış” (Cumhuriyet), *Babalık*, 13 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6683, s. 1.

⁸¹⁸ “Hiç Beğenmedik Allah Tekerrüründen Biz Masun Bıraksın”, *Akyokuş*, 2 Şubat 1948, Y. 1, S. 60, s. 2.

⁸¹⁹ “Jandarma Dayak mı Atıyor? ”, *Akyokuş*, 31 Mart 1948, Y. 1, S. 85, s. 1.

⁸²⁰ “Kaymakamında Yaptığı Doğru İse”, *Akyokuş*, 5 Nisan 1948, Y. 1, S. 87, s. 1

ve suç ortakları hakkında ne gibi muamele yapılmıştır? Bu günkü durum nedir?” soruları sorulmuştur⁸²¹.

Karaman’da DP eski başkanı Avni Atar aleyhinde açılan davanın haksızlığının basına yansması CHP’nin eleştirilmesine neden olmuştur. “*Komiserin Açtığı Dava*” başlığı ile verilen habere göre; DP eski başkanı Avni Atar aleyhine bir komiser tarafından “*döğmek ve ölümle tehdit etmek*” iddiası ile açılan davaya 11 Kasım 1948 günü Asliye ceza mahkemesinde bakılmıştır. Bir bahane ile karakola çağrılan Avni Atar’ın komiserin üzerine hücum ederek döğdüğü ve “üç gün kaldı” demek suretiyle bu kişiyi ölümle tehdit ettiği iddia edilmiştir. Savunmasını Muammer Obuz’un yaptığı Avni Atar, Komiseri döğüp tehdit etmediğini, sebepsiz yere karakola çağrıldığını, komiserin aniden üzerine çullandığını ve bu esnada omuzlarındaki apoletlerini söken komiserin feryada başlayarak polisleri çağırıp zabıt tutturduğunu belirtmiştir. Müdafî avukatı uzun izahlardan sonra hadisenin tertiplendiğini söyleyerek Avni Atar’ın beratını istemiştir. Mahkeme Avni Atarın ölümle tehdit suçunu sabit görmemiş ve bu suçtan beratına, hakaret suçundan ise olaya komiserin haksız ve keyfi hareketiyle sebep olduğundan 15 gün hapsine ve 1250 kuruş para cezası ödenmesine karar vermiştir. Kararın Avni Atar tarafından temyiz olunacağı ve hadisede davacı olan komiser yardımcısı Hami Pehlivan hakkında da idari tahkikatın başlatıldığı belirtilmiştir⁸²².

CHP’lilerin Demokratlara baskı yaptıklarına dair haberler basında yer almaya devam etmiştir. “*Kendi Kendine Sıkıyönetim İhdas Eden Bir Bucak Müdürü*” başlıklı haberde; Konya merkeze bağlı Kızılviran bucağının müdürü Aziz Oral’ın Konyalılarca tanınan koyu CHP’li olduğu, hemen her fırsatta CHP lehinde ve DP aleyhinde faaliyetlerde bulunmasına rağmen en küçük uyarı dahi almadığı belirtilmiştir. Bucak müdürünün sebep olduğu son hadise de basına yansmıştır. Haberde Kızılviran bucağındaki DP’li vatandaşlardan bir grubun av tüfekleriyle ava giderlerken, bucak müdürü Aziz Oral’ın jandarma karakol kumandanını yanına çağırdığı, ava giden Demokratların yakalanmalarını ve ellerindeki av tüfeklere de el konulmasını istediği belirtilmiştir. Ancak başçavuş bu emri infaz edemeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine bucak müdürü başçavuşa sinirlenmiş ve vilayet merkezine gelerek ilgili makamlara başvurup başçavuşun da Demokrat olduğunu ve Demokratları himaye ettiğini söylemek suretiyle Kızılviran’dan başka bir yere gönderilmesini sağlamıştır. Haberin devamında Kızılviranlılar’ın Aziz Oralıyı şikâyet etmelerine rağmen bir sonuca

⁸²¹ “Taş Arabasına Koşulan Vatandaşlar İçin Hükümetten İzahat İsteniyor”, *Akyokuş*, 14 Kasım 1948, Y. 2, S. 177, s. 1.

⁸²² “Komiserin Açtığı Dava”, *Akyokuş*, 14 Kasım 1948, Y. 2, S. 177, s. 1.

ulaşamadıkları belirtilmiştir⁸²³. Akyokuş gazetesinde “*Valimizin Gazetemize Cevabı*” başlığı ile Valinin gazeteye cevap niteliğinde yazı gönderdiği belirtilmiştir. Vali cevabında; “*Kızılviran karakol komutanı Jandarma başçavuşu hakkında bucak müdürü tarafından bir gayrimenkule tecavüzün Men’i hakkında alınmış olan kararın tatbiki ve infaz edilmediğinden bahis ile şikâyet edilmiş ve karakol komutanı da il merkezine davet edilerek müdafası dinlendikten sonra keyfiyet önemle göz önüne alınarak Beyşehir ilçesi Jandarma birlik komutanı mahallinde tahkikata memur edilmiştir. Karakol komutanı olan Başçavuş tahkikat sonuna kadar merkeze alınmıştır. Olayın gazetede yazıldığı gibi bazı vatandaşların ava gitmeleri sırasında silahların alınması isteği ile alakası olmadığı gibi valiliğe hiçbir vatandaş müracaatta bulunmamıştır*”⁸²⁴ ifadeleri ile olayın basında yer aldığı gibi gerçekleşmediğini, halktan şikâyet mahiyetinde bir müracaatın olmadığını belirtmiştir.

DP’lilerin şikâyetlerine yönelik haberlerin Ekekon ve Babalık gibi CHP taraftarı basında yer almaması ve yalnızca DP taraftarı Akyokuş gazetesinde kendine yer bulması olayın bir diğer yönünü oluşturmaktadır. İktidar yanlılarının muhaliflere karşı bu tarzda hareketlere girişmiş olması akla yakın görülmektedir. Ancak Akyokuş’un da tarafsız bir gazete olmaması nedeniyle haberlere ve veriliş şekline şüpheyle bakmayı zorunlu kılmaktadır.

2.6. KONYA BASININDA CHP İLE İLGİLİ YAZILAR

Konya basınında DP ile ilgili köşe yazılarının yanı sıra, CHP’nin konu edinildiği yazılara da yer verilmiştir. Örneğin Akşam gazetesinden Necmeddin Sadak’ın “*Sekizinci Millet Meclisi ve İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı*” başlıklı bir yazısı Konya basınında yer bulmuştur. Bu yazıda Sadak, tek dereceli seçimin sonucunda oluşan sekizinci TBMM’nin iki partisi ile bir taraftan milli iradeyi temsil ettiğini, diğer taraftan 23 yıllık Cumhuriyet rejiminin daha serbest mücadeleye doğru ilerlediğini belirtmiştir. Yazının devamında İsmet İnönü’nün yeniden devlet başkanlığına geçişinin geleceğe ümit ve cesaretle bakılması için başlı başına bir amil olduğu, Onun en büyük eserinin, ülkelerin yakılıp yıkıldığı, milletlerin düşman işgalleri altında çiğnendiği facia yıllarında başından sonuna kadar vatani ölümünden ve ateşten esirgemesi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca yazıda “*Fakat İsmet İnönü milli tarihimizdeki şerefli yerini kazanmak için daha iki yıl önce bir mucize sayılan bu son eserine de muhtaç değildi. Onun İstiklal mücadelesi siperlerinde vatan kurtarmış bir kahraman oluşu, Lozan zaferinin azameti, Anadolu’nun perişan enkazı üzerinde yeni bir devlet kurmuş olması... Demiryollarını başarması... Bütün bu işlerden her biri tek başına bir devlet adamının ismini*

⁸²³ “Kendi Kendine Sıkıyönetim İhdas Eden Bir Bucak Müdürü”, *Akyokuş*, 23 Şubat 1949, Y. 2, S. 218, s. 2.

⁸²⁴ “Valimizin Gazetemize Cevabı”, *Akyokuş*, 28 Şubat 1949, Y. 2, S. 220, s. 2.

*şerefle tarihe geçirmeye yetecek kadar büyüktür...*⁸²⁵ İfadeleri ile İsmet İnönü'nün Milli Mücadele yıllarındaki başarılarına da vurgu yaparak, geçmişteki başarılarıyla da Cumhurbaşkanlığına layık olduğunu ifade etmiştir. Necmeddin Sadak'ın Konya basınında yer bulan "*Demokrasi Tarihimiz*" başlıklı yazısında ise engin bir geçmişe ve geniş nesillere dayanan CHP'nin gelecekte de bir merkez partisi rolünü oynayacağını, bunun dışında ülkenin eskiden beri yaşayan ve her yerde olduğu gibi gelecekte de ziyade geçmişin eserlerine bağlı olan, CHP içinde varlığını sürdüren bu muhafazakâr ve gelenekçi zümrenin dini ve milli ananelere bağlı münevverleri kucakladığını ve bu düşüncelerden doğacak partinin CHP'nin sağ tarafında yer alacağını ve kara kuvvete, irticaya karşı da şuurlu bir set vazifesi göreceğini belirtmiştir. Yazının devamında Türkiye de bu iki zihniyet dışında sosyal alanda daha esaslı yenilik isteyen, emekçi ve sermaye mücadelesinde işçi tarafını tutan, ekonomik alanda devletçiliğe, serbest rekabet yerine devlet müdahalesine taraftar olan sosyalist zihniyette üçüncü ve yeni bir oluşuma yer olduğunu belirtmiştir⁸²⁶.

Konya basınında Başbakan Recep Peker'in Türkiye'nin dış politikası, siyasi ve ekonomik durumuyla ilgili ifadelerinin yer aldığı hükümet programına da yer verilmiştir⁸²⁷.

Babalık gazetesinde CHP hakkında kaleme alınan "*CHP Büyük Kurultayı Hazırlıkları*" başlıklı başka bir yazıda CHP'nin büyük kurultayı için parti merkezinde hazırlıkların devam ettiği, CHP'nin muhalefetin iddia ettiği gibi sağa kaymasına ihtimal olmadığı belirtilmektedir. CHP saflarında yer alan aydınların, ülkenin kalkınması için köylüyü bir an önce ferah bir yaşayışa kavuşturmak için sosyal hayatta yenilikler yapılmasının gerektiği fikrinde oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca devletçilik prensibini daha ileri götürerek, sosyal hayatta yenilik yaparak, bu zamana kadar olduğu gibi bundan sonra da ülkenin kalkınmasında ve her türlü ilerlemede devletin rehberlik etmesi gerektiği

⁸²⁵ Necmeddin Sadak, "Sekizinci Millet Meclisi ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı", *Babalık*, 10 Ağustos 1946, Y. 36, S. 6695, s. 1; Necmeddin Sadak, "Sekizinci Millet Meclisi ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı", *Akşam*, 6 Ağustos 1946, Y. 28, S. 9988, s. 1.

⁸²⁶ Necmeddin Sadak, "Demokrasi Tarihimiz", *Babalık*, 11 Ocak 1947, Y. 37, S. 6757, s. 4; Necmeddin Sadak, "Demokrasi Tarihimiz Gerçek Olmak İçin Nasıl Gelişecektir?", *Akşam*, 11 Ocak 1947, Y. 29, S. 10135, s. 1.

⁸²⁷ "Programı okuyan Başbakan sözlerine yeni meclisin başlıca iki partiden ve bağımsız milletvekillerinden müteşekkil olmasının işlerin daha iyiye gideceğinin bir delili olduğunu belirterek başlamış ve bilhassa devlet hayatının normalleşmesinin seçim dedikodularının bir tarafa bırakılmasını gerektirdiğini işaret etmiştir. Sonra içinde bulunulan çalışmalara geçerek: "yeni hükümetimiz demokrasiyi memlekette en üstün siyasi akide olarak kökleştirmek arzusundadır..." demiştir. Sözlerini dış politikaya getiren Başbakan, dış siyasette egemenlik ve ülke bütünlüğü esaslarına dayanan hükümetin anlaşmalara sadık kalacağını, Türk-İngiliz ittifak muahedelerinin mazide olduğu gibi istikbalde de aynı esaslar dâhilinde muhafaza edileceğini, Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki muahedenin bugünkü şartlara uygun olarak değiştirilmesi hakkında 19 Mart 1945 tarihli Sovyet teklifinin gösterilen bütün gayretlere rağmen intac etmek imkânının bulunmadığını ve 8 ağustosta da Boğazlar hakkında 5 noktada hülâsa edilebilecek olan tekliflerde bulunulduğunu ve bu teklifleri hükümetin not ettiğini fakat herhangi bir mevzuda dahi olursa olsun hükümetin hükümlerine esaslarına sadık kalmaya mecbur olduğunu belirtmiştir. Recep Peker, 'Ticarette ilk hedefin memleket ticaretinin de harbin koyduğu freni iade etmektir' ifadelerine de yer vermiştir" *Babalık*, 15 Ağustos 1946, Y. 36, S. 6697, s. 1.

düşüncesinin CHP’de hâkim olduğu ve DP’nin de CHP’nin sağında yer almasından sonra boş kalan tarafa daha ziyade kaymasıyla bu eksikliği telafi etme vazifesinin CHP’ye düştüğü belirtilmiştir⁸²⁸. Ayrıca DP’lilerin CHP’yi eleştiren ithamlarına karşı CHP’nin icraatlarını savunan yazılar da yazılmıştır. Eloğlu müstear adıyla yazan Suat Abanazır’ın kaleme aldığı “*Geçmişten Bugüne*” başlıklı yazıda köylülerin sefalet ve ıstırap içinde olduklarını dillerine dolayan Demokratların seçim yaklaşırken, bu ithamlarını kullanacakları ifade edilerek DP’liler eleştirilmiştir. Yazının devamında bir taraftan da CHP iktidarının başarıları anlatılmıştır⁸²⁹.

CHP’nin Konya için yaptığı yatırımların da basında konu edinildiği görülmektedir. “*Yalnız Konya’ya Neler Yapıldı?*” başlığı ile çıkan haberde yatırımlar hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre; Ereğli fabrikası için 60.000.000, Konya- Ankara yolu için 700.000, orta ve ilkokullar için 6.300.000, Çumra’nın sulama işi için 14.000.000, Ereğli için 1.100.000, ilçelerin su ve elektrik işleri için Konya Belediyesine 600.000, Karaman’a 800.000, Taşkent’e 150.000, Hadim’e 250.000, Bozkır’a 200.000, Çumra’ya 150.000, Seydişehir’e 150.000, Beyşehir’e 600.000, Kadınhanı’na 150.000, Ilgın’a 500.000(Kaplıca ve Elektrik), Ermenek’e 200.000 ve diğer her türlü tesis ve saire müessese ve işler için 2.500.000 olmak üzere toplamda 104 milyon 550.000 lira harcanmıştır⁸³⁰. Basında CHP taraftarı gazetelerde yer alan haberlerde geçmişte CHP’nin önemli icraatlar gerçekleştirdiği ve ülkenin gelişmesi, halkın refah seviyesinin artması için çalıştığı vurgusu yapılmıştır. Bu türden yazı ve haberlere yer verilmesinin arka planında DP’li siyasilerin eleştirilerine karşı halk nezdinde partinin tabanındaki erimenin önüne geçme isteği yatmaktadır. Bu noktadan hareketle DP 27 yıllık iktidar döneminde CHP’nin eksiklikleri üzerinden bir propaganda faaliyeti gerçekleştirirken, CHP ise yaptığı icraatlar üzerinden cevap vermeye çalışmıştır.

2.6.1. Konya Basınında CHP’den İstifa Haberleri

Konya’da DP’den yapılan istifaların basına yansıdığı gibi, CHP’den yapılan istifaların da özellikle DP’yi destekleyen gazetelerin sütunlarından okuyucuya duyurulduğu görülmektedir. Yalnızca Konya dâhilinde değil hariçte ve özellikle CHP yönetiminde etkin şahsiyetlerin istifaları DP destekçisi basının sütunlarında duyurulmuştur. “*Beklenen Bir Netice CHP İçinde Çöküntü*” başlıklı haberde 1948 yılında CHP içinde istifaların başlamış

⁸²⁸“CHP Büyük Kurultayı Hazırlıkları”, *Babalık*, 15 Mart 1947, Y. 37, S. 6784, s. 2.

⁸²⁹ “Sıkıntının yokluğun, bakımsızlığın mezarı! olduğunu söyledikleri bu toprak; onun üzerindeki bu millet, peki, 25 yıldan beri nasıl nefes almış, ayakta kalmıştır? Nasıl olmuştaki, bizimle on üç defa süngüye gelmiş olan Moskof’un karşısında, son on yıldan beri dimdik durabilmiştir? İkinci Cihan Harbinde burnumuz kanamadan, demokrasiye erişebilmişsek; dünü de, bugünü de düşünmeli; hele harplerde yorgun, argın düştüğümüz zamanlarla bu yılları kafamızda, gözlerimizde karşılaştırmalıyız. Yeter...” Eloğlu, “*Geçmişten Bugüne*”, *Babalık*, 8 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 5.

⁸³⁰ “Yalnız Konya’ya Neler Yapıldı?”, *Babalık*, 8 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 6.

olduğu belirtilmiştir. İlgili habere göre; Hamdullah Suphi Tanrıöver'in istifasının CHP içinde çöküntü yarattığı, Tanrıöver'in ansızın istifa edecek karakterde biri olmadığı ve kendisinin parti içinde uzun mücadeleden sonra Recep Peker'e karşı ağır eleştiriler yaparak 35 arkadaşıyla birlikte “âdem-i itimat” oyu verdiği belirtilmiştir. Ayrıca Tanrıöver'in parti kurultayında yeni bir ruh yaratmak için çalıştığı ve istifasının da şahsi olduğunu açıklamış olduğu ifade edilmiştir⁸³¹. Benzer bir haber de 1950 seçimleri öncesine aittir. İstiklal Harbi'nin önemli komutanlarından ve Atatürk'ün yakın arkadaşlarından Konya milletvekili Ali Fuat Cebesoy'da CHP den istifa edenler arasında yer aldığı haberi basında yer almıştır. “Emekli General Ali Fuat Cebesoy CHP'den İstifa Etti” başlığı altında verilen haberde Cebesoy'un, gazeteciler ile yaptığı toplantıda “*Milli menfaatlerin politika mücadelesi üstünde tutulması gayesine mevcut şartlar altında Halk Partisinin bir mensubu olarak hizmet imkânının bulamıyorum. Bu sebeple vazifemi daha iyi yapabilmek üzere istiklalimi ele aldım. Eğer vatandaşlarım beni bu şartlar altında yeniden siyasi hayata kabul ederlerse gene milletvekilliği vazifeme devam edeceğim*”⁸³² ifadelerine yer verdiği belirtilmiştir.

Konya'da DP'nin sesi durumunda olan Akyokuş'ta CHP'de görüş ayrılıklarının da başladığına dair haberlere yer verilmiştir. “Zihniyet Değişmezse 35'ler Kabineden Çekilecekler” başlığı altında verilen habere göre son zamanlarda CHP'nin “geriye rücu eden” kararlar aldığı ve parti içinde demokrasinin gelişimini engelleyen faaliyetler içinde bulunulmasının 35'ler adını alan iktidardaki aydınlar tarafından tasvip edilmediği belirtilmiştir. 35'ler hükümetin gençleşmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca bütçe görüşmelerinden sonra Hasan Saka kabinesinin çekilerek 35'lerin çoğunluğunu oluşturacağı yeni bir hükümetin kurulacağı ve bu yeni hükümete aşırılarından (müfrit) hiç kimsenin girmeyeceği belirtilmiştir. Ancak Hasan Saka kabinesinin yeniden kurulması ve kabinede müfritlerin çoğunluğu oluşturması halinde 35'lerin kabinde yer almayacağı iddialarına da yer verilmiştir⁸³³.

Akyokuş gazetesinin iddiasına göre ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da 1948 yılında CHP'den istifalar hızlanmıştır. “CHP'den İki İstifa” başlığı ile verilen habere göre; Konya'nın Nişantaşı Mahallesi muhtar heyetinden birinci aza Ali Yüzbaşıgil CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır. CHP Başkanlığına yazdıkları istifa dilekçesinde “DP'nin program

⁸³¹ “Beklenen Bir Netice CHP İçinde Çöküntü”, *Akyokuş*, 2 Ocak 1948, Y. 1, S. 47, s. 1.

⁸³² “Emekli General Ali Fuat Cebesoy CHP'den İstifa Etti”, *Selçuk*, 31 Mart 1950, Y. 5, S. 454, s. 1.

⁸³³ “Zihniyet Değişmezse 35'ler Kabinden Çekilecekler”, *Akyokuş*, 24 Kasım 1948, Y. 2, S. 181, s. 2.

ve tüzüğünü kendim ve milletim için daha uygun gördüğümünden partinizden affımı rica eder saygılarımı sunarım”⁸³⁴ ifadelerine yer vermiştir.

“*Hatip Bucağına Bağlı Köylerin İsteği*” başlığı ile verilen habere göre; Konya Hadim’de de CHP’den istifalar gerçekleşmiş ve istifa edenler bulundukları bölgenin DP ocak ve bucaklarına kayıt olmuşlardır. 22 Ekim 1948 tarihinde yapılan DP yıllık kongresinin sonunda idare kurulu seçimine CHP’den istifa edenler de katılmış ve idare kurulunda yer almışlardır⁸³⁵.

İstifa haberlerinin yanı sıra zorla CHP’ye kayıt ettirilen vatandaşların olduğuna dair haberler de Akyokuş’ta yer almıştır. “*Halk Partisinden İstifa*” başlığı ile verilen haberde Konya’nın Dere Köyü’nden Durmuş Tutar adındaki vatandaşın CHP başkanlığına yazdığı mektup ilginç bir örnektir. Gazetede yer aldığı haliyle Durmuş Tutar’ın dilekçesi şu şekildedir: “*Dere Köyü DP teşkilatında 224 sıra numarasında mukayyet parti azasıyım. 30.1.1949 Pazar günü köyümüze gelen partiniz adamları beni zorla CHP’ye kayıt ve imza ettirmişlerdir. Partiniz ile hiçbir alakam olmadığını bildiririm.*”⁸³⁶

“*Hocaciha DP*” başlıklı haberde ise Hocaciha köyünde DP ocak ve bucak teşkilatının kurulduğu, köylü vatandaşların Demokratları büyük bir ilgi ile karşılayarak, DP’nin tüzük ve programı hakkında verilen bilgileri dikkatle dinledikleri belirtilmiştir. Hocaciha köyünden CHP Başkanlığına gönderilen mektupta da gazetenin aynı sayfasında yer almış, vatandaşların DP’nin tüzük ve programını daha uygun ve faydalı bulduklarını belirterek, CHP’deki kayıtlarının silinmesini istediklerini beyan ettikleri ifade edilmiştir. Bu vatandaşlar; Hocaciha köyünden Hasan oğlu Ahmet Ünal, Hüseyin oğlu Tevfik Aydın, Abdullah oğlu Mustafa Sebek, Tahir oğlu Tahir Küçükfidan, Piri Eset Abalı, Seyit mahallesinde ve Sarı Yakup üyesi İbrahim Tekin, Piri Esat Abacı Seyit mahallesinden Rıza Karadeli, Piri Esat Abacı Seyit ve Sarı Yakup ocak azası M. Hasan Ululuklu, Küçük Sinan mahallesi 155 numaralı evde Kasım Cantekinler, Hocaciha köyünden Mehmet oğlu Mustafa Bostan, Hoş Havan Saatli mahallesinden Ethem Hiçdönmez, Ahmet oğlu 316 doğumlu bakkaldır⁸³⁷. Bu türden istifa haberleri aracılığıyla CHP karşısında tutunmaya çalışan DP’nin halk tarafından desteklendiği düşüncesi ön plana çıkarılmaya çalışılmış ve istifa haberleri propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

⁸³⁴ “CHP’den İki İstifa”, *Akyokuş*, 24 Eylül 1948, Y. 2, S. 160, s. 2.

⁸³⁵ “Hatip Bucağına Bağlı Köylerin İsteği”, *Akyokuş*, 29 Ekim 1948, Y. 2, S. 171, s. 1-2.

⁸³⁶ “Halk Partisinden İstifa”, *Akyokuş*, 14 Şubat 1949, Y. 2, S. 214, s. 1.

⁸³⁷ “Hocaciha DP”, *Akyokuş*, 28 Mart 1949, Y. 2, S. 231, s. 1.

2.6.2. Konya Basınında CHP'ye Yönelik Eleştiri Yazıları

CHP'nin Türkiye'de 1923-1950 yılları arasında kesintisiz iktidar olması ve bu sürecin büyük kısmında tek parti olarak varlığını devam ettirmesi doğal olarak bürokraside ve devlet memurlularında kadroların politize olmasına ve tek parti destekçisi bir yapıya bürünmesine sebebiyet vermiştir. 1946'da çok partili hayata geçişle birlikte devlet kadrolarında bulunan memurların CHP taraftarı bir tutum izlemesi de kaçınılmaz hale gelmiştir. Nitekim buna bağlı olarak memurların muhalefet karşısında olumsuz tutumlarından şikâyetler de gündeme gelmiştir. Akyokuş gazetesinde bu türden bir şikâyetin konu edildiği, öğretmenlerin eğitim işlerinin yanı sıra taraftarı olduğu siyasi parti için çalışmalarının sakıncalarına değinen “*Öğretmen Siyasetle Uğraşamaz*” başlıklı bir yazıya yer verilmiştir. Yazıda “*Öğretmen Siyasetle uğraşmaz. Memleket çocuklarını kendilerine emanet ettiğimiz ve kendilerinden, pek çok şeyler beklediğimiz öğretmenlerden pek az da olsa, bazılarının isteyerek veya şunun bunun tesirine kapılarak siyasi mücadelelere iştirak etmeleri, zamanlarından en azını bu işe ayırsalar bile Vatana ihanettir*” ifadelerine yer vererek dönemin iktidarı olan CHP'yi destekleyen öğretmenler bu faaliyetlerinden dolayı eleştirilmiş ve eğitimcilerin siyasete alet olmasının eğitime zarar vereceği belirtilmiştir⁸³⁸.

CHP'ye yönelik bir başka eleştiri konusu ise Konya'ya gerekli yatırımların yapılmadığıdır. Akyokuş gazetesinde Ragıp Tok, “*Bir Konya Kalkınma Planı Lazımdır*” başlıklı yazısında Cumhuriyet Halk Partisi'nin Konya'ya gereken önemi vermediğini ve Doğu illerine yapılan yatırımların Konya'ya yapılmadığını, önemli bir kültür merkezi olan Konya'nın eğitim, ulaşım ve sağlık gibi birçok alanda geri kaldığını belirterek, Konya için bir kalkınma planının yapılması gerektiğini ifade etmiştir⁸³⁹.

⁸³⁸ “Vazifeli oldukları yerleri, gördükleri işleri hizmet ettikleri şahıs ve partileri her an açıklamaya amadeyiz; fakat şimdilik ıslahı hallederler ümidi ile isimlerini mahfuz tutmayı düşündük. Sorarlarsa söyleriz, gizlice isimlerini öğrenmek isteyenler olursa bildiririz. Bir kaç kişinin ellerinde partiye aza kaydına mahsus kâğıtlarla makbuzlarla köy köy mahalle mahalle dolaşarak icap ettiği zaman memuriyet otoritelerin kullanarak, vazifelerini çeşit çeşit suiistimal ederek, sureta mensup oldukları parti adına propaganda yapmalarından, kendilerinden fayda uman parti ne kadar zarar görürse öğretmenlik işini üzerine alan, okulunu talebesini asıl vazifesini unutan bu öğretmenlerden memlekette bu kadar hatta binlerce misli ile kötülük görür”, “Öğretmen Siyasetle Uğraşamaz”, Akyokuş, 13Ekim 1947, Y. 2, S. 14, s. 1.

⁸³⁹ “Konyalıları geçmiş senelerde Cumhuriyet ölçeğinde gerçek eserler kazandırılmış olsaydı Konya bugünkü durgunluktan kurtulur ve şark hülyalarından sıyrılmış olurdu. Konya ovası değerlendirilemedi. Konya suları ıslah olunamadı ve köyleri kendi haline bırakıldı, dokuma tezgâhları ve halıcılığı teşvik görmedi. Su konusunda da Konya'da önemli sıkıntılar vardır. Yollar, binalar ve mektepler çeyrek asır öncesi ile mukayese edilemeyecek bir durumdadır. Ayrıca teşvik görmeyen gözden kaçan ama terk edilmeyen halıcılık oldukça önemlidir. Halıcılık özellikle Konya'da Karapınar, Sille, Cihanbeyli ve Lâdik'te gelişme göstermiştir. Konya'daki bu tezgâhlar uzman görmemiş buna karşılık Isparta halıcılığı fabrikalaşmış ve ekonomisine önemli katkıda bulunmuştur. Cumhuriyet ancak bir yün ve yapak merkezi olan Konya'da Ereğli dokuma fabrikasını kurmuştur. Doğuda bulunan şehirler batı şehirlerine nazaran daha geridir. Doğu illerine yapılan yatırımlardan Anadolu'nun ortasında bulunan Konya'ya da yapılmalıdır ancak bu yardım ve yatırımlar konusunda yetersiz kalınmıştır. Cumhuriyet hükümetleri Konya için kayda değer hiç bir şey yapmamıştır. Konya için hükümete bir serzeniş vardır. Çok güç şartlar altında Cumhuriyet devrinin yeni eserleri olan Demiryolları, hastahaneleri, mektepleri, halkevleri

Ulusal basında kaleme alınan, CHP'nin Konya'ya gereken önemi vermediğine dair yazılan eleştiri yazılarına da Akyokuş gazetesinde yer verilmiştir. Tasvir gazetesinde yayınlanan “*Unutulan Şehir Konya*” başlıklı ilk yazıda Konya'nın tarihi önemine rağmen son yıllarda unutulduğu, Konyalıların Balkan savaşı, Seferberlik ve Milli mücadelede ön saflarda silaha sarıldığı, Haçlıları Anadolu'da boğduğu ve bu toprakları Osmanlılara devrettiği ifade edilmiştir. Ayrıca Konya'nın Türk-İslam dünyasının önemli ilim insanlarını yetiştirdiği ve çeşitli doğa güzelliklerini bünyesinde barındıran önemli bir şehir olduğundan bahsedilmiştir. Buna rağmen Türkiye'nin en geniş ancak en fakir şehirlerinden olan Konya'nın yine gölgede kaldığı iddia edilmiştir. Yazının devamında Konya'nın iktisadi yönden önemi anlatılmakta, Konya ekonomisinin gelişmesi için sanayi tesislerinin kurulmasının gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca Konyalı gençlerin yüksek tahsillerini yapmaları için İstanbul'a Ankara'ya ve Amerika'ya gönderildiği ancak bunların geri dönmediği, bu durumda Konya milletvekillerinin kayıtsız kalmalarının etkisinin olduğu belirtilerek, Konya'da bir üniversite yapılmasının gerekli olduğu dile getirilmiştir. Devamında Osmanlı'nın Anadolu şehirlerine gereken önemi vermediği Konya'nın da bu şehirlerin başında geldiği ve Konya'nın sonunun da bu ihmal yüzünden olacağı vurgulanmıştır. Tasvir gazetesinin yayınladığı, “*Tarihi Konya Halkı Neler Bekliyor?*” başlıklı ikinci yazı K. Akça imzasını taşımaktadır. Yazar; İstanbul basınında ve özellikle Konya gazetelerinde yer alan, Konya'nın bakımsızlığı ile il ve ilçe belediyelerinin kayıtsızlıklarını konu edinen yazıları haklı bulmaktadır. Yazıda Konya belediye başkanı Muhlis Koner'in belediye başkanı olmadan önce gazetesinde tenkitlerde bulunurken, belediye başkanı olduktan sonra bu durumlara kayıtsız kaldığı ve gerçekleri gizlemeye çalıştığı eleştirisine yer verilmiştir. Bu durumun CHP hükümetlerinin Konya'yı ihmal ettiklerinin bir göstergesi olduğu ve Konya'nın kalkındırılması için hiç bir çaba sarf edilmediği dile getirilmiştir. Eleştirilerin devamında İskenderun-Ankara kara yolunun Konya'dan geçmesi gerektiği, ancak ayrıca İl ve ilçe yollarının yapılma aşamasında, planların hazırlanmasından başka bir şey yapılmadığı iddia edilmiştir⁸⁴⁰.

yapılmasına ve hatta üçüncü bir üniversitenin orada açılması düşünülmese de rağmen devletin buraya daha fazla yatırım yapması gerekir. Şark illerine yapılan bu yatırımlar ne kadar fazla olursa olsun fazla olmayacaktır. Ancak Anadolu'nun ortasında olan ve hatta batıya yakın olan Konya'nın terk edilmiş hali oldukça üzücüdür. Geçen yirmi beş yıla bakıldığında Konya'da kişilerin yatırımları dışında Devlet bize ne yaptı diye sormak gerekmektedir. Cumhuriyet hükümetleri bir yatırım yapmadığı gibi bir hatırası dahi yoktur. Eğitim ve kültür alanında önemli bir mazisi olan Konya Lisesi rutubetli ve karanlık odalardan oluşan ve hapisneden toprak duvarla ayrılan binadan alınarak daha yeni bir binaya taşınması bile bir mutluluk olmuştur. Ortaokul iken daha sonra lise haline getirilen Ticaret Lisesi bir küçük bir evdedir. Oysaki Konya geçmişten günümüze önemli bir kültür merkezi olmuştur. Doğu illerine gösterilen önem Konya'ya yapılmamıştır Konya için bir kalkınma planı yapılmalıdır.” Ragıp Tok, “Bir Konya Kalkınma Planı Lazımdır”, *Akyokuş*, 23 Ocak 1948, Y. 1, S. 56, s. 1-2.

⁸⁴⁰ “Unutulan Şehir Konya”, *Akyokuş* 28 Ocak 1948, Y. 1, S. 58, s. 1-2; K. Akça, “Tarihi Konya Halkı Neler Bekliyor?”, *Akyokuş* 28 Ocak 1948, Y. 1, S. 58, s. 2.

CHP'nin Konya'ya gereken önemi vermediğini, “*Konya İhmal Edilmeseydi*” başlıklı yazısında kaleme alan Muammer Obuz, özellikle Türkiye'nin tahıl ambarı olan Konya'ya gerekli ve yeterli yardımların yapılmayarak ihmal edildiğini belirterek tarım politikaları konusunda CHP hükümetlerini eleştirilmiştir⁸⁴¹.

Muammer Obuz “*Sayın Belediye Başkanı Muhlis Koner'e*” başlıklı yazısında CHP'li Konya belediye başkanı Muhlis Koner'in, Tasvir'de çıkan yazıya karşılık sahibi olduğu Selçuk gazetesinde cevap yazdığını, kendisinin Kemal Akça'nın hocası olduğunu ileri sürerek, Konya'nın bakımsızlığı ile ilgili geçmişte de şimdi de sözleriyle yazılarıyla mücadele ettiğini, mahalli gazeteleri de eleştirdiğini yazmıştır. Obuz, yazısının devamında, Muhlis Koner'in kalemi bırakıp icraat yapmasını, memleketin bakımsızlığına çare bulmasını istemiş ve başkanın belediye başkanı olmadan önceki durumu ile sonrasını karşılaştırarak CHP'li belediye başkanını eleştirmiştir⁸⁴².

Muammer Obuz, CHP'yi eleştirdiği “*Halk Partisinin Kısmi Seçimlere Girmemek Kararı*” başlıklı yazısında ise CHP'nin kısmi seçimlere girmeme kararının son günlerin en önemli haberi olduğunu ancak henüz partiden yetkili hiç kimsenin bu haberi teyit etmediğini, bu durumdan Halk Partililerin böyle bir karara varmak üzere olduklarının ya da tereddüt içinde bulunduklarının anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Obuz ayrıca İktidar partisinin son günlere kadar hâkim olduğu zihniyetle iyi ve adil bir seçimi sağlamayı değil, kendilerine iktidarı kazandıracak bir kaç milletvekili sandalyesi daha kazanmayı düşündüklerini ifade ederek CHP'yi eleştirmektedir⁸⁴³.

⁸⁴¹“Tasadüfen ele geçen istatistik yıllığındaki rakamlar Anadolu'nun en büyük tarihi vilayeti olan Konya'nın unutulmuş ve geri kalmış halini gözler önüne sermiştir. Ele geçirilen yıllık 1948 senesine aittir. Bu senedeki bütün yurttan buğday üretimi yaklaşık 4 milyon tonu bulmuştur. Bu rakama bakıldığında Konya'nın buğday üretimindeki önemi inkâr edilemez. Konya'nın buğday ekim sahasının iki katına çıkması ve makine ziraatının gelişmiş olması dikkate alınırsa Konya'nın buğday üretimindeki yeri daha iyi anlaşılabilir. Konya'da arpa, yulaf, çavdar, pirinç ve buğday da dâhil olmak üzere 1938 de 694.747 tondur. Ankara, Kars Erzurum ve Niğde gibi şehirlerde ancak 300 bin ton civarındadır. Aynı yıl Konya'da bakliyat ekimi 12852 tondur. Pancar pamuk ve anason gibi sanayi bitkilerinden 12178 ton elde edilmiştir. Bu ikinci nevi üretimde Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Manisa, İzmir Eskişehir Amasya ve Bursa gibi şehirler Konya'yı geride bırakmışlardır. Bu tür bitkilerin üretim yekûnu Konya'nın yüzünü ağartacak miktardadır. Bu rakamlara bakıldığında Konya bütün ihmallere rağmen Konya ithal edilmesi düşünülen 30 bin buğdayı bile verimli Konya ovasından çıkarmıştır. Konya bu şekilde unutulmuş olmasaydı Türkiye buğday ithal etmeyi düşünmeyecekti. Bugünkü hükümet de böyle zor durumda kalmayacaktı”, Muammer Obuz, “Konya İhmal edilmeseydi”, *Akyokuş*, 12 Mayıs 1948, Y. 1, S. 103, s. 1.

⁸⁴² Muammer Obuz, “Sayın Belediye Başkanı Muhlis Koner'e”, *Akyokuş*, 2 Şubat 1948, Y. 1, S. 60, s. 2.

⁸⁴³ Yazının devamında şu ifadeler yer almıştır: “CHP'nin kısmi seçimlere girmeme kararına vardığı tahakkuk ederse bunun gerçek nedenlerini yorumlamak zor olacaktır. Birçok tahminde belirtildiği gibi yeni seçim kanunun demokratik icaplara ve ihtiyaçlara cevap vermediği yolunda haklı iddialar ileri süren zümrenin mütalaaları çoğunluk tarafından tasvip edilmiş olmaktadır. Halkın kısmi seçimlere katılımının düşük olması, bu seçimlere de katılımında düşük olacağına delil olarak gösterilmiş, partinin zor duruma düşerek mevcut kadronun da tehlikeye gireceği korkusu böyle bir kararın alınmasında etkili olmuş olabilir ya da iktidar partisi politik bir manevra yapıyor ve seçim kanuna göre müstakil olarak adaylığını gösteren Halk partililerin kazanacaklarını düşünerek

CHP'nin kısmi seçimlere girmeme kararı Konya'daki siyasi çevrelerde de farklı yorumlanmıştır. “*Bu Karar Bir Manevra Telakki Ediliyor*” başlıklı haberde kararın muhalif parti cephesinde sadece bir manevra, İktidar partisi cephelerinde ise bir sürpriz olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca kararın CHP'nin de yeni seçim kanununa inanmadığının göstergesi olduğu iddia edilmiştir. Aslında muhalif partilerin bu seçime katılma niyetinde olmamalarına rağmen CHP'nin bu seçimlere girmenin vatan borcu olduğunu iddia etmesine rağmen aldığı bu kararla muhalif partilerin halkı sandık başından ayırmak niyetinde olduğu söylemini kendi eliyle çürüterek muhalefet ile fikir birliğine vardığı vurgulanmıştır. Mevcut seçim kanunu gereğince müstakıl aday olacak Halk Partili adaylarının kazanmasının böylece kesin olacağı ve Halk Partisinin vazgeçtiği milletvekilliklerine sahip olacağı belirtilmiştir⁸⁴⁴.

CHP'nin halktan zorla para topladığına belirten haberler de basında yer almıştır. “*Artık Elverir!*” başlıklı haberde partinin gelir kaynaklarının ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda olduğu, bu nedenle halk partisine kaydedilen vatandaşların aidat vermek zorunda bırakıldığı iddia edilmiştir. Tömek Bucağı ve civarında “*Halk aidatı*” adı altında iktidar partisine bağışta bulunmaya halkın zorlandığı ifade edilmiştir. Haberde Bucak jandarma karakol komutanı Galip Çavuş, nüfus memuru Nail Daimi encümen azası Ahmet Zop'un köy köy mahalle mahalle dolaşarak vatandaştan para aldığı, bunun baskı ve suç unsuru olduğu iddialarına yer verilmiştir⁸⁴⁵.

Fakih Özlen de “*Alarm*” başlıklı yazısında memleketin ilerleme isteğine karşılık, iktidarın oy dilendiğini ve amacına ulaşmak için de inkılapları kullandıklarını belirterek CHP'yi eleştirmiştir⁸⁴⁶.

Çuvaldız müstear ismi ile yazılan “*Bu Ne Perhiz Bu Ne Lahana*” başlıklı yazıda ise 3530 sayılı kanuna göre hazırlanan Beden Terbiyesi Nizamnamesinde “*spor kulüplerinin siyasetle ilgisi yoktur*” ve kulüplerin nizamnamelerinin 4. maddesinde “*... Kulübü siyasetle uğraşmaz*” ifadelerinin yer almasına rağmen, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün flama

tevazu gösteriyor olabilir”, Muammer Obuz, “Halk Partisinin Kısmi Seçimlere Girmemek Kararı”, *Akyokuş*, 8 Eylül 1948, Y. 1, S. 153, s. 1.

⁸⁴⁴ “Bu Karar Bir Manevra Telakki Ediliyor”, *Akyokuş*, 8 Eylül 1948, Y. 1, S. 153, s. 1.

⁸⁴⁵ “Artık Elverir!”, *Akyokuş*, 24 Mart 1948, Y. 1, S. 82, s. 1.

⁸⁴⁶ “1948 in Türk münevverî tarihimizin en kritik anları ve çok ağır mesuliyetleri ile karşı karşıya bulunmaktadır. Menfaatler ve rahat koltuklara giden iniş yollarla tarihi vazifeleri gösteren çetrefil yokuşları gösteren yokuşların kavşak noktasındayız. Memleket bir taraftan emek ve ileri bir hamle istiyor, diğer tarafta rey dileniyorlar ve karşılıklı gerilik davulu çalıyorlar. Kovadis, efendiler? Demek zamanı çoktan gelmiştir. Hakikaten memleketini ve tarihini ve milletini sevenler hangi zihniyetlerin hangi menfaatlere alet edindiklerini 25 senelik inkılapların nasıl gürültüye getirilmekte olduğunu sezenler, düşman orduları hudutlarımızı geçmişçesine kavgaya atılmalıdırlar”, Fakih Özlen, “Alarm”, *Akyokuş*, 7 Temmuz 1948, Y. 127, s. 1.

talimatnamesinde kulüp flamalarının bir yüzüne siyasi bir parti olan CHP'nin ilkesi ve amblemi olan 6 okun konmasını emrettiği ifade edilmiştir⁸⁴⁷.

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın Konya'da çok sönük geçmesi CHP'nin basında yine eleştirilmesine neden olmuştur. “30 Ağustos Şehrimizde Pek Sönük Geçti” başlıklı haberde CHP'nin bu kutlama gününe katılmayışı partinin Konya'da tamamen çökmüş olduğunun belirtisi olduğu iddia edilmiştir⁸⁴⁸. Zafer Bayramı ile ilgili “30 Ağustos Akşehir'de de Sönük Geçti” başlıklı başka bir haberde bayram kutlamalarının Konya'nın ilçelerinden Akşehir'de de oldukça sönük geçtiği belirtilmiştir. Belediye alanında resmi törende konuşmalar için ayrılan kürsü, CHP'nin 6 oklu bayrağı ile kaplanmıştı. Akşehirli Türk bayrağı yerine iktidar partisi bayrağının kürsüye konulmasından rahatsız olmuşlar ve bu nedenle törene katılmak istememişlerdir Akşehir'deki CHP'nin yayın organı olan Akşehir Gazetesi de bu konuyla ilgili şunları yazmıştır: “Nasıl oldu sormayın bende söylemeyeyim. Bir avuç memur işsiz belediye önünde toplandı güya merasim yaptı ancak bu bir bayram kopyası idi. Belediye başkanının ihtarıyla kapanan dükkânların kepenkleri camekânları önünde merasim bitse de alışverişe başlasam der gibi seyirci kalanları gördük... ‘His yok, hareket yok, arz yok taş mı kesildin... Hayret veriyorsun bana sen böyle değildin’ diye haykıran Mehmet Akif acaba böyle bir gün için mi bu şiiri yazmıştı?”⁸⁴⁹. Milli bayramlar ile ilgili Ulusal basından Vatan gazetesinde yayınlanan bir yazıda Konya basınında yer almıştır. Yazıda CHP'nin bayramlara eski önemi vermediği ve DP ile mücadelede zorluk yaşadığı belirtilmiştir⁸⁵⁰.

DP'li Himmet Ölçmen, “Bayındırlık Bakanı Nihat Erim Şehrimizde. Hükümet Buhran HP Şaşkınlık İçindedir” başlıklı yazısında CHP hükümetinin yaptığı zamların vatandaş ile muhalefet ve hatta CHP ileri gelenleri arasında da itimatsızlık yarattığını belirtmiş, CHP'nin

⁸⁴⁷ Çuvaldız, “Bu Ne Perhiz Bu Ne Lahana”, *Akyokuş*, 25 Ağustos 1948, Y. 1, S. 147, s. 1.

⁸⁴⁸ “30 Ağustos Şehrimizde Pek Sönük Geçti” *Akyokuş*, 1 Eylül 1948, Y. 1, S. 150, s. 1.

⁸⁴⁹ “30 Ağustos Akşehir'de de Sönük Geçti”, *Akyokuş*, 13 Eylül 1948, Y. 2, S. 155, s. 1.

⁸⁵⁰ “Hâkimiyetin kayıtsız şartsız millette olduğunu istiyorsan, Hürriyetini, hakkının, insanlığını korumak istiyorsan, ahlakı, fazileti, iyiliği prensip ittihaz eden bir siyasi partiye aza olmak istiyorsan, büyük bir millet, mamur bir vatan, emniyetli bir istikbal istiyorsan, kendine ve yurttaşlarına hizmet etmek istiyorsan, DP'ye aza ol! Seyreyle sen gümbürtüyü! Halk partisi artık kurtuluş bayramlarına iştirak etmiyor. Eskiden bayrama seyrana bayılırdı; kurdelelere, taklara, fraklara, rozetlere, ziyafetlere, nutuklara, alkışlara, geçitlere, bando mızıkaya, havai fişeklere can atardı. İşin tuhafı Balıkesir, İzmir, Edremit kurtuluş bayramlarında kendini bir fişek atamayacak durumda hala. Gören iktidar partisi Demokratlarla âşık atmaya kalkıyor. Anlaşıyor ki CHP bütün barutunu top atmaya saklamaktadır. Bu enseye bu tıraş.. Bakanlar Kurulu yeni bütçe üzerinde çalışıyormuş, onlar bütçe üzerinde, bütçe halkın üzerinde çalışıdursunlar bakalım ne olacak? Fakat benim gözüme çarpan şu: Anadolu ajansının verdiği bir habere göre bütçenin gelir kısmında çok eksiklik varmış. Gelin de siz artık hükümetten şikâyet edin! İmkânı var mı efendim? Demokrasi demokrasi dedik hükümeti de kendimize benzettik onun da geliri azaldı o da tasarrufa mecbur kaldı”, *Akyokuş*, 6 Ekim 1948, Y. 2, S. 164, s. 2.

bu durumda milleti ve kendisini iktisadi uçurumdan kurtaramayacağını ifade ederek CHP iktidarının icraatlarını eleştirmiştir.⁸⁵¹

CHP iktidarının temsilcilerinin ülkeyi yurt dışında kötü temsil ettiğine dair haberlere de basında yer verilmiştir. “*Dışişleri Bakanlığının Kulağı Çınlasın*” başlıklı yazıda “*Hollanda da binicimiz birinciliği kazanmıştır. Mükâfat esnasında bando istiklal marşımızı çalmak istediği zaman notası bulunamamış temsilciliğimizden bir nüsha dahi temin edilememiş bunun üzerine bando marşımız yerine Cezayir marşını çalmıştır*” bilgisine yer verilmiştir.⁸⁵²

Baba Tavus müstear ismi ile yazılan “Çap” başlıklı yazıdaki “*Askerlik yapanlar bilirler: Piyade tüfeğinin çapı yedi onda dokuzdur; Alman çıplağınınki yedi altmış beş... Kısmi seçimlerde siyaset yapanlarda bilirler: 13 yeni milletvekilimizin çapı yedi onda birdir. Eskilerin çapını mı soruyorsunuz? Onların çoktan çaptan düştüklerini biz biliriz*”⁸⁵³ ifadeleri ile kısmi seçimlerde CHP’nin başarısızlığı ve eski CHP milletvekillerinin güçlerini yitirdikleri belirtilerek iktidar eleştirilmiştir. Yerine Göre adlı köşesinde Afif Evren ise “*Bir Vakıanın Gözyaşları*” başlıklı yazısında Konya’nın bir köyünde geçen olaydan bahisle CHP’nin köylüye gereken önemi vermediğini ve köylünün sefalet içinde olduğu belirtmiştir.⁸⁵⁴ Akyokuş gazetesi DP taraftarı ve CHP muhalifi bir yayın politikasına sahip olduğundan dolayı bundan önceki ele alınan CHP eleştirilerini normal karşılamak gerekir. Ancak Afif Evren’in kaleme aldığı eleştiri Babalık gazetesinde yayınlanmıştır. Bilindiği gibi Babalık

⁸⁵¹“Hasan Saka Kabinesi yeni yıl bütçesini hazırlarken zor hatta imkânsızlık içinde kalmış bu zor durumu atlatmak içinde şeker fiyatlarına zam yapılması ise mevcut buhranı doğuran amillerden başlıcası olmuştur. Oysaki bu kabinenin programının başlıca maddelerinden biride hayatı ucuzlatmaktı. Zam yapılmayacağına dair bizzat başbakanın ve ilgili bakanların garantilerine rağmen fiyatlara zam yapılması sadece halk ve muhalefet nazarında değil CHP ileri gelenleri arasında da itimatsızlık uyandırmıştır. Şekere yapılan zamlarla temin edileceği öne sürülen 50-60 milyon lira arasındaki munzam varidatla dahi bütçe açığının kapatılması Hasan Saka kabinesinin ve onu ortaya koyan iktidar partisinin iki yakasının bir araya gelmeyeceğini ortaya koymaktadır. Bundan dolayıdır ki Saka kabinesinin son günlerini yaşadığı onun yerine Kasım Gülek veya Necmettin Sadaktan birisinin yeni kabineyi kuracağı tahmin edilmektedir... Halk Partisi artık ne kendini ne de milleti bu iktisadi uçurumdan kurtaramaz... Hasan Saka beyanatlarından birinde seçimleri 1950 den önce yaptırarak hiç bir kuvvetin olmadığını söylemiştir Bu beyan ayan beyan ortada dururken yeni seçimlerden bahsetmenin Halk Partili olarak manası nedir. Biz Konya Demokratları olarak Sakadan iş beklemek, kurumuş çeşmeden su beklemektir şeklinde hükmümüzü çok önce vermiştik”, Himmet Ölçmen, “Bayındırlık Bakanı Nihat Erim Şehrimizde. Hükümet Buhranı HP Şaşkınlık İçindedir”, *Akyokuş*, 27 Eylül 1948, Y. 2, S. 161, s. 1-3.

⁸⁵² “Dışişleri Bakanlığının Kulağı Çınlasın”, *Akyokuş*, 29 Eylül 1948, Y. 2, S. 162, s. 1.

⁸⁵³ Baba Tavus, “Çap”, *Akyokuş*, 25 Ekim 1948, Y. 2, S. 169, s. 1.

⁸⁵⁴“Muhalefet başkanı Taşova’nın Sehli köyünde köylülerle karşı karşıyadır, yanlarında gazeteciler vardır. Köylüler, aç olduklarını içlerinde açlıktan ölenler bulunduğunu söylüyorlar. Gözler yaşarmıştır; ağlayanlar vardır. Hükümet vakıayı yalanlıyor ve diyor ki: " biz o söylenen yerlerden buğdayı bile mubayaa ettik." Sehli köydeki vatandaşların gözleri durup dururken niçin yaşarsın? Bu, bir teessür ve teheyhücün en canlı, en elemli ifadesinden başka nedir? Muhalefete koz yaratmak için dramatik bir senaryo mu hazırlanmıştır yoksa Bayar’ı aldatmak için köylüleri Ağıtça mı tutmuşlardır? Bunlara imkân yoktur. Sehli köyün gözyaşları dile gelen muztarip bir vakiadır. Hükümette o mıntikalarda buğdayı zenginlerden satın almış olabilir.” Yolcu, “Bir Vakıanın Gözyaşları”, *Babalık*, 6 Mayıs 1948, Y. 38, S. 6955, s. 1.

gazetesi CHP çizgisinde bir yayın politikasına sahiptir. Bu açıdan “*Bir Vakıanın Gözyaşları*” başlıklı yazı CHP taraftarı gazetelerin de iktidarı zaman zaman eleştirdiğini göstermektedir.

Muammer Obuz “*Türk Milletinin Siyasi Rüştünün Timsali Demokratlardır*” başlıklı yazısında; “28 Ekim’deki DP kongresinde açıklanan arzular yapılan tenkitler yalnız DP’lilerin değil bütün Türk milletinin içinde bulunduğu ağır yaşama şartlarını, içtimai düzensizlikleri ve özellikle hırsızlık, soysuzluk ahlaksızlık dinsizlik gibi milletlerin bünyesini kemiren izmihlallerine sebep hazırlayan topluluk olaylarının sonuçlanmasını temenni etmekle sonuçlanmıştır. DP toplantısında şahıslar zümreler değil millet konuşmuştur. Menfaatler ve ihtiraslar yerine milli his ve heyecanlar çarpışmıştır. Demokrat ruhlu Türk vatandaşı kendi varlığını bir yana terk ederek Türk milletinin ilerlemesini temin edecek bir düzen ve bu düzenin liyakatli ve dürüst ellerde muhafaza edilmesini istemektedir. Türk milleti iktidarın nankör iddialarına rağmen siyasi rüştünü çoktan kazanmıştır. Öyle ki siyasi rüşt 29 Ekim Cumhuriyet bayramında demokratların yaptıkları geçitte bütün vatandaşın gözü önünde alkışlanarak teyit edilmiştir”⁸⁵⁵ ifadeleri ile CHP iktidarında ülkenin içinde bulunduğu zor şartları yazmıştır. Ayrıca vatandaş zorlayan ağır ekonomik şartlar ile sosyal, ahlaki ve dini meselelerdeki sorunların sona ermesi gerektiğini dile getirmiş ve Konya halkının özellikle 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında DP’ye olan desteğini ortaya koyduğunu iddia etmiştir.

CHP iktidarı döneminde en önemli eğitim hamlelerinden birisi olarak görülen ve çok partili hayatın başlamasıyla sık sık eleştirilere konu olan Köy Enstitüleri meselesi de basın ilgisini çeken ve üzerinde tartışılan meselelerden birisi haline gelmiştir. Çoğu zaman Demokratlar tarafından CHP’nin ideolojik destekçisi olarak görülen Köy Enstitüleri konusunda “*Talebelik Böyle Olmaz*” başlığı ile verilen haberde Cumhuriyet Bayramında geçit resmine katılmak için Konya’ya gelen İvriz Köy Enstitüsünün kız ve erkek öğrencilerinin Cumhuriyet balosuna gelerek milli oyunlar oynadıkları, sevgi ve takdir kazandıkları ancak daha sonra içki büfesine giderek kız ve erkek birlikte içki içtikleri belirtilmiştir. Bu olayın saf ve temiz kalpli köy çocuklarını bağrına basmış olan bir okula yakışmayacak kadar çirkin bir olay olduğu, bu öğrencilerin bir gezici öğretmen tarafından da teşvik edildikleri belirtilmiştir. Daha sonra öğrenciler Konya Belediye Başkanı Muhlis Koner tarafından uyarılmıştır⁸⁵⁶. Bu türden haberler aracılığıyla mütedeyyin halkın CHP’ye karşı tutum geliştirmesini sağlamanın amaçlandığı açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim haberdeki bilgiler teyide muhtaçtır.

⁸⁵⁵ Muammer Obuz, “Türk Milletinin Siyasi Rüştünün Timsali Demokratlardır”, *Akyokuş*, 1 Kasım 1948, Y. 2, S. 172, s. 1.

⁸⁵⁶ “Talebelik Böyle Olmaz”, *Akyokuş* 1 Kasım 1948, Y. 2, S. 172, s. 1.

Baba Tavus müstear adlı yazar, “*Hüvelbaki*” başlıklı yazısında CHP milletvekillerinin Anadolu’dan ziyade, Ankara-İstanbul arasında seyahat etmelerini, maaşlarını ve sahip oldukları ayrıcalıklarını eleştirmiştir⁸⁵⁷.

Basında CHP milletvekillerinin maaşları konusunda da eleştirildiği görülmektedir. “*Milletvekillerine Yapılan Zam Kalkmalı*” başlığı altında verilen haberde İktidar partisinin kendisini düşünmesi nedeniyle milletvekili maaşlarına zam yaptığı, DP’nin zam tasarısı görüşmelerinde itiraz ettiği ve millettten bu kadar ağır vergiler alınırken zammın yersiz olduğunu belirttiği yazılmıştır. Ayrıca iktidar partisinin DP’nin sözlerini dinlemediği, bu hususta DP’nin Meclise bir tasarı vererek milletvekillerine yapılan zammın kaldırılmasını ve bütçede tasarruf yapılacaksa bu tasarrufa milletvekillerinin kendilerinden başlamaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu iş için Hakkı Gedik, Abidin Potoğlu ve Kamil Gündeşten oluşan bir komisyon kurulacağı ve milletvekillerinin maaşlarından 150 lira indirilmesinin isteneceği de yazılmıştır⁸⁵⁸.

Akyokuş gazetesinde CHP eleştirilerine ilginç bir örnek de Kadri Kalfaoğlu tarafından kaleme alınan “*Davetsiz Misafirler*” başlıklı şiirdir:

“Göstermedi yıllardır bir salah belirtisi,
İç siyaset bahsinden bihaberler partisi,
Etek öpme huyları saltanattan kalmadır,
Söylenen, söylenen hep ağızdan dolmadır.
Bir zümre ki tecerrüd etmiş millettten,
Bahsetmek istemezler haktan ve adaletten,
Halkın yaralarına bir merhem vuramadı.
Bir sürüden farksızdı onlarca millet adı.
Alkış meraklıları, debdebe kurbanları,
Hayatları gölgede bırakır sultanları,
Duyun, duyun dediklerini size milyonla halkın,
Davetsiz çöktünüz o sofralardan kalkın.
Dost düşman gözetiyor yurdun ufuklarında,
Yapılanlar ayıptır demokrasi asrında,
Dertlerini bu millet daha kaç yıl dökecek,

⁸⁵⁷“Hani trenlerde Ankara ile İstanbul arasında daima dolu, Anadolu hattında her zaman boş kalan kompartımanlar vardı. Hani, millet birbirini koridorda tepelerken, şahane kırmızı yumuşaklığı içinde tek başına bir göbekliyi barındıran tren odaları vardı. Hani mebus maaşları kadar meşhur, milletvekillerine mahsus kompartımanlar vardı. İşte bunlar yakında tarihe karışacakmış. Bu vagonların kapusuna bir asma kilit takmalı, üstüne de bir levha:(Hüvelbaki iktidarın bir zerresi de burada medfundur. Sene 1948)”, Baba Tavus, “Hüvelbaki”, *Akyokuş*, 12 Kasım 1948, Y. 2, S. 176, s. 1.

⁸⁵⁸ “Milletvekillerine Yapılan Zam Kalkmalı”, *Akyokuş*, 29 Kasım 1948, Y. 2, S. 183, s. 1.

Hiç bir kuvvet bulunmaz haklı kolu bükecek.
Yurttaş iste hakkını bulunmaz sus diyenler,
Deni bir düşmandan korkaktır hak yiyenler,
Manevi kuvvetleri onlar mı sarsacaklar,
Alınacak millete verilmeyen o hakla”,⁸⁵⁹.

Şiirde CHP’nin iç siyasetten habersiz olduğu, halkın dertlerine çare bulamadığı ve hak ve adaleti gözetmedikleri gibi daha birçok konuda CHP iktidarını eleştirilmiştir. Ancak daha ilginç tarafı edebi bir metin üzerinden yapılan hicviyedir. Bu yönüyle edebiyatın bir dalı olan şiir güçlü bir propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

Muammer Obuz’un kaleme aldığı “*İktidar Partisi Ne Âlemde*” başlıklı bir başka eleştiri yazısında, Türk milletinin aklı ereninden ermeyenine, köylüsünden şehirlisine, küçüğünden büyüğüne kadar ittifakla üzerinde durup karara vardığı mevzuunun artık CHP’nin sevilecek bir parti değil gücenmeye, kızmaya, öfkelenmeye değer bir parti olduğunu, bu yüzden de partinin kendisine çeki düzen vermesi gerektiğini belirttiği yazısında şu ifadeler yer vermiştir: “Çok uzaklara gitmeye değmez. İşte iktidarın Recep Peker kabinesinin becerisizlikleri, demokrasi havasında yarattığı boğucu atmosfer. Bu karanlık günleri takip eden Hasan Saka kabinesinin yaşanan ve daha kim bilir ne müddet yaşanacak olan ışıksız hareketsiz zehir gibi günleri. Şekere yapılan zamlar. Milli şuurun bu zümreyi boğacak kudrette olmasına rağmen, bu zümrenin milletçe alt edilememiş olması, şahıslar nüfusunu ve zümre tahakkümünü devam ettiriyor. Bu ne zamana kadar devam edecektir. Bu o zaman kadar devam edecektir ki; iktidarın sağır kulağı açılsın, kör gözü görsün, nasırlaşmış vicdanı temizlensin ve milletin sesini işitsin, milletin sefaletini görsün. Veya bu şahıslar nüfusu o zaman kadar devam edecektir ki; millet iktidarın sağır kulaklarını bir daha açılmamak. İktidarın kör gözlerini, dünya nimetlerini bir daha görmemek için kapatsın ve nasırlaşmış vicdanını yerinden söküüp atacak bir celadet ve kudret göstere sin. Sanırız ve korkarız ki iktidarın vurdumduymazlığı karşısında millet hiçbir şey istemeyecek. Şahıslara ve zümrelere dayanarak ham hayaller peşinde koşan iktidarın silkinip kendine gelmesi gerekmektedir”⁸⁶⁰. Muammer Obuz, “*Sahipsiz Konya*” başlıklı başka bir yazısında Konya’nın bakımsızlığından ve ihmal edilmesinden de CHP hükümetini sorumlu tutarak, Konya halkının onları affetmemesi gerektiğini belirtmiştir⁸⁶¹.

⁸⁵⁹Kadri Kalfaoğlu, “Davetsiz Misafirler”, *Akyokuş*, 8 Aralık 1948, Y. 2, S. 187, s. 1.

⁸⁶⁰ Muammer Obuz, “İktidar Partisi Ne Âlemde”, *Akyokuş*, 20 Aralık 1948, Y. 2, S. 192, s. 1.

⁸⁶¹“...Zavallı memleket! Seni tarihte kaç kere payitaht olarak görmüştük. Seni tarihte nasıl fasılasız ilim ve irfan merkezi olarak görmüştük. Zavallı Konya! Seni eğer düşünenlerin olsaydı bugün değil, yalnız Türk ve İslam âleminin fakat bütün cihanın parmakla göstereceği bir yurt köşesi olacaktır. Mukaddes Konya terk edilmiş, unutulmuş, hakları inkâr edilmiş, kudsî şehir. Haklısın her şeyi unutacaksın ve hayatına kastedeni dahi

Bir başka CHP iktidarını eleştiren şiir de *Kömürsüz* müstear ismi ile yazılan “*Şekva*” başlıklı şiirdir. Bu şiirde iktidarın görevini hakkıyla yapamadığı ve halka hizmeti ihmal ettiği belirtilmiştir⁸⁶².

Konya basınında CHP iktidarının eleştirildiği bir başka konu da Halkevleri olmuştur. Rıza Evcan “*Çumra Halkevleri Kimlerin*” başlıklı yazısında, Konya milletvekili Sedat Çumralı tarafından devlet hazinesinden temin edilen ve toplam değeri 130-150 bin lirayı bulan Çumra Halkevi binasının 5 yıl önce Sedat Çumralı’nın kardeşi Rakım Çumralının çabaları ile kurulan bir komisyon tarafından o yıllarda yapılan 23-25 bin liraya mal olan belediye parkının ortasına inşa edildiğini, iyi niyetin ürünü olduğu düşünülen ve ilim ve irfan ocağı olduğu sanılan bu binanın kapısına asılan CHP Halkevi levhasıyla bu kurumun Çumra Halkına değil, CHP’ye mal edildiğini ve bu yüzden Halkevlerinin baştan itibaren sakat bir zihniyetin ürünü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Halkevi binasının damında baykuş öttüğü, salonlarında farelerin cirit oynadığı ve bir kısım devlet memurunun yiyip içip oynadığı, eğlendiği ifade edilmiştir. Yazının devamında, “*Halkevi bunun için mi yapıldı? Halkevleri her yerde böyle midir? İmtiyazsızlık ve sınıfsızlık buna mı derler?*”⁸⁶³ soruları ile de eleştirilmiştir.

Basında ayrıca iktidarı destekleyen bir valinin sözleri üzerinden de CHP eleştirilmiştir. “*Bitaraf Vali*” başlıklı yazıda valinin bir ilçe de Halk Partililerin bulundukları hususi bir mecliste “*Aramızda yabancı kimse yoktur değil mi arkadaşlar*” diye sorup “*yoktur*” cevabını aldıktan sonra orada bulunanlara; “*Arkadaşlar önümüzde çetin bir imtihan günü vardır. O gün her ne olursa olsun seçimi kazanırsak DP dağılmaya mahkûmdur*” dediği belirtilmiştir. Yazı da “*Nasıl bitaraf valiyi beğendiniz mi?*” sorusu sorulmuş cevap olarak da “*Biz kendi hesabımıza değil, fakat daha ziyade bir vali hesabına bu gibi sözleri açıkça söylemekten korkmuş olmasından memnunuz. Onun için bu valiyi ters tarafından bitarafta görmüş olabiliriz. Ancak bu valiye DP yeni kurulduğu sıralarda ve Temmuz 1946 seçimlerini müteakip DPnin dağılacağına dair haberlere rağmen DP’nin her gün daha kuvvetli bir halde*

affedeceksin... Fakat Konya artık müsamahayı bırakacaksın, sana fenalık yapacakları, seni terk edecekleri, senden kazandıklarını senden esirgeyecekleri affetmeyeceksin: Bu zaman gelmiştir. Çünkü sen çok bakımsızın, çok perişansın”, Muammer Obuz, “Sahipsiz Konya”, *Akyokuş*, 31 Aralık 1948, Y. 2, S. 197, s. 1.

⁸⁶² “Bir zaman vır vır ederek, inişe kâh yokuşa/İşleri benzetecemmiş gibi sanki bir kuşa/Selefe rahmet okuttun, hem de eski gidişe/Ciğere konmak için mi vırıldın a canım./Hangi işte görebildik bir dirayet eseri./Kendi halinde kalaydı olamazdı beteri, /Beldenin artmakta her gün ıstırapı kederi,/Nerde kaldı ilgi, ülkü hep mi şantaja canım./Bir görev almak, anı hakkıyla yapmak gerek,/Nimetin hakkın verip külfetin çekmek gerek./Üstün şereftir halka hizmet kadri bilinmek gerek./Bunları ihmale vermek çok ayıptır, a canım./Hemşeri olmaktadır bizar umuru beldeden,/Çok sıkıntı gidebilir biraz canlı hamleden,/Göstermeli ilgi kaygı, halka yeis gelmeden,/O kadar zor mu bu işler, biraz himmet a canım”. Kömürsüz, “Şekva”, *Akyokuş*, 31 Ocak 1949, Y. 2, S. 209, s. 1.

⁸⁶³ Rıza Evcan, “Çumra Halkevi Kimlerin?”, *Akyokuş*, 5 Ocak 1949, Y. 2, S. 199, s. 1.

ayakta durduğunu hatırlatmak isteriz” ifadelerine yer verilmiştir. Bu yazıda dikkat çekilmek istenen önemli nokta da valinin yabancı diye kastettiği kişilerin DP’liler olmasıdır⁸⁶⁴.

Baba Tavus, *“Hem de Göbeğimiz Çatlayıncaya Kadar”* başlıklı yazısında CHP iktidarını ağır vergiler konusunda eleştiren ifadelerle yer vermiştir⁸⁶⁵. Baba Tavus iktidarı eleştirdiği *“Kavuk Devrildi”*, başlıklı yazısında da şu ifadelerle yer vermiştir: *“Çankaya arazisi devlete satılıyor. Haydi hayırlısı! Bu açık alış veriş, şimdiye kadar kapalı zarf usulüyle yapılanlar hakkında da fikir verir. Bugün için halimize şükrederim. İktidar partisi, sıkıştıkça daha neler satmaz. Hiç olmazsa Çankaya’nın bir değeri var. Ya denizlerin suyunu, deryaların kumunu satmaya kalksalar. Bu hile-i şeriyeye kimin ne demeye hakkı olacaktı. Kavuğun devrilmesi, haza uğursuzlukmuş”*⁸⁶⁶.

CHP’nin muhtarlık seçimlerinde halka rüşvet verdiğini belirten eleştiri haberleri de Akyokuş sütunlarında kendine yer bulmuştur. Gazetede yer alan iddiaya göre; Yeniceoba Bucağı muhtarlığını DP mensuplarından Mehmet Özdemir’in kazandığı ancak Halk partililer tarafından şikâyet edildiği, bunun üzerine kaymakam tarafından muhtarın vazifesine son verildiği ve seçimlerin tekrar yapıldığı belirtilmiştir. 6 Mart 1949 çarşamba günü yapılan seçimlerde DP bucak idare kurulu üyelerinden Mehmet Kaya muhtarlığa seçilmiş, bu bucakta Halk Parti “müfritlerinden” ve Yenice oba ağalarından Osman Kart, seçimi kendi partisine kazandırmak için bucak halkından birçok kişiye 2000 liraya yakın para dağıtmış seçimi kaybedince de dağıttığı paraları toplamaya başlamıştır. Hatta DP’li Mehmet Kaya’ya da iki bin lira teklif etmiş, Halk Partisine geçmesini istemiş ancak Mehmet Kaya tarafından ret edilmiştir⁸⁶⁷.

Millet Partisinin gerek CHP’ye gerekse DP’ye eleştirileri de basına konu olmuştur. Millet Partisi kurucularından Afyon milletvekili emekli General Sadık Aldoğan *“Kudret”* gazetesinde yayınlanan makalesinde CHP’nin bir şahsa değil millete dayanan bir parti haline gelmedikçe durumunu uzun süre muhafaza edemeyeceğini belirtmiştir. DP’nin da davasının şefflik sistemine son vermek olduğunu ancak parti yöneticilerinin bu meseleyle

⁸⁶⁴ “Bitaraf Vali”, *Akyokuş*, 12 Ocak 1949, Y. 2, S. 202, s. 1.

⁸⁶⁵ “Yeni kabine, peşi sıra, bir hayırlı haberi de sürükleyip getirdi:-Ağır vergiler hafifletilecek! Aman ne güzel ne tatlı havadis. Söz aramızda inanasımız geliyor. Ne idi o lüks vergisi, yol vergisi, kazanç vergisi. Hani tilkiye sormuşlar, tavuk etini severmisin diye. Kurnaz hayvan cevap vermemiş, sırtıvermiş. Şimdi bize de:-Vergiler hafifletilecekmiş, ne dersiniz? diye bir soran olursa, kâhkaha mı atacağız bilmem”, Baba Tavus, *“Hem de Göbeğimiz Çatlayıncaya Kadar”* *Akyokuş*, 24 Ocak 1949, Y. 2, S. 206, s. 1.

⁸⁶⁶ Baba Tavus, *“Kavuk Devrildi”*, *Akyokuş*, 31 Ocak 1949, Y. 2, S. 210, s. 1.

⁸⁶⁷ *Akyokuş*, 25 Mart 1949, Y. 2, S. 230, s. 1.

ilgilenmediklerini ifade ederek, hem CHP, hem de DP'nin işin ehli insanların elinde olmadığını vurgulamıştır⁸⁶⁸.

Fakih Özlen, “*CHP ve Konya Basını*” başlıklı yazısında basında CHP'lilerden bir tek satır bir tek ses bulamadığını oysaki yazmanın ve konuşmanın politik hayatın en önemli mücadele vasıtası olduğunu ve siyasi bir partinin özellikle bu günün ağır şartları içinde, bu iki mücadele vasıtasına ihtiyacının olduğunu belirtmiştir. Yarım milyon nüfuslu bir şehirde çoğunluğu kazandığını ve yine kazanacağını iddia eden bir teşkilat içinden seçilmiş on altı isim arasında eli kalem tutan bir tek şahsiyetin bile bulunmadığını düşünmenin yersiz olduğunu fakat CHP'nin Konya çevresinde, kendisine güvendiğini bu yüzden Konya'da propaganda yapmaya dahi tenezzül etmediği ve Konya'daki kalemli önemsemediğini ifade edilmiştir. Yazının devamında ise yeni harf düşmanlığından yeşil sarık hasretine kadar, birçok haberin zaman zaman sütunlarında yer alan Konya'da inkılapları ve prensipleri müdafaa edeceği iddiasıyla ortaya çıkmış siyasi bir teşekkül olan CHP'nin sessizliği tercih etmiş bulunması siyasi ve tarihi bir hata olarak görülerek, “*Niçin CHP Konya basınında laiklik denen prensibinin mahiyetini bu halka açık açık anlatamıyor? Milliyetçiliğin ve Devletçiliğinin mana ve mahiyetini halka anlatmak yirmi beş senenin emeklerinin savunmasını yapmak acaba kimin vazifesidir?*” soruları ile CHP eleştirilmektedir⁸⁶⁹.

Günün Şakası köşesinde Şakacı müstear adı ile yazılan “*Demokrasi*” başlıklı yazıda “*Bir köy öğretmeni acı acı şikâyet etti: Köye gelen gazeteleri, eline geçmeden köylüler tarafından kapışılıyormuş, “okumak için mi?” diye sorduk. Öğretmen ciddi ciddi: “Ah, öyle olsaydı içerlemezdim. Köylü gazete yapraklarının dilim dilim kesiyor, sonra da tömbekiyle sarıp içiyor. Bu çeşit sigaralara “demokrasi” diye bir de ad koymuşlar. Tevekkeli değil dedik. Memleketteki demokrasi kıtlığının sebebi varmış meğer. Öyle ya, demokrasi kül olup havaya*

⁸⁶⁸“CHP'nin siyasi bir teşekkül olarak bu milletin yüksek politikasını kendisine hasretmiş olabilmesi, ancak İnönü'nün Devlet başkanı olabilmesinden ileri gelmektedir. Şu halde Halk Partisinin idaresiz ve beceriksiz elinden bu milleti kurtarmak için bu partinin yegane istinatgahı olan zatın sahneden çekilmesi lazım gelmektedir.. Bu zarureti bütün politika adamları hissetmiş olduklarından şüphe yoktur. . Çok yazık ki bu mühim meseleye kimse temas ve işaret etmemektedir. Halk partisi bir şahsa değil, millete dayanarak idareyi eline almak lüzumunu hissetmedikçe ve buna kati olarak karar vermedikçe bu memlekette halkın hâkimiyetine dayanan bir siyasi teşekkül halini asla alamaz ve bugünkü durumu da uzun müddet muhafaza edemez. 1946'daki 21 Temmuz'un tekrarına imkân yoktur...”. General Sadık Aldoğan daha sonra Demokrat Partinin durumuna da işaret ederek bu partinin şimdiye kadar davasını ortaya koyamadığını ifade etmekte, muhalefetin davasının ne olması lazım geleceği hakkında açıklama yaparak şöyle demektedir: “Muhalefetin davası, uzun yıllardır lafzan irade-i milliye olarak devam eden ve hakikatte ise diktatörlükten başka bir şey olmayan şeflik illetine bir nihayet verilmesidir. Bu ise ancak şefin sahneden çekilmesiyle mümkündür. Bunun başka yolu yoktur. Fakat Demokrat Partinin başında bulunan ve kendilerini yüksek kudrette politika adamı sayan bu insanlar, bunu ağızlarına almaya bile cesaret edememişlerdir. Bu meseleye açıkça temas etmek hiç işlerine gelmemiştir... Bütün bu mülahazaların neticesi gösteriyor ki; ne CHP, ne de DP ne yapacaklarının bilen insanların elinde değildir.” Bkz. Sadık Aldoğan, *Babalık*, 24. Temmuz 1948, Y. 38, S. 6989, s. 2.

⁸⁶⁹Fakih Özlen, “CHP ve Konya Basını”, *Babalık*, 12 Mayıs 1949, Y. 39, S. 7105, s. 1.

uçtuktan sonra ” ifadeleri ile CHP iktidarında demokrasinin sağlanamaması ile köylü halkın bilinçsizliği arasında bir ilişki kurularak iktidar eleştirilmektedir⁸⁷⁰.

“*Devr-Atık*” başlıklı başka bir yazıda da iktidar eleştirilmeye devam etmiştir Yazıda yer alan “*İki ecnebi Profesör, Hititler devrine araştırmalar yapmak üzere Orta Anadolu bölgesinde kazılar yapacaktı. Bizce, kazıya hiç lüzum yok. Bugün köylerimiz içinde hala o devri yaşayanlar var, Hititlerden kalma ağaç kağıtlara, kara sabanlara bir çivi bile ilave edilmeden kullanılıyor. Profesörler gelsinler de yaşayan devr-i atık’i görsünler*⁸⁷¹ ifadeleri ile köylerin geri kalmışlığı CHP iktidarının eleştirildiği konulardan biri olmuştur. “*Seçimlerin Arifesinde Hatırlanan Konya!*” başlıklı yazıda da CHP iktidarının seçim arifesine kadar Konya’ya gereken önemi vermediği ancak seçimlerden önce muhalefet partisinin de belirmesiyle Konya için göstermelik çalışmalar yaptığı belirtilerek iktidar eleştirilmeye devam edilmiştir⁸⁷². İktidarın Türk köylüsünü ihmal ettiğini belirten “*Hangi Köylü*” başlıklı başka bir yazıda da yine CHP iktidarı eleştirilmektedir.”⁸⁷³.

“*1950 Seçimlerine Nasıl Hazırlanıyorlar? Halk Partisi, Her Müfettişine Cip, Yolluk, Ödenek de Ayırmış!*” başlıklı yazıda ise 1950 seçimleri öncesinde, muhalefetin seçim mevsimi ile ilgili olarak hava şartlarının olumsuz olmasından dolayı yaptığı itirazlara rağmen CHP’nin seçimler öncesinde belirlediği programında herhangi bir değişiklik yapmak niyetinde olmadığı, çünkü CHP’nin seçmenlerini jipler ve kamyonlar ile ulaştırmayı

⁸⁷⁰ Şakacı, “Demokrasi”, *Yeni Konya*, 20 Haziran 1949, Y. 1, S. 20, s. 2.

⁸⁷¹ “Devr-i Atık”, *Yeni Konya*, 28 Ekim 1949, Y. 1, S. 117, s. 1.

⁸⁷² “Konya’yı iktisaden kalkındırma derneği teşekkül etmiştir. Derneğin kurucuları bugün tekrar toplanacaktır. Konya’yı iktisaden kalkındırma mevzuunda şimdiye kadar 25 yıldır müsbet ve şümüllü hiçbir iş başaramayan - Ereğli fabrikası müstesna - iktidar, daha serbest ve münakaşalı olmak; liberal bir zihniyet ve hava içinde cereyan etmek gereken tüccarların bu toplantılarını da kendine mal etmekte gecikmemiştir. Seçimlerin arifesinde gösterilen bütün bu suni didinşler, halk efkârının gözünden asla kaçmamaktadır ve kaçmayacaktır. Demek muhalefet doğmasaydı, Konya bir yirmi beş yıl daha mı bekleyecekti? sualini haklı olarak, kendi kendine sormaktadır. İstismar taktiği bırakılmalıdır. Halk artık çok şeylerin farkına varmış, iktisadi sahada bugüne kadar Konya için neler yapılmış! ne gibi gayretler! Harcanılmış olduğunun bütün açıklık ve çıplaklığı ile görmüştür. Yıllar boyunca, kendi takat ve kudretine terkedilmiş, vaidlerle avutulmuş, kolu kanadı kalkmaz hale gelmiş bir Konya; muazzam bir belde! Seçimlerin arifesinde, Muhalefetin karşısında ancak hatırlanan Konya haaa! Ne hazin şey, ne zoraki gayret!”, “Seçimlerin Arifesinde Hatırlanan Konya!”, *Babalık*, 11 Şubat 1950, Y. 40, S. 7316, s. 1.

⁸⁷³ “Son yıllarda, Türk köylüsünde hayat ve refah seviyesinin yükseldiğini iddia eden iktidari anlayış seçimlerin arifesinde yine aynı görüşü tekrarlamaya başladı. Hangi köylü? Senelerden beri, yırtık, yamal poturu ile soluk mintanı ile bir iç sızısının meraretili bakışlarıyla, uçsuz bucaksız bozkırların tozlu, bozuk, çamurlu ova yollarından; taşlı dikenli dağ yollarından şehir, kasaba pazarlarına gelen, han köşelerinde kalıp iş arayan köylü mü? Hangi köylü? Yoksa iktisadi hayatın sarsıntıları içinde, içtimai zorluklar ve darlıklar çektiği Meclis kürsülerinden delillerle ifade edilen ve şimdi mısır gönderildiği iftiharla söylenen köylü mü? Yoksa dört sene de bir -o da çok partili devirde -seçimler yaklaşırken hatırlanmaya aranmaya başlanılan sözde Efendimiz köylü mü? Uzağa gitmeye lüzum yok... Konya bozkırlarının bakımsız yollarından lüks otomobillerle geçenler, obaların, yaylaların kamış çitleri önünde, tuzlu kuyuların başlarında onun hayat ve refah seviyesindeki yüksekliğini! Hazin hatta feci ifadelerini -eğer duymuşlarsa- gözleri yaşararak, yürekleri sızlayarak görmüşlerdir; yine o yollardan geçecek olan başka sayınlar da aynı perişan sahneleri göreceklerdir. Ona, o köylüye, yalnız basmayı ve kaput bezini ne zaman ucuz verebilmişizdir ki, refah seviyesinin yükseldiğinden bahsedelim?”, “Hangi Köylü”, *Babalık*, 16 Şubat 1950, Y. 40, S. 7320, s. 1.

planlandığı belirtilerek iktidar eleştirilmiştir. Ayrıca CHP'nin bölge müfettişlerinin sayısını üç katına, müfettiş sayısını elli dörde çıkardığı ve sadece müfettiş sayısını arttırmakla kalmayıp, müfettişlere harcırah ve tahsisat vererek, her müfettişin emrine bir de jip ve otomobili tahsis etmiş olduğu böylece aşağı yukarı her vilayete bir müfettiş görevlendirdiği belirtilmiştir. Buna karşılık DP'nin de Genel İdare Heyetini her gün toplayarak, yoğun bir şekilde çalıştığı ve DP'nin elinde iktidarın sahip bulunduğu maddi imkânlar olmadığı ifade edilmiştir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, DP'nin daha ziyade milletin sevgi, fedakârlık, vatanseverlik duygularına ve demokrasi severliğine güvendiği vurgulanarak, seçimler öncesi yapılan hazırlıklar bakımından DP ile CHP kıyaslaması yapılmış ve İktidarın devletin bütün imkânlarını kullanarak yaptığı hazırlıklar eleştirilmiştir⁸⁷⁴. Eleştiri yazısı CHP taraftarı Babalık gazetesinde yer almıştır.

2.6.3. Konya Belediyesine Yönelik Eleştiri Yazıları

1946-1950 yılları arasında Konya Belediyesi CHP'de olduğundan DP mahfilleri tarafından sık sık eleştirilmesine de neden olmuştur. Buna bağlı olarak belediyeye yönelik eleştiri yazıları sıklıkla Akyokuş gazetesinin sütunlarında yer bulmuştur. CHP iktidarında Konya halkının belediyeden şikâyetleri olmuş ve belediyenin verdiği cezalara tepki göstermişlerdir. Akyokuş gazetesinde yer alan “*Belediye Başkanı Okusun*” başlıklı haberde Hasan Ulupınar adında sebzeçilikle uğraşan bir vatandaşın yazdığı şikâyet mektubu konu edinilmiştir. Yazıda Hasan Ulupınar'ın, belediye zabıta memuru ile belediye doktoru tarafından tutulan zabıt varakasının her ikisine de itiraz ettiği halde hiçbir incelemeye gerek duyulmadan birine 5 lira, diğerine de 25 lira ceza verildiği belirtilmiştir. Belediyenin hangi incelemelere dayanarak bu kararı verdiğinin anlaşılamadığı ve kim tarafından atıldığı dahi bilinmeyen iki çürük domates nedeniyle böyle bir cezanın verilmesinin adalete ve kanunlara uygun olmadığı ifade edilmiştir⁸⁷⁵.

Bir başka eleştiri yazısında Konya belediyesinin faaliyetleri ve yaptığı işler, “*Haldeki Yeni Yapılan Dükkânlardan Belediyemizin Büyük Kârı*” başlıklı yazı ile ele alınmıştır. Yazıda belediyenin faydasız ve zararlı kararlar verdiği ve bunların son zamanlarda çoğaldığı, eski sebze halindeki yeni yaptırılan dükkânların açık arttırma suretiyle ihaleye konularak dört metre karelik bir yerin mülkiyeti satın alınıyormuş gibi yıllık kirasının 1720 liraya kadar çıkarıldığı, hal böyle olunca bu dükkânların kiralarının, yıllık vergilerinin ve dükkânları işletenlerin evlerinin ihtiyaçlarının temin edilemeyeceği belirtilmiştir. Yazıda kiraların bu

⁸⁷⁴“1950 Seçimlerine Nasıl Hazırlanıyorlar? Halk Partisi, Her Müfettişine Cip, Yolluk, Ödenek de Ayırmış!”, *Babalık*, 22 Şubat 1950, Y. 40, S. 7325, s. 1.

⁸⁷⁵“Belediye Başkanı Okusun”, *Akyokuş*, 6 Ekim 1948, Y. 2, S. 164, s. 1.

kadar yüksek olması sonucunda “satılacak keçinin koyun olacağı, kaçak kesilen hasta sığırın, mezbahadan geliyormuş gibi dükkâna konacağı, yarım kilo ıspanağa bir kilo su katılacağı ve terazilerin ayarlarının bozulacağı” belirtilmiştir. Bu nedenle dükkanlara, o günkü rayice göre bir fiyat konulması gerektiği ve eski işlerinden ayrılıp, aylardır dükkanların yapılarak kendilerine verileceğini ümidiyle bekleyen halka verilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir. Belediyenin yazdan tedbir alarak kışın soğuklarına karşı odun ve kömür stoklayarak vatandaşın ihtiyaçlarını karşılamasının ve yaş olan odunun kilosunu gizli olarak 10 kuruşa satanların önüne geçmeyi düşünmesinin daha doğru olacağı ifade edilerek Konya belediyesi yaptıkları işler ile ilgili eleştirilmiştir⁸⁷⁶.

Akyokuş'ta F.T imzasıyla çıkan, “*Halka Dağıtılacak Kok Kömürleri Kimlere Verilecek*” başlıklı yazısında Konya belediye başkanı ile belediyenin faaliyetlerini eleştirmiştir⁸⁷⁷. C. Pınar'da “*Belediyenin Dikkatine*” başlıklı yazısında Konya belediyesinin ulaşım konusundaki yetersizliğini belirterek, otobüslerin geç gelmesi ve yolcuların araç bulamaması konularında belediyeyi eleştirmektedir⁸⁷⁸.

Babalık gazetesinde “*Hani O Ekmekler*”⁸⁷⁹, “*Meymenetlu Konak*”⁸⁸⁰ ve “*Sıkılmak*”⁸⁸¹ başlıklı köşe yazılarında Konya belediyesi ve belediye başkanının faaliyetleri eleştirilmiştir.

⁸⁷⁶“Haldeki Yeni Yapılan Dükkânlardan Belediyemizin Büyük Kârı”, *Akyokuş*, 17 Ocak 1949, Y. 2, S. 203, s. 1.

⁸⁷⁷ “12 Ocak tarihinde Ekekon gazetesinde Belediye başkanlığından tebliğ edilen ilanda halka kok kömürü tevzi edileceğini ve dağıtımın alfabe sırasıyla yapılacağı okundu. Birçok vatandaş alakadarlara müracaatlarında listeye isimlerinin yazılmadığını görerek sebebini mahalle muhtarlarından sormuşlardır. Verilen cevaptan belediye başkanının muhtarların hazırladığı listeyi görerek listedeki sobaların çokluğundan ve Konya’da bu kadar soba olmadığını yerli kömür sobası diye yazılan ne kadar soba varsa listeden silinmesini istemiştir. Belediyeden öğrenildiğine göre Belediye Başkanının ancak Avrupa ve Avrupa tipi yerli, sobalara kömür verilmesini emrettiği doğrudur. Acaba Avrupa sobası ile yerli soba arasındaki fark nedir? bir taraftan birçok neşriyat ve propaganda ile vatandaşlar yerli malı kullanmaya özendirip, memleketimizin yerli kok ve linyit yakmaya alışalım derken diğer taraftan Belediye başkanının yerli sobalar listeden çıkarılsın demesi acayip bir mantık ölçüsü olmuyor mu? Avrupa sobası bulunduran herhangi bir vatandaşın Belediyenin tevzi edeceği 200 kilo kömüre ihtiyacı yoktur... Fakat bugün şehrimizde birçok fakir vatandaş kömür sıkıntısı içinde kıvrınmaktadır”, F.T, “Halka Dağıtılacak Kok Kömürleri Kimlere Verilecek”, *Akyokuş*, 21 Ocak 1949, Y. 2, S. 205, s. 1.

⁸⁷⁸ “Belediyenin dikkatini o kadar çok mevzular üzerinde çekmekteyiz ki artık bütün dikkatler bizim tarafa toplandı, öbür tarafta hiç bir dikkat zerresi kalmadı. Son bir defa daha şu otobüs işletmesi bahsinde, Belediyemizin dikkatine dokunalım. Mevsim icabı mı, yoksa D.D. Yollarının ihdas ettiği sebepler mi ne ise trenler hiç muntazam gelmiyor. Sabah postalarını akşam karanlığında karşılıyoruz. Geç vakit şehrimize gelen yolcular istasyonda vesait bulamıyor. Belediye otobüsleri de işletilmiyor. Mesela 24 Ocak Adana Postası 6 saat geç gelmiştir. Gece yarısına tesadüf eden, trenin istasyona giriş saatinde ne bir araba, ne bir taksi ve ne de Belediye otobüsleri meydana görünmüyordu. 100 e yakın yolcu, çoluk çocuk genç ihtiyar sabaha kadar soğukta istasyonda beklemeye ve uzun mesafeleri yaya gitmeye mecbur kaldılar. Normal zamanlarda otobüslerini doğru dürüst işletemeyen Belediyemizin böyle gece yarısı saatlerinde hiç işlemeyeceğini tahmin etmek yanlış bir hüküm olmaz. Uzun lafın kısası vatandaşlar adına, Belediyeden hiç olmazsa bundan böyle muntazam posta seferleri ihdas ederek otobüsler göndermesini diliyoruz”, C. Pınar, “Belediyenin dikkatine”, *Akyokuş*, 26 Ocak 1949, Y. 2, S. 207, s. 2.

⁸⁷⁹ “Denilebilir ki Konya, şehirlerarasında en güzel ve çeşitli ekmek çıkaran beldelerdendi. Eski ince dil ekmekler, yüzleri parlak ve beyaz somunlar, çörekler nerededir? O güzelim burma, gevrek, kırmızı halkalarımız ne oldu? Eskişehir’de aynı halkalar çıkarılıyor da Konya’da niçin yasak ediliyor? Ne hikmettir, bir türlü anlayamadım gitti. Konya’nın kendine has unlu besin maddelerinin ayrı çeşni ve özellikleri, iyi vasıfları

Bu yazıların Babalık gazetesinde yer alması yukarıda ele alınan bazı haberlerde de görüldüğü gibi gazetenin ne kadar da CHP çizgisinde bir yayın politikası izlemiş olmasına rağmen dönem dönem CHP eleştirisine de yer verdiğini göstermektedir. Bu noktada Babalık gazetesinin Ekekon gibi doğrudan CHP'nin resmi gazetesi gibi davranmadığı yorumunu da dile getirmek gerekir.

Babalık'ta yer alan “*Bir Hak!*” başlıklı bir başka eleştiri yazısında ise halka karşı olan tutumundan dolayı doğrudan belediye başkanının eleştirildiği görülmektedir. Yazıda belediye başkanının son zamanlarda halka sert davrandığı ve vatandaşları kovmasından sık sık şikâyet edildiği iddia edilmiştir. Memleket aydını olarak tanınan başkanın kendisini koltuğa oturtan vatandaşları kovmasına şaşırıldığı, partilerden ve kamu kurumlarında çalışanlardan ilgi ve sevgi beklenen bir dönemde başkanın şahsi sertliklerine kimsenin boyun eğmek mecburiyetinde olmadığı ve halkın başkandan bu zihniyeti bırakmasını istemekte haklı olduğu ifade edilmiştir⁸⁸².

Akyokuş gazetesinde Çuvaldız müstear isimli yazarın kaleme aldığı “*Âleme Verir Talkını, Kendisi Yutar Salkımı*”⁸⁸³ başlıklı yazıda otobüs ücretlerinin indirilmemesi, “*Kalbimizi Sızlatan Bayrak*”⁸⁸⁴ başlıklı yazıda ise Vilayet Konağında soluk renkli Türk bayrağının dalgalandırılması nedeniyle Konya belediyesi eleştirilere konu olmuştur.

kayboluyor. İdrakli Belediye Başkanımız acep ne diyecektir? Meraka değer doğrusu...” Yolcu, “Hani O Ekmekler”, *Babalık*, 24 Ekim 1946, Y. 36, S. 6726, s. 1.

⁸⁸⁰ “Sayın belediye başkanımızın şöhretini dört bir bucağa yayan, yalnız gazeteler ve gazetesi değilmiş meğer. Tiyatrolar da varmış. Bir dost anlattı: Ankara’nın Cebecisinde tanınmış bir sanatkar şöyle konuşmuş: “İş bulamaz olur muyum? Hiç olmazsa Konya’ya Belediye reisi olur, Londra’ya giderim” Sanatkar pek de isabetsiz konuşmamış hani... Konya milletvekili olanların çoğu, hep aynı çatı altında gitmemiş miydiler? Demek ki yeryüzünde devlet kuşunun konduğu konaklardan biri de Konya Belediyesidir. Bu bab da icrayı siyaset edenler unutmayalar... Talihsiz şehir! Başına nice devlet kuşları konup geçer de haberin yok. Teşbih caizse uykuda gezen insanlara benziyorsun ...”, Yolcu, “Meymenetli Konak”, *Babalık*, 14 Ağustos 1948, Y. 38, S. 6996, s. 1.

⁸⁸¹ “Şehir otuz saat ışıksız kalınca, Belediye meclisinin kıymetli bir azası, sağdan soldan söylenenler karşısında dayanamamış, demiş ki: - Belediye Meclis azası oluşuma sıkılıyorum! Nasıl üzülmesin? Bir şehir otuz saat ışıksız kalır, felce uğrarsa kimin içi sıkılmaz, ruhu daralmaz? Galiba ruhu sıkılmayan Sayın Reisimizle İşletme müdürü! İyi pişkinlik doğrusu”, Yolcu, “Sıkılmak”, *Babalık*, 14 Mart 1950, Y. 40, S. 7342, s. 1.

⁸⁸² “Bir Hak!”, *Babalık*, 19 Ağustos 1949, Y. 39, S. 7172, s. 1.

⁸⁸³ “Şu talihsiz şehrin öyle bir belediyesi var ki şehir halkını hiç düşünmez. Lokantalara, oteller, kahve ve gazino berber velhasıl her tarafa iki üç ayda bir verdiği fiyat listeleriyle indirmeler çıkarmalar nelerde neler yapar da yapar. Güzel ama esnafı gören bu belediyenin gözlüğü neden kendini görmüyor acaba? Bakınız şuna: Benzin, lastik işçi bugünkünün bir kaç misli fazla olduğu zaman konulan otobüs fiyatları, benzinin tenekesi 5 liraya lastiğin tanesi bilmem ne kadar indiği şu sırada hala yerinde sayıyor Belediye resimiz buna ne buyuracaklar acaba?”, Çuvaldız, “Âleme Verir Talkını, Kendisi Yutar Salkımı”, *Akyokuş*, 3 Eylül 1948, Y. 1, S.151, s. 1.

⁸⁸⁴ “Uzaktan ağlıyor, bakan rengine...Diyor matemde mi öz vatanımız? Biz seni boyarız o kan rengine, Var damarlarımızda hala kanımız? . Şair sanki bu sözleri vilayet konağında dalgalanan kalbimizi sızlatan yüreğimizi sızlatan şanlı bayrağımız için söylemiş. O soluk bayrağın dalgalandığı binanın içindeki makamları işgal edenlerde işlerini gördürmeye gelenler de en az bizim kadar acı duymaktadır. Fakat hala solgun bayrak yerinde durmaktadır. Bu şehrin en büyüklerine duyurmak istiyoruz ki şehitlerden arta kalan bizlerin kanıda bayrağımız için emrinize hazırdır. Yeter ki solgun bayrak bize gösterilsin”, Çuvaldız, “Kalbimizi Sızlatan Bayrak” *Akyokuş*, 15 Eylül 1948, Y. 2, S. 156, s. 1.

2.7. CHP İKTİDARI DÖNEMİNDE KONYA'DA LAİKLİK VE DİN KONUSU

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında kurucu kadro tarafından seküler bir anlayış devlet yönetimine hâkim kılınmış, gerçekleştirilen inkılaplar ise bu anlayış çerçevesinde hayata geçirilmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin Batı Bloğuna yaklaşması ve demokratikleşme yolunda attığı adımlar laiklik ve din konularını yeniden gündeme getirdiği gibi ülkede laiklik uygulamalarına yönelik bir kısım değişikliklere de zemin oluşturmuştur. Buna bağlı olarak 1945'te çok partili hayata geçilirken CHP'de laiklik ve din konuları daha fazla gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Bu konuyu Akkır şu şekilde değerlendirmektedir: *“1945 yılında başlayan demokratikleşme sürecinin en fazla etkilediği ilkelerden birisi, laikliktir. Bu süreç; katı, baskıcı laiklik politikasının yumuşaması ve dinsel öğelerin kamusal alanda görünmeye başlamasıyla sonuçlanmıştır. Böylece “Kemalist cumhuriyetin Misakı Milli sınırları” daralmaya, demokratik cumhuriyetin sınırları ise genişlemeye başlamıştır⁸⁸⁵”*. Özellikle 1945'ten sonra CHP mahfillerinde dine reform tartışmaları kendini göstermiştir. CHP içinde bu türden tartışmalar yaşanırken yeni kurulan partilerin tüzüklerinde de din konusu kendisine yer bulmaya başlamıştır. Mesela 18 Temmuz 1945 tarihinde kurulan MKP'nin tüzüğünde dış politikada İslam Birliği ve Şark Federasyonu projesinin gerçekleşmesi istenmiş ve her şeyin ahlak ve milli anane esaslarına göre ayarlanacağı belirtilmiştir. 28 Şubat 1946 tarihinde kurulan Sosyal Adalet Partisi'nin Dünya Müslümanlar Birliği tarafından desteklendiği belirtilmiştir. 24 Nisan 1946 tarihinde kurulan Çiftçi ve Köylü Partisi geleneklere bağlılığını açıklamıştır. 26 Haziran 1946'da kurulan Arıtma Koruma Partisi *“dinci”* bir siyasi parti olduğunu tüzüğünün birinci maddesinde belirtmiştir. 19 Temmuz 1946'da kurulan İslam Koruma Partisi de her ne kadar adı parti olsa da her türlü siyasi faaliyetlerden uzak olacağını ve İslam'ın yükselmesi ve kuvvet kazanması için çalışacağını ifade etmiştir. Türkiye'de bir dönem dini ibarelerin parti tüzüklerinde yer alması nedeniyle partilerin kapatıldığı dönemden artık dini söylemlerin parti tüzüklerinde yer aldığı döneme girilmiştir⁸⁸⁶.

1946'da kurulduğunda din ve laiklik konusunda CHP'den farkı olmayan bir DP söz konusudur. Nitekim Atatürk'ün son başbakanı Celal Bayar başta olmak üzere DP'yi kuran kadronun en azından kuruluş aşamasında laiklik konusunda CHP ile aynı çizgide olması normal karşılanmalıdır. Ancak geniş halk kitlelerinin ki özellikle muhafazakâr çevrelerin

⁸⁸⁵ Ramazan Akkır, “Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Süreci ve Laiklik Anlayışının Değişmesinde Bir Dönüm Noktası: CHP'nin Yedinci Olağan Kurultayı”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, p. 54.

⁸⁸⁶ Ömer Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP'nin Laiklik Politikası Konya Örneği 1946-1950*, Çizgi Kitabevi, Konya 2012, s. 96-99.[Bundan sonra Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP'nin Laiklik Politikası*]

oyuna talip olan DP'nin kısa süre içerisinde söylem değişikliğine gittiği, laiklikten bahsettiği her konuşma ve metinde “*din hürriyeti*” vurgusu yapmaya başladığı görülmektedir. Partinin 1946'da yayımlanan resmi programında⁸⁸⁷, başka hiçbir temel hak ve özgürlük ismi geçmemiş, programda kendisine yer bulan tek bireysel özgürlük türü olarak din hürriyeti, laiklik tanımının hemen ardından kendisine yer bulmuştur⁸⁸⁸.

1949 yılında DP'nin ikinci büyük kongresinde parti programı yeniden ele alınırken, laiklik ile ilgili madde de yeniden düzenlenmiştir. Bu madde de: “*Partimiz laikliği, devletin siyasette din ile hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması manasında anlar ve laikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini red eder ve din hürriyetini, diğer hürriyetler gibi insanlığın mukaddes haklarından tanır. Gerek dini tedrisat meselesi ve gerekse din din adamlarını yetiştirecek müesseseler hususunda mütehassıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zaruridir. Üniversite içinde yer alacak İlahiyat Fakültesi ve ilmi mahiyette, mümassil müesseseler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu kaabil müesseseleri gibi muhtar olmalıdır. Dinin, siyaset aleti olarak kullanılmasına “yurttaşlar arasında sevgi ve tesanüdü bozacak şekilde propaganda vasıtası yapılmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesine müsamaha olunmamalıdır”* ifadelerine yer verilmiştir⁸⁸⁹. Buradan da anlaşılabileceği gibi DP kuruluşu sonrasında geniş halk kitlelerinin desteğini alabilmek için laiklik konusunda CHP'ye göre daha yumuşak bir politika takip etmiştir.

1945-1950 yılları arasında Türkiye'de din olgusu gündemi en çok meşgul eden konular arasında yer almıştır. Çok partili hayata geçiş ve özgür düşünce ortamının oluşturulmaya çalışılmasıyla birlikte zaman içinde yönetim karşıtı düşünceler rahatça ortaya konulmaya başlamıştır. CHP karşısında olan muhafazakâr/muhalif partiler halkın dini ihtiyaçlarını karşılama vaatlerinde bulunmuşlar, özellikle DP ve MP iktidar karşıtı grupları din faktörü altında toplamaya başlamışlardır. CHP ilk etapta dini konularda yapılan inkılapları savunarak laiklik taraftarı olduğunu göstermiş ancak gücünü kaybetmeye başladığını

⁸⁸⁷ DP'nin 1946 yılında ki programında Laiklik ile ilgili madde: “Partimiz laikliği devletin din ile hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikine müessir olmaması manasında anlar; din hürriyetini, diğer hürriyetler gibi, insanlığın mukaddes haklarından tanır. Dinin siyaset aleti olarak kullanılmasına, devlet işlerine karıştırılmasına, başka dinler aleyhine propaganda vasıtası olarak, yurttaşlar arasındaki sevgi ve tesanüdü bozmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesine asla müsamaha olunmamalıdır.”, Bkz. Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) Dönüşüm Ordu, Din, Hukuk, Ekonomi ve Politika*, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 162.[Bundan sonra Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) Dönüşüm*,]

⁸⁸⁸ Aynur Demirli, “*Demokrat Parti’nin Laiklik Söylemi: Devletin Başlı Aygıtından Din Hürriyetine*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s. 49.

⁸⁸⁹ Cemil Koçak, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) Dönüşüm*, s. 168.

anlamasıyla din konusundaki tavrını yumuşatmıştır⁸⁹⁰. Nitekim CHP dışındaki partilerin tüzüklerinde, halkın dini konuda beklentilerine cevap veren maddelerin yer alması CHP’li bazı milletvekillerinin okullarda din eğitimi verilmesi konusunu 24 Aralık 1946’da TBMM’ne taşımaya neden olmuştur. Bu kişilerden biri İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver’dir. Tanrıöver, komünizm tehlikesine dikkat çekerek, laikliğin ana esaslarına dokunmamak şartıyla bazı değişikliklerin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasında okullarda din eğitimi verilmesini ve Türk büyüklerine ait türbelerin ziyarete açılmasını istemiştir. Dönemin başbakanı Recep Peker ise buna karşı çıkarak dinin toplumunu ortak değeri olmadığını ve İslamiyet’in komünizmi engelleyemeyeceğini belirtmiştir. CHP’nin laiklik politikalarını eleştiren milletvekillerinden biri olan Tanrıöver konuyu partinin 1947 kongresinde de gündeme getirmiş ve sert tartışmalar yaşanmıştır⁸⁹¹. 1947 Kurultayı CHP tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. 1947 Kurultayını oldukça önemsedikleri anlaşılan ve bu kurultaydan, partiyi seçimlerde başarılı kılacak kararların alınacağına yönelik büyük bir beklentiye girmiş olan delegelerin bu konudaki görüşleri şöyle özetlenebilir: Sinop Delegesi Vehbi Dayıbaş ilkokullarda din dersleri verilmesini, Çorum Delegesi Abdülkadir Güney de din öğretmenlerinin yetiştirilmesi için üniversitelerde de İlahiyat Fakültesi açılmasını teklif etmiştir⁸⁹². Seyhan delegelerinden B. Kerim Umusçutürk ile aynı ilin bir başka delegesi B. Emin Kurdoğlu, partinin altı ilkesinden birisi olan devletçiliğin yeniden yorumlanması ve sınırlarının daraltılmasını istemişlerdir. Kurdoğlu, ayrıca CHP’nin laiklik anlayışını da yeniden gözden geçirmesi gerektiği üzerinde durarak bu ilkeyi bozmadan ilkokullarda dini tanıtma niteliğinde dersler okutulmasını önermiştir⁸⁹³. Ancak 1947 yılında değişimden yana olan milletvekillerinin teklifleri reddedilmiştir. CHP’de laiklik konusunda önceden beri benimsemiş olduğu anlayışının devam etmesinden yana tavır sergileyenlerin görüşleri doğrultusunda karar alınmış, ancak kısa süre sonra bu direnişleri

⁸⁹⁰ Dokuyan, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, s. 246.

⁸⁹¹ Başbakan Recep Peker konuşmasında; “Komünizme karşı İslam dinini bir tedbir olarak düşünmek aşağı yukarı bir öldürücü zehrin laakal(en azından) onun kadar öldürücü olan başka bir zehirle tedavi edileceğini zannetmekten ibarettir” ifadelerine yer vermiştir. Bkz. Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP’nin Laiklik Politikası*, s. 102-103

⁸⁹² Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP*, s. 69-71; “Siyasal sistemin liberalleşmeye başlaması bağlamında dönüm noktası, CHP’nin 17 Kasım 1947 tarihinde başlayan ve on dokuz gün süren Yedinci Olağan Kurultayı’dır. Koçak’a göre, yeni siyasal düzenlemeler bakımından oldukça önemli bir yere sahip olan bu kurultay ile CHP’nin bürokratik ve otokratik yapısının kırılması amaçlanmıştır. Çok partili hayata uyum gösterme iradesinin bir sonucu olan bu kurultay, CHP’nin yeniden oluşum ve örgütlenme sürecine girmek niyetinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.” Bkz. Akkır, *agm*, s. 57.

⁸⁹³ Hakan Uzun, “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies*, XII/25, (2012-Güz/Autumn), s. 108.

kırılmıştır. Kongreden altı ay sonra 25 Mayıs 1948’de gelenekçi kanadın açılmasını istediği İslam İlahiyat Fakültesi’nin kurulması ve aynı yıl imam-hatip kurslarının açılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca nüfusun çoğunluğunun yaşadığı köy ve kasabalarda halkın dini ihtiyaçlarını karşılamak için bazı vilayet merkezlerinde ortaokul seviyesindeki bu kursların faaliyete geçmesinin gereği düşünülmüştür. Nitekim 1949 yılında önemli düzenlemeler yapılarak, İmam Hatip kurslarının açılmasına, okullarda din derslerinin konulmasına, İlahiyat Fakültesi ve bir kısım türbelerin açılmasına başlamıştır. Böylece CHP’de 1947’de ortaya çıkan tartışmalar ve 1950 genel seçiminden önce alınan bu kararlar partinin laiklik konusundaki tutumunun esnediğini göstermektedir⁸⁹⁴.

Muhafazakâr kimliği ile bilinen Konya’da da laiklik ve din tartışmaları basında kendisine yer bulmuştur. Okullarda din derslerinin okutulması konusu ile ilgili Konya’daki DP teşkilatının çalışmalarının olduğu basında yer alan haberlerden anlaşılmaktadır. DP merkez ilçe kongresinde müteşebbis heyet başkanı avukat Fahri Ağaoğlu tarafından okullarda din derslerinin okutulması konusu da dile getirilmiş, bu teklifin olumsuz karşılanacağı düşünüldüğünden konunun Ankara’da yapılacak olan büyük kongrede konuşulması delegelerce uygun görülmüştür⁸⁹⁵.

DP’nin din dersleri ve dini eğitim veren okulların açılmasına yönelik faaliyetleri bu türden faaliyetlerin halk tarafından desteklenmesi, CHP mahfilleri tarafından da meselenin gündeme alınmasına neden olacaktır. Nitekim buna kayıtsız kalmayan CHP Konya milletvekilleri de din eğitimi veren okulların açılmasına yönelik faaliyete geçmişlerdir. Konya milletvekili Fatin Gökmen ile 18 arkadaşı “*din mektepleri*” hakkında bir kanun teklifi hazırlayarak TBMM’ye sunmuşlardır. Dört maddeden oluşan bu kanun teklifinde, Diyanet İşleri Başkanlığının imam, hatip, vaiz ve yüksek din âlimi yetiştirmek üzere “*meslek mektepleri ve kurslar*” açması istenmiştir. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı bulunan bütün imam hatip ve cami hademelerinin de mevcut teşkilat ve kadrolarıyla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmesi de teklif edilmiştir. Kanun teklifinin kabul edilmemesi durumunda mektep ve kursların masraflarının genel bütçeden ödenmesi ve bu işler için hayır sahiplerinden de ayrıca bağış ve yardım parası kabul edilebileceği belirtilmiştir⁸⁹⁶. CHP ayrıca

⁸⁹⁴ Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP’nin Laiklik Politikası*, s. 145,147; Zürcher, *age*, s. 339; “Ülkede sekteye uğrayan din hizmetlerinin yeniden başlaması için Ocak 1949’da önce İstanbul ve Ankara’da olmak üzere Anadolu’nun muhtelif şehirlerinde imam-hatip kursları açılması kararlaştırılmıştır. Bu kursların ihtiyacı olan öğretici kadroların ve nitelikli din bilginlerinin yetiştirilebilmesi amacıyla Haziran 1949’da Ankara Üniversitesi bünyesinde İlahiyat Fakültesi açılmıştır”, Bkz. Emin Özdemir, “Amerikan Belgelerine Göre Türkiye’de Demokrasili Yıllara Geçişte İnanç Hürriyetinde Yaşanan Gelişmeler (1946-1952)”, *Tarihin Peşinde - Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 2013, S. 10, s. 70.

⁸⁹⁵ *Babalık*, 4 Ocak 1947, Y. 36, S. 6754, s. 3.

⁸⁹⁶ *Babalık*, 7 Şubat 1948, Y. 38, S. 6918, s. 1.

Ankara’da din dersi programları ve saatleri haricinde ihtiyari olarak ilkokul öğrencilerine din bilgisi verilmesi, imam hatip ve hafız yetiştirecek okullar açılması konusunu incelemek üzere CHP Meclis grubundan bir komisyon seçilmiştir. Komisyonda Konya milletvekillerinden Sadi Irmak, Ali Rıza Türel, Fatin Gökmen, Muhsin Adil Binal da yer almıştır. Komisyon ilk toplantısını 13 Şubat 1948 de gerçekleştirmiştir⁸⁹⁷.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’inde din konusunda önemli bir sorun da Türkçe ezan uygulaması olmuştur. Türkçe ezan uygulamasına karşı olanların sayısı artmış, Arapça ezan okumak isteyenler bunu açıkça dile getirmeye başlamıştır. Bu konuda CHP Genel Merkezine ve valiliklere çeşitli şikâyet dilekçeleri gönderilmiştir. Bu şikâyetler karşısında yetkili merciiler duruma müdahale etmişlerdir. Konya Valiliği, Konya Müftülüğüne gönderdiği bir yazıda; Konya Köprübaşı’nda bulunan Yanık Cami’nde fahri imam olarak çalışan Mehmet İyibildiren’in 27 Haziran 1945 tarihinde akşam ezanını Arapça okuduğunu belirtmiş, bu kişinin ezan okumaya müftülük tarafından görevlendirilip görevlendirilmediğinin ve kanuna karşı gelerek Arapça ezan okuması sonrasında müftülük tarafından idari bir işleme tabi tutulup tutulmadığının valiliğe bildirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Konya Merkez Müftülüğüne gönderilen 31 Ağustos 1945 tarihli başka bir yazıda Kapu Camii Hatibi Abdurrahim adlı kişinin Cuma namazı sırasında bilinçli olarak ezan okutmadan hutbeye başladığı ve hutbe öncesinde ezan okumasının sünnet olduğunu söyleyerek bu uygulamayı terk ettiği belirtilmiştir. Bu kişinin İslami bir geleneği değiştirme gibi bir yetkiye sahip olmadığı, bu nedenle müftülük tarafından bir işlem yapıp yapılmadığı sorulmuştur⁸⁹⁸.

2.7.1. Konya Basınında Laiklik ve Din Konusu

1946 yılında çok partili hayata geçişin ardından CHP’nin laiklik ve din konusunda öncesine nazaran daha esnek bir tutum sergilemeye başlaması ulusal basında olduğu gibi Konya basının da etkilerini göstermeye başlamıştır. Nitekim Konya’da CHP’nin yayın organı olan Ekekon gazetesinin sütunlarında din ile ilgili haberlere yer verilmeye başlandığı görülmektedir. Gazetenin 17 Ocak 1947 tarihli sayısında “*Ecdat Yedigârı Anıtlar Onarılacak*” başlıklı bir haber yer almıştır⁸⁹⁹. Gazetenin 29 Ocak 1947 tarihli sayısında “*Hayrat Hademeleri Aylıklarına Yapılan Zamlar*” başlıklı haberde cami ve mescit gibi din kurumlarında çalışan hademelerin maaşlarına yapılan zamlar hakkında bilgi verilmiştir⁹⁰⁰. 15

⁸⁹⁷ Ekekon, 18 Şubat 1948, Y. 13, S. 2781, s. 2.

⁸⁹⁸ Dokuyan, 1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo-Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın), s. 302-303.

⁸⁹⁹ “Ecdat Yedigârı Anıtlar Onarılacak”, Ekekon, 17 Ocak 1947, Y. 12, S. 2614, s. 2.

⁹⁰⁰ “Hayrat Hademeleri Aylıklarına Yapılan Zamlar,” Ekekon, 29 Ocak 1947, Y. 12, S. 2619, s. 2.

Şubat 1947 tarihli sayıda “*Hacı Fettah Cami*” başlıklı haberde harap halde bulunan caminin onarılacağı bilgisi verilmiştir⁹⁰¹. 19 Şubat 1947 tarihli gazetenin ilk sayfasında “*Alaaddin İmarına Doğru*” başlıklı haberde ise Alaaddin Tepesi’nin şehir planına göre düzenlenerek cami ve türbelerin onarılacağı ve bir Selçuklu müzesi kurulacağı bilgisi verilmiştir⁹⁰². Gazetenin 23 Haziran 1947 tarihli sayısında “*Okul Harici Dini Tedrisat*” başlıklı haberde CHP divanının yaptığı toplantıda okul dışında dini eğitim meselesinin de gündeme geldiği bilgisi verilmektedir. Yine aynı sayfada yer alan “*Diyanet İşleri Başkanının Elbisesi*” başlıklı yazıda da Diyanet İşleri Başkanı A. Hamdi Akseki’nin mabet dışında da ruhani elbise giymesinin Bakanlar Kurulunca kararlaştırıldığı belirtilmiştir⁹⁰³. 23 Temmuz 1947 tarihli sayıda ise Türk-İslam âleminin ünlü şahsiyeti Sadrettin Konevi’nin ölümünün 673. yıldönümü münasebetiyle Halkevi’nde anma töreni düzenlediği haberi verilmiştir⁹⁰⁴. Aynı gazetenin 28 ve 30 Temmuz ile 1 Ağustos’taki sayılarında Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk’un “*673. Ölüm Yılında Şeyh Sadreddin-i Kunevi*” başlıklı yazısı yayınlanmıştır⁹⁰⁵. 6 Ağustos 1947 tarihli sayıda ise İçtimai Tetkik ve Müşahedeler köşesinde Suat Bülbül tarafından “*Bazı Mescit ve Camilerde Görülen Saygısızlıklar*” başlıklı dini içerikli bir yazı kaleme alınmıştır⁹⁰⁶.

Din dersleri ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı bir tebliğ Konya basınında da yer verilmiştir Buna tebliğde; resmi okullar dışında resmi izin almak şartı ile din bilgisi dershanelerinin açılabilceği, Bu dershanelerde Millî Eğitim Bakanlığı’nın hazırlayacağı programa göre öğretimin yalnız Türk harfleri ile yapılacağı, bu dershanelerin öğretmenlerinde lise ve daha yüksek tahsil veya imam ve hatip okullarından mezun olma şartlarının aranacağı ve Vali tarafından yeterli oldukları onaylanan öğretmenlerin aynı öğrenciler ile devam edebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca milli eğitim müdür ve müfettişlerinin dershanelerde öğretmenlik yapabilecekleri ve din dershaneleri için yeniden öğretmenlerin yetiştirileceği de belirtilmiştir⁹⁰⁷.

Ülkede din dersleri eğitimi için çalışmaların CHP hükümeti döneminde başladığına dair haberler Konya gazetelerinde yer almıştır. “*İlkokullarda Din Dersleri*” başlığı ile basında yer alan haberde; 23 Şubat 1948’de toplanan CHP meclis grubunun din öğretimi konularını incelemiş olduğu, ilkokullarda ihtiyari olarak din dersleri okutulmasının esas kabul edildiği ve

⁹⁰¹ “Hacı Fettah Cami”, *Ekekon*, 15 Şubat 1947, Y. 12, S. 2624, s. 2.

⁹⁰² “Alaaddin İmarına Doğru”, *Ekekon*, 19 Şubat 1947, Y. 12, S. 2628, s. 1.

⁹⁰³ “Okul Harici Dini Tedrisat”, “Diyanet İşleri Başkanının Elbisesi”, *Ekekon*, 23 Haziran 1947, Y. 12, S. 2628, s. 1.

⁹⁰⁴ *Ekekon*, 23 Temmuz 1947, Y. 13, S. 2694, s. 1.

⁹⁰⁵ *Ekekon*, 28 Temmuz 1947, Y. 13, S. 2696, s. 2; *Ekekon*, 30 Temmuz 1947, Y. 13, S. 2697, s. 2; *Ekekon*, 1 Ağustos 1947, Y. 13, S. 2698, s. 2.

⁹⁰⁶ *Ekekon*, 6 Ağustos 1947, Y. 13, S. 2700, s. 3.

⁹⁰⁷ *Babalık*, 3 Temmuz 1947, Y. 37, S. 6830, s. 2; *Ekekon*, 4 Temmuz 1947, Y. 13, S. 2685, s. 1.

gerekli görülecek yerlerde İmam, hatip ve vaiz mektepleri ile üniversite bünyesinde bir ilahiyat fakültesi açılması konularının görüşülmesinin başka bir güne bırakılmış olduğu bilgisi verilmiştir⁹⁰⁸. CHP meclis grubunun yaptığı toplantı sonrasında din öğretimi konusu incelenmiş ve oluşturulan komisyonun raporu okunmuştur. Raporda; çocukların velilerinin isteği dikkate alınarak ilkokulların son iki sınıflarında okul içinde ve ders zamanları dışında din dersleri verilmesi, velilerce din derslerinin programlarının ve okutturulacak kitapların Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanıp Milli Eğitim Bakanlığının onayından geçmesi, din derslerini okutacakların ilkokul öğretmenlerinden ve gerekirse bu konuda yeterliliğe sahip kişilerden seçilmesi, Milli Eğitim Bakanlığının bu konuda yetkili olması, din dersi veren öğretmenlerin ücretlerinin yardım adı altında devletçe ödenmesi kabul edilmiştir. Ayrıca bu konuda köy okullarında da din dersi verebilmek için köy enstitülerinin hazırlık sınıfı öğrencilerine de din dersi verilmesi, ilkokulu bitirmiş olmak şartıyla bu derslere on altı yaşına kadar çocukların da devamına izin verilmesi ve üç senelik ilkokulların son sınıflarında da yine ihtiyari din dersi verilmesi esasları çoğunlukla kabul edilmiştir. İmam ve hatip gibi din hizmetlerini ifa edecek elemanları yetiştirecek müesseselerinin kurulması, yüksek din bilginleri ve mütefekkirleri yetiştirmek üzere üniversitede bir İslam ilahiyat fakültesi kurulmasının gereğine dair olan komisyon raporunun ikinci ve üçüncü kısım konularının gerek önemi, gerekse kanun mevzuu olmaları bakımından geniş çaplı incelemeler gerektiğinden bunlar hakkındaki görüşmelerinin sonraki toplantılara bırakılması hakkındaki önergeler oya sunularak kabul edilmiştir⁹⁰⁹.

Akyokuş gazetesinin 11 Ağustos 1948 tarihli sayısında yer alan habere göre Milli Eğitim Bakanlığı 1948-1949 ders yılından itibaren bütün ilkokulların dördüncü ve beşinci sınıflarında din dersleri okutma kararı almıştır. Buna ait talimatnamenin Bakanlık tarafından hazırlanarak, Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderileceği, din derslerinin isteyen öğrencilere verileceği ve bütün çocukların bu derslere devam mecbur tutulmayacağı belirtilmiştir⁹¹⁰.

Konya’da din dersleri, 17 Şubat 1949 tarihinden itibaren Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen şartlar dâhilinde ve resmi program saatleri dışında okutulmaya başlanmıştır. Birçok okul, bu saati hafta içinde herhangi bir gün, saat 15.20 ile 16.00 arası, cumartesi günleri ise saat 12.00 ile 12.40 arası olarak belirlemiştir. Konya’daki ilkokullarda bulunan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin hemen hemen hepsinin velisi çocuklarının din dersleri görmesini

⁹⁰⁸“İlkokullarda Din Dersleri”, *Ekekon*, 20 Şubat 1948, Y. 13, S. 2782, s. 1.

⁹⁰⁹ *Ekekon*, 23 Şubat 1948, Y. 13, S. 2783, s. 2-3.

⁹¹⁰ *Akyokuş*, 11 Ağustos 1948, Y. 1, S. 147, s. 1-2.

istemişlerdir⁹¹¹. Bu haberdan de anlaşılabilceği gibi ilkokullarda din derslerinin getirilmesi ve isteğe bağı kılınması Konya halkı tarafından teveccühle karşılanmıştır. Ayrıca 1949 yılında Konya’da bir imam hatip kursunun açılması karara bağlanmış ve kursa 18 yaşını bitirmiş olan ortaokul mezunlarının da alınacağı duyurulmuştur.⁹¹²

Görüldüğü üzere CHP 1950 seçimleri öncesinde hem halkın desteğini almak hem de diğer partilerin önüne geçmek için ilkokullarda din derslerinin konulması, İlahiyat Fakültesinin açılması konusunda birçok düzenleme yapmıştır. CHP’nin din ve laiklik konularındaki esnekliği seçim yaklaştıkça daha da artmıştır⁹¹³. Bu esneklik Konya basınında CHP’yi destekleyen gazetelerin yayınlarında öncesine göre daha fazla dini içerikli haberlere yer vermesi şeklinde kendini göstermiştir. Örneğin Selçuk gazetesinde Vali, Şefik Soyer’in Ocak ayındaki aylık basın toplantısındaki demecine yer verilmiştir. Bu demeçte vali kütüphane olarak kullanılan Hacı Hasan Camiinin boşaltılarak ibadete açılacağını ayrıca Konya’da yeni bir cami yaptırılacağını açıklamıştır⁹¹⁴.

CHP’nin din meselesine olan bakışında meydana gelen değişim CHP’yi destekleyen gazetelerin sütunlarına da yansımıştır. Nitekim daha önceki sayılarında dini içerikli haber ya da köşelere yer vermeyen gazetelerde bu dönemde meydana gelen politika değişikliğinin izlerini görmek mümkündür. CHP’nin Konya’daki resmi yayın organı olan Ekekon gazetesinin “*Tarihten Çisintiler*” adlı köşede Azerman tarafından “*Hz İbrahim’e Dair*” ve “*Hz Yakup’un Hayatı*” başlıklı dini içerikli yazılar kaleme alınmıştır⁹¹⁵. Gazetenin 25 Şubat’taki sayısından başlayarak birkaç sayıda “*Hz Musa Doğdu*” başlıklı bir yazı dizisi yayınlanmıştır⁹¹⁶. Gazetenin 1 Nisan 1950 tarihli sayısında Alaeddin Camii ile Akşehir’deki Nasreddin Hoca Türbesinin açılacağı haberi okuyucuya duyurulmuştur⁹¹⁷. Gazetede dini içerikli yayınlara devam edilmiş 20 Nisan tarihli sayının birinci sayfasında Regaip Gecesi duyurusu yapılarak “*Bu gece mübarek Regaip gecesidir. Müslüman vatandaşlarımızın*

⁹¹¹ Ekekon, 18 Şubat 1949, Y. 14, S. 2933, s. 2.

⁹¹² Babalık, 29 Ocak 1949, Y. 39, S. 7063, s. 3.

⁹¹³ Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP’nin Laiklik Politikası*, s. 180;182.

⁹¹⁴ Selçuk, 6 Ocak 1950, Y. 5, S. 431, s. 1-3; Ekekon, 4 Ocak 1950, Y. 15, S. 3065, s. 1-4; Akdağ tek parti döneminde CHP’nin camilere bakışını şu cümlelerle açıklamaktadır: “Tek parti döneminde gazete manşetinde cami yapımından söz etmek mümkün değildi. Bu dönemde devletin cami inşaatlarına herhangi bir yardımı olmamış, camiler amacının dışında kullanılmıştır. Camilerin bir kısmı da cemaatsizlikten kapatılmıştır.”, Bkz. Akdağ, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP’nin Laiklik Politikası*, s. 183.

⁹¹⁵ Ekekon, 6 Şubat 1950, Y. 15, S. 3079, s. 3; Ekekon, 8 Şubat 1950, Y. 15, S. 3080, s. 3; Ekekon, 10 Şubat 1950, Y. 15, S. 3081, s. 3.

⁹¹⁶ Ekekon, 25 Şubat 1950, Y. 15, S. 3092, s. 2; Ekekon, 27 Şubat 1950, Y. 15, S. 3093, s. 2; Ekekon, 29 Şubat 1950, Y. 15, S. 3094, s. 2;

⁹¹⁷ Ekekon, 1 Nisan 1950, Y. 16, S. 3120, s. 1; İstanbul’da basın mensuplarıyla bir görüşme yapan Milli Eğitim Bakanı Dr. Tahsin Banguoğlu, Bursa’da Osman Gazi, Konya’da Sultan Alaeddin, Akşehir’de Nasreddin Hoca, Kırşehir’de Aşık Paşa türbelerinin, yakında halkın ziyaretine açılacağını söylemiştir. Bkz. Babalık, 31 Mart 1950, Y. 40, S. 7355, s. 1.

mübarek gününü tebrik ederiz” ifadelerine yer verilmiştir⁹¹⁸. 28 Nisan tarihli sayıda Hacı Bayram Türbesinin açılacağı haberi ile hacca gidecek olan kişilerin yolculuklarını Devlet Hava Yolları ile yapmalarını sağlamak için çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir⁹¹⁹. Görüldüğü gibi 1950 seçimleri öncesi, Konya’da özellikle CHP’nin yayın organı olan Ekekon gazetesinde dini içerikli haberlere yer verilmiştir. Bu türden yazıların CHP’nin Konya’daki sesi durumunda olan bir gazetede yer alması CHP’nin din konusundaki politikalarının Konya özelindeki yansıması olarak değerlendirilmelidir. Özellikle 1930’lu yıllarda yürütülen katı laikçi politikalarından bu dönemde uzaklaşıldığı anlaşılmaktadır.

2.7.1.1. CHP Karşıtı Basında Camilerin Müzeye Dönüştürülmelerine Dair Haberler

CHP yanlısı gazetelerde 1950 seçimleri öncesi dini içerikli yayınlar yapılırken, iktidara karşı yayın yapan gazetelerde de CHP hükümetleri döneminde bazı camilerin müze haline getirildiği bunun da halkın tepkisine neden olduğu belirtilmektedir⁹²⁰. CHP yanlısı gazetelerde partinin din karşıtı olduğuna dair kanaat ortadan kaldırılmaya çalışılırken, muhalefet CHP hükümetleri döneminde ibadethane ve türbelerle ilgili uygulamalar üzerinden CHP’yi eleştirme yoluna gitmiştir. DP’nin Konya’daki sesi Akyokuş gazetesinde yer alan bir haber bu türden propagandanın izlerini taşımaktadır. Haberde Akşehir’in hatta Orta Anadolu’nun en önemli camilerinden biri olarak belirtilen İmaret Cami ve bu caminin yanında yer alan Nasreddin Hoca Türbesi’nin bakımsız ve boş bırakıldığı belirtilmektedir. Ayrıca bu caminin eski eserler müzesi haline getirilmesi çabası içine girildiği ve kapısına kilit vurulduğu ifade edilmiştir. Gazetenin iddiasına göre “*camide namaz kılınmaz olmuş, Akşehirililer iki sene uğraşmışlar ancak bu caminin müze olacağı ve kimsenin bu caminin semtine uğramayacağı*” yetkililer tarafından bildirilmiştir⁹²¹.

Yine aynı yıl harap bir vaziyette bulunan Alaaddin Caminin tamiri için Milli Eğitim Bakanlığından yardım alınmasına rağmen, caminin müze mi yoksa cami mi olacağı belirlenmemiştir. Yardım Milli Eğitim Bakanlığından geldiği için müze olacağı

⁹¹⁸ Ekekon, 20 Nisan 1950, Y. 16, S. 3135, s. 1.

⁹¹⁹ Ekekon, 28 Nisan 1950, Y. 16, S. 3135, s. 1-2.

⁹²⁰ İbadet yerlerinin müze olarak kullanılması meselesi ile alakalı olarak 5 Temmuz 1945 tarihinde ibadet yeri olarak kullanılmayan vakıf binalarından Milli Eğitim Bakanlığı’nca müze ve müze deposu olarak kullanılacakların bakım ve onarım giderlerinin Devlet bütçesinden ödenmek suretiyle Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisi Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırıldığı görülmektedir. Bakanlar Kurulunun kararı ile Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisi yapılacak Konya’daki yapılar ise şunlardır: Alaettin Cami, Karatay Medresesi, Mevlana Dergâhı, Sırçalı Medrese, Sultan Hanı ve Sahip Ata Camii. Bkz. BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 5 Temmuz 1945.

⁹²¹ Akyokuş, 13 Şubat 1948, Y. 1, S. 65, s. 1; Bu konu resmi yazışmalara da konu olmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden Başbakanlığa gönderilen yazıda müze deposu yapılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsis edilen Akşehir’deki İmaret Camii’nin halk tarafından onarılıp mabet olarak kullanılması, tekrar ibadete açılmasında bir sakınca bulunmadığının Bakanlar Kurulu’nun yeni bir karar ile beyan etmesi ve bu camiinin Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne iadesi istenmiştir. Bkz. BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 18 Mayıs 1949.

söylenmiştir⁹²². Ancak bu yoruma yer veren gazetenin Akyokuş olması ve haberin veriliş şekli CHP muhalifliğini ortaya koymaktadır. Gazetede haberde Alâeddin Caminin onarımı için 150 bin, Akşehir ilçesi anıtları için 20 bin, Karaman ilçesinde kitaplık olarak kullanılan Hacı Beylen Caminin onarımı için 10 bin lira gönderilmesi için Bayındırlık Bakanlığına yazıldığı ve halkın da yardım etmesinin gerekli olduğu Milli Eğitim Bakanlığına bildirilmiştir⁹²³.

Muhalif basında CHP hükümetinin Konya'daki camilerin bakım ve onarımına gereken önemi vermediğine dair haberler gazete sütunlarında yer almaya devam etmiştir. Yine Akyokuş'ta yer alan haberde Alaadin Cami'nin yıkılmaya yüz tutan kısmının tamiri için uzun zamandır bakanlığa yapılan müracaatlar sonucunda 150 bin lira istenmesine rağmen 40 bin lira gönderildiği, buna rağmen gönderilen miktarın bile memnuniyet yarattığı belirtilmiştir.⁹²⁴ Camilerde okutulan sala da eleştirilere neden olmuş, Akyokuş'ta bu konu ile ilgili eleştiriler yer almıştır. *“Eski Bir Âdete Dair... Sala”* başlıklı yazıda *“...Türkçe ezan mevzuatının bu usulü men edip etmediğine dair bir kayıt yoktur. Ben sala verilmesinin men edildiğini sanmıyorum. Buna rağmen yaptığım soruşturmalarda müezzinlerin bugün sala okumaktan çekindiklerini öğrendim. Sebebini araştırdım. Fi tarihinde gayretkeş bir polis müdürünün şahsi müdahalesinden başka emir veya malumata rastlayamadım. Sala meselesi dini olduğu kadar Türk milletinin malı olan bir gelenektir. İnkılap ve irtica münakaşalarını bu geleneklere kadar götürmenin doğru olmadığı kanaatindeyiz... Kanuni bir engel olmadığına göre, bilinmeyen mahzurları da yoksa bu güzel geleneğimizi köreltmeyelim.”*⁹²⁵ ifadeleri ile salanın Türk geleneği olduğu bunun irtica ile ilişkisi olmadığı iddialarına yer verilmiştir.

2.7.2. Köşe Yazılarında Laiklik ve Din Üzerine Tartışmalar

CHP iktidarında laiklik ve din konusu üzerine tartışmalarının Konya gazetelerindeki köşe yazılarına da konu olduğu görülmektedir. M. Muhlis Koner *“Din Tedrisatının Lüzum ve Ehemmiyeti Üzerine”* başlıklı yazısında *“... Şükranla görmekteyiz ki son zamanlarda bilhassa Edebiyat ve Sanat âlemimizin en büyük şöhretlerinden ‘Eski Milli Eğitim Bakanlarından’ Hamdullah Suphi Tanrıöver’in bir takririyle canlanan dini terbiye ve tedris meselesi bugün Parti ve Hükümetin ehemmiyetle ele aldığı bir mevzuudur. İnkılabımızın en esaslı umdelerinden biri olan ‘Layıklığın’ yanlış anlaşılması yüzünden okullardan tamimiyle dini öğretimin lağvedilmesi gençlik ruhunu geçende söylediğimiz gibi hiç bir kıymetin yer almadığı boş bir levha haline koymuştur. Hâlbuki layıklık dine katiyen taarruz etmeyen din ile dünya işini ayıran bir sistemdir. Çünkü vicdanlara kimsenin tecavüz etmek hak ve*

⁹²² Akyokuş, 8 Mart 1948, Y. 1, S. 75, s. 1.

⁹²³ Akyokuş, 10 Mart 1948, Y. 1, S. 75, s. 1.

⁹²⁴ Akyokuş, 29 Aralık 1948, Y. 2, S. 196, s. 1.

⁹²⁵ “Eski Bir Âdete Dair... Sala”, Akyokuş, 6 Nisan 1949, Y. 2, S. 235, s. 1.

salahiyeti yoktur. İşte bunun için inkılap yapan her millet buna lüzum görmüştür. Çünkü dinin yüksek hüviyetini anlamayan anlasa da onu menfaatine alet yapan kifayetsiz din müntesiplerinin, vaizlerinin halkı geriye götürmeleri, hakiki ilim ve din adamlarının bir ıslahat yapmağa mecbur etmiş ve layisizm buradan doğmuştur. İşte bu sistemin inkılabımızın başlangıcında bazı müfritlerin idraksizlikleri yüzünden yanlış telakkisi adeta dine ve onun ameliyelerine yan bakan bir vaziyet doğurmuştur. Bunun için gençliği bundan kurtarmak ve yine Layisizmin esasları paydar olarak onlara bir din terbiyesi vermek, din tedrisatın muasır bir şekilde ihya etmek bir lüzum hatta zaruret halini almıştır. Hamdullah Suphi'nin izahlarına göre din tedrisatı, Üniversitenin edebiyat kısmına bir ilave veya ayrı bir müessese teşkil edilerek İslam sosyolojisi, kelam ve fıkıh, din ıslahatçılarının hayatları, İslam ve Hristiyan felsefesi gibi birtakım dersler tedris etmektir. Hülasa; şu şekilde bir din tedris ve terbiyesi gençliği daha imanlı yapacağı gibi aynı zamanda bu müesseselerin bir sınıfında yetiştireceğimiz kuvvetli vaizlerimizde memlekette kör taassubu kaldıracak, boş ve yozlaşmış bir ruhu yeni imanla sağlamlaştıracaktır. İnkâr etmeyelim ki dine yan bakmanın ve din aleyhinde hareketin başlıca sebeplerinden birisi de sözlerinde hiç bir değer, hiç bir akli hükme dayanmayan hurafeci geri kafaların ulu orta atmalarıdır” ifadeleri bağnazlığın önüne geçmek için din eğitiminin ehil insanlar tarafından yapılmasının şart olduğu ve bu şekildeki bir din eğitiminin laikliği olumsuz yönde etkilemeyeceği belirtilmiştir⁹²⁶. Yazının CHP taraftarı Selçuk gazetesinde çıkmış olması partinin din karşısında değişen politikasını destekler mahiyettedir.

CHP'nin din ve laiklik konusunda izlediği yeni politika bir kısım CHP'li çevrelerce ihtiyatla karşılanmıştır. Babalık gazetesinin Ulus gazetesinden iktibasla sütunlarına taşıdığı Falih Rıfkı Atay'ın “Politika” başlıklı yazısını bunun önemli örneklerinden birisidir. Atay yazısında; Türkiye’de her ailenin çocuklarına din eğitimi vermekte serbest olduğunu, hiçbir dini ibadete yasak konmayıp, camilerin ibadete açık olduğu belirtilmiştir. Ancak “Türklüğün kurtuluşunu bir asır geciktirdiğini” belirttiği medrese ve şeriatçı siyaset devrinin de artık kapandığını ifade ettikten sonra, dini siyasete alet etmek isteyen zihniyetlerin olduğunu belirterek “Bunlar dini tedrisat gibi pek hafiften başlamaktadır. Şeyh Sait isyanına yol açan din kıskırtmalarının da bir partinin ‘hissiyat-ı diniyeye’ hürmet hiç kimsenin aksini yapmadığı bir fırkacılıkla başladığını henüz unutmadık” ifadeleri ile geçmişe dönük bir hatırlatma yapmıştır. Yazının devamında “Şark âleminin kurtuluşa çıkan tek milletiyiz” dedikten sonra buna neden olarak şeriatçı siyaset ve devlet geleneğini tek yıkan milletin Türk Milleti

⁹²⁶M. Muhlis Koner “Din Tedrisatının Lüzum ve Ehemmiyeti Üzerine”, *Selçuk*, 11 Şubat 1946, Y. 2, S. 128, s. 1.

olduğunu iddia etmiştir⁹²⁷. Atay'ın kaleme aldığı bu yazı CHP'nin yeni politikalarının en azından belli çevrelerde rahatsızlık yarattığını göstermesi bakımından önemlidir.

Yeni süreç belli kesimlerde rahatsızlık oluştururken özellikle DP'li mahfillerde tam tersi bir düşüncenin hâkim olduğu devrin gazetelerinde yer alan yazılardan anlaşılmaktadır. Buna çarpıcı bir örnek, Ziya Barlas'ın *“Din Bilginlerinin Yetiştirilmesi Fenalık Değil, İyilik Sağlar”* başlıklı yazısıdır. Bu yazıda toplumda din konusunun öneminden bahsedilmiştir⁹²⁸.

Konya basınındaki Din ve laiklik konusunda bir başka yazı da Muammer Obuz'a aittir. Obuz'un *“Din ve Politika”* başlıklı yazısında yer alan; *“...Asırların verdiği tecrübe son yüzyılların dünyasında laikliği hâkim kılmıştır. Bu prensibin yanlış anlaşıldığı, dar görüşlü, müfrit idarelerde milletler din baskısından kurtarılma istenirken, vicdan hürriyeti tepelenmiş, laikliğe ulaşmayan topluluklar dini taassuptan çekilip çıkarılırken baskı ile şiddet taassubu yaratılmış olabilir. Bu iki hal cemiyeti şirazeden çıkarır, ahlak bozulur, sefahat ve sefalet artar. Böyle durumda kalan vicdan cehaletin karanlığında kapalı kalır, manevi dayanak bulamayan insanlar, eğer aynı ahval devam ederse toplulukları dağılmaya doğru sürükler... Laikliği gerçek manasında almak ve vicdan hürriyetlerini en geniş ölçüde kabul ederek baskıdan masun bulundurmak, din ve devlet işlerini muvazeneli bir şekilde idare etmek gerekir... Memleketimizde laiklik iktidar partisinin bir oku olarak bilinir ve bu ok 25 seneden beri çocuklarımızın amentüsünü boğazlarına tıkamıştır... Zehirli oklarını saplamak için masum hedefler arayan iktidar şu düşüncelerimizden dolayı bize mürteci demesi yakışır. Fakat biz Millet Hâkimiyetinin irticaa ölüm cezası verdiğine ve çok zaman önce bu cezanın*

⁹²⁷ Falih Rıfkı Atay, *“Politika”*, *Babalık*, 23 Şubat 1946, Y. 36, S. 6618, s. 1.

⁹²⁸“Meclis bütçe müzakereleri meyanında diyanet işleri görüşülürken, elektrikli bir havanın estiğini münakaşalarda hududu aşar bir ahenksizliğin hüküm sürdüğünü gazetelerden ve radyo neşriyatından öğrenmiş bulunuyoruz. Hükümetimiz laikdir. Dini devlet işlerine asla karıştırmamak azim ve emelindedir. Din bir vicdan işidir. Vicdanlara tahakküm edilemez, bu da Türkiye Cumhuriyetinin demokrat oluşundan ileri gelmektedir. Herkes dilediği gibi din işlerinde serbest bırakılmıştır. Senelerce geçirdiğimiz tecrübelerle dayanarak, dini idare işlerimize karıştırmaktan ne derecelerde zarar gördüğümüz aşikârdır... Çıkacak din mevzuları asla ve katıyen münakaşaya tahammül edemez. Bu itibarla hükümette dini alet ederek siyasi olaylara hiç bir şahsın müdahale etmemesini birinci planda ve esas prensip olarak kabul etmiştir. Meclis salonlarında sayın milletvekillerinin iki nokta nazardan olunca kudret ve kuvvetleriyle din mevzuu üzerinde tartışmalarına şahit olmuş bulunuyoruz. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti her şeyden evvel demokrat ve layıktır. Fakat bu ülke de Türk olan her insanda nüfus kütüğüne göre resmen İslamcıdır. O halde dini İslam olan Türk'üz demektir. Hükümetin din işleri üzerinde alakası mutlak otoritelere, dinin alet edilmemesi derecesinden ileri gitmemektedir. Hâlbuki İslam Dininin senelerce Türk vicdanlarına nüfusunu düşünecek olursak bağlılığın din mevzuatı üzerinde yapılacak ihmalin ileride doğurabileceği fenalıkları şimdiden görmemiz lazımdır... İmam Hoca hatip din âlimi asla elini açıp sadakaya tenezzül mecburiyetinde bırakılmamalıdır... Bu güç şartlara rağmen dinini ihmal eden şahısları göremiyoruz ama yarım yamalak din bilgisi ile etraflarını aşılama isteyenlerin muhitinde toplanmış binlerce Türk kardeşimizi görmek yüreklerimizi yakıyor. Bilgili insan yetiştirmek, halk için basit ifade ile yazılmış kitaplar neşretmek daha derin bilgi sahibi olmak isteyenlere engin malumatlı muhtevi eserler sunmak, bu işle uğraşacak şahısları terfi etmek, camilerin ve birer yıldız olan abidelerin bakımlarına temizliğine gereken önemi vermek gerekir...”, Ziya Barlas, *“Din Bilginlerinin Yetiştirilmesi Fenalık Değil, İyilik Sağlar”*, *Akyokuş*, 2 Mart 1949, Y. 2, S. 221, s. 1.

yerine getirildiğine inanıyoruz”⁹²⁹ ifadeleri ile laiklik anlayışı ve uygulandığı konusunda iktidar eleştirilmektedir.

Ahmet Emin Bolay da “*Hala Taassup*” başlıklı yazısında dini taassubun zararlarından ve bunu önlemek için ilme ve bilime önem verilmesi gerektiğine değinmiştir⁹³⁰.

Ülkede din eğitiminin tekrar gündeme gelmesi ile ilgili yabancı basının görüşleri de Konya basınında yer almıştır. Bu konu ile ilgili tanınmış İslam Tarihi profesörlerinden Dr. W.C. Smith Ymcade Türkiye hakkında verdiği konferansta; “*Türkiye’de İslamiyet’in yeniden canlanmasına sebep komünist tehlikesi olmuştur denilebilir. Türkiye hükümeti ve vatandaşları, sosyal ihtilalin memlekette tamamlanmış olduğunu kabul ederek İslamiyet’ten yeniden bahsetmeye başlamışlardır. Fakat İslamiyet’in yeniden Türkiye gelmesi demek eski İslam usullerine rücu demek değildir*” ifadelerine yer vermiştir. İslam Tarihi profesörü Türkiye’deki gelişmeleri methetmiş ve konferansının sonunda ise “*Türkiye’de İslamiyet’in istikbali gayet iyi ellerdedir. Türkiye tarihinin bütün Müslüman memleketlerinin mekteplerinde ve üniversitelerinde ehemmiyetle okutulması elzemdir*”⁹³¹ ifadeleri ile tavsiyelerde de bulunmuştur.

2.8. CHP DÖNEMİ ATATÜRK İNKILAPLARI VE KONYA

CHP iktidarında Konya halkı arasında az da olsa Atatürk inkılaplarını benimsemede ve uygulamada zorluk çeken kişilerin olduğu görülmektedir. Bu dönemde çarşıda yapılan genel kontrol sırasında 24 kişinin Şapka Kanunu’na aykırı başlık giydikleri görülmüş ve haklarında gereken işlem yapılmıştır⁹³². Hoca Habip Mahallesi’nden kebabçı Süleyman Batualp’ın Hükümet Meydanı’nda takye ile dolaştığı görülmüş ve Şapka Kanunu’na aykırı olan bu hareketinden dolayı adalete teslim edilmiştir⁹³³.

Konya’nın Bozkır kasabasında özellikle cuma günleri kurulan pazar yerinde ağırlık ölçüsü olarak taş ve demir parçaları ile Osmanlı’dan kalma Osmanlı okkası ve pancar okkası

⁹²⁹ Muammer Obuz, “Din ve Politika”, *Akyokuş*, 7 Mart 1949, Y. 2, S. 223, s. 1-2.

⁹³⁰ “Kapı camiinde birkaç hutbe yapmaklağım hakkında camiin muhterem hatibi şeyhülkurra sayın Hacı Rahim ile bazı zevat ricada bulundular. Sesim müsait değildir. Hoparlör korsanız seri halinde beş on hutbe irad edeyim demiştim. Dün yazıhaneme aynı maksatla gelen eşraftan münevver bir zat ricalarımızı yerine getirmek için hoparlörü şart koşmuşsunuz amma hoparlörü şart koşmuşsunuz amma hoparlöre hala atıp tutan, caiz değil diyen var bilmem bu şartı yerine getirebilir miyiz? Hatta evvelce camiye konacak hoparlör için toplanan parayı bile geri dağıttırmışlar dedi ve bu taassuba çok üzüldüğünü beyanla taassup yüzünden memleketin ve halkın hatta dinin gördüğü zararları heyecanla serdederek öfkeleniyordu. Bu gibi kuru taassuplara kulak asmayarak adam sen de geçivermenin hala zararları görülüp durduğundan amme efkârı karşısında konuşarak taassubun hortlamasına meydan vermemek maksadı ile şu satırları yazdım: Eşittiğime göre taarruz yalnız hoparlöre değil, radyoyada vardır. Evlere de gâvFur icadını sokmamalıdır! Çünkü o çalgı çalar! Çalgı çalan bu aletlerden Kuran dinlemek te caiz değildir! Günahtır! Bu köşe müftüsü fetvaları akılve mantika uymayan indi mütalaalar, dilsiz davalar ve kısa görüşlerdir. . Biz, davamızı akla, fenne, mantika ve hatta fetvaya dayanarak izah edeceğiz...” Ahmet Emin Bolay, “Hala Taassup”, *Yeni Konya*, 31 Ekim 1949, Y. 1, S. 146, s. 2.

⁹³¹ *Yeni Konya*, 8 Haziran 1949, Y. 1, S. 8, s. 1.

⁹³² *Babalık*, 1 Nisan 1948, Y. 38, S. 6941, s. 2

⁹³³ *Ekekon*, 9 Mart 1946, Y. 11, S. 2491, s. 1.

kullanıldığı görülmüştür. Bu durumun kasabalıların dikkatini çekmesine rağmen herhangi bir önlem alınamamıştır⁹³⁴.

CHP döneminde bahsi geçen bu birkaç örneğin dışında Konya’da basına yansıyan inkılaplara karşı faaliyetlerin olmadığı görülmektedir. Nitekim Konya halkı inkılaplar aleyhinde yapılan olumsuz yayınlara ya da faaliyetlere hiçbir şekilde kayıtsız kalmamıştır. Örneğin 1947 yılının Haziran ayında bu yönde yapılan yayınlara karşı Halkevinde bir miting düzenlenmiştir. Mitinge 27 Haziran Çarşamba günü saat 18’de vatandaşların hep bir ağızdan okudukları İstiklal Marşı’yla başlanmıştır. Öğretmen İhsan Eke, Atatürk hakkında yapılan yersiz ve kötü yayınların Konya halkında ve gençliğinde uyandırdığı nefreti açık bir şekilde dile getirdiği konuşmasında; Ata’nın Türk’ü yoktan var eden ve dünyada eşi bulunmayan dünya çapında bir Türk olduğunu ve Atatürk’e Türklükle hiç ilgisi olmayanların bile hayran olduklarını, siyasi buhran geçiren devletlerin “*Ne olurdu, bizim de Atamız olsaydı*” diye takdirlerini gizleyemediklerini ifade etmiştir. Atatürk’ün silah arkadaşı İnönü’ye ve Türk hükümetine bağlılığının bir nişanesi olarak “*Yaşasın Türk Milleti Hükümeti ve yaşasın İnönü*” diye bağırması ve dinleyiciler de “*yaşa varol*” sesleri ile alkışlamışlardır. Muazzez Güntel, Muvaffak Sami Onat’ın Atatürk için yazdığı şiirini okumuştur. Yıldırım Kuzun da Şair Nedim Güntelin’in Atatürk’e yazdığı “*En Büyük Acı*” adlı şiiri okumuş, son olarak yine Halkevli bir genç tarafından “*Atatürk İçin*” başlıklı şiir okunmuştur. Daha sonra Atatürk Anıtı’na gidilmiş ve Halkevinin çelengi Anıt’a konulmuştur. Ardından saygı duruşu yapılmış ve “*dağ başını duman almış*” marşı söylenmiştir. Son olarak Halkevi tarafından devlet büyüklere bağlılık telgrafları çekilerek mitinge son verilmiştir⁹³⁵.

Ulusal basında Atatürk ve inkılapları ile ilgili yazılara Konya basınında da yer verilmiştir. Örneğin Peyami Safa’nın “*Mesele O değil*” başlıklı yazısı Babalık gazetesinin sütunlarında yer almıştır. Peyami Safa yazısında DP lideri Celal Bayar’ı Atatürk ile ilgili düşüncelerinden dolayı eleştirmektedir⁹³⁶.

⁹³⁴ Akyokuş, 16 Nisan 1948, Y. 1, S. 92, s. 1.

⁹³⁵ Selçuk, 27 Haziran 1947, Y. 2, S. 167, s. 1; Ekekon, 27 Haziran 1947, Y. 13, S. 2683, s. 1.

⁹³⁶ “DP’yi kurduğu zaman Celal Bayar’ı ilk selamlayan Halk Partisidir. Herkesin demokrasi bülbulü kesildiği bir devirde Celal Bayar’ın değişmesini ayıplayan yoktur. Mesele o değil. Mesele şu: Celal Bayar’ın anayasaya aykırı bulduğu kanunlar Atatürk devrinin kanunlarıdır. Bunların insan hak ve hürriyetlerini boğduğunu istibdad vasıta olarak yapıldığını söyleyen Celal Bayar hayran olduğu Atatürk’e zımnen bir istibdat kastı atfetmiştir. Demokratların kongresinde Atatürk’e taşsız kızıl sultanlar denmesinden bunun farkı, zımni olmasıdır; fakat mana aynıdır. Celal Bayar’a düşen şey, kabul edilmelerinde kendisinde sorumlu payı bulunan Atatürk kanunlarına küfretmek değil, bugünkü iç ve dış emniyet şartlarının daha geniş bir hürriyete müsait olduğunu ispat etmektir.” Peyami Safa, “Mesele O değil”, Babalık, 15 Temmuz 1947, Y. 37, S. 6835, s. 1.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan Zekai Gülcan'ın *"Atatürk ve Veled Çelebi"* başlıklı yazısına Babalık gazetesinde yer verilmiştir. Bu yazıda Atatürk'ün inkılaplarını halka benimsetebilmek için çabalarını anlatan Konya'daki bir anısı anlatılmıştır⁹³⁷.

Akyokuş gazetesinin sütunlarında yer alan *"İktidar Milletin Malıdır"* başlıklı yazıda yer alan *"Gerçek iktidar bunu hak kazananın ve en iyi şekilde kullanabilenindir. Gayri meşru bir iktidara karşı direnen muhalefet ise kudreti, emekleri ve vazifeleri kıymetli olacaktır. Atatürk'ün inkılaplarına ve sözlerine baktığımızda, totaliter devletçiliğe, demokrasi düşmanlığına, şahsi menfaate rastlamak mümkün müdür? İktidar mücadelesinde, Atatürk'ün yurtseverliği, mertliği, kültürü, inkılabı ile hemhal olmak ve onun çizdiği yolda ilerlemek gerekmektedir. İktidarın dizginleri milletin elindedir milletin iradesi teminatlı ve hür bir ortamda doğar ise meşru iktidar doğar böyle olması da Atatürk'e saygısızlık değildir."* ifadeleri özellikle Atatürk'ün çizdiği yolda ilerlemenin öneminden bahsetmektedir⁹³⁸.

Afif Evren'in Babalık'ta *"Çarşafly Hayat"* başlıklı yazısında Konya kadınlarını kılık kıyafetleri konusunda eleştirmiştir⁹³⁹. Fakih Özlen de *"Prensipleri Savunacağız"* başlıklı yazısında; DP içine sığınan bazı kişilerin irticayı politika malzemesi yaptığı, bu duruma sessiz kalınamayacağı, Atatürk inkılaplarına karşı olanların çıktığı, bundan dolayı yeni neslin vazifesinin her türlü olumsuz koşullara rağmen sonuna kadar inkılapların savunuculuğunu yapmak olduğu ifade edilmiştir⁹⁴⁰.

⁹³⁷ "Şapka inkılabı sıralarında idi... İnkılabının muvaffakiyetinden başka hiç bir şey düşünmeyen ve bu uğurda teşkilatçı ruhunun bütün kuvveti ile çalışan Atatürk, onun tahakkuku temin için birçok çareler bulmaya başlamıştı. Bunlar arasında, arkalarında bir kütleyi sürükleyebilen insanların iknası en mühimi idi. İlk olarak işe o sırada işe o sırada Konya çelebisi ve mebusu Veled Çelebi'den başlamak istiyordu. Fakat bu hiç de kolay bir iş değildi. En zor şartlar altında vatanını kurtarabilmiş olan Ata'nın dehası bunu halletmekte gecikmedi. Ve ertesi gün sabahın erken saatlerinde Veled Çelebi'nin evine gitti... Hayatında istisnasız herkese iltifat etmiş olan Atatürk, o günde Veled Çelebi'ye iltifat ediyor ve onu memnuniyet ve sevincin en son zirvesine çıkartıyordu. Atatürk, teşebbüsünde muvaffak olabilmek için, iltifat ve teveccühünü gittikçe artırıyordu. Bir aralık elini Veled Çelebi'nin omuzuna koyarak: 'Sizden bir hediye istiyorum' dedi. Bu söz üzerine büsbütün şaşırın Veled Çelebi: 'Aman Paşam diyebilirdi. Ben size layık ne hediye bulabilirim ki... Atatürk sesinin nüfus edici tonu ile devam etti: 'Bilakis sizde çok kıymetli bir şey var... Bu o kadar kıymetli ki ben onu ancak müzede saklattıracağım. Ve o Türk Milletinin geçirdiği devirlerin en kuvvetli bir şahidi olacak. Veled Çelebi'nin gözlerinin içine bakarak ilave etti: 'Sizden sikkenizi istiyorum. Buna mukabil benim de size bir hediyem var. Veled Çelebi, hiç bir şey söyleyemeden başından sikkesini çıkarıp Atatürk'e verdi... O zaman Atatürk, Veled Çelebi'nin sikkesinin çıkarılması ile açılan başına beraberinde getirdiği paketin içindeki şapkayı koyarak: 'İşte benim de hediyem bu! Dedi. Ertesi gün Veled Çelebiyi başında şapka ile görenler hayretlerini gizleyemediler. Fakat meseleyi öğrendikleri zaman Atalarına karşı besledikleri sevgi ve takdirlerini bir kat daha arttırdılar", Zekai Gülcan, "Atatürk ve Veled Çelebi", *Babalık*, 4 Eylül 1948, Y. 38, S. 7004, s. 3.

⁹³⁸ "İktidar Milletin Malıdır", *Akyokuş*, 2 Haziran 1948, Y. 1, S. 112, s. 1.

⁹³⁹ "Son aylarda hemşerilerimizin çarşafly hayata heveslendikleri görülüyor. Kara çarşafly satışının da arttığı söyleniyor. Çarşafa giren çoğaldığına göre, çarşafly satışının da arttığını kabul etmek lazım... Bir sakallının dükkânda küfürlü ve yalanlı yazılar okuyuşu, zihni teşevvüş içinde bocalayanlar bulunduğunu ispat ettiği kadar, zahir çarşafly bir zevk teşevvüşüne alamet olmalı!", Yolcu, "Çarşafly Hayat", *Babalık*, 20 Mayıs 1947, Y. 37, S. 6811, s. 1.

⁹⁴⁰ "Sosyal ve siyasi zaruretlerinizi o veya bu tarafa atabilir, yarın muvafık veya muhalif saflarda yer alabiliriz. Fakat bu hiçbir zaman, devrimizin ve neslimizin malı ve varlığı olan prensiplere ve inkılaplara hıyanet edeceğimiz manasına alınmamalıdır. İçtimai ve medeni tekamülünü tamamlamamış memleket ve milletlerde

büyük kütleyi bir münevver zümrenin arkasından sürüklemek zarureti maalesef, inkârı güç bir hakikattir... Ankaralılar, belki de Anadolu haritasının ıstırapı bahasına memleketlerini ihyaya azm ve cezm etmiş olan tarihi bir şöhrete yüz çevirir gibi oldular. Konyalılar, Meclise yolladıkları, memleketin yüzünü ağartacak mevki ve mertebeler erişmiş, bu derece şahsi bir temayüz göstermiş kıymetli bir vekillerine en az rey vermek gibi bir anlayışsızlık gösterdiler. Ömürlerinde bir rekât namaz kılmayıp bir gün oruç tutmayan delikanlı dostlarımızın Konyalının hoşuna gitmek ve böylece rey yani 1400 lira maaş kazanmak için dinden ve vicdandan bahis makaleler arayırları da şayanı esef ve teemmüldür.. Hele Demokrat bayrağının gölgesinde, yirmi senedir sinsice, korkakça susan irticanın ayetler ve hadisler ile politikaya amel etmeğe kalkmış olması ve bizim bütün bu olup bitenleri sessiz ve sakın seyredebilmiş olmamız içinde yaşadığım şehir hesabına herhalde bir yüz akı değildir. Bu cümlelerimizden asla din düşmanı olduğumuz neticesine varılmasın. Biz imanlı ve samimi din büyüklerimizin önünde hürmetle eğilmesini de bilenlerdeniz. Muvafakatten da prensiplere ve inkılaplara hıyanet temayülünde bulunanlar da çıkmaktadır. Bu ahval ve şerait içinde neslimizin vazifesi prensipleri ve inkılapları savunmaktır. Nafakamızı kesseler de, kelimizi uçursalar da ölünciye, geberinciye kadar cumhuriyetçi, laik, devletçi, inkılapçı ve milliyetçi kalacağız. Sonuna kadar prensipleri ve inkılapları savunacağız. Dostlar da hasımlar da bunu böylece bilmelidirler”, Fakih Özlen, “Prensipleri Savunacağız”, *Babalık*, 4 Haziran 1949, Y. 39, S. 7114, s. 2.

BÖLÜM 3: 1950-1960 YILLARI SİYASİ OLAYLARIN KONYA BASININA YANSIMASI

DP'nin 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelmesi Türk siyasi hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. DP'nin on yıllık iktidar sürecinde karşısında en önemli muhalefet partisi olarak CHP yer almıştır. Bu süreçte DP ile CHP arasındaki mücadelede doğal olarak basının gündemini oluşturan en önemli meselelerden birisi haline gelmiştir.

1950 yılından itibaren DP'nin iktidar partisi olması nedeniyle ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da gücünün arttığı, partiyi destekleyen gazetelerin iktidar lehinde kamuoyu oluşturarak önemli bir propaganda aracı rolünü üstlendiği görülmektedir. Bu dönemde DP ile başta CHP olmak üzere diğer muhalefet partileri arasındaki mücadele, Konya gazetelerinin sütunlarında yer verdiği en önemli konulardan biri olmuştur.

3.1. 1950-1954 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER

3.1.1. DP Konya Kongreleri ve Basına Yansıması

DP'nin Konya özelinde durumu ve icraatleriyle ilgili genel bir çerçeve çizebilmek için öncelikle partinin taşra örgütlenmesini incelemek gerekmektedir. Nitekim DP'nin merkez teşkilatı dışında ülke genelinde bir taşra yapılanmasına gittiği ve Ankara dışındaki faaliyetlerinin merkezinde taşra teşkilatlarının yaptığı uygulamaların olduğunu görmek mümkündür. DP taşra teşkilatı sırasıyla “il, ilçe, bucak ve ocak” yapılanmasından müteşekkildi. 1951 yılında kabul edilen “*Demokrat Parti Tüzük ve Programı*”na göre taşra teşkilatı için kongrelerin her yıl toplanması ve ağustos ayında başlayıp ocak ayının sonuna kadar yapılması gerekiyordu.

Taşra teşkilatının en alt örgütlenmesini ocak teşkilatları oluşturmaktaydı. Ocaklar mahalle ve köylerde oluşturulduğu gibi müstakil ocak teşkilatları da kurulmuştu. Ocak kongre toplantılarına o yerin parti ocağına kayıtlı her üye mazereti olmadıkça gelmeye mecburdu. Bucak kongresine köy ve mahalle ocağına kayıtlı bulunan üyelerin elli kişiye kadar olan kısmı için üç, bundan sonra ki her elli üye için bir delege katılıyordu. İlçe kongresinde ise bucak çevresindeki ocaklarda kayıtlı bulunan beş yüze kadar olan üye için üç ve bundan yukarı sayıda üyenin her iki yüz ve fazlası için birer delege seçiliyordu. Taşra teşkilatının en üstünde yer alan il kongresi için ilçelerde kayıtlı üyelerin bine kadar olan kısmı için üç, bundan sonra her bin ve fazlası üye için birer delege seçiliyordu. Üst kademeler, idare kurulları üyeleri oylamaya katılmadan kongrenin tabi üyesi sayılmaktaydı. Taşra teşkilatlanmasında ayrıca

mahalle ve köy ocaklarının dışında oluşturulmuş bulunan müstakil ocaklar da vardı. Müstakil ocaklardan ilçede teşkil edilenler, ilçe kongresine bucaklardan seçilen delege nispetinde aza seçebiliyordu. İl merkezine bağlı müstakil ocakların il kongresine ilçelerden seçilen delege nispetinde aza seçme hakları bulunmaktaydı⁹⁴¹.

Parti tüzüğü gereğince kongre gerçekleştirilmeden 15 gün önce ilan edilmek zorundaydı. Katılacak delegelere davetiye gönderilmesi veya bir cetvele imzası alınarak bağlı bulunduğu teşkilatında idare kurulu tarafından davet edilmesi gerekiyordu. Davetiye veya cetvelde kongre gününün saati ve yeri yazılması zorunlu kılınmıştı. Ayrıca kongrede bulunan üyelerin adı ve soyadını ihtiva eden bir liste yapılarak başkan ve kâtipler tarafından imzalanmalıydı⁹⁴². Kongrenin gerçekleştiği gün ve saatte üyelerin en az üçte biri hazır bulunmalıydı. Yeter sayısı bulunuyorsa kongre başkanı ikinci başkan ve gerektiği kadar kâtip seçiliyordu. DP, kurulduğu 1946 yılından iktidara geldiği 1950 yılına kadar iki büyük kongre düzenlemiştir. Birinci büyük kongresi 7 Ocak 1947 tarihinde, ikinci büyük kongresi ise 20 Haziran 1949 tarihinde yapılmıştır. DP iktidarda bulunduğu 1950-1960 yılları arasında ise sadece iki kongre düzenlemiştir. DP'nin genel kongrelerinin haricinde, il kongreleri de düzenlemiş olduğu görülmektedir⁹⁴³.

DP'nin iktidara geleceği yıl olan 1950'de Konya'da gerçekleştirdiği ilk kongre 25 Mart Cumartesi günü başlamış, 26 Mart Pazar günü de devam etmiştir. Kongreye DP Genel Merkezi'nin oldukça fazla önem verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim kongrenin katılımcıları arasında Genel Başkan Celal Bayar da yer almış ve kongrenin ikinci günü bir konuşma da yapmıştır. Kongrede DP'nin yeni idare kurulunda başkanlığa Avukat Fahri Ağaoğlu, ikinci başkanlığa Dr. Ziya Barlas, kâtipliğe Avukat Muammer Obuz, muhasipliğe Dr. İsmail Işık, üyeliğe de Avukat Kazım Gürel, Avukat Tarık Kozbek, gazeteci Saffet Gürol, Veteriner Hekim Kemal Ataman ve tüccardan Kemal Uluşahin seçilmişlerdir⁹⁴⁴. Oluşturulan idare kurulunun üyeleri en azından meslekleri açısından incelendiğinde Konya'nın saygın şahsiyetlerinden oluştuğu ve bizzat Konya'nın tanıdığı eşraftan oldukları görülmektedir. Bu türden bir idare kurulunun oluşturulması 1950 genel seçimlerinde DP'nin sandıktan güçlü çıkmasında etkili olacaktır. İleride görüleceği şekilde idare kurulunda bulunan kişilerin büyük çoğunluğu TBMM'ye milletvekili olarak gideceklerdir.

⁹⁴¹ *Demokrat Parti Tüzük ve Programı*, Güneş Matbaacılık, Ankara 1952, s. 18-20.

⁹⁴² *Demokrat Parti Tüzük ve Programı*, s. 20.

⁹⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, *age*, s. 59;71;94;113.

⁹⁴⁴ *Babalık*, 28 Mart 1950, Y. 40, S. 7352, s. 2.

DP'nin 1950 yılı içerisinde ilçelerde de kongreleri gerçekleşmiştir. Konya'nın Çumra ilçesindeki DP kongresi, 19 Aralık Salı günü, yüzden fazla delege ve partililerin katılımı ile pazar yerindeki gazinoda yapılmıştır. Başkan, başkan vekilleri ve kâtipler seçildikten sonra Kore şehitleri için bir dakikalık saygı duruşu yapılmış, ardından gündeme geçilmiştir. Kongreye Konya milletvekillerinden Umran Nazif Yiğiter ve Ali Rıza Ercan da katılmıştır⁹⁴⁵. DP Cihanbeyli İlçe Kongresi de 19 Aralık Salı günü yapılmıştır. Kongreye Konya'da bulunan Konya milletvekillerinden Ziya Barlas, Himmet Ölçmen, Umran Nafiz Yiğiter, Saffet Gürol ve İl başkanı Ahmet Efeoğlu katılmıştır. Delegeler özellikle yol, su, sağlık, hükümet konağı ve ziraai makineler konusu üzerinde çeşitli isteklerde bulunmuşlardır. Kongrede ayrıca Kore meselesi hakkında da görüşülmüş, hükümetin bu konu hakkındaki kararı oy birliğiyle onaylanmıştır⁹⁴⁶. DP'nin Akşehir İlçe Kongresi 20 Aralık'ta Sinema binasında Konya milletvekillerinden Saffet Gürol, Himmet Ölçmen, Ziya Barlas ve İl İdare kurulu başkanı Ahmet Efeoğlu'nun katılımları ile saat 14.30'da toplanmıştır. Saffet Gürol'un başkanlık ettiği kongrede öncelikle Kore şehitlerine saygı duruşu yapılmış, ardından kongreye katılanların istekleri dinlenmiştir. Milletvekillerinden Himmet Ölçmen de kongrede bir konuşma yapmıştır. Kongrede özellikle Akşehir'in il merkezi olması ve Akşehir gölüne zarar veren etkenlerin giderilmesi gibi konular üzerinde durulmuştur⁹⁴⁷. Yukarıda ele alınan her üç ilçe kongresinde Kore Savaşı'nın gündeme alınması DP'nin ülke genelinde kamuoyu oluşturmaya yönelik bir politika izlediğini göstermektedir. Dış politikayı ilgilendiren böylesine bir meselenin taşra teşkilatlarında gündeme alınması bu politikanın bir ürünü olarak düşünülmelidir.

DP'nin kuruluş yıldönümü ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Konya'da da kutlanmıştır. Konya'da da DP'nin kuruluş yıldönümü 14 Mayıs 1951'de, Alaaddin Tepesi'nde DP'nin düzenlediği bir törende, partililerin ve vatandaşların katılımı ile kutlanmıştır. Saat 17.30'da İstiklal Marşı ile törene başlanmış, Belediye Başkanı Rüştü Özal, kısa bir konuşma ile toplantıyı açmıştır. Daha sonra Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen bir konuşma yapmıştır. Ölçmen konuşmasında, *“Biz 14 Mayıstan evvelki şef sisteminin hesaplarıyla, onların muhasebesini yapmakla meşgul olmayacağız. Şu parti, bu parti dedikodusuyla uğraşmayarak, el ele vererek tek bir baş, tek bir kalp halinde seviyemizi yükseltmeye çalışacağız. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir...”*⁹⁴⁸ ifadelerine yer vermiştir.

⁹⁴⁵ Yeni Meram, 20 Aralık 1950, Y. 1, S. 108, s. 1.

⁹⁴⁶ Yeni Meram, 21 Aralık 1950, Y. 1, S. 109, s. 1.

⁹⁴⁷ Yeni Meram, 22 Aralık 1950, Y. 1, S. 109, s. 1.

⁹⁴⁸ Babalık, 15 Mayıs 1951, Y. 41, S. 7626, s. 1.

DP'nin Seydişehir İlçe Kongresi 5 Ekim 1951 tarihinde Seydişehir'deki Şafak Kiraathanesinde yapılmıştır. Bir gün öncesinden bütün Konya milletvekilleri Seydişehir'e giderek halkın isteklerini dinlemişler, bucak ve köylere giderek incelemeler yapmışlardır. Saat 14.30'da ilçe DP başkanı tarafından açılan kongre divanına, Rüştü Özal, Muhittin Güzelkılınç, Reşat Güzelsu ve İbrahim Bilgiç seçilmiştir. Daha sonra yeni idare kurulunun ve İl Kongresine katılacak delegelerin seçimi yapılmış, ardından Seydişehir Belediye Başkanı, Reşat Güzelsu ve Rüştü Özal birer konuşma yaparak kongreye son verilmiştir⁹⁴⁹.

Konya merkeze bağlı bucak ve köylerinde de DP ocak kongrelerine 25 Kasım 1951 Pazar gününden itibaren, öncelikle merkeze bağlı köylerde başlanmasına karar verilmiştir. Kongre yapılacak köyler ise; Tömek bucağında; Zivecik, Acıdort, Çengelti, Zencirli, Tömek, Kızılcakuyu, Eğribayat, Karapınar ve Tutup köyleri; Yarma bucağında; Tatlıcak, Şatır, Bakır Tolu, Sakyatan, Yarma, Hayroğlu, Kavgadelikay, İsmil, Gene, Göçü, Karakaya, Divanlar ve Tatlıkuyu köyleri; Obruk bucağında; Akvirankışla, Kızboğan, Ağaçkuyu, Sırincer, Yağlıbayat, Karadama, Suelifi, Katmerlikolca, Asaklı köyleri; Merkezde ise Karaarslan, Kaşınhan, Hasanköy, Lalebahçe, Harmancık, Karahöyük, Hocacıhan ve Dere köyleri olarak belirlenmiştir⁹⁵⁰.

DP'nin 1952 yılındaki ilk kongresi olan Merkez İlçe Kongresi, 6 Mart 1952 Cuma günü saat 9.00'da Yeni Sinema salonunda toplanmıştır. Kongreye, Konya milletvekillerinin çoğu, Vali Kemal Hadımlı ve muhalefet partilerinin temsilcileri de katılmıştır. Konrede açık oyla yapılan kongre riyaset divanı seçiminde Fahri Ağaoğlu kongre başkanlığına, Nafiz Tahralı ikinci başkanlığa, Dr. İsmail Işık, Reşat Güzelsu, Hamdi Doyuran, Mehmet Büyükkol ve Arif Balam da kâtipliklere seçilmiştir. Kongrede ilçenin yıllık faaliyet raporu okunmuştur. Bu raporda en dikkat çekici husus, milletvekili seçildikten sonra Konya'ya uğramayan, Konya'yı tanımayan ve seçmenleri ile temasta bulunmayan milletvekillerinden bahsedilmiş olmasıdır⁹⁵¹.

DP'nin Karapınar ilçe kongresi 28 Mart 1952 Cuma günü Belediye Gazinosu'nda yapılmıştır. Kongreye Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu ile İl ve İlçe İdare Heyetleri üyeleri ve birçok partili katılmıştır. Kongre başkanlığına Fahri Ağaoğlu, ikinci başkanlığa ise Hasan Ulupınar seçilmiştir. Kongrede söz alan bir partilinin menfi propagandalara karşı İlçe İdare Kurulunun yeterli derecede faaliyet göstermediğini belirtmesi üzerine, ona cevaben

⁹⁴⁹ *Yeni Meram*, 6 Ekim 1951, Y. 2, S. 391, s. 1.

⁹⁵⁰ *Yeni Meram*, 25 Kasım 1951, Y. 2, S. 441, s. 1.

⁹⁵¹ *Yeni Meram*, 7 Mart 1952, Y. 2, S. 574, s. 1.

bunun başlıca sebebinin “*parasızlık ve vasıtasızlık*” olduğu belirtilmiştir. Kongrede ayrıca İmam-Hatip okullarında yer bulunmadığı ve DP’nin bu okullardan vazgeçeceği hakkında yayılan haberlerin de yalan haberler olduğu ifade edilmiştir⁹⁵².

DP’nin Cihanbeyli İlçe Kongresi 30 Mart 1952 Pazar günü saat 13.30’da Elvantor Kiraathanesi’nde yapılmıştır. Kongreye Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, DP İl Başkanı Naim Gilsirahı, İl İdare Kurulu üyelerinden Rüştü Özal, Nafiz Tahralı, Merkez İlçe Başkanları Hasan Ulupınar, Mustafa Güzelkılıç, İlçe İdare Kurulu’ndan Himmet Büyükavcı, İl Daimi Komisyon üyesi Bektaş Baran ve Genel Meclis üyelerinden Cevdet Taşpınar katılmışlardır. Kongrede özellikle gelir vergisi, su işleri, toprak dağıtımı, hayvan bakımı ve sağlık işleri gibi konular görüşülmüş ve bu konularla ilgili olarak delegelerin istekleri ve eleştirileri dinlenmiştir⁹⁵³. Çumra DP İlçe Kongresi de 21 Nisan Pazatesi günü yapılmış kongreye Konya milletvekillerinin büyük bir kısmı ile İl İdare Kurulu temsilcileri katılmıştır⁹⁵⁴. Yine milletvekillerini çoğunun katılımı ile Bozkır DP İlçe Kongresi de 25 Nisan Cuma günü yapılmıştır⁹⁵⁵.

DP’nin Hadim İlçe Kongresi 2 Mayıs 1952 Cuma günü saat 11.00’de toplanmış, kongreye katılan milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu ve Saffet Gürol DP’nin çalışmaları hakkında bilgi vermişlerdir⁹⁵⁶. Ermenek İlçe Kongresi de 3 Mayıs 1952 Cumartesi günü emekli valilerden Naci Kıcıman’ın başkanlığında toplanmıştır. Yapılan yeni heyet seçimini Cevdet Sular, Ahmet Tezcan, Nadir Prani, Nebi Ünsal, Sabri Soğukpınar, Ahmet Tartıcı, Nafiz Yalman kazanmışlardır. İl Kongresine katılmak üzere 38 delege seçilmiştir⁹⁵⁷. Ilgın İlçe Kongresi 9 Mayıs 1952 Cuma günü saat 9.00’da Konya milletvekillerinin, İl ve Merkez İlçe İdare Kurulu üyelerinin de katılımı ile yapılmıştır. Milletvekillerinden Tarık Kozbek, orman, mera, köy sınırları ve ceza konuları ile ilgili hazırlanan kanunlar hakkında bilgi verirken, Fahri Ağaoğlu, Himmet Ölçmen ve Saffet Gürol’da delegelerin çeşitli istek ve şikâyetlerini cevaplandıran birer konuşma yapmışlardır⁹⁵⁸. Beyşehir İlçe Kongresi 10 Mayıs 1952 Cumartesi günü saat 10’da parti binasında yapılmıştır. Kongre başkanlığına Tarık Kozbek, ikinci başkanlığa Yusuf Ertürk ve kâtipliklere de Mustafa Arıkan ve Mustafa Kasalak seçilmiştir. Kongrede yer alan 58 delege de isteklerini ve düşüncelerini belirten konuşmalar

⁹⁵² *Yeni Meram*, 30 Mart 1952, Y. 2, S. 600, s. 1-2.

⁹⁵³ *Yeni Meram*, 31 Mart 1952, Y. 2, S. 601, s. 1.

⁹⁵⁴ *Yeni Meram*, 22 Nisan 1952, Y. 2, S. 622, s. 1.

⁹⁵⁵ *Yeni Meram*, 26 Nisan 1952, Y. 2, S. 626, s. 1.

⁹⁵⁶ *Yeni Meram*, 5 Mayıs 1952, Y. 2, S. 634, s. 2.

⁹⁵⁷ *Yeni Meram*, 4 Mayıs 1952, Y. 2, S. 633, s. 2.

⁹⁵⁸ *Yeni Meram*, 11 Mayıs 1952, Y. 2, S. 640, s. 1.

yapmıştır. Bu delegeler özellikle din hürriyetinin sınırsız oluşundan bahisle bu konudaki faaliyetlerinden dolayı DP'yi takdir eden ifadelerle yer vermişlerdir⁹⁵⁹.

DP'nin Konya İl Kongresi 21 Mayıs 1952'de sabah saat 9'da Belediye Halk Sinemasında yapılmıştır. Kongrede açık oyla yapılan seçim sonucunda kongre başkanlığına Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu, ikinci başkanlığa da Avukat Ahmet Efeoğlu seçilmiştir. Muzafer Yücel, Nihat Kişnişçi, Muhittin İstanbullu, Orhan Drahor, Yusuf Ertürk'te kâtipliğe seçilmişlerdir. Daha sonra Atatürk'ün, Kore şehitlerinin ve 1952'de vefat eden Konya milletvekillerinden Dr. Ziya Barlas ve Ömer Rıza Doğrul için bir dakikalık saygı duruşu yapılmıştır. İl İdare Kurulunun bir yıllık faaliyet raporu, İl İdare Kurulu Başkanı Naim Gilisiralıoğlu tarafından okunmuştur. Kemal Atay, Dr. Sabri Alıçlı, Hasan Ulupınar, Hamdi Doyuran, Osman Yurdaşan, Fakih Özfakih, Yusuf Ertürk, Kemal Ataman ve Naci Kıcımın raporda yer alan onayladıkları ve eleştirdikleri konular hakkında düşüncelerini belirtmişlerdir. Ayrıca İl İdare Kurulu adına Rüştü Özal da delegelerin sorularını yanıtlamıştır. Saat 12.30'da Konya'ya gelmesi beklenen Meclis başkanı, Başbakan ve bakanları karşılamak üzere celseye ara verilmiştir. Kongre öğleden sonra Meclis başkanı, Başbakan ve bakanların konuşmalarının dinlenmesinin ardından saat 16.00'da yeniden toplanmıştır. İl idare kurulu seçimi yapılmış ancak Haysiyet Divanı seçimi ile Büyük Kongreye delege seçimi sonraki güne bırakılmıştır⁹⁶⁰. DP Konya kongresinde iki saat süren bir konuşma yapan başbakan Adnan Menderes; *"Biz burada bulunuyorsak sadece bu memelkete hizmet etmek için bulunuyoruz arkadaşlar, bu hizmet etmek kabiliyetimizi kaybettiğimiz takdirde bu mevkileri işgal etmekte asla ısrar edecek insanlardan değiliz"* ifadeleri ile konuşmasına başlamıştır. Menderes, DP'nin iki senede Konya'da başardığı işlerin CHP'nin bir senede ülke genelinde yaptıkları işlerden daha üstün olduğunu iddia etmiştir⁹⁶¹.

Konya DP İl İdare Kurulu'nun 27 Mayıs 1952'de saat 9.00'da parti binasında yaptığı toplantıda başkanlığa Nafiz Tahralı, ikinci başkanlığa Muhittin Güzelkılınç, muhasip üyeliğe Reşat Yel, kâtipliğe Dr. İsmail Işık seçilmiştir⁹⁶².

1953 yılında Demokrat Parti'nin Konyadaki faaliyetleri devam etmiştir. 14 Şubat Cumartesi günü DP Konya Merkez ilçe teşkilatı tarafından parti binasında büyük bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda açılış konuşması yapan Hasan Ulupınar öncelikle toplantının amacını açıklamış, ardından parti çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra, Başbakan Adnan

⁹⁵⁹ *Yeni Meram*, 13 Mayıs 1952, Y. 2, S. 641, s. 1.

⁹⁶⁰ *Yeni Meram*, 22 Mayıs 1952, Y. 2, S. 649, s. 1-2.

⁹⁶¹ *Yeni Meram*, 23 Mayıs 1952, Y. 2, S. 650, s. 1.

⁹⁶² *Yeni Meram*, 28 Mayıs 1952, Y. 2, S. 654, s. 2.

Menderes'in Adana'da Konya DP heyeti ile yaptığı konuşmasında “*Konya bir ummandır. Biz Konya'ya henüz fazla bir şey yapmadık, asıl bundan sonra yapılacaktır ve ne yapılsa dahi azdır*” şeklindeki ifadeleri dile getirilerek, iktidarın Konya'ya daha pek çok eser kazandıracağı ifade edilmiştir. Ayrıca DP İl Başkanı Nafiz Tahralı da iktidarın faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir⁹⁶³.

DP'nin Ereğli İlçe Kongresi 21 Haziran Pazar günü 250'ye yakın delege, milletvekilleri ve DP il ve ilçe üyelerinin katılımları ile yapılmıştır. Kongre başkanlığına milletvekillerinden Remzi Birand, ikinci başkanlığa Dr. İsmail Hakkı Aladağ, kâtipliklere ise Lütfi Özbudak, İhsan Karaman ve Halil Muti seçilmiştir. Kongrede milletvekilleri ve delegeler konuşma yapmışlardır. DP iktidarın Ereğli'ye 30 milyon lirayı bulan yatırımları kongrede dile getirilmiştir⁹⁶⁴. 6 Temmuz 1953 Pazartesi günü de Çumra DP İlçe kongresi yapılmış ve kongreye Konya milletvekilleri ile 300 delege katılmıştır⁹⁶⁵. Beyşehir kongresi de 24 Temmuz 1953 Cuma günü yapılan Beyşehir Kongresine ise milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Tarık Kozbek ve Kemal Ataman katılmıştır⁹⁶⁶. Taşkent DP İlçe Kongresi ise 11 Eylül 1953 Cuma günü⁹⁶⁷, Karapınar DP İlçe Kongresi ise 7 Kasım cumartesi günü yapılmış ve Karapınar kongresine Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu da katılmıştır⁹⁶⁸. Karaman DP ilçe kongresi, şiddetli kar fırtınası nedeniyle 420 delegenin 106'sının gelmesinden dolayı 19 Kasım Perşembe gününe ertelenmiştir⁹⁶⁹.

DP'nin Kadınhanı İlçe Kongresi 28 Kasım 1953 Cumartesi, Cihanbeyli İlçe Kongresi ise 29 Kasım 1953 Pazar günü yapılmıştır. Basında yer alan bilgilere göre Kadınhanı kongresine katılan delege ve dinleyici sayısı iki bini bulurken, Cihanbeyli İlçe Kongresine katılan kişi sayısının da 1500 kişiye ulaşmıştır⁹⁷⁰. 3 Aralık 1953 Cumartesi günü toplanan DP Akşehir İlçe Kongresinde İdare heyetinin sunduğu rapor tartışmalara neden olmuştur. Başta Nadir Benderlioğlu olmak üzere bazı delegeler İdare Heyeti'nin hiç çalışmadığını ileri sürerek şiddetli eleştirilerde bulunmuşlardır⁹⁷¹.

DP'nin Ilgın İlçe Kongresi 7 Aralık 1953 pazartesi günü saat 12.00'de milletvekillerinden Muammer Obuz, Kemal Ataman ve Tarık Kozbek ile ocak ve bucaklardan

⁹⁶³ *Yeni Meram*, 16 Şubat 1953, Y. 3, S. 900, s. 1-2.

⁹⁶⁴ *Yeni Meram*, 24 Haziran 1953, Y. 3, S. 1035, s. 1.

⁹⁶⁵ *Yeni Meram*, 8 Temmuz 1953, Y. 3, S. 1049, s. 1.

⁹⁶⁶ *Yeni Meram*, 25 Temmuz 1953, Y. 3, S. 1066, s. 1.

⁹⁶⁷ *Yeni Meram*, 16 Eylül 1953, Y. 4, S. 1117, s. 1.

⁹⁶⁸ *Yeni Meram*, 8 Kasım 1953, Y. 4, S. 1169, s. 1.

⁹⁶⁹ *Yeni Meram*, 25 Kasım 1953, Y. 4, S. 1185, s. 1.

⁹⁷⁰ *Yeni Meram*, 1 Aralık 1953, Y. 4, S. 1190, s. 1.

⁹⁷¹ *Yeni Meram*, 2 Aralık 1953, Y. 4, S. 1195, s. 1.

gelen 154 delegenin katılımı ile yapılmıştır⁹⁷². DP Merkez İlçe Kongresi ise 20 Aralık 1953 pazar günü 400 delegenin ve binden fazla davetli ve dinleyicinin katılımı ile yapılmıştır⁹⁷³.

3.1.2. CHP Konya Kongreleri ve Basına Yansıması

Konya basınında DP'nin kongreleri gibi CHP'nin kongrelerine de geniş yer verilmiştir. CHP 28 Ocak 1950 Cumartesi akşamı Karakurt Bucağı'nın Karakurt mahallesinde saat 20.00'de bütün partililerin katılımı ile bir toplantı yapmıştır. Toplantı, Bucak Başkanı Mevlüt Doğan'ın konuşmasıyla açılmış, İl İdare Kurulu Başkanı Vehbi Bilgin partililerle uzun bir konuşma yapmıştır. Partililer İşletme binasında ikinci bir ortaokulun açılmasından duydukları memnuniyetlerini belirterek partiye teşekkür etmişler, bir de polis karakolu açılmasını istemişlerdir. Halkevinde açılacak defter tutma kursunun da Bucakta açılması kararlaştırılmıştır. Selçuk Üniversitesi ile ilgili bir soru üzerine Vehbi Bilgin bu konuda Türk Maarif Cemiyeti üyeleri ile Vali Şefik Soyer'in görüşüğünü, valinin bu konu üzerinde duracağını söylediğini belirtmiştir⁹⁷⁴. Bu kongre henüz CHP iktidarı devam ederken gerçekleştiği için bu türden taleplerin gündeme geldiği değerlendirilmelidir. Bundan sonra ki ele alınacak olan kongrelerde ise daha çok iktidar eleştirileri gündemi oluşturacaktır.

CHP Konya Merkez İlçe Kongresi 24 Haziran 1951 Pazar günü Eski Konya Valisi Şefik Soyer'in katılımı ile yapılmıştır. DP yanlısı Yeni Meram gazetesinde yer alan haberde, kongrenin sönük geçtiği, delege ve dinleyicilerin toplamının elli kişiyi bile bulmadığı belirtilmiştir. Kongrenin arifesinde Tömek Delegeşi Ahmet Top'un, *"Siz üç beş kişi başa geçtiniz mi gerisini beğenmiyor, içeri kimseyi almıyor, bildiğinizi okuyorsunuz. Bu partiyi çökerten de bu zihniyet oldu"* diye bağırarak tepki gösterdiği, Şefik Soyer'in de kendisini teselli etmeye çalıştığı iddia edilmiştir⁹⁷⁵.

CHP Karaman İlçe Kongresi 21 Haziran 1951 Perşembe günü yapılmıştır. Kongre'ye Eski Konya Valisi ve CHP Müfettişi Şefik Soyer de katılmıştır ve delegeler tarafından kongre başkanlığına seçilmiştir. Şefik Soyer CHP'nin 14 Mayıs 1950'de aldığı uğradığı seçim yenilgisinden ve gelecek 1954 seçimlerine hazırlıklı olmanın öneminden bahsetmiştir. Ardından Hadim'li Fakih Özlen de konuşmasında CHP'yi övdükten sonra Kore'ye asker gönderilmesini tenkit etmiştir⁹⁷⁶. Kore Savaşı'nın CHP taşra örgütlerinin gündeminde de yer alması dış politikanın iç politikaya yansıması olarak değerlendirilmelidir. Muhalefette olan

⁹⁷² Yeni Meram, 11 Aralık 1953, Y. 4, S. 1201, s. 1.

⁹⁷³ Yeni Meram, 21 Aralık 1953, Y. 4, S. 1211, s. 1.

⁹⁷⁴ Ekekon, 30 Ocak 1950, Y. 15, S. 3076, s. 1.

⁹⁷⁵ Yeni Meram, 25 Haziran 1951, Y. 1, S. 296, s. 1.

⁹⁷⁶ Yeni Meram, 25 Haziran 1951, Y. 1, S. 296, s. 1.

CHP iktidarın dış politikadaki izlediği yolu eleştirmekte ve bu durumu taşra örgütlenmesine kadar indirgemektedir.

CHP'nin 1951 yılında Konya'daki İl Kongresi 1 Temmuz günü sabah saat 11'de yeni Halkevi Binası'nda yapılmıştır. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ile Divan üyelerinden Cemil Sait Barlas, Şefik Soyer ve Ulus gazetesi yazarlarından Nurettin Artam da katılmıştır. Kasım Gülek kongrede bir konuşma yapmıştır. Kongre sonunda İl idare Heyeti seçimi yapılmış ve İdare Heyeti oluşturulmuştur İdare Heyetine seçilenler ve aldıkları oylar şu şekildedir: Suat Abanazır 180, Recep Bakkalbaşı 184, Fakih Özlen 183, Samet Kuzucu 183, Vehbi Bilgin 177, Halis Sungur 147, Feyzi Çelik 142, Şükrü Afacan 147, Hasan Ali Taner 141, İbrahim Sağabeyli 131 ve H. Hüseyin Başaralı 130 oy almıştır⁹⁷⁷.

CHP 1953 yılı İl kongresini 25 Ocak günü Belediye Sinemasında yapmıştır. CHP'nin Konya'daki durumunu göz önünde tutan CHP Genel Merkezi bu kongreye tam kadro katılmaya karar vermiştir. CHP, başta Şemsettin Günaltay ile Kasım Gülek olmak üzere, Hasan Reşit Tankut, Halil Sezai Erkut, Recai Güreli, Nureddin Artam gibi önemli isimleri Konya'ya göndermiştir. Kongrede birinci başkanlığa Şefik Soyer seçilmiştir. Daha sonra kürsüye gelerek bir konuşma yapan Kasım Gülek salondakileri göstererek, “ *CHP ölmüştür diyenler gelsinler de görsünler ve bu heyecanı alsınlar*” sözleri ile iktidarda bulundukları 27 yılda birçok hataları olduğunu ancak bu hatalardan ders aldıklarını belirtmiştir. Daha sonra Şemsettin Günaltay bir konuşma yapmış ve CHP'nin iktidardan düşmesinin sebeplerini anlatmıştır. Konuşmasında hem orman davasında, hem de ilkokul inşaatında köylüye eziyet edildiğini söylemiştir. Basında, CHP İl Başkanı Fakih Özlen'in konuşmasının Şemsettin Günaltay'ın konuşması ile taban tabana zıt olduğu ve başkanın konuşmasının CHP'liler üzerinde soğuk bir duş etkisi yaptığı ifade edilmiştir⁹⁷⁸. Kongrede böyle bir durumun ortaya çıktığı iddiası DP'nin Konya'daki sesi durumunda olan Yeni Meram gazetesine aittir. DP iktidarı döneminde Konya'da CHP yanlısı bir basın kuruluşunun yer almayışı bu türden tarafgir iddialara ihtiyatla yaklaşmak gerektiği kanaatini ortaya çıkarmaktadır.

3.2. 1954-1957 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER

3.2.1. DP Kongreleri ve Basına Yansıması

1954 yılında DP'nin ilk ilçe kongresi Karapınar'da 3 Ocak Pazar günü saat 15.00'te bütün delegelerin katılımı ile yapılmış, yapılan seçimler sonucunda oy sırasına göre İdare

⁹⁷⁷ Babalık, 2 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7673, s. 1.

⁹⁷⁸ Yeni Meram, 26 Ocak 1953, Y. 3, S. 879, s. 1-2.

Heyetine Naci Cantürk, İsmail Carı, Mehmet Çubuk, Sadık Altınöz, Asım Yeşilyurt, Celil İnce ve Alaaddin Kazaker seçilmiştir⁹⁷⁹.

DP'nin üçüncü il kongresi 23 Ocak 1954'te İl Başkanı Nafiz Tahralı başkanlığında saat 10.00'da Şahin Sinemasında toplanmıştır. Kongre başkanlığına Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, ikinci başkanlığına Ereğli delegelerinden Dr. İsmail Hakkı Aladağ, kâtipliklere de Ahmet Koyuncu, Ramazan Işık, Ramazan Baran, Naci Cantürk, Hamdi Doyuran ve Salih Çetin seçilmişlerdir Nafiz Tahralı tarafından okunan İl İdare Kurulu raporunda bir taraftan DP iktidarının bütün yurttaki özellikle Konya'daki başarıları dile getirilirken, diğer taraftan *"Prensipler ve fikirler ortada dururken memleket menfaati yerine, şahıslarımızı hedef tutan, yersiz isnatları, en temiz vatan çocuklarına insafsızca reva görülen ve okunmaz hale geldikleri için sık sık adını ve hüviyetini değiştirerek neşrettikleri organları ile yer bulabildikleri her satırda dillerine geldiği gibi saldıran ve hiçbir zaman memleketimizde hakiki muhalefeti temsil edemeyen bugünün muhalefet liderleri(!) arkadaşlarımız bir tek değişmez, şaşmaz endişeye sahip bulunuyorlar: Ne olursa olsun iktidar!"* ifadeleri ile muhalefet eleştirilmiştir⁹⁸⁰. Kongrede birer konuşma yapan Belediye Başkanı Rüştü Özal ve Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen ise DP iktidarı ile memlekette bir kalkınma hamlesinin başladığını, milletin artık bir *"diktatörü iktidara getirmeyeceğini"* ifade etmişlerdir. Himmet Ölçmen konuşmasında ayrıca Konya'daki kalkınma hamlelerinden de bahsetmiş ve Türkiye'nin dış politikada da itibarının DP iktidarı döneminde arttığına vurgu yapmıştır. DP İl Kongresinde yeni idare kuruluna Muhittin Güzelkılınç, Rüştü Özal, Nafiz Tahralı, Saim Özkut, Nihad Kişnişçi, Hasan Arpacı, Naim Gilisralıoğlu, Bektaş Baran ve Dr. Hulki Amil Keymen seçilmiştir⁹⁸¹.

1955 yılında DP'nin Konya merkez ilçesine bağlı ocak ve bucak kongrelerinin tarihleri belirlenmiştir. Buna göre Sille Bucağı'na bağlı ocaklarda kongrelerin 1 Mart 1955'de başlayarak 18 Mart 1955 tarihine kadar, Obruk Bucağı'na bağlı ocaklarda ise kongrelerin 17 Mart 1955'de başlayarak 19 Mart 1955'e kadar devam etmesi planlanmıştır⁹⁸².

DP'nin 1955 yılında Konya'daki ilk ilçe kongresi 6 Mart Pazar günü Ilgın'da yapılmıştır. Kongreye Konya milletvekilleri de katılmıştır⁹⁸³. 1955 yılındaki diğer bir ilçe kongresi Sarayönü'nde yapılmıştır. Saim Özkut'un başkanlığında yapılan kongrede idare

⁹⁷⁹ Yeni Meram, 6 Ocak 1954, Y. 4, S. 1227, s. 1.

⁹⁸⁰ Yeni Meram, 24 Ocak 1954, Y. 4, S. 1245, s. 1-2.

⁹⁸¹ Yeni Meram, 25 Ocak 1954, Y. 4, S. 1246, s. 1.

⁹⁸² Yeni Meram, 14 Şubat 1955, Y. 5, S. 1606, s. 2.

⁹⁸³ Yeni Meram, 7 Mart 1955, Y. 5, S. 1627, s. 1.

heyetine Mehmet Şık, Ahmet Tümer, Enis Bozkurt, Şükrü Ulusoy, Mustafa Kara, Cevdet Kesici, Hasan Güler seçilmişlerdir⁹⁸⁴.

2 Nisan 1955 Cumartesi akşamı DP'nin Dereköy Ocak Kongresi yapılmıştır. Kongreyi Mustafa Güzelkılınç açmış ve kongre başkanlığına Avukat Saim Özkut, ikinci başkanlığa Nihat Kışnişçi, kâtipliklere de Doğan Özkut ve Mustafa Güzelkılınç getirilmiştir. Kongrede öncelikle ocağın bir yıllık raporu okunmuş ve çalışma raporu oy birliği ile kabul edilmiştir. Birkaç gündür Konya'da bulunan Londra Üniversitesi Şarkiyat Profesörü Bernard Lewis'te kongreyi takip etmiş ve “*Çeşmelerinizde suyunuz az da olsa, demokrasiniz bol bol akmaktadır, sizleri tebrik ederim*” sözleri ile izlenimlerini belirtmiştir.⁹⁸⁵

Kadınhanı İlçe Kongresi ise 9 Nisan 1955 Cumartesi günü yapılmıştır. Kongreye Konya milletvekillerinden birçoğu katılmıştır. Kongrede genellikle okul, yol ve su konuları konuşulmuş ve ardından yeni idare heyeti seçilmiştir. İdare heyeti üyeliklerine aldıkları oy sırasına göre; Hasan Ekmekçi, Hilmi Arıcı, Seyid Ekmekçi, Nuri Dinçoflaz, Mümün Çiftçi, Hamdi Kaygısız ve Hasan Hüseyin Özgür seçilmişlerdir⁹⁸⁶. Ereğli İlçesi Kongresi de 10 Nisan Pazar günü yapılmış, kongrede delegeler özellikle Ereğli içme suyu, Zanapa barajı, köylerin su baskınından kurtarılması, koyunculüğün himayesi, hükümet konağı ve hastane binalarının inşa edilmesi gibi isteklerde bulunmuşlardır. İdare heyetine Ekrem Özsüllü, Sedat Dikmen, Refik Kocagil, Sait Kayış, Orhan Tüfekçi, Hami Müftüoğlu ve Derviş Özbudak seçilmiştir⁹⁸⁷.

Merkez İlçe Kongresi de 17 Nisan Pazar günü sabah saat 9.30'da Şahin Sineması salonunda yapılmıştır. Kongreye Konya milletvekillerinin büyük çoğunluğu da katılmıştır. Kongre başkanlığına Nafiz Tahralı, ikinci başkanlığa da Saim Özkut seçilmiştir. İdare heyetinin bir yıllık faaliyet raporunun okunmasının ardından delegeler rapor hakkında konuşma yapmışlardır. Dr. Hulki Amil Keymen, idare heyetinin çalışmalarının “*yeterli ve takdire şayan*” olduğunu söylemiş, raporda sağlık teşkilatı çalışmalarının ve Sıtma Savaş Teşkilatı'nın oluşturulmasının yerinde bir karar olduğunu belirtmiştir. İstasyon Bucağı'ndan gelen delege Hamdi Doyuran ise raporu eleştirerek, “*basmakalıp*” olarak ifade etmiş ve milletvekillerinin bazı faaliyetlerin ilçeye mal edildiğini ve İdare Heyeti raporunun onaylanmaması gerektiğini belirtmiştir. DP İl İdare Kurulu ve Kongre İkinci Başkanı Avukat Saim Özkut ve ilçe başkanlarından Hasan Ulupınar ise rapor hakkındaki eleştirileri cevaplandırmıştır. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, Rüştü Özal ve Himmet Ölçmen

⁹⁸⁴ *Yeni Meram*, 23 Mart 1955, Y. 5, S. 1643, s. 1.

⁹⁸⁵ *Yeni Meram*, 4 Nisan 1955, Y. 5, S. 1655, s. 1-2.

⁹⁸⁶ *Yeni Meram*, 11 Nisan 1955, Y. 5, S. 1662, s. 1-2.

⁹⁸⁷ *Yeni Meram*, 12 Nisan 1955, Y. 5, S. 1663, s. 1-2.

de konuşmalarında aynı gün Konya’da yapılan CMP’nin kongresinde ileri sürülen eleştirilere cevap vermişlerdir⁹⁸⁸.

20 Nisan 1955 Çarşamba günü yapılan Akşehir DP kongresinde, başkanlığa milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, ikinci başkanlığa DP İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı seçilmiştir. Milletvekilleri yaptıkları konuşmalarında memleket meseleleri, mali ve iktisadi meseleler, genel siyaset, memleketin kalkınması, partiler arası münasebetler ve Akşehir’in il olma isteği üzerinde durmuşlardır. Oluşturulan yeni İdare Heyetinde, Dr. Rahmi Şirvancı, Ahmet Gölal, İsmail Küçük, Ömer Şeker, Niyazi Gömeç, Hasan Gürkaynak ve Mustafa Battal yer almıştır⁹⁸⁹.

Bozkır İlçe Kongresi ise 21 Nisan 1955 Perşembe günü İl İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı’nın başkanlığında açılmıştır. Faaliyet raporunun okunduğu sırada İlçe İdare Heyeti Başkanı Hacı Ali Kılıçel’in “*Hasta idik, tedavi edildik. Bugün çok mesuduz*” cümlesi kongreye katılanlar tarafından tezahüratla karşılanmıştır⁹⁹⁰. 21 Nisan Perşembe günü ise Seydişehir DP İlçe Kongresi yapılmıştır. Kongrede en çok üzerinde durulan konu eski idare heyet başkanı ve Belediye Başkanı Osman Erkan’ın partiden ihracı ve delege olamayacağına dair tartışmalar olmuştur. Ayrıca kongrede Seydişehir’in ihtiyaçları belirlenmiş ve kongreye katılan milletvekilleri de birer konuşma yapmışlardır⁹⁹¹. Seydişehir İlçe Kongresi 22 Nisan Cuma günü, İlçe İdare Heyeti Başkanı Nazım Gökmenoğlu tarafından açılmış, kongrede ilçenin ihtiyaçları belirlenmiş ve milletvekilleri ve delegeler konuşma yapmışlardır⁹⁹².

1955 yılı DP Konya İl Kongresi 28 Mayıs Cumartesi saat 10.00’da bütün ilçelerden gelen 400’ü aşkın delegenin katılımı ile Şahin Sinemasında yapılmıştır. Bütün Konya milletvekillerinin de katıldığı kongre de, başkanlığa Devlet Bakanı Mükerrerem Sarol, ikinci başkanlığa Saffet Gürol, kâtipliklere Mehmet Armutlu, Said Kayış, Fikret İnan ve Nadir Harrani seçilmiştir. İl İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı bir yıllık faaliyet raporunu okumuştur. Rapor hakkında yapılan tartışmaların ardından genel olarak İdare heyetinin çalışmaları tatmin edici bulunmuştur. Yeni senenin bütçesinin görüşülmesi ve kabulünden sonra İl İdare Heyeti Haysiyet Divanı ve genel kongreye gidecek delegelerin seçimi yapılmıştır. Kongrede otuzdan fazla delege söz alarak bölgelerindeki sıkıntıları, şikâyetlerini ve isteklerini dile getirmişlerdir. Kongrenin sonunda Mükerrerem Sarol memleket ve parti

⁹⁸⁸ *Yeni Meram*, 18 Nisan 1955, Y. 5, S. 1669, s. 1;3.

⁹⁸⁹ *Yeni Meram*, 21 Nisan 1955, Y. 5, S. 1672, s. 1-2.

⁹⁹⁰ *Yeni Meram*, 22 Nisan 1955, Y. 5, S. 1673, s. 1.

⁹⁹¹ *Yeni Meram*, 24 Nisan 1955, Y. 5, S. 1675, s. 1-2.

⁹⁹² *Yeni Meram*, 25 Nisan 1955, Y. 5, S. 1676, s. 1-2.

konuları hakkında bir saat süren konuşma yapmıştır⁹⁹³. DP İl Kongresi'nde İl idare kuruluna seçilenler 30 Mayıs Pazartesi günü görev taksimi yapmıştır. Eski İl Başkanı Nafiz Tahralı tekrar Parti İdare Heyeti başkanlığına, Avukat Saim Özkut ikinci başkanlığa seçilmiştir. İdare heyeti kâtipliğine Avukat Nihad Kişnişçi, muhasipliğe de Bektaş Baran, İdare heyeti üyeliğine de Kemal Uluşahin getirilmiştir⁹⁹⁴.

1956 yılındaki DP kongreleri 21 Mart Çarşamba günü itibariyle başlamıştır. Yılın ilk kongresi İhsaniye'de yapılmıştır. Merkezdeki ilk DP Ocak kongresine katılmak için Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Muammer Obuz, Sıtkı Burçak, Muhiddin Güzelkılınç ve Hamdi Ragıp Atademir Konya'ya gelmişlerdir⁹⁹⁵. Ayrıca kongrede Mustafa Bağrıaçık, Rüştü Özal, DP İl Başkanı Nafiz Tahralı, il idare kurulu üyeleri, ilçe başkan ve üyeleri, ocak, bucak başkanları, belediye meclis üyeleri ve partililer katılmıştır. Kongre, Rıza Korkmaz tarafından açılmış, kongre başkanlığına oy birliği ile DP İl Başkanı Nafiz Tahralı getirilmiştir. Nafiz Tahralı'nın yaptığı konuşmanın ardından Ocak idare heyetinin faaliyet raporu okunmuş, delegeler dilek ve temennilerde bulunularak muhalefetin DP iktidarına karşı yaptıkları faaliyetleri eleştirmişlerdir. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, DP'nin muhalefetteyken karşılaştığı zorlukları ve mücadelelerini anlatarak, hürriyetin olmadığını söyleyen muhalifleri eleştirmiştir. Daha sonra konuşan Konya milletvekillerinden Muammer Obuz, DP'nin ilk kurucularından olduğunu, ömrünün sonuna kadar da partinin ilerlemesi için çalışacağını söyleyerek söze başlamıştır. Konuşmasında, ayrıca Konya'nın bir bütün olarak kalması gerektiğinin öneminden bahsetmiştir. Muhittin Güzelkılınç ise kalkınma konusunda DP'nin Konya ve memleket genelindeki hizmetlerini sayılarla açıklamış ve gözle görülen bu başarıları inkâr etmenin mümkün olmadığını söylemiştir. Mustafa Bağrıaçık'ta DP'nin memlekette giriştiği kalkınmayı yine sayılarla ve örneklerle açıklamıştır. Himmet Ölçmen ise konuşmasında muhalefetin samimiyetsiz olduğunu belirterek, DP'nin kalkınma hareketlerinin bir tablosunu çizmiştir. Ülkede yapılan barajlardan, Konya Şeker Fabrikasının zirai ve iktisadi sahada Konya'ya sağlayacağı faydalardan, çimento fabrikasından ve Göksu santralinin vereceği enerji ile Konya'ya olan katkılarından bahsetmiştir. Rüştü Özal ise göreve geldikleri ilk günden itibaren vatandaşların isteklerini yerine getirmek için çalıştıklarını belirterek şikâyeti olan vatandaşların bunları dile getirmelerinin gerektiğini ifade etmiştir. Hamdi Ragıp Atademir ise konuşmasında günü anlayabilmek için dün ile mukayese yapılması gerektiğini, Türkiye'nin 1950'den sonra her alanda dev adımlarla kalkınmakta olduğunu anlatmış ve

⁹⁹³ *Yeni Meram*, 29 Mayıs 1955, Y. 5, S. 1707, s. 1.

⁹⁹⁴ *Yeni Meram*, 31 Mayıs 1955, Y. 5, S. 1709, s. 1.

⁹⁹⁵ *Yeni Meram*, 22 Mart 1956, Y. 5, S. 2006, s. 1.

ancak dünle bugünün rakamlarla mukayese edilmesi sonucunda kalkınmanın daha iyi anlaşılabilceğini belirtmiştir⁹⁹⁶.

DP Kongreleri 1956 yılında da devam etmiş, 25 Mart Salı günü Ocak kongrelerini bitiren Tömek'te bucak kongresi de yapılmıştır. Kongrede Merkez İlçe başkan ve üyeleri ile Konya milletvekillerinden Muhiddin Güzelkılınç'ta bulunmuştur. Yine Cihanbeyli'nin Yeniceoba nahiyesinde, DP İl başkanı Nafiz Tahralı ve bazı Konya milletvekillerinin katılımıyla bucak kongresi yapılmıştır⁹⁹⁷.

DP'nin 1956 yılında Konya'daki ilk ilçe kongresi 20 Mayıs Pazar günü Ilgın'da yapılmıştır. Başkan Fikret İnan'ın yaptığı açılış konuşmasından sonra başkanlık divanı seçimine geçilerek Kongre Başkanlığına Nafiz Tahralı, ikinci başkanlığa ise Dr. Hulki Amil Keymen seçilmiştir. Yapılan seçimler sonucunda İl İdare Heyetine Fikret İnan, Sabri Baran, Sadık Alıcı, Kemal Türel, Muhittin İstanbullu, Hidayet Çizmeci ve Osman Ayyürek seçilmişlerdir⁹⁹⁸. Sarayönü DP İlçe Kongresi de 23 Eylül 1956 Pazar günü yapılmıştır. Kongrede özellikle Sarayönü'nün elektrik sorunu, ortaokulun durumu, su işleri ve köy okulları mevzuatlarında konuşulmuştur. Yapılan seçimler sonucunda İdare Heyetine Mehmet Ülker, İbrahim Mirza, İsmail Kara, Mehmet Ali Örnek, Ömer Kara, Mustafa Tokgöz ve Ahmet Dede Demirpolat seçilmiştir⁹⁹⁹. DP Kadınhanı İlçe Kongresi 4 Ekim 1956 Cumartesi günü yapılmış, kongreye Konya milletvekillerinden 10 kişi katılmıştır. Milletvekillerinden Himmet Ölçmen ve Fahri Aağoglu birer konuşma yapmışlardır. İdare Heyetine Hasan Ekmekçi, Hilmi Arıcı, Nuri Dinçoflaz, Osman Dölek, Hazım Başaran, Mustafa Akça ve Mehmet Ödük seçilmişlerdir¹⁰⁰⁰.

3.2.2 CHP Kongreleri ve Basına Yansıması

CHP 1954 yılında ilk kongresini Cihanbeyli'nin Karabağ köyünde yapmıştır. Mehmet Çiçek'in idaresi altında toplanan kongrede başkanlığa Halis Çiçek getirilmiştir. Üyeliklere ise Mustafa Çalık, Hasan Türen ve Kazım Coşkun seçilmiştir. Kongreye katılan DP'nin Karabağ başkanı Hüseyin Tokay yeni seçilen İdare Heyetini tebrik ederek başarılar dilemiştir¹⁰⁰¹.

⁹⁹⁶ *Yeni Meram*, 23 Mart 1956, Y. 5, S. 2007, s. 1-2.

⁹⁹⁷ *Yeni Meram*, 26 Mart 1956, Y. 5, S. 2010, s. 1.

⁹⁹⁸ *Yeni Meram*, 22 Mayıs 1956, Y. 5, S. 2065, s. 1;3.

⁹⁹⁹ *Yeni Meram*, 24 Eylül 1956, Y. 6, S. 2186, s. 1-2.

¹⁰⁰⁰ *Yeni Meram*, 8 Ekim 1956, Y. 6, S. 2199, s. 1;3.

¹⁰⁰¹ *Yeni Konya*, 11 Şubat 1954, Y. 6, S. 1674, s. 1.

1954 yılının Şubat ayı içinde CHP'nin Ereğli ve Karapınar ilçe kongreleri yapılmıştır. Kalabalık halk topluluğu tarafından takip edilen kongrede konuşmacılar özellikle iktidarı eleştirmişler ve CHP'nin de durumundan bahsetmişlerdir¹⁰⁰².

CHP'nin 1954 yılındaki Konya İl Kongresi 14 Mart Pazar günü saat 10.00'da Belediye Sineması'nda yapılmıştır. Kongreye eski başbakanlardan Şemsettin Günaltay'da katılmıştır. İl, ilçe ve bucaklardan gelen çok sayıda delegenin katıldığı kongre oldukça hareketli geçmiştir. Kongrede başkanlıklara Rasim Erel, Ziya Göncü, kâtipliklere Hilmi Apal ve Necati Batur seçilmiştir. İdare Heyetinin raporuna yapılan eleştirilere Suat Abanazır cevap vermiştir. Kongrede Taceddin Yaltırık, Fakih Özfakih ve Necati Batur konuşma yapmıştır. Öğleden sonraki oturumda ilk önce Şemsettin Günaltay bir konuşma yapmış, konuşmasında; *“ İktidara zorla gelinmez, iktidardan zorla da gidilmez. DP yurtta müsavat yerine derebeylik kurdu. DP hürriyetleri tehdit etti, mesulleri başkanlarıdır. Antidemokratik kanunlar değişmemiştir ve yeniden maddeler ilave edilmiştir. DP iktidara geldiği zaman vadettiklerini yapmış olsaydı, en evvel kendilerine ben müzahir olacaktım. Bu rejimin inkişafı ve yurtta yerleşmesi için bugün milletvekilleri teciyeli adamlar olmalıdır. Konya milletvekilleri arasında muhalefet konuşurken gürültü yapan Adnan Menderes'i yalnız alkışlamasını ve ona bağlılık teyid etmekten başka hiçbir vazifesi olmayanlar da var. Atatürk'e mertçe istifasını veren rahmetli Hadimli Vehbi Hoca bunlarla kıyaslanamaz. Paramız iştira kabiliyetini kaybetmiştir. Pahalılık ve halkın ıstırabı son hadde çıkmıştır. DP'nin partizan zihniyetiyle artık bu memleket yürüyemez hale gelmiştir. Milli irade onlara bu memleketin tapu senedini değil, idaresini teslim etti. Fakat onlar mirasyedi tavrıyla har vurup harman savuruyorlar. Vatandaş olarak sizin reylerinize, ne reisicumhur, ne başbakan, ne vekil, ne vali, ne polis hiç kimse karışamaz ve müdahale edemez. Vicdanımızla başbaşa kalarak memlekete hizmet edecek, kendi menfaatini düşünmeyecek olan hakiki kıymetleri seçiniz”* ifadeleri ile iktidarı eleştirmiştir. Basında Günaltay'ın bu konuşmasının çok beğenildiği, delegelerin isteği üzerine Fakih Özlen'in de konuşma yaptığı belirtilmiştir. Özlen de konuşmasında; *“Biz 27 senenin hesabını yüzümüzün akıyla verdik, onlarda son dört yılın hesabını vermeye hazırlansınlar”* ifadelerine yer vermiştir. Ardından Mithat Şakir Altan ve diğer delegeler de birer konuşma yapmışlardır. Geç vakte kadar devam eden seçimlerde açık oy ve oy birliği ile başkanlığa yine Fakih Özen getirilmiştir¹⁰⁰³. İdare Heyetinde asil üyeliklere Suat Abanazır, Fakih Özfakih, Recep Bakkalbaşı, Samet Kuzucu, Vehbi Bilgin, M. Ali Taner, İbrahim Ağabeyli, İhsan Onar, Sait Süslü, H. Hüseyin Başaralı, Adil Karaağaç seçilmiştir. Yedek üyeliklere ise

¹⁰⁰² Yeni Konya, 26 Şubat 1954, Y. 6, S. 1689, s. 1.

¹⁰⁰³ Yeni Konya, 15 Mart 1954, Y. 6, S. 1706, s. 1-2.

Kâşif Gürel, H. Fehmi Ünal, Tevfik Bilgin, Rahim Önkuş, Besim Elgin, Fakir Uzman, Nadir Ertürk, Recep Şekerci, Halid Baş, Mevlüt Civelek seçilmiştir. Daha sonra Haysiyet Divanı ve İl Denetçiler Kurulu üyeliği için de seçim yapılmıştır¹⁰⁰⁴.

CHP'nin 1955 yılındaki Merkez İlçe Kongresi 19 Temmuz Salı günü merkez binasında yapılmıştır. Kongrede İl Başkanı Fakih Özlen, Mithat Şakir Altan ve Fakih Özfakih birer konuşma yapmıştır. Konuşmalarında ülkenin sorunlarına temas etmişlerdir. Yapılan seçimler sonucunda başkanlığa Avukat Fakih Özfakih seçilmiştir. İdare Heyeti asil üyeliklerine ise Mustafa Manav, İbrahim Arazı, Mevlüt Doğan, Ahmet Uzunoğlu, Feridun İncula, Hasan Sakaoğlu ve Kamil Beyaz seçilmiştir. Kongre saat 13.00'de sona ermiştir¹⁰⁰⁵.

1955 yılındaki CHP İl Kongresi 23 Temmuz Cumartesi günü Belediye Sinemasında yapılmıştır. Yoklamanın yapılması ve faaliyet raporunun okunmasından sonra kongre başkanı Rasim Erel konuşmak isteyen delegelere söz vermiş, delegeler de konuşmalarında iktidarı eleştirmişlerdir. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Malatya Milletvekili Kamil Kırıkoğlu, Necati İter, Ankara İl Teşkilatından bazı üyeler de katılmıştır. Gülek konuşmasında özellikle kongrenin yapıldığı 23-24 Temmuz tarihlerinin Türk tarihindeki öneminden bahsetmiş, daha sonra DP iktidarını eleştirmiştir. Ardından konuşan eski Ticaret Bakanlarından Cemil Sait Barlas ülkenin ekonomik durumuna temas ederek, iktisadi olarak kalkınmanın bir plan ve program dâhilinde olabileceğini vurgulamıştır¹⁰⁰⁶. İl İdare Kurulunu belirlemek için yapılan seçim sonucunda başkanlığa Avukat Mithat Şakir Altan, üyeliklere ise Fakih Özfakih, Suad Abanazır, Fakih Özlen, Vehbi Bilgin, Recep Bakkalbaşı, Nadir Ertürk, İhsan Onur, H. Ali Taner ve Hasan Fehmi Ünal seçilmiştir. Yedek üyeliklere ise M. Ali Apalı, Fakir Usman, Besim Ergun seçilmiştir. Haysiyet divanına ise Dr. Rıfki Tuygan, Feyzi Çelik, Osman Olgun, Hazım Uluşahin ve Rüştü Sereter seçilmiştir¹⁰⁰⁷.

1955 yılında CHP İl teşkilatı 24 Kasım gecesi parti binasında bir toplantı yaparak önemli kararlar almıştır. İl Başkanı Avukat Mithat Şakir Altan başkanlığında yapılan bu toplantının en önemli kararını bölge toplantıları teşkil etmiştir. CHP İl Teşkilatı, teşkilatını kuvvetlendirmek ve irtibatı daha sıkı hale getirmek için bölge toplantıları yapmağa karar vermiştir. Bazı ilçe merkezlerinde yapılacak bu toplantılara ilçe idare kurulları ile bucak ve

¹⁰⁰⁴ *Yeni Konya*, 16 Mart 1954, Y. 6, S. 1707, s. 1-2.

¹⁰⁰⁵ *Yeni Konya*, 19 Temmuz 1955, Y. 7, S. 2191, s. 1.

¹⁰⁰⁶ *Yeni Konya*, 24 Temmuz 1955, Y. 7, S. 2196, s. 1.

¹⁰⁰⁷ *Yeni Konya*, 25 Temmuz 1955, Y. 7, S. 2197, s. 1.

ocak teşkilatı üyelerinin de katılması, ilk bölge toplantısının Ilgın, Kadınhanı, Akşehir ve Yunak parti teşkilatı üyelerinin katılımlarıyla Akşehir’de yapılması planlanmıştır¹⁰⁰⁸.

CHP 1956 yılında da ilçelerde kongreler düzenlemeye devam etmiştir. Kadınhanı İlçe Kongresi 9 Nisan Pazartesi günü yapılmıştır. Daha önce bir de açık hava toplantısı yapılmak istenmiş ancak kaymakamlık buna izin vermemiştir. Kongreye saat 10.00’da başlanmıştır. Kongre başkanlığına İl İdare Heyetinden Samet Kuzucu, Avukat Vehbi Bilgin, Avukat İhsan Onar, Avukat Fakih Özfakih, Halim Ün ve Ilgın İlçe Başkanı Mehmet Ilgın ve Dr. Vefa Tanır’da misafir olarak katılmışlardır. Kongre başkanlığına Fakih Özfakih seçilmiştir. Konuşmacılar iktidarın tutumunu eleştirmişler, Fakih Özfakih’in konuşması ile ilgili zabıt tutulmuştur¹⁰⁰⁹.

CHP’nin Kadınhanı’da yapmayı planladığı açık hava toplantısına Kaymakamlığın izin vermediği yönünde basında yer alan haberin ardından Kadınhanı Kaymakamı Yahya Saip Ün Yeni Konya gazetesine bir yazı göndermiştir. Kaymakam bu yazısında gazetede yayınlanan yazının gerçeğe uymadığını, CHP’nin toplantı ile ilgili kaymakamlığa gönderdiği beyannamede toplantının amacının açıklanmamış olduğunu ve beyannamenin eksik ve kanunui olmadığı için izin verilmediğini belirtmiştir¹⁰¹⁰.

CHP, 8 Temmuz 1956 Pazar günü Cihanbeyli İlçe Kongresini yapmıştır. Kongreye Ankara’dan Kırşehir milletvekili Osman Alişiroğlu, Sinop milletvekili Şerafettin Ayhan ve CHP Haysiyet Divanından Recai Güreli, Konya’dan Suat Abanazır ve Fakih Özfakih katılmıştır. Olaysız geçen kongrede yapılan konuşmalarda iktidar yine eleştirilmiştir. İsteklerin belirtilmesi ve İdare Heyetinin seçiminden sonra kongre sona ermiştir¹⁰¹¹.

1956 yılında CHP Konya Kadın Kolları teşkilatı kurulmuştur. Ankara’dan gelen Übeyde Elli’nin başkanlığındaki CHP Merkez Kadın Kolları Heyeti 24 Haziran Pazar günü Konya’da yaptıkları toplantıda Kadın kollarının ülke genelindeki faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir. CHP’nin Kadın Kolları Teşkilatı İdare Heyeti başkanlığına Nefise Apalı, ikinci başkanlığa Tahire Bilgin, sekreterliğe Yıldız Abanazır ve Gülseren Karağaaç seçilmiştir. Üyeler ise Şadiye Ünal, Hafize Altan, Güzide Ünal, Fazilet Kuzucu, Necibe Gevraki, Şükran

¹⁰⁰⁸ *Yeni Konya*, 25 Kasım 1955, Y. 7, S. 2316, s. 1.

¹⁰⁰⁹ *Yeni Konya*, 9 Nisan 1956, Y. 7, S. 2454, s. 1.

¹⁰¹⁰ *Yeni Konya*, 5 Ocak 1956, Y. 7, S. 2362, s. 1.

¹⁰¹¹ *Yeni Konya*, 10 Temmuz 1956, Y. 8, S. 2543, s. 1.

Serdaroğlu, Zühtüye Ertürk, Melahat Üçöz, Aysen Özden ve Zehra Giray olarak belirlenmiştir¹⁰¹².

CHP 1957 yılındaki il kongresini 11 Ağustos Pazar günü Şahin Sinemasında kalabalık bir halk topluluğunun katılımı ile yapmıştır. Kongrede öncelikle yıllık mesai raporu Mithat Şakir Altan tarafından okunmuştur. Ardından Fakih Özlen İsmet İnönü'nün Konyalı CHP'lilere mesajını ve kongreye gönderilen telgrafları okumuştur. Kongreye CHP sekreteri Kasım Gülek'in de katılması delegeler tarafından sevinç gösterileri ile karşılanmıştır. Kongrede Kasım Gülek, Halil Sezai Erkat, Prof. Turhan Feyzioğlu ve Turgut Özer birer konuşma yapmıştır¹⁰¹³.

3.3. 1957-1960 YILLARI ARASINDAKİ KONGRELER

3.3.1 DP Kongreleri ve Basına Yansıması

DP, 1957 yılında Konya ilçelerindeki ilk kongresini Karapınar'da 10 Şubat Pazar günü yapmıştır. Nafiz Tahralı'nın başkanlığında açılan kongreye Konya milletvekilleri de katılmış ve Muhittin Güzelkılınç, Reyhan Gökmenoğlu, Prof Dr. Hamdi Ragıp Atademir ve Mustafa Bağrıaçık birer konuşma yapmışlardır. Mustafa Bağrıaçık , *“Muhaliplerimiz 1954 seçim propagandasında ‘Memleket iflas etmiştir, vaidler yerine getirilmeyecektir’ dediler. Fakat ne memleket iflas etti, ne işler geri bırakıldı. DP memleketi iktisadi sömürgecilikten kurtarmak için her işe teşebbüs etti. Dün nüfus başına 7 metre bez düşerken, bugün 30 metre düşmektedir”* ifadeleri ile DP'nin iktidar olması ile birlikte memlekette yaşanan kalkınmayı dile getirmiştir¹⁰¹⁴.

DP'nin kuruluşunun 11. Yıl dönümü, 7 Ocak 1957 Pazartesi akşamı saat 20.00'de DP İl Merkezinde Konya'da bulunan milletvekilleri ile birlikte kutlanmıştır. İl İdare Heyeti ikinci başkanı Hulki Amil konuşmasında partinin kuruluşundan bugüne kadar geçen safhaları ve partinin memleket kalkınmasındaki hizmetlerini dile getirmiş ve *“Bu mutlu gün hepimize kutlu olsun”* demiştir. Ardından Konya milletvekillerinden Muhiddin Güzelkılınç söz alarak günün anlam ve önemini anlatmış ve sözü Himmet Ölçmen'e bırakmıştır. Ölçmen partinin başarılarından herhangi biri ele alınsa ve sabaha kadar anlatılsa yine de söylenecek olanların hepsinin söylenemeyeceğini ifade ederek, memleketin günden güne kalkınma hamleleri kaydettiğini belirtmiştir. Daha sonra dış siyasetten bahisle özellikle Bağdat Paktı, Yakın Doğu meseleleri ve Kıbrıs davası üzerinde bir konuşma yapmıştır. Ayrıca toplantıda DP Genel

¹⁰¹² Yeni Konya, 24 Haziran 1956, Y. 8, S. 2521, s. 1.

¹⁰¹³ Yeni Konya, 12 Ağustos 1957, Y. 9, S. 2923, s. 1-2.

¹⁰¹⁴ Yeni Meram, 12 Şubat 1957, Y. 6, S. 2325, s. 1-2.

Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes’e bir telgraf çekilmiştir. *Telgrafta, “Partimizin kuruluşunun onbirinci yıldönümü münasebetiyle bu gece İl Merkezimizde toplanan yüzlerce partili arkadaş ve mebuslarımız günün mana ve ehemmiyetini belirten veciz konuşmalar yaparken partinin kurucusu ve koruyucusu siz aziz başkanını hürmet ve minnetle anarak tebriklerini ve en temiz duygularıyla temennilerinin iblağını karar altına aldılar. Bu şerefli vediaı saygılarımla arz eder, millet ve memleket namına daha büyük muvaffakiyetlerinizi dua eyleriz “ ifadelerine yer verilmiştir*¹⁰¹⁵.

DP’nin Merkez İlçe Kongresi 24 Mart pazar günü yapılmış, kongreye Konya milletvekillerinin büyük kısmı, DP müfettişleri, Kastamonu milletvekili Hilmi Dura, Çorum milletvekili Kemal Biberoglu, Vali, daire müdürleri, muhalefet partileri temsilcileri ve kalabalık bir dinleyici topluluğu katılmıştır. Kongrede merkez ilçeye bağlı 275 ocak ve 9 bucak delegeleri de yer almıştır. Kongre başkanlığına Belediye Başkanı Nafiz Tahralı, ikinci başkanlığına Dr. Hulki Amil Keymen, kâtipliklere Sıtkı Bilgin, Muammer Çelik, Hamdi Doyuran ve Mustafa Ertürk seçilmiş ve İlçe idare kurullarının raporu okunarak hazırlanan bütçe kongreye sunulmuştur¹⁰¹⁶. Konya merkez ilçe kongresinde çiftçiye gaz tahsisi, veraset vergisi, su, yol, okul meseleleri, İstasyon semtinin acil ihtiyaçları, Medeni Kanun, Hademei Hayratın durumu, küçük sanatlarda sigortanın olmaması gereği, Kızılviran’ın istekleri, Meram yolundaki askeri istekler, radyoda Kuran’ın daha sık okunmasının gereği, Konya’da bir sergi ve el sanatları müzesinin açılmasının gereği, abideler ve eserler ve İmam Hatip mezunlarının ilahiyat fakültesine alınmalarının gereği gibi konular görüşülmüştür¹⁰¹⁷.

DP Kulu İlçe kongresi 21 Nisan pazar günü toplanmış, Konya milletvekilleri de kongreye katılarak birer konuşma yapmışlardır. Konuşmalarında özellikle parti faaliyetleri, partiler arası münasebet ve dış siyaset konularına değinmişlerdir¹⁰¹⁸. Mayıs ayının ilk haftasında da Seydişehir, Beyşehir ve Bozkır kongreleri yapılmıştır. Bu kongrelere Konya milletvekillerinin on ikisi katılmıştır¹⁰¹⁹.

DP’nin 1957 yılındaki İl Kongresi 219 delegenin katılımı ile 30 Haziran Pazar günü Şahin Sineması’nda yapılmıştır. Kongrede yeni idare heyeti üyeleri seçilmiştir. Bu üyelerden Nafiz Tahralı 187, Hulki A. Keymen 186, Ali. S. Kaymak 175, Sıtkı Bilgin 171, Bektaş Baran 163, Cevdet Taşpınar 162, Reşad Yel 149, Kadir Başaran 144 ve Hasan Arpacı 132

¹⁰¹⁵ *Yeni Meram*, 9 Ocak 1957, Y. 6, S. 2290, s. 1.

¹⁰¹⁶ *Yeni Meram*, 25 Mart 1957, Y. 6, S. 2366, s. 1-2.

¹⁰¹⁷ *Yeni Meram*, 26 Mart 1957, Y. 6, S. 2367, s. 1-2.

¹⁰¹⁸ *Yeni Meram*, 23 Nisan 1957, Y. 6, S. 2395, s. 1.

¹⁰¹⁹ *Yeni Meram*, 13 Mayıs 1957, Y. 6, S. 2412, s. 1.

oy almıştır. Haysiyet Divanına ise; Nihad Kişnişçi, Hamdi Doyuran, Nuri Nurullohoğlu, Haydar Koyuncu ve Kemal Sarıgül seçilmiştir. Riyaset Divanı seçimlerinde ise; başkanlığa DP müfettişi Hilmi Dura, başkan yardımcılığına Salahaddin Sayın ve Mehmed Armutlu, kâtipliklere Ömer Şeker, Ahmet Baran, Seyit Ekmekçi, Fikret İnan, Kemal Kaynaş ve Mehmet Sayıcı seçilmişlerdir. Daha sonra kongreye başarı dileyen telgraflar okunmuştur. Nafiz Tahralı'nın okuduğu yıllık faaliyet raporunda, parti çalışmaları ile iktidarın Konya'da başardığı işler anlatılmıştır. Raporun müzakere ve tenkit bölümünde söz alan Akşehir delegesi Ömer Şeker, iki yıllık faaliyete daha fazla yer verilmesi gerektiğini ancak bunun yapılamadığını, ilçelere 1951'den beri hiçbir parti müfettişinin uğramadığını, faaliyetlerin kontrolü ve teşvik edilmesi bakımından bunun gerekli olduğunu, il idare heyetinin yalnız ilçe kongrelerinde değil, başka zamanlarda da ilçelere giderek temaslarda bulunması gerektiğini, belirtmiştir. Ayrıca Et kombinasyonunun ilçelerin ihtiyaçlarını karşılayamadığı, pancar listelerine zam konusunun gündeme gelmediği, Konya belediyesine raporda geniş yer verildiği ancak diğer belediyelerden çok az bahsedildiği de temas edilen ve eleştirilen diğer konular olmuştur. Saim Çelebi Yarkın'da raporla ilgili eleştirilerde bulunmuş ve partiye müracaat edenlerle ilgilenilmediğini, parti başkanı Tahralı ile temaslarda buna şahit olduğunu, delege seçimlerinin demokratik bir şekilde yapılmayarak dikte edildiğini söylemiştir. Dr. Faruk Sükan da DP faaliyetlerinin ufak bir rapora sığdıramayacağını, kalın bir cilt halinde beyaz kitap şeklinde basılmasının uygun olacağını belirterek, Selçuk Üniversitesi ve İvriz barajına raporda yer verilmemesini eleştirmiştir. Dr. Mehmet Armutlu ise İdare Heyetinin iyi çalıştığını ve 12 cilt tutacak faaliyetleri, 12 sayfalık rapora sığdırmayı başardıklarını belirtmiştir. Bu eleştiriler karşısında Nafiz Tahralı, raporda yapılacak işlerden değil yapılanlardan bahsedildiğini, dileklerin yer almadığını ve parti içindeki dayanışmanın, merkezden muhite değil, muhitten merkeze doğru gelişmesi gerektiğini belirtmiştir. Tahralı ayrıca raporda ilçe belediyelerine yer verilemeyişinin eldeki doküman eksikliğinden ileri geldiğini de sözlerine eklemiştir. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu ve Hidayet Aydınır de dilekleri cevaplandırılan birer konuşma yapmışlardır¹⁰²⁰.

Konya'daki DP kongrelerinde yapılan icraatların yanı sıra Adnan Menderes'i öven ifadeleride görmek mümkündür. Örneğin; Konya'nın Hadim ilçesinde yapılan DP ilçe kongresinde DP milletvekili Remzi Birand'ın Başbakan Adnan Menderes ile ilgili olarak

¹⁰²⁰ *Yeni Meram*, 1 Temmuz 1957, Y. 6, S. 2461, s. 1-2.

“Ancak Allah’ın milletimize lütfu olan Menderes gibi bir dahi 500 yılda yapılacak işleri 9 yıla sığdırmıştır”¹⁰²¹ ifadelerine yer verdiği görülmektedir.

1958 yılında DP Genel Başkanlığı’ndan alınan bir yazıda, DP il idare heyetini oluşturan kişilerin isimleri belirtilmiştir. Bu kişiler; Dr. Muammer Çelik, Avukat Sıtkı Bilgin, Hasan Arpacı, Kadir Başaran, Nuri Nurullahoğlu, Nejad Tarhanoğlu, Nihad Kişnişçi’dir. DP il müteşebbis heyeti toplantı yaparak görev paylaşımı yapmıştır. Oy birliği ile alınan karar gereğince, birinci başkanlığa Dr. Muammer Çelik, ikinci başkanlığa Avukat Nihad Kişnişçi, sekreterliğe Nejad Tarhanoğlu, muhasipliğe Bektaş Baran getirilmiştir. DP genel idare kurulundan alınan başka bir yazıda ise Konya milletvekillerinden Nafiz Tahralı’nın parti işleri ile ilgilenmesi gerektiği ayrıca belirtilmiştir¹⁰²².

1958 yılında Konya merkez ilçe teşkilatının daveti ile 26 Nisan Cumartesi gecesi Borsa binasında bütün üyelerin katılımı ile büyük bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda Konya’da bulunan milletvekillerinden Remzi Birand, Muhittin Güzelkılınç, Mustafa Runyun, Sami Soylu, Ali Saim Kaymak, Doğu ve Batı Bucak ve Ocak teşkilatı idare heyetleri katılmıştır. Toplantı hem seçimlerden itibaren partinin faaliyetlerini açıklamak ve bu konuda partilileri aydınlatmak, hem de milletvekillerinin yurt gezilerinde edindikleri izlenimler hakkında vatandaşlara bilgi vermek amacıyla yapılmıştır. İlk sözü alan milletvekillerinden Muhittin Güzelkılınç, ülkenin iktisadi durumu ile ilgili rakamlara dayanan geniş bir açıklamada bulunmuştur. Mustafa Runyun ise cemiyet hayatının anlamını belirten bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Remzi Birand yurt gezilerinde 30’a yakın şehirden edindiği izlenimleri anlatarak DP’nin buralara kazandırdığı eserleri belirtmiştir. Konuşmaların ardından partililerin soruları milletvekilleri tarafından cevaplandırılmıştır¹⁰²³.

1958 yılında ise Konya’da DP kongrelerinin hasat mevsiminden sonra yapılması uygun görülmüştür. Ayrıca her ilçenin kongresinde birer milletvekilinin bulunması kararlaştırılmış, bu nedenle aralarında görev paylaşımı yapılmıştır. Konya merkez ilçeye bağlı ocak ve bucak kongrelerinin 17 Eylül’de başlayarak 23 Ekim’e kadar devam etmesi uygun görülmüştür. Merkez ilçe kongrelerinde Konya milletvekillerinden Prof. Hamdi Ragıp Atademir, Fahri Aağaoğlu ve Halil Özyörük’ün bulunması planlanmıştır¹⁰²⁴.

DP’nin Konya ilçe kongreleri Eylül ayından itibaren yapılmaya başlamıştır. Karaman’da yapılan DP ilçe kongresine milletvekillerinden Mustafa Runyun, Karaman

¹⁰²¹ Demirel, *age*, s. 255.

¹⁰²² *Yeni Meram*, 30 Ocak 1958, Y. 6, S. 2669, s. 1.

¹⁰²³ *Yeni Meram*, 28 Nisan 1958, Y. 7, S. 2756, s. 1-2.

¹⁰²⁴ *Yeni Meram*, 15 Ağustos 1958, Y. 7, S. 2860, s. 1.

Belediye Başkanı Kemal Kaynaş, DP ilçe idare heyeti ve belediye üyelerinin katılımları ile yapılmıştır. Ayrıca Kılbasan nahiyesi ve 19 köyünden başlanılarak kongreler düzenlenmiştir. Yine merkez ilçeden Çelteç, Hisar ve Hacıcelal mahallelerinin kongreleri de yapılmıştır. Kongrelerde Milletvekili Mustafa Runyun halkın istek ve şikâyetlerini dinlemiş, istekler arasında yer alan cami onarımları ve imam kadroları hakkında halka bilgi verilmiştir¹⁰²⁵.

1959 yılında da DP Konya kongreleri devam etmiştir. DP Kulu Merkez İlçe Kongresi 24 Nisan Cuma, Cihanbeyli Merkez İlçe Kongresi ise 25 Nisan Cumartesi yapılmıştır. Kulu ve Cihanbeyli Merkez İlçe Kongrelerine Konya milletvekilleri de katılmıştır. Kulu İdare Heyeti Ahmet Baran'ın, Cihanbeyli İlçe Heyeti de Nasuh Ünal'ın başkanlığında oluşturulmuştur¹⁰²⁶.

DP doğu ve batı ilçeleri yıllık kongresi 26 Nisan 1959'da saat 10.00'da Saray sineması salonunda İlçe İdare Kurulu Başkanı Avukat Kemal Gödeneli tarafından açılmıştı. Delegelerin yanı sıra kongreyi takip etmek için gelen Konya milletvekilleri ile Vali, Vali yardımcısı, Belediye Başkanı, bazı daire başkan ve müdürleri de yer almışlardır. Kongre başkanlığına oy birliği ile milletvekillerinden Nafiz Tahralı, başkan vekilliğine partinin İl başkanı Muammer Çelik seçilmiştir. DP ilçe idare kurulu üyeliklerine, Mustafa Güzelkılınç, Kemal Gödeneli, Mustafa Görgülügil, Mustafa Kalfa, M. Ali Dağdelen, Mehmet Güzel, Rahim Özdikici, Rahim Kelam, Haydar Atalay, Faik Parlak, Mehmet Yüksel, Hamdi Doyuran, Ahmet Dolap, Hazsan Ekicigil yeniden seçilmiştir¹⁰²⁷.

¹⁰²⁵ Yeni Meram, 28 Eylül 1958, Y. 7, S. 2902, s. 1-2.

¹⁰²⁶ Yeni Meram, 26 Nisan 1959, Y. 8, S. 3102, s. 1-2.

¹⁰²⁷ İdare Kurulu raporunda şu önemli hususlar yer almıştır: “Partimiz iktidara gelmesinden bu yana memleketin inkişaf ve tekâmülüne ayak uydurarak teşkilatlanma hususundaki hamlelerine ziyadesiyle devam etmektedir. Önümüzdeki sene silsileli bir seçim devresine girmekteyiz. Edindiğimiz tecrübeler bu seçimleri de evvelkiler gibi ve hatta daha kahir ekseriyetle kazanacağımıza emin bulunmaktayız. Ocak ve bucaklardan veyahut münferit vatandaşlardan vuku bulan müracaatlar partimiz kademelerinden geçirilmekte, vazife almış tutunan idare heyeti arkadaşlarımızın görüş ve kararlarının temnine bilhassa dikkat edilmektedir. İktidar vatandaş emrinde ve hizmetinde beşer takatı üstünde çalışmalarıyla ihmal edilmiş bir ülkeyi mamure haline getirmektedir. Partimiz iktidarının diğer birçok icraatı yanında su işlerini ön plana almasının mühim sebebi bilhassa Konya'mızın zirai durumu bakımından ehemmiyet arz etmektedir. Bölge yollarının yapımı ve bakımında titizlikle çalışan Muhlis Bingöl ile Nafta işlerinde hizmetleri büyük olan Kemal Nakipoğlu'na teşekkürlerimiz arzetmeyi bir borç biliriz. Sekiz sene içerisinde Merkez kazamızda 820.000 lira sarfiyle 12 adet köy okulu inşa edilmiş, 327000 lira sarfiyle yine merkez ilçedeki okulların onarımı ve pavyonları yapılmıştır. Köylülerimize geniş bilgi veren ekonomik 4-K grup çalışmaları çiftçi kadını ve çocuğunu topyekûn eğitime tabi tutmaktadır. Son zamanlarda vilayetimizde süpürge darısı ekilmeye başlamış ve çok iyi neticeler vermiştir. Kıymetli Ziraat Müdürümüz Hamza Tanyaş'a ve mesai arkadaşlarına Zirai Donatım Kurumu Müdür ve memurlarına teşekkürleri arzederiz. Memleketimizin sıhhat işlerinin bizzat vatandaşın benimsemiş olması cidden calibi dikkattir. Belediyemiz partimiz iktidarı çalışmalarını ayak uydurarak üzerine almış bulundukları vazifeleri feragat ve fedakârlıkla yapılagelmektedir. Göksu Hidro Elektrik tesislerinin inşası ikmal edilerek şehre elektrik ceryanı vermeye başlamış bulunması günümüzün en müjdeleyici haberi olmaktadır. Şehir yolları tamamen kumlanarak yol davasının yüzde doksanı halledilmiş bulunmaktadır. Konya Belediyesinin yapacağı birçok işlerinin bulunduğu göz önünde tutularak hükümetimizin ve mebuslarımızın kıymetli yardım irşat ve direktiflerini beklemekteyiz”.

Konya’da Vatan Cephesi, Menderes Ocağı Kongresi Şahin Sinemasında, Konya’dan ve ilçelerden gelen delegelerin katılımıyla 14 Şubat günü yapılmıştır. Kongreye, Konya milletvekillerinden Nafiz Tahralı, Himmet Ölçmen, Prof. H. Ragıp Atademir, Hulki Amil Keymen, Muhittin Güzelkılıç, Remzi Birant, Fahri Ağaoğlu, Mustafa Bağrıaçık, Mustafa Runyun, Ali Saim Kaymak, Sami Soylu, Ömer Şeker ve Sabahattin Sayın katılmıştır. Sıra ile birer konuşma yapan milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, Prof. Hamdi Ragıp Atademir, Muhittin Güzelkılıç, Himmet Ölçmen, Mustafa Runyun, Mustafa Bağrıaçık ve Remzi Birand CHP İl kongresindeki ithamlara cevap vermişlerdir¹⁰²⁸. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu konuşmasında laikliği ve DP iktidarının manevi bakımdan memlekete kazandırdıklarını anlatmıştır. Ağaoğlu, daha sonra CHP’lilerin önceki hafta il kongresinde yaptıkları konuşmalara temas ederek *“demokrasi inkılabının soysuzlaştırılmak istenmesinden duydukları üzüntüyü”* dile getirmiştir. Prof. Hamdi Ragıp Atademir de konuşmasında, *“Biz, bu memlekette demokrasi derken kan ve mide kokularını duymak istemiyorduk. Fakat onlar işi buna vardırmak istiyorlar. Biz burada din propagandası yapmıyoruz, ahlak propagandası yapıyoruz. En büyük ahlak kitabı olan Kurandan bahsetmek neden din propagandası olsun? Gebe kadınlara taş taşıtarak okul yaptırmak inkılap değildir. İnkılaplar bütün milletin refaha ve saadete ulaşması demektir”* ifadelerine yer vermiştir. Sözlerinin devamında ise *“Bizim tek bir hatamız oldu, o da iktidara geldiğimiz zaman onlardan hesap sormadık. Onların millet hakkından yediklerini burunlarından getirmedi. İşte onun için şımarıyorlar”* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Atademir’in ardından Milletvekili Muhiddin Güzelkılıç, gazetecilere hadiseleri olduğu gibi yazmalarını rica ederek, CHP’lilerin gerek kendisi, gerek arkadaşları hakkındaki iddialarının cevaplandırmıştır. Himmet Ölçmen’de konuşmasında CHP kongresinde kendisine ve DP’ye çatan İnönü’ye ve konuşmacılara cevap vermiş ve vatan sathına yayılan eserlerin memlekete refah getirdiğini ifade etmiştir. CHP’nin içten kaynadığını söyleyerek, *“Bugün 45 CHP milletvekili bize nişanlıdır. Yakında nikâh kıyılacak”* demiştir. Ardından milletvekili Mustafa Runyun ve DP Genel İdare Kurulu üyesi milletvekili Remzi Birand’da birer konuşma yapmıştır. Birand konuşmasında Konya’da üniversitenin gelecek yıl kurulacağını, yeni fabrikalar yapılacağını ve Uşak Olayı’nın CHP’lilerin bir tertibi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 1957’den beri Vatan Cephesi’ne 1 milyon 200 bin vatandaşın katıldığını, yalnız Konya’da bu yıl içinde 60 bin kişinin DP saflarına katıldığını, İsmet Paşa’nın memlekette seçimler yapılacağı şeklinde imalarda bulunduğunu,

Yeni Konya, 27 Nisan 1959, Y. 10, S. 5001, s. 1; Öz Demokrat Konya, 27 Nisan 1959, Y. 2, S. 471, s. 1-2; Yeni Meram, 27 Nisan 1959, Y. 8, S. 3109, s. 1.

¹⁰²⁸ Yeni Konya, 15 Şubat 1960, Y. 12, S. 3765, s. 1.

DP'nin her zaman dürüst seçimlerle iktidara geldiğini, DP'nin aldığı her oyun analarının ak sütü gibi helal olduğunu ve Allah'ın memlekete seçilmeden iş başına gelen iktidarı nasip etmemesini söylemiştir¹⁰²⁹.

3.3.2. CHP Kongreleri ve Basına Yansıması

CHP, 21 Ekim 1957 tarihinde Konya il merkezinde saat 20.30 ile 23.00 arasında kapalı yer toplantısı düzenlemiştir. Fakih Özfakih, Enver Ziya, Ahmet Çobanoğlu ve Fakih Özlen toplantıda birer konuşma yapmışlardır. Fakih Özfakih CHP'nin iktidarda olduğu dönemden bahsettiği konuşmasında 1945'den sonra demokratik bir idareye ancak sıra geldiğini, 1950'de İsmet Paşa'nın demokrasi silahını DP'ye devrettiğini ancak DP'nin 1954'den sonra yolunu değiştirdiğini belirtmiştir. Özfakih konuşmasında ayrıca 1950'den önce muhalefetin devlet radyosundan yararlanabildiği halde, 1954'den sonra DP iktidarının radyoyu kendi anlayışlarına göre kullandığını ve DP'nin adli teminatın olduğunu söylemelerine rağmen hâkimlerin emekli edildiklerini ve tarafsız memurların emekli edilmek ya da başka bir yere nakledilmek düşüncesinde olduklarını ifade etmiştir. CHP dönemi ile DP dönemlerini kıyaslayan Özfakih CHP'nin bilmeyerek bazı hatalar yaptığını ancak DP zamanında hataların bilerek işlendiğini ifade etmiştir. Özfakih konuşmasında DP ile ilgili daha birçok eleştirilere yer vermiştir. DP sözcülerinin vatandaşlara “*ister oy verin ister vermeyin biz yine iktidardayız*” sözleri ile halkı tehdit etmesi ve muhalefet mensuplarının köylere seçmenlerle konuşmaya gittikleri zaman silahlı jandarmalarla takip ettirilmeleri bu eleştirilerden birkaçıdır. Fakih Özfakih'den sonra konuşan Enver Ziya ise İsmet İnönü'nün Konya ziyaretinde 70-80 bin dinleyicisi olduğu haberinin basında yer almasına rağmen bunun gerçek olmadığını ve dinleyicilerin elinde “*İlahiyat Fakültesi isteriz*” pankartının olduğunu ancak bu pankartın daha sonra kaybolduğunu, ifade etmiştir. Ayrıca konuşmasında CHP döneminde İstiklal Savaşı, Hatay'ın anavatana kavuşması ve İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı pahalılık olduğunu belirtirken, DP dönemindeki pahalılığın sebeplerini anlayamadıklarını ifade etmiştir. Fakih Özlen, CHP'nin İstiklal Savaşı'ndan 1950'ye kadar zor şartlar altında ülkeye kazandırdıklarını izah etmiş, DP'nin CHP'den devraldığı altın döviz ve Amerika'dan aldığı yardımı bitirdiğini belirtmiştir. Konuşmasında DP'yi eleştirmeye devam eden Özlen, DP'nin din propagandası yaptığını ancak İlahiyat Fakültesi ve İmam Hatip Okulları'nın 1950'den önce açıldığını, 1954'de Mustafa Runyun'un kayınbabası Yalova Müftüsü Kazım

¹⁰²⁹ Yeni Meram, 15 Şubat 1960, Y. 9, S. 3392, s. 1-2; Öz Demokrat Konya, 15 Şubat 1960, Y. 3, S. 747, s. 1.

Hoca'ya din propagandası yaptırdıklarını ve İsmet Paşa'yı dinsizlikle itham ettiklerini ifade etmiştir¹⁰³⁰.

CHP'nin 16 Ekim 1957'de Konya Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlediği açık hava toplantısında İsmet İnönü, Asım Gündeşi, Erten Ergün, Rüştü Özal, Muammer Obuz ve Fakih Özlen birer konuşma yapmışlardır. İsmet İnönü konuşmasında DP idaresini eleştiren sözlere yer vermiştir. Eleştirilerinde devlet radyosunun tek taraflı kullanıldığını, muhalefete müdafaa hakkı verilmediğini ve bu durumun insan haklarına aykırı olduğunu belirtmiştir. Sözlerinin devamında DP'nin siyasi partilerin gelişmelerinden korktuğunu, 1954 seçimlerinde tarafsız karar veren hâkimlerin emekli edildiklerini, 1954'den sonra iktisadi buhran başlayınca basını susturduklarını ifade etmiştir. İnönü konuşmasında her konuda DP'nin icraatlarını eleştirmeye devam etmiştir. DP'nin 1956-1957 bütçelerinde açık vermesi, dış yardımdan umduklarını bulamamaları, Kırşehir Kanunu ile vatandaşın tehdit edilmesi, basına baskı uygulanması, son seçim kanunu ile vatandaşın hürriyetinin kısıtlanması ve izledikleri yanlış iktisadi politikalar ile ülkeyi bir çıkmazın eşiğine getirmeleri bu eleştirilerden bazılarıdır¹⁰³¹.

CHP, 22 Kasım 1958 Pazartesi günü senelik kongresini yapmıştır. Kongrenin başkanlığını eski milletvekili Rüştü Özal yapmıştır. Kongreye CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, genel sekreter Kasım Gülek, 15 milletvekili ile basın mensupları katılmıştır. Kongrede Kasım Gülek ve bazı milletvekillerinin konuşmalarının ardından İsmet İnönü de konuşma yapmıştır. İnönü konuşmasında siyasi partilerin iç huzursuzluk ile birbirlerini itham ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca, ülkenin Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'ndan zarar gördüğünü, CHP'nin demokratik bir döneme girmek istediğini ancak DP iktidarının son senelerde dış yardımlar ile mevcut iç kaynakları gereksiz yere israf ettiğini, milli paranın değerinin düştüğünü bütün bunlara muhalefetin uyarılarını yanlış anladıklarını belirtmiştir. Konuşmasında ayrıca demokratik rejim konusunda da DP'nin iktidarı ele geçirinceye kadar düşüncelerinin ve vaatlerinin doğru olduğunu ancak vazife başına geçince partizan bir zihniyete bağlandıklarını, siyasi emniyetsizlik olan bir ülkede iktisadi kalkınmanın aksayacağını ve bundan da partizanların istifade edeceğini belirtmiştir. Radyo'dan da bahsederek, devlet radyosunun kendi milletine hakaret eder bir hale geldiğini ve basın suçlarına hedef olan vatandaşların anayasa haklarından yararlanamadıklarını söylemiştir.

¹⁰³⁰ BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 21 Ekim 1957.

¹⁰³¹ BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 16 Ekim 1957

Konuşmasının devamında seçim meseleleri, güç birliği konusu, siyasi ve iktisadi konulara da değinerek DP iktidarını eleştirmiştir¹⁰³².

Yeni Konya gazetesinde, CHP'nin 1958 yılı il kongresinin partinin geçmiş yıllarında görülmeyen bir ilgi ile kalabalık dinleyici kitlesi huzurunda Şahin Sineması salonunda yapıldığı belirtilmiştir. Kongrede Yoklama ve İdare Kurulu başkanı Samet Kuzucu'nun açılış konuşmasından sonra Atatürk ve ölen partililer için bir dakikalık saygı duruşu yapılmış, İdare Kurulu'nun raporunun okunmasından sonra kongre başkanlığına eski milletvekili ve Belediye Başkanı Rüştü Özal seçilmiştir. Kongrede söz alan Cihanbeyli delegelerinden Nazmi Ünal *“Kazalılar gözümüzü açalım, üzerimize ölü toprağı serpilmiş değildir, mebus olup zengin olmak isteyenlere halkın gönül kapısı kapalıdır, İnönü yalnız CHP için değil, vatan ve dünya için de yaşaması gereken bir insandır”* ifadelerine yer vermiştir. Seydişehir delegelerinden Rüştü Ergen ise *“Ben 1950 de DP'ni kalesi sayılan, fakat 1957'de CHP'nin kalesi olan Seydişehir delegeyim”* diye söze başlamış, önceki yıl yapılan seçim hatalarından bahsetmiştir. Kongreyi milletvekilleri, parti genel kurul üyeleri, İstanbul'dan birçok gazete temsilcileri, Konya basının mensupları ve Amerikalı gazeteciler takip etmiştir. Kongrede söz alan Kasım Gülek, partinin kuruluş amaçlarını, milletin ıstıraptan kurtulmak için çareyi Halk Partisinde gördüğünü ve vatandaşın bu sıkıntılardan kurtulmak için seçimlerde gerekeni yapacağını belirtmiştir. Daha sonra söz alan Turan Feyzioğlu da hayat pahalılığından bahsetmiştir. Kürsüye gelen İnönü ise ülkenin siyasi durumu üzerinde durarak, *“Artık vatandaşımız iç huzurları bozulmuş bir halde bu meselenin nasıl düzeleceğini düşünmekte, böyle bir politikanın yürüyeceğine inanmamaktadırlar. İktisadi kalkınma hareketi muhtaç olduğu emniyetten mahrum edilirse kısa bir parlıttan sonra vatandaşın üstüne çöker”* ifadelerine yer vermiştir¹⁰³³. İnönü'nün Konya'daki konuşmasında DP'ye ithamlarına cevap olarak Başbakan Adnan Menderes Kırklareli'nde 60 bin vatandaşa hitap eden konuşmasında, *“Konya'da söylediği nutka da bir bakınız: Simsiyah iflasın karşısındasınız diyor. Konya'ya giderken o mükemmel yolları, Ankara'dan çıkarken karşılaştığı umran eserlerini, Konya'da yapılan büyük işleri, bunların hiç birini görmüyor. Ben şimdi size Konya'da neler yapılmış anlatacağım. O bunları bir defa anlasa, baraj, mektep, sulama tesisleri, fabrikalar, neler ve neler yapılmışsa bir defa görse dili tutulur, konuşamaz. Evvela onların zamanındaki Konya'dan bir hatıramı anlatayım: Konya, bir kurak yılda, aç ve perişan kalmıştı. Başka bir yerden Konya'ya un getirilmesi düşünülemez miydi? Yapılmadı. O kurakta Konya halkı naçar kalarak hicret yürüyüşü yapmaya kalktı. Halk kendisine ekmek*

¹⁰³² BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 22 Ekim 1958

¹⁰³³ Yeni Konya, 23 Kasım 1958, Y. 10, S. 3354, s. 1;3; Yeni Meram, 23 Kasım 1958, Y. 7, S. 2958, s. 1.

arayacaktı. Asker ve jandarma kuvvet kullanarak halkı geri çevirdiler Böyle bir kıtlık karşısında tedbir ne olurdu? İhtiyaçları gidermek , kuraklığa karşı ne yapılması lazımsa onlara başvurmak, değil mi? Onların o zaman yaptıkları bir sulama kanalı için yüz bin mi iki yüz bin mi lira vermek oldu.. Bunu yapmakla Konya'nın muazzam sulama derdine çare bulduklarını sandılar ve bunun huzuru içinde bakıp geçtiler. Şimdi o Konya'da altı baraj inşa halindedir. Yeraltı suları üzerinde de çalışılmaktadır. Konya artık bundan böylece sadece gökten gelen suya muhtaç olmak durumundan kurtulacaktır. Konya'nın kuraklık ve kıtlık derdinin en esaslı tedbirlerini almış bulunuyoruz. Hal böyle iken O Konya'da konuşan zat kapkara bir levha çizmekten çekinmiyor. Bakınız Onun kapkara manzara dediği Konya'ya ait bazı rakamları okuyalım. Son 7 sene zarfında Konya'nın başlıca ihtiyaçları için ne kadar masraflar yaptığımız anlayalım. Devlet su işlerine 105 milyon lira, köy sularına 40 milyon lira, yollara 71 milyon lira, hükümet konağı, hastane ve diğer inşaata 165 milyon lira, kasaba içme sularına 23 milyon lira toplam da 408 küsur milyon lira Konya'ya harcanmıştır...". demiştir. Menderes konuşmasının devamında CHP dönemi Konya ile DP dönemi Konya'yı mukayese ederek; “ Onların zamanında Konya'ya verilen zirai kredi 22 milyondan ibaretti. Bizim zamanımızda 81 milyondur. Onların zamanında 22 selektör makinesi vardı. Bizim zamanımızda 80, onların zamanındaki su motoru 105 idi, bizim zamanımızda 710, onların zamanında ekilen saha 884 bin dönüm idi, bizim zamanımızda ekilen saha iki misline bir milyon 600 bin dönüme çıkmıştır. Onların zamanında Konya'nın umumi zirai geliri 240 milyonu. Bizim zamanımızda 1 milyar 121 milyon olmuştur. Onların zamanında ticaret odasına kayıtlı tüccar ve sanayicinin sayısı 1190'dan ibaret iken şimdi bu rakam 3148'e yükselmiştir. O zaman Konya'da derme çatma yalnız 6 fabrika vardı, şimdi birçoğu şeker, çimento ve kombina gibi dev tesisler olmak üzere 17 fabrika vardır”¹⁰³⁴İfadelerine yer vermiştir.

Yeni Konya gazetesinde yer alan habere göre CHP Konya İdare Heyeti partiye yeni isimlerin katılmasını sağlamak için toptan istifa etmiştir. Konya'da yeni müteşebbis heyetinin kurulmasını sağlamak için Ankara'dan gelen Kars milletvekili Mehmet Hazar ile Genel Merkez İdare Kurulu üyesi Osman Öztrak'ın da katılımı ile parti merkezinde bir toplantı yapılarak yeni isimler belirlenmiştir. CHP'nin Konya başkanlığına eski milletvekili ve Belediye Başkanı Rüştü Özal'ın getirileceği belirtilmiştir¹⁰³⁵. CHP'nin Genel Merkezi, Konya Geçici İl İdare Kurulu üyelerini belirlemiştir. Buna göre; başkanlığa Samet Kuzucu, başkan

¹⁰³⁴ Yeni Meram, 28 Kasım 1958, Y. 7, S. 2963, s. 1;3.

¹⁰³⁵ Yeni Konya, 27 Ocak 1958, Y. 9, S. 3065, s. 1.

yardımcılığına Suat Abanazır, Ahmet Arıcan, Hulusi Bolay, Adil Karaağaç, Doğan Reyhanlı, Vehbi Bilgin, İhsan Onar, Fakih Özfakih, H. Ali Taner ve H. Fehmi Ünal seçilmiştir¹⁰³⁶.

1958 yılında Konya'nın ilçelerinden Seydişehir'de 9 Ekim 1958 Perşembe günü İlçe Kongresi yapılmıştır. Kongrede başkanlığa Avukat Vasfi Yalçın seçilmiştir. Vehbi Bilgin, Fakih Özfakih ve Vasfi Yalçın'ın konuşmalarının ardından kongre sona ermiştir¹⁰³⁷.

CHP, 25-26 Temmuz 1959'da Konya'da İhsaniye bucaklarının yıllık kongresini düzenlemiştir. Kongreye 350 delege katılmış, davetli olarak katılan partili sayısı ise tahminen 250 kişiyi bulmuştur. Kongreye ayrıca CHP milletvekillerinden Daniş Yurdakul, Fethi Çelikbaş, Fazıl Yalçın, Cemal Alişiroğlu ve Adil Sağıroğulları katılmıştır. Basından Cumhuriyet, Yeni sabah, Hürriyet ve Ankara gazeteleri ile yerli Konya muhabirleri de katılmışlardır. Kongrede Daniş Yurdakul, Ceman Alişiroğlu, Fazıl Yalçın, Adil Sağıroğlu, Fethi Çelikbaş birer konuşma yapmışlardır. Konuşmalarda özellikle iktisadi, siyasi konularla birlikte, İstanbul hadisesi, Seyhan Barajı gibi konulara yer verilmiştir¹⁰³⁸.

1959 yılında Konya Merkez, İstasyon ve Kışla'da yıllık kongreler 15 Kasım 1959 tarihinde Şahin Sineması'nda yapılmıştır. Kongreye katılan milletvekillerinden İsmail Rüştü Aksal, Suphi Baykan, Kemali Beyazıd, Daniş Yurdakul, Adil Sağıroğlu ile birlikte CHP idare heyeti üyelerinden Muammer Obuz ve Fakih Özfakih birer konuşma yapmışlardır. Muammer Obuz konuşmasında CHP'nin menfaatçilik ve koltuk için kavga eden bir parti olmadığını, ülkesini seven insanların apartmanlar peşinde koşmayacağını, Halk Partisi çatısı altında toplananların kendileri ile ne kadar iftihar etseler az olacağını ve CHP'nin vatanperver insanlardan oluşan, ilk seçimlerde iktidara geleceğine inanan sağlam bir parti olduğunu söylemiştir. Daniş Yurdakul konuşmasında “*can emniyeti*” konusuna değinmiş, bir DP'li milletvekilinin Uşak hadisesi için uydurma dediği gibi bütün DP'li milletvekillerinin de merkezlerinden aldıkları emirle aynı şeyleri söylediklerini, Geyikli ve Çanakkale'de CHP'li milletvekillerine hakaret edildiğini, öldürülmek istendiklerini, Konya ilçelerinde CHP'li milletvekillerinin başlarına odunla vurulduğunu ve bütün bu hareketlerin CHP'nin çalışma azminden korkulduğu için yapıldığını söylemiştir. Suphi Baykan ise konuşmasında İstanbul'da İsmet İnönü'yü öldürme teşebbüsünü ispat edecek fotoğraf ve film gibi delillerin ellerinde bulunduğunu, bu durumu yabancı basın mensuplarının da bildiklerini ve bu hadisenin tarihte eşine rastlanmadığını belirtmiştir. Devlet radyosuna da temas ederek,

¹⁰³⁶ *Yeni Konya*, 6 Şubat 1958, Y. 9, S. 3075, s. 1.

¹⁰³⁷ *Yeni Konya*, 11 Ekim 1958, Y. 10, S. 3312, s. 1.

¹⁰³⁸ *BCA*, 010-09-475-1372-1, 26 Temmuz 1959.

radyonun artık bir partizan zihniyeti haline getirildiğini, CHP'nin ülkede öncelikle hürriyet daha sonra kalkınma istediğini ve Vatan Cephesi'nin DP'nin takma adı olduğunu belirtmiştir. Adil Sağıroğlu ise konuşmasında özellikle yabancı devletlerden Amerika'ya değinerek döviz kaçakçılığı yaptıklarını, basın yasağı koyup, Türk milletinin haklarını çiğnediklerini ve Türk milletinin asla başka bir milletin himayesine girerek haklarını çiğnetmeyeceğini söylemiştir. Konuşmasını Konyalıların kendilerini aldatan bir partinin sırtını yere getireceğine inandıklarını ifade ederek konuşmasını bitirmiştir. Kemali Beyazıd konuşmasında CHP'nin iktidar olması durumunda demokrasinin nasıl kurulacağını DP'ye öğreteceğini ve Uşak hadiselerinde polise müracaat eden gazetecilerin canlarını kurtarmalarını istemeleri karşısında polisin bu olaylara karışmadığını ve *“milleti millete kırdıran iktidara son vereceklerini”* belirtmiştir. İsmail Rüştü Aksal konuşmasında ülkede ahlakın geldiği duruma temas ederken, vazifelerini suiistimal edenleri, yolsuzluk ve hırsızlık yapanları bile polise sormadıklarını ve bu haberleri yazan gazetelerin de kapatıldığını yazarlarının hapsedildiğini belirtmiştir. Fakih Özfakih ise konuşmasında DP'lilerin CHP'liler için *“dinsiz imansız kalpaklı ehlişalip”* dediklerini, oysaki kendisinin Muhittin Güzelkılınç ve Remzi Birand ile arasında hiçbir farkın olmadığını belirtmiştir. Konuşmasının devamında *“komünist partisini kuran, Mason partisini kuran, Avrupa'dan şampanya getirenler biz miyiz onlar mı?”* sorusu ile iktidarı eleştirmiştir. DP'liler için ağır ithamlarda bulunmaya devam etmiş, *“Ankara barlarında şarkı söyleyen, köşklerde oynatılan karıların sesleri bizim kulaklarımızda değil”* ifadelerine yer vermiştir¹⁰³⁹.

CHP'nin Ereğli ilçe kongresi Yeni Sinema Salonunda 22 Kasım 1959'da yapılmıştır. Kongre başkanlığına Konya İl Başkanı Samet Kuzucu, ikinci başkanlığa Seyfettin Uluca, kâtipliklere Cevat Varol ve Aziz Doğan seçilmiştir. Kongrede konuşan Ankara milletvekili İsmail İnan, DP'nin doğruyu yazan gazetecilerden, doğru karar veren hâkimlerden ve sendikacılardan korktuklarını, DP'nin iktidara geldiğinde 50 milyar lira harcadıklarını söylediklerini ve bu parayı nereye harcadıklarını öğrenmek istediklerini ifade etmiştir. Uşak milletvekili Ali Rıza Aktuğ ise İsmet İnönü'nün yurt içinde gezilerine DP'nin engel olmak istediğini, İsmet İnönü'nün Uşak gezisinde valinin emniyet müdürüne *“vur emri”* vermesine karşı emniyet müdürünün bu emri yerine getirmediğini, bir vekilin emniyet müdürüne neden vur emrini yerine getirmediğini sorduğunda, müdürün valinin kanunsuz emirlerini karşı *“nasıl yaparım”* diye vekile cevap verdiğini ve aynı durumu Jandarma Komutanı Abbas Beyinde yaşadığını belirtmiştir. Konya İl Parti Meclis Üyesi İbrahim Ökten konuşmasında Kırşehir'in il iken ilçe haline getirildiğini, kanunların baskı kanunları olduğunu, Uşak, Çanakkale,

¹⁰³⁹ BCA, 010-09-475-1372-1, 15 Ocak 1959.

İstanbul ve Topkapı hadiselerinin ülkenin şeref ve haysiyetini ayaklar altına aldığını bu yüzden iktidarı yıkmaları gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasında ayrıca Amerika'nın yardımını kesmesi halinde milletin açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını, kendilerinin hiçbir zaman Adnan Menderes ve Celal Bayar'a "*taş atmadıklarını*" buna karşılık CHP'nin yurt gezilerinin engellenmeye çalışıldığını söylemiştir. Ardından Kırşehir Milletvekili Osman Alişiroğlu ve Niğde İl Başkanı Hasan Ulusoy'da İktidarı eleştiren konuşmalar yapmışlardır¹⁰⁴⁰.

CHP'nin 7 Şubat 1960'de başlayan il kongresinde görevli olan hükûmet komiseri Emniyet amiri Cemal Orhun, başkomiser Salih Ekmekçiler ve Komiser İbrahim Yüksel tuttukları zabıt varakasında il kongresinde konuşan CHP'lilerin konuşmaları hakkında bilgi vermişlerdir. Bu tutanağa göre Fakih Özfakih konuşmasında iktidarın iktisadi durumunu eleştirmiş ve Halk Partisi zamanında bir milletvekilinin bir devre için 24 bin lira ücret aldığını, DP'nin bu ücretleri 300 bin liraya kadar çıkardıklarını ve bu sayede kendi adamlarını büyük servet sahibi yaptıklarını söylemiştir. Ankara milletvekili Ahmet Üstün konuşmasında DP'nin kendi dindaşları olan Arap devletlerine elçi göndermeyip, bir devlet olmadığı halde Vatikan'a elçi gönderdiğini, Türkiye'de kapanmış olan kiliselerin ihyasına ve açılmasına yardım ederek yabancı devletlere şirin görünmek gayretinde olduklarını belirtmiştir. DP'nin kendilerinden olmayan vatandaşlara bu vatanın evlatları değilmiş gibi davrandıklarını, İnönü'nün maruz kaldığı İzmir, Uşak ve İstanbul hadiselerinin faillerin henüz yakalanmadığını hatta Uşak'ta vur emri veren valinin halen yerinde olduğunu ve tahkikatı yürüten emniyet müdürü ile Jandarma komutanının başka yerlere sürüldüklerini ifade etmiştir. Ahmet Üstün DP'ye eleştirilerine devam ederek, Türkiye'nin İsrail'den Amerika'ya kadar borç içinde olduğunu, devlet radyosunda dindarlığı kendilerine mal ettiklerini söylemiştir. Turan Güneş ise konuşmasında oldukça dikkat çekici ithamlarda bulunmuştur. İktidar dalkavuklarının Adnan Menderes'i Sarıyer barajının yapılması ile ön plana çıkardıkları belirterek, "Birinci Sakarya Savaşını" Atatürk'ün, "İkinci Sakarya Savaşını" Adnan Menderes'in kazandığını, İstanbul'un birinci fethinin Fatih Sultan Mehmet, son fethinin de İstanbul'da yapılan imar nedeniyle Menderes tarafından yapıldığını söylemelerini eleştirmiştir. Hasan Tez ise konuşmasında Konya Milletvekili Himmet Ölçmen'den bahsederek, Himmet Ölçmen'in abdest almayı dahi bilmediği halde İsmet İnönü'ye laf ettiğini, tekel bütçesinin müzakeresi sırasında 42 milyon lira esas alacaklı paranın harcanmasında kadeh tokuşturanlardan birinin de Himmet Ölçmen olduğunu söylemiştir.

¹⁰⁴⁰ BCA, 010-09-475-1372-1, 22 Kasım 1959.

İsmet İnönü ise konuşmasında Kırşehirli'lere vatandaşlık muamelesi görebilmeleri için nasıl hareket etmeleri ve oy vermelerinin öğretildiğini belirtmiştir. Menderes'i eleştirdiği konuşmasında, onun on seneden beri ciddi hiçbir iş yapmadığını, Karabük Demir Çelik Fabrikası ayarında bir fabrikanın Ereğli'de yabancı bir sermaye ile kurulmak üzere olduğunu, İkinci Dünya Savaşı'nda kazanılmış olan hazineleri israf ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca DP iktidarının tek parti döneminden daha gerilere mutlakıyet devrine gitmek isteklerinin vatandaş tarafından kabul edilmediğini ve 1957 seçimlerinde ülke genelinde aldığı oyların muhalefetteyken aldığı oylardan daha az olduğunu söylemiştir¹⁰⁴¹.

CHP, 20 Şubat 1960'da Konya Babalık İhsaniye Ocak Kongresini düzenlemiştir. Kongrede Avukat Suat Abanazır, Erdoğan Bakkalbaşı, Mehmet Çobanoğlu, Mustafa Akalın, Rüştü Özal, Fakih Özfakih birer konuşma yapmışlardır. Ahmet Çobanoğlu konuşmasında önceden DP üyesi olduğunu ancak daha sonra hiçbir suçu yokken Haysiyet Divanına sevk edildiğini ve partiden çıkarıldığını, daha sonra Hürriyet Partisine girdiğini ve Hürriyet Partisinin kendisini fesh edip CHP'ye katılmasıyla da Cumhuriyet Halk Partisine katıldığını belirtmiştir. Mustafa Akalın konuşmasında DP'lilerin muhalefet zamanında yalan söyleyerek kendilerini kandırdıklarını söyleyerek buna bir de örnek vermiştir. Kendisi köydeyken DP'lilerin ihtiyar bir kadına oyunu DP'ye vermesi ve kazanmaları halinde oğlunu askerden getireceklerini vaat ettiklerini belirtmiştir. Rüştü Özal, konuşmasında önceden DP milletvekili iken arkadaşı Muammer Obuz ile birlikte aynı yerde DP için bir konuşma yaptıklarını, DP'nin yalanlarına aldandıklarını ve 1955'den sonra DP'nin vaatlerini yerine getiremeyeceklerini anlayınca bazı kanunlarla basını susturduklarını söylemiştir. Fakih Özfakih, konuşmasında öncelikle Uşak'ta gerçekleşen İsmet İnönü'ye taş atma hadisesine değinmiş ardından DP'lilerin Konya'da Şahin Sineması'nda yaptıkları konuşmalarında hiçbir fabrikada hisseleri olmadığını açıklamalarının yalan olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasında ülkenin iktisadi durumuna da temas ederek gazetelerde okunduğu gibi dış borçların 13 milyar, iç borcun ise 7 milyar olduğunu, birçok köyde su, okul ve yol yokken İstanbul'da asma köprü yaptırıldığını belirttikten sonra 1957'de Konya'da da yolsuzluklar yapıldığını ifade etmiştir¹⁰⁴².

21 Şubat 1960'da Konya'nın Mahmudiye, Cedidiye ve Selimiye mahallelerinde Ocak kongreleri düzenlenmiştir. Kongrede Ahmet Çobanoğlu, Suat Abanazır, Fakih Özfakih ve Rüştü Özal birer konuşma yapmışlardır. Ahmet Çobanoğlu konuşmasında özellikle basının susturulmasından bahsederek Türk basınının ağzına kilit vurulmak istendiğini, Ankara,

¹⁰⁴¹ BCA, 010-09-475-1372-1, 7 Şubat 1960

¹⁰⁴² BCA, 010-09-475-1372-1, 20 Şubat 1960.

İstanbul hapishanelerinde birçok gazetecinin hapis yattığını söylemiştir. DP'nin çıkardığı Vatan Cephesi'ne de değinerek, bildikleri Vatan Cephesi'nin Atatürk ve İsmet İnönü tarafından vatanın kurtarılması için kurulan İstiklal Harbi Cephesi olduğunu, menfaat cephesi olmadığını ifade etmiştir. DP'nin ülkenin eğitimi konusunda da eksikliklerinin olduğunu belirttiği konuşmasında buna en bariz örnek olarak Köy Enstitülerini göstermiştir. Bu kurumlarda öğrencilerin %75'inin köylü çocuklarından alındığını, bu çocuklara çiftçilik, demircilik ve hayvancılık öğretilerek köylerine gönderilip öğretmen yapıldıklarını ancak DP'nin bu kurumları kapatıp yerine Öğretmen Okullarının açıldığını belirtmiştir. Öğretmen Okullarını eleştirerek, bu okullardaki öğrencilerin şehirli çocuklardan seçildiğini ve şehirde yetişen bir kişinin köyde öğretmenlik yapamadığını ifade etmiştir. Suat Abanazır ise konuşmasında Konya'daki şeker fabrikasından bahsederek bu fabrikanın önce Akşehir ya da Ilgın'da yapılmasının teklif edildiğini ancak İstasyondan görünmesi için suyu olmayan yerde karar kılındığını ve su ihtiyacının karşılanması için iki milyon lira harcanarak, Karaarslan köyünden su getirildiğini söyleyerek, bu politikalarından ötürü DP'yi eleştirmiştir. Fakih Özfakih'in konuşmasındaki en dikkat çekici konu din konusu olmuştur. Özfakih konuşmasında kendilerine dinsiz dendiğini, Beyşehir'in bir köyünde DP milletvekilinin bir kongrede cebinden Halk Parti tüzüğünü çıkararak CHP'nin iktidara gelmesi halinde camilerde rakı içtirtireceğini söylediğini, bir vatandaşın tüzüğü okumak istemesi üzerine sen okuyamazsın diyerek tüzüğü cebine koyduğunu ve bu durum karşısında bir zabıt tutulup durumun TBMM'ye aksettirdiklerini söylemiştir. Ayrıca konuşmasında 1954'de Amerikan büyükelçisinin Konya ziyaretinde Kız Enstitüsünün gözde öğrencilerini bir eve doldurup folklor gösterisi yaptırmak bahanesiyle oynattıklarını iddia etmiştir¹⁰⁴³.

3.4. BASINDA DP KONYA GENÇLİK TEŞKİLATI

DP teşkilat yapısında gençlik kollarına yer verilmemiş, CHP'nin gelişmesinde üniversite gençlerinin faydasının görülmesi üzerine, DP birinci büyük kongresinde Sabri Conkay adlı delege tarafından partinin bir gençlik örgütü kurması teklif edilmiş ancak konunun üzerinde fazla durulmamıştır. DP zamanla bu boşluğu hissetmiş, bir gençlik kolu örgütü kurulmasını yararlı görmüştür. Parti için güç kaynağı olması düşüncesiyle 9. Kuruluş Yıldönümü olan 7 Ocak 1954'te Ankara Yükseköğrenim gençliğinden bazı öğrenciler Gar Gazinosu'nda toplanarak Genç Demokratlar Teşkilatı'nı kurmuşlardır. Toplantıda açılış konuşmasını yapan Fuat Köprülü, mücadelenin düşünce yolu ile yapılmasını önererek *“Şahsiyatla ve muhterislerle mücadele edilmemesini”* istemiştir. 28 yaşından küçük herkese

¹⁰⁴³ BCA, 010-09-475-1372-1, 21 Şubat 1960.

açık olan örgüt, siyasi bir örgüt olarak kurulmamıştır. Örgüte üye olacak adaylardan DP ile birlikte çalışacakları yönünde söz alınmıştır. Kitaplık ve çeşitli yayınların sağlanması, gezi, müzik, eğlence ve spor komitesi gibi komitelerin kurulması ve böylelikle daha etkili bir propaganda çalışması yapılması ve DP'lilerin siyasi ve ekonomik doktrinler konusunda bilgilendirilmesi öngörülmüştür. DP, bir zamanlar CHP'nin Halkevlerinde yaptığı gibi bu kurumları siyasi bir okul ve parti için potansiyel bir güç olarak kullanmayı amaçlamıştır. Örgütün ilk başkanı o zamanlar genç bir hukuk öğrencisi olan Hüsamettin Cindoruk olmuştur¹⁰⁴⁴.

DP'nin gençlik örgütlenmesi kısa sürede Konya'da da oluşturulmuştur. Konya'da faaliyetlerine başlayan DP Genç Demokratlar Teşkilatı Genel Kurulu 1954 seçimleri öncesi 13 Nisan'da belediye salonunda toplanmıştır. Kalabalık bir genç topluluğunun katıldığı bu toplantıda DP milletvekili adaylarından Himmet Ölçmen, Rüştü Özay ve Albay Saim Çelebi Yarkın birer konuşma yaparak gençliğe ülke için faydalı çalışmalar yapmalarını temenni etmişlerdir. Daha sonra kongre divanı oluşturularak idare heyeti seçimine geçilmiştir. İdare heyetinde başkanlığa Kemal Gödeneli, ikinci başkanlığa Ertuğrul Onur, genel sekreterliğe Ayfer Baştürkmen, muhasipliğe Abdurrahman Bozkır, kültür kolu başkanlığına, Süleyman Özbatman, spor kolu başkanlığına Nihat Işık, lokal kolu başkanlığına Mehmet Büyükkol, üyeliğe Necati Güçlü ve Hasan Hüseyin Karadeli seçilmişlerdir. Daha sonra da bu kollara ait komiteler kurulmuş ve toplantı dağılmıştır¹⁰⁴⁵.

1954 yılında Kadınhanı'nda da Genç Demokratlar Teşkilatı kurulmuştur. Bu teşkilatın idare heyeti başkanlığına İhsan Hayta, üyeliklere de Mehmet Taşel, Selahaddin Baysal, Mevlüt Demirkol, Hacı Ali Şahin, Musa Özmen ve Necati Oflaz seçilmişlerdir¹⁰⁴⁶.

1958'de Demokrat Parti Konya Gençlik Teşkilatı, DP İl merkezinde bir toplantı düzenlemiştir. Konya milletvekillerinden Muhiddin Güzelkılınç, Remzi Birand, Dr. Hulki Amil Keymen, Sami Soylu ile İl Başkanı Dr. Muammer Çelik, Belediye Başkanı Sıdkı Bilgin, partililer ve gençlerin de katıldığı toplantıda müteşebbis heyet seçilmiştir. Birand, Güzelkılınç ve Çelik gençlerle konuşarak başarılar dilemişlerdir. Müteşebbis Heyet daha sonra İdare heyetini seçmiştir. İdare Heyeti'nde başkanlığa Halis Bağrıaçık, başkan

¹⁰⁴⁴ Yasemin Doğaner, *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013, s. 81.

¹⁰⁴⁵ *Yeni Konya*, 14 Nisan 1954, Y. 6, S. 1736, s. 1; *Yeni Meram*, 14 Nisan 1954, Y. 4, S. 1324, s. 1.

¹⁰⁴⁶ *Yeni Meram*, 15 Nisan 1954, Y. 4, S. 1325, s. 1.

yardımcılığına Halil Doğrugüneş, sekreterliğe Halil Ünal, veznedarlığa Hüseyin Hotamışlı, üyeliğe de Ali Tunca, Güner Elgin ve Orhan Tütüncü getirilmiştir¹⁰⁴⁷.

DP Gençlik kolu 1958 yılında Konya'nın beş mahallesinde de teşkilat kurmuştur. Sütçü, Orta Mescit, Hacı Cemil, Ahmet Dede ve Selimiye mahallelerinde DP Ocağı Gençlik kolları kurularak görev paylaşımı yapılmış ve idare heyetlerinde görev alan gençler partinin yeni üyeleri olarak çalışmalarına başlamışlardır¹⁰⁴⁸.

DP Gençlik Kolu Konya'da Doğanlar, Nehrikafur ve Kalenderhane mahallerinde de teşkilat kurmuştur. Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre teşkilatın kurulmasıyla 43 vatandaş DP'ye katılmıştır. Ayrıca İhsaniye'de 13 bağımsız, 1 CHP'li ve 3 HP'li vatandaş DP'ye müracaat ederek kayıtlarını yaptırmışlardır¹⁰⁴⁹. DP'nin 1958 yılı Ocak kongreleri devam ederken, 14 köyde daha DP Gençlik Kolu kurulmuştur. Bu köyler: Tatlıcak, Karaarslan, Evdireşe, Çarıklar, İpekler, Obruk, Suruç, Kızören, Akvirankışla, Büyükburnak, Yağlıbayat, Başgötüren, Katrancı ve Ağsaklı köyleridir¹⁰⁵⁰.

Konya'nın Çamurlugiret köyünde de Gençlik Teşkilatı kurularak faaliyete geçmiştir. Yapılan tören de Mustafa Güzelkılınç, Mustafa Görgülügil, Halis Bağrıaçık, Kemal Gödeneli, Rıza Korkmaz, Ahmed Dolap ve partililer yer almıştır¹⁰⁵¹.

3.5. DİĞER PARTİLERİN FAALİYETLERİ

3.5.1. Konya'da MP'nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması

DP içinde yer alan bir kısım zevatin fikir ayrılıkları parti içerisinde ayrılıklara neden olmuştur. DP'den ayrılanlar “*Müstakil Demokratlar Grubu*” kurmuşlar, bunların dışındaki bazı partililer ise yeni bir parti kurmak için harekete geçmiştir¹⁰⁵². Temmuz 1948'de resmen kurulan Millet Partisi'ne Mareşal Fevzi Çakmak başkanlık etmeyi kabul etmiştir¹⁰⁵³. Parti kurucuları Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Prof. Hikmet Bayur, Avukat Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni, Sadık Aldoğan gibi eski Demokratlardan oluşmuştur. Millet Partisi kurucularının dünya görüşleri gerek CHP'lilerden

¹⁰⁴⁷ Yeni Meram, 5 Mayıs 1958, Y. 7, S. 2763, s. 1-2.

¹⁰⁴⁸ Yeni Meram, 5 Eylül 1958, Y. 7, S. 2881, s. 1.

¹⁰⁴⁹ Yeni Meram, 17 Eylül 1958, Y. 7, S. 2893, s. 1.

¹⁰⁵⁰ Yeni Meram, 25 Eylül 1958, Y. 7, S. 2901, s. 1.

¹⁰⁵¹ Öz Demokrat Konya, 31 Ocak 1959, Y. 2, S. 395, s. 1.

¹⁰⁵² Özer, age, s. 54.

¹⁰⁵³ Eroğul, age, s. 54.

gerekse DP'lilerden oldukça farklı olup, birçok yönüyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın devamı niteliğindedir¹⁰⁵⁴.

Millet Partisi ülkenin birçok şehrinde olduğu gibi Konya'da da teşkilatlanmıştır. 13 Haziran 1950'de resmen kurulan Millet Partisi Konya şubesinde Avukat Galip Bilge başkanlığa, Diş Tabibi Nuri Yılmazgil, başkan vekilliğine, Gazeteci Sofu Tuğrul kâtipliğe, Avukat Sadrettin Oktay muhasipliğe, Diş Tabibi İsmail Küçükkeleş, Diş Tabibi Mustafa Özaydın ve Seyit Birlik ise üyeliğe seçilmişlerdir¹⁰⁵⁵.

1950 yılında Konya'nın Seydişehir ilçesinde de Millet Partisi teşkilatı kurularak idare heyeti oluşturulmuştur. İdare heyetinde, başkanlığa Avukat Necip Akbaş, başkan vekilliğine Çiftçi Kemal Duranoğlu, muhasipliğe tüccardan Mehmet Kürük, sekreterliğe Arzuhalci Kemal Ayhan, üyeliklere de tüccardan Emin Ünal, kunduracı Hüseyin Özsoy, Çiftçi Tevfik Yavuz, Bakkal Hacı Şoaslan ve tüccardan Ali Ulutaş seçilmiştir¹⁰⁵⁶.

Millet Partisi Konya'da miting düzenleyerek faaliyetlerini devam ettirmiştir. 8 Ekim 1950'de saat 13.00'de Cumhuriyet Alanı'nda düzenlenen mitingde İl Başkanı Galip Bilge ve Ankara'dan gelen General Sadık Aldoğan ve Ahmet Tahtakılıç birer konuşma yapmışlardır. Mitingde tek parti zihniyeti eleştirilerek, "*14 Mayıs inkılabıyla*" Türk Milletinin hâkimiyeti kayıtsız şartsız eline aldığı belirtilmiştir¹⁰⁵⁷.

Millet Partisi Konya'nın köylerinde de faaliyetlerde bulunmuş, 10 Ocak 1951'de Partinin Tatlıcak Köyü Ocak kongresi yapılarak İdare heyeti seçilmiştir. Buna göre İdare Heyetine Mevlüt Yağcı başkan, Ali Kaplan kâtip, Hasan Bal ve Mehmet Kaplan üye olarak seçilmişlerdir¹⁰⁵⁸.

Millet Partisi 23 Mart 1951'de Konya için yapılan suçlamalara cevap mahiyetinde büyük bir miting düzenlemiştir. Mitingde bir konuşma yapan İsmail Keleş, Konya halkının irtica faaliyetleri yaptığı ve isyankâr olduğu iddialarına cevap vermek için toplanmış olduklarını, Konya'da yaşanan Delibaş İsyanı'nın bütün Konyalıları mal edilmek istendiğini ancak Konya halkının İstiklal Harbi'ndeki mücadelesinden bahsedilmediğini belirtmiş ve Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın "*Kızıl ruhlu kara kuvvet*" adlı yazısından duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir¹⁰⁵⁹.

¹⁰⁵⁴ Yücel, *age*, s. 69-70.

¹⁰⁵⁵ *Selçuk*, 13 Haziran 1950, Y. 5, S. 475, s. 1.

¹⁰⁵⁶ *Gürses*, 24 Kasım 1950, Y. 1, S. 5, s. 1.

¹⁰⁵⁷ *Yeni Meram*, 9 Ekim 1950, Y. 1, S. 38, s. 2.

¹⁰⁵⁸ *Gürses*, 19 Ocak 1951, Y. 1, S. 13, s. 1.

¹⁰⁵⁹ *Gürses*, 23 Mart 1951, Y. 1, S. 20, s. 1;3.

Millet Partisi, 24 Mart 1951 Cumartesi günü Kadınhanı'nda, 25 Mart Pazar günü de Ilgın'da da birer kongre düzenlemiştir. Her iki kongrede de delegelerin isteği üzerine başkanlığa dış hekimi İsmail Küçükkeleş getirilmiştir. Kongrede DP ve CHP'nin ülkenin kalkınma davalarını bir kenara bırakarak sen-ben davaları ile uğraştıkları belirtilerek her iki parti de eleştirilmiştir. Kadınhanı ilçesi idare heyeti başkanlığına Nihat Serim, başkan vekilliğine Sabri Karatekin, muhasipliğe Sabri Alyunbicak, kâtipliğe Kazım Küçükçiftçi, üyeliğe ise Mehmet Güven, Abdullah Çınar ve Nusret Çınar seçilmişlerdir. Ilgın İdare Heyeti başkanlığına ise Şükrü Gökmen, başkan vekilliğine Mahmut Arslan, muhasipliğe Rüştü Pektaş, kâtipliğe Halil Arslanpınar, üyeliğe Bekir Erarslan, Nihat İspir ve Salim Kuşçu seçilmişlerdir¹⁰⁶⁰.

Millet Partisi'nin 2 Nisan 1951 Pazartesi günü Çumra'da yapılan kongresinde ise idare kuruluna Veli Dinçer ve Murtaza Apalı seçilmiştir. 7 Nisan Cumartesi günü de Şehir Lokali'nde merkez ilçe kongresi yapılmıştır. Kongre başkanlığına Sabri Köylüoğlu seçilmiştir. Millet Partisi'nin İl Başkanı Avukat Galip Bilge kongrede bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında özellikle DP iktidarının vaatlerini yerine getirmediklerini iddia etmiştir. CHP'yi yıkmak için çalıştıklarını ancak amaçlarının iktidardan düşen insanlarla alay etmek olmadığını ve bunu Türk geleneğine aykırı bulduklarını ifade ederek DP'nin siyaset tarzını eleştirmiştir. Kongrede Merkez İlçe İdare Kuruluna Mehmet Danacı, Yusuf Akçav, Celalettin İmer, Hasan Gücüyener, Fahri Erşkon, Cemal Odabaşı, Hakkı Kayımkaya seçilmiştir¹⁰⁶¹.

Millet Partisi Konya merkez ilçe ve il kongresinden sonra 27 Nisan 1952 Pazar günü öğle üzeri Belediye Meydanı'nda bir açık hava toplantısı yapmıştır. Bu toplantıda MP'li konuşmacılar kendilerine uygulanan baskıları anlatmışlardır. Konuşmalarında ayrıca kendi vaatlerine de yer vermişlerdir.¹⁰⁶²

1953 yılında Millet Partisi'nin genel merkezi ile ülke genelindeki bütün şehir, ilçe, nahiye, ocak ve bilumum parti teşkilatının faaliyetten menedilmesi ve mallarının muhafaza altına alınmasına dair Ankara Beşinci Sulh Ceza Mahkemesi'nde verilen karar 8 Temmuz akşamı saat 24.00'de Konya'ya da tebliğ edilmiş ve bu karar uygulamaya konularak aynı gece Millet Partisinin il, ilçe, bucak ve ocakları mühürlenmiştir. Partiye ait taşınır taşınmaz bütün

¹⁰⁶⁰ Gürses, 30 Mart 1951, Y. 1, S. 21, s. 1-2.

¹⁰⁶¹ Gürses, 13.04.1951, yıl:1, sayı: 23, s:1.

¹⁰⁶² Yeni Meram, 28 Nisan 1952, Y. 2, S. 628, s. 1.

malları muhafaza altına alınmıştır. İlçe, nahiye ve köylerdeki Millet Partisi teşkilatı da kapatılarak faaliyetten men edilmiştir¹⁰⁶³.

3.5.2. Konya’da Türkiye Köylü Partisi’nin (TKP) Faaliyetleri ve Basına Yansıması

1951 yılının Mayıs ayında yapılan DP Seyhan (Adana) il kongresinde farklı görüşte olan iki grup meydana gelmiştir. İl kongresine katılan Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve Fevzi Lütüf Karaosmanoğlu’nun yaptıkları konuşmalarda gruplardan birine destek vermeleri üzerine diğer grupta yer alan DP Seyhan milletvekili Prof. Remzi Oğuz Arık, Dr. Cezmi Türk ve Dr. Yusuf Ziya Eker DP’nin kurucuları ve yöneticilerin bu tutumlarında dolayı DP’den istifa etmişlerdir. DP Seyhan İl Kongresi’nden bir yıl sonra da 19 Mayıs 1952 tarihinde Türkiye Köylü Partisi isimli yeni parti kurulmuştur. Partinin fahri başkanlığına Ord. Prof. Ethem Menemencioğlu, genel başkanlığına Seyhan milletvekili Prof. Remzi Oğuz Arık, genel sekreterliğe Tahsin Demiray getirilmiştir. Partinin genel idare kurulunda Vakıflar Eski Genel Müdürü Hakkı Kamil Beşe, Seyhan milletvekilleri Dr. Yusuf Ziya Eker ile Dr. Cezmi Türk, Yüksek Mühendis ve Bilecik Eski Milletvekili Asaf İlbay, Yüksek Mühendis Asım Güriç yer almıştır. Faaliyetlerine başlayan Türkiye Köylü Partisi 10 ilde teşkilat kurabilmiştir. Partinin ilk büyük kongresi 26 Ekim 1952 günü Ankara’da Gar Gazinosu salonunda yapılmıştır. Türk siyasi hayatında fazla bir varlık gösteremeyen Parti, 1957 seçimleri sonrasında Osman Bölükbaşı’nın genel başkan olduğu Cumhuriyetçi Millet Partisi’ne katılmıştır¹⁰⁶⁴.

Türkiye Köylü Partisi’nin az sayıda teşkilatlanabildiği merkezlerden birisi de Konya olmuştur. Konya’da faaliyetlerine başlayan Türkiye Köylü Partisi, 1954 yılında Bozkır’da teşkilatlanmasını tamamlamıştır. Bu süreçte partinin Ereğli ve Karaman teşkilatının faaliyete geçmesi için çalışmalar devam etmiştir¹⁰⁶⁵. Türkiye Köylü Partisi 1954 yılında Cihanbeyli ilçe teşkilatını da kurmuştur. Teşkilatın kurucuları arasında Rüstem İnevi, Tevfik Erdoğan, Ömer Durmaz, Mehmet Tokcan ve Seyfi Erdoğan yer almıştır¹⁰⁶⁶.

Konya’da örgütlenmesini devam ettiren Türkiye Köylü Partisi Konya teşkilatı 4 Şubat Perşembe akşamı bir basın toplantısı düzenlemiştir. Hükümet ve belediyenin icraatlarını eleştiren parti sekreteri basın toplantısında yaptığı konuşmasında; “*Türkiye’de devletçilik sistemini lağveden DP görmüyor mudur ki; Konya belediyesi Devlet içinde Devletçilik*

¹⁰⁶³ Yeni Meram, 10 Temmuz 1953, Y. 1051, S. 1051, s. 1.

¹⁰⁶⁴ Yücel, age, s. 91-92.

¹⁰⁶⁵ Yeni Konya, 9 Ocak 1954, Y. 6, S. 1641, s. 1.

¹⁰⁶⁶ Yeni Konya, 14 Nisan 1956, Y. 6, S. 2459, s. 1.

yapmaktadır. Memleketin kanalizasyon elektrik içme suyu, yol işleri başıboş giderken dükkân yaptıracağım garaj işleteceğim diye ana mevzuları terk ederek teferruatla uğraşmaktadır.” ifadelerine yer vermiştir. Türkiye’nin 36 vilayetinde teşkilatını tamamlayan Köylü Partisinin Konya’da da 1954 seçimlerine katılacağını belirten Rifat Serdaroğlu, hayat pahalılığına da temas ederek, “DP’nin arttırdığı bugünkü hayat pahalılığının sebebi tamamen DP’nin takip ettiği yanlış politikanın neticesidir” ifadelerine yer vermiştir. Yabancı sermayeyi tamamen lüzumsuz gören Rifat Sadaroğlu; “Yabancı sermayenin memleketimize sokulması demek paramıza vatandaşın itimadının olamaması demektir. Çünkü %80 sermaye yatırılabilen bu memleket %20 sini de temin eder” açıklamasını yaptıktan sonra sözlerine son vermiştir¹⁰⁶⁷.

İstanbul’da yayınlanan bir gazetede, Türkiye Köylü Partisi’nin Konya şubesinin fesh edileceği haberinin verilmesi üzerine Parti İl Başkanı Avukat Veysi Tozan basına bir açıklama yapmıştır. Açıklamasında; “Son günlerde bazı gazetelerde TKP (Türkiye Köylü Partisi)’nin Konya İdare Kurulunun feshedilerek CHP’ye geçeceği haberleri çıkmıştır. Gerçekte yalnız Avukat Rifat Serdaroğlu CHP’ye geçmiştir. Yakında merkez ilçe teşkilatı kurulacak, aynı zamanda bütün ilçe, ocak ve bucak teşkilatları gezilerek takviye olunacaklardır. Bu husus bir tamimle bütün teşkilata bildirilmiştir”¹⁰⁶⁸ ifadelerine yer vermiştir.

3.5.3. Konya’da CMP’nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması

Millet Partisi dini siyasete alet etmek suçundan soruşturularak, 13 üyesinin gerici faaliyetlere katıldığı ve partinin din devletini geri getirmek istediği iddialarıyla 26 Eylül 1954’de savcılık tarafından dava açılmış ve 27 Ocak 1954 tarihinde “dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet” olduğu gerekçesi ile kapatılmıştır¹⁰⁶⁹. Kapatılan Millet Partisi üyeleri yeni parti kurmada gecikmemiş, 10 Şubat 1954 tarihinde kurucularını Millet

¹⁰⁶⁷ Yeni Konya, 6 Şubat 1954, Y. 6, S. 1669, s. 1.

¹⁰⁶⁸ Yeni Konya, 10 Şubat 1956, Y. 7, S. 2397, s. 1.

¹⁰⁶⁹ Eraslan, *agmd*, s. 558; Yeni Meram gazetesinde yer alan haberde “Millet Partisi’nin faaliyetlerinin memleket menfaatlerini, rejimi ve inkılapları tehdit eder bir mahiyet arzemesi üzerine Ankara savcılığı dün sabah nöbetçi Beşinci Sulh Ceza Mahkemesinden Millet Partisi hakkında açılan tahkikatın selametle yürütülmesi ve delillerin ziyanın mani olunması için ihtiyatı tedbir olarak mezkur partinin kapatılması talebinde bulunmuştur. Bu talep üzerine Sulh Hâkimliği 9 Temmuz günü öğleden sonra durumu tetkik etmiş ve talebin mucip sebeplerini yerinde ve varit görerek ismi geçen teşkilat merkezlerinin kapatılmasına, mallarının muhafaza altına alınmasına kara vermiştir. Kararın infazı mahallin en yüksek mülkiye amiri olan Ankara Valiliği delaletiyle bütün vilayetlere ve bu meyanda da Ankara Emniyet Müdürlüğüne derhal tebliğ edilmiştir. Sulh Hâkimliği bu kararı dün sabah saat 19.10’da lamıştır.” İfadelerine yer verilmiştir. Bkz. Yeni Meram, 10 Temmuz 1953, Y. 1051, S. 1051, s. 1.

Partisi'nin son Genel İdare Kurulu üyelerinin oluşturduğu “*Cumhuriyetçi Millet Partisini*” kurulmuştur¹⁰⁷⁰.

CMP 1954 yılında Konya’da teşkilatını kurarak çalışmalarına başlamıştır. Teşkilatta yapılan seçim sonucunda başkanlığa Avukat Galip Bilge, başkan yardımcılığına Dış Tabibi Mustafa Özaydın, muhasipliğe fabrikatör Sabri Köylüoğlu, kâtipliğe emekli veteriner hekim Zeki Yiğit, üyeliğe ise Avukat Necati Taşbaş, ziraatçı Hasan Akdoğan, Dr. Muammer Çelik, tüccar Abdullah Şen, kolacı Zeki Danacı, matbaacı Hasan Gücüyener, nakliyecisi İhsan Tonguç seçilmiştir¹⁰⁷¹.

CMP Konya teşkilatı 11 Nisan 1954 Pazartesi günü ilçelerden gelen üyelerinin katılımları ile seçimlerden önce ilk açık hava toplantısını yapmıştır. Toplantı saat 13.15’te CMP İl Başkanı Galip Bilge’nin konuşması ile başlamıştır. Galip Bilge konuşmasında “*Ellere kelepçe, parti kapılarına kilit vurulsa da, vicdanlara kilit vurulamaz. Haksızlık devam ettikçe, demokrasi temelleri ile kavrulmadıkça, CMP daima iktidarın karşısında susmayacaktır*” ifadeleri ile iktidarı eleştirmiştir. Galip Bilge’den sonra konuşan Avukat Necati Taşbaş’ta iktidarı eleştirmiştir. General Sadık Aldoğan da konuşmasında, CMP’in iktidara gelmesi halinde devam eden diktatörlük kanununun kaldırılacağını ve CMP’nin bir dava partisi olduğunu belirtmiştir. Son olarak konuşma yapan Ahmet Tahtakılıç ise orman kanunu, yol vergisi kanunu ve hükümetin ziraa, iktisadi politikası hakkında konuşarak iktidarı eleştirmiştir¹⁰⁷².

1954 seçimleri öncesi CHP ile CMP’nin işbirliği meselesi gündeme gelmiş, her iki parti de görüşlerini açıklayan tebliğler yayınlamıştır. Konya’da da CHP ile CMP’nin işbirliği yapmalarının gereği üzerinde durulmuş ve CHP il başkanlığı bunun gerekliliğini bildirerek, CMP’lileri birlikte çalışmaya davet etmiştir. Buna göre Konya’da CHP ile CMP’nin ortak bir liste ile seçime girmesi planlanmıştır¹⁰⁷³.

1955 yılında CMP faaliyetlerini hızlandırmıştır. Özellikle Osman Bölükbaşı’nın başkanlığında yapılan bölge toplantısında alınan kararların uygulanmasına karar verilmiştir. CMP’liler belirli ekipler halinde köy ve kasabalara dağılmışlar, yeni ocak ve bucak teşkilatları kurmak için çalışmaya başlamışlardır¹⁰⁷⁴.

¹⁰⁷⁰ Yücel, age, s. 97.

¹⁰⁷¹ *Yeni Konya*, 8 Mart 1954, Y. 6, S. 1699, s. 1.

¹⁰⁷² *Yeni Konya*, 12 Nisan 1954, Y. 6, S. 1734, s. 1-2.

¹⁰⁷³ *Yeni Konya*, 17 Mart 1954, Y. 6, S. 1708, s. 1.

¹⁰⁷⁴ *Yeni Konya*, 25 Kasım 1955, Y. 7, S. 2316, s. 1.

CMP, 1955 yılındaki il kongresini 17 Nisan Pazar günü Belediye Sinemasında yapmıştır. Kongre başkanlığına İrfan Baran seçilmiştir. Öncelikle İdare Heyeti raporu okunmuş, daha sonra rapor üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Kongrede öğleden sonra Abdurrahman Boyacıgiller ve Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşı da birer konuşma yapmıştır. Bölükbaşı konuşmasında partiler arasındaki iyi ilişkilerden bahsederek bu durumun devam etmesini temenni etmiştir. Yapılan seçim sonucunda İl İdare Heyetine Galip Bilge, Sabri Köylüoğlu, Necati Taşbaş, Mustafa Özaydın, Hasan Akdoğan, Zeki Danacı, Hasan Gücüyener, Üzeyir Tüzün Köylüoğlu ve Bahri Yüzbaşıoğlu seçilmiştir. Ayrıca kongreye DP'li milletvekillerinden Remzi Birant, Mustafa Bağrıaçık, Rüştü Özal, Hamdi Ragıp Atademir ve Reyhan Gökmenoğlu'da kongreye katılmışlardır. Saat 10.00'da başlayan kongre saat 16'da sona ermiştir¹⁰⁷⁵.

1956 yılında Ankara'da toplanan CMP il başkanları toplantısına katılan CMP Konya İl Başkanı Mustafa Özaydın partisinin Konya'daki çalışmalarını belirten raporunu Parti Genel Kuruluna vereceği haberi Yeni Konya gazetesinde yer almıştır. Bu raporda en dikkat çeken husus ise CMP teşkilatının Konya ve çevresinde 782 Ocak teşkilatı kurduğu, eski ocak ve bucakları da dağıttığı bilgisine yer verilmesi olmuştur¹⁰⁷⁶.

CMP 1956 yılındaki ilk kongresini 7 Nisan Cumartesi günü Karapınar'da yapmıştır. Kongrede konuşan Genel Kurul üyeleri Dr. Mehmet Ali Derman ve Avukat Galip Bilge iktidarı eleştiren açıklamalar yapmıştır. 8 Nisan Pazar günü de CMP Kadınhanı kongresi yapılmış, Dr. Mehmet Ali Derman ve Avukat Necati Taşbaş 1945'den 1956 yılına kadar geçen sürede siyasi alanda yaşanan gelişmeler hakkında konuşmuşlardır. Kadınhanı'nda kongreleri sona eren CHP'liler toplu olarak CMP kongresine katılmışlardır¹⁰⁷⁷.

Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre CHP tarafından ortaya atılan ve Demokrat Partiye karşı muhalefet partilerin işbirliği yapmalarını sağlayacak olan teklifi CMP kabul etmemiştir. Hatta muhalif partiler arasında işbirliğine şiddetle karşı çıkan CMP'lilerin başında ise Konya teşkilatı gelmiştir. Gazetenin iddiasına göre son zamanlarda Konya'da yapılan CMP kongrelerinde konuşmacılar iktidara olduğu kadar CHP'yi ve Hürriyet Partisini de eleştirmişler ve işbirliğini reddetmişlerdir. Bozkırda yapılan CMP kongresinde de konuşmacılar Hürriyet Partisini eleştirerek , *“düne kadar DP saflarında bulunanların*

¹⁰⁷⁵ Yeni Konya, 18 Nisan 1955, Y. 6, S. 2092, s. 1.

¹⁰⁷⁶ Yeni Konya, 5 Ocak 1956, Y. 7, S. 2362, s. 1.

¹⁰⁷⁷ Yeni Konya, 8 Nisan 1956, Y. 7, S. 2453, s. 1.

partiden çıkarılınca birer hürriyet kahramanı kesildiklerini oysaki DP'nin icraatlarından onların da sorumlu olduklarını”¹⁰⁷⁸ belirtmişlerdir.

1956 yılında da faaliyetlerine devam eden CMP, 21 Mayıs günü Konya Hükümet Alanı'nda büyük bir açık hava toplantısı düzenlemiştir. Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre çevredeki şehir ve ilçelerden gelen CMP'lilerin de katıldığı mitingde on beş bine yakın dinleyici kitlesi yer almıştır. Toplantıyı saat 15.00'de CMP Konya teşkilatından Avukat Galip Bilge açmış, Abdurrahman Boyacıgiller ve Kırşehir milletvekili Mehmet Mahmudoğlu birer konuşma yapmıştır. Saat 15.30'da *“meşhur mavi bavulu ve bir çift ses alma cihazı”* ile kürsüye çıkan Osman Bölükbaşı yer yer esprilerle fıkralarla dolu bir konuşma yaparak iktidarı eleştirmiştir. Tam 157 dakika süren bu konuşmada Bölükbaşı, hâkim teminatından uzun uzun bahsetmiş ve gidişin tehlikeli olduğunu belirtmiştir. İngiltere'yi hakiki İngiltere yapan kuvvetin adalet olduğunu ve İngiliz kraliçesinin yalnız temyiz mahkemesi önünde eğildiğini söyleyen Bölükbaşı Anayasa mevzuunu ele alarak *“Yeni bir anayasa vaadettiler. Hala birşey yapmadılar. Canları istedi mi bir günde 40-50 kanun çıkarıyorlar. Bugünkü bizim demokrasimizin hakiki adı diktafoniu demokrasisidir. En küçük tenkit bile zapt ediliyor ve suç olduğuna dair bir savcı muavini imzasını basıyor sebep? Çünkü ekmeği Menderesin elindedir.”* İfadelerine yer vermiştir. Ayrıca Kırşehir meselesine de temas eden Bölükbaşı bu meselede Konya milletvekillerinin de diğer milletvekilleri gibi veballerinin olduğunu söylemiştir. Bölükbaşı adaletin olmadığı yerde huzur ve sükûnun olmayacağını söyleyerek *“Hep adaletten bahsediyoruz; Ne yapalım, kendisi mevcut olmayan bir şeyin, lafı ve sözü ile avunalım bari!”¹⁰⁷⁹* İfadeleri ile adaletin önemine vurgu yapmıştır.

CMP 1956 yılındaki il kongresini 30 Eylül Pazar günü saat 9.00'da Şahin Sineması'nda yapmıştır. Kongre başkanlığına Karaman Delegatesi Avukat İrfan Baran seçilmiştir. İl İdare Heyetinin raporunu 9 delege eleştirerek, raporun kısa ve yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Delegelerin eleştirilerine İl İdare Kurulu adına Avukat Necati Taşbaş cevap vermiştir. Kongrede delegelerin hemen hemen hepsi CHP ile yapılması düşünülen işbirliğinin aleyhinde fikir beyan etmişler ve CHP ile HP'yi eleştirmişlerdir. Öğleden sonra yapılan oturumda Genel Kurul Üyesi Ahmet Tahtakılıç ile Kırşehir Milletvekili Tahir Taşer birer konuşma yapmıştır. Kongrenin yapıldığı gün şehrin elektriği olmadığı halde sadece kongrenin yapıldığı sinema salonuna elektrik verilmiştir¹⁰⁸⁰.

¹⁰⁷⁸ *Yeni Meram*, 9 Mayıs 1956, Y. 5, S. 2054, s. 1.

¹⁰⁷⁹ *Yeni Konya*, 21 Mayıs 1956, Y. 7, S. 2493, s. 1.

¹⁰⁸⁰ *Yeni Konya*, 1 Ekim 1956, Y. 8, S. 2620, s. 1-2.

CMP'nin sosyalist bir parti haline getirileceği şeklinde gazetelerde çıkan haberlerin ardından Parti Genel Başkanlık Divanı bir tebliğ yayınlamış, Yeni Konya gazetesi de da sütunlarında bu tebliğe yer vermiştir. Tebliğ de *“CMP'nin sosyalist bir parti haline getirileceği ve isminin de ‘Sosyalist Köylü Millet Partisi’ olacağı yolunda birkaç günden beri gazetelerde yayınlanan haber ve demeçler, şahsi görüş ve temennilerden ibarettir. Parti büyük kongresinin ve umumi idare heyetinin bu istikamette değişikliği hedef tutan herhangi bir kararı mevcut değildir”* ifadelerine yer verilmiştir¹⁰⁸¹.

Yeni Konya gazetesi CMP ile Türkiye Köylü Partisinin birleşmesinde sonra bu konuyla ilgili haberleri sütunlarına taşımıştır. CMP adına Genel Başkan Osman Bölükbaşı'nın, Köylü Partisi adına ise Tahsin Demiray'ın imzaları ile yayınlanan tebliğe de gazetede yer verilmiştir. Tebliğde; *“Dünkü ve bugünkü iktidarlara işbaşında görüp deneyen ve cemiyetleriyle icraatlarını beğenmeyen vatandaşları yeni bir üçüncü kuvvet etrafında toplamak zarureti inanan CMP ve Türkiye Köylü Partisi idarecileri her iki partiyi birleştirmeye karar vermişlerdir. Partinin yeni adı ‘Cumhuriyetçi Köycü Millet Partisi’ olacaktır. Birleşmeye ait zaruri muameleler süratle ikmal edilerek her iki partinin büyük kongrelerinde en kısa zamanda görüşülecektir”* ifadeleri yer almıştır¹⁰⁸².

Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisinin birleşmesinin ardından CKMP Konya İl İdare heyeti oluşturulmuştur. İdare heyetinde başkanlığa Mustafa Özyayın, başkan vekilliğine Avukat Muammer Şahin, muhasipliğe İbrahim Keyik, kâtipliğe Avukat Orhan Hayırlıoğlu, üyeliklere Avukat Veysi Tozan, Mevlüt Baştaş, Ahmet Özdağ, Hasan Mesçi ve Salih Sağlam seçilmişlerdir¹⁰⁸³.

CKMP Başkanı Osman Bölükbaşı 18 Nisan Perşembe günü beraberinde parti ikinci başkanı Ahmet Bilgin, Genel İdare Kurulu üyelerinden Fuat Arna ve M. Niyazi Ağırnaslı ile birlikte Konya'ya gelerek, 19 Nisan günü Şahin Sineması'nda toplanan İhsaniye kongresine katılmıştır. Bölükbaşı kongredeki konuşmasında *“DP liderleri ham bir hayalin peşindedirler. Bir taraftan okşayarak, bir taraftan gırtlığımızı sıkarak bizleri Vatan Cephesine çekmek istiyorlar. Biz kılıç altında din değiştirecek insanlar değiliz. Bizi bugüne kadar anlamamış olmaları ayıptır. Bize belki zulüm mümkündür, fakat bizi küçültmek mümkün değildir. Zindanı kabul ederiz ama zilleti asla. Bize dost olmak isteyen partiler herşeyden önce müstakil varlığımız tanımalı ve ideallerimize dost olmalıdır. DP idaricilerine halisane tavsiyemiz,*

¹⁰⁸¹ Yeni Konya, 15 Ocak 1959, Y. 10, S. 4007, s. 1.

¹⁰⁸² Yeni Konya, 18 Ekim 1958, Y. 10, S. 3319, s. 1.

¹⁰⁸³ Yeni Konya, 1 Ocak 1959, Y. 10, S. 3393, s. 1.

dostlarını da düşmanlarını da haysiyetli insanlardan seçmeleridir. Haysiyetlerini satanların vatan da dâhil satmayacakları bir şey yoktur” ifadeleri ile DP iktidarını eleştirmiştir. Osman Bölükbaşı Cihanbeyli’de vatandaşlarla yaptığı sohbet sırasında CHP’li bir kişinin, bir iktidar ve bir ana muhalefet partisi varken üçüncü bir partiye neden gerek duyulduğunu sorması üzerine Bölükbaşı, eski iktidarla yenisinin ülke işlerini ve meselelerini bırakarak birbirlerinin kirli çamaşırlarıyla meşgul olduklarını, CKMP’nin ise tam bir medeni cesaretle rejim meseleleri konusunda mücadele ettiğini ve namuslu insanlar olarak halkın dertlerini çözüme kavuşturmak için uğraştıklarını ifade etmiştir. Bölükbaşı başka bir vatandaşın sorusuna ise DP’nin CHP’den çatlak duvarlı bir bina aldığını, yıllardan beri onu sıvayıp güzelleştirmekle yetindiğini, binanın temelin yine bozuk olduğunu ve bu bozukluk yüzünden vatandaşın huzur ve selamete erişemediğini söyleyerek cevap vermiştir¹⁰⁸⁴.

3.5.4. Konya’da HP’nin Faaliyetleri ve Basına Yansıması

İstanbul’da meydana gelen 6-7 Eylül 1955 olayları DP içerisinde yer alan muhalif sesleri harekete geçirmiştir. DP, 4. Büyük Kongre hazırlıklarını yaparken parti içinden 11 milletvekili basına ispat hakkı tanınmasını, böylelikle yayın organlarının kolayca sansür edilmesinin önüne geçilmesini isteyen “*ispat hakkı*” konusunu gündeme getirmişlerdir. Ancak bu isteklerden bir sonuç alamayan milletvekillerinden bazıları DP’den istifa etmiş, bir kısmı da partiden ihraç edilmiştir. DP’den ayrılan bu milletvekilleri 20 Aralık 1955’te Hürriyet Partisi’ni kurmuşlardır¹⁰⁸⁵.

Konya basını Hürriyet Partisi kurulmadan önce parti ile ilgili haberlere yer vermiştir. Bu haberlere göre Demokrat Parti’den ayrılan 19’lar Konya’da da faaliyetlerine başlamışlardır. Yeni Konya gazetesinin iddiasına göre, On dokuzlardan biri şahsi dostu olan Konya’nın tanınmış simalarından birine mektup yazarak yeni partinin Konya teşkilatının tarafından meydana getirilmesini rica etmiştir¹⁰⁸⁶. Konya’da kurulması düşünülen Hürriyet Partisi Konya teşkilatı için faaliyetler başlamış, Dr. İhsan Yund bu konu ile ilgili kişilerle temaslarda bulunurken, Avukat Ahmet Arıcan da görüşmelerde bulunmak için Ankara’ya gitmiştir¹⁰⁸⁷.

Kuruluş aşamasında olan Hürriyet Partisi ile ilgili Yeni Konya gazetesinde yer alan bir diğer habere göre basına ispat hakkı tanınması yolunda Meclise bir kanun teklifi verdikleri için Demokrat Parti’den ihraç edilen veya istifaya mecbur bırakılan on dokuzların bir parti

¹⁰⁸⁴ *Yeni Konya*, 20 Nisan 1959, Y. 10, S. 404, s. 1.

¹⁰⁸⁵ Özer, *age*, s. 94.

¹⁰⁸⁶ *Yeni Konya*, 16 Kasım 1955, Y. 7, S. 2307, s. 1.

¹⁰⁸⁷ *Yeni Konya*, 23 Kasım 1955, Y. 7, S. 2314, s. 1.

etrafında toplanmak amacıyla yaptıkları çalışmalar sona ermiştir. Uzun zamandan beri yeni partinin tüzüğü ve programı üzerinde yapılan hazırlıklarda tamamlanmıştır. On dokuzların kuracakları Hürriyet Partisi'nin en kısa zamanda resmen faaliyete geçeceği belirtilmiştir. Diğer taraftan Demokrat Parti ileri gelenlerinden bazılarının on dokuzların tekrar partiye dönmeleri için faaliyette bulundukları ancak beklenen sonucun alınmadığı bildirilmiştir. Hatta on dokuzların lideri durumunda olan Üstündağ'ın Cumhurbaşkanı Bayar ile bir müddet görüştüğü fakat tekrar Demokrat Parti'ye dönmeye ikna edilemedikleri belirtilmiştir. Habere göre, on dokuzlar yapılan teklifleri reddederek, DP'yle hiç bir ilgileri bulunmadığını bildirmişlerdir¹⁰⁸⁸.

Yeni Konya gazetesi DP'den ayrılarak HP'ye geçen milletvekillerine dair haberleri de sayfalarına taşımıştır. Bahse konu olan bu kişiler Manisa milletvekili Muammer Alakant ile Tokat milletvekili Hasan Kangal'dır¹⁰⁸⁹.

HP'nin resmen faaliyete geçmesi üzerine Konya'da 21 Aralık günü Hürriyet Partisi taraftarları il müteşebbis heyetinden birinin evinde toplanmışlar ve partinin Konya teşkilatı hakkında görüşmeler yapmışlardır. Toplantıya katılanların çoğunluğunun doktor ve avukatlardan oluşması dikkat çekmiştir¹⁰⁹⁰. Partinin kurucularından Antalya Milletvekili Dr. Asım Okur Konya'ya gelerek parti taraftarları ile görüşmüştür. İl müteşebbis heyetinde Dr. Fethi Ferit Uğur, Yüksek Mühendis Nihat, Avukat Ahmet Arıcan, Avukat Fikri Simav, Mehmet Yüksel yer almışlardır¹⁰⁹¹.

Hürriyet Partisinin kurulması gazetelerdeki köşe yazılarına da konu olmuştur. “Taş” müstear adı ile Yeni Konya gazetesindeki köşesinde durumu değerlendiren yazar, “*Hürriyeti Seçtim*” başlıklı yazısında “*DP'nin içinden fırlayan bir avuç insan , 'Hürriyet' için uğraşacaklar, didinecekler. 19'lar 'İspat hakkı' ile işe giriştiler, 'Hürriyette' karar kıldılar. Zaten hürriyet te ispat hakkı ile başlar. Böylece kaville fiil, ilkten birbirine uydu. Bakalım sonu nasıl gelecek. Eğer sonu da başlangıç gibi hayırlı ve iyi olursa, bütün yurtla beraber, elbette Konya da, tereddütsüz 'Hürriyeti' seçecektir*”¹⁰⁹² ifadeleri ile yeni partiyi desteklediğini belirtmiştir.

Hürriyet Partisinin kuruluşu Konya basınında A. Rıdvan Bülbül'ün “*Gümüş Dere Durmaz Akar*” başlıklı yazısına da konu olmuştur. Bülbül yazısında “*19 rakamı günün*

¹⁰⁸⁸ Yeni Konya, 19 Aralık 1955, Y. 7, S. 2345, s. 1.

¹⁰⁸⁹ Yeni Konya, 21 Aralık 1955, Y. 7, S. 2347, s. 1.

¹⁰⁹⁰ Yeni Konya, 22 Aralık 1955, Y. 7, S. 2348, s. 1.

¹⁰⁹¹ Yeni Konya, 26 Aralık 1955, Y. 7, S. 2352, s. 1.

¹⁰⁹² Taş, “Hürriyeti Seçtim”, Yeni Konya, 24 Kasım 1955, Y. 7, S. 2315, s. 1.

modası. Hani Hürriyet Partisini kuranlar ya ondokuzlar...19 hastalığı dün bizi de sardı. Tarih kitapları karıştırıyordum. Ayın 19'unda olan hadiseleri arayıp bulacaktım. İnkılap tarihinde bir cümle gözüme ilişti:" Vatanı kurtaracak olan Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919 da Samsun'a ayakbastı..." ifadeleri ile Hürriyet Partisini kuran 19 kişi ile Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktığı 19 Mayıs tarihini ilişkilendirerek parti hakkında olumlu bir hava yaratmıştır¹⁰⁹³.

Yeni Konya gazetesinde HP'nin tüzüğüne de yer verilmiştir. Tüzükte "*Hürriyet Partisi kurucuları, Cumhurreisi, Başvekil ve diğer vekillerin selahiyetlerinin tasrih olunması fikrini programlarına almak kararındadırlar. Bugünkü toplantıda müzakerelere bu yönden devam edilmiştir. Kurucular, bilhassa demokrasinin kökleşmesine yardım edecek müesseseler teşkili hususu üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Kanunların Anayasaya uygunluğunu temin için ayrıca bir yüksek mahkeme veya ikinci meclis teşkilinin teminini programa almak maksadıyla çalışmalar yapılmaktadır. Hürriyet Partisi bu arada Reiscumhurun ve valilerin doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesi prensibini de benimsemektedirler*"¹⁰⁹⁴ ifadeleri yer almıştır.

Yeni Konya gazetesinde Mesut Doğan Eren "*Rejim Davası*" başlıklı yazısında medeni milletlerin rejim meselesini hallettiklerini ancak Türkiye'de son on yılda iç politikada devam eden politik kavgaların yaşandığını ve DP'nin içinde hak ve hürriyetleri sağlayacağını vaat eden HP'nin doğduğunu belirterek bu partinin ülke için hayırlı olmasını dilemiştir¹⁰⁹⁵.

¹⁰⁹³ A. Rıdvan Bülbül, "Gümüş dere durmaz akar", *Yeni Konya*, 25 Kasım 1955, Y. 7, S. 2316, s. 1.

¹⁰⁹⁴ *Yeni Konya*, 27 Kasım 1955, Y. 7, S. 2318, s. 1.

¹⁰⁹⁵ "Medeni dünyada bugün için bizim anladığımız manada mevcut bir rejim davası yoktur. Medeni milletler, bünyelerini daimi surette kemiren, rejim meselelerini birkaç asır evvel halletmişlerdir. Biz henüz yarım asra yakın birer zamandan beri Millet hâkimiyetinin tecellisi yolunda sarf ettiğimiz gayretleri, Hürriyete hak ve teminatlar kanalı olan Demokrasi kanalından geçiremedik. Bugün için, bu artan yükü, her gün biraz daha omuzlarımızda hissediyoruz. Bugün Medeni hükümetlerin parlamentoları, her türlü iç politika çatışmalarından uzak kalarak, ticaret, ekonomi, dış siyaset alanlarındaki çalışmalarını, bir Hukuk devleti nizamı içinde, birleşik bir müteala ile düzenli ve istemli gayretler göstererek, temsil ettikleri milleti refah ve saadetin en yüksek seviyesine erdirmek için çırpınmaktadırlar. Biz de de son on seneden beri devam eden iç politika kavgalarının ağırlık noktası, şimdiye kadar çığnenen hak ve hürriyetlerin, Millete iradesi yolunda boşuna giden " sen ve ben " kavgası ile geçmiştir. Son günlerde iç politikamızca cereyan eden hadiselerde aynı sahnenin, kuvvetli aktörler tarafından oynanan bir tekrarı değil mi? 1946 da hak, hürriyet ve adalet mefhumlarının, müdafii olarak Vatan sathında sesini yükselten, 1950 de de milletçe benimsenmiş vaidleri yerine getirmekle vazifelendirilen bugünkü Demokrat Partinin içinden, ne gariptir ki aynı hak ve hürriyetlerin müdafii olarak hem de " Hürriyet Partisi" namı ile bir parti doğuyor. Dünyada Hürriyetin Hürriyeti diye bir tabir yokken; gıpta edilecek bir durum değil mi? Geç kalınmış bir aksi sada da olsa Millet için hayırlı olsun deriz. Yalnız bir dava uğrunda bunca zamandır çekilen meşakkatler artık yetmez mi. Vatan şairi Namık Kemal bile bu davanın ehemmiyetini tam bir asır evvel şu şekilde belirtiyor: Memleket bitti hala bitmedi senü ben, Bizden bu hal ile büyük olamaz düşmen, Destü abadayız eyl ehli vatan, Yetişir terk edelim gayri nü hevesi." Bkz. Mesut Doğan Eren, "Rejim Davası" *Yeni Konya*, 10 Aralık 1955, Y. 7, S. 2337, s. 2.

29 Ocak 1956 itibariyle HP'nin Konya teşkilatının kurucuları belirlenmiştir. Kurucular 30 Ocak'ta Vali Cemil Keleşoğlu'nu ziyaret ederek dilekçelerini vermişlerdir. HP genel sekreteri İbrahim Öktem, kuruculardan Ziyad Ebüzziya da birkaç gün daha Konya'da kalmıştır. Partinin kurucuları arasında; Avukat Fuad Anadolu, Dr. Fethi Uğur, Dr. İhsan Yurd, Dr. Muhsin Faik Dünder, Yüksek mühendis Feyzi Halıcı, Yüksek mimar Nihat Demirağ, gazeteci Sofu Tuğrul, tüccar Mehmet Hotamışlı, tüccar Saffet Ertüzün, Dr. Ragıp Tok yer almıştır. Konya'da bulunan parti genel sekreteri İbrahim Öktem 29 Ocakta Olgun Palas'ta bir basın toplantısı düzenlemiştir. Öktem toplantıda *“Arkadaşlarımla Hürriyet Partisinin teşkilatını kurmak üzere muhteşem Selçuk Medeniyetinin ve büyük Mevlana'nın 'varolmanın gerçek sevki ni ilahi aşkı arayıp bulan' mistik felsefesinin sembolü olarak yüzyıllar boyunca dünya tefekkürünü ve lakasını üzerine çeken tarihi Konya'mıza gelmekten hususi bir zevk ve heyecan duymaktayız”* ifadelerine yer verdiği bir konuşma yapmıştır. Daha sonra İbrahim Ökten iktidarı eleştirerek, günün meseleleri olan basına ispat hakkı ve üniversite muhtariyeti konularına temas etmiştir¹⁰⁹⁶.

Hürriyet Partisi Konya kurucularının dilekçelerini Vali'ye vermeleri üzerine parti Konya'da resmen kurulmuştur. Yapılan toplantıda başkanlığa eski Konya milletvekillerinden Dr. Muhsin Faik Dünder'ı seçilmiştir. İkinci başkanlığa Dr. Fethi Ferit Uğur, genel sekreterliğe Dr. İhsan Yund, muhasebeciliğe Salih Tütüncü seçilmişlerdir¹⁰⁹⁷. Hürriyet Partisinin merkez ilçe teşkilatı da kurulmuştur. İlçe Türbe ve Alaaddin olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Alaaddin teşkilatında Mehmet Yüksel, Ahmet Çobanoğlu, Emin Ergene, Cemla Demirok, Mukadder Tongaç, Mehmet Demircan, Mehmet Şirin yer almıştır. Başkanlığa

¹⁰⁹⁶ *Yeni Konya*, 30 Ocak 1956, Y. 7, S. 2387, s. 1; *Yeni Konya* gazetesinde yer bulan HP'nin beyanatında; “Son yıllarda ve bilhassa son aylarda memleketimizde cereyan eden siyasi, iktisadi ve içtimai hadiseler yüzünden amme vicdanı inkisar hisleriyle dolarken Türk Milletinin sinesindeki hürriyet aşkı yeni bir hamle azim ve kararıyla beslenmekte idi. Amme vicdanının uğradığı inkisarin sebebi; beş sene evvel teminatlı hürriyetler rejimi vaatle iş başına gelmiş bir iktidarın, bugün mevcut hürriyetleri dahi millete çok görerek " makul demokrasi " ve " demokrasi iklimi " hazırlamaktan bahsedecek kadar pervasızlaşmış olması idi. Hürriyet aşkının yeni bir hamle azmi kazanmasının sebebi, asırlık hürriyet mücadelesi safhalarının hepsinden fazla olarak, hepsinden farklı olarak Türk milletinin bir kütle halinde on seneden beri hürriyetlerini her türlü tecavüz ve tasalluttan kati surette masun kılmak kararıyla yaşamakta bulunmasıdır. Hürriyet Partisi, bu inkisarin elemiini duyan Türk Cemiyetinin Hürriyet aşkıdaki yeni hamleden doğmuştur. Daha doğmadan umumi efkârın şevk ve cesaret verici muhabbetine mazhar olan Hürriyet Partisi, o derecede cemiyetin duygu ve arzularının mahsulüdür ki, onun adını bile doğmasından aylarca evvel Türk Umumi efkârı koymuştu diyebiliriz.”İfadelerine yer verilmiştir. Gizli oyla yapılan seçimde Genel Başkanlığa İzmir Milletvekili Dr Hayri Üstündağ'ın getirildiğini ancak Üstündağ'ın rahatsızlığı sebebi ile bu vazifeyi layıkı veçhile yapamayacağını bildirmesi üzerine, ikinci defa seçime gidildiğini ve Manisa Milletvekili Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'nun Hürriyet Partisi Genel Başkanlığına seçildiği, ikinci başkanlığa Balıkesir Milletvekili Enver Gürel'i'nin, Genel Sekreterliğe Bursa Milletvekili İbrahim Öktem'in ve muhasip üyeliğe de Ankara milletvekili Şeref Kamil Bengü'nün getirildiği açıklanmıştır. Meclis Grubu Başkanlığına İzmir Milletvekili Dr. Ekrem Hayri Üstündağ, Başkan Vekilliğine de Burdur Milletvekili Prof. Fethi Çelikleş ile Manisa Milletvekili Muammer Alakant seçilmiştir”. *Yeni Konya*, 24 Aralık 1955, Y. 7, S. 2350, s. 1-2.

¹⁰⁹⁷ *Yeni Konya*, 31 Ocak 1956, Y. 7, S. 2388, s. 1.

Mehmet Yüksel, ikinci başkanlığa ise Ahmet Çobanoğlu getirilmiştir. Türbe teşkilatında ise Mehmet Aşçıgil, Mustafa Gökçek, Faik Turgud, Mehmet Gözlü, Ahmet Keskes, Musa Büyükbezirci ve Mehmet Taş yer almıştır. Bu teşkilatın başkanlığına Mustafa Gökçek, ikinci başkanlığa Faik Turgud seçilmiştir¹⁰⁹⁸.

Hürriyet Partisi Konya'nın Beyşehir ilçesinde de teşkilatlanarak Müteşebbis İdare Heyetini kurmuştur. İdare Heyetinde Edip Bilir, Kazım Genç, Durmuş Kara, Mehmet Uyar, Hulusi Muslu, M. Ali Süslü ve Ali Çiftçi yer almıştır. İlçe İdare Heyeti Beyşehir'in köylerinde Ocak teşkilatını kurmaya başlamıştır¹⁰⁹⁹.

Ereğli ilçesinde diğer partilerden ayrılan birkaç kişi Hürriyet Partisi'nin Ereğli teşkilatını kurmak için faaliyete geçmişler ancak başarılı olamamışlardır. Hürriyet Partisi Genel Sekreteri İbrahim Öktem ve bu partiye mensup bazı milletvekilleri Ereğli'ye davet edilmiş ancak yapılan bütün temaslar ve görüşmeler sonuçsuz kalmıştır¹¹⁰⁰.

Hürriyet Partisi 8 Eylül 1957 Pazar günü Şahin Sinemasında İl Kongresini yapmıştır. Kongrede HP milletvekillerinden Fethi Çelikbaş, Konya milletvekili Ziyad Ebüzziya da yer almıştır. Kongrede ayrıca DP'den ayrılan Rüştü Özal ve Muammer Obuz birer konuşma yapmıştır. HP İl kongresine CHP Konya İl İdare Kurulu Başkanı Fakih Özlen ve Fethi Çelikbaş'ta katılmış ve konuşma yapmışlardır. HP İdare Heyetine Ziya Göktürk, Nihat Demirağ, Selçuk Aytan, Fuat Anadolu, M. Faik Dünder, Salih Tütüncü, F. Ferit Uğur, Yusuf Kurdoğlu, Emin Ergene, Kemal Damlıok ve Ragıp Tok seçilmiştir¹¹⁰¹.

Hürriyet Partisi ikinci başkanı İbrahim Öktem'in temasları sonucunda HP Konya İl Müteşebbis Heyeti kurulmuştur. Heyette; Avukat Selçuk Aytan, Eski Konya Milletvekillerinden A. Rıza Ercan, Yüksek Mimar Nihat Demirağ, Dr. Operatör Türkan Duru, Avukat Abdullah Esin, Mütahhit Naci Uluşahin, Belediye Meclis üyesi Ahmet Çobanoğlu, Serbest Muhasip İbrahim Sızma, Matbaacı Emin Ergene, Tüccar İhsan Döngel ve Mustafa Gökçek yer almıştır. İdare Kurulu görev taksimi sonucunda başkanlığa Avukat Selçuk Aytan, ikinci başkanlığa Yüksek Mimar Nihat Demirağ getirilmiştir¹¹⁰².

CHP ile Hürriyet Partisi'nin birleşerek "*Güç Birliği*" oluşturma düşüncesine Konya basınında da geniş yer verilmiştir. Yeni Konya gazetesi HP, CHP ve DP ileri gelenlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine gazete sütunlarına taşımıştır. Hürriyet Partisi Başkanı Selçuk

¹⁰⁹⁸ *Yeni Konya*, 22 Şubat 1956, Y. 7, S. 2409, s. 1; *Yeni Meram*, 30 Ocak 1956, Y. 5, S. 1953, s. 1-2.

¹⁰⁹⁹ *Yeni Konya*, 25 Mayıs 1956, Y. 7, S. 2497, s. 1.

¹¹⁰⁰ *Yeni Meram*, 16 Nisan 1957, Y. 6, S. 2388, s. 1-2.

¹¹⁰¹ *Yeni Konya*, 9 Eylül 1957, Y. 9, S. 2949, s. 1.

¹¹⁰² *Yeni Meram*, 19 Temmuz 1958, Y. 7, S. 2833, s. 1-2.

Aytan birleşme meselesini partisinin CHP içinde erimesi olarak değerlendirirken, Parti Genel Sekreteri A. Çobanaoğlu Güç Birliğinin ülke adına faydalı olacağını, Dr. Fethi Uğur'da yekvücut olarak çalışmanın memleket hayrına olacağını söylemiştir¹¹⁰³. Partililerin düşünceleri dikkate alınarak basında yapılan değerlendirmede Güç Birliği konusunda Hürriyet Partisi Konya teşkilatının kararsızlık içinde olduğu belirtilmiştir. DP İl İdare Kurulu Başkanı Muammer Çelik HP'nin CHP ile birleşmesinin partinin CHP içinde erimesine neden olacağını, Hürriyet Partililerin DP içinden bazı anlaşmazlıklar sonucunda ayrıldıklarını, parti kurulurken CHP'nin mevcut olduğunu ancak Hürriyet Partililerin CHP'ye girmediğini belirtmiştir. Çelik ayrıca Hürriyet Partisi'nin ancak DP ile fikir birliği yapabileceğini, Hürriyet Partisi ile CHP'nin birleşmesine ideoloji bakımından da mümkün olmadığını ifade etmiştir. CHP İl Başkanı ise Güç Birliği fikrini onayladığını ve 1957 Genel seçimlerinin de bu birlikteliğin gerekli olduğunu gösterdiğini söylemiştir. CHP İl İdare Kurulu Başkanı Fakih Özfakih ise Konya'da Güç Birliği aleyhinde bulunacak herhangi bir Hürriyet Partilinin DP'nin etkisinde hareket etmesinin sakıncalarından bahsetmiştir. Ayrıca ülkede bir muhalif partinin yaşayabilmesi için güç birliği yapmalarının gerekli olduğunu ifade etmiştir¹¹⁰⁴.

Yeni Konya gazetesi, Hürriyet Partisinin Ankara'da yapacağı toplantıya katılacak olan Partinin Konya Teşkilatı temsilcilerinin Konya'nın ortak kararı olarak güç birliğine *"iltihak kararı"* vereceklerinin tahmin edildiğini duyurmuştur. Gazete ayrıca ilçe ve bucaklardaki partililerinden bazılarının CMP'ye, bazılarının da DP'ye katılacaklarının tahmin edildiğini belirtmiştir. Parti mensuplarının HP'lilerin başka partiye katılma kararlarına *"gelin olma"* adını verdikleri ifade edilmiştir¹¹⁰⁵.

Hürriyet Partisi'nin Konya İl İdare Kurulu ile partinin ilçe başkanları 21 Kasım 1958 Cuma günü parti merkezinde toplanarak CHP ile yapılması düşünülen Güç Birliği konusunda bir karara varmak için görüşme yapmışlardır. Uzun süren görüşmeler sonucunda Güç Birliğini uygun görmüşlerdir. Yeni Konya gazetesinde yer alan habere göre Güç birliğine karşı olan Parti başkanı Avukat Selçuk Aytan'ın partiden çekileceği ya da muhalif bazı arkadaşları ile birlikte yeni bir idare kurulu oluşturacağını haber alındığı belirtilmiştir¹¹⁰⁶.

Yeni Konya'da *"Hürriyet Partisi Güç Birliğine Karar Verdi"* başlığı ile verilen haberde ülkenin her tarafından gelen delegelerin katıldığı Hürriyet Partisi Genel Kurul toplantısında beş muhalif oya karşın ittifakla *"Güç Birliğinin"* kabul edildiği, Konya'dan

¹¹⁰³ Yeni Konya, 11 Kasım 1958, Y. 10, S. 3345, s. 1-2.

¹¹⁰⁴ Yeni Konya, 14 Kasım 1958, Y. 10, S. 3346, s. 1-2.

¹¹⁰⁵ Yeni Konya, 21 Kasım 1958, Y. 10, S. 3352, s. 1.

¹¹⁰⁶ Yeni Konya, 22 Kasım 1958, Y. 10, S. 3353, s. 1.

giden delegelerin de birliğe taraftar oldukları ve partinin kendi kendini feshe karar verdiği belirtilmiştir¹¹⁰⁷.

3.6. 1950-1960 ARASI KONYA'DA SEÇİMLER

3.6.1. Genel Seçimler

3.6.1.1. 14 Mayıs 1950 Seçimleri

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimi Türkiye’de, öncesinde çıkarılan 5545 sayılı “Milletvekili Seçim Kanununa”¹¹⁰⁸ göre, tek dereceli, eşit, genel, gizli oy, açık tasnif usulüne göre adli denetim altında yapılan ilk demokratik seçim olmuştur. 1946-1957 yılları arasında yapılan seçimlerde tek dereceli liste usulü çoğunluk seçim sistemi uygulanmıştır. Bu sisteme göre kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan parti, o seçim bölgesindeki tüm milletvekillerini kazanacaktır¹¹⁰⁹. Çoğunluk sistemini getiren seçim kanunu 16 Şubat 1950’de DP’li milletvekillerinin de oylarıyla meclisten geçmiştir. Böylece seçimler adli teminat altına alınmış, seçim kanununda gerçekleştirilen uyum iki partide işbirliğini oluşması yolunda beklentileri arttırmıştır. 1 Mart 1950 tarihinde seçimlerin 14 Mayıs’ta yapılacağı duyurulmuştur¹¹¹⁰.

Seçim öncesi CHP, seçimleri kazanacağını düşünmekte olduğundan bu durum partinin muhalefete daha ılımlı yaklaşmasını sağlamış, iktidar-muhalefet ilişkileri normalleşmiştir. DP ise iktidara gelirse “*devr-i sabık*” yaratmayacağına dair taahhütte bulunmuştur¹¹¹¹.

CHP seçim kampanyasını İsmet İnönü’nün şahsı üzerine oturtmuştur. İnönü seçim öncesi yaptığı konuşmalarda Türkiye’ye demokrasiyi kendisinin getirdiğini, ülkeyi İkinci Dünya savaşı gibi büyük badireden de yine kendisinin çıkardığını ifade etmiştir. DP ise kampanyalarını millet üzerine inşa ederken, parti önderleri ve milletvekili adayları da demokrasi ve hürriyet mücadelelerini anlatmışlardır¹¹¹².

¹¹⁰⁷“Hürriyet Partisi Güç Birliğine Karar Verdi”, *Yeni Konya*, 26 Kasım 1958, Y. 10, S. 3357, s. 1.

¹¹⁰⁸ “Günaltay Hükümeti bu kanunu hazırlamak için Türkiye’de 1877’den itibaren bir araya getirilmiş bütün seçim mevzuatını tetkik ettirilmiş olduğu gibi, Belçika, İtalya, Yunanistan, Romanya, Fransa, Sovyet Rusya, İsviçre, İngiltere, Güney Afrika, Yeni Zelanda Avustralya, Çekoslovakya, Cenevre Kantonu gibi birçok ecnebi memleketlerin seçim kanunlarını da tercüme ettirerek bunlardan da faydalanma imkânı sağlamıştır. Kanun tasarısı, tarafsız bir ilim heyetinin tetkikinden geçirilmiş ve bu heyet kanalıyla, ilk siyasi muhalefet partimiz olan Demokrat Parti’nin ve Millet Partisi’nin yazılı olarak mütalaaları alınmıştı. Sonra da eski Fransa başvekillerinden Avukat Paul Boncour ile Belçikalı mütehassıs Vabdenbuleken’in ve İngiliz mütehassısı Lord Natham’ın yine yazılı olarak fikirleri ve tenkitleri elde edilmişti.” Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatırlarım*(1908-1950), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 443-444.

¹¹⁰⁹ *TÜİK Milletvekili Genel Seçimleri*, 1923-2011, s. XII.

¹¹¹⁰ Eraslan, *agmd*, s. 545.

¹¹¹¹ Demirel, *age*, s. 97-98.

¹¹¹² Yücel, *age*, s. 77.

Seçimlere CHP, DP, MP ve bağımsız adaylar katılmıştır. 1950 seçimlerinde 8.905.743 seçmenden, 7.953.085'i oy kullanmış ve seçimlere katılım % 89,30 olmuştur Bu seçimlerde meclisteki milletvekili sayısı 487'dir. Bu milletvekillerinden 484'i erkek, 3'ü ise kadındır¹¹¹³. 1950 seçimlerinde meclisteki milletvekillerinden 416'sını DP, 69'unu CHP, 1'ini MP ve 1'ini de bağımsızlar kazanmıştır¹¹¹⁴. Başta Başbakan Yardımcısı Nihat Erim olmak üzere, dışişleri, adalet, içişleri, çalışma, maliye, bayındırlık, işletmeler, milli eğitim, gümrük ve tekelle, ticaret ve tarım bakanları da seçimi kaybetmişlerdir¹¹¹⁵.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Türkiye'nin daha gelişmiş bölgeleri olan Marmara, Ege, Akdeniz ve Kuzey-Orta Anadolu'da DP'nin oylarının CHP'den daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Bölgelere Göre 1950 Seçim Sonuçları (Marmara, Ege, Akdeniz, Kuzey-Orta)

Bölgeler	DP	CHP
Marmara	%55.3	%33.7
Ege	%57.8	%40.2
Akdeniz	%55	%40.9
Kuzey-Orta	%53.9	%36.2

Bu bölgeler arasında DP ve CHP arasında ortalama fark %15-22 civarındadır. Dört bölgede DP ortalaması %55,5, CHP ortalaması %37'dir. İki parti arasındaki fark, oldukça fazladır. Bölgelerdeki gelişmişlik düzeyi arttıkça, DP'nin CHP'ye fark attığı dikkat çekmektedir. Gelişmişlik bakımından daha geri olan bölgelerde DP ile CHP'nin arasındaki oy farkı ise daha azdır. Bu bölgelerde CHP'nin oyları artarken, DP'nin oyları düşmüştür.

Tablo 11: Bölgelere Göre 1950 Seçim Sonuçları (Güney-Orta, Karadeniz, Doğu-Orta, Kuzeydoğu, Güneydoğu)

Bölgeler	DP	CHP
Güney-Orta	%59.8	% 37.7
Karadeniz	%49.7	%41.9
Doğu-Orta	%48.4	%46

¹¹¹³ Milletvekili Genel Seçimleri, s. 4-5.

¹¹¹⁴ Milletvekili Genel Seçimleri, s. 9.

¹¹¹⁵ Demirel, age, s. 99-100.

Kuzeydoğu	%48.8	%43.4
Güneydoğu	%49.9	%47.7

Bu beş bölgede DP ile CHP arasındaki oy farkı %7'ye düşmektedir. Kentleşme ve burjuvalaşma sürecinde daha ileride olan illerde DP'nin daha yüksek oy aldığı, eğitimli ve aydın kesimin DP'ye yöneldiği görülmektedir. DP; Afyon, Konya, Kayseri ve Erzurum gibi muhafazakâr kimliği ön planda olan illerde daha yüksek oy almıştır. CHP, bu illerin yanı sıra batı illerinde de daha düşük oy almıştır¹¹¹⁶.

Genel olarak bakıldığında DP milletvekillerinin toplumsal özelliklerinde, Atatürk dönemindekilerine kıyasla farklılıkların olduğu görülmektedir. DP milletvekilleri daha genç, üniversite eğitimi görenler daha azdır. Ticaret veya hukuk eğitimi olanların çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca DP milletvekilleri seçim bölgelerine daha fazla ilgi göstermişlerdir. DP'nin CHP'den en temel farkı bürokrat veya asker olan hiç milletvekiline sahip olmamasıdır¹¹¹⁷.

1950 seçim sonuçları partiler bazında değerlendirildiğinde yirmi yedi yıllık tek parti döneminde yaşanan sıkıntıların, 1950 seçimlerinde CHP'nin yaşadığı hezimete neden olduğunu söylemek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı ile daha da artan hoşnutsuzluk, Toprak Mahsulleri Vergisi, Varlık Vergisi, Milli Koruma Kanunu ve güvenlik güçlerinin bazı görevlilerinin halka karşı uyguladıkları baskılar, CHP'ye karşı muhalefetin güç kazanmasını sağlayan unsurlar olmuştur. Öte yandan, DP'nin yurt çapında oluşturduğu örgütlenme, halkla bütünleşmesini sağlamış, ayrıca basının önemli bir bölümünün DP'yi desteklemesi, 1950 seçimlerinden DP'yi zaferle çıkarmıştır¹¹¹⁸.

3.6.1.1.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar

CHP'nin Konya'daki yayın organı olan Ekekon gazetesi 1950 seçimleri öncesi Konya'da DP'nin çöktüğüne, partinin mitinginin fiyasko ile sonuçlandığına ve Konya DP adaylarının birbirlerine girdiğine dair iddialara sütunlarında sıklıkla yer vermiştir. Gazetenin bu tarz yazı ve haberlere sayfalarında yer vermek suretiyle DP'yi yıpratmayı amaçladığını söylemek mümkündür. Gazetede, DP'nin %80'ine giren Konya adaylarının tespit edilirken Konya İl İdare Kurulu üyelerinin kendilerini ve yakınlarını aday listesine girdirmek için her

¹¹¹⁶ Uyar, *age*, s. 17-18.

¹¹¹⁷ Zürcher, *age*, s. 132.

¹¹¹⁸ Yusuf Ziya Keskin, "Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, Y. 2012, S. 1, s. 111.

ilçede akla gelmeyen yolsuzluklara başvurduklarını ve bu durumun parti içinde çözümlere sebep olduğu yorumuna yer verilmiştir. Ayrıca Konya DP teşkilatının %80'nine giren adayların çoğunun yabancı ve Konya'nın tanımadığı kimselerden oluştuğunu iddia etmiştir. Gazetede bunun yanında Konya'dan ümidini tamamen kesen Celal Bayar'ın adayların %20'sini de hiç seçim kabiliyeti ve ilgisi olmayan ve Konya'da hayretle karşılanan kişilerden seçtiği, en az yirmi seneden beri Konya ile ilgisini tamamen kesmiş, ancak milletvekili seçilmek için bir kaç gün evvel Konya'ya gelen adaylardan Saffet Gürol, Remzi Birand, Hidayet Aydın ve Rıfat Alabayise'nin fırsat düşkünlüğünü sevmeyen Konyalı seçmenler tarafından “*tebessümle karşılandıkları*” ve bu durumun halk nezdinde Konya'da DP'den bir tek milletvekili seçilemeyeceği kanaatini uyandırdığı iddia edilmiştir. Yazının devamında bu durumun parti disiplinine aykırı bir hal alması nedeniyle genel merkeze aksettirildiği, merkezin tedbirlerini aldığı, bu çözüme dolayısıyla Konya Demokratlarının fikirlerini yayınlayan Meram gazetesinin birkaç günden beri yayınına ara verdiği ve bu gazetenin de tamamen kapanacağı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca İl İdare Kuruluna dâhil olan Konyalılardan beş kişinin birleşerek sadece kendilerinin seçilmelerini sağlamak için parti disiplinini ve listesini hiçe sayarak gizli bir antlaşma yaptıkları iddiasına yer verilmiştir. Bu iddiaya göre bağımsızlardan birkaç kişinin katılımıyla bu beş kişi halkı yanıltmak amacıyla Halk Partisi listesinden bazı tanınmış kimselerin de adlarını yazarak genel bir liste hazırlamışlardır. Hatta bu listeden fazla miktarda bastırarak aralarında para toplamaya başlamışlar, parti genel merkezi tarafından cezalandırılmalarını önlemek için de bu hareketi “*müstakiller*” yapıyormuş gibi göstermişlerdir. Fakat bütün bu gizli teşebbüslerin DP'nin resmi listesinde olup da bu gayrı resmi listeye konmayan DP adaylarının öğrenmesinden sonra DP'nin Konya adaylarının birbirine girdiklerinden bahsedilmiştir. Parti içindeki bu parçalanmayı Konya halkından gizlemek için de DP'nin Hükümet Alanı'nda bir miting düzenlediği, ancak mitinge yalnız iki yüz kişinin katıldığı bilgisine yer verilmiştir. Gazetenin verdiği bilgiye göre bu gelişmeler üzerine DP teşkilatının Konya'dan seçime girmekten vazgeçeceği ve bunun müzakeresi için Ankara'ya bir heyet gönderileceği iddia edilmiştir¹¹¹⁹.

Ekekon gazetesinde Fakih Özlen tarafından kaleme alına “*Pilavdan Dönenin*” başlıklı yazıda, DP'nin İl Kongresinde iktidar aleyhinde sarf edilen sözlerden dolayı DP eleştirilmiştir. Yazıda DP İl Başkanının “*muhalefet kusurları bulup açıklamakla mükelleftir, doğruyu ve kusursuzu göstermeye mecbur değildir*” sözleri “*yıkıcı*” bir ifade olarak nitelendirilmiştir. Yazıda kongrenin diğer önemli meselenin “*husumet kararları*” olduğu

¹¹¹⁹ Ekekon, 1 Ocak 1950, Y. 16, S. 3143, s. 1.

belirtilerek, muhalefetin bu kararlar ile iktidara ve kanunlara meydan okuması eleştirilmiştir¹¹²⁰.

Ekekon gazetesinde DP içerisinde görüş ayrılıkları olduğuna dair kaleme alınan bir başka yazıda ise 1950 seçimleri öncesi Konya DP teşkilatı içinde sorunlar olduğu ve teşkilat üyeleri arasında ihtilaf yaşandığı belirtilmiştir. Bu habere göre; son zamanlarda DP teşkilatı içinde İl İdare Kurulu üyelerinin ileri gelenlerinden ikisi arasında ihtilaf çıkmış ve bu yüzden DP kapanmanın eşiğine gelmiştir. Ekekon'un iddiasına göre DP İl İdare Kurulunda, çoğu zaman hangi konu ele alınırsa alınsın, iki zihniyet ve iki görüş karşı karşıya gelmektedir. Bu kişiler kurul başkanı Fahri Ağaoğlu ve Muammer Obuz'dur. Fahri Ağaoğlu arkadaşları arasında daima kendine has fikirler taşıma sevdasına kapılmış bir kimse olarak tanınmaktadır. Arkadaşları gerek parti içinde, gerekse parti dışındaki söz ve hareketlerinde kendisine müsamaha göstermektedir. Muammer Obuz ise gerek yazıları, gerek ilçelerdeki temasları ile teşkilat içerisinde daha faal durumda görünmeye çalışmaktadır. Ağaoğlu'nun tanzim ettiği milletvekili adayı listesine Obuz alınmamış, bunu öğrenen Obuz, kongre arifesinde bir emrivaki ile karşılaşmamak için Ankara'ya gitmiştir. Daha önceki DP İl Kongresinde ilçeli Demokratlar, Muammer Obuz'a yakın bir ilgi göstererek, O'nu kongre başkanı yapmak istediklerini belirtmişler ancak Fahri Ağaoğlu'nu kongre başkanı seçmişlerdir¹¹²¹.

Babalık gazetesinde DP'nin seçim vaatleri de eleştirilere konu olmuştur. DP'nin propagandasının kuruluşundan beri “*askerliği kaldıracağız*”, “*hayatı ucuzlatacağız*”, “*yurdu süratle kalkındıracağız*” vaatlerinden oluştuğu, bütçesinin yarısını milli savunma işlerine ayıran bir ülkede askerlik kalktığı gün hayatın ucuzlayıp yurdun kalkındırılmasının zaten mümkün olacağı ve muhalefetin gerçekleri göremeyecek kadar iktidar ve makam hırsına kendini kaptırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca ülkenin yanı başında iyiliğini istemeyen bir devletin olduğu ve hala barışa kavuşamamış bir dünya bulunduğu belirtilerek, DP'nin 1950 seçimlerine de aynı taktikle giriyor olması eleştirilmiştir¹¹²².

Babalık Gazetesinde de DP aleyhinde propaganda amaçlı yazılarında kaleme alındığı görülmektedir. “*Konya'da Demokrat Parti Çöküyor*” başlığını taşıyan yazı bunun en önemli örneklerinden birisidir. Yazıda, Konya halkının Atatürk'ün kurduğu CHP'ye karşı vefalı olduğu, İsmet İnönü'yü çok sevdiği, O'nu iktidardan düşürmek isteyen DP'yi haksız ve kusurlu bulduğu, akıl ve vicdan sahibi olan Konyalı seçmenin, harpten vatani ve milleti

¹¹²⁰ Ekekon, 28 Mart 1950, Y. 16, S. 3116, s. 1.

¹¹²¹ Ekekon, 14 Mart 1950, Y. 15, S. 3104, s. 1.

¹¹²² Babalık, 9 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 4.

korumaktaki büyük hizmetinden dolayı CHP'yi destekleyeceği belirtilmiştir. Ayrıca yazıda Konyalı her vatandaşın, dünyanın henüz barışa kavuşmadığı böyle nazik bir zamanda “*çay geçerken at değiştirilmeyeceğini bildikleri*”, Konya’da kendilerini bile idare edemeyen DP’lilerin memleketi idare edebileceklerinden endişe duydukları da iddia edilmiştir. Konya adaylarına da vurgu yapılarak, DP listesinde yer alanların çoğunun Konyalı olmadıkları gibi, tanınmış kimseler de olmadıkları, buna rağmen CHP milletvekili listesindekilerin hepsinin Konyalı ve tanınmış kişilerden oluştuğu ifade edilmiştir. Ayrıca DP’nin Konya milletvekili listesinin halkı ve DP’lileri memnun etmediği, bu nedenle köy, bucak ve ilçelerde DP mensuplarının guruplar halinde istifa ederek Halk Partisine tekrar girmeye başladıkları belirtilerek, Çumra’da, Karapınar’da, Kadınhanı’nda ve Ereğli’de DP’nin dağılma sürecine girdiği iddia edilmiştir¹¹²³.

Konya’da CHP’nin çizgisinde yayın politikası güden Babalık gazetesinin seçimler öncesinde CHP iktidarını eleştirdiği görülmektedir. “*Meraka Değer*”, başlıklı yazı CHP’ye yönelik eleştirilere en bariz örnektir. Yazıda partiler arasında seçim mücadelesinin başladığı, gerek iktidar, gerek muhalefet partisinde, “*kıymet, kabiliyet ve ehliyet buhranı*” olmadığı, iktidarın yine aynı isimleri aday göstermesinin yanlış olacağı ve halkın yeni kişiler görmek istediği belirtilmiştir. Ayrıca muhalefetle birlikte eleştiri şuurunun yerleşmeye başladığı bir ülkede birçok dönem milletvekilliği sandalyesinde oturmuş, politikayı geçim vasıtası yapmış olanların yer almaması gerektiği de ifade edilmiştir. Köylü vatandaşların da önemine vurgu yapılan yazıda “*Düne kadar hor görülen, beğenilmeyen başı kasketlilerin yarın reylerini kazanmak, artık bir meseledir. Yakın tarihlere kadar köy, kasaba dolaşmayan, halkın ayağına gitmek, dertlerini dinlemek akıllarından geçmeyenlerin nasıl bir tavır takınacakları merak değmez mi? Şimdi halka köylüye koşar adım gitseler, kur yapsalar bile, samimi olduklarına, davrandıklarına onları nasıl inandıracaklardır?*”¹¹²⁴ ifadeleri ile tek parti döneminin verdiği rahatlıkla CHP’nin halka inmemesi eleştiri konusu olmuştur.

CHP’nin Konya’da yeni kişileri aday göstermesinin gerekliliği seçimler öncesinde üzerinde durulan önemli konulardan birisi olmuştur. Babalık gazetesinde yer alan “*Seçimler Yaklaşırken*” başlıklı yazıda İl İdare heyetinde genç kişilere yer vererek daha dinamik bir ruh kazanan CHP’nin yeni seçimlerde yine eski milletvekillerini aday gösterip göstermeyeceği sorusu sorulmaktadır. Birkaç tanesi hariç yine aynı kişilerin aday listelerinde yer almalarının “*memleket davasında nöbetle vazife almak ve hizmet vermek keyfiyetine*” zarar vereceği,

¹¹²³ “Konya’da Demokrat Parti Çöküyor”, *Babalık*, 9 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 1.

¹¹²⁴ “Meraka Değer”, *Babalık*, 31 Ocak 1950, Y. 40, S. 7306, s. 1.

CHP'nin yeni seçimlerde Konya'da da yeni ve genç kişileri aday göstermezse halkı memnun edemeyeceği ve hayal kırıklığına uğratacağı ifade edilmiştir¹¹²⁵.

Babalık gazetesinde, “*Siyasi Baskı mı?*” başlıklı haberde CHP'nin seçimler öncesi yöneticileri aracılığıyla propaganda faaliyetlerine başladığı, DP'li vatandaşlara baskı yaparak CHP'ye kayıt olmaya zorladıkları belirtilmiştir. Habere göre Muhtarlar özellikle “*iktisadi mahiyette baskı yaparak, tohumluk ve kredi gibi yardımlardan partiye girmeyenleri mahrum edeceklerini*”¹¹²⁶ belirtmişlerdir. CHP'ye yönelik böyle bir eleştiri yazısının Babalık gazetesinde yer alması ayrıca dikkate değerdir.

Babalık gazetesi Konya valisinin muhalefet üyelerine baskı yaptığına dair haberlere de yer verilmiştir. “*Halk Efkârı Öğrensin*” başlıklı yazıda Konya Valisi Şefik Soyer'in Konya'da muhalefetin yayın organı olarak çıkmaya başlayan Meram gazetesinin Babalık Matbaasında basılmasından rahatsızlık duyduğu belirtilmiştir. Haberde “*Yazık ki haklarında beslediğimi tarafsız duygularımızda aldanmış bulunuyoruz*” ifadeleri Vali tarafsız olmamakla suçlanmıştır. Ayrıca Babalık gazetesinin hiçbir siyasi partiye mensup olmadığı, “*müstakil ve tarafsız olduğu*” belirtilirken, Meram gazetesinin Babalıkta basılması da “*tamamıyla ticari bir iş*” olarak açıklanmıştır. Ayrıca gazetenin iddiasına göre Vali Babalık gazetesinin gelir kaynaklarından mahrum etme çabasına düşmüştür¹¹²⁷.

Kendisini “*müstakil ve tarafsız*” olarak niteleyen Babalık gazetesinde seçimler öncesinde iktidar ile ilgili eleştiri yazılarına yer vermeye devam edilmiştir. “*Seçimlerin Arifesinde Hatırlanan Konya*” başlıklı yazıda “*Konya'yı İktisaden Kalkındırma Derneği'nin*” kurulduğu belirtilirken bu tür faaliyetler “*Seçimlerin arifesinde gösterilen sun'i didinişer*” olarak nitelendirilmiştir. Gazete iktidarın 25 yıllık döneminde Ereğli Fabrikası haricinde hiçbir icraatta bulunmadığını, halkın Konya için yapılanların farkında olduğunu ifade etmiştir¹¹²⁸.

3.6.1.1.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları

CHP'nin Seçim Hazırlıkları

Seçimlere az bir zaman kala CHP, Konya'daki seçim çalışmalarını hızlandırmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 4 Nisan 1950'de Konya'ya gelerek seçimler öncesi bir konuşma yapmıştır. İnönü konuşmasında ülkenin siyasi hayatında şiddet havasının hâkim olduğunu

¹¹²⁵“Seçimler Yaklaşırken”, *Babalık*, 30 Ocak 1950, Y. 40, S. 7305, s. 1.

¹¹²⁶ “Siyasi Baskı mı?”, *Babalık*, 7 Şubat 1950, Y.40, S. 7312, s. 2.

¹¹²⁷ “Halk Efkârı Öğrensin”, *Babalık*, 15 Şubat 1950, Y. 40, S. 7319, s. 1.

¹¹²⁸ “Seçimlerin Arifesinde Hatırlanan Konya”, *Babalık*, 11 Şubat 1950, Y. 40, S. 7316, s. 1.

belirterek bu durumun memleket sorunlarının çözümlenmesine engel olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında seçimlerden de bahsederek “*Memleketin bugün eriştiği tekâmülden sonra, son merhaleyi atlatması için yeni seçimin, millet tarafından bütün siyaset hayatımıza salim istikameti tayin etmesi lazımdır*” ifadelerine yer vermiştir. Konuşmasının devamında 12 Temmuz Beyannamesi’nden de bahseden İnönü, ülkede sağlam bir demokrasi oluşturabilmek için hiçbir gayretten geri durmayacaklarını belirtmiştir. Ayrıca muhalefetin kendisi hakkında da menfi propaganda yapmasına da değinerek, bütün bu faaliyetlerin muhalefetin şiddet politikasından kaynaklandığını ifade etmiştir¹¹²⁹.

Seçim öncesinde CHP’yi destekleyen gazetelerin sayfalarında birtakım sloganlara yer verilerek CHP’nin propagandasının yapıldığı görülmektedir. Örneğin Babalık gazetesinin 8 Mayıs tarihli sayısında “*Çünkü CHP’ni kuran eşsiz kahraman Atatürk’tür*”, “*Çünkü CHP’nin başkanı, eşsiz siyaset ve devlet adamı kahraman İnönü’dür.*” ifadelerine yer verilmiştir. Gazetenin aynı sayısının ikinci sayfasında Konya CHP Milletvekili adaylarının “*Bizi seçerseniz söz veriyoruz: Vatan ve Milletin saadet ve selametine ve milletin kayıtsız ve şartsız hâkimiyetine aykırı bir gaye takip etmeyeceğimize ve Cumhuriyet esaslarına sadakattan ayrılmayacağımıza, Millete ve vatana ve bu arada Konya’ya ve Konyalı hemşerilerimize elimizden gelenden ve ve gücümüzün yettiğinden fazla hizmet etmek için çalışacağımıza namusumuz üzerine söz veriyoruz*” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca “*Seçmen! CHP’ni eşsiz kahraman rahmetli Atatürk kurdu. Bugün de CHP’nin başında büyük devlet ve siyaset adamı kahraman İnönü var. Oyunu Halk Partisine ver İşte sandığa atacağın liste budur*” sloganı ile CHP milletvekili adaylarının isimleri ve görevleri belirtilmiştir¹¹³⁰.

Babalık gazetesinin 9 Mayıs tarihli sayısında bir taraftan “*Konya’da Demokrat Parti Çöküyor*”, “*DP Konya’da artık bu çöküntünün önüne geçemez*” ifadeleri ile DP aleyhinde propaganda yapılırken, diğer taraftan “*Seçmen! Devlet işlerinde tecrübe devrinde değiliz. Oyunu CHP’ne ver*”, “*Vatandaş! Bu yurda hürlüğü, birliği, düzenliği, ileriliği CHP getirdi. Bu paha biçilmez kıymetleri vereceğin oyla koruyacaksın*” sloganları ile de Konya halkının CHP’ye oy vermesi için hatırlatmalar yapılmıştır. Bu sayının son sayfasında ise uyarı mahiyetinde olan “*Ağzının tadının bozulmasının istemiyorsan reyini CHP’ne ver*”¹¹³¹ sloganına yer verilmiştir.

DP’nin Seçim Hazırlıkları

¹¹²⁹ Ekekon, 5 Nisan 1950, Y. 16, S. 3122, s. 1-2; Selçuk, 7 Nisan 1950, Y. 5, S 456, s. 1-2.

¹¹³⁰ Babalık, 8 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 1-5.

¹¹³¹ Babalık, 9 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 1-4.

Kuruluşundan itibaren teşkilatlanma faaliyetlerine başlayan DP, 1946 seçimlerine nazaran 1950 yılında yapılan seçimlere, öncesinde sürdürdüğü yoğun faaliyetler ile hazırlanmıştır. Seçimlerden kısa bir süre önce Konya'yı ziyaret eden Celal Bayar, 26 Mart 1950 tarihinde Konya DP İl Kongresi'nde bir konuşma yapmıştır. Bayar konuşmasında öncelikle 1946 seçimlerinden itibaren, seçimlerin yenilenmesi meselesini gündeme getirdiklerini belirtmiş, Varlık Vergisi'ne de değinerek yükün hala halkın omuzlarında olduğunu ifade etmiştir. Halkın bu tür uygulamalardan rahatsız olduğunun bilindiği için DP'nin iktidara talip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Marshall Yardımı'na da değinerek hükümetin bu yardım sayesinde mali iflastan kurtulduğunu söylemiştir. Kongrede temas edilen diğer önemli konuda din derslerinin okullarda okutulması olmuştur. Ayrıca hafta tatilinin Cuma gününe alınması teklif edilerek bu sayede işçilerin ve memurların serbestçe Cuma namazı kılabilceklerini belirtmiştir¹¹³².

Seçimler öncesi DP milletvekilleri adaylarından Fahri Ağaoğlu, Hidayet Aydın, Himmet Ölçmen, Tarık Kozbek, İsmail Işık ve Ömer Rıza Doğrul Yarma bucağına giderek burada partililer ile görüşmüşler ve Yarma bucak teşkilatını kurmuşlardır. Bucak İdare Kuruluna Mustafa Karanfil, Hamit Polat, Mevlüt Aktan, Hasan Bilir ve İbrahim Seyit Ahmet seçilmiştir¹¹³³.

DP mensupları 30 Nisan Pazar günü Şerafettin Cami önünde seçim mitingi düzenlemişlerdir. Mitingi DP Konya İl İdare Kurulu Başkanı Fahri Ağaoğlu açmıştır. Ağaoğlu konuşmasında üç konuya temas etmiştir. İlki CHP'nin 25 yıldır halkın sorunları ile ilgilenmemesidir. İkinci temas ettiği husus CHP'nin DP'yi programsızlıkla itham etmesidir ki Ağaoğlu bu konuda DP'nin mükemmel bir programı olduğunu ancak hürriyet ve demokrasi mücadelesi yapıldığı için programın uygulanmadığını ifade etmiştir. Temas ettiği üçüncü konu ise cumhuriyetçilik, inkılapçılık, milliyetçilik, laiklik ve devletçiliğe ait ilkelerin CHP tarafından tam anlamıyla yorumlanamaması eleştirisi olmuştur. Ağaoğlu'na göre, DP'nin bu konudaki görüşleri daha açıktır. Mitingde Konya İlçe Kurulu Başkanı Hasan Ulupınar, Kurulun İkinci Başkanı Naci Uluşahin, İl Kurul üyelerinden Dr. İsmail Işık ve Milletvekili adaylarından Dr. Ziya Barlas'ta konuşmalarında da CHP'nin faaliyetlerinin eleştirmişlerdir. Daha sonra Konya milletvekili adaylarından Ümran Nazif Yiğiter de konuşmasında on yıl önceki Konya'nın hiç değişmediğine vurgu yaparak ülkenin bu kötü halinin iktidar tarafından çeşitli propagandalarla "tozpembe" gösterildiğini belirtmiştir. Son olarak bir konuşma yapan

¹¹³² Akdağ, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri*, s. 217-218.

¹¹³³ *Selçuk*, 25 Nisan 1950, Y. 5, S. 461, s. 1.

milletvekili adaylarından Himmet Ölçmen ise hayat pahalılığından bahsederek iktidarın iddialarının tam aksine köylünün zor durumda olduğunu ifade etmiştir¹¹³⁴.

DP'nin seçim kampanyalarında özellikle insan hakları ve özgürlük konuları işlenmiştir. Partinin yayın organı olan Yeni Meram gazetesinde propaganda içerikli sloganlara yer verildiği görülmektedir. “*Demokrat Parti’ye aza olunuz. Vicdan ve memleket borcunuzu ödeyiniz*”, “*Vatandaş! Vicdanını satma... Sen kimsenin kölesi değilsin. Kendi kendinin efendisi olmayı bil*” ifadeleri bu sloganlara örnek verilebilir. Yine Yeni Meram gazetesinde “*Vatandaş! Partiler şahısla kaim değildir. Partileri millet sevgisi ve milli vicdanlardaki duygu yaşatır*” ifadelerine yer verilmiştir¹¹³⁵. Bu sloganda belirtilen “*Partiler şahısla kaim değildir*” ifadesi ile CHP taraftarı Babalık gazetesinde yer alan “*Çünkü CHP’nin başkanı, eşsiz siyaset ve devlet adamı kahraman İnönü’dür*” ifadelerine gönderme yapıldığını düşünmek mümkündür.

3.6.1.1.3. Adayların Belirlenmesi

Konya’da seçim hazırlıkları il ve ilçe seçim kurularının kurulması ile başlamıştır. Konya İl Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından 4 Mart Cumartesi günü yeni seçim kanununun 64. maddesi gereğince il seçim kurulu üyelikleri için genel meclis ve belediye üyelerinden açık kura ile adaylar tespit edilmiştir. Asli üyeler genel meclisten Beyşehir delegesi Emin Bülbül ve Çumra delegesi Rasih Dinekli olarak belirlenmiştir. Yedek üyeliğe ise Hadim delegesi Abdullah Arısoy seçilmiştir. Belediyeden asli üyeliği Hüseyin Botsalı ve Ali Öztermiyeci kazanmıştır. Yedek üye olarak Muhlis Koner seçilmiştir. İl Seçim kurulunda CHP’yi Tevfik Ceylani, Derviş Sinangil ve Recep Bakkalbaşı asil, Ahmet Karaağaç ise yedek üye olarak temsil etmek üzere seçilmişlerdir. DP’nin asil temsilcileri Mustafa Güzelkılınç, Mustafa Kirişçi, Şevket İçöz, yedek temsilcisi ise Raif Özkunduracı’dır. Konya Merkez İlçe Kurulu Başkanı tarafından yapılan seçimde ilçe seçim kuruluna genel meclisten Ahmet Top seçilmiş, Salih Loras’ta yedek üye olarak belirlenmiştir. Belediyeden asli üyeliği de Avukat Mümtaz Ataman, yedek üyeliği de Mustafa Kaya kazanmıştır. İlçe kurulunun siyasi parti temsilcileri ise; CHP’den Refik Gökrenk, Mustafa Koşan ve Besim Ergun’dur. DP’den ise Ahmet Efeoğlu, Ahmet Öztaş ve Hasan Arpacı’dır¹¹³⁶.

1950 seçimleri öncesi Konya DP teşkilatı Konya milletvekilliği aday yoklamalarını 7 Nisan Cuma günü yapmıştır. Bu yoklamada DP’den milletvekilliğine adaylıklarını koymuş

¹¹³⁴ Selçuk, 2 Mayıs 1950, Y. 5, S. 463, s. 2; Babalık, 1 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7381, s. 2; Akdağ, Konya’da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri, s. 221-223.

¹¹³⁵ Akdağ, Konya’da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri, s. 226-227.

¹¹³⁶ Ekekon, 8 Mart 1950, Y. 12, S. 3099, s. 1.

olan vatandaşların hal tercümeleri, seçim ehliyet ve temsil kabiliyetleri üzerinde durulmuş ve kanaatler gizli oy ile belirtilmiştir. İlçelerden toplanan ve mühürlü zarflar içerisinde merkeze gelen mazbata ve oy pusulaları bütün adaylar ile ilçe başkanlarının huzurunda 12 Nisan Çarşamba günü açılacağı, açık ve genel tasnif yapılacağı belirtilmiştir. Bu tasnif sonuçlarına göre DP listesinin belirleneceği ifade edilmiştir¹¹³⁷. Bu tasnif gereğince milletvekili adaylarının %80'i delegelerin oyu ile belirlenecektir.

14 Mayıs 1950 seçimleri öncesi DP Konya teşkilatının %80 nispetindeki Konya milletvekili adayları; Avukat Fahri Ağaoğlu, Y. Mühendis Himmet Ölçmen, Doktor Ziya Barlas, Avukat Muammer Obuz, Y. Mühendis Remzi Birant, Veteriner Kemal Ataman, Avukat Tarık Kozbek, Çiftçi Ali Rıza Ercan, Gazeteci Ömer Rıza Doğrul, Hukukçu Tüccar Saffet Gürol, Avukat Hidayet Aydın, Doktor Sıtkı Burçak, Yargıtay üyesi Rıfat Alabay, Tüccar Abdi Çilingir olarak belirlenmiştir. Geriye kalan üç adayın da DP genel merkezi tarafından seçileceği belirtilmiştir¹¹³⁸.

CHP ve DP adaylarının mesleklere göre tasnifi yapıldığında CHP listelerinde; 54 avukat, 51 idareci, 46 maliyeci, iktisatçı ve bankacı, 44 hekim, 41 hâkim, 41 tüccar ve esnaf, 40 profesör, 39 çiftçi, 36 yargıç, 25 gazeteci, 18 belediyeçi, 16 yüksek mühendis, 14 general, 14 ziraat uzmanı, 13 subay, 13 eczacı, 6 fabrikatör, 4 dişçi, 4 ilahiyat mezunu, 3 hariciyeci ve 3 işçi yer almaktadır. Bu adayların içerisinde beş tane kadın, 479 tane de erkek yer almıştır. Parti adayların içerisinde temsil edilmeyen meslek ve zümre bulunmamaktadır. DP adaylarının mesleklere göre tasnifinde bakıldığında 20 mühendis, 88 avukat, 12 maliyeci, iktisatçı ve bankacı, 52 doktor, 23 subay, 37 milletvekili, 12 eski milletvekili, 57 çiftçi, 19 profesör, doçent ve öğretmen, 69 memur, idareci ve adliyecisi, 18 gazeteci ve muharrir, 1 müftü, 1 şair, 1 vaiz, 55 tüccar, 5 eczacı, 1 veteriner, 1 kimyager, 3 işçi ve 4 fabrikatör bulunmaktadır¹¹³⁹.

Konya'da seçim çalışmalarında CHP, DP teşkilatları ve milletvekilleri adayları seçim propagandalarına devam etmiş, gerek Konya merkezde gerekse ilçelerinde mitingler düzenlenmişlerdir. Müstakil adaylıklarını koyan milletvekilleri de merkez ve ilçelerde seçime yönelik propaganda gezileri yapmışlardır. Hiçbir partiye mensup olmayan vatandaşlardan bazıları CHP ile DP'nin milletvekilleri adayları arasından ve müstakil adaylardan uygun gördükleri kişileri seçerek bir karma liste hazırlamışlardır. Bu vatandaşların hazırladıkları

¹¹³⁷ *Babalık*, 8 Nisan 1950, Y. 40, S. 4362, s. 2.

¹¹³⁸ *Babalık*, 13 Nisan 1950, Y. 40, S. 7366, s. 2.

¹¹³⁹ *Babalık*, 28 Nisan 1950, Y. 40, S. 7379, s. 1.

listedeki adaylar şunlardır: Saip Atademir, Sadi Irmak, A. Fahri Ağaoğlu, Mithat Şakir Altan, Nuri Karahöyük, Sedat Çumralı, Himmet Ölçmen, Remzi Brain, Sait Süslü, Vehbi Bilgin, Mümtaz Kuru, Hikmet Turat, Emin Bilge, Galip Gültekin, Ömer Rıza Doğrul, Muhsin Adil Binal, Muammer Obuz'dur. Ayrıca CHP'de Sadi Irmak, Nuri Karahöyük, Sedat Çumralı, Sait Süslü, Vehbi Bilgin, Emin Bilge, Galip Gültekin, M. Binal; DP'den ise Fahri Ağaoğlu, Himmet Ölçmen, Remzi Birand, Hikmet Turat, Ömer Rıza Doğrul, Muammer Obuz ve müstakillerden de Saib Atademir, M. Ş. Altan Mümtaz Kuru olarak belirlenmiştir. Bunlardan başka bazı listelerde Tevfik Fikret Sılay ve Kemal Akça da yer almıştır¹¹⁴⁰.

3.6.1.1.4. 1950 Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 seçimleri ülkenin her tarafında olduğu gibi Konya merkez ve ilçelerinde sükunet içinde gerçekleşmiştir. Gece saat bir kadar alınan haberlere göre DP, Konya merkezinde ve ilçelerinde büyük bir çoğunluk kazanmıştır. Merkezde gece yarısına kadar gelen sandıklardan alınan tasnif neticesine göre DP 31.000, CHP 15.000 oy kazanmıştır. Yedi sandığın ise tasnifi tamamlanmamıştır. Özel haber ve tahminlere göre bazı ilçelerde de DP büyük bir üstünlük kazanmıştır. Merkez ilçesinin 199 sandığından 106'sı tasnif edilmiş, DP 20.127 ve CHP 6.560 oy almıştır. Şiddetli yağmur yağışından dolayı diğer ilçelerden bir süre hiçbir haber alınamamıştır¹¹⁴¹.

Yeni Konya gazetesi Konya'daki seçim manzarasını gözler önüne seren önemli bir yazıya yer vermiştir. Yazıda; "14 Mayıs 1950... Bu günü unutmaya imkân var mıdır? Hakiki demokrasinin memleketimizde ilk meyvesi o gün toplanmış ve millet ancak o gün hâkimiyetini kati olarak tadabilmiştir. Bu tarih, tatlı olacağına inandığımız bir istikbalin ilk günüdür. Bunun sükutu hayale kalp olunması ise en büyük temennimizdir. 14 Mayıs Konya şehri nasıl geçirdi? Bu gerçi günü geçmiş bir mevzuudur; ama biz 14 Mayısı hemen ertesi gün anlatsa idik, milletvekilliğinin, o zamanki elle tutulur heyecanı ve tasnifin cazip havadisleri arasında kaynar giderdi. Hâlbuki Konya 14 Mayısta cidden iftihar edilecek bir imtihan vermiş ve bu arada şimdi anlatılmasında mahzur olmayan bazı enteresan vakalara da şahit olunmuştur. O gün şehir içinde bulunan 69 sandıktan 66'sını gezdim. Ulu ırmaktan Araplara, Meramdan Köprübaşına kadar bütün sandık başları, sanki bu seçimin perisini ürkütmek, incitmekten korkarcasına, sessiz sakin bir şekilde reylerini kullanan ve yine münakaşasız, sessizce oradan ayrılan binlerce kişiyle dolup taşmaktaydı. Herkes vicdanının emrettiği reyi, gizli hücrede zarfa koyuyor ve sandığa atıyordu. Fakat hikmeti Hûda herkesin vicdanı DP reyin sandığa

¹¹⁴⁰ Selçuk, 9 Mayıs 1950, Y. 5, S. 465, s. 1.

¹¹⁴¹ Selçuk, 16 Mayıs 1950, Y. 5, S. 467, s. 1.

atılması üzerinde toplanıyordu. Sandık başında reyini kullanıp dönen bir vatandaşa soruyorsunuz:- Reyini kime verdin? O sakın ve mütebessim cevap veriyor: 'Vallahi kim bilmem ama üstü başaklı olan kâğıdı değil de markalı olanı sandığa attım'. Anlıyoruz ki bu vatandaş, reyini DP ye vermiştir. Bir başkasının yolunu kesiyorsunuz 'Sen hangi listeyi attın?' 'Üstü çizgili olanı atmadım çift delikli olanı var, onu attım'. Yine anlıyorsunuz ki bu da reyini DP ye vermiştir. Yaşlı bir kadın geliyor. Üstüne şelmesini almış, bacağına şalvar kırmızı kartını elinde sıkı sıkı tutuyor. Sandığın yanına geldi, elini şalvarın içine attı ve dörde bükülmüş bir kâğıt çıkararak gizli hücreye bile lüzum görmeden zarfa koydu, ağzını yapıştırdı sandığa attı ve kütükteki isminin hizasına parmağını basarak destur deyip uzaklaştı. Anlıyoruz ki bu kadıncağz da şekerin 60 kuruşa ineceğine inanıp reyini DP ye vermiştir. Hemen her sandık başını erkeklerden çok bu tip kadınlarla dolduğunu görmek insana tatlı bir inşirah veriyordu. Demokrasi zevki de bu olsa gerek... Yakasında DP rozetli okurlardan başka altı ok bulunan kimselerinde DP ye oy vermelerine ne dersiniz? Bunlar ya sahte CHP'liydi yahut ta, hakiki CHP olmakla beraber memleket hayrına DP'nin iktidara geçmesinde gören ve kendi partilerinin ancak bu suretle ıslah edileceğine inanan kimselerdir ki, hakiki CHP'lilerinde bunlar olduğuna inanmaktayız. Tasnif neticeleri yavaş yavaş geliyor. İlk defa Yazır köyünün sandık geldi. 45 seçmeni var; 42 tane DP, 3 tane de CHP'ye rey verilmiş. Bu DP zaferinin ilk işaretiydi. Biraz sonra Cezaevinden de tasnif neticesi geldi: 117 DP ve 8 CHP. DP'nin lehine ikinci işarete bu oldu. Fakat bazı nikbin CHP'liler daha belli olmaz diyorlar. O günlerde yağın yağmurlar yüzünden köylerle irtibatın yarı yarıya kesilmesi, pek çok sandık kurullarının iki gün sonra ve perişan bir halde dönmelerine sebep oldu. Yalnız bu ara dikkat ettim CHP'lilerden başka hiç kimsenin çevresinde şikâyet ifadesi yoktu; hepsi de vazifelerini bihakkın yapmış olmanın huzur ve memnuniyeti içinde idiler. Ve nihayet umumi tasnif: Bir CHP üyesi bir ilçenin tasnif listesini yüksek sesle okuyor ve bir arkadaşı yazıyor Bu liste CHP'nin fazla olduğu bir ilçenin tasnif cetvelidir. Yine bu CHP'li üye arkadaşlarına latife yollu söylüyor. 'Bağır; bağır dostum! Zira yüksek sesle bağırarak okuyacağın yegâne cetvel elindekinden ibarettir'. Ve hakikaten de öyle oldu!."142 ifadeleri ile halkın seçimler sırasında kullandıkları oylarının rengini açıkça belirttiği, bazı CHP'lilerin dahi DP'ye oy verdiği ve açılan ilk sandıklardan itibaren DP'nin oyların çoğuna sahip olduğu belirtilmiştir.

Babalık gazetesi, seçimlerin ardından CHP Konya Bölgesi Müfettişi Hıfzı Oğuz Bekata'nın Konya ve Ankara'daki seçimler dolayısıyla yaptığı açıklamaya yer vermiştir.

¹¹⁴² Yeni Konya, 1 Haziran 1950, Y. 2, S. 258, s. 3;6.

Bekata açıklamasında, “Şimdiye kadar aldığımız hususi malumatı teyit eden son resmi rakamlara göre Konya’da DP adaylarının seçimi kazandıkları anlaşılmıştır. Türk demokrasisinin benzeri başka memleketlerde de pek görülmeyecek kadar süratle gelişmesi bu seçimin birçok safhalarında ve neticesinde kendisini göstermiştir. Bu inkişafın millete ve memlekete hayırlı olmasını diler, Demokrat Partiden arkadaşları tebrik ederim. Ben ayrıca Ankara’dan da kaybetmiş bulunuyorum. Fakat bu kayıplar benim telakkime göre, bizi hem daha çok değerlendirmiş ve hem de kuvvetlendirmiştir. Çünkü düne kadar milletvekili olarak vekil vatandaş idik, şimdi asil vatandaş olduk. Muvafakatı müdafaa gibi güç bir durumda idik, şimdi muhalif olmak gibi hoş ve kuvvetli bir vaziyete geçtik. İktidarın adı güzeldir, fakat muvafakatın imrenecek tarafı yoktur. Bunun için DP den kazanan arkadaşlar yakında bize imrenmeye mecbur kalacaklardır.” ifadeleri ile bu seçimlerin, Türk demokrasisinin geliştiğinin bir göstergesi olduğunu belirtmiş ve DP’lileri tebrik etmiştir. Açıklamasında ayrıca CHP’nin seçimi kaybetmesinin kendilerini daha da kuvvetlendireceğini de belirtmiştir¹¹⁴³.

Seçimlerin sonucunun açıklanmasından sonra Konya’da CHP’yi destekleyen gazetelerden biri olan Selçuk gazetesinin CHP’yi eleştiren bir yazıya yer verdiği görülmektedir. Prof. Dr. S. Ragıp Atademir, “14 Mayıs Yıkılışının Manası” başlıklı yazısında 14 Mayıs’ın, ülkeyi yirmi yedi yıldan beri yönetenlerin gaflet içinde bulunduğunu ve ne kadar büyük bir ihtirasla ülkeyi idare etmiş olduklarını açığa vurduğunu belirtmiştir. Ayrıca CHP’lilerin ezici bir çoğunlukla seçimi kazanacakları düşüncesine kapıldıklarını, kendilerini destekleyenlerin çok az olduğu söylenildiği zaman şiddetle karşılık verdiklerini ve tuttukları yolun yanlış olduğunu ifade etmiştir. CHP’nin seçimler öncesinde kendi seçmenlerinin dertlerini dinlemeleri ve ihtiyaçlarını belirlemeleri gerekirken “önceden beri tuttukları şehirleri şefleri için fethetmek sevdasına kapıldıklarını” belirtmiştir. Ayrıca Atademir, “İktidarın güneşi ve yıldızları birer birer düştüler, sönüp gittiler” sözleri ile CHP’nin yanlış icraatları sonucunda başarısız olduğunu ifade etmiştir¹¹⁴⁴.

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerinde Konya’dan milletvekili seçilenlerin isimlerinin yazılı olduğu ikişer nüshadan oluşan tutanak Konya İl Seçim Kurulu Başkanı M. Mithat Şahingil tarafından 20 Mayıs 1950 tarihli bir yazı ile Başbakanlığa gönderilmiştir. Bu milletvekilleri; Abdurrahman Fahri Ağaoğlu, Rıfat Alabay, Kemal Ataman, Hidayet Aydın, Ziya Barlas, Remzi Birant, Sıtkı Burçak, Abdi Çilingir, Ömer Rıza Doğrul, Ziyad Ebüzziya,

¹¹⁴³ Babalık, 18 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7390, s. 1.

¹¹⁴⁴ S. Ragıp Atademir, “14 Mayıs Yıkılışının Manası”, Selçuk, 19 Mayıs 1950, Y. 5, S. 468, s. 1;3.

Ali Rıza Ercan Saffet Gürol, Tarık Kozbek, Muammer Obuz, Himmet Ölçmen, Umran Nazif Yiğiter ve Murat Ali Ülgen'dir.(Müstakil adayken daha sonra DP listesine müstakil olarak girmiştir)¹¹⁴⁵.

3.6.1.1.5. IX. Dönem DP Konya Milletvekilleri

1950 seçimleri sonucunda Konya'dan 17 kişi milletvekili seçilmiştir. Bunlardan; Abdurrahman Fahri Ağaoğlu, 1923 yılında Şarkikaraağaç'ta doğmuştur. Yükseköğrenimini Ankara Hukuk Fakültesinde yapmıştır. Mesleği avukatlıktır. Demokrat Partinin kuruluşunda Konya'da Müteşebbis Heyet Başkanlığı ve Konya İl İdare Kurulu Başkanlığı yapmıştır¹¹⁴⁶. Az düzeyde Arapça ve Fransızca bilmektedir. Erzincan savcı yardımcılığı, Reşadiye'de hâkimlik, İstanbul Sulh Hâkimliği, Beyşehir Hukuk Hâkimliği, İstanbul 2. Ticaret Mahkemesi Üyeliği, Maliye Bakanlığı Müşavir Avukatlığı ve serbest avukatlık yapmıştır. Evli olup 6 çocuğa sahiptir¹¹⁴⁷. 1950 seçimlerinde 165.326 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁴⁸.

Rifat Alabay 1904 yılında Konya'nın Ereğli ilçesinde doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur¹¹⁴⁹. İtalyanca ve Fransızca bilmektedir. Konya Ereğli Bidayet Mahkemesi zabıt kâtipliği, Konya Ereğli nüfus kâtipliği, Karaman İstinaf Mahkemesi zabıt kâtipliği, Ereğli Bidayet hâkimliği başkâtipliği, Adalet Bakanlığı Zatişleri Kalemi kâtipliği, Ankara Asliye Ceza Dairesi zabıt kâtipliği, Ankara Asliye Mahkemesi başkâtip yardımcılığı, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri tetkik memurluğu, Ankara sulh hâkimliği, Adalet Bakanlığı Zatişleri genel müdür yardımcılığı, Ankara hâkimliği, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri genel müdür yardımcılığı ve 1. Şube müdürlüğü, Zonguldak Ağır Ceza Mahkemesi başkanlığı ve Yargıtay üyeliği yapmıştır¹¹⁵⁰. 1950 seçimlerinde 164.037 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁵¹.

¹¹⁴⁵ BCA, 30-10-0-0-77-511-8-3 (EK-1), 20 Mayıs 1950; TBMM, Yasama Organı Üyelerinin Tercüme-i Halleri Arama Formu, 9. Dönem Konya Milletvekilleri içerisinde Ziyad Ebüzziya'nın adı da yer almaktadır. Ziyad Ebüzziya'nın TBMMZC Birinci Birleşim Birinci Oturumunda Konya milletvekilleri arasında isminin yer almaması bu oturumda bulunmadığını ya da milletvekilleri isimlerinin eksik yazılmış olduğu izlenimini oluşturmaktadır. Bkz. TBMMZC, XI. Dönem, C. 1, 22 Mayıs 1950, s. 4.

¹¹⁴⁶ TBMM IX. Dönem Olumluk Kâğıdı, No. 1771. (TBMM'de görev yapmış olan Milletvekillerinin kısa hayat hikâyeleri "Hal Tercümesi" evrakına kaydedilmiştir. 1950 yılı seçimlerinde Milletvekillerinin Hal Tercümesi evrakları "Olumluk Kâğıdı" olarak isimlendirildiğinden dolayı kaynak gösterilirken belgenin aslına sadık kalmak için bu ifade tercih edilmiştir)

¹¹⁴⁷ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, Editör. Sema Yıldırım; Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010, s. 578.

¹¹⁴⁸ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁴⁹ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1772.

¹¹⁵⁰ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 578.

¹¹⁵¹ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

Dursun Kemal Ataman, 1909 yılında Beyşehir’de doğmuştur. Ankara Veteriner Fakültesinde okumuştur¹¹⁵². 1950 seçimlerinde 164.030 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁵³. Almanca bilmektedir. Konya merkezde veteriner hekimlik, Posof, Sarıkamış Hükümet veterinerliği, serbest ticaret, kerestecilik ve nakliyatçılık yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹¹⁵⁴.

Hidayet Aydın, 1900 yılında Konya-Hadim-Taşkent’te doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesinde okumuştur. Avukattir¹¹⁵⁵. İstanbul 1. Ticaret Mahkemesi ve İcra Dairesi kâtipliği, Ankara 2. Asliye hukuk hâkimliği ve serbest avukatlık yapmıştır. Evli olup 3 çocuğa sahiptir¹¹⁵⁶. 1950 seçimlerinde 164.709 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁵⁷.

Mehmet Ziya Barlas, 1909 yılında İstanbul’da doğmuştur. Doktordur¹¹⁵⁸. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiştir. Orta düzeyde Almanca ve Fransızca bilmektedir. Dâhiliye ve verem mütehassıslığı, tabip binbaşı, Salihli istihkam taburu doktorluğu, Haydarpaşa Askerî Hastanesi doktorluğu, Ordu Aşı Evi müdür yardımcılığı, Gülhane Hastanesi asistanlığı ve dâhiliye ve verem mütehassıslığı, Eceabat Askerî Hastanesi şefliği, Ezine Hastanesi mütehassıslığı, Ankara Gülhane Hastanesi Dâhiliye başasistanlığı, İstanbul Deniz Hastanesi Dâhiliye Şefliği, Sarıkamış Askerî Hastanesi doktorluğu, Konya Askerî Hastanesi Dâhiliye şefliği ve serbest doktorluk yapmıştır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹¹⁵⁹. 1950 seçimlerinde 164.186 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁶⁰.

Remzi Birant, 1908 yılında Karaman’da doğmuştur. İstanbul Yüksek mühendis okulunda okumuştur. 1950 yılında Bayındırlık Bakanlığı Yüksek Fen Heyet üyeliğine getirilmiştir¹¹⁶¹. İngilizce bilmektedir. Yüksek su mühendisliği, Ankara Su İşleri mühendisliği, Sular Genel Müdürlüğü mühendisliği, Su Süzgeci İşletme müdürlüğü, Su İşleri

Başkanlığı merkez yüksek mühendisliği, Merkez Fen heyeti muntaka şefliği, Çubuk Barajı İşletme müdürlüğü, Su İşleri başkan yardımcılığı ve Bayındırlık Bakanlığı Yüksek Fen

¹¹⁵² TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1773.

¹¹⁵³ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁵⁴ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 578.

¹¹⁵⁵ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1774.

¹¹⁵⁶ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 578.

¹¹⁵⁷ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁵⁸ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1775.

¹¹⁵⁹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁶⁰ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950; 29 Nisan 1952 tarihinde TBMM Başkanlığı tarafından Başbakanlığa gönderilen yazıda 1952 yılında öldüğü bildirilen Konya milletvekili Ziya Barlas’ın yerine, Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre bir başkasının seçilmesi Büyük Millet Meclisi Başkanlığından alınan 14 Nisan 1952 tarih ve 3405/7428 sayılı tezkerede bildirilmiştir. Bkz. BCA, 30-10-0-0-77-514-21, 29 Nisan 1952.

¹¹⁶¹ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1776.

heyeti üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹¹⁶². 1950 seçimlerinde 166.252 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁶³.

Sıtkı Burçak, 1911 yılında Erzurum'da doğmuştur. İstanbul Tıp Fakültesini bitirmiş, hekimlik yapmıştır¹¹⁶⁴. Fransızca bilmektedir. Sarıkamış 297. Alay tabipliği,, Aşkale, Şarkikaraağaç ve Kadınhanı hükümet tabipliği ve Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu başkanlığı yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹¹⁶⁵. 1950 seçimlerinde 163.069 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁶⁶.

Abdi Çilingir, 1902 yılında Ermenek'te doğmuştur. Mesleği tüccarlık olup, tüccarlık ve kereste ticareti yapmaktaydı¹¹⁶⁷. Arapça bilmektedir. Evli olup, 1 çocuğa sahiptir¹¹⁶⁸. 1950 seçimlerinde 162.100 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁶⁹.

Ömer Rıza Doğrul, 1893 yılında Kahire'de doğdu. Mesleği gazetecilikti. Cumhuriyet gazetesinde siyasi muharrir ve muhabirlik yapmıştır. 70'ten fazla telif ve tercüme eseri bulunmaktadır¹¹⁷⁰. El-Ezher Üniversitesi Dini İlimler Fakültesini bitirmiştir. Arapça ve İngilizce bilmekteydi. Mısır El-Âlem ve Al Şa'b Gazetelerinde Türkçe çevirmenliği ve yazarlık, Tasvir-i Efkâr Kahire muhabirliği, Tasvir-i Efkâr ve Sebilür-Reşad Gazeteleri muharrirliği ve çevirmenliği, Mercan ve Vefa Sultânîleri İngilizce öğretmenliği, Medrese müderrisliği ve Darüşşafaka İngilizce hocalığı görevlerini yapmıştır. İkdâm, Akşam, Vakit, Son Posta, Tan gazetelerinde çalışmıştır. Türk İslâm Ansiklopedisi yayıncısı olup, haftalık Selâmet Mecmuasının sahibidir. Cumhuriyet Gazetesi Siyaset muhabirliği ve yazarlığı, Türk-Pakistan Kültür Cemiyeti (Dergi/Gazete) yazarlığı da yapmıştır. Evli olup 3 çocuğa sahiptir¹¹⁷¹. 1950 seçimlerinde 166.739 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁷².

Ziyad Ebüzziya 1911 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Tasvir gazetesinin sahibidir¹¹⁷³. Almanca, Fransızca, İngilizce ve Rumca bilmektedir. Merkez Bankasında memurluk, İş Bankası İstanbul Şubesinde memurluk ve Robert Kolejinde öğretmenlik yapmıştır. Matbaa-i Ebüzziya'nın sahibi ve müdürüdür. Tasvir-

¹¹⁶² TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁶³ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁶⁴ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1777.

¹¹⁶⁵ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁶⁶ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁶⁷ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1778.

¹¹⁶⁸ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁶⁹ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁷⁰ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1779.

¹¹⁷¹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁷² TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁷³ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1780.

i Efkâr gazetesinin sahibi, İdare müdürü ve başyazarıdır, Son Saat gazetesinin kurucusu ve yöneticisi, Tasvir gazetesinin sahibi ve başyazarıdır. Aynı zamanda Beyoğlu Kitap Sarayı Müesseseleri kurucusudur. Evli olup 2 çocuğa sahiptir¹¹⁷⁴. 1950 seçimlerinde 164.660 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁷⁵.

Ali Rıza Ercan 1909 yılında Konya Akviran'da doğmuştur. Konya Ziraat okulundan mezun olmuştur. Mesleği çiftçiliktir¹¹⁷⁶. Gümüşkışla ve Başkışla bucaklarında öğretmenlik ve başöğretmenlik yapmıştır. Kırşehir ve İzmir Ziraat gözlemciliği, Konya Ovası Sulama İdaresi Ziraat, Fen ve Tahakkuk memurluğu, Konya Çumra ilçesinde ziraat memurluğu ve öğretmenlik, Kadınhanı Ziraat memurluğu yapmıştır. Aynı zamanda serbest ticaret ile de uğraşmıştır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹¹⁷⁷. 1950 seçimlerinde 163.225 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁷⁸.

Saffet Gürol, 1903 yılında Konya'da doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesi'nde okumuştur. Mesleği gazeteciliktir. Ticaret ile de uğraşmıştır¹¹⁷⁹. İngilizce bilmektedir. Konya Lisesi İptidâi bölümü ve Konya İlkokulu Beden Terbiyesi öğretmenliği, Matbuât Genel Müdürlüğünde mütercimlik, Ankara Şehremaneti Levâzım memurluğu ve muhasebe kâtipliği, Ankara Sanatlar Mektebinde Türkçe öğretmenliği, Maliye Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinde tetkik memurluğu, Ankara Ortaokulunda Riyaziye yardımcı öğretmeni, Ankara 2. Ortaokulunda Türkçe öğretmenliği, Polis Enstitüsünde öğretmenlik, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Neşriyat ve Propaganda Şube Müdürlüğü, Halk Bankası Küçük Sanatlar Etüt ve Yayın Müşavirliği ve Hemşehri gazetesinde yayın müdürlüğü yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹¹⁸⁰. 1950 seçimlerinde 163.448 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁸¹.

Osman Tarık Kozbek, 1909 yılında Edirne'de doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği avukatlıktır¹¹⁸². İngilizce bilmektedir. İstanbul Edirnekapı Maliye Şubesi tahakkuk tebliğ memurluğu, Edirnekapı tahsil katipliği, Muhakemat Müdürlüğü tetkik memurluğu, Altunizade ve Haydarpaşa tahakkuk memurluğu, Beyşehir

¹¹⁷⁴ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁷⁵ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁷⁶ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1781.

¹¹⁷⁷ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁷⁸ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁷⁹ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1782.

¹¹⁸⁰ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 579.

¹¹⁸¹ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁸² TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1783.

Müddeî-i Umûmîsi ve Konya Müddeî-i Umûmî muavinliği ve serbest avukatlık yapmıştır. Evlidir¹¹⁸³. 1950 seçimlerinde 163.344 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁸⁴.

Muammer Obuz 1914 yılında Konya'da doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği avukatlıktır¹¹⁸⁵. Fransızca bilmektedir. Sümerbank Satış Şubesinde memurluk, Sason'da Sulh Hâkim muavinliği, Seydişehir'de Hâkim muavinliği, Seydişehir ve Tekirdağ'da Müddeî-i Umûmî muavinliği, Of'da Ceza Yargıçlığı, Konya'da Orman avukatlığı ve serbest avukatlık yapmıştır. Bekârdır¹¹⁸⁶. 1950 seçimlerinde 163.276 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁸⁷.

Himmet Ölçmen, 1911 yılında Konya'da doğmuştur. Yüksek Mühendis Okulunda okumuştur. Mesleği yüksek mühendisliktir¹¹⁸⁸. Fransızca ve az düzeyde Almanca bilmektedir. Urfa Belediyesi'nde Fen müşavirliği, Serbest İnşaat Mühendisliği ve Kızılay 2. başkanlığı yapmıştır. Evli olup 2 çocuğa sahiptir¹¹⁸⁹. 1950 seçimlerinde 165.762 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁹⁰.

Murat Ali Ülgen, 1898 yılında Konya'da doğmuştur. Konya'da çeşitli memurluklarda görev almıştır¹¹⁹¹. Beyşehir Ziraat Bankasında memurluk, Hadim Özel Saymanlığında memurluk, Konya Bayındırlık Saymanlığında başkâtiplik, Konya Su İşlerinde saymanlık, Konya Özel İdarede evrak şefliği, Konya Hususî Muhasebe'de evrak şefliği yapmıştır¹¹⁹². 1950 seçimlerinde 157.311 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁹³.

Ümran Nazif Yiğiter, 1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği avukatlıktır¹¹⁹⁴. Fransızca bilmektedir. Maliye Bakanlığı İstanbul Defterdarlığında tahakkuk Memurluğu, İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünde memurluk, Cihanbeyli'de Cumhuriyet savcı yardımcılığı, Zonguldak Millî Koruma Mahkemesinde hâkim yardımcılığı, Zonguldak'ta Cumhuriyet savcı yardımcılığı ve

¹¹⁸³ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s:580.

¹¹⁸⁴ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁸⁵ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1784.

¹¹⁸⁶ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 580.

¹¹⁸⁷ TBMM, Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁸⁸ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1785.

¹¹⁸⁹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 580.

¹¹⁹⁰ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁹¹ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1786.

¹¹⁹² TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 580.

¹¹⁹³ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁹⁴ TBMM Olumluk Kâğıdı, IX. Dönem, Sicil No. 1787.

serbest avukatlık yapmıştır. 14 Nisan 1954 tarihinde istifa etmiştir. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹¹⁹⁵. 1950 seçimlerinde 163.297 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹¹⁹⁶.

Konya Milletvekillerinin 1950-1954 Yılları Arası Faliyetlerinin Basına Yansıması

DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında seçim sisteminden dolayı TBMM'de yasama faaliyetinde bulunan Konya milletvekillerinin tamamı DP listelerinden seçilmişlerdir. Bu açıdan 1950-1954 dönemdeki milletvekillerinin yasama faaliyetleri ve TBMM dışındaki etkinlikleri DP politikalarıyla paralellik arz etmektedir. Bu dönem milletvekillerinin bir kısmı özellikle ön plana çıkmış, milli ve bölgesel meselelerle ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır.

DP iktidarının ilk yıllarında ülke gündeminin önemli meselelerinden birisi Kore Savaşı ve buraya gönderilen Türk Tugayı ile ilgili gelişmelerdir. Konya milletvekillerinden Muammer Obuz ve Himmet Ölçmen, Kore'de savaşan askerlere ve şehit ailelerine madalya verilmesi hakkındaki kanun teklifinde bulunmuşlardır. Bu teklif kendilerinin de katıldığı Milli Savunma Komisyonunda kabul edilmiştir. Yeni Meram gazetesi verdiği bilgide teklifin bir ay içinde TBMM'de görüşüldükten sonra kabul edilmesinin de kesin olduğunu bildirmiştir¹¹⁹⁷.

Konya milletvekillerinin TBMM'deki faaliyetleri yalnız dış politikayla sınırlı kalmamıştır. Kore'deki savaşan Türk askerleri ile şehit ailelerine verilmek üzere Himmet Ölçmen ile birlikte *"hürriyet madalyası"* kanun teklifini yapmış olan Muammer Obuz sosyal meseleler ve memurların özlük hakları gibi konularda da kanun teklifinde bulunmuştur. Obuz'un verdiği kanun teklifinde; *"memleketin mahrumiyet bölgelerinde çalışan yüksek tahsilli memurların iki seneden sonra nakilleri, nakilleri mümkün olmayanlara maaşlarının üçte bir oranında tazminat verilmesi, bu mecburi hizmetini yapmış olanlarında on sene müddetle tekrar mahrumiyet bölgelerine tayin edilmemesi"* öngörülmüştür. Yeni Meram'da yer alan habere göre bundan başka bazı hükümler de içeren bu teklif üzerinde önemle durulmuştur¹¹⁹⁸. Yine Muammer Obuz, *"Memurin Kanunu'nun"* 37. ve 38. maddelerinin değiştirilmesine ve aynı kanuna geçici bir madde eklenmesine dair İçişleri, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına kanun teklifinde bulunmuştur¹¹⁹⁹.

¹¹⁹⁵ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 580.

¹¹⁹⁶ TBMM Seçim Mazbatası, IX. Dönem, 18 Mayıs 1950.

¹¹⁹⁷ Yeni Meram, 13 Aralık 1950, Y. 1, S. 101, s. 1

¹¹⁹⁸ Yeni Meram, 20 Aralık 1950, Y. 1, S. 108, s. 1; Yeni Konya, 8 Aralık 1950, Y. 2, S. 540, s. 1; Yeni Konya, 24 Aralık 1950, Y. 2, S. 553, s. 1.

¹¹⁹⁹ TBMMZC, IX. Dönem, C. 3, 18 Aralık 1950, s. 265-266.

Himmet Ölçmen *“adaletin hızlı bir şekilde yürütülmesi, adaletin lüzumu halinde bilfiil halkın ve köylünün yanına kadar götürmek sureti ile yolsuzluk ve maddi imkânsızlık yüzünden maruz kalınan gereksiz uzamaları ve sızlanmaları önlemek amacıyla gezici mahkemeler kanun tasarısı”* hazırlamıştır. Adalet bütçesinin müzakeresi sırasında bu konuyu savunan Himmet Ölçmen’in düşünce ve teklifleri komisyon tarafından onaylanmış, Adalet Bakanı da bu fikri benimseyeceklerini ve gerekirse buna paralel bir tasarımı Meclise getireceklerini vadetmiştir. Adalet teşkilatının halkın arzu ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde karşılanması için en az 5 milyon liralık bir ödeneye ihtiyaç olduğunu belirten Fahri Ağaoğlu’nun teklifleri de onaylanmıştır. Ayrıca, cezaevleri, boşanmaların kolaylaştırılması ve yemin mevzularında seçmenlerin istekleri Konya milletvekilleri tarafından komisyonda belirtilmiş ve tartışılmıştır¹²⁰⁰. Himmet Ölçmen’in, Karayolları Genel Müdürlüğü’nün kuruluşu hakkında Bayındırlık Bakanlığına sözlü sorusu da olmuştur¹²⁰¹.

Himmet Ölçmen’in TBMM’de gerçekleştirdiği bazı konuşmalar ulusal basında tartışma konusu olmuştur. Ölçmen’in öğretmenlerle ilgili yapılması planlanan kanun değişikliğiyle ilgili gerçekleştirdiği konuşma gazetelerin sütunlarında kendine yer bulmuştur. Bunun üzerine bir Zafer Gazetesine bir açıklama yazısı gönderen Ölçmen; *“Öğretmenleri alakadar eden 22. madde münasebetiyle Mecliste yaptığım konuşmanın bazı gazetelerde yanlış aksettirildiğine ve bu yüzden kıymetli öğretmen kütlesinin haklı olarak infial duymuş olduklarına teessüfle muttali olmuş bulunuyorum. Baştan aşağı öğretmenleri medih ve sena ile geçen ve bu arada 22. madde hakkındaki mütalaamı ihtiva eden uzun konuşmamın zabıt suretlerini tavzihan Öğretmenler Derneğine vermiş bulunduğumdan sadece gazetenizde zaptın aşağıdaki iki cümlesinin aynen neşrini rica ederim. ‘Bu memlekette en şerefli memur zümresinin öğretmenler zümresi olduğuna ve bu zümrenin en az terfi edildğine birçok haklarının korunması lüzumuna kani olan bir arkadaşınız olmakla beraber’ ve ‘Öğretmenler zümresinin büyük bir ekseriyetinin şerefli, namuslu, iffetli ve vatanseverliklerine inanmış olmakla beraber bunların içinde maalesef aksine olarak bilhassa bugünkü demokratik inkılabı baltalamakla, iffetsizlikle, ahlaksızlıkla ve diğer bazı suçlarla malul olanlar da vardır’. Bu vesile ile kıymetli öğretmen ailesine bir kere daha hürmet ve takdir hislerimi ıblag ederim...”*, ifadeleri ile mecliste yaptığı konuşmasının yanlış değerlendirildiğini belirtmiştir¹²⁰².

¹²⁰⁰ Yeni Meram, 28 Aralık 1951, Y. 2, S. 474, s. 1.

¹²⁰¹ TBMMZC, IX. Dönem, C. 2, 17 Kasım 1950, s. 141.

¹²⁰² Yeni Konya, 4 Şubat 1951, Y. 2, S. 597, s. 1-2.

Konya milletvekillerinden Saffet Gürol'un göçmenler için teklif ettiği piyango, mecliste görüşülecek kanun teklifleri arasında yer almıştır¹²⁰³ Yine Saffet Gürol, 23 Mayıs 1951 tarihinde Başbakan'a yazdığı mektubunda Suriye, Lübnan ve Ürdün'de yaptığı seyahatlere dair izlenimlerini notlar halinde kendisine takdim etmek istediğini belirtmiştir. Mektubunda “Süleyman Şah'ın mezarı, Şehitlikler, Ürdün'e ateşemiliterlik, Beyrut'ta Komünist karargâhı, Halep'teki manzara, Türk sevgisi ve elçiliklerimiz” başlıkları altında bilgi vermiştir¹²⁰⁴.

Konya milletvekillerinden Remzi Birand ve Saffet Gürol'un mason olduğuna dair iddiaların basında yer alması ile Remzi Birand, Yeni Meram gazetesine bir cevabi yazı göndermiştir. Yazısında; “*Mengene gazetesinin 26.4.1952 tarih ve 3 sayılı nüshasında ‘Konya Masonları kimler?’ başlığı altında birçok isimler meyanında benim de mason olduğum bildirilmektedir. Konya’da doğmuş, Konya’da büyümüş ve bütün dini ve insani akide ve duygularını bu muhitin içinden almış dini bütün bir vatandaşınız olarak şunu katiyetle arz ederim ki Masonlukla dün olduğu gibi bugün de hiç bir şekilde alakam yoktur ve yarında olmayacaktır. Tekzibe dahi değmeyen bu yalan ve uydurma haberin muhbirine iadesine tavassulunuzu rica ederim*”¹²⁰⁵ ifadeleri ile açıklamada bulunmuştur. Konya milletvekili Saffet Birol'un mason olduğuna dair iddiaların da basında yer alması üzerine Birol ; “*Mason değilim, böyle bir teşekküle hiçbir zaman intisap etmeyi düşünmedim bile. Bunun aksini ispata davet gülünç bir mütalaadan başka bir şey değildir. Tezvir, iftira ve mefsedetle şunun bunun şeref ve haysiyetiyle uğraşanlara bu babta verilecek cevabım bundan ibarettir. Her halde Konyalılar beni de onları da iyi tanır. Günün birinde kazdıkları çukura kendilerinin düşecekleri muhakkaktır.*”¹²⁰⁶ sözleri ile açıklama yapmıştır.

Konya milletvekillerinden Ömer Rıza Doğrul, 9 Şubat 1951 tarihinde Pakistan'ın Karaçi şehrinde toplanacak olan Dünya Müslüman Devletleri Konferansına katılacak Türk delegasyonuna seçilmiştir. Ömer Rıza Doğrul istasyonda Pakistan sefareti erkânı ve basın mensuplarına yaptığı açıklamasında Dünya Müslüman Konferansının birinci gayesinin Müslüman ülkeler arasında kültür bağlarını sıkılaştırmak olduğunu söylemiştir. Beş celseden ibaret olacak olan toplantıda bir celseye de Türk murahhası Ömer Rıza Doğrul'un başkanlık etmesi planlanmıştır. Karaçi'de incelemelerde bulunan iki Türk kadın gazetecisi İffet Halim Oruz ve Leyla Karada'nın da Türk heyeti ile birlikte müzakerelere katılmaları planlanmıştır.

¹²⁰³ Yeni Meram, 20 Aralık 1950, Y. 1, S. 108, s. 1

¹²⁰⁴ BCA, 30-1-0-0-57-347-5, 23 Mayıs 1951; TBMMZC, IX. Dönem, C. 2, 8 Kasım 1950, s. 32.

¹²⁰⁵ Yeni Meram, 4 Mayıs 1952, Y. 2, S. 632, s. 1.

¹²⁰⁶ Yeni Meram, 4 Mayıs 1952, Y. 2, S. 633, s. 1-2.

Türk heyetinin diğer üyeleri Avukat Ali Vasfi Atahan ve Tekirdağ milletvekili İsmail Hakkı Akyüz'dür¹²⁰⁷.

1952 yılında TBMM'nin yaptığı bir içtimada, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, CHP Genel Başkanı İnönü'nün İstanbul'da yaptığı bir basın toplantısında üniversitelerin özerkliğine müdahale edildiği ve yapılan baskıya karşı mücadeleye girişildiği şeklinde verdiği beyanata karşı Konya milletvekili Sıtkı Salim Burçak'ın sözlü sorusunu cevap vermiş ve üniversite rektörlerinin profesörler arasında açılan anketlere dayanan yazılı beyanatlarını okumuştur. Milli Eğitim Bakanı yaptığı açıklamada Konya milletvekilinin sorusuna doğrudan doğruya cevaplandırabileceği halde bu yolu seçmediğini, Türkiye'nin üç üniversite rektörüne mektuplar yazdığını belirterek hem kendi sorularını hem de üniversite rektörlerinin bu sorulara verdikleri cevapları okumuştur. Daha sonra söz alan Konya milletvekili Sıtkı Salim Burçak, *“Bugün Üniversite rektör ve profesörlerinin verdikleri izahattan büyük bir memnuniyetle öğreniyoruz ki herhangi bir tecavüz vaki olmamıştır. Üniversiteler hallerinden son derece memnundurlar. Muhtariyete tecavüz edildiği ve Üniversitelerin muhtariyetlerini kurtarmak için mücadeleye giriştikleri yolundaki sözler tamamen hilaf-ı hakikattir. Sual takririmi çok tatminkâr bir şekilde cevaplandıran Milli Eğitim Bakanına teşekkür ederim.”*¹²⁰⁸ ifadelerine yer vermiştir.

Konya Milletvekili Kemal Ataman ülkeye ithal edilen traktörlerin tek tip olarak tesbit edilip edilmediğine, ehliyetli kişiler tarafından kullanılmasını sağlamak için bir kurs açılmasının düşünülüp düşünülmediğine, ithalâtçıların ne şekilde yedek parça getirebileceklerine ve Zirai Donatıma ait olup, işlemez halde bulunan traktörlere dair Tarım Bakanlığı'na sözlü soru yöneltmiştir¹²⁰⁹. Kemal Ataman; Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş illerinde bulunan hayvan sayısına dair Başbakanlığa bildirdiği yazılı sorusunda ise; *“Van, Kars, Erzurum, Konya ve Maraş vilâyetlerinde ‘Nevileri nazara alınmadan’ ne miktar hayvan vardır? Her vilâyete ait hayvan adedinin ayrı yekûnlar halinde yazılı olarak Başvekilin cevaplandırmasını arz ve rica ederim”* ifadeleri ile bahsedilen illerdeki hayvan sayıları hakkında bilgi istemiştir. Bu sorulara karşılık Tarım Bakan Nedim Ökmen de yazılı bir cevap vermiştir¹²¹⁰.

Kemal Ataman Milli Eğitim Bakanlığının müzakeresi sırasında da söz alarak bütün okullarda ticaret derslerinin okutulmasını teklif etmiştir. Kemal Ataman konuşmasında

¹²⁰⁷ Yeni Konya, 8 Şubat 1951, Y. 2, S. 601, s. 1;3.

¹²⁰⁸ Yeni Meram, 29 Kasım 1952, Y. 3, S. 821, s. 1;3.

¹²⁰⁹ TBMMZC, IX. Dönem, C. 8, 27 Haziran 1951, s. 409.

¹²¹⁰ TBMMZC, IX. Dönem, C. 26, 14 Aralık 1953, s. 232.

“Muhterem arkadaşlar memleketimizde ziraat, ticaret ve sanayi diye üç türlü iş sahası vardır. 22 milyonluk cemiyetimiz bu sahalarda yer almakta, gerek kendisinin, gerek ailesinin ve gerekse Türk milletinin müreffeh hayat şartlarının tahakkuku için çalışmaktadırlar. Bu üç kategorinin dışında personel, yani memur grubu gelir ki, bunlar da devletin hidemâtı ile iştigal ederler. İktidar olarak ve hükûmet olarak zirai mevzuat ele alınmış ve müteşebbislerini kalkındırmak için gerek her türlü yardım ve gerekse Ziraat Vekâleti, Milli Eğitimle el ele vererek ziraatçının ve köylünün tenviri husuları mekteplerle, kurslarla sağlanma yolu tutulmuştur. Bunun müspeten neticelerini elle tutulur şekilde görmekteyiz. Yani memlekette hızlanmış değil, adeta şahlanmış bir ziraat hamlesi görülmektedir ve vardır. Demek oluyor ki birinci guruba birinci mevzua layık olduğu ehemmiyet verilmiştir. hükûmet bu bakımdan teşekkürü borç bilirim. Sınai mevzuata gelince esas itibariyle muvaffakiyeti mutlaka büyük para uzun zaman ve kalifiye personel gibi bazı amillere bağlıdır. Bunun içinde sınai mevzuat tamamen serbest hale getirmek ve en önde lazım olan parayı ve krediyi sağlamak prensipleri hükûmetçe kabul edilmiş olması itibariyle bundan kuvvet alan serbest teşebbüsler gün geçtikçe çoğalmaktadır. Memleketin her köşesinde kiremit, tuğla, un, çimento, şeker, kumaş, şayak fabrikaları bacaları tütmeye başlamıştır. Yani devlet bu mevzuu da her bakımdan ele almıştır. Personel mevzuu da sanat okullarına gereken ehemmiyet vermekle sağlanmış bulunmaktadır. Üçüncü kategori ticari mevzulardır...” ifadelerine yer vermiştir. Ataman konuşmasının devamında, esnaf ve tüccarların bilgilerini artırmak için Milli Eğitim Bakanlığının lise, ticaret liseleri, ortaokul ve hatta ilkokullarda ticari bilgi veren kurslar açtığını ancak bunların yetersiz olabileceğini, bu yüzden bakanlığın orta ve liselerin ders programlarına ticaret dersi koymasının gerektiğini belirtmiştir¹²¹¹.

Konya Milletvekili Ümran Nazif Yiğiter’in, Türk Ceza Kanunu’nun 12. maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifinin geri verilmesi hakkındaki önergesi mecliste görüşülmüştür¹²¹².

Konya milletvekilleri içinde bu dönemde en fazla Abdurrahman Fahri Ağaoğlu’nun kanun teklifi sunduğu görülmektedir. Ağaoğlu, DP Meclis Grubu Yüksek Başkanlığı’na gönderdiği 19 Ocak 1951 tarihli bir yazıda 14 Mayıs inkılabından beri bütün Demokrat milletvekillerinin birçok kişi ve kurumdan bazı kanunların değiştirilmesi veya yeni kanunların yapılmasına dair mektuplar aldıklarını, bu kişilerin yıllardır dinletemedikleri dertlerini “gerçek mümessillerine” dinletmek istediklerini ve bu isteklerin cevapsız kaldığını ifade

¹²¹¹ Yeni Meram, 28 Şubat 1953, Y. 3, S. 912, s. 1-2.

¹²¹² TBMMZC, IX. Dönem, C. 6, 2 Ocak 1951, s. 4-5.

etmiştir. Ayrıca ülkede bazı gazetelerin sistemli bir şekilde asılsız haberlerle DP aleyhinde yazılar yazdıklarını, bu yüzden halkın bu konularda aydınlatılması gerektiğini, aksi takdirde bu durumun DP için zararlı sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. Yazının devamında Parti'nin daha programlı bir çalışma içine girmesi gerektiği, bundan dolayı da on beş kişilik bir program komisyonunun kurularak, parti programının incelenip, kanun teklifleri hazırlanması ve hükümete tavsiyelerde bulunması gerektiği ifade edilmiştir. On beş kişiden oluşan istek ve teklifleri inceleme komisyonunun kurulması ve bu komisyonun büyük kongre ve il kongrelerindeki istekleri belirlemesi gerektiği de ayrıca belirtmiştir¹²¹³.

Fahri Ağaoğlu'nun, Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi ile Devlet Hava ve Denizyolları'nda çalışanların sayıları ve maaşlarına, bu idarelerin son beş senelik gelir ve gider durumlarına, Posta ve Telgraf İdaresi'ne ait binalarda ve teşkilâtında yapılması gereken değişikliklere, Denizyolları İdaresi'nin menkul ve gayrimenkul mallarının o zamanki rayice göre kıymetlerine, son hac seferlerinde havayollarında görülen aksaklıklara ve Denizyolları İdaresi'nin Denizbank haline getirilmesiyle oluşacak farklara dair yazılı soru önergesi Ulaştırma Bakanlığı'na gönderilmiştir. Fahri Ağaoğlu'nun, İller Bankası'nın sermayesi ile ödenmiş sermayesine, memur ve işçi sayısına, maaş ve ücretlerinin miktarına ve son beş senelik gelir ve giderlerine dair olan yazılı soru önergesi de İçişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir. Tekel idaresinin memur ve işçi sayısı ile almakta oldukları aylıkları, nerelerde tütün ziraatı yapıldığı, tütün üretimi, Tekel İdaresi'ne bağlı fabrikaların kadrolarıyla gelir ve gider durumlarına dair yazılı soru önergesi de Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na gönderilmiştir. Toprak Mahsulleri ve Petrol Ofisleri'nde çalışan işçi ve memurların sayısı, almakta oldukları aylık ücretleri ve bu ofislerin son beş senelik gelir ve gider durumları, kapatılmaları halinde ne yapılması düşünüldüğüne dair yazılı soru önergesi ise Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'na gönderilmiştir. Ayrıca İşletmeler Bakanlığı'na bağlı müesseseler ile fabrika ve atölyelerde çalışanların sayısına, maaş ve ücretlerine, bu müessese ye atölyelerin menkul ve gayrimenkul mallarına, hangilerinin özel teşebbüse devrinin düşünüldüğüne, üretimin maliyeti, tasarruf imkânları ve son beş senelik bilançolara dair yazılı soru önergesi de İşletmeler Bakanlığı'na gönderilmiştir. Kırmızı plakalı resmî otomobiller ile hizmet otomobillerinin sayısına ve yıllık masraflarına dair yazılı soru önergesi ise Maliye Bakanlığı'na gönderilmiştir¹²¹⁴.

Yine Fahri Ağaoğlu'nun, bakanlıklar ile devlete ait daire ve müesseselerin teftiş kadrolarının Başbakanlığa bağlanması ile ilgili yazılı soru önergesi, Başbakanlığa

¹²¹³ BCA, 30-1-0-0-44-259-2, 19 Ocak 1951

¹²¹⁴ TBMMZC, IX. Dönem, C. 4, 19 Ocak 1951, s. 277-278.

gönderilmiştir. Ayrıca kadro aylıkları 90 lira veya daha az olan yargıç, savcı ve müfettişlerle bu sınıflardan olan memurların sayısına, kadro aylık ve miktarlarına, son 10 sene içindeki terfi ve kadro durumlarına dair yazılı soru önergesi Adalet Bakanlığı'na gönderilmiştir. Devlet Demiryollarının Konya Hukuk Müşavirliğinde çalışmış olan Avukat Suad Abanazır'ın bu kadroya alınışı ile görevinden ayrılış sebeplerinin bildirilmesi hakkındaki yazılı soru önergesi, Ulaştırma Bakanlığı'na gönderilmiştir. Devlet Demiryolları Teşkilatı'ndaki memur ve işçilerin sayısı ile kadro durumları, işletmelerin ilgasının mümkün olup olmadığı, fabrika ve atölyelerin sayısı ile faaliyetleri, Konya'da kurulmasına karar verilen cer atölyesi, lokomotif, vagon sayısı ile hangi yollarda kullanıldığı, idare memur ve işçilerinin aylıklarında vergilerden başka ne gibi kesintiler yapıldığı hakkındaki yazılı soru önergesi Ulaştırma Bakanlığı'na gönderilmiştir. Yalova Otel ve Kaplıcaları İşletmesi'nin yabancı bir firmaya devri hakkındaki söylentilere ve Bursa'da yapılmakta olan hastaneye dair yazılı soru önergesi, Başbakanlığa gönderilmiştir. Bir İngiliz gazetesi tarafından yazıldığı bildirilen makale hakkındaki yazılı soru önergesi yine Başbakanlığa gönderilmiştir¹²¹⁵.

Fahri Ağaoğlu'nun ülkedeki okul ve öğrenci sayısına, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri ile diğer yüksekokulların fakülte ve sınıflarında erkek ve kız olmak üzere toplamda bulunan öğrenci sayısına ve halen kaç adet ilkokul ile köy okuluna ihtiyaç duyulduğuna dair yazılı sorusu Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'ye gönderilmiştir¹²¹⁶.

Abdurrahman Fahri Ağaoğlu'nun, Osmanlı Bankası'nın birtakım imtiyazları olup olmadığına ve bu meyanda bütün muamelelerinin Damga Resmi'nden muaf bulunup bulunmadığına dair *“Bir gazetede Osmanlı Bankasının birtakım imtiyazlarından bahsedilmektedir. Bu meyanda bütün muamelelerin de Damga Resminden muaf olduğu da iddia edilmektedir. Bu neşriyat karşısında aşağıdaki sorulara Maliye Bakanı tarafından yazılı olarak cevap verilmesini saygılarımla rica ederim”*¹²¹⁷ ifadelerinin yer aldığı yazılı sorusu Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a göndermiştir.

DP'nin iktidara geldiği ilk yıl yapılan Diyanet İşleri Başkanlığı bütçe görüşmelerinde din, laiklik ve irtica kavramları tartışılarak tek parti dönemi yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Bütçe görüşmelerinde Fahri Ağaoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özerk olamayacağını öne sürerek bir millet içinde dini çoğunluğa sahip olanların cemaat kuramayacağını, ancak dini azınlığın cemaat kurabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca devlet bütçesinden para ayrılmasının

¹²¹⁵ TBMMZC, IX. Dönem, C. 4, 24 Ocak 1951, s. 330.

¹²¹⁶ TBMMZC, IX. Dönem, C. 4, 26 Ocak 1951, s. 376.

¹²¹⁷ TBMMZC, IX. Dönem, C. 6, 30 Mart 1951, s. 73.

laikliğe aykırı olmayacağını, memlekette Türk ve Müslümanların çoğunlukta olmasından dolayı dini ihtiyaçların karşılanmasının devletin vazifesi olduğunu ifade etmiştir.¹²¹⁸.

Fahri Ağaoğlu DP Meclis Grubu Başkanlığına gönderdiği 6 Nisan 1951 tarihli bir yazı ile yeni bir Anayasa hazırlanmasını teklif etmiştir. Yazısında anayasanın demokrasiyi tam olarak gerçekleştirecek programlara uymadığını belirterek, demokrasinin gereklerine, programlarına ve insan hakları beyannamesine tamamen uygun ve teminatlı bir Anayasanın süratle hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir¹²¹⁹.

Fahri Ağaoğlu, sulama işleri için yapılan ve yapılması planlanan projelere göre işlerin ikmali ile sudan elektrik üretimi için ne kadar paraya ihtiyaç olduğuna ve Konya ovasında sulanamayan kısım hakkında ne düşünüldüğüne dair yazılı sorusunu Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu'na bildirmiştir ve şu soruların cevaplanmasını istemiştir: *“Sulama işleri için, nerelere ait projeler yapılmıştır? Projeleri yapılmış işlerin her birinin ikmali için kaç liraya ihtiyaç vardır? Bunlardan ne gibi menfaatler elde edilecektir? Bu menfaatlerin yıllık para olarak tahmini veya katî ifadesi nedir? Henüz projeleri yapılmamış yerler var mıdır? Bunların gerek projelerinin ve gerekse projelere göre işlenin ikmali için kaç liraya ihtiyaç vardır. Elde edilecek menfaatin bir yıllık miktarı, tahmini veya katî, kaç liradır? Bütün bu işlerle kaç hektarlık arazi sulanabilecektir? Su işlerinden nerelerde işe başlanmıştır? 2. Dağlık bölgeler hariç, tahminen otuz milyon dekar genişlikte olan Konya arazisinin halen ancak beş yüz bin dekarı sulanabilmekte olmasına göre kalan kısmının sulanması için kaç liraya ihtiyaç vardır? Bu mühim iş için bakanlıkça neler düşünülmektedir? Memleketin her tarafının sudan elektrik istihsalı işleri için katî veya tahmini olarak kaç liraya ihtiyar vardır? Şimdiye kadar nerelerde işe başlanmıştır? Ve daha nerelerde yapılması lâzımdır ve mutasavverdir? Her birinin maliyeti ve bir yılda istihsal olunacak elektrik kudreti ne kadardır?”*¹²²⁰.

Fahri Ağaoğlu, hırsızlığın ve dilenciliğin önlenmesi için cezalarda bir değişiklik yapılmasının düşünülp düşünülmediğine dair yazılı sorusunu Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu ve İçişleri Bakanı Halil Özyörük'e bildirmiştir¹²²¹.

1951 Bütçe komisyonunda Adalet bütçesinin müzakeresi sırasında Fahri Ağaoğlu, mahkemelerde yeminin mukaddes kitap üzerine yapılmasını, hırsızlık, dilencilik konularında

¹²¹⁸ Sevgi Kocaçimen, *Demokrat Parti Döneminde TBMM'nde Laiklik Tartışmaları*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya 2008, s. 44-46.

¹²¹⁹ BCA, 30-1-0-0-44-259-8, 6 Nisan 1951.

¹²²⁰ TBMMZC, 9. Dönem, C. 7, 14 Mayıs 1951, s. 251-255.

¹²²¹ TBMMZC, 9. Dönem, C. 8, 18 Haziran 1951, s. 251-266-268.

darph cezasının konulmasını, çünkü bu cezanın halen İngiltere’de bile uygulandığını ifade etmiştir¹²²².

Fahri Ağaoğlu, yüz arkadaşı ile birlikte, “*Halk Partisinin millet ve hazineden gasp ettiği paraların geri alınarak köy yolları, suları ve okullarına harcanmasını*” hedefleyen 5 maddelik bir kanun tasarı hazırlamıştır. Grup Başkanlığına verilen bu tasarının gerekçesinde: “*CHP’nin senelerce anayasamıza muhalif kanuni ve fiili tedbirlerle, anayasamızın demokrasi hükümlerini ihlal ederek tek parti halinde memleketi idare ettiği malumdur. Bunun iyiliği ve fenalığı üzerinde durmakta fayda yoktur. Geçmiş devrin muhakeme ve muhasebesini tarihe bırakmak ve ancak bir daha bu devrin avdetine meydan vermemek, milletin grubumuzdan beklediği en mühim vazifedir. Bu bakımdan CHP’nin mali vaziyeti üzerinde durmak icap etmektedir. Bu mesele halledilmedikçe demokrasimiz tehlikeden kurtulamaz. İki senelik tecrübemiz bunun acı misalleriyle doludur.. Partimizin de aynı yola gitmesi veya CHP’nin bu günkü aslı tamamen gasp ve yağmaya dayanan mali durumu, ilk iktidarı elde ederek eski totaliter şeflik rejimine avdet sureti ile bir irtica yapması yahut da gelecek iktidarın da kendi mali durumları itibariyle CHP rejimine imtisal etmeleri mümkündür. Bu hallerin hepsi de demokrasimiz için birer tehlikeyi*”¹²²³ ifadelerine yer vermiştir.

Fahri Ağaoğlu Diyanet İşleri Bütçesi’nin müzakeresi nedeniyle TBMM’de bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kuruluşundan beri dayandığı kanunlar ve bu kanunlara göre vazifesini bu zamana kadar yapmış olup olmadığının konuşulmasının gerektiğini ifade ederek, bu konuya temas etmeden önce laiklik ile ilgili konuşmak istediğini belirtmiştir. Konuşmasında Anayasa’nın ikinci maddesinde yer alan “*Türkiye cumhuriyeti laik bir devlettir*” ibaresinin devam edip etmeyeceğinin veya değişip değişmeyeceğinin ayrı bir konu olduğunu belirtmiş, “*Laiklik nedir?*” sorusunun tarif edilemeyeceğine yönelik düşüncelere katılmadığını, herkesin ve her partinin kendine göre bir laiklik anlayışı olduğunu ve DP’nin de kabul ettiği bir laiklik tarifinin bulunduğunu belirtmiştir. Ağaoğlu, DP’nin iktidarda kaldığı sürece laiklik kelimesinin Anayasadan çıkarılması durumunda bile partinin programının 14. Maddesinde yer alan laiklik tanımının esas kabul edeceklerini ifade etmiştir. Seyhan milletvekili Cezmi Türk’ün “*Anayasadan üstün mü?*” sorusuna karşı Ağaoğlu, “*Anayasa laikliği tarif etmiyor, fakat biz tarif ettik. O madde değişebilir. Anayasadan laiklik kelimesi çıksa dahi Demokrat Parti, iktidarda kaldığı müddetçe kendi programını tatbik etmekle mükelleftir*” cevabını vermiştir. Konuşmasının

¹²²² Yeni Meram, 24 Aralık 1951, Y. 2, S. 470, s. 1.

¹²²³ Yeni Meram, 29 Ekim 1952, Y. 3, S. 790, s. 1;3.

devamında ise Diyanet İşleri Başkanlığının bir kanunla oluşturulduğunu, ancak kurulduğundan beri vazifesini yapamadığını, bunun sebebinin de kurumun görevini yapacak imkân ve hürriyetten yoksun bırakılması olduğunu, ülkede din adamları yetiştirilmediğini, 20-25 senedir sadece bazı Kuran kurslarında, hafız kurslarında ya da gizli olarak yetiştirildiklerini ve bu eğitimin de yetersiz kaldığını söylemiştir¹²²⁴. Ağaoğlu ayrıca İmam Hatip kadrolarının çok az olduğunu, bunların devlet kadrosunda oldukları için maaşlı kadroya alınmaları gerektiğini ve Diyanet İşleri'nin hac vazifesini yapmak isteyen vatandaşlarla daha fazla ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir¹²²⁵.

Fahri Ağaoğlu, Mecliste sağlık konusunda da bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında hükümetin sağlık merkezi açarken nüfusu dikkate alması gerektiğini, verem, sıtma ve frengi ile mücadele eden teşkilatların birleştirilmesinin önemli olduğunu ve bütün hastanelerin birleştirilmesinin faydalı olacağını belirtmiştir¹²²⁶.

Fahri Ağaoğlu, gardiyanların maaşlı kadroya alınmak suretiyle terfilerinin sağlanması için de bir kanun teklifinde bulunmuştur. Ağaoğlu teklifinde, gardiyanların yaptığı ağır hizmetlere karşılık kendilerine asgari geçim teminatı dahi vadetmeyen ücret verildiğini, 400'e yakın kadın ve erkek cezaevlerinin tek gardiyanlı olduğundan haftalık 24 saat dinlenmeleri ve senelik 15 gün izin almalarının mümkün olmadığını, bu yüzden bu mesleği iş bulamayanların tercih ettiğini ve bütün bu nedenlerden dolayı mesleğin öncelikle cazip hale getirilmesi için gardiyanların maaşlı kadroya alınmasının gerekli olduğunu belirtmiştir¹²²⁷. Ağaoğlu Mecliste başka bir kanun teklifinde de bulunmuş, Hademe-i hayrat ve vaizlerin sayılarının ve aylıklarının arttırılması ile birlikte maaşlı kadroya geçirilmelerini teklif etmiştir¹²²⁸.

Konya milletvekilleri bazı kanunsuz uygulamalara da konu olmuştur. 1954 yılında *“Her türlü sorumluluğunu üzerine aldığı binayı yanlış yere yaparak 5431 sayılı kanuna aykırı hareket ettiği”* ithamıyla Konya milletvekili Yüksek Mühendis Himmet Ölçmen ihbar edilmiştir. Bunun sonucunda milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması ile ilgili evrakın eksik görülen bazı hususlarının Belediye Fen İşleri Müdürlüğü'nce Adalet Bakanlığının 24 Aralık 1953 tarih ve 40323 sayılı tezkeresiyle istenmiştir. Başbakanlıktan

¹²²⁴ *Yeni Meram*, 17 Nisan 1953, Y. 3, S. 960, s. 1.

¹²²⁵ *Yeni Meram*, 18 Nisan 1953, Y. 3, S. 961, s. 1.

¹²²⁶ *Yeni Meram*, 21 Nisan 1953, Y. 3, S. 964, s. 2.

¹²²⁷ *Yeni Meram*, 31 Mayıs 1953, Y. 3, S. 1013, s. 2.

¹²²⁸ *Yeni Meram*, 4 Haziran 1953, Y. 3, S. 1017, s. 1.

TBMM'ye gönderilen 6 Ağustos 1953 tarihli bu yazı ile bahsi geçen evrakların geri gönderilmesi istenmiştir¹²²⁹.

3.6.1.2. 2 Mayıs 1954 Seçimleri

1954 seçimleri gerek Türk demokrasi tarihi açısından, gerekse Türk seçim tarihi açısından önemli ilklerin yaşandığı bir seçim olmuştur. Ayrıca bu seçim Türk siyasi hayatında iktidarın ve muhalefetin kurumsallaşması, seçim sürecinde iktidarın propaganda tarzıyla muhalefetin propaganda tarzının, sonraki seçim süreçlerini de etkileyecek ilk seçimler olması açısından da önem taşımaktadır. 1954 seçimleri Demokrat Partinin iktidarındaki ilk seçimlerdir. 1946 yılında çok partili hayata geçilmesinden bu yana yapılan seçimler içerisinde seçmenlerin ilk defa icraatını gördükleri iki parti arasında tercih yapacak olmaları da 1954 yılında yapılan seçimi önemli kılmaktadır. DP 1950'de seçimleri kazanmış olsa da bu seçimde seçmenlerin DP'yi iktidara getirme nedeni daha çok CHP'ye duyulan memnuniyetsizliklerden kaynaklanmıştır. Çünkü DP'nin icraatları henüz bilinmemektedir¹²³⁰.

1954 yılı milletvekili seçimleri için 2 Mayıs tarihi belirlenmiş, 28 Mart'ta DP ve CHP yoklamaları yapılmıştır. Milletvekili olmak isteyenler rekor sayıda başvuru yapmış ve sadece DP ve CHP'den aday olmak için 14 bin kişi başvurmuştur¹²³¹.

CHP, 1954 seçim kampanyasını, İsmet İnönü'nün şahsiyeti, DP ile Menderes partizanlığı ve ekonomik konular olmak üzere üç ana noktada toplamıştır. DP ise seçim kampanyasını 1950-1954 arasındaki dört yıllık hizmeti üzerinde oluşturmuştur. CHP Genel merkezinin seçim sonrası hazırladığı rapora göre, CHP seçimler için 158 bin lira harcarken, DP ise 1,5 milyon lira harcamıştır¹²³².

1954 yılında yapılan seçimlere CHP, CMP, DP, İP ve KP katılmıştır. 10.262.063 kayıtlı seçmenden 9.095.617 seçmenin oy kullandığı seçimlerde¹²³³, Meclis'te yer alan 541 milletvekilinden 503'ünü DP, 31'ini CHP, 5'ini CMP ve 2'sini de bağımsızlar kazanmıştır¹²³⁴. Seçim sonucunda oy ve milletvekili dağılımı, mecliste temsil oranları şu şekilde gerçekleşmiştir¹²³⁵.

¹²²⁹ BCA, 30-10-0-9-53-14, 6 Ağustos 1953.

¹²³⁰ Yılmaz, "1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları", s. 542.

¹²³¹ Eroğul, *age*, s. 129.

¹²³² Yücel, *age*, s. 105.

¹²³³ *TÜİK Milletvekili Genel Seçimleri*, s. 4-5

¹²³⁴ *TÜİK Milletvekili Genel Seçimleri*, s. 10.

¹²³⁵ Uyar, *age*, s. 126; Konya basınında Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre 2 Mayıs 1954 seçimleri sonucunda Demokrat Parti 60 vilayette seçimleri kazanmıştır. 541 milletvekilliğinden 504'ünü Demokrat Parti, 31'ini CHP ve 5'ini CMP almış, birini de bağımsız aday kazanmıştır. CHP Malatya da tam liste halinde 12,

Tablo 12: 1954 Genel Seçimleri Partilerin Milletvekili Dağılımları ve TBMM Temsil Oranları

	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	Temsil Oranı (%)
DP	58.4	503	93
CHP	35.1	31	5.7
CMP	5.3	5	0.9
TKP (Türkiye Köylü Partisi)	0.6	-	-
BAĞIMSIZ	0.6	2	0.4

1954 seçimlerinde DP'nin aldığı oy oranı Türkiye'de bir siyasi partinin almış olduğu en yüksek oy oranı olmuş ve bir daha bu orana ulaşamamıştır¹²³⁶.

3.6.1.2.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar

1954 seçimler öncesi Konya basınında DP ve CHP'yi destekleyen gazeteler karşı tarafı eleştiren ya da taraftarı oldukları partilerin faaliyetlerini destekleyen haber ve köşe yazılarına yer vermiştir. Seçimler öncesinde CHP'nin propaganda faaliyetleri Konya'da DP'nin yayın organı olan Yeni Meram gazetesinde eleştirilmiştir. Gazetede yer alan “*Dini Siyasete Alet Edenler Tat Köyünde Hakettikleri Cevabı Aldılar*” başlıklı haberde bir grup CHP'linin Kapu Camii eski müezzini B. Ali'yi yanlarına alarak Sille'nin Tat Köyüne gittikleri ve müezzine Kur'an-ı Kerim ve Mevlit okuttukları belirtilmiştir. Gazetenin iddiasına göre köylüler gelenlere misafirperverlik göstermişler ancak gelenlerin kendilerini CHP'ye üye olmaya ve DP aleyhinde faaliyette bulunmaya teşvik etmeleri üzerine CHP'lilere “*Kusura bakmayın, bu köy baştan aşağı Demokrattır, CHP'ye üye de olmaz, rey de vermez. 27 yıl partinizi denedik*” demişlerdir. Gazete bu haberi verdikten sonra CHP'nin dini siyasete alet ettiği ve oy avcılığına yeltendiği bu durumun olayı duyanlarda üzüntüye neden olduğu yorumunu yapmıştır. Konya'da DP taraftarı olan Yeni Meram'ın din konusunu kullanarak bu

Kars'ta 10, Sinop'ta 6 milletvekili çıkarmış ve Tunceli'de üç milletvekilliğinden ikisini, Erzincan'da da beş milletvekillikten birini elde etmiştir. Bingöl'de ise üç milletvekilliğinden birini bağımsız bir aday kazanmıştır. Diğer bütün şehirlerde Demokrat Parti tam liste halinde ve büyük bir farkla kazanmıştır. Bkz. *Yeni Meram* 6 Mayıs 1954, Y. 4, S. 1342, s. 1.

¹²³⁶ Yılmaz, *agm*, s. 550.

tarz bir habere yer vermesi seçimler öncesinde CHP'yi yıpratma amaçlı propagandalar yaptığını düşündürmektedir¹²³⁷.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “*Seçime Girerken*” başlıklı bir başka yazıda DP'nin 2 Mayıs'ta seçimleri yenileme kararı alması, kendilerine olan güvenin ve milletin oylarına bağlılığın bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Yazıda ayrıca DP'nin dört yıllık iktidarında imar faaliyetleri, üretimin artırılması ve demokrasinin yerleştirilmesi gibi ülkeye yapılan kalkınma hamlelerinden bahsedilmiştir. Yazının devamında bir taraftan DP'nin icraatları anlatırken diğer taraftan CHP'nin iktidarda olduğu dönem ve uyguladığı sistem “*bir duraklama ve gerileme rejimi*” olarak nitelendirilmiştir. Bu duruma 1946 seçimleri de örnek olarak gösterilmiştir. Bu yüzden milletin 1954 seçimlerinde sefalet ile refah, gerilik ile ilerleme, istibdat ile hürriyet arasında tercihinin yapacağı ve DP'nin her alandaki kalkınma hamlelerini “karanlık bir maziye” karşı müdafaa edeceği ifade edilmiştir¹²³⁸.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “*Muhalefet DP ile Boy Ölçüşemeyeceğini İtiraf Ediyor*” başlıklı haberde CMP'nin yayın organı haline gelen Yeni Sabah gazetesinde yer alan bir makaleden bahsedilmiştir. Bu makalede CHP'nin tek başına seçimlerde başarılı olamayacağını anladığı bu yüzden Millet partisi ile işbirliği yapmakta acele ettiği belirtilmiştir. Makaleye göre MP'nin de kendi imkânları ile seçimde başarılı olmasının hayal olduğu ifade edilmiştir. Yeni Meram, CHP ve CMP'nin kendilerini seçimde şanslı görmediklerini bildiklerini ve kendi yayın organları tarafından bu itirafın yapılmasının içinde bulundukları zor durumu gösterdiğini vurgulamıştır¹²³⁹.

Fahri Ağaoğlu'nun kaleme aldığı “*Seçim Emniyeti*” başlıklı yazıda muhaliflerin DP iktidarında seçim emniyeti olmadığına dair yaptıkları eleştirilere cevap vermektedir. Ağaoğlu yazısında dört yıllık muhalefetlerinde seçim emniyeti için mücadele ettiklerini, 14 Mayıs zaferinin bu mücadelenin bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu kanunu sağlayan kanun mükemmeldir ve 1954 seçimlerinde de aynı kanun uygulanacaktır. Bu kanuna ek olarak seçimlere itiraz edilmesi halinde seçilenler hakkında karar verme yetkisinin TBMM'ye değil tarafsız olan Yüksek Seçim Kurulu'na ait olması kabul edilmiştir. Oylar gizli olarak verilecek, tasnif açık yapılacaktır. Seçim böylelikle adli teminat altında olacaktır. Ağaoğlu yaptığı açıklamalar ile seçimlerde uygulanan bu yöntem nedeniyle muhalefetin siyasi emniyetin yokluğundan bahsedemeyeceğini ifade etmiştir. Yazısının devamında kendi

¹²³⁷ Yeni Meram, 9 Mart 1954, Y. 4, S. 1288, s. 1.

¹²³⁸ “Seçime Girerken”, Yeni Meram, 13 Mart 1954, Y. 4, S. 1293, s. 1-2.

¹²³⁹ “Muhalefet DP ile Boy Ölçüşemeyeceğini İtiraf Ediyor”, Yeni Meram, 15 Mart 1954, Y. 4, S. 1295, s. 1.

iktidarları döneminde siyasi partilerin mahkeme kararı olmadan kapatılamadığını, hangi partiye mensup olursa olsun bir vatandaşın ya da siyasi bir partinin suç işlemesi halinde karar merciinin tarafsız mahkemeler olduğunu dile getirmiştir. Buna karşın, CHP'nin iktidarda olduğu dönemde siyasi emniyetin olmadığını, iktidarın diğer siyasi partileri dağıtarak, “*keyfi hapis, sürgün, dayak, işkence ve hatta kurşuna dizilme tehlikesi*” ile vatandaşa eziyet ettiğini ve halkın vicdanlarına da müdahale ederek “*Allahuekber*” diyenleri bile cezalandırdıklarını belirtmek suretiyle CHP'yi eleştirmiştir¹²⁴⁰.

Fahri Ağaoğlu'nun “*Demokrat Partinin Cazibesi-1*” başlıklı yazısında ise CHP'nin uzun iktidar yıllarında yaptıkları icraatlar ile milletin sevgisini ve güvenini tamamen kaybettiğini iddia etmektedir. Ağaoğlu yazısında özellikle din konusuna temas ederek dört yıllık DP iktidarlarında dahi CHP'nin ezana müdahale ederek, “*İnkılabın temel taşlarından birisi gidiyor*” diye itiraz ettiğini belirtmiştir. Yazısının devamında devletin din işlerine karışmaması gerektiğini, dinin siyasete alet edilemeyeceğini belirttikten sonra CHP iktidarında halkın dini ihtiyaçlarının hiçbir suretle karşılanmadığını ifade ederek CHP eleştirilmiştir¹²⁴¹. Ağaoğlu “*Demokrat partinin Cazibesi-2*” başlıklı önceki yazının devamı niteliğinde olan diğer bir yazısında bazı siyasetçilerin DP ile CHP'nin ilkelerinin aynı olduğunu ileri sürmelerini eleştirmektedir. Ağaoğlu yazısında Halk Partisi'nin halkçılığının bir isimden ibaret olduğunu, halkçılığın halkın oylarına değer vermekle gerçekleşeceğini ancak CHP'nin milletin değil İsmet İnönü'nün isteklerini hâkim kılma niyetinde olduğunu belirtmiştir. Ağaoğlu'nun görüşüne göre, DP halkçıdır ve bunu programlarının 16. maddesinin son cümlesinde “*Hükümet ve idare halktan halkla beraber ve halk için olmalıdır*” ibaresi ile ifade etmiştir. Ağaoğlu, dört yıllık iktidarlarında tüm yurtta olduğu gibi ve Konya'da da milletvekillerinin şehir, kasaba ve köyleri gezerek halk ile temas etmelerini gerçek halkçı olmalarına örnek olarak göstermektedir. Yazıda sadece halkçılık ilkesi ile değil, devletçilik, laiklik, cumhuriyetçilik ve inkılapçılık ilkeleri bakımından da DP ve CHP'nin kıyaslamasına yer verilmiştir¹²⁴².

Fahri Ağaoğlu, “*CHP Kongresi Münasebetiyle-1*” başlığı ile kaleme aldığı başka bir yazısında CHP'nin eski başbakanı Şemsettin Günaltay'ın CHP kongresinde sarf ettiği sözlerine cevap vermiştir. Ağaoğlu, Günaltay'ın kongrede “*DP yurtta müsavat yerine derebeylik kurdu, hürriyetleri tehdit etti*” şeklindeki sözlerine karşın “*Partimiz ne yapmış ve ne gibi fena kanunlar çıkarmış ta, yurtta müsavat yerine derebeylik kurmuştur*” sorusunu

¹²⁴⁰ Fahri Ağaoğlu, “Seçim Emniyeti”, *Yeni Meram*, 17 Mart 1954, Y. 4, S. 1297, s. 1-2.

¹²⁴¹ Fahri Ağaoğlu, “Demokrat Partinin Cazibesi-1”, *Yeni Meram*, 18 Mart 1954, Y. 4, S. 1298, s. 1-2.

¹²⁴² Fahri Ağaoğlu, “Demokrat Partinin Cazibesi-2”, *Yeni Meram*, 19 Mart 1954, Y. 4, S. 1299, s. 1.

sormuş ve vatandaşların CHP iktidarında uğradıkları her türlü baskılara DP döneminde maruz kalmadıklarını, Halk Partisinin ülkeyi DP'den daha iyi idare etmediğini belirtmiştir¹²⁴³.

Yeni Meram'da yer alan “*Muhalefetin Yersiz İddiası*” başlıklı yazıda ise ulusal basında DP aleyhinde yazılan yazılar eleştirilmiştir. Ulus gazetesinin 28 Mart tarihli sayısındaki “*İktidar Propagandasının Bir Yalanı Açığa Vuruluyor*” başlığı ile yayınlanan yazıda DP zamanında tek bir yol bile yapılmadığı ve yol programının CHP tarafından hazırlanmış olduğunun öne sürüldüğü ifade edilmiştir. Yeni Meram, DP aleyhinde yapılan bu propagandalara cevap vererek Halk Partisi zamanında sayısız plan, program ve projenin hazırlandığını ancak hiç birinin uygulanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca CHP döneminde Rusya, Almanya ve Amerika'dan kopya edilen ancak uygulanamayan ve milyonlara mal olan birçok projenin bulunduğu, karayollarının İsmet İnönü zamanında ihmal edilerek demiryollarına önem verildiği vurgulanmıştır¹²⁴⁴.

1954 Seçimi arifesinde CMP İl İdare Heyeti başkanı avukat Galip Bilge, muhabirlerin seçimler ve CHP ile CMP'nin birleşmesi ile ilgili kendisine yöneltilen soruları yanıtlamıştır. Galip Bilge seçimlerde CHP ile CMP'nin birleşmesi ile ilgili düşünceleri sorulduğunda; “*CHP ile bir rejim buhranını halletmek için birleşmek yolundaki düşüncelerimizi umumi idare heyetimiz, bir tebliğle açıkladı. Buna mukabil, CHP'nin de bu husustaki cevabını ve genel başkanlarının beyanatını gazetelerde okudunuz. Okuma yazma bilen her vatandaş kimin iyi niyetli olduğunu bu tebliğlerden anlamakta güçlük çekmeyecektir. CMP'nin artık bu memlekette Demokrasi var mı yok mu meselesini kökünden halletmek için tek parti devrinde hazırlanan teşkilatı esasiye kanununu, çok partili Demokratik bir hayata göre ayarlayacak, iki meclis prensibini kabul edecek, Adaleti fiilen müstakil hale koyacak kanunlar çıkardıktan sonra doğrusu Demokrasi kuşağı dokuyacak tezgâhları kurduktan sonra meclisi feshedip çekilerek, Milleti bu temelleri kurulmuş nizam içinde yeni seçimle baş başa bırakmak gibi bir teklifini kabul etmemek; bir parti için mutlaka iktidarda yıllarca kalmak ihtirasıyla yanmak demektir. CMP iktidar hırsıyla değil, bir ay yahut altı ay sürecektir zahmetli bir iktidarı dört sene sürecektir nimetli bir iktidara tercih etmekle hüsnü niyetini açık bir delilini vermiştir. DP iktidarının, muhalefeti yok etmek suretiyle, CHP'nin de tekrar iktidara geçip, eski saltanatının devam ettirmek düşüncesiyle ve her ikisinin de muhalefetsiz olarak kalmak hırsıyla yanıp tutuştuklarını ve bi'-netice her iki partinin tecrübeden geçmiş ve bu memleketi yüz sene geri götürmek hususundaki niyetlerini bilmeyen kalmamıştır*” ifadelerine yer vermiştir. Seçimler

¹²⁴³ Fahri Ağaoğlu, “CHP Kongresi Münasebetiyle-1”, *Yeni Meram*, 20 Mart 1954, Y. 4, S. 1300, s. 1.

¹²⁴⁴ “Muhalefetin Yersiz İddiası”, *Yeni Meram*, 1 Nisan 1954, Y. 4, S. 1312, s. 1-2.

öncesi CMP'nin propaganda faaliyetlerini arttırmamasının sebebi sorulduğunda; *“Propaganda yalnız para ile olmaz. Bu iş davaya bizzat inanmakla olur. Kendi davasına inanmayanların propagandası da bir rüzgâr gibi gelir geçer. Şayet seçim için CHP şu kadar, DP'nin şu kadar bin lira ayırmış olmasını kastediyorsanız biz bunlar kadar para sarf edemeyiz. Bunların para ile yaptığı propaganda hakikatte bize yaramaktadır. Biz bu milletin midesi ile değil, kafası ile hareket edeceğine, daha doğrusu seçimlere bir isim vermek lazımsa, 1950 seçimlerinin bir heyecan, 1954 seçimlerinin ise bir akıl, bir şuur olacağına inanıyoruz. Ve diyoruz ki, bu millet bir şey arıyor, aradığını ne Halk Partisinde, ne Demokrat Partisinde bulamadı, fakat mutlaka bulacak. İşte biz bu milletin aradığı parti olmak için bir program sunmuş bulunuyoruz. Bu memleketin, aradığını bu programda bulacağından emin olarak istikbale tam bir emniyetle bakıyoruz”* sözleri ile cevap vermiştir. Seçim neticesi hakkındaki fikirleri sorulduğunda ise Galip Bilge *“Bu seçim sürprizlerle doludur, kimse bilmez. Yalnız bildiğimiz bir şey var ki, akıllı olan muhalefeti yok edip, tek parti sistemine dönmek isteyen DP'ye ve tek parti sistemini yıllarca yaşatan CHP ye rey vermeyecektir. Karanlık seçim hücreleri, memleket için temiz aydınlıklara gebedir”* sözleri ile DP ve CHP'yi eleştirerek halkın bu partilere oy vermeyeceğini ifade etmiştir. Bir başka soruda ise Köylü partisi hakkındaki düşünceleri sorulunca Bilge cevap olarak *“Bu partinin adı köylü, fakat tadı köylü değil. Zaman olur iktidarın açık bütçelerine rey verir, zaman olur, başkanları Menderese darılır, iktidarın denk görünen bütçesine menfi rey verir. Belki de Konya'mız bunun için tutmuyor. Bizde arzumuz hilafına bu muhalefet partisini; muhalif parti olarak değil, iktidara yardım ve muhalefeti parçalamak için ortaya atmış, talihsiz bir teşekkül olarak görüyoruz”*¹²⁴⁵ ifadeleri Köylü Partisi'nin faaliyetlerini eleştirmiş ve yanlış olarak gördüğü bu icraatlarından dolayı partinin Konya'da tutunamadığını dile getirmiştir.

Seçimler yaklaştıkça Yeni Meram CHP aleyhindeki yazılara sütunlarında daha fazla yer vermeye başlamıştır. *“CHP'deki Kaynaşma Gittikçe Genişliyor”* başlıklı haberde seçimler öncesindeki aday yoklamalarında DP'nin başarılı olmasına karşın, CHP'nin aynı başarıyı gösteremediği, birçok yerde adaylık yüzünden CHP içinde istifaların başladığı ve bu istifaların CHP genel merkezinde şaşkınlığa ve paniğe neden olduğu ifade edilmiştir¹²⁴⁶. Yeni Meram seçimlere kadar CHP'den istifa haberleri vermeye de devam etmiştir. CHP'nin Cihanbeyli'de çöktüğü¹²⁴⁷, Çumra'da CHP'den toplu istifaların olduğu¹²⁴⁸, CHP'nin

¹²⁴⁵ Yeni Konya, 31 Mart 1954, Y. 6, S. 1722, s. 1-2.

¹²⁴⁶ “CHP'deki Kaynaşma Gittikçe Genişliyor”, Yeni Meram, 2 Nisan 1954, Y. 4, S. 1313, s. 1.

¹²⁴⁷ Yeni Meram, 5 Nisan 1954, Y. 4, S. 1316, s. 1; Yeni Meram, 8 Nisan 1954, Y. 4, S. 1319, s. 1.

¹²⁴⁸ Yeni Meram, 11 Nisan 1954, Y. 4, S. 1322, s. 1.

Kadınhanı'nda da boyunun ölçüsünü aldığı¹²⁴⁹, CHP'lilerin Ereğli'de çirkin tecavüzlerinin olduğu gibi iddialar ile CHP aleyhinde haberlere yer vermiştir¹²⁵⁰. Yeni Meram'ın DP'yi destekleyen bir gazete olduğu düşünülürse bu tarz haberlerini doğruluğuna şüpheyile yaklaşmak gerekmektedir.

Seçimler öncesinde Konya basınında CHP'nin eleştirildiği gibi DP'nin icraatlarına yönelik eleştirilerinde olduğu görülmektedir. Daha çok tarafsız bir çizgide olduğunu iddia eden Yeni Konya gazetesinde Fakih Özlen “*Yalanlar Devri*” başlıklı yazısında DP dönemini eleştirmektedir. Özlen yazısında, DP'nin dört senelik iktidarında verdiği sözleri yerine getirmediğini belirterek bu döneme “*Yalanlar Devri*” demenin yerinde olacağını ifade etmiştir. Fakih Özlen'e göre idarenin tarafsız olacağı, hürriyetlerin güvence altına alınacağı, ucuzluğun sağlanacağı, milletvekili maaşlarının indirileceği, beyaz trenlerin kaldırılacağı, iltimasın yok edileceği ve devri sabık yaratılmayacağı gibi DP'nin birçok vaadinin yerine getirilmediğini ifade etmiştir. Daha sonra CHP'den bahisle partisinin doğruluktan yana olduğunu, menfaat karşılığında hiç kimseye uşak olmadıklarını, iftira, yalan şahitlik ve ikiyüzlülük göstermediklerini vurgulayarak yalanlar devrinde “*tarihi ve asil Konya'da*” “*husumetsiz ve menfaatsiz*” yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca CHP'nin seçim arifesinde olmayacak sözler vererek milleti kandırmak niyetinde olmadıklarını, partinin vaatlerinin ülkede “*kanun ve nizamı*” sağlamak için verildiğini ifade etmiştir¹²⁵¹.

Yeni Konya gazetesi CHP'nin İl Kongresine de geniş yer vermiştir. Haberde kongreye katılımın çok fazla olduğu ve heyecanlı geçtiği belirtilmiştir. Günaltan'ın “*Demokrasinin yerleşmesi için bugünkü iktidarın gitmesi lazımdır*” sözü ile Fakih Özlen'in “*Biz 27 yılın hesabını verdik. Onlar da son dört senenin hesabını vermeye hazır olsunlar*” sözüne manşetin altında yer verilmiştir¹²⁵².

Yeni Konya gazetesinde ulusal basında DP'ye yönelik haberlerin Konya'daki yansımalarını bulmak da mümkündür. 1954 seçimleri öncesi Konya'da DP içinde bir hizipleşme olduğuna dair Cumhuriyet gazetesindeki bir yazıya karşılık, DP İl İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı'nın açıklamasına yer verilmiştir. Tahralı açıklamasında seçimler

¹²⁴⁹ Yeni Meram, 12 Nisan 1954, Y. 4, S. 1323, s. 1.

¹²⁵⁰ Yeni Meram, 23 Nisan 1954, Y. 4, S. 1332, s. 1.

¹²⁵¹ Fakih Özlen, “Yalanlar Devri”, Yeni Konya, 6 Mart 1954, Y. 6, S. 1697, s. 1-2.

¹²⁵² Yeni Konya, 15 Mart 1954, Y. 6, S. 1697, s. 1-2.

öncesinde demokrasinin gereği olarak mücadelenin Konya’da da devam ettiğini, seçilemeyen hiçbir adayın DP’ye cephe almadığını belirtmiştir¹²⁵³.

Ulusal basında DP’nin Konya’daki seçim sonuçları hakkında tahminlere de yer verilmiştir. 21 Nisan tarihli Hürriyet gazetesinde Konya’nın hepsi DP’den olmak üzere 15 milletvekilinin bulunduğu, 1950 de bunları seçmek için oy kullanmış olan 273.604 seçmenin görülmedik bir şekilde artarak 400.000’e ulaştığı belirtilmiştir. Tahmine göre bu seçmenlerin 210.000 kadarının DP ye, 110.000’inin CHP ye, 40.000’ninin CMP ye, 7.000-8.000 kadarının da Türkiye Köylü Partisine kayıtlı olduğu ve azınlıkta kalmış olan tarafsız seçmenlerin sayısının ise 30.000 civarında olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca 2 Mayıs günü Konyalıların 1958’e kadar TBMM’ye 19 milletvekili göndereceği, seçimlere öncekinden çok daha fazla katılım olacağı ve DP’nin seçimi kazanacağını kesin gördüğü yazılmıştır¹²⁵⁴.

3.6.1.2.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları

Yeni Konya gazetesinde yer alan seçim yorumunda Konya’nın 1954 seçimleri öncesinde siyasi çevrelerde en ilginç şehirlerin başında geldiğini, seçim bölgeleri arasında İstanbul, Ankara ve İzmir’den sonra en fazla milletvekili çıkaracağı için bütün gözlerin Konya’ya çevrildiğini belirtmiştir. Gazetenin verdiği bilgiye göre Konya, seçimlerden önce yerli yabancı adaylarla dolmuş ve ilk seçim yoklamalarının yaklaşması sebebiyle şehirde önemli bir hareketlilik yaşamıştır. Sinemalarda, kahvelerde ve toplantı yerlerinde en önemli gündem konusunu seçim oluşturmuş ve buralarda Konya’dan adaylıklarını koyanlar hakkında konuşmalar yapılmıştır. Seçim öncesi partiler arasındaki mücadeleler artarak, propaganda faaliyetlerine hız verilmiştir. Konya bölgesinde seçimlere katılacak parti listelerinin özellikle kuvvetli olması istenmiş ve ilk yoklama listelerinde adayların isimlerini kabul ettirmek için yaptıkları mücadeleler oldukça çetin geçmiştir. Yoklama listelerine girmek için adaylar seçim propagandalarına başlayarak, parti içindeki nüfuzlu kişilerle, ilçe ve bucak başkanlarıyla temasa geçmişlerdir¹²⁵⁵.

DP’nin Seçim Hazırlıkları

¹²⁵³ “Cumhuriyet gazetesinin haberinde "Konya Demokrat Parti teşkilatında hizipleşme" serlevhası altında mebus adaylığı yoklamasında kaybeden elli demokrat parti adaylarından bazılarının burada teşkilata cephe almış bulundukları bildirilmiştir. Her seçimde yapılması demokrasi icabı olan mücadele Konya’ da yapılmış ve altmış yedi adaydan on altısı seçilmiştir. Seçilmemiş bulunan adaylardan hiçbiri şahsen ve kaza idare heyetleri olarak teşkilata cephe almadıkları gibi hiçbir idare heyeti ve hatta idare heyetinden bir tek şahıs dahi istifa etmiş değildir. Bu aday seçimi teşkilatın verdikleri oylara göre teayyün etmiştir. Diğer taraftan bir kasti mahsusla inşa edilen merkezden aday tavsiyesinde asla vaki değildir ve böyle bir şey yapılmamıştır. Gazeteniz bu tavinan neşrini arz ve rica ederim”, *Yeni Konya*, 4 Nisan 1954, Y. 6, S. 1726, s. 1-2.

¹²⁵⁴ *Yeni Meram*, 24 Nisan 1954, Y. 4, S. 1333, s. 1.

¹²⁵⁵ *Yeni Konya*, 9 Mart 1954, Y. 6, S. 1700, s. 1.

DP seçim hazırlıklarına 17 Nisan günü Lâdik, Sarayönü ve Atlantı'da üç büyük açık hava toplantısı yaparak başlamıştır. Sarayönü ve Lâdik köylüleri, Konya'dan gelen milletvekilleri ve DP'li misafirleri “ *Yaşasın demokrasi, yaşasın hürriyet, yaşasın Demokrat Parti*” sloganları ile karşılamışlardır. Köy meydanında yapılan açık hava toplantısında ilk sözü alan Kadınhanı demokratlarından Rıza Atilla, DP'nin 4 yıllık icraatları hakkında konuşma yapmıştır. Daha sonra Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen DP'nin icraatları ve köy kalkınmasına verdiği önemini anlatan bir konuşma yapmıştır¹²⁵⁶.

DP, 10 Nisan Cumartesi günü Kadınhanı'nda açık hava toplantısı yapmıştır. Kadınhanı halkı toplantıya gelen konuşmacıları ilçenin 10-15 km dışında karşılamışlar ve toplantı alanına birlikte gelmişlerdir. Toplantıda Himmet Ölçmen ve Rüştü Özal halkın ilgi ile takip ettiği birer konuşma yapmıştır. Toplantının saat 12'de sona erdirilmesi ve daha sonra da CHP'lilerin açık hava toplantısı yapması planlanmışken, DP'lilerin konuşmaları zamanında bitmemiş, CHP'liler Demokratların konuşmalarını 1,5 saat kadar uzatmalarına müsaade etmişlerdir. Aynı gün CHP'de Kadınhanı'nda bir açık hava toplantısı yapmış, bu toplantıda ilgi ile takip edilmiştir¹²⁵⁷.

11 Nisan Pazar günü de Başhüyük'te bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Eski Belediye Başkanı Rüştü Özal, Muhittin Güzelkılınç ve emekli Albay Saim Yarkın katılmıştır. Himmet Ölçmen Karaçay'daki konuşmasında, DP iktidarının 3,5 senede Konya'da 165 milyon liralık tesis yaptığını ve dört yüze yakın köyün suya kavuşturulduğunu belirtmiştir¹²⁵⁸.

DP'liler tarafından Konya merkezde 18 Nisan Pazar günü büyük bir açık hava toplantısı yapılmıştır. Yeni Meram gazetesinde verilen bilgiye göre toplantı Konya merkezde düzenlenmesine rağmen çevre ilçe ve köylerden binlerce vatandaş katılmıştır. Toplantının yapılacağı yer olan hükümet meydanı on bin kişiyi bulan partililere yeterli gelmemiş, Ticaret Bankası, hükümet önü ve Alaaddin Bulvarı'nın büyük kısmı da halk tarafından doldurulmuştur. Toplantı saat 15.00'da DP Konya İdare Heyeti Başkanı Nafiz Tahralı tarafından açılmıştır. Tahralı konuşmasında muhalefetin iktidar ile ilgili iddialarına cevap vermiştir. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu konuşmasında, CHP'li Kasım Gülek'in birkaç gün önce yaptığı konuşmasına cevaben “*14 Mayıs'ta müstebid bir idareye karşı şahlanan bu millet 2 Mayıs'ta da onlara layık oldukları dersi verecektir. Çünkü Halk Partisi*

¹²⁵⁶ *Yeni Meram*, 18 Nisan 1954, Y. 4, S. 1328, s. 1.

¹²⁵⁷ *Yeni Konya*, 12 Nisan 1954, Y. 6, S. 1734, s. 1.

¹²⁵⁸ *Yeni Konya*, 14 Nisan 1954, Y. 6, S. 1736, s. 1.

*dün ne ise bugün de, aynı ruh aynı zihniyetle maluldür” ifadelerine yer vermiştir. Ayrıca Ağaoğlu, muhalif partilerin programlarıyla DP’nin programını karşılaştırarak, CMP’nin programının karanlık olduğunu, Köylü Partisinin programının CHP ve CMP’ye nazaran daha tatminkâr olduğunu, ancak DP programı ile mukayese edilemeyeceğini belirtmiştir. Fahri Ağaoğlu konuşmasında DP ile diğer partilerin laiklik anlayışını da mukayese ederek “ *Dinin siyasete, siyasetin de dine elbette karışmaması lazımdır. Ancak devlet din hizmetleri ile elbette alakadar olacaktır. Din okulları açacak, din adamları yetiştirecektir. Bu bizim programımızda da vardır ve bunu tatbik ediyoruz*” ifadelerine yer vermiştir. Ardından Konya milletvekili adaylarından Muhittin Güzelkılıç konuşmasında; DP iktidarın Konya’da yaptığı kalkınma hamlelerine değinmiştir. DP Konya milletvekillerinden Mustafa Bağrıaçık ise konuşmasında Konya’ya DP iktidarına kadar Selçuklulardan başka kimsenin hizmet etmediğini, DP’nin icraatlarının da yeterli görülmediğini, bu yüzden daha fazla çalışacaklarını ifade etmiştir. Milletvekili adaylarından Halil Özyörük konuşmasında DP’nin hukuk anlayışı hakkında bilgi vermiştir¹²⁵⁹.*

Seçimler öncesi Konya ilçelerinde DP’nin açık hava toplantıları devam etmiş, 19 Nisan 1954 Pazartesi günü Çumra’da da bir toplantı yapılmıştır¹²⁶⁰. 22 Nisan Perşembe günü Karaman’da, 21 Nisan Çarşamba günü de Ereğli’de Konya milletvekillerinin de katılımları ile açık hava toplantıları düzenlenmiştir¹²⁶¹.

24 Nisan Cumartesi günü Seydişehir’de yapılan DP’nin toplantısına katılan milletvekilleri birer konuşma yaparak, iktidarın dört yıllık başarılarını ve çalışmalarını anlatmışlardır. Toplantıda Muhittin Güzelkılıç, aleyhinde yapılan propagandalara temas ederek; “*Benim bir buçuk milyon lira aldığımı söyleyenler için bu iddiaları ispat etmek bir namus ve şeref borcudur. Bu borçlerini yerine getirmelerini bekliyorum*” ifadelerine yer vermiştir¹²⁶².

DP seçimler öncesi Akşehir’de bir açık hava toplantısı yapmıştır. 22 Nisan Perşembe günü yapılan toplantıya Konya milletvekilleri ve milletvekilleri adayları katılmıştır. Toplantıda konuşan milletvekillerinden Halil Özyörük DP’nin adalet alanındaki icraatlarından ve “*antidemokratik kanunların*” kaldırılması için yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Himmet Ölçmen ise konuşmasında DP’nin Akşehir’in kalkınması için her türlü tedbiri almış

¹²⁵⁹ *Yeni Meram*, 19 Nisan 1954, Y. 4, S. 1329, s:1-2; *Yeni Konya*, 19 Nisan 1954, Y. 6, S. 1741, s. 1; *Yeni Konya*, 18 Nisan 1954, Y. 6, S. 1740, s. 1; *Yeni Konya*, 19 Nisan 1954, Y. 6, S. 1741, s. 1.

¹²⁶⁰ *Yeni Meram*, 21 Nisan 1954, Y. 4, S. 1330, s. 1-2.

¹²⁶¹ *Yeni Meram*, 23 Nisan 1954, Y. 4, S. 1332, s. 1-2.

¹²⁶² *Yeni Meram*, 24 Nisan 1954, Y. 4, S. 1333, s. 1.

olduğunu belirtmiştir. Toplantı haberini veren Yeni Meram gazetesinin iddiasına göre toplantı devam ederken CHP'liler elektriği keserek DP'li konuşmacıları engellemek istemişler, bu durum karşısında halk *“Rey avlamak, balık avlamaya benzemez”* diyerek protesto etmişlerdir¹²⁶³.

DP, 23 Nisan Cuma günü Beyşehir’de, 24 Nisan Cumartesi günü Kadınhanı’nda ve 25 Nisan Pazar günü Bozkır ve Karapınar’da birer açık hava toplantısı yapmıştır¹²⁶⁴.

CHP’nin Seçim Hazırlıkları

1954 seçimleri öncesi DP gibi CHP’de seçim hazırlıklarını hızlandırmıştır. CHP, CMP ile işbirliğinin gerekli olduğunu belirten ve her iki partinin de görüşünü açıklayan tebliğler yayınlanmıştır. Konya’da da CHP ile CMP’nin işbirliği yapmalarının gereği üzerinde durulmuş ve CHP il başkanlığı bunun gerekliliğini bildirerek, CMP’lileri birlikte çalışmaya davet etmiştir. Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgide, Konya’da CHP ile CMP’nin ortak bir liste ile seçime girmesinin planlanmadığı ifade edilmiştir¹²⁶⁵.

6 Nisan 1954 Salı günü CHP adayları ile bütün ilçe başkanlarının katılımı ile il binasında bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda seçim bölgelerinde CHP’nin seçim öncesi faaliyetleri hakkında görüşme yapılmıştır. Toplantıda ayrıca sadece adayların değil, CHP’li bütün vatandaşların birlikte çalışmaları hususunda karara varılmıştır¹²⁶⁶.

CHP 16 Nisan Cuma günü Konya’da bir açık hava toplantısı yapmıştır. Toplantıda Parti Genel Sekreteri Kasım Gülek, sık sık alkışlarla kesilen heyecanlı bir konuşma yapmıştır. Genel Sekreter konuşmasında iktidarı eleştirerek *“DP 20 yıl iktidarda kalabilirdi. Fakat millet beklediğini maalesef bulamadı. 2 Mayıs seçimi bütün dürüstlüğüyle yapılacak ve seçimlere asla müdahale edilmeyecektir. Seçimleri namuslu olarak yaparsak 1954 seçimini gelecek nesillere bir örnek olarak gösterebiliriz. CHP 2 Mayıs’ta seçimleri kazanacaktır. CHP eskisine nazaran daha kuvvetlenmiş, yurttan 35 bin yerde teşkilat kurmuştur. İktidarda olan bir partinin en çok dikkat etmesi lazım gelen dalkavuklardır. Dalkavuklar iktidardan düşen bir partinin karşısına çıkarlar. Halk Partisi iktidarda iken bunu çok görmüştü. Seçimlerin yaklaştığı şu sıralarda sık sık temel atma törenleri yapılıyor. Mesela temelleri atılan Samsun ve Mersin limanlarının dövizleri nereden alınmıştır?”* ifadelerine yer vermiştir. Tam bu sırada ikinci ezanın okunması ile Kasım Gülek *“Aziz Konyalılar! Mübarek ezan okunuyor.*

¹²⁶³ Yeni Meram, 24 Nisan 1954, Y. 4, S. 1333, s. 1-2.

¹²⁶⁴ Yeni Meram, 25 Nisan 1954, Y. 4, S. 1334, s. 1.

¹²⁶⁵ Yeni Konya, 17 Mart 1954, Y. 6, S. 1708, s. 1.

¹²⁶⁶ Yeni Konya, 9 Nisan 1954, Y. 6, S. 1731, s. 1.

Müsaadenizle sözümü burada keseyim” demiş ve kürsüden inerek ezanın bitmesini beklemiştir. Yine kürsüye gelen genel sekreter uzun ve heyecanlı bir konuşma yaparak kürsüyü diğer konuşmacılara bırakmıştır. Toplantı akşam hava kararıırken sona ermiştir¹²⁶⁷.

Türkiye Köylü Partisi’nin Seçim Hazırlıkları

Konya’da teşkilatlanmasını yeni tamamlamış olan Türkiye Köylü Partisi 4 Şubat Perşembe günü bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda konuşan parti sekreteri *“Türkiye de devletçilik sistemini lağveden DP görmüyormudur ki Konya belediyesi devlet içinde devletçilik yapmaktadır. Memleketin kanalizasyon, elektrik, içme suyu ve yol işleri başıboş giderken ‘dükkân yaptıracağım, garaj işleteceğim’ diye ana mevzuları terk ederek teferruatla uğraşmaktadır”* ifadeleri ile hükümet ve belediyenin icraatlarını eleştirmiştir. İl Başkanı Rifat Serdaroğlu ise konuşmasında hayat pahalılığını sebebinin DP’nin uyguladığı yanlış politikalar uyguladığını, yabancı sermayenin ülkeye sokulmasının vatandaşın Türk parasına güvensizliğe neden olacağını belirtmiştir¹²⁶⁸.

19 Nisan günü Konya’da Türkiye Köylü Partisi de Hükümet Meydanı’nda bir açık hava toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda söz alan konuşmacılar en çok köy davaları üzerinde durmuşlardır. Açılış konuşmasını yapan Parti İl Başkanı Veysi Tozan partinin amaçlarını anlatmış, adayların tamamıyla dar seçime göre seçildiğini söylemiştir. İl başkanından sonra genel merkez üyelerinden Refik İsfendiyar kürsüye çıkarak, köycülük davasını izah etmiş, bu memleketin kalkınma hamlelerinin köyden başlayarak şehre doğru gelişeceğini belirtmiştir. Ardından Kemal Akça, halk kürsülerinden konuşan kişilerin daha nezaketli konuşmalarının gerektiğini belirterek kırıncı siyasetin Türk milletine büyük zararlar vereceğini söylemiştir. Konuşmasının devamında Konya’nın ve Bozkır’ın kalkınma davaları üzerinde durarak; su, zirai kalkınma ve meyve ıslah istasyonlarının kurulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bundan sonra Yalçın Dağlar da bir konuşma yaparak yine köy davaları üzerinde durmuştur. Köylü Partisinin açık hava toplantısı saat 17.15 de sona ermiştir¹²⁶⁹.

CMP’nin Seçim Hazırlıkları

Seçimler öncesinde hazırlıklarına hız veren CMP’ye müracaatlar artarak devam etmiştir. Partinin 11 Nisan’da Konya’da bir açık hava toplantısı yapması kararlaştırılmış ve bu toplantıda CMP Genel Başkanı Ahmet Tahtakılıç ile Kırşehir Milletvekili Osman

¹²⁶⁷ *Yeni Konya*, 17 Nisan 1954, Y. 6, S. 1739, s. 1-2.

¹²⁶⁸ *Yeni Konya*, 6 Şubat 1954, Y. 6, S. 1739, s. 1.

¹²⁶⁹ *Yeni Konya*, 20 Nisan 1954, Y. 6, S. 1742, s. 1-2.

Bölükbaşı'nın konuşma yapacağı haberine Yeni Konya gazetesinde yer verilmiştir. MKP lideri Nuri Demirağ'da CMP'de yer almak için müracaatta bulunmuştur¹²⁷⁰.

CMP Konya İl Teşkilatı 11 Nisan 1954 Pazar günü bütün ilçelerden gelen üyelerinin katılımı ile ilk açık hava toplantısını yapmıştır. Yeni Konya'da verilen bilgiye göre sabahın erken saatlerinde başlayarak büyük bir halk topluluğu Hükûmet Meydanı'nı doldurmuştur. 13.15'te toplantıyı açan İl Başkanı Galip Bilge'nin “ *Ellere kelepçe, parti kapılarına kilit vurulsa da vicdanlara kilit vurulamaz. Haksızlık devam ettikçe, demokrasi temelleriyle kavrulmadıkça CMP daima iktidarın karşısında susmayacaktır*” sözleri sık sık alkışlarla kesilmiştir. Galip Bilge'den sonra önce Avukat Necati Taşbaş daha sonra da emekli General Sadık Aldoğan da konuşma yapmıştır. Aldoğan konuşmasında CMP'nin bir dava partisi olduğunu belirterek, partilerinin iktidara gelmesi durumunda devam eden “*diktatörlük kanununu*” kaldıracağını, Türk milletinin “*hacil*”(utanmış) duruma düşen siyasi hürriyet ve şerefine gerçekleştirileceğini ifade etmiştir. Son olarak konuşan Ahmet Tahtakılıç ise orman kanunu, mülga yol vergisi kanunu, hükûmetin zirai ve iktisadi politikasını eleştirmiştir¹²⁷¹.

CMP seçimler öncesi, nisan ayının ilk haftasında Konya'nın 30 köyünde 47 Ocak açmıştır. Parti üyeleri İl Başkanı Galip Bilge ve Nuri Topbaş'ın başkanlığında milletvekilleri ile birlikte ilçeleri gezerek seçim hazırlıklarına başlamıştır¹²⁷².

CMP'nin Konya'daki ikinci açık hava toplantısı 21 Nisan Çarşamba günü düzenlemiştir. Bu tarih CHP'nin açık hava toplantısı için belirlenmiş olmasına rağmen, Osman Bölükbaşı'nın Konya'ya gelmesi üzerine CHP, CMP için feragat etmiştir. Saat 16.00'da Konya'ya gelen Bölükbaşı, İl Başkanı Galip Bilge'nin kısa bir konuşmasından sonra kürsüye gelerek yağmur altında yaklaşık 4000 kişilik bir kalabalığa hitap etmiştir. Konuşmasında; “*Aziz Konyalılar, Biz küfür etmeden, bağırıp çağırmadan, siyasi ahlakın, siyasi terbiyenin bir numunesini göstereceğiz. Bu seçimde bütün dünyanın gözü bize çevrilmiştir. Türk vatandaşı ancak sandık başında siyasi kanaati ile ayrılmalıdır. Kardeş olduğumuzu bir an bile unutmamalıyız. Bizler memleket gemisine hep beraber binmiş yolcularız. Eğer kaptanlar acemi olursa batacak olan CHP, DP veya CMP değildir. Hepimiz batarız*” demiştir. Bölükbaşı bundan sonra adaletin teminatı olmadığından bahisle memurların bir an bile huzur içinde bulunmadıklarını belirterek, bunların ancak anayasaya uygun kanunlarla teminat altına alınabileceğini belirtmiştir. DP'nin 1946'dan beri CHP'yi

¹²⁷⁰ Yeni Konya, 24 Mart 1954, Y. 6, S. 1715, s. 1.

¹²⁷¹ Yeni Konya, 12 Nisan 1954, Y. 6, S. 1734, s. 1-2.

¹²⁷² Yeni Konya, 14 Nisan 1954, Y. 6, S. 1736, s. 1.

tenkit ederek ele aldığı konuların iktidara geldiklerinden beri hiç bir şekilde ele almadıklarını söyleyerek *"CHP'nin bıraktığı silahlar olduğu gibi durmaktadır. Menderes bunların yenilerini ilave etmiştir. İşte Milli Selamet kanunları, işte memuru 25 senede tekaüde sevk eden kanun, işte basın kanunu."* sözleri ile iktidarı eleştirmiştir. Bölükbaşı, bundan sonra Millet Partisi'nin nasıl kapatıldığını, *"Millet partisini boğazlayan"* Menderes, Hikmet Bayur ve Ahmet Emin Yalman'ın sarmaş dolaş kol kola olduklarını ve Hikmet Bayur'a hizmetine karşılık DP listesinden yer verildiğini uzun uzun anlatmıştır. Ayrıca demokrasinin daha meclisten içeri bile girmediğini ifade etmiştir. Bölükbaşı bütün konuşmasını vesikalara, gazetelere, meclis zabıtlarına isnat ettirmiş ve özellikle Menderes'in eski konuşmalarını kendisine cevap olarak kullanmıştır. Bölükbaşı toplantıda saat 16'dan 18.50 ye kadar aralıksız olarak konuşmuştur¹²⁷³.

3.6.1.2.3. Adayların Belirlenmesi

2 Mayıs 1954 Pazar günü yapılacak milletvekili seçimlerinde her seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı 1950 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre tespit edilmiş ve bu husustaki kararname Resmi gazetede yayınlanmıştır. Artan nüfus sayımına göre bu devrede 541 milletvekili seçilmesine karar verilmiştir. Konya bu devrede 19 milletvekili çıkaracaktır¹²⁷⁴.

1954 milletvekilleri seçimi öncesinde Konya'da CHP'nin milletvekilleri adayları ve özellikleri de basında yer almıştır.¹²⁷⁵

¹²⁷³ *Yeni Konya*, 22 Nisan 1954, Y. 6, S. 1744, s. 1.

¹²⁷⁴ *Yeni Meram*, 22 Mart 1954, Y. 4, S. 1302, s. 1.

¹²⁷⁵ "Suad Abanazır, avukattır. 1338 de Konya'da doğdu. Yüksek tahsillidir. En son diplomasını İstanbul Üniversitesi hukuk fakültesinden aldı. Halen avukatlık yapmakla beraber diğer taraftan CHP İl İdare Kurulu üyesidir. Bu zamana kadar Çalışma Bakanlığı iş müfettiş yardımcılığı, Merkez İl İdare Kurulu üyeliği ve iki defa Halkevi Başkanlığı yapmıştır. Hasan AlPELLİ, avukat olup, 1132 de İbralı da doğmuştur. Diyadil, Hakkâri, Gündoğmuş ve Çumra hâkimliklerinde bulunmuştur. Karaman Kalkınma Derneği kurucularındandır. CHP'nin İdare heyeti üyesi olup halen avukatlık yapmaktadır. Vehbi Bilgin, avukattır ve 1317 de Konya'da doğmuştur. Hâkimlik ve Temyiz baş müddeiumumi muavinliğinde bulundu. 1946-1947 denemelerinde Konya milletvekili oldu. Konya Halkevi ve İl başkanlığı yaptı. Halen avukattır. İzzet Birim, çiftçi olup, 1322 de Yunak'ta doğdu. Halen büyük çiftlik ve ziraatçilikle uğraşmaktadır. CHP İlçe idare Kurulu üyesidir. Sedat Çumralı, avukat olup 1320 de Çumra'da doğdu. Şimdiye kadar muhtelif hâkimlikler yaparak 2 devre Konya milletvekilliğinde bulundu halen avukattır. Naci Ekmekçigil, Sümerbank müfettişidir. 1334 de Konya'da doğdu. Yüksek tahsillidir. Halen Sümerbank müfettişliğini yapmaktadır. Esas mesleği maliyeci olup, şimdiye kadar Başbakanlık Genel murakabe heyetinde, TMO müfettişliğinde, Sümerbank merkez kontrollüğünde, Sümerbank zatişleri müdürlüğünde ve nihayet Sümerbank genel sekreterliğinde bulundu. Rasim Erel, çiftçi olup 1315 de Ereğli'de doğdu. 16 sene belediye başkanlığı yaptı. Sekizinci devre Konya milletvekilliğinde bulundu. Seçim döneminde CHP İlçe başkanı olup büyük çiftçilikle uğraşmaktadır. Harun Ergi, emekli muhasebe müdürü olup, 1317 de Ilgın'da doğdu. Birçok yerlerde muallimlik ve çeşitli memurluklarda bulundu. Özel İdare müdürlüğü yaptı. Halen emekliye ayrılmış durumdadır. Haydar Erkut, çiftçi olup, 1316 da İzmir de doğdu. Subaylıktan ve Gümrük müdürlüğünden emekli olup halen ziraatçilikle uğraşmaktadır. Talat Karay, hâkim olup, 1323 de Beyşehir'de doğdu. Ankara Asliye ceza hâkimliğini, müddeiumumiliğini yapmış ve muhtelif hâkimliklerde bulunmuştur. Dr. Refet Kayserilioğlu, serbest doktor olup, 1338'de Karaman'da doğdu. Verem Savaş Derneği

1954 seçimleri öncesi Konya’da parti faaliyetleri hızlanmış, partilerin ilçe teşkilatları mahalle ve köylerde geniş propaganda kampanyasına başlamışlardır. Merkez ilçe teşkilatları adaylara nasıl başarılı olunacağı anlatılmıştır. Adaylar merkezde olduğu gibi ilçe ve bucaklarda da propagandaya başlamışlar ve yoklama listelerine girebilmek için çalışmışlardır. DP’nin milletvekili aday sayısı altmış kişiyi geçmiştir. Aday seçimlerinin 21 Mart’ta yapılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle ilçe başkanları ocak ve bucak başkanlarına 21 Mart’ta yapılacak toplantı için davetiye göndermiştir. Yeni Konya gazetesi DP adayları arasında çok kıymetli kişilerin olduğu gibi Konya’yı hiç tanımayan kimselerin de bulunduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan CHP ve CMP’nin müşterek bir liste hazırlayacakları, CHP içinde de bir ikilik olduğu belirtilmiştir. Konya’da bazı kadınlar da milletvekilliği adaylığını koymuşlardır¹²⁷⁶. Yeni Konya gazetesinde Şadiye Aytaç “*Konya’nın İlk Kadın Mebus Adayı*” başlıklı yazısında müstakil olarak milletvekili adaylığını koyduğunu bildiren öğretmen Saliha Tomris Günbay’ın adını okuduğun da göğsünün iftiharla kabardığını,

Başkanlığı, Karaman Kalkınma Derneği Başkan vekilliği ve CHP ilçe idare kurulu üyesidir. Halen serbest doktorluk yapmaktadır. Oğuz Kart, avukat olup, 1332 de Cihanbeyli’de doğdu. Bir müddet Savcı vekilliği yaptı. Halen avukattır. Atif Korucuoğlu, kitaplık müdürüdür ve 1313 de Konya’da doğdu. Kitaplık müdürlüğü yapmış, çeşitli memuriyetlerde ve Maarif başkâtipliğinde ve mümeyyizlikte bulunmuştur. Konya Halkevi üyeliğini de yapmıştır. Ahmet Onar, avukat olup, 1332’de Konya’da doğdu. Ekonomi Bakanlığı başmüfettişliğinde bulundu. Halen avukatlık yapmaktadır. Fakih Özlen, avukattır. 1339 da Taşkent’te doğdu. Yüksek tahsilli olup son diplomasını İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden aldı. Halen avukatlık yapmakta olup, 1951 den beri Çocuk Esirgeme Kurumu İl İdare kurulu üyesidir. Ayrıca CHP’nin il idare kurulu üyesidir. Ferit Özer, tüccar ve çiftçidir. 1320’ de Karaman da doğdu. Halen tüccarlık ve ziraatçilikle meşguldür. Diğer taraftan da CHP’nin sabık ilçe başkanıdır. 1934 den beri ilçe başkanı olarak CHP’de ve Kızılay idare kurulunda bulundu. 1936 yılına kadar THK başkanlığı ve 1942 devresinde vilayet meclis azalığı yaptı. Osman Özdemir, maliye memurudur. 1320’de Ilgın’da doğdu. Çeşitli belediye ve muhasebe memurluklarında bulundu. Maliyecilik ve kunduracılık yapmaktadır. CHP ilçe başkanıdır. Halis Sungur, avukattır. 1330 ‘da Alanya’da doğdu. Hâkimlik ve savcılıklarda bulundu. CHP İl İdare Kurulu ve haysiyet divanı üyeliğini yapmaktadır. Cemil Sümer, öğretmendir. 1323’de Beyşehir’de doğdu. Erkek Sanat Enstitüsü meslek dersleri öğretmenidir. Sait Süslü, 1316 da Konya’da doğdu. Emekli albaydır. Cihan ve İstiklal harbinde bilfiil cephelerde savaşmış, binicilik öğretmenliği, müfettişlik yapmış ve halen iki devre Konya İl idare kurulu üyesidir. Dr. Mehmet Sönmez, serbest doktordur. 1334’de Ermenek’te doğdu. Muhtelif tabipliklerde bulundu. CHP ilçe idare kurulu üyesidir. Halen serbest doktorluk yapmaktadır. Hasan Ali Taner, tüccardır. 1326 da Bozkır Üç pınar da doğdu. CHP ocak bucak başkanlığı, genel meclis ve daimi Encümen üyeliği yapmış; Bozkır Halkevi başkanlığında bulunmuştur. CHP İl İdare Kurulu üyesidir. Kamuran Tuğman, Çorum Vali Muavinidir. 1321 de Burdur Tefenni’de doğdu. Beyviren, Dinek bucak müdürlüğü, Kızıltepe, Hayrabolu, Tarsus, Silifke, Sinav, Nevşehir, Akşehir, Ceyhan ve Bafra Kaymakamlığı yaptı. Halen Çorum vali muavinidir. Hasan Fehmi Ünal, avukattır. 1308’de Karaman Kisecik’te doğdu. Konya Sorgu, Tarsus Asliye Ceza, Erzurum Asliye Hukuk hâkimliğinde, Hadim C. Savcısı, Kars Ağır Ceza Başkanlığında bulundu. Şimdi avukatlık yapmakta olup CHP’nin il idare kurulu ve Haysiyet Divanı üyesidir. Nazmi Ünal, 1330 da Cihanbeyli’de doğdu. Her haliyle muhitine kendini sevdirmiştir. Büyük ziraatçilikle meşguldür. Tacettin Yaltırık, Akşehir Belediye başkanıdır. 1318’de Akşehir’de doğdu. Halen Akşehir Belediye başkanıdır. Kendisi Rüştüye mezunu olup 1931 senesinden beri 23 senelik CHP de devamlı çalışmış, muhtelif vazifelerde yer almış, 1952 senesinde CHP İdare heyeti başkanı olmuştur. Halen Akşehir Belediye başkanıdır. İsmet Yaylacı, avukattır. 1339 da Karapınar’da doğdu. Halen avukatlık yapmakta olup CHP İlçe idare kurulu üyesidir. Dr. Atif Yörükoğlu, doktordur. 1327 de Kadınhanı’da doğdu. Ereğli hükümet tabipliğinde bulundu. Cihanbeyli, Konya ve Özden Teknik okulunda, Ilgın ile Akşehir’de doktorluk yapmıştır. Kızılay hava ve çocuk esirgeme kurumu başkan ve üyeliklerinde deruhte etmiştir. Mustafa Naci Altuncu avukattır. 1295’de İbrali’de doğmuştur. Hâkimlikten emeklidir. Halen avukatlık yapmaktadır”, *Yeni Konya*, 27 Mart 1954, Y. 6, S. 1718, s. 2.

¹²⁷⁶ *Yeni Konya*, 11 Mart 1954, Y. 6, S. 1752, s. 1.

Konya’da senelerce çalışıp binlerce öğrenci yetiştiren bu öğretmeni takdirle karşıladığını, muhafazakâr diye tanınan ve öyle gösterilen Konya’nın bir kadın milletvekili çıkarmasını arzuladığını belirtmiştir. Aytaç ayrıca Konya’da dört siyasi partinin 76 milletvekili aday olduğunu, medeni cesareti gösterip de müstakil adaylığını koyan bu bayan öğretmeni milletvekili seçmekle Konyalıların isabetli bir harekette bulunacaklarını ifade etmiştir. Yazısının devamında TBMM’de Konya kadınlarını temsil edecek bir kadın milletvekilinin seçilmesi ile Konyalıların ne kadar ileri görüşlü olduklarını, muhafazakâr ve geri düşünceli olmadıklarını gösterebileceklerini belirtmiştir¹²⁷⁷.

DP ve CHP aday yoklamaları bütün ilçeler ve merkezde yapılmış ve merkezde yapılan tasnifler sonucunda DP ve CHP milletvekilleri adayları belirlenmiştir. Buna göre DP adaylarının isimleri ve aldıkları oylar şu şekildedir: Himmet Ölçmen 1179, Remzi Birand 1089, Rüştü Özal 1072, Ziyad Ebüzziya 941, Sıtkı S. Burçak 893, Mekki Keskin 747, Mustafa Bağrıaçık 818, Mustafa Runyun 766, Reyhan Gökmenoğlu 651, Fahri Ağaoğlu 605, Muhittin Güzelkılınç 607, Hidayet Aydınır 604, Ahmet Koyuncu 591, Muammer Obuz 576, Nafiz Tahralı 538 ve Hamdi R. Atademir 536 oy almıştır. CHP adayları ve aldıkları oylar ise şu şekildedir: Fakih Özlen 1345, Sait Süslü 1326, Talat Karan 1304, Rasim Erel 1272, Mehmet Sönmez 1232, Enis Şenboğlu 1222, Oğuz Kart 1214, Ahmet Onar 1121, Tacettin Yaltırık 1172, Fakih Özfakih 1034, Suat Abanazır 1210, İzzet Birim 1171, Vehbi Bilgin 1090, Hasan K. Alpelli 1061, Harun Ergin 969, Halis Sungur 917, Hasan Ali Taner 912, Kamuran Tuğman 874 oy almıştır. Yeni Konya gazetesinde verilen bilgiye göre DP ve CHP’nin aday yoklamalarından elde edilen sonuç, Konya’da büyük bir memnuniyet uyandırmıştır. Gerek DP’nin aday listesinde kuvvetli adaylara yer vermesi, gerekse CHP’nin genç ve enerjik adaylarla seçime girmesi Konya halkını memnun etmiştir. DP’nin aday adayları Parti binasında tanışma amaçlı bir toplantı düzenlemişlerdir. Konya CMP teşkilatı da seçime tam bir listeyle girebilmek için hazırlıklarına hızla devam etmiştir¹²⁷⁸.

Yüksek Seçim Kuruluna parti listelerinin verilmesi ile bütün partilere ait adaylar ilan edilmiştir. Son şekline göre; DP, CHP, MP ve KP’nin Konya adaylarının listeleri şu şekilde belirlenmiştir: Demokrat Parti’nin milletvekili adayları; Rüştü Özal, Himmet Ölçmen, Remzi Birand, Mekki Keskin, Mustafa Bağrıaçık, Muammer Obuz, Fahri Ağaoğlu, Hamdi R. Atademir, Ziyad Ebüzziya, Sıtkı Burçak, Ahmet Koyuncu, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzelkılıç, Tefik Baran, Hidayet Aydınır, Halil Özyürek, Sabahattin Sönmez, Tarık Kozbek

¹²⁷⁷ Şadiye Aytaç, “Konya’nın İlk Kadın Mebus Adayı”, *Yeni Konya*, 25 Nisan 1954, Y. 6, S. 1747, s. 2.

¹²⁷⁸ *Yeni Konya*, 29 Mart 1954, Y. 6, S. 1720, s. 1; *Yeni Meram*, 29 Mart 1954, Y. 4, S. 1309, s. 1; *Yeni Meram*, 31 Mart 1954, Y. 4, S. 1311, s. 1.

ve Abdi Çilingir'dir. CMP'nin milletvekili adayları; Mustafa Barçın, Nuri Topbaş, Ali Saip Atademir, Mustafa Doğanbey, Fahri Kamil Cebecioğlu, Hüsnü Göncü, Ahmet Hatipoğlu, Sabri Köylüoğlu, Galip Bilge, Hasan Akdoğan, Tarık Kendi, Mustafa Özaydın, Necati Taşbaş, Latif Mutlu, Saffet Ünan, Ahmet Atakaseoğlu, Muharrem Okan, Orhan Akça'dır. KP'nin milletvekili adayları; Mustafa Cincime, Veysi Tozan, Rıfat Serdaroğlu, Refik İsfendiyar, Halim Sait Kayıtlı, Hamdi Yüce, Cemil Sümer(Müstakil), Yalçın Dağlar, İlhami İlder, Ahmet Aladağ, Tarık Aybarluğu(müstakil), Şevket Çaldağ, Abdil Şahin, Atıf Gürsoy, Halit Özalp(müstakil), Halis Mumcu, Kemal Akça(müstakil) ve Sırrı Fırat'dır. CHP'nin milletvekili adayları; Suat Abanazır, Vehbi Bilgin, İzzet Birim, Rasim Erel, Harun Ergin, Talat Karay, Oğuz Kart, Hasan Küçükkalpelli, Ahmet Onar, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, Dr. Mehmet Sönmez, Halis Sungur, Sait Süslü, Enis Şanlıoğlu, Hasan Ali Taner, Kamuran Tuğman, Tacettin Yaltırık, İsmet Yaylacı'dır¹²⁷⁹.

Konya'daki DP'nin milletvekili adayları mesleklerine göre incelendiğinde, 7 hukukçu, 3 yüksek mühendis, 1 vali, 1 belediye başkanı muavini, 1 profesör, 2 doktor, 2 gazeteci-muharrir, 1 tüccar, 1 çiftçinin olduğu görülmektedir¹²⁸⁰.

3.6.1.2.4. Seçim Sonuçları

Yeni Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre adayların aldıkları oylar şu şekildedir: Demokrat Parti'den; Mustafa Bağrıaçık 167.533, Rüştü Özal 166.648, Mekki Keskin 166.657, Hamdi Ragıp Atademir 166.144, Remzi Birant 164.524, Ziyad Ebüzziya 164.600, Reyhan Gökmenoğlu 164.812, Tevfik Fikret Baran 164.141, Hidayet Aydın 164.758, Sıtkı Burçak 163.857, Muammer Obuz 163.985, Himmet Ölçmen 162.556, Ahmet Koyuncu 163.610, Tarık Kozbek 162.083, Halil Özyörük 161.834, Fahri Ağaoğlu 162.359, Muhittin Güzelkılıç 158.261, Sabahattin Sönmez 160.207 ve Abdi Çilingir 159.992 oy almıştır. CHP'de ise; Fakih Özlen 109.971, Sait Süslü 107.038, Vehbi Bilgin 106.125, Fakih Özfakih 107.387, Talat Karay 109.113, Suat Abanazır 105.687, Tacettin Yaltırık 106.098, Enis Şanlıoğlu 107.522, Ahmet Onar 106.368, Kamuran Tuğman 105.200, Oğuz Kart 105.976, Harun Ergin 105.178, Mehmet Sönmez 106.912, Halis Sungur 105.589, Rasim Erel 106.016, İsmet Yaylacı 103.872, Hasan Küçükkalpelli 105.612, Hasan Ali Taner 106.022 ve İzzet Birim 103.557 oy almıştır. CMP'de ise; Nuri Topbaş 34.047, Galip Bilge 33.707, Mustafa Barçın 34.743, Saip Atademir 31.060, Ahmet Hatipoğlu 3.668, Necati Taşbaş 32.438, Orhan Akça 29.458, Saffet Ünan 29.463, Mustafa Özaydın 29.561, Sabri Köylüoğlu 29.452, Latif Mutlu

¹²⁷⁹ *Yeni Konya*, 13 Nisan 1954, Y. 6, S. 1735, s. 1; *Yeni Konya*, 2 Mayıs 1954, Y. 6, S. 1754, s. 1.

¹²⁸⁰ *Yeni Meram*, 15 Nisan 1954, Y. 4, S. 1325, s. 1.

30.914, Mustafa Doğanbey 29.413, Muharrem Okan 28.400, Hüsnü Göncü 30.944, Fahri Cebecioğlu 29.413, A. Ata Köseoğlu 29.203, Faik Türegün 28.659, A.Tarık Kendi 28.418 ve Hasan Akdoğan 27.524 oy almışlardır. Türkiye Köylü Partisinde ise; Ömer Tekin Ezher 9.164, Rifat Serdaroğlu 4.173, Veysi Tozan 4.483, İlhami İlter 4.088, Cemil Sümer 5.613, Refik İsfendiyyar 4.173, Halit Özalp 4.465, Yalçın Dağlar 3.998, Mustafa Cincime 3.979, Hamdi Yüce 3.874, Şevket Çaldağ 3.916, H.Sait Kayılı 3.878, Ahmet Alabay 4.351, Sırrı Fırat 3.366, Tarık Atbattuğu 3.890, Kemal Akça 4.068 ve Abdil Şahin 4.038 oy almıştır. Bağımsızlardan ise Hilmi Aksoy 2.573, İzzet Belgin 2.650, Saliha Tomris 94, Melih Yuluğ 205 ve Celal Dereoğlu 88 oy almıştır¹²⁸¹.

Konya'dan milletvekili seçilen kişilerin isimlerinin ve kişisel bilgilerinin olduğu listeler, Konya İl Seçim Kurulu Başkanı tarafından 6 Mayıs 1954 tarihinde Başbakanlığa gönderilen yazı ile bildirilmiştir. Bu listeye göre Fahri Ağaoğlu, Hamdi Ragıp Atademir, Remzi Birand, Mustafa Bağrıaçık, Hidayet Aydın, Abdi Çilingir, Sabahattin Sönmez, Rüştü Özal, Himmet Ölçmen, Sıtkı Burçak, Halil Özyörük, Muammer Obuz, Mekki Keskin, Ahmet Kuyumcu, Tarık Kozbek, Muhittin Güzelkılınç, Reyhan Gökmenoğlu, Zeyyad Ebüzziya, Tevfik Fikret Baran Konya milletvekili seçilmişlerdir¹²⁸².

Seçim sonuçları incelendiğinde; 1950 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde Konya'dan milletvekili seçilen Abdurrahman Fahri Ağaoğlu, Hidayet Aydın, Remzi Birand, Sıtkı Burçak, Abdi Çilingir, Ziyad Ebüzziya, Osman Tarık Kozbek, Muammer Obuz ve Himmet Ölçmen'in yeniden milletvekilli seçildikleri görülmektedir. 1950 Seçimlerinde

¹²⁸¹ 1954 Seçimlerinde DP'nin kazanması büyük bir zafer olarak nitelendirilmiştir. Yeni Konya gazetesi sürmanşetten bu durumu; "Milli irade tecelli etti. İktidar ezici farkla DP'de" şeklinde duyurmuştur. Yeni Konya, 4 Mayıs 1954, Y.6, S. 1756, s. 1 (EK-2); *Yeni Konya*, 7 Mayıs 1954, Y. 6, S. 1759, s. 1; *Yeni Meram*, 6 Mayıs 1954, Y. 4, S. 1342, s. 1.

¹²⁸² Bu milletvekillerinden Remzi Birand, 1908 Karaman doğumlu olup, yüksek mühendistir. Seçimlerde 164524 oy almıştır. Mustafa Bağrıaçık 1327 Çumra doğumlu olup, Isparta valisidir ve seçimlerde 167533 oy almıştır. Fahri Ağaoğlu 1907 Şarkikaraağaç doğumlu olup, avukattır. Seçimlerde 162359 oy almıştır. Hamdi Ragıp Atademir 1324 Konya doğumlu olup, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi profesörüdür. Seçimlerde 166144 oy almıştır. Hidayet Aydın 1900 Hadim doğumludur. Avukattır. Seçimlerde 164785 oy almıştır. Abdi Çilingir 1902 Ermenek doğumlu olup, tüccardır. Seçimlerde 159992 oy almıştır. Sabahattin Sönmez Kastamonu doğumludur. Seçimlerde 160207 oy almıştır. Rüştü Özal 1331 Konya doğumludur. Konya Belediyesinde yüksek mühendistir. Seçimlerde 166648 oy almıştır. Himmet Ölçmen Konya doğumludur. Yüksek mühendistir ve seçimlerde 162556 oy almıştır. Sıtkı Burçak 1911 Erzurum doğumludur. Mesleği doktor olup, seçimlerde 163857 oy almıştır. Halil Özyörük 1884 Erzurum doğumludur. Eski Dâhiliye vekili olup seçimlerde 161834 oy almıştır. Muammer Obuz 1914 Konya doğumludur. Mesleği avukatlık olup seçimlerde 163985 oy almıştır. Mekki Keskin 1327 Beyşehir doğumludur. İstanbul Belediye Başkanı yardımcısıdır. Seçimlerde 166657 oy almıştır. Ahmet Kuyumcu 1338 Bozkır doğumludur. Avukattır. Seçimlerde 163610 oy almıştır. Tarık Kozbek 1909 Edirne doğumludur. Avukattır. Seçimlerde 162083 oy almıştır. Muhittin Güzelkılınç 1334 Konya doğumludur. Ticaret odası başkanı olup, tüccardır. Seçimlerde 158261 oy almıştır. Reyhan Gökmenoğlu 1327 Beyşehir doğumludur. Adliye Bakanlığı Müfettişidir. Seçimlerde 166812 oy almıştır. Zeyyad Ebüzziya 1911 İstanbul doğumludur. Gazetecidir. Seçimlerde 164600 oy almıştır. Tevfik Fikret Baran 1912 Seydişehir doğumludur. Adliye Vekâleti müfettişidir. Seçimlerde 164741 oy almıştır. Bkz. *BCA*, 30-10-0-0-78-516-18, 6 Mayıs 1954.

Konya 17 milletvekili çıkarmışken, nüfusunun artması nedeniyle 1954 seçimlerin de bu sayı 19'a yükselmiştir. 1954 seçimlerinde Hamdi Ragıp Atademir, Mustafa Bağrıaçık, Tevfik Fikret Baran, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzelkılınç, Mekki Keskin, Ahmet Koyuncu, Rüştü Özal, Halil Özyörük ve Sabahattin Sönmez ilk defa milletvekili seçilmişlerdir.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiler ile 1954 milletvekili seçim sonuçları Konya özelinde değerlendirildiğinde Konya merkez, 6 nahiyesi ve köylerinde DP'den Mustafa Bağrıaçık'ın 28.870 oy ile en yüksek oyu aldığı görülmektedir. Ardından Rüştü Özal 28.748 oyla ikinci gelmiştir. CHP'den Fakih Özlen 19.380en fazla oyu almıştır. DP 'den en az oyu 23.355 ile Abdi Çilingir ve 25.467 ile Sabahattin Sönmez almıştır. Konya ve civarında CMP ancak 9.185 oy alabilmiştir. Türkiye Köylü Partisi'nin oyu ise 1000 civarında kalmıştır¹²⁸³.

Yeni Konya gazetesinde yapılan değerlendirmede 1954 yılında yapılan seçimlerin sonuçları 1950 seçim sonuçlarına benzetilmiştir. Gazetede verilen bilgiye göre DP listesinde en fazla oy 169 ve en az oy 158 olmuştur. Aradaki fark ortalama bir hesapla 9000'dir. 1950 seçimlerinde en fazla oy 167.920, en az oy 157.616 olmuştur. Aradaki fark yine 9000'dir. 1950 seçimlerinde alınan oyların toplamı ile 1954 seçimlerinde alınan oyların toplamı arasında 700-800 gibi çok az bir fark vardır. CHP için de durum hemen hemen aynı olmuştur. Yalnız CHP 1950'de 106 bin oy almıştır. 1954'deki oy miktarı 108 -109 bine yükselmiştir. 1950'de 306 bin seçmenden 275.280'i seçimlere katılmıştır. 1954 seçimlerinde 355.650 seçmenin 320 bine yakını seçimlere girmiştir. 1950 ile 1954 yılları arasındaki 4.045'lik oy farkını da, 33 bin oyla CMP ve 5-6 bin oyla Türkiye Köylü Partisi paylaşmıştır. Bu sonuçlar gerek DP'nin ve gerekse CHP'nin Konya'da istikrarlı bir şekilde gelişme gösterdiğini göstermiştir¹²⁸⁴.

Seçimlerin ardından DP milletvekilleri 10 Mayıs'ta saat 17'de hükümet alanında yapılan bir törenle Ankara'ya uğurlanmışlardır. Konya milletvekilleri, büyük bir kalabalık huzurunda göstermiş oldukları teveccühten dolayı halka teşekkür etmişlerdir. Ardından bütün milletvekilleri, otomobillere binerek alkışlar arasında veda edip Konya'dan ayrılmışlardır. Himmet Ölçmen, Rüştü Özal, A. Koyuncu, F. Ağaoğlu ve M. Güzelkılıç ilk hareket eden milletvekilleri olmuştur¹²⁸⁵.

Seçimin ardından Başbakan Adnan Menderes Konya DP İl başkanlığına bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta seçim sonuçlarını şu sözleri ile değerlendirmiştir: "*Partimiz dört yıl*

¹²⁸³ Yeni Konya, 6 Mayıs 1954, Y. 6, S. 1758, s. 1.

¹²⁸⁴ Yeni Konya, 8 Mayıs 1954, Y. 6, S. 1760, s. 1.

¹²⁸⁵ Yeni Konya, 11.5.1954, Y. 6, S. 1763, s. 1.

muhafeette ve dört yılda iktidarda bulunduğumuz bu sekiz yıl zarfında büyük ve asil milletimizin partimize karşı hiç bir zaman esirgemediği itimat ve muhabbete ne derecelerde teşekkür olursa azdır. Bu itimat ve muhabbetin ne kadar derin ve samimi olduğu ise 1954 mebus seçimleri neticelerinin alındığı şu sırada bütün sarahatle ortaya çıkmış bulunuyor. Dünyada hiç bir parti, hiç bir iktidarın, bir büyük milletin tamamı ile serbest reyi ile tezahür eden bu derece derin muhabbet ve itimadına mazhar olduğu görülmemiştir denebilir. Bunun şükran borcunun partimiz önümüzdeki dört senelik vazife devremiz esnasında milletimizin uğrunda ve onun hizmetinde beşer takati üstünde çalışmakla karşılayabilmeyi mukaddes bir vazife sayacaktır. Bu emsalsiz mazhariyet ve büyük muvaffakiyette parti teşkilatımızın sarf ettikleri samimi ve meşkûr gayretlerin Genel Kurulumuz ve şahsen benim üzerimdeki tesirleri son derece derin ve samimi olmuştur. Bu münasebetle bütün teşkilatımıza Genel Kurulumuz ve şahsım namına en derin şükranlarımı arz eylerim. Seçimlerde muvaffak olamadığımız bir kaç vilayetteki teşkilatımız ve parti arkadaşlarımıza asla üzülmemelerini dahi zait görüyorum. Elbette ıztırlar ve türlü sebepler yüzünden uğranılan muvaffakiyetsizlikler dolayısı ile Partimizin emsalsiz zaferi karşısında söylenecek söz olmamak lazım gelir. Seçim neticelerinin memleketimize ve Partimize hayırlı olması duası bir defa daha tekrarlar, cümlelerinizi en derin muhabbetle deragüş ederek gözlerinizi öperim “¹²⁸⁶”.

3.6.1.2.5. X. Dönem DP Konya Milletvekilleri

Konya 1950 milletvekili seçimlerinde 17 milletvekili çıkarmışken, nüfusunun artması nedeniyle 1954 seçimlerin de bu sayı 19’a yükselmiştir. 1954 seçimlerinde Hamdi Ragıp Atademir, Mustafa Bağrıaçık, Tevfik Fikret Baran, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzelkılınç, Mekki Keskin, Ahmet Koyuncu, Rüştü Özal, Halil Özyörük ve Sabahattin Sönmez ilk defa milletvekili seçilmişlerdir. 1950 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde Konya milletvekili seçilen Abdurrahman Fahri Ağaoğlu, Hidayet Aydın, Remzi Birand, Sıtkı Burçak, Abdi Çilingir, Ziyad Ebüzziya, Osman Tarık Kozbek, Muammer Obuz ve Himmet Ölçmen’in yeniden milletvekilli seçildikleri görülmektedir.

İlk defa milletvekili seçilen Hamdi Ragıp Atademir, 1908 yılında Konya’da doğmuştur. DTCF Mantık bölümü ile İlahiyat Fakültesi ve Mantık kürsüsünde profesördür¹²⁸⁷. Fransızca, Almanca ve İngilizce bilmektedir. Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanlığı, Samsun ve Konya Lisesinde felsefe öğretmenliği, Polis Kolejinde felsefe ve Jandarma Subay Okulu içtimâiyat ve ahlak

¹²⁸⁶ Yeni Meram, 6 Mayıs 1954, Y. 4, S. 1342, s. 1.

¹²⁸⁷ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2095.

dersleri öğretim üyeliği yapmıştır. Ayrıca Dil, Tarih ve Coğrafya, İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Mantık Kürsüsünde profesördür. Parlamentolar Birliğinde temsilci ve Avrupa Konseyinde delegasyon başkanlığı yapmıştır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹²⁸⁸. 1954 seçimlerinde 166.144 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹²⁸⁹.

Mustafa Bağrıaçık, 1911 yılında Konya'nın Çumra ilçesinin Kavak köyünde doğmuştur. Siyasal Bilgiler Okulundan mezun olmuştur. 1950 yılından 1954 yılına kadar Isparta valiliği yapmıştır¹²⁹⁰. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Trabzon'da Maiyet memurluğu, Vakfikebir, Borçka, Hopa, Sarıkamış ve Beyoğlu Kaymakamlığı, İzmir vali yardımcılığı ve Isparta valiliği yapmıştır. Evli olup 3 çocuğa sahiptir¹²⁹¹. 1954 seçimlerinde 167.533 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹²⁹².

Tevfik Fikret Baran, 1912 yılında Seydişehir'de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği hâkimliktir¹²⁹³. İçel Mahkemesinde hâkim namzetliği, Anamur'da sorgu hâkimliği, Antalya Mahkemesinde üye yardımcılığı ve Sulh hâkimliği, Kemalpaşa ve Söğüt'te hakimlik, Bergama'da Ceza hakimliği, Adalet müfettişliği ve Nazilli'de Cumhuriyet savcılığı yapmıştır. Bekârdır¹²⁹⁴. 1954 seçimlerinde 164.741 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹²⁹⁵.

Reyhan Gökmenoğlu, 1910 yılında Beyşehir'de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. 1951 yılından 1954 yılına kadar Adalet Bakanlığında başmüfettiş olarak görev yapmıştır¹²⁹⁶. Maliye Bakanlığı Varidat Genel Müdürlüğünde kâtiplik ve mümeyyizlik, Gürün'de üye yardımcılığı, Zara, Geyve ve Seydişehir'de Cumhuriyet Savcılığı, Ankara Sulh hâkimliği, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü başyardımcılığı ve 1. Şube Müdürü, Adalet başmüfettişliği yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹²⁹⁷. 1954 seçimlerinde 166.812 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹²⁹⁸.

Muhittin Güzelkılınç, 1918 yılında Konya'da doğmuştur. İlkokulu bitirdikten sonra yüksek tahsil yapmayıp ticaretle uğraşmıştır. 1947 yılında Demokrat Partiye katılmıştır. 1950

¹²⁸⁸ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 652.

¹²⁸⁹ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹²⁹⁰ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2096.

¹²⁹¹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 652.

¹²⁹² TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹²⁹³ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2097.

¹²⁹⁴ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 652.

¹²⁹⁵ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹²⁹⁶ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2098.

¹²⁹⁷ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 653.

¹²⁹⁸ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

yılından 1954 yılına kadar Demokrat Parti İl İkinci Başkanlığı yapmıştır¹²⁹⁹. Ayrıca Konya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığında bulunmuştur. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹³⁰⁰. 1954 seçimlerinde 158.261 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³⁰¹.

Mekki Keskin, 1911 yılında Beyşehir’de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. Çeşitli yerlerde kaymakamlık görevinde bulunmuştur. 1954 seçiminden önce İstanbul belediye başkan yardımcılığı yapmıştır¹³⁰². Ayrıca Konya Merkez İsmetpaşa İlkokulunda öğretmenlik, Gazi Terbiye Enstitüsünde idari asistanlık, Lâdik, Ayvalık, Tutak, Doğubayazıt, Uzunköprü, Şile ve Eminönü kaymakamlığı yapmıştır. İstanbul Belediye Başkan yardımcılığı ve Daimî Encümen başkanlığı da yapmıştır. Aynı zamanda serbest avukattır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹³⁰³. 1954 seçimlerinde 166.657 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³⁰⁴.

Ahmet Koyuncu, 1922 yılında Bozkır’da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde okumuştur. Mesleği doktorluktur¹³⁰⁵. Fransızca bilmektedir. Bozkır Belediye Başkanlığı yapmıştır. Evli olup, 1 çocuğa sahiptir¹³⁰⁶. 1954 seçimlerinde 163.610 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³⁰⁷.

Rüştü Özal, 1915 yılında Konya’da doğmuştur. İstanbul Yüksek Mühendis okulunda okumuştur. Konya Belediye Başkanlığı yapmıştır¹³⁰⁸. Almanca ve az düzeyde Fransızca bilmektedir. Çorum’da Su İşleri 18. Şube kısım mühendisi, Mersin’de Su İşleri 11. Şube kısım yüksek mühendisi, Adana’da Su İşleri 6. Şube kısım yüksek mühendisi, Konya Ovası Sulama İdaresi İşletme Müdürlüğünde kısım yüksek mühendisi ve Konya Bayındırlık müdürü olarak görev yapmıştır¹³⁰⁹. 1954 seçimlerinde 166.648 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³¹⁰.

Halil Özyörük, 1884 yılında İzmir’de doğmuştur. Hukuk Fakültesinde okumuştur. 1950 yılında İzmir milletvekilliğine seçilmiştir¹³¹¹. Maliye Bakanlığı Kupon İdaresi Kayıtlar Kalemi kâtibi, Kesendire İlçesi Bidayet Mahkemesi Savcı yardımcısı, Adana

¹²⁹⁹ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2099.

¹³⁰⁰ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 653.

¹³⁰¹ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³⁰² TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2100.

¹³⁰³ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 653.

¹³⁰⁴ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³⁰⁵ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2101.

¹³⁰⁶ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 653.

¹³⁰⁷ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³⁰⁸ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2102.

¹³⁰⁹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 653.

¹³¹⁰ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³¹¹ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 1729.

İstinaf Savcı yardımcısı, Bitlis, Mamuretülaziz (Elazığ) Adliye müfettişi, Van Merkez Bidayet Mahkemesi ceza başkanı, Canik ve Trabzon İstinaf Mahkemesi savcısı, Trabzon, Kars ve Bitlis İstinaf Mahkemeleri başkanı, Muvakkat Canik Divân-ı Harb-i Örfî savcısı, Yüce Divân üyesi, Adliye Bakanlığı Umûru Zatiye Genel müdürü, Adliye başmüfettişi, Temyiz Mahkemesi üyesi ve birinci başkanı, Temyiz Mahkemesi Ticaret, 2. Hukuk ve 1. Ceza Daireleri başkanı olarak da görev yapmıştır. IX. ve X. dönemde Adalet Komisyonu başkanlığı, 19. Hükümette Adalet, 20. Hükümette İçişleri Bakanı olmuştur. Evli olup, 3 çocuk sahibidir¹³¹². 1954 seçimlerinde 161.834 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³¹³.

Sabahattin Sönmez, 1907 yılında Kastamonu'da doğmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesinde okumuştur. Mesleği gazeteciliktir¹³¹⁴. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Eğitim-Vatan gazetesinin Ankara temsilciliğini yapmıştır. Aynı zamanda öğretmen ve yazardır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹³¹⁵. 1954 seçimlerinde 160.207 oy alarak Konya milletvekilliğine seçilmiştir¹³¹⁶.

Yeniden milletvekili seçilenlerden Abdurrahman Fahri Ağaoğlu 162.359¹³¹⁷, Hidayet Aydın 164.785¹³¹⁸, Remzi Birant 164.524¹³¹⁹, Sıtkı Burçak 163.857¹³²⁰, Abdi Çilingir 159.992¹³²¹, Ziyad Ebüzziya 164.600¹³²², Osman Tarık Kozbek 162.083, Muammer Obuz da 163.985 oy¹³²³ almıştır.

Konya Milletvekillerinin 1954-1957 Yılları Arası Faliyetlerinin Basına Yansıması

DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında seçim siteminden dolayı TBMM'de yasama faaliyetinde bulunan Konya milletvekillerinin tamamı DP listelerinden seçilmişlerdir. Bu açıdan 1954-1957 yılları arasında milletvekillerinin yasama faaliyetleri ve TBMM dışındaki etkinlikleri DP politikalarıyla paralellik arz etmektedir. Bu dönem milletvekillerinin bir kısmı özellikle ön plana çıkmış, milli ve bölgesel meselelerle ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır.

¹³¹² TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 654.

¹³¹³ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³¹⁴ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, X. Dönem, Sicil No. 2103.

¹³¹⁵ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s:654.

¹³¹⁶ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³¹⁷ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³¹⁸ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³¹⁹ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³²⁰ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³²¹ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³²² TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

¹³²³ TBMM Seçim Mazbatası, X. Dönem, 6 Mayıs 1954.

Konya milletvekillerinden Hidayet Aydın TBMM'ye verdiği yazılı soru önergesinde ülkenin et, askeri iâşe, ormancılık, hayvancılık ve iktisadi durumu bakımından bazı sorularının Milli Müdafaa, İktisat ve Ticaret, Ziraat Bakanları tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını istemiştir¹³²⁴. Hidayet Aydın Demokrat Parti Meclis Grup Başkanlığına gönderdiği 19 Aralık 1955 tarihli bir yazı ile de *Demokrat Türkiye'nin Demokrat Anayasası*'nın hazırlanma işinin Üniversitelere verilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹³²⁵.

Konya milletvekillerinden Rüştü Özal 1955 yılı içinde Konya'da küçükbaş hayvanlara karma çiçek aşısı yapıldığına ve aşının bozuk olmasından dolayı telef olan hayvanlar için mal sahiplerine tazminat verilir verilmediğine dair soru önergesi nedeniyle söz alarak bu konu hakkında konuşma yapmıştır¹³²⁶.

Konya milletvekili Tefik Fikret Baran ve 22 arkadaşının, Konya'nın Seydişehir ilçesinin Derebucak köyünde oturan 359 vatandaşın orman suçlarının affı hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair tavrı Meclis tutanaklarında yer almıştır¹³²⁷.

Konya milletvekillerinden H. Ragıp Atademir Milli Eğitim bütçesi müzakerelerinde DP adına konuşmuş ve bu konuda görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Öğretmen meselesi, arkadaşlar, çadırda da sokakta da nerede isterseniz orada ders olur. Fakat öğretmeni bulmak meselesi çok mühimdir. Maalesef arkadaşlarım, bizden evvelki iktidarın kabul etmiş olduğu kanunlar, öğretmeni mustarip bir hale sokmuş, meslektan kaçırmıştır. 20 lira ile öğretmen tayin etmişlerdir. Bugün onlar bizim için 17 bin öğretmen ve 15 milyon liralık intibak*

¹³²⁴ Bu soru önergesinde “Yurdumuzda kuzu katliamının başlamasına az zaman kalmıştır. Pek körpe iken kesilip de, büyüüp etinden, yününden, dölünden memleketin tam şekilde istifade etmesi imkânı selbedilen kuzuların Bandırma havalisi ile bütün Trakya'da yakında kesilmesine başlanacaktır. Diğer taraftan yurdumuzun ormansızlıktan doğan kuraklık felaketinde birinci derecede müessir olan kıl keçisi oğlakları böyle bir kesimden masun kaldıklarından kıl keçisi nesli çoğalmakta, tahribatı da o nispetle artmaktadır. Realite maalesef bundan ibaret olduğuna göre; Dişi kuzuların büyük anaç koyun olarak rolünü tamamlayınca kadar kesilmesi için kanuni ve fiili tedbirler almak lazım ve faideli olacak mıdır? Kuzuların böyle çok erken kesilmesinde ki iktisadi saikin, kuzunun emeceği sütün süt ve peynir olarak satılmasının daha karlı olmasından neşet ettiği anlaşılmaktadır. Kuzuların kesilmesi menedildikten sonra mezkûr saikle sahibinin satın elinden çıkarmak istediği kuzuları Et ve Balık kurumumuzun veya haralarımızın satın alarak bunlardan erkek kuzuları muayyen bir devreden ve mesela altı ayı doldurduktan sonra kesebilmek, dişilerini ise koyun yetiştireceklere ve tercihan merinoslaştıracaklara bu şartla, ellerindeki kıl keçilerle mübadele veya satış yapmak sureti ile koyun yetiştireceklere dişi kuzuların intikalini temin ederek binnetice keçisi neslini azaltıp koyun ve merinos neslini çoğaltmak mümkün ve faydalı değil midir? Türk köylüsü keçisi etini seve seve yer. Ekseriyeti köylerden gelen askerlerimize, keçisi nesli tükeninceye kadar sığır eti yerine keçisi eti yedirmek harice et veya hayvan ihracı mümkün ise sığır veya sığır eti satın döviz temin etmek memleket iktisadiyatı, ziraat ve orman siyaseti bakımından daha muvaffak değil midir? Kanuni ve fiili tedbirler olarak bu hususlar temin edilemez mi? Büyük sıkıntılarını çekmekte olduğumuz kuraklık ve ormansızlığın önlenmesine matuf bu gibi tedbirlerin ittihazi ve hüsnü tatbiki hiç şüphesiz İktisat ve Ziraat ve Milli Müdafaa vekâletlerimiz bu hususta müşterek bir siyaset tutulmuş mudur, tutulacak mıdır tutulmamış ve tutulmayacaksa buna mani olan haller nelerdir?” soruları sorulmuştur. Bkz. *Yeni Konya*, 15 Aralık 1956, Y. 8, S. 2693, s. 1.

¹³²⁵ *BCA*, 30-1-0-0-45-267-6, 19 Aralık 1955

¹³²⁶ *TBMMZC*, X. Dönem, C. 11, 25 Nisan 1956, s. 171.

¹³²⁷ *TBMMZC*, X. Dönem, C. 15, 28 Aralık 1956, s. 316.

mevzuudur. Niçin bunlar bu halde bırakılmıştır? İktidarımız bunların maaşlarını 85-105 liraya çıkardı, bir kısmı da kadro içine alındı. Muallim mekteplerini lağveden müessese Demokrat Parti müessesesi değildir. Konya'da erkek muallim mektebi vardı, kaldırdılar. Bursa'da vardı kaldırıldı. Şurada vardı hepsini kaldırdılar. O halde bizim 1955 veya 1956 da bunları açmak mecburiyetinde kalışımıza göre bunları neye kaldırdılar? Bugün açılan ve bugün minnetle ve şükranla karşılanan öğretmen yetiştirme müesseselerini niçin o zaman kaldırdılar. Bunun muhasebesini sormuyoruz. Ve sormayalım arkadaşlar... Demek ki, bir Maarif politikası vardı. Ve bu memleketi tahrip eden bir takım kaprislerden doğma idi”¹³²⁸.

Mecliste konuşulan önemli konulardan biri de basına ispat hakkının tanınıp tanınmaması olmuştur. TBMM Adalet Komisyonu DP milletvekillerinin çoğunluğu ile basına ispat hakkı tanınmasına dair Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ve 18 arkadaşının kanun teklifini reddetmiştir. 39 üyesi bulunan Adalet Komisyonu Nuri Özsan'ın başkanlığında 14 üyenin katılımı ile toplanmıştır. Başkan F. Çelikbaş ve arkadaşlarının Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesinin değiştirilmesi sureti ile basına ispat hakkı tanınmasına dair olan kanun teklifini mevcudun oyuna sunmuştur. Oylamaya katılan milletvekillerinden 8'i aleyhte, 5'i ise lehte oy kullandıklarından ispat hakkı teklifi kabul edilmemiştir. Başkan oylamaya katılmamıştır. Basına ispat hakkı tanınmasını istemeyen milletvekilleri şunlardır: Selami Dinçer (Kocaeli DP), Nail Geveci (Aydın DP), Cevat Ülkü (Aydın DP), Vacit Esena (Balıkesir DP), Halil Özyörük (Konya DP), Mazhar Özsoy (Giresun DP), Şevki Ecevit (Sivas DP) ve Nusret Kirişcioğlu (Zonguldak DP)'dur. Teklifin lehinde oy kullananlar ise Servet Sezgin (Çanakkale DP), Behçet Kayaalp (Bursa Hür Parti), Şekip İnal (Hatay Hür Parti), Hidayet Aydın (Konya DP) ve Tevfik Fikret Baran (Konya DP)'dır. Oylamanın sonucuna göre basına ispat hakkı tanınmasına imkân kalmamıştır¹³²⁹. Görüldüğü üzere Konya milletvekillerinden Tevfik Fikret Baran ve Hidayet Aydın ispat hakkının tanınması mevzuunda aleyhte oy kullanırken, Halil Özyörük lehte oy kullanmıştır.

1956 yılında kabul edilen basın kanunu ile ilgili yapılan müzakerelerde Konya milletvekilleri de bir konuşma yapmıştır. 16 saatlik bir müzakereden sonra kanun saat 6.30 da kabul edilmiştir. Sabaha kadar aralıksız devam eden müzakerelerde Adnan Menderes gece 2:00'de söz almış ve aralıksız bir saat konuşmuş, tasarıyı şiddetle savunmuştur. Daha önce söz alan İnönü, Turan Güneş ve Bölükbaşı tasarıyı şiddetle eleştirmişler ve bu tasarının basını tamamen felç edeceğini belirtmişlerdir. Söz alan DP Konya milletvekili Sabahattin Sönmez,

¹³²⁸ *Yeni Konya*, 28 Şubat 1956, Y. 7, S. 2415, s. 1.

¹³²⁹ *Yeni Konya*, 23 Nisan 1956, Y. 7, S. 2468, s. 1.

bu tasarının aleyhinde görüş bildirmiş ve küfür ile hakareti önlemek için ele alınan tasarının gazeteleri susturan mahiyette bir kanun haline geldiğini belirterek bütün milletvekillerini kanun için aleyhte oy vermeğe davet etmiştir. Sabahattin Sönmez, başkan tarafından susturulmuştur. Daha sonra söz alan Konya Milletvekili Himmet Ölçmen, gazeteciler aleyhinde konuşarak bu kanunun çıkmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Konya Milletvekili Hamdi Ragıp'ta yine basın tasarısının lehinde bir konuşma yaparak gazetecileri eleştirmiştir. Müzakereler sabaha kadar devam etmiş ve saat 6:00'da madde madde müzakeresi sona eren kanun oya konulmuştur. Neticede 83 muhalif oya karşı, 251 oyla tasarı kanunlaşmıştır¹³³⁰.

DP Meclis Grubu 18 Nisan 1956 tarihinde başkan vekillerinden Muzaffer Kurbanoglu'nun başkanlığında toplanmış ve CHP'nin Kars Milletvekili Hasan Erdoğan'ın bir süre önce Meclis başkanlığına verdiği ve Eski Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu hakkında çelik silolar meselesinden ikinci bir meclis tahkikatı açılmasını istediği önergesi müzakere edilmiştir. Hasan Erdoğan'ın bu önergesinde 217 bin ton kapasiteli, 60 çelik silonun ihalelerinde yolsuzluk yapıldığı ve bu sebepten Fatin Rüştü Zorlu hakkında meclis tahkikatı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Önergenin müzakeresi sırasında ilk sözü Konya milletvekillerinden Muammer Obuz almıştır. Muammer Obuz, grubun önerge hakkında hiçbir karar vermemesini ve bunu Meclis Genel Heyeti'ne bırakmasını istemiş ve bu durumun grupta kararlaştırıldığı takdirde bundan yanlış anlaşılmanın doğacağını belirtmiştir. Obuz, sözlerinin devamında, DP'nin bütün yurttan şaibe altında bulunduğunu, her tarafta suiistimallerden bahsedildiğini, bu bakımdan haklarında ihbar yapılmış veya dedikodu çıkmış kişilerin mutlaka bu şaibelerden kurtulmasının gerektiğini ve aksi takdirde partinin bundan büyük zararlar görebileceğini belirtmiştir. Daha sonra kürsüye gelen Konya milletvekili Rüştü Özal da Muammer Obuz'un fikirlerine katıldığını bildirmiş ve önergenin Meclis Genel Heyeti'nde karara bağlanması teklifini tekrarlayarak, önerge sahibi Hasan Erdoğan'ın elinde bazı yeni delillerin bulunabileceğini, grupta karar alınsa ve yeni deliller çıksa bile parti disiplini bakımından taraflı oy kullanmak mecburiyeti hâsıl olacağını ifade etmiştir. Bundan sonra olaya isimleri karışan Fatin Rüştü Zorlu ile Sıtkı Yırcalı da konuşma yapmıştır. Sıtkı Yırcalı'dan sonra bu konuda konuşmak isteyen olmadığından Başkan, meselenin Meclis Genel Heyetinde müzakere edilmesi ve karara bağlanması hakkındaki önergeyi oya sunmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir. DP grubu bundan sonra saat 18:00'de dağılmıştır¹³³¹.

¹³³⁰ *Yeni Konya*, 8 Haziran 1956, Y. 7, S. 2511, s. 1-2.

¹³³¹ *Yeni Konya*, 19 Nisan 1956, Y. 7, S. 2464, s. 1.

Konya milletvekillerinin çalışmaları yalnızca yasama faaliyetleriyle sınırlı kalmamış, seçim bölgelerindeki sorunlarla da yakinen alakadar olmuşlardır. Mesela 1956 yılı Ekim ayı içerisinde Konya merkez ve ilçelerinde yaptıkları incelemelerden sonra Muammer Obuz, Rüştü Özal, Mekki Keskin ve Halil Özyörük, Beyşehir’de öğretmen eksikliğinden dolayı kapalı bulunan okulları tespit ederek öğretmen ihtiyacının karşılanması için Milli Eğitim Bakanlığı’na telgraf çekilmesini uygun görmüşlerdir. Ayrıca Seydişehir’deki akaryakıt ihtiyacının karşılanmasındaki aksaklığın giderilmesi için Ticaret Bakanlığı ile Petrol Ofisi Genel Müdürlüğüne, acele temin edilmediği takdirde gelecek sene ürünlerin zarar göreceğini belirterek daha fazla tohumluk buğday gönderilmesi için de Tarım Bakanlığına telgraflar çekilmiştir¹³³².

Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen, 6-7 Eylül olayları nedeniyle Konya Un Fabrikası Genel Heyeti adına başbakan Adnan Menderes’e bir telgraf çekerek Ova Un Fabrikasınca yardım komitesine 5 bin lira verildiğini bildirmiştir. Bunun üzerine başbakan Adnan Menderes Himmet Ölçmen’e çektiği telgrafta “*Müessif hadiseler münasebetiyle yakın alaka ve necip hislerinize teşekkür eder, saygılarımı sunarım*”¹³³³ ifadelerine yer vermiştir.

Himmet Ölçmen’in yapılmış ve yapılmakta olan 15 şeker fabrikası ile bu fabrikalara sermaye yatıran yüzlerce özel teşebbüs erbabını ve 35 vilayette pancar yetiştiren yüzbinlerce çiftçiye ilgilendiren “*Şeker Kanunu Tasarısı*” TBMM’de bazı değişikliklerle kabul edilmiştir¹³³⁴.

Bu dönemde Konya milletvekilleri içinde yine en fazla kanun teklifinde bulunan Fahri Ağaoğlu olmuştur. Fahri Ağaoğlu, Elazığ milletvekili Salahattin Toker ile birlikte Türk Ceza Kanununun 481. maddesinin değiştirilmesi ile ilgili olarak Meclise bir kanun teklifinde bulunmuştur. Bu kanun teklifinde ispat hakkı konusu da ele alınmıştır. Teklifin gerekçesinde ise 16 Mart 1949 tarih ve 24 esas 3 karar sayılı “*Temyiz Mahkemesi tevhide içtihadına*” temas edilmiştir¹³³⁵.

Fahri Ağaoğlu seçim kanununun İngiltere’de olduğu gibi her milletvekiline bir seçim bölgesi tahsisi şeklinde değiştirilmesi için TBMM’ye bir kanun teklifi vermiştir. Dar seçim bölgesini esas alan bu teklifte Türkiye yaklaşık 500 seçim bölgesine ayrılmakta ve 50 bin nüfusa bir milletvekili seçilmesi esası kabul edilmektedir. Teklifte yer alan önemli hususlardan biri de seçim emniyetinin tamamen adli teminat altına alınması ve seçim kurulları

¹³³² *Yeni Konya*, 12 Ekim 1956, Y. 8, S. 2630, s. 1.

¹³³³ *Yeni Meram*, 7 Ekim 1955, Y. 5, S. 1838, s. 1.

¹³³⁴ *Yeni Meram*, 7 Temmuz 1956, Y. 5, S. 2111, s. 1-2.

¹³³⁵ *Yeni Meram*, 9 Aralık 1955, Y. 5, S. 1901, s. 1-2.

yerine seçim mahkemelerin oluşturulmasıdır. Bu teklife göre her ilden en kıdemli üç hâkimden oluşan seçim mahkemelerinde idareci, belediye üyesi veya parti temsilcisi bulunmayacaktır¹³³⁶.

Fahri Ağaoğlu 1955 yılında yeni bir kanun teklifinde bulunmuştur. Bu teklifinde Ağaoğlu özellikle hırsızlık, yankesicilik ve dilencilik olaylarına verilen ceza ile birlikte dayak cezasının da uygulanmasını istemiştir. Kanun teklifindeki adı ile “*darp cezası*” hâkimin kararı ile uygulanacaktır. Cezanın uygulanmasından önce doktor muayenesi şartı vardır. Teklif sahibinin düşüncesine göre ataların “*cennetten çıkma*” saydıkları dayanın terbiye edici faydalarının olduğu görülecektir. Bu cezanın anti demokratik olmadığı ileri sürülmektedir. Kanun teklifinde bu cezada kullanılacak sopanın tarifi dahi yapılmış, sopanın 3,5 santim genişliğinde, 40 santim uzunluğunda olması düşünülmüştür¹³³⁷. Fahri Ağaoğlu’nun mevzuatta yer alan cezai hükümler arasına falaka ve dayanın da getirilmesini öngören kanun teklifi TBMM tarafından reddedilmiştir. Teklifin görüşülmesi sırasında söz alan Ağaoğlu falaka ve dayanın fiilen mevcut olduğunu beyan etmiş ve teklifinin kanunlaşmasını istemiştir. Ayrıca yabancı memleketlerinin mevzuatlarına da değinerek, Avrupa kıtasında dayak cezasının kaldırılmış olmasının bu memleketlerde suçluya karşı acıma duygusundan ileri geldiğini, Anglosakson memleketlerinde ise dayak cezasının mevcut olduğunu ifade etmiştir. Bazı milletvekilleri ise bu teklifin ceza prensiplerine ve Anayasaya aykırı olduğunu belirterek teklifi reddetmişlerdir¹³³⁸.

TBMM’nin 14 Ocak 1956 Cumartesi günü yaptığı toplantıda, CHP Kars Milletvekili Mehmet Hazer tarafından verilen hem partisi hem de muhalefet partilerince benimsenen 6-7 Eylül olaylarında Başbakan Adnan Menderes ve eski İçişleri Bakanı Namık Gedik hakkında tahkikat açılması ile ilgili takriri üzerine uzun ve hararetli müzakereler yapılmıştır. Bu konu ile ilgili Mecliste söz alan Fahri Ağaoğlu bir meclis tahkikatının ancak suç ve delil gösterilerek açılabileceğini, ancak muhalefetin bir takım olası mesuliyetlerden bahisle tahkikat açılmasını istediğini belirterek bu isteğin samimi olmadığını ifade etmiştir. Bu arada “*suç isnat edenlerin aksi sabit olunca müfteri durumuna düşeceklerini*” belirterek, muhalefetin gerçek amaçlarına temasla Menderes’in 5,5 yıllık Başbakanlığı sırasında başarılarının daima küçültülmek ve kötülenmek istendiğini ancak muhalefetin bütün

¹³³⁶ Yeni Konya, 24 Aralık 1955, Y. 7, S. 2350, s. 1.

¹³³⁷ Yeni Konya, 26 Aralık 1955, Y. 7, S. 2352, s. 1.

¹³³⁸ Yeni Meram, 9 Temmuz 1956, Y. 5, S. 2113, s. 1.

çabalarının hüsrarla sonuçlandığını ve bu konuda da aynı hüsrana uğrayacaklarını iddia etmiştir¹³³⁹.

Fahri Ağaoğlu 1956 yılında muamele vergisinin kaldırılması ile ilgili olarak bir kanun teklifi hazırlamıştır. Teklifte sanayinin gelişmesine engel olan muamele vergisinin yalnız banka muamelelerinden alınması istenmiş ve muamele vergisinin kaldırılması ile devlet bütçesinde görülecek açığın ithalat ve banka muamele vergilerinin bir kat arttırılması ile karşılanabileceği belirtilmiştir¹³⁴⁰.

Fahri Ağaoğlu Türk parasının kıymetinin korunması hakkında da Meclis'e bir kanun teklifinde bulunmuştur. Kanunun birinci maddesinde, “*Hükümet Türk parasının fiyatı ve kıymeti üzerinde tasarrufa salahiyetli değildir*” denilmekte, ikinci maddede ise altı ay içinde Merkez Bankası Kanunu'nda bahsi geçen “*İstikraz kanunu tasarısının*” Meclise verilmesi zorunluluğu getirilmektedir. Yine aynı teklife göre bu kanun çıkıncaya kadar yeniden banknot sevkinin tedavüle yasak olacağı belirtilmiştir. Teklifin üçüncü maddesinde ülkede ihtiyaçları karşılayacak kadar üretilen maddelerin, her çeşit lüks ve ziynet eşyanın ithaline müsaade edilmeyeceği ve kullanılmasının da yasaklanacağı belirtilmiştir¹³⁴¹.

1956 yılında Mecliste seçim kanununun değiştirilmesi için yapılan incelemelerle bunun eski haline çevrilmesi ile ilgili hükümet layihası anayasa encümeninde görüşülmüş ve bazı teklifler sunulmuştur. Bu tekliflerden biri de Fahri Ağaoğlu tarafından hazırlanmıştır. Ağaoğlu teklifinde nispi temsil sistemi ile çoğunluk sisteminin(usul) belli başlı sakıncaları üzerinde durarak ülkenin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında en iyi sistemin “*dar bölge*” olduğunu ifade etmiştir¹³⁴².

1957 yılında Fahri Ağaoğlu Dâhili Nizamnamenin bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında bir kanun teklifinde bulunmuştur. Yine Ağaoğlu Adnan Menderes'e gönderdiği 2 Temmuz 1956 tarihli bir yazı ile de “*DP Halk Partisi'nin aynısıdır ve devamından ibarettir*” gibi düşüncelerin olmasından, okullarda Halk Partisi zamanındaki açıklamalara göre oluşturulmuş eğitimin devam etmesinden ve kendi aralarında dahi bu görüşlerin yayılmasından duyduğu rahatsızlıkları ifade etmiştir. Ağaoğlu çözülmesi gereken sorunlar arasında Anayasadaki 13 ile 17. maddeler arasında yer alan Atatürk ilkelerinin kendi parti programlarına göre açıklamalarının yapılmasını, adalet işleri, istihlak vergisi, Diyanet İşleri

¹³³⁹ *Yeni Meram*, 15 Ocak 1956, Y. 5, S. 1937, s. 1-2.

¹³⁴⁰ *Yeni Meram*, 18 Ocak 1956, Y. 5, S. 1941, s. 1.

¹³⁴¹ *Yeni Konya*, 21 Ocak 1956, Y. 7, S. 2378, s. 1; *Yeni Meram*, 22 Ocak 1956, Y. 5, S. 1945, s. 1-2.

¹³⁴² *Yeni Meram*, 29 Mart 1956, Y. 5, S. 2013, s. 1.

Teşkilatı ve bütçesi, yeni iller ve ilçeler kurulması gibi meselelerin çözülmesi gerektiğini belirtmiştir¹³⁴³.

Konya milletvekilleri bazı kanunsuz uygulamaları bu dönem de çeşitli adli süreçlere konu olmuştur. 1954 yılında Adliye Vekilinden Başbakanlığa gönderilen 30 Mart 1954 tarihli bir yazıda iş yerinde çalıştırdığı işçilere ait Ağustos-Aralık 1952 ve Ocak 1953 ayları bordrolarını vermeyerek 5564 sayılı kanuna aykırı harekette bulunduğu ihbar edilen Konya milletvekili Kemal Ataman hakkında yasama dokunulmazlığının kaldırılmasının Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından istenildiği ve Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 17. maddesi gereğince borcunun ödenmesinin gereği bildirilmiştir¹³⁴⁴.

3.6.1.3. 27 Ekim 1957 Seçimleri

27 Ekim 1957 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde 12.078.623 kayıtlı seçmenden, 9.250.949'u oy kullanmıştır. Bu seçimlere, CHP, CMP, DP, HP ve VP katılmıştır. Bu partilerden CHP, DP, CMP ve HP Meclise girebilmiştir¹³⁴⁵. Partilerin aldığı oy miktarı ve çıkardığı milletvekili sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir¹³⁴⁶.

Tablo 13: 1957 Genel Seçimleri Partilerin Oy Oranları ve Milletvekili Sayıları

	Aldığı Oy	Çıkardığı Milletvekili
DP	%48.6	424
CHP	%41.4	178
CMP	%6.5	4
HP	%3.5	4

Seçim sonuçları incelendiğinde iktidar ile ana muhalefet arasındaki 22 puanlık farkın 7 puana indiği ve DP'nin oylarının da ilk kez %50'nin altında kaldığı görülmektedir. 1950 seçimlerinden 1957 seçimlerine kadar her seçimde seçmen sayısı 2 milyon civarında artmıştır. Ancak 1957 seçimlerinde seçimlere katılım oranı, 1950 ve 1954 seçimleri ile kıyaslandığında %15 oranında düştüğü görülmektedir. Katılım oranı, 1950'de %88,8, 1954'te %90 ve 1957'de ise %76,4'tür. 1950 seçimlerinde DP oyların %53.59'unu, muhalefet partilerinden CHP ve MP ile bağımsızlar %46.41'ini almıştır. 1954'te DP oyların %58.42'sini, muhalefet

¹³⁴³ BCA, 30-1-0-0-50-303-1, 2 Temmuz 1956

¹³⁴⁴ BCA, 30-10-0-0-9-53-23, 30 Mart 1954.

¹³⁴⁵ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, s. 4-5

¹³⁴⁶ Uyar, *age*, s. 255.

partilerinden CHP ve CMP ile bağımsızlar ise %41.58'sini almıştır. Böylelikle iktidarın oyları 5 puan artarken muhalefetin oyları 5 puan azalmıştır. 1957'de ise DP oyların %47.70'ini, muhalefetteki partiler olan CHP, CMP, HP ve bağımsızlar %52.30'unu almıştır. DP'nin oylarında 910 bin kadar azalma görülürken, CHP'nin oyları ise 574 bin artmıştır. Parlamentoda temsil oranındaki dağılım yıllara göre incelendiğinde, 1950 seçimlerinde DP'nin 408 milletvekili ile %83,3'lük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oran 1954'te 500 milletvekili ile %93'e yükselmiştir. 1957 seçimlerinde ise DP, 424 milletvekili ile %69,50 oranında TBMM'de temsil edilme imkânına sahip olmuştur. Muhalefet ise 186 milletvekili ile %30.50 oranında Mecliste temsil edilmiştir¹³⁴⁷.

3.6.1.3.1. Konya Basınında Seçim Öncesi Tartışmalar

Konya basınında DP'yi destekleyen Yeni Meram gazetesi ile tarafsız bir çizgide olduğunu belirten Yeni Konya gazetelerindeki haber ve köşe yazılarında seçim öncesi partiler arasındaki tartışmalara yer verilmiştir. Basına yansıyan bu haberlerin çoğunda DP'nin hâkim güç olmasından dolayı muhalefetin özellikle de CHP'nin eleştirildiği görülmektedir.

Yeni Meram gazetesi Devlet Bakanı Emin Kalafat'ın Çanakkale DP kongresinde muhalefeti eleştirdiği konuşmasına yer vermiştir. Kalafat konuşmasında, *“Muhalefetin gazetelerde revaç bulmaya başlayan çalışma şekilleri uluorta isnat ve ithamları fevkalade yaklaştırmış bulunan bir seçimin kendilerinde bugünden yarattığı telaşın ifadesidir. Fakat bu seçimlerin neticesinin hazzını daha bugünden duymak ve sizleri şimdiden tebrik etmek benim için mümkündür”* sözleri ile bir yandan muhalefetin yaklaşan seçim dolayısıyla telaş içinde bulunduğunu belirtirken diğer yandan seçimlerin sonucunun DP lehinde olacağının mutluluğunu duyduğunu ifade etmiştir¹³⁴⁸.

Yeni Meram gazetesinde yer alan *“Ayıptır”* başlıklı bir yazıda Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen'in Amerikan Ticari Heyeti ile birlikte düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmasının Ulus gazetesinin politik ihtiraslarına alet ettiği ifade edilmiştir. Yazıda Ölçmen'in iddia edildiği gibi *“10 bin köyümüzde su ve mektep bulunmamaktır”* sözlerini sarf etmediği, aksine 27 yıllık CHP iktidarının sona ermesinden bu zamana kadar 30 bin susuz köyün kısa bir zamanda 10 bine indirildiğini söylediği belirtilmiştir. Yeni Meram, Ulus'un bu yayını *“ayıp ve çirkin”* olarak nitelemiştir¹³⁴⁹.

¹³⁴⁷ Uyar, *age*, s. 256-257.

¹³⁴⁸ *Yeni Meram*, 30 Temmuz 1957, Y. 6, S. 2486, s. 1.

¹³⁴⁹ “Ayıptır”, *Yeni Meram*, 10 Ağustos 1957, Y. 6, S. 2497, s. 1.

Kuvayı Milliye ve Milli Mücadele yedek subaylarından Konyalı Avukat Zühtü Kafalı, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in Konya'yı ziyaret edeceğini gazetelerden öğrenerek Gülek'e hitaben bir mektup yazmıştır. Zühtü Kafalı'nın CHP'yi eleştirdiği bu mektubu Yeni Meram gazetesinin sütunlarında yayınlanmıştır. Kafalı'nın "*Asi Konyalılar'ın sizlere karşı misafirperverlikte kusur etmeyeceğine katiyen eminim*" ifadeleri ile başlayan mektubunda Konyalıları asi kelimesi ile gayri ihtiyari olarak nitelendirdiğini, Milli Mücadele sırasında Konya'da dört çapulcunun isyanı yüzünden Konyalılara "*Asi Konyalılar*" diye kara damga vurularak bütün kapıların kapandığını belirtmiştir. Mektubunun devamında CHP iktidarında bu lekenin silinmediğini, Konyalıların her şeyden mahrum bırakıldığını, örneğin DDY işletmesinin Adana'ya götürülüp, ibadethanelerin depo ve müze haline getirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca 1950 öncesi Konya'nın panoraması çizilerek, DP iktidarındaki Konya ile karşılaştırma yapılmıştır¹³⁵⁰.

Seçim öncesinde Yeni Meram gazetesi seçim kanununda yapılan değişiklikleri halka duyurmuştur. Bu değişikliklere göre; bir siyasi parti teşkilatının bulunduğu her yerde seçime girmeye mecbur olacak, bir partiye mensup şahıs başka partiden aday gösterilemeyecek ve seçim kararından iki ay önce veya sonra siyasi bir partiden ayrılmış olan şahıslar başka bir parti tarafından müstakil aday gösterilemeyecektir¹³⁵¹. Gazete başka bir sayısında ise her partinin, teşkilatının bulunduğu her ilde aday gösterme zorunluluğunda olmasına karşılık "*işbirlikçilerin*" nasıl bir durum alacağını merak edildiğini belirtmektedir¹³⁵².

Seçimin arifesinde Konya, ulusal basının da haber konusu olmuş, şehrin İstanbul, İzmir ve Ankara'yı da geride bırakacak şekilde önemli faaliyetlerin merkezi olduğu belirtilmiştir. Cumhuriyet gazetesi muhabiri Kayhan Sağlamer'e göre DP seçimlerde Konya çevresinde şanslı görülmektedir. Akşam gazetesi muhabirine göre ise CHP şanslı görülmektedir. Yeni Konya gazetesinin haberine göre, Konya'nın köyleri "*biz hükümet partisindeniz*", demektedirler. Nafiz Tahralı'nın yer alacağı DP aday listesinin Konya'da iyi bir sonuç alacağı tahmin edilmektedir. Vali Keleşoğlu'nun durumunun ne olacağı kesinlik kazanmamakla birlikte, Konya'dan başka yerlerde adaylığını koyması halinde istifa etmesine gerek kalmayacağı belirtilmiştir. CHP adayları içinde en şanslı Fakih Özlen görülmüştür. Mustafa Dinekli'nin de seçim çevrelerinde iyi bir intibaa bırakmış olduğundan kendisine şans

¹³⁵⁰ Yeni Meram, 11 Ağustos, Y. 6, S. 2498, s. 1.

¹³⁵¹ Yeni Meram, 12 Eylül 1957, Y. 6, S. 2530, s. 1-2.

¹³⁵² Yeni Meram, 13 Eylül 1957, Y. 6, S. 2531, s. 1.

verildiği belirtilmiştir. HP ve CMP adaylarının kimler olacağının bilinmediği ifade edilmiştir.¹³⁵³.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “DP’de Hummalı Bir Faaliyet Var” başlıklı haberde seçimlere az bir süre kala Konya milletvekillerinin merkez nahiye ve köylerine geziler düzenledikleri, bu gezilerde DP’nin faaliyetleri ve muhalefetin “*inkârcı politikaları*” hakkında halka bilgi verdikleri belirtilmiştir. Yeni Meram bu haberinde muhalefetteki işbirliğinin “*bir balon köpüğü*” gibi söndüğünü, bu durumun muhalefet safındaki vatandaşlara bu partilerin “*ihtiras zebunu*” olduklarını gösterdiğini ve böylelikle DP’nin prestijinin bir kat daha arttığını ifade etmiştir¹³⁵⁴. Gazetenin aynı sayısında “*Muhalefet Partilerinin İşbirliği Suya Düştü*” başlığı ile verilen başka bir haberde muhalefet partilerinin işbirliğinin “*fiyasko*” ile sonuçlandığı belirtilerek, bu partilerin iktidara karşı birleşme faaliyetlerini “*çayı görmeden paçaları sıvamak*” olarak değerlendirilmiştir. Nitekim gazetenin iddialarına göre partiler “*sandalye kavgasına*” başlamışlardır. CMP, CHP tarafından bir oyuna getirildiğini anlayarak işbirliği olması halinde muhalefetin CHP tarafından temsil edilmesi teklifini büyük kongresinde reddetmiştir. Bu gelişmeler üzerine CHP’ de son toplantısında işbirliğine katılmayacağını resmen açıklamıştır. Muhalefetteki bu tartışmalar taraftarlarının istifalarına neden olmuştur¹³⁵⁵. Yeni Meram’ın 22 Eylül tarihindeki sayısında yer alan “*Muhalif Partilerde Telaş Baş Gösterdi*” başlığı ile verilen haberde muhalif partilerin işbirliğinin sona ermesi ile bu partilerde telaş kadar ümitsizliğinde başladığı, basına yansıyan haberlere göre MP’nin bölge taksimini teklif ettiği ancak CHP’nin buna yanaşmayarak seçimlere muhalefet adına yalnızca CHP’nin katılmasını öne sürdüğü iddia edilmiştir¹³⁵⁶. Gazetenin 23 Eylül tarihli sayısında “*Muhalif Partiler Birbirine Giriyor*” başlıklı haberde de muhalefetin işbirliği teşebbüslerinin olumsuz sonuçlanması üzerine muhalefet liderlerinin birbirlerine girdikleri iddia edilmiştir. Habere göre CHP’nin yayın organı Ulus, HP ile MP’yi işbirliğini bozmakla itham ederken, Hürriyet Partisi’nin yayın organı olan Yeni Gün gazetesi Halk Partisine hücum etmektedir¹³⁵⁷. Gazetede “*İşbirliği Cephesi Çökünce Muhalif Partilerde Toplu İstifalar Başladı*” başlıklı haberde ise muhalefetin seçim öncesi işbirliği girişimlerinin fiyasko ile sonuçlanması “*Dünya siyaset tarihinin en büyük skandallarından biri*” olarak nitelendirilmiştir. Yazıda işbirlikçi partilerin birbirlerine kırgın ve küskün oldukları, birbirleri aleyhinde merkezden teşkilatlarına kadar aleyhte

¹³⁵³ Yeni Konya, 25 Eylül 1957, Y. 9, S. 2965, s. 1.

¹³⁵⁴ “DP’de Hummalı Bir Faaliyet Var”, Yeni Meram, 21 Eylül 1957, Y. 6, S. 2539, s. 1.

¹³⁵⁵ “Muhalefet Partilerinin İşbirliği Suya Düştü”, Yeni Meram, 21 Eylül 1957, Y. 6, S. 2539, s. 1.

¹³⁵⁶ “Muhalif Partilerde Telaş Başgösterdi”, Yeni Meram, 22 Eylül 1957, Y. 6, S. 2540, s. 1-2.

¹³⁵⁷ “Muhalif Partiler Birbirine Giriyor”, Yeni Meram, 23 Eylül 1957, Y. 6, S. 2541, s. 1.

propaganda yaptıkları iddia edilmiştir. Hatta CHP kurultayı sırasında İnönü'nün *“İşbirliğine taraftar değiliz, ancak bunu açıkça reddetmemize imkân yoktur. Biz, diğer muhalif partilileri bizim listeye rey vermeye ikna edebiliriz. Bu itibarla her ne şekilde olursa olsun yalnız başımıza gireceğimiz kati olduğundan seçim hazırlıklarını ona göre yapınız”* sözlerine yer verilmiştir. Gazetede ayrıca CHP Meclis Azası C. Sait Barlas'ın gazetecilere verdiği beyanatta yayınlanmıştır. Barlas beyanatında CHP seçmeninin işbirliğine sıcak bakmadığını, CMP ile işbirliği yapılması halinde partiden kitleler halinde istifaların olacağına dair yüzlerce telgraf alındığını belirtmiştir. Nitekim aynı telgrafların CMP'ye de geldiği ve CHP ile işbirliğinin yapılması halinde partililerin CMP'den istifa edeceklerinin bildirildiği de ifade edilmiştir. Gazetenin iddiasına göre işbirliğinin olumsuz sonuçlanması ile CHP, CMP ve HP'den toplu halde istifalar başlamıştır¹³⁵⁸. Muhalefet partilerinden istifaların başladığına dair haberler gazetenin sayılarında yer bulmaya devam etmiştir. *“Muhaliif Partilerden İstifalar Devam Ediyor”* başlıklı habere göre İsmil ve Obruk'ta muhalefet partilerinin ocak, bucak başkanları ile üyelerinden bir kısmı DP'ye katılmıştır. Habere göre tarafsız vatandaşlardan DP'ye katılanların sayıları da gittikçe artmaya başlamıştır¹³⁵⁹. Yeni Meram muhalefetteki partilerden istifa haberlerine yer vererek seçimler öncesinde bu partilere yönelik menfi propagandalarına devam etmiştir. Ayrıca istifa haberlerinde istifa edenlerin DP'ye katıldıkları bilgisine de yer verilmiştir¹³⁶⁰.

Yeni Meram gazetesi seçimler yaklaştıkça iktidara yönelik propagandalarına hız vermiştir. *“DP Adayları İyi Bir Tesir Bıraktı”* başlıklı haberde DP'nin milletvekili adaylarının Konya'da tanınmış ve sevilen kişiler olduğu, DP listesinin halk nazarında *“kuvvetli liste”* olarak görüldüğü belirtilmiştir. Yazıda DP'nin seçimler öncesi belirlediği 17 adayın tanıtımı yapılmış ve yoklamalarda aldıkları oy miktarları verilmiştir¹³⁶¹. *“Partilerde Seçim Hazırlığı Hızlandı”* başlıklı haberde ise DP milletvekili aday listelerinin Konya halkında memnuniyet yarattığı belirtilirken, HP'nin Konya aday listesinde değişiklik olduğu Avukat Selçuk Aytan'ın 30 yaşını doldurmadığı için adaylık hakkını kaybettiği ve CHP'nin Akşehir'deki toplantısında iktidara *“atıp tuttuğu”* ifade edilerek muhalefet aleyhinde propaganda yapılmıştır¹³⁶².

¹³⁵⁸ “İşbirliği Cephesi Çökünce Muhaliif Partilerde Toplu İstifalar Başladı”, *Yeni Meram*, 24 Eylül 1957, Y. 6, S. 2542, s. 1.

¹³⁵⁹ “Muhaliif Partilerden İstifalar Devam Ediyor”, *Yeni Meram*, 28 Eylül 1957, Y. 6, S. 2546, s. 1.

¹³⁶⁰ *Yeni Meram*, 16 Ekim 1957, Y. 6, S. 2564, s. 1.

¹³⁶¹ “DP Adayları İyi Bir Tesir Bıraktı”, *Yeni Meram*, 4 Ekim 1957, Y. 6, S. 2554, s. 1-2.

¹³⁶² “Partilerde Seçim Hazırlığı Hızlandı”, *Yeni Meram*, 9 Ekim 1957, Y. 6, S. 2557, s. 1.

Yeni Meram Hürriyet gazetesinin başlattığı seçim anketini sayfasında yer vererek okuyucuna duyurmuştur. Bu ankette Konya’da partilerin kazanma şansları şu şekilde belirtilmiştir; Konya merkezinde; DP %37, CHP %22, CMP %5, HP %9, İşbirliği %28; Ereğli ilçe merkezinde DP %35, CHP %30, CMP %19, HP %2, İşbirliği %14; Sarayönü Nahiye Merkezinde; DP %33, CHP %37, CMP %7, HP %15, İşbirliği 58; Kaşınhan-Tatlıcak- Sakyatan köylerinde DP %41, CHP % 25, CMP % 13, HP %19, İşbirliği % 2 olarak belirtilmiştir¹³⁶³.

Yeni Konya gazetesi “*Kim Kazanacak*” başlıklı haberinde seçimler öncesinde şehrin siyasi durumunu tespit etmek için DP, CHP ve CMP başkanları ile yapılan görüşmelere yer vermiştir. DP İl Başkanı Nafiz Tahralı kendisine yöneltilen “*Konya’da seçimi kim kazanacak*” sorusuna karşılık cevaben DP’nin kazanacağını söylemiştir. “*Bu cevabı neye istinaden veriyorsunuz*” sorusuna da 1950’den sonraki DP çalışmalarına dayandığını ve DP’nin Konya’da önemli eserler meydana getirerek şehre kıymet verdiğini gösterdiğini ifade etmiştir. Nafiz Tahralı “*Konya seçmeninin iktidar partisine teveccühü nedir?*” sorusuna cevap olarak her şeyin karşılıklı olduğunu ve DP’nin gerek cemiyet içinde gerek halk arasında yardım faaliyetleri yaptığını ifade etmiştir. “*HP ve CMP’nin alacağı oylar seçimin neticesine tesir eder mi?*” sorusuna da bu partilerin aldıkları oyların seçim sonuçlarını değiştirmeyeceğini, CMP’nin 1954 seçimlerinden daha az oy alacağını, HP’nin de henüz oluşumunu tamamlamadığını ve DP’nin aldığı yüz binlerce oy karşısında 1-2 oyun kıymetinin olmayacağını ifade etmiştir. CHP İl Başkanı Fakih Özlen de “*Konya’da seçimi hangi parti kazanacak*” sorusuna CHP’nin kazanacağını söyleyerek cevap vermiştir. “*Seçimlerde partinizi neden şanslı görüyorsunuz*” sorusuna Konya’da okuma yazma oranının yüksek, halkın “*basiretli ve itidalli*” olduğunu belirtmiş, bu nedenle halkın hürriyetlerinin tehlikede olduğunu görebildiğini ifade etmiştir. Ayrıca muhalefet safındaki vatandaşlarla tarafsızların ancak CHP’ye oy vererek DP’yi devirebileceğini belirtmiştir. “*1950 ve 1954 seçimlerinde iktidar partisi ile aranızda çok fazla rey farkı vardı. Bunu nasıl kapatacaksınız*” sorusuna da farkın yarısının DP’nin yıpranması ile diğer yarısının da CHP’ye yeni üye olan seçmenler ile kapatılacağını ifade etmiştir. “*HP ile CMP’nin alacağı reyler seçim neticesine etki eder mi?*” sorusuna etkisinin oldukça fazla olacağı cevabını vermiştir. “*Partiniz kaza ve köylerde mi yoksa merkez de mi kuvvetli?*” sorusuna karşılık, köyler ve kasabalar arasında oy farkının çok az olduğunu söylemiştir. CMP’nin İl Başkanı Necati Taşbaş’ta kendisine yöneltilen “*Konya’da seçimleri hangi parti kazanacak?*” sorusuna karşılık 120 bin üzerinde oy alan

¹³⁶³ Yeni Meram, 25 Eylül 1957, Y. 6, S. 2543, s. 1.

partinin kazanacağını belirtmiştir. “*Seçimlerde partinizi neden şanslı görüyorsunuz?*” sorusu karşısında kendi partilerinin lehine bir sürpriz beklediğini söylemiştir. 1950 ve 1954 seçimlerinde iktidar partisi ile olan oy farklarını nasıl kapatacakları sorusuna ise 1954 seçimlerine girdiklerinde partilerinin kurulalı henüz 17 gün olduğunu, bu süreçte seçim kazanmaktan ziyade teşkilat kurmakla meşgul olduklarını buna bağlı olarak iktidarla aralarındaki oy farkının mazur görülmesi gerektiğini, o günden itibaren CMP’nin güçlendiğini ve şansın kendilerinde olduğunu ifade etmiştir. CHP ve HP’nin aldığı oyların seçim sonuçlarına nasıl etki edeceği sorusuna da alınan oyların fazla etkisi olmayacağı şeklinde cevap vermiştir. CMP’nin ilçe ve köylerde mi yoksa merkezde mi daha fazla oy alacağı sorusuna da Konya merkezinin dış mahallelerinden daha fazla oy alacaklarını ancak oyların çoğunun köylüden geleceğini ifade etmiştir¹³⁶⁴.

Yeni Konya gazetesi Milliyet gazetesinden *Faruk Demirtaş*’ın “*Konyalının Ne Yapacağını Kimse Bilemez*” başlıklı yazısına sütunlarında yer vermiştir. Faruk Demirtaş, seçim öncesi Konya’daki partilerin genel durumu hakkında izlenimlerini anlattığı yazısında, parti merkezlerinde partililer ile yaptığı konuşmalara ve partililerin seçim sonuçları ile ilgili tahminlerini de yer vermiştir. Ayrıca Konya halkının seçim öncesinde “*sır küpü*” olduğunu belirterek, oy verecekleri parti ile ilgili herhangi bir açıklamada bulunmadıklarını ifade etmiştir¹³⁶⁵.

¹³⁶⁴ “Kim Kazanacak”, *Yeni Konya*, 4 Ekim 1957, Y. 9, S. 2974, s. 1-2.

¹³⁶⁵ “Dünün ‘Tüm Demokrat’ Konya’sında bugün başka bir hava esiyor. Yarım saat kadar mola verdiğimiz Cihanbeyli kazasının 4000 kadar nüfusu var. Kazanın yarısı Halk Partili, yarısı Demokratmış. Halkçılar hayat pahalılığından şikâyetçi. Demokratların da tezi başka. Onlar da şöyle diyorlar: ‘Bu bölge koyuncudur. Eskiden bir koyunu 20 liraya satamayan köylü, şimdi 80 liraya nazlanıyor. Yapağı fiyatları da öyle’. Nüfusu 900.000’e yaklaşan Konya’nın 450.000 seçmeni var. 1954 seçiminde 19 mebus çıkaran Konya’dan bu defa 21 mebus seçilecek. Akşam saat 19 sularında DP il merkezini ziyaret ettim. Belediye reisi iken istifa edip bu defa namzetliğini koyan Konya DP İl başkanı Nafiz Tahralı’yı, partililerle sohbet ederken buldum. ‘Seçimi kim kazanacak?’ diye sorduğum zaman, İl başkanı ‘Ondan da şüpheli mi var’ der gibi manalı şekilde gülerken izahata başladı; ‘Bu vilayet, herkesin bildiği gibi yakın zamana kadar adeta bir köy manzarası arz ediyordu. Gördüğünüz yollar, binalar hep birkaç sene içinde yapılmıştır. Konya Şeker Fabrikası randıman bakımından Türkiye’deki diğer fabrikalardan üstün vaziyete gelmek üzeredir. 1954 seçimlerinde 65.000 farkla kazanmıştık. Bu defa fark 100.000 olacaktır’ Daha sonra uğradığım CHP İl merkezinde vakit geç olmasına rağmen hummalı bir faaliyet göze çarpıyordu. Salona girdiğim zaman, geçenlerde DP den istifa ederek bağımsız kalan mebuslardan Muammer Obuz ve Rüştü Özal ile karşılaştım. Konyalıların çok sevdiği her iki mebus ta bu seçimlerde namzetliklerini koymayacaklarını açıkladılar. İşbirliğinin malum şekle girmesinden üzgün olduklarını da ifade eden mebuslara göre Münci Kapani ve Muammer Aksoy’un yanlış tefsirleri yüzünden işbirliği tahakkuk edememiştir. CHP’lilere göre seçimi kazanma şansları % 65’dir. Karaman, Akşehir ve Konya Ereğlisi gibi kazaların vilayet haline getirilmemiş olmaları yüzünden bu kazaların halkı iktidara küskündür. Kuvvetli bir liste ile seçime girecek olan CHP Konya’da seçimi kazanacağından emindir. CMP lokaline üç defa uğradığım halde kimse ile karşılaşmadım. İl Başkanını bulmakta mümkün olmadı. Zaten CMP Konya’da zayıf bir vaziyette. Hür Partiye gelince İl başkanı Fuat Anadolu ‘Biz henüz teşkilatımızı tamamlamadık. Kazanma şansımız yok Kanaatimizce seçimi DP kazanacaktır’ dedi. ‘CHP’yi destekleyecek misiniz?’ sualimi şöyle cevaplandırdı: ‘Merkezden bu yolda bir direktif almış değiliz. Halkçıların burnu Kaf dağında. Yakınlık görmüş olsaydık belki düşünürdük’. Sokakta gezen Konyalı bir sır küpü ağzından laf almak imkânsız. Kime sorarsanız ‘Hele o gün gelsin, düşünürük’ diyor. Zaten partilerin ileri gelenleri de şöyle demişlerdi: ‘Konyalının ne yapacağını kimse

Yeni Meram gazetesi DP'nin Konya'ya kazandırdıkları ile ilgili yazılara da yer vermiştir. Bu yazılarda ülkenin her köşesinin 1950'den bu güne yeni baştan eskisinin birkaç misli zenginlikte imar ve inşa edildiğini, Konya'nın DP iktidarının hizmetlerinden en çok faydalanan şehirlerden biri olduğu belirtilmiştir¹³⁶⁶. Konya'da 1950'den önce yapılan devlet yollarının ancak 767 km olduğu, son 7 yılda ise 700 km yol, 33 köprü 1.300 km köy yolu yapıldığı ve bu işler için ise 8 milyon 883 bin lira harcandığı belirtilmiştir. Ayrıca Devlet Kara Yollarının Konya'da 789 km yolu yeniden yapıp, 255 km yolu asfaltladığı ve bunun için de 43 milyon 103 bin 500 lira harcandığı da ayrıca belirtilmiştir¹³⁶⁷. DP'nin Konya'ya yaptığı yatırımlar hakkında Yeni Meram'ın sütunlarında bilgi verilmeye devam edilmiştir. Gazetede yer alan bilgilere göre DP'nin Konya'nın su, yol ve okul işlerine harcadığı para yaklaşık 350 milyon liradır. Şehir, ilçe, köy ve nahiyeleri birbirine bağlayan eski yollar tamamen ele alınmış, bunların yerine şoseler ve köprüler yaptırılmıştır. Devlet programına alınan yollar asfaltlanmıştır. 916 köye sahip bulunan şehrin 880 köyüne içme suyu getirilmiştir. Okulsuz köy ve kasaba hemen hemen kalmamıştır. Konya'da 1955 senesinde 30 milyon lira harcanarak yıllık üretim 30 bin ton olan büyük bir şeker fabrikası inşa edilmiştir. Konya ve Ankara'nın et ihtiyacını karşılayan et kombinası yaptırılmıştır. Konya ve çevresinin elektrik ihtiyacını karşılayacak ve çevresine sınai tesisler kurulacak Göksu Hidroelektrik Santralinin inşaat halinde olduğu ve 29 Ekim 1957 de işletmeye açılacağı belirtilmiştir. Sille, Apa ve May barajları müteahhide ihale edilmiştir. Diğer taraftan Konya Ovası'nın önemli bir kısmını sulayacak olan Ayrancı Barajı'nın dört seneden beri inşaat halinde bulunduğu ifade edilmiştir. Konya şehrinin yakınlarına 60 bin tonluk kapasitede hububat silosu yaptırılmaktadır. Ayrıca üretim bölgelerinde pek çok silo inşa ettirilmiştir. 5 bin kişi alabilecek bir stadyum yaptırılmıştır. Şehir içi yollar tamamen asfaltlanmıştır ve 260 km olan Konya-Ankara yolu yaptırılmıştır. 7 seneye sığdırılan bu icraatlar CHP tarafından eleştirilmektedir. CHP İl başkanına göre; DP Konya'da iş değil, israf yapmıştır. 4 senede tamamlanması gereken Göksu Hidroelektrik santrali hala ikmal edilmemiştir. Göksu tesisleri ve Et Kombinası CHP'nin eseridir. Ankara yolunun da projeleri yine CHP tarafından yaptırılmıştır. Ayrancı barajı da ikmal edilemeyip devlete fazla masraflara yol açmıştır. Şeker fabrikası üretim yerlerinden uzak yerde yaptırılmıştır. Yeni Konya gazetesi CHP'nin bu eleştirilerine karşılık, CMP ve Hürriyet Parti İl Başkanları Konya ve çevresinde DP'nin icraatlarından memnuniyet duyduklarını ifade etmektedir. Gazete bu konuda bir değerlendirme yaparak ülkede yapılan ve

bilmez. Ak mı kara mı önümüze düşünce anlarız', Faruk Demirtaş, "Konyalının Ne Yapacağını Kimse Bilemez", *Yeni Konya*, 3 Ekim 1957, Y. 9, S. 2973, s. 1.

¹³⁶⁶ *Yeni Meram*, 17 Ekim 1957, Y. 6, S. 2565, s. 1.

¹³⁶⁷ *Yeni Meram*, 17 Ekim 1957, Y. 6, S. 2566, s. 1.

yapılmakta olan bu kadar tesislere rağmen DP'nin 1950 seçimlerinde 165 bin, CHP'nin 100 bin, 1954 seçimlerinde DP'nin 167 bin, CHP'nin 112 bin, CMP'nin 35 bin oy aldığını belirtmiştir. Bu istatistiklere göre yapılan kalkınma hamlelerinin büyük kısmı 1950'den sonra olup, DP'nin 1954 seçimlerinde daha fazla oy alması gerekirken, 2 bin oy aldığı, buna karşılık CHP'nin oyunu artırarak 12 bin daha fazla oy aldığı ifade edilmiştir¹³⁶⁸.

3.6.1.3.2. Partilerin Seçim Hazırlıkları

DP'nin Seçim Hazırlıkları

Konya milletvekilleri TBMM'nin tatil edilmesi ile birlikte Konya'daki seçim bölgelerine gelerek faaliyetlerine başlamıştır. Milletvekillerinden Hamdi Ragıp Atademir, Fahri Ağaoğlu, Ahmet Koyuncu, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzelkılınç, Himmet Ölçmen, Sıtkı Burçak ve Mustafa Bağrıaçık Konya'nın ilçe, nahiye ve köylerinde vatandaşların isteklerini belirlemek amacıyla 1 Ağustos'tan itibaren geziye çıkarak seçim çalışmalarına başlamışlardır. 1 Ağustos'ta Ereğli'de 80 işçi evinin temel atma törenine katılan milletvekilleri, 2 Ağustos'ta Karapınar'da İsmil ve Yarma nahiyeleri ile bu nahiyelere bağlı köylerde vatandaşların isteklerini dinleyerek ihtiyaçlarını tespit etmişlerdir. 3 Ağustos'ta ise Sarayönü, Kadınhanı ve Yunak ilçeleri ile bu ilçelerin köylerini ziyaret etmişlerdir. 4 Ağustos'ta Tuzlukçu, Akşehir, Reis ve Doğanhisar'da incelemeler yapmışlar, akşam da Argıthanı'da elektrik tesislerinin açılış törenine katılmışlardır. 5 Ağustos'ta Ilgın'dan Çiğil-Derbent-Doğanbey güzergâhını izleyerek Beyşehir'e geçmişlerdir. 6 Ağustos'ta Beyşehir'de ve köylerinde vatandaşlarla görüşerek buradan Seydişehir'e geçmişlerdir. Milletvekilleri buradan Bozkır ve Hadim'e gitmeyi, 8 Ağustos akşamı da Konya'da Borsa Salonu'nda DP ocak, bucak, idare heyetleri ve partili vatandaşlarla bir toplantı yapmayı planlamışlardır¹³⁶⁹.

1957 seçimleri öncesi Konya seçim atmosferine girmiştir. DP Genel Başkanı Adnan Menderes'in imzası ile seçimlere ait 1 numaralı tamimin Konya DP teşkilatına gönderilmesi üzerine Konya'da DP faaliyetleri hızlanmıştır. Yapılan davet üzerine DP İl Başkanı Nafiz Tahralı 9 Eylül Pazartesi günü Ankara'ya gitmiştir. Seçimlerde milletvekilleri sayısının 1955 nüfus sayımlarına göre belirleneceği, buna göre Konya'dan 21 milletvekili çıkarılacağı belirtilmiştir¹³⁷⁰.

TBMM, 12 Eylül Perşembe günü seçimleri yenileme kararı vererek dağılmıştır. Buna göre seçimlerin 27 Ekim Pazar günü yapılmasına ve yeni meclisin 1 Kasım'da toplanmasına

¹³⁶⁸ *Yeni Konya*, 9 Ekim 1957, Y. 9, S. 2979, s. 2.

¹³⁶⁹ *Yeni Meram*, 7 Ağustos 1957, Y. 6, S. 2494, s. 1-2.

¹³⁷⁰ *Yeni Meram*, 10 Eylül 1957, Y. 6, S. 2528, s. 1.

karar verilmiştir. Alınan kararlar sonrasında siyasi partiler de faaliyetlerine hız vermiştir. Demokrat Parti de seçim arifesinde toplantılarına başlamıştır. Ankara'ya davet edilen DP Konya İl Başkanı Nafiz Tahralı'nın 13 Eylül Cuma günü, Konya milletvekillerinin de pazar günü Konya'ya dönmeleri planlanmıştır. Seçim kanununda yapılan değişiklikten sonra her partinin ayrı ayrı ve teşkilatı bulunan her ilde aday göstermesi gerekli görülmüştür. Ayrıca vazifeli oldukları mahalden adaylıklarını koyacak memurlar ve belediye başkanlarının bir hafta içinde istifa etmeleri gerekli görülmüştür¹³⁷¹.

Meclis çalışmaları nedeniyle bir süredir Ankara'da bulunan milletvekilleri Konya'ya dönmeye başlamışlardır. 15 Eylül Pazar günü Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Muhiddin Güzelkılınç, Belediye Başkanı ve DP İl başkanı Nafiz Tahralı Konya'ya gelerek parti çalışmalarına başlamışlardır. Nafiz Tahralı, seçimlerde yapılacak faaliyetler hakkında Adnan Menderes ile görüşerek, gerekli direktifleri almıştır. 15 Eylül Pazar günü milletvekillerinin katılımı ile DP İl ve İlçe İdare Heyetleri müşterek bir toplantı yaparak seçim faaliyetleri hakkında program hazırlığına başlamışlardır. Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre partide faal vazife almayan yüzlerce Konyalı parti başkanlığına müracaat ederek DP saflarında çalışma teklifinde bulunmuşlardır. Pazar günü ilçe idare heyetlerinden önemli bir kısmı merkeze gelerek çalışmalar hakkında istişarelerde bulunmuşlardır¹³⁷².

16 Eylül Pazar günü DP ocak ve bucak başkanları partide bir toplantı yapmışlardır. Doğu ve Batı İlçe İdare heyetleri ile başkanlarının da katıldığı toplantıya Konya'da bulunan milletvekilleri ile İl İdare Heyeti de katılmış ve seçim öncesi faaliyetler hakkında görüşülmüş ve bazı kararlar alınmıştır. Öte yandan seçimlerde aday gösterilmek isteyenler DP'ye müracaat etmeye başlamıştır. Bunların bir kısmı Konya dışındandır. Parti il merkezinin verdiği bilgiye göre müracaatların 100 kişiye yaklaşacağı belirtilmiştir. 1954 seçimleri öncesinde Konya'da DP saflarında yoklamaya katılanların sayısı 68 kişiyi bulmuştur. Yeni Meram gazetesi, muhalefet partilerinde kararsızlığın devam ettiğini, seçim kanununda yapılan değişiklikten sonra her muhalif partinin kendisini kuvvetli gördüğü bölgelerde aday göstereceğini ve diğer partilerin de zayıf bir liste ile çıkararak kuvvetli olan partiyi desteklemesi yönünde yapılan planların başarılı olamayacağını iddia etmiştir. Ayrıca seçimlere yalnız CHP'nin girmesinin diğer muhalefet partilerinin alt kademelerinde hoşnutsuzluk yaratacağı da ifade edilmiştir. 7053 sayılı kanunun muvakkat maddesi gereğince

¹³⁷¹ *Yeni Meram*, 13 Eylül 1957, Y. 6, S. 2531, s. 1.

¹³⁷² *Yeni Meram*, 16 Eylül 1957, Y. 6, S. 2534, s. 1.

5545 sayılı milletvekilleri seçmen kütüklerinin yeniden geçirilmesine ve seçim kanununun hükümlerine göre gerekli işlemlerin yapılmasına başlandığı bilgisi de verilmiştir¹³⁷³.

Seçimler yaklaşırken DP'nin hazırlıkları hızla devam etmiştir. Partide İl ve İlçe İdare Kurulları ile ocak ve bucak başkanlarının katılımı ile sık sık toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılara Konya'da bulunan milletvekilleri de katılmıştır. Ayrıca merkez nahiye ve köylerine geziler düzenlenmiş, bu gezilerde milletvekilleri ve parti üyeleri DP'nin faaliyetlerini anlatmışlardır. DP İl Merkezi'nde de büro çalışmaları devam etmiştir. Merkez ilçede sandık kurullarına gönderilmesi düşünülen DP müşahitleri için bir toplantı yapılmıştır¹³⁷⁴.

25 Eylül Çarşamba akşamı DP İl Merkezi'nde yapılan toplantıda seçilen komiteler ilk toplantılarını yapmışlardır. Dört komite kurulmuş olup, seçim komitesi Nafiz Tahralı ve Fahri Ağaoğlu'nun, Propaganda ve Basın Komitesi Himmet Ölçmen'in, İşçi ve Esnaf Komitesi Muhittin Güzelkılınç'ın, Hukuk, Gençlik ve Çeşitli İşler Komitesi de Reyhan Gökmenoğlu, Mustafa Bağrıaçık ve Sıtkı Burçak'ın başkanlığında çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca Basın ve Propaganda Komitesine bağlı olarak bir kadınlar kolunun kurulması da kararlaştırılmıştır¹³⁷⁵.

DP'de seçim öncesi milletvekili adayları ilçe, nahiye ve köylerde vatandaşlar ile görüşmeler yapmışlardır. Diğer taraftan seçimler için faaliyete geçen Hukuk ve Gençlik Komitesinin bir kolu olarak Konya DP Gençlik Kolu kurulmuştur. DP Genel Merkezinde hazırlanan propaganda ve afişler Konya İl Teşkilatına gönderilmiştir. Hayat matbaasında basılarak, Tiftruk Matbaasında tabedilen renkli broşürde, DP'nin yedi yıllık faaliyetleri geçmiş devirler ile karşılaştırılarak resim ve sayılarla anlatılmıştır. DP Genel Merkezinde basılarak Konya İl Merkezine gönderilen propaganda afişlerinde şu sloganlar yer almıştır: *"Dalar yol, viraneler bağ oldu. DP", "Rey çalanı, Mazbata sahtekârlığı yapanı, Dayak atanı unutma! Oyunu DP'ye ver!", "Onların ucuzluk dedikleri şey senin mahsulünü ucuza almaktır. "Mademki reyini istediğine verebiliyorsun, İşte Demokrasi budur! Oyunu DP'ye ver!", "Her köye su! Her köye yol! Her köye mektep! DP", "Az laf, çok iş! DP"*¹³⁷⁶.

Seçimler öncesinde DP Konya Gençlik Kolu da faaliyetlerine başlamıştır. Gençlik Kolu 10 Ekim gecesi saat 20.30'da DP İl Merkez Binasında bir toplantı düzenlemiştir. Bu

¹³⁷³ Yeni Meram, 17 Eylül 1957, Y. 6, S. 2535, s. 1-2.

¹³⁷⁴ Yeni Meram, 21 Eylül 1957, Y. 6, S. 2539, s. 1.

¹³⁷⁵ Yeni Meram, 26 Eylül 1957, Y. 6, S. 2544, s. 1-2.

¹³⁷⁶ Yeni Meram, 10 Ekim 1957, Y. 6, S. 2558, s. 1.

toplantıda DP'ye bağlı gençlerin seçim arifesinde yapacakları çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir¹³⁷⁷.

Seçime doğru DP toplantıları devam etmiş, 10 Ekim Cuma akşamı Selimiye, Cedidiye, Mamuriye, Abdülaziz, Şekerfuruş, Şeyhosman, Rumi mahalleriyle Muhacir pazarındaki kahvede toplantı yapılmıştır. 12 Ekim cumartesi günü de İstasyon kahvesinde büyük bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya DDY, Karayolları, Şeker Fabrikası ve ağır bakıma mensup birçok işçi ile semt halkı katılmıştır¹³⁷⁸. DP ayrıca 16 Ekim Çarşamba akşamı Hocahabib, Pürçüklü, Civar, Zincirlikuyu, Durakfakı, Sarıhasan, Ahmetfakı ve Sırçalı sakinlerinin katılımı ile Türbeönü havuzlu kahvesinde bir toplantı düzenlemiştir¹³⁷⁹.

Seçimler yaklaşırken partilerin miting günleri de tespit edilmiştir. Buna göre partilerin 24 Ekim akşamına kadar Hükûmet Meydanı ile Cumhuriyet Meydanı'nda sabah ve öğleden sonra olmak üzere belirlenen saatlerde miting düzenlemeleri planlanmıştır. DP'nin Hükûmet Meydanı'nda 11 Ekim, 15 Ekim 19 ve 23 Ekim günü sabah, 14 Ekim, 18 Ekim, 22 Ekim ve 24 Ekim günü ise akşam miting yapması, Cumhuriyet Meydanı'nda ise 13 Ekim, 17 Ekim, 21 Ekim günü sabah, 12 Ekim, 16 Ekim ve 20 Ekim günü de akşam miting yapması planlanmıştır¹³⁸⁰.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, seçimden önce 18 Ekim Cuma günü Konya'yı ziyaret etmiştir. Bayar, saat 10'da Hükûmet Meydanı'nda yaptığı konuşmasında ülke meselelerine temas ettiği gibi muhalefetin suçlamalarına da cevap vermiştir. Yeni Meram gazetesi sayfasında Bayar'ın konuşmasına geniş yer vermiştir. Bayar konuşmasında Konya'nın Türkiye'nin hazinesi ve buğday ambarı olduğunu belirtmiştir. DP'nin su meselesine verdiği öneme de dikkat çeken Bayar, Konya Ovası'nın da sulama işine büyük önem verdiklerini bu amaçla 2 barajın inşa halinde olup, 4 barajın da ihale edildiğini belirtmiştir. Bayar konuşmasında 7 Eylül kararlarına da değinerek, CHP'nin iktidarında bu kararlar ülkenin başına yeni bir "Varlık Vergisi" getirme niyetinde olduğunu belirterek muhalefeti eleştirmiştir. Ayrıca muhalefetin meclise girmek için nisbi seçim usulünü istediğini de ifade etmiştir¹³⁸¹.

DP ileri gelenleri toplantı yapmak için Konya merkezde 14 yer tespit etmişler, her gece seçmenleri ile toplanarak konuşma yapmışlardır¹³⁸².

¹³⁷⁷ *Yeni Konya*, 10 Ekim 1957, Y. 9, S. 2980, s. 1.

¹³⁷⁸ *Yeni Meram*, 13 Ekim 1957, Y. 6, S. 2561, s. 1.

¹³⁷⁹ *Yeni Meram*, 17 Ekim 1957, Y. 6, S. 2565, s. 1-2.

¹³⁸⁰ *Yeni Konya*, 11 Ekim 1957, Y. 9, S. 2981, s. 1.

¹³⁸¹ *Yeni Meram*, 20 Ekim 1957, Y. 6, S. 2568, s. 1-2; *Yeni Konya*, 19 Ekim 1957, Y. 9, S. 2989, s. 1.

¹³⁸² *Yeni Konya*, 16 Ekim 1957, Y. 9, S. 2986, s. 1.

Demokrat Parti İdare Kurulundan Konya'ya gelen bir telgrafta DP aday yoklamalarının 2 Ekim 1957 Çarşamba günü saat 10.00' da yapılacağı bildirilmiştir. DP aday yoklamalarına Konya'dan 14 milletvekili ve 22 adayın katılacağı belirtilmiştir¹³⁸³.

CHP'nin Seçim Hazırlıkları

CHP 8 Ekim Salı günü Akşehir'de bir toplantı yaparak seçim hazırlıklarına başlamıştır¹³⁸⁴. Seçimler yaklaşırken partilerin miting günleri de tespit edilmiştir. CHP'nin Hükümet Meydanı'nda 14 Ekim, 17 Ekim, 18 Ekim, 22 Ekim ve 24 Ekim günü sabah, 13 Ekim ve 21 Ekim günü ise akşam miting düzenlemesi, Cumhuriyet Meydanı'nda da 12 Ekim, 16 Ekim ve 20 Ekim sabah, 11 Ekim, 15 Ekim, 19 Ekim ve 23 Ekim günü akşam miting yapması planlanmıştır¹³⁸⁵.

CHP 15 Ekim gecesi Sadırlar'da bir partilinin evinde seçim öncesi toplantısı yapmışlardır¹³⁸⁶.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü seçimler öncesinde 16 Ekim Çarşamba günü Konya'ya gelerek CHP'nin mitingine katılmıştır. 10-15 bin kişinin katıldığı miting saat 9.30'da başlamış Ergun Ertem, Rüştü Özal, Muammer Obuz ve Fakih Özlen birer konuşma yapmıştır. Saat 11'de İsmet İnönü miting alanına gelerek bir saat süren ve iktidarı eleştirdiği bir konuşma yapmıştır¹³⁸⁷.

CHP, 23 Ekim Çarşamba günü saat 18'de Hükümet Meydanı'nda bir miting daha düzenlemiştir. Mitingte Fakih Özlen, Fakih Özfakih, milletvekillerinden Muammer Obuz ve Rüştü Özal konuşma yapmıştır. Ayrıca CHP Gençlik Teşkilatı Hüseyin Cahit Yalçın'ın ölümü dolayısıyla ailesine taziye göndererek, Türk basınına üzüntülerini bildirmiştir¹³⁸⁸.

CMP'nin Seçim Hazırlıkları

Seçim öncesinde, CMP'nin Hükümet Meydanı'nda 13 Ekim ve 21 Ekim günü sabah, 11 Ekim, 16 Ekim, 17 Ekim ve 20 Ekim günü akşam miting düzenlemesi, Cumhuriyet Meydanı'nda ise 11 Ekim, 15 Ekim, 19 Ekim ve 23 Ekim günü sabah, 14 Ekim, 18 Ekim, 22 Ekim ve 24 Ekim günü akşam miting düzenlenmesi planlanmıştır.

¹³⁸³ *Yeni Meram*, 27 Eylül 1957, Y. 6, S. 2545, s. 1; *Yeni Meram*, 2 Ekim 1957, Y. 6, S. 2550, s. 1.

¹³⁸⁴ *Yeni Meram*, 9 Ekim 1957, Y. 6, S. 2557, s. 1.

¹³⁸⁵ *Yeni Konya*, 11 Ekim 1957, Y. 9, S. 2981, s. 1.

¹³⁸⁶ *Yeni Konya*, 16 Ekim 1957, Y. 9, S. 2986, s. 1.

¹³⁸⁷ *Yeni Konya*, 17 Ekim 1957, Y. 9, S. 2987, s. 1.

¹³⁸⁸ *Yeni Konya*, 23 Ekim 1957, Y. 9, S. 2993, s. 1.

CMP seçimler öncesi ilk büyük açık hava toplantısını 22 Ekim Salı günü saat 13.00’de Cumhuriyet Meydanı’nda yapmıştır. Kalabalık halk kitlesinin katıldığı miting iki buçuk saat sürmüştür. Mitingte konuşma yapanlardan Orhan Arsal iktisadi buhran, hâkim teminatı ve basın hürriyetinden bahsetmiştir. Konuşmasında Osman Bölükbaşı’na da temas ederek, *“Bölükbaşı hapishaneden bir af kanunu ile çıkarsa ayıp olur. Çünkü o böyle şeye tenezzül etmez”* ifadelerine yer vermiştir. İnönü’nün bazı konuşmasına da temas ederek, *“İnönü iktidarın akli varsa iktidarı benim zamanımda bırakır demiş ve onları affedecekmiş ama İsmet Paşa saç bitmemiş yavruların haklarını nasıl affedebilir”* ifadelerine yer vermiştir. Daha sonra konuşma yapan İl başkanı Necati Taşbaş, *“Propagandalarında dini siyasete alet ediyorlar, seçimlerden sonra da para dağıtacaklarmış. Buna ben şahsen değil, Bölükbaşı’nın bir sözü ile cevap vereceğim. Bölükbaşı demiştir ki: Reylerini parayla satanlar ırzlarını, namuslarını satıyorlar demektir”* sözleri ile iktidarı özellikle dini siyasete alet etmekle ve halka para vaat ederek oy toplamaya çalışmakla eleştirmiştir¹³⁸⁹.

HP’nin Seçim Hazırlıkları

Parti aday listelerinin resmen ilan edilmesinden sonra seçim kampanyası daha da hararetlenmiştir. Partiler propagandalarına hız vererek ilçe ve köyleri dolaşmaya başlamışlardır. Hürriyet Partisi’nin Konya aday listesinde bir değişiklik olmuş, avukat Selçuk Aytan 30 yaşını doldurmadığı için adaylık hakkını kaybetmiş yerine emekli General Asım Uçar aday gösterilmiştir¹³⁹⁰.

Diğer partilerde olduğu gibi HP’nin de belirlenen gün ve saatte hem Hükümet Meydanı’nda hem de Cumhuriyet Meydanı’nda miting düzenlemesi planlanmıştır. Buna göre HP Hükümet Meydanı’nda 12 Ekim, 16 Ekim ve 20 Ekim günü sabah, 11 Ekim, 15 Ekim, 19 Ekim ve 23 Ekim günü akşam miting yapması, Cumhuriyet Meydanı’nda ise 14 Ekim, 18 Ekim, 22 Ekim ve 24 Ekim günü sabah, 13 Ekim, 17 Ekim ve 21 Ekim günü akşam miting düzenlemesi uygun görülmüştür¹³⁹¹.

HP Konya teşkilatı Meram’da Kemal Aygün kahvesi ile Kışla caddesindeki kahvede seçmenleri ile bir toplantı yapmıştır. Partililer İstasyon, Zafer Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Hükümet Meydanı, Aziziye, Türbe, Garaj ve At Pazarına konan ilan tahtalarına partilerinin propaganda afişlerini asmaya başlamışlardır¹³⁹².

¹³⁸⁹ *Yeni Konya*, 23 Ekim 1957, Y. 9, S. 2993, s. 1-2.

¹³⁹⁰ *Yeni Meram*, 10 Ekim 1957, Y. 6, S. 2558, s. 1.

¹³⁹¹ *Yeni Konya*, 11 Ekim 1957, Y. 9, S. 2981, s. 1.

¹³⁹² *Yeni Konya*, 16 Ekim 1957, Y. 9, S. 2986, s. 1.

HP, 21 Ekim Pazartesi günü saat 13'te Hükûmet Meydanında dört saat süren bir miting düzenlemiştir. Partililer mitingde ellerinde “ *İlaç yok, naylon var*”, “*Vaad edilen hürriyet, müsavat, adalet nerede?*”, “*Köye oy için değil millet için gideceğiz*” sloganlarının yazılı olduğu pankartlarla katılmışlardır. Mitingde M. Faik Dünder, Selçuk Aytan, General A. Seven, Yusuf Ertürk, Vasfi Raşit Sevgi, Muammer Obuz, Ziyad Ebüzziya ve Rüştü Özal iktidarı eleştiren konuşma yapmıştır¹³⁹³.

3.6.1.3.3. Adayların Belirlenmesi

İçişleri Bakanlığı'ndan gelen emir üzerine Konya'da kurulan seçim bürosu yeni baştan tanzim edilerek, kütükler muhtarlar teslim edilmiştir. Muhtarlar mahallerindeki seçmenleri tespit etmeye başlamışlardır. Alınan karar üzerine seçmen kütüklerinin dört gün askıda kalması ve listelerde ismi bulunmayan seçmenlerin iki gün içinde muhtar veya ihtiyar heyetlerine müracaat ederek isimlerini yazdırmaları ve muhtarların ve ihtiyar heyetinin de bu müracaatlara iki gün içinde cevap vermeleri gerektiği ve iki gün içinde Sulh Hukuk hâkimlerine müracaat ederek kararlara itiraz edilebileceği belirtilmiştir¹³⁹⁴.

Belediye seçim kanununa göre partilerin propaganda afişlerini asacakları yerler de tespit edilmiştir. Belirlenen bu yerlere üzerine afiş asılması için tahtadan birer geniş levha konulmuş, gösterilen yerlerin dışında başka yerlere afiş asılması yasaklanmıştır. Bu levhalara partiler müracaat sıralarına ve ayrılan yerlere göre afişlerini yapıştıracaktır. Afişlerin asılacağı yerler; İstasyon Meydanı, Anıt Meydanı, Zafer Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Hükûmet Meydanı, Aziziye civarı, Müze Meydanı, Garaj civarı ve Eski At Pazarı olarak belirlenmiştir¹³⁹⁵.

1957 seçimleri öncesi partilerin aday listeleri belirlenerek, muhalif partilerden CHP ve CMP'de aday yoklamaları yapılmıştır. Bu iki partinin aday listelerinde şu isimler yer almıştır: CHP'nin aday listesinde Suat Abanazır, Nevzat Akın, M. Hulusi Bolay, Sami Calepli, Sadettin Çakıroğlu, Sedat Çumralı, Mustafa Dinekli, Oğuz Kart, Muhittin Kılıç, Samet Kuzucu, Hasan Küçükalpelli, Ahmet Onar, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, Dr. Mehmet Sönmez, Enis Şanlıoğlu, Tacettin Yaltırık, İsmet Yaylacı yer almıştır. CMP aday listesinde ise Mehmet Arıcan, Dr. Asaf, Sadi Selçuk, Cavit Ovalı, Mustafa Özaydın, Latif Mutlu, Fahri

¹³⁹³ *Yeni Konya*, 22 Ekim 1957, Y. 9, S. 2992, s. 1.

¹³⁹⁴ *Yeni Meram*, 18 Eylül 1957, Y. 6, S. 2536, s. 1.

¹³⁹⁵ *Yeni Meram*, 2 Ekim 1957, Y. 6, S. 2550, s. 1-2.

Cebeci, Hüsnü Göncü, İrfan Baran, Halil Erdem, Nusret Çiftçi, Galip Bilge, Necati Taşbaş, H. Hüseyin Başaralı, Üzeyir Köylüoğlu yer almıştır¹³⁹⁶.

DP adayları da belli olmuş, listeye yeni sekiz isim girmiştir ancak adaylıklarını koyan milletvekillerinden üçü kaybetmiş, 9 milletvekili yerlerini korumuştur. Adaylık yoklamasını kaybeden milletvekilleri Mekki Keskin, Hidayet Aydın ve Tevfik Fikret Baran'dır. Böylece daha önce istifa edenler ve adaylıklarını koyanlar ile beraber DP listesinde 8 Konya milletvekili yer almamıştır. DP Konya Teşkilatı 17 milletvekili adayı göstermiştir. Genel Merkezin de 4 ismi aday göstereceği belirtilmiştir. Tarık Kozbek'in 1954'te olduğu gibi yine merkezden Konya adayı olarak gösterebileceği tahmin edilmiştir. DP aday listesinde aldıkları oy sırasına göre şu isimler yer almıştır: Reyhan Gökmenoğlu 1321, Sıtkı Salim Burçak 1312, Muhittin Güzelkılınç 1310, Remzi Birand 1282, H. Ragıp Atademir 1275, A. Fahri Ağaoğlu 1246, Ahmet Koyuncu 1229, Himmet Ölçmen 1214, Mustafa Bağrıaçık 1192, Nafiz Tahralı 1187, Mustafa Runyun 1102, Ömer Şeker 973, Osman Bibioğlu 949, Ali Saim Kaymak 909, Sami Soylu 827, Sabahattin Sayın 796 ve H. Amil Keymen 754 oy almıştır.¹³⁹⁷

27 Ekim Pazar günü yapılacak seçim için Konya genelinde toplam 1461 sandık konulmuştur. Bunlardan 266'sı Konya merkez ilçesindedir. Merkez ilçenin seçmen sayısı 78.902 olarak belirlenmiştir. Bütün vilayette seçmen sayısı 400 bin civarındadır¹³⁹⁸. Konya Merkez İlçe Seçim Kurulunca seçim sandıklarının konacağı yerler tespit edilmiştir. Buna göre; Konya merkez mahalleri, merkeze bağlı köyler, nahiyeler ve nahiyelere bağlı köylerde 266 seçim sandığının konulması planlanmıştır. Bu seçim sandıklarının 115'i Konya merkez mahallelerinde, 23'ü Tömek nahiyesi ve köylerinde, 16'sı Hatıp nahiyesi ve köylerinde, 14'ü Hatunsaray ve nahiyesi ve köylerinde, 15'i Yarma nahiyesi ve köylerinde, 8'i Obruk nahiyesi ve köylerinde, 14'ü Kızılviran nahiyesi ve köylerinde, 23'ü Sille ve köylerinde ve 38'i de yeni kurulan mahallerde yer almıştır¹³⁹⁹.

¹³⁹⁶ *Yeni Konya*, 30 Eylül 1957, Y. 9, S. 2970, s. 1; *Yeni Meram*, 7 Ekim 1957, Y. 6, S. 2554, s. 1; Bütün partilerin son aday listeleri için bkz. *Yeni Meram*, 8 Ekim 1957, Y. 6, S. 2556, s. 1; CHP'nin aday listesinde başlangıçta 40 kişi yer almak istemiştir. Bu kişiler arasında Sadi Irmak ve Sedat Çumralı'nın yeniden Konya'da aday gösterileceği ve yenilerden de Beyşehirli, o dönemde İzmir savcısı olan Nevzat Akın'ın da CHP listesinde yer alacağı belirtilmiştir. Ayrıca halen Konya'da vazifeli, tanınmış daire müdürlerinden bazılarının da CHP saflarına katılacağı bildirilmiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 18 Eylül 1957, Y. 9, S. 2958, s. 1.

¹³⁹⁷ *Yeni Konya*, 3 Ekim 1957, Y. 9, S. 2973, s. 1; *Yeni Meram*, 3 Ekim 1957, Y. 6, S. 2551, s. 1; *Yeni Meram*, 4 Ekim 1957, Y. 6, S. 2554, s. 1.

¹³⁹⁸ *Yeni Meram*, 27 Ekim 1957, Y. 6, S. 2575, s. 1; seçim sonrasında *Yeni Meram* ve *Yeni Konya* gazetelerinde yer alan sonuçlara göre sandık sayısı 1464, seçmen sayısı ise 404 bin olarak verilmiştir. Bkz. *Yeni Meram*, 28 Ekim 1957, Y. 6, S. 2576, s. 1; *Yeni Konya*, 29 Ekim 1957, Y. 9, S. 2999, s. 1.

¹³⁹⁹ *Yeni Konya*, 14 Ekim 1957, Y. 9, S. 2984, s. 1.

3.6.1.3.4. Seçim Sonuçları

27 Ekim 1957 genel seçimleri sırasında Konya’da kayda değer bir hadise olmamıştır. Konya’da 1464 sandık kurulmuş ve 404 bin seçmen belirlenmiştir. Katılım oranı yüzde yetmişi geçmiş ve 133 bin 571 vatandaş oylarını DP’ye, 123 bin 456 vatandaş CHP’ye, 13165 vatandaş HP’ye, 29761 vatandaş ise CMP’ye vermiştir¹⁴⁰⁰.

Konya da seçimlerin gayri resmi sonuçlarına bakıldığında katılım oranının yüzde 76 olduğu görülmektedir. İlçelerde partilerin aldıkları oy oranları ise şöyledir:¹⁴⁰¹.

Tablo 14: 1957 Genel Seçimleri Konya Seçim Sonuçları

Kazası	Sandık adedi	DP	CHP	HP	CMP
Merkez	266	24.569	22611	2.532	6.242
Bozkır	92	7.172	6297	784	3.656
Akşehir	87	8.250	11692	1.217	690
Doğanhisar	22	2.024	3174	31	240
Karaman	135	12.140	8.886	884	5.030
Hadim	57	4.340	6.539	572	1.092
Karapınar	56	2.612	4.927	479	775
Kadınhanı	76	7.767	4.591	638	1.332
Yunak	46	3.485	3.409	400	1.381
Cihanbeyli	69	6.633	6.543	384	695
Kulu	37	3.645	3.388	436	1.434
Beyşehir	103	13.871	8.151	715	1.284
Ilgın	84	9.538	7.763	1.060	1.492
Ermenek	70	7.539	7.620	475	183
Seydişehir	70	4.525	7.000	873	1.170
Ereğli	116	11.552	8.162	479	3.249
Çumra	78	9.244	7.060	1.766	1.471
Toplam	1.464	138.906	127.813	13.725	31.416

¹⁴⁰⁰ Yeni Meram, 28 Ekim 1957, Y. 6, S. 2576, s. 1; Yeni Konya, 29 Ekim 1957, Y. 9, S. 2999, s. 1.

¹⁴⁰¹ Yeni Meram, 29 Ekim 1957, Y. 6, S. 2577, s. 1.

1957 seçimleri öncesi DP bir seçim beyannamesi yayınlamaya gerek duymamıştır. Bu seçim yarışında CHP 10 Ekim’de yayınladığı seçim beyannamesinde öncelikle 1958’e kadar alacağı acil tedbirleri, daha sonra da seçimlerden sonra uygulayacağı prensipleri ve izleyeceği politikayı anlatmıştır. 1957 seçimleri gergin ve tartışmalı bir ortamda geçmiş, usulsüzlük ve yolsuzluk iddialarına sahne olmuştur. DP seçim günü sandıkların tümünün kapanmasını beklemeden, önde olduğu sandık sonuçlarını radyodan yayınlatmaya başlamış ve yasaya aykırı olarak yapılan bu yönlendirme, muhalefetin tepkisine yol açmıştır. CHP pek çok ilde olduğu gibi Konya’da da seçim sonuçlarına itiraz etmiştir¹⁴⁰². Muhalefet Lideri İnönü seçimlerin yenilenmesine dair verdiği demecinde *“Bugünkü vaziyette kanun nazarında seçimin hangi tarafça kazanıldığı henüz malum değildir. Umumi efkârı haberdar etmek isterim ki, tasnifler başa baş devam ederken Konya, Trabzon, Gaziantep, Giresun, Artvin, Amasya, İçel gibi yerlerde mütemadiyen seçimin iktidarca kazanıldığı radyodan ilan edilmiştir”* ifadelerine yer vermiştir¹⁴⁰³.

Seçimden sonra bazı İstanbul ve Konya gazetelerinde İl Seçim Kurulunun Konya’da seçimleri iptal ettiğine dair bir haber çıkmıştır. Ancak İl Seçim Kurulu Konya’da seçimlerini tekrarına karar vermemiştir. CHP yaptığı itirazlar ile seçimin iptalini istemiştir. Seçimlerin tekrar edilmesinin istenmesi halinde bu konunun Yüksek Seçim Kurulunu ilgilendireceği belirtilmiştir. Başka bir haber ise Yüksek Seçim Kurulunun Konya İl Seçim Kurulunun verdiği kararında evrak eksikliği görmesi ve iade etmesi ile ilgilidir. Ancak İl Seçim Kurulunun kararı, gazetelerde bu haber çıktıktan bir gün sonra Yüksek Seçim Kuruluna postalanmıştır¹⁴⁰⁴.

Seçimin ardından Yeni Konya gazetesinde Namık Ayas *“Seçimden Sonra”* başlıklı bir yazı kaleme alarak bu seçim sonuçlarını değerlendirmiştir. Ayas bu yazısında; *“1957 seçimleri neticelendi, vatandaş vazifesini yaptı, reyini kullandı. Yalnız Konya vilayetinde, hemşerilerimizin 3/4 nün seçimlere iştiraki ancak medeni yerlere nasip olan bir mutluluktur. Vatandaş ister cahil, ister aydın olsun reyini bilerek kullanmış, vatandaşlık sıfatına ehliyetini ispat etmiştir. Bazı çevrelerde vatandaşın, partilerin ve adayların keyfiyeti üzerinde bir düşünce sahibi olmadan reyini telkin ile kullandığı iddia edilmektedir. Hatta köylerde arazi müinazaaları, menfaat mülahazaları ile partiler seçildiği de bu iddialar cümlesindendir. Bunlar haklı olduklarına şüphe olmayan umumi derter, milli davalardır. Milletimiz her dört yılda bir demokrasi imtihanı vererek bize, elbette bir gün rüştünü ispat edecektir. Bugün parti*

¹⁴⁰² Doğaner, age, s. 30.

¹⁴⁰³ Doğaner, age, s. 35.

¹⁴⁰⁴ Yeni Meram, 8 Kasım 1957, Y. 6, S. 2587, s. 1.

mensuplarının olsun, diğer vatandaşların olsun, seçimden öncesi ve seçim devresi içinde yapılan rekabeti, medeni bir düşünce ile bir tarafa atması, ayrılan küçük kuvvetler yerine, tek kuvvet olarak birleşmesi ve bizden alaka isteyen memleket işlerinin halline müşterek bir gayretle koşması lazımdır. Bu gayret ilk defa iktidarı temsil eden DP'den beklenir. Seçimlerden alınan netice DP'yi gururlandırmamalıdır. Bilakis muhalefetin bu seçim devresi içinde büyüyen kuvveti DP'yi düşündürmeli ve gelecek devre içinde yapılacak bir imtihanda yeni muvaffakiyetler gösterebilmesi için partizan hareketlere tenezzül etmemelidir. Milletimiz büyük seçimlerde gösterdiği sükûnet ve ağırbaşlılıkla iktidardan azami müsamaha ve alaka görmeye layık olduğunu tekrar ispat etmiştir. DP şikâyet mevzuu olan yollar vatandaşın temayüllerine uydurmak suretiyle, önümüzdeki dört yıl içinde yeni taraftarlar bulabilir ve yeni muvaffakiyetler gösterebilir. Öte yandan muhalif partilerin de iktidarın göstereceği anlayış ve açacağı kucağa karşılık vermesi milli borcudur. Bunun en samimi ve en tarafsız duygu ile temenni etmekteyiz”¹⁴⁰⁵ ifadeleri ile hem Konya özelinde seçimleri değerlendirmiş hem de gerek iktidara yeniden hâkim olan DP'ye, gerekse muhalefete bazı uyarılarda bulunmuştur. Namık Ayas'a göre DP seçim sonuçlarına güvenerek gururlanmamalıdır çünkü muhalefetin bu seçimlerde oylarını arttırması ile gücü de büyümüştür. Muhalefette iktidara anlayışına karşılık vermelidir çünkü bu bir vatan borcudur.

3.6.1.3.5. XI. Dönem Konya Milletvekilleri

1957 seçimleri sonucunda; A. Fahri Ağaoğlu, İshak Avni Akdağ, Hamdi Ragıp Atademir, Mustafa Bağrıaçık, Osman Bibioğlu, Remzi Birand, Sıtkı Salim Burçak, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzelkılınç, Ali Saim Kaymak, Sıtkı Koraltan, Ahmet Koyuncu, Tarık Kozbek, Hulki Âmil Keymen, Himmet Ölçmen, Halil Özyörük, Mustafa Runyun, Sabahattin Sayın, Sami Soylu, Ömer Şeker ve Nafiz Tahralı Konya milletvekili seçilmişlerdir¹⁴⁰⁶. Seçim sonuçlarına değerlendirildiğinde 1954 yılı milletvekili seçiminde Konya milletvekili seçilen A. Fahri Ağaoğlu, Mustafa Bağrıaçık, Remzi Birand, Sıtkı Salim Burçak, Reyhan Gökmenoğlu, Muhittin Güzellkılınç, Ahmet Koyuncu, Tarık Kozbek, Himmet Ölçmen ve Halil Özyörük'ün yeniden milletvekili seçildikleri görülmektedir. 1954 seçimlerinde Konya 19 milletvekili çıkarmışken, 1957 seçimlerinde bu sayı 21'e yükselmiştir. 1957 yılında yapılan seçimlerde, İshak Avni Akdağ, Osman Bibioğlu, Ali Saim Kaymak, Sıtkı Koraltan, Hulki Amil Keymen, Mustafa Runyun, Sabahattin Sayın, Sami Soylu, Ömer Şeker ve Nafiz

¹⁴⁰⁵ Namık Ayas, “Seçimden Sonra”, *Yeni Konya*, 30 Ekim 1957, Y. 9, S. 3000, s. 1.

¹⁴⁰⁶ TBMMZC, XI. Dönem, C. 1, 1 Kasım 1957, C. 1, s. 4.

Tahralı ilk defa milletvekili seçilmişlerdir. 1954 yılındaki seçimlerde Konya milletvekili seçilen Sabahattin Sönmez 1957 seçimlerinde Demokrat Partiden aday gösterilmemiştir¹⁴⁰⁷.

Osman Bibioğlu, 1912 yılında Artvin’de doğmuştur. Yüksek mühendistir¹⁴⁰⁸. İstanbul Yüksek Mühendislik Okulunu bitirmiştir. Aydın’da Su İşleri 4. şube 14. kısım mühendisi, Manisa’da Su İşleri 3. şube müdürü, İzmir Su İşleri 20. şube müdürlüğünde kısım mühendisi, Ankara Su İşleri Başkanlığında yüksek mühendis, Konya Ovası Sulama Dairesinde müdür, Konya Su İşleri 4. Bölge müdürü, Ankara Etüt ve Plan Dairesi başkanı, Konya 4. Bölge müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Evli olup, 1 çocuk babasıdır¹⁴⁰⁹. 1957 seçimlerinde 137.832 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹⁴¹⁰.

Ali Saim Kaymak, 1908(1329) yılında Konya’da doğmuştur. Yüksek mühendistir. Konya’da Ziraat Makineleri ve İnşaat demiri fabrikaları işletmiştir¹⁴¹¹. ABD’de Makine Mühendisliği Fakültesi’ni bitirmiştir. İngilizce bilmektedir. Demir Çelik Fabrikaları atölye müdürü olarak da görev yapmıştır. Ziraat Makineleri ve İnşaat Demiri Fabrikası sahibidir. Evli olup, 4 çocuğa sahiptir¹⁴¹². 1957 seçimlerinde 137.875 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹⁴¹³.

Sıtkı Koraltan, 1909’da Karaman’da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Başbakanlık Kavanîn kâtipliği, İstanbul Adli İhtisas Mahkemesi zabıt kâtipliği ve başkâtipliği, Kars, Çorum, İstanbul ve Üsküdar Savcı yardımcılığı, İstanbul Sulh hâkimliği, Kadıköy Sulh yargıçlığı ve Üsküdar Asliye Ceza Hâkimliği görevlerinde de bulunmuştur. Evli olup, 1 çocuğa sahiptir¹⁴¹⁴. 1957

¹⁴⁰⁷“Basına yönelik iktidarın getirdiği kısıtlamalar hakkındaki kanun tasarısı, 6-7 Haziran 1956 tarihlerinde TBMM’de görüşüldü ve fırtınalar kopardı. Kanuna DP’li milletvekillerinden tepki gösterenler de oldu Bunlardan biri de Vatan gazetesinin Ankara eski temsilcisi olan ve sonra Konya milletvekili seçilen Sabahattin Sönmez’di. Sözlerine “*Matbuat hürriyeti katlediliyor*” diye başlayan Sönmez şöyle devam etti “*Hiç kimsenin böyle bir kanunu Türk milletinin temsilcileri olan Büyük Millet Meclisi huzuruna getirmeye hakkı yoktur. Muhterem arkadaşlarım, hepinizi kırmızı rey vermeye davet ediyorum*”. Sönmez’in bu sözleri DP milletvekillerinin çoğunu sinirlendi. Sönmez, küfür ve hakaretlere maruz kaldı.”; “Basın Kanunu hakkında yapılan düzenlemede 322 milletvekili oy kullandı. 274 kabul, 48 ret oyu verildi. Neşir yoluyla radyo ve toplantılarda işlenen suçlara ilişkin kanunda, oy kullanan milletvekili sayısı 348 idi. Bunlardan 297’si kabul, 51’i ret idi. Gazeteci kökenli DP milletvekilleri oylamaya katılmadılar. Bunun bir istisnası vardı. DP Konya milletvekili Sabahattin Sönmez. Sönmez ret oyu kullandı.”; “1955 yılı boyunca DP’yi meşgul eden ve 1955 sonunda Hürriyet Partisi’nin doğmasına yol açan İspat hakkı meselesi 6 Temmuz 1956 tarihinde TBMM gündemine alındı. Teklif DP milletvekillerinin oyları ile reddedildi. Ancak, DP içerisinde tasarı lehine oy kullananlar da oldu. Bu 13 milletvekilinden biri de Sabahattin Sönmez idi.”, Uyar, *age*, s. 203-208.

¹⁴⁰⁸ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2388.

¹⁴⁰⁹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 734.

¹⁴¹⁰ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴¹¹ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2389.

¹⁴¹² TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 735.

¹⁴¹³ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴¹⁴ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 735.

seçimlerinde 137.815 oy olarak Konya milletvekili seilmiřtir¹⁴¹⁵. 23 Haziran 1958’de vefat etmiřtir¹⁴¹⁶.

Hulki Amil Keymen, 1899 yılında Konya’da doğmuştur. İstanbul Tıp Fakóltesinden teğmen olarak çıkmıştır. İstiklal Savaşına katılmıştır. 1953 yılında DP Konya İl İdare Heyetine seilmiřtir¹⁴¹⁷. Fransızca bilmektedir. Göz hastalıkları uzmanıdır. Gülhane Hastanesinde göz mütehassısı olarak görev yapmıştır. Kızılay Konya şubesi Başkanlığı da yapmıştır. Evlidir¹⁴¹⁸. 1957 seçimlerinde 137.839 oy olarak Konya milletvekili seilmiřtir¹⁴¹⁹.

Mustafa Runyun, 1917 yılında Konya’da doğmuştur. Yüksek öğrenimini Mısır’da Cami-ül Ezher Üniversitesinde yapmıştır. 1952 yılında Diyanet İşleri Başkanlığına tayin edilmiřtir¹⁴²⁰. Arapça bilmektedir. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹⁴²¹. 1957 seçimlerinde 137.998 oy olarak Konya milletvekili seilmiřtir¹⁴²².

Sabahattin Sayın, 1922 yılında Konya’da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesinde okumuştur. Avukattır. 1955 yılı belediye seçimlerinde Ereğli Belediye Başkanı seilmiřtir¹⁴²³. Almanca bilmektedir. TBMM Başkanlık Divânı Kâtip üyeliği de yapmıştır. Evli olup, 2 çocuğa sahiptir¹⁴²⁴. 1957 seçimlerinde 137.582 oy olarak Konya milletvekili seilmiřtir¹⁴²⁵.

Sami Soylu, 1918 yılında Konya Ermenek’te doğmuştur. Hukuk Fakóltesinde okumuştur. 1945 yılından 1952 yılına kadar hâkimlik, 1952 yılından 1957 yılına kadar Sağlık Bakanlığında hukuk müşavirliği yapmıřtır¹⁴²⁶. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Evli olup, çocuğa sahiptir¹⁴²⁷. 1957 seçimlerinde 137.886 oy olarak Konya milletvekili seilmiřtir¹⁴²⁸.

Ömer şeker, 1923 yılında Konya Akşehir’de doğmuştur. Lise mezunudur. Ticaretle uğrařmıřtır¹⁴²⁹. Az düzeyde Fransızca bilmektedir. Akşehir Kızılay Üyesidir. Akşehir

¹⁴¹⁵ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴¹⁶ TBMM Azasına Mahsus Zat ve Sicil Dosyası, XI. Dönem

¹⁴¹⁷ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2390.

¹⁴¹⁸ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 735.

¹⁴¹⁹ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴²⁰ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2391.

¹⁴²¹ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s:736.

¹⁴²² TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴²³ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2392.

¹⁴²⁴ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 736.

¹⁴²⁵ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴²⁶ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2393.

¹⁴²⁷ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 736, s. 736.

¹⁴²⁸ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴²⁹ TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2394.

Belediye Başkanlığı yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹⁴³⁰. 1957 seçimlerinde 137.883 oy alarak Konya milletvekili seçilmiştir¹⁴³¹.

Nafiz Tahralı, 1908 yılında Konya’da doğmuştur. İstanbul Yüksek Ticaret Okulunu bitirmiş aynı zamanda Paris’te bankacılık ihtisası yapmıştır. Fransızca bilmektedir. İstanbul Selanik Bankasında Memurluk, İstanbul Maliye Teşkilâtında memurluk görevinde bulunmuştur. Konya ortaokulu, lise ve ticaret lisesinde, İstanbul ticaret lisesinde öğretmenlik yapmıştır. Tüccarlık ve çiftçilikte yapmıştır. Toprak Mahsulleri Ofisi Konya Bölge Müdürlüğü ve Konya Belediye Başkanlığı yapmıştır. Evli olup, 3 çocuğa sahiptir¹⁴³². 1957 seçimlerinde 137.679 oy alarka Konya milletvekili seçilmiştir¹⁴³³.

1957 seçimlerinde yeniden milletvekili seçilenlerden Abdurrahman Fahri Ağaoğlu 137.905¹⁴³⁴, Mustafa Bağrıaçık 137.852¹⁴³⁵, Remzi Birand 137.897¹⁴³⁶, Sıtkı Salim Burçak 137858¹⁴³⁷, Reyhan Gökmenoğlu 137844¹⁴³⁸, Muhittin Güzelkılınç 137858¹⁴³⁹, Ahmet Koyuncu 137823¹⁴⁴⁰, Tarık Kozbek 137812¹⁴⁴¹, Himmet Ölçmen 137850¹⁴⁴² ve Halil Özyörük 137816¹⁴⁴³ oy alarak Konya milletvekili seçilmişlerdir.

Konya Milletvekillrinin 1957-1960 Yılları Arası Faliyetlerinin Basına Yansımaları

DP’nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında seçim siteminden dolayı TBMM’de yasama faaliyetinde bulunan Konya milletvekillerinin tamamı DP listelerinden seçilmişlerdir. Bu açıdan 1957-1960 yılları arasında milletvekillerinin yasama faaliyetleri ve TBMM dışındaki etkinlikleri DP politikalarıyla paralellik arz etmektedir. Bu dönem milletvekillerinin bir kısmı özellikle ön plana çıkmış, milli ve bölgesel meselelerle ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır.

TBMM’de Bayındırlık Bakanlığı’nın bütçesinin görüşmeleri sırasında Himmet Ölçmen DP Meclis Grubu sözcüsü sıfatı ile yaptığı konuşmada DP’nin gerçekleştirdiği yatırımları anlatmış ve muhalefetin eleştirilerine de cevap vermiştir. Ölçmen konuşmasında,

¹⁴³⁰ TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 736, s. 736.

¹⁴³¹ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³² TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, s. 736; TBMM Tercüme-i Hal Varakası, XI. Dönem, Sicil No. 2395.

¹⁴³³ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁴ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁵ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁶ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁷ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁸ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴³⁹ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴⁴⁰ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴⁴¹ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴⁴² TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

¹⁴⁴³ TBMM Seçim Mazbatası, XI. Dönem, 1 Kasım 1957.

DP'nin “İstanbul'un ikinci Fatih” olduğunu, 1950'den beri Ankara'ya bir Ankara daha ilave edildiğini ve başlayıp da bitiremedikleri bir işin olmadığını iddia etmiştir¹⁴⁴⁴.

1957 yılında Lahey'de yapılan “Şehirler ve Mahalli İdareler 13. Beynelmilel Kongresine” katılacak olan Türk Belediyecilik Derneği'ni temsilen Himmet Ölçmen'in başkanlığına bir heyet Avrupa'ya gitmiştir. Bu kongreden sonra Himmet Ölçmen'in Almanya'ya geçerek Krupp firması ile Konya Çimento Fabrikasına ait işleri görüşmesi planlanmıştır¹⁴⁴⁵.

Konya milletvekilleri Konya'nın sorunlarını halledebilmek için hükümet nezdinde faaliyetlerde de bulunmuşlardır. 1957 yılı Temmuz ayı içerisinde Himmet Ölçmen Konya'nın çeşitli ihtiyaçları ile ilgili bakanlıklarla görüşmek için Ankara'ya giderek temaslarda bulunmuştur. Ölçmen bu görüşmelerinde; Mevlana Müzesi için 300 bin liranın Konya Belediyesine bir an önce gönderilmesi için Maliye Bakanlığı ile Altunapa, Apa barajları, Aksaray yolu, Bozkır devlet yolu, Konya giriş çevre yolu, Konya devlet hastanesi projeleri, Kulu ortaokulu projesi, Derbend imar planı ve köy ve il yolları için ödenek gönderilmesi için Bayındırlık Bakanlığı ile Karabük fabrikasının 12-16 mm kutrunda demir imalatı, Çimento fabrikasına demir tahsisi ve Ereğli işçi sendikasının isteklerini bildirmek üzere Sanayi Bakanlığı ile çay, kahve, kibrit ve dağ ilçelerinden kuru üzüm satın alınması ile ilgili olarak Tekel Bakanlığı ile şap hastalığı ile ilgili olarak Ziraat Bakanlığı ile öğrencilere döviz tahsisi ve bazı derneklere yardım konularında Milli Eğitim Bakanlığı ile temaslarda bulunmuştur¹⁴⁴⁶.

TBMM Bütçe Komisyonu'nda Bayındırlık Bakanlığı bütçesini savunan Himmet Ölçmen yurt genelinde yapılan bayındırlık alanındaki faaliyetlerini övmüş ve CHP Genel sekreteri Kasım Gülek'e cevap olarak “DP iktidarının planı da vardır, programı da vardır, bu davada eserleri plansız, programsız meydana getirmek nasıl mümkün olur” ifadelerine yer vermiştir. Ayrıca Himmet Ölçmen, Kasım Gülek'in yabancı sermayenin yurda girmesine engel olduğunu belirtmiştir. Ölçmen'in bu konuşması muhalefetin protestolarına neden olmuştur¹⁴⁴⁷.

Himmet Ölçmen, 22 Şubat 1958 Cumartesi günü Meclis müzakerelerinde muhalefet partilerinin eleştirilerine cevap vermek için söz alarak Maliye Bakanının rakamlara ve gerçeklere dayanan açıklamalarından sonra, muhalefetin eleştirilerinde samimi olmalarını arzu ettiklerini, DP'nin meydana getirdiği eserlerin inkâr edilmeyip, teşekkür edilmesinin

¹⁴⁴⁴ Yeni Meram, 2 Mart 1957, Y. 6, S. 2343, s. 1-2.

¹⁴⁴⁵ Yeni Meram, 11 Haziran 1957, Y. 6, S. 2441, s. 1-2.

¹⁴⁴⁶ Yeni Meram, 27 Temmuz 1957, Y. 6, S. 2483, s. 1-2.

¹⁴⁴⁷ Yeni Konya, 20 Ocak 1958, Y. 9, S. 3058, s. 1-2.

gerektiğini ancak muhalefetin bütün bu kalkınma hamlelerini inkâr ettiğini ve miting meydanlarındaki nutuklara benzer bir konuşma ile Meclise geldiklerini iddia etmiştir. Konuşmasının devamında DP tarafından 1950’den sonra meydana getirilen eserlerin her sene mukayesesi yapılarak kalkınma hamlelerine devam edildiğini belirtmiş ve *“İki günden beri Halk Partisi muhalefetinin tenkitlerini dinleyen insanlar 1950’de bir vatan devir almışız ki bu memleketin her şeyi varmış, yolu varmış, limanı varmış, kanalı varmış, barajları varmış, vagonu varmış, lokomotif varmış da biz bunları yanlış bir politika içinde yok etmişiz sanır. Manzara böyle mi arkadaşlar? Memleketin tablosunu bir çizelim 12.000 km devlet yolu, 5000 km asfalt yol, 25000 km köy yolu yapmasaydık, motorlu vasıtaları 17.200 den 80.000’e çıkarmasaydık yedek parça sıkıntısı doğar mıydı? Bugün 20.000 şoför yerine 80.000 şoför ekmek parası kazanmaktadır, neden bunun üzerinde durmuyorsunuz? Bugün çarık devri kağrı devri kapandı. Çarık bulamazsınız, çünkü yok, Yalnız Kasım beyinizde var, başka kimse de yok”* diyerek hem muhalefetin eleştirilerine yanıt vermiş hem de DP’nin iktidara geldiği 1950’den itibaren yaptıkları faaliyetler hakkında bilgi vermiştir¹⁴⁴⁸.

Yine Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında DP Meclis Grubu adına söz alan Himmet Ölçmen, DP iktidarında ülke genelinde bayındırlık alanında yapılan faaliyetler ile CHP iktidarında yapılanları karşılaştırarak, Bayındırlık Bakanlığı bütçelerinin 1950 yılından itibaren devamlı arttırılması ile birlikte teknik, iktisadi ve mimari kıymeti olan eserlerin milletin hizmetine sunulduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında, *“1950’den bugüne kadar 10 senede köy içme sularına ceman 196 milyon lira sarf edilmiş ve geçen sene 29 milyon lira olmasına mukabil yalnız bu sene için 129 milyon lira konmuş olması işin ehemmiyetini tebarüz ettirmeye kâfidir. Keza köy yollarında geçen sene 70 milyon konduğu halde bu sene 300 milyon fazlasıyla 370 milyon oluşu Devlet Yollarında olduğu gibi yeni bir köy bünyesi ve köy kalkınması gelmektedir”*¹⁴⁴⁹ diyerek yapılan kalkınma hamleleri hakkında bilgi vermiştir.

Himmet Ölçmen’in İstanbul Bakırköy’de DP Haznedar Ocağında yaptığı konuşması ile ilgili Bedii Faik’in Dünya gazetesinde yayınladığı yazı sadece Himmet Ölçmen’in şahsını değil, Konya’nın ve Konyalı vatandaşların şahsiyetini de rencide edici olarak görüldüğünden İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından takibe alınmıştır. Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre bu yazı ülke genelinde tepkilere neden olmuş, birçok vatandaş tarafından yazı

¹⁴⁴⁸ Yeni Meram, 23 Şubat 1958, Y. 7, S. 2693, s. 1-2.

¹⁴⁴⁹ Yeni Konya, 28 Şubat 1960, Y. 12, S. 3778, s. 1; Yeni Meram, 28 Şubat 1960, Y. 9, S. 3405, s. 1-2.

sahibine ve gazeteye protesto mektup ve telgrafları gönderilmiştir. Ayrıca radyoda yayınlanan konuşma nedeniyle Adnan Menderes'e tasvip telgrafları çekilmiştir¹⁴⁵⁰.

Fahri Ağaoğlu, yazılı ve soru müessesesi, milletvekillerinin Meclisteki vazife ve hareketleri, Meclis Başkanlık Divanı ile bütün ihtisas encümenlerinin dört yılda bir seçilmeleri ve encümenlerin vazifeleri hakkında bir kanun teklifte bulunmuştur. Bu teklif Teşkilatı Esasiye Encümeni'nde müzakere edilmiştir. Encümen bu iç tüzük teşkilatının matbu olarak milletvekillerine dağıtılmasına ve maddeler üzerindeki görüşmelerin 15 gün sonra yapılmasına karar vermiştir¹⁴⁵¹.

Fahri Ağaoğlu ve 11 arkadaşının Bina Vergisi Kanunu'nun 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi Dâhiliye Encümeni'nde, Reyhan Gökmenoğlu'nun Divan-ı Muhasebat Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi Divan-ı Muhasebat Encümeni'nde, Konya Milletvekili İshak Avni Akdağ'ın Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 36. maddesinin son fıkrasının değiştirilmesi ve adı geçen kanunun 41. maddesine bir fıkra ilavesine ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi Milli Müdafaa Encümeni'nde ele alınmıştır¹⁴⁵².

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre ülkenin çeşitli yerlerinden imam ve hatip okulları temsilcilerinin katılımı ile Ankara'da toplanan kongrede ve bunu takiben Devlet büyükleri ile yapılan görüşmelerde imam ve hatip okulların sorunlarını bu kongreye iletmesi için Fahri Ağaoğlu'na çeşitli yerlerden mektuplar gelmiştir. İzmir İmam-Hatip ve İlahiyat'ta öğrenci yetiştirme derneği başkanı Tefik Nazlı tarafından gönderilen mektupta; “ *Sayın Fahri Ağaoğlu Türk milletinin manevi duygularına müspet mürşitler yetişmesi hususunda duyulan milli ihtiyacın şuurlu olarak ele alınacağını Ankara toplantısına iştirak eden İzmir delegelerinden öğrenmiş bulunuyoruz. Bu mevzuda gösterdiğiniz yüksek alaka ve anlayışınızın bizde gayri ihtiyari uyandırdığı minnet hisleriyle sizlere bağlanmış ve inanmış bulunuyoruz. Asil ve necip Türk milletinin iman dolu gönüllerinden göklere uzanan el, Allahtan (Bu millet Müslüman kalacaktır. Onun esası iman şartları ve icapları yerine gelecektir.) müjdesini veren hükûmetimizin ebediyen başımızda kalmasını temenni edecektir. Derneğimizin yakında kaydedilecek kongresinde bu haklı millet davasını hususi nasıl ele aldığınız anlatılacak yalnız intihap beldenizin değil, necip Türk milletinin milli ve dini hislerine tercüman olan duygularınız belirtilecektir. Siz her Türk'ün haklı davalarına*

¹⁴⁵⁰ Yeni Meram, 28 Mart 1960, Y. 9, S. 3432, s. 1.

¹⁴⁵¹ Yeni Meram, 19 Ocak 1957, Y. 6, S. 2301, s. 1.

¹⁴⁵² Yeni Meram, 21 Şubat 1958, Y. 7, S. 2691, s. 1.

vekilsiniz. Sizi bizim de milletvekilimizsiniz. Sizleri minnetle selamlar ve hürmetlerimizi sunarız. ¹⁴⁵³ ifadelerine yer verilmiştir.

TBMM’de Diyanet İşleri bütçesinin müzakeresi sırasında DP Meclis grubu adına söz alan Fahri Ağaoğlu muhalefetin eleştirilerini ve bazı isteklerini cevaplandırmıştır. Ağaoğlu konuşmasında Diyanet işleri denilince ilk akla gelenin Laiklik meselesi olduğunu söyleyerek öncelikle *“Laiklik nedir? Nasıl izah edilmelidir? Devlet din işleri ile alakadar olmalı mıdır? Yoksa olmamalı mıdır? Laiklik bir taraftan din ve vicdan hürriyeti olduğuna göre, bu hürriyetin halde ve istikbalde varlığı ve selameti neyi icap ettirir? Bu selameti temin Devletin vazifesi midir? Değil midir?”* gibi soruların ciddi bir ihtilaf konusu olarak aralarında devam ettiğini belirtmiştir. *“14 Mayıs inkılabının”* ülkede dejenere edilen laikliğe gerçek manasını verdiğini ancak bunu anlamayanların ya da anlamak istemeyenlerin bulunduğunu ve bu yüzden laiklik konusunda muhalif olanların gölge etmemelerini zaten milletin de kendilerinden başka bir şey istemediğini söylemiştir. Ağaoğlu konuşmasının devamında Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinin her sene arttırılarak yüz milyon lirayı geçmesinin ve milletin ihtiyacını karşılayacak bir seviyeye yükselmesinin gerektiğini, dini ilimlerin bir kültür meselesi, iman ve amelin ise başka bir mesele olduğunu, dini ilimlerde yeterli derece de bilgisi olmayanların aydın sayılamayacağını iddia etmiştir¹⁴⁵⁴.

1957 yılı Diyanet İşleri Bakanlığı bütçe görüşmelerinde yine laiklik tanımları yapılmış, tek parti ile DP iktidarı dönemlerindeki laiklik anlayışları karşılaştırılmıştır. Bütçe görüşmelerinde DP Meclis Grubu adına söz alan Fahri Ağaoğlu, Diyanet İşleri denince akla ilk laiklik konusunun geldiğini ve *“14 Mayıs inkılabının”* sebeplerinden birisinin laikliğe gerçek anlamını vermek olduğunu, Halk Partisi programında laikliğe yanlış anlam verildiğini ve kasıtlı olarak okullarda dini eğitimin kaldırıldığını belirtmiştir. Ayrıca Ağaoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı kadrolarının maaşlarının azaltılarak burada çalışan İlahiyat Fakültesi mezunlarının mağdur edildiklerini ve bu fakültenin kapatıldığını belirtmiştir. Ağaoğlu konuşmasında imam- hatip okullarının da kapatıldığını, cami ve mescitlerin kadro dışı bırakıldığını, din adamlarının keyfi veya kanuni takip ve baskılara uğradığını, Kuran-ı Kerim’in dahi suç aleti gibi mahkemelere götürüldüğünü, ayaklar altında çiğnendiğini, bazı cami ve mescitlerin ahır olarak kullanıldığını ve bunları unutmamanın mümkün olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca dini eğitim vermek ve nitelikli din adamı yetiştirmek hususunun devletin önemli görevlerinden biri olduğunu belirtmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın devletten

¹⁴⁵³ Yeni Konya, 14 Mart 1958, Y. 9, S. 3111, s. 1.

¹⁴⁵⁴ Yeni Meram, 26 Nisan 1957, Y. 6, S. 2398, s. 1-2.

ayrılması isteğinin, tehlikeli bir istek olduğunu söylemiştir¹⁴⁵⁵. Fahri Ağaoğlu ve 12 arkadaşının, “*Diyanet İşleri Reisliği teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2800 sayılı Kanunda bazı değişiklikler yapılmasına dair*” olan 3665 sayılı kanuna ek 5634 sayılı kanunun 1, 2, 9 ve 11. maddelerinin değiştirilmesi ve 4135, 4631 ve 6465 sayılı kanunların kaldırılması hakkında kanun teklifi Bütçe Encümeni’ne sunulmuştur¹⁴⁵⁶.

Fahri Ağaoğlu anayasa metnini ve tefsirlerini ihtiva eden büyük bir kitap hazırlamakta olduğunu, bu anayasanın birçok CHP’li milletvekilleri tarafından da destekleneceğini ve fikirlerinin incelenmesi için bütün milletvekillerine, ilim adamlarına ve gazetecilere dağıtacağını belirtmiştir¹⁴⁵⁷. Ağaoğlu’nun Anayasayı değiştirilmesine yönelik kanun teklifi Konya’nın aydınları tarafından da desteklenmiştir. Fahri Ağaoğlu’na 3 bin imzayı kapsayan 5 metrelik bir mesaj gönderilmiştir. Mesajda; Fehmi Yılmaz, Dr. Ali Kemal Belviranlı, Avukat M. Kubilay, Diş tabibi Nuri Yılmazgil, Dr. Baybal gibi birçok tanınmış kişilerin imzaları bulunmaktadır¹⁴⁵⁸.

Fahri Ağaoğlu’nun hazırlamış olduğu ve ikinci maddesinde “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış bir İslam Devletidir*” kaydı bulunan Anayasayı değiştirme teklifinin Meclis’e getirilmesi için imzasını koyanların sayısı 84’e çıkmıştır. Yine Ağaoğlu’nun “*Ağa, hacı, hoca, bey, efendi*” gibi lakap ve unvanları yasaklayan kanunun kaldırılması için hazırlamış olduğu değişiklik teklifine de yeni bazı maddeler eklenerek Meclise verilmesine karar verilmiştir¹⁴⁵⁹. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre Ağaoğlu’nun Anayasa değiştirme teklifi ile “*Paşa, bey, efendi ve ağa* “ gibi tabirlerin tekrar kullanılması yolundaki kanun tasarısını desteklemek amacıyla imza toplayan bir berber yakalanmıştır. Karabük’te berberlik yapan Süleyman Arslan, polis tarafından suçüstü yakalanarak hakkında takibata başlanmıştır¹⁴⁶⁰.

Fahri Ağaoğlu’nun Anayasanın 2. maddesinin değiştirilmesi ile ilgili kanun metni basında da geniş yankı uyandırmıştır. Ağaoğlu, Öz Demokrat Konya gazetesinde bu konu ile ilgili yazı serisi hazırlamıştır. Gazetede çıkan başyazısı İstanbul, Ankara ve dış basında yankılar uyandırmıştır. Milletvekilinin hazırlamakta olduğu Anayasanın ikinci maddesindeki “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış bir İslam Devletidir*” ifadesi değiştirilerek “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış, Cumhuriyetçi, Halkçı, Milliyetçi, Devletçi, İnkılapçı ve*

¹⁴⁵⁵ Kocaçimen, age, s. 220.

¹⁴⁵⁶ TBMMZC, XI. Dönem, C. 4, 11 Haziran 1958, s. 409.

¹⁴⁵⁷ Yeni Konya, 15 Temmuz 1959, Y. 11, S. 3151, s. 1.

¹⁴⁵⁸ Yeni Konya, 21 Temmuz 1959, Y. 11, S. 3556, s. 1.

¹⁴⁵⁹ Öz Demokrat Konya, 20 Ağustos 1959, Y. 2, S. 584, s. 1.

¹⁴⁶⁰ Öz Demokrat Konya, 10 Eylül 1959, Y. 2, S. 600, s. 1-2.

Kanunların tanzim ve tatbikinde ve her türlü siyasi faaliyetlerinde laik ve demokratik bir İslam Devletidir” şeklinde düzenlenmiştir¹⁴⁶¹.

Öz Demokrat Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Eskişehir’in en büyük camisi olan Çarşı Camiinde cami kapısı önünde iki genç tarafından Fahri Ağaoğlu’nun kanun teklifleri lehine imza toplanmıştır. Camiden çıkan cemaatin hemen hemen hepsi bu konuda hazırlanan yazıya imza atmışlardır. Poliste herhangi bir müdahalede bulunmamıştır¹⁴⁶². Ağaoğlu, kanun teklifini geri alacağı yönündeki basında çıkanlar haberler üzerine Öz Demokrat Konya gazetesine bu konu ile ilgili bir mektup göndererek teklifini geri almak niyetinde olmadığını belirtmiştir¹⁴⁶³.

1959 yılında Yüksek İslam Enstitüleri’nin açılması için Milli Eğitim Bakanlığına gerekli kadroları sağlayan kanun teklifi muvakkat encümeninden çıkmıştır. İmam Hatip okulları mezunlarının yüksek tahsillerini sağlayarak, bir taraftan bu okullara öğretmen, diğer taraftan müftü, vaiz ve yüksek din adamları yetiştirmek için bu enstitülerin açılmasına hükümetçe karar verilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine 500 bin liralık bir ödenek sağlanmıştır. Fahri Ağaoğlu ile 59 arkadaşı tarafından yapılan bu teklif, Yüksek İslam Enstitüleri’nin bir sonraki ders yılından itibaren açılarak faaliyete geçebilmesi için gerekli kadroları içermektedir. Layihanın mecliste görüşüleceği belirtilmiştir¹⁴⁶⁴.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri sırasında DP Kocaeli Milletvekili Saadettin Yalım ile Fahri Ağaoğlu’nun Hademe-i Hayrat’ın kadrolarının arttırılması hakkındaki teklifleri TBMM’de kabul edilmiştir. Yeni yıl bütçesinde ilgili kadrolar, 50 adet 400 liralık, 150 adet 350 liralık, 250 adet 300 liralık, 300 adet 205 liralık ve 8750 adet 200 liralık olarak belirlenmiştir¹⁴⁶⁵.

Din ve laiklik konusunda Fahri Ağaoğlu’nun dışında faaliyette bulunan bir diğer Konya milletvekili de Mustafa Runyun’dur. Diyanet İşleri Başkanlığının 1958 Yılı Bütçe

¹⁴⁶¹ *Öz Demokrat Konya*, 11 Eylül 1959, Y. 2, S. 601, s. 1-2.

¹⁴⁶² *Öz Demokrat Konya*, 21 Eylül 1959, Y. 2, S. 610, s. 1.

¹⁴⁶³ Mektubunda; “Gazetenizin 19.1.1959 tarihli sayısındaki ‘Son olaylardan sonra Ağaoğlu teklifini geri mi alacak?’ başlıklı yazıda tavzih ve tashihe muhtaç hususlar bulunduğundan bu tashih ve tavzihimin aynen neşrini rica ederim” Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzun tadili teklifi ancak ikiyüz küsur mebus tarafından verilebilir. Bu itibar ile tarafımdan bir tadil teklifinin berilmiş olması mevzuu bahis olamaz. Gazetenizde işaret edilen son olayların Teşkilatı Esasiye Kanunumuz üzerindeki çalışmalarımı uzak yakın hiçbir alaka ve münasebeti yoktur. Nitekim bu meselede benden bahsedilerek Ulus gazetesinde neşredilen bir yazı üzerine Ankara C. Müde-i Umumiliği vasıtası ile icap eden cevap ve tekzip verilmiştir. Teşkilatı Esasiye Kanunumuz da dâhil olmak üzere bütün siyasi ve teşrii çalışmalarım Cumhuriyet ve Demokrasi esaslarına ve icaplarına tamamen uygun olup bu esasların ve icapların ileri Garp Demokrasilerindeki ve İnsan Hakları evrensel beyannamesindeki hakiki seviyesine ve Partimin programına göre tekâmülüne hizmet edecek mahiyettedir. Teklifim geri almak veya vazgeçmek gibi bir hal vaki değildir”, *Öz Demokrat Konya*, 4 Aralık 1959, Y. 2, S. 681, s. 1;3.

¹⁴⁶⁴ *Yeni Meram*, 12 Haziran 1959, Y. 8, S. 2154, s. 1; *TBMMZC*, XI. Dönem, C. 9, 22 Mayıs 1959, s. 229.

¹⁴⁶⁵ *Yeni Meram*, 1 Mart 1960, Y. 9, S. 3407, s. 1;3.

Görüşmelerinde DP Meclis Grubu adına konuşan Mustafa Runyun, dünyada vatan duygusu bilinmeden önce insanların kalplerinde din ve maneviyat duygusunun yer aldığını, din duygusunun milliyetçiliği de koruyan bir duygu olduğunu, dini bilgilerden mahrum olan bir toplumda milliyetçiliğin zayıflayacağını ya da yok olacağını ifade etmiştir¹⁴⁶⁶.

Diyanet İşleri Başkanlığının 1959 yılı bütçe görüşmelerinde de DP Meclis Grubu adına Mustafa Runyun konuşmuş ve dinin siyasete alet edilmesi konusunun çok genişletildiğini, adeta Allah adı kullanılınca veya namaz konuşulunca dinin siyasete alet edildiğinin düşünüldüğünü ancak bunun yanlış olduğunu belirtmiştir. Onun bu sözleri üzerine CHP Ordu Milletvekili Atıf Topaloğlu *“Dine hürmet göstermiyor, yobaz bu, indirin aşağıya”* sözleri ile tepki göstermiştir. Şiddetli gürültüler arasında Başkan’ın müdahale etmesine rağmen, Topaloğlu yine *“Evet, yobaz diyorum. Yobaz bu adam... Arkadaşlar hakikaten bu memlekette namaz kılmayı, Allah demeyi politikaya vasıta yapmak, onları ve bu manevi kıymetleri istismar etmek gibi bir zihniyet varsa sözüm bu zihniyete matuftur”* demiştir. Mustafa Runyun sözlerinin devamında *“Sayın İsmet İnönü nutkuna başlarken, kendisine Allah’ın izniyle başlamasını söylediklerinde, ben Allah’ı politikaya alet etmem demişlerdi. Bu nasıl bir zihniyettir. Allah’tan bahsetmek, politikaya alet etmek demek midir?”* diyerek İnönü üzerinden CHP’nin laiklik anlayışını eleştirmiştir. Runyun, dindarların inançları yüzünden baskıya uğradıklarını, Lozan Anlaşması’nda Gayrimüslim vatandaşlara geniş dini hürriyetler tanınırken, ülkede %99 ile çoğunluğu oluşturan Müslümanların, sabık iktidarın laikliği yanlış anlaması ve uygulaması yüzünden dini hürriyetlerden mahrum bırakıldığını, namaz kılan memurların sanki bir suç işlemişler gibi sicillerine işlenerek terfilerine dahi engel olunduğunu ifade etmiştir. Hatta Kuran-ı Kerim’i öğretmek isteyenlere karakollarda dayak atıldığını, CHP iktidarı zamanında cuma namazlarında camilerin dolmadığını ancak DP iktidarında dini hürriyetleri olan Müslümanların camileri doldurup boşalttıklarını iddia etmiştir¹⁴⁶⁷.

Mustafa Runyun TBMM’de mukaddesata tecavüz edenlerin cezalandırılması hakkındaki kanun teklifinin müzakeresi esnasında bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; bu kanun teklifinin yerinde bir teklif olduğunu, Türk milletinin asırlar boyunca din, namus, şeref, vatan ve istiklal gibi mukaddes değerler uğrunda çarpışan, kan döken ve bu mukaddes değerlere tecavüz edenlerle savaştan bir millet olduğunu, ancak milletin içinde aydın geçinen

¹⁴⁶⁶ Kocaçimen, *age*, s. 227.

¹⁴⁶⁷ Kocaçimen, *age*, s. 229-230.

bir zümrenin dine, peygambere ve mukaddesata hakaret ettiğini ve bu durumdan Müslüman bir Türk olarak üzüntü duyduklarını belirtmiştir¹⁴⁶⁸.

Mustafa Runyun Diyanet İşleri Bütçesi münasebetiyle Meclis'te yaptığı konuşmasında da; Türk milletinin, İslam dininin ve bu dinin din adamlarının rehberliği ile ahlakını, istikbalini ve itibarını koruyarak devam ettirdiğini, Milli Mücadelede dahi din adamlarının hizmetlerinin inkâr olunamayacağını, gerçek din adamı yetiştirmenin ülke için yapılacak hizmetlerin başında geldiğini belirtmiştir. Ayrıca DP'nin köylü vatandaşların da din adamlarına ihtiyaç duyduklarını kabul ettiğini ve bu nedenle İmam Hatip Okulu mezunlarını, köylere göndermek suretiyle dini alanda açılan boşlukları doldurarak bir kursa tabi tuttukten sonra köy öğretmenliği yapacak donanımda yetiştirmenin de gerekli olduğunu söylemiştir. Yine konuşmasının bir bölümünde laiklik ve irtica anlamında birbirine zıt iki görüşün olduğunu, Başbakanın bir beyanatında da, *"Bu memlekette laiklik, sabık iktidar zamanında yanlış anlaşılmış ve yanlış tatbik edilmiş"* ifadelerini kullandığını, İsmet İnönü'nün de cevaben *"Bu memlekette laiklik, yanlış anlaşılmamış ve yanlış tatbik edilmemiştir"* dediğini belirtmiştir. Konuşmasında İsmet İnönü'ye *"Laiklik din düşmanlığı mıdır?"*, *"Laiklik dine baskı yapmak için kurulmuş bir düzen ve bir müessese midir?"* sorularını sorarak, CHP iktidarlara zamanında okullardan din derslerinin kaldırılmasının, din adamları yetiştiren okulların kapatılmasının ve ezanın değiştirilmesinin laiklikle ilişkisi olmadığını belirten açıklamalarda bulunmuştur¹⁴⁶⁹. Mustafa Runyun'un TBMM'de yaptığı konuşmalar sonucunda 75 Hademe-i Hayrat kadrosu, 20 Kuran kursu kadrosu elde edilmiştir. Ayrıca Hademe-i Hayrattan maaşı 350 lira olan 50 kişinin maaşı 400 liraya, maaşı 300 lira olan 50 kişinin maaşı 530 liraya, maaşı 250 lira olan 100 kişinin maaşıda 300 liraya çıkarılmıştır. Bunlardan başka 250 Hademe-i hayrat mensubunun maaşları 250 liraya yükseltilmiştir¹⁴⁷⁰.

Konya milletvekilleri Konya'da Selçuk veya Mevlana adını taşıyacak bir üniversite kurulması için faaliyetlere başlamışlardır. Konya milletvekilleri iki yüz imza ile tekliflerini Meclise vermiş ve konu Milli Eğitim Encümeni'ne havale edilmiştir. Konya milletvekilleri bu konu hakkında hazırlayacakları yeni bir kanun tasarısını Meclis'e vermeyi düşünmüşlerdir. Tasarının kanunlaşması halinde Konya'da Selçuk veya Mevlana isimlerinden birini taşıyacak bir üniversite kurulması planlanmıştır¹⁴⁷¹.

¹⁴⁶⁸ *Yeni Meram*, 27 Şubat 1958, Y. 7, S. 2697, s. 1-2.

¹⁴⁶⁹ *Yeni Meram*, 1 Mart 1960, Y. 9, S. 1; 3.

¹⁴⁷⁰ *Öz Demokrat Konya*, 3 Mart 1960, Y. 3, S. 762, s. 1;4.

¹⁴⁷¹ *Yeni Meram*, 24 Aralık 1957, Y. 6, S. 2637, s. 1.

Konya milletvekillerinin çabaları ile TBMM Bütçe Komisyonu'ndan Mevlana türbesinin çevresinin düzenlenmesi için 300 bin liralık bir yardımın yapılmasının gereği görüşülmüş ve bu teklif Prof Dr. Hamdi Ragıp Atademir, Dr. Hulki Amil Keymen ve Muhiddin Güzelkılınç tarafından desteklenerek oya sunulmuş ve kabul edilmiştir¹⁴⁷².

Konya Milletvekillerinden Mustafa Bağrıaçık, Bütçe Encümeni müzakereleri esnasında yaptığı konuşmada; *“Memlekette huzur ve sükûna ihtiyaç vardır. Bunu temine mecburuz. Meri kanunları, idare mekanizması aynen tatbik mevkiindedir. Bir muhalif mebusun söylediği şekilde, kanunu tasvip etmeyenlerin onun tatbikatına karşı koymalarını teşvik etmek yerinde olmayan bir harekettir. Meclisten çıkan kanunların ammenin tasvibine mazhar olup olmadığını tespit etmek bahis konusu olamaz. Böyle bir tatbikat dünyanın hiçbir yerinde yoktur.”*¹⁴⁷³ ifadelerine yer vermiştir.

Konya milletvekili Sami Soylu Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği 22 Haziran 1959 tarihli bir yazıda seçim bölgesinde partisine ve Konya halkına bilgi vermek amacıyla Konya'ya gittiğini ve bir gezi programı hazırladığını bildirmiştir. Bu gezi programında 23 Haziran 1959 tarihinde Beyşehir ve Seydişehir ilçelerinde yapılacak kongrelerde bulunacağını, 24 Haziran 1959 Çarşamba günü Akşehir ilçe kongresine katılacağını, 25 Haziran 1959 tarihinde Ereğli, 26 Haziran 1959 tarihinde Karapınar kongresine katılarak halk ile görüşeceğini, 27 Haziran 1959 tarihinden 8 Temmuz 1959 tarihine kadar da Konya'nın diğer bazı ilçe, kasaba ve köylerinde halk ile görüşeceğini, 9,10 ve 11 Temmuz günlerinde Karaman, Ermenek ve Hadim'de İlçe kongrelerine katılacağını ve 12 Temmuz 1959 tarihinde Konya İl Kongresi'ne katıldıktan sonra Ankara'ya döneceğini bildirmiştir¹⁴⁷⁴.

Türkiye Sağlık Memurları Okullarını Bitirenler Cemiyeti üyelerinin bazılarının mağdur olanların bu mağduriyetlerinin giderilmesi için Konya milletvekillerinden Dr. Sıtkı Salim Burçak bir kanun teklifi hazırlamıştır. Teklif ilgili komisyonlarca incelenmeye başlanmıştır¹⁴⁷⁵.

İl Genel Meclis Üyeleri'nin yevmiyelerinin 30 liraya çıkarılması hakkında Konya Milletvekili Reyhan Gökmenoğlu tarafından hazırlanan kanun teklifi İçişleri ve Maliye bütçelerinde görüşülmüş ve kabul edilmiştir¹⁴⁷⁶.

¹⁴⁷² Yeni Meram, 5 Şubat 1958, Y. 7, S. 2675, s. 1.

¹⁴⁷³ Öz Demokrat Konya, 6 Ocak 1959, Y. 2, S. 372, s. 1.

¹⁴⁷⁴ BCA, 30-1-0-45-271-7, 22 Haziran 1959.

¹⁴⁷⁵ Öz Demokrat Konya, 10 Aralık 1959, Y. 2, S. 687, s. 1;4.

¹⁴⁷⁶ Öz Demokrat Konya, 15 Aralık 1959, Y. 2, S. 692, s. 1.

Arşiv belgelerinde Konya milletvekillerinden bazıları ile ilgili olumsuz haberlere rastlanmıştır. Örneğin 1956 yılında Viyana Elçiliğinden Başbakanlığa Konya Milletvekili Ziyad Ebuzziya hakkında 21 Eylül 1956 tarihli bir yazı gönderilmiştir. Bu yazıda Konya milletvekili tarafından *gayet mahrem*” kaydıyla Viyana elçiliğine bir adet zarf içinde kâğıt bırakıldığı ifade edilmiştir¹⁴⁷⁷ Bu yazının Osmanlıca olarak yazılmış olması da ayrıca dikkat çekicidir.

3.6.2. Konya’da Yerel Seçimler

3.6.2.1. 3 Eylül 1950 Belediye Seçimleri

1950 yılındaki belediye seçimleri Konya’da sukûnetle gerçekleştirilmiştir. Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Konya’da bulunan 80 sandık ve 29 000 kûsur seçmenden 7000-8000 seçmen belediye seçimine katılmıştır. Buna göre katılım oranı %23 -24 arasında gerçekleşmiştir. Bazı sandıklarda katılım %5-6’yı geçmemiştir. 75 nolu sandıkta 435 seçmenden 37 kişi, 35 nolu sandıkta da 480 seçmenden 92 kişi oy kullanmıştır. Gazetenin iddiasına göre DP büyük bir çoğunlukla önde yer almıştır¹⁴⁷⁸.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgilere göre Konya’da DP büyük farkla belediye seçimini kazanmıştır. Kazım Gürel’in DP’liler tarafından listeden çıkarılması sonucu CHP’den en fazla oy alan Belediye Başkanı Samet Kuzucu yedek üye olarak listeye girmiştir. Müstakillerin ise oy sayıları oldukça düşüktür. En fazla oyu 74 oy ile Hacı Rüstem Sungur, en az oyu da 254 oy ile Hazım Uluşahin almıştır. Seçimde şahıslar değil, listeler önemli rol oynamıştır. İlçelerden ve bucaklardan da gelen seçim sonuçlarına göre Ereğli, Cihanbeyli, Kulu, Derbent, Çumra, Akviran ve Hadim’de DP, Argıthanı ve Çiğil’de CHP kazanmıştır. Yalnız Ereğli de CHP 3 asil üyelik almış ve Hadim de 2 müstakil asil üyeliğe seçilmiştir. Asil üyeler ve aldıkları oylar şu şekildedir: Tahir Kalfa 7340, H. Emin Eregüt 7320, Hasan Ay 7292, Hamdi Apalı 7224, Adil Özselçuk 7204, İbrahim Aşçıgil 7187, Mustafa Keçeci 7155, Reşat Yel 7136, Nuri Küçükköylü 7122, Mahmut Ateş 7111, Faik Özparlar 7103, Hikmet Başaytaç 7098, Reşit Eğerci 7091, Naim Gilisralıoğlu 7089, Tahir Sezer 7068, Süleyman Öztapak 7044, Mustafa B. Kirişçi 7043, Ahmet Çakıroğlu 7088, Lütfi B. Koçak 7025, Mehmet Batman 70003, Rahim Kelam 6998, Musatafa Göksel 6996, Ahmet Öztaş 6940, Tefik Peköz 6970, Cavit Durakbaşı 6956, Mehmet Hotamışlı 6859, Mehmet Sert 6838, Rıfat Oturanç 6831, Kemal Uluşahin 6815, Nafiz Tahralı 6802, Naci Uluşahin 6795, Hamdi Doyuran 6788 oy almıştır. Yedek üyeler ve aldıkları oylar ise şu şekildedir: Ahmet Bahçıvan

¹⁴⁷⁷ BCA, 30-1-0-0-127-824-5, 21 Eylül 1956.

¹⁴⁷⁸ Yeni Konya, 4 Eylül 1950, Y. 2, S. 450, s. 1-2.

6775, Şevket İçöz 6737, Ali Saim Kaymak 6723, Galip Günhan 6705, Rahim Özdikici 6676, İsmail Işık 6651, Hasan Ulupınar 6651, Arif Etik 6648, Rıza Üçer 6648, Hilmi Erdede 6643, Mehmet Özkundaracı 6627, Şükrü Göncay 6625, Eşref Eşrefoğlu 6624, Reşat Güzelsu 6615, Yusuf Kayserili 6613, Mehmet Yüksel 6607, İsmail Yapıcı 6602, Mustafa Eken 6591, Lütfi Göksu 6567, Ahmet Efeoğlu 6558, Vehbi Öztörün 6555, Hasan Arpacı 6549, İbrahim Esipoğlu 6537, Yusuf Çınar 6535 Kadir Günnar 6529, Mustafa Bakırcı 6521, Mehmet Kolancalı 6499, Hasan Sarıgül 6491, Arif Balam 6465, Himmət B. Avcı 746, Muhittin Güzelkılınç 6373 ve Samet Kuzucu 2056 oy almıştır¹⁴⁷⁹.

Konya’da belediye seçiminin sonuçlanmasından sonra Seçim Kurulu tarafından Meclis üyelerine seçim mazbataları dağıtılmıştır. Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgide Belediye başkanının meclis üyeleri dışından seçileceğini, büyük ihtimalle de Rüştü Özal’ın Belediye başkanlığı görevine getirileceğini ancak üyeler arasında Avukat Kazım Gürel’in seçilmesini isteyenleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kuvvetli adaylar arasında görülen Naim Gilisralıoğlu’nun kendisine yapılan teklifi kabul etmediği ve meclis üyesi olarak çalışmak istediğini söylediği ifade edilmiştir¹⁴⁸⁰.

Yeni belediye meclis üyeleri 12 Eylül Salı günü Belediye Meclis Salonunda toplanarak belediye başkanı seçimini yapmıştır. Gizli oyla yapılan seçimde Rüştü Özal 26 oy ile yani çoğunluğun oy birliği ile belediye başkanlığına seçilmiştir¹⁴⁸¹.

3.6.2.2. 13 Kasım 1955 Belediye Seçimleri

1955 yılı belediye seçimleri Konya’da 53 ilçe, nahiye ve köyde yapılmıştır. Konya’da gece geç saatlere kadar alınan sonuçlara göre, seçime 89 sandıktaki 31.362 seçmenden 7.102’si katılmıştır. Katılım oranı %22’dir. Müstakillerin ve Köylü Partisinin kuvvetli görüldüğü yerler olan Beyşehir ve Ereğli’de DP seçimi kazanmıştır. Şehir içindeki 115 sandıktaki seçmen sayısı ise 37277’dir. Türkiye’de en fazla belediye teşkilatı olan şehrin Konya olduğu belirtilmiştir. Şehir sınırları içinde 53 belediye teşkilatı vardır. Bu seçimlerde 34 yerde müstakiller de seçimlere katılmıştır. 16 yerin sonuçları ilk önce belli olmuştur. Bunun 13’ünü DP, 3’ünü de Müstakiller kazanmıştır. Seçim sonuçları öğrenilen yerler ve alınan oylar şu şekildedir: Tepeköy’de DP 260, Müstakiller 363 oy almış, katılım ise % 62 olmuştur. Ereğli’de DP 3479 oy alırken, Müstakiller 2702 oy almıştır. Katılım ise %55 olmuştur. Karaman’da DP 2887 oy alırken, müstakiller hiç oy alamamıştır. Katılım ise %

¹⁴⁷⁹ *Yeni Konya*, 7 Eylül 1950, Y. 2, S. 453, s. 1; *Yeni Meram*, 7 Eylül 1950, Y. 1, S. 11, s. 1.

¹⁴⁸⁰ *Yeni Konya*, 8 Eylül 1950, Y. 2, S. 453, s. 1.

¹⁴⁸¹ *Yeni Meram*, 13 Eylül 1950, Y. 1, S. 16, s. 1.

35'dir. İbrala'da DP 393, Müstakiller 452 oy almıştır. Katılım %86 olmuştur. Kasaba'da DP 625, Müstakiller 212 oy almış, katılım %60 olmuştur. Ilısira'da DP 514, Müstakiller 361 oy almıştır. Katılım ise %83'dir. Zanapa'da DP 516 oy, müstakiller 653 oy almış, katılım % 74 olmuştur. Karapınar'da DP 440 oy almış, Müstakiller hiç oy alamamıştır. Katılım % 58'dir. Elmasun'da DP 114 oy alırken, Müstakiller ise hiç oy alamamıştır. Katılım %12 olmuştur. Sille'de DP 239 oy almış, Müstakiller hiç oy alamamıştır. Katılım % 25 olmuştur. Beyşehir'de DP 1138, Müstakiller 55 oy almıştır. Katılım ise % 86'dır. Doğanbey'de DP 839, Müstakiller 257 oy almıştır. Katılım %75'dir. Üzümlü'de DP 804, Müstakiller 257 oy almıştır. Katılım % 47'dir. Yeşiloluk'ta DP 625 oy almış, Müstakiller oy alamamıştır. Katılım % 48'dir. Hüyük'de DP 86 oy almış, Müstakiller hiç oy alamamış, katılım % 78 olmuştur. Balkandağ'da DP 868 oy alırken, Müstakiller hiç oy alamamış, katılım % 81 olmuştur. Bozkır'da DP 622, müstakiller 699 oy almış, katılım % 70 olmuştur. Üçpınar'da DP 461, Müstakiller 325 oy almıştır. Katılım % 71 olmuştur. Akşehir'de DP 55.304 oy alırken, Müstakiller hiç oy alamamıştır. Katılım ise % 70'dir. Doğanhisar'da DP 1.441, Müstakiller 836 oy almış, katılım % 63 olmuştur. Karaağaç'da DP 490, Müstakiller 631 oy almıştır. Katılım % 78'dir. Tuzlukçu'da DP 712, Müstakiller 688 oy almıştır. Katılım % 92'dir. Yunak'da DP 597, Müstakiller 124 oy almıştır. Katılım % 80'dir. Yeniceoba'da DP 537, Müstakiller 443 oy almıştır. Katılım% 93 olmuştur¹⁴⁸².

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgilere göre daha önce verilen sonuçlarda bazı değişiklikler olmuştur. DP Yeniceoba'da kazanırken, daha önce kazandığı belirtilen Tuzlukçu'da kaybetmiştir. 52 belediye merkezinde yapılan seçimlerin 34'ünde Müstakiller kazanmıştır. Müstakillerin kazandığı ilçeler; Bozkır, Ilgın ve Cihanbeyli'dir. Bucaklar ise İbrala, Tepeköy, Karaağa, Tuzlukçu, Zanapa, Başköy, Ömeranlı ve Emir Gazi'dir. Ayrıca Müstakiller, Yunak ve Taşkent'te DP listelerine asil ve yedek katabilmişlerdir. DP'nin tam liste ile kazandığı ilçeler Beyşehir, Yunak, Akşehir, Karaman, Hadim, Karapınar, Kulu, Ereğli ve Kadınhanı'dır. Diğer bucak ve köylerde DP tam liste halinde seçimi kazanmıştır. 18 yerde DP'nin karşısında Köylü Partisi ve Müstakiller seçime katılmamıştır. 1955 Konya Belediye seçimlerinin kesin sonuçları tespit edilerek, ilgili makamlara resmen bildirilmiştir. Buna göre şehir merkezinde 110 sandıkta 37.436 seçmenden 8.617'si oy kullanmıştır. Katılım oranı % 23 tür. Şehir merkezinde başka bir liste mevcut olmadığından asil ve yedek adayları ile DP listesi seçimi kazanmıştır. Katılım oranı şehrin yoğun olan bölgelerinde ne kadar az olmuşsa, eskiden yöre olan dış mahallelerde o kadar yüksek olmuştur. Şehir merkezinde 22 sandıkta

¹⁴⁸² *Yeni Konya*, 14 Kasım 1955, Y. 7, S. 2305, s. 1-2.

katılım oranı % 6,8'dir. Buna karşılık Pirebi, Aksinne, Aymanas, Çayır, Dolav, Araplar, Sedirler, Hocacihan ve Havzan'daki 24 sandıkta katılım oranı % 64'tür¹⁴⁸³.

1955 yılındaki Konya Belediye seçimlerinde 40 belediyede DP tam liste halinde kazanmıştır. DP'nin seçimi kazandığı belediyeler şunlardır: Konya, Dereköyü, Kızılviran, Sille, Akşehir, Tuzlukçu, Doğanhisar, Karasınır, Alibeyhüyüğü, Elmasun, Çumra, Ereğli, Hadim, Taşkent, Üçpınar, Argıthanı, Çiğil, Bşaköy, Derbent, Kulu, Seydişehir, Ortakaraviran, Beyşehir, Yeşildağ, Höyük, Balkanda, Üzümlü, Üstünler, Yenidoğan, Karapınar, Kadınhanı, Sarayönü, Ermenek, Gargara, Fariske, Yunak, Karaman, Kasaba, İbrala'dır. Bağımsızların katıldığı belediyeler incelediğinde bağımsızların üç ilçe ve dokuz nahiye belediyesinde yer almış oldukları görülmektedir. Bozkır'da bağımsızlar 12 asil, 9 yedek üyelik, Ilgın'da 16 asil 9 yedek üyelik, Cihanbeyli'de 13 asil, 12 yedek üyelik kazanmışlardır. Nahiyelerden Zanapa, Yeniceoba, Ömeranlı, Tepeköy, Karaağa, Kargın, Akviran, Emirgazi ve İprala'da da bağımsızlar belediyeye girmişlerdir. Cihanbeyli'de bağımsızların oy pusulaları İlçe seçim kurulunca hükümsüz sayılmıştır¹⁴⁸⁴.

Yeni seçilen belediye meclisi 16 Kasım günü saat 10.00'da grup toplantısını, öğleden sonra 14'te de meclis toplantısını yapmıştır. Sabah yapılan grup toplantısında parti grup idare heyeti ve Belediye başkanı seçilmiştir. Belediye başkanı seçiminde Nafiz Tahralı 31 oy almış ve rakibi Avukat Nihat Kişniçi'yi büyük bir farkla geçerek belediye başkanı seçilmiştir. Nihat Kişniçi ise 3 oy almıştır. Grupta belediye meclis grup idare heyeti de seçilmiş ve Hulki Amil Keymen, İbrahim Aşçıgil, Muammer Çelik, Sıtkı Bilgin ve Nuri Küçükköylü idare heyetine getirilmiştir. Grup idare heyeti başkanlığına seçilen Dr. Hulki Amil Keymen, grupta bir konuşma yapmıştır. Ardından Nafiz Tahralı da kısa bir konuşma yapmış ve gösterilen ilgiye teşekkür ederek belediye çalışmalarındaki başarının ancak meclisin gayreti ve desteği ile sağlanabileceğini belirtmiştir. Meclisin en yaşlı üyesi Tahir Kalfa yeni meclisin memlekete hayırlı ve faydalı hizmetler sunması temennisiyle *“şimdi aramızdan kapalı oyla yeni Belediye reisimizi seçeceğiz. Seçim kapalı oyla yapılacaktır”* demiş ve Belediye başkanı seçimine geçilmiştir. Oyların tasnifinde Tahir Kalfa, Faik Pekparlak, Kadri Ersan, Kemal Gödeneli ve Rahim Kelem görev almıştır. Yeni Belediye Başkanı seçilen Nafiz Tahralı alkışlar arasında kürsüye gelerek bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında *“Konya belediyesinin güzide azaları, muhterem arkadaşlarım, hakkımda gösterilen teveccühe teşekkür ederim. Sizlere ve memleketime nafi olmaya çalışacağım ve bu başlıca vazifem olacaktır.*

¹⁴⁸³ Yeni Konya, 15 Kasım 1955, Y. 7, S. 2306, s. 1.

¹⁴⁸⁴ Yeni Meram, 16 Kasım 1955, Y. 5, S. 1848, s. 1.

*Yüklendiğimiz vazife ağırdır, bunu müdrikim. Siz arkadaşlarımdan göreceğim yardım ve alakanın da eksilmeyeceğine güveniyor ve inanıyorum. Memleketim ve sizlerin her zaman için teşvik yardımları sayesinde müspet çalışmalar yapacağımıza inanıyorum. Bu şehrin pek çok meseleleri de halledilmesi icap etmektedir. Bunun için de beraberce çalışacağız”*¹⁴⁸⁵ ifadelerine yer vermiştir.

Müstakillerin kazanması ile sonuçlanan Bozkır belediye seçimleri için Bozkır DP Teşkilatı Seçim Kuruluna itirazda bulunmuştur. Bozkırın seçim evrakı ve verilen oylar Konya İl Seçim Kuruluna gönderilmiştir. Bozkır DP teşkilatı oy pusulalarında “*teksir*” (sahte kopya anlamında) olduğunu iddia etmiştir. Mazbatalarını alan müstakil belediye meclisi toplanarak, Orhan Gelibolu'yu oy birliği ile Bozkır Belediye Başkanı seçmiştir¹⁴⁸⁶.

DP'liler, Müstakiller tarafından kazanılan Cihanbeyli belediye seçim sonuçlarına da itiraz etmişlerdir. Seçime ait evrak İlçe Seçim Kurulundan, İl Seçim Kuruluna gönderilmiştir. Yapılan inceleme sonunda İl Seçim Kurulu itirazı “*varid*” görmemiş ve müstakillerin seçimi kazandıklarının tasdik etmiştir¹⁴⁸⁷.

3.6.2.3. Muhtar Seçimleri

DP döneminde yapılan ilk yerel seçim 13 Ağustos 1950'de yapılan muhtar seçimleridir. Konya Merkez ilçesinde ait muhtar seçimlerinin sonuçlarına göre merkez ilçesinin 146 muhtarlığından 82'sini DP, 29'unu CHP, 35'ini ise karışık liste kazanmıştır. 4 yerin muhtarlığı oldukça çekişmeli geçmiştir¹⁴⁸⁸. Konya'nın merkez ilçende toplam 49.684 seçmenden 20.503 kişi oyunu kullanmıştır¹⁴⁸⁹.

Muhtar seçimleri sonucunda istenmeyen olayların da yaşandığı görülmektedir. Beyşehir ilçesine bağlı Kireli bucağının Kaba köyünde muhtar seçimi yüzünden çıkan kavgada bir kişi öldürülmüş, dört kişi ağır yaralanmıştır¹⁴⁹⁰.

¹⁴⁸⁵ *Yeni Konya*, 17 Kasım 1955, Y. 7, S. 2308, s. 1-2; *Yeni Meram*, 17 Kasım 1955, Y. 5, S. 1879, s. 1-2.

¹⁴⁸⁶ *Yeni Konya*, 17 Kasım 1955, Y. 7, S. 2308, s. 1.

¹⁴⁸⁷ *Yeni Konya*, 27 Kasım 1955, Y. 7, S. 2318, s. 1.

¹⁴⁸⁸ *Yeni Meram*, 28 Ağustos 1950, Y. 1, S. 1, s. 2.

¹⁴⁸⁹ *Yeni Konya*, 15 Ağustos 1950, Y. 2, S. 430, s. 1.

¹⁴⁹⁰ Olay şu şekilde gerçekleşmiştir: “Kaba köyünde muhtarlık için adaylığını koyan Abdurrahman oğlu Ali Erkaya rakibi Mehmet oğlu Osman Palanın kendisinden daha fazla oy aldığı şüphesine kapılmış ve dolayısıyla kazanamayacağını hesaplayarak üzülmeye başlamıştır. Bu sırada bir kadın vatandaş oyunu kullanmak için sandığa doğru ilerlemiştir. Ali kadına oyunu kendisi lehine kullanması tembihinde bulunmuş, bu manzarayı uzaktan seyreden Osman koşarak yanlarına gelmiştir. Aralarında bir münakaşa başlamış, bundan müteessir olan Osman yanında taşımakta olduğu bıçakla Aliye hücum etmiştir. Bu vaziyeti gören Osman'ın tarafını tutan bir kaç şahıs da bu mücadeleye karışmış neticede Ali'yi cansız olarak yere sermişlerdir. Sandık başında bulunanlar müdahale etmek istemişlerse de onlarda hücumu maruz kalmışlar ve dört kişi muhtelif yerlerinden bıçakla yaralanmıştır. Yaralılar içinde sandık başkanı da bulunmaktadır. Vaziyete Beyşehir jandarma komutanlığı derhal el koymuştur.”, *Yeni Konya*, 15 Ağustos 1950, Y. 2, S. 430, s. 1-2.

1953 yılında Konya’da merkez ilçeye bağlı 39 köyde yapılan muhtar seçimlerinden 12 köyde seçimleri DP adayları kazanmıştır. Bu köyler Saraçoğlu, Tatlıcak, Kaşınhan, Borukyolu, Botsa, Boyalı, Hatunsaray, İlyas, Babatekke, Kirvat, Karadiğin deresi, Karaağaç’tır. 12 muhtarlıktan sadece Alakova muhtarlığını CHP kazanmıştır¹⁴⁹¹. Merkeze bağlı 39 köyde muhtar seçimlerinde yalnız Tutup ve Bulamus’un muhtarlık seçimleri sonraya kalmıştır. Böylece 37 köyde yapılan muhtar seçimlerinden 34’ünü DP, 3’ünü CHP adayları kazanmıştır. DP adaylarının kazandıkları köyler; Karahöyük, Lalabahçe, Saraçoğlu, Tatlıcak, Kaşınhanı, Boruktulu, Botsa, Boyalı, Hatunsaray, İlyas, Babatekke, Gırvat, Gilisıra, Karadeğin deresi, Pamukçu, İpekler, Katrancı, Bahçesaray, Dağdere, Bilecik, Ovakavağı, Şatır Çengilti, İğribayat, Karaömerler, Tömek, Hasanşahin, Kale, Çladere, Sakyatan, Hayırlıoğlu, Alakova, Karaağaç, Zivecik, Eröldüren, CHP’nin kazandığı üç muhtarlık ise Çomaklı, Kınık, Karadiğin’dır¹⁴⁹². Hatunsaray DP Bucak başkanı Ali Akpınar basına yazdığı mektupta Karadiğin köyü muhtarlığının bir DP’li tarafından kazanıldığını bildirerek, haberin bu şekilde duyurulmasını istemiştir. Böylece muhtarlık seçimlerinde CHP’nin kazandığı muhtarlık sayısı 2’ye düşmüştür¹⁴⁹³.

DP, Merkez İlçe İdare Heyetleri Başkanlıklarından tebliğ edildiğine göre 7 Kasım 1954 Pazar günü yapılan muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde merkez mahallelerde ve merkeze bağlı bucak ve köylerde DP adayları çoğunlukla kazanmışlardır. Mahallelerde ve köylerde mevcut 192 muhtarlıktan 183’ünü DP adayları kazanmıştır. Geriye kalan 9 muhtarlığın 2’sini müstakiller, 7’sini de muhalif parti mensupları kazanmıştır. İlçelerde de DP adayları büyük bir çoğunluk sağlamış, Beyşehir’de 90 muhtarlığın tamamını DP adayları kazanmıştır¹⁴⁹⁴. Merkez mahallelerde 35.904 seçmenden 7.766’sı seçimlere katılmış, 80 sandıktan 77’sini DP, 1’ini bağımsızlar ve 1’ini de karma liste kazanmıştır. Merkeze bağlı nahiye ve köylerde 35.315 seçmenden 19.358’i oy kullanmıştır. 110 sandıktan 102’sini DP, 5’ini bağımsızlar ve 3’ünü de karma liste kazanmıştır. CHP köylerde hiç muhtarlık kazanamamıştır¹⁴⁹⁵.

Konya’da 257’si mahallelerde, 893’ü köyde olmak üzere toplam 1150 muhtarlıktan, 283’ü mahallelerde ve 798’i köyde olmak üzere 1031’ni DP adayları kazanmıştır. CHP ise Konya sınırları içinde 24’ü mahallelerde, 44’ü de köylerde olmak üzere 68 muhtarlık kazanmıştır. CMP ise köylerde 5, Köylü Partisi ise köylerde 2 muhtarlık kazanmıştır. 32

¹⁴⁹¹ *Yeni Meram*, 1 Aralık 1953, Y. 4, S. 1190, s. 1.

¹⁴⁹² *Yeni Meram*, 3 Aralık 1953, Y. 4, S. 1193, s. 1.

¹⁴⁹³ *Yeni Meram*, 6 Aralık 1953, Y. 4, S. 1196, s. 1-2.

¹⁴⁹⁴ *Yeni Meram*, 9 Kasım 1954, Y. 5, S. 1512, s. 1.

¹⁴⁹⁵ *Yeni Meram*, 11 Kasım 1954, Y. 5, S. 1514, s. 1.

bağımsız ve 19 karma liste de seçimi kazanmıştır. Geriye kalan bir muhtarlık seçimi ise usulsüz görülerek bozulmuştur¹⁴⁹⁶.

1947'den 1954'e kadar muhtarlık seçim sonuçlarına bakıldığında; 1947'de DP 1.283 muhtarlık kazanırken, CHP 30.948 muhtarlık kazanmıştır. 1950 senesinde DP'nin kazandığı muhtarlık sayısı oldukça artarak 18.403'e yükselmiştir. CHP'nin kazandığı muhtarlık sayısı ise 13.063'e düşmüştür. 1954 muhtarlık seçimlerinde DP'nin kazandığı 26.669 muhtarlığa karşın CHP'nin kazandığı muhtarlık sayısı 5.688'e düşmüştür¹⁴⁹⁷.

1959 yılında Karaman'ın 33 köyünde yapılan muhtarlık seçimlerinde 32 köyde DP adayları kazanmıştır. DP'nin yalnız üç oy farkla merkeze bağlı İhsaniye köyü muhtarlığını kaybetmiştir. Buranın muhtarlığını CHP adayı kazanmıştır¹⁴⁹⁸. Seçimlerinden sonra Karaman DP Başkanı ve Belediye Başkanı Kemal Kaynaş muhtar seçimi ile ilgili bilgi verme amaçlı Adnan Menderes'e telgraf çekmiştir. Bu telgrafta *“4 Ocak 1959 Pazar günü 33 köyde yapılan muhtar seçiminin 32'sinde Demokrat Parti kahir ekseriyetle kazandı. Bir köyde 3 rey farkıyla kaybettik. Durumu bilgi olarak arz ederim.”*¹⁴⁹⁹ ifadelerine yer verilmiştir.

Konya'nın Kadınhanı ilçesinde 18 Ocak 1959 Pazar günü yapılan muhtarlık seçimlerinde 14 köyden 13'ünü DP adayları kazanmıştır. Bu köyler; Karahisarlı, Kökez, Pusat, Hacı Pirli, Bayramlı, Karayörüklü, Osmancık, Meydanlı Tahsin, Hacı Oflazlar, Mehdili, Şahviran ve Karakurtlu'dur. Sadece Başkuyu köyünde ihtiyar heyeti karma seçilmiştir¹⁵⁰⁰.

6 Nisan 1959 Pazartesi günü Çumra'nın 12 köyünde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri yapılmıştır. Uzunkuyu, Üçhöyük, Arıkören, Apasaraycık, Alkan, Dorla, Çukurkavak, Akviran Höyüğü köylerinde seçimleri Demokrat Parti adayları kazanmıştır. CHP ise Batum ve Cicak köylerinde muhtarlığı, Sadıklarda muhtar ve azalığı, Alan köyünde ise yalnız azalığı kazanmıştır¹⁵⁰¹.

1959 yılında Konya'da 96 muhtar ve üyelik seçimleri yapılmış, merkeze bağlı 44 köyün 42'sinde seçimleri DP adayları kazanmışlardır. Sadece Güvenç köyünde CHP ve Karaaslan'da bağımsızlar fazla oy almışlardır. DP'nin muhtarlık seçimlerini kazandığı köyler; Kızılcaкую, Bulamas, Karakaya, Şatır, Hayıroğlu, Meydan, Tutup, Kayhüyüğü,

¹⁴⁹⁶ *Yeni Meram*, 12 Kasım 1954, Y. 5, S. 1515, s. 1.

¹⁴⁹⁷ *Yeni Meram*, 14 Kasım 1954, Y. 5, S. 1517, s. 1.

¹⁴⁹⁸ *Yeni Meram*, 7 Ocak 1959, Y. 7, S. 3003, s. 1.

¹⁴⁹⁹ *Yeni Meram*, 10 Ocak 1959, Y. 7, S. 3006, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 10 Ocak 1959, Y. 2, S. 376, s. 1.

¹⁵⁰⁰ *Yeni Meram*, 21 Ocak 1959, Y. 7, S. 3017, s. 1.

¹⁵⁰¹ *Yeni Meram*, 7 Nisan 1959, Y. 8, S. 3093, s. 1.

Hatip, Boruktolu, Değirmenköy, Başarakavak, Tuluca, Yatağan, Çamurlugiret, Karaömerler, Kınık, Tömek, Resil, Çomaklı, Bilecek, Keçimuhsine, Bulumya, Yazır, Karadağın ve Gödene'dir. İlçelerde ve ilçelere bağlı köylerdeki seçimleri de DP adayları kazanmıştır¹⁵⁰².

19 Nisan 1959 Pazar günü Konya'nın Akşehir ilçesinin 6, Seydişehir'in 1 köyünde muhtar seçimleri yapılmıştır. Akşehir'in Teke, Sorgun, Eğrigöz, Mevlüdlü, Konarı, Kundullu; Seydişehir'in Gevrekli köylerinde yapılan seçimleri DP adayları kazanmıştır. Seydişehir'in Gevrekli köyünde yapılan muhtar seçimine 455 seçmen katılmış, bunların 445'i DP'ye oy vermiş, muhalefet 10 oy almıştır. Böylece Gevrekli muhtarlığına DP adayı Ömer Avcı seçilmiştir¹⁵⁰³.

Karaman'ın Pınarbaşı, Yürükoba ve Habiller köylerinde yapılan muhtar seçimlerini DP adayları kazanmıştır. Pınarbaşı köyünde iki hizbe ayrılan köylüler arasında başlayan tartışma kavgaya dönüşmüş, neticede taraflardan dört kişi ağır, 11 kişi de hafif bir şekilde yaralanmıştır. Olayın olduğu yere giden kaymakam Kadir Demirel ve Jandarma komutanı iki tarafı yatıştırarak seçimlerin devamını sağlamıştır. Yaralılar Karaman Devlet Hastanesine götürülmüş, olaya sebep olanlar hakkında da tahkikata başlanmıştır¹⁵⁰⁴.

3.6.2.4. 15 Ekim 1950 İl Genel Meclisi Seçimleri

Konya'ya yapılan hizmetlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir icra makamı durumunda olan il genel meclisi seçimleri de basına konu olmuştur. 1950 yılında DP üyeleri, Belediye meclis üyelerini seçmek için Şahin Sinemasında toplanmışlar ve 116 aday arasından 32'si asil ve 32'si yedek olmak üzere 64 belediye meclis üyesi seçmişlerdir. Bu adaylar; İsmail Işık, Ahmet Efeoğlu, Naim Gilisralıoğlu, Ali Saim Kaymak, Mehmet Yüksel, Ahmet Bahçıvan, Nuri Küçükköylü, Kemal Uluşahin, Adil Özselçuk, Hasan Ulupınar, Mahmut Ateş, Mehmet Hotamışlı, İbrahim Aşçıgil, Mustafa Keçeci, Süleyman Öztapak, Reşat Güzelsu, Galip Günhan, Mehmet Kolancı, Hilmi Erdede, Hikmet Başaytaç, Mehmet Sert, Hasan arpacı, Mustafa B. Kirişçi, Muhiddin Güzelkılınç, Naci Uluşahin, Ahmet Öztaş, Mustafa Bakırcı (Görgülü), Rıfat Oturanç, Yusuf Çınar, Eşref Eşrefoğlu, Hasan Satırgül, Himmet Büyükavcı'dan oluşmaktadır. Yedek Üyeler ise; Hamdi Apalı, Reşat Yel, Failk Özparlak, Mehmet Özkundaracı, Mustafa Esen, Raşit Eğerci, Hasan Ay, Rahim Özdikici, Cavit Durakbaşı, Nafiz Tahralı, Şükrü Güncay, Tahir Sezer, Vehbi Öztoran, Yusuf Kayseri, Lütfi Göksu, Hamdi Doyuran, Şevket İçöz, Hacı Emin Eröğüt, Arif Balam, Ahmet Çakıroğlu,

¹⁵⁰² *Öz Demokrat Konya*, 24 Şubat 1959, Y. 2, S. 413, s. 1-2.

¹⁵⁰³ *Yeni Meram*, 21 Nisan 1959, Y. 8, S. 3103, s. 1.

¹⁵⁰⁴ *Yeni Meram*, 3 Şubat 1960, Y. 9, S. 3337, s. 1.

İbrahim İsipoglu, Rahim Kelam, Mustafa Gökçek, Kadir Günnar, Kazım Gürel, Tahir Kalfa, İsamil Yapıcı, Arif Etik, Rıza Üçer, Tevfik Peköz, Mehmet Batman, Lütfi Büyükoğlu¹⁵⁰⁵.

Konya’da 15 Ekim 1950 yılında yapılan il genel meclisi seçimleri yapılmıştır. Seçimlere katılım oranı oldukça düşük olup, %6-7’yi geçmemiştir. Buna karşın bazı köylerde katılımın yüzde yüze yakın olduğu görülmüştür¹⁵⁰⁶. Konya merkezde DP asil ve yedek üyeleri ile seçimi kazanmıştır. Belediye seçimlerinde olduğu gibi bu seçimlerde de DP ileri gelenleri yedekte kalmışlardır. DP İl Başkanı Ahmet Efeoğlu, Mehmet Yüksel ve Mehmet Kolancı yedekte kalan isimlerdir. DP’nin en fazla oy sayısı 10.768, CHP’nin 4367 ve MP’nin 9368 olmuştur. Merkezde oy sayısına göre DP birinci, CHP ikinci, MP üçüncü olmuştur. il genel meclisine merkez ilçeden aday gösterilen ve kazanan DP’liler ve aldıkları oylar şu şekildedir: Mehmet Tıgılı 10.768, Mustafa Ertürk 10.632, Mehmet Güleç 10.583, Mustafa Özkan 10.535, Zekeriya Balan 10.500, Ali Akpınar 10.458 oy almıştır. Yedek üyelerden Mustafa Güzelkılıç 10.318, Mehmet Yüksel 10.273, Mehmet Kolancı 10.248, Hasan Arpacı 10.236, Ahmet Efeoğlu 9.954 ve Hasan Ulupınar 9.901 oy almıştır. Asil üyeliği; Mehmet Tıgılı, Mustafa Ertürk, Mehmet Gülenç, Mustafa Özkan, Zekeriya Balam ve Ali Akpınar, yedek üyeliğe Mustafa Güzelkılıç, Mehmet Yüksel, Mehmet Kolancı, Hasan Arpacı, Ahmet Efeoğlu ve Hasan Ulupınar seçilmiştir. CHP’den 4367 oyla H. Hüseyin Başaralı, MP’den 3368 oy ile Salih Civelek en fazla oy alan isimler olmuştur¹⁵⁰⁷.

Tablo 15: 1950 İl Genel Meclisi Seçimi Sonuçları

Partiler	DP		CHP		MP		BAĞIMSIZLAR	
İlçeler	Asil	Yedek	Asil	Yedek	Asil	Yedek	Asil	Yedek
Merkez	6	6	-	-	-	-	-	-
İlgin	1	2	1	1	-	-	1	-
Kadınhanı	2	2	-	-	-	-	-	-
Çumra	3	3	-	-	-	-	-	-
Karaman	4	4	-	-	-	-	-	-
Ermenek	2	1	1	2	-	-	-	-

¹⁵⁰⁵ *Yeni Konya*, 11 Ağustos 1950, Y. 2, S. 426, s. 1-2.

¹⁵⁰⁶ *Yeni Konya*, 16 Ekim 1950, Y. 2, S. 488, s. 1.

¹⁵⁰⁷ *Babalık*, 20 Ekim 1950, Y. 40, S. 7508, s. 2; *Yeni Konya*, 17 Ekim 1950, Y. 2, S. 490, s. 1; *Yeni Konya*, 19 Ekim 1950, Y. 2, S. 491, s. 1; *Yeni Meram*, 16 Ekim 1950, Y. 1, S. 47, s. 1; *Yeni Meram*, 17 Ekim 1950, Y. 1, S. 48, s. 1; *Yeni Meram*, 18 Ekim 1950, Y. 1, S. 47, s. 1. Bu seçimlerde CHP ve MP adaylarının aldıkları oylar için bkz. *Yeni Meram*, 20 Ekim 1950, Y. 1, S. 4, s. 4; Akşehir ve Hadim İlçesi seçim sonuçlarına ulaşamamıştır.

Ereğli	4	3	-	1	-	-	-	-
Karapınar	1	2	1	-	-	-	-	-
Bozkır	3	1	-	1	-	1	-	-
Beyşehir	3	3	-	-	-	1	1	-
Seydişehir	3	3	-	-	-	-	-	-
Cihanbeyli	4	2	-	2	-	-	-	-

3.6.2.5. 25 Eylül 1955 İl Genel Meclisi Seçimleri

Konya’da 1955 yapılacak olan il Genel Meclisi Seçimleri’nde DP Genel Meclis üyeliği için aday olarak 8 kişi seçilmiştir. Bunlar; Mustafa Güzelkılınç, Hasan Ulupınar, Avukat Saim Özkut, Mehmet Tıgılı, Mehmet Tahralı, Hasan Sarıgül, Muzaffer Kocaman ve Mehmet Güleç’tir¹⁵⁰⁸.

1955 yılında bütün yurttaki olduğu gibi Konya’da da il genel meclis seçimleri yapılmıştır. Konya’da seçimler sabah sekizde başlamış ve saat 17.00’de bitmiştir. Tasnif akşamın geç vakitlerin kadar devam etmiş ve seçime katılan DP aday listelerindeki partililer il genel meclis üyesi olarak seçilmişlerdir. Geç vakte kadar seçimler takip edilerek, seçim sonuçları öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak gece saat 12.00’ye kadar 241 sandıktan 150 kadarı açılmış ve tasnif edilmiştir. Tasniflendirme işlemi geç saate kadar devam etmiştir. Diğer taraftan ilçelerde de seçimler aynı saatlerde başlamış ve bitmiştir. İlçelerin çoğunluğunda DP listeleri kazanmıştır¹⁵⁰⁹. Konya’da seçimlere katılım oranı bütün partilerin seçime girdiği 1950 yılındaki oranı aşmıştır. Bu seçimlerde Konya’da katılım oranı % 47, Konya ilçe merkezinde ise yüzde 38,5 olmuştur. Seçimlerde katılım oranları şu şekilde belirlenmiştir¹⁵¹⁰:

Tablo 16: 1955 İl Genel Meclisi Seçimi Sonuçları

İlçeler	Seçmen Sayısı	Katılım	İlçeler	Seçmen Sayısı	Katılım
Merkez	69081	26569	Ermenek	19257	6700
Beyşehir	28451	17141	Karapınar	10083	5382
Bozkır	23118	8283	Akşehir	37811	18673
Kulu	6163	3532	Karaman	30653	18673

¹⁵⁰⁸ Yeni Meram, 2 Eylül 1955, Y. 5, S. 1803, s. 1.

¹⁵⁰⁹ Yeni Konya, 26 Eylül 1955, Y. 7, S. 2256, s. 1-2.

¹⁵¹⁰ Yeni Meram, 28 Eylül 1955, Y. 5, S. 1829, s. 1.

Kadınhanı	16321	7372	İlgın	25085	12845
Çumra	21483	8524	Seydişehir	18836	11185
Hadim	13628	7327	Ereğli	26499	7483
Cihanbeyli	17721	8471	Yunak	10559	7378

Bütün bu ilçelerde seçimleri DP adayları kazanmıştır. DP Konya Merkez İl Genel Meclis adaylarından Mustafa Güzelkılınç, Saim Özkut, Mehmet Tıgılı, Mehmet Tahralı, Hasan Sarıgül, Muzaffer Kocaman, Mehmet Güleç, Hasan Arpacı, Ahmet Dolap, Mustafa Karanfil, Perver Kurucuoğlu, Şemsettin Dişbudak, Cemal Demirer, İl Genel Meclis üyeliğine seçilmişlerdir¹⁵¹¹.

3.7. 1950 SONRASI KONYA BASININDA DP

DP, iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 tarihinden itibaren ulusal basında olduğu gibi Konya basınında da kendisine geniş yer bulmuştur. Bu dönemde DP'nin eğitim, sosyal hayat ve ekonomi alanındaki faaliyetleri, döneme ait siyasi olaylar ve tartışmalar gazete sütunlarına yansımış, haberler ve köşe yazılarında ele alınmıştır. Konya yerel basınında DP'yi konu alan yazılar ülkenin genelini ilgilendiren meselelerin yanında Konya yerelinde yaşanan problem ve tartışmaları da kapsamaktaydı.

Yeni Meram gazetesinde Y. Kadri Asöcal'ın kaleme aldığı “*Milliyetçiler ve Demokrat Parti*” başlıklı yazıda yer alan; “*1944 den bugüne kadar çektiği çile ve yediği darbelerle dağıtılan, ekmekleri ellerinden alınan güzidelerimize nihayet uzun bir mağduriyetten sonra Demokrat Parti iktidarının genç ve enerjik bakanı Sayın Teyfik İleri tarafından hakları iade edilmiştir. O zamanlar, başta Atsız olmak üzere eğitim kadrosundan atılan bu milliyetçi, Türkçü kıymetlerimiz, bugüne kadar yalnız kendi karınlarının doyurabilecek bir iş teminine çalışmışlar; büyük dava üzerine dergi ve gazete çıkartamamışlardır. Bu muvakkat sukutu bir ölüm hadisesi olarak karşılayanlar olmuştu. Fakat bugün artık bu altı yıllık devreye bir perde indirilmiş, Türkçülük yeniden şaha kalkmıştır. Artık hiç bir Türkçü açıkta değildir. Orkun'un il sayısı, hemen bu iyi günlerin sevinci içerisinde doğdu. Tanrıdağ bunu takip edecek. 14 Mayıs seçimleriyle CHP'ye indirilen milli şamar genç Türk gönüllerini tutuşturan bir alev olmuştur. Türkçülüğün sevdalıları, Teyfik İleri'nin yarmış olduğu sol cenahta bir tek enkaz bırakmayacaklardır. Hasan Alilerin ve Tonguç Babaların zamanında ders kitaplarına ve kütüphanelere kadar giren kızıl fikirler, kızıl cellatlar elinde genç Türk dimağlarına*

¹⁵¹¹ Yeni Konya, 26 Eylül 1955, Y. 7, S. 2256, s. 1-2.

yerleştirilmeye çalışılmış, milliyetçiler kapı dışarı edilmiştir. Şimdi, milliyetçi saflarda bir kaynaşma var, saflar yeniden diziliyor, yeniden sıklaşıyor. Bir ordu misali. İşte Demokrat Hükümetin yaptığı en esaslı iş budur”, ifadeleri ile bir taraftan CHP iktidarında “kırmızı fikirlerin” yerleştirilmeye çalışıldığı, Türklüğe ve Türkçülüğe zarar verildiği belirtilerek eğitimciler ve onların faaliyetleri eleştirilmiş, diğer taraftan DP’nin iktidara gelmesi ile Türkçü aydınların uğradıkları baskıların sona erdiği “Türkçülüğün şaha kalktığı” ve bunun DP’nin yaptığı en önemli icraat olduğu ifade edilmiştir¹⁵¹².

DP’nin iktidara geldiği 1950 yılına kadar daha çok CHP yanlısı bir yayın politikası güden Babalık gazetesinde Başbakan Adnan Menderes’in ülkede özellikle ekonomi alanındaki gelişmeleri, iç istikrarın ve emniyetin sağlanmasını anlattığı beyanatına yer verilmiştir. Menderes Anadolu Ajansı’na verdiği beyanatında: “Memlekette politika dedikodularını bir tarafa atarak hayatın hakiki akışına baktığımız zaman gördüğümüz manzara şudur: Türkiye’de iktisadi hayatta çok derin ve geniş bir inkılap olmaktadır. Adeta bünye değiştirir gibi gayet süratli bir iktisadi gelişmenin içindeyiz. İstihsalın artmasının engelleyen bütün kayıtlar kaldırılmış, iş ve ticaret hacminin genişlemesini tazyik altında bulunduran sebep ve amiller tasfiye edilmiştir. İktisadi faaliyetlerin şiddetle muhtaç bulunduğu istikrar ve emniyet havası artık tamamıyla teessüs etmiştir. İstihsal, iş ve ticaret şevk ve gayreti kemalindedir. Hülasa istihsal ve iş hayatını süratle geliştirecek tedbirlerin neticesi olarak ziraatımızda, nakliyeciliğimizde, bankacılığımızda velhasıl iktisadi faaliyetlerin cereyan ettiği sahaların hiç birinde günden güne artan bir süratle gelişmeler kaydedilmediği vaki değildir. Devlet maliyesi emniyet verici esaslara dayanmaktadır. Devlet hazinesi gün geçtikçe ferahlığa kavuşmaktadır. Memleket her bölgede ve her nevide bol mahsul idrak etmiştir” ifadeleri ile ülkede DP ile başlayan iktisadi gelişmelere temas etmiştir¹⁵¹³.

Yeni Meram gazetesinde DP’nin icraatları ile ilgili kaleme alınan “Kervan Yürüyor” başlıklı yazıda ülkenin iyi bir mahsul yılı geçirdiği, İstatistik Genel Müdürlüğü’nün verdiği tahmini rakamların on iki milyon ton hububatın üretilmiş olduğunu gösterdiği ve Hükümetin takip ettiği iktisadi politikanın gereklerini dikkat ve titizlikle yerine getirdiği belirtilmiştir. Toprak Ofisi’nin ürünleri alış fiyatını önceki seneden daha yüksek olarak belirlemesi ile üreticinin eline daha fazla para geçebileceği, 1952 yılında on bin köye içme suyu tesisatı yapıldığı, böylece asırlardır susuz kalan köylerin suya ve çeşmeye kavuşacakları ve 1952

¹⁵¹² Y. Kadri Asöcal, “Milliyetçiler ve Demokrat Parti”, *Yeni Meram*, 10 Ekim 1950, Y. 1, S. 39, s. 1.

¹⁵¹³ *Babalık*, 25 Aralık 1951, Y. 51, S. 7827, s. 1.

yılında binlerce km yol yapıldığı iddia edilmiştir. Yazının devamında ise; *“Fakat bir muhalefet var ki, bu manzaranın karşısında aklını kaybetmekte dehşetten gözlerini kapamaktadır. Yeni iktidarın müsbet işlerinin memlekete kazandırdıklarının düşünmeden, yalnız kendi dar menfaat davalarının peşinde hürriyet hürriyet diye memleketin dört tarafında haykırıp durmaktadır! Hâlbuki memlekette yukarıda çizdiğimiz tablonun büyük çerçevesini hürriyet nizamı teşkil etmektedir. Matbuat hürdür; vatandaş hürdür; herkes her istediğini yazıp söylemektedir. Memleket bir miting sahası haline gelmiştir. Hem nasıl konuşmalara sahne olan bir miting sahası! Birkaç gün evvel eski bir kumandan, eski bir milletvekili kendisini dinleyenlere şöyle hitap ediyor: ‘Millet patlıcan değil, milletvekili seçmelidir. Listede isimleri yazılı diye molozları mı seçeceğiz?’ Bu seviyesiz hitabet güya nisbi temsil sisteminin müdafaa etmek için kullanılıyor! Fakat her şeye rağmen kervan yürüyor. Hem de büyük bir kudretle yürüyor. Türk milletinin aydınlık ufuklarını artık bir kuvvet karartamaz. Ne eski diktatörlerin iktidar hülyası, ne ideal ve arkadaş hainlerinin garaz ve kinleri yürüyen kervanı durduramaz.”*¹⁵¹⁴ ifadeleri ile de muhalefetin eleştirildiği görülmektedir.

3.7.1. DP’ye Yönelik Eleştiri Yazıları

Konya basınında DP’nin iktidarda kaldığı on yıllık süreçte icraatlarını anlatan yazılar gazete sütunlarında kendilerine yer bulduğu gibi DP’nin eleştirildiği yazılara da yer verilmiştir. DP’nin iktidara gelmesiyle birlikte tek parti dönemine ait bir kısım unsurları ortadan kaldırmaya yönelik adımları CHP çevrelerinde rahatsızlık oluşturmuştur. Konya’da CHP yanlısı Babalık gazetesinde bu türden yazılara rastlamak mümkündür. Nitekim Babalık gazetesinde Yolcu, *“Beğendik; Beğenmedik!”* başlıklı yazısında yeni Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Çankaya Köşkü’nde oturmayacağı haberi şayet doğru ise olumlu karşıladığını ancak Milli Eğitim Bakanı’nın, İnönü’nün okullarda yer alan resimlerinin indirilmesini emretmesini ise beğenmediklerini ifade etmiştir. Yolcu yazısında sadece İnönü’nün değil, Fevzi Çakmak’ın bile okullarda, resmi daire ve teşekküllerde resimlerinin bulundurulmasının önemli olduğunu, yaşadıkları dönemlerde vatana ve millete büyük hizmetleri olmuş tarihi şahsiyetlerin resimlerinin kaldırılamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca bugünkü demokratik rejimin, milli mücadelenin ve inkılapların temelleri üzerinde yükseldiğini, bu yüzden bu tarihi şahsiyetlere saygıda kusur edilmemesi gerektiğini belirtmiştir¹⁵¹⁵.

Babalık gazetesinde DP iktidarında ders kitaplarında CHP dönemini anlatan bilgilerin değiştirildiğine yönelik bir haber de yer almıştır. Bu habere göre ayrıca İnönü’nün resim, büst

¹⁵¹⁴“Kervan Yürüyor”, *Yeni Meram*, 26 Ağustos 1952, Y. 2, S. 732, s. 1-2.

¹⁵¹⁵ Yolcu, *“Beğendik; Beğenmedik!”*, *Babalık*, 26 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7396, s. 1.

ve heykellerinin devlet daire ve müesseselerinden kaldırılmasından sonra Bakanlar Kurulu'nun kararına dayanılarak kurulan bir komisyon tarafından, Milli Eğitim Bakanlığı'na okul kitaplarının da yeni baştan revizyona tabi tutulması için faaliyetlere başlandığı belirtilmiştir. Ayrıca bu komisyonun marifetiyle Türk İstiklal Harbi, Lozan ve daha sonraki dönemde önemli vazifeler görmüş olan İsmet İnönü ve Mareşal Fevzi Çakmak'a ait bütün resim ve yazıların kitaplardan çıkarmayı planladığı belirtilmiştir¹⁵¹⁶. Yine Babalık gazetesinde Tarih biliminin önemi ve ders kitaplarındaki bilgilerin siyasetten ayrı tutulup objektif olması gerektiği de belirtilmiş, DP iktidarında Millî Mücadele'deki paşaların başarılarının tarih kitaplarından kaldırılması için alınan kararları eleştiren bir yazı yayınlanmıştır. Afif Evren'in kaleme aldığı *“Bir Kitap İçin”* başlıklı yazıda bu konu ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

“Ortaokullarda okunmak için yazılan bir tarih kitabındaki eksiklik, memleket basınının ve fikir mahfillerinin tenkit ve asabiyetini davet etmiştir. Bir tarih kitabı, muhtasar olabilir. Fakat eksik olamaz. Siparişe göre roman yazılabilir; fakat milli ve siyasi vakıalara, gerçeklere müstenit olmak gereken objektif bir eser yazılamaz. Kaldı ki, kitaptan isimleri, resimleri çıkarıldığı, hizmetlerinden bahsedilmediği söylenen Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir Paşalarla İsmet İnönü, yakın tarihimizin seyrinde ve cereyanında askeri ve siyasi roller oynamışlardır. İnönü'nün; birinci ve ikinci İnönü zaferleri galibi, garp ve cephesi kumandanı, Mudanya Mütarekesi, murahhas ve heyeti başkanı, başvekil ve nihayet ikinci Cumhurbaşkanı olduğunu, tarih asla inkâr edemez. Mareşal Fevzi Çakmak ve Milli Mücadelede şark orduları kumandanı General Kazım Karabekir'den Yeni Türkiye Tarihinin bahsetmemesi mümkün değildir. Fakat bu, Zuhuri Bey isminde eski bir tarih hocası için mümkün! Olabilmiştir. Yazık... Tarih, politik mülahaza ve tesirlerden tamamen salim ve azade olarak objektif bir görüşle, tam bir dürüstlikle yazılabilmelidir. Çünkü yeni nesiller, onun şaşmaz tarafsızlığı sayesinde, kuvvetli ışık ve rehberliğinde gelişecek, onun sevgisi ve terbiyesi ile eslaflın asarına ve bıraktıkları vatana layık ve şerefli insanlar, mirasçılar olacaklardır. Tarihin tahrifi, affı imkânsız bir facia teşkil eder. Böyle bir facia, ancak koyu müstebitler elinde, totaliter rejimlerde görülebilir. Genç nesillerin maneviyatını yoğuran ve besleyen, onlara yüksek vasıflar, meziyetler kazandıran, tarihtir. Dün, tek partili devir ve idarede işlenen hatalara, doğmuş şahsi, umumi kırgınlık ve ihmallere karşı, bugün ne şekil ve mahiyette olursa olsun, sert ve hırçın mukabelelerden sakınmak lazımdır. Bilakis, ana hürriyetleri, hürriyet nizamını yaşatmak ve korumak için, bugünkü iktidardan tenkide tahammülün, siyasi müsamahanın en genişini istemek, en ağırbaşlı ifade ve örneklerini

¹⁵¹⁶ Babalık, 12 Temmuz 1950, Y. 40, S. 7459, s. 1.

*beklemek, milli irade ve itimadın hakkıdır. Kazanmak şansının muhafaza etmek azmini taşıyan siyasi bir partinin iktidarda göstereceği şey, tam manasıyla geniş bir müsamaha, ana hürriyetlere, daha doğrusu, demokrasi prensiplerine hakiki ve samimi bir şekilde sadakattir. Hiç bir dakika unutmamalıdır ki, bu yolda küçük bir inhiraf, umumi itimadı, sevgi ve ümitleri kısa bir zamanda silebilir”*¹⁵¹⁷. Yazıda özellikle tarih kitaplarındaki eksik ya da yanlış bilgilerin topluma vereceği zararlara temas edilmekte DP iktidarını bu konuda uyarılmaktadır.

Babalık gazetesinde DP iktidarı bazı icraatları dolayısıyla eleştirilmeye devam edilmiştir. Gazete yeni hükümet programına göre, milletin malı olan devlet fabrikalarının zengin tüccarlara satılacağı, bu yüzden Ankara ve İstanbul’da birçok sermayedarın hazırlıklarına başladığı ve İstanbul’daki bazı tüccarların isteği üzerine Ankara’ya gelen bölge sanayi birliği genel kâtibinin de bu konuda yeni hükümetle temas içinde olduğu iddia edilmiştir. Haberde ayrıca yeni hükümetin ilk hamlede, Sümerbank’a ait dokuma fabrikalarını, Defterdar, Hereke ve Bursa’daki Merinos Fabrikalarını satacağı ifade edilmiştir¹⁵¹⁸.

Babalık gazetesinde Hasan Bedrettin Ülgen’in kaleme aldığı “*Demokrasiyi Nasıl Anlıyoruz*” başlıklı yazıda, DP’nin iktidar gelmesi ile Konya’da demokrasiye aykırı hareket edenlerin çoğaldığını dair örnekler vererek bu durumu eleştirmiştir. Yazısında resmi dairelerde veya şahsi işlerde, bazı vatandaşların demokrasiyi kendi işlerinin lehlerine sonuçlanmasını sağlayacak birer avantaj olarak gördüklerini, bundan istifade etmek için de çeşitli iddialarda bulunduklarını belirtmiştir. Verdiği bir örnekte kaymakamlığa müracaat eden bir vatandaşın yakasına taktığı DP rozetini kaymakama göstererek DP’li olduğunu, işsiz olup kendisine bir iş bulmalarını istediğini, kaymakamın ise şahsın müracaatından sonra incelemenin yapıp uygun görülürse tayin edeceklerini belirtmesi üzerine DP’li olduğunu iddia eden kişinin yumruğunu masanın üzerine indirerek, DP’li olduğu için kendisine mutlaka bir iş bulmalarını, olmazsa çalışanlardan birini çıkararak kendisini işe almaları için baskı yaptığını belirtmiştir. Ülgen başka örneklerde vererek, eski vergi borçlarını iktidar partisi değişti diye ödemek istemeyen, affolunduğunu zanneden, DP’li milletvekillerine oy verdiğini söyleyerek milletvekillerine müracaat eden, nakdi ve ayni yardım isteyen kişilere rastlamanın da mümkün olduğunu belirtmiştir. Yazısının devamında “*Demokrasi, kanunlara aykırı hareket etmek, dilediğini yapabilmek için hudutsuz hürriyet temin eden bir rejim değildir. Bilakis kanun dışı hareketleri önlemek, vatandaşların kanun önündeki eşitliğini sağlamak ve*

¹⁵¹⁷Afif Evren, “Bir Kitap İçin”, *Babalık*, 4 Ekim 1950, Y. 40, S. 7501, s. 1.

¹⁵¹⁸*Babalık*, 5 Haziran 1950, Y. 40, S. 7404, s. 2.

sonsuz imtiyazlara mani olmaktır."¹⁵¹⁹ ifadelerine yer vererek DP iktidarında demokrasi anlayışına eleştiride bulunmuş, gerçek demokrasinin kanun önünde eşitliği sağlamakla mümkün olabileceğini belirtmiştir.

Konya basınında MP'yi destekleyen bir yayın politikası izleyen Gürses gazetesinde DP'lilerin seçim öncesinde köylüyü tehdit ettiğine dair bir haber yer almıştır. Bu habere göre; il genel meclisi seçimlerinin hemen arifesinde Konya milletvekillerinden biri Cihanbeyli ilçesinin köylerini Konya plakalı bir otomobille dolaşarak partisinin propagandasını yapmıştır. Milletvekili sadece seçim propagandası yapmakla kalmamış, gezdiği köylerde halka *"Eğer reyinizi DP'ye vermezseniz size bu sene tohum verilmeyecektir. Herkes reyini DP'ye vermelidir. Çünkü tohumlar seçimden sonra verilecek ve eğer bize rey verilmezse tohumlarda verilmeyecektir"* ifadeleri ile köylüyü tehdit etmiştir. Gazetenin, iddiasına göre milletvekili köy köy dolaşmış ve bazı yerlerde halkı uykularından uyandırarak propagandasına devam etmiştir. Hatta seçim propagandasının yasak olduğu seçim arifesinin gecesinde de tohum vermekle ilgili sözlerine devam ederek köylüleri DP'ye oy vermeye davet etmiştir. Nitekim köylünün tohumları da seçimden sonra verilmiştir. Gazete bu durumu DP'lilerin propaganda yaptıklarına delil olarak göstermiştir¹⁵²⁰. Aynı gazetede yer alan başka bir haberde de DP'nin seçim propagandaları eleştirilmeye devam edilmiştir. Habere göre; Bozkır'ın 1949 yılı kurak geçmiştir. Köylü ümit ettiğinin onda birini dahi hasat edememiştir. Bu yüzden 1948 yılı borçlarını da veremeyecek bir duruma düşmüştür. Gazetenin iddiasına göre Bozkırlıların bu zor durumundan istifade etmek isteyen DP'nin ileri gelenleri halkın bankaya olan borçlarının erteleneceğini söyleyerek propaganda yapmaya başlamışlardır. Fakat bu konuda hiç bir emir almamış olan Bozkır'daki banka şefi Derviş Tuncay vazifesi gereği bu borçları tahsil etmek istemiştir. Fakat DP'liler Bozkırlıların bu borçlarının seçim sonuna bırakılması için banka şefine baskı yapmışlardır. Hatta devletin resmi otomobilleriyle seçim propagandasına çıkan Konya milletvekillerinden Remzi Birand ve DP'li Himmet Ölçmen'e borçları erteleme işi anlatılmış ve banka şefi bu kişilerin huzurunda sorguya çekilmiştir. Aynı zamanda banka şefinin MP İl Başkanı ile arkadaş olduğu ileri sürülerek Ankara'ya bildirilmiştir. Banka müfettişinin de orada olmasına rağmen, banka şefi halkın önünde *"niçin tecil etmiyorsun"* şeklinde hitaplara ve tazyiklere maruz bırakılmıştır. Banka şefinin bu borçları tahsil işinde en ufak bir kötü niyeti olmadığı belirtilmiştir. Gazete

¹⁵¹⁹Hasan Bedrettin Ülgen, "Demokrasiyi nasıl anlıyoruz", *Babalık*, 3 Temmuz 1950, Y. 40, S. 7428, s. 1.

¹⁵²⁰ *Gürses*, 17 Ekim 1950, Y. 1, S. 1, s. 1;4.

haberinde demokraside baskı yoktur diyen DP'lilerin ve Himmet Ölçmen'in Bozkır'daki bu baskılarını ve propagandalarını okuyucuların takdirine bırakıldığını ifade etmiştir¹⁵²¹.

Seçimler sonrasında Gürses gazetesinde DP'nin Konya'daki faaliyetleri eleştirilmeye devam edilmiştir. Gazetede yer alan başka bir yazıda Kadınhanı DP ilçe başkanının son zamanlarda yetkili bir şahıs gibi ilkokulları teftiş ettiği ve “*sürgün ettiririm*” tehdidi ile birçok memuru sindirmeye çalıştığı iddiasına yer verilmiştir. Gazete haberin devamında Türk milletinin şahıs ve parti saltanatını yıkarak, bu zihniyetin DP namı altında dahi olsa bir daha hortlamasına müsaade etmeyeceğini, demokrasiyi anlamayanların ve iktidardan kanunsuz istifadeye yeltenenlerin ne hale geldiklerini öğrenmek için yakın tarihe bakmanın kâfi olduğunu ifade etmiştir¹⁵²². Gürses'te yer alan başka bir haberde Cihanbeyli'de DP teşkilatının belirli bir yerinin olmadığı, partinin iktidara geçince, Cihanbeyli'de Hava Kurumuna ait binayı mukavelesiz ve kirasız işgal ettiği, hatta geceleri İlçe başkanının da burada kaldığı belirtildikten sonra senede 350-400 lira kira getirisi olan binanın haksız yere alınmasıyla Türk Hava Kurumunun bu paradan mahrum kalmasına DP'nin sebep olduğu iddia edilmiştir¹⁵²³.

1951 yılında kabinenin değişmesi ile ilgili olarak Yeni Konya gazetesinde de DP iktidarının eleştirildiği görülmektedir. Habere göre kabinenin değişikliği ile ilgili olarak CHP, DP ve MP'lilerin fikirlerini öğrenmek amacıyla bir gazeteci partileri ziyaret ederek onların düşüncelerini sormuştur. Bu konuyla ilgili olarak CHP İl Başkanı Vehbi Bilgin; “*Kabinenin istifası beklenen bir hadise idi, bu itibarla bu hadiseyi tabi bulmak gerek. 6 ay müddet isteyerek yurdu cennete çevireceğini vadeden Demokrat İdare, bugün 9 ay 9 gün olduğu halde iktidara geçeli henüz vaidlerinin hiç birisini tahakkuk ettirmemiştir. Bu hal karşısında devlet işlerini daha iyi yürütebilecek ellere işi devretmesi zaruri idi. Kabinenin çekilmesini partizanlık siyaseti olarak telakki ediyorlarsa da bu daha ziyade DP'nin iç bünyesini alakadar eder. Şimdi o mevzuda konuşmayalım. Halil Özyürek ve Rüknettin Nasihloğlu gibi meslekleri belli iki şahsiyetin ihtisasları dışında işler görmeye memur edilmeleri mantıki usullerle telifi mümkün olamayan bir haldir. Bu gibi ahvali ikinci Adnan Menderes kabinesinin başarılı ve uzun ömürlü olamayacağına delil saymak mümkündür. Sayın Cumhurbaşkanının, CHP grup başkanvekillerinden Faik Ahmet Barutçu ve Avni Doğan ile kabinenin kurulması hakkında istişarelerde bulunmaları memnuniyet verici bir hadisedir. Aynı zamanda demokrasi hayatımızda ve partiler arasında iyiliğe doğru bir gidiş olarak*

¹⁵²¹ Gürses, 3 Kasım 1950, Y. 1, S. 2, s. 1;4.

¹⁵²² Gürses, 12 Ocak 1951, Y. 1, S. 12, s. 1.

¹⁵²³ Gürses, 12 Ocak 1951, Y. 1, S. 12, s. 1.

telakki edilebilir. MP'nin bu istişareye çağrılmamasına kendileri kadar biz de üzüldük. Adnan Menderes kabinesinde esaslı bir tasfiye ve kabineye genç elemanların girmesini bekleyenler kurulan kabine karşısında hayal sukutuna uğramışlardır” ifadeleri ile DP iktidarını eleştirmektedir. Gazetede ki haberde DP Başkanı Naim Gilisırhalıoğlu'nun kendisine yöneltilen soruları cevapsız bıraktığı belirtilmiştir. MP Başkanı Avukat Galip Bilge ise “Menderes kabinesinin istifa sebeplerini, işbaşına geldiği 10 aylık zamanda aramak lazımdır. İfası mümkün ve gayri mümkün pek çok vaadlerine rağmen müspet tek bir faaliyet göstermemesi, buna mukabil memlekette huzursuzluk, partizanlık ve iktisadi buhran gibi menfi olayların doğumuna sebep olması itibari ile kabinenin çekilmesi lüzumlu idi. 10 gün evvel itimat oyu alan bir kabinenin çekilmesi DP iç ve dışının birbirine uygun olmadığını ispat eder. Bu çekilmede partizanlık siyaseti rol oynamıştır. Fakat bu tek sebep değildir. Bütçe müzakereleri sırasında Osman Bölükbaşı kabineyi birinci Menderes hükûmeti diye vasıflandırmış. Yeni kabinede Adalet ve İçişleri Bakanlarının değişmesi bir kıymet ifade etmez. Evvela zihniyet değişmeli ve bu zihniyet çerçevesi içinde hareket edilmeli. Sayın Celal Bayar'ın kabine tebeddülünde muhalif partilerle müdavelel efkârda bulunmasını demokrasinin iyi bir geleneği olarak şükranla, fakat muhalif partiler arasında bir tevcih yapmasını da üzüntü ile karşılarız. Memleket davalarında yarınki iktidar namzetleri partiyi ihmal etmekten iktidar fayda değil zarar görecektir. Çünkü MP'nin böyle bir davada fikri alınmalıdır ve gazeteler bunu yazmasa bile o memleket sinesinde büyümekte ve gelişmektedir. Üst tarafı bir tarafı demokrat gelenek ve nezaketidir ” demiştir¹⁵²⁴. Gazetede verilen haberde gerek CHP, gerekse MP il başkanının DP'yi ülkede tek bir icraat yapmamakla ilgili ithamlarına yer verilmiştir.

Gürses gazetesinde İsmail Küçükkeleş'in kaleme aldığı “*Vaatlerini Unutmadık*” başlıklı yazıda DP iktidarının faaliyetlerinin eleştirildiği görülmektedir. Yazıda; “*DP ileri gelenleri, bu meyanda bugün bizleri TBMM'de temsil etmekte olan sayın milletvekillerimizin iktidara geçmeden evvel bol keseden millete yapmış oldukları vaatleri unutmadık. Neler vaat etmediler neler. Hayatı ucuzlatacaklarını mı, denk bütçe yapacaklarını mı, milletvekillerinin ödeneklerini indireceklerini mi, anti demokratik kanunları kaldırıp ana yasayı hâkim kılacaklarını mı, vicdan hürriyetine daha fazla hürmet göstereceklerini mi, daha neler neler... Biraz teenni ve uzak görüşlü kimselerin bu vaatlerinizin çoğunu yapamazsınız yapabileceklerinizi söyleyin diye ikazlarına Sokullu Mehmet Paşanın Kıbrıs Seferi'nden sonra Venedik sefirine ‘Bu millet her şeyi yapmaya kadir’ sözünü misal getirmişlerdi. Evet, bu millet her şeyi çok iyi olarak kısa bir zamanda da yapar. Dün muhalefette iken CHP'nin*

¹⁵²⁴ Yeni Konya, 12 Mart 1951, Y. 2, S. 633, s. 1-2.

milletvekillerinin ödeneklerine zam yapılması kanununa hayır bu millet fakru zarurette iken bundan daha fazla alamayız diyenler sizler değil miydiniz? Bugün bağımsız bir milletvekilinin aynı mealde ödeneklerin indirilmesi hakkında getirmiş olduğu kanun teklifine ödenekleri indiremeyiz diyenler acaba sizlerden başkaları mı idi? Sayın milletvekillerimiz DP'nin Konya ilinde bu acı hakikat yüzünüze çarpıldığında gözlerinizi utancınızdan yerlere indiren sizler değil miydiniz. Particiliği bir kenara bırakalım, yukarda saydığımız vaatlerin hangisini yerine getirdiniz. Hayatımı ucuzlattınız, denk bir bütçe mi yaptınız, ferdin şahsi hürriyetlerini tahdit eden hangi anti demokratik kanunu kaldırdınız. Soruyoruz ne yaptınız. İktidar geçmeden evvelki sokak mitinglerinizde bülbül gibi konuşan sizlerin büyük Mecliste seslerini duyamıyoruz. Sayın milletvekillerimiz dava parti davası değildir. Dava millet ve vatanın kalkınma davasıdır. Şayet parti bağları sizleri açıkça konuşmaktan men ediyorsa sizler partinizi değil milleti tercih ediniz” ifadeleri ile DP'nin muhalefetteyken verdiği sözleri ettikleri yerine getirmediği ve CHP'yi eleştirdikleri birçok konuda kendilerinin de aynı hataya düştüklerini belirtmiştir. Ayrıca asıl önemli olanın ülkeyi kalkındırmak olduğu da ifade edilmiştir¹⁵²⁵.

Yine Gürses'te Hikmet Baha, “Konya’da Demokrat Parti Niçin Çöküyor” başlıklı yazısında DP iktidarının bocalamaya başladığını belirtmiş ve eksikliklerini de dile getirilmiştir. Ayrıca DP'nin Konya’da çöktüğü ifade edilerek bu durum eleştirmiştir¹⁵²⁶.

Ulusal basındaki DP iktidarının eleştirildiği yazılar Babalık gazetesinde yer bulmuştur. Hürriyet gazetesinde Sedat Simavi “14 Mayıs” başlıklı yazısında 14 Mayıs’ın ne bir devrin başlangıcı ne de sonu olmadığı, bu tarihte sadece hür bir seçim yapılarak iktidarın DP eline geçtiği belirtilmiştir. Yazıda ayrıca 14 Mayıs’tan beri de iktidarın ülkeyi kalkındıran adımlar

¹⁵²⁵ İsmail Küçükkeleş, “Vaatlerini Unutmadık”, *Gürses*, 2 Şubat 1951, Y. 1, S. 15, s. 1.

¹⁵²⁶ “Konyalılar bu şehrin kaderini değiştirmek istiyorlardı. Otuz yıllık diktatorya idaresi vatandaşın omuzlarını çıban yapmıştı. Asfalt, fabrika, ucuzluk, mal ve namus emniyeti, dini terbiyede vatandaşa yardım vaadleri Demokrat Partilileri iktidar getirdi. İktidara geçtikleri günden bugüne bir bocalama devri yaşayan Demokrat hükümet bir çıkmaz içine girdi ve işleri bu gün olurluna bıraktı. Kabinenin azaları, Devlet başkanı da dâhil olduğu halde, üç ayda bir ancak Florya’da hükümeti toplayabiliyorlar. Pek kısa süren bu toplantılarda da her halde hal hatırdan sonra, parti işleri ondan sonrada şayet vakit kalırsa devlet işleri görüşülür. Zaten devletin işlerinin görüşülmesine lüzum yok, aşağı yukarı her şehirde birer han yazıhanesi teşekkül etmiş vaziyettedir. Tabi buralarda da bütün işler, kendi ticari formüllerine uydurularak yapılır. Milletvekillerimiz yaz günlerinde dert dinleyemezler. Zira hepsi çiftçidirler. Sonbahar köylünün şehre inip işleriyle uğraştığı mevsimdir. Bu zamanda da avukatlara mühim davalar, doktorlara hasta gelir, köylünün traktör alma mevsimidir. Kışın havalar soğuk, her yerde eğlenti var, İlkbaharda biçerdöver hazırlıkları, bahar tohumları atılır. Eh be birader bu adamlara da biraz acımak lazım ne zaman çalışsınlar. İşte bunlardan artan zamanlar da Kadınhan’a, Cihanbeyli’ye yapılmadan bozulan onar metre asfalt, şeker fabrikası yapılması için tüccarlara direktif ve nihayet CHP’nin otuz yılda yaptığı bazı işlerin birinci ihalelerinin ikinci kısım ihalelerinin bir kısmını yaptılar. Bunlardan başka da sigaraya, buğdaya, demire giyim eşyasına bir kaçır kuruş zam yaptılar. Ucuzlatma formüllerini de böylece tahakkuk ettiler. İşte bütün bunların içinde Demokrat Parti şehrimiz de de hızla göçmektedir”, Hikmet Baha, “Konya’da Demokrat Parti Niçin Çöküyor”, *Gürses*, 15 Eylül 1952, Y. 1, S. 2, s. 2.

atmadığını hatta geriletliğini söylemenin mümkün olduğu da belirtilerek DP iktidarı eleştirilmiştir¹⁵²⁷.

DP ve icraatlarına yönelik bir başka eleştiri yazısını da Afif Evren kaleme almıştır. Evren , “*Milli Feragat*” başlıklı yazısında “*Dünkü muhalefet, bugünkü iktidar; eski iktidarı, 1950 bütçesini hazırladığı zaman, Marşal planı yardımını çağırdığı için kınamış, tenkit etmişti. İş başına geldikten az sonra, kendisi de aynı yardıma başvurmuştur. Herkes bilir ki, Marşal yardımı bir gün gelecek, kesilecektir. Bu yardımın devam, verim ve istikbali; dünyanın yaşamakta olduğu son derece ciddi ve vahim buhranın getireceği zaruretlerin mahiyetine, hadiselerin alacağı seyir ve şekillere bağlıdır. Çünkü durum, İkinci Cihan Harbinin arifesindeki, başlangıcındaki durumdan daha kötü, hem de çok kötüdür! Biz de de bir hükümet, bir grup, bir fert çıkıp ta milli, iktisadi kalkınmamızı kendimiz başarabilmek, yolunda, hayati bir plan teklif edemeyecek midir? Ve herkesi bunun üzerinde fikir yormaya, eksiği gediği üzerinde düşünmeye ve nihayet devletçe, milletçe tatbikata davet edemeyecek midir? Kendi şartlarımız içinde, kendi imkânlarımıza göre, milli bir feragatle, bilhassa mali ve iktisadi bir kalkınmayı başarabilmek davası! Fakat her şeyden evvel bu davayı kazanabilmek, gayeye varabilmek için, devletçe istenilenleri, kısıntı ve sıkıntıları, milletçe istisnasız, tam bir feragat ve muayyen bir müddetle kabullenmek zaruridir. İngiltere’de olduğu gibi... Gönül isterdi ve ister ki, Milletvekilleri ödeneklerinde indirme yapılmasını reddedenler, böyle asil ve milli kalkınma davasının feragatli mürşit ve mübeşşirleri; nefis murakabesinin mümtaz örnekleri olsunlar. Fakat heyhat!*”¹⁵²⁸ ifadeleri DP’nin muhalefetteyken eleştirdiklerinin aynısını iktidara geçtikten sonra yaptığını, örneğin Marshall Planı nedeniyle CHP’yi eleştirdiğini ancak kendisinin de aynı yardımı aldığını dile getirilmiştir. Yazısında ayrıca ülkenin dışarıdan hiçbir yardım almadan kendi şartları ile kalkınmasının gerektiğini belirtmiştir.

¹⁵²⁷“Fransızların meşhur 14 Temmuz gibi bizim de başımıza bir 14 Mayıs çıktı. İki de birde, bu tarihi ortaya atıyoruz. Ve her şeyin nedenini bu tarihe bağlıyoruz. 14 Mayıs biz, ne yaptık? Evvela bunu tayin etmeliyiz. 14 Mayıs tarihinde biz, sadece hür bir seçim yaptık ve bu seçimle iktidara el değiştirttik. Yani, Halk Partisi çekildi ve yerine Demokrat Parti geldi. Bu ne bir ihtilaldir, ne de bir hükümet darbesi. Yalnızca jandarmasız, polissiz, serbest bir seçimdi. 14 Mayıs bu gözle görürsek bu tarihi şişirip bir ihtilal gibi göstermekte, yeni bir devrin başlangıcı gibi farz etmekte, fazla ileri gittiğimiz anlarız.. Bitaraf bir muhasebe yapacak olursak, 14 Mayıstan beri, çok şeyler yaptığımızı iddia edemeyiz. İleri gitmek şöyle dursun, belki o tarihten beri geri adımlar bile attık. Açıkçası, 14 Mayıs ağzımızda sakız gibi çiğneyip duruyoruz. 14 Mayıs, ne bir devrin başlangıcı, ne de bir devrin sonudur. Bu tarih, sadece nutuklarımıza çeşni katan bir edebiyattır. Bizim ise edebiyattan ziyade müspet işe ihtiyacımız var. Ya o, müspet iş denen şeyin ne olduğunu tayin etmeyi benden isterseniz, sizlere sadece ‘onu bana değil, iktidara gelmek için bize vaatlerde bulunanlara sorunuz’ derim”, Sedat Simavi, “14 Mayıs”, *Babalık*, 28 Kasım 1950, Y. 40, S. 7519, s. 2.

¹⁵²⁸Afif Evren, “*Milli Feragat*”, *Babalık*, 5 Ocak 1951, Y. 40, S. 7529, s. 1.

Yolcu'nun kaleme aldığı “*Basın Hürriyeti*” başlıklı yazısında DP iktidarının basın hürriyeti sayesinde iktidara geldiği, bu durumun unutulurken basının engellenmesinin demokrasiye zarar vereceğini ifade etmiştir¹⁵²⁹. Yolcu, “*Üç Sene Evvel Bugün*” başlıklı yazısında iktidarın basına uyguladığı baskıya dair şu ifadelerle yer vermiştir: “*Üç sene evvel bugün, 2 Şubat 1948’de, bugünkü devlet başkanımız, o zamanki muhalefet partisi lideri Sayın Celal Bayar, Kırşehir’de söylediği nutukta şöyle demişti: ‘Anadolu Ajansından şikâyetçiyim. Şimdiye kadar Demokrat Partiden bahsetmemekte ısrar etti. İktidar Partisinin keyif ve arzusuna hizmet etti. Kendisinden beklenen vazifenin böyle olmadığı aşikârdır.’ Bugün, ara sıra, ne devlet radyosunda, ne Anadolu Ajansında muhalefetin sesini duyuyor musunuz? Hayır mı? Öyleyse yaşasın Demokrasi!*”¹⁵³⁰. Yolcu, “*Artık Gam yemesin!*” başlıklı başka bir yazısında “*Evet... Konya artık gam yemesin. Demokratik gelişmenin bütün feyiz ve nimetlerinden en kısa zamanda faydalanacak, iktisadi kansızlıktan kurtulacaktır! Şimdilik, söylenenlerden, yazılanlardan çıkan mana budur. Göksu’dan enerji ihtisali için 10 milyon müjdesi de aynı cümledendir. Ama zemin, zaman, imkân ve şartlar elvermez de gecikirse, kusura kalınmaya... Yeter ki şu CHP bir daha iktidara gelmesin, işleri de ele almasın. Yoksa bir yıl daha memleketin yerinde sayması; saymak da ne söz? Gerilemesi muhtemel, hatta mukadderdir! Gözden de, gönülden de ırak ola... O vefasız!*”¹⁵³¹ ifadeleri ile kinaye yaparak sözde CHP’yi ama gerçekte DP iktidarını eleştirmektedir.

Yeni Konya gazetesinde Suat Abanazır, “*Husumet*” başlıklı yazısında DP’nin muhalefetteyken CHP iktidarına karşı düşmanlık duyguları beslediğini, buna rağmen CHP’nin partiler arasında uzlaştırıcı bir tutum takındığını belirtmiş buna örnek olarak da 12 Temmuz Beyannamesi’ni göstermiştir. Abanazır yazısının devamında DP’nin iktidarı ele alması ile muhalefetteki partilere karşı husumetini devam ettirdiğini oysaki CHP’nin iktidarda olduğu gibi muhalefetteyken bile husumet beslemediğini ifade etmiştir. Ayrıca DP’nin demokrasinin ülkede yerleşip gelişmesi gibi bir derdinin olmadığı, tek derdinin muhalefetsiz bir iktidar olduğu belirtilerek DP eleştirilmiştir¹⁵³².

¹⁵²⁹“Atatürk der ki: ‘Hürriyetin kötüye kullanılmasından doğacak mahzurların en tesirli bir şekilde izalesi, yine hürriyetle mümkündür’. Söz, yazı düşünce hürriyetlerinin nimetlerinden faydalanarak iktidara gelenler, bunu unutacak; kendi bindikleri dalı kendileri mi keseceklerdir? Bunu, akıl ve hafsalımıza sığdıramıyoruz. Ana hürriyetlere nefes darlığı gelirse, demokrasi yatağa düşer. Çünkü söz, yazı ve düşünce hürriyetleri gerçek demokrasinin dimağı ve kalbi mesabesindedir. Nereye gidiyoruz?” Yolcu, “*Basın Hürriyeti*”, *Babalık*, 5 Ocak 1951, Y. 40, S. 7529, s. 1.

¹⁵³⁰Yolcu, “*Üç Sene Evvel Bugün*”, *Babalık*, 2 Şubat 1951, Y. 41, S. 7537, s. 1.

¹⁵³¹ Yolcu, “*Artık Gam yemesin!*”, *Babalık*, 22 Şubat 1951, Y. 41, S. 7544, s. 1.

¹⁵³² “Demokrat Partinin muhalefet hayatının bariz hususiyeti husumet. Bu husumet, aynı zaman o günün Temyiz Mahkemesi başkanı günümüzün müfrit Demokrat Partisinin tavsif ettiği gibi, devlet nizamının sarsacak karakterde bir husumet idi. Buna rağmen Halk Partisi iktidarı bu husumete ve dolayısı ile bu muhalefete ilişmeyi

Babalık gazetesinde DP iktidarında ülkede kapanan fabrikalara dair haberlere de yer verildiği görülmektedir. Haberde Mersin ve Tarsus'taki bazı mensucat fabrikalarının faaliyetlerine ara verdikleri, Uşak'taki fabrikaların yün ve yapak gibi ham maddelerin ihracına yönelik yanlış kararlar alınması yüzünde teker teker kapılarını kapatmaya başladıkları, bir süre önce kapanan Yılcıoğulları Mensucat Fabrikasından sonra Uşak Şayak Fabrikası müdürlüğünün de, hammadde yokluğu yüzünden işçilerine tebligat yaparak fabrikanın kapatılacağını bildirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca 1951 yılında kurulan Karakadı fabrikasının da faaliyetine son verdiği, halkın büyük bir kısmının işçisi olduğu bu fabrikanın kapatılması ile Uşak'ta işsizliğin meydana geldiği, yine hammaddelerin pahalılaşması yüzünden halıcılığın da zor duruma düştüğü ve işçilerin çare olarak eşyalarından bir kısmını satarak geçinmeğe çalıştığı, bir kısmının da iş bulabilmek ümidiyle İzmir'e gitmeğe başladığı ifade edilmiştir¹⁵³³. DP iktidarında kapanan fabrikalar ile ilgili başka bir haberde, İşletmeler Bakanı Muhlis Ete'nin Tekstil Sanayi İşçileri Sendikası temsilcileri ile Ankara'da yaptığı görüşmede *"Pamuksuzluktan kapanan fabrika yoktur inanmayınız"* sözlerine rağmen ülkenin birçok yerinde yerlerinde fabrikaların kapanmaya devam ettiği, İstanbul'da bulunan üç mensucat fabrikasının da pamuksuzluktan dolayı da imalatı durdurmak mecburiyetinde kaldıkları ve bu durumu Çalışma Bölge Müdürlüğü'ne bildirdikleri belirtilmiştir. 300'e yakın işçi çalıştıran bu fabrikalar Karadeniz Mensucat Fabrikası, Nurullah Narin Fabrikası, Topkapı İğler Mensucat Fabrikası'dır¹⁵³⁴.

Babalık gazetesinde Atatürk inkılapları ile ilgilide DP'ye yönelik eleştiri yazılarına yer verilmiştir. Şevkat Rado, *"Yine İncicam Meselesi"* başlıklı yazısında Atatürk İnkılaplarına karşı olanların zamanla fikirlerini gizleyerek DP'ye üye olduklarını ve zamanla bu kişilerin

düşünmedi bile. Bilakis Devlet Başkanı zaman ve zemin icabı uzlaştırmacı hareketlere tevessül etti. Bugün iktidarın fedakârlığını ifade eden 12 Temmuz beyannamesi yok. Demokrat Parti iktidarda da husumetini devam ettirdi. Bu husumet, dün, Halk Partisine karşı iken, bugün, husumet muhalefetlere karşıdır. Millet Partisi için girişilen ameliyeyi başka cepheden izah etmek güçtür. Halk Partisine yapılan muameleleri başka türlü izah etmek imkânsızdır. Hatta Halk Partisi İdarecilerine karşı yapılan sataşmalar bu husumet ve kin hissedilmeksizin göze alınacak, tenezzül edilecek küçüklükler değildir. Demokrat Parti, iktidarda da husumet içindedir. Buna karşılık Halk Partisi iktidarda olduğu gibi muhalefette de husumeti reddetmektedir. Husumetin çok partili siyasi hayat bünyesini kemirip mahvedeceğini, aynı bir vatandaş birliğinde husumet diye halin bulunamayacağını, bunun günlük hayatı dahi felce uğratacağının bilmektedir. Bunun içindir ki kendisine en ağır muameleler reva görüldüğü halde, bugün bir gün iktidara geçerse muhalefet partileri aleyhinde hiçbir kanun çıkartmayacağını, husumet yaratmayacağını ilan etmektedir. CHP Genel Başkanı beyan ve konuşmalarında partisi adına, bu ciheti sarahaten ifade etmiştir. İnönü'nün İstanbul ve İzmit konuşmalarının ana hatlarından birisi de budur. Demokrat Partinin husumet mevzuunda eski kararında kalacağı muhakkaktır. Çünkü onun bu memlekette demokrasinin yerleşip benimsenmesi, hukuk prensiplerinin ön planda gelmesi gibi bir endişe ve isteği yoktur. Onun isteği, muhalefetsiz bir iktidardır. Bu istek ne ile temin ediliyorsa Demokrat Parti o yoldadır. Buna rağmen Halk Partisi, husumetinde, muhalefetsiz iktidarında mücadelesini yapmak kararındadır", Suat Abanazır, "Husumet", *Yeni Konya*, 23 Ocak 1951, Y. 6, S. 1655, s. 1-2.

¹⁵³³ *Babalık*, 24 Şubat 1951, Y. 41, S. 7546, s. 1.

¹⁵³⁴ *Babalık*, 26 Şubat 1951, Y. 41, S. 7548, s. 1.

parti kongrelerinde asıl zihniyetlerini açığa vurdukları belirtilmiştir. Yazını devamında bu zihniyetteki kişilerin fikirlerini açığa vurduktan sonra partiden çıkarılmaları gerektiği, aksi halde partinin bundan zarar göreceği belirterek DP'yi ikaz etmektedir¹⁵³⁵.

Gürses gazetesinde DP döneminde belediyeler hakkında da eleştiri yazılarının yazıldığı görülmektedir. Akın müstear ismiyle kaleme alınan “Zavallı Doğanhisar” başlıklı yazıda Doğanhisar bucağında belediyenin, asli vazifesini bırakarak, bütün mesaisini halkı korkutmaya ve baskı altında bulundurmaya harcadığını, Millet Partisine üye olanlara baskı yapıldığını, bunun üzerine “*demokrasi devrinde memlekette hizmet etmeleri beklenen ancak bu hizmeti ifadan aciz ve yarısı okuyup yazma bilmeyen Belediye heyetinden ülkeye fayda gelmeyeceğini anlayan*” Doğanhisar halkının MP'yi kurmaya karar verdiği ve bu kararın yerine getirildiği belirtmiştir. Yazının devamında ise Millet Partisi kurulduğunda Cihanbeyli halkının bu partiye akın akın üye olduğunu gören belediycilerin halkı para cezası ile korkutmaya çalıştıkları iddia edilmiştir. Belediye üyesi olan okuma yazma bilmeyen Şalcı Mehmet isminde bir kişinin MP'ye kayıt olan Haşmet Toklu'yu, “*Sen niçin MP'ye yazıldın sana yetmiş beş lira ağır para cezası vereceğiz*” diye tehdit etmesi de bu duruma örnek gösterilmiştir¹⁵³⁶. Benzer bir yazıda Rıza Serter tarafından kaleme alınmıştır Sertel'in “*Vilayet Makamının Dikkati Nazarına*” başlıklı yazısında DP'li Bozkır belediyesinin MP'li vatandaşlara çeşitli yollarla baskı uyguladığı iddia edilmiştir.¹⁵³⁷

¹⁵³⁵“Demokrat Partinin bir programı olduğuna ve orada partinin ana prensipleri yazılı bulunduğu göre, Demokrat Partiye yazılmış olanlarla Demokrat Partiden milletvekili çıkanların her şeyden evvel bu ana prensiplere sadık insanlar olması pek tabidir. Bizim bildiğimize göre, Demokrat Parti daha kurulduğu günden beri inkılaplara bağlı ve onları devam ettirmeye taraftar olduğunu ilan etmiştir. Hatta Demokrat Partinin kurucusu ve lideri Celal Bayar'ın bunu teyit eden sayısız beyanatı gazetelerde zaman zaman neşredilmiştir. Demokrat Partiye 14 Mayıs'ta rey verenler bu parti inkılapçı olduğu için rey verdiler. Eğer böyle olduğu apaçık bilinmeseydi rey verenler hayli düşünürlerdi. Şimdi ne oluyor? Büyük Millet Meclisinde olsun, bazı vilayetlerdeki toplantılarda kongrelerde olsun, Demokrat Parti kütüklerine yazılı olan vatandaşlardan bazıları ayağa kalkarak şapka yerine fes giyilmesi, kadınların çarşaflandırılıp evlere kapatılması, Medeni Kanun yerine Şeriat ahkâmının getirilmesi, erkeklerin birden fazla kadın almaları gibi ancak iptidai adamın kafasında tutunabilecek gülünç fikirleri teklif olarak ortaya atabiliyorlar. Bu adamlar, bütün bu fikirleri başlangıçta reddeden Demokrat Partiye nasıl yazılmışlardır, diye sormuyoruz. Çünkü bu fikirler saklanabilir. Fakat açığa vurulduktan sonra bu adamlar Demokrat Partide nasıl tutunabiliyorlar? Halk Partisinin parti olmasına bu gibi adamlar mani olmuşlardır. Demokrat Partinin parti olmasına da bunlar mani oluyorlar. Büyük temizliğin zamanı şimdi değil de ne zamandır?”, Şevkat Rado, “Yine İnsicam Meselesi”, *Babalık*, 22 Mart 1951, Y. 41, S. 7572, s. 1.

¹⁵³⁶ Akın, “Zavallı Doğanhisar”, *Gürses*, 23 Eylül 1952, Y. 5, S. 7, s. 1.

¹⁵³⁷ “Bozkır İlçesine bağlı Akçapınar köyünün mahalle olarak ilçeye ilhakı için 14 Eylül 1952 tarihinde ilçede yapılan seçimde istemem tarafını iltizam eden Millet Partisi ile isterim tarafını tutan DP arasındaki çarpışma sonucunda Millet Partisi taraftarları seçimi kazanmıştı. Muhalefetin bu galebesinden rahatsız olan Bozkır DP belediyesi muhalefet tarafını tutan esnafa musallat olmaya başlamıştır. Belediye muhasibi Ahmet Oral imzasıyla seyyar köftecisi Rıza Erdeme ticaret ve sanaldan menedildiği bir yazı ile ihbar edilmiş ekmekçi Mehmet Ünlü'nün dükkânı kapatılmış ve fotoğrafçı Rıza 'ya ise yaptırmakta olduğu inşaata ruhsat almadı diye ceza yazılmıştır. Zaten belediye ile ilgisi olmayan ve sırf sıfatını üstünde taşıyan belediye reisi Ahmet Koyuncu muhasip Ahmet Oral'ı kendisine ve kendisinin yerine imza atmaya yetkili kılmıştır. Kendisini bir Belediye reisi sıfatında görerek kaza halkının daima menfaatlerini çiğneyen muhasip Ahmet Oral bu defa çarşı ortasındaki halkın

Doğanhisar'dan Millet Partili Keramet Durum; “*Particilik, Belediyecilik mi?*” başlıklı yazısında Doğanhisar Belediyesinin beldenin işlerini bir kenara bırakarak particilik yaptığını iddia etmektedir. Yazıda ayrıca Doğanhisar belediye başkanının belediye zabıta memurunu, MP’li vatandaşlara baskı yapması için kullandığı belirtilmiştir¹⁵³⁸.

Yeni Konya gazetesinde Sofu Tuğrul, “*DP Ufkunda Kara Bulutlar*” başlıklı yazısında siyasette iktidar partisini menfaatçi zümrenin zayıflatacağını, önceden CHP’nin başında olan bu “*örümcek ağının, artık bütün emicilik ve istismarcılığı ile DP nin etrafını sarmış durumda*” olduğunu, menfaatçi zümrenin varlığının bir partiyi yıpratın ve zaafa uğratan nedenlerin başında geldiğini belirtmiştir. Tuğrul yazısının devamında DP’nin de aynı durum içinde bulunduğunu ve halkın bu durumdan şikâyetçi olduğunu belirterek, DP’nin “*kötü gidişatına*” hem bir eleştiri hem de bir uyarı içeren ifadeler yer vermiştir¹⁵³⁹. Yine Sofu Tuğrul “*DP Grubundan Yükselen Sesler*”, başlıklı başka bir yazısında DP’nin yanlış icraatları nedeniyle ülkenin zor duruma düştüğünü ve halkın bu durumu fark etmeye başladığını iddia etmiştir. Tuğrul, yazısının devamında Adnan Menderes’in yeni kurduğu kabine ile bu aksaklıkların ortadan kalkmayacağını ve daha dikkatli hareket edilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁵⁴⁰.

gölgesinden faydalandığı söğütleri de kestirmek suretiyle güya bir sindirme ve aklınca bir baskı veya istediğini yapabilir bir haliyle pozlar takınmıştır”, Rıza Sertel, “Vilayet Makamının Dikkati Nazarına”, *Gürses*, 23 Eylül 1952, Y. 5, S. 7, s. 2.

¹⁵³⁸ “Doğanhisar Belediyesi beldenin bütün işlerini, müşterek dertlerimizi bir yana bırakarak müfrit bir particilik zihniyetiyle hareket etmektedir. Demek oluyor ki bu efendiler particiliğin ne olduğunu da bilmiyorlar. Sayın Belediye başkanı belediye zabıta memurunu esas vazifesinden ayırarak particilik işlerinde kullanmaktadır. Aylığını belediye bütçesinden bu memur belediye zabıta memuru olmaktan ziyade DP nin baskı memuru olmuş ve bu yolda vazife görmektedir. Bu zat her gün gözümüzün önünde Millet Partisine kayıtlı bulunan hemşerilerimize tazyik yapmakta ve her fırsatta onları yıldırma için usuller icat ettirmektedir. Belediye böyle mi çalışır demokrasi ve particilik bu demek midir hani amme hizmeti gören memurlar fiilen particilik yapamazdı hani bir hukuk devleti kanun devleti idik nerede kaldı bunlar”, Keramet Durum, “Particilik, Belediyecilik mi?”, *Gürses*, 7 Ekim 1952, Y. 5, S. 9, s. 3.

¹⁵³⁹ Sofu Tuğrul, “DP Ufkunda Kara Bulutlar”, *Yeni Konya*, 28 Kasım 1955, Y. 7, S. 2319, s. 1.

¹⁵⁴⁰ “Ne denirse densin, son kabine istifasını kabineyi istifaya götüren sebeplerin açık açık ortaya dökülmesini, demokrasimiz lehine kaydedilecek noktalar olarak görmek lazımdır. Daha düne kadar, bütün ağızları kilitlenmiş ve tek şahsı daima alkışlanırlar olarak görmekten gına getirmiş olan halk efkârı, bugün gruptan yükselen sesleri bir felah nişanesi, iyiliğe doğru yönelen bir siyaset ibresi gibi kabul etmeye mecburdur. Hakikatte bu merkezdedir. Grup, bütün inisiyatifini ve şahsiyetini kullanarak, belki de parmak basılmazsa ilerde bütün vücudu sarsacak olan bir yarayı, cesaretle teşrih etmiş ve acı olmakla beraber hakikati zamanında görmüştür. Demek ki, düne kadar bir ferah gibi gösterilen şeyler, doğrudan doğruya hayat pahalılığı iktisadi politika diye bahsedilen şeyler bir iktisadi düzensizlik ve plansızlık ve kalkınma hamlesi olarak vasıflandırılan şeylerde, aslında hayat pahalılığını körükleyen ve harice olan borçlarımızı birkaç yüz milyon daha yükselten zamansız ve mevsimsiz işlermiş. Bunu halk, enflasyonun şiddet kesp ettiği geçen yılın ortalarında görmüş ve bazı gazeteler, köşeden kıyıdan hakikati fısıldamaya çalışmıştı. Ama duyan olmamış, duyan olduysa dahi aldırırmamıştı. Vakta ki ateş bacayı sardı ve enflasyon fasit daireсі yavaş yavaş daralmaya ve gelirleri vasat seviyenin üstünde olanları dahi sıkmağa başladı. İşte o anda ağızlar açıldı. İtiraf etmeli ki, Sayın Adnan Menderes, hiç bir zaman evvelki günkü grup toplantısındaki hale gelmemişti. Şimdiye kadar, şahsi inisiyatif ve cin gibi zekâsı ile bütün hadiseleri kendi tarafına yığmayı bilmiş ve daima grubu peşinden sürüklemişti. Fakat bu sefer öyle olmadı. Bir başvekil olarak hayli sual yağmuruna tutuldu ve herhalde zor anlar geçirdi. Bu arada yine ince zekâsı sayesinde, bir hükümet

DP hükümetinin bazı icraatlarının parti içinden Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu tarafından da eleştirildiği görülmektedir. Ağaoğlu, 10 Haziran 1958 tarihli DP toplantısında hükümetin İnönü'ye yönelik tutumunu *“İnönü cumhuriyeti tehlikede görmüş. Eğer böyle görmüş ise bunu söylemek elbette onun hem hakkı hem de vazifesidir. Bunda bir suç aramak hem yersiz bir tevehhümden başka bir şey değildir. İnönü vesayete muhtaç mıdır ki bir toplantıda söyleyeceği sözler bakımından kendini ikaz etmeyi düşünüyorlar. Bu hareket demokratik bir rejimde asla tecviz edilmeyen haksız bir müdahale, insan şeref ve haysiyetine riayetsizlikten başka bir şey değildir. Asıl kusuru kendimizde aramak suç mudur? Biz memleketi kurtardık; her şey yapmak hakkımızdır. Yahut biz memleketi kalkındırdık büyük hizmetlerimiz var, diğer şeyler küçüktür demek ve bu açıdan olayları görerek tahakküm yapmak yanlıştır...”* ifadeleri ile eleştirmiştir. Fahri Ağaoğlu yine aynı toplantıda, *“Demokrasi hak ve hürriyet bahsi açıldıkça Menderes daima Balkanlar'dan Fransa'dan misaller verir; iç ve dış tehlikelerden hükümetin kuvvetli ve istikrarlı olması lüzumundan bahseder. Herkesin bir türlü demokrasi anlayışı olduğunu söyler. Bu tarz tehlikelidir. Keyfi idare temayülünü, istibdat temayülünü gösterir. Ne için Anglosakson âleminde örnek vermezler de yozlaşmış sistemlerden misal gösterirler”* ifadeleri otoriter yönelimlerden şikâyet etmiş ve Menderes'in demokrasi ile ilgili yaklaşımını eleştirmiştir¹⁵⁴¹.

Konya'da DP'nin yayın organı olan Yeni Meram, Kudret gazetesinde, *“Menderes Hesap Soramaz! Çünkü CHP Müfettişi İken 61 Bin Lirayı Cebe İndirmiş”* başlığı altında yayınlanan habere karşı Adnan Menderes'in Kudret gazetesine gönderdiği tekzip yazısına yer vermiştir. Menderes tekzip yazısında; *“3 Temmuz 1952 tarihli nüshanızda büyük puntolarla ‘Menderes hesap soramaz! Çünkü CHP Müfettişi iken 61 bin lirayı cebine indirmiş’ başlığı ile yayınladığınız haber külliye yalandır. Şiddetle ve nefretle reddediyorum. Ben cebine para indireceklerden değilim. Zimmetimde olduğu ispat edilecek Halk Partisinin her lirasının yüz misliyle iadeye hazırım. Bu tekzipin ilk çıkacak nüshasında aynı şekilde büyük puntolarla neşrini Matbuat Kanununun verdiği hakka dayanarak istiyorum”*¹⁵⁴² ifadelerine yer vermiştir.

meselesini, bir bakanlık meselesi haline getirdi ve kabine arkadaşlarını feda ederek kendisini çemberden kurtarmasını bildi. Şimdi, yeni kabine yine Sayın Menderes tarafından teşkil edecektir. Yeni kabine ile bütün aksaklıklar ortadan kalkacak ve ters atılan adımlar, bir sihirli değnek değmişçesine düzeltiler mi? Şüphesiz hayır. Fakat hiç değilse, inisiyatif eline geçirmiş ve her an murakabe imkânına sahip bir grubun, bir meclisin varlığı düşünülerek daha dikkatli ve daha temkinli hareket edilecek ve yapılacak işler biraz daha süzgeçten geçirilecektir. Böylesi de herhalde ve mutlaka memleketin hayrına olacaktır”, Sofu Tuğrul, “DP Grubundan Yükselen Sesler”, Yeni Konya, 3 Aralık 1955, Y. 7, S. 2324, s. 1;3.

¹⁵⁴¹ Demirel, age, s. 297.

¹⁵⁴² Yeni Meram, 5 Temmuz 1952, Y. 2, S. 684, s. 1.

Yeni Meram gazetesinde, Ulus gazetesinin Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Refik Koraltan'ın Konya ziyaretlerinde Meram'da içkili bir toplantı düzenlendiği şeklindeki habere cevaben bir yazı kaleme alınmış, Adnan Menderes'in Ulus gazetesine gönderdiği mektuba gazete sütunlarında yer verilmiştir¹⁵⁴³.

Yeni Meram gazetesi DP'ye muhalif olan Bizim Mengene gazetesinde DP 'nin çöktüğüne dair verilen haberlere karşı DP İl Başkanı Nafiz Tahralı'nın yazısına yer vermiştir. Tahralı yazısında DP'den aday gösterilmediği için, kendisini destekleyenler ile birlikte partiden ayrılacağı haberinin doğru olmadığını belirtmiştir¹⁵⁴⁴.

Arşiv belgelerinde yer alan bilgilerde 1957 yılında Konya'da CHP'nin düzenlediği kongrelere katılan konuşmacıların DP'yi ve politikalarını eleştirdikleri görülmektedir. Komiser Yardımcısı Faruk Göllücü Emniyet Müdürlüğüne gönderdiği 22 Ekim 1957 tarihli yazısında Ereğli CHP İlçe İdare Kurulunu 22 Ekim 1957 Salı günü buğday pazarında seçim öncesi propaganda amaçlı yapılan açık hava toplantısında bazı konuşmacıların hükümet aleyhindeki sözlerine yer vermiştir. Ekrem Serdar'ın konuşmasında ülkede enflasyonun başladığını, hayat pahalılığının arttığını, DP iktidarının vatandaşın durumu ile alay ettiğini ve iktidarın kanun önünde suçlu olarak seçimi öne aldığını belirtmiştir. Konuşmacılardan Turan Ünal, CHP'nin iktidarı iyi niyetle DP'ye teslim ettiğini, ülkede demokrasi nizamı olmadığını,

¹⁵⁴³ “Her gün yeni bir yalan ve tezvir, her gün yeni ve çirkin bir iftira ile sütunlarını doldurmaktan hicap duymayan ‘Ulus’ gazetesi Meclis Başkanımız ile Başbakanın Konya’da bulundukları sırada Meramda kendileri için içkili bir toplantı tertip edildiğini, bu toplantıda kadın oynatıldığını yazmıştır. Bu çok çirkin ve iğrenç yalan üzerine Başbakan Adnan Menderes Ulus gazetesine aşağıdaki mektubu göndererek haberi kati bir şekilde yalanlamıştır: Yazıda “23 tarihli gazetenizin birinci sayfasında ‘Konya’da bir eğlence tertibi’ başlıklı yazıda bildirilen kadınlı ve içkili eğlenceden ne Büyük Millet Başkanı Sayın Koraltan’ın ne de benim ve ne de bakan arkadaşlarımla katıyen haberi yoktur. Size verilen haber doğru değildir. Tekzip eder ve bu tekzipin aynen neşrini dilerim” ifadelerine yer vermiştir. Ulus bu yalanlama üzerine evvelki haberini tevile kalkışmış, Meramda Nakipzade Mehmet Beyin evinde içkili bir eğlence tertip edildiğini, haberin bundan neşet etmiş olduğunu ileri sürmüştür. Mehmet Nakip da bu neşriyat üzerine Ulusa şu açıklamayı göndermiştir: “Gazetenizin 24 Mayıs 1952 tarihli nüshasında Konya’da tertip edilen eğlence başlığı altında Meramdaki bağımızda bir eğlence tertip edildiği bildirilmektedir. Konya’mıza şeref veren kıymetli misafirlerimizi bağırılarına basan bütün Konyalılar gibi ben de üç milletvekilini misafir etmiş bulunmaktayım. Hadise bundan ibarete bulunduğundan tavnihine delalet buyurmanızı rica ederim. Saygılarımla Mehmet Nakıp”, *Yeni Meram*, 25 Mayıs 1952, Y. 2, S. 652, s. 1.

¹⁵⁴⁴ “CHP’nin ‘Bizim Mengene adlı mahut ceridesi ‘DP çökmek üzere’ başlığı altında gene malum taktiklerini kullanarak şahsı ele almak suretiyle partimiz içinde çöküntüler belirmekte olduğunu yaymakta, başkalarının zararında menfaat arayan bir zihniyetle yerm bir keyfiyet ve vakıa olduğunu, şüphesiz Halk Partililer bilemezler. Onlarca bu şekil yoklamalar yersizdir. Evvelce hazırlanmış ve kendilerine dikte edilmiş listeler, bir şekil ve gösterişten ileri gitmeyen deneme (!) için teşkilata empoze edilir. Onlar için liste olarak tespit edilen isimlerden birinin kazanamaması bahis mevzuu olamaz. Onun için onlar hakiki seçimin ne olduğunu bilemezler. Bize gelince seçmenin ve seçilmenin demokratik icaplardan olduğunu bilenlerdeniz. Biz Demokratlar, seçilmemenin, seçilmek kadar tabi olduğunu teslim etmekte; bu bakımdan avakibini de sükûnetle karşılamaktayız. Gömlek değiştirir gibi parti değiştirenlerden olmadığım için adaylığımın tahakkuk etmemesi dolayısıyla Partime küstüğüm ve beni destekleyenlerle birlikte Partiden ayrılacağım keyfiyeti asla varit değildir ve olamaz Kendi bünyemizde yaptığımız denemelerin neticeleri ne olursa olsun, memleket ve millet hizmetinde Demokrat Partili olarak yekvücut ve mütecanis, daima karşılarındayız. Bu seçimde de nasıl bir netice alacağımız günler çok uzakta değildir”, *Yeni Meram*, 8 Nisan 1954, Y. 4, S. 1319, s. 1-2.

iktidar partisinin her şeyi yok ettiği halde hürriyet aşkını yok edemeyeceğini ve eşit hak ve hâkim teminatı, seçme ve seçilme hürriyeti vadedildiği halde bunların yapılmadığını ifade etmiştir. Ayrıca DP'li vekillerin muhalefeti komünist olmakla suçladığını belirterek, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın nisbi seçim usulünün köhne bir seçim usulü olduğuna dair verdiği beyanatın doğru olmadığını belirtmiştir. Avukat Ekrem Özsüllü ise eski bir DP mensubu olduğuna işaret ederek 1946'dan beri DP'nin vadettiği şeyleri uzun uzun sıralayıp ve bunlardan hiçbirinin yapılmadığı için partiden çekildiğini belirtmiştir. Özsüllü konuşmasında, DP iktidarında ülkede ucuzluğun olmadığını, radyodan iktidarın tek taraflı istifade ettiğini, serbest düşünme serbest konuşma ve basın hürriyeti olmadığını, milletvekili maaşlarının arttırıldığını, imar adı altında İstanbul'da binaların yıkılarak köylüye vaat edilen meskenlerin temin edilmediği halde, İstanbul'da kadınların denize girmeleri için plajlar yapıldığını, gaz, sabun ve kaput bezinin devlet tarafından satılmayacağını söylendiği halde halen satılmakta olduğunu, çay, ilaç, gaz için kuyruklar yapıldığını, dini hislerin istismar edildiğini hocaları ve milliyeti meçhul şahısları tutarak köy köy gezdirdiklerini söyleyerek iktidarı eleştirmiştir. Rasim Erel ise benzer ifadeleri kullanmış, ayrıca Kıbrıslıların atalarının Konyalı olduğunu, CHP zamanında hiçbir şey yapılmadığı söylendiği halde Ereğli'deki fabrikanın ve orman fidanlığının CHP devrinde kurulduğunu ve DP'nin "*rejimi soysuzlaştırdığı*" eleştirilerinde bulunmuştur. Av. Muhittin Kılınç da parti farkı gözetmeksizin "*Menderes zihniyetini*" yıkmaya çalışacaklarını, seçim kanununun CHP tarafından getirildiğini, radyoda konuşturulmadıklarını, Adnan Menderes'in devlet radyosunun Aydın'daki pamuk çiftliğinden getirmediğini, toplantı ve gösteri yürüyüşü kanunu ile toplantı hakkının ortadan kaldırıldığını ve Sabahattin Sayın'ın köylerde yaptığı konuşmalarında CHP için Komünist dediğini belirtmiştir. Konya İl Başkanı Fakıh Özden de Ereğli Sümerbank Fabrikasının CHP zamanında kurulduğunu, Sabahattin Sayın'ın köylerde yaptığı konuşmalarda CHP'nin "*Komünist idareyi getirecekler*" şeklinde konuştuğunu ancak önceden kapatılan bir Komünist partisinin içindeki iki üç kişinin Demokrat Partinin ön saflarında yer aldıklarını, Ayrancı barajının 7 milyon liraya mal olup, 1956 yılında tamamlanacağı söylendiği halde tamamlanması için daha çok para ve senelere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir¹⁵⁴⁵.

3.7.2. DP'den İstifa Haberleri

Konya gazetelerinde gerek yerel gerekse ülke genelinde DP'den istifa haberlerine yer verilmiştir. Yeni Konya gazetesinde yer alan habere göre; Bozkır DP Teşkilatının önemli

¹⁵⁴⁵ BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 22 Ekim 1957.

isimlerinden İbrahim Göncü ve İbrahim Gündüz DP'den istifa etmişler ve istifalarının nedenlerini ise şu ifadeler ile açıklamışlardır: *“Bizler DP Bozkır İlçe İdare Heyetinde 1946'dan 1953'e kadar fasılasız başkanlık yapmış ve yapmaktayız. Tek parti devrinin bazı aksaklıkları ve terör karşısında defalarca mahkemelere sürüklemiş ve baskılara muhatap olmuş insanlar olarak memleket kaderi üzerinde adaletin, müsaareatin ve hürriyetin dile gelerek, haksızlığı ve baskıyı yenmesi için DP saflarına karışmış ve bugüne kadar ümitle çalışmıştık. Fakat heyhat ki, bugün tertemiz vicdanımıza bir kâbus gibi çöken hayal sukutunun ağırlık ve ıstırabının ifadeden aciz bulunmaktayız. DP'nin ardı arası kesilmeyen haksızlıkları ve bilhassa bazı milletvekillerinin samimiyetten ari olarak mensup olduğu veya olmak istediği seçim çevresine nispetsiz krediler sağlamaları genel merkezin, Konya İl İdare Heyetinin baskısına isyan eden bazı kazaların idare heyetlerinin feshedilerek yerlerine müteşebbis heyet kurma salâhiyetini il idare heyetine vererek vicdanlar üzerinde demoklesin kılıcı gibi sallandırmaları ve DP'nin fasılasız olarak Halk Partisini aratan ve ona rahmet okutan hareketleri ve haklı olmadığı halde bir ilçeye ağır ceza mahkemesi kurulması için bazı milletvekillerinin bu gayretlerinin iyi veya fena olduğu hakkında raporda işaret edilsin diye bazı delegelerin müracaatı karşısında milletvekilinin haksızlığını kaybetmek için konulmadığı ve böylece ocağından geneline kadar DP'nin amme vicdanındaki itimadını kaybetmek üzere bulunması karşısında gerek hemşehrilerimiz ve gerek efkârı umumiye huzurunda içimizden gelen isyanla istifa etmiş bulunuyoruz”¹⁵⁴⁶.*

Babalık gazetesinde verilen bilgiye göre de DP Seyhan Milletvekillerinden Prof. Remzi Oğuz Arık, Dr. Cezmi Türk, Dr. Ziya Eken, Reşat Güçlü, Tevfik Coşkun, DP'den istifa etmişlerdir. Bu kişiler istifa nedenlerini, *“Demokrat Partinin demokratik esaslardan ve demokratik yollardan ayrıldığını gördük, bunun için istifa etmeğe karar verdik”¹⁵⁴⁷* ifadeleri ile açıklamışlardır.

Yeni Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre 1955 yılında DP'nin bazı milletvekillerinin hükümet programına karşı oldukları görülmektedir. Bunların içinde Konya milletvekillerinden Muammer Obuz, Rüştü Özal ve Abdi Çilingir de bulunmaktadır¹⁵⁴⁸.

¹⁵⁴⁶ Yeni Konya, 25 Ocak 1951, Y. 6, S. 1657, s. 1-2.

¹⁵⁴⁷ Babalık, 1 Haziran 1951, Y. 41, S. 7642, s. 1.

¹⁵⁴⁸ Yeni kurulan hükümet programına aleyhte ve çekimser oy veren diğer milletvekilleri şunlardır: Emrullah Nutku, Muhsin Görentaş V. Varol, Hüsrev Onal, Fikri Arıç, Cihat Baban, Rüştü Özal, İsmail Selçuk, Çakıroğlu, Asım Emren, Muzaffer Harunoğlu, Nazım Bezmen, Zafer Gökçer, Salih Duralı, Dağıstan Binerbay, Yavuz Beşer, Kemal Özçaban, İhsan Dal, Talat Oran, Tahsin İnanç, Arif Kalıpsızoglu, İlhan Sipahioğlu, Muammer Alakant, Muammer Obuz, Abdi Çilingir, Talat Vasfi Öz, Muhlis Ete, İhsan Baş, Hasan Kangal, Muammer Tanöver, Ziya Termen, Yusuf Azizoglu, Halil Turgut, Osman Turan, Hamdi Başak, Sabri Dilek, Hüseyin Balık, Cemal Kıpçak, Çekimserler: Nazlı Tlabar, Osman Hacıbaloglu, Süleymani Fehmi Kalaycıoglu, İzzet Akçay, Turan Akarça, Zayyat Mandalinci, Fahri Belendir. Bkz. Yeni Konya, 16 Aralık 1955, Y. 7, S. 2343, s. 1.

DP'nin yeni hükümet programına karşı olan Konya milletvekillerinden Muammer Obuz hakkında “Akis” gazetesinde bir yazı yayınlanmıştır. Yeni Konya gazetesi de bu yazıya sütunlarında yer vermiştir. Yazıda öncelikle Muammer Obuz'un geçmişi hakkında bilgi verilmiş ve Konyalıların sevdiği bir şahsiyet olduğu ifade edilmiştir. Yazının devamında DP'li milletvekilleri içinde önemli bir yerinin olduğu, DP'nin Konya'daki zaferinde büyük bir payının bulunduğu ve DP'li olup “Menderesçi” olmadığı iddia edilmiştir¹⁵⁴⁹.

DP'nin Konya milletvekillerinden Rüştü Özal ve Muammer Obuz 1957 yılında DP'den istifa etmişlerdir. Milletvekilleri kayıtlı bulundukları DP Ocaklarına bir mektup göndererek kayıtlarının silinmesini istemişlerdir. Ayrıca durumlarını da kısa bir mektupla DP Genel kuruluna bildirmişlerdir. Rüştü Özal ve Muammer Obuz yaptıkları basın toplantısında istifalarının sebeplerini açıklamışlar ve şu beyanda bulunmuşlardır: “Bugüne kadar bütün samimiyetimizle ve en idealist düşüncelerle DP'nin tüzük ve programının hükümlerine bağlı kaldık. Yapılan vaatlere göre durumun tashihini sabırla ve ümitle bekledik. Fakat şu anda DP yeni seçimi ilan etmiş bulunuyor. DP'nin eski mensupları olarak bu parti saflarında elimizden geldiği kadar ifa etmiş olduğumuz kıymetlerde daima gurur ve şeref duyacağız Bu partinin içinde bulunduğumuz müddetçe -eğer varsa- maddi ve manevi suçluluğumuzun mesuliyetlerine katlanmaya amade bulunacağız”¹⁵⁵⁰. Muammer Obuz ve Rüştü Özal istifalarının ardından CHP'ye katılmışlardır¹⁵⁵¹.

Rüştü Özal'ın DP'den ayrılmasının ardından Yeni Konya gazetesinde M. Fahri Nedim “Bir Rüştü Özal Vardı” başlıklı yazısını kaleme almıştır. Nedim, yazısında bir taraftan Rüştü Özal'ın Konya'ya kazandırdıklarını anlatmış, diğer taraftan değerinin bilinmediğinden

¹⁵⁴⁹“Bu haftanın başında bütün gazeteler DP'nin genç milletvekilinden bahsediyorlar. Sözleri olduğu gibi aksettirilmemiş, sözleri istismara çalışılmıştır. Ama bunların üstünde bir hakikat göze çarpıyor da. Bu genç milletvekili bütün meziyeti muhalefete sökmek, iktidarı övmek olan DP mensuplarından değildir. Bilakis partisine ve dolayısıyla memlekete hizmeti başka manada alıyordu. Bir zihniyeteydi ki bu zihniyetin bilhassa 1955'ten bu yana parti içinde mesafe kat ettiği gözden kaçmıyordu. Milletvekilinin adı Muammer Obuz'du. Mecliste Konya'yı temsil ediyordu ve hakiki kuvveti Konyalıların kalbinde kazandığı yerd. 1914 de Konya'da doğmuştu. Orada 110 senelik evinde ikamet ediyordu. 400 senelik aile mezarlığı Konya'nın merkezindeydi. Daha evvelkiler ise İsmil köyündeydi. Muammer Obuz her manasıyla Konya'nın çocuğuydu. Konya lisesini bitirdikten sonra Hukuk tahsili yapmış, Doğuda, Orta Anadolu da ve Trakya'da vazife görmüştü. 1946'da seçimlerden on gün evvel o zamanki iktidar genç savcıya demokrattır diye Tekirdağ'dan doğuya tayin etmişti. Fakat Muammer Obuz istifa etmiş Konya'ya gelmiş, hakikaten DP'ye girmiş. Savcıyken Demokrat olduğu doğru değildi. Üç yıl müddetle Akyokuş gazetesini yevmi olarak çıkartmış, kimseden beş paralık yardım görmemiş, elinden geldiği kadar CHP iktidarıyla ve onun zihniyetiyle mücadele etmiş, 1950'de milletvekili olarak Meclise gelmişti. DP'nin Konya'daki zaferinde Muammer Obuz'un hissesini inkâr etmek haksızlığın ta kendisidir. Muammer Obuz DP'lidir, ama Menderesçi değildir. Nitekim Menderes II ve Menderes IV hükümetlerine kırmızı rey vermekten çekinmemiştir. Zaten Dünyada borcundan başka bir şeyi yoktur ki! Obuz siyasetin her zaman insanı zenginleştirmedığının DP içinde canlı misallerinden birisidir. Particilik anlayışı da ‘bu kadar cefa çektik, biraz da sefa sürelim’ diye ifade edilemez. Muammer Obuz’u birçoklarından ayıran vasıf da budur”, *Yeni Konya*, 2 Nisan 1956, Y. 7, S. 2447, s. 1.

¹⁵⁵⁰ *Yeni Konya*, 7 Eylül 1957, Y. 9, S. 2947, s. 1.

¹⁵⁵¹ *Yeni Konya*, 7 Kasım 1957, Y. 9, S. 3006, s. 1.

yakınmıştır. Yazısının devamında ise eski partisine geri dönmesi için çağrı yaparak içinde bulunduğu ortamda dürüst yaşamının mümkün olmadığı uyarısını yapmıştır¹⁵⁵².

Konya milletvekillerinden Sabahaddin Sönmez de DP'den ayrılarak Hürriyet Partisi'ne girdiğini gazetecilere açıklamıştır. Sabahaddin Sönmez Hürriyet Partisi'ne giriş sebebi hakkında şunları söylemiştir: *“Memleketin bugün içinde bulunduğu şartlar karşısında muhalefetin ve müstakillerin bir cephe teşkil etmeleri artık bir zaruret ve milli bir borç halini almış bulunmaktadır. Bu itibarla 30 küsur senelik prensibini memleket menfaatleri uğruna feda etmeyi artık milli bir vazife biliyorum”*¹⁵⁵³.

3.8. 1950 SONRASI KONYA BASININDA CHP

3.8.1. CHP'ye Yönelik Eleştiriler

Konya basınında özellikle 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda hem DP'yi hem de CHP'yi destekleyen gazetelerde eleştiri yazılarına rastlamak mümkündür. Örneğin CHP yanlısı yayın politikasıyla bilinen Selçuk gazetesinde S. Ragıp Atademir *“14 Mayıs Yıkılışının Manası”* başlıklı yazısında memleketi yirmi yedi yıldan beri idare edenlerin büyük gaflet içinde bulunduğunu ve 14 Mayıs'ın CHP'nin büyük bir ihtirasla ülkeyi idare ettiğini gösteren bir tarih olduğunu belirtmiştir. Yazısının devamında CHP'lilerin ezici bir çoğunlukla seçimi kazanacaklarını sandıklarını ancak tuttukları yolun yanlış olduğunu, seçim çevrelerinde seçmenlerinin dertlerini dinlemeleri gerekirken, şefleri için illeri fethetmek sevdasına kapıldıklarını belirtmiş, *“İktidarın güneşi ve yıldızları birer birer düştüler. Sönüp gittiler”*

¹⁵⁵² “Rüşti Özal'ın büyük bir törenle İl Nafia Müdürlüğünden Belediyenin başına getirilişinden üç beş gün geçti, geçmedi, Himmet Ölçmen'e Belediye işlerine olur olmaz şekilde müdahalede bulunmaması maksadı ile sert ve kısa bir ihtar çıktı. O gündür bugündür Rüşti Özal'la Himmet Ölçmen'in aralarının açık olduğu söylenir. O tarihten bu yana çok şeyler oldu ve köprüler altından çok sular geçti. Neticede bu şehre damgasını vuran Rüşti Özal bu çekişmeden büyük ve telafisi belki de imkânsız yaralar almak suretiyle mağlup ayrıldı. Duyduğuma göre, bu genç adamın son bulunduğu vazifeden de geri çekilmesi sağlanmış ve elinde bulunan Yüksek Mühendislik diploması da dâhil, çalışkan idare adamı, sağlam karakterli politikacı vasıflarına rağmen açıkta bırakılmış. Şimdi bu genç ve baba dostuna müsaadenizle bir kaç lafım var: Politikada mağlup olacaktın, baştan niye girdi? Madem bu şehir halkını yakından tanıımıyordun, neden Belediye Reisi olup ta dört seneni geceni gündüzüne kattın, çalıştın? Belediyeye itibar, geliyor; yollara asfalt, parke senin nene gerekti? Bugün tek bir asfalt yol yapanlar, senin açtığın Mevlana Caddesini çoktan unuttular? Belediyenin parasının babanın parası imiş gibi saklamak neye yaradı acaba? Şimdi bir şoför yedi yüz bir odacı dört yüz, ilkokul mezunu bir daktilo beş yüz lira aylık alıyorlarmış? Masan rahmetli Muhlis Koner'den kalan masa imiş, bir de şimdi çık gör, senin makam masan nerelere kadar inmiş? Hadi bunları geç, sen bu şehirde ne varsa kıymetlendirdin, arsa ev, tarla, bağ ne varsa ateş pahası yaptın? Otel, lokanta turizm diye bir şeyin peşinden koşup ortalığı veryansın ettiler? Evsiz vatandaşa ev, yolsuz vatandaşa yol, pis vatandaşa temizlik getirdin de ne oldu? Mevlana Hükümet, İstasyon meydanlarını istimlak dedin, tanzim dedin sonu nereye varıldı? Daha doğrusu senin sonun ne oldu? Sen de anlamışsındır artık yanlışlığını? Eski partine gir, bazıları gibi yuvaya dönüş yap. Yap ta kurtul bu sıkıntı ve üzüntüden ve anla seciyeli, izzeti nefisli, hür fikirli, dürüst yaşamının mümkün olamayacağını? Hatta işe, bir idare meclisi azalığı veya felan şirkette bir ortaklık koparmakla başla. Başla ki, seni de defterden silelim, baba dostu?”, M. Fahri Nedin, “Bir Rüşti Özal Vardı”, *Yeni Konya*, 20 Eylül 1959, Y. 11, S. 3616, s. 2.

¹⁵⁵³ *Yeni Konya*, 12 Eylül 1957, Y. 9, S. 2952, s. 1.

sözlerine yer vererek CHP'nin başarısızlıklarının yanlış politikalarından kaynaklandığını ifade etmiştir¹⁵⁵⁴.

Yeni Konya gazetesinde Kemal Akça “*Konya Demokrat Milletvekilleriyle Bir Hasbihal. Konya İlini Nasıl Devir Aldık?*” başlıklı yazısında CHP döneminde ülkenin ve Konya'nın ihmal edilerek perişan bir halde DP'ye teslim edildiğini belirtmiştir. Yazısının devamında CHP'nin Konya çiftçisine gereken önemi vermediği, Konya'yı kalkındırmak için hiçbir icraatın yapılmadığı ifade edilerek, DP iktidarının da aynı hataları düşmesi halinde CHP gibi hezimete uğrayabilecekleri uyarısında bulunmuştur¹⁵⁵⁵.

Yeni Konya gazetesinde Kore Savaşı'na asker gönderilmesine CHP'nin muhalefetini eleştiren Konya milletvekillerinden Muammer Obuz'un açıklamalarına yer verilmiştir Obuz

¹⁵⁵⁴ S. Ragıp Atademir, “14 Mayıs Yıkılışının Manası”, *Selçuk*, 19. Mayıs 1950, Y. 5, S. 468, s. 1.

¹⁵⁵⁵ “Cumhuriyetin ilk kuruluşundan bugüne kadar süregelen Cumhuriyet Halk Partisi Hükümetleri, memleketin umumi ve mevzuumuz olan Konya ili iş hacminde vazife almışlara bu disiplin tatbik edilmişmidir? Ne acı, en baskılı ve en tazyikli idare sistemimizde dahi tekrarladığımız bu mesuliyet ittiamız, ne memleket ve ne de Konya çapında dikkate alınmamış, büyük bir ihmal ve bugünkü perişan haliyle Demokrat Hükümetine ve sizlere devredilmiş bulunmaktadır. Konya'nın bu perişan manzarası ve bu hareketsizliğe sebep olan müsebbipler, vakıalar, hadiseler nelerdir? Konyalılar ne gibi bir tavır takınmıştır? Şu kısa çengellerle işaret ettiğimiz ihtisasımızı cevaplandırmak gerekiyorsa ki, mevzuumuzun esası budur. Bütün açıklığıyla ortaya koyalım ki, yeni Konya Demokrat Milletvekilleri, alayışa ve büyük zaferin mahmurluğuna kapılmadan deruhte ettikleri milli mesuliyeti ve iradeyi idrak etmiş ötekiler gibi beyanat ve vaatlerle günlerini ilçelerin parti merkezlerinde ziyafet ve laklakiyat ile geçirmeyip üzerlerine aldıkları büyük memleket davalarında hakiki problemleri bulup çıkarıp hamlelerini yapmış bulunsunlar. Zira bu öyle bir şeydir ki yoksulluktan birdenbire milyonerliğe yükselivermek gibi insanın ruh ve yaşayış hayatında büyük bir değişiklik yapan muhite intibak edememeye ve Halk partisinin düştüğü gaflete dalarlarsa onlarda, dört sene sonraki mizan gününde müthiş bir hezimete uğramakla beraber gerek memleket gerekse halk huzurunda ağır mesuliyetlere maruz kalacaklardır. Malumdur Konya coğrafi teşekkül bakımından zirai bir memlekettir. Böyle bir ülkede zirai istihsalın artması için nasıl bir hamle yaratılması lazımdır? Pek basit olarak yerli anane ve gelenekleri bilmiyorsak, benzeri bulunan medeni memleketlerde neler yapılmıştır? Deyip iyi ve isabetli programlarla zirai bir reform teşkilatı kurarak davayı ele almak gerekirdi. Yarım asırlık Konya zirai tarihinde böyle bir reform ele alınmış mıdır? Hepimizin bildiği üzere CHP hükümetleri, Konya'da böyle bir ihtiyacı her nedense duymamış, daima aksi istikametle gidilerek, Konya çiftçisini tehlike denecek kadar büyük bir kuraklık ve kara sabanla baş başa bırakılmış netice itibariyle Konya çiftçisinin Konya çiftçisinin umumi durumu meflûç bir duruma sokulmuştur. Zaman oldu ki hâsıl olan kuraklık onları, büsbütün daha büyük endişelere sürüklemiş bu surette memlekette umumi bir işsizlik, geçim buhranı hüküm sürmeye başlamıştır. Her yıl gurbete üç beş bin kişi çıkarken, son yıllarda beş ilçenin yedi yaşından yetmişine kadar istihlak bölgelerine iş aramaya giderek sefaretle cenkleşmeye başlamışlardır. İkinci ve en mühimi ziraat ve sanayide kullanılacak ve memleket ihracatında büyük gelir ve döviz sağlayacak olan hayvan ve diğer zirai maddeleri yetiştiren Konya köylülerinin, mahsullerini iyi yetiştirmelerinde alım ve satımlarında rasyonele tedbirler alınamamıştır. Her şeyden önce Konya'nın zirai istihsal kabiliyet ve faaliyeti de en büyük müspet tesiri yapacak ezeli davası bulunan yalnız su meselesi halledilmiş olsaydı. Gelelim bu bedbahtlığın bi-ihmalin müsebbipleri, mesulleri kimlerdir? Şüphesiz sabık iktidarın tek zümre saltanat ve zihniyetine iltihak etmiş tek mil 1923'ten 1950 14 Mayıs zaferine kadar Konya Meclisi umumi ve büyük millet meclisine katılan bilumum milletvekilleri üyeler ile şehir ve kasaba Belediye Meclisleri azalarıdır. Leyleğin günü lak lak ile geçtiği gibi Konya otuz yıl laf ile uyutuldu. Son günlerdeki taktiğe bakın: Vatandaşlar Konya'da eşî bulunmayan ve bir et kombinasi muazzam ve muntazam bir lokomotif tamir atölyesi kuracağız. Siz bizden şeker fabrikası mı istiyorsunuz? Hay hay zirai reform mu bekliyorsunuz? Biz size Konya'da Heybetli bir pulluk ve zirai alet ve edevat fabrikası yükselteceğiz. İşte bizden yol istediniz, biz de üç ay içinde Ankara- Konya yolunu yaptırдық, 1951 yılında Konya sathını şarki garbe; cenubu, şimale bağlayarak mükemmel yol şebekeleriyle donatacağız. İşte Konya'nın CHP'den aldığı devir mazbatası bu kadar.” Kemal Akça, “Konya Demokrat Milletvekilleriyle Bir Hasbihal. Konya İlini Nasıl Devir Aldık?”, *Yeni Konya*, 15 Temmuz 1950, Y. 2, S. 402, s. 1-2.

açıklamasında, “CHP’nin Kore’ye asker gönderilmesine dair verilen hükümet kararı üzerine kopardığı yaygara, bu partinin millete karşı işleyeceği günahların en ağırlarındandır. Bu mevzuda muhalefet partisi iktidara yaptığı ağır hücumlarla, geçmiş senelerin iktidar mevkiinde olduğu gibi, bugün muhalefetteki vazifesinde de ehliyetsizlik ve kötü niyetlerle mahmul ve müteharrik bulunduğunu umumi efkâra açıklamış oluyor. Kulağımıza gelen haberler adi birer dedikodu ve yalandan ibaret değil ise CHP milletler arası bir politika ve memleketimizin hâlihazır ve müstakbel müdafaasının icabı olarak hükümetçe Kore’ye gönderilmelerine karar verilen 4500 Türk çocuğunun uhdelere tevdi olunan şerefli vazifedeki kutsiyetini inkâr ederek günün seçim propagandalarında iktidar partisini yıpratmak için bir silah olarak kullanmaya kalkışmaktadır. Millet ve memleket mukadderatında hâkim rol oynayan mühim olayların leke tecellisini, beynelmilel siyasi şartların icapları ile belki bazı tesadüfleri de nazara almayarak şeflerinin basiret ve dirayetlerinde tekerrüm edenler, ikinci Cihan harbine girmemiş olmaktan kendilerine birer şeref payı çıkararak, hadiseler her ne olursa olsun, harpten kaçınmayı bir muvaffakiyet gibi göstermekle kahraman Türk milletinin milli hasretlerini ve ideallerini baltalamakta olduklarını, ne yazık ki, farkına varamamaktadırlar. Düşmanın taarruzunu beklemek yerine, belirli düşmanları yenmek için ona yerinde ve lüzumunda hücum etmeği bilmek bize yakışır. Tek hedefimiz müşterek düşmanı yenmek olduğuna göre de bu yolda alınan her türlü karar vatan perverâne ve mukaddestir. Aksini düşünenlerin yolu, kendilerini vatana ihanete kadar sürükler. Ben muhalefetin direnmelerini bu nokta-i nazardan mülahaza ediyorum”¹⁵⁵⁶.

14 Mayıs 1950 seçimlerinden Babalık gazetesinde Yolcu “Hala O Görüş O Anlayış” başlıklı yazısında CHP’nin belediye meclis adaylarını değiştirmeyerek daha önce denenmiş kişileri aday göstermesini eleştirmiş ve CHP kadrolarının dışında kalanların bir kısmının da DP’ye katıldığını ifade etmiştir¹⁵⁵⁷.

Konya Milletvekili Himmet Ölçmen’in, DP’nin açık hava mitinginde CHP’yi eleştiren konuşmasına Yeni Meram gazetesinin sütunlarında yer verilmiştir. Ölçmen konuşmasında İnönü’nün radyodaki konuşmasına değinerek, propaganda amaçlı bu konuşmanın CHP için

¹⁵⁵⁶ Yeni Konya, 10 Ağustos 1950, Y. 2, S. 425, s. 1-2.

¹⁵⁵⁷ “CHP’nin Konya merkez teşkilatı, realiteleri bir türlü kavrayamamış, zihni bir hamle yapamamış görünüyor. Belediye meclis adaylarının listesi bunun en yeni ve en son tezahürüdür. Adayları arasında, dün milletvekili seçimi arifesinde kendi yoklama kurullarının bile tutmadığı seçmediği eski bazı denenmiş simalar, gene göze çarpmaktadır. Bu şehirde Demokratların ezici bir çoğunluk teşkil ettiği, artık riyazi bir bedahettir. Parti kadrolarının dışında kalan müstakil vatandaşlarında hatırı sayılır bir yekûn tuttuğu ve bir kısım vatandaşların ise iktidar partisine taraftar olduğu kuvvetle iddia edilebilir. Bu azametli topluluğun, listesine eskilerden de almış bir muhalefet partisi karşısında hangi tarafa rey vereceği bugünden tahmin edilebilir. Ne yazık ki, azınlık partisinden Konya teşkilatındaki anlayış ve görüşü hala değişmiş değildir”, Yolcu, “Hala O Görüş O Anlayış”, Babalık, 15 Ağustos 1950, Y. 40, S. 7462, s. 1.

bir intihar olduğunu belirtmiş ve devamında “Aziz arkadaşlar, CHP’liler İnönü’nün Kore’ye gidecek askerimiz için güya ağlamakta olduğunu yazmışlardır. Evet, İnönü ağlıyor. Fakat niçin biliyor musunuz? İnönü Kore’ye gidecekler için değil, Çankaya köşk için ağlıyor Evet İnönü ağlıyor. Savarona yatları, Dolmabahçe sarayları, Orman sarayları, aynalı duvarlarla kaplı menaj yerleri sayısı 40’ı aşan lüks otomobilleri için ağlıyor. İnanın vatandaşlar Kore’ye gidecekler değil, belki hazırlanacak bir kanunla Moskof Cennetine gidecekler için ağlıyor. Bu memlekette namuslu ve vatansever insanlara Demokrat Parti olarak yapılacak tek şey yoktur. Fakat o cennete! Gönderilmeye layık olanlarla göbeği onlara bağlı bulunanlar var ve İnönü de bunlar arasında ise o da yatağını yorganının hazırlasın! Bu millet gerektiği zaman en acı ve en ağır kararları memleket selameti namına vermekte asla tereddüt etmeyecektir”¹⁵⁵⁸ ifadeleri ile İnönü’yü eleştirmiştir.

Yeni Meram gazetesinde Muammer Obuz, “CHP Muhalefetinin Tuttuğu Yol Bu mu?” başlıklı yazısında CHP’nin ileri gelenlerinin kin ve ihtiras ile hem kendilerini ve hem de destekçilerini felaket çukuruna sürüklediklerini ve CHP’nin eleştirileri ile milli bünyeye zarar verdiğini belirtmiştir. Yazısının devamında muhtar seçimlerinin arifesinde ve bunu takip eden günlerde, son olarak da belediye seçimleri öncesi propagandalarında CHP’nin en büyüğünden, en küçüğüne, en akıllısından en yaşlısına kadar hemen hepsinin basında, radyo yayınlarında ve kahvehane sohbetlerinde yurdun en ücra köşelerine kadar her yerde ve bir ağızdan eleştirilerinde ısrarcı olmalarını eleştirmiştir¹⁵⁵⁹.

Konya’nın CHP iktidarında ihmal edildiğine dair basında yazılar yazılmaya devam edilmiştir. Babalık gazetesinde “Göksu’ya Dair” başlıklı yazıda Göksu’nun Hadimdeki Yerköprü Çağlayanlarından faydalanılması ve enerji üretilmesi için yirmi yıldır birçok yazı yazıldığı, ancak bir sonuç alınamadığı belirtilmiştir. Yazıda bu projenin gerçekleşmesi halinde Konya’nın birkaç fabrikaya daha kavuşarak elektriği de çok ucuza kullanabileceği ancak CHP milletvekillerinin Konya’ya çok şeyler kazandıracak, ekonomik kalkınmasında başlı başına etken olabilecek kaynaklara devletin ilgisini çekemedikleri ve Konya’nın Ereğli Fabrikası hariç tutulursa sanayi iktisadi alanda bu zamana kadar ihmal edildiği belirtilerek CHP iktidarı eleştirilmiştir. Ayrıca birçok imkâna sahip olan Konya’nın ekonomik kalkınmasını sağlayacak icraatların bir an evvel gerçekleşmesi gerektiği, istenirse dört sene içinde, Konya’ya pek çok şey kazandırılabilceği belirtilmiştir¹⁵⁶⁰.

¹⁵⁵⁸ Yeni Meram, 5 Eylül 1950, Y. 1, S. 9, s. 1;3.

¹⁵⁵⁹ Muammer Obuz, “CHP Muhalefetinin Tuttuğu Yol Bu mu?”, Yeni Meram, 30 Ağustos 1950, Y. 1, S. 3, s. 1.

¹⁵⁶⁰ “Göksu’ya Dair” Babalık, 7 Mart 1951, Y. 41, S. 7557, s. 1.

Yeni Konya gazetesinde Fakih Özfakih'in kaleme aldığı *“Tehlikeli Bir Taktik”* başlıklı yazısında Başbakan Adnan Menderes'in *“Türkiye devletinin bünyesi sıfırın çok altına düşmüştür. Bunu telafi edip sıfırın üstüne çıkarmak için bir haylice zaman ve bir haylice gayrete ihtiyacımız vardır”* sözlerine de yer verilerek DP'nin programının yeni icraatlar vadetmediği, muhalefetin, *“Demokrat Parti birçok şey vaat etti. Millet ondan çok şeyler bekliyor. Bu işi mutlaka yapamayacak, efkârı umumiyei tatmin edemeyecektir”* ifadelerinin gerçeği yansıttığı ancak muhalefetin propagandaları ile halkın iktidardan beklentilerini yüksek tutması için yaptığı faaliyetlerin tehlikeli bir taktik olduğu belirtilmiştir¹⁵⁶¹.

Yeni Meram gazetesinde CHP'nin Konya'da milletin mallarını gasp ettiğine yönelik haberlere yer verilmiştir. Gazetede, CHP'nin yılda 10 bin lira getiren bir sinemayı parasını belediyeye verdirerek yine aynı belediyeden 5 bin liraya aldığı, eski Halkevi binasını yine belediyeden 400 liraya gasp ettiği iddia edilmiştir. Ayrıca CHP'nin 1933 yılında Karaman'da Özel İdareye ait olan kira ile oturduğu binaya göz diktiği ve bu binayı kendine mal etmeyi tasarladığı ve bunda da başarılı olduğu yazılmıştır. Bahsedilen binanın yapılan baskılar sonucunda, *“ Halk Fırkasının işgal ettiği bina bi'l-müzayede 200 lirada talibi uhdesinde olduğundan ihalesinin yapılmasına dair Karaman Kaymakamlığının 9.5.1933 tarihli ve 226 numaralı tahrirat okundu. İdare hususiyeye ait olup Karaman'da kâin ve Halk Fırkasının işgali altında bulunan bina bil müzayede de 200 lirada talibi uhdesinde kaldığı ve bedeli muhammenide 200 liradan ibaret bulunduğu işarı mahallinden anlaşılmasına mebni muvafık görülen 200 lira bedel ile ihalesinin yapılması tensip edilmiştir. Mahalline ona göre tebligat*

¹⁵⁶¹“DP'nin programı muhayyel değil, tamamıyla imkânların ve realitenin ifadesidir. Teferruat üzerinde durulmamış, gayeler prensiplerle taktim edilmiştir. Bu sebeple de biraz bulanık bir manzara taşımaktadır. Program yeni bir icraat müjdesini vermiyor, iflasa yönelik sabık devrin tamiri, telafisi noktasında temerküz etmiştir. Menderes bu keyfiyeti çok açık olarak belirtiyor. Bu ibarelerin taşıdığı mana ne yazık ki bir hakikattir. Bir haylice alın teri dökülecek ve mümkün olursa milli bünyemiz sıfırın seviyesine yükselmiş olacaktır. Ve zaten bu çetin problem yüzündendir ki, program yeni bir şey ifade etmiyor. Hatta mücerret ifadelenecek olması da bu yüzdendir. Eğer cidden vaadedildiği gibi samimi çalışılırsa günün icapları karşısında tatminkâr bulmamak insafsızlık olur. Bilmem nedendir sabık iktidar ve şimdiki muhalefet bir türlü muhalefeti beğenmiyor. Bu cephenin her ağzı ve her kalemi sanki vazifelendirilmiş gibi ‘ *Demokrat Parti birçok şey vaat etti. Millet ondan çok şeyler bekliyor. Bu işi mutlaka yapamayacak, efkârı umumiyei tatmin edemeyecektir*’ Bu ifadelerin bir hakikat taşıdığının kabul etmekle beraber, asıl gayenin daha başka neticeler istihsal etmek olduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Yapılacak işler muhakkak ki çoktur. Fakat bu mevzuun olduğundan fazla şişirilmesi, halka çok işler beklediğini fısıldamak yani efkârı şimdiden sukutu hayale düşürmek gayesi hedef olarak alınmış ise bu muhalefet lehine kabul edilirse de, memleket için tehlikeli bir partililik taktiğidir. Hakikati gözlerde balonlaştırmak, halka doymak bilmez, ne istediğini bilmemek gibi garip itiyatlar kazandırır. Ekserisi münevver olmayan bir memleket halkını, belki yanlış istikametlere sürüklemek kolaydır; fakat ancak kısa bir zaman için. Bu vaziyette halkta geniş bir iştah uyanacak, bir türlü doymayacaktır. Halkın sık sık parti değiştirmesi bir buhran değil midir? Kincilik düşüncelere aksedince, her iktidar bu tehlikeyi nefsinde deneyecektir. Artık, prensipler sahasına dönmeliyiz. Maşeri vicdana, milli kadere tevcih edilmiş her mübalağa ve her yalan yarınlarımızıza atılmış birer oktur. Hakikatlere suikast yapmanın cezasını millet çekecektir”, Fakih Özfakih, “Tehlikeli Bir Taktik”, *Yeni Konya*, 6 Haziran 1950, Y. 2, S. 363, s. 1.

yapılmak üzere muhasebe-i hususiye müdürlüğüne tevdiine 14.5.1933 tarihinde karar verildi. Cemal M. Nakip - Ali Hususi” kararı ile 200 liraya CHP’ye devredildiği belirtilmiştir¹⁵⁶².

Yeni Meram gazetesinde CHP döneminde Konya valisi olan Şefik Soyer’in usulsüzlük yaptığına dair iddialara yer verilmiştir. Yazıda Bayındırlık Bakanlığı’nın 1950 yılı bütçesinden Konya ve Konya’ya bağlı köy yollarının yapımı için 160 bin lira tahsis edildiği ve ödeneğin belli bir program dâhilinde harcanması ve sonucunun bildirilmesinin Konya Valiliği’nden istendiği belirtilmiştir. Bayındırlık Bakanlığının bu emri ile o dönemde Konya Valisi olan Şefik Soyer’in başkanlığında toplanan İl Daimi Komisyonu’nun tahsis edilen 160 bin liradan 25 bin lirasının Ereğli- İvriz- Zanapa yoluna, 25 bin lirasının Doğanhisar- Argıthan yoluna, 20 bin lirasının Konya- Sille yoluna, 20 bin lirasının Konya- Hatip Çavuş yoluna, 15 bin lirasının Karaman- Kızılkaya yoluna, 15 bin lirasının Kireli- Doğanbey yoluna, 10 bin lirasının Yenice oba -Ankara soşesine, 5 bin lirasının Karapınar- Belviran yoluna, 2500 lirasının da Bozkır- Hadim yoluna harcanması istenmiş, kalan 10 bin liranın da, İl özel idare bütçesinde mevcut köy yollarının inşaatına ait ödenekle birlikte mahfuz tutulmasının uygun görüldüğü belirtilmiştir. Gazete için bundan sonrasında bir usulsüzlük, kanunsuzluk ve yolsuzluk yapıldığını, Bakanlıkça gönderilen bu 160 bin liranın bu yollara harcanmadığını, ancak harcanmış gibi gösterilerek seçim propagandası için Halk Partisine devredilmiş olduğunu iddia etmektedir. Sonrasında ise İl Genel Meclisinin dikkatinden kaçmayan bu 160 bin liralık ödeneğin 15 Ocak 1951 tarihinde özel bir komisyonunun incelemesine sunulduğu, aynı tarihte yapılan 13. oturumda bu işin araştırılması için Bayındırlık Müdürlüğü’nün görevlendirildiği belirtilmiştir. Konuyla ilgili olarak genel meclis üyelerinden İl Daimi Komisyonu Üyesi Ereğli Hicabı Onarı’nın; *“Evet o tarihte Şefik Soyer’in imzası bulunan bir kararda Ereğli- İvriz - Zanapa yoluna 25 bin lira tahsis edildiğini ben de okudum. Diğer kazalar gibi o tarihte bu yola da böyle bir para harcanmamış, bu yol yapılmamıştır. Tahsisatın adı var, fakat ne para ne de yapılmış bir yol mevcut değildir”* açıklamasında bulunduğu belirtilmiştir¹⁵⁶³.

Yeni Meram gazetesinde CHP’nin halkevleri konusunda da eleştirildiği görülmektedir. Akşehir Belediye Meclisi’nin 20 Ağustos 1951 günü yaptığı toplantıda Belediye Başkanı Tacettin Yaltırık’ın, *“Belediyemizin 3 kıta tapu ile mutasarrıfı bulunduğu 8250 metrekare arsa Akşehir’in en mütena yerindedir. Ve bugün halkevinin üzerine kurulduğu arsa bu arsadır. 9.10.1945 tarihli tapu ile 20 lira bedelle, 9-10-1945 tarihli tapu ile yine 20 lira*

¹⁵⁶² Yeni Meram, 18 Ağustos 1951, Y. 1, S. 347, s. 1-2.

¹⁵⁶³ Yeni Meram, 2 Temmuz 1951, Y. 1, S. 303, s. 1.

bedelle, 9-10-1945 tarihli tapu ile 60 lira bedelle ki ceman 100 lira bedelle CHP'ye ferağ edilmiştir. Bugün hatta o gün bu arsanın değeri 200 bin liradır. CHP'nin gasp ediliyor, elimizden alınıyor diye feryat ettiği malları böylece sözde zevahiri kurtarmak için gülünç paralarla asıl milletten, devletten gasp edilen mallardır. DP iktidara geçtikten sonra bu "Yağma Hasan'ın böreği" ne son vermiş, milletin mallarını yine millete iade etmiştir"¹⁵⁶⁴ açıklamalarına yer verilerek CHP'lileri milletin mallarını gasp etmekle suçlamıştır.

Yeni Meram gazetesinde CHP'nin Belediye Sineması ile eski halkevi binasını Belediye adına tapuya tescil ettirerek gasp ettiği haberine yer verilmiştir. Haber de resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere mal devredemeyeceklerine dair kanunun yürürlüğe girdiği bu sebeple Konya'da bu türden binaların asıl sahiplerine devirlerinin başladığı ve CHP'nin gasp ettiği öne sürülen menkullerden belediyeye ait olan iki bina ile 2 bahçenin tapuca devir işlemlerinin yapılarak, yeni tapuların sahiplerine verilmek üzere Konya'ya gönderildiği belirtilmiştir. Habere göre bu binalardan birisi Alaaddin Tepesi'ndeki Halk Sineması diğeri ise aynı yerdeki eski halkevi binasıdır. Bu gayrimenkuller 521, 522, 411 ve 412 numaralı tapularla Belediye adına tescil edilmiştir. Tapu sicil muhafızlığının yeni tapuları" *Siyasi partilerden CHP adına kayıtlı bulunan muhtelif tarihlerde Belediyeden bedelsiz alındığı anlaşılan 4 kıta gayri menkulün kayıtları 5830 sayılı kanunun 2. maddesi uyarınca eski sahibi belediye adına tashih ve keyfiyet aynı kanun hükümlerine göre ilgililere yazılı olarak bildirilmiştir. Bu bapta tanzim edilen 4 kıta tapu senedi ve cevapları Belediye başkanlığına gönderilmek üzere ekli olarak sunulduğunu derin saygılarımla arz ederim*"¹⁵⁶⁵ yazısı ile Konya'ya göndermiş olduğu belirtilmiştir.

CHP taraftarı bir yayın politikası izleyen "Öğüt" gazetesi Konya Valisi Kemal Hadımlı'nın Kurban Bayramı'nda vatandaşın bayram tebriklerini bir resmî kabul gibi gördüğü iddia edilmiştir. Bu suçlamalara karşın, Yeni Meram gazetesindeki yazıda CHP'nin yıllarca milletin din ve diyanet işlerinden ilgisini kesmeye çalıştığı ve hala aynı düşünce ve zihniyetle hareket etmesine vali hakkında yapılan ithamların delil olacağı belirtilmiştir. Ayrıca gazetede Konya Valisi Kemal Hadımlı'nın hakkındaki ithamlara karşı, "*Valiyi bayram günlerinde resmi daireye gelmekten alıkoyan bir kanuni meniyat mevcut değildir. İşte kanuni manasıyla bir resmî kabul mahiyeti de yoktur. Makama gelen vatandaşlarla bayramlaşmak tenkide değil, bilakis muameleye uygun ve taltifi mucip bir hareket olsa gerektir. Ortada resmi bir davet olmadığına ve bu protokole resmî kabul yapılmadığına göre hususi mahiyette bir*

¹⁵⁶⁴ Yeni Meram, 25 Ağustos 1951, Y. 1, S. 354, s. 2.

¹⁵⁶⁵ Yeni Meram, 30 Ağustos 1951, Y. 1, S. 359, s. 1.

*bayramlaşmanın bir insaniyet hududundan çıkarılarak buna politik bir mana verilmesi ve nefsanî bir ukte haline konulması bunu irtikâp edenlerin nelerle meşgul olmak istidadına sahip olmaları bakımından dikkate şayandır”*¹⁵⁶⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

Öğüt gazetesinin DP'nin Kurban Bayramı'nda üyelerinden topladığı deriler ile ilgili verdiği haberde ise DP'lilerin Kurban Bayramı'nda mahalle mahalle dolaşarak muhtarları sıkıştırdıkları, “*Vali beyin emri var, derileri bize vereceksiniz*” diye zorla kurban derisi topladıklarını iddia etmesi üzerine Yeni Meram gazetesi Öğüt'ün bu ve buna benzer iddialarının yalan ve uydurma olduğu belirtilerek olayın iç yüzü hakkında bir yazıyı yayınlamıştır. Bu yazıdaki; “*Demokrat Partinin maddi ve mali kaynakları yalnız yalnız mensuplarının aidatları ile teberru ettikleri kurban derilerine inhisar etmektedir. DP, muhalefet saflarında iken dahi tatbik ettiği bu usulü bu kurban bayramında da tatbik ve mensuplarına müracaatla kestikleri müteaddit kurbanlardan birer tanesinin derilerini Partiye teberrülerini rica etmiş, Parti mensupları da kurban derilerinden birer tanesini seve seve partilerine, mütebakisini de hayır kurumlarına teberrü etmişlerdir. Vali Kemal Hadımlının bu işe isminin karıştırılması ise Öğüt'ün maksadı mahsus ile ortaya attığı bir diğer yalandır. DP'liler böyle bir şey söylemedikleri gibi vali de bu işte herhangi bir rol oynamış değildir. DP, muhalefette iken de mensuplarının bu gibi teberrülerini kabul- bunlar da mühim bir yekûn teşkil ediyordu. O zaman da acaba Vali Şefik Soyer mi bu teberrülere önyak oluyordu? Bu mevzuuda tek söz söylemeyecek parti varsa o da CHP'dir. O CHP ki gelir kaynaklarının yıllar boyunca devlet hazinesinden sağlamış, millet paralarına el atmış halkın milyonlarca lirasının kendi kasalarına aktarmıştır. Yıllarca tuttuğu bu yolla CHP mi yoksa mensuplarının aidat ve bağışları ile kısacası kendi yağı ile kavrulan DP mi gayrimeşru bir hareket tarzına tevessül etmiştir?*”, ifadeleri ile DP'nin maddi kaynaklarının üye aidatları ile kurban derileri olduğu belirtilmiştir. DP için yapılan ithamlara karşılık olarak da CHP'nin söz söylemeye hakkının olmadığı çünkü iktidarlarında gelir kaynaklarını devlet hazinesinden sağladığı ifade edilerek CHP eleştirilmiştir”¹⁵⁶⁷.

Yeni Meram gazetesi CHP'yi ve yayın organı olan Öğüt gazetesinde yer alan haberleri eleştirmeye devam etmiştir. Öğüt yayınladığı bir haberde Konya milletvekillerinin halkla görüşmek için Çiğil bucağına gittikleri zaman, Çiğil belediye başkanının milletvekillerine “*Yerine getirmedığınız vaadlerinize yenilerini ilave etmek için mi teşrif ettiniz?*” diye bağırdığını iddia etmiştir. Yeni Meram gazetesinin ise verdiği bilgiye göre, Çiğil belediye

¹⁵⁶⁶ Yeni Meram, 20 Eylül 1951, Y. 2, S. 375, s. 1.

¹⁵⁶⁷ Yeni Meram, 22 Eylül 1951, Y. 2, S. 377, s. 1-2.

başkanının cevap yazısında Ögüt gazetesinin bu iddialarının doğru olmadığını belirtmiş ve bu şekilde yalan haberlere devam ettiği takdirde gazeteye hiç rağbet edilmeyeceğini, hizmetinde çalıştığı CHP'nin de günden güne zayıflamasına neden olacağını belirtmiştir¹⁵⁶⁸. Tarafgirliği farklı bir tartışma konusu olsa da ikinci yılını ve 219. sayısını çıkaran Ögüt gazetesi yayın hayatına son vermiştir¹⁵⁶⁹.

Yeni Meram gazetesinde CHP iktidarında okullara verilen isimlerin de eleştirildiği görülmektedir. Yazıda On bin tane ilkokul varsa, bunlardan beş binin adının Gazi Paşa, üç bininin İsmet Paşa, geri kalanlarının adı ya Cumhuriyet veya Hâkimiyeti Milliye gibi isimler olduğu, bunlardan başka memlekette adı okullara şeref verecek milli kıymetlerin ve şerefli olayların da olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Reşit Paşa, Namık Kemal, Mithat Paşa ve Çanakkale gibi okulların adlarını süsleyen eski isimlerin kaldırılarak yerlerine başka isimlerin konduğu, Atatürk'ün bile buna pek razı olmadığı, hatta sinirlendiği iddia edilmiştir¹⁵⁷⁰.

Yeni Meram gazetesinde kaleme alınan “*Siyasi Mevtalar Bugün Konya’da Konuşacaklarmış*” başlıklı yazıda “*Çeyrek asırdır bilhassa İnönü’nün devri saltanatında memleket için yaptığı kıymetli! Hizmetlerden sonra millet tarafından çürüğe çıkarılan CHP’nin kodamanlarından ve siyasi mevtalardan Şemsettin Günaltay, Kasım Gülek ve Cemil Sait Barlas Konya’ya gelmişler. Bugün bir açık hava toplantısı yapacak ve konuşacaklarmış.*

¹⁵⁶⁸“Yerine getirmedığınız vaidlerinize yenilerini ilave etmek için mi teşrif olundu? Diye bağırırdı” serlevhâsı ile intişar eden makaleyi hayretle okudum. Ben filvaki şimdilik hiç bir partiye mensup değilim fakat tam manasıyla demokrasiyi kavramış, bu uğurda çalışmak isteyenlerdenim. Şimdiye kadar böyle bir yalana da şahsen rastlamış değilim. Sayın milletvekilleri bucağımızı teşrif ettiler, kendilerine hoş geldiniz diye karşı çıkıp ellerini sıktım. Sıra ile söz almak isteyen arkadaşlar varsa hangi partiye mensup olurlarsa olsunlar parti adı zikretmeden sözlerini söyleyebilirler; çünkü bizle propaganda için gelmedik. Esasen propaganda zamanı geçmiştir. Her vatandaş dilediğini serbestçe söyleyebilir dediler. Hatta belediye üyelerinden bir arkadaş söz istediği sırada kendisinin DP’li olduğunu sözünün başına ilave etmek istedi ise de derhal sözü kesilerek hangi partili olursan ol, diye cevap verildi. Toplantı müddetince bucağın azı dertleri üzerinde konuşuldu. Fakat milletvekillerimiz bizim esaslı dertlerimize aşına olduklarından bizim yapılması gereken dertlerimizi bizden evvel onlar anlatarak tatminkâr cevaplarda bulunduklarından ben Çiğil Belediye başkanı sıfatı ile hiç bir şey söylemeye lüzum görmedim ve söylemedim. Birkaç gün evvelinden Milletvekillerimizin geleceklerinden haberdar olan kasaba halkı sabırsızlıkla beklemekte idiler. Neticede okul bahçesi meydanlığında toplanıldı. Milletvekilleri evvela köylünün hatırını sorduktan sonra ilk sözlerine şunları ilave ettiler: ‘ Arkadaşlar, bizler sizlerin dertlerinizi yakinen görmek ve dileklerinizi tespit etmek üzere buraya kadar gelmiş bulunuyoruz. Böyle olduğu halde efkârı umumiyyeye yalan yere, Çiğil Belediye Başkanı Milletvekillerine bağırıştır, diye yazılması doğrusu hakikati bilenler yanından çok komik olmuştur. Şurasını da kaydetmek isterim ki Tuluat devri çoktan geçmiştir. Demokrasinin hakiki ve betenorma temeller üzerine kurulmasına çalışıldığı bir sırada aynı işi çamurla yapmak doğru değildir. Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış, derler. Benim bir vatandaş sıfatı ile tavsiyem, bu hal böyle devam ettiği takdirde günün birinde Ögüt gazetesine hiç rağbet gösterilmeyeceği gibi hizmetinde çalışmak istediği CHP nin de günden güne zayıflamasına başlıca amil olacağı kanaatindeyim. Türklük ve Müslümanlığın başlıca şiarı doğru söylemek, doğru yoldan gitmektir. İnşallah bir daha tekerrür etmez. Yalnız bu mektubumu yine baş sayfanızda büyük serlevhâ yazılar altında ‘*Kuyruklu Yalan*’ diye neşretmenizi rica eder, saygılarımı sunarım. Ögüt ve Yeni Meram Müdürlüklerine yazılmıştır. Çiğil Bucak belediye Başkanı Hüseyin Yılmaz”, *Yeni Meram*, 12 Ekim 1951, Y. 2, S. 397, s. 1-2.

¹⁵⁶⁹ *Yeni Meram*, 6 Ocak 1952, Y. 2, S. 483, s. 2.

¹⁵⁷⁰ *Yeni Meram*, 21 Aralık 1951, Y. 2, S. 467, s. 1.

Barlasların, Günaltayların, Güleklerin Konya'ya hangi yüzle geldiklerini bilemeyiz amma cevherler yumurtlayacaklarını tahmin ederiz. 14 Mayıs inkılabı ile bu milletin yakasından silkip attığı bu efendiler bermutad basına yapılan baskıdan! Memurların huzursuzluğundan! Muhalefetin tam bir serbestiye sahip olmadığından! Demokrat partinin vaidlerini yerine getirmediğinden! Köylünün sefalet içinde yüzdüğünden! dem vuracaklar, akılları sıra kendilerine taraftar ve ilerde yapılacak bir seçim için rey toplamaya çalışacaklardır. Lakin yıllarca ensesinde boza pişirdikleri bu millet artık bu dolmaları yutmayacak ve bu sözlerle gülüp geçecektir. Onların hesabına tek endişemiz şudur: Bir Konyalı hemşerimiz çıkarda; 'A sultanlarım bülbül gibi ötüyorsunuz, iyi hoş amma, 27 senedir nerede idiniz? Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde bir de Konya vilayeti olduğundan acaba haberiniz yok mu idi? Sefaletinden bahsettiğiniz şu köylüye kaç arşın yol yaptınız? Kaç köye insan gibi içeceği bir su getirdiniz? Derse'. Ya bir başka hemşeri: İşte Konya meydanda. Fakat Konya'daki eserleriniz nerede? Bir tek çivi mi çaktınız, bir fabrika bacası mı yükselttiniz?' سوالini sorarsa. Veyahut bir başka hemşeri de: '1946 da size verilmeyen reyleri kendinizinmiş gibi gösterip te 4 yıl daha bu milletin sırtından inmediğinizi ne çabuk unuttunuz? Arslanköy, Senirkent faciaları, dipçiklenen, ağzına gübre doldurulup sırtına binilen köylülerimiz henüz ölmedi. Şimdi Demokrasi kahramanı, yalancı pehlivanlar gibi nasıl karşımıza çıkıyorsunuz? 'sualini sorarlarsa. Bir vatandaş Kasım Gülek'e döner de: 'Efendi, Fatoşlar, Satılmışlar diye uydurma isimlerle çıkardığın beyannameyi Bileciklilere yutturamadın şimdi düzme sözlerle CHP'nin modası geçmiş dolmalarını mı bize yutturmaya çalışıyorsun?' سوالini sorar ve Günaltay'a: 'Bize reklamını yaptığın Partinin çeyrek asırlık marifetlerini gördük. Artık şu ihtiyar halinde boşuna nefes tüketip ne diye yorulursun?' derse acaba ne cevap vereceklerdir? Konyalı, Barlasın, Günaltayın, Gülek'in konuşmasını değil, bu sulalerin cevabını bekleyecektir ¹⁵⁷¹ ifadeleri ile CHP'nin 27 yıllık iktidarlarındaki faaliyetleri eleştirilmektedir. Yazıda özellikle CHP döneminde Konya için hiçbir yatırımın yapılmadığı belirtilmiştir.

Yeni Meram'da yer alan "CHP Ölüm Döşğinde" başlıklı başka bir yazıda, CHP'nin Millet Meclisinde 60 milletvekilinin olmasına, ülkenin her tarafında köylere varıncaya kadar kongreler düzenlemesine, kasasında milyonların yatması ve sayısız emlakının tapu sicillerinde defterler doldurmasına rağmen CHP'nin ölüm döşğinde olduğu belirtilmiştir. Yazıda CHP'nin tek hedefinin ne olursa olsun iktidara gelmek olduğu, buna birçok olayın delil gösterilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca ülkede kalkınma hamlelerinin yapıldığı ve

¹⁵⁷¹ "Siyasi Mevtalar Bugün Konya'da Konuşacaklarmış", *Yeni Meram*, 9 Nisan 1952, Y. 2, S. 609, s. 1-2.

diktatörlüğün söz konusu olmayıp, basına geniş hürriyet tanındığı da yazıda iddia edilmiştir¹⁵⁷².

Yeni Meram gazetesinde CHP'nin anayasanın 159. maddesini kaldırmak istemesinin Türklüğe zarar vereceğine belirten eleştiri yazısına yer verilmiştir. Yazıda 159. maddenin hükümleriyle, hakaret ve tecavüzden korunmuş olan müesseseler arasında TBMM, Türk Devleti ve Türklük mefhumlarının da bulunduğu ve CHP'nin bu maddenin tamamen kaldırılması teklifiyle, ülkede başta Türklük mefhumu olmak üzere bütün milli müesseseleri tecavüz ve hakarete maruz bırakmak niyetinde olduğunu açığa vurduğu iddia edilmiştir. Yazıda ayrıca CHP'nin DP iktidarını yıkmak için bu yola başvurduğu belirtilmiştir. Ülkenin elden gitmesinin CHP için önem arz etmediği iddia edilerek, *“Hürriyet ve İtilaf Fırkasının liderlerinin, İttihat ve Terakki hâkim olacağına Ruslar gelsin demekten çekinmedikleri”* örnek verilmiş ve Halk Partisi'nin de aynı yolda yürüdüğü belirtilmiştir. Yazının devamında 159. maddenin tamamen kaldırılması teklifinin felakete yol açacağı ancak DP iktidarının buna imkân vermeyeceği ifade edilmiştir¹⁵⁷³.

Cevdet Tont *“Konya'nın İstidatı”* başlıklı yazısında *“Hiçbir şehir Konya kadar zalim bir hükümün kurbanı olmamıştır. Mübarek şehrimizi tabii istidat ve inkişaftan mahrum diye asırlardan beri ihmal edenler ve ettirenler Konya'da yalnız bir madenin mevcudiyetini ve hem de çokluğunu tevehhüm ettiler ki o da taassuptur. Zaman zaman bu madeni işletmek ve*

¹⁵⁷²“...Çünkü: Bu partiyi idare edenlerin tek hedefleri hatta memleketin yok olması pahasına tekrar iktidara gelmektir. Bu partinin başında bulunanların gönüllerinde yalnız intikam ateşi yanmaktadır. Bu parti namına konuşup yazanlar kaybettikleri saltanatın tatlı hatıralarından başka hiçbir şey görmüyorlar. Bu partinin mücadele vasıtası yalnız tezvir, hile ve isnattır. Görüyor musunuz, CHP sinin ölüm döşeğinde olduğunu gösteren delilleri ne kadar kolaylıkla tespit ediyoruz. Demek ki hasmımızı ölüm döşeğinde görmek istediğimiz zaman işaretlerini bulmak işten bile değildir. O halde Hüseyin Cahit'in Demokrat Partiyi ölüm döşeğinde tahayyül etmesi kendisi namına pek maharetli bir hüner sayılmaz. Eline kalemini almış gözlerini kapamış, ah şu Demokrat Parti ölse ne güzel olur, diye içinin hasretini hatırlamış, sonra durmadan yazmış: Demokrat Parti ölüm döşeğinde! Ölüm döşeğine çok yaklaşmış bir adamın etrafındaki zinde, kuvvetli daha uzun yıllar yaşaması tabii olan bütün canlı varlıklara haset gözü ile bakarak onların ölümünde teselli aramasının mazur görmek icap eder. Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerimizin bazı küçük politika muhitlerinden çıkar çıkmaz memleketin nasıl bir kalkınma hamlesi içinde olduğunu görmek mümkün değildir. Bu hamlenin sevk ve idaresini DP yapmaktadır. Demokrat Parti milletin itimatı ile üzerine aldığı vazifeyi yerine getirirken karşısında çıkacak olan bütün engelleri prensiplerinden zerre kadar fedakârlık etmeden bertaraf etmesini bilecektir. Demokrat Partiyi diktatörlükle itham etmeye kalkanlar bu memlekette matbuat hürriyeti devam ettikçe, müteaddit partiler mevcut oldukça, Millet Meclis ayakta bulundukça diktatörlüğün hiç bir zaman kurulamayacağını pekiyi bilirler. Gene pekiyi bilirler ki bu saydığımız müesseseler memleketimizde ancak iki seneden beri tam bir mevcudiyet halindedirler. Demokrat Partinin ölüm döşeğinde olduğunu yazabilen muharrir uzun ömrünün acaba hangi devrinde kalemini bu kadar pervasız, serazat ve zehirli olarak kullanabilirdi? Demokrat Partinin diktatörlük yaptığının iddia edenler arasındaki hakiki diktatörlere en sadık köleler halinde hizmet etmiş olanlar, bugün memlekette diktatörlük var diye bağırarak imkânının bulabilirlerken acaba hayatlarından geçirdikleri kölelik devirlerinin benlik ve izzetinefislerinde gizli den gizliye açtığı yaraların intikamını mı almaktadırlar? Ne diyelim akıl, mantık ızan ve insaftan mahrum bir muhalefet karşısında bulunuyoruz. Ne yaparsak yapalım bu insanları aydınlık yola getirmek imkânı kalmamıştır. Onlar bizi hasta yatağında ölüm döşeğinde farz ede dursunlar biz yolumuza azimle yürümeye devam edeceğiz”, *“CHP Ölüm Döşeğinde”*, *Yeni Meram*, 28 Nisan 1952, Y. 2, S. 628, s. 1-2.

¹⁵⁷³ *Yeni Meram*, 29 Nisan 1952, Y. 2, S. 629, s. 1-2.

faydalanmak isteyen politika simsarlarının acı hüsrana uğratan yine Konya oldu. Bir zamanlar becerisizliklerini ve kötü kasıtlarının gizlemek için parmaklarının çatırdata çatırdata: 'Yok birader, su yok, iklim müsait değil, coğrafi durum körlendi' gibi saçmalarla milleti oyalamak isteyenlere şimdi soruyoruz; peki bunlar Konya da yok ta üç senede yapılan bu santraller, bu barajlar, bu kombineler, bu tesisler, bu istihsal nasıl meydana geldi? Hasedin kendilerini deliye döndürdüğü bu zümre kim bilir utanmadan ona da şu cevabı verecekler' Evet, Konya inkişaf için tabii bir istidat yoktu ama Demokratlar onu da Marşal yardımından sağladılar", ifadeleri ile Konya'nın 1950'ye kadar kalkınamamasında CHP iktidarının ihmallerinin olduğu ancak DP'nin iktidar gelmesi ile üç sene içinde Konya'da kalkınma hamlelerinin yaşandığını belirtilmiştir.¹⁵⁷⁴

Yeni Meram gazetesinde CHP'de iç çekişmelerin olduğuna dair haberlere de yer verilmiştir. Haberde Şemsettin Günaltay'a karşı CHP'lilerin cephe almalarının sonucunda, Konya'da CHP teşkilatında çözümlerin yaşandığı, Konyalı iş adamı Rakım Çumralı'da üyesi olduğu CHP'den istifa ederek, konu ile ilgili Yeni Meram gazetesine bir mektup yazdığı ifade edilmiştir. Rakım Çumralı mektubunda Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nden başlamak üzere mensubu olduğu CHP'de muhalefete geçtiği tarihten itibaren partiyi ellerinde tutanlar arasında devam eden bir anlaşmazlığın yaşandığını, bu anlaşmazlıkların şahsi ihtiraslardan doğduğuna şüphesi olmadığını ve partinin muhalefette iken takip ettiği siyaseti ülkenin menfaatlerine uygun görmediğini belirterek CHP'den istifa ettiğini açıklamıştır.¹⁵⁷⁵

Öz Demokrat Konya gazetesinde CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün Amasya İl Kongresine gönderdiği ve bütün tüccar, sanayici, bankacı ve iş adamlarını harekete geçiren mesajına karşılık ülkenin her tarafından olduğu gibi, Konya Ticaret ve Sanayi Odası İdare Heyeti Başkanlığı'ndan da İsmet İnönü'ye bir telgraf çekildiği belirtilmiştir. Konya Ticaret ve Sanayi Odası İdare Heyeti Başkanı Muhittin Güzelkılınç tarafından İsmet İnönü'ye çekilen telgrafta *"Amasya kongresine gönderilen mesajınızı esefle okuduk. Haysiyet ve şereflere tecavüz metotlarınızın bu kere de ihtiras nöbetleri için de şerefli Türk tüccarlarına tevcihe yeltendiğinizi hayretle müşahade eylemiş olduk. Bu hareketinizi Konya Ticaret ve Sanayi Odası olarak şiddetle protesto eder, daha ölçülü ve itidalli hareket olunmasını tavsiye ederiz"*¹⁵⁷⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

¹⁵⁷⁴ Cevdet Tont, "Konya'nın İstidatı", *Yeni Meram*, 28 Eylül 1953, Y. 4, S. 1129, s. 1.

¹⁵⁷⁵ *Yeni Meram*, 15 Haziran 1955, Y. 5, S. 1724, s. 1-2.

¹⁵⁷⁶ *Öz Demokrat Konya*, 19 Nisan 1960, Y. 3, S. 802, s. 1;4.

Yeni Meram’da muhalefet partilerinden sadece CHP değil, MP de eleştirilmiştir. Gazetede MP’nin Karaman’da yaptığı toplantının ilgi görmediği ile ilgili haberin Karaman’da “*Güncüvar*” adlı gazete tarafından okuyucuya aktarıldığı yazılmıştır. MP’nin kendisini en kuvvetli gördüğü Kırşehir’de Osman Bölükbaşı’nın katılımı ile yapılan açık hava toplantısında sadece 20-30 vatandaşın katıldığı, bunlardan bir kısmının göğsünde DP rozetleri olduğu Yeni Meram’da iddia edilmiştir¹⁵⁷⁷.

3.8.2. CHP’den İstifa Haberleri

Yeni Meram gazetesinde 1950’den 1960 yılına kadar süren CHP’den istifa haberlerine sık sık yer verilmiştir. Habere göre Silile belediye başkanı ve il meclis üyeleri CHP’den istifa ederek DP’ye katılmışlardır. Belediye başkanı Mustafa Altındağ CHP’li bir muhabire istifası ile ilgili olarak “*Cumhuriyet Halk Partisinden toptan istifamızın sebebi açıktır. Demokrat Partinin tüzük ve programı memleket hesabına daha iyi ve daha hayırlıdır*” açıklamasını yapmıştır. İstifa eden Belediye Meclis Üyeleri İsmail Cengiz, Ahmet Avcı, Faik Alca, Mustafa Evren, Ahmet Erlant, Nurettin Bulut, Ahmet Kılınç, İsmail Sarıkaya, Bekir İnanlı, Salih Pırlı ve Ömer Çankaya’dır. Ayrıca Yarma CHP teşkilatından aynı sebeplerle 300’e yakın vatandaşın istifa ederek DP’ye katıldıkları iddia edilmiştir¹⁵⁷⁸.

Yeni Meram gazetesinde, Kalender Hanı Mahallesi’nden Hasan Bayraktar, Mehmet Adır, Hüseyin Eldem, Mustafa Pirinci ve Ahmet Ülker’in DP’nin programını ve fikirlerini kendilerine daha uygun ve faydalı gördüklerini belirttikleri bu nedenle CHP’den istifa ederek, DP’ye katıldıkları ve durumu bir mektupla bildirdikleri haberine yer verilmiştir¹⁵⁷⁹.

Yeni Meram gazetesinde Mustafa Cimcime, Mehmet Cimcime, Şükrü Göksuçukur, Kazım Göksuçukur ve Mustafa Birim’in memlekette bir parti kanalı ile hizmet etmek niyetinde olduklarını ve bu niyetlerinin gerçekleşmesinin ancak DP’ye katılmakla mümkün olacağını belirterek CHP’den istifa ettikleri haberine yer verilmiştir¹⁵⁸⁰.

İlgili ilçesinin Zaferiye köyünden 70 kadar CHP’li vatandaş partilerinden istifa ederek, CHP’nin asılı bulunan levhasını ocak binasından indirmişler, yerine DP levhasını takarak DP’ye katıldıklarını ve CHP’nin üye kayıt defterini de getirip CHP ilçe idare kuruluna teslim ettiklerini bildirmişlerdir¹⁵⁸¹. Akşehir ilçesinin Tuzlukçu nahiyesinde vatandaşların kitle halinde CHP’den istifa ettiği, 100’e yakın vatandaşın CHP’den çekilerek, DP saflarına

¹⁵⁷⁷ Yeni Meram, 23 Ekim 1952, Y. 3, S. 785, s. 1.

¹⁵⁷⁸ Yeni Meram, 13 Haziran 1951, Y. 1, S. 286, s. 1.

¹⁵⁷⁹ Yeni Meram, 17 Haziran 1951, Y. 1, S. 288, s. 1.

¹⁵⁸⁰ Yeni Meram, 21 Temmuz 1951, Y. 1, S. 319, s. 1.

¹⁵⁸¹ Yeni Meram, 5 Nisan 1953, Y. 3, S. 948, s. 1.

katılmak istedikleri ve bunlardan 65 vatandaşın DP'ye kayıtlarını yaptırdıkları iddia edilmiştir¹⁵⁸². Başka bir iddia göre Ilgın'ın Çiğil nahiyesinde de CHP'den kitle halinde istifalar olmuş, Abdullah Öz, Osman Karadeniz, İsmail Başpınar, Kadir Taşpınar, Mehmet Karadeniz, Bekir Taşal, Hüseyin Açı, İsmail Susan ve Sadık Çirtil, 81 kişilik nüfusları ile CHP'den istifa ederek, DP'ye katılmışlardır¹⁵⁸³. Yunak'ta da 85 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁵⁸⁴.

Yeni Meram gazetesinin iddiasına göre Beyşehir ilçesinde 188 vatandaş DP'ye katılmıştır. Bunlardan bir kısmı bağımsız olup büyük çoğunluğunu da CHP'den istifa edenler oluşturmuştur¹⁵⁸⁵. Beyşehir'in Çay ve Dumanlı köylerinden 151 vatandaş da DP'ye katılmış, bunların çoğunluğunu CHP'den istifa edenler oluşturmuştur¹⁵⁸⁶. Merkeze bağlı Yarma bucağında da 122 vatandaş DP'ye üye olmuşlardır. Yine Hatunsaray bucağına bağlı Karaağaç köyünden Hamit Demiral adında bir vatandaş, Konya merkez Seçim Kuruluna CHP tarafından sandık başına üye gösterildiğini, ancak Halk Partisi'nden uzun zaman önce ayrıldığını bildirerek CHP'yi temsilen bir vazife alamayacağını ilanını istemiştir¹⁵⁸⁷.

Kulu ilçesinin Celep köyünde 32 vatandaş da CHP'den çekilerek DP'ye katılmıştır¹⁵⁸⁸. Kulu DP bucak başkanlığından verdiği bilgiye göre Kulu 'da 108 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁵⁸⁹. Yine Yeni Meram gazetesinin iddiasına göre CHP, Cihanbeyli'de tamamen silinmeye başlamış, Kırıkışla ve Beşkardeş köylerinde CHP'den önemli istifalar olmuş, Kırıkışla'dan 134 vatandaş, Beşkardeş köyünden ise 288 vatandaş olmak üzere toplam 422 kişi DP'ye katılmıştır¹⁵⁹⁰.

Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre, Konyalı vatandaşlar CHP'nin artık muhalefet görevini yerine getiremediğini düşünmekte ve DP iktidarının icraatlarını tasvip etmektedirler. Yunak ilçesinin hemen hemen bütün köylerindeki vatandaşlar, CHP'den çekilmişler, DP katılmışlardır. CHP Konya sınırları içinde tamamen çökmüş durumdadır. Ereğli CHP ilçe başkanı, Ahmet Gözneli de 7 Temmuz 1954 tarihli mektubunda hem CHP'den, hem de ilçe başkanlığından çekildiğini ve parti ile hiç bir ilgisi kalmadığının bildirmekte ve bunun halka duyurulmasını istemektedir. Yeni Meram gazetesi nüfusu Konya

¹⁵⁸² *Yeni Meram*, 15 Nisan 1953, Y. 3, S. 958, s. 1.

¹⁵⁸³ *Yeni Meram*, 12 Temmuz 1953, Y. 3, S. 1053, s. 1.

¹⁵⁸⁴ *Yeni Meram*, 3 Eylül 1953, Y. 4, S. 1104, s. 1.

¹⁵⁸⁵ *Yeni Meram*, 19 Ekim 1953, Y. 4, S. 1150, s. 1.

¹⁵⁸⁶ *Yeni Meram*, 25 Ekim 1953, Y. 4, S. 1156, s. 1.

¹⁵⁸⁷ *Yeni Meram*, 28 Kasım 1953, Y. 4, S. 1188, s. 1.

¹⁵⁸⁸ *Yeni Meram*, 29 Kasım 1953, Y. 4 S. 1189, s. 2.

¹⁵⁸⁹ *Yeni Meram*, 14 Aralık 1953, Y. 4, S. 1204, s. 1-2.

¹⁵⁹⁰ *Yeni Meram*, 28 Şubat 1954, Y. 4, S. 1279, s. 1-2.

merkezden daha fazla olan, sanayi ve ziraat hayatı da o nispetle canlı olan Ereğli’de CHP’nin çökmekte oluşunu “*hem hazin, hem de dikkat ve ibretle mutalaaya şayan*” olarak nitelendirerek, “*halka daima tepeden bakan, CHP’nin Konya’da dağılmakta olduğuna hükmedileceğini*” belirtmiştir¹⁵⁹¹.

DP merkez ilçeye bağlı Kızılviran bucağından 151 vatandaş da CHP’den istifa ederek DP’ye katılmıştır¹⁵⁹². 1954 yılında Seydişehir’de CHP’den toplu istifalar olmuştur. 110 vatandaş aileleri ile birlikte CHP’den çekilerek DP’ye katılmıştır. 500’e yakın vatandaşın DP’ye katıldığı iddia edilmiştir¹⁵⁹³. Dorla köyü CHP Ocak başkanı Beyazıt Özer, CHP’li muhtar Mustafa Koyuncu aileleri ve arkadaşları ile beraber DP katılmıştır. Karapınar’da Hamza Mutlu imzası ile Yeni Meram Gazetesine gönderilen mektupta, Karapınar’da 2 Mayıs 1954’den sonra DP’ye kaydolanların sayısının en az 3000 olduğu bildirilmiştir¹⁵⁹⁴.

1946 yılından beri Halk Partili olarak tanınan Hadim’in Holuslar ve Yukarı Mernek köyleri halkı, CHP’den istifa ederek DP’ye geçtiklerini bildirmişlerdir. Hadim DP teşkilatı, Holuslar köyünden 126, Yukarı Mernek köyünden de 280 vatandaşın kaydını yapmıştır¹⁵⁹⁵. Konya’nın Cihanbeyli ilçesinin Kelhasan köyü Turanlar yaylasından Hacı Korkmaz ve 352 arkadaşı CHP’den istifa ederek DP’ye geçmişlerdir¹⁵⁹⁶.

Ereğli ilçesine bağlı Ayrancı nahiyesinin Ambar köyünden 101, bu nahiyeye bağlı Karaağaç köyünden 175 vatandaş mensubu oldukları muhalefet partilerinden istifa etmişlerdir. Muhalefet partilerinden istifa eden 276 vatandaş DP’ye katılmıştır¹⁵⁹⁷. Kadınhanı DP İlçe İdare Kurulu Başkanlığından bildirildiğine göre Hacıoflazlar köyünde CHP ve CMP’ye üye 88 vatandaş bu partilerden istifa ederek DP’ye katılmıştır¹⁵⁹⁸.

Yeni Meram gazetesi istifa haberlerini vermeye devam etmiştir. Kadınhanı DP İlçe Başkanının verdiği bilgiye göre birçok vatandaş CHP’den istifa ederek DP’ye katılmıştır. Bunların arasında Kadınhanı Belediye Meclis Üyesi Seyit Ali Ersöz, CHP Ocak başkanlarından Ahmet Ceylan, Kadınhanı Çeşmecik köyünden CHP Ocak başkanı Mustafa Kılınç yer almaktadır. Ayrıca Kadınhanı’nın Şahviran köyünden 119 vatandaş toplu şekilde CHP’den istifa ederek DP’ye katılmıştır¹⁵⁹⁹. Konya’nın Karaman ilçesinde de muhalefet

¹⁵⁹¹ Yeni Meram, 9 Temmuz 1954, Y. 4, S. 1396, s. 1.

¹⁵⁹² Yeni Meram, 19 Ağustos 1954, Y. 4, S. 1433, s. 1-2.

¹⁵⁹³ Yeni Meram, 30 Ekim 1954, Y. 4, S. 5, S. 1502, s. 1-2.

¹⁵⁹⁴ Yeni Meram, 11 Kasım 1954, Y. 5, S. 1514, s. 2.

¹⁵⁹⁵ Yeni Meram, 1 Şubat 1955, Y. 5, S. 1593, s. 1.

¹⁵⁹⁶ Yeni Meram, 20 Ocak 1956, Y. 5, S. 1943, s. 1.

¹⁵⁹⁷ Yeni Meram, 28 Mart 1956, Y. 5, S. 2012, s. 1.

¹⁵⁹⁸ Yeni Meram, 27 Aralık 1956, Y. 6, S. 2277, s. 1.

¹⁵⁹⁹ Yeni Meram, 23 Ocak 1957, Y. 6, S. 2305, s. 1.

partilerden istifalar olmuş ve istifa eden vatandaşlar ile tarafsız olanlar DP'ye katılmıştır. Yeni Meram, muhalif partilerdeki bu çözümlerin sadece şehir merkezinde değil, köylerde de devam ettiği bilgisini vermiştir¹⁶⁰⁰.

Yeni Meram gazetesi, 1957 milletvekili seçimleri öncesinde de vatandaşların muhalif partilerden kitleler halinde istifa etmeye başladıkları bilgisini vermiştir. Ilgın'a bağlı Başköy'de 461, Yenidiğin köyünde 168, Deştiğen köyünde 84, Beğri köyünde 48 vatandaş DP'ye katılmışlardır. Çiğil ve Derbent'te de DP'ye kitleler halinde katılımlar olmuştur¹⁶⁰¹.

Beyşehir'in Çamlıca köyünde, Hürriyet Partisi ve CHP ocak başkanları ile üyeleri partilerinden istifa ederek DP'ye katılmışlardır. Budak köyünde CHP Ocak Başkanı ve üyeleri de partilerinden istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁶⁰². Beyşehir'in Yenidoğan kasabasının Derebağ Mahallesi CMP Ocak başkanı ve bu mahalle sakinlerinden 150 kişi CMP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁶⁰³.

Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre, 1958 yılında Hürriyet Partisi Konya Vilayet İdare Heyeti toptan istifa etmiştir. Parti çevreleri bu istifaların normal olduğunu, seçimlerden sonra bir nöbet değiştirme mahiyetinde bir değişiklik yapıldığını, yeni bir müteşebbis heyetinin kurulacağını belirtmiştir¹⁶⁰⁴. Aynı yıl içinde Cihanbeyli Belediye Başkanı Nazif Kadiroğlu CHP'den istifa etmiştir. Kadiroğlu gazeteye gönderdiği bir mektupta bulunduğu hizmette müstakil olarak çalışmayı uygun gördüğünü belirtmiştir¹⁶⁰⁵.

Çumra'nın Küçükköy CHP Başkanı Halil Emiroğlu, Hürriyet Partisi Başkanı Mehmet Şen ve CMP başkanı Raşit Emiroğlu arkadaşları ile birlikte partilerinden ayrılarak DP'ye katılmışlar ve Konya DP başkanlığına bir mektup göndermişlerdir. Mektuplarında *“DP'nin sekiz seneye sığdırdığı gözle görülür elle tutulur muazzam icraatı önünde DP Akıncıları arasına katılmayı canı gönülden isteyerek Başkanı bulunduğumuz CHP, HP ve MP'den bütün arkadaşlarımızla birlikte istifa ederek Küçük Köy DP Ocağı'na kayıt edilmiş bulunuyoruz. Bugün bir DP'li olarak şeref duymanın huzuru içinde bulunduğumuzu arz ederiz”*¹⁶⁰⁶ ifadelerine yer vermişlerdir. Hadim'in Kongol köyünde de CHP'den kitle halinde istifalar

¹⁶⁰⁰ Yeni Meram, 21 Nisan 1957, Y. 6, S. 2393, s. 1.

¹⁶⁰¹ Yeni Meram, 21 Eylül 1957, Y. 6, S. 2539, s. 1.

¹⁶⁰² Yeni Meram, 1 Ekim 1957, Y. 6, S. 2549, s. 1.

¹⁶⁰³ Yeni Meram, 10 Ekim 1957, Y. 6, S. 558, s. 1.

¹⁶⁰⁴ Yeni Meram, 10 Şubat 1958, Y. 7, S. 2679, s. 1.

¹⁶⁰⁵ Yeni Meram, 10 Şubat 1958, Y. 7, S. 2679, s. 1.

¹⁶⁰⁶ Yeni Meram, 2 Ekim 1958, Y. 7, S. 2907, s. 1.

olmuştur. Kongul CHP Ocak İdare Heyeti ile 201 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁶⁰⁷.

Akşehir'in Reis nahiyesi CHP Başkanı Ali Öz ve İdare Heyeti arkadaşları, Akşehir ilçesi Köy Muhtarı Mehmet Erdem ve CHP'ye üye 420 arkadaşı, Tuzlukçu CHP İdare Heyeti ve 6200 CHP'li, Akşehir Engilli Köyü CHP İdare Heyeti ve 589 üyesi, Akşehir'in Tipiköy CHP İdare Heyeti ve partili 57 arkadaşları, Yunak'tan Mehmet Yüksel ve 37 kişilik ailesi, muhalefet partilerinden istifa ederek DP'ye geçmişlerdir¹⁶⁰⁸. Beyşehir'de de 249 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır. Beyşehir'in Hüyük nahiyesine bağlı Keçi köyünden 53 vatandaş, Zıvarık köyünden 41 vatandaş, Pınarbaşı köyünden 155 vatandaş CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁶⁰⁹.

3.9. VATAN CEPHESİ VE KONYA

1958 yılı itibariyle, sekiz yıllık iktidarın da verdiği yıpranmayla birlikte DP'de gerileme meydana gelirken, muhalefette ciddi bir toparlanma görülmüştür. İktidarın kanun yoluyla, seçim ittifaklarını önlemeye çalışmasına rağmen, muhalefetteki partilerden Türkiye Köylü Partisi ile Cumhuriyetçi Millet Partisi 16 Ekim 1958'de birleşmiştir. Ardından 24 Kasım 1958'de Hürriyet Partisi CHP'ye katılmıştır¹⁶¹⁰. Muhalefetin “*Güç Birliği*” adını verdiği bu durum karşısında iktidar da harekete geçmiştir. Başbakan Adnan Menderes kamuoyu desteği sağlamak için yurt gezilerini başlatarak, muhalefete olan suçlamalarını da arttırmıştır. Adnan Menderes 1 Ekim 1958'de Manisa İl Kongresi'nde yaptığı konuşmasında, “*Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların kin ve husumet cephesine karşı Vatan Cephesi kurmalarını*” istemiştir. “*İktidarın icraatlarının Vatan Cephesi ile Türk milletince müdafaası lazımdır*” diyerek, muhalefetin olumsuz propagandasına karşı yapılanların savunulmasını halka telkin etmeye başlamıştır. Manisa'da yaptığı bu konuşmanın ardından bir buçuk yıldan fazla sürecek olan Vatan Cephesi oluşumu başlamıştır¹⁶¹¹. Vatan Cephesi adı verilen bu yeni yapılanma partiden ayrı bir örgütlenme şeklinde, özellikle de Trakya'da daha yoğun bir şekilde oluşturulmuş, ayrıca Anadolu'nun birçok yerinde de uygulanmaya konulmuştur. Vatan Cephesi çalışmaları Trakya ve İstanbul'dan başka Anadolu'da, Ankara, İzmir, Konya, Eskişehir, Denizli, Erzurum ve Diyarbakır gibi illerde yoğun bir şekilde uygulanmıştır. Vatan Cephesi'ne dair çalışmalar ve Menderes'e çekilen telgraflar 27 Mayıs Askerim Müdahalesi ile

¹⁶⁰⁷ *Yeni Meram*, 29 Ağustos 1958, Y. 7, S. 2874, s. 1.

¹⁶⁰⁸ *Yeni Meram*, 7 Ekim 1958, Y. 7, S. s. 1.

¹⁶⁰⁹ *Yeni Meram*, 11 Ekim 1958, Y. 7, S. 2916, s. 1-2.

¹⁶¹⁰ Eroğul, *age*, s. 215

¹⁶¹¹ Doğaner, *age*, s. 36; 43-44

birlikte ortaya çıkmıştır¹⁶¹². Adnan Menderes'in Ekim ayında Vatan Cephesini kurarak, halkı seferber etme girişimi ile başlatılan kampanyanın ana unsuru ise Vatan Cephesi'ne katılan insanların listelerinin her gün devlet denetimindeki radyodan okunması olmuştur. Bir buçuk yıl süren bu kampanya tepki toplamış birçok kentte “*Radyoyu Dinlemeyenler Cemiyetleri*” kurulmuştur¹⁶¹³. Vatan Cephesi'nin propagandasını DP taraftarı olan gazeteler yapmıştır. 1958 yılı sonu ve 1959 yılı başlarında “*Vatan Cephesi*” adında gazeteler de çıkmıştır. Hatta gazetelerde Güç Birliği Cephesi ve Vatan Cephesi ile ilgili karikatürler de yer almıştır.

Vatan Cephesi'ni DP bünyesinde kurulan yan bir örgüt olarak tanımlamak da mümkündür. DP, parti üyeleri dışındaki kişilerin de Vatan Cephesi'ne katılmaları istemiştir. Muhalef partilerin üyelerinin yanı sıra, partisi olmayan kişilerin de bu cepheye katılmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece DP, kendi üyeleri dışında da kitlelerin desteğini elde etmeyi amaçlamıştır. Vatan Cephesine üye olanların sayısı kurulduktan bir yıl sonra 973.000'e ulaşmıştır. İstanbul'da Vatan Cephesine üye olanların sayısı 1960 yılının Mart ayı itibarıyla 76,0402'u, Vatan Cephesi ocağı sayısı ise, 134'ü bulmuştur. Dönemin DP yanlısı gazeteleri incelendiğinde Vatan Cephesine üye olanların çoğunun köylü vatandaşlar olduğu görülmektedir. Bunun nedenini, DP'nin özellikle köylere yaptığı yatırım vaatlerinde aramak gerekir. DP, Vatan Cephesi ile kentli-aydın muhalefetine karşı kırsal kesimden destek almaya çalışmıştır. Köylerden destek sağlamak için kullanılan propagandalar arasında özellikle din ve antikomünizm yer almaktadır¹⁶¹⁴.

Vatan Cephesine herhangi bir partiye üye olmayan vatandaşlar katıldığı gibi; HP, CMP ve CHP'den istifa ederek katılanlar da olmuştur. DP taraftarı gazetelerin ilk sayfalarında genellikle “*Vatan Cephesine Kitleler Halinde İltihaklar*” veya “*Vatan Cephesine İltihaklar*” başlığıyla haberler yayınlanmıştır. Özellikle Zafer gazetesi, Vatan Cephesine iltihaklar başlığı altında birçok yazı yayınlamış ve bu yazılarda katılanların bulundukları yer, ayrıldıkları parti ve isimlerinin olduğu uzun listeleri “*muhalefet partilerinden istifa ederek DP saflarına geçmiş bulunan vatandaşlarımızın listesini veriyoruz*” şeklindeki açıklamalarla sütunlarına taşımıştır. Zafer Gazetesi, 3 Ocak 1959'da yayınladığı “*DP Safına Yeni İltihaklar*” başlıklı yazısında muhalefet partilerinden ayrılan yüzlerce insanın Vatan Cephesine katıldığı belirtildikten sonra bu katılımcıların listesini paylaşmıştır. DP Milletvekili R.S. Burçak hatıralarında, Ocak 1959 tarihinde Menderes'e gönderilmiş olan telgrafların 20.000'e ve

¹⁶¹² İlhan, *age*, s. 22-23.

¹⁶¹³ Zürcher, *Modern Türkiye'nin Tarihi*, s. 348.

¹⁶¹⁴ Serkan Gaytancıoğlu, “*Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi*”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011, s. 99-104.

Vatan Cephesine katılım gösterenlerin sayısının ise 200.000'e yaklaştığını söylemiştir. Ayrıca Burçak üyelerin illere göre dağılımını ise şu şekilde vermiştir¹⁶¹⁵:

Tablo 17: Vatan Cephesi Üyelerinin İllere Göre Dağılımı

Vilayet	Katılımcı Sayısı	Vilayet	Katılımcı Sayısı
Ağrı	2.918	Kastamonu	3.500
Amasya	4.600	Kayseri	13.751
Ankara	22.946	Kırklareli	1.240
Antalya	8.039	Kırşehir	13.254
Artvin	8.525	Kocaeli	6.847
Aydın	8.039	Konya	60.975
Balıkesir	17.583	Kütahya	9.325
Bilecik	4.030	Malatya	27.288
Bingöl	2.586	Manisa	20.480
Bitlis	4.050	Maraş	10.722
Bolu	13.262	Mardin	8.906
Burdur	12.121	Muğla	12.885
Bursa	17.814	Muş	3.500
Çanakkale	4.325	Nevşehir	6.636
Çankırı	6.442	Niğde	27.297
Çorum	14.198	Ordu	6.500
Diyarbakır	19.203	Rize	4.486
Denizli	14.175	Sakarya	15.780
Edirne	9.297	Samsun	7.782
Elazığ	15.888	Siirt	6.468
Erzincan	7.787	Sinop	8.737
Erzurum	10.052	Sivas	53.000
Eskişehir	11.547	Tekirdağ	15.968

¹⁶¹⁵Mervener Tuzak, “Vatan Cephesi’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2018, s. 58-62.

Gaziantep	17.355	Tokat	18.447
Giresun	11.300	Trabzon	11.184
Hakkari	2.000	Tunceli	27.823
Hatay	8.666	Urfa	18.275
Isparta	5.000	Uşak	10.786
İçel	12.356	Van	14.981
İstanbul	82.182	Yozgat	6.697
İzmir	38.667	Zonguldak	7.300
Kars	29.803	GENEL TOPLAM	973.170

Arşiv belgelerinden ve Konya basınından elde edinilen bilgilere göre Konya’da da halkın Vatan Cephesine katıldığı görülmektedir. Bu katılımlar çoğunlukla çekilen telgraflar aracılığıyla olmuştur. Bu telgrafların çoğu bizzat Başbakan Menderes adına gönderilen telgraf metinleridir. Yasemin Doğaner *“Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi”* adlı çalışmasında bu telgraflarda kullanılan dile, ifadelere ve halkın Vatan Cephesine katılma nedenlerine değinmiştir. Bu telgraflarda; *“Kara ruhlu saflarında hizmet ettiğimiz CHP’den istifa ederek...”*, *“Bu partide kalmayı vatana ihanet telakki ettiğimizden...”*, *“Köyümüzde tek bir CHP’li kalmadığını arz eder...”*, *CHP’nin zalimane insafları ve koltuk hevesine düştükleri için ...*, *“Memleketi senelerce ihmale uğratan, gaz yerine bezir yaktıran, köy yollarında diyar diyar çalıştıran, ambarlarda buğdayı çürütüp bizleri aç bırakan, beş kuruş için dipçik altında inleyen CHP’den istifa ederek...”*, *“Kalben bağlı bulunduğum ama partiden her nasılsa hissiyatıma kapılarak CHP’ye geçmek gibi bir hatanın kurbanı olmuştum, çok şükür ki son hadiseler biz gafletten uyandırdı ve Vatan cephesine katılmaya...”* gibi ifadelerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Vatan Cephesine katılımların nedenleri olarak da CHP’nin sertleşen muhalefetinden duyulan rahatsızlık, DP’nin bayındırlık ve imar faaliyetlerini takdir edilmesi, içme suyu yol, köprü, cami, okul vb. hizmetlerin karşılanma istekleri, Başbakan Menderes’in geçirdiği uçak kazası sonrası sağ kurtulmasının ilahi bir mesaj olduğunun düşünülmesi, bazı vatandaşların Hürriyet Partisi tarafından kandırılmaları ve saf değiştirdikten sonra pişman olarak DP’ye yeniden dönmek istemeleri olarak belirtilmiştir¹⁶¹⁶.

¹⁶¹⁶ Doğaner, age, s. 59-60.

Konya’da Vatan Cephesi’ne katılmak isteyen vatandaşlar tarafından Başbakan’a gönderilen telgraflarda da yukarıda sözü edilen ifadelerin benzerleri görülmektedir. Bu telgraflardan CHP’den istifa ederek DP’ye katılan Konyalı bir vatandaşın Adnan Menderes’e gönderdiği 27 Aralık 1958 tarihli telgraf oldukça ilginçtir. Nebi İyioldu adlı vatandaş telgrafında, CHP için körü körüne çalıştığını, şimdi ise CHP’nin mensuplarının tamamen memleket davalarını hiçe sayarak kötü bir zihniyetle iktidar hastası olduklarını öğrendiğini belirtmiştir. Yazısının devamında *“sabahın erken saatlerinde kendisine kalben ilham doğduğunu, DP’nin ve Adnan Menderes’in vatan ve milletin saadeti için gece gündüz çalıştıklarına inandığını, okunan ezanlar, imam hatip okulları ve fabrikalarının bacalarından çıkan dumanlarından iyi yolda olduklarını anladığını ve bu nedenlerden dolayı CHP’den istifa ederek DP’ye katılmak istediğini”* belirtmiştir¹⁶¹⁷.

Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgiye göre CHP ile güç birliğini onaylamayan Hürriyet Partililer de DP’ye katılmaya başlamışlardır. Hürriyet Partisinden ayrılan ve DP’ye geçen Ilgın’lı vatandaşlar adına Ilgın Hürriyet Partisi İlçe Başkanı Halit Özalp 27 Kasım 1958 tarihli Başbakan Adnan Menderes’e çektiği telgrafta şu ifadelerle yer vermiştir: *“Hürriyet Partili liderlerin tahakkukuna çalıştıkları ‘Güç Birliği’ fikrini Ilgın Hürriyet Partisi teşkilatı tasvip etmeyerek muhalefet etmekte idi. Son Hürriyet Partisinin toplanan olağanüstü kongresinde kimseyi konuşturmayıp işi bir emri vaki yaparak partiyi feshettikleri malumu alinizdir. Hasıl olan bu durum karşısında daha fazla mütereddit kalmanın memleket ve demokrasimiz için büyük zararlar tevlid edeceğini hissettiğimizden Vatan Cephesi’ne katılmaya karar verdik. 67 ocak ve bucak başkanıyla beraber 3500 Hürriyet Partilinin saflarınıza kabul edilmesini beklediklerini saygı ile arz eder, cenabı haktan memleket ve millet yolunda size kuvvet vermesini yardımcı olmasını temenni ederim”*¹⁶¹⁸.

Konya’nın Karapınar ilçesi CMP İlçe İdare Heyeti Eski Başkanı Cahit Ovalı Adnan Menderes’e gönderdiği 26 Eylül 1958 tarihli bir yazıda DP saflarında yer almanın gerekli olduğuna inandıklarını belirterek İlçe İdare Heyeti üyeleri ve köy teşkilatı ile birlikte CMP’den ayrılarak DP’ye kayıt olduklarının yazmıştır. Karaman Yılangümü köyünden M. Ali Can ve 88 arkadaşı, Karaman Davgandos köyü CMP Ocak başkanı Mustafa Yaşar ve Ocak idare heyeti, üyeleri ve 42 kişi, Karaman Davgandos köyü CHP Ocak Başkanı Hüseyin Uysal ve arkadaşları, Karaman Hacı Celal Mahalllesi CMP Ocak başkanı Kadir İçel, Ocak idare heyeti ve 60 üyesi, Fisar mahallesi sabık CHP Ocak başkanı Hasan Hüseyin Büyüksaraç

¹⁶¹⁷ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶¹⁸ Vatan Cephesine katılımların Konya basınına yansımalarıyla ilgili olarak bkz. (EK-3); Yeni Meram, 29 Kasım 1958, Y. 7, S. 2964, s. 1-2.

ve arkadaşları, Karaman CMP ilçe idare kurulu üyesi ve tüccar İbrahim Dağlı ve ortağı Yemen Çetinbaş, CMP Karaman Kılbasan nahiyesi bucak başkanı İbrahim Altın ve bütün parti teşkilatı, Karaman Habiller köyünden CMP mensubu 75 hane adına Mehmet Eker, Dr. Ali Kaya, Kadir Yüksel ve arkadaşları, Karaman'ın Çoğlu köyü CHP başkanı Hüseyin Yakar Şimşek, Karaman Kazımbekir nahiyesi çiftçilerinden Veli Kazancı ve Mehmet Uluer, Karaman Kamenî köyü CHP ve CMP mensupları Mehmet İşcan, Mehmet Şen, Rıza Avcı Şahin ve aileleri Adnan Menderes'e gönderdikleri 9 Ekim 1958 tarihli telgraf ile Demokrat Partiye katıldıklarını belirtmişlerdir. Karaman Göztepe köyü CHP Ocak başkanı M. Elitaş, CMP Vahdet Tan, Hür Parti başkanı Şükrü Yaşar, Karaman Göcer köyü CHP'lileri adına Mehmet Mete, CMP adına başkan Mehmet Kayapınar, Hür Partililer adına Abdullah Güngör, Karaman'ın Garalgazi köyünden CHP Ocak başkanı ve İdare heyeti ve 60 arkadaşı adına Ocak başkanı İbrahim Küçük ve Muammer Kaya 14 Ekim 1958 tarihinde gönderdikleri telgraf ile DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir¹⁶¹⁹.

İlgın DP İlçe Başkanı Fikret İnal'ın Adnan Menderes'e gönderdiği 7 Kasım 1958 tarihli telgrafta da Kembos köyü CKMP Ocak başkanı Ahmet Aytekin ve 76 arkadaşı, Haremi köyü HP Ocak başkanı İbrahim İbican ve 28 arkadaşı, Tekeler, Navrışık, Yoraslar, Osmaniye, Eldeş ve Yukarı Çiğil köylerinden 476 CMP mensubu vatandaşın aileleri ile birlikte DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Beyşehir'in Hüyük nahiyesinden 140 hanenin CHP den istifa ederek DP'ye katıldıkları 7 Kasım 1958 tarihli telgraf ile bildirilmiştir. Hadim'in HP teşkilatından Başbakana gönderilen 4 Aralık 1958 tarihli telgrafta HP'liler CHP'nin icraatlarını beğenmediklerini, bu yüzden eski partileri olan DP'ye geçmek istediklerini belirtmişlerdir. Konya'nın Hadim ilçesi Göynükkışla köyü CMP İdare Heyeti adına Ahmet Gülay başbakana gönderdiği 20 Ekim 1958 tarihli telgrafında; fitnelerin safından ayrılarak DP'ye kayıt olduklarını ve DP'den ayrılmayacaklarına dair ant içtiklerini belirtmiştir. Ermenek'ten gönderilen 15 Kasım 1958 tarihli telgrafta ise DP iktidarının Vatan Cephesi'ndeki çalışmalarını gördüklerini ve bu yüzden Halk Partisi'nden ayrılarak DP saflarına geçmeye karar verdiklerini belirtmişlerdir. Seydişehir Eski HP İlçe İdare Heyeti başkanı Osman Erkan ve arkadaşları 2 Aralık 1958 tarihli telgraflarında zorla millete empoze edilmek istenen güç birliği masallarının HP'lileri kandıramadığını, bu yüzden bütün teşkilatları ile birlikte partinin emektarı Himmet Ölçmen'in "*muvaseseinde*" DP'ye geçerek Vatan Cephesi'nde birleşmenin gururu içinde olduklarını belirtmişlerdir. Seydişehir Ufacık köyü muhtarı Durmuş

¹⁶¹⁹ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

Ali Aydoğdu da 24 Aralık 1958 tarihli telgrafında köylerindeki diğer bütün partileri kapatıp DP'ye geçtiklerini belirtmiştir¹⁶²⁰.

Çumra'nın Akviran nahiyesi mahalle muhtarı Mehmet Karabekir, Başbakan'a gönderdiği 4 Kasım 1958 tarihli telgrafında Başbakanın İzmir'deki davetine 8 Ocak, 3 bucak ve 720 arkadaşı ile birlikte HP'den ayrılarak katılmak istediklerini belirtmiştir. Doğanhisar HP İdare heyeti sabık başkanı da 28 Kasım 1958 tarihli telgrafında HP'nin kendisini feshederek CHP katılmasını onaylamadığını belirterek ilçelerindeki 170 HP'linin DP'ye katıldıklarını ifade etmiştir. Çumra Akviran Belediye Başkanı Hüseyin Ögüt'te 8 Aralık 1958 tarihli telgrafında DP'nin ülkedeki il, ilçe, nahiye ve köylere yaptığı hizmetlerden Akviran'ın da suya kavuşturularak hissesini aldığını, bu yüzden de Akviran'da CHP ve HP'den toplam 1200 kişinin istifa ederek DP'ye katıldıklarını, istifalarının nedenlerinin de Meram gazetesinde yayınlandığını belirtmiştir. Beyşehir'den gönderilen 19 Aralık 1958 tarihli başka bir telgrafta da 92 kişinin diğer partilerden istifa ederek DP'ye geçtikleri belirtilmiştir. Yine Beyşehir'den gönderilen 4 Kasım 1958 tarihli başka bir telgrafta da 168 kişinin CHP'den istifa ederek DP'ye katıldıkları bildirilmiştir. 10 Kasım 1958 tarihli Beyşehir'den gönderilen başka bir telgrafta da 256 kişinin, 10 Kasım 1958 tarihli bir telgrafta 65 kişinin, 10 Kasım 1958 tarihli Beyşehir Çamlıca köyü CHP teşkilatı başkanından gönderilen telgrafta, 60 kişinin ve Beyşehir Pınarbaşı köyü adına gönderilen bir telgrafta ise 155 kişinin CHP'den ayrılarak DP'ye katıldıkları belirtilmiştir¹⁶²¹.

Ermenek HP İlçe Başkanı Vehbi Ünsal Adnan Menderes'e gönderdiği 10 Aralık 1958 tarihli telgrafında kuruluşunda ülkeye ve millete hizmet edeceği ümidiyle katıldıkları HP'nin taban tabana zıt olan CHP ile *menfaat birliği cephesi* kurarak birleşmesinin hata olduğunu, bu nedenle Vatan Cephesi'ni tercih ettiklerini bildirmiştir. Akşehir'in il yapılma vaatleri bu yıl içinde özellikle Akşehir'de diğer partilerden istifaları ve DP'ye katılımları arttırmıştır. Akşehir'in Yasyan köyü muhtarı Adnan Menderes'e gönderdiği 30 Eylül 1958 tarihli telgrafında; bağlı bulunduğu ve geri zihniyetli olarak ifade ettiği CHP'den 53 kişi ile birlikte istifa ettiklerini, bu istifaların İleri Akşehir gazetesinde ilan edilmesi ve köy halkının da kendilerini takip etmesiyle Yasyan köyünde CHP'nin çöktüğünü bildirmiştir. Akşehir'in Engili köyü HP İdare heyetinin 3 Kasım 1958 tarihli telgrafında, DP'nin Akşehir'i il yapmak için verdiği karar üzerine, 589 vatandaşın CHP'den istifa ederek DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Akşehir Tuzlukçu CHP İdare Heyeti'nden gönderilen 3 Ekim 1958 tarihli başka

¹⁶²⁰ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶²¹ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

bir yazıdaki şu ifadeler oldukça ilginçtir: *“1946’da Paşa’nın zulüm şimşeginin çaktığı hak ve hürriyetin mahkûm edildiği o kara günlerde DP saflarında siz hürriyet kahramanlarıyla birlikte bugüne erişebilmek için mücadele ederken bazı politika canbazları tarafından yolumuz şaşırtılarak geçtiğimiz CHP’den hükümetimizin isabetli kararları ve Akşehir’imizin vilayet olması hakkındaki kararlarınız karşısında 620 vatandaş ile birlikte istifa ederek DP saflarına katılıyoruz”*. Akşehir’in Koraşı köyü muhtarı Mehmet Erdem 4 Ekim 1958 tarihli telgrafında 420 vatandaşın CHP’den ayrılarak DP saflarına geçtikleri bildirmiştir. Akşehir’in Tipi Köyü CHP İdare Heyeti tarafından gönderilen 4 Ekim 1958 tarihli telgrafta ise DP hükümetinin Türk tarihinde ilk defa köylülere, fakir ve fukaralara elini uzattığı, esnafı borçtan kurtardığı, Akşehir’i il yapmak için çalıştığı ve bu durumun CHP’lileri memnun ettiği bu yüzden 57 vatandaşın CHP’den istifa ederek DP’ye katıldığı belirtilmiştir. Akşehir’in Reis nahiyesi CMP başkanı Ali Öz, 4 Ekim 1958 tarihli, Akşehir’in Şubatan köyünden Mustafa Acar 6 Ekim 1958 tarihli, Kazak Köyü CHP başkanı Maynuş Akkuş ise 6 Ekim 1958 tarihli telgraflarında CHP’ye mensup vatandaşların DP’ye katıldıkları belirtilmiştir. Adnan Menderes’in 7 Ocak 1956 yılındaki Akşehir gezisinde Akşehir’in il yapılacağı vaadi ve bunu teyit eden hükümet kararı üzerine de Akşehir CMP İlçe İdare Heyeti, başbakana gönderdiği 7 Ekim 1958 tarihli telgrafi ile 100 kişinin CMP’den istifa ederek DP’ye katıldıklarını, Akşehir’in Değirmen köyünden CHP başkanı Mehmet Akyüz’ün 9 Ekim 1958 tarihli bir telgrafında Değirmen köyünden 161 kişinin CHP’den istifa ederek DP’ye katıldıkları belirtilmiştir. Akşehir’in il yapılma vaadi üzerine Akşehir Saraçlar Derneği mensupları da CHP’den ayrılarak DP’ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Akşehir’in berber esnafları cemiyetinden gönderilen 12 Ekim 1958 tarihli bir başka telgrafta ise diğer partilere mensup 110 esnafın DP’ye katıldıkları bildirilmiştir. Akşehir’in Nadir köyünden gönderilen 15 Ekim 1958 tarihli telgrafta 375 vatandaş CHP’den istifa ettiklerini ve DP’ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Akşehir Adsız köyünden 96 aile reisi ve Erdoğdu köyünden 35 aile reisi 24 Ekim 1958 tarihli telgraflarında, CHP’den istifa ederek DP’ye geçtiklerini yazmışlardır. DP iktidarının Akşehir’i il yapma çalışmaları etkisini göstermeye devam etmiştir. Yunak’ın Renkoğlu köyünden gönderilen 25 Ekim 1958 tarihli telgrafta 15 kişi bu haberin kendilerini mutlu ettiğini ve bu yüzden HP’den ayrılarak DP’ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Aksaray’ın Yalnız Ceviz, Halk Partisi Bucak Başkanı Hacı Ömer Kılıç, Başbakan Adnan Menderes’e İsmet İnönü ile ilgili oldukça ilginç bir telgraf göndermiştir. 9.10.1958 tarihli telgrafında *“Halk Partisinin milli şefi değişmez demirbaş genel başkanı Paşa Atatürk’ün kabrini sürüncemede bırakarak devri ismetinde kin ve garazından yaptırmayıp Atatürk’ün aziz na’şını senelerce 4 tahta tabut içinde bıraktı. Kurtardığı vatan toprağına sırtını koymadı. Demokrat*

Parti iktidara gelir gelmez derhal azami süratle kabrini ikmal ederek yurdun her yerinden gelen burcu burcu kokan toprakları üzerinde merhumu dinlendirdi. Paşa'nın Atatürk'ün ölüsünden intikam aldığını biliyoruz. Hırsı piri devrine girerek şahlanan kin ve garazından Allah bu vatani bu milleti korusun. Halk Partisinin kin, fitne, kardeş kanına susayan ihtilalci politikasını Halk Partili kalıp alet olmanın vatana ihanet etmek olduğundan bucağıma bağlı on bir ocakla birlikte topyekûn Halk Partisinden istifa ederek vicdan huzuru içinde demokrat partinin şerefli saflarına katıldığımızı arz eder, ellerinizden hürmetle öperiz”¹⁶²² ifadelerine yer vermiştir.

Çumra'nın Akviran nahiyesi mahalle muhtarı Mehmet Karabekir başbakana gönderdiği 4 Kasım 1958 tarihli telgrafında başbakanın İzmir'deki davetine 8 Ocak, 3 buca ve 720 arkadaşı ile birlikte Hürriyet Partisi'nden ayrılarak katılmak istediklerini belirtmiştir. Doğanhisar Hürriyet Partisi İdare Heyeti sabık başkanı başbakana gönderdiği 28 Kasım 1958 tarihli telgrafında ise Hürriyet Partisi'nin kendisini feshederek CHP'ye katılmasını onaylamadığını belirterek ilçelerindeki 170 HP'linin DP'ye katıldıklarını belirtmiştir. Çumra Akviran belediye başkanı Hüseyin Ögüt'te 8 Aralık 1958 tarihli başbakana gönderdiği telgrafında DP'nin ülkedeki il, ilçe, nahiye ve köylere yaptığı hizmetlerden Akviran'ın da suya kavuşturularak hissesini aldığını bu yüzden de Akviran'da CHP ve HP'den toplam 1200 kişinin bu partilerden istifa ederek DP'ye katıldıklarını, istifalarının nedenlerinin de Konya Meram gazetesinde yayınlandığını belirtmiştir. Beyşehir'den gönderilen 19 Aralık 1958 tarihli başka bir telgrafta da 92 kişinin diğer partilerden istifa ederek DP'ye geçtikleri belirtilmiştir. Yine Beyşehir'den başbakana gönderilen 4 Kasım 1958 tarihli başka bir telgrafta da 168 kişinin CHP'den istifa ederek DP'ye katıldıkları yazılmıştır. 10 Kasım 1958 tarihli Beyşehir'den gönderilen başka bir telgrafta da 256 kişinin, 10 Kasım 1958 tarihli telgrafla 65 kişinin, 10 Kasım 1958 tarihli Beyşehir Çamlıca köyünden CHP başkanından gönderilen telgrafla da 60 kişinin, Beyşehir Pınarbaşı köyü adına gönderilen başka bir telgrafta ise 155 kişinin CHP'den ayrılarak DP'ye katıldıkları belirtilmiştir¹⁶²³.

Ermenek HP İlçe Başkanı Vehbi Ünsal Adnan Menderes'e gönderdiği 10 Aralık 1958 tarihli telgrafında kuruluşunda memlekete ve millete hizmet gayesi umarak katıldıkları HP'nin taban tabana zıt olan CHP ile menfaat birliği cephesi kurarak birleşmesini hata olarak gördüklerini, bu nedenle de Vatan Cephesi'ni tercih ettiklerini bildirmiştir.

¹⁶²² BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶²³ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

1958 yılında Akviran Hacılar mahallesinde Halk Partisi İdare Heyetinden ve Ocak İdare Heyeti ile birlikte 146 vatandaş, Akviran Tülce mahallesinden Halk Partisi Ocak İdare Heyeti ile birlikte 255 kişi, Akviran Ağalar Mahallesi'nden CHP Bucak Ocak İdare Heyetleri ile birlikte 150 kişi, Akviran Bucağının Karayük köyünden 249 kişi, Akviran Bucağına bağlı Alan köyünden CHP başkanı Yurtkerim ile birlikte 103 vatandaş mensup oldukları CHP'den istifa ederek DP'ye katılmışlardır. Böylece Akviran'da 654'ü HP, 249'u CHP'den olmak üzere 903 vatandaş muhalefet safından ayrılarak DP'ye katılmışlardır¹⁶²⁴.

Adnan Menderes'in uçak kazası geçirmesinin ardından Konya'dan ve ilçelerinden Başbakan'a geçmiş olsun dilekleri içeren telgraflar da gönderilmiştir. Konya'nın Bozkır ilçesi Balıklava köyünden CHP Ocak başkanı Mümin Bülbül 2 Mart 1959 tarihli telgrafında uçak kazasından dolayı başbakana geçmiş olsun dileklerini iletirken 20 kişi ile birlikte CHP'den ayrılarak Vatan Cephesi'ne kaydolduklarını bildirmiştir. Beyşehir Hüyük bucağına bağlı Çamlıca köyü DP Ocak Başkanı Mevlüt Gündoğdu da başbakana gönderdiği 26 Şubat 1959 tarihli telgrafında başbakanın Kıbrıs meselesinin halli için uçakla Londra'ya giderken geçirdiği kazadan dolayı üzgün olduklarını, onu ölümden kurtarıp Türk milletine bağışlayan “*Ulu Tanrı*”ya şükrettiklerini ifade etmiştir. Beyşehir Çavuşlu Köyü Muhtarı Hasan Şirin'de 2 Mart 1959 tarihli telgrafında vatani, Kıbrıs Türklerini ve ülkenin milli menfaatlerini korumak için Londra'daki uçak kazasından Adnan Menderes'in sağ salim memlekete dönmesinden duydukları sevinci ifade ederek, şehitlere rahmet, Adnan Menderes'e da geçmiş olsun dileklerini bildirmiştir. Hüyük nahiyesi Zıvarık köyünden Ahmet Toros'ta 3 Mart 1959 tarihli telgrafında Adnan Menderes'in uçak kazasından kurtulmasından duydukları sevinci belirtmiştir. Konya Taşkent'ten Abdurrahman Kayretli de 28 Şubat 1959 tarihli telgrafında Adnan Menderes'in uçak kazasından mucize olarak kurtulmasının millete hizmet etmesinden dolayı bir lütuf olduğunu belirterek, 4 seçmenli ailesi ile birlikte DP'ye katıldığını bildirmiştir¹⁶²⁵.

1959 yılında Konya'nın Taşkent ilçesinde DP'ye katılanların sayısı artmıştır. Taşkent'ten Kamil Köse 5 Şubat 1959 tarihli telgrafında Halk Partisi üyesi olarak bu zamana kadar ocak başkanlığı yaptığını, Halk Partisi'nin güç birliğinin koltuk düşkünlüğünden kaynaklandığını bu nedenle DP'ye kayıt olduğunu bildirmiştir. Kamil Babalık ve Kunduracı Rahmi Köse'de 24 Ocak 1959 tarihli telgrafları ile CHP'den ayrılarak DP saflarına geçtiklerini bildirmiştir. Taşkent Hürriyet Partisi Bucak İdare Kurulu, 2 Aralık 1959 tarihli

¹⁶²⁴ *Yeni Meram*, 5 Kasım 1958, Y. 7, S. 2941, s. 1.

¹⁶²⁵ BCA, 010-09-216-670-2.

telgraflarında mensubu oldukları Hürriyet Partisinin menfaatleri uğruna CHP ile birleşerek memleketi nifaka götürdüklerini düşündükleri için 128 kişinin DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir¹⁶²⁶. Feyzullah Eğer, 16 Şubat 1959 tarihli telgrafında 4 kişilik ailesi ile birlikte, Taşkent'ten Hasan Yolcu, Hulusi Özkonus, Emin Uyanık, Mehmet Köpüklü, Muharrem Kaçar ve Sabit Hayırlıoğlu 16 Şubat 1959 tarihli telgrafları ile Vatan Cephesine katıldıklarını bildirmişlerdir. Taşkent'ten Mustafa Köme ve İrfan Güven 9 Şubat 1959 tarihli telgraflarında CHP'den ayrılarak DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir¹⁶²⁷.

Konya'nın Seydişehir ilçesinde de DP'ye katılımlar devam etmiştir. Seydişehir Karacaviran köyü DP başkanı Halil İbrahim Gönülalan, Başbakan'a gönderdiği 24 Ocak 1959 tarihli telgrafi ile köylerindeki 500 seçmenin Vatan Cephesi'ne katıldığını bildirmiştir. Seydişehir'in İncesu köyü halkı adına Muhtar Ahmet Öksüz 17 Ocak 1959 tarihli telgrafında köy halkı olarak topluca DP'ye geçtiklerini bildirmiştir. Seydişehir'in Çalmanda köyünden Hüseyin Kırbıyık 2 Şubat 1959 tarihli telgrafında 500 kişi ile birlikte CHP'den istifa ettiklerini ve DP'ye katıldıklarını böylece köylerinin DP'nin kalesi haline geldiğini ifade etmiştir. Seydişehir'in CHP eski ocak başkanı Osman Güneş ve idare kurulu üyeleri de 31 Aralık 1959 tarihli telgraflarında CHP'den ayrılarak DP'ye katıldıklarını belirtmiştir. Seydişehir Akçalar köyünden Mehmet Emin Kabak, 31 Ekim 1959 tarihli telgrafında köyün gençlerinin mensubu oldukları CHP'den istifa ettiklerini bildirmiştir. Seydişehir'in Muradiye köyünden 89 vatandaş da 20 Ekim 1959 tarihli telgrafları ile CHP'den istifa ederek Vatan Cephesine katıldıklarını belirtmişlerdir¹⁶²⁸.

Sarayönü ilçesinden de DP'ye katılımlar olmuştur. Sarayönü CKMP Başkanı Mehmet Akdoğan 15 Ekim 1959 tarihli telgrafında 55 kişi birlikte CKMP'den istifa ettiklerini ve DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Kulu ilçesi Ömerranlı kasabasından HP Başkanı Hacı Polat başbakana gönderdiği 5 Ocak 1959 tarihli telgrafında, yine aynı kasabadan Memet Gültekin ve Hacı Bayar 5 Şubat 1959 tarihli telgrafında Vatan Cephesine katıldıklarını bildirmiştir. Karapınar ilçesi Küçükaşlama köyünden gönderilen 19 Kasım 1959 tarihli telgrafta 135 kişinin, Hotamış nahiyesinden gönderilen 21 Aralık 1959 tarihli telgrafta ise köyün tamamının CHP ocak ve bucağını kapatarak DP'ye geçtikleri bildirilmiştir. Karaman ilçesinde ise vatandaşlar büyük kitleler halinde DP'ye katılmıştır. Karaman DP Başkanı ve Belediye Başkanı Kemal Kaynaş'ın Başbakan'a gönderdiği 13 Şubat 1959 tarihli telgrafta DP Vatan Cephesi'ne geçen 1216 kişinin isim listesi de sunulmuştur. Karaman Hacı Celal

¹⁶²⁶ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶²⁷ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶²⁸ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

Mahallesinden CKMP'ye kayıtlı olan 14 kişi 26 Ocak 1959 tarihli telgrafları ve Karaman Selerek köyünden CHP'ye kayıtlı 76 hane reisi 8 Ocak 1959 tarihli telgrafları ile DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Karaman Çukurbağ köyü CMP ocak başkanı ve muhtarı Hasan Yıldız ve 50 arkadaşı 20 Ocak 1959 tarihli telgrafları ile CMP'den ayrılarak DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Ilgın'dan Başaralı Çiftliği sahibi Mustafa Başaralı 22 Ekim 1959 tarihli telgrafında 106 kişi ile birlikte DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Beyşehir'in Hüyük Nahiyesine bağlı Burunsuz Köyünden CHP Başkanı Ahmet Ceylan da 22 Ocak 1959 tarihli telgrafında köylerinden 230 seçmenle birlikte istifa ederek DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Hadim'den Ali Özer 23 Haziran 1959 tarihli telgrafında 123 arkadaşı ile birlikte Hadim ilçesi Vatan Cephesi DP Gençlik Kolunu kurduklarını belirtmiştir. Ermenek'ten gönderilen 7 Ocak 1959 tarihli telgrafla 91 kişinin, 8 Ocak 1959 tarihli telgrafla 220 kişinin, 27 Şubat 1959 tarihli telgrafla 8 kişinin ve 5 Mart 1959 tarihli telgrafla da isimleri belirtilen 33 kişinin CHP'den ayrılarak DP'ye geçtikleri belirtilmiştir. Cihanbeyli'nin Kuyulu Zebir köyünden Mustafa Bakırcı tarafından Başbakan'a gönderilen 3 Şubat 1959 tarihli telgrafta ise CHP gibi *“sandalye hasisi ve istibdat aşığı”* olarak gördükleri CHP'de kalmanın millete hayrı olmayacağını düşündüklerinden CHP'den nefretle ayrılarak hakiki partileri olarak gördükleri DP'ye kaydolduklarını bildirmişlerdir. Konya'nın Ereğli ilçesi Karaağaç köyünden de 92 kişinin DP'ye katıldıklarını belirten 16 Mart 1959 tarihli bir telgrafta Başbakan'a gönderilmiştir. Ereğli'den İmamiye köyü DP Ocak Başkanı Abdullah Polatlı 17 Aralık 1959 tarihli telgrafında Ereğli'de DP'nin hizmetlerini gören ve Ereğli'nin il olma kararının verilmesi nedeniyle CHP'de yer alan 102 vatandaşın Vatan Cephesine katıldığını bildirmiştir. Bozkır'ın Bademli köyü adına gönderilen 19 Ocak 1959 tarihli telgrafta ise 200 kişinin CHP'den istifa ederek Vatan cephesine katıldıkları bildirilmiştir. Yine Bozkır'ın Çiftlik köyünden CHP Ocak Başkanı Ahmet Aydınlık ve Muhtar Ramazan Kaya 22 Ocak 1959 tarihli telgraflarında CHP'den 51 arkadaşları ile birlikte istifa ederek DP'ye kayıt olduklarını bildirmişlerdir. Bozkır'ın Küçüköz köyünden CHP ve HP adına Hasan Kara ve Tahsin Tetik 22 Ocak 1959 tarihli telgraflarında köylerindeki CHP ve HP ocaklarını kapatarak 40 kişi ile birlikte Vatan Cephesine katıldıklarını bildirmişlerdir¹⁶²⁹.

Konya'nın Ilgın ilçesinden de başbakana oldukça dikkat çekici bir telgraf gönderilmiştir. DP Ocak Başkanı Abdullah Altıok *“Cihanın saydığı Türk'ün ruhu Allah'ın kulu Demokrasinin öz babası Yavuz Adnan Menderese”* hitabı ile gönderdiği 12 Ocak 1959 tarihli telgrafında ilçelerinden 6 vatandaşın Vatan Cephesine geçişlerini de şu sözlerle ifade

¹⁶²⁹ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

etmiştir.” *İnşa ettirdiğin limanlarına ayak basan yaptırdığın yollarda seyahatler eden kurduğun fabrikaların göklere yükselen bacalarını görmezden gelen hatta şeker fabrikalarının istihsal ettiği şekerleri henüz midesinde eritmeyen muhalefet parti temsilcilerinin ulu orta sözlerine kanmayan Cumhuriyetin açtığı nurlu yollardaki fevkalade çalışmanı gözü ile gören vatandaşlardan 6 vatandaş Vatan cephesine kaydını yaptırmıştır*”¹⁶³⁰.

Konya’da Altunhisar nahiyesinden başbakana gönderilen 28 Şubat 1959 tarihli telgrafta Ethem Doygun ve ailesi, Mehmet Yaltı ve ailesi, Mevlüt Bayer ve ailesi, CHP Ocak başkanı Cevat Uysal, Uysallar ailesinden 40, Polatlı ailesinden 30, Kirazcı ailesinden 40, Mahmut Ceran ailesinden 15 kişi hem Vatan Cephesine geçtiklerini hem de Adnan Menderes’in geçirdiği kazadan sağ sağlim kurtularak dönmesinin sevincini belirtmişlerdir. Beyşehir’in Bayat köyünden gönderilen 28 Ekim 1959 tarihli telgrafta 42 kişinin CHP’den ayrılarak DP’ye katıldıkları belirtilmiştir. Bozkır’ın Sopran köyünden 21 kişi 16 Mart 1959 tarihli telgraf ve Bozkır’ın Meyre köyünden 250 kişi adına gönderilen 23 Mart 1959 tarihli telgraf ile vatandaşlar DP’ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Bozkır DP İlçe Başkanı Mustafa Çetin 20 Nisan 1959 tarihli telgrafında Bozkır’da DP Vatan Cephesi Ocağını açtıklarını ve 30 aile reisinin müteşebbis heyetine kayıt yaptırdıklarını bildirmiştir. Beyşehir’den gönderilen 17 Nisan 1959 tarihli telgrafta 150 kişinin, 30 Nisan 1959 tarihli başka bir telgrafta ise 109 aile reisinin CHP’den ayrılarak DP’ye katıldıkları bildirilmiştir. 17 Nisan 1959 tarihli başka bir telgrafta ise Beyşehir’den 100 kişinin CMP’den ayrılarak DP’ye geçtikleri, 5 Şubat 1959 tarihli başka bir telgrafta ise 89 kişinin CHP’den ayrılarak DP’ye geçtikleri bildirilmiştir. Beyşehir’in Üzümlü nahiyesinden gönderilen 21 Ocak 1959 tarihli başka bir telgrafta vatandaşlar üyesi oldukları CHP, HP ve MP’den ayrılarak DP’ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Yine Üzümlü nahiyesinden 24 kişi adına Cafer Yalçın’ın gönderdiği 25 Şubat 1959 tarihli telgrafta öncelikle başbakanın milleti mateme boğan uçak kazasından kurtuluşundan duyduğu sevinci belirtmiş daha sonra da DP’ye katıldıklarını bildirmiştir. Bozkır DP Vatan Cephesi Ocağı Müteşebbis Heyeti 20 Eylül 1959 tarihli telgraflarında bu zaman kadar hiçbir parti mensubu olmadıklarını, DP saflarında çalışmaya karar vererek 120 seçmenle birlikte Bozkır DP Vatan Cephesi Ocağını açtıklarını bildirmişlerdir¹⁶³¹.

¹⁶³⁰ BCA, 10-9-0-0-216-670-2; Doğaner, *age*, s. 80; Abdullah Altıok’un Adnan Menderes’e gönderdiği telgraf için bkz. (EK-4).

¹⁶³¹ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

Konya'nın Çayırbağı köyünden 123, Çarıklar köyünden 65 aile reisi CHP'den ayrılarak Vatan Cephesine katılmıştır. Ayrıca Güvenç köyünden İbrahim Genç'te bütün aile efradı ile DP'ye üye olmuştur¹⁶³².

Konya'nın Ereğli ilçesi Yukarı Elagöz Mahallesi sakinleri CMP Ocak teşkilatını dağıtarak Vatan Cephesine katılmışlar ve mahallelerinde Menderes Ocağını açmışlardır. 200 üyesi olan Menderes Ocağı başkanlığına da Süleyman Küçükşahin getirilmiştir. Belediye Başkanı Dr. Faruk Sükan'ın da katıldığı bir törenle hizmete giren Menderes Ocağına katılanların sayısı gün geçtikçe artmıştır¹⁶³³.

26 Nisan Pazar günü yapılan Konya DP Merkez İlçe kongrelerinde Konya milletvekili Remzi Birand Konya'da bir yıl içinde 37 bin kişinin DP'ye girdiğini, bu katılımların 17 bininin merkezden olduğunu belirtmiştir¹⁶³⁴.

Bozkır ilçesine bağlı Kozviran köyü halkından 237 kişi CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır¹⁶³⁵. Kulu ilçesinin Yaraşlı köyünde 246 vatandaş CHP'den istifa ederek yine DP'ye katılmıştır¹⁶³⁶.

Çumra ilçesinin Sodur, Alissa, Abtulul, Dinek bucağı, Uzunkuyu, Elmasun, Dedemoğlu, Kurukavak, Batum ve Okçu köylerinden 900 vatandaş mensup oldukları partilerden ayrılarak DP'ye katılmıştır¹⁶³⁷.

Cemiyetlerden de DP'ye geçişler olmuştur. Akşehir Madeni Sanatlar Cemiyeti başkanı Ali Yılmaz da cemiyet ailesi olarak DP'ye geçtiklerini bildiren 19 Ocak 1960 tarihli telgrafını Başbakana göndermiştir. Bozkır ilçesinin Dereköyü'nden Abdurrahman Yılmaz 150 partili adına Reyhan Gökmenoğlu'na gönderdiği 8 Şubat 1960 tarihli telgrafta DP'ye katıldıklarını ve köylerinde Adnan Menderes adına Vatan Cephesi açmak istediklerini bildirmiştir¹⁶³⁸.

1960 yılında da DP'ye katılımlar devam etmiştir. Konya'nın Yunak ilçesinden İzzet Yüce Adnan Menderes'e gönderdiği bir mektupta muhalefetin tutumunu beğenmediğini, DP'nin senelerdir *“İslamiyet'i bir çelik çember misali kuşatan ve gittikçe daraltarak en sonunda boğmak için uğraşan muhalefetin menhus halkasını en metin ve en kuvvetli silahlarla parçaladığını”* bu sebeplerden CHP İdare heyetindeki görevinden ve partiden 40 kişilik ailesi

¹⁶³² Öz Demokrat Konya, 31 Ocak 1959, Y. 2, S. 395, s. 1.

¹⁶³³ Öz Demokrat Konya, 7 Şubat 1959, Y. 2, S. 402, s. 1.

¹⁶³⁴ Öz Demokrat Konya, 27 Nisan 1959, Y. 2, S. 470, s. 1.

¹⁶³⁵ Yeni Meram, 21 Ocak 1960, Y. 9, S. 3367, s. 1.

¹⁶³⁶ Yeni Meram, 31 Ocak 1960, Y. 9, S. 3376, s. 3.

¹⁶³⁷ Öz Demokrat Konya, 14 Nisan 1960, Y. 3, S. 797, s. 1.

¹⁶³⁸ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

ile istifa ettiğini ve ölünceye kadar Başbakanın izinde kalacağını belirtmiştir. Yine Yunak'tan Abdurrahman Çevik adlı bir vatandaş, 14 Ocak 1960 tarihli telgrafında mensubu olduğu CKMP'den istifa ederek DP'ye katıldığını belirtmiştir.

Karapınar ilçesi CHP İdare heyetinden Konya milletvekili Remzi Birand'a gönderilen 15 Ocak 1960 tarihli telgrafta hükümetin Ereğli'nin il olması için yaptığı çalışmalar karşılığında CHP ilçe idare üyeliğinden 183 kişi ile birlikte istifa ederek DP'ye katıldıklarını bildirmiştir. Aynı yıl içinde Atlantı ve Kadınhanı'ndan gönderilen 12 Şubat 1960 tarihli bir telgrafta vatandaşlar DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Yunak ilçesi Zaferi köyünden İzzet Akbaş'ta Başbakana gönderdiği 6 Ocak 1960 tarihli bir telgraf ile DP'nin iktidara geçtiğinden itibaren hizmetlerinin çoğunu görüp, çoğunu da Radyo gazetesinden öğrendiğini bu yüzden kendisinin DP'ye kaydının yapılmasını istemiştir.

Kulu ilçesinin Bozan köyünden Bayram Altındaş ve 82 kişi Adnan Menderes'e gönderdikleri 14 Mart 1960 tarihli birtelgrafta kendilerinin o güne kadar CHP taraftarı olduklarını, memleket davalarında gerek meclis içi gerekse meclis dışı olayları yakından takip ettiklerini, özellikle bütçe müzakereleri dolayısıyla muhalefetin tutumunu beğenmediklerini, en son da Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğü'nün bütçesi dolayısıyla CHP meclis grubu adına konuşan Kemal Sarı İbrahimoğlu'nun gerçekle ilgisi olmayan konuşmasının bardağı taşıran son damla olduğunu ve bu nedenlerden dolayı “ *inkârcı politikaya paydos, nifakçı politikaya paydos, iftira ve tezvirci politikaya paydos ve yeter, söz milletindir*” parolası ile CHP' den istifa edip, DP katıldıklarını belirtmişlerdir.

Seydişehir ilçesinin Taşağıl köyünden CHP'li vatandaşlar 6 Ocak 1960 tarihli bir telgraf ile partilerinden istifa ederek DP'ye katıldıklarını bildirmişlerdir. Sarayönü ilçesinden bazı vatandaşlar 14 Ocak 1960 tarihli telgraflarında ise iktidarın ülke menfaatlerini gözeterek yaptıkları hizmetleri takdir ettiklerini, Sarayönü'ne yaptıkları hizmetleri şükranla karşıladıklarını ve bu sebeplerden dolayı da CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bildirmişlerdir¹⁶³⁹.

Akşehir ilçesinin Milyas köyü muhtarı 2 Mart 1960 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği bir telgrafta Halk Partisi sözcüsünün toprak dağıtımı konusunda beyanını üzüntüyle öğrendiklerini, ilçelerinde faaliyette bulunan 54 numaralı Toprak Komisyonunun köylerinde topraksızlara 1959 yılında tapuları ile birlikte verdiği arazinin bir senelik mahsulünü aldıklarını belirterek kendilerini toprağa kavuşturan ve yolsuzluktan

¹⁶³⁹ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

kurtaran DP'ye teşekkürlerini sunmuştur. Aynı yıl içinde Bahçeli kasabası Cumhuriyet Mahallesi CMP Ocak Teşkilatı adına Başkan Ali Güler 11 Mart 1960 tarihinde Başbakana gönderdiği bir yazıda DP iktidarında su, elektrik, postane ve benzeri işlerin yapılması ile kasabalarının medeni hale getirildiğini, bu nedenlerden dolayı mensubu oldukları CMP Ocak teşkilatı ile birlikte Vatan Cephesi'ne katıldıklarını bildirmiştir¹⁶⁴⁰. Bozkırın Akçapınar köyünden Başbakana gönderilen bir telgrafta 10 Mart 1960 tarihinde köy halkından 560 kişinin Vatan Cephesi'ne geçtiklerini ancak bunun radyoda duyurulmadığı gibi Partiye kabullerine dair bir yazı alamadıklarını belirtmiştir.

Bu süreçte Konya'da Vatan Cephesine 60.795 kişi katılmıştır¹⁶⁴¹. Bazı kaynaklarda Vatan Cephesi ile ilgili oldukça dikkat çekici iddialar da mevcuttur. Buna göre DP, Vatan Cephesine katılanların isimlerini ve üyesi oldukları illerin listesini radyoda okutmaya başlamış buna karşılık, muhalefet de radyoda okutulanların isimlerinin hayali kişilerden oluştuğunu iddia etmiştir. Muhalefetin iddiasına göre, Konya'daki DP'liler Vatan Cephesine katılanların listesini hazırlarken isim uydurmakta zorlanmışlar ve Konya mezarlığındaki mezar taşlarından 1200 ismi yazarak Ankara'ya göndermişlerdir¹⁶⁴².

3.9.1. Vatan Cephesi Davasının Soruşturma Süreci

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında Yassıda yargılamaları esnasında Vatan Cephesi de dava konusu olmuştur. Yüksek Soruşturma Kurulu 28 Şubat'ta kendisine gönderilen delilleri değerlendirmiş ve 22 Mart 1961 günü toplanıp 10. Soruşturma Kurulunun yaptığı inceleme ve müzakereler sonucunda 6 bölüm ve 56 sayfadan oluşan kararını açıklamıştır. Haklarında son tahkikatın açılmasına karar verilenlerden biri de Konya Milletvekili Remzi Birand'dır¹⁶⁴³. Remzi Birand 8 Kasım 1960 tarihinde verdiği ifadesinde Vatan Cephesinin bir siyasi edebiyat söyleşisi olduğunu, görevinin Vatan Cephesi'ne katılanların listesini Başbakan'a iletmek olduğunu, Vatan Cephesinin bir teşkilat olmadığını ve bu konunun Genel Kurulda görüşülmediğini belirtmiştir. Remzi Birand hakkında verilen kararda çalışmalara doğrudan katılmadığı için savunması kabul edilmemiştir. Ankara İl Başkanı Mehmet Akın, 28 Ekim 1960 tarihinde verdiği ifadesinde diğer 21 sanıktan farklı bir beyanda bulunmuş ve DP'ye katıldıktan birkaç ay sonra Konya milletvekili Remzi Birand ve Refik Koraltan'ın ısrarları ile Ankara İl Başkanlığını kabul ettiğini söylemiştir¹⁶⁴⁴.

¹⁶⁴⁰ BCA, 10-9-0-0-216-670-2.

¹⁶⁴¹ Doğaner, *age*, s. 54.

¹⁶⁴² Yücel, *age*, s. 138.

¹⁶⁴³ Doğaner, *age*, s. 137-138.

¹⁶⁴⁴ Doğaner, *age*, s. 156-157.

Vatan Cephesi sürecinde katılım belgelerini parafe etmekle görevli Remzi Birand’a katılımların bir milyon olduğunun söylenmesine rağmen elde edilen delillerden iki bin kişinin uydurma olduğunun anlaşıldığı söylenmiştir. Birand ise bu göreve 1959 yılı Mart ayında başladığını, kendisinin gelen telgrafların doğruluğunu incelemekle görevli olduğunu, bu işi ilgililerin yaptığını ve kendisine yanlış bilgi verilmiş olabileceğini ifade etmiştir. Remzi Birand mahalli ihtiyaçların istismarı ile ilgili olarak suçlanmıştır. Birand’ın Karaman’da Davgandos köylülerine CKMP’ye oy verdiklerinden dolayı köylerinden su çıkarmak için ihtiyaç duyulan makinenin temin edilmesinin mümkün olmayacağını söylediği ve bu yüzden de köylülerin DP’ye geçmek zorunda bırakıldıkları hatırlatılmış, Birand ise kesinlikle böyle bir şey söylemediğini iddia etmiştir¹⁶⁴⁵.

Remzi Birand Vatan Cephesi davasındaki savunmasında bu cepheye katılmalar konusunun Genel Kurul’da konuşulmadığını belirtince Mahkeme Başkanı; *“konuşulsa nasıl davranırdınız”* diye sormuş Birand ise *“Parti içi bünyesi bakımından mahzurlarını söyledim”* ifadelerine yer vermiştir. Birant’ın cevabını yeterli bulmayan Mahkeme Başkanı, *“Parti iç bünyesi bakımından zararlarını söyledim diyorsunuz. Ceza kanunu müvacehesinde bir şey düşünmüş müydünüz? Durup dururken bir cephe açıyorsunuz ve karşı taraf hakkında başka bir isim takıyorsunuz. Bu ikilik yaratıyor, memleketi derin ve kesin çizgilerle ikiye ayırıyor, bir teenniye varmak vesaire olmadı mı?”* demiştir. Birand bunu ayırıcı bir şey olarak görmediğini söyleyince, milletvekili olmayanların bile bunu bildiğini söyleyen Başkan, Parti Genel Kurulu olarak bu konuyu Genel Başkan’dan sorduklarını, bu kurulun Genel Başkan üzerinde bir denetim rolünün olduğunu söylemesi üzerine Birand yine de parti adına konuşmanın Genel Başkan’ın hakkı olduğunu belirtmiştir. Birand gelen telgrafların kontrolünden sorumlu kişi olarak bu görevi yaptığını ancak bu isimlerin radyoda yayınlanması ile ilgisinin olmadığını, hazırlanan listelerin başına *“DP’ye iltihaklar”* diye yazdığını ve bunun Vatan Cephesi ile ilgisi olmadığını belirtmiştir¹⁶⁴⁶. Vatan Cephesi hakkında yaptıkları tartışmayı Mehmet Akın’ın açıklaması talep edilmiş, Mehmet Akın da bu konuda Birand’ın partide teşkilattan sorumlu kişi olduğunu, partililer arasında geçen bir konuşma sırasında Vatan Cephesi kelimesi geçince bunun iyi bir tabir olmadığını söylediklerini ve bu tabirin kaldırılması tekliflerine katıldığını belirtmiştir. Birand ise bu

¹⁶⁴⁵ Doğaner, age, s. 185-186.

¹⁶⁴⁶ Doğaner, age, s. 210-211.

konuşmayı hatırlamadığını ancak muhatabının namuslu bir kişi olduğunu ve doğru konuşacağını ifade etmiştir¹⁶⁴⁷.

Vatan Cephesi'ne katılımlar ile ilgili başka bir ifadede ise Mustafa Zeren, Genel Kurul üyeleri arasında Emin Kalafat, Rıfkı Salim Burçak ve Remzi Birand'ın Adnan Menderes tarafından bu faaliyetleri yürütmek üzere icra komitesi olarak seçildiğini, Burçak ve Kalafat'ın devam etmediğini, Birand'ın vazifesine devam ettiğini ancak Birand'ın parti işleri ile ilgilendiğinden Vatan Cephesi ile ne derece ilgilendiği hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir¹⁶⁴⁸.

Vatan Cephesi davasında Konya'dan şahitlerin de dinlendiği görülmektedir. Akşehir'de esnafılık yapan Ömer Büyüksulu, Akşehir'in il olacağı vaadiyle 7-8 arkadaşı ile birlikte CKMP'den istifa ederek seçimler yaklaştığı için Vatan Cephesi'ne katıldıklarını ifade etmiştir¹⁶⁴⁹.

Akşehir'in il olmasıyla ilgili olarak gerçekleşen katılımlar hakkında Hikmet Dayıoğlu ifadesinde Akşehir'in il olmasının vaat edilmesinden dolayı partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne katıldıklarını ve şayet bu vaat olmasaydı kendi partilerinden istifa etmeyi düşünmediklerini belirtmiştir. Adnan Menderes de bu konuda söz alarak Akşehir'in il olması konusunun diğer 8-10 ilçe ile birlikte uzun süreden beri düşünüldüğünü, bu konuda incelemelerin tamamlanıp Meclise götürülmek üzere olduğunu, iddia edildiği gibi siyasi ihtiyaçlarla değil, coğrafi ve ekonomik nedenlere dayanarak hareket edildiğini ifade etmiştir¹⁶⁵⁰.

Remzi Birand, Vatan Cephesi davasında, katılan vatandaşların isimlerinin radyoda yayınlanmasından sorumlu kişi olarak suçlanmıştır¹⁶⁵¹.

Yassıada duruşmaları başladıktan sonra radyoda yayınlanan “*Yassıada Saati*” adlı programda davalarla ilgi bilgileri olduğunu, istenilirse ifade verebileceklerini söyleyen kişiler Başsavcılık makamına veya Yüksek Adalet Divanına telgraf, dilekçe veya mektupta göndermişlerdir¹⁶⁵². Örneğin Konya'nın Akşehir ilçesi Yıldırım mahallesinden gelen bir mektupta, ilçeye birkaç yüz metre mesafede bulunan Adsız köyüne sekiz yıl önce zamanın belediye başkanı tarafından elektrik getirildiğini ancak Vatan Cephesi faaliyetlerine

¹⁶⁴⁷ Doğaner, *age*, s. 213-214.

¹⁶⁴⁸ Doğaner, *age*, s. 219.

¹⁶⁴⁹ Doğaner, *age*, s. 231.

¹⁶⁵⁰ Doğaner, *age*, s. 232.

¹⁶⁵¹ Doğaner, *age*, s. 290.

¹⁶⁵² Doğaner, *age*, s. 315.

başlandıktan sonra Belediye Başkanı Rahmi Şirvancı tarafından elektriğin sudan bir bahane ile kesilerek binden fazla kişiden oluşan köy halkının mağdur edildiği ve uğraşıldığı halde bir sonuç alınamadığı ifade edilmiştir. Mektubun devamında çözümü yine DP’li başkanın bulduğu, köy muhtarına, ihtiyar heyeti ve köy halkı ile birlikte Vatan Cephesi’ne geçtikleri takdirde elektriğin geleceğinin söylediği ve böylelikle nura kavuştukları ifade edilmiştir¹⁶⁵³.

Yassıada duruşmalarına Vatan Cephesi ile ilgili olmayan ancak sabık iktidarı çeşitli nedenlerle suçlayan ihbar mektupları da gönderilmiştir. Örneğin Konya Bozkır’da emekli öğretmen olan Zühtü Kalaycı, Ortadoğu petroleri ile ilgili olarak uzun bir açıklama yaptıktan sonra, Türkiye’de petrol olduğunu ancak Celal Bayar’ın başında bulunduğu iktidarın bunu işletme ve değerlendirmede hatalar yaptıkları iddia etmiştir¹⁶⁵⁴.

Vatan Cephesi davasının sonucunda Konya milletvekili Remzi Birand, “*Anayasayı ihlal suçundan 146/3, 59 ve 173. maddeler hükmünce 4 sene 2 ay ağır hapsine ve amme hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, 1 sene 4 ay 20 gün Konya’da Umumi Emniyet Nezaret altında bulundurulma*” cezası almıştır¹⁶⁵⁵.

3.10. TAHKİKAT KOMİSYONU VE KONYA

Türkiye 1960 yılına siyasi açıdan gergin bir havada girmiştir. İstanbul, Ankara ve Anadolu’nun farklı illerinde olaylar meydana gelmiş, uzun zaman sokağa çıkma yasağı ve sıkıyönetim ilan edilerek neredeyse her yerde DP’liler ve CHP’liler taşlı sopalı, silahlı çatışmalara girmiştir. Ülke tam anlamıyla ikiye bölünmüştür. CHP’ye göre sorunların kaynağı, DP’nin kanunsuz uygulamaları ve baskı rejimi kurma isteğidir. DP’ye göre sorunların kaynağı muhaliflerin, ülkenin huzur ve düzenini bozma isteğidir. Ülke tam anlamıyla iki kutba ayrılmıştır¹⁶⁵⁶.

Gerek Başbakan Menderes, gerekse muhalefet lideri İnönü 1960’lı yılların başlarında ülkenin çeşitli yerlerinde mitinglere katılmışlardır. İnönü’nün Kayseri’de yaşadığı olaylar ilk kez muhalefet ve iktidarı doğrudan karşı karşıya getirmiştir. İktidar meclisteki siyasal üstünlüğünü kullanarak Meclis içi denetime izin vermemiştir. Muhalefet ise DP’ye yaptığı eleştirileri halka taşıyarak DP’yi iktidardan uzaklaştırmak istemiştir. Bunun üzerine DP Meclis tahkikatı yapmaya karar vermiştir. 12 Nisan’da DP Meclis Grubu, CHP hakkında Meclis Tahkikatı açmaya karar vererek 15 Nisan’da ise Tahkikat Komisyonunun kurulmasına

¹⁶⁵³ Doğaner, *age*, s. 317-318.

¹⁶⁵⁴ Doğaner, *age*, s. 324.

¹⁶⁵⁵ Doğaner, *age*, s. 328.

¹⁶⁵⁶ Deniz, *age*, s. 80.

oy birliği ile karar vermiştir. On beş kişiden oluşturulan Tahkikat Komisyonu¹⁶⁵⁷, üç ayrı yasak kararı almıştır. Bu karara göre parti kongreleri, toplantıları, siyasi faaliyetleri, yeni teşkilat kurmaları, komisyon faaliyeti ile ilgili yayınlar ve TBMM'nin soruşturma önergesi ile ilgili yayını yasaklanmıştır. DP tahkikat önergesinde CHP'nin basınında yardımı ile halkı kışkırttığını ve iktidarı tehdit ettiğini bu yüzden demokrasiyi korumak ve sürekliliği sağlamak için bu tedbirlerin alındığını belirtmiştir. Bu sözler üzerine İnönü *“bu yolda devam ederseniz ben de sizi kurtaramam, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır, meşru bir hak olarak kullanılacaktır”* diyerek grubuyla birlikte Meclis'i terk etmiştir. İnönü, Meclisin kararının sert bir şekilde eleştirdiği için de on iki oturum Meclisten uzaklaştırılmıştır¹⁶⁵⁸.

Konya Hadim DP Kadınlar Kolu tarafından Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasını destekleyen bir telgraf çekilmiştir. Telgrafta *“Halk Partisinin yıkıcı, kanun dışı ve muhteris politikasını artık vatandaş vicdanlarının mutlak olarak bunaldığı zamanda teşhis edip tahkikat talebiyle meclise getirilmesi”* tebrik edilmiştir¹⁶⁵⁹.

3.11. DP İKTİDARINDA GÜNDEMİ MEŞGUL EDEN TARTIŞMA KONULARI

3.11.1. Konya Basınında Atatürk İnkılapları ve İrtica Tartışmaları

DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasındaki dönem Türkiye'de bir taraftan çok partili hayatın kurumsallaşmaya başladığı bir dönem olarak karşımıza çıkarken diğer taraftan iktidar ve muhalefet olgularının ortaya çıkması paralelinde tarafların birbirini takip ettikleri politikalar ve icraatları açısından da eleştirdikleri bir dönem olarak nitelendirilebilir. Nitekim bahse konu olan dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisi durumunda olan ve muhalefette bulunan CHP, devletin kurucu değerlerini koruma düşüncesi üzerine inşa edilmiş bir politika takip etmiştir. Doğal olarak DP'nin bu dönemdeki bir kısım icraatları CHP'li çevreler tarafından olumlu karşılanmamış ve taraflar birbirlerini suçlamaya kadar varan bir siyasi mücadelenin içine girmişlerdir. Bu tartışmaların en önemlilerinden birisi ise

¹⁶⁵⁷ 2 Nisan 1960 yılında basın Tahkikat Komisyonu'nun görevlerin ile ilgili olarak şunları yazmaktadır: “Encümenler, savcı, hâkim ve askeri hâkimlerin salahiyetlerine haiz olacaklar. Gazete toplatmak ve kapatmak yetkisine haiz bulunacaklar. Her türlü evrak, vesaik eşyayı zapt edebilecekler. Tahkikat encümenlerinin tedbirlerine muhalefet 1 seneden 3 seneye kadar hapsi mucip kılacak. Encümenlerce alınan kararların icra ve infazında ihmal ve suiistimali görünen memurlar 6 aydan 3 seneye kadar hapis edilecek. Tahkikat ile ilgili hadiseleri ifşa edenler 6 aydan 1 seneye kadar hapsolunacak. Tahkikat sırasında yalan şahadette bulunanlarla yalan yere yemin edenlere Ceza kanundaki cezaların iki katı verilecek. Encümenlerin kararlarına itiraz olunmayacak. Encümenlerce yapılacak tahkikat ilk tahkikat mahiyetinde olacak. Bkz. Deniz, *age*, s. 82.

¹⁶⁵⁸ Doğaner, *age*, s. 103-105.

¹⁶⁵⁹ Doğaner, *age*, s. 85.

laiklik ve onunla yakından ilgili olan irtica çevresinde dönen tartışmalardır. İrtica tartışmalarında Türkiye iki farklı cepheye ayrılmıştır. Birinci cephedekiler inkılapların her ne pahasına olursa olsun korunması gerektiğini ve inkılapların Atatürk'ün emaneti olduğunu savunmuşlardır. İkinci cephedekiler ise demokrasi ile birlikte inkılapların kuvvete dayanılarak korunma döneminin sona erdiğini, inkılapların serbestçe tartışılması gerektiğini savunmuşlardır. Böylece milletin istemediği inkılaplar kaldırılacak, bazıları da değiştirilerek ıslah edilecektir¹⁶⁶⁰.

1950'lerde DP'nin iktidara gelmesi ile ortaya çıkan dini çevrelerde meydana gelen hareketlenme, laiklik ve irtica tartışmalarını da gündeme getirmiştir. Batıcı ve laik bürokrat ağırlıklı cephe, dini içerikli yayın ve faaliyetlerin artması ile laiklik ve rejimin büyük bir tehlikeye girdiğini, DP'nin dini taviz politikalarının bu duruma neden olduğunu ve ülkenin “*eski karanlık devirlere*” geri götürülmek istendiğini ileri sürmüşlerdir. 1950-1960 döneminde iki cephenin yayın organlarında laiklik ve irtica içerikli tartışmalar devam etmiştir. Laik kesimin temsilcileri irticanın, gericiliğin ve mürteciliğin ne olduğunu, hangi ortamlarda ortaya çıktığını, ülkeyi nerelere sürükleyebileceğini; İslamcı kesimin temsilcileri de ülkede irtica bulunmadığını, bu tür iddiaların “*devrim yobazlarının*” iftiraları olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır¹⁶⁶¹.

14 Mayıs 1950 genel seçimi ile DP'nin iktidara gelmesi laik düzen karşısında olan çevreleri de memnun etmiştir. Tek Parti döneminde baskılanan bu çevreler, çok partili siyasi hayat ile birlikte özgür ortama geçilince, inkılaplardan geri dönülmesi için harekete geçmişlerdir. Örneğin bazı DP'liler Konya Kadınhanı İlçe Kongresi'nde “*kadınlar çarşafa*” sloganı atmış, fes sarık ve Arap harflerini geri istemiştir. Gerici hareketler olarak tavsif edilen olaylar gün geçtikçe artarken özellikle Atatürk'e ve onun heykellerine karşı saldırılar da başlamıştır. İlk büyük saldırı hareketi 25 Şubat 1951'de Kırşehir'de görülmüştür. Kırşehir'de Atatürk heykeli parçalanmış, ardından Ankara Orduevi karşısındaki Atatürk Heykeli de 26 Haziran 1951'de Ticanî tarikatından olan bir kişinin saldırısına uğramıştır. Bu saldırılar, inkılaplara taraftar olan kesimin harekete geçmesine, saldırıyı lanetleyen yazıların çıkmasına yol açmıştır. Nadir Nadi Cumhuriyet gazetesinde “*Artık Yeter*” başlıklı yazısında “... *İstiklal Savaşı'nın büyük kahramanı, Türk İnkılabının baş yaratıcısı, hürriyetimizin eşsiz temsilcisi Atatürk'e karşı bir müddettir girilen tecavüz hareketleri son zamanlarda göze çarparcasına (göze çarpar da ne demek?) yüreğimize bıçak saplanırcasına arttı. Birbirinden çok uzak yurt*

¹⁶⁶⁰ Kaçmazoğlu, *age*, s.108.

¹⁶⁶¹ Kaçmazoğlu, *age*, s. 109.

köşelerinde birbirini belki hiç tanımayan, fakat hayret edilecek kadar birbirine benzeyen çember sakallı, karanlık suratlı bir takım adamlar rastladıkları büstlere saldırıyorlar... Resmi ağızlar, memlekette irtica olmadığına dair demeçler veriyor, vicdan hürriyetinin kutsallığından bahsediyorlar ” ifadeleri ile ülkedeki irticai hareketlerine temas etmiştir. Bu gibi yazılar bazı yabancı diplomatların raporlarına da yansımış, bir yabancı diplomat hükümetine gönderdiği raporda, ülkede dini duygulara olan bağlılığın Atatürk inkılaplarını tehlikeye soktuğunu, DP yöneticilerinin seçmenlerine verdikleri ödümler ile gericilerin harekete geçmesine neden olduğunu yazmıştır. Bu tepkiler karşısında DP iktidarı Atatürk’e yönelen saldırıları önleyebilmek ve Atatürk’ün manevi varlığını koruyabilmek için özel bir yasa çıkartmayı gerekli görmüştür. Menderes ve arkadaşları hazırlanacak olan yasayı TBMM’de kendi milletvekillerinin de yoğun muhalefetine rağmen savunmuş, bu yasayı bir “kişi yasası” değil ama bir güvenlik yasası olarak sunmuşlardır. Tasarının TBMM görüşmeleri çok uzun ve tartışmalı geçmiştir. 4 Mayıs 1951’de başlayan görüşmeler 27 Temmuz 1951’e kadar aralıksız yedi oturum süresince devam etmiştir¹⁶⁶². DP yöneticileri buna benzer durumları önlemek ve partiyi zor durumda bırakmamak ve Atatürk’e karşı oluşabilecek saldırıları önlemek için özel bir kanun çıkartmışlardır. Böylece 25 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen 5816 sayılı “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir¹⁶⁶³.

II. Menderes Hükümeti programında irticai ve komünist akımlara karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. Dönemin basınında hemen her gün yer alan irticai ve komünizm yanlısı hareketler, bu hareketlere karşı tepkiler ve bazı basın organlarında çıkan yazılara karşı Menderes Hükümeti programında şu ifadelere yer verilmiştir: “...*Din ile dünya işlerini birbirinden ayrı tutmayı ve vicdan hürriyetini baskı altında bulundurmamayı demokrasinin ana prensiplerinden addetmekteyiz... Ne dindarların ne de kendini dinle alakalı görmeyenlerin birbirlerini karşılıklı olarak baskı altına almalarına ve bu suretle vatandaşların zümreleşip iki karargâh haline gelmelerine asla müsaade etmemek icap*

¹⁶⁶² Kocaçimen, *age*, s. 67-68.

¹⁶⁶³ Özer, *age*, s.155-156; Toplam beş maddeden oluşan “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun” 5816 sayılı kanunun önemli maddeleri şu şekildedir: “*Madde 1. Atatürk’ü n hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk’ü temsil eden heykel, büst ve âbideleri veyahut Atatürk’ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Yukarıki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır. Madde 2. Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır. Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır. Madde 3. Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet savcılıklarınca re’sen takibat yapılır.” Bkz. Resmi Gazete, 31 Temmuz 1951, S. 7872, s. 1713.*

eder...”. Program görüşmelerinde DP İzmir Milletvekili Muhittin Erener ise ülkede irtica olduğunu kabul etmediğini, 25 Şubat 1951’de Kırşehir’de Atatürk büstünün parçalanması üzerine yurttan irticaya tepki oluşarak, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu “*Atatürk Devrimlerini Koruma Mitingleri’nde*” irticanın lanetlenmesinin basında geniş şekilde yer almasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. DP Seyhan Milletvekili Remzi Oğuz Arık da Atatürk büstüne yapılan saldırıyı, inkılapların sağlam bir düşünceye dayandırılmamasına, sindirme ve yerleştirme çalışmalarının yetersizliği ile ilişkilendirmiştir¹⁶⁶⁴.

DP’nin kuruluşundan itibaren dini söylemlere CHP ile mukayese edildiğinde daha fazla yer verdiği görülmektedir. CHP’nin laik-seküler bir anlayışa sahip olmasından dolayı iktidarı döneminde dindar kesimlerle arasında bir mesafe oluşmuştur. DP’nin iktidara gelmesiyle birlikte bazı tarikatlar harekete geçmiş ve Atatürk inkılaplarına karşı bir kısım saldırılar ortaya çıkmıştır. Bu açıdan Atatürk heykellerine yapılan saldırılar ve inkılaplar aleyhindeki faaliyetler laik çevrelerde tepkiyle karşılanmıştır. Ülke genelinde olduğu gibi Konya’da da 1950-1960 arası DP iktidarında az da olsa Atatürk inkılaplarına karşı faaliyetlerin olduğu görülmektedir. Konya’nın Kuzgun Kavak Mahallesi’nde oturan Abdülkadir Sayfan adında bir kişinin, başına giydiği takke üzerine sarık sarıp dolaştığı için tutuklanması buna bir örnektir¹⁶⁶⁵. Yine merkeze bağlı Sille bucağının Bilecik köyünden doksan yaşlarında Mustafa Kulluj adında bir şahsın, başına fes şeklinde giydiği külahın üzerine siyah sarık sararak dolaştığı görülmüştür. Şapka kanununa aykırı hareket eden bu kişi de tutuklanmıştır¹⁶⁶⁶. Başka bir örnekte ise merkeze bağlı Hatip bucağının Böğrüdilik köyünden yirmi yaşlarında Bekir Ben isminde birisi başına takke giyerek üzerine de çember sardığı ve tutuklandığı haberi Babalık gazetesinde yer almıştır¹⁶⁶⁷.

Yeni Konya gazetesinde Konya’nın Karaman ilçesinde de irticai faaliyetlerde bulunan kişilerin bulunduğu dair bir haber yer almıştır. Karaman’ın Pınarbaşı köyünden Ali Kocakaya ve aynı köyden Mustafa Solak’ın Meşkul köyünün camisinin zemin katında 8-16 yaşlarındaki köy çocuklarına Arap harfleri ile eğitim verdikleri belirlenmiş, sanıklar suçüstü yakalanarak adalete verilmiştir¹⁶⁶⁸. Konya’da kendisine mehdi süsü vererek, halkı

¹⁶⁶⁴ Kocaçimen, *age*, s. 58-60.

¹⁶⁶⁵ *Babalık*, 28 Haziran 1950, Y. 40, S. 7424, s. 2

¹⁶⁶⁶ *Babalık*, 30 Haziran 1950, Y. 40, S. 7426, s. 2

¹⁶⁶⁷ *Babalık*, 13 Ekim 1950, Y. 40, S. 7506, s. 2

¹⁶⁶⁸ *Yeni Konya*, 29 Ocak 1951, Y. 2, S. 591, s. 2

dolandırmaya çalışan Mustafa Sayman ve müridi Mustafa Tunç isimdeki şahıslar yapılan ihbar üzerine adalete verilmiş ve tutuklanmışlardır.¹⁶⁶⁹

Genel olarak bakıldığında Konya’da DP döneminde inkılap aleyhtarlığı ve irticaa faaliyetlerine dair örneklerin çok az olduğu görülmektedir. Buna rağmen gerek ulusal basında gerekse Konya basınında gündemi meşgul eden tartışma konularından biri de Atatürk inkılapları aleyhtarlığının ve irticai faaliyetlerin artacağı endişesi olmuştur. Bu nedenle basında bu konularda birçok yazı kaleme alınmıştır.

Konya basınında CHP hükümeti dönemine kıyasla DP hükümeti döneminde irticai faaliyetlerin artacağı bunun da nedeninin CHP’nin iktidarı döneminde din konusunda yaptığı hatalar olduğu ve bundan sonra DP iktidarında dinin siyasete alet edilmemesi gerektiğini belirten Fakih Özfakih’in “*Tehlike Bundan Sonra. Bir Realite Haline Gelen Din İhtiyacı, Vicdan Hürriyeti Dahilinde, Milli Menfaatler Çerçevesinde Formüle Edilip, Politikadan Kaçırarak Mabede Emanet Edilmelidir*”¹⁶⁷⁰ başlıklı yazısı oldukça dikkat çekicidir.

İstanbul gazetelerinden birinde kadınların çalışma hayatlarına son verilmesi ile ilgili yayınlanan bir yazıya karşı Yeni Konya gazetesinde Celaleddin Kışmır’ın kaleme aldığı “*Karınca Kararınca Kadın Çalışmalı mı?*” başlıklı yazısında “*Dava eski dava. Biz tazeleyecek değiliz. Fakat her hükümet değişmesi sırasında bu mesele alınır, dedikodusu ortaya çıkar! Hatta bu sefer ki iktidar değişmesinde bu mesele üzerinde daha çok ısrarla durulmuş ve adeta vatandaşın zihninde yer etmeye başlamıştı. İşin garibi, İstanbul*

¹⁶⁶⁹ Yeni Konya, 3 Şubat 1951, Y. 2, S. 596, s. 1

¹⁶⁷⁰ “Bir haylice uzamasına rağmen en can alıcı noktalara işaretle iktifa ettik. Bu ibare ve fikirler bir haylice hakikatlerin ifadesidir. Ve hakikaten bir komünist ‘ben komünistim’ diye kollarını sallaya sallaya gelmez. En tutunmuş, en rağbetli fikir ve teşekküllerin içine maskelenerek süzülür ve hakiki maksadına zıt cephenin, hararetli müdafii bulunur. Tek emeli bulunduğu saflarda her türlü faaliyetleri sabote etmektir. Çünkü efendisinden öyle emir almıştır. Artık birçok devlette tatbik edip muvaffak olduğu ‘inkılapçı ve müsavatça’ etiketi altında memleketimizde emeline ulaşamayınca başka istikametler onun komünizmin taarruz yolları olacaktır. Allah’ını sevenlerin saflığından, temizliğinden istifade etmeğe kalkacaktır. Bundan 20 sene önce irtica kuvvetliydi diyenler oluyor. Bende iddia ediyorum ki tarikata girmek, eğer irtica ise bugünkü muhtelif tarikatların kadrosu daha geniş, azası mensubu daha çoktur. Niçin böyle olmuştur? Cevap basit: Evvelki hükümetler dinsizlik propagandası yaptıkları için din adamları canlarından üstün tuttıkları dinlerini çaldırmamak için toplandılar, şuurlu şuursuz teşkilatlara girdiler ve bugünkü tarikatlar ordusunun fikri iaşesini temin ettiler. İçin için kaynadı bu kütle. Sahipsiz ve başıboş bırakılan bu insanlara alaka gösterilmezse asıl tehlike bundan sonra başlar, irtica bundan sonra konuşur. Mukaddemede arz ettiğim ahababımın iddiasını eski iktidarda benimsiyormuş; Konya’da mutlaka başka bir parmağın gölgesi dolaşıyormuş. Bunu kabul edemiyoruz Çünkü bugüne kadar böyle ize tesadüf edilmemiştir. DP’nin teşkilatının olmadığı ve gidilmeyen köylerde CHP bir tek şey dahi alamamış ise bunun sebebini komünist parmağında aramak demogoji yapmak demektir. Sebep olan kendileridir. Alakasızlığın anlayışsızlığın layık olduğu bir reaksiyondur. Bugüne kadar bir tehlike olmamıştır ancak bugünden sonra beklenebilir. Çünkü dine ve din adamın samimi birer alakayla değil, politik, yaranmak arzusu icabı dil ve kol ile kucaklamaya çalıştırmıştır. CHP bu hatasını anlamalı ve itiraf etmelidir. Bir realite haline gelen ihtiyaç, vicdan hürriyeti dâhilinde formüle edilip, dini politikadan kaçırarak mabede emanet edilmelidir.” Fakih Özfakih, “Tehlike Bundan Sonra. Bir Realite Haline Gelen Din İhtiyacı, Vicdan Hürriyeti Dahilinde, Milli Menfaatler Çerçevesinde Formüle Edilip, Politikadan Kaçırarak Mabede Emanet Edilmelidir”, Yeni Konya, 15 Haziran 1950, Y. 2, S. 372, s. 1-2.

gazetelerinden birinin açmış olduğu bir ankette de bu yobaz hortlamış zihniyetin emarelerini görmek mümkün olmuştur. Demek ki hala bu tipte bu kafadan insanlar var. Kadın memurların evlerine dönmeleri ve yerlerine boş gezen erkeklerin alınmalarını isteyenlerin nasıl bir zihniyetle yaşadıklarına ve bilhassa yirminci yüzyılda Atatürk inkılaplarının gelişip büyümesi sırasında yapılan bu garip tekliflerin memleket üzerinde soğuk bir duş tesiri bıraktığı muhakkaktır.”¹⁶⁷¹ ifadeleri ile Atatürk İnkılaplarının yurtta benimsenmesinde yaşanan zorluklara dikkat çekilmiştir.

1950 seçimleri öncesinde Babalık gazetesinde Rahmi Karaca'nın kaleme aldığı “İnkılap İstismar Edilemez” başlıklı yazıda DP iktidarının inkılaplara zarar vermeyeceği, çünkü böyle bir durumun en başta demokrasiye daha sonra da partiye zarar vereceği belirtilerek, parti büyüklerinin de buna izin vermeyecekleri ifade edilmiştir¹⁶⁷².

Ulusal basında Atatürk inkılapları ile ilgili yazılan yazılara Konya basınında da yer verilmiştir. Bu türden yazılardan birisi Babalık gazetesinin Hürriyet gazetesinden iktibasla sütunlarına taşıdığı Ali Suavi'nin yazısıdır. Suavi yazısında Cumhuriyetin, Atatürk inkılapları sayesinde yaşadığını, partilerin hiçbir suretle inkılapları seçim propagandası haline getirmemeleri gerektiğini, bu inkılaplardan asla taviz verilemeyeceğini aksi takdirde telafisi mümkün olmayan hatalara düşüleceğini ifade etmektedir¹⁶⁷³.

¹⁶⁷¹ Celaleddin Kişmir, “Karınca Kararınca Kadın Çalışmalı mı?”, *Yeni Konya*, 9 Haziran 1950, Y. 2, S. 366, s. 2.

¹⁶⁷² “Şu veya bu partili her vatandaş bilmelidir ki, Demokrat Partinin iktidar gelmesi demek; muayyen bir zümrenin asla imtiyaza sahip çıkması demek değildir. Demokrat Parti, bu memleketin, ekseriyetinin teşkil ettiği ve dolayısıyla ekseriyeti temsil eden bir varlıktır. Bu partinin iktidar gelmesinde üç beş kişinin menfaati düşüncesi olamaz. Hepimizin malı olan bu eserin böyle istismara uğratılmasına kimsenin hakkı yoktur ve nihayet, memlekette mevcut kanun, nizam ve usuller dünkü gibi, bugünde değişmiş değildir. Bunu, memurun, esnafın ve bütün vatandaş zümresinin böyle bilmesi lazımdır. Demokrasi inkılabını istismar etmek isteyenler, her şeyden evvel bu partiye fenalık etmekte olduklarını düşünemeyen insanlardır. Daire amir ve memurlarını tehdit ve tedhiş mahiyetinde, düpedüz bir menfaat siyasetinin cemiyetimizde yer etmesine, bizim kadar DP büyüklerinin de rıza göstermeyeceklerini sanıyor ve bunun açıklanmasını istiyoruz.”, Rahmi Karaca, “İnkılap İstismar Edilemez”, *Babalık*, 19 Haziran 1950, Y. 40, S. 7416, s. 1.

¹⁶⁷³ Ali Suavi yazısında; “Ne yazık ki geçen seçimlerinden beri Atatürk'ün inkılaplarına birer kazma vurup duruyoruz. Muvafık geldi, seçimleri kazanmak, için vaatlerde bulundu. Arkasından muhalif göründü, rey toplamak için o da bir takım vaatler yaptı. Öteki taraftan başka bir parti çıkageldi oy kazanmak için bu da birçok vaatlerde bulundu. Hâlbuki kanaatimizce bütün bu inkılaplar ancak bir kül olarak mana ifade etmektedir. Onlar dokunulmaz birer abidedir. Her parti eğer seçimlerde oy kazanmak için her seferinde Atatürk inkılaplarından biraz fedakârlık yapmağı vadedecek olursa bu işin sonu nereye varır? Atatürk'ün Türk Milletine tevdi ettiği inkılapları tam bir kıskançlıkla muhafaza etmek mecburiyetinde miyiz? Şayet milletçe bu suale evet şeklinde bir cevap veriyorsak, artık işin kabili münakaşa tarafı olmamak lazım gelir. Bilmeliyiz ki, genç Cumhuriyetimiz bu inkılaplara istinat etmek sayesinde yaşayabilmektedir. Geri attığımız adımlar bizim için telafisi mümkün olmayan hatalar addedilmelidir. Geriye atılan bu adımları istikbalde öne atmak imkânsızlaşacaktır. Bu sebeple mevcut her üç partimize memleket namına bir teklif yapıyor ve diyoruz ki; şayet Atatürk inkılaplarının samimi olarak yaşatmak istiyorsanız, bundan böyle herhangi bir seçim propagandası onları kendinize alet etmemeyi müşterek bir karara bağlayınız. Böylece millet te bilsin ki; biz Cumhuriyetimizi yaşatmak için Ata'mızın inkılaplarına bağlıyız ve onlardan asla fedakârlık edemeyiz” ifadelerin eyer vermiştir. *Babalık*, 10 Ekim 1950, Y. 40, S. 7505, s. 2.

Babalık gazetesi, Hürriyet gazetesinde Atatürk inkılapları ile ilgili kaleme alınan Hikmet Bil'in "*Kırpıla Kırpıla*" başlıklı makalesini sütunlarına taşımıştır. Hikmet Bil yazısında; "*Atatürk inkılapları deyince aklıma daima ucu iyi yontulmuş bir kurşun kalem gelir. Ata'nın ölümünden sonra bu kalemi her önüne gelen kendi arzusuna göre biraz daha yonttu. Nihayet bugün bütün çıplaklığıyla gördüğümüz gibi kalem artık mevcut değil denecek kadar parmaklarımız arasında ufaldı gitti. Bu işe ilk defa 14 Mayıs seçimlerine hazırlanırken CHP başladı. Onu seçimlerden sonra yeni iktidar partisi takip etti. Bugün devletin radyosunda Kur'an, Arapça ezan, mekteplerde din dersi, türbeler derken yine Atatürk inkılaplarının en mühimlerinden biri olan kıyafete kadar gelindi. Potur, ibikli ve ibiksiz bere, topsakal ve saire yoluyla geri atılan adımlar sıklaşmış bulunmaktadır*" ifadeleri ile CHP iktidarında Atatürk inkılaplarından ödün verilmeye başlandığı, DP'nin iktidara gelmesi ile bu durumun devam ettirildiği belirtilerek eleştirilmiştir¹⁶⁷⁴. Babalık gazetesi Hikmet Bil'in konu ile ilgili başka bir yazısına daha yer vermiştir. Hikmet Bil "*Gördünüz mü?*" başlıklı yazısında Atatürk İnkılaplarına yapılan saldırılarda DP iktidarını da sorumlu tutmaktadır. Ayrıca Atatürk heykellerine yapılan saldırıları da kınayarak, Türk milletinin Atatürk'ü unutmamasını temenni etmektedir¹⁶⁷⁵.

Akşam gazetesinde kaleme alınan "*Kalpaklı Milletvekiline Ne Diyelim*" başlıklı yazıda Konya'dan da bahsedilerek, ülkede irticaya karşı mücadele edilen bir dönemde, Pakistan'da bir kongrede Türkiye'yi temsil eden Konya Milletvekili Ömer Rıza Doğrul'un kalpaklı bir resminin olması eleştirilmiştir¹⁶⁷⁶.

¹⁶⁷⁴ Babalık, 17 Kasım 1950, Y. 40, S. 7516, s. 1.

¹⁶⁷⁵ "Atatürk inkılaplarını budayan demokrat iktidar faaliyetinin acı neticesini bundan sekiz ay evvel Cenup Anadolu'ya yaptığım bir seyahatte görmüş ve o günden beri de o güzelim inkılaplarımızı her fırsatta bozuk para gibi harcamanın bu memleketi ileri değil, bilakis geri götüreceğini haykırmaya başlamıştım. Bazıları bu hassasiyetin yersizliğine işaret ederek; 'a canım diyorlardı, adam pantolon yerine potur giymiş ne çıkar bundan?' Bu türlü düşünenler Türk inkılap tarihinde bir Kubilay'ın bulunduğunu hatırlamak istemeyenlerdi. Pantolonun yerini potura bırakmasından, fotoğrafla radyonun günah olduğunu söyleyebilecek softaların çıktığını kısa bir zamanda gördük. Bu kadarla kalsa iyi... Hayır, kara cehalet işte şimdi de Atatürk'ün heykellerini kırmaya başladı. Yarın çarşı içlerinde ataların eteklerini bellerine dolayarak dolaşanların o büyük İnkılapçının, Ata'nın kemiklerini mezarında sızlatacak sözler de söylemeye başlayacaklarına hiç şüphem yok. Atatürk hepimizin ve bütün cihanın bildiği gibi Anadolu'da sadece bir İstiklal Savaşı yapmamıştı. O çöken bir imparatorluğun anavatan topraklarında aynı zamanda bir garplaşma meydan muharebesini de kazanmıştı. Bu büyük savaşın zafer meyvalarını tam toplayacağımız bugünlerde o eşsiz kurtarıcının büsbütün kıranlara rastlamaya başlamış olmamız sanırım bu milletin tarihinde ilk ve en çirkin lekedir. Allah bu millete Atatürk'ü unutturmasın.", Hikmet Bil, "*Gördünüz mü?*", Babalık, 4 Mart 1951, Y. 41, S. 7554, s. 1.

¹⁶⁷⁶ "Konya'da filan adam bir söz söylemiş, inkılabı aykırıdır, diye kıyamet koptu. Bir kongrede, inkılap aleyhine sayılacak bir söz söylenmesi ihtimali bütün memlekette ürküntüler yarattı. Derken, bir de ne görelim? Pakistan'da bir kongrede Türkiye'yi temsil eden Türk Demokrat milletvekilinin kalpaklı bir resmi gazetelerde çıktı! Milletvekili Ömer Rıza Doğrul, hep kalpaklı mı gezer? Hayır. Millet Meclisine kalpakla girebilir mi? Asla... O halde Karaşi'de neden kalpakla geziyor? Orası bir Müslüman muhittir diye şapka giymeye korktu mu, yoksa utandı mı? Oradaki Türkiye elçisi acaba şapka giymiyor mu? Yoksa Türk milletvekili Ömer Rıza Doğrul kalpak giymekle Müslümanlara hoş görünmek mi istedi ve bu suretle Türkiye'de şapka giyilmesini şahsen takbih

Babalık gazetesinde kaleme alınan “Çarşaflılar Çoğalıyor” başlıklı yazıda demokrasiyi baltalamak isteyen irticai faaliyetlerin özellikle kılık ve kıyafet konusunda arttığı ancak buna asla izin verilemeyeceği ifade etmektedir¹⁶⁷⁷.

Dönemin gazeteleri Ahmet Emin Yalman’ın bahsettiği DP Konya İl Kongresi’nde bazı delegelerin fes, çarşaf ve Arap harflerine yeniden dönülmesini talep ettiklerini fakat bunun yine kongre tarafından reddedildiğini yazmışlardır¹⁶⁷⁸.

Yeni Konya gazetesinde Celaleddin Kışmır, “Atatürksüz Mektepli” adlı yazısında Konya’nın Cihanbeyli ilçesinde bir öğrencinin Atatürk aleyhindeki sözlerini konu almış ve bu sözlerden duyduğu üzüntüyü şu sözler ile ifade etmiştir: *“Cihanbeyli’nin perişanlığı bana Ankara’yı zehir etti. Hala titrerim, büstü parçalayacağız diye kahkahalar atan yumurcağı hatırladıkça. Bu korkunç cüret iki gün bir heyula gibi peşimi bırakmadı. Ne yapsam nereye gitsem şımarık mektepliği gözlerimin önünden kovamadım. Acaba bütün çocuklarımızı bu iman ile mi büyütmeğe başladık. Çantalarındaki kitaplarda, mekteplerinde Atatürk’süz sayfalar mı okuyorlardı? Atatürk kimdir nedir diye bir şeyde mi söylenmemişti? Bu milletin bir istiklal kavgası vardır; bu toprakların kara bulutlarla kaplı kapkaranlık günleri olmuştur. Babalarının amcalarının, hatta ana ve bacıların savaştığı mübarek Anadolu yurdu için destanlarımız da mı yok? Son otuz senelik tarihimizi okurken çocuklarımız acaba Atatürk’ten sonra kimi görebileceklerdir? İnkılaplarımızın hikâyesini yoksa çocuklarımıza cadı karısı masalı diye mi yutturmaya mı başladık? Mekteplerimize riya ve yalan mı girdi? Kin ve haset yağmuru içinde körpe dimağların gelişip büyümesini istiyorsak, aldaniyoruz demektir. Dişlerini sıkarak hem de muzip bir tavırla evinde gördüğünü dışarıda da korkmadan, çekinmeden satan bir çocuk bizim için şimdiden ölmüş demektir. Davası yok, inancı yok, imanı yok, yalnız kini var. Ne yapacağız böylelerini? Büyük diye, küçük diye, kahraman diye bir şey tanımayanların yarın büyük olmasına, kahraman olmasına imkân var mı? Ankara’dan dönüşümde küçük mektepliği tekrar göreyim ve bir araba laf etmeden bir tokat aşkedeyim*

etmekte fayda mı mülhaza etti? Memleket içinde irtica temayüllerine karşı mücadele edilirken bir milletvekili, memleket dışında, bir kongrede bilfiil böyle hareket ederse diyecek söz kalmaz. Ancak ‘Pes!’ denebilir. Ömer Rıza Doğrul, bu kongreye bir sene önce gitseydi, herhalde başına o alaca bulaca kalpağı geçiremezdi, hele resim çıkartıp gazeteye bastırmaya hiç cesaret edemezdi. Şimdi ise bu hareketiyle övünür bir hali var. Büyük değişiklik buradadır. İleriye doğru hayli yol almışız da haberimiz yok. Ne günlere kaldık”, *Babalık*, 20 Mart 1951, Y. 41, S. 7570, s. 1.

¹⁶⁷⁷ “Siyah çarşafılara bürünmüş ve dönüş dikkati calip bir şekil almaya başladı. Mesnet ve kuvvetini, geri ve karanlık zihniyette bulan bu hareketin genişlemesini, inkılap müessesesi ve kuvvetleri asla tecviz edemez. Kara kuvveti hortlatmak isteyen, demokratik hava ve gidişi istismara kalkıştığı sezilen menfur zihniyete karşı dikkatli bulunalım. Demokrasi, aynı zamanda daima ilerlemek, daha çok medenileşmek rejimidir. İrticai cür’et ve küstahlığa asal müsamaha edemez”, “Çarşaflılar çoğalıyor”, *Babalık*, 29 Nisan 1950, Y. 40, S. 7380, s. 2

¹⁶⁷⁸ Demirel, *age*, s. 138; Eraslan, *agmd*, s. 553

*dedim. Atatürk'ü inkılabı, terbiyeyi tanımayan bir çocuğa tokatta dayakta para etmeyecekti vazgeçtim ”*¹⁶⁷⁹.

Babalık gazetesi Milli Türk Talebe Birliği'nin Atatürk ve onun inkılapları hakkında gazetelere gönderdikleri yazıya yer vermiştir. Milli Türk Talebe Birliği'nden gönderilen bu yazıda: *“Son günlerde, Atatürk'ün manevi şahsiyetine müteveccih hürmetsizlik belirtilerini müşahade etmek gençlik arasında ciddi bir üzüntüye sebep olmuştur. Bazı ne idiği belirsiz gazetelerin; çirkin mütalaa ve isnatları, bir müessesenin Atatürk'ün gençliğe hitabesini tüyler ürpertici bir halde değiştirerek, bayağı maksatlarına alet etmesini ve nihayet mevziide olsa onun mukaddes olarak tanıdığımız emanetlerine saygı gösterilmeme temayülleri bu tezahürlerin elim bir misalidir. Milliyetçi bir müessese olarak, Türk Milli Talebe Birliği bu mevzuda, ilgili makamların dikkatini çekmeyi bir vazife bilir. İnandığımız ve izinde yürümeye ahdettiğimiz Büyük Atatürk'ün her şeyine saygı gösterilmesini, herhangi bir tavize yer verilmemesini ciddiyetle istiyoruz. Onun emanetlerinin sadık birer bekçisi olarak hassasiyetlerimizi muhafaza edeceğimizi bu vesile ile bir kere daha belirtmek isteriz. Hiç kimsenin bu konuda bir tereddüdü olmasın ”*¹⁶⁸⁰ ifadelerine yer verilmiştir.

Babalık gazetecinde Atatürk düşmanlığına dair Afyon'da geçen bir olay örnek olarak gösterilmiştir. Konu ile ilgili yazıda Afyon'da Büyük Doğu Cemiyeti'nin şubelerini açan Cemiyet Başkanı Necip Fazıl Kısakürek'in Afyon'dan ayrılırken garda toplanan bir gençlik grubuna Tanzimat'tan itibaren bütün Türk büyüklerini kötüleyen sözler söylediği ve Atatürk aleyhinde ağır suçlamalarda bulunduğu, sarf edilen sözlerin orada bulunan gençlerin milli hislerini rencide ettiği ve gençlerin sözlerini geri alması için Kısakürek'i uyardıkları iddia edilmiştir. Yazıda gençler ile Kısakürek arasındaki tartışmanın alevlendiği ve Necip Fazıl taraftarlarıyla gençler arasında kavga çıkacağı sırada polisin müdahale ederek kavgaya karışanları ayırdığı ifade edilmiştir¹⁶⁸¹. Atatürk'e ve onun inkılaplarına yapılan saldırılara karşı Konya gazetelerinden cevap gelmekte gecikmemiştir. Babalık Gazetesinde Afif Evren, *“Pis İğrenç Saldırıışlar”* başlıklı yazısında Türk inkılabına ve inkılabı gerçekleştirenlere dil uzatanların asla başarılı olamayacaklarını ve inkılapların bekçisi olan gençlerin buna izin vermeyeceklerini ifade etmiştir¹⁶⁸².

¹⁶⁷⁹ Celaleddin Kişmir, “Atatürksüz Mektepli”, *Yeni Konya*, 12 Ekim 1950, Y. 2, S. 484, s. 1.

¹⁶⁸⁰ *Babalık*, 17 Kasım 1950, Y. 40, S. 7507, s. 1.

¹⁶⁸¹ *Babalık*, 17 Ekim 1950, Y. 40, S. 7507, s. 4.

¹⁶⁸² “Şahsi gayz ve kinlerin hürriyeti sömürerek zehir ve çirkef saçarak depreştiğini esef ve ibretle görmemek imkânsızdır. Çoğunun geçmişlerini yoklayınız; ya şahsi ihtiras, nüfuz ve menfaatleri haleldar olmuştur yahut kuyruk acıları vardır. Türk inkılabına ve inkılabı yapanlara pervasızca, hayâsızca dil uzatanlar, o eserin en canlı timsali olan Türk gençliğinin, mukadder idrak ve şuuruna, asil hislerine ve heyecanlarına saldırmakta oluşlarının

Konya basınında Yolcu, “*Zamanı Gelmiştir*” başlıklı yazısında Atatürk heykellerine yapılan saldırıların inkılaplara ve demokratik rejime karşı yapılmış olduğunu belirterek, bu tehlikelere karşı hükümetin mücadele etmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazının devamında da siyasetle ve dinin ayrılmasının gerekli olduğunu dile getirmiştir¹⁶⁸³.

Atatürk inkılaplarını zedelemeye çalışan her türlü irticai faaliyetlere karşı İstanbul Milli Türk Talebe Birliği görüşünü belirtmek için Fatih Halkevi’nde bir istişare kongresi düzenlenmiştir. Kongreye birliğin İstanbul Üniversitesi ve Yüksekokulları ile Teknik Üniversitedeki delegeleri, Hatay, Samsun, Eskişehir, İzmir, Rize, Ağrı, Adana Gaziantep, Urfa, Antalya, Sinop, Sivas, Erzurum, İzmit, Konya, Ordu ve Afyonkarahisar mahalli icra komiteleri katılmışlardır. Toplantıda Cumhurbaşkanı’nın İstanbul Üniversitelilerine verdiği teminatın Hükümet tarafından uygulanması istenmiş ve irtica ile mücadele konusunda da bir beyanname yayınlanmıştır. Beyannamede, “*İşte bu sebeplerdir ki; eskiyi diriltmeye yönelmiş inkılap prensiplerimizi zedeleyecek ve onlarla bağdaşamayacak olan her türlü düşüncüyü gerilik, Atatürk inkılaplarının kanunlaşmış veya örf ve adet haline gelmiş umdelerine aykırı her türlü hareketi irtica sayıyoruz*” ifadelerine yer verilmiştir. Beyanname “*Milletimizin tabii gelişmesini durduracak, her türlü yaratma gücünü felce uğratacak olan bütün irtica hareketlerini en az komünist tahrikleri kadar hıyanet sayar ve bütün gençliği uyanık bulunmağa, gerektiği yerde ve anda bunlarla mücadeleye davet ediyoruz*” ifadeleri ile sonlandırılmıştır.

Babalık gazetesi “*Gençlik İrticai Hıyanet Sayıyor*” başlığı altında bu beyannamede geçen ifadelere yer vermiştir¹⁶⁸⁴. Yeni Konya gazetesi de Milli Türk Talebe Federasyonunun düzenlediği toplantılara ve buradaki konuşmalara yer vermiştir. Marmara Lokali’nde yapılan

farkında değildirler. İnkılabın tarihe mal olan fedakâr unsurlarının şahıslarını ezmeye, silmeye savaştan dünün korkak, bugünün kahraman! Cebbarları, Türk inkılabına karşı kara kuvvetin dümdarlığını yapıyorlar. Biz inkılabı tehlikede görüyoruz. Daha dün kadar yakın bir tarihin bütün oluş ve gerçeklerini inkârı sapan ve şuursuzlaşan, ruhlarını ve gözlerini kin, ihtiras ve menfaat ve bürüyen bedbahtlar, ne kerte kudurlarsa kudursunlar, inkılap müessesesini ve eserini yıkmaya muvaffak olamayacaklardır. İnkılabın ileri, hür düşünceli, hakiki mümessili ve bekçisi olan gençlik, murdar ve iğrenç saldırışları susturmayı da bilecek ve gösterecektir”, Afif Evren, “Pis İğrenç Saldırışlar”, *Babalık*, 20 Ekim 1950, Y. 40, S. 7508, s. 1.

¹⁶⁸³“Ankara’da Tıcani tarikati saliklerinin gösterdikleri cüret, şımarıklık ve pervasızlığı, sayın bir muharrir, silahsız bir Şeyh Sait İsyanı olarak vasıflandırıyor. Çok doğru... Atatürk heykel ve büstlerine yapılan tecavüzlerin inkılap ve dolayısıyla demokratik rejime tevcih edilmiş, hakaret ve suikastlar olduğunu Hükümet de anlamıştır. Tahkikatın teşmili, derinleştirilmesi, bunun işaret ve ifadesidir. Yalnız Tıcanilik değil, memlekette Nakşibendilik ve Kadirilik’in de revaçta bulunduğu öteden beri söyleniyor. Adana’da ayın yapırlarken yakalanan yüz elli kadının hareketi, bunun yeni bir delilidir. Demokratik rejimi, iç ve dış emniyetimizi bile tehlikeye düşürebilecek bu dalaletlerle, Hükümetin ciddi bir mücadeleye girişmesi zamanı gelmiştir. Camilerdeki vaazlarda daima ve dikkatle takip ve tespit edilmelidir. Yarın Fatihlerin, Kanunilerin, Reşit ve Mithat Paşaların heykelleri de de aynı menfur tecavüzlere maruz kalabilir. Siyasete dinin karıştırılmayacağını bu karanlık kafalılara artık iyice anlatmalı fiilen duyurmalıdır”, Yolcu, “Zamanı Gelmiştir”, *Babalık*, 2 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7673, s. 1.

¹⁶⁸⁴ “Gençlik İrticai Hıyanet Sayıyor”, *Babalık*, 19 Ocak 1951, Y. 41, S. 7533, s. 1.

toplantıda Türk inkılapları ve gençlik konularında konuşmalar yapılmış ve söz alan konuşmacılardan biri “Bugün Atatürk inkılaplarında bir çökme başlamıştır. Buna en büyük amil hükümetin inkılaplarımızı bir propaganda vasıtası yapmasıdır. Gerek tahsil gençliğinin dertlerini karşılamak ve gerekse Atatürk inkılaplarının baş düşmanı olan irticaya karşı koymak için birleşmeliyiz. Unutmayalım ki Atatürk bu cumhuriyeti ve inkılapları bize emanet etti”¹⁶⁸⁵ ifadeleri ile Atatürk İnkılabının çökmeye başlamasında DP hükümetinin de rolü olduğunu belirtmiştir.

Atatürk aleyhindeki faaliyetlere karşı yazılan bir başka yazı da Vatan gazetesi yazarı Behçet Kemal’e aittir. “Kırılalı Eller” başlığı ile yazılan bu yazı Babalık gazetesinde yayınlanmıştır. Behçet Kemal yazısında; “... Atatürk’e, yarım yamalak gizli kapaklı küfretmeyi iş edinen bazı sapıklar gibi şurada burada savurduğu saçmalardan dolayı, bir serseriden şüphelenmişler de cefakeş Kırşehir, yüzünü kızartacak bu töhmetten çabucak kurtuluvermiş! Polisler, o bayağı bedbahtı yakalamak için evine yaklaştıkları zaman zavallı anasının hiçkırıklı feryadını duymuşlar: ‘Seni doğuramaz olsaydım; ellerin kırılısaydı da bunu yapmasaydın!’ O içli ananın o bağırtı yanık bedduası, yalnız o serseri oğluna değil; asıl sizlere, hey zavallı ve nankör Atatürk küfürbazları! Belki yüz yerde yüz defa haykırdım. Binlerce kişi benimle birlikte bir milli ant gibi tekrarladı: ‘Boğarız!’ Atatürk’e küfreden nankörler! Şefkati ve müsamahası kadar hiddeti ve hıncı da emsalsiz olan Türk Milletinin sabrı ile daha fazla oynamayınız! Atatürk’ü ‘bize eskinin iyi ve güzel taraflarını da unutturmaya kastetti’ diye kötüleyenler, Türk milletinin çok yakın, çok şerefli mazisini böyle karalayıp küçültmüş olmakla, başkasında vehmettikleri nankörlüğü kendileri, bol bol bile bile yapmış olmuyorlar mı? Allah’ım bunlardan cesaret alan bir tek Türk vatandaşının bile Atasının heykeline el uzatacak kadar nankör olması ne hazin şey !” ifadeleri ile Kırşehir’de Atatürk heykeline yapılan saldırı kınanmıştır¹⁶⁸⁶.

Konya halkı yurt genelinde Atatürk aleyhinde yapılan faaliyetlere karşı kayıtsız kalmamıştır. Kırşehir’de Atatürk heykelin yapılan saldırıyı kınamak için Konya Gazeteciler Cemiyeti tarafından saat 17.30 da Yeni Sinemada büyük bir toplantı düzenlenmiştir. Askeri bandonun çaldığı İstiklal Marşı’nın ardından Atatürk için 5 dakika saygı duruşuna geçilmiştir. Cemiyet Başkanı Namık Ayas’ın günün önemini belirten konuşmasından sonra Milli Türk Talebe Birliği Hukuk Derneği Başkanı Sabahattin Özalp bir konuşma yapmıştır. Kız öğretmen okulundan Sevim Ertem, Mithat Cemal’in “Heykeli Önünde” adlı şiirini okumuş,

¹⁶⁸⁵ Yeni Konya, 6 Ocak 1951, Y. 2, S. 569, s. 1.

¹⁶⁸⁶ Behçet Kemal Çağlar, “Kırılalı Eller”, Babalık, 1 Mart 1951, Y. 41, S. 7550, s. 1.

Başöğretmen İhsan Eke de bir konuşma yapmıştır. Kız Öğretmen Okulundan Aysel Edesen, Ayten Basa, Kız Sanat Enstitüsünden Sevim Akbay ve Yüksel Gürtunca Atatürk için yazılan şiirleri okumuşlardır. Öğretmen Yavuz Süslü konuşmasında Atatürk'ün büyüklüğünü ve ölümsüz olduğunu ifade etmiştir. Feridun Ergücü ve Yüksel Yeğiner'in şiirlerinden sonra söz alan gazetecilerden Sofu Tuğrul, Lütfi Özüner, Kaya Can Haluk Tekmen, Remzi Yılmazere, Hüsnü Çınar ve Nadir Özcan saldırıyı kınamışlar, Türk gençliğinin daima Atatürk'ün izinde olduklarının bir kere daha tekrarlamışlardır. Toplantı yapılan ant ile sona ermiş ardından hazırlanan çelenk Anıt'a konulmuştur¹⁶⁸⁷.

Yeni Konya gazetesi Kırşehir'de Atatürk Heykeli'ne zarar verilmesi ile ilgili haberlere sayfalarında yer vermiştir. Haberde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Çankaya Atatürk Köşkü'ndeki Atatürk Büstü'nün Kırşehir'de aynı yere konulmasını istediği ve İçişleri Bakanı Rükneddin Nasahloğlu'nun hükümet adına Kırşehir'e giderek törenle büstü Kırşehirliyle teslim ettiği bilgisi verilmiştir. Bu törene DP, CHP ve MP temsilcileri birlikte katılmıştır. Törende İstiklal Marşı'nın okunmasından sonra vali bir konuşma yaparak saldırıyı kınamış ve failin yakın bir zamanda cezalandırılacağını söylemiştir. Tören de konuşma yapan İçişleri Bakanı, *“Bugün burada bulunmaklığım İnkılap Türkiye'sinin bana İçişleri Bakanı olarak tahmil ettiği bir vazifenin ifası içindir. Bu tecavüze yeltenen bedbaht kim ise ve kimin hesabına hareket etmiş ise ortaya çıkarılacaktır. Veçhesini medeniyet ve demokrasi dünyasına çevirmiş olan Türk milletinin bu ileri hareketini hiçbir namert fikir, hiç bir menfur emel önleyemez. Arkadaşlar, Atatürk bütün Türk milletinin yalnız Türk milletinin değil medeniyet aleminin bir varlığıdır. Atatürk Türk milletine şeref veren bir tarihtir. İnkılap tarihimiz için hazin ve lekeli bir hatıra olan yaralı heykeli muhafaza edeceğiz. Ta ki bunu ileri nesiller hayretle ibretle, hüznle nihayet nefret ve lanetle görsünler. Bu tecavüze hâkim olan zihniyeti ızdırapla düşünsün. Bu tunç heykel taştan değil eğer isterse Türk milleti buraya altın heykelde dikmeye muktedir. Atatürk Türk inkılabı, Türk medeniyeti nihayet cihan medeniyetinin bir timsalidir. Bu timsali Kırşehirliyle emanet ettiğimi tekrar ediyorum”*¹⁶⁸⁸ sözleri ile Atatürk ve inkılaplarının Türk Milleti için öneminden bahsetmiştir.

Babalık gazetesinde Atatürk Heykellerine tecavüz haberine yer verilmiştir. Habere göre, Ankara'nın Etimesgut bucağına bağlı olan ve Ankara-İstanbul asfaltı üzerinde bulunan Eryamanlar'daki, Edremit'in Burhaniye köyündeki ve Aydın'ın merkezine bağlı Dalama bucağındaki büstler parçalanmıştır. Dalama'daki büstün gözlerine gelen kısmı kırletilmiştir.

¹⁶⁸⁷ Yeni Konya, 10 Mart 1951, Y. 2, S. 631, s. 1; Babalık, 10 Mart 1951, Y. 41, S. 7560, s. 1.

¹⁶⁸⁸ Yeni Konya, 3 Mart 1951, Y. 2, S. 624, s. 1;3.

Eryamanlardaki büstün, gece dışardan otomobille gelen, kimlikleri belirli olmayan şahıslar tarafından parçalandığı düşünülmüştür. Burhaniye ve Dalamadaki saldırganlar ise yakalanmışlardır¹⁶⁸⁹.

Yeni Konya gazetesinde yer alan başka bir haberde, Manisa'nın merkez ilçesine bağlı Çobanlı köyünün okulunun bahçesinde bulunan Atatürk heykelinin kimliği bilinmeyen kişiler tarafından kaidesinden alınarak, demiryolunun kenarına götürüldüğü bilgisi verilmiştir. Orada büstün göz ve kulakları çıkarılarak geri kalan kısmı da parça parça edilmiştir. Vali, cumhuriyet savcısı, jandarma alay ve bölük komutanı köye giderek tahkikata başlamışlardır¹⁶⁹⁰. Kütahya'da ise saldırganlar Atatürk'ün büstünü bir ağaca asar gibi boğazından iple bağlamışlar ve üstüne bir beyanname ilişirmişlerdir. Bu beyannamede “*Din hamisi Tevfik İleri ve Menderes yaşasın*” ifadeleri yer almıştır. Gazetede beyannamenin üslubunun ve yazılış şeklinin incelendiğinde İstanbul'da bir beyanname yayınlayan Profesör Ali Fuat Başgil'in fikirlerinden etkilenildiğini belirtilmiştir¹⁶⁹¹.

Babalık gazetesinde Şevket Rado “*Atatürk'ün Hataları*” başlıklı yazısında DP döneminde Atatürk inkılaplarından sapmaları kinayeli bir anlatımla dile getirmiştir. Yazısında Atatürk'ün Türk milleti için yaptıklarını ve Türk milletine olan sevgisini ifade etmiştir¹⁶⁹². Şevket Rado “*Yine İnsicam Meselesi*” adlı başka bir yazısında DP'nin kurulduğu günden itibaren inkılaplara bağlı ve bu inkılapları devam ettirmeye taraftar olduklarını ilan ettiklerini, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde bu yüzden oy alabildiklerini, Atatürk'e ve onun inkılaplarına karşı olanların DP'ye girdiklerini ve zihniyetlerinin anlaşılmasından sonra partide tutulmalarının yanlış olduğunu dile getirerek yine DP iktidarını eleştirmektedir¹⁶⁹³.

¹⁶⁸⁹ Babalık, 28 Mart 1951, Y. 41, S. 7578, s. 1.

¹⁶⁹⁰ Yeni Konya, 26 Mayıs 1951, Y. 2, S. 707, s. 1.

¹⁶⁹¹ Babalık, 31 Mart 1951, Y. 41, S. 7581, s. 1.

¹⁶⁹² “Atatürk hata etmiş! Kafalarımızdan o kırmızı fesleri çıkartıp şapka giydirmekle bizi Avrupalıya benzetmiş. Hâlbuki aramızda gülünç olmak isteyen adamlar var. Gülünç olmaktan hoşlananı niçin adama benzetmeli? Atatürk hata etmiş! Kadınlara da erkekler kadar hak tanımış. Hâlbuki kadınları çarşafıya bürüyüp evlere hapsedmek isteyenler var. Milletin yarısını diğer yarısının uşak olarak, hizmetçi olarak kullanmasına müsaade etmeli idi! Atatürk hata etmiş! Heykel yapılmasını, resim yapılmasını yasak edecekti. Çünkü bu resimlere, bu heykellere yarın ruh vermek lazım geldiğine inananlar var. Milleti böyle batıl inançlar içinde bırakıp küflendirmeli idi! Atatürk hata etmiş! Şeriat hükümlerini kaldırıp Medeni Kanun hükümlerini getirmiş. Hâlbuki bin bir medeni muamelelerimizi 1300 sene evvelki kaidelilerle yürütmeğe çalışıp birbirimize girmeli idik! Atatürk hata etmiş! Arap harflerini kaldırıp Türk harflerini getirmiş millet okumayı on senede sökmemeli, halk cahil kalmalı idi. Elifi görüpte mertek zannedenlerin çoğalması bizim için hayırlıydı. Nihayet Atatürk hata etmiş! Herkesin bir kadın almasına müsaade etmiş. Her erkek dört kadın almalı idi! Çünkü halkımız refah içindedir. Bir erkek dört kadına da bakabilir, on kadına da! Zevkine niçin engel olmalı? Atatürk bütün bunlara engel oldu. Çünkü milleti kendisinden çok sever, kendisinden çok düşünürdü. Sen bu milleti yalnız kendilerini düşünenlerin eline düşürme Yarabbi”, Şevket Rado, “Atatürk'ün Hataları”, Babalık, 20 Mart 1951, Y. 41, S. 7570, s. 1.

¹⁶⁹³ “Demokrat Partinin bir programı olduğuna ve orada partinin ana prensipleri yazılı bulunduğu göre, Demokrat Partiye yazılmış olanlarla Demokrat Partiden milletvekili çıkanların her şeyden evvel bu ana

Babalık gazetesinde Atatürk büstlerine ve inkılaplarına yapılan saldırılardan dolayı DP hükümetinin harekete geçerek, bazı önlemler almaya başladıkları bilgisi verilmiştir. Haberde Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu'nun Anadolu Ajansına verdiği beyanatta *“Hükümet, Türkiye Cumhuriyeti'nin banisi Atatürk'ün millete mal olan aziz ve manevi varlığını her türlü tecavüz ve hakaretten masun bulundurmak maksadıyla Büyük Millet Meclisine bir kanun layihası sevk etmek üzere dir. Bilindiği gibi büyük Atatürk'e vaki olabilecek her hangi bir tarizim takip olunabilmesi için umumi hükümler gereğince ancak varisleri tarafından dava ikame edilmek icap eder. Hükümetin hazırladığı tasarı ise, hususi kanun mahiyetinde olacak ve Atatürk'ün yüksek manevi şahsiyeti bu suretle millet iradesinin mahsulü olan kanunun himayesine tevdi edilmiş bulunacaktır.”* sözleri ile Atatürk'ü her türlü saldırıdan korumak için hükümetin çalışmalarının olduğunu belirttiği ifade edilmiştir¹⁶⁹⁴.

DP döneminde çıkarılan Atatürk'ü Koruma Kanunu'na dair haberlere Yeni Konya gazetesinde de yer verilmiştir. Habere göre Adalet komisyonunun Atatürk'ü Koruma Kanunu'nu ile ilgili yaptığı toplantıya TBMM Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes ve bazı bakanlar katılmışlardır. Oturumun açılması ile Başbakan yaptığı konuşmada *“Atatürk'ün milletimiz için bir sembol olduğunu, yurttan onun manevi varlığını siyaset zımmında kurduğu rejimin taarruzdan masun olmasını”* ifadelerine yer vermiş daha sonra İçişleri Bakanı Halil Özyürek de bir konuşma yapmıştır. Sonuçta oya sunulan kanuna 9 lehte, 7 aleyhte oy verilerek komisyonca kabul edilmiştir¹⁶⁹⁵.

DP hükümeti 25 Temmuz 1951 yılında Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkartmış, böylece bir yandan Atatürk heykellerini korurken diğer taraftan da muhalefetin dini irtica ve DP hükümetinin buna taraftar olduğu iddialarını da engellemek istemiştir¹⁶⁹⁶. Konya basınında

prensiplere sadık insanlar olması pek tabidir. Bizim bildiğimize göre, Demokrat Parti daha kurulduğu günden beri inkılaplara bağlı ve onları devam ettirmeğe taraftar olduğunu ilan etmiştir. Hatta Demokrat Partinin kurucusu ve lideri Celal Bayar'ın bunu teyit eden sayısız beyanati gazetelerde zaman zaman neşredilmiştir. Demokrat Partiye 14 Mayıs'ta rey verenler bu parti inkılapçı olduğu için rey verdiler. Eğer böyle olduğu apaçık bilinmeseydi rey verenler hayli düşünürlerdi. Şimdi ne oluyor? Büyük Millet Meclisinde olsun, bazı vilayetlerdeki toplantılarda kongrelerde olsun, Demokrat Parti kütüklerine yazılı olan vatandaşlardan bazıları ayağa kalkarak şapka yerine fes giyilmesi, kadınların çarşaflandırılıp evlere kapatılması, Medeni Kanun yerine Şeriat ahkâmının getirilmesi, erkeklerin birden fazla kadın almaları gibi ancak iptidai adamın kafasında tutunabilecek gülünç fikirleri teklif olarak ortaya atabiliyorlar. Bu adamlar, bütün bu fikirleri başlangıçta reddeden Demokrat Partiye nasıl yazılmışlardır diye sormuyoruz. Çünkü bu fikirler saklanabilir. Fakat açığa vurulduktan sonra bu adamlar Demokrat Partide nasıl tutunabiliyorlar? Halk Partisinin parti olmasına bu gibi adamlar mani olmuşlardır. Demokrat Partinin parti olmasına da bunlar mani oluyorlar. Büyük temizliğin zamanı şimdi değil de ne zamandır?”, Şevket Rado, “Yine İncicam Meselesi”, *Babalık*, 22 Mart 1951, Y. 41, S. 7572, s. 1.

¹⁶⁹⁴ *Babalık*, 26 Mart 1951, Y. 41, S. 7576, s. 1.

¹⁶⁹⁵ *Yeni Konya*, 19 Nisan 1951, Y. 2, S. 670, s. 1.

¹⁶⁹⁶ “Diğer yandan çok partili hayata geçtikten sonra Atatürk'ün manevi hatırasına saldırıların artması araştırma konusu olmuş, CHP milletvekili Kamil Boran'ın sözlü sorusu üzerine Atatürk'e yönelik saldırılar konusunda istatistiki bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre: Atatürk'ün ölümünden sonra 14 Mayıs 1950' ye

Atatürk'ü Koruma Kanunu'na da yer verilmiştir. Babalık gazetesinde yer alan habere göre, birinci maddenin değiştirilmesi ve milletvekillerinin ileri sürdükleri temennilerin dikkate alınması için Adalet Komisyonuna gönderilen “*Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun tasarısı*” Meclisi celsesinde tekrar görüşülmüş ve kabul edilmiştir¹⁶⁹⁷.

Babalık gazetesi konu ile ilgili olarak Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın yazısına yer vermiştir. Yalman, “*Atatürk Devri Sabık*” başlıklı yazısında 1923 yılında Atatürk'ün İzmit'te gazetecilere yaptığı açıklamalarda inkılap karşıtı gerici zümrelerin halkın kendi arkalarında olduklarını söylediklerini ve hükümeti aldatarak nüfuz elde edebileceklerini söylediği ifade edilmiştir. Yazının devamında DP iktidarında buna benzer bir durumun yaşandığı, kongrelerde inkılaplar aleyhinde düşüncelerin ortaya atıldığı ve Adnan Menderes'in bu zihniyetteki halkı kendisine dayanak olarak görmesinin sakıncalı olduğunu ifade ederek DP iktidarını eleştirmiştir¹⁶⁹⁸.

Babalık gazetesinde Yolcu, “*Taviz Yok!*” başlıklı yazısında DP Afyon İl Kongresi'nde bazı delegelerin “*Türk devletinin dini İslam'dır*” cümlesinin anayasaya yeniden girmesini, kadınların çalıştırılmamalarını, evlenme ve boşanmalarda erkeklere daha fazla hak verilmesini, kızların ilkokuldan başka okutulmamasını istediklerini, delegelerden birinin Atatürk'ü koruma kanunu aleyhinde bulunarak “*Bu vatani Atatürk değil, biz kurtardık!*” dediğini söyledikten sonra Atatürk olmasaydı vatanın düşman çizmeleri altında kalacağını, bugünkü ve yarınki nesillerin Atatürk ile öğüneceklerini ve onun inkılapları üzerinde hiç bir tavize müsamaha ve tahammül göstermeyeceklerini ifade etmiştir¹⁶⁹⁹.

Babalık gazetesi, Atatürk inkılapları ile ilgili yurttan haberlere yer vermeye devam etmiştir. Adana'da kılık kıyafet ile ilgili durumu gözler önüne seren yazıda; “*Atatürk inkılapları tehlikede midir, değil midir? Münakaşası uzayıp gitmektedir. Bilindiği gibi,*

kadar manevi varlığa 51, fotoğraflara 12, heykel ve büstlere 4, toplam 67 saldırı gerçekleşmişken bu sayı on buçuk ayda 15'i bulmuştur. Bundan 9'u büst ve heykellere yöneliktir. Buna ilaveten Atatürk Devrimlerini korumak için 23 Şubat 1952'de Türk Devrim Ocakları kurulmasına karar verilmiştir. Politikaya karışmayacak olan ocağın kurucuları Hikmet Bayur, Yavuz Abadan, Behçet Kemal Çağlar, Fethi Çelikbaş ve Avni Başman idi.” Cezmi Eraslan, *agmd*, s. 553-554.

¹⁶⁹⁷ “Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanunun maddeleri şu şekildedir: Madde 1: Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk'ü temsil eden heykel, büst veya abidelere veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Madde 2: Birinci maddede yazılı suçlar iki veya daha fazla kimse tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarım nisbetinde artırılır. Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanarak işlenirse verilecek ceza bir misli artırılır. Madde 3: Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılıklarınca resen takibat yapılır. Madde 4: Bu kanun yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Madde 5: Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür”, *Babalık*, 23 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7691, s. 1.

¹⁶⁹⁸ Ahmet Emin Yalman, “Atatürk Devri Sabık”, *Babalık*, 5 Nisan 1951, Y. 41, S. 7586, s. 1-2.

¹⁶⁹⁹ Yolcu, “Taviz yok”, *Babalık*, 29 Nisan 1951, Y. 41, S. 7610, s. 1.

Atatürk inkılapları denilince hatıra kılık kıyafet inkılabı da gelir. Fakat esefle söylemek lazım gelirse hususi bir kanunla kaldırılmış olan çarşaf ve peçe yeniden hortlamıştır. Suriye'den gelen ve ekserisi kaçakçı olan kadınların da ilavesiyle Adana sokakları bazen Arabistan'ın inkılap yüzü görmemiş iptidai şehirlerinin manzarasını andırmaktadır. Kara don ve şalvar, ökçesi basık yemeniler giyen gençlere de Ne yapıyorsun, hangi neslin adamısın?' Diyecek kimse bulunmamaktadır. Yalnız ageli ve belinde Trablus kuşağı eksik olan bu gençler bilmeyerek inkılaba aykırı hareket etmektedirler.” ifadeleri Adana'da kılık kıyafet inkılabına aykırı giyim tarzının olduğu belirtilerek bu durum eleştirilmiştir¹⁷⁰⁰.

Cemil Şerif Baydur'un “İnkılaplarımızı Nasıl Korumalıyız” başlıklı yazısı da Atatürk İnkılaplarını konu alan yazılara başka bir örnektir. Baydur yazısında bütün inkılapları içine alan Cumhuriyetin, olgunlaşmasını sağlamanın Türk milletinin ana davası olduğunu, inkılapları engellemeye çalışan, cephe alan yobazların olacağını belirtmiş, bu kişilere ve zararlı faaliyetlerine karşı İnkılapları korumak, demokrasiyi daha olgun, istikrarlı ve verimli bir hale getirmek için yapılması gerekenleri ifade etmiştir¹⁷⁰¹.

¹⁷⁰⁰ Babalık, 29 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7697, s. 1.

¹⁷⁰¹ “Büyük atamızın önderliğinde başarılan, son ölüm ve dirim mücadelesinden sonra kurtardığımız vatan toprakları üstünde yeni bir görüşü ile egemen bir devlet olarak bekamızı sağlayabilmek için, her alandaki eşsiz zekâ ve kabiliyetimizi körleten, terakki ve inkişaf yollarımızı daima tıkayan engelleri kaldırmak zarureti ile yaptığımız inkılapların korunmasına yarayacak işleri, kanaatimce, tek bir konuya icra ederek incelemek mümkündür. Bu konuda bütün inkılaplarımızın ruh mana ve hedeflerini zaman içine alan ve bu itibarla birbirlerinden ayrılmaz bir varlık olan genç Cumhuriyet müessesemizin normal şartlar içinde olgunlaşmasını ve bu suretle daha istikrarlı ve randımanlı bir hale gelmesini sağlamak davasıdır. Bunu yaparken, yalnız, tahakkuk ettirilen inkılap ve diğer bazı hamleleri, sırf menfaatlerine aykırı görerek veyahut kafası müsait olmadığından kötü bir taassupla, açıktan açığa cephe alıp kösteklemeğe ve yok etmeye çalışan yobaz ruhları ve onların tesiri altında kalan zavallı cahilleri değil, rejim ve inkılaplara inanmış, münevver ve vatansever geçinenlerden, egoist ve materyalist bir ruh haleti içinde; intikardan tutunuz da her çeşit sıfat ve salahiyetini kötüye kullanarak, onu istismar ve ihmal etmek suretiyle halk arasında hükümet otoritesi ve onun manevi şahsında rejime karşı manevi hava yaratanları da geniş mikyasta göz önünde bulundurmak lazımdır. Vakıa; bütün bunların cürüm mahiyetini taşıyan hareketlerini bir dereceye kadar önleyici ve subut bulduğu takdirde cezalandırıcı, son zamanlarda çok yerinde olarak şiddetlendirilen, kanuni müeyyidelerimiz vardır. Fakat ferd ve ammeye işlenen bu kötülöklere karşı kanuni yollarla yapılan bu mücadeleden, biraz vadeli olmakla, daha normal ve radikal sonuç alabilmek için dışarıdan olan bu freni bilhassa iki dünya harbinin maddi ve belki ondan fazla manevi olarak yaptığı yıkıcı tesirle(komünizm dâhil) çok zayıflayan ve bizde içinde bütün milletlerin derin ıstırabını çektiği moral takviye etmek zarureti aşikar olarak görülmektedir. Fert ve milletlerdeki bu moral kuvvet sağlam kaldıkça verimli mesut ve müreffeh bir halde tarihlerinin en parlak sahifelerini yazdıkları, zayıflamaya başlayınca fakirleşmeye, gerilemeye ve parçalanmaya yüz tuttukları, yeni bir hamle ile bu kuvvetlerini tazeleyebilenlerin gene eski durumlarına dönmeye ve parlak tarihlerini yazmaya başladıkları, aksi takdirde bütünlük ve egemenliklerini kaydedip tarih sahifelerinden silinip gittikleri birçok misallerle görülmüştür. Bunun en son parlak misalini veren asil milletimiz olmuştur. 245 sene geriledikten sonra, ilk defa Çanakkale'de şahlanıp İstiklal Savaşlarında son zirvesini bulan zafer ve onu takip eden İnkılap ve kalkınma hamlelerimizde, hiç tereddütsüz olarak söylenebilir ki; tazelenip fişkırmaya başlayan moral kuvvetimizin gizli ve tılsımlı tesiri olmuştur. Bunu da hazırlayan, milletimizin hiç sönmeyen tarihi şuur ve kendine has milli gururu ve ve bunun üstünde yüz on beş seneden beri ateşli vatan hürriyet duygusu ve garplılaşıma tezahürleri ile başlayıp kırk üç sene evvel kurulan Türk Ocağının çatısı altında, o zaman kadar milli sıfat olarak söylenen Ümmet adı yerine ilk defa öz adımızla Türküm demek cesaretini duyuran, devletimizin hakiki adını koyduran, nihayet Atamızın dilinde ‘Ne mutlu Türküm diyene’ şeklinde veciz ve heyecanlı ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğidir. Bu moral kuvvetimizin daha yaygın ve şuurlu bir hale gelmesine yarayan aşağıdaki işlerin biran evvel tahakkukuna çalışılmasına lazım gelmektedir. 1- Her işin

Yeni Konya gazetesinde Mehmet Torunoğlu'nun kaleme aldığı “Çarşaf ve Peçe!” başlıklı yazıda çarşaf ve peçenin kaldırılmasının kılık kıyafet kanununa eklenmesinin gerekliliğinden bahsedilmiştir¹⁷⁰². Aynı gazetede Güler Saner, “Bir İnkılabın 33. Yıldönümünde Şapka ve Çarşaf İnkılabı Üzerine” başlıklı yazısında 33 yıl geçmiş olmasına rağmen çarşafın kaldırılamadığını, çarşafı her zaman ve her yerde mücadele edilmesi gerektiğini bunda da en büyük görevin Türk kadınına düştüğünü belirtmiştir¹⁷⁰³.

önemli temellerinden olan öğretim ve eğitim davamızın ilk kademelerinden itibaren sistemli ve rasyonel bir şekilde geliştirilip bütün yurttaşlarımızın okur, yazar kültürlü ve bu moral kuvvete şuurlu bir şekilde malik olarak yetiştirilmesi. 2- Milli Kültürümüzü, mefahirimizi ve çok yüksek ve zengin olan folklorumuzu teşkil eden ve moral kıymet taşıyan unsurların hepsini meydana çıkarıp metodik bir şekilde teşhir ve yayınlarak daha geniş bir mikyasta devamlı olarak tanıtılması. 3- Dinimizi pürüzlerden ve cahil mümessillerinin elinden kurtarıp Ehlibeytin ilk koyduğu yüksek esaslarını ortaya koyacak ve temsil edecek müspet ilimlere de yeter derecede vakıf hakiki din âlimlerinin yetiştirilmesi. 4- İki ana partimizin tüzüklerinde yer alan milliyetçilik prensiplerinin açık ve kesin çizgilerle daha aktif ve yaygın bir hale getirilerek öğretim ve eğitim kurumlarımızın ders programlarına aksettirilmesi. 5- Kırk üç seneden beri ilk çizdiği program dâhilinde siyaset, ırkçılık ve Turancılık yapmadan maruz kaldığı bunca engellere rağmen, bu moral kuvvetin teşekkülüne geniş mikyasta yardım eden Türk Ocağının, eskiden olduğu gibi, tekrar memleket ölçüsünde teşkilatını yaparak bitmeyen ve bitmeyecek olan vazifesine devam edebilmesi imkân ve emniyetinin sağlanması, 6- Bilhassa ana ve babaların yavrularına muvafık ve muhalif partilerimizle teşrii ve icrai mekanizma ve öğretim ve eğitim işlerinde vazife alanların doğruluk, sevgi, nezaket, fazilet, tahammül, feragat vazifeperverlik hasletleri üzerinde titizlikle durup başkalarına iyi numune olmaları. 7- Muvafakat ve muhalefet partilerimiz tüzüklerindeki ana prensiplere tamamı ile sadık kalarak, partizanlık ruhu ile inkılaplarımızdan en küçük bir tavizde bulunmamaları ve bilhassa laiklik prensibine aykırı olarak seçmenlerimizin dini duygularını istismara çalışmamaları. 8- Herhangi bir iktidar zamanında başarılıp millete mal olan müspet işleri, gene partizanlık ruhu ile kıymetten düşürmeye veya hiç yapılmamış olarak göstermeye çalışarak içerdeki birlik, düzenlik ve güvenliği sarsmak ve dışardaki şeref ve itibarımızı bozmak sureti ile memleket menfaatlerinin ve moral kuvvetinin zedelenmesine meydan vermemesi. 9- Muhalefet tarafından söz ve basın yolu ile yapılacak tenkit ve murakabenin şahsiyata kaçınılmadan ve daima müspet ve yapıcı deliller ile icrası. 10- Kanun çerçevesi dışına çıkmamak şartı ile serbest fikir, serbest kalem, serbest tartışma, serbest seçme haklarının daima mahfuz kalması ve bunların gizli veya açık bir surette nezi ve iptal edilmemesi. 11- Tam tenkit ve murakabeden kurtulamayacağını ve bu yüzden, bütün başarılarına rağmen, yavaş yavaş halkın itimat ve sevgisini kaybedeceğini düşünerek hareketlerine ona göre düzenlemesi Bu alanlardaki çalışmalarla, milli birliğimiz sağlayan bu moral kuvvetin gelişmesi ve aktif halde tesirini göstermesi nispetinde, şimdiden inkılapların ve demokratik esasların yerleşmesinde ve kalkınma alanlarında çok önemli ilerlemeler kaydeden Cumhuriyetimiz, , milletimizin bunca ızdırıp ve kanı pahasına elde ettiği ve insanlık, medeniyet terakki ve refah kaynağı olan bu eseri; istikrarlı bir surette gittikçe kuvvetlenecek ve aksamadan ilerleyecektir. Bu suretle, geniş ve zengin topraklarımız üzerinde eşsiz zekâ, kabiliyet ve çalışkanlığımızla çok refahlı ve büyük cüsseli bir demokler millet ve devlet haline gelerek; dünya sulh, güvenlik medeniyet ve insan haklarının korunması için milletlerarası kazandığımız şeref, itibar ve itimadın; hülâsa, yeni yazmaya başladığımız tarihimizin parlaklığı gittikçe artacaktır. Bundan hiç şüphe edilmese”, Cemil Şerif Baydur, “İnkılaplarımızı Nasıl Korumalıyız”, *Yeni Konya*, 3 Eylül 1955, Y. 7, S. 2233, s. 2-3.

¹⁷⁰² Mehmet Torunoğlu, “Çarşaf ve Peçe!”, *Yeni Konya*, 3 Nisan 1956, Y. 7, S. 2448, s. 2.

¹⁷⁰³ “Gazetelerde şöyle bir yazı vardı: ‘Şapka İnkılabının 33. yıldönümü münasebetiyle Mustafa Kemal Derneğinde bir toplantı yapılacak ve dernek çarşafı mücadele haftası açacak’. Bu yazıda bulunan hazin taraf eminim, her Türk aydınının gözüne çarpmıştır. 33 yıl geçtiği halde biz çarşafı kaldıramamışız. Ne acıklı ne hazin bir netice... Neden mücadele etmekten çekiniliyor bir türlü anlayamıyorum. Yoksa bizim elimiz kolumuz bağlayan bir ‘etraf ne der’ fobisi midir? Neden giyiliyor bu çarşaf, ne düşünülerek giyiliyor? Eğer memleketimizde, Gallup Enstitüsünün bir şubesi olsaydı muhakkak ki bunu birinci derecede bir anket mevzuu yapardı. Çünkü aydın ve olgun bir zihniyetle bu hareket, kabili telif değildir. Nedir o umacı gibi simsiyah. Hristiyanlar bile matemde oldukları zaman bu kadar siyah bir abide teşkil etmezler. Çarşafı her zaman ve her yerde mücadele etmeliyiz. Bunda da en büyük gayret kadınlarımıza düşmektedir. Kadınlarımızın kurduğu birçok dernekler vardır. Bunlar gayeleri ne olursa olsun, birleşip bütün varlıkları ile çalışmalıdırlar. Aydın Türk kadınlarından meydana gelen bu cemiyetlerin birinci derecede vazifeleri, Atatürk İnkılaplarını korumaktır. Biz

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Konya Kadınlar Birliği, kıyafet hakkındaki düşüncelerini şehrin kenar semtlerindeki kadınlara duyurmak ve örtü mücadelesine onların da katılmasını sağlamak amacı ile Dede Aile Bahçesi'nde bir toplantı yapmıştır. Toplantının açılışından sonra birlik üyelerinden Öğretmen Nurhan Ergene bir konuşma yapmıştır. Daha sonra birliğin Propaganda Kolu Başkanı Nuran Yaylalı da bir konuşma yapmış ve İnkılap Türkiye'sinde hürriyetine sahip olan kadının hala örtünmek endişesinin yersiz olduğunu ifade ederek, bunun çeşitli mahzurlarına, özellikle ülkeye gelen yabancılar karşısında Türk kadınına düşürdüğü duruma işaret etmiştir. Yaylalı konuşmasında toplantıya gelen kadınlara *“şelme ve şalvardan memnun olup olmadıklarını, memnun değillerse neden medeni kılığı tercih etmediklerini”* sormuştur. Kadınlar önce cevap vermek istememişler, sonra da cesaretlenerek *“Birdenbire değişmekten sıkılıyoruz, manto bize daha pahalı geliyor, erkeğimiz razı olmuyor”* gibi cevaplar vermişlerdir. Bazı kadınlar da ilk fırsatta medeni kıyafeti tercih edeceklerini söylemişlerdir. Güler Saner de örtünme ile ilgili bir hikâye anlatmıştır. Kadınların *“acayip kılıkla gezmeleri ile kendi vakar ve hürriyetlerini kendi elleri ile zedelediklerini”* söyleyen Saner, yine de kılık kıyafet konusunu Konya kadınlarının takdirlerine bıraktığını ifade etmiştir. Toplantı davetlilerin kendi aralarında yaptıkları eğlencelerle sona ermiştir¹⁷⁰⁴.

Yeni Konya gazetesinde H.Y.K tarafından kaleme alınan *“Çarşıftan Mantoya”* başlıklı yazıda Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın doğduğu köy olan Bursa'nın Umurbey köyü kadınlarının, diğer köy kadınlarına örnek olacak olumlu bir başlangıç yaptıkları, çarşaflarını atıp, manto giydiklerini, bu hareketin Bayar'ın köyünde başlanmasının da önemli olduğunu belirtmiştir. Yazısının devamında Anadolu kadınının vatanına bağlılığı ve sevgisini, kılık kıyafet konusunda da göstererek manto giymeye başlamaları gerektiğini, Türk kadının çarşafın içine gömülmesi halinde, cemiyet meselelerinden uzak kalacaklarını, milletçe çalışmak ve gelişmek zorunda olunan bu dönemde, erkekleri yalnız bırakmış olacaklarını ifade etmiştir¹⁷⁰⁵.

Yeni Konya gazetesinde Kur'anı Kerim'in Türk harfleri ile basılıp okunmasının caiz olmadığına dair bir fetva veren Diyanet İşleri Başkanı Konyalı Eyüp Sabri Hayırlı'nın görüşlerinin Yunanlıların desteği ile çıkarılan Gümölcine'deki Sebat gazetesinde yayınlanması üzerine İstanbul ve Ankara basınının Hayırlı hakkında eleştiri yazılarına yer

bunun böyle olduğuna ve bunu başaracaklarına inanıyoruz...”, Güler Saner, “Bir İnkılabın 33. Yıldönümünde Şapka ve Çarşaf İnkılabı Üzerine”, *Yeni Konya*, 30 Ağustos 1958, Y. 10, S. 3270, s. 2.

¹⁷⁰⁴ *Yeni Konya*, 12 Eylül 1958, Y. 10, S. 3283, s. 1-2.

¹⁷⁰⁵ H.Y.K, “Çarşıftan Mantoya”, *Yeni Konya*, 21 Eylül 1959, Y. 11, S. 3617, s. 1-2.

vermiştir. Eyüp Sabri Hayırlı'nın beyanatı üzerine DP'nin İstanbul'daki yayın organı Havadis, *"Bu son fetvasıyla Sayın Hayırlıoğlu mübarek dinimizin intişarına mani olmaktadır. Cenabı Haktan Af Niyaz etmelidir"* ifadelerine yer vermiştir. Yeni Konya gazetesi ülkenin en güzide din adamı olarak ifade edilen Hayırlıoğlu'nun beyanatını bir *"zühul eseri"* olarak verdiğini ve kendisinin istifaya davet edilmesinin garip karşılandığını belirtmiştir. Haberin devamında konu ile ilgili yayınlara da yer verilmiştir. Buna göre, Cumhuriyet gazetesinde *"Hayırlıoğlunun Yunan parasıyla çıkan gazeteye Kur'an'ın Türk harfleriyle yazılıp basılmayacağı şeklindeki cevabı, halk ve münevverler arasında hayret ve dehşetle karşılandı"* ifadeleri yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi, bu konuda dört profesör ve aydının Diyanet İşleri Başkanının sözlerini reddeden beyanlarını yayınlamıştır. Vatan gazetesi, Diyanet İşleri Başkanı'nın bu fetvasının yurt içinde geniş tepkiler yarattığını belirtmiştir. Tercüman gazetesinde Kadircan Kafalı, Ordünyüs Profesör merhum İzmirli İsmail Hakkı'nın *"Tarih-i Kuran"* isimindeki eserinden parçalar alarak, Peygamberin Kur'an-ı Kerim'in daha çok yayılmasını temin için, farklı lehçelerde kullanılan aynı anlamdaki kelimelerin bile Kuran dili olarak kabulünün mümkün olduğunu belirttiğini örnekleri ile açıklamıştır. Akşam gazetesi, Kur'anın Arapça olarak yeni Türk harfleriyle yazılabileceğine dair bazı âlimlerin ve aydınların fikirlerini yayınlamıştır. Milliyet gazetesi, Mustafa Kemal Derneği tarafından Diyanet İşleri Başkanı'nın istifaya davet edildiğini belirtmiştir. Hürriyet gazetesinde ise; *"Hayırlıoğlu'nun sözleri büyük infial uyandırdı. Prof. Baltacıoğlu ve Prof. A. Gölpınarlı Kuranın yeni Türkçe harflerle basılabileceğini söylediler. Bütün bunlar gösteriyor ki, Diyanet İşleri başkanı hakikaten yanlış bir yoldadır"* ifadelerine yer vermiştir. Havadis gazetesi de Diyanet İşleri Başkanı'nın istifa ederek makamını işin ehline bırakmasını istemiştir¹⁷⁰⁶.

Yeni Konya gazetesinde yer alan *"Harf İnkılabının Yıldönümü"* başlıklı yazıda Devrim Ocakları Lokali ile Eminönü Öğrenci Lokalinde harf inkılabının yıldönümünün kutlandığı belirtilmiş, Behçet Kemal Çağlar konuşmasından sonra söz alan Tarık Tunaya'nın da konuşmasına yer verilmiştir. Tunaya harf inkılabı ile ilgili konuşmasında; *"Türk devrimi bir bütündür. Türk harflerinin kabulü gibi olaylarda bu devrimim bir parçasıdır, hatta bir gerçekleşme vasıtasıdır. Türk Devriminin amacı hurafelerin mümessili olan bir toplumun demokratik yollarla muasır medeniyet seviyesine yükseltmek olduğuna göre, Türk harflerinin kabulü böyle bir gayenin gerçekleşmesi için alınmış bir tedbirdir. Bu aslında milleti cehaletten kurtarma teşebbüsüdür. Şu halde Türk İnkılabını benimseyenler ve korumak*

¹⁷⁰⁶ Yeni Konya, 6 Ekim 1958, Y. 10, S. 3307, s. 1.

isteyenler daima irtica ile karşılaşacaklar ve bunlarla savaşıarak ödevlerini yapacaklardır. Türk harfleri böyle bir savaşta en tesirli inkılap silahıdır."¹⁷⁰⁷ ifadelerine yer vermiştir.

Yeni Konya gazetesinde Kayhan Selek 10 Kasım'da yayınlanan, "*Keşke Bir Defa Ölseydin*" başlıklı yazısında sitem dolu sözleri ile Atatürk inkılaplarının anlaşılamadığından duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir. Yazıda "*İnkılabın, yüceliğin bize gererken kanat, Cehennemi gösterecekler, cennet diye giderim... Tamamıyla Yeşil bayrak bürünse de kâinat, Al bayraktan geçirmeye gücü yetmez kaderin... 10 Kasım 1938 günü öldüğün zaman bütün dünya ağlıyordu: Milyonlarca asker eşsiz bir komutan kaybettiği için ağlıyordu... Diplomatlar böyle bir siyasi gelmez diye, talebeler böyle bir öğretmen bulamayız diye ve bütün Türkler böyle dahi, böyle bani bir Cumhurbaşkanı kaybettik diye ağlıyorlardı... Yalnız, kurduğun Cumhuriyet, öğrettiğin tarihimiz, Türkçemiz, yazımız, münevverle cahil arasındaki uçuruma kurduğun köprü ve bunların devamı için çizdiğin yol, inkılaplarımız... Onların tesellisi idi... Onlar, yunan icadı fesi atıp yerine şapka giydirdiğin kafaları, giydikleri şapkaya layık olacaklarına olan inancını biliyorlardı... Onlar, kâinatın en nadide yarattığı olan insanı bir acuze haline sokan çarşafın gene eski bir Rum kıyafeti olduğunu bütün milletimizin anladığını zannediyorlardı... Gene onlar 'Tanrı Uludur, Tanrı Uludur, Tanrıdan başka yoktur tapacak...' şeklinde başlayan ilahi sadaların arkasından, secdeye varıp kendimizi Allah'ımızın huzurunda bulduğumuz zaman O'na kalbimizden kopup gelen yalvarış ve şükranlarımızı anladığımız lisanla, öz Türkçemizle ifade edebileceğimiz bir zamanın geleceğine inanıyorlardı... Hâsılı 938 Kasımında ağlayanların bir tesellisi vardı. Aradan seneler geçti.. Fakat senelerin ne suçu var... İşte gene 10 Kasım... Ama biz daha çok ağlıyoruz. Atam! Emin ol bir değil iki defa ağlıyoruz. Zira biz onların sahip olduğu teselliden mahrumuz"* ¹⁷⁰⁸.

27 Mayıs 1960 İhtilali'nden sonra da Konya'da Atatürk inkılapları aleyhinde propagandalar yapılmıştır. Konya'nın Ilgın ilçesine bağlı Göstere köyünde, "*İnkılap Hükûmeti*" ve Atatürk inkılapları aleyhinde propaganda yapan Ramazan Çelik adında bir hukuk öğrencisi yakalanmıştır. Ayrıca, Ilgın Şehcarullah mahallesinde menfi propaganda yaparken yakalanan İbrahim Mavaş adında bir kişi de adalete teslim edilmiştir.¹⁷⁰⁹ Yine Ilgın'a bağlı Kempos köyünde "*İnkılap Hükûmeti*" aleyhinde propaganda yapan Mehmet Öztürk ve Mehmet Kolsuz adında iki şahıs, Konya'nın Sütçü mahallesinde de CHP aleyhinde propaganda yapan Ali Acıbadem adındaki şahıs yakalanarak adalete teslim edilmiştir¹⁷¹⁰.

¹⁷⁰⁷ Yeni Konya, 5 Kasım 1958, Y. 10, S. 3337, s. 1.

¹⁷⁰⁸ Kayhan Selek, "Keşke Bir Defa Ölseydin", Yeni Konya, 10 Kasım 1958, Y. 10, S. 3342, s. 2.

¹⁷⁰⁹ Yeni Konya, 29 Ağustos 1960, Y. 13, S. 3955, s. 1.

¹⁷¹⁰ Yeni Konya, 5 Eylül 1960, Y. 13, S. 3959, s. 1.

Askeri müdahale sonrasında Konya Valisi Muhlis Babaoğlu bir basın toplantısı yaparak diğer illerde olduğu gibi Konya’da da “çarşaf” konusunda bir kampanya açılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Babaoğlu, *“Eğer kadınların çarşaf giymesi lazım gelse idi bütün dünya Müslüman kadınların çarşaf giymesi lazımdı. Çarşaf giymekle Müslüman olduğu zannediliyor, hâlbuki çarşaf hiç bir zaman dini bir kıyafet değildir. Çarşaf giyen Müslüman’ım diyor, öte taraftan çarşaf giymeyen bir Müslüman da dinsizlikle itham ediliyor, buna kimsenin hakkı yoktur. Çünkü hiç bir din kitabımız çarşafın Müslümanlık kıyafeti olduğunu kaydetmez”* ifadelerine yer vermiştir. Gazetecilere, Atatürk’ün kıyafet konusunda İnebolu ve Kastamonu’daki konuşmalarından oluşturulmuş bilgiler dağıtan Vali Babaoğlu, vatandaşların İnkılabı hiç bir zaman uymayan çarşaf ve takke ile sokaklarda dolaşmamalarını rica etmiştir¹⁷¹¹.

İskenderun’da Atatürk Anıtı’na yapılan saldırı Konya’da düzenlenen bir mitingle ikinci defa kınanmıştır. 28 Aralık 1960 tarihinde Gazeteciler Cemiyeti ve Ticaret Lisesinin ortaklaşa organize ettikleri bir miting saat 14.00’de Hükümet Meydanında sağanak halinde yağan yağmur altında yapılmıştır. Mitinge İstiklal Marşı ve *“Dağ başını Duman almış”* marşıyla başlanmış ve Atatürk’ün gençliğe hitabesi okunmuştur. Gazeteciler Cemiyeti adına konuşan Kemal Or, İskenderun’da yaşanan olaya temas ederek, *“Türk Milletinin şuurlu olduğunu, genç ihtiyar bütün Türk milletinin Atatürk’e bağlı olduğunu”* belirtmiştir. Ardından birçok genç de konuşma yaparak Ata’ya bağlılıklarını belirten sözlere yer vermiştir. Hükümet meydanından sonra Atatürk Anıtı’na giden bir grup Anıt’a çelenk koyarak *“Atam, izindegiz, sen rahat uyu”* sloganlarıyla hislerini ifade etmişlerdir¹⁷¹². İskenderun’da Atatürk’ün heykeline yapılan saldırı üzerine, Konya’yı Kalkındırma Derneği, Cemal Gürsel’e bağlılıklarını bildiren bir telgraf çekmiştir. Genel Katip Kur. Alb. Osman Köksal, Konyayı Kalkındırma Derneği İdare Kurulu Başkanı Fakih Özfakih’e verdiği cevapta, *“İskenderun’daki Atatürk heykeline yapılan tecavüzü kınamak için Atatürk’e ve onun prensiplerinize bağlılığınızı belirten telgrafınızı Sayın Devlet ve Hükümet başkanımıza arz ettim. Çok mütehasıs oldular. İzhar buyurulan temiz duygulara teşekkür ettiklerini saygılarımla arz eylerim”*¹⁷¹³ ifadeleri ile Konya halkının bu konudaki hassasiyetinin memnun edici olduğunu belirtmiştir.

¹⁷¹¹ Yeni Konya, 21 Eylül 1960, Y. 13, S. 3975, s. 1-2.

¹⁷¹² Yeni Konya, 29 Aralık 1960, Y. 13, S. 4082, s. 1.

¹⁷¹³ Yeni Konya, 30 Aralık 1960, Y. 13, S. 4083, s. 1.

3.11.2. Konya Milletvekillerinin İnkılaplara Karşı Tutumlarının Konya Basınına Yansımaları

1954 seçimlerinden sonra DP dini meselelere çok daha belirgin bir biçimde vurgu yapmaya başlamıştır. TBMM’de farklı tarihlerde çeşitli önergeler konusunda bazı DP’li milletvekillerinin yaptığı konuşmalar parti içindeki gelenekçi-İslamcı anlayışı yansıtmaları bakımından önemlidir. Bu yönde konuşmaları olan milletvekillerinden biri de Konya milletvekili Mustafa Runyun’dur. Türkiye’nin yüzde doksan dokuzunun Müslüman olduğunu belirten Runyun, “*Laiklik bir züppelikten başka bir şey değildir*” ifadelerini kullanmıştır¹⁷¹⁴.

Hürriyet gazetesinde DP Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu ile ilgili irticacı ve inkılap karşıtı olduğuna dair bir yazı kaleme alınmış buna karşılık Yeni Meram gazetesinde Ilgın Belediye Başkanı Halit Özalp ise, “*Nefretle Karşılanan Hal*” adlı yazısında Fahri Ağaoğlu’nu savunmuştur. Yazıda Ağaoğlu’nun Meclisteki DP grubunda Medeni Kanun ile ilgili bir karar verdiği, bu kararda çok eşliliği istediği hissi uyandırdığı, kendisinden açıklama istendiği ve bu kararın grupta müzakere edilerek eleştirildiği belirtilmiştir. Ağaoğlu’nun böyle bir fikre sahip olmadığı sadece Medeni Kanun’un sosyal ve kültürel bünyeye uymayan kısımlarının değiştirilmesinin gerekli olduğunu ifade ettiğini ve Adalet Bakanının cevabında bu konunun özel komisyonda inceleneceğini söylediğini belirtmiştir. Hürriyet gazetesi muhabiri yazısında Fahri Ağaoğlu’nun Konya DP kongresine başkanlık ederken öğle vakti olması nedeniyle namaz vaktinin geldiğini söyleyerek Kongreyi öğleden sonra toplanmak üzere tatil ettiğini ve bu durumun orada bulunan inkılapçı gençler tarafından nefretle karşılandığını ve Fahri Ağaoğlu’nun bu davranışıyla fikirlerini açıklamış olduğunu yazmıştır. Bu ithamlara karşılık Halit Özalp, Ağaoğlu’nun DP Meclis grubunda verdiği kararlarla bu geçen olay arasında bir alakası olmadığını, zaten Ağaoğlu’nun da Konya’daki kongrede yemek zamanı geldiği için kongreye ara verdiğini ve kongreye katılanlar arasında namaza gideceklerinde olabileceğini söylediğini belirtmiştir. Özalp yazısının devamında Fahri Ağaoğlu’nun kongre de bulunan Müslüman vatandaşların dini inanışlarına saygı gösterdiği için orda bulunanların bu durumu memnuniyetle karşıladıklarını, ayrıca dini bir inanışa sahip olmanın hiçbir şekilde inkılaplara aykırı olmayacağını belirtmiştir¹⁷¹⁵.

Öz Demokrat Konya gazetesi Fahri Ağaoğlu’nun soruşturmadaki güçlükler nedeniyle inkılaplara ait bazı kanunların kaldırılmasını teklif ettiği bilgisine yer vermiştir. Ağaoğlu’nun

¹⁷¹⁴ Doğan Duman, “Demokrat Parti’nin İslami Gazete ve Dergilerle İlişkisi(1946-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Mart 2016, Y. 6, S. XXV, s. 146.

¹⁷¹⁵ *Yeni Meram*, 14 Ocak 1953, Y. 3, S. 867, s. 1-2.

Türk Ceza Kanunundaki “*Din aleyhine işlenen cürümler*” konusundaki maddelerin yetersiz olduğunu söyleyerek bu maddelere daha anlaşılır bir şekil verilerek uygulanmasının daha kolay hale getirilebileceğini belirttiği ifade edilmiştir. Ağaoğlu’nun önerisinde, “*Her kim devletçe tanınmış olan dinlerden birini veya dini akideleri, dini ibadet ve ayinleri dinin iman şartlarından veya erkânından olan ibadetlerinde veya farz, vacip veya sünnetlerinde kabul edilmiş olan mukaddes mefhumları tahkir ve tezyif ederse altı aydan bir seneye kadar hapsolunur*” ifadeleri yer almıştır. Gazetede verilen bilgiye göre Ağaoğlu bu tekliften başka “*Bey, paşa, hacı*” tabirleri ile yine aynı kanunla Kânunuevvel, Kânunusani, Teşrinievvel, Teşrinisani aylarının isimlerini, Ekim, Kasım, Aralık, Ocak şeklinde değiştiren kanunların kaldırılmasını istemiştir¹⁷¹⁶.

Fahri Ağaoğlu Anayasa’nın değiştirme teklifin de bulunduğu ikinci maddesinde “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış bir İslam devletidir*” kaydı bulunmaktadır ve bu teklifin Meclis’e getirilmesi için imza atan milletvekili sayısı 84’ü bulmuştur. Yine Ağaoğlu’nun “*ağa, hacı, hoca, bey, efendi*” gibi unvanları yasak eden kanunun kaldırılması için hazırladığı değişiklik teklifine de yeni maddeler ilave ederek Meclis’e vereceği bilgisi Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alarak gündeme gelmiştir¹⁷¹⁷. Fahri Ağaoğlu’nun anayasada değişiklik teklifi ile “*paşa, bey, efendi ve ağa*” gibi tabirlerin tekrar kullanılması yönünde sunulan kanun tasarısını desteklemek için yazdığı beyannameye imza toplayan, Karabük’te berberlik yapan Süleyman Arslan polis tarafından yakalanmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır¹⁷¹⁸.

Uzun süre yeni bir anayasa kanun tasarısı üzerinde çalıştığı belirtilen Konya Milletvekili Fahri Ağaoğlu hazırladığı kanun metnini daha önce basına açıklamış ve metin geniş yankı uyandırmıştır. Milletvekili fikirlerinin daha iyi anlaşılması için Öz Demokrat gazetesinde bir seri yazı hazırlamıştır. Ağaoğlu’nun başyazısı İstanbul ve Ankara basınında olduğu gibi dış basında da büyük yankıya neden olmuş ve eleştirilmiştir. Bunun üzerine Fahri Ağaoğlu hazırlamakta olduğu anayasa önerisiyle ilgili olarak Öz Demokrat gazetesinin verdiği bilgiye göre anayasasının ikinci maddesi olan, “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış bir İslam devletidir*” ibaresini değiştirmiştir. Bahsedilen madde “*Türkiye Cumhuriyeti eyaletlere ayrılmış cumhuriyetçi, halkçı, milliyetçi, devletçi, inkılapçı ve kanunlarının tanzim ve tatbikinde ve her türlü siyasi faaliyetlerinde laik ve demokratik bir İslam devletidir*” şeklinde değiştirilmiştir. Ağaoğlu gazeteye yaptığı açıklamada çeşitli yanlış

¹⁷¹⁶ Öz Demokrat Konya, 10 Temmuz 1959, Y. 2, S. 537, s. 1.

¹⁷¹⁷ Öz Demokrat Konya, 20 Ağustos 1959, Y. 2, S. 584, s. 1.

¹⁷¹⁸ Öz Demokrat Konya, 10 Eylül 1959, Y. 2, S. 600, s. 1-2.

düşüncelerin ve endişelerin giderilmesi için maddenin gerçek manasına göre değiştirilmesinin uygun görüldüğünü belirtmiştir¹⁷¹⁹.

Öz Demokrat Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Eskişehir’de Çarşı Cami önünde Fahri Ağaoğlu’nun kanun teklifi lehine iki genç imza toplamıştır. Camiden çıkan cemaatin hemen hemen hepsi bu konuda hazırlanan yazıya imza atmışlardır. Polis herhangi bir müdahalede bulunmamıştır¹⁷²⁰.

Manisa’da başlayan gerici olayların etkisinin devam etmesi, hükümetin böyle hareketlere karşı koyulacağını sert bir şekilde ifade etmesi ve son yaşanan olaylar nedeniyle Anayasanın değiştirilmesi hususunda bir kanun teklifi veren Konya milletvekili Fahri Ağaoğlu’nun teklifini geri almayı düşündüğü haberine Öz Demokrat Konya gazetesinde yer verilmiştir¹⁷²¹. Ancak Fahri Ağaoğlu Öz Demokrat gazetesine gönderdiği mektubunda bahsedilen konu ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir: “*Gazetenizin 19.1.1959 tarihli sayısında ‘Son Olaylardan Sonra Ağaoğlu Teklifini Geri mi Alacak’ başlıklı yazıda tavzih ve tashihe muhtaç husular bulunduğundan bu tashi ve tavzihimin aynen neşrini rica ederim. 1- Teşkilatı Esasiye kanunumuzun tadili teklifi ancak iki yüz küsur mebus tarafından verilebilir. Bu itibar ile tarafımdan bir tadil teklifinin verilmiş olması mevzuu bahis olamaz. 2- Gazetenizde işaret edilen son olayların Teşkilatı Esasiye Kanunu’muz üzerindeki çalışmalarımı uzak yakın hiçbir alaka ve münasebeti yoktur. Nitekim bu meselede benden bahsedilerek Ulus gazetesinde neşredilen bir yazı üzerine Ankara C. Müdei Umumiliği vasıtasıyla icab eden cevap ve tekzip verilmiştir. 3- Teşkilatı Esasiye Kanunu’muzda dahil olmak üzere bütün siyasi ve teşrii çalışmalarım Cumhuriyet ve demokrasi esaslarına ve icaplarına tamamen uygun olup bu esasların ve icapların ileri garp demokrasilerindeki ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sindeki hakiki seviyesine ve partimin programına göre tekamülüne hizmet edecek mahiyettedir. Teklifimi geri almak veya vazgeçmek gibi bir hal void değildir*”¹⁷²² açıklamaları ile gazetelerde kendisi hakkında yapılan haberlerin doğru olmadığına ve teklifini geri almadığına işaret etmiştir.

3.12. AHMET EMİN YALMAN’IN “KIZIL RUHLU KARA KUVVET” YAZISI VE KONYADAKİ AKİSLERİ

DP döneminde Konya’da inkılap aleyhtarlığı ve irticai faaliyetlerin az olduğu, bu münferit hadiselerle sebebiyet verenlerin ise yakalanarak cezalandırıldığı görülmektedir.

¹⁷¹⁹ Öz Demokrat Konya, 11 Eylül 1959, Y. 2, S. 601, s. 1;4.

¹⁷²⁰ Öz Demokrat Konya, 21 Eylül 1959, Y. 2, S. 610, s. 1.

¹⁷²¹ Öz Demokrat Konya, 19 Kasım 1959, Y. 2, S. 667, s. 1.

¹⁷²² Öz Demokrat Konya, 4 Aralık 1959, Y. 2, S. 681, s. 1;3.

Kadınhanı ilçe kongresinde bir delege tarafından “kadınlar çarşafa” sloganının atılması, fes, sarık ve Arap harflerinin geri istenmesi gerek ulusal basında gerekse Konya basınında büyük tepkilere neden olmuştur. Konya halkının Atatürk ve inkılaplarına yönelik aleyhte faaliyetlere ve her türlü irticai harekete karşı tepki gösterdiği görülmektedir. Buna rağmen ulusal basında Konya’da irticai faaliyetlerin olduğuna dair yazılar da yazılmıştır. Buna en bariz örnek Vatan gazetesinin 12 Mart 1951 tarihli sayısında Ahmet Emin Yalman’ın, “Kızıl Ruhlu Kara Kuvvet” başlığı ile Konyalıları ithaf edilen başyazısıdır. Ahmet Emin Yalman Konya’da büyük tepkilere neden olan yazısında, “Moskova tarafından tertip edilen irtica hareketinin son günlerde Konya’da, Demokrat Parti kongresinde bir feveran sahası bulması insana pek çok elem vermektedir. Çünkü Konya Mevlana Celaleddinin Rumi gibi, Müslümanlıkta dini vecdin en yüksek derecelerine ermiş, mümtaz bir şahsiyetin ilhamlarının bulduğu ve Mesneviyi yazdığı muhittir. Konya’daki cahilane bir irtica tezahürü kadar Mevlana’nın ruhunu tazip edecek bir şey tasavvur edilemez. Sonra Konya şehri, dürüst ruhlu Konyalıların rızası hilafına olarak, İstiklal Mücadelesi esnasında yine ecnebi fesat ocaklarının tertibiyle iki fesat hareketine sahne haline konulan yerdir. Bu isyanların nasıl çıktığının ve bastırıldığının hikâyesini bizzat Rafet Paşadan bütün tafsilatıyla dinledim. 1922’de Milli Mücadele cephesini gezerken Konya’da günlerce kaldım. Orası cephenin en mühim bir levazım ve istihsal merkezi haline konulmuştu. Konyalılar gerek milli cephede gerek bu teşkilatın içinde canla başla çalışmakla İstiklal mücadelesine büyük hizmetler ettiler ve kendi şehirlerinin fesatçılar tarafından iki defa isyan yatağı diye kullanılmasının fena hatırasını tamamen sildiler. Aynı nevi kötü tahrikçilerin; memleketin bekasına ve terakkisine karşı Moskof kaynaklarından tertip edilen bir irtica hareketine Konya’yı sahne diye kullanmağa ve bu hareketi Demokrat Parti kongresine sokmağa cüret etmeleri, hiç şüphe etmiyoruz ki, en ziyade Konyalıları müteessir edecek ve Konyalıların böyle gerilik hareketlere karşı nefret duyduklarını en açık bir şekilde belirtmelerine yol açacaktır. Duyduğuma göre Demokrat Parti kongresine verilen takrirden şu teklifler vardır: ‘Şapkanın yerine fes giyilmesi, kadınların çarşafınlmaları, heykellerin kaldırılması, Arap harflerinin iadesi, medeni kanunun yerine şeriatın geçirilmesi ve erkeğin birden fazla kadın alması.’ Ayrıca elem uyandıran nokta şudur ki Konya’nın demokrat milletvekillerinden iki kişi, Konya’daki dostlarına yazdıkları bir mektupta: ‘Bu tarzda bir programın iki üç ay içinde tatbik edileceğini’ bildirmişler ve bunu bütün kazalara tebşir etmeleri hakkında tavsiyede bulunmuşlardır. Bolşevik tahrik ve kundaklama umumi karargâhının Konya’da bir faaliyet muhiti bulmuş olması, üzerinde hassasiyetle durulacak bir davadır. Bu itibarla meseleyi yakından tahrik için arkadaşımız Recep Bilginer’i derhal Konya’ya gönderdik. Bize Konya’dan vereceği malumata dayanarak bu mühim vaziyetin

üzerinde tekrar duracağız” ifadelerine yer vermiştir. Babalık gazetesi Ahmet Emin Yalman’ın yazısına tepki göstererek, Yalman’ın yazısında bahsettiği fesin, çarşafın, Arap harflerinin ve şeriatın geri getirileceğini vadeden mektubun yayınlaması gerektiğini belirtmiştir. Babalık gazetesindeki yazıda ayrıca Ahmet Emin Yalman gibi tecrübeli bir başyazarın durup dururken, hiçbir belgeye dayanmadan ortaya böyle bir sorun atacağına ihtimal verilmediği ve eğer bahsedildiği gibi böyle bir mektup varsa durumun ciddi bir hal alacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Türk inkılabını kökünden baltalamak isteyen bir zihniyetin bulunacağını da akıllara sığdırılamadığı; bu yüzden Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman’ı iddia ve suçlamaların ispat etmesi gerektiği, edemezse suçlamalarının ağır bir iftira olarak kendisini mahcup edeceği ifade edilmiştir¹⁷²³.

Dönemin gazeteleri Ahmet Emin Yalman’ın bu iddiaları karşısında, DP Konya İl Kongresi’nde bazı delegelerin fes, çarşaf ve arap harflerine yeniden dönülmesini talep ettiklerini fakat bunun yine kongre tarafından reddedildiği bilgisini vermişlerdir¹⁷²⁴.

Ahmet Emin Yalman’ın yazısına karşı Konya basını kayıtsız kalmayarak tepkilerini göstermiştir. Yeni Konya gazetesi “*Bir yalan ve iftira karşısındayız. Ahmet Emin Yalman bir şayiadan ilham almış! Masa başında kulağına kaçan bir fısıltı ile Konya’yı ‘İrtica karargâhı’ Konyalıları Delibaş müridi addediyor*” başlığı altında şu ifadelere yer vermiştir: “*Ahmet Emin Yalman, 12 Mart 1951 tarihli Vatan gazetesindeki başyazısında bir şayiadan ilham alarak, Türk efkârı umumiyesine Konya’nın gizli tahrik ve yabancı kundakçılarla bir ‘İrtica karargâhı’ haline getirilmiş olduğunu bildiriyor. Bunu nereden görmüş? Kendisine kim bildirmiş? Bilmem hangi Demokrat Parti kongresinde bilmem hangi düşüncesiz bir ağız ‘fes giyelim, heykel kıralım, kadınlar eve girsin, eski harf kullanılsın, şeriat gelsin’ demiş. Hayır, Sayın Ahmet Emin Yalman, yazınızda bütün şayialar da yalan. Bizim temiz yayla havamızı bozmayınız, burada herkes sakın rahat bir hayat yaşıyor. İşi ile gücü ile meşgul. Köylü tarlasında, işçi işinde tezgâh başında esnaf günlük alışverişi içinde. İş adamları, tüccarlar kendi muameleleriyle uğraşıyorlar. Memurlar muntazam dairesine gidip geliyorlar, öğretmenler okullarda, sınıflarındalar. Gençlik kulüplerde, teşkilatlarında, partililer merkezlerinde bulunuyorlar. Siyaset burada serbest bir kürsü. Herkes kafasındaki bir fikirle kalbindeki imanla laik, inkılapçı cumhuriyet prensiplerine bağlı ve çok vatanseverdir. Sizin*

¹⁷²³ Babalık, 15 Mart 1951, Y. 41, S. 7565, s. 1-2; Yalman’a Babalık gazetesinin gösterdiği tepki ile ilgili gazete metni için bkz. (EK-5); “Atatürk’ün heykellerine yapılmaya başlanan saldırılara ilaveten DP’nin İl örgütlerinde Atatürk inkılaplarından geri dönüş isteklerinin dile getirilmesi gibi tezahürler muhalefet tarafından iktidarın müsamahası olarak tenkit edildi. Hükümet ise Atatürk’ün inkılaplarının bekçisinin Türk milleti olduğu iddiası ile karşılık vermiştir”, Bkz. Eraslan, *agmd*, s. 553.

¹⁷²⁴ Demirel, *age*, s. 138.

asıl buradaki bu hakikati görüp anlamanızı isterdik Oturduğunuz yerde masa başında kulağınıza çarpanlarla yazı yazmayı size hiç yakıştıramadık. Konya’da Milli Mücadele devrinde olmuş bir isyandan dolayı bu sebeple, Konya halkını ‘çok şüpheli’ göstermeye hakkınız yok. Türkiye’nin her noktasında tarih boyunca yer yer kaydedilmiş nice isyanlar vardır. Mahiyetleri tarihte bile karanlık kalmış, vesikasız hadiselerden dolayı yeni nesiller itham edilemezler. Aksi takdirde husumet yaratılmış olmaz mı? Bunda şimdi ne lüzum var Ahmet Emin... Konya’da fesin milli bir serpuş olmadığını bilmeyen yoktur. Heykelin bir sanat eseri olduğunu abidenin bir kahramanlık takı zaferi bulunduğunu bilmeyen yoktur. Eski harfi şeriatı özleyen küflü zihniyete ihtiyaç duyulmadığını müdriktirler. İman şekil ve vasıta ile olmaz. Camiler açık, kadınlar her yerde serbest dolaşıyor, ev kadınları evinde çoluğu çocuğu ile uğraşıyor, iş kadını dairelerinde, köylü kadınlar da yine eskisi gibi tarlada bağda bahçede kimse kimseden şikâyetçi değil, kadınlara sokakta yan gözle bakan yok. Modern Türk kadını Konya’da rahat dolaşıyor. İşinde evinde ve cemiyet hayatındadır: Şimdi Konyalılar düşünüyorlar İlahi Ahmet Yalman, ele alacak başka mevzu mu bulamamıştın, deyip gülüyorlar. Hâlbuki Konya’dan yazılacak ne güzellikler var ve ne kadar çok da eksikliği bulunuyor”¹⁷²⁵.

Ahmet Emin Yalman’ın yazısına karşılık başka bir tepki yazısını da Yeni Meram gazetesinde Fahri Ağaoğlu kaleme almıştır. Ağaoğlu “Yalman ve Emsali’nin Maksatları Nedir?” başlıklı yazısında “Vatan gazetesinin 12 Mart 1951 tarihli nüshasında ‘Kızıl Ruhlu Kara kuvvet’ başlıklı bizi yakından ilgilendiren bir yazı çıktı. Baştan sona adi bir tertibin, çirkin bir ruhun ifadesinden başka bir şey olamayan bu yazı, Konya’dan layık olduğu cevabı aldı. Ahmet Emin Yalman’ın maksadı ne idi? O Ahmet Emin Yalman ki; Konya’nın Cumhuriyet ve Demokrasi inkılabına candan bağlı olduğunu, partimizin kuruluşundan beri demokrasi inkılabımızın gerçekleşmesi için bugün dahi milletin iman ve vicdanına tasallut etmek istemekten çekinmeyen küçük bir zümrenin tahakkümünün yıkılması için fedakârlıkla çalışıp kati bir muvaffakiyet elde ettiğini çok iyi bilir. O Ahmet Emin Yalman ki; Demokrat Parti programının, ikinci büyük kongrede, bazı maddelerinin ve bu arada laikliğe ait 14. maddenin tadil edilmiş olduğunu da bilir. Laiklik ve inkılapçılık mevzularında ve diğer prensiplerde bütün sözlerimizin ve çalışmalarımızın, programımıza uygun olduğunu da her halde bilmelidir. Şunu da bilmelidir ki; Demokrat Parti programı bilhassa halkçılık, laiklik, İnkılapçılık, milliyetçilik ve Devletçilik prensiplerine mana vermekte, Halk Partisi programlarından tamamen ayrılmıştır. Gerek dini tedrisat ve gerekse din adamlarının

¹⁷²⁵ Yeni Konya, 14 Mart 1951, Y. 2, S. 635, s. 1;3

yetiştirilmesi ve bunun için hususi müesseseler kurulması programımıza muhalif olmak şöyle dursun hakiki demokrasilerde olduğu gibi, milletin arzu ve ihtiyaçlarının yerine getirmek programımızın kati icaplarından. Türkiye’de asla irtica yoktur. Ezana müdahale eden kanunu kaldırmak bir irtica değildir. Laiklik prensibine de muhalif değil, bilakis ezana müdahale bu prensibe muhaliftir. Radyoda Kuran okunması ve lüzumunda geniş ölçüde dini neşriyata yer verilmesi de keza laikliğe muhalif değildir. Resmi ve hususi bütün okullarda her derecede dini tedrisatta laikliğe muhalif değildir. Yeni Meram gazetesinin Meram kelimesinin yeşil olarak basılması sadece meşhur Meram sayfiyemizin yeşil oluşuna bir işaret olduğu halde, bundan başka türlü manalar çıkarmaya çalışmak fena niyetlerin yobazca bir ifadesidir.”¹⁷²⁶ ifadeleri ile Ahmet Emin Yalman’ı eleştirirken, DP’nin demokrasi ve inkılapların yerleşmesi için çalıştığını ve Türkiye’nin hiçbir yerinde irticanın olmadığını belirtmektedir.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Ahmet Emin Yalman’ın Vatan gazetesindeki yazısı üzerine DP İdare Kurulu olağanüstü bir toplantı yaparak bu iddiaları reddeden bir beyanname yayınlanmasına karar vermiştir. Ayrıca Konya Gazeteciler Cemiyeti saat 8.00’de olağanüstü toplantı, Konya Gençlik Teşkilatı ise Cumartesi günü saat 15.00’de Cumhuriyet alanında protesto mitingi yapmaya karar vermiştir. Diğer taraftan Konyalıları üzen bu yazı karşısında halk arasında anket düzenlenmiştir. Ankete katılan Murat Tiftik; “Konyalılar belki herkesten fazla ilerilik isteyen kişilerdir. Konya halkı bunu asla kabul etmez ve Ahmet Eminin dediği şekillere alet olamazlar. Ahmet Emin şunu okusun: ‘Hor gezer âdemleri arama, Veli irfan olur Hafızı gayet bilgin Âlimleri umman olur. Hâsılı abından bir katre nuşeden Aslan olur. Galiba bu toprağın iktizası Konya’nın’ demiştir. Stajer Avukat Mehdi Halıcı ise; “ Ahmet Emin’in sözleri sadece iftiradır. Bir Müslüman memleketi olan Konya’da Allah ve Millet sevgisinden başka hiç bir hissin kökleşeceğini tahmin etmiyorum. Emin Yalman’a teessüf ederim” ifadelerine yer vermiştir. Tıp fakültesinden Ömer Lütfi Özüner ise; “Konya’da mürteci insanlar olabilir. Fakat irtica yoktur. Çünkü irtica demekle bir kütle hareketini isimlendirmiş oluyoruz ki böyle bir şeyin iddiası gülünçtür ve Konya halkını lekelemek olur.” Sözlerine yer vermiştir. Başhüyük köyünde yaşayan vatandaşlar ise ; “Konyalılar hiç bir zaman komünizme alet olamazlar. Konyalılar ileri hareketi her zaman isterler ve daima ileri fikirlidirler. Şunu da söylemek lazımdır ki dindarlık irtica değildir. Bilakis dinsizlik komünistliğin ana prensibidir. Konyalıları isyan hareketiyle töhmetlendiriyorsun. Önemli bir kumandan İstiklal Savaşı’nda Polatlıda ‘Konyadan erzak ve

¹⁷²⁶ Fahri Ağaoğlu, “Yalman ve Emsali’nin Maksatları Nedir?”, Yeni Meram, 8 Haziran 1951, Y. 1, S. 279, s. 2.

asker geliyor mu?’ sorusuna ‘Geliyor’ dediğin zaman ‘Öyle ise zafer bizimdir.’ dedi. Gerisini Yaman Efendi anlasın.” demişlerdir. Türk Gençlik Teşkilat Başkanı Yılmaz Asöcal ise; “Yaman öteden beri yaptığı neşriyatlarla, Türk milliyetçilerini, ırkçı, turancı, mürteci diyerek parçalamaya çalışmakla ve hangi emellere hizmet ettiği bilinmemektedir. Konya’ımıza yapılan bu hareketi gençlik tel’in edecektir” sözlerine yer vermiştir. Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Namık Ayas da; “Vatan gibi çok okunan gazetelerden birinin ilimizi yakından ilgilendiren bir konu üzerinde yayında bulunması küçümsenemeyecek bir olaydır. Ancak irtica mevzuunda Konya’mızın memleketimizin diğer birçok bucaklarından ayrı ve dikkate değer bir manzara arz ettiğine kani değilim. Ancak milletvekillerinden bir ikisinin seçmenlerine vatanda görüldüğü üzere vaatlerde bulundukları vaki ise bunu esefle dikkate almak yerindedir.”¹⁷²⁷ ifadelerine yer vermiştir.

Türk Gençlik Teşkilatı Başkanlığından Başbakan Adnan Menderes’e konu ile ilgili protesto telgrafı çekilmiştir. Telgrafta; “Tarihte olduğu kadar halde de memleketin ve milletin fikir ve ilim alanında en yüksek mevkiler alan Konyalılara karşı kızılların, dönmelerin ve inkılap yobazlarının yaygaralarına uyarak irticaa izafe eden Yalman’a otuz bin Konyalı icabeden cevabı vermiştir. Candan bağlılık ve hürmetlerimizi sunar ellerinizden öperiz” ifadelerine yer verilmiştir¹⁷²⁸.

Konya’da irtica iddialarını yerinde incelemek üzere İçişleri Bakanlığı tarafından Konya’ya görevlendirilen müfettiş Hasip Koylan Ankara’ya döndüğünde hazırladığı tahkikat dosyasını Bakan Halil Özyürek’e sunmuştur. Yetkili bir kişi konu ile ilgili olarak; “Bakanlığın bir tebliğ neşretmesi beklenir. Şu kadar ki Konya’dan kuvveden fiile çıkmış bir irtica hadisesi cereyan etmemiştir”¹⁷²⁹ ifadelerine yer vermiştir.

İçişleri Bakanı Halil Özyürek Ahmet Emin Yalman’ın Konya hakkında yazdığı yazı üzerine gazetecilere verdiği beyanatta “Konya’da hadise diye bir şey yoktur. Yalnız bazı söylentiler olmuş ve camide bir vaizin Atatürk inkılaplarından geri dönülmesi için şu veya bu şekilde vaaz ettiği iddia edilmiştir. Bir vaizin bu şekilde konuşma yaptığı hakkında hiç bir delil elde edilememiş ve ortaya atılan iddialar tahakkuk etmemiştir. Vilayete tebliğ edilen kongre mukarreratı arasında da böyle bir teklif yapıldığına dair herhangi bir yazıya tesadüf edilmemiştir. Kongrenin cereyanından iki ila üç ay sonra ortaya atılan bunun gibi iddialara zaman zaman tesadüf edilmekte ve neticede hiç bir alakası olmadığı meydana çıkmaktadır.

¹⁷²⁷ Yeni Konya, 14 Mart 1951, Y. 2, S. 635, s. 1-2.

¹⁷²⁸ BCA, 030-01-18-100-27.

¹⁷²⁹ Babalık, 6. Nisan 1951, Y. 41, S. 7587, s. 1.

İçişleri bakanı olarak şunu ifade etmek isterim ki Konya’da belirmiş ve bu yolda bir nokta-i nazar veya bir kaç kişinin bir araya gelerek irticai bir hareket yaratması hadisesi mevcut değildir. Diğer taraftan Ankara’da bulunan ve bu yazıyı haber alan Konya milletvekilleri de bu hususta büyük bir hassasiyet göstermişler böyle bir hadisenin olmadığını olmayacağını söylemişlerdir”¹⁷³⁰ şeklinde açıklamada bulunmuştur.

DP İstanbul Bölge Müfettişi Hüsnü Yaman açıklamasında DP’nin Konya kongresinde geçtiği iddia edilen konuşmaların ve yazılan yazıların esasında DP aleyhinde bir komplo olduğunu ve bu komploya CHP’lilerin de destek olduklarını iddia etmiştir¹⁷³¹.

Yeni Konya gazetesinde “İsnadlar Karşısında” başlıklı yazı ile Ahmet Emin Yalman’ın yazısına cevap verilmiştir. Yazıda Konyalıların böyle bir suçlama ile zan altında kalmalarından dolayı üzüntü içinde oldukları, tarafsız İstanbul gazetelerinin temsilcilerinin Konya’ya gelerek olayın bir iftira olduğunu gazetelerine bildirmeleri ile halkın aydınlatıldığı belirtilmiştir. Ayrıca partiler arası rekabette Konyalıların adının kullanılması da eleştirilmiştir¹⁷³².

¹⁷³⁰ *Yeni Konya*, 15 Mart 1951, Y. 2, S. 636, s. 1.

¹⁷³¹ “Bugün bir sabah gazetesinin başyazısında ve buna dayanarak bazı akşam gazetelerinin haber sütunlarında yayınlanan yazı ve haberleri okudum. Bahsedilen husus ile alakadar oldum ve Konya ile temas ettim. Meselenin iç yüzü şöyledir: Vaktiyle partimize giren ve milletvekili seçimlerinde bazı uygunsuz hareketlerinden dolayı partiden çıkarılan Kazım Gürel adında bir adam bir iki devlet memuru ile ve Halk Partisi erkânı ile beraber hareket ederek Demokrat Partinin Konya’da irtica hareketlerine başladığını bazı Demokrat mebuslarında buna iştirak ettiklerini iddia ederek sağa sola mektuplar yazmış ve bu tertibi bir komplo halinde ortaya koymak istemiştir. Bu iddiayı ve tertibi de Halk Partisinin geniş ölçüde desteklediği de anlaşılmış bulunmaktadır. Tertipçiler ve müfteriler hakkında takibat yapılması tabiidir. Fakat bu gibi tertipleri tahkik ve tetkik etmeden nakleden ve bu iddialar üzerine mütalaa yürütenler ve hükme varmış görünenler hakkında ve bu hareketlerini Demokrat Partinin manevi şahsiyetine bir silah ve tezvir vasıtası olarak tevcih etmek yolunda bulunanlara karşı adalet cihazının harekete geçmesi beklenir. Esasen zaman zaman bize karşı yapılan bu siyasi nümâyişlerin nereye gitmek istediğini çok dikkatli takip etmekteyiz. Bu siyasi komploda da parti olarak çok dikkatli hareket edeceğimiz muhakkaktır”, *Yeni Konya*, 15 Mart 1951, Y. 2, S. 638, s. 1.

¹⁷³² “Vatan gazetesinin Konya’ya bir irtica yuvası gibi göstermek istemesi, birkaç gündür İstanbul gazetelerinin manşetlerini işgal etmeğe başlamış, bizzat Konya’ya gelen Vatan muhabiri hadisenin bir şayiadan ileri gelemeyeceğini söylemek zorunda kalmıştır. Atatürk İnkılaplarına sadık, Kemalizm prensiplerini bir meşale gibi gönüllerinde tutuşturan Konyalılar, böyle menfur bir zan altında kalmanın ızdırabı içindedir. Birkaç gündür tarafsız İstanbul gazetelerinin Konya’ya gelip, hadisenin bir iftira, bir yalandan ibaret olduğunu gazetelerine bildirmeleriyle, efkârı umumiye de hâsıl olan zan, yavaş yavaş zail olmaya başlamıştır. Hadise partiler arasında da bir komplo ise, bunun Konya’ya mal edilmesi neden? Konya ne şu ne bu partinin aleti olamaz. Parti entrikaları ve mevki ihtiraslarında öteden beri başlıca silah olarak kullanılan irtica teranesini yeniden canlandırarak, memleketin asayişini bulandırıp, balık avlamak kastı ile şurada burada mürettep hadise ve şayialarına bir de mürettep delil meydana getirmek için (Kırşehir’de olduğu gibi Konya’da da Atatürk heykeline bir hasar ikar uğruna kim bilir gizlice ne kadar bin lira ücret ve mükâfat vermeyi göze aldıkları halde çok şükür memleketimizde bu denaete tenezzül edecek bir tek soysuz, serseri bulamadıkları için olacak, bu mesnet düşkün mühterislerin yardımcısı olan bazı şakşakçılar tarafından Konya halkının haysiyet ve şerefine, başka Kızıl ruhlu mürteci gibi menfur bir leke sürülmeye yeltenildiği görülmektedir. Pek adi ve alçakça bir siyaset oyunu olan bu müstekreh isnada bittabi halkımız layık olduğu cevabı vermiş ve verecektir ki muhtasarı olabilir: itleş yemekle deniz murdar olmaz”, “İsnadlar Karşısında”, *Yeni Konya*, 16 Mart 1951, Y. 2, S. 636, s. 1-2.

Yeni Konya gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın yazısına karşılık, “İftira” başlıklı başka bir yazı da kaleme alınmıştır. Bu yazıya göre, “Konya’ya yapılan iftira ve isnatların akisleri hala devam etmekte, gerek DP ve gerekse CHP mahfilleri Konya’da irticanın asla mevcut olmadığı, Konya’nın Atatürk inkılaplarına daima sadık kaldığı ve bu inkılapların zerre kadar incinmediği kanaatini izhar etmişlerdir. Konya, Milli Mücadele yıllarının en ağır yükünü taşımış, Atatürk inkılaplarının canla başla benimsemiş, ünlü bir Türk şehri olma vasfını uzun asırlar yaşatmıştır. Bunu bizzat Atatürk dahi, mücadele yıllarından hemen bir kaç yıl sonra Konya’ya yaptığı bir seyahat esnasında ‘Konya asırlardan beri tüten büyük bir nurun ocağıdır; Türk harsının esaslı membalarından biridir’ demek sureti ile düşüncelerini açık bir şekilde belirtmişlerdir. Şayet Ahmet Emin Yalman’ın dediği Kızıl ruhlu kara kuvvetin memlekette bir kökü varsa, bunu inkılapçı Konya’da değil, başka yerlerde aramak lazım gelir. Aksi halde Konya’yı hedef tutan bu isnat, iğrenç bir iftiradan ileri gidemez. Günlerden beri devam edegelen neşriyat karşısında, Yalman’ın yapacağı tek ve doğru bir hareket vardır. Sözünü geri almak veya söylediklerini ispat etmek!”¹⁷³³ ifadeleri ile özellikle Konya’nın Milli Mücadele yıllarındaki yardımlarından ve halkının İnkılapları nasıl canla başla benimsediğinden bahsedilmiştir. Yazının devamında Konya’da irtica olduğuna dair yapılan suçlamalar eleştirilmiş ve Ahmet Emin Yalman’ın sözünü geri alması ya da iddialarını ispatlaması istenmiştir.

Konya için yapılan irtica suçlamaları karşısında Gazeteciler Cemiyeti tarafından bir açıklama da yapılmıştır Bahse konu olan açıklamada, “Aziz Konya’mız birkaç günden beri büyük bir talihsizlik içinde bırakılmıştır. Vatanı tehlikeye düşürecek, vatandaşlar arasında huzursuzluk yaratacak irtica mevzuunda önayak olduğuna dair sebepsiz ve mesnetsiz isnatlar, asırlarca sanatın, edebiyatın ilmin merkezi olan ‘Mevlana Şehri’ Konya’mızda teessürle ve hayretle karşılanmıştır. Yıllardan beri yalnız kendi derdiyle baş başa bırakılan vilayetimizin vatan ve inkılapları uçuruma sürükleyici tehlikeli mevzularla ilgisi bulunduğunu söylemek veya şüpheye düşmek -en hafif tabiriyle- bu mübarek Anadolu parçasını hiç bilmemek, hiç anlamamak demektir. Türk tarihinde Konya’nın mümtaz bir mevkie vardır. Türk edebiyatı, Türk sanatı, bir yeşil kubbenin bir Karatay’ın bir çininin, bir işlemeli kapının ve insanlık ideali uğruna hayatlarını feda etmiş büyüklerin azizi ve unutulmaz hatıraları olmadan düşünülemez. Tarih yapmış, âlim yetiştirmiş, ilmi, irfanı olmuş, vatanın felaketli günlerinde koşmuş, ölmesini bilmiş, yaşadığı müddetçe kendisine has efendi ve mütevazı halini bırakmamış, güngörmüş, cihana insanlık öğreten bir muhitin çocuklarını ‘Kızıl çehreli Kara

¹⁷³³ “İftira”, Yeni Konya, 17 Mart 1951, Y. 2, S. 638, s. 1.

tehlike' ile itham etmenin gülünç kaçtığını ve çirkin bir iftira olduğunu belirtmek isteriz.” ifadelerine yer verilmiş ve Konya Gazeteciler Cemiyeti de bazı maddeler sıralayarak iftiharla ve gururla gerçekleri bütün yurda duyurmak istediklerini belirtmişlerdir¹⁷³⁴.

Konya için yapılan suçlamalar karşısında Konya’da Türk Gençlik Teşkilatı’nın yapmayı düşündüğü miting için bir davet yazısı hazırlanmıştır. Bu davet yazısında *“Aziz Konyalı! Son günlerde sistemli bir faaliyetle, senin temiz hislerine saldırarak, milli mücadele ruhuyla gönülleri tutuşmakta olan, ilme, irfana, asırlarca hizmet etmiş ve dinine, milliyetine bağlı Konya’mıza çirkin isnatlarda bulunarak seni mürteci damgası ile lekelemek istiyorlar. Sana Kızıl ruhlu kara kuvvet” diyecek kadar ileri gidenlere lazım olan cevabı vermek için yarınki Cumartesi günü saat 16’da Hükümet alanında muzazzam bir miting yapılacaktır. Vicdanının sesini duy ve bu mitinge koş İşini gücünü bırak, dükkânını kapa bu mitinge koş. Tanrı Türkü Korusun!”* ifadelerine yer verilmiştir¹⁷³⁵.

Ahmet Emin Yalman’ın yazısı üzerine Konya’da düzenlenen miting saat 16.00’da Hükümet Meydanı’nda yapılarak suçlamalar protesto edilmiştir. Gürses gazetesinin verdiği bilgilere göre gençler ellerinde bayrak ve levhalarla miting meydanını doldurmuştur. Levhalar üzerine *“Allahsız Millet yaşamaz”, “Atatürk inkılaplarının yaşatacağız” ve “Burada irtica yoktur”* gibi yazılar yazılmıştır. Suçlamaları protesto etmek için bütün esnaf dükkânlarını kapatmış, miting meydanına binlerce Konyalı gelmiştir. Mitinge hep beraber söylenen İstiklal Marşı ile başlanmış, ardından Türk Gençlik Teşkilatı Başkanı Y. Osman Asöcal bir konuşma yapmış ve Konyalı olmaktan duyduğu mutluluğu belirtmiştir. Kubilay İmerla’nın konuşmasından sonra siyasi partilerden MP adına İsmail Küçükkeleş de bir konuşma yapmıştır. DP adına da İsmail Işık konuşmuştur. Ankara Yüksek Tahsil Gençliği adına Ahmet Yayla ve İstanbul Konyalı Yüksek Tahsil Gençliği adına da Hüsnü Çınar bir konuşma

¹⁷³⁴ Konya Gazeteciler Cemiyeti tarafından yayınlanan maddeler şunlardır: 1-Tertemiz Konya’ımızda bir irtica vakıası asla mevcut değildir. Konyalı, Anadolu’nun ortasında, her an vatanın emrinde, memleketin hizmetinde bulunmaktadır. 2-İmanı tamdır. İnkılaplara inanmıştır. Kinsiz hasetsiz yalnız kendi hayatını yaşamaktadır. İdeallerin yıkılmasını, kötülenmesini değil, hatta onlara el sürülmesini bile istemez. Konya da bir İstanbul, bir Ankara kadar inkılaplarla alakalı, memleket meseleleri ile haşır neşir olmuş vaziyettedir. Mükemmel ve asli bir inanışla daima Atatürk inkılaplarına bağlanmış, Cumhuriyetin koruyucusu ve müdafi olmuştur. Her Konyalı bir dava adamı, her ocağı, temiz bir iman ve inan yuvasıdır. 3- Konya, iyilik ve insanlığa dair temiz düşüncelerin, memba ve merkezidir. Onu yalnız bütün bir Anadolu değil, bütün bir dünya doğru yolda yürümenin, inkılaplara inanmanın huzur ve sevinci içinde kendilerine kıyas alabilirler. Son sözümüz: Konya’ımızda irtica yoktur. Rengi, şekli nasıl olursa olsun hiçbir menfi ideoloji burada barınmaz. Konya Gazeteciler Cemiyeti, bilinen bu hakikati tekrar yurda duyururken Türk Basın mensuplarının böyle korkunç mevzuların rastgele, uluorta ele alınmamasının daha isabetli olacağını, fedakâr Konya’nın da her önüne gelenin indi ve şahsi kanaatleri ile karalanamayacağını hatırlatır. Konya Basın ailesi Atatürk inkılaplarından asla fedakârlık yapılmamasına rıza göstermeyeceğini ve memleketin hangi köşesinde olursa olsun, Atatürk inkılaplarının tehlikeye düştüğünün hissedildiği anda bütün mevcudiyeti ile müdafaaya hazır olduğunu bir kere daha beyan eder”, *Yeni Konya*, 17 Mart 1951, Y. 2, S. 638, s. 1.

¹⁷³⁵ *Yeni Konya*, 16 Mart 1951, Y. 2, S. 637, s. 1.

yapmışlardır. Daha sonra söz alan birçok konuşmacı, Konya’da asla irtica olmadığını, olamayacağını belirtmişler ve aleyhte yapılan yayınları protesto etmişlerdir. Gençler tarafından okunan milli şiirlerden sonra, Galip Bilge’nin “*A. Emin Yalman’a Cevap*” başlıklı başmakalesi okunmuş, işçi sendikaları adına Ali Bilgiç’in konuşmasından sonrada miting sona ermiştir¹⁷³⁶.

Millet Partisi 23 Mart 1951’de Konya ile ilgili suçlamaları protesto etmek için büyük bir miting düzenlemiştir. Mitingde bir konuşma yapan İsmail Keleş, Konya halkının irtica faaliyetleri yaptığı ve isyankâr olduğu iddialarına cevap vermek için toplanmış olduklarını, Konya’da yaşanan Delibaş isyanının bütün Konyalıları mal edilmek istendiğini ancak Konya halkının İstiklal Harbi’ndeki mücadelesinden bahsedilmediğini belirtmiş ve Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman’ın “*Kızıl Ruhlu Kara Kuvvet*” adlı yazısından duyduğu rahatsızlığı ifade etmiştir¹⁷³⁷.

Ahmet Emin Yalman’ın yazısında Konya isyanından da bahsetmesi üzerine, Yeni Konya gazetesinde Mehmet Önder “*Sırası Gelmişken Söyleyelim ki; Konya İsyanı Diye Bir Şey Yoktur. Hadisenin Kısa İcyüzü ve Atatürk’ün Bir Telgrafi*” başlıklı yazısında bir tarihçi olarak yaptığı araştırmalar sonucunda Konya isyanı diye bir isyanın aslında olmadığını, Delibaş isyanı olarak bilinen Milli Mücadele dönemindeki isyanın İstanbul hükümetinin altınlarına dayanamayan birkaç taşralının Delibaş adlı bir eşkıyayı kandırarak baskın yaptırması ve olayın zabıta tarafından önlenememesi sonucu ortaya çıktığını, bu isyan ile Konyalıların ilgisi bulunmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda, Milli Mücadele yıllarında

¹⁷³⁶ *Yeni Konya*, 18 Mart 1951, Y. 2, S. 639, s. 1; Konya mitinginde konuşan İsmail Küçükkeleş konuşmasında “...Bilmem ki Konyalıların kara bahtımı? Yoksa hakiki Türk ve Müslüman olan bu memlekete karşı Türk ve Müslüman olmayanların bir hıncıdır? Nedir? Bilmiyorum fakat ortada bir hadise var ki her fırsatta bu güzel temiz ve karakter sahibi olgun insanların diyarı olan Konya’mıza damgalar vurulmaktadır Konya otuz senedir isyankâr damgası taşımaktadır. Hepiniz bilirsiniz ki Birinci Cihan Harbinden mağlup ve perişan çıkan Türkiye’imiz gerek ana vatanın muhtelif yerlerinin düşman istilası altında olması ve gerekse Devlet otoritesi diye bir şeyin ortada kalmaması memleketin muhtelif mıntıklarında bazı çapulcu güruhunun ekmeğine yağ sürmüştü. İşte bu fırsatı gözetenlerden biri de Delibaş isimli bir serseri kendi gibi birkaç yüz serseri ile beraber Konya’mızda da muvaffak olmayan silahlı bir ayaklanma meydana gelmişti. Bunun gibi memleketin her tarafında vukua gelen hadiseler bir isim bulmazken Konya’daki bu hareket bütün Konyalıları mal edilerek Konya İsyanı ismi aldı ve bütün Konyalılarda isyankâr ismi veridi. 12 Mart 1951 tarihli Vatan gazetesinde başyazar Ahmet Emin Yalman kızıl ruhlu kara kuvvet isimli yazısını Konyalıları ithaf etmektedir. Bu yazıda otuz sene evvelki Delibaş vakası Konya isyanı olmakta yine Konya’da bir ferdin geri düşüncesi bütün Konya’ya mal edilmektedir. Bu memlekette münferit gerilik, irtica hareketleri varsa Türk Ceza kanunları onun yakasından yapışır. Fakat bu hadiseden dolayı asla Konya ve Konyalıları bir irtica damgasıyla damgalanamazlar” ifadeleri Konya’ya Milli Mücadele yıllarındaki isyandan dolayı gerici ve iltica olan şehir damgasını vuran Ahmet Emin Yalman’a cevap mahiyeti taşımaktadır. Bkz. *Gürses*, 23 Mart 1951, Y. 1, S. 20, s. 1;3.

¹⁷³⁷ *Gürses*, 23 Ocak 1951, Y. 1, S. 20, s. 1;3.

Konyalıların canla başla hizmet ettiğini, bu hizmetlerin Meclise yansıdığını ve gönderilen telgrafların alkışlar içinde okunduğunu belirtmiştir¹⁷³⁸.

Başbakan Adnan Menderes'te Ahmet Emin Yalman'ın yazısına tepki göstermiştir. Menderes, kendisinden mülakat rica eden bir gazeteciye kabul ederken, sorduğu soruları cevaplandırmıştır. Başbakana Konya'da irtica olduğu yönünde yapılan suçlamalar hakkında neler düşündüğü sorulmuştur. Adnan Menderes bu soru karşısında *“Demokrasinin esası tahammül ve müsamaha ruhuna dayanır. Hangi istikametten gelirse gelsin taassubu, tahammül ve müsamaha ruhu ile bin netice demokratik nizamla telif etmek mümkün değildir. Din ve vicdan hürriyetini baskı altında bulundurmakta devam etmek ve taassup göstermek dahi şüphe yok ki, hürriyet nizamında yeri olmayan bir harekettir. Ortada haklı bir sebep*

¹⁷³⁸ “Sırası gelsin veya gelmesin, zaman zaman biz Konyalıların yüzlerine bir çamur gibi atılan isyancı iftirası yedimizden yetmişimize kadar hepimizi müteessir etmiş, çoğumuz, hakikaten kabahatimiz, patavatsızca yüzümüze vurulmuş gibi kızarmışızdır. İşin içyüzünü bilmeyen, bu asil, bu masum, bu saf Orta Anadolu Türkünü, bu kanaatkâr ve vatansever Konyalıları, bir kelimeyle suçlandırmaktan, pak alınlara kara bir leke çalmaktan çekinmemektedirler. Biz Konyalılar, böyle bir zan altında kalmanın ızdırabını çoğu zaman içimizde duymuş, günahımıza girildiğini bildiğimiz halde, yüreğimiz burkulmuş üzölmüşüzdür. Neden korkmuşuz, kimden çekinmişiz bilmiyorum. Hakikati bir türlü haykıramamış, salahiyetli bir ağız bizi müdafaa edememiştir. Bir tarihçi gözü ve tarafsızlığı içinde hadiseyi ben de tetkik ettim ve çalışmaları bitirdiğim zaman büyük bir ferahlık duymuş, vicdanen müsterih olmuşum. Zira elde ettiğim netice, kısa olarak şu ana fikre dayanıyordu: Hadisede hiç bir Konyalının eli yoktur ve tamamen dışarlarda olan menfur ellerin tertibidir. Konya hadiseye sadece, bir tesadüf veya talihsizlik eseri olarak, sahne olmuştur. Şunu da peşinen söyleyelim ki ‘Konya İsyanı’ diye bir şey yoktur. Bunu bir Konyalı olarak değil, bir tarihçi olarak şiddetle reddederim ve icap ederse vesikalarla ispat ederim. Ortada bir mesele varsa, o da bir hadisenin vukuudur. Yani diğer bir manası ile iç emniyetin kısırlığından doğan bir zabıta vakasıdır. İstanbul Hükümetinin çil altınlarına dayanamayan bir kaç taşralının Delibaş adlı hala aslının nereli olduğunu çözemediğim bir eşkıyayı kandırarak Konya’ya bir baskın yaptırması ve lakayt zabitanın da bu hadiseyi önleyememiş olması, hangi hakla Konyalıları suçlandırabilir. Bitabi hadise Konya’da olunca, bazı Konyalıların da ismi karışmış, o zamanki memleketin durumu dikkate alınacak olursa, tarafsız işlemeyen adalet cihazı bazı kimselerin günahına girmiş, birçok kimseler türlü iftiraların kurbanı olmuşlardır. Hâlbuki hadisede o zaman Rum ve Ermenilerin Konya’da bulundurdıkları gizli adamlarının elleri vardı. Bunlar arasında Doktor İpokrat, Markoryan Kırkor Şişmanıyan, Rodolu Nikola bazı ecnebi devletlerin hususi maksatlarla bulundurdıkları kimseler sayılabilir. Eğer o zaman Emniyet sıkı bir tedbir almış olsa idi gerek bu adamlar gerekse Delibaş’ın sağdan soldan topladığı başıbozuk avanesi pek çabuk ele geçirilebilir, hadiseye Konya’nın ismi de karışmazdı. Hadisede Konyalıların hiç bir kabahati olmadığını hemen o sıralarda Konya’ya gelerek müşahade eden Atatürk, hadiseden mahkûm olanların affı ve Konya’nın suçsuz olduğuna dair, Büyük Millet Meclisi’ne, şu telgrafi çekmişlerdir: ‘Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi Celaledin Arif Bey’e 4 Ağustos 1336- Makina başında mahalline derhal keşide olunacaktır. Konya’nın vaziyetini şayanı memnuniyet bulduk Ahali tenvir edilmiştir. Konya vakasından sabıkan mahkûm olup evrak-ı hükmiyeleri tetkik heyeti aliyelerine takdim edilmiş olanların affı ile bu esnada iğbirarın da izalesini muvafık buluyorum. Vali beyefendi de bu bapta hemfikirdir. Cumartesi içtimai umumi yapılacağını biliyorum. Sırf bu mesele hakkında karar vermek üzere yarın içtima ve kararı affı rüfekamla bu muhitten çıkmadan evvel tebliğ buyurmalarını Vükelayı kiramla Millet Meclisinden sureti mahsusada rica ederim’ Mustafa Kemal (Bu telgraf 5.8.13336 tarihinde B.M Meclisinde okunmuş ve tetkik edildikten sonra çoğunlukla kabul edilmiştir. (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi 1. İçtimai C: 3S.96)’ Hakikat hiç bir zaman perdelenemez. Konyalının dün, bugünde, yanında alnı ak, yüreği temizdir. Nitekim hadiseden sonra, Milli Mücadeleye canıyla, malıyla hizmet etmiş, gönüllü müfrezeler vatanın kurtulması uğrunda cephe cephe koşmuşlardır. Hatta Konya’nın Milli Mücadeleye hizmeti, o zaman Meclise de aksetmiş, bu husustaki telgraflar alkışlar içinde okunmuştur. İnanmayanlar o günün Meclis Zabıtlarını Kırkıştırsın Vatan Kurtulmuş inkılaplar birbirini takip etmişti. Konya yine ön safta. İnkılapları canı gibi benimsemiştir. Bilmem ki Konya’ya irtica damgasını vurmak isteyenler neyi kastetmektedirler. Hakikat budur, aksini iddia etmek isteyenler varsa buyursun. Fikir düellosuna hazırım.”, Mehmet Önder, “Sırası Gelmişken Söyleyelim ki; Konya İsyanı Diye Bir Şey Yoktur. Hadisenin Kısa İçyüzü ve Atatürk’ün Bir Telgrafi”, *Yeni Konya*, 22 Mart 1951, Y. 2, S. 642, s. 1;3.

mevcut değilken irtica vardır diye memlekette heyecan yaratmaya çalışmak da dini siyasete alet etmenin bir başka nevi olur. Düşünülmeli ki, Demokrat Partinin bütün nahiye, kaza ve vilayet merkezlerinde ve bundan başka hemen hemen memleketin bütün köylerinde teşkilat vardır. Bütün bu teşkilatın on binleri bulan kongreleri bu aylarda yapılmış ve yapılmaktadır. Bunların hiçbirisinden irtica tehlikesinin mevcudiyetine delalet edecek bir ses ve belirti gelmemiştir. Hal böyle iken ve bu hakikati bir tarafa bırakarak, Konya'nın bir kazasında, bir parti kongresinde, velev dini taassup ifade etse dahi, bir vatandaşın sözleri ele alınarak ve memlekette irtica tehlikesi vardır diyerek heyecan uyandırmaya çalışmayı, eğer siyasi bir maksat güdülmüyorsa, en az vicdan hürriyetine karşı bir nevi baskı ve taassubun tezahürü saymak icabeder. Bu münasebetle meselenin çok hazin bir tarafında da işaret etmek yerinde olur. Vaktiyle Konya'nın geçirmiş olduğu elim hadise bu vesile ile hatırlara gelmekte ve bir vilayet halkımız bu yüzden üzüntüye sevk edilmiş bulunmaktadır. Böyle bir halin devamı ne kadar teessürle karşılanırsa azdır” ifadeleri ile cevap vermiştir¹⁷³⁹.

Yeni Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre, Ahmet Emin Yalman'ın başyazısında Konya'da irtica faaliyetlerini DP'li iki milletvekili tarafından teşvik edildiğini iddia etmesi ve bu iki milletvekilinin ismini belirtmemiş olmasından dolayı Konya milletvekilleri töhmet altında kalmışlar ve Yalman'ı mahkemeye vermeyi ve bu meseleyi Meclisin açılmasını takiben ilk meclis grubu toplantısına intikal ettirmeleri kararlaştırılmıştır¹⁷⁴⁰. İçişleri Bakanlığı tarafından Konya'ya gönderilen Mülkiye Müfettişi Hasip Koyular ve jandarma alay komutanı Bozkır'a gitmişlerdir. Müfettişin burada bir süre kalarak hazırladığı raporu bakanlığa sunacağı bildirilmiştir¹⁷⁴¹.

Avukat Galip Bilge Yeni Konya gazetesinde yayınlanan “Ahmet Emin Yalman'a Açık Mektup” başlıklı yazısında “12.3.1951 günü gazetenizdeki (kızıl ruhlu kara kuvvet) başlıklı Konyalıları ithaf ettiğiniz yazınızı dikkatle ve nefretle okudum. Dikkatle okudum çünkü yazılarınızdaki mahud taktiği, sebep ve netice arasındaki yaygaracılık ve samimiyetsizliğinizi bir daha görmek istedim. Nefretle okudum, Çünkü bu yazının Konyalıları bir ithaf değil, bir isnad, bir tahkir ve sinsi bir itham olduğunu gördüm.” ifadeleri Konya'daki bir kongrede bir kişinin irticai isteklerinin bütün Konyalıları atfedilemeyeceğini, Konyalıların irticaya asla

¹⁷³⁹ Yeni Konya, 19 Mart 1951, Y. 2, S. 639, s. 1.

¹⁷⁴⁰ Yeni Konya, 19 Mart 1951, Y. 2, S. 639, s. 1.

¹⁷⁴¹ Yeni Konya, 20 Mart 1951, Y. 2, S. 640, s. 1.

müsaade etmeyeceğini ve Konya’da gerçekleşen küçük bir hadiseyi büyüten muhabirin yerine Ahmet Emin Yalman’ın gelmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir¹⁷⁴².

Yeni Konya gazetesi, Ahmet Emin Yalman’ın, Yeni Meram gazetesine bir telgraf çekerek, Konya’ya geleceğini bildirdiğini ve bunun doğru bir davranış olacağını ve gerici damgası vurduğu Konya’nın misafirperverliğini gördükten sonra hatasını anlayacağını belirtilmiştir¹⁷⁴³.

Yeni Meram gazetesinde Ahmet Emin Yalman’ın Konya aleyhinde yazdığı yazıya karşılık yeni bir yazı daha kaleme alınarak önemli iddialarda bulunulmuştur. Bu yazıda CHP’nin yayın organı olan Bizim Mengene gazetesinin 23 Nisan tarihli nüshasında “Yutmadık!” başlığı ile çıkan yazıda DP Müstakil adayı Sabahaddin Sönmez’in Vatan gazetesi ile ilgisi olduğu belirtilerek, Konya’ya irtica damgasını vurdurmak isteyenlerden

¹⁷⁴² “Hadiseleri Millet Partisinin Kongresinde de yaptığınız gibi; tağyir kabiliyetiniz malum olmakla beraber altına imzanızı attığınız yazıyı sizin tabirlerinizle hal ve şartlarında henüz iki günde değişmeyeceğinden bir tebdil ve tevil imkânı olmayacağına göre her halde inkâr etmeyeceksiniz. Fakat bu konu, dilediğiniz aman kayabileceğiniz bir parti işi değil, bu gibi iftiralarla zaten yaralı bulunan bir vatan parçasının konusudur. Bu vatan parçası ki herhangi bir şehirden yahut orada yaşayanlardan daha çok Türk kokar. Yabancı bir ruh, Türk sınırlarını aşmada bu Selçuk diyarına gelemmez. Konya mevzu bulamayan fikirsizlerin, elini ve vicdanını yıkamadan kalemlerine alacakları bir isim değildir. Bunu böylece bilmenizi temenni ettikten sonra yazınızı tahlil edebiliriz. Kızıl Moskofluk, Özbekistan’da bir fitne ve melanet ocağının umumi Karargâhını kurmuş. Sonra Moskova’da tertip edilen irtica hareketinin son günlerde Konya da DP kongresinde bir feveran sahası bulması insana pek çok elem vermekteymiş. Duyduğunuza göre, DP kongresine verilen bir takirde, şapka yerine fes giyilmesini, kadınların çarşaflanmaları, eve kapanmaları, heykellerin kaldırılması, Arap harflerin iadesi, Medeni Kanun yerine şeriatin geçirilmesi ve erkeğin birden fazla kadın alması teklifleri varmış. İşte yazınıza sebep olan vak’a. Fakat bir de neticenizi okuyalım: Konya şehri İstiklal Mücadelesi esnasında, yeni ecnebi fesat ocaklarının tertibi ile iki defa isyan yatağı olarak kullanılmıştır. Konya’daki cahilane bir irtica tezahürü kadar Mevlana’nın ruhuna tazip edecek bir şey tasavvur edilemez. Bolşevik tahrik ve kundaklarına, Umumi Karargâhının Konyada bir faaliyet muhiti bulmuş olması üzerinde hassasiyetle durulacak bir davadır. Yalman Efendi, bahsettiğiniz şu vak’a ve neticeler altındaki imza sizindir değil mi? Ben vak’ayı - Böyle işlerdeki maharetinizi bilmiyor gibisizin uydurmuş olacağınıza inanmadan bir an doğru olarak alıp size soruyorum: Bolşevik tahrik ve kundaklama umumi karargâhının Konya’da bir faaliyet muhiti bulmuş olduğunu, sırf bir partinin, bir takirri ile mi hükmediyor ve hükümete (Bu üzerinde hassasiyetle durulacak bir davadır) diye direktif veriyorsunuz? Yoksa Konya hakkında başka bir bildiğiniz varda onun için mi bu kanaate vasıl oldunuz? Bu menfur kanaatiniz için, öyle sanıyoruz ki yazmadığınıza göre birinci ihtimal variddir. Şu halde size sorabilir miyiz? Cumhuriyeti takib eden yıllardan sarfı nazar muhalif partilerin teşekkülünden bu ana kadar Türkiye’nin herhangi bir tarafında herhangi bir vatandaşın bu şekilde anayasaya muhalif gayri mümkün bir teklifini yalnız Konya’da ve ilk defa mı duyduunuz? Ben yarın çıksam da mensup olduğum parti kongresinde krallık idaresini savunsam ya da Türkiye’de ne kadar Ermeni dönmesi varsa yahut teaddüdü zevacat memleketimiz için elverişlidir desem bana hangi hukuki zihniyet ile bu, moskofun teşvik ettiği bir mülteci diyebilirsiniz? Tarihsiz ve isimsiz bahsettiğiniz kongrede Böyle şahsi bir fikir dermeyeran eden zat Konyalı olduğu için bütün Konya muhiti irtica sahası diyebilir miyiz? Tarihsiz ve isimsiz bahsettiğiniz kongrede böyle şahsi bir fikir dermeyeran eden olmuşa yalnız sizin görüşünüzle Kızılık ve Şeriati birleştirmeye matuf bir fikir ortaya atmışsa elbette o kongre ona lazım gelen cevabı vermiş olacağına göre sizin bunu gazetenizde bütün muhiti kötüleyerek neşretmenize ne lüzum vardı. Geçenlerde Kırşehir de Atanın heykelini kırdılar, İzmir’de büstünü çamura attılar niçin Kırşehir ve İzmirililere bir yazı ithaf etmediniz? Amerika yahut Rusya kadar birazda Konya’yı öğrenseniz ve bilseniz ne olurdu? Yalman Efendi siz bilmeseniz de aksini inşa etseniz de artık bütün Türkiye biliyor ki Konya irticada, kızılığı da kendi hareminde kendi milli şuuru ile boğacaktır. Bu itibarla Konya’ya piyeyi deve yapan muhabiriniz gönderecek yerde kendiniz gelmiş olsaydınız böyle safsatadan kurtulmuş olurdu. Size yazıklar olsun”, Galip Bilge, “Ahmet Emin Yalman’a Açık Mektup”, *Yeni Konya*, 15 Mart 1951, Y. 2, S. 636, s. 1-2.

¹⁷⁴³ *Yeni Konya*, 21 Mart 1951, Y. 2, S. 641, s. 1.

birisinin de Sabahattin Sönmez olduğu ve Konya'dan haberleri onun verdiğinin iddia edilmiştir. Yeni Meram yazının devamında Mengene gazetesinin iddialarının gerçek olmadığını ve tespit edilen belgelerin bunu teyit edeceğini ve Konya'ya irtica suçlamalarında bulunanların CHP'li olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca Yalman'ın CHP'lilerin ağına düşürüldüğü ancak kendisinin sonradan gerçeği anladığı yazılmıştır. Yazının devamında, CHP tarafından çıkarılan “Öğüt” gazetesinin 14 Mayıs'tan sonra devamlı Konya'da irtica varmış gibi bir havanın oluşmasına sebep olduğu da belirtilmiştir. Vatan Gazetesi Konya'ya muhabirlerinden Recep Bilginer'i göndermiş, bir süre sonra da başlarında Ahmet Emin Yalman olmak üzere Vatan gazetesi bir ekip halinde Konya'ya gelmişlerdir. Yalman Yeni Meram gazetesine gönderdiği makale ile Konyalılarından özür dilemiştir. Ayrıca Sabahattin Sönmez'in de Vatan gazetesinin Ankara temsilcisi olduğu ve Konya hakkında yapılan bu yayında bir ilgisinin olmadığı belirtilmiştir¹⁷⁴⁴.

İstanbul'da çıkan CHP'nin yayın organı olan “Dünya” gazetesinde Konya'da irtica olduğuna dair bir yazının yayınlanması üzerine Yeni Meram gazetesi Konya hakkında asılsız yayın yapıldığını, Oktay Ekşi adında bir muhabir tarafından yazıldığı anlaşılan yazıların Konya'da nefret ve üzüntüyle karşılandığını belirtilmiştir. Yazıda ayrıca Konya Gazeteciler Cemiyeti'nin Dünya gazetesine gönderdikleri protesto telgrafına da yer verilmiştir¹⁷⁴⁵.

3.13. DP DÖNEMİ LAİKLİK VE DİN KONUSU ÜZERİNE TARTIŞMALAR

DP, iktidara geldiğinde dinin toplumun en önemli sosyo-kültürel ögesi olduğunun farkına varmış ve ilk icraat olarak “*millete mal olmamış*” ve “*milletin vicdanına baskı yapmış*” olarak iddia ettiği kimi inkılaplar hakkında tedbir almak söylemi ile faaliyetlerine başlamıştır. Demokrasiye geçildikten sonra Arapça ezana dönme isteği özellikle DP'de yankı bulmuştur. DP'nin parti gezilerinde “*Arapça ezan*” halkın en fazla üzerinde durduğu isteklerinden biri olmuştur. Bu isteklerin olumlu karşılanması ile halkın partiye desteğinin arttıracağı DP'liler tarafından sezilmiştir. CHP iktidarında ezanın Arapça okunmasına izin

¹⁷⁴⁴ Yeni Meram, 28 Nisan 1954, Y. 4, S. 1336, s. 1.

¹⁷⁴⁵ Bu telgrafta şu ifadeler yer almıştır: “Gazetenin son günlerde yayınlanan sayılarında Konya ve Konyalının inanışları hakkında bu şehrin halkını gerilikle ve irticai meyillerle itham eden bazı yazılar okunmuştur. Oktay Ekşi imzasıyla çıkan ve hiç bir tetkike dayanmayan bu yazılar çevremizde de ve basın muhitimizde haklı bir infiale karşılanmıştır. Bu neşriyatın asla gerçeğe uymadığının Konya'nın Atatürk devrimlerine bağlı şehirlerin ön safında yer aldığını belirtir, bu gerçeklerin yapılacak ciddi bir inceleme sonunda tamamıyla belireceğini saygılarımızla bildiririz” Bkz. Yeni Meram, 28 Aralık 1954, Y. 5, S. 1559, s. 1.

verilmemesi, Meclis'te 1950 seçimi öncesi 2 kişinin kalkıp Arapça ezan okumasına varacak tepkileri ortaya çıkarmıştır¹⁷⁴⁶.

DP'nin 1951 programında yer alan *“Laikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini reddeder”* şeklindeki ibare ile laikliğin yanlış anlaşıldığı iddia edilmiştir. Daha sonraki paragrafta ise *“Dini tedrisat”* başlığı altında; dini eğitim ve din adamları yetiştirecek müesseselerin kurulması için uzmanlar tarafından bir program hazırlanmasının zorunlu olduğu ve İlahiyat Fakültesi'nin de Milli Eğitim Bakanlığı'nın diğer kurumları gibi özerk olması gerektiği açıklanmıştır. Bu ifadelerden din eğitiminin DP'nin programında kendine yer bulduğu ve bu alanda çalışmalara başlanacağı anlaşılmaktadır¹⁷⁴⁷.

DP iktidarında ezanın yeniden Arapça okunması, okullarda din eğitimi verilmesi, Kuran kurslarının açılması dindar çevreler için oldukça önemli gelişmeler arasında gösterilebilir. Özellikle bir sembol haline gelen ezanın Arapça olarak okunması DP içerisinde bir bayram havası yaşanmasını sağlamıştır. Örneğin Küçük bir Doğu Karadeniz köyünde imamlık yapan Mehmet Kaya, ezanın Arapça okunduğu ilk gün ile ilgili olarak *“kadın erkek herkes camiye doğru koşarak gelmeye başladı, uzak evlerdeki insanlar avluya çıktılar. Bir bayram havası, bir basu bade'l mevt yaşandı o gün”* ifadelerine yer vermiştir. Ağlayanlar dua edenler, kurban kesenler, ağlamaktan ezan okuyamayan müezzinler yaşanan coşkunun en bariz örnekleri arasında gösterilmiştir¹⁷⁴⁸.

Arapça ezan okunmasını yasaklayan ceza hükmünün kaldırılmasını öngören değişiklik DP'lilerin önerisiyle meclise gelmiş, CHP'liler de bu değişikliği desteklemiştir. Radyolarda ilk kez, Kadir gecesinde Kur'an-ı Kerim okutturulmuştur. İmam Hatip Kursları'nın sayısı arttırılmış, dini yayın ve faaliyetlerde artış görülmüştür. Çeşitli cemaat ve tarikatlar üzerindeki baskı CHP dönemine kıyasla hafifletilmiştir¹⁷⁴⁹. Adnan Menderes, İzmir DP kongresinde yaptığı konuşmasında, *“Türkiye Devleti Müslümandır ve Müslüman kalacaktır. Müslümanlığın icapları yerine getirilecektir”* demektedir¹⁷⁵⁰. DP ayrıca Anayasa metninin

¹⁷⁴⁶ Furkan Aydın, *“Muhafazakârlık ve Demokrat Parti'nin 1950-1954 Dönemi Muhafazakâr Politikaları”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aydın 2016, s. 298-299.

¹⁷⁴⁷ Aydan Aydemir, *“Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çanakkale 2016, s.51.

¹⁷⁴⁸ Demirel, *age*, s. 95.

¹⁷⁴⁹ Demirel, *age*, s. 137-138.

¹⁷⁵⁰ Ergün Aybars, *Ulusal, Laik, Sosyal Hukuk Devleti Atatürkçülük ve Modernleşme*, Zeus Kitabevi, İzmir 2008, s. 138.

dilini de Osmanlı döneminde kullanılan dile yaklaştırmış, böylelikle Atatürk döneminin Türkçesinden uzağa çekerek, Türkiye'nin Osmanlı geçmişiyle yakınlaşmasını sağlamıştır¹⁷⁵¹.

Türkiye'de 1950-1960 yılları arasında dini hayatın canlanmasını sağlayan en önemli unsurların başında dini içerikli yayın organları gelmiştir. DP'nin dini söylemleri seçimlerde siyasetin bir parçası haline getirmesi karşısında, CHP'de türbelerin açılması ve din derslerinin okullarda müfredata konulmasının kendi hükümet dönemlerinde atılan adımlar olduğunu belirterek bunu siyasi propagandalarında kullanmıştır. Bu dönemde muhafazakâr kesime ait yayınlarda da bir artış görülmüştür. Sebilürreşad, Fetih, Selamet, İslamiyet, Büyük Doğu, Büyük Cihad adlı dergiler yayınlanmıştır. Bütün bu gelişmeler karşısında Başbakan Menderes, 21 Kasım 1952'de Kayseri'de yaptığı konuşmasında “*Asıl korkulacak irtica dini değil, siyasi irticadır*” sözleri ile ülkede irtica tehlikesinin olmadığını ifade etmiştir¹⁷⁵².

1950-1954 yılları arasında din konusu DP ile CHP tarafından tartışılan temel meselelerden biri olmuştur. CHP, türbelerin kendi dönemlerinde açıldığını vurgularken, DP'de Arapça ezan okunmasının, din derslerinin ve radyoda Kuran okunmasının kendi eserleri olduğunu belirtmiştir. Ancak CHP, dini siyasete alet etme konusunda DP ile yarışamayacağını anlayarak seküler politikasına geri dönmüştür. 1954-1957 yılları arasındaki dönemde DP Meclis'teki üstünlüğüne de dayanarak dini unsurları pek kullanmamıştır. Hükümetin bu dönemdeki ilk icraatı ortaokullar ders programına din derslerinin konulması olmuştur. DP, seçim propagandalarında da kendi iktidarlarında 15.000 cami yaptırılarak 86 caminin de onarıldığını belirtmiştir. 1957-1960 yılları arasında ise muhalefet dinin siyasete alet edilmeye devam edildiğini iddia etmiştir. Nitekim bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1959 yılında okullarda din dersi verecek öğretmenleri yetiştirmek için 4 yıllık Yüksek İslam Enstitüsü açılmıştır¹⁷⁵³.

1950 seçimleri sonunda Konya basınında DP'nin din konusundaki icraatlarına yer vermeye başlanmıştır. Buna en çarpıcı örnek ezanın tekrar Arapça okunmaya başlanmasıdır. Babalık gazetesi konu ile ilgili, Kurtalan'ın Vatan gazetesinde çıkan “*Arapça Ezan Şarkta Nasıl Karşılanmış?*” başlıklı yazısına yer vermiştir. Yazıda Arapça ezanın özellikle dini taassubun yaygın olduğu Doğu Anadolu'da İslam'ın zaferi olarak nitelendirilirken, genç ve

¹⁷⁵¹ Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 132.

¹⁷⁵² Özer, *age*, s. 159.

¹⁷⁵³ Eraslan, *agmd*, s. 557; 567; 573.

aydın çevrelerin ise bu durumu DP'nin millete vermiş olduğu taviz olarak gördükleri belirtilmiştir¹⁷⁵⁴.

DP iktidarında din konusundaki faaliyetlere özellikle okullarda dini eğitimin başlayacağına dair habere Konya basınında geniş yer verilmiştir. Yeni Konya gazetesinde yer alan haberde Bakanlar Kurulu'nun Adnan Menderes'in başkanlığında toplanarak çeşitli meseleler üzerinde çalıştığı, dini eğitimin ilkokullarda 1950 senesinde yapılması için Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde DP programının 14. maddesi gereğince bir ilmi heyet kurulmasına ve bu heyetin dini eğitimin program ve şeklini tespit etmesine karar verildiği bilgisi yer almıştır¹⁷⁵⁵. Yeni Meram gazetesi de “*Memlekette Din Dersleri*” başlıklı yazıda DP'nin iktidara gelmesinden önce, din ve vicdan hürriyeti konusunda vatandaşlara vaat ettiklerini, iktidara geçtikten sonra sırasıyla gerçekleştirmeye başladığı ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca ezanın din dili ile okunmasına izin verilmesinden sonra da din dersleri programının ele alınmış olduğu, din dersleri programının DP Tüzüğü'nün 14. maddesinde belirtilen bir ilmi heyet tarafından belirleneceği ve Menderes kabinesinin bu heyetin kurulmasına karar verdiği belirtilmiştir. İlk, orta ve liselerdeki eğitim programlarıyla birlikte

¹⁷⁵⁴“Doğu Anadolu son çeyrek asrın iki büyük gizli mücadelesi ve bu mücadelenin iki ayrı zümre tarafından yapılan propagandalarını karşısında buluyor. Ezanın Arapça olarak okunmasına ait serbesti meselesi DP Meclis Grubunda konuşulur konuşulmaz bir yıldırım süratiyle Doğu Anadolu'ya yayılmış ve bilhassa dini taassubun hâkim bulunduğu çevrelerde hudutsuz bir genişleme imkânına erişmiştir. Bu çevreler, bilhassa eski devir insanları bu hadiseyi Muhammed'in ve din esaslarının çok yakınlarda doğacak bir zaferi halinde mütalaa ve muhakeme etmekte, ezanın Arapça okunmasına ait müsaadeyi tabi karşılamaktadır. Genç ve münevver çevreler ise keyfiyeti Demokrat Partinin müspet bir icraatı olarak karşılamayıp ‘*millete verilmiş taviz*’ addetmektedirler. Henüz karar çıkmadan, Perşembe günü ikindi namazında Diyarbakır minarelerinde ezan Arapça olarak okunmuş ve yüzlerce ihtiyar kadın ve erkek sevinçlerinden ağlamışlardır. Halen doğudaki umumi kanaat bundan sonra şuurlu bir din tedrisatının başlayacağı merkezindedir. Halk, yerleri öperek 25 yılın bu en mühim fikri tahavvülünün heyecanını yaşamaktadır. Hadiseyi partilerinin bir zaferi olarak öne süren DP çevrelerine CHP çevreleri ısrarlı bir sükût taşımaktadırlar. Vaziyetin tekâmül seyri dikkatle takibi elzem bir hale gelmiştir. Zira ezanın Arapça okunması müsaadesinin verilmesi üzerine, bilhassa Diyarbakır bölgesinde, mahalli örf ve teamüller, dini kanunlar iktidar değişmesinden daha önemli bir mahiyet kazanmıştır. Diyarbakır bölgesinde ağızdan ağıza dolaşan tefsirler ve şayialar, Demokrat Parti hükümetinin dini tedrisata hudutsuz bir serbesti sağlayacağı merkezindedir.”, Kurtalan, “Arapça Ezan Şarkta Nasıl Karşılanmıştır?”, *Babalık*, 20 Haziran 1950, Y. 40, S. 7417, s. 2; Ezanın Türkçe okunması hakkında daha önce 1947 de Zafer gazetesi başmuharriri M. Faik Fenik ‘in sorduğu bir soruya karşı Başbakan Adnan Menderes şu cevabı vermiştir. “Her taassup cemiyet hayatı için zararlı neticeler doğurur. Cemiyet hayatında esaslı değişiklikler yapılabilmesi evvela taassup zihniyetinin yıkılmasına bağlıdır Bu hakikati iyice kavranmış olması neticesidir ki büyük Atatürk bir takım hazırlayıcı ön inkılaplara başlarken taassup zihniyeti ile mücadele etmek lüzumunu hissetmişti. Ezanın Türkçe okunma mecburiyeti de böyle bir zaruriyetin neticesi olarak kabul edilmelidir. Zamanında çok lüzumlu olan bu mecburiyet ve tedbir bu günün hür Türkiye'sine zemin hazırlamıştır. Ezanın Türkçe okunmasına mukabil cami içinde bütün ibadet ve duaların din dilinde olması garip bir tezat teşkil eder gibi görünüyor. Aradan bunca yıllar geçtikten vazi ile zaruri görülen tedbir e artık ihtiyaç kalmadıktan sonra bunda ısrar bu sefer vicdan hürriyetine karşı bir taassup teşkil eder. Şimdi meselenin laiklik ve vicdan hürriyeti bakımından halline sıra gelmiştir”, *Selçuk*, 6 Haziran 1950, Y. 5, S. 473, s. 1.

¹⁷⁵⁵ *Yeni Konya*, 1 Ekim 1950, Y. 2, S. 473, s. 1.

ayrıca yüksek din âlimi yetiştirmek için İlahiyat Fakültesi ve diğer müesseselerin açılması için de hazırlık yapıldığı ifade edilmiştir¹⁷⁵⁶.

Yeni Konya gazetesi milli eğitim bakanının din dersleri konusundaki açıklamalarına da yer vermiştir. Haberde Konya'ya gelen Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri'nin Tenis Kulübü'nde gazetecilerle uzun süren bir basın toplantısı yaptığı ve gazetecilerin sorularını cevaplandığı belirtilmiştir. Gazetecilerin *"Solcu hocalar temizlenecek. Sol temayüllü öğretmenler hakkındaki ilk hareketten sonra vaziyet biraz gevşedi; bu husustaki kararınız ne olacak?"* sorusuna Tefik İleri: *"Solcu öğretmenlerin tasfiyesi hakkındaki kararımız katidir. Bunun için çok sıkı ve disiplinli teftişler yaptırmaktayız"* dediği belirtilmiştir. Gazetecilerin *"Din dersleri programa alınıyor. Din dersleri mevzuunda neler düşünülüyor?"* sorusuna da Bakan İleri'nin *"Din derslerini ilkokulların programlarına dâhil etmek suretiyle okutulması Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir. Diyanet İşleri Reisliği ve İlahiyat Fakültesi müfessillerinin iştirak ettiği bir ilmi heyet bu mevzu üzerinde bugün Bakanlıkta çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. İlim heyetinin varacağı neticeye göre en kısa zamanda tedrisat safhasına geçilecektir"* cevabını verdiği ifade edilmiştir¹⁷⁵⁷.

Din derslerinin mecburi olması ile ilgili DP hükümetinin çalışmalarına Konya basınında da yer verilmiştir. Babalık gazetesinin verdiği bilgiye göre, Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri, İstanbul'da gazetecilerin bazı sorularının cevaplandırmış ve din derslerinin mecburi olacağını teyit etmiştir. Bakan konuşmasında, *"İlkokullarda okutulacak din derslerinin ne şekilde tedris ettirileceği işi etrafında bir ilmi heyet meşgul olmaktadır. İlim heyetinin çalışmaları yakında bir karara bağlanmak üzeredir. Çocuklar din dersine mecburi olarak devam edeceklerdir. Yalnız şurasını belirtmek isterim ki, abdest almak namaz kaldırmak gibi mecburi kayıtların konulacağı hakkındaki söylentiler, birer efsaneden ibaret olduğunu söylemeye bile lüzum görmüyorum. Üniversitede İnkılap Tarihi derslerinin okutulması hakkında henüz düşünülen bir şey yoktur. Ben şahsen bu derslerin okutulmasına taraftarım. Hükümet gençlik teşekküllerine elinden gelen her yardımı yapmağa karar vermiştir. Diğer taraftan öğretmenlerin nakilleri etrafında bir talimatname hazırlanmaktadır. Bu talimatname öğretmenlerin nakillerini bir formüle bağlayacak, öğretmenleri huzur içinde çalıştırmaya sevk edecektir. Aynı zamanda bir öğretmenin hayatı boyunca bir yerde kalmasını önleyecektir."* ifadelerine yer vermiştir¹⁷⁵⁸.

¹⁷⁵⁶ Yeni Meram, 3 Ekim 1950, Y. 1, S. 32, s. 3.

¹⁷⁵⁷ Yeni Konya, 8 Ekim 1950, Y. 2, S. 480, s. 1.

¹⁷⁵⁸ Babalık, 31 Ekim 1950, Y. 40, S. 7511, s. 1.

Yeni Meram gazetesinde din konusu ile ilgili Ali Fuat Başgil'in "*Mekteplerde Mecburi Din Dersi ve Vicdan Meselesi*" başlıklı yazısına yer verilmiştir. Başgil yazısında din derslerin okullarda okutulmasının öneminden bahsetmekte, Diyanetin politika unsuru yapılmasından vazgeçilmesinin gerekli olduğunu belirterek din konusunda DP hükümeti ile CHP hükümetinin faaliyetlerini kıyaslamaktadır. Başgil'e göre CHP iktidarında İslami vakıflar, diyanet teşkilatı ve din adamları politikaya bağlanarak, her türlü faaliyet senelerce irtica ile damgalanmıştır¹⁷⁵⁹.

Yeni Meram gazetesinde yer alan "*Mekteplerde Dini Tedrisat*" başlıklı diğer bir yazıda ise yıllardan beri okullarda okutulmayan din derslerinin tekrar müfredat programına alınmasının gençliğin terbiyesi bakımından önemli olduğu ve halkın bunu memnuniyetle karşılayacağı belirtilmiştir¹⁷⁶⁰.

Konya basını bir taraftan DP'nin din konusundaki icraatlarına yer verirken diğer taraftan DP'nin din propagandası yaptığına dair yazılar ile tartışma ortamı yaratmıştır. Babalık gazetesinde yer alan "*Kırpıla Kırpıla*" başlıklı yazıda DP'nin muhalefetteyken Arapça ezan ve mecburi din derslerini propaganda malzemesi yaptığı ve bu isteklerin kabul edilmesi için bazı vaatlerde bulunduğu ve bunları yerine getirdiği ifade edilmiştir¹⁷⁶¹.

¹⁷⁵⁹ "Mecburi din dersleri bugün Türkiye'mizde hüküm süren diyanet buhranının doğurduğu bir zarurettir ve Medeni kanun ile çocuk velilerine tanınmış bir hakkın istimalini fiilen mümkün kılma vazifesinin devletçe yerine getirilmesidir. Filhakika eğer bugün gayri Müslim vatandaşlar gibi, Müslüman halkımız da kendi vasıtalarıyla çocuklarına din bilgisi ve terbiyesi verebilme imkânına malik olsaydı, o halkın da dini tedrisat yapan, din hocası yetiştirip din kitapları yazan ve okutan mektep ve müesseseleri bulunsaydı; Rumlar, Ermeni ve Museviler gibi, onun da dini vakıfları gayesine uygun bir surette, muhtar bir diyanet teşkilatı elinde ve emrinde olsaydı; yirmi beş sene evvel yıkılan dini talim ve terbiye müesseselerinin yerine modern ve mükemmel müesseseler kurulup da bunlar mahsullerini vermiş ve bu sayede bugün neslin özünü kemiren din terbiyesi noksanı ve maneviyat buhranı hüküm sürmemiş olsaydı laik mektepte din derslerine asla taraftar olmazdım. Çünkü evvela laik mektebin hakkı ile din terbiyesi verebileceğine kani değilim. Saniyen, diyanetin politika metar olmaktan behemehâl ve bir an evvel kurtarılmasına taraftarım. Fakat ne çare ki, şahsi gazez ve ihtiras uğruna sade bir tarih değil bütün bir istikbal bile pervasızca feda edildi ve yok yere memlekette, benzerini bugün yalnız Sovyet Rusya'da gördüğümüz karanlık bir fetret devri yaratıldı. Bu vaziyette hükümet Müslüman velilere 'Benim mekteplerim laiktir, Medeni Kanunun sizlere tanıdığı hakkı, gayri Müslim vatandaşlar gibi, siz de kendi vasıta ve imkânlarınızla temin ediniz' diyemez. Bunu demek, can çekişen bir yaralıyı kolundan tutup kaldıracak yerde, onu çiğneyip geçmektir. İslami vakıfların, diyanet teşkilatı ve din adamlarının sınıksız politikaya bağlandığı ve diyanet sahasında her türlü teşebbüsün senelerce irtica ile damgalanıp en şiddetli tatbikata uğratıldığı bir memlekette ve terör saçan kanunlar karşısında bunu demek şimdiye kadar güdülen Müslümanlık düşmanlığı politikasını devam ettirmektir. Bunu dağların gölgesine sığınıp saltanat sürenler yaparlar ve seneler boyunca hem laikiz derler, hem de diyanet teşkilatını, camilerdeki ibadet ve duaya varıncaya kadar tahakkümleri altında tutarlar. Fakat 14 Mayıs inkılabıyla iş başına gelen ve yegâne mesnedini memleket ekseriyetini umumi menfaat ve selamet inancında bulunan bugünkü iktidar bunu yapamaz. Laiklik prensibi namına böyle bir zulüm çamuruna saplanamaz. Prensip insanlar içindir, insanlar prensip için değil...", Ali Fuat Başgil, "*Mekteplerde Mecburi Din Dersi ve Vicdan Meselesi*", *Yeni Meram*, 8 Kasım 1950, Y. 1, S. 67, s. 2.

¹⁷⁶⁰ "Mekteplerde Dini Tedrisat", *Yeni Meram*, 7 Kasım 1950, Y. 1, S. 66, s. 1.

¹⁷⁶¹ "Geçen gün bir meslekdaşımız 'Atatürk inkılabını kırpa kırpa kuşa döndürürken...' teşbih ve tabirini kullanmış. 1949 yazında Ege'nin bazı ilçe ve bucaklarını gezerken, kahve ve umumi yerlerde Arap harfleri ile yazılmış ve duvarlara asılmış dualar görmüştüm. Bazı tezahürlerde, İnönü'nün o zaman, vatandaşlar arasında yurddaşlık, kardeşlik duygularının hâkim olması gerektiğini ileri süren sözlerine hak verdirecek mana ve

Konya basınında İmam Hatip Okullarının önemli ve gerekli olduğuna dair yazılara de yer verilmiştir. Yeni Meram gazetesinde yer bulan “*İmam Hatip Okulları*” başlıklı yazıda DP iktidarının bir taraftan inkılapları korurken diğer taraftan vatandaşın vicdan hürriyetini engelleyen bazı inkılapları yeniden düzenlendiği ve bu doğrultuda çocuklara okullarda din dersi verilmeye başlandığı belirtilmiştir. Yazıda ayrıca DP iktidarının ikinci bir adım olarak bazı illerde İmam hatip okulları açmak suretiyle din adamları yetiştirmeyi amaçladığı, İmam Hatip Okulu açılacak illerden birinin de Konya olduğu ve bir hafta içinde Konya İmam Hatip Okuluna yüz elli öğrencinin müracaat ettiği ifade edilmiştir. Yazının devamında bu gelişmelere rağmen Konya’da CHP’nin yayın organı olan bir gazetenin “*İmam hatip okulları açılıyor, fakat alaka yok; heykel kıranlar, şeriat isteriz diye bağırانlar neredesiniz?*” ifadeleri ile İmam Hatip Okullarının bir irtica ve gerilik yuvası olarak gördüğü, bu ifadeler ile CHP’nin dini istismar ettiği sonucuna varılabileceği iddia edilmiştir¹⁷⁶².

Yeni Konya gazetesi ülke genelinde dini yayınlara önem verilmeye başlandığına dair haberlere de yer vermiştir. Gazetede yer alan habere göre, dini yayınlar yapabilmesi için Diyanet İşlerine döner sermaye verebilmesi hakkında hükümetin hazırlamış olduğu kanun tasarısı TBMM Bütçe Komisyonunda görüşülmüş ve tasarı Milli Eğitim Komisyonuna gönderilmiştir. Tasarının gerekçesinde ülkedeki hatip ve vaizler için çıkarılacak hutbe ve vaiz kitaplarıyla dini bilgilerinin arttırılacağı, halkın kültürünün yükseltileceği, dini yayın altında yayınlanan zararlı dergilerle mücadele edileceği ve İslam dininin dâhilde ve hariçte

mahiyette idi. Şimdi daha iyi anlıyor ve hüküm veriyorum ki, Arapça ezanın okutulacağı, mecburi din derslerinin kabul edileceği o tarihin propaganda malzemesindendi. Şaşılacak bir şey kalmıyor ve belki de hiç kalmayacak... O zamanın muhalefeti, yığınlarla vaadinin külfetsiz olanlarını bugün ilk vechlede yerine getirmiş olmuyor mu?” Bkz. “Kırpıla Kırpıla”, *Babalık*, 17 Kasım 1950, Y. 40, S. 7516, s. 1.

¹⁷⁶² “Demokrat Parti iktidarı bir taraftan inkılapların sadık bir muhafız ve müdafî olmakta devam ederken, diğer taraftanda vatandaşların vicdan hürriyetini türlü engellerle köstekleyen sakat bir laiklik görüşünü tadil yoluna girmiş ve arzu eden talebe velilerinin, çocuklarına ilkokullarda din dersi verilmesini sağlamak sureti ile bu yolda ilk adımı atmıştır. Şimdi ikinci ve mühim bir adımda muhtelif illerimizde İmam- Hatip okulları açmak sureti ile gerek köy ve gerekse şehirlerimizde büyük bir ihtiyaç halinde beliren din adamları kadrolarının boşluğunu doldurmak yoluna girmiştir. Bu İmam- Hatip okullarından bir tanesi de halkımızın istek ve arzusuna uygun olarak bugünlerde Konya’ımızda açılacaktır. Bazı gazeteler İmam- Hatip okullarının açılmasına takaddüm eden şu günlerde bu okulların alaka görmediğinden dolayı açılmasından sarfınazar edileceği şeklinde bir haberle bilerek veya bilmeyerek menfî bir propaganda alet olmaktadır. İmam- Hatip okulları bir ihtiyacın ifadesi olarak vücut bulmuştur, bu bakımdan rağbet görmemesi asla varid olamaz. Nitekim Kayıt kabul şartları ilan edileli bir hafta olmadığı halde Konya İmam Hatip mektebine yüz elli talebe müracaat etmiştir. Bu sayı her gün artmaktadır. Bu arada Halk Partisinin organı olarak şehrimizde intişar eden bir gazetenin bu münasebetle yazdığı bir yazıya teessür duyarak işaret etmek mecburiyetindeyiz. Bu gazete; ‘İmam hatip okulları açılıyor, fakat alaka yok; heykel kıranlar, şeriat isteriz diye bağırانlar neredesiniz?’ demek suretiyle İmam Hatip okullarının bir irtica ve gerilik yuvası telakki ettiğini gizlememektedir. Şu halde, İmam-Hatip mektebine gidenler veya çocuklarını gönderenler birer heykel kırıcı, birer mürteci, kısacası birer yobaz mıdır? Bu ne sakat ve garip bir telakki tarzıdır. Hâlbuki müspet ilimlerle mücehhez ve skolastik zihniyetten tamamen uzak olarak tesis edilen bu okullar irticanın aleti olan köhne zihniyete ve yobaz düşünceye tam manasıyla set çekecek ve ileri görüşlü din hocaları yetiştirecektir. Bu mezkûr gazetenin yukarıdaki satırlarından CHP nin hala dini prensipleri istismar ettiği ve dini görüşünün bundan ileri gidemediği neticesine varabiliriz.”, “İmam Hatip Okulları”, *Yeni Meram*, 24 Ekim 1951, Y. 2, S. 409, s. 1.

tanıtılacağı belirtilmektedir. Tasarının kanunlaşması halinde Diyanet İşlerinin 1950 yılı bütçesinden arttırdığı 30 bin liranın üzerine 1951 yılı ödeneğinden de 27 bin lira ilave ederek büyük bir yayın müessesesi kuracağı belirtilmiştir¹⁷⁶³.

Yeni Konya gazetesinde yer alan habere göre, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanacak eserler hakkındaki kanun tasarısının müzakeresinde söz alan Konya Milletvekili Ömer Rıza Doğrul, bu yayınların diyanet işlerinde çalışanlara mesleki bilgiler vereceğini, diğer tarafından Müslüman vatandaşlar için bir rehber, ilim adamları için de birer belge olacağını belirtmiş ve dini yayınlar döner sermayesi tasarısının kabulünü istemiştir. Doğrul'un bu açıklaması üzerine tasarının maddeleri kabul edilerek birinci müzakeresi bitirilmiştir¹⁷⁶⁴.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın İmam Hatip Kurslarını okul haline getirilmeye karar verdiğine dair haber Yeni Konya gazetesi tarafından okuyucularına duyurulmuştur. Haberde, 1951 yılı başlarında açılacak olan İmam hatip okullarının müfredat programları ve kayıt şartları diyanet işleri başkanının başkanlığında toplanan ve İlahiyat Fakültesi profesörleri ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı müşavirlerinden oluşan özel bir komisyon tarafından incelenmeye başlanacağını bilgisi verilmiştir. İmam Hatip Okullarının 1951 yılında 10 büyük ilde, bir sınıflı olarak eğitime başlaması kararına varılmıştır. Bu on ilden birisi de Konya'dır. Üç yıl sonra tam teşekküllü olması düşünülen bu okulların mezunlarının ortaokul mezunu sayılması ve ilkokullarda din eğitimi ile görevlendirilmesi kararı alınmıştır¹⁷⁶⁵.

Yeni Meram gazetesinde yer alan bilgiye göre 1952 yılı Nisan ayında yapılan DP Konya il kongresinde delegelerden Zeki Danacı, DP'nin din konusunda hiçbir icraat yapmadığını ve kadınlara devlet hizmetinde görev verilmemesi gerektiğini belirten bir konuşma yapmıştır. Delegenin bu konuşması kongrede tepkilere neden olmuş, Adnan Menderes kongrede söz alarak özellikle din konusunda bazı açıklamalarda bulunmuştur. Menderes konuşmasında; *"Böyle bir vesile ile bu mevzularda herhangi bir konuşma yapmak niyetinde değildim. Seçtiğim mevzular başka idi. Fakat bilahare ayrıca konuşmak hakkım mahfuz kalmak üzere bu arkadaşla derhal cevap vermek lüzumunu hissettim. Delege arkadaşın ileri sürdüğü, mütalaaların parti programımızla kabili telif olmayan tarafları vardır. Şimdi nizamname dâhilinde olsun veya olmasın, eğer kendisinin sözleri yarıda kesilmişse gelsin*

¹⁷⁶³ Yeni Konya, 10 Haziran 1951, Y. 3, S. 722, s. 1;3.

¹⁷⁶⁴ Yeni Konya, 28 Haziran 1951, Y. 3, S. 740, s. 1

¹⁷⁶⁵ Yeni Konya, 26 Temmuz 1951, Y. 3, S. 765, s. 1;3.

sözlerini ikmal etsin. O zaman topuna birden cevap vereyim. Sonra delegenin sözünü kestiler demesinler. Hakikatlerin gizli kalmasını istemiyorum.” ifadelerine yer vermiştir. Menderes konuşmasının devamında din konusuna da temas ederek; “Bu delege arkadaşın din meselesinde hükümetin hiçbir iş yapmadığı sözü doğru değildir. Hükümet bir defa din üzerindeki bütün baskıları iktidara gelir gelmez kaldırmıştır. Bu memlekette bütün vatandaşların vicdan hürriyetlerine tamami ile sahip olarak Tanrılarına diledikleri şekilde ve kana kana ibadet etmeleri bugün serbesttir. Laiklik dediğimiz mefhumun manası da bundan ibarettir. Din terbiyesini, ehil, liyakatli ve bilgili ellere tevdi etmek bir günde halledilecek mesele değildir. Din terbiyesi verecek eleman yetiştirmek için mektepler açtık açıyoruz. Bu terbiyenin ehil ellerde bulunması usulünü teminat altına almak yolunda vazifemizi yapmaktayız. Ondan sonradır ki hakiki dinin vicdan hürriyetini prensip olarak kabul ettiği öğrenilmiş olacak ve demin konuşan delegenin bu gibi sözleri söylemesi gayri mümkün bir hale gelecektir. Eğer bugün bu tarzda konuştu ve konuşuyorsa, bu dinin nasıl bir vicdan hürriyetine dayandığını layıkıyla anlayamadığından ileri geliyor. Yine din terbiyesi almak istemeyen başka dinlere salık olan kimseleri kendi kafamızla bizim isteğimize icbar etmeyi vicdan hürriyeti ile kabili telif görmüyoruz. Herkes, din terbiyesini istediği gibi alacak, Müslüman olmak ve öyle kalmak isteyenler hiç bir engele, en küçük bir zorluğa maruz bulunmayacaklardır. Bizim anladığımız vicdan hürriyeti ve laiklik budur. Bizim tüzüğümüz de de böyle yazılıdır. Hükümet iş başına gelir gelmez, ezanın muayyen bir dille okunması mecburiyetini kaldırdı. Laik olan ve vicdan hürriyetine ehemmiyet veren bir hükümet sıfatıyla 20 sene kanunların teyidi altında tatbik edildiği halde, herhangi bir netice vermemiş olan bu mevzuun idame ettirilmesini umum vicdanla kabili telif görmedik ve bu suretle vicdan hürriyetine yer verdik Hükümetin din meselesinde bir şey yapmadığını söyleyen delegenin dünü hatırlaması lazımdır. Demokrat Parti sayesinde ki, o gelip burada bu mevzuları konuştuğu şekilde konuşabiliyor. Bu arkadaş acaba vicdan hürriyeti Demokrat Parti iktidarı sayesinde bu memlekette teessüs etmeden, biraz evvelki sözlerinin tek kelimesini ağzına almak cesaretini gösterebilir miydi? Bu delege arkadaş öte yandan memleketi ahlak bakımından öyle tasvir ediyor ki, onu dinleyenler bir an için yurdumuzu ve milletimizi sanki bir içtimai ahlaksızlık çukuruna düşmüş sanabilirler. Türk milleti ve cemiyeti şerefli, namusludur ve haysiyetlidir. Bütün bunların sosyoloji ilminin öğrettiği hakikatler çerçevesi içinde devamlı sebepleri vardır. Bu yolda, ilmi esasları kale almadan ulu orta konuşmayı bizim partimiz içinde ve partimizin içinde ve partimizin yüksek seviyesiyle kabili telif görmüyorum” sözleri ile DP’nin iktidara gelir gelmez din üzerindeki baskıları kaldırdığını, işin ehli olan kişilerin din eğitimi vermelerini sağlamak için okullar açtıklarını, her vatandaşın din eğitimini istediği

gibi alabileceğini, vicdan hürriyeti ve laiklikten anladıklarının da bunlar olduğunu ifade etmiştir¹⁷⁶⁶.

Yeni Meram gazetesinde yer alan, “*Tevhid-i Tedrisatın Laiklik Maddesi Devlet Mekteplerinde Dini Tedrisata Mani midir?*” başlıklı haberde Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu’nun sözlerine yer verilmiştir. Ağaoğlu gazetede okuduğu bir profesörün din derslerini bir kambur gibi görmesini eleştirmiş, kamburluğun din derslerinde değil, bu profesörün kendi maneviyatında olduğunu ve profesörün Türkiye’deki demokrasi için “*kakokrasi*” ifadesini kullanması ile aslında “*kendi kakorathlığını*” ifade etmiş olduğunu söylemiştir. Ayrıca Ağaoğlu, profesörün din eğitimi ve laiklik konusundaki sözlerini de eleştirerek, o günkü durumu ile dini eğitimin yeterli olmadığını, İslam dininin ahlak, fazilet, temizlik, adalet ve fedakârlık dini olduğunu ve kadın erkek her Müslüman için ilim tahsilini farz kılan bir din olduğunu ifade etmiştir¹⁷⁶⁷.

Yeni Meram gazetesi bir taraftan da CHP’nin dini siyasete alet ederek bazı faaliyetlerde bulunduğu dair haberlere de yer vermiştir. Haberde CHP’li bir grubun Kapu Camii eski müezzini B. Ali’yi yanlarına alarak Sille’nin Tat köyüne gittikleri ve müezzine Kur’an-ı Kerim ve Mevlidi şerif okuttukları, Tat köylülerin ise gelenlerin bu işi Allah rızası için yaptıklarını sanarak misafirperverlik gösterdikleri ancak çok geçmeden gelenlerin gerçek amaçlarını anladıkları belirtilmiştir. Haberin devamında CHP’lilerin köylüyü CHP’ye üye olmaya ve DP aleyhine çalışmaya teşvik ettikleri, bunun üzerine köylülerin CHP propagandacılarına “*Kusura bakmayın, bu köy baştan aşağı demokrattır. CHP’ye üye de olmaz, rey de vermez: 27 yıl partinizi denedik*” dedikleri, CHP’nin dini siyasete alet etmesi ve oy avcılığına yeltenmelerinin üzüntüye neden olduğu iddia edilmiştir¹⁷⁶⁸.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre din konusu DP’nin Konya’daki 1954 yılı kongresinde de gündeme getirilmiş ve DP ile CHP’nin karşılaştırılması yapılmıştır. Kongrede Sarayönü delegesi, Ahmet Tümer konuşmasında, “*Yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bu memlekette DP’nin laiklik anlayışı CHP’ne hiç benzemez. CHP laikliği dinsizlik manasına kabul etmiştir. Bu memlekette fesat kumkumaları Masonlar ve komünistler içimize giremeyeceklerdir*”¹⁷⁶⁹ ifadelerine yer vermiştir.

¹⁷⁶⁶ Yeni Meram, 24 Mayıs 1952, Y. 2, S. 651, s. 1.

¹⁷⁶⁷ “Tevhid-i Tedrisatın Laiklik Maddesi, Devlet Mekteplerinde Dini Tedrisata Mani midir?”, Yeni Meram, 28 Nisan 1953, Y. 3, S. 971, s. 1-2.

¹⁷⁶⁸ Yeni Meram, 9 Mart 1954, Y. 4, S. 1288, s. 1.

¹⁷⁶⁹ Yeni Konya, 25 Ocak 1954, Y. 6, S. 1657, s. 1.

Yeni Konya gazetesinde yer alan haberde, Atatürk'ün Laiklik İlkesinin 26. yıldönümü münasebetiyle Milli Tesevüt Birliği'nin yayınladığı beyannamede, Gazeteciler Cemiyeti, Hür Fikirleri Yayıma Cemiyeti, İstanbul Hemşeriler Cemiyeti, İstanbul Öğretmenler Derneği, İşçi Sendikaları Birliği, Milli Türk Talebe Birliği, Mustafa Kemal Derneği, Türk Devrim Ocakları, Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı, Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun 10 Nisan 1928 de TBMM'de kabul edilen laikliğin, 26. yıldönümü münasebetiyle Türk milletini tebrik ettiği ve özellikle şu hususlara bütün vatandaşların dikkatini çektiği belirtilmiştir: *"1-İrtica ve komünizm gibi, bu memleketi içinden vurmaya çalışan cereyanlar daima, daima gürültülü ve hareketli zamanları beklerler. Umumi efkârın dikkatinin bilhassa seçimler üzerinde toplandığı şu sıralarda, irtica kıpırdamalarının başlaması, evveliden beri tatbik edilegelen metotların değişmediğini ve irticacı kalkan olarak kullanan komünizmin ise yine haremimize sokulmak için fırsat aradığını göstermektedir. 2-İrticacı hortlatmaya çalışanlar ve bu yoldan gayelerine erişmek isteyenler laikliğin dinsizlik olduğu şeklinde menfur propagandalar yapmakta ve bilhassa hurafelerle, uyanık ve Türk milletini malum gayelerine ulaşmak için istismar etmeye çalışmaktadırlar. 3- Anayasamıza, hiç bir tavize imkân vermeyecek şekilde alınmış olan laikliğin, yalnızca din ve devlet işlerini ayırmak gayesi bulunan bir usul olduğunu ve vicdan hürriyetine hürmet esasına dayandığını bu arada hatırlatmakta fayda görürüz. 4- Büyük İslam peygamberinin bir hadisinde mevcut olan 'Dünya işlerinize dair re'vimle bir mütalaaada bulunursam ona uymak zorunda değilsiniz. Çünkü ben de sizin gibi bir insanım. Siz dünya işlerini daha iyi bilirsiniz' sözleri, laiklik aleyhinde menfur propagandalar girişen din istismarcılarına karşı, vatandaşlarımızın vereceği mükemmel cevaptır. 5- Siyasi hareketler bakımından çok hareketli geçen şu günlerde vatandaşlarımızın, bir kül olarak mütalaa edilmesi lazım gelen, Atatürk inkılapları ve prensiplerinin muhafazasında azami şekilde müteyakkız almaları, memleketimizin yüksek menfaati ve istikbali bakımından elzendir, zaruridir. 6- Bu prensiplerin ısrarla tatbiki neticesinde, dünya devletleri arasında şerefli bir mevki edindiğimizi ve bu şerefın, tamamen büyük Türk Milletine ait olduğunu sadece hatırlamak laikliğin hakiki değerini ve manasının kavramak için kâfidir"*¹⁷⁷⁰.

DP'nin İstasyon bucak kongresinde Konya milletvekillerinden Prof. Dr. Hamdi Ragıp Atademir laiklik ve din üzerine bir konuşma yapmıştır. Yeni Meram gazetesinde yer alan haberde Atademir'in laiklik ile İslamlığı anlattığı ve İslamlığın esasında laiklik olduğunu,

¹⁷⁷⁰ Yeni Konya, 11 Nisan 1954, Y. 6, S. 1733, s. 1.

İslamiyet'in laikliğe düşman olmadığını, aksine Hristiyanlığa karşı İslamiyet'in laikliği kurduğunu ve muhafaza ettiğini ifade ettiği belirtilmiştir¹⁷⁷¹.

Yeni Meram gazetesi 7 Ocak 1956 tarihinde Konya'yı ziyaret eden Başbakan Adnan Menderes'in Konya'daki konuşmasına ve bu konuşma ile ilgili muhalefetin eleştirilerine yer vermiştir. CHP'nin 1954 seçimlerinde Ankara milletvekili adayı Remziye Batırbaygil'in Menderes'in konuşması nedeniyle meclis tahkikatı açılması için TBMM'ye dilekçe verdiği belirtilmiştir. Hürriyet Partisi genel sekreteri İbrahim Öktem de gazetecilere verdiği beyanatta *"Başbakanın Konya nutkunda din derslerinin ortaokullara teşmil edileceğini ve din ile devletin ayrılmazlığını Konya'nın dindar halkına ilan etmesi evvelce hükümetçe verilmiş bir kararın açıklanması mahiyetinde telakki etmek imkânsızdır. Anayasamızın laiklik fikrine aykırı olan bu meydan taahhüdünün nasıl yerine getirileceğini merakla bekleyeceğiz"* ifadelerine yer verilmiştir. Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın, Ulus gazetesinde İsmail Rüştü Aksal'ın ve Dünya gazetesinde Falih Rıfkı Atay'ın Menderes'in Konya'daki konuşmasında yer alan din ile ilgili hususları eleştirdikleri de belirtilmiştir. Eleştiriye konu olan konuşmasında Menderes, *"Şimdi size laiklik telakkimizden de bahsetmek istiyorum. Laiklik, bir taraftan din ile siyasetin birbirinden ayrılması manasına, diğer taraftan ise vicdan hürriyeti manasına gelir. Din ile siyasetin kati surette birbirinden ayrılması esasında en küçük tereddüde dahi tahammülümüz yoktur. Vicdan hürriyeti bahsine gelince, Türk Milleti Müslümandır ve Müslüman kalacaktır. Evladına ve gelecek nesillere dinini telkin etmesi onun esasını ve kaidelerini öğretmesi ebediyen Müslüman kalmasının münakaşa götürmez bir şartıdır. Hâlbuki mekteplerde din dersi olmayınca evladına kendi dinin telkin etmek ve öğretmek isteyen vatandaşlar bu imkândan mahrum edilmiş olurlar. Müslüman çocuğu dinini öğrenmek gibi pek tabi bir haktan mahrum edilmemek icap eder. Böyle mahrumiyet ve imkânsızlık vicdan hürriyetine uygundur denilemez. Bu itibarla orta mekteplerimize din dersleri koymak yerinde bir tedbir olacaktır. Dinsiz bir cemiyetin, bir milletin payidar olabileceğine inanmıyoruz. En ileri milletlerin dahi din ile siyaseti ve dünya işlerini birbirinden ayırdıktan sonra ne derecelere kadar dinlerine bağlı kaldıklarını elbette biliyoruz. Bugünkü seviyesiyle asil milletimize taassup isnadı reva görülemez. Milletimiz dininde sınıksız bağlı olduğu kadar umumiyetle dini en temiz duygularla benimsemektedir. İslamlık, milletimizin vicdanında en musaffa seviyesini bulmuştur."* ifadelerine yer vermiştir. Başbakan, sözlerinin devamında İslam'ı ve onun esaslarını, farzlarını ve kaidelerini öğretecek öğretmenlerin yetiştirilmesine ayrıca gayret edileceğini, gelecek senelerdeki lise derecesinde

¹⁷⁷¹ Yeni Meram, 5 Nisan 1955, Y. 5, S. 1656, s. 1.

ilk mezunlarını verecek olan Konya İmam ve Hatip Mektebi'nin ileri seviyede din eğitimi veren bir eğitim müessesesi haline getirilmesi ve bu müesseselerin benzerlerinin yurtta fazlaştırılmasının uygun olacağını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında halen çok az bir ücretle istihdam edilmekte olan hademeyi hayratın, imam ve vaizlerinde ücretlerinin, vazifelerini yapabilecek bir seviyeye çıkarılacağını açıklamıştır¹⁷⁷².

Yeni Sabah gazetesinde yayınlanan ve Yeni Konya gazetesinin iktibasta bulunduğu “*Türk Müslümandır Müslüman Kalacaktır*” başlıklı başyazıda Adnan Menderes'in Konya ziyaretindeki konuşmasında din ve laiklik üzerine söylediği sözler konu edilmiştir. Bu başyazıda Adnan Menderes'in; “*Vicdan hürriyeti bahsine gelince, Türk milleti Müslümandır ve Müslüman kalacaktır. Evladına ve gelecek nesillere dini telkin etmesi, onun esasını ve kaidelerini öğretmesi, ebediyen Müslüman kalmasının münakaşa götürmez bir şartıdır. Hâlbuki mekteplerde din dersi olmayınca evladına kendi dinini telkin etmek ve öğretmek isteyen vatandaşlar bu imkândan mahrum edilmiş bulunuyorlar. Müslüman çocuğu, dinini öğrenmek gibi en tabi bir haktan mahrum edilmemek icap eder. Böyle bir mahrumiyet ve imkânsızlık vicdan hürriyetine uygundur denilemez*” sözlerinin bazı gazetelerde eleştirilere neden olduğu, çünkü ülkede inkılap yobazlarının din sözünün ağza alınmasını bile irtica ve gerilik saydığı ancak din ile siyasetin karıştırılmaması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Başbakan'ın din konusundaki fikirlerini muhafazakâr olarak bilinen Konya'da açıklamış olmasının tesadüf olmayıp, özellikle planlanmış olabileceğini düşündürdüğü, Adnan Menderes'in Başbakan olduktan sonra “*Müslüman Başvekil*” olarak anılmasını sağlayacak adımlar attığı ifade edilmiştir¹⁷⁷³.

Basındaki eleştirilerden sonra Başbakan Adnan Menderes, Konya'daki konuşmasının tahrif edildiğini belirttiği beyanatında; “*Konya'da Hükümet meydanında büyük bir kitle halinde toplanmış bulunan çok muhterem Konyalı vatandaşlarıma karşı söylediğim nutkun laiklik telakkimiz hakkındaki kısmının suiniyet sahibi kalemlerde nasıl tefsirlere tabi tutulduğunu ben de esefle müşahede ettim. Bunlardan bir kısmı sözlerimin kardeşi kardeşe kırdırarak bir mahiyette olduğunu, bu kısmı sağ politikacılara meydan açtığını ve mukaddesatçılık yasağını ortadan kaldırdığını ve netice itibariyle Türk inkılaplarının büyük esaslarından birini zedelediğini ifade etmişlerdir. Bütün bu yazılarda dikkatime çarpan cihet,*

¹⁷⁷² Yeni Meram, 11 Ocak 1956, Y. 5, S. 1934, s. 1-2.

¹⁷⁷³ “Türk Müslümandır Müslüman Kalacaktır”, Yeni Konya, 13 Ocak 1956, Y. 7, S. 2370, s. 1; 3.

Konya'daki sözlerimin takip olunan maksatlara ve elde edilmek istenen neticelere göre tahrif edilmiş olmasıdır."¹⁷⁷⁴ ifadelerine yer vermiştir.

Adnan Menderes'in Konya'daki konuşmasında din konusundaki açıklamaları ile ilgili Yeni Meram gazetesinde Doğan Köymen; "*Din Tedrisatı DP Büyük Kongresi Kararıdır*" başlıklı yazısında din konusunun DP 4. Büyük Kongresi'nde görüşülerek karara bağlandığını, kongreye sunulan raporun 19. maddede yer alan "*Din derslerinin ilkokullarda olduğu gibi, ortaokullarda da teşmili lüzumludur*" ifadesi ve 23. maddede yer alan "*İmam Hatip mekteplerinin, muallim mektepleri gibi, yatılı hale getirilmesi ve bu gayede ciddi elemanlar yetiştirilmesi zaruri görülmektedir.*" sözleriyle illerden gelen 1000 delegenin de katılımıyla din konusunda ortak karar verildiği belirtilmiştir¹⁷⁷⁵. Doğan Köymen'in kaleme aldığı bu yazı Adnan Menderes'e Konya'da yaptığı konuşmasından dolayı hakkında yapılan suçlamalara karşı bir cevap niteliği taşımıştır.

Yeni Meram gazetesinde verilen bilgede Adnan Menderes'in Konya'da laiklik ve din konularında yaptığı konuşmasının bazı siyasi partilerde ve gazetelerde eleştirilmesinin Konyalıları üzdüğü, Konyalı yedi bin vatandaşın imzasını taşıyan bir mektubun başbakana gönderildiği ve Konya nutkunun onaylanarak laikliği dinsizlik sayanların kınanmış olduğu

¹⁷⁷⁴ Yeni Konya, 14 Ocak 1956, Y. 7, S. 2371, s. 1; Yeni Meram, 14 Ocak 1956, Y. 5, S. 1937, s. 1-2.

¹⁷⁷⁵ "Başvekil Konya konuşmasında 'Din' konusuna dokunmuştur. Muhalefet bu konuşmayı dinin siyasete alet edildiği şeklinde telakki etmiş, bu mahfillere mensup gazeteler ve tarafsız görünen bazı gazeteler işi çığırından çıkarıp başka vadilere dökmek istemişlerdir. O kadar ki, bu konuşmasından dolayı suçlu sayılması gereken Başvekil hakkında adli takibat yapılmasını isteyenler bile olmuştur. Demokrat Parti iktidarının milletin itimadını kaybettiğini, tutunacak dalları kalmadığını, bu itibarla dine yapıştığını ileri sürmüşlerdir. Ve maalesef hakikatleri tahrif etmişlerdir. Bir misal verelim: C.S. Barlas, 10.1.1956 tarihli gazetesinde bu konu hakkında yazdığı başmakalede şöyle diyor: 'Siyasi bir partinin lideri bu konu hakkında evvela kendi parti kongresinden karar almak zorundadır. Çünkü laiklik anlayışına taallük eden konu, DP. Programının genişletilmesi demektir. Hâlbuki DP büyük kongresinde bu konu konuşulmadı...' C.S. Barlas'ın bu sözlerine benzer laflar, başka gazetelerde de görülmüştür. DP büyük kongresi bu meseleyi görüşmüş ve karara bağlanmışsa, liderin konuşmasını tasvip mi edeceklerdir? DP Meclis Grubunda, Genel İdare Kurulunda, kongrede veya Vekiller Heyetinde konuşulmayan, karara bağlanmayan bir mühim mevzuu, bir parti lideri nasıl olur da bir meydan konuşmasında ortaya atar diyenler derhal hatırlatalım: Bu konu, DP 4. Büyük Kongresinde görüşülmüş ve karar bağlanmıştır. Ben 65 vilayetin birer delegesinden teşekkül eden (dilekleri tespit komisyonunun) raportörlüğünü yaptım. Bu komisyonda, mahalli dilekler bir taraf bırakılarak memleketin umumi dertleri ve meseleleri uzun boylu müzakere edildikten sonra 42 madde halinde tespit edilmiş ve kongrenin tasvibine sunulmuştur. 4. Büyük Kongrede okunan bu rapor, büyük bir hüsnü kabul görmüş ve karara bağlanmıştır. Bir direktif mahiyetinde olan bu raporun 19. ve 23. Maddelerinde din konusuna taalluk eden hususlar şu şekilde tespit edilmiştir : '19- Din derslerinin ilkokullarda olduğu gibi, ortaokullarda da teşmili lüzumludur.' Ve '23- İmam Hatip mekteplerinin, muallim mektepleri gibi, yatılı hale getirilmesi ve bu gayede ciddi elemanlar yetiştirilmesi zaruri görülmektedir.' İşte kongre kararı. Kongre bu kararı alırken onun delegesi arasında beş yüze yakın mebus, Vekiller heyeti, genel kurul azaları da salahiyyetli delege olarak mevcuttu. Vilayetlerden gelen 1000 delegenin katılmış olduğu bu kararlar milletin hayatında birer kıymet ifade etmektedir. Fakat matbuatımız her nedense, milletin ve memleketin hakiki ihtiyaç ve ıstıraplarından doğan bu meseleler üzerinde, layık olduğu ehemmiyette durmadı. Şimdi de kongrede veya selahiyyetli heyetlerde görüşülüp karar bağlanmayan bir meseleyi Başvekil nasıl konuşabiliyor, diyorlar", Doğan Köymen, "*Din Tedrisatı DP Büyük Kongresi Kararıdır*", Yeni Meram, 17 Ocak 1956, Y. 5, S. 1940, s. 2.

belirtilmiştir¹⁷⁷⁶. Konyalı vatandaşlardan Başbakan'a gönderilen mektupta; *"Konya'ya teşrifinizde irat buyurduğunuz nutuk meyanında din derslerinin orta okularda tedrisi ve necip milletimizin yegâne enerji ve fazilet kaynağı olan, İslamiyet'imizin istinat ettiği (Talim ve tedris- neşir ve telkin) haklarının ifasında, vatandaşlarımızın tamamen hür ve serbest olarak hareket edebileceklerine dair vaid buyurduğunuz garanti senelerdir bunun vürudunu bekleyen ve özleyen faziletli ve vatanperver yüreklere ve bilhassa biz Konyalılara, sonsuz bir sevinç ve neşe bahşetti varolunuz. Muhterem Başvekilimiz, malum-u devletleridir ki, gerçek manasıyla laiklik, her şeyden evvel, devletin, memlekette mevcut maruf ve müesses dinlere karşı tarafsızlığı ve her hangi bir din veya mezhebin iç nizamına, ibadet ahkâmına ve erkânın hiçbir veçhile müdahale etmemesi manasına gelir. Din ve vicdan hürriyeti ise, bilhassa, dinin, yüksek ilimlerin, ilahiyat ve kelamiyanın serbestçe okutulup öğretilmesi ve dini neşriyatta bulunma hakkının serbestçe kullanılması manasını taşır. Binaenaleyh, bu haklar ve vecibeler serbestçe kullanılıyorsa, o memlekette din hürriyeti vardır. Kullanılmıyor da bu hak, resmi veya gayri resmi, kanuni veya idari bir tazyik veya tehdit altında kalıyorsa tabiatıyla din hürriyeti yoktur. Zatı devletlerinin tebşirâtı ve garantisi, bilhassa bu manada bizleri adeta teshir etmiştir. Hal böyle iken ve yüksek beyanınızın vatan sathında ve efkâr-ı millette tam bir tasviple karşılanması beklenirken, devrimcilik ve laiklik kisvesi altında faziletle alay eden, dindara yobaz ve Ticiani diyen, edebliye müteassıp damgasını vuran, dünyada hiçbir kavim ve millete nasip olmayan şehametli mazimizi ve o büyük ecdadımızın dini heyecan ve hamlelerini topyekûn inkâra yeltenen kozmopolit ve sahte münevverlerden bazıları tarafından koparılan yaygara ve ileri sürülen menfi mütalealar, cidden teessüfe şayandır. Filhakika, gerek bu tiynetteki kimselerin resmi ve hususi mahfillerinde ve gerekse iz'anı kıt yarım münevverler muhitinde dinler ve bilhassa İslamiyet mevzuunda bir nevi marazi korku yani fobi hüküm sürmektedir. Eğer onlar mahut tariz ve hücumlarını, bazı ehliyetsiz din adamlarının bahane ederek yapıyorlarsa, hemen hatırlatalım ki, bu fiiller ile zamanımızın âlim kisvesine bürünmüş bazı bazı ilim bezirgânlarına kızarak ilmi inkâr etmek gibi gülünç bir mevkie düşmüş oluyorlar Müsterih olunun Sayın Başvekilimiz. Siz, dine ait mezkûr beyanınızla, yalnız ferd için bir fazilet ve feragat kaynağından değil, aynı zamanda ve böyle olduğu için, içtimai hayat temizliğinin kuvvetli bir teminatından da bahsetmiş oldunuz. Ve siz. İslamiyet'i ve onun ortaokullarda da tedrisini müdafaa ve bu Din-i celile olan bağlılığınızı ve sevginizi izhar*

¹⁷⁷⁶ Yeni Meram, 19 Ocak 1956, Y. 5, S. 1942, s. 1.

etmekle, bütün iymanlı gönülleri mest ve ecdadımızın ruhlarını şad ettiniz. Allah muininiz olsun. Sonsuz hürmetlerimizi arz ederiz”¹⁷⁷⁷ ifadeleri yer almıştır.

DP’nin Konya’daki İhsaniye Ocak Kongresi’nde Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu, Adnan Menderes’in Konya’da yaptığı konuşmasını destekleyerek, muhalefet partilerinin bu konuşma aleyhindeki söylediklerini eleştiren bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında sadece din, cami, hademe ve hayrattan bahsetmiş ve Başbakan tarafından ortaokula konulması söylenen din derslerinin, eğer heyet tarafından kabul edilirse liselere de konulmasının mümkün olacağını belirtmiştir. CHP’yi de eleştiren Ağaoğlu; *“Eski iktidar vakıfları yok pahasına satmıştır. Bunun sebebi cami vesairenin idare edilmez bir hale getirilmek istenmesidir. Bilirsiniz, o devirde camiler depo diye kullanılırdı. Bundan maksadında ne olduğunu sizlerin idrakine bırakıyorum. Hademe i hayrat bu yıl 4300 ü buldu. Gelecek sene yalnız köyler için 5000’lik bir kadro ayıracağız”* ifadelerine yer vermiştir¹⁷⁷⁸.

Yeni Konya gazetesinde yer alan *“Ortaokullarda Din Dersleri Okutulsun mu Okutulmasın mı”* başlıklı yazıda Üniversitelerarası kurul toplantısına katılan Ankara İlahiyat Fakültesi Dekanı Sabri Şakir Arsoy’un gazetecilerin ortaokullarda din derslerinin okutulup okutulmaması ile ilgili sorularına, *“ Ben şahsen taraftar değilim, Zira bunun sonu irticaa varabilir. Halkımız henüz bunu idrak edecek seviyeye yükselmemiştir. Nitekim bu mevzuya fakültemdeki derslerimde de temas etmekteyim”* cevabını verdiği belirtilmiştir¹⁷⁷⁹.

Yeni Meram gazetesinde ortaokullarda din derslerine başlandığı haberine de yer verilmiştir. Gazetede Milli Eğitim Bakanı Vekili Ahmet Özel’in gazetecilere verdiği beyanatta ilkokullarda olduğu gibi, orta dereceli okullarda da din dersleri okutulmasına dair Bakanlar Kurulu kararının onaylandığını, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu derslere ait hazırlıkları yapmak üzere İlahiyat Fakültesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve Diyanet İşleri temsilcileri ile bakanlık üyelerinden oluşan komisyonun başkanlığında toplanılarak ortaokulların din dersleri program ve müfredatını kabul ve tasdik edildiğini belirttiği haberi yer almıştır. Ayrıca programda; iman, ibadet ve ahlaka ait dini konularla birlikte, Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte İslam sanatına hizmetleri gibi konularında yer alacağı, din öğretiminde, ortaokulların bu dersi okutmaya yetkili öğretmenleriyle, İmam Hatip Okulları öğretmenlerinden ve ilkokullarda fiilen bu dersi okutmakta olan öğretmenlerden de

¹⁷⁷⁷ Yeni Meram, 20 Ocak 1956, Y. 5, S. 1943, s. 1-2.

¹⁷⁷⁸ Yeni Konya, 25 Mart 1956, Y. 7, S. 2439, s. 1.

¹⁷⁷⁹ “Ortaokullarda Din Dersleri Okutulsun mu Okutulmasın mı”, Yeni Konya, 6 Şubat 1956, Y. 7, S. 2393, s. 1.

gerektiğinde faydalanılacağı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ayrıca öğretmen yetiştirme kurslarının açılarak, öğretmenlere bu çalışmaları için yüksek ücret verileceği belirtilmiştir¹⁷⁸⁰.

Yeni Meram gazetesinde yer alan habere göre Kur'an-ı Kerim'in bugünkü Türk alfabesiyle yazılamayacağını söyleyen Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'na Konya'dan da 10 bin imzalı bir telgraf gönderilmiştir. Telgrafın aslı imzaların çokluğu nedeniyle 10 metre uzunluğunda bir kâğıdı kaplamıştır. Telgraf metninde, *“Kasıtlı olarak günlerdir Allah kelamı olan Kur'anımıza saldıran ve bizden olmayan zümreye layık oldukları cevabı verdiniz. Bugün mevcut yedi yüz elli milyon âlem-i İslam'a muhabbet ve mazhar oldunuz. Bizleri üzen, İslamiyet'in ne demek olduğunu bilmeyen ve ilim adamlarından İslam dini hakkında kelime dahi öğrenmekten kaçınanların Türk efkârı umumiyesinin tercümanı olduklarını iddia etmeleridir. Bu hizmetleriniz İslam âleminin tarihine altın harflerle yazılacaktır. Siz muhterem Diyanet İşleri Reisimizi Konyalılar namına tebrik eder, hürmetle ellerinizden öperken Cenabı Haktan daha birçok mukaddes hizmetlerinizde yardımcı olmanızı dileriz.”*¹⁷⁸¹ ifadelerine yer verilmiştir.

Konya Milletvekili Mustafa Runyun'un Meclis'te Diyanet İşleri Bütçesi görüşülürken din ve siyaset hakkındaki konuşması Öz Demokrat gazetesine konu olmuştur. Runyun konuşmasında CHP sözcüsünün dinin siyasete alet edildiği yönündeki iddialarını cevaplandırarak, *“Bunu o kadar genişletiyorlar ki adeta insan şöyle bir fikre sahip oluyor. Konuşmalarımız Allah'ı zikretmek veya namaz kılmak dini siyasete alet etmiş gibi bir telakki vardır”* ifadelerine yer vermiştir. Runyun konuşmasının devamında yüzde doksan dokuzu Müslüman olan ülkede eski iktidarın laikliği yanlış anlaması yüzünden Müslüman halkın din hürriyetinden mahrum bırakıldığını iddia etmiştir¹⁷⁸².

Başbakan Adnan Menderes ile CHP Genel Başkanı İsmet İnönü arasındaki bir tartışmada İnönü'nün bir cümlesinde Konya ve din ile ilgili, *“Din istismarcıları, Ankara barlarında çıplak kadın seyreder. Konya meydanlarında dindarlık taslar”* ifadesini kullanmıştır. Öz Demokrat Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre İnönü'nün bu sözleri Konya'da üzüntü yaratmış DP Gençlik kolu bir bildiri yayınlayarak İnönü'ye cevap vermiştir.¹⁷⁸³

DP döneminde Konya'da müze olarak kullanılan camilerin ibadete açılmaya başlandığı görülmektedir. Bu konuda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Başbakanlığa

¹⁷⁸⁰ Yeni Meram, 10 Eylül 1956, Y. 5, S. 2172, s. 1.

¹⁷⁸¹ Yeni Meram, 17 Ekim 1958, Y. 7, S. 2922, s. 1.

¹⁷⁸² Öz Demokrat Konya, 26 Şubat 1959, Y. 2, S. 420, s. 1-2.

¹⁷⁸³ Öz Demokrat Konya, 17 Ocak 1960, Y. 3, S. 720, s. 1.

gönderilen yazıda müze ve müze deposu olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsis edilen ve abide olarak değerlendirilen ve müze olarak kullanılan Konya'daki Alaettin Camii'nin ibadete açılmasının Konya Valiliğince gerekli görülmesi üzerine, tahliyesinin mümkün olup olmadığı Milli Eğitim Bakanlığından sorulmuştur. 9 Mayıs 1951 gün ve 1622 sayılı yazı ile verilen cevapta bunun mümkün olup, tahliyesine başlanmak üzere olduğu bildirilmiştir. Böylece Alaettin Camii'nin Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne iadesi için Bakanlar Kurulundan gerekli kararın alınması istenmiştir¹⁷⁸⁴. Milli Eğitim Bakanlığınca Vakıflar Genel Müdürlüğüne yazılan yazıda Bakanlar Kurulu kararı ile müze olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına devredilen ve Milli Eğitim Bakanlığınca tamir ettirilen Konya Alaettin Camii'nin ibadete açılmak üzere tekrar Vakıflar Genel Müdürlüğüne devrinde bir sakınca görülmemiş, binada ve avlusunda bulunan eserlerin başka bir yere nakledileceği belirtilmiştir. Ayrıca 1946 yılında Konya Eski Eserleri Sevenler Derneği tarafından 10.000 lira harcanarak onarılan Şemsi Tebrizi Mescidinin müzece işgal edilmiş olmadığı, korumasını sağlamak için anahtarının müze idaresi tarafından muhafaza edildiği, bu camii hakkında yapılacak işlemlerin dairelerince düşünülmesini ve istenildiği zaman anahtarının müze idaresinden alınabileceği belirtilmiştir¹⁷⁸⁵.

Yine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Başbakanlığa gönderilen başka bir yazıda ise müze olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsis edilen Konya'daki Sahip Ata Camii'nin tahliye edilmesinin halk tarafından istendiği, ibadete açılmak için Vakıflar Genel Müdürlüğüne devrinin uygun görüldüğünün beyan edilmesi ile Bakanlar Kurulundan yeni bir karar alınması istenmiştir¹⁷⁸⁶. Milli Eğitim Bakanlığından Vakıflar Genel Müdürlüğüne yazılan başka bir yazıda ise Konya Müzesine tahsis edilmiş olan Sahip Ata Camiinin halkın namaz ihtiyacı için ibadete açılmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğüne devrinin uygun görüldüğü ve tahliyesinin Konya Valiliğine bildirildiği¹⁷⁸⁷ belirtilmiştir.

DP iktidarında Milli Eğitim Bakanlığı ile temasta bulunan Konya milletvekillerinin çabaları ile uzun zamandan beri kapalı bulunan Alaeddin Camiinin halkın ibadetine açılması izni alınmış ve camiinin Vakıflar idaresine devri emri ilgili makamlara bildirilmiştir. Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgide Konya Valisi Kemal Hadımlı'nın hayırsever Konyalılarından bir heyet oluşturarak camiinin elbirliği ile onarılmasına önem verdiği belirtilmiştir. Haberde

¹⁷⁸⁴ BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 24 Mayıs 1951.

¹⁷⁸⁵ BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 16 Mayıs 1951.

¹⁷⁸⁶ BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 17 Şubat 1951.

¹⁷⁸⁷ BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 13 Şubat 1951.

Konya Milletvekili Himmet Ölçmen, müze müdürü ve Vali Kemal Hadımlı'nın camiye inceledikleri daha sonra da Şemsi Tebrizi'yi de ziyaret ettikleri belirtilmiştir¹⁷⁸⁸.

Yeni Meram gazetesinde CHP döneminde camilerle ilgili çıkan bir kanunun kaldırılması için Meclis'te yapılan faaliyetler ile ilgili habere yer verilmiştir. Bu haberde; *“Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Sanaç cami ve mescitlerin tasnifine ve tasnif harici kalacak cami ve mescit hademesine verilecek tahsisat hakkındaki 2845 sayılı kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması hususunda, Büyük Millet Meclisine bir kanun teklifi yapmıştır. Teklifin esbabı mucibesinde belirtildiğine göre 2845 sayılı kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrası tasnif harici kalacak cami ve mescitlerin, usul ve mevzuata göre kendilerinden başka istifadeler temin edilmek üzere, hükümetçe kapatılmasının amir bulunduğundan 1935 yılından beri bu kanuna istifaden, 800 kadar cami ve mescit CHP tarafından kapatılmıştır. Teklif sahibi, geçmiş devirlere ait olan ve bugün, Demokrat Partinin memlekete getirdiği vicdan hürriyeti teminatı karşısında asla tatbik görmeyen bu fıkranın lüzumsuzluğunu belirtmekte ve fıkranın tayıını istemektedir.”*¹⁷⁸⁹ ifadelerine yer verilmiştir.

Bu süreçte Konya'da camilerden ve vatandaşlardan eskimiş ve yıpranmış Kur'an-ı Kerimler toplanmıştır. 60 çuval olan bu Kuranlar Meram'da yapılan betondan bir ambarda korumaya alınmıştır¹⁷⁹⁰.

İbadete açılan tarihi İplikçi Camiinin açılış töreninde, Konya Valisi Cemil Keleşoğlu, Konya milletvekillerinden Mustafa Runyun, A. Fahri Ağaoğlu, Konya Müftüsü Ömer Tekin, Müstevit Mehmet Ulucan, DP İlçe Başkanı Mustafa Güzelkılınç ve binlerce kişi yer almıştır. Açılışta konuşmasına, *“Bugün Konya'mız sayılı ve mümtaz günlerinden birini yaşıyor ve dini bir mabedin açılışını görmekle bahtiyardır”* diye başlayan Milletvekili Mustafa Runyun, mabetlerin Allah ile kul arasında rabıta sağlamakta oynadıkları rolü ve bu hususu düşünen ecdadın, dini vecibeleri yerine getirmek için mabetler inşa ettiklerini belirttikten sonra camiinin bu zamana kadar kapalı kalmasına değinerek *“Cami o devirde yaşadığı, çektiği ızdırabı bize anlatmak istiyor, o namert ellerin üzerinden çekildiğini görerek şükrediyor”* ifadeleri ile caminin açılmasını sağlayan Milli Eğitim Müdürü Atıf Benderlioğlu'na teşekkür etmiştir. Müftü Tekin ise İslamiyet'te camilerin önemini belirttikten sonra *“Allah'ın bu camide azamet ve kudretine secde edenlerin adedini eksik etme, Allahu Ekber sedalarını kesme”* ifadelerine yer vermiştir. Ardından konuşan Vali Cemil Keleşoğlu da *“Bir takım*

¹⁷⁸⁸ Yeni Meram, 3 Haziran 1951, Y. 1, S. 274, s. 1.

¹⁷⁸⁹ Yeni Meram, 12 Ocak 1954, Y. 4, S. 1234, s. 1.

¹⁷⁹⁰ Öz Demokrat Konya, 16 Şubat 1959, Y. 2, S. 410, s. 1.

yanlış düşünceli kimseler, bu milletin inancına aldırmayan kimseler bu kimselerin arzusunu bilmeyen insanlardır. Hükümetimiz kapatılmış ibadethaneleri Cami olarak açmaktadır” sözlerine yer vermiştir. Cami, hayırlı ve uğurlu olması temennisiyle ibadete açılmış, Müstevit Mehmet Ulucan vaaz vermiş ve Cuma namazı kılındıktan sonra Mevlidi Şerif kıraat edilmiştir¹⁷⁹¹.

1960 yılında devlet bakanı tarafından kapalı bulunan bütün camilerin tekrar ibadete açılması hakkında bütün valiliklere bir yazı gönderilmiştir. Yazıda il merkezlerinde ve ilçelerde kapatılmış camilerin olup olmadığının, varsa nerelerde olduğunun, hangi hizmette kullanıldıklarının, bunlardan yeniden cami olarak hizmete sokulmalarına lüzum ve ihtiyaç görülenlerin mahallinde kurulacak dernekler ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce tamir edilmesi ile ilgili düşüncelerin kısa sürede bildirilmesi istenmiştir¹⁷⁹².

3.14. DIŞ POLİTİKA MESELELERİNİN KONYA BASININDA YANKILARI

3.14.1. Konya Basınında Kıbrıs Meselesi

1940’lı yıllarda Türk kamuoyunda Kıbrıs konusu önemli bir yere sahiptir. Bu konudaki gelişmeler halk tarafından da yakından takip edilmiştir. 1940’lı yılların özellikle sonlarına doğru Yunanistan kralının ilhaktan bahsetmesi ve Kıbrıs sorununun İngiltere ve Yunanistan arasında çözüleceği düşüncesi Kıbrıs Türkleri arasında olduğu gibi Türkiye’de de tepkilere ve üzüntüye neden olmuştur. Bu tepkilerin göstergesi olarak Kıbrıs Türkleri 28 Kasım 1948’de Lefkoşa’da, 25 Aralık 1948’de ise Ankara’da miting düzenlemiştir. Aynı tarihlerde Eskişehir, Afyon, Konya, Balıkesir ve İzmir’de de mitingler düzenlenmiştir¹⁷⁹³.

Konya halkı Kıbrıs meselesine hiçbir zaman kayıtsız kalmamıştır. Konya gençleri de 2 Ocak 1949 tarihinde hükümet meydanında toplanarak, Kıbrıs konusunda Konya halkının hislerine tercüman olmuştur. Gençlerin ve halkın katıldığı mitinge bandonun çaldığı İstiklal Marşı ile başlanmış, gençlerden Osman Yurdaşan, başöğretmenlerden Namık Ayas ve Öğretmen Suat Bülbül Kıbrıs’ın Türklüğünü anlatan birer konuşma yapmışlardır. Topluluk hükümet önünden Cumhuriyet alanına gelmiş, öğretmen İffet Ayas ve Osman Yurdaşan konuşma yapmışlardır. Konuşmalardan önce Atatürk Anıtı’na çelenk konulmuştur¹⁷⁹⁴.

Konya’da düzenlenen miting nedeniyle Kıbrıs Türk Derneği, Konya’daki miting tertip heyeti başkanlığına, bir mektup göndermiştir. Mektuptaki, “2 Ocak 1948 tarihinde tertip

¹⁷⁹¹ *Yeni Konya*, 26 Mart 1960, Y. 2, S. 3805, s. 1.

¹⁷⁹² *Yeni Meram*, 15 Nisan 1960, Y. 9, S. 3445, s. 1.

¹⁷⁹³ Uçarol, *age*, s. 1032.

¹⁷⁹⁴ *Babalık*, 4 Ocak 1949, Y. 39, S. 7052, s. 2; *Ekekon*, 31 Aralık 1948, Y. 14, S. 2912, s. 3.

edilmiş olan büyük mitingde Kıbrıs davasına karşı gösterilen yakın alaka ve tertip heyetinin bu konudaki çalışmaları ile gençliğin ve halkın candan iştirak ve ilgileri kalplerimizde ebediyen yaşayacak minnet ve şükran duygusu yaratmıştır. Ankara'da kurulmuş olan derneğimizin bu hislerimizi ifade ederken Ana vatandaki ve Kıbrıs adasındaki hemşerilerimizin de hislerine tercüman olarak size ve bütün Konya gençlik ve halkının içten gelen minnet ve şükran duygularını sunmayı borç bilir; bu yakın alakanın aralıksız devamını ve milli davamızın tahakkuku uğrunda bizi desteklenmenizi en samimi sevgi ve duygularımızla diler ve şükranlarımızın bütün Konya halkına, mensup bulunduğunuz gazete ve elinizdeki imkânlarla iblağına çok değerli tavassut ve delaletlerinizi rica ederiz.”¹⁷⁹⁵ ifadeleri ile Kıbrıs Türk Derneği Konya halkına teşekkürlerini bildirmiştir.

14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen DP'nin yaptığı ilk hükümet açıklamasında Kıbrıs meselesinden söz edilmemiştir. Bunun nedeni yeni hükümetin Yunanistan ile iyi komşuluk ilişkilerine devam etmek ve Sovyet tehlikesine karşı Yunanistan ile işbirliği içinde bulunmak istemesidir. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Atina'da Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu olmadığı şeklinde yaptığı açıklama buna en somut örnek olmuştur. Ancak 1955 yılından sonra Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki dış politikası değişmiştir. Artık Türkiye bir taraftan Kıbrıs Türklerinin varlığını korumak, diğer taraftan da Kıbrıs'ın geleceği hakkında kendisinin de söz hakkı olduğunu uluslararası alanda kanıtlamak düşüncesiyle hareket etmiştir¹⁷⁹⁶.

Üçlü Kıbrıs konferansının başladığı 1955 yılında Kıbrıs davası bütün yurttta etkisini göstermeye başlamıştır. Hükümetin kararlı ve sert beyanatını takiben, muhalefetin de hükümetin kararını desteklemesi bütün yurttta büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Yurdun her köşesinden Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek isteyen yüzlerce vatandaş hükümete müracaat etmiştir. Bandırma ve Eskişehir'den sonra Konya'dan da bir grup gönüllü olarak Kıbrıs'a gitmek istediklerini bildirmişlerdir. Bu nedenle Yeni Konya Gazetesi idarehanesine müracaat eden gençler isimlerini bildirmişler ve gitmek isteyen diğer gençlerin de isimlerini gazeteye bildirmelerini rica etmişlerdir. Konya'da Kıbrıs'a gitmek isteyen ilk gönüllü gençler, Nihat Kalfa, Cevdet Eşkinat, Fahri Sevük, Hasan Doğu, Fahri Altay, Adil Selçuk, Süleyman Akkor ve İhsan Işık olmuştur¹⁷⁹⁷.

¹⁷⁹⁵ Ekekon, 10 Ocak 1949, Y. 14, S. 2916, s. 2.

¹⁷⁹⁶ Işıl Tuna, “1950-1960 Yıllarında Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2016, s. 85-88.

¹⁷⁹⁷ Yeni Konya, 28 Ağustos 1955, Y. 7, S. 2227, s. 1.

Türkiye’de ilk defa Karaman DP gençlik teşkilatından Avukat Kemal Özbucak Türk gençlerini temsilen Kıbrıs’ta bulunan Türklere destek olmak ve dostluk kurmak amacıyla Kıbrıs’a gitmeyi planlanmıştır. Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgide teşkilat adına ipek bir Türk bayrağı hediye edilmesi ve teşkilatın mesajının da Lefkoşa radyosundan yayınlanması kararlaştırılmıştır¹⁷⁹⁸.

EOKA adındaki terör örgütünün kurularak Kıbrıs’a gizlice Yunanistan’dan silah ve diğer askeri malzeme getirilmesi ve bu örgütün 1955 yılından itibaren Kıbrıs Türklerini hedef almaya başlamasına tepki olarak İstanbul’daki Kıbrıs Türk’tür Cemiyetinin genel merkezi, 2 Nisan 1955’te bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride “*Bu arada küçük komşumuz Yunanistan’a şunu hatırlatmak isteriz ki, şımarıklıkta ileri giden çocuklar şayet nasihatle uslanmazlarsa hakları kötüdür. Oysaki Yunanistan Türk köteğinin de yabancısı değildir*”¹⁷⁹⁹ sözlerine yer verilmiştir.

1955 yılında Kıbrıs’ın kaderi üzerinde verilecek kararların beklendiği tarihi günlerde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Konya Şubesi de yayınladığı bir ilan da “*Kıbrıs, Kıbrıs Anadolu yaylasının gerdanlığıdır; başkasına yakışmaz. Yeşil Ada, idealimizin yolu üzerindedir. Gönüllerin birleştiği, ufkunda serhat ve yayla türkülerinin şahlandığı yerdir Kıbrıs. Bu gök kubbenin altında kan ve barut kokusunu, komşuluk, dostluk ve dünya sulhu için, yalnız hatırasında duymak isteyen Türk çocuğu, ‘merminin kovandaki sabrıyla’ Toroslarda, Kıbrıs’ın nöbetini tutuyor. İnönü, Dumlupınar tepelerinde konuşan tarihin tekerrürü, Kıbrıs Türklerine gönül verenler için, bir eğlence olmasın. Fert olarak, cemiyet olarak parolamız şudur: Dağ başını duman almış. Yürüyelim arkadaşlar*”¹⁸⁰⁰ ifadelerine yer vermiştir.

1955 yılında Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti Konya Şubesi bir de beyanname yayınlamıştır. Bu tarihi beyanname de “*Gözler Londra ufuklarında. Kıbrıs’ın kaderi üzerine verilecek hüküm bekleniyor. ‘Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti Konya Şubesi’ bu vesile ile bir daha ilan eder ki: Kıbrıs, Anadolu yaylasının gerdanlığıdır; başkalarına yakışmaz. Yeşilada, idealimizin yolu üzerindedir. Gönüllerin birleştiği, ufkunda seyahat ve yayla türkülerinin şahlandığı yerdir Kıbrıs. Bu gök kubbenin altında kan ve barut kokusunu, komşular, dostluk ve dünya sulhu için yalnız hatırasında duymak isteyen Türk çocuğu, ‘merminin kovandaki sabrıyla’ Toroslarda Kıbrıs’ın nöbetini tutuyor. Dumlupınar tepeleri de konuşan tarihin tekerrürü, Kıbrıs Türklerine gönül verenler için bir eğlence olmasın. Ferd olarak, cemiyet olarak parolamız*

¹⁷⁹⁸ Yeni Konya, 31 Temmuz 1954, Y. 6, S. 1841, s. 1.

¹⁷⁹⁹ Törehan Özdemir, “Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Karabük 2014, s. 23-24.

¹⁸⁰⁰ Yeni Konya, 29 Ağustos 1955, Y. 7, S. 2228, s. 1.

şudur: Dağ başını duman almış. Yürüyelim arkadaşlar” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca Konya Hayrat Hademesi Cemiyeti Başkanı Rıza Korkmaz’da Başbakan Adnan Menderes’e Kıbrıs meselesi dolayısıyla bir telgraf göndermiştir. Telgrafta “ Kıbrıs meselesi hakkındaki beyanatınız bütün Türk milletinin kalbinde inşirah yaratmıştır. Vakarlı ve cesur hareketiniz yalnız Türkiye’de değil bütün medeni âlemde derin bir intibaa vesile olmuştur. Sizinle iftihar etmekteyiz, Allah sizi başımızdan eksik etmesin. Hürmetle ellerinizden öperim”¹⁸⁰¹ ifadelerine yer verilmiştir.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Konya’dan Birinci Dünya Harbi’ne katılarak her cephede savaşan, İstiklal Savaşı’nda, Birinci, İkinci İnönü, Sakarya, Dumlupınar ve Kocatepe Muharebelerinde büyük yararlılıklar gösteren, Yunan Başkomutanı Trikopis’le göğüs göğüse çarpışan Taşkentli 68 yaşında Gazi Eyyüp Özbay gazete idarehanesine gelerek “68 yaşında bir Türküm. Kıbrıs’ın zerre-i hakine kurban ederiz. Yunanlılarla dövüşmek için Kıbrıs’a gönüllü gitmek istiyorum. Hala İstiklal Savaşındaki kuvvete sahibim yine başımız da Atatürk var; yine biz o zaman ki Türk’üz! Emir senden ölmek bizden yüzbaşım” sözleri ile Kıbrıs’a gönüllü gitmek istediğini bildirmiştir¹⁸⁰².

Mevlana’yı anma günü nedeniyle Ankara’daki Konya öğrenci yurdundan Konya’ya gelen üniversiteli gençler 18 Aralık 1957 tarihinde Yeni Konya gazetesini ziyaret etmişlerdir. Gençler milli meselelere karşı hassasiyetlerini ifade ederek, bunun için tehlikeye atılmaktan çekinmeyeceklerini ve Kıbrıs olaylarını en ince ayrıntılarına kadar takip ettiklerini belirtmişlerdir. Birleşmiş Milletlerdeki son konuşmalar sırasında Ankara’da bir araya gelen gençler, Kıbrıs için gerekirse mücadeleye hazır olduklarının bildirmişler ve bunu hükümete de bildirmek üzere Ankara’da on bine yakın destekçi bulmuşlardır. Gençlerin bu isteği Konya’da da ilgi görmüş, anma günü nedeni ile Konya’ya gelen gençler, Konya gençliğinden 5.000 imza almışlar ve “Sırasında Kıbrıs için Kıbrıs’a gitmeye ve orada kanımızın son damlasına kadar döğüşmeye hazırız”¹⁸⁰³ demişlerdir.

Milli Türk Talebe Birliği, Ankara’da okuyan “Konyalı Yüksek Tahsil Gençliğinin” isteği üzerine 29 Aralık 1957 Pazar günü Konya’da Kıbrıs için bir miting düzenlemeyi kararlaştırmış ve gerekli iznin alınması için Konya Valiliğine telgrafla müracaat etmiştir. Ayrıca Milli Türk Talebe Birliği, Konya’da miting hazırlıklarını yapmak ve ilgililerle temaslarda bulunmak üzere Vehbi Ünal başkanlığında bir heyeti Konya’ya göndermeyi

¹⁸⁰¹ Yeni Meram, 29 Ağustos 1955, Y. 5, S. 1799, s. 1.

¹⁸⁰² Yeni Konya, 2 Eylül 1955, Y. 7, S. 2232, s. 1.

¹⁸⁰³ Yeni Konya, 19 Aralık 1957, Y. 9, S. 3032, s. 1.

kararlaştırmıştır. Milli Türk Talebe Birliği, Konya’da lise ve dengi okullarla ve çeşitli esnaf dernekleri ile temaslarda bulunmak ve Konya halkını gençliğin bu konudaki tutumu hakkında aydınlatmak üzere beş kişilik bir heyet belirlemiştir. Bu heyet, lise, Erkek Sanat Enstitüsü, Kız Sanat Enstitüsü, çeşitli esnaf dernekleri ve gazete temsilcileri ile temaslarda bulunmuş ve Kıbrıs konusunda gençliğin görüşlerini belirtmiştir¹⁸⁰⁴.

1957 yılında Konya basınında Kıbrıs ile ilgili haberler yer almaya devam etmiştir. Yeni Konya gazetesi Kıbrıs Türk’tür Partisi lideri Dr. Fazıl Küçük’ün basına verdiği bir demece de yer vermiştir. Küçük, demecinin sonunda, *“Tekrar edeyim ki, Yunanistan’dan getirilmiş olan silahlar Rumlara terörizmi devam ettirmek cesaret ve imkânını vermektedir. Terörizmin ikinci sebebi ise İngiliz idaresinin her ne sebeple olursa olsun meseleyi bir türlü layıkıyla veçhile ve kâfi ciddiyetle ele almamış olmasıdır. Çünkü eğer hükümet gereken tedbirleri almış olsaydı, nasıl ki bunda üç beş sene evveline kadar Ada’da asayiş ve nizamı bozacak en küçük bir hareket ve faaliyet göze çarpmıyor idi. ise şimdiye kadar baş gösterecek kanuna aykırı en küçük hareket ve teşebbüsler bile anında ve oldukları yerlere derhal söndürülebilirdi. Ne çare ki hükümet çok yumuşak ve müsamahalı davrandı ve bunun neticesi olarak adeta bir idare ve hükümet yokmuş denecek derecede terörizm Ada’nın her tarafını sardı ve kökleşti. Tedhiş hareketinin bu kadar ileri gitmesinin mühim sebeplerinin başında ve silah yardımlarından başka Yunan hükümetinin Kıbrıs tedhişçilerine maddi, manevi her sahada ve her türlü yardımlar yapmak hususunda hiç bir fırsatı kaçırmamak olması gelir. İşte, bütün bu sebep ve amillerin neticesi olarak terörizm şimdi Kıbrıs’ta adeta Rumların bir imtiyazı halindedir. En kısa bir zamanda bunun önüne geçilemediği takdirde her ne pahasına olursa olsun, meşru müdafaa haklarımıza dayanarak, bizim de harekete geçmemiz ve mukabeleye başlamamız mukadder olacaktır”*¹⁸⁰⁵ ifadelerine yer vermiştir.

1957 yılında New York Valisi Mr. Harriman’ın Rum temsilcisi Papaz Makarios’u Amerika’ya davet etmesi ülkenin her tarafından olduğu gibi Konya’da de gençler arasında tepkilere neden olmuş ve bu valiyi kınamak için Konya’dan protesto telgrafları gönderilmiştir. Önce, Öğretmenler Derneği, daha sonra da Belediye Başkanı Nafiz Tahralı tarafından birer telgraf çekilmiştir. Belediye Başkanı Nafiz Tahralı telgrafında; *“Kıbrıs’ta masum insanların kanına giren, katil kara cübbeli, kızıl papazı Newyorka davet etmek suretiyle tevessül ettiğiniz bu hareket sizin de canı Makarios soyuna mensup bulunduğunuzu göstermiş oldu. Aslınız ve melun şahsiyetiniz bizi ilgilendirmez. Fakat Kore’de omuz omuza dövüşen Amerikan- Türk*

¹⁸⁰⁴ Yeni Konya, 22 Aralık 1957, Y. 9, S. 3035, s. 1.

¹⁸⁰⁵ Yeni Konya, 8 Ocak 1958, Y. 9, S. 3049, s. 1.

dostluğunu kundaklamaya hakkınız yoktur, sizi tel'in eder dünya muvacehesinde alenen protesto ederiz”¹⁸⁰⁶ ifadeleri ile valiyi bu hareketinden dolayı kınamıştır.

Makarios'un Amerika'ya davet edilmesi Konya basınında da tepkilere neden olmuştur. Yeni Meram gazetesinde Şeref Kişmir; “*New-York Valisi Harriman’a Açık Mektup*” başlıklı yazısında valiyi eleştirdiği şu ifadelere yer vermiştir: “*Mister Harriman; Kıbrıs papazı, Makarios’u davet etmeniz karşısında Türk ve dünya efkârının hakkınızda ola ki düşünceleri her halde şu saatlerde öğrenmiş bulunuyorsunuz. Bu hükmün sizi daima üzecek, rüyalarınızda dahi sizi korkutacak değer ve ölçüde olduğunu zamanla öğreneceksiniz. Şunu iyi biliniz ve unutmayınız ki Makarios adlı canı papazı Newyork’a çağırarak 25 milyon Türk’ü ve sulh aşığı insanlık ve hürriyet dünyasını hayretle bıraktınız. Türk milletinin dostluğunu kaybettiniz. İnsanlık idealine ve hürriyete bağlı Amerikan milletinin içinden sulh ve huzur düşmanı bir valinin çıkabileceğini akıl ve hayale getirmedığımız içindir ki büyük bir teessür duyduk. Onun içindir ki genci, ihtiyarı, münevveri, amelesiyle Türk milleti size telgraf çekiyor, açık mektup yazıyor. Biliniz ki, size kızmış değiliz; hiddetimiz teessürümüz dostumuz Amerika’nın bir diplomatı, bir devlet adamı olarak sizi tanıyamamış olmamızdandır. Dar görüşlü kızıl bozması bir papazı himaye edecek kadar şaşkın sapık bir insan olmanızın gönüllerimizde yarattığı üzüntü çok derin ve büyük olmuştur, yoksa Türk milletinin düşmanlığını kazanacak bir değer sahibi zannetmeyiniz kendinizi. Biz Türkler düşmanlarımızın en az kendimiz kadar karakterli, mert, akıllı, ileri görüşlü olmasından zevk alırız. Sizin ise bu hasletlerden yana çok fakir olduğunuz anlaşılıyor. Sizi Newyorklu Rum misyonerler mi, kızıklar mı kandırdı? Yoksa Türk düşmanı bir Rum musunuz? Kıbrıs’ta yüzlerce insanın kanına giren çetecileri arkalayanlardan onlara para silah gönderenlerden biri de siz misiniz? Söyleyiniz; Türk milletine karşı sizi harekete getiren Makarios katilini törenle karşılamaya kanlı elini sıkmaya sevk eden sebep nedir? Kıbrıs meselesinin münakaşa konusu olduğu bir anda onun yegâne tahrikçisine ve katiline gösterdiğiniz ilgi ve verdiğiniz kıymet sizin de en az onun derecesinde olduğunuzu göstermez mi? Eli kanlı kara donlu Makarios’u Newyork’a çağırmanızın neticesini bir an düşündünüz mü? Bu hareketinizin doğurabileceği olayları ve reaksiyonu nasıl küçümsediniz? Nasıl idrak edemediniz? Bu ana kadar deruhte ettiğiniz vazifeler ile bu hareketinizi asla bağdaştıramıyorum. Yunanlı dostlarınızın Kıbrıs meselesindeki tezine bir insan olarak taraftar olabilirsiniz, ama sulh aşığı bir ülkede bir katili kahraman görerek karşılayamazsınız. Birincisi samimi bir düşüncede, sadece şahsınızla ilgilidir. Fakat ikincisi,*

¹⁸⁰⁶ Yeni Konya, 22 Nisan 1957, Y. 8, S. 2819, s. 1; Yeni Meram, 22 Nisan 1957, Y. 6, S. 2394, s. 1.

katili vali olarak istikbal etmek Türk kanunlarına, Amerikan kanunlarına göre, mukaddes kitaplara göre suçtur. Günahtır."¹⁸⁰⁷.

New York Valisi Harriman'a çekilen yüzlerce telgraf arasında Konya'dan çekilen telgraflar da yer almıştır. Konya İmam- Hatip Okulu ve İlahiyat Fakültesi Öğrenci Yurtları Tesis Derneği Başkanı Ali Sakallıoğlu çektiği telgrafında, *"İnsanların sinesindeki dini hisler hiçbir zaman siyasete alet edilemez. Böyleyken masum insanların kanına giren bir kasaba papazını Newyork'a davetiniz, Türk- Amerikan dostluğunu ve Kore'de Mehmetçiğin Birleşmiş Milletler safında cihan sulhu namına savaştığını unutmuş olduğunuzu gösterir. Türklüğün ve insanlığın ezeli düşmanı olan haçlı ordusunu yeniden faaliyete geçirircesine gösterdiğiniz gayreti, bütün benliğimizle protesto eder, insanlık ve maneviyat namına sizi tel'in ederiz"* ifadelerine yer vermiştir. Seydişehir Güzelleştirme ve Kalkındırma Cemiyeti adına Başkan Mehmet Sağlam ise telgrafında; *"Yüz bin Kıbrıs Türkünün katili olmak ve yirmi beş milyon nüfuslu Türkiye hukukunu gasbetmek isteyen menfur kara sakallı cani papaz Makarios'u müttefikimiz Amerika'nın göz bebeği Newyork'a davetinizdeki kasıtınız Türk- Amerikan dostluğunu zedelemeye matuf ise Allah sizi kahreder. Fiil ve hareketleriniz iyiye kullanmanız tavsiye ederiz"* ifadelerine yer vermiştir. Konya Madeni Tornacılar Derneği İdare Heyeti adına Başkan Fethi Tunçip de telgrafında; *"Alçaklığın en üstün derecesine erişen elleri kanlı o cani Makarios'u davet etmek küçüklüğünü gösterdiğinizden dolayı bu yersiz hareketiniz dostumuz ve müttefikimiz muhterem Amerikan milleti huzurunda şiddetle protesto ederiz"* sözleri ile vali Harriman'ı kınamıştır¹⁸⁰⁸.

Yeni Meram gazetesinde yer alan bilgiye göre New York Valisi Harriman'ın Makarios'u Amerika'ya daveti ile ilgili olarak Amerikan büyükelçisi F. Warren'in böyle bir davetten haberdar olmadığını belirtmiştir. Büyükelçi açıklamasında New York Valisi'nin böyle bir davette bulunsa dahi, valinin Amerikan hükûmetine ve Dışişleri Bakanlığına bağlı olmadığını, Amerika hükûmeti namına konuşmadığını ancak New York valisi olarak konuşabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Amerika hükûmetinin Kıbrıs meselesindeki görüşünün son iki hafta içinde değişmediğini, Amerika'nın görüşünün bütün dünyaca bilindiğini de ifade etmiştir. Büyükelçi, Kıbrıs konusunda Amerikan hükûmetinin görüşünü açıklayan bir mesaj getirdiği haberini yalanlayarak, Amerika'dan dostluk mesajı getirdiğini, Kıbrıs ile ilgili bir mesaj getirmedeğini söylemiştir¹⁸⁰⁹.

¹⁸⁰⁷ Yeni Meram, 23 Nisan 1957, Y. 6, S. 2395, s. 2.

¹⁸⁰⁸ Yeni Meram, 24 Nisan 1957, Y. 6, S. 2396, s. 1.

¹⁸⁰⁹ Yeni Meram, 24 Nisan 1957, Y. 6, S. 2396, s. 1-2.

Yeni Meram gazetesinde yer alan başka bir haberde, Makarios'u New York'a davet eden Harriman'ın, papaza gönderdiği telgrafın bir davet olmadığını, sadece papazı New York'ta görme istediğini ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca basın toplantısı yapan valinin eyalet valilerinin düşündüklerini serbestçe ifade edebileceklerini söylediği haberine yer verilmiştir. Valinin Türkiye hakkında ise; *"Türlere karşı büyük bir hürmetim vardır. Komünizme, yığıtçe karşı koymuşlardır. Gerek sözlerim, gerekse hareketimle Türlere duyduğum hayranlığı sık sık ortaya koymuşumdur. Bu, bir günlük veya haftalık mesele değildir. 1954 yılından beri varittir. Türler komünizmin yayılma planlarını ilk anlayanlardır"*¹⁸¹⁰ ifadelerine de yer verilmiştir.

Yeni Meram gazetesi Kıbrıs meselesi ile ilgili Londra'nın Economist dergisinin 4 Mayıs tarihli sayısında yer alan, *"İngiltere'nin Türk Dostları"* başlıklı makaleden bazı bölümlere sayfasında yer vermiştir. Bu makalede Kıbrıs'ın Anadolu'nun bir devamı olduğu, Kıbrıs adasının Yunan hâkimiyetine geçmesine Türklerin tahammülü olmadığı, Türk dış politikasında Türk-İngiliz dostluğuna büyük önem verildiği ve Türkiye'nin Kıbrıs'ın taksimi tezini kabul etmekle Kıbrıs meselesinde bir anlaşmaya varmak için Yunanlılardan çok daha uzlaşmacı bir tutum sergilediği ifade edilmiştir¹⁸¹¹.

1958 yılında Kıbrıs meselesi ile ilgili İstanbul'dan sonra ülkenin birçok yerinde de büyük mitingler düzenlenmesi için çalışmalara başlanmıştır. Bu mitinglerde yapılacak olan konuşmalarla *"Taksim Tezi"*nin savunulması kararlaştırılmıştır. Türkiye Milli Talebe Federasyonu İstanbul ve Ankara'dan sonra Adapazarı, Adana, İzmir ve Konya'da da mitingler düzenlemek üzere çalışmalara başlamıştır¹⁸¹².

Milli Türk Talebe Birliği 12 Haziran 1958'de Ankara'da yapılan büyük Kıbrıs mitinginden sonra 15 Haziran Pazar günü de Konya'da bir miting yapmaya karar vermiş ve

¹⁸¹⁰ Yeni Meram, 6 Mayıs 1957, Y. 6, S. 2405, s. 1.

¹⁸¹¹ Adı geçen makalede şu ifadelere yer verilmiştir: "Türk- İngiliz münasebetleri, geçenlerde Ankara'da görülen pek istisnai toz fırtınası gibi müstesna bir buhran geçirdi. Hatta bu buhranın silinmesi güç, izler bırakması da muhtemel görüldü. Bu buhran, Kıbrıs hakkındaki Türk hissiyatının bugünkü kuvvetini açıkça göstermiştir", "Kıbrıs Türkler için, Anadolu yaylasının denizle 40 mil ayrılmış bir devamıdır. Dâhili politikadaki fikri ne olursa olsun her Türk, Kıbrıs meselesinin nihai hal çaresi üzerinde tamamen mutabıktır. Adanın Yunan hâkimiyetine geçmesine asla tahammülü yoktur.", " Türkiye Başvekili, Makarios'un serbest bırakılmanı müteakip Türkiye'de duyulan umumi infial fırtınasının kontrol altından çıkmaması için sıkı tedbirler aldı. Bu tedbirler ve Menderes'in, Makarios'un Atina'da kabul edilmesini takbih eden beyannamesinde Türkiye'nin İngiltere ile olan dostane münasebetlerine atıfta bulunması gösteriyor ki, Türk harici politikasında İngiltere dostluğu büyük ehemmiyeti muhafaza etmektedir. Türkler Statüko veya Türk hâkimiyeti yerine Kıbrıs'ın taksimi tezini kabul etmekle Kıbrıs meselesinde bir anlaşmaya varmak hususunda Yunanlılardan çok daha uzlaşıcı olduklarının bilfiil göstermişlerdir. Fakat Kıbrıs meselesinde hayati menfaatlerinin nazarı itibare alınmadığına kanaat getirirlerse İngiltere ile olan münasebetlerinin mahiyeti kaçınılmaz olarak bütün bütün değişecektir.". Bkz. Yeni Meram, 12 Mayıs 1957, Y. 6, S. 2411, s. 1-2.

¹⁸¹² Yeni Konya, 11 Haziran 1958, Y. 7, S. 2799, s. 1.

valilikten gerekli izin alınmıştır. Milli Türk Talebe Birliği başkanı Orhan Sakarya, miting konusunda gerekli temaslarda bulunmak üzere Valilik tarafından Konya'ya davet edilmiştir. Konya'da yapılması düşünülen Kıbrıs mitingine Ankara'da Gençlik örgütleri, İşçi sendikaları temsilcileri, Ankara'daki Konyalı Yüksek Tahsil gençliği, Kıbrıs Türk'tür Partisi Lideri Fazıl Küçük, Londra'daki Kıbrıs Türklerinin başkanı Necati Sağer ve birçok konuşmacının katılması planlanmıştır. Buna göre mitingin 15 Haziran günü Cumhuriyet Alanı'nda saat 11'de bütün partilerin gençlik kolları, Konya'daki gençlik teşekkülleri, dernek temsilcileri ve halkın katılımı ile başlaması ve o gün ilçelerden gelen heyetlerin de mitingde yer alması planlanmıştır. Bu arada Ankara'da bulunan ve öğrenim gören Konyalı gençlerden 60 kişilik bir grup toplanarak Konya yurdunda Dr. Fazıl Küçük tarafından Kıbrıs'a götürülmek üzere kanlarını vermişlerdir. Gençlerin kanını ise Kıbrıs Türk Kurumları Genel Sekreteri Dr. Burhan Nalbantoğlu almıştır¹⁸¹³.

8 Haziran 1958 tarihinde İstanbul'da yapılan büyük Kıbrıs mitingi nedeniyle Konya Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği başkanlığına çektiği telgrafta; “*Şu anda bütün Konya halkı gibi Konya gazetecileri de vatan toprağı Kıbrıs için yapacağınız büyük mitingde sizinle beraberdir. Büyük Mevlananın istiklal aşığı hemşerilerinin azimli sesini de bütün dünyaya ulaştırınız. Kıbrıs bahsinde sizin gibi konuşmakta, sizin arzularınızı taşımakta, sizin andınızı içmekteyiz, sizin kadar azimli ve ateşliyiz. Size selam size başarı...*” ifadelerine yer verilmiştir¹⁸¹⁴.

22 Haziran 1958 de Konya Karayolları Sendikası ile Konya Yüksek Tahsil Gençliği adına düzenlenen Kıbrıs Mitingi saat 16:00'da Hükümet Meydanında yapılmıştır. Mitinge Ilgın, Kadınhanı, Karaman, Ereğli ve diğer ilçelerden gelen yüzlerce vatandaş da katılmıştır. Hükümet Meydanı, Şerafettin Camii önünden Kayalı Park ve İstanbul Caddesine kadar olan alan halk tarafından doldurulmuştur. Saat 16:00'ya doğru miting meydanına gelen Dr. Fazıl Küçük alkışlar içinde kürsüye çıkarak halkı selamlamıştır. Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen, Belediye Başkanı Sıdkı Bilgin ve diğer konuşmacılar da mitingde yer almıştır. Meydanda bine yakın pankartın üzerinde Kıbrıs meselesiyle ilgili sloganlar yazılmıştır. Bunlar arasında; “*İngiliz ya Kıbrıs'ı tercih et, ya ölümü*”, “*Kıbrıs gibi yar olmaz, Makariyos gibi hıyar olmaz*”, “*Atanın ruhu konuşuyor, 26 Ağustosunu unutma*”, “*Arslanın yaşadığı yerde çakal yaşayamaz*”, “*İzmir sahilinin kızıl rengini hatırla*”, “*Ha dağda yılan, ha dünyada Yunan*” bulunmaktadır. Miting, Atatürk ve şehitlerin ruhuna yapılan saygı duruşu

¹⁸¹³ Yeni Meram, 12 Haziran 1958, Y. 7, S. 2800, s. 1.

¹⁸¹⁴ Yeni Meram, 9 Haziran 1958, Y. 7, S. 2797, s. 1.

ve İstiklal Marşı ile başlamıştır. Bundan sonra Konya Yüksek Tahsil gençliği adına Oktay Güner bir açılış konuşması yapmıştır. Himmet Ölçmen'in “ *Zulmün topu var güllesi var, kal'ası*” ifadeleri ile başlattığı heyecanlı konuşmasını diğer konuşmacılar takip etmiştir. Bunlar arasında özellikle sesinin gürlüğü ve yarattığı heyecan bakımından Özgen Küçük Koner, Fazıl Küçük, Oktay Güner, Celal Set, Erbil Kuru ve Nurhan Ergene halkı coşturmuşlardır. İkinci ezanı okunurken mitinge ara verilmiştir. Yeni Konya gazetesinde yer alan ifadelere göre, halk büyük bir huşu içinde ezan-ı Muhammedi'yi dinlemiş, yer, yer “Allah Allah” sesleri duyulmuştur. Konyalılar mitingde “*Taksim taksim*” ifadesi ile birlikte daha çok “*Hepsi, hepsi*” demişlerdir. Belediye Başkanı, Dr. Fazıl Küçük'e Ermenek Ortaokulu öğrencilerinin kanları ile yapılmış bir Kıbrıs haritası hediye etmiştir. Meydanda yer bulamayan vatandaşlar mitingi evlerinden izlemişlerdir. Radyonun miting yayını saat 18:30'a kadar devam ettirmesine rağmen daha birçok kişi konuşmasını yapamamıştır¹⁸¹⁵. Mitingden önce, Dr Fazıl Küçük, Özgen Küçükkoner, Ramazan Çelik, Perihan Genç, Gürbüz Ertürk, Oktay Güner, Taylan Lâdikli, Yaşar Candan Kemal Or, Erbil Kuru, İsmail Hakkı Aladağ, Nurhan Ergene, Osman Gül, Mehmet Gılamaç, Orhan Sakarya, Ahmet Şükrü Çiloğlu, Feridun Ergücü, Mustafa Ekici, Ruhi Şar, Haydar Atalay, Celal Set, Halis Ünal, Halim Özuğurlu, Selçu Aytan ve Yavuz Süslü'nün miting günü konuşma yapmaları planlanmıştır¹⁸¹⁶.

Konya Yüksek Tahsil gençliği, Konya Karayolları ve Bayındırlık İşçileri Sendikası, Konya Esnaf Dernekleri de 29 Haziran Pazar günü saat 14'te Hükümet Meydanı'nda bir miting yapmak üzere Valiliğe müracaatta bulunmuşlardır¹⁸¹⁷.

Konya basınında Kıbrıs ile ilgili şiirler de yer almıştır. Yeni Konya gazetesinde Netice Çetinkaya “*Kıbrıs'a Sesleniş*” adlı şiirindeki;

Vatanımızın parçası, Kıbrıs'ım dinle,
Benim öz varlığımsın, yüz yirmi binle,
Yâd ellere koyarsam, eğer ki seni
Ulu Hak yaşatmasın, bir lahza beni
Tek senin için kopsun, kopsun boralar,
Yoluna ne yigitler, koydu analar
Ey! Türk kükre, kükre de, görsünler seni,
Bir daha tanısinlar, azmini emi.
Kıbrıs'ım gülemez ki, sensiz bu vatan,
Senden ayrı oldukça, öksüz bu vatan,
Bil ki yalnız değilsin, yaralı Kıbrıs,

¹⁸¹⁵ Yeni Konya, 23 Haziran 1958, Y. 9, S. 3207, s. 1.

¹⁸¹⁶ Yeni Konya, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 1 (EK-6).

¹⁸¹⁷ Yeni Meram, 20 Haziran 1958, Y. 7, S. 2808, s. 1.

Sana göz dikenlere garazımız sonsuz
Koymazlar mı? Dersin ki, seni babana
Sen bir yana cihan da, başka bir yana
Yıldızım parlayacak kutsal ufkunda
Böyle günler gibi, bil ki yarında
Dünyayı alsam ille, Kıbrıs'ım ille.

Uğruna vuruşurum, nice ölümle¹⁸¹⁸ dizeler ile Kıbrıs'ın önemini en güzel şekilde ifade etmiştir.

Gazetelerde Kıbrıs'ı konu alan şiirler yer almaya devam etmiştir. Yeni Konya gazetesinde Yıldız Özyavuz'un "*Türkler Bütündür*"¹⁸¹⁹ ve yine aynı gazetede yer alan "*Güzel Kıbrıs*"¹⁸²⁰ başlıklı şiirler bu türden edebi eserlere örnek verilebilir.

3.14.2. Konya Basınında Kore Savaşı

Türk dış politikasında Konya basınına meşgul eden önemli konulardan biri de Kore Savaşı olmuş ve basında Kore Savaşı ile ilgili yazılara yer verilmiştir. Washington Daily News gazetesinin "*Türkiye İmtihanı Kazandı*" başlığı ile yayınladığı başmakalesi Yeni Konya gazetesinin sütunlarında yer bulmuştur. Bu makalede Türkiye'nin Kore Savaşı'nda özellikle Amerika'ya sadık bir müttefik olduğunu ispat ettiği, Türk askerlerinin gücünü savaşta gösterdiği ve Türkiye'nin Rus tehdidine karşı uyanık olduğu belirtilmiştir¹⁸²¹.

Kore Savaşı ile ilgili olarak Yeni Konya gazetesinde yer alan başka bir haberde; son günlerde yapılan süngü muharebelerinin sonucunda verilen kayıplardan birçok şehidin cenazesinin Türk askerleri tarafından cephe gerisine taşınarak, dini törenle defnedildiği belirtilmiştir. Haberde ayrıca Güney Koreli bir ailenin evini çetecilerden kurtaran ve süngü muharebesinde şehit düşen bir çavuşun cenazesinin aynı aileye mensup genç bir kadının

¹⁸¹⁸ Netice Çetinkaya, "Kıbrıs'a Sesleniş", *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.

¹⁸¹⁹ Yıldız Özyavuz, "Türkler Bütündür", *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.

¹⁸²⁰ Ömer Güven, "Güzel Kıbrıs", *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.

¹⁸²¹ Washington Daily News gazetesinin "*Türkiye İmtihanı Kazandı*" başlığı ile yayınladığı başmakalede "Genç Türk Cumhuriyetinin Kore'de harp eden birkaç garp devletine ve bilhassa Birleşik Amerika'ya karşı sadık bir müttefik olduğunu ispat etmesi dikkatten uzak tutulacak hadiselerden değildir. Türk birliğinin iyi talim görmüş ve çetin karakterli erleri son savaşlarda kendilerini tam manasıyla göstermişlerdir. İkinci Amerikan tümeninin son ricatına da Türk askerleri bu tümen hesabına verdikleri çok cesur bir artçı harbine Çinlilerin tuzağından kurtulduktan maada yaralılarını arkalarında taşımak suretiyle Amerikan tümenine son derece büyük yararlılıklar göstermişlerdir. En aşağı 500 zayıat veren Türkler dün birleşerek Kızılara tekrar saldırmak üzere hazır olduklarını bildirmişlerdir. Türkiye'nin Amerika ile tarihi ve kültürel bağları yoktur. Kore İstanbul'a Amerika'dan da uzaktır. Fakat uzun zamandan beri Sovyet tehdidine karşı Türkler uyanıktır. Türkler aynı zamanda sulhun taksim edilemez bütünlüğünü idrak etmekte ve herhangi bir yerdeki komünist tecavüzünün bütün dünyaya sirayet edeceğini takdir edecek zekâdadır. Bundan başka Türkler harpten beri Amerika'nın kendilerine askeri ve iktisadi sahada yaptığı geniş yardımları unutmadıktan başka bu yardıma müteşekkirdirler Emniyeti tarafsızlıkta gören bazı muayyen korkak milletlere tam bir tezat olarak burunlarının dibindeki Rusya'ya da aldırmaşızın Türkler en nazik bir dostluk imtihanının muvaffakiyetle başarmışlardır. Türkiye gibi cesur ve şayanı imat bir müttefiki selamlarız" ifadeleri yer almıştır. Ayrıca Amerika'nın sesi radyosunda ise "Kore'de Komünistler Piyong Yong'u kuzeyindeki Birleşmiş Milletler müdafaa mevzilerine taarruz etmişlerse de geri püskürtülmüşlerdir. Muvaffakiyetli artçı savaşları veren Türk tugayına mensup birlikler Piyong Yong'da toplanmaktadır. Bugün Vaşington Niyuz'un yazdığına göre, Türk tugayının 500 kadar kaybı vardır" ifadelerine yer verilmiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 5 Aralık 1950, Y. 2, S. 537, s. 1-2.

omuzunda ileri hatlardaki düşman mevzilerinden alınarak ve tam 4 saat taşınarak Türk Savaş Birliği Karargahına getirilmiş olduğu ve Güney Koreli genç kadının Türk subayına “*Her şeyden evvel üstün bir insan ve üstün bir asker olan Türkleri biz bir işgal kuvveti olarak değil, kurtarıcı ve bir kardeş millet olarak kabul ediyoruz. Ailemi çetelerden kurtaran bu kahraman, Türk askerinin cesedini omuzlarıma alarak taşıdığım şu bir kaç saat hayatımın en mesut ve en şerefli dakikaları olmuştur*” ifadeleri yer almıştır¹⁸²².

10 Aralık 1950 tarihinde Konya tarihi bir gün daha yaşamış ve Kore’deki şehitler için bir tören düzenlemiştir. Saat 14:00’de yeni Halkevi binasında başlayan ve halk tarafından takip edilen törene, lise öğrencileri tarafından söylenen İstiklal Marşı ile başlanmış ve saygı duruşundan sonra Vali Ferruh Şahinbaş günün anlam ve önemini belirten kısa bir konuşma yapmıştır. Valinin ardından Öğretmen Mesut Talaslıoğlu’nun Öğretmenler Derneği adına yaptığı konuşmanın ardından Naci Gözen, İhsan Eke ve Muzaffer Erkoçak da Kore’deki kahraman Türk askerleri ile ilgili birer konuşma yapmışlardır. Muzaffer Erkoçak’tan sonra Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Namık Ayas da bir konuşma yapmış ardından Haluk Tekmen, Gazeteciler Cemiyeti adına Celaleddin Kışmır’ın yazdığı “*Kore*” adlı bir yazıyı okumuştur. Daha sonra da, Osman Asöcal, Vural Tuğman, Sevim Ertemin ve Mehmet Güven de birer konuşma yapmışlardır. Cengiz Savaşkurt, Fikriye Ural, Hayati Oğuz, Süheyla Balcan, Mehmet Uzunlar, Feridün Ergücü ve Güler Kesinkaya da heyecanlı şiirler okumuşlardır. Tören bittikten sonra Öğretmenler Derneği, Valiliğin başkanlığında Anadolu Ajansı vasıtasıyla Kore’deki Türk birliğine iletmek üzere bir telgraf göndermiştir. Telgrafta ; “*İnsanlık idealinin tahakkuku uğrunda Kore’de savaş mucizeleri yaratan Arslanlarımızın dünyayı hayrette bırakan kahramanlıklarını belirtmek ve şehitlerimizin ruhlarının taziz etmek maksadıyla Konya Öğretmenler Derneği tarafından Pazar günü saat 14’de Halkevi salonunda tertiplenen törende birçok Konyalı hemşerimizle toplanıldı. Aziz şehitlerimiz saygı ile anıldı. Öğretmen, subay halk ve öğrenciler tarafından heyecanlı konuşmalar yapıldı ve şiirler okundu. Bu toplantıda verilen karar gereğince Kore birliğimize selam ve hürmetlerimizin ulaştırılmasını saygılarımızla dileriz*”¹⁸²³ ifadelerine yer verilmiştir.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Konyalı gençler kanlarını sembolik olarak Kore’ye göndermişlerdir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar gençlere hitaben “*Var olun Konyalı asil gençler, sizi tebrik ederim*” demiştir. Başbakan Adnan Menderes (gözleri yaşararak), “*Allah razı olsun*”, Başbakan yardımcısı Samet Ağaoğlu “*Türk Gençlik*

¹⁸²² Yeni Konya, 6 Aralık 1950, Y. 2, S. 538, s. 1.

¹⁸²³ Yeni Konya, 11 Aralık 1950, Y. 2, S. 543, s. 1.

Teşkilatlarından ve Konyalılarından bu asil jesti beklerdik”, Milli Savunma Bakanı R.Şevket İnce *“Türkler Kore’de aynı kanla yeni bir Türkiye sınırı çizdiler”*, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü *“Size güveniyorum, bu hareketiniz gördükçe iftihar ediyorum”*, Milli Bakanı Tevfik İleri *“Anadolu’da Milli Mücadele ruhu yaşıyor. Ben Konyalı hemşerilerimin bu hareketiyle iftihar ediyorum”*, Ankara Belediye Başkanı *“takdire şayan bu hareketinizden dolayı tebrik ederim. Kore’de Dünyayı bu kanlar sulha kavuşturacaktır”*¹⁸²⁴ sözleri ile Konyalı gençleri övmüşlerdir.

1951 yılında Kore’de savaşıyan Türk askerlerini anmak için düzenlenen toplantı esnasında bu savaşta şehit düşen, subay, astsubay ve erlerin ailelerine Ereğli’den de gerekli yardımın sağlanması için Ereğli Kaymakamı Kazım Atakul’un talimatıyla Öğretmenler Derneği kurulundan oluşturulan bir yardım komitesi kurulmuştur. Komiteye dâhil olanlardan Dernek Başkanı Celal Set, üye Mehmet Şişik, Kerim Kutbay ve diğer arkadaşlarının çalışmaları sonucunda Konyalı vatandaşlardan 256 lira 55 kuruş bağış toplanarak, Milli Savunma Bakanlığı Kore Bürosu’na gönderilmiştir¹⁸²⁵.

Yeni Konya Gazetesi Kore Savaşı’ndaki olayları yerinde ve zamanında tespit edip okuyucularına bildirmek için İhsan Çalışkan adında bir gazeteciyi Kore’ye göndermiştir¹⁸²⁶.

Yeni Meram gazetesinde Kore Savaşı ile ilgili *“Kızıl Propaganda”* başlığı ile oldukça ilginç bir habere yer verilmiştir. Bu haberde Kore’de savaşıyan Türk askerlerinden Konyalı olanların bir kısmının evlerine bayram günlerinde posta vasıtası ile ufak bir tomar geldiği, askerlerin ailelerinin bu tomarları açtığında içinden haber bülteni halinde yazı makinesi ile yazılmış ve taksir makinesinde basılmış birer risalenin çıktığı belirtilmiştir. Gazetede haberde *“Barış Yolu”* başlığı taşıyan bu propaganda kâğıtlarında Türkiye’nin Kore’ye asker göndermesinin eleştirildiği, Rusya’nın Türkiye’ye dostluğundan dem vurulduğu, Türk işçisinin devlete karşı isyana teşvik edildiği ve barışseverler denilen komünistlerin mücadelesinin kahramanlık olarak gösterilerek kızıl propagandasının yapıldığı belirtilmiştir. Gazetede *“paçavra”* olarak nitelendirilen bu kâğıtlarda Türkiye’nin bir uçuruma yuvarlanmakta olduğunu iddia eden komünistlerin kurtuluş yolu olarak Amerikan boyunduruğundan kurtulmayı, Kore’den Türk askerlerinin çekilmesini ve Sovyetlere karşı dostane bir siyaset kullanmayı tavsiye ettikleri belirtilmiştir. Haberin devamında komünistlerin bu propaganda faaliyetlerinin istedikleri neticeyi vermedikleri, Konya halkının

¹⁸²⁴ Yeni Konya, 21 Aralık 1950, Y. 2, S. 553, s. 1.

¹⁸²⁵ Yeni Konya, 20 Şubat 1951, Y. 2, S. 613, s. 2.

¹⁸²⁶ Yeni Konya, 4 Mayıs 1951, Y. 2, S. 685, s. 1-2.

gönderilen bu broşürleri Yeni Meram gazetesi vasıtasıyla ilgili makamlara verdikleri belirtilmiştir. Ayrıca haberde Emniyet Müdürlüğü'nün tahkikatında propaganda risalelerinin üzerinde bir Amerikan pulu ile New York damgası olduğu ancak tarih bulunmadığı ifade edilmiştir. Kore'de savaşan Konyalı askerlerin ev adreslerinin komünistlerce nasıl bulunduğu tespit edilememiştir. Tahkikat sonucunda risalelerin gizlice Türkiye'de hazırlanmış olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmuştur¹⁸²⁷.

Konya'dan Kore'de savaşan Türk askerleri için çeşitli yardımlar yapılmıştır. 1952 yılında, Konya Yardımsevenler Derneğinin aracılığıyla Konya halkı 44 sandık içinde Türk Kore Savaş Birliği'ne bir ton Seydişehir leblebisi ve bir ton Hadim kuru üzümü göndermiştir. Bunun üzerine Kore Savaş Birliği Komutanlığından, Konya Yardımsevenler Derneği Başkanlığına uçakla bir yazı gönderilmiştir. Yazıda Kore Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanı Tuğgeneral Namık Argüç duygularını şu sözler ile açıklamıştır: *“Çok kıymetli başkanlığınız altında Yardımsevenler Derneği azalarının kıymetli mesaisi ile Kore'deki evlatlarına yardım eli uzatmak sureti ile gösterdikleri büyük şefkat ve sevgiye derin şükranlarımı sunarım. Gelecekte zalim komünistliğin tecavüzünü önlemek, hak ve hürriyet mücadelesinde dünya barışı uğrunda düşmenle 14 metreye yakın yerde karşı karşıya el bombası savaşlarının yaparak milletimizin ve ordumuzun tarihsel şan ve şerefini kanlarının ve canlarının esirgemedi veren kahraman subay, astsubay ve erlerin adına şükranlarımı sunarım”*¹⁸²⁸.

29 Ekim 1952 Cumhuriyet Bayramında Konya Erkek Sanat Enstitüsü öğrencileri tarafından yapılarak Kore Savaş Birliğine sunulmak üzere altın kasatura yapılmıştır. Valilik vasıtası ile İkinci Ordu Müfettişliğine takdim edilen kasatura Kore Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığına gönderilmiştir. Bu münasebetle Kore Türk Silahlı Kuvvetleri Tugay Komutanı Sırrı Acar tarafından Kore'den 4 Aralık 1952 tarih ve 96517 sayılı yazı ile Konya valisine bir mektup gönderilmiştir. Mektupta, *“Konya Erkek Sanat Enstitüsü tarafından yapılan ve kahraman Konya halkı ile Erkek Sanat Enstitüsü adına armağan edilen kasatura alınmış ve Tugayın şeref çadırına asılmıştır. Tugayımız Birleşmiş Milletler saflarında en ileri hatlarda hepimizin idrak ettiği büyük ideale bütün varlığı ile sarılarak çarpışmakta ve bu gibi hatıralardan daima kuvvet almaktadır. Bu bakımdan bizleri düşünen kahraman Konya halkına ve onun yetiştirmekte ve bağrında barındırmakta olduğu asil ruhlu Erkek Sanat Enstitüsü evlatlarına tugayım namına teşekkür eder, armağanlarının en büyük hatıra olarak*

¹⁸²⁷ “Kızıl Propaganda”, Yeni Meram, 11 Temmuz 1951, Y. 1, S. 309, s. 1.

¹⁸²⁸ Yeni Konya, 13 Ağustos 1952, Y. 2, S. 720, s. 1.

bütün muharebe meydanlarında muhafaza edeceğimize inanmalarının duyurulmasını arz ederim"¹⁸²⁹ ifadeleri ile Konyalı öğrencilere teşekkür edilmiştir.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre 1954 yılında Kore değiştirme birliği olarak Konya'daki muharebe taburunda eğitim gören erlerin eğitimlerinin sona erip Sivrihisar'a hareket etmelerinden önceki gün, muharebe taburunda bir tören yapılmış ve davetlilere öğle yemeği verilmiştir. Bu törende askerlerin Kore'deki kahramanlığı belirtilmiş ve yeni eğitim gören erlerin diğerlerinden kahramanlık bakımından hiçbir farklarının olmadığı belirtilmiştir¹⁸³⁰.

Kore Savaşı'nda Konya'dan 9 şehit ve 9 kayıp verilmiştir. Yeni Meram gazetesinde yer alan bilgiye göre askerlerin isim, rütbe ve Konya'daki yakınlarının adresleri şu şekildedir: Şehitler; Konya Asaisi köyünden er Mehmet Eğilmez(1384) , Ereğli- Bayram Can Doğanlar köyü er Mustafa Can (81334), Cihanbeyli-Yenice oba bucağında çavuş Hasan Ünal(26979), Konya- Buğday pazarı arasında uncu Seyid Baş eliyle Dere aşıklar mahallesinden onbaşı Ahmet Yavuz (1205), Ereğli-Belediye karşısı, Ali Türkmen eliyle er Mehmet Özkaç (1231), Ilgın-Zaferiye köyü er Mustafa Eker , Hadim- Taşpınar mahallesinden er Hüseyin Özgül (2795), Ereğli- Mehmet Çepe, elile Kavuklar köyünde er Aziz Turan (2165)'dir. Kayıplar ise; Ilgın - Behlülbey mahallesi, No: 13 Mevlüt oğlu Muzaffer Açıkgöz, Beyşehir Hüyük nahiyesinden Mehmet oğlu Tahir Ekici, Bozkır- Akçapınar Köyü no: 79 Hüseyin oğlu Mustafa Acal, Bozkır- Karapınar köyü İshak oğlu Ahmet Güçlü, Ilgın Recep Arı İhsaniye köyü Ali oğlu Nurettin Arı, Akşehir- Kezban Hekim Kızılca mahallesi İbre sokak No: 64- Ömer oğlu Ahmet Çekim, Ilgın- Barakmuslu köyü Seyidoğlu Mehmet Oğlu Mehmet Karaarslan, Ilgın Aşağıçiğil bucağında Çiğil köyünden Bekiroğlu Bekir Özkurşun, Ilgın Çiğil Nahiyesi Derbend köyü Süleyman oğlu- Hüseyinoğlu Mustafa Yalçın'dır¹⁸³¹.

3.15. SİYASİLERİN KONYA ZİYARETLERİ

DP iktidarında başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere, Başbakan Adnan Menderes, bakanlar ve diğer parti başkanlarının Konya'yı ziyaret ettikleri görülmektedir.

3.15.1. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Konya Ziyaretleri

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Konya'ya ilk resmi ziyaretini 4 Haziran 1951'de yapmıştır. Geldiği gün sabahın erken saatlerinde Alaaddin Tepesini ve Cumhuriyet Alanını dolduran halk, motorlu araçlarla Tutup mevkiine gitmeğe başlamış, hazırlanan karşılama

¹⁸²⁹ Yeni Meram, 1 Ocak 1953, Y. 3, S. 854, s. 1.

¹⁸³⁰ Yeni Konya, 30 Mart 1954, Y. 6, S. 1721, s. 1.

¹⁸³¹ Yeni Meram, 6 Ağustos 1951, Y. 1, S. 335, s. 1.

programı gereğince memur ve ordu mensupları da Gazi Okulu önünde yer almışlardır. Cumhurbaşkanı kendisini il sınırında karşılamak üzere Cihanbeyli sınırına kadar giden ve ilçe temsilcilerinden oluşan kalabalık bir halk ile birlikte saat 12’de Tutup köyüne gelmiştir. Buradaki halkın teker teker ellerini sıkıp, hatırlarını sorduktan sonra yollara kadar halılarla döşenmiş Tutup DP binasına gelmiştir. Tutuplular Bayar için kurbanlar keserek, ayran ikram etmişlerdir. Bayar Tutup’ta 40 dakikalık bir dinlenme molasından sonra Ankara yolu boyunca yer yer sıralanmış olan kadınlı erkekli halkı selamlayarak Konya sınırına girmiştir. Yol boyunca 50 adet kurban kesen Konyalılar belediye önünde Bayar’ı coşkun tezahüratla karşılamışlardır. Bayar, belediye binasına çıkarak Konya hakkındaki düşüncelerini ve Konya’nın dertlerini dile getiren bir konuşma yapmıştır. Bayar konuşmasında; *“Tarihi Beldenin vatanperver evlatları, bugün huzurunuzda samimi tezahüratla karşılanmış bulunuyorum. Güzel beldenizi ve güzel şehrinizi bir kere daha ziyaret ediyorum. Bundan evvel de birçok defalar kıymetli şehrinize gelmiştim. Bunun için şimdi büyük bir bahtiyarlık duymaktayım Aziz Konyalılar!.. Bana refakat edenler arasında mesul bakanlardan Bayındırlık Bakanı da vardır. Konuşmamda hususi bir isim zikretmekte kastım yoktur. Bugünkü iktidar, bütçesini meclisten çıkarmıştır. Yeni ve esaslı bir vazife ifası için buraya mesul bir vekil gelmiştir. Konya’nın çok büyük ihtiyaçları vardır. Bunlar arasında en büyük ihtiyaç sudur. Ondan sonra yol meselesi gelir. Bu iki mesele halledildiği takdirde bu memleket çalışkan halkıyla bir cennet olacaktır. Şu vaziyette, sözlerimi eğer size teşekkür etmeden bitirirsem vazifemi noksan yapmış olurum. Bu memleketin halkı yüksek karakterlidir ve çok çalışkandır. Bütün çalışmaların neticesinin müspet olacağına şüphem yoktur. Var olun, payidar olun aziz vatandaşlarım, muhterem Konyalılar”* ifadelerine yer vermiştir. Sürekli alkışlarla karşılanan konuşmasından sonra Cumhurbaşkanı öğle yemeğini Belediyenin davetlisi olarak Ordu Evi’nde yemiş ve Meram Vali köşkünde saat 17.00’ye kadar istirahat ederek İş Bankasına gitmiştir. Belediye önünde kendisine iki kız öğrenci tarafından buket sunulmuştur. 14.10’da belediye tarafından Ordu Evi’nde kendilerine bir ziyafet verilmiştir. Ziyafetten sonra Bayar, Meram Vali Konağında 16.55’e kadar dinlendikten sonra saat 17.00’de İş Bankasının açılış töreninde bulunarak kurdeleyi kesmiş ve *“Müessesenizin başarılarının devamını temenni ederim arkadaşlar”* ifadelerin yer vermiştir. Sonra Hükûmet Konağına giren Cumhurbaşkanı, hükûmette resmi kurum temsilcileri, teşekkürleri ve ilçelerin mümessillerini kabul etmiştir. Daha sonra kendisini ziyaret etmiş olan siyasi partilere iadeyi

ziyarete bulunmuştur. Akşam yemeğini Orduevi'nde yiyerek Meram Vali Konağında geceyi geçirmiştir¹⁸³².

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 4 Ocak 1952'de Konya'yı yeniden ziyaret etmiştir. Haydarpaşa-Adana posta trenine bağlanan vagonla Mersin'e gitmek için yola çıkan Bayar Konya'dan geçmiştir. Bayar'ı Vali Kemal Hadımlı, 3. Ordu Müfettişi Korgeneral Abdülkadir Seven, Belediye Başkanı Rüştü Özal, DP Başkanı Naim Gilisiralioğlu, İkinci Başkan Muhittin Güzelkılınç ve Parti İl İdare kurulundan Nafiz Tahralı Sarayönü'nde karşılamışlardır. Cumhurbaşkanının ziyareti nedeniyle şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmış, karşılamak için Konya halkı sabahın erken saatlerinden itibaren İstasyona akın etmiştir. Tren saat 10.25'te gara girmiş ve halkın “yaşa”, “varol” ve “hoşgeldiniz” sesleri arasında Bayar kendisi için hazırlanan salona girmiştir. Ancak bir çay içecek kadar kalan Bayar'a Avukat Fakih Özfakih tarafından Konya'nın tarihi eserlerine ait değerli bir albüm takdim edilmiştir. Cumhurbaşkanı halkın alkışları arasında vagonuna binerken Konyalılara hitaben; *“Sayın Konyalıları son zamanlarda bir defa daha selamlamak bahtiyarlığına nail olduğumdan dolayı çok mütehasıs ve memnunum. Bu defa da bana ve arkadaşlarıma çok samimi bir alaka gösterdiniz. Konyamızın layık olduğu saadete bir an evvel kavuşmasını dilerim”* demiştir¹⁸³³.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 13 Eylül 1953'de Konya'yı ziyarette bulunmuştur. Bayar, beraberinde Başbakan Adnan Menderes, İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı ile birlikte 13 Eylül günü Şeker Fabrikası'nın açılış törenine katılmak için Konya'ya gelmiştir. Şeker Fabrikasının açılış töreninde temele ilk harcı Cumhurbaşkanı Celal Bayar koymuş, ardından Başbakan, İşletmeler Vekili, Vali ve Konya milletvekilleri temele harç atmışlardır¹⁸³⁴. Devlet adamları daha sonra Ticaret Zahire Borsası yeni binasının açılış törenine katılmışlardır. Ticaret Sanayi Odası Başkanı Muhiddin Güzelkılınç tarafından Devlet ve Hükümet başkanlarına Konya'nın ticari ve iktisadi istekleri bildirilmiştir. Bu isteklerin başında Konya'da Halk Bankası'nın açılması, bir traktör ve tamir atölyesinin açılması, motorlu vasıtaların yedek parça ve lastik ihtiyacının karşılanması ve Konya'da kurulacak Çimento Fabrikasının özel sermaye ile kurulması isteği bulunmaktadır. Daha sonra Celal Bayar ile Adnan Menderes hükümet meydanında yapılacak vakıf İşhanının temelini atmışlardır. Ardından Et Kombinası inşaat sahası gezilerek bilgi alınmıştır. Karacığanlı Kiremit Fabrikası'nın temelinin atılmasından sonra da vakıflar tarafından yaptırılan işhanının temeli

¹⁸³² *Yeni Konya*, 5 Haziran 1951, Y. 3, S. 717, s. 1-2; *Yeni Konya*, 6 Haziran 1951, Y. 3, S. 728, s. 1-3; *Yeni Meram*, 5 Haziran 1951, Y. 1, S. 276, s. 1.

¹⁸³³ *Yeni Meram*, 5 Ocak 1952, Y. 2, S. 482, s. 1-2.

¹⁸³⁴ *Yeni Meram*, 14 Eylül 1953, Y. 4, S. 1115, s. 1;3.

atılmıştır. Bu temel atma töreninden sonra önce Bektaş Baran ve ortakları tarafından kurulan Kiremit Fabrikasının temeli atılmış ardından da Sili Halı Fabrikasına geçilerek Kemal Sili'den bilgi alınmıştır¹⁸³⁵.

Celal Bayar 13 Haziran 1957 yılında da Konya'yı yeniden ziyaret etmiştir. Celal Bayar bu ziyaretinde yaptığı konuşmasında; *“Çok sevgili vatandaşlarım ve aziz Konyalılar size candan teşekkür ederim. Şunu ifade edeyim ki, çok muhterem Konyalıların bize karşı gösterdikleri alakanın medyunu şükranıyız. Konya'yı ziyaret etmek bizim manevi bir zevkimizdi. Bu defa da Konya'ya geldik! Niye geldik biliyor musunuz? Konya'da görmek istediğimiz esaslı bir davamız vardı bu su meselesidir. Bu hallolunca Konya yakın zamanda bütün Türkiye'yi besleyen bir buğday ambarı olur”* ifadelerine yer vermiştir. Celal Bayar bu kısa konuşmasından sonra bir süre dinlenmiş ve Belediye tarafından kendisi için verilen akşam yemeğine katılarak Şeker Fabrikasına gitmiştir. Yemek geç vakte kadar devam etmiş ve Celal Bayar geceyi Meram'da Vali konağında geçirmiştir. Celal Bayar'ın gezi programı; ilk gün saat 9'da Mevlana Müzesini ziyaret etmesi, oradan Göksu Hidroelektrik Santraline gitmesi, akşam saat 18'de Tatlıcak köyü artezyeni ve yol üzerinde açılmakta olan Kuyunun görülerek Haraya gelinmesi ve oradaki kuyunun da görülmesi şeklinde planlanmıştır. Bayar'ın ertesi günkü programı sabah saat 9' da Ordu karargâhına gidilmesi, 10.30'da Askeri soğuk hava pil deposunun görülmesi, öğleyin Ordu evinde ordu müfettişliği tarafından bir yemek verilmesi ve 14.30 da Belediye ve işçi sigortalarının yaptırmakta olduğu hal binası, inşaat, silo, çimento fabrikası inşaatı görülmesi ve oradan da Başhüyük köyüne gidilmesi şeklinde planlanmıştır. Cumhurbaşkanına, Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, İçel Milletvekili Hüseyin Fırat, Kütahya milletvekili Ahmet Gürsoy ve İzmir valisi Kemal Hadımlı eşlik etmiştir¹⁸³⁶.

1957 seçimleri öncesinde de Celal Bayar Konya'yı ziyaret etmiştir. 18 Ekim günü saat 16'da uçakla Konya'ya gelen Bayar, hava alanında vali, belediye başkan vekili, ordu kumandanı, vilayet, belediye ve ordu mensupları ve çok kalabalık bir vatandaş topluluğu tarafından karşılanmıştır. Saat 16.45'te Hükûmet Meydanına geçen Bayar DP binası balkonundan, meydanı dolduran vatandaşlara hitaben bir konuşma yapmıştır. Bayar konuşmasında; *“Aziz hemşehrilerim, Konyalılar, buraya konuşmak için değil, sizi selamlamak için çıktım. Yarın yine burada memleket meseleleri için hasbihalde bulunacağım. Çok muhterem Konyalılara bir vazife yaparak hesap vereceğim. Bu konuşmayı yarın saat 10*

¹⁸³⁵ Yeni Meram, 15 Eylül 1953, Y. 4, S. 1116, s. 1-2.

¹⁸³⁶ Yeni Konya, 13 Haziran 1957, Y. 9, S. 2868, s. 1-2; Yeni Meram, 13 Haziran 1957, Y. 6, S. 2443, s. 1-2.

olarak tespit etmişler. Saat 10'da sizinle her veçhile konuşacağım ve memleket meseleleri üzerinde izahat vereceğim. Fakat size şu anda uhdeme düşen vazifeden bahsedeceğim. Bu vazife gördüğüm hürmet ve muhalefet karşısında sizlere olan borcumu ifa etmektedir. Tarihi Konya'mızın asil sakinlerini bu vesile ile selamladığımdan dolayı bahtiyarım. Hepiniz saygı ile selamlarım"¹⁸³⁷ ifadelerine yer vermiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar Konya Hükûmet Meydanındaki konuşmasında ülke meselelerine temas etmiş ve muhalefet liderlerinin iddialarını cevaplamıştır. Bayar, Konya halkının gerek muhalefette ve gerekse iktidarda Demokrat Partiye ve şahsına gösterdikleri ilgiyi belirterek söze başlamış ve "Ben güzel Konya'nızı birçok defalar ziyaret ettim. Vilayetinizi de gördüm. O zamanki yollarla şimdiki yollar hakkında bir mukayese yapmak imkânına sahibim. Elbette siz bunu benden daha iyi bilirsiniz. Çünkü bizzat içinde yaşadınız ve bizzat ızdırabını çektiniz. Benim hatıramda kalan şu: Buradan Karaman'a gitmiş, oradan Ereğli'ye geçmiştik. 1950'den evvelki seyahatimde ben ve arkadaşlarım, büyük tehlikeler geçirdik, hendek ve çamurdan geçilmez olan bu yollarda otomobilimiz sıçramak sureti ile gidiyor, öküzlerin kuvvetinden istimdat ediyordu. Bu seyahat gözüümün önünde dururken şimdiki yollarınız bana ayrı bir zevk verdi. Şu halde Türkiye'nin yol politikasında ne terakkiler kaydettiğini, bu işlere ne paralar sarf edildiğini anlatmaya lüzum yoktur. Türkiye'nin bütün yolları da aynı haldedir. Ben Konya vilayetinde büyük istikbal görenlerdenim. Konya'nın büyük istikbal ve saadete namzet olduğuna inananlardanım. Bu fikrimi her zaman söylerim, bu defa da tekrar edeceğim. Konya Türkiye'nin hazinesi ve tahıl ambarıdır. Konya bu vaziyetini muhafaza etmekle kalmayacak daha da inkişaf sureti ile Türkiye'nin döviz kaynağı olacaktır. Bu gayeye erişmek için su ve sulama politikamıza azimle devam edeceğiz. Şimdi size bu saha da ne yaptığımızı ve ne yapmak istediğimizi izah edeceğim. Aziz vatandaşlarım bilirsiniz ki, 1950 senesine kadar köylerimiz de su içme meselesi diye bir mesele ne düşünülmüş, ne ele alınmıştır. Hâlbuki 1950'den bugüne kadar tam 21 bin 500 köye içme suyu getirilmiştir. Bilirsiniz ki sulama davasına büyük ehemmiyet vermekteyiz. Yeni yeni kuyular açmakta, bataklıklar kurutulmakta, feyezanların önüne geçilmektedir. Bu işlere tahsis edilen para 1950 senesine kadar sadece 145 bin lira idi. 1950'den 1957 senesine kadar harcanan para ise 1 milyar 13 milyon liradır. Bizim lisanımızda yer etmiştir: Dua ederken derler ki 'Su gibi aziz ol' İşte biz de memleket meselelerinin başında olarak su işini ele aldık. Konya'da başlamış olduğumuz su meselesi memleketimize büyük kazançlar sağlayacaktır. Konya Ovası'nın sulama işlerine büyük ehemmiyet verilmektedir. İki baraj inşa halindedir. 4 baraj daha ihale edilmiştir. Konya'da

¹⁸³⁷Yeni Konya Gazetesi, 19.10.1957, yıl:9, sayı:2989, s. 1.

20 barajın inşasını inşallah tahakkuk ettireceğiz...” ifadeleri ile DP iktidarının Konya’da yaptıkları yatırımlar ile ilgili bilgi vermiştir. Celal Bayar şeker sanayiine de temas ederek; “*Şeker ziraatı modern ziraatın esasını teşkil eder Şeker ziraatı yalnız şeker istihsalı için kıymet ifade etmez. Aynı zamanda bir memleketin ziraatını modern esaslara göre inkişaf ettirir. Yaptığımız fabrikalar bugün tam randumanla çalışmaktadır. Hatta üç sene evvel kurulan bir fabrikamız bugün mevcut pancarı işleyemez hale gelmiştir.*” demiştir. Celal Bayar konuşmasının devamında yabancı sermaye kanunundan bahsetmiş, bu konu hakkında muhalefetin eleştirileri ile bugünkü olumlu sonuçları mukayese etmiştir. Ayrıca hububat fiyatlarından ve himaye politikalarının devamından bahisle köylü ve çiftçinin borcunu ödeyip, küpünü doldurana kadar bu politikalarında devam edeceklerini belirtmiştir. Bayar, İnönü’nün Konya nutkunda ileri sürdüğü nisbi seçim konusuna da temas ederek, 1950’den önce muhalefette oldukları zamanda fikirleri sorulduğunda nisbi temsilin aleyhinde olduklarını, memleketin hayrını düşündüklerini, o zamanlar bu sisteme taraftar olmayanların şimdi meclise girebilmek için taraftar olduklarını belirterek bu durumu eleştirmiştir. Konuşmasının devamında Kıbrıs meselesi, 12 ada ve Hatay konusuna da temas ederek DP’nin bu konulardaki politikalarından bahsetmiş ve DP’ye yapılan eleştirileri cevaplamıştır¹⁸³⁸.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 23 Haziran 1958 Pazartesi Konya’yı yeniden ziyaret etmiştir. Bayar’a Konya ziyaretinde Konya Milletvekili Remzi Birand ile Erkânı Harbiye Genel Başkan Vekili Orgeneral Fevzi Mengüç ve maiyetleri eşlik etmiştir¹⁸³⁹. Celal Bayar öncelikle ikinci ordu yeni karargâh binasının açılış törenine katılmış, daha sonra da yağmur felaketine uğrayan ve 23 dükkânını kaybeden Kayıklıkah Senti’ne giderek felaketzedelere geçmiş olsun dileklerini iletmiştir. Bayar öğleden sonra ise İnceminare’yi ve Karatay’ı gezmiştir. Ardından inşaat halinde bulunan Altunapa Barajı’na giderek incelemelerde bulunmuştur. Bayar Konya’ya gelirken Kulu’da Ali Pehlivan adlı bir gencin Kıbrıs için okuduğu şiiri dinledikten sonra Kıbrıs davasının milli menfaatlere uygun olarak halledilmesi için çalışacaklarını ve 120 bin Kıbrıslının hiçbir zaman öksüz kalmayacağını ifade etmiştir¹⁸⁴⁰.

3.15.2. Başbakan Adnan Menderes’in Konya Ziyaretleri

Başbakan Adnan Menderes Konya’ya ilk ziyaretini 21 Mayıs 1952’de yapmıştır. Başbakan bu ziyaretinde DP İl Kongresine katılarak bir konuşma yapmıştır. Başbakanın iki

¹⁸³⁸ *Yeni Meram*, 20 Ekim 1957, Y. 6, S. 2568, s. 1-2; *Yeni Meram*, 20 Ekim 1957, Y. 6, S. 2568, s. 1-2.

¹⁸³⁹ *Yeni Meram*, 24 Haziran 1958, Y. 7, S. 2812, s. 1-2.

¹⁸⁴⁰ *Yeni Meram*, 25 Haziran 1958, Y. 7, S. 2813, s. 1-2; *Yeni Meram*, 24 Haziran 1958, Y. 7, S. 2812, s. 1-2.

saat süren bu konuşması gerek delegelerin ve gerekse dinleyicilerin büyük tezahüratı, sürekli alkışları ile karşılanmıştır. Menderes konuşmasında, *“Biz burada bulunuyorsak sadece bu memlekete hizmet etmek için bulunuyoruz arkadaşlar, bu hizmet etmek kabiliyetimizi kaybettiğimiz takdirde bu mevkileri işgal etmekte asla ısrar edecek insanlardan değiliz”* ifadelerine yer vermiştir. Menderes iki yıl gibi kısa bir zamanda DP iktidarının başardığı işleri rakamlarla açıklamış, bu iki yıllık faaliyetin Halk Partisi iktidarının 8-10 senelik faaliyetinden üstün olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Başbakan DP’nin bu iki sene içinde yalnız Konya’da başardığı işlerin CHP’nin bir senede bütün memlekette yaptıkları işten üstün olduğunu dile getirmiştir. CHP Genel Başkanının Karadeniz şehirlerindeki son konuşmalarını tahlil eden Menderes; *“Rakamlarla konuşuyoruz. Soruyoruz, cevap istiyoruz. Fakat onlar buna yanaşmıyorlar. Çünkü bütün söyledikleri yalandır. Hesaba kitaba sığmaz”* demiştir. CHP’nin *“Müşterekül menfaat anonim şirket”* halinde çalıştığını belirten Menderes *“Bu partinin genel başkanına, şimdi bir demokrasi kahramanı gibi ortada dolaşan bu başkana’ Paşam 1946 da mebus seçildin mi idi? 1946 seçimi için bir tahkikat açılmasını ister misin?’ diye soruyorum fakat bir türlü cevap alamıyorum”* ¹⁸⁴¹ ifadelerine yer vermiştir. Adnan Menderes ayrıca konuşmasında *“Bizler politikayı profesyonel olarak yapan, bunu maişet ve ikballeri için bir sanatı mütede haline getirerek kendi menfaatlerini memleket menfaatlerine tercih eden insanlardan değiliz. Biz milletin iradesiyle sırf memlekete hizmet için iş başında bulunuyoruz. Politikada tuttuğumuz yol, bizleri mutlaka ikbale götüren yol değil, bulunduğumuz mevkilerden icabında atacak olan yoldur. Bugün karşımızdakiler iktidardan düşecekler diyerek bizleri şaşırtacaklarını sanıyorlarsa bugün buraya neden ve nasıl geldiğimizi düşünsünler. Pek ala mebuslardık. Eğer ikbal düşkünü olsaydık, daha kırk yıl milletvekili kalır, hatta onların zamanın da bakan da olurduk. 1945 senesinde, bu memlekette demokrasinin kurulması zamanının çoktan gelmiş olduğunu ve partide mutlaka ıslahat yapılması icap ettiğini söyleyerek işe başladığımız zaman, partiden atılarak, değil yalnız milletvekilliğini, fakat her mevkii kaybetmek vaziyetine düşmüştük. Tek başımıza dahi kalsak, yolumuz da devam edecektik, Bugün de gene aynı ruh haleti içindeyiz. Milletin teveccühünü kazandığımız bir anda, onların bizi ‘günlerini ikmal edip, hatta belki daha da evvel çıkıp gidecekler’ gibi sözlerle güya ürkütmeye çalışmalarına en ufak ihtiyaç dahi yoktur. Milletin reyi ile ve sadece memlekete hizmet arzusuyla işgal ettiğimiz yerlerde, milletin teveccühünü ve memlekete hizmet kabiliyetini kaybetmiş olduğumuz kanaatine vardığımız zaman, bir gün dahi kalacaklardan değiliz”* demiştir. Menderes konuşmasının devamında Demokrat Partinin iki

¹⁸⁴¹ Yeni Meram, 23 Mayıs 1952, Y. 2, S. 650, s. 1.

yıl içinde yaptığı icatlardan da bahsederek 1945'te 35 milyon olan Bayındırlık bütçesinin 1952'de 285 milyona yükseldiğini, bu yıl içinde bayındırlık konusunda yalnız Konya'da yapılan işlerin eski iktidarın bütün şehirlerde yaptığı iş kadar olduğunu belirtmiştir. Menderes sağlık konusuna da değinerek, iki yıl içinde hastanelerdeki yatak sayısının 5 binden 9 bine çıktığını, yalnız veremle mücadelede, eski iktidarın 25 senede kurduğu bin yatağın, iki senede yirmi beş bine çıkarıldığını, 25 senede açılan 19 sağlık merkezinin son iki yılda 95'e çıkarıldığını söylemiştir. Menderes dış ticarete de aynı yükselişin gösterildiğini, hububat konusunda da CHP iktidarı döneminde Türkiye'nin hububat ithal eden bir ülke iken, iki üç sene içinde 2 milyona yakın ihracat yapacak bir ülke haline geldiğini belirtmiştir¹⁸⁴².

Adnan Menderes'in Konya ziyaretinde Ermenek Belediye Başkanı mevsimin kış olması ve yolların kapanması nedeniyle Adnan Menderes'i ziyarete gelememenin üzüntüsünü belirten ve Ermenekliler adına özür dileyen bir yazıyı Başbakan'a göndermiştir. Başbakan da cevabında hava şartlarının Ermeneklilerin Konya'ya gelmelerine imkân tanımamasının kendisini de üzdüğünü belirtmiş ve Ermeneklilerin kendisi ile ilgili duygularına teşekkür etmiştir¹⁸⁴³.

Başbakan Adnan Menderes, Konya Şeker Fabrikasının açılış töreninde bulunmak üzere beraberinde Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü, Devlet Bakanı Mükerrer Sarol, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, Şeker Şirketi ve İş Bankası Genel Müdürleri ve milletvekilleri ile birlikte 19 Eylül 1954'de Konya'ya gelmiştir. Binlerce Konyalının katıldığı törende Başbakan Menderes, Fuat Köprülü, Konya Milletvekili Himmet Ölçmen, Konya Belediye Başkanı İbrahim Aşçıgil ve Şeker Şirketi Genel Müdürü Baha Tekant konuşma yapmışlardır. Menderes konuşmasında; Konya'nın Türk medeniyetinin önemli merkezlerinden birisi olduğunu, Türkiye'nin belkemiğini oluşturacak önemde bulunduğunu ve bu nedenlerle hükümetin en başta gelen vazifeleri arasında Konya davasının yer aldığını belirterek, DP iktidarının Konya'daki kalkınma hamleleri hakkında bilgi vermiştir. Özellikle Et Kombinası, Şeker Fabrikası, Çimento Fabrikası ve temeli atılacak olan Altınapa, May ve Ayrancı barajları üzerinde durmuştur Başbakan ayrıca Mevlana müzesini de ziyaret etmiştir. Müze müdürü Mehmet Önder tarafından yapılan açıklamadan sonra Fuat Köprülü de eserler hakkında aydınlatıcı bilgiler vermiştir¹⁸⁴⁴.

¹⁸⁴² *Yeni Meram*, 25 Mayıs 1952, Y. 2, S. 652, s. 1-2.

¹⁸⁴³ *BCA*, 30-1-0-0-20-112-7,7.1, 7 Ocak 1956.

¹⁸⁴⁴ *Yeni Meram*, 19 Eylül 1954, Y. 5, S. 1462, s. 1; *Yeni Meram*, 20 Eylül 1954, Y. 5, S. 1463, s. 1; *Yeni Meram*, 22 Eylül 1954, Y. 5, S. 1465, s. 1.

27 Mayıs Askeri müdahalesi öncesi Başbakan Adnan Menderes'in 27 Mayıs'ta saat 16'da Eskişehir'den uçakla Konya'ya gelmesi, hava meydanında protokol tarafından karşılanarak, Hükümet Meydanında önemli bir konuşma yapması ve akşam da kendisi için Belediye tarafından Torrance Gazinosu'nda bir yemek verilmesi planlanmıştır. Bu ziyaretinde Başbakanın Konya'da 2-3 gün kalarak cumartesi günü Apa, May ve Sile Barajına gitmesi, Toprak Mahsulleri Ofisinin inşa ettirdiği 60.000 tonluk silo değirmen ve yem sanayi fabrikasının açılışını yapması, Kız Sanat Enstitüsü ve Kolej binalarının temel atma törenini yapması ve Cumartesi sabahı Sille Barajını da hizmete açması da programında yer almıştır. Başbakanın Konya'da Pazartesi gününe kadar kalacağı ve Konya çevresinde incelemeler yapacağı belirtilmiştir¹⁸⁴⁵. Ancak 27 Mayıs Askeri Müdahalesi nedeniyle Başbakan'ın Konya ziyareti gerçekleşmemiştir.

3.15.3. Bakanların Konya Ziyaretleri

DP iktidarında Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in yanı sıra TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Bakanlarda Konya'yı ziyaret etmişler ve bu ziyaretlerinde halkın yoğun ilgisiyle karşılanmışlardır.

DP'nin iktidara geldiği 1950 yılının Eylül ayında bayram tatilinden yararlanan Tarım Bakanı Nihat Eğriboz incelemelerde bulunmak ve Konya'nın köylü ve çiftçileri ile yakından görüşmek için bayramın ikinci günü Konya'ya gelmiştir. Yol boyunca büyük sevgi gösterileri ile karşılanan Nihat Eğriboz, bir süre Cihanbeyli'de kalıp halkı dinlemiştir. Tarım Bakanını Tutup'ta Konya milletvekillerinden Ziya Barlas, Tarık Kozbek, Murat Ali Ülgen, Kemal Ataman ile DP İl ve İlçe İdare Kurulları ve kalabalık bir grup karşılamıştır. Tutup'ta köylülerle bir konuşma yapan Eğriboz sorulan sorulara cevaplandırmış, köylünün borçlarının tecil edilerek, biberlik tohum dağıtımı için emir verilmiş bulunduğunu söylemiştir. Bakan daha sonra Konya merkeze gelerek Konya harasına gitmiş ve haranın çalışma biçimini ve faaliyetlerini yakından incelemiştir. Ardından Kaşınhan'daki çiftliğe giderek ilgililerden bilgi almıştır. Meclis salonuna gelen Bakan, yapılacak işler ve alınan kararları anlatmıştır. Bazı vatandaşlar tarafından Konya'da kurulması istenilen şeker fabrikası isteği ile ilgili sorulara cevap veren bakan Nihat Eğriboz; “ *Yeni devlet kapitalist devletçilik zihniyetine Milletin arzusu ile son vermiştir. Konya'da kurulması istenilen şeker fabrikası için bir anonim ve hatta kolektif şirket kurup bize müracaat edenler olursa hükümet müteşebbislere sermayelerinin bir misli kredi bulacak ve sermayeler temiz edecektir. Kurulacak Anonim ve*

¹⁸⁴⁵ Yeni Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3863, s. 1.

Kolektif şirketlerin aralarına müstahsilleri de almayı unutmamaları menfaatleri icabıdır" ifadelerine yer vermiştir¹⁸⁴⁶.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı İzmir Milletvekili Dr. Ekrem Hayri Üstündağ 3 Nisan 1951'de saat 13.30'da Konya'ya gelmiştir. Bakan, Belediyeyi ziyaret ettikten sonra Verem hastanelerini, doğumevini ve sağlık kurumlarını ziyaret etmiştir. Ardından akşam Tenis kulübünde kendisi için verilen yemeğe katılmıştır¹⁸⁴⁷. Sağlık Bakanı Dr. Ekrem Üstündağ 11 Kasım 1951'de yeniden Konya'ya gelerek Konya Verem Hastanesinin açılış törenine katılmıştır. Bakan veremle mücadeleyle dair konuşmasının ardından hastanenin açılışını yapmıştır. Verem Dispanserinin de temelini atan Bakan daha sonra Konya'dan ayrılmıştır¹⁸⁴⁸.

2 Eylül 1951'de ise Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurtbek Konya'yı ziyaret etmiştir. Bakan istasyonda vali, belediye başkan yardımcısı, generaller, belediye encümeni üyeleri, Demir Yolları ve PTT mensupları tarafından karşılanmıştır. Bakan açıklamasında Konya'nın otomatik telefon şebekesini şehrin ihtiyacını karşılayacak şekilde genişletme kararı aldıklarını ve bunun için faaliyete geçeceklerini, İstasyon alanının asfaltlanması içinde belediyeye 5 bin lira yardım yapılacağını belirtmiştir. Bakan Kurtek, Ereğli ve Akşehir ilçelerinin PTT binalarının yapımına başlanacağını da müjdesini vermiştir. Mektup ücretlerine yapılacağı söylenen 5 kuruşluk zam ile ilgili de gazetelerin verdiği bilgilerin asılsız olduğunu da ifade etmiştir. Seyfi Kurtek bir süre dinlendikten sonra Konya'dan ayrılarak Afyon'a hareket etmiştir¹⁸⁴⁹.

Tarım Bakanı Nedim Ökmen 9 Mart 1952'de Konya'yı ziyaret etmiştir. Bakan, Vali Kemal Hadımlı ve Konya milletvekillerinden Remzi Birand tarafından karşılanmıştır¹⁸⁵⁰. Akşehir'den Argıthani'na oradan da Ilgın'a giden Bakan Konya'da kurulması düşünülen şeker fabrikası ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Ardından Kadınhanı'na giden Nedim Ökmen burada Vali ve Milletvekilleri tarafından karşılanmıştır. Konuklar Devlet Üretim Çiftliğini de ziyaret eden Ökmen, Vali Kemal Hadımlı ve Teknik Ziraat Müdürü Hamza Tanyaş tarafından Konya'nın zirai durumu hakkında bilgilendirilmiştir¹⁸⁵¹. Nedim Ökmen ikinci Konya ziyaretini 12 Eylül 1952'de yapmıştır. Bakan bu ziyaretinde Konuklar, Gözlü ve Altınova devlet çiftliklerinde incelemeler yapmış daha sonra Konya harasını ziyaret etmiştir.

¹⁸⁴⁶ *Yeni Meram*, 27 Eylül 1950, Y. 1, S. 26, s. 1.

¹⁸⁴⁷ *Yeni Konya*, 4 Nisan 1951, Y. 2, S. 655, s. 1.

¹⁸⁴⁸ *Yeni Meram*, 11 Kasım 1951, Y. 2, S. 427, s. 1; *Yeni Meram*, 12 Kasım 1951, Y. 2, S. 428, s. 1.

¹⁸⁴⁹ *Yeni Konya*, 3 Eylül 1951, Y. 3, S. 804, s. 1;3.

¹⁸⁵⁰ *Yeni Meram*, 9 Mart 1952, Y. 2, S. 576, s. 1.

¹⁸⁵¹ *Yeni Meram*, 10 Mart 1952, Y. 2, S. 577, s. 1.

Vali Kemal Hadımlı ile birlikte Ereğli'ye giden bakan burada meyvecilik ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. Ökmen, Konya'daki incelemeleri hakkında gazetecilere yaptığı açıklamalarda ildeki Bakanlığa bağlı bütün kurumları gezdiğini, özellikle Devlet Üretme Çiftliklerinin bu yılki verimli çalışmalarını çok beğendiğini ve buraların daha verimli hale getirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması için direktifler verdiğini belirtmiştir. Nedim Ökden ayrıca Konya'daki orman fidanlığının yüz dekarının meyve fidanlığı yapılmasını, elma ve diğer meyvelere zarar veren haşaratla mücadele edebilmek için mücadele istasyonunun kurulmasını ve bu işlerin başına da bir yüksek ziraat mühendisinin getirilmesini istemiştir. Bakan ayrıca İvriz'deki Eti (Hitit) eserlerinin bir ziraat abidesi haline getirilmesi ve kayaların bozulmaması için tunç ve bronzdan oluşan bir muhafaza ile çerçevelenmesini istemiştir. Ayrıca Devlet Üretme Çiftliklerinin civar köylülerle temas içinde olmalarını, özellikle arıcılık ve halıcılık gibi faaliyetlerde bulunan Konuklar çiftliğinin civar köylere örnek olmasını ve gerekli tedbirlerin alınmasının da gerekli olduğunu belirtmiştir¹⁸⁵².

Tarım Bakanı Nedim Ökden, 17 Aralık 1954'de Polatlı'dan Altınova'ya gelerek Kadınhanı'nı Altınova Devlet Üretme çiftliğine bağlayan 56 km. uzunluğunda ve 9 m. genişliğindeki stabilize yolun açılış törenine katılmıştır. 20 kadar köyün faydalanacağı bu yoldan başka Altınova Çiftliğinde yapılan beş sınıflı ilkokul binası da eğitim öğretime açılmıştır. Bakan Ökmen, Konuklar Devlet Üretme Çiftliğinde, Sarayönü ve Gözlüce'de incelemeler yaptıktan sonra Konya'ya gelmiştir. Konya'da Aşı Serum Enstitüsünü gezen Nedim Ökmen akşam Konya harasında misafir edilmiştir¹⁸⁵³.

Tekel ve Gümrük Bakanı Sıtkı Yırcalı da 16 Eylül 1952'de Konya'yı ziyaret etmiştir. Konya milletvekilleri, Vali Kemal Hadımlı ve Tekel Başmüdürü tarafından Tuzla'da karşılanan Bakan, Ticaret odasına giderek tüccarlarla konuşmuştur. Konuşmasında özellikle muhalefetin hayat pahalılığı konusunda yaptığı eleştirilere karşı, halkın alım gücünün yüksek olduğunu belirtmiş ve buna Tekelin satışlarını örnek göstermiştir¹⁸⁵⁴.

Dönemin Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmen 1 Eylül 1954'de Konya'ya gelerek, müze ve eski eserleri ziyaret etmiştir. Öğle yemeğini Harada yiyen Bakan, akşam yemeği için Kemal Sili tarafından şerefine verilen yemeğe katılmıştır. Bakan ertesi gün Vali Cemal

¹⁸⁵² *Yeni Meram*, 13 Eylül 1952, Y. 3, S. 746, s. 1; *Yeni Meram*, 14 Eylül 1952, Y. 3, S. 747, s. 1-2; *Yeni Meram*, 16 Eylül 1952, Y. 3, S. 748, s. 1-2.

¹⁸⁵³ *Yeni Meram*, 18 Aralık 1954, Y. 5, S. 1550, s. 1.

¹⁸⁵⁴ *Yeni Meram*, 17 Eylül 1952, Y. 3, S. 750, s. 1; *Yeni Meram*, 18 Eylül 1952, Y. 3, S. 751, s. 1.

Göktan ile birlikte Alaaddin Camiisini ve buradaki Selçuklu Sultanları türbesini ziyaret etmiştir¹⁸⁵⁵.

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı 21 Ekim 1954'de Konya'yı ziyaret etmiştir. Bakanı Konya Valisi Cemal Göktan, Milletvekilleri ve DP mensupları Kulu ilçesinde karşılamışlardır. Bakan öncelikle Kulu ilkokulunu ziyaret etmiştir. Celal Yardımcı Kulu halkına hitaben yaptığı konuşmasında Kulu'da bir ortaokul yapılacağını müjdelemiştir. Buradan Cihanbeyli'ne hareket edilmiş, daha sonra Konya merkeze gelen Bakan hükümet alanında törenle karşılanmıştır. Bakan Yardımcı, öğle yemeğini Şeker Fabrikasında yedikten sonra incelemelerde bulunmak üzere önce liseyi, daha sonra da Kız Öğretmen Okulu, İmam Hatip ve Karma ortaokulunu ziyaret etmiştir. Akşam yemeğini için de Kız Enstitüsünde verilen davete katılmıştır. Saat 17'de Konya lisesini bitirenler adına verilen çaya gitmiştir. Bakan burada yaptığı konuşmasında çok küçük yaştan beri Konya'da bulunduğunu, Konya'nın eskiden beri ilim ve irfan yurdu olduğunu eskiden beri bildiğini söyledikten sonra Konya'da kolej meselesinin de en kısa zaman da çözüleceğini söylemiştir¹⁸⁵⁶. Mili Eğitim Bakanı Celal Yardımcı 1955 yılının Kasım ayında yeniden Konya'ya gelmiştir. Bakan Celal Yardımcı bu gelişinde Konya Kolejinin açılış törenine katılarak, önemli bir konuşma yapmıştır. Bakan konuşmasında, kolejlerin milli kültür ve geleneklerimizi zaafa uğratmayacağını, buna Türk milletinin karakterinin engel olacağını belirtmiştir¹⁸⁵⁷.

Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz'da 12 Eylül 1954'de Konya'yı ziyaret etmiştir. Evcil hayvanlar sergisini açan Bakan, serginin önemi hakkında da bir konuşma yapmıştır¹⁸⁵⁸. Sağlık Bakanı Dr. Behçet Uz, 5 Şubat 1955'te Konya'yı yeniden ziyaret etmiştir. Bakan öncelikle Beyşehir'e giderek Beyşehir Sağlık Yurdu'nun açılışına katılmış ve burada bir konuşma yapmıştır. Uz konuşmasında, sağlık davasında yapılan icraatlar işler hakkında bilgi vermiştir. Buradan Karapınar'a giderek burada yapılacak Sağlık merkezinin yeri için incelemeler de bulunmuştur. Sağlık Bakanı ayrıca Konya'da Ebe ve Hemşire okulunun açılacağını ve bir de çocuk kreşinin kurulacağını müjdesini de vermiştir¹⁸⁵⁹.

¹⁸⁵⁵ *Yeni Meram*, 2 Eylül 1954, Y. 5, S. 1442, s. 1; *Yeni Meram*, 3 Eylül 1954, Y. 5, S. 1448, s. 1.

¹⁸⁵⁶ *Yeni Meram*, 22 Ekim 1954, Y. 5, S. 1494, s. 1; *Yeni Konya*, 21 Ekim 1954, Y. 5, S. 1918, s. 1; *Yeni Konya*, 22 Ekim 1954, Y. 5, S. 1919, s. 1; *Yeni Konya*, 23 Ekim 1954, Y. 5, S. 1920, s. 1.

¹⁸⁵⁷ *Yeni Meram*, 12 Kasım 1955, Y. 5, S. 1874, s. 1.

¹⁸⁵⁸ *Yeni Meram*, 13 Eylül 1954, Y. 5, S. 1457, s. 1-2.

¹⁸⁵⁹ *Yeni Konya*, 7 Şubat 1955, Y. 6, S. 2021, s. 1; *Yeni Konya*, 8 Şubat 1955, Y. 5, S. 2022, s. 1.

Devlet Bakanı Mükerrerem Varol 1955 yılı DP Konya İl kongresine katılmak üzere 27 Mayıs günü Konya'ya gelmiştir. Varol kongrede yaptığı konuşmasında CHP Genel başkanı İnönü'yü partiler arası iyi havayı bozan şahıs olarak itham etmiştir¹⁸⁶⁰.

1956 yılında TBMM Başkanı Refik Koraltan ve beraberinde Adalet Bakanı ve İçişleri Bakanlığı Vekili Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk Konya'yı ziyaret etmişlerdir¹⁸⁶¹. Koraltan ve Göktürk Konya milletvekilleri Reyhan Gökmenoğlu, Dr. Sıtkı Burçak, Vali yardımcısı Fahri Çıvgın ile birlikte Kadınhanı, Ilgın ve Akşehir'e giderek incelemelerde bulunmuşlardır¹⁸⁶². Daha sonra Mevlana müzesini ziyaret etmişler ve Müze defterine *“Mevlana'nın semalaşan büyük ruhunu bir defa daha vecd içinde andık. Böylece ebedi insanları ve ebediyete karışan eserleri meydana getiren büyük Türk Milletinin ruhu ve varlığı daima ebedi olsun”* sözlerini yazmışlardır. Daha sonra Karaman ve Ereğli'yi ziyaret etmişler, Karaman'da yeni açılan doğumevinin açılış töreninde bulunmuşlar ve yeni kurulmakta olan İplik Dokuma Fabrikasını gezmişlerdir. Buradan da önce Ereğli'ye daha sonra da Başhöyük'e gitmişlerdir¹⁸⁶³.

Tarım Bakanı Esat Budakoğlu 13 Mart 1957'de Konya'ya gelerek çeşitli incelemelerde bulunmuştur. Budakoğlu Konya harasındaki suni sığır tohumlaması ve merinoslaştırma faaliyetlerini yakından görmüş, buradaki çalışmaları inceledikten sonra Tatlıcak köyüne giderek buradaki artezyenden yararlanılarak meydan getirilen bağ ve bahçelerin bulunduğu yerlerde incelemeler yapmıştır. Bakan Budakoğlu daha sonra önce Et Kombinasını ardından Seli Halı fabrikasını gezmiştir. Müzeyi de ziyaret eden Bakan müze defterini yazmıştır. Bakan Ankara yolunda kurulması düşünülen Hipodrom ve Atatürk Ormanlığında incelemeler yaptıktan sonra Konya'dan ayrılmıştır¹⁸⁶⁴. Tarım Bakanı Esat Budakoğlu 26 Mayıs 1957'de ikinci kez Konya'ya gelmiştir. Öncelikle Çumra'ya giden Budakoğlu, burada halka hitaben bir konuşma yapmıştır. İlçenin zirai durumu ile ilgili Belediye Başkanı ve ilgililerden bilgi almıştır. Daha sonra Küçükköy'e giderek burada tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile 4-K üyelerinin çalışmalarını yerinde görerek grup üyeleri ile görüşme yapmıştır. Öğleden sonra Ereğli'ye geçen Tarım Bakanı burada kımıl ile mücadele için yapılan çalışmaları incelemiştir¹⁸⁶⁵.

¹⁸⁶⁰ *Yeni Konya*, 28 Mayıs 1955, Y. 6, S. 2139, s. 1; *Yeni Konya*, 29 Mayıs 1955, Y. 6, S. 2140, s. 1; *Yeni Meram*, 28 Mayıs 1955, Y. 5, S. 1706, s. 1; *Yeni Meram*, Y. 5, S. 1707, s. 1.

¹⁸⁶¹ *Yeni Meram*, 14 Ekim 1956, Y. 6, S. 2205, s. 1.

¹⁸⁶² *Yeni Meram*, 15 Ekim 1956, Y. 6, S. 2206, s. 1.

¹⁸⁶³ *Yeni Meram*, 16 Ekim 1956, Y. 6, S. 2207, s. 1-2.

¹⁸⁶⁴ *Yeni Meram*, 14 Mart 1957, Y. 6, S. 2355, s. 1; *Yeni Meram*, 15 Mart 1957, Y. 6, S. 2356, s. 1-2.

¹⁸⁶⁵ *Yeni Meram*, 27 Mayıs 1957, Y. 6, S. 2426, s. 1; *Yeni Meram*, 28 Mayıs 1957, Y. 6, S. 2427, s. 1.

1958 yılında Bayındırlık, Tarım ve Sağlık Bakanları Konya'yı ziyaret etmişlerdir. Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri Karaman-Mut yolu üzerinde incelemelerde bulunmuş, Apa ve May yolu üzerinde de incelemeler yaparak inşaat sahalarını gezmiştir. Tarım Bakanı Nedim Ökten çeşitli tarım kurumlarını gezerek ilgililere direktifler vermiştir. Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar ise sağlık kurumlarında incelemeler yapmış, Devlet Hastanesi, Doğumevi, Mümtaz Kuru Verem Dispanseri ve Göğüs Hastalıkları Hastanesini gezerek ilgililerden bilgi alarak, ihtiyaçları belirlemiştir¹⁸⁶⁶.

TBMM Başkanı Refik Koraltan 26 Mart 1959'da Konya'ya gelmiştir. Ziyaretinde Karamanlı vatandaşlar ile yaptığı sohbette “ *Bugün ilçe olan Karaman yarın, belki yarından da yakın bir zamanda vilayet olacaktır*” sözlerine yer vermiştir. Koraltan ayrıca Hükümet Meydanı'nda binlerce vatandaşa hitaben bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında önce Çanakkale Savaşı'nda Türk milletinin yarattığı destandan, daha sonra da Milli Mücadele yıllarında Konya'da Konyalılarla birlikte zor şartlarda verdikleri çetin mücadelelerden bahsederek, kazanılan zaferin milli birlikten doğduğunu ve bugünkü kalkınmanın yine birlik ve beraberliğin eseri olduğunu söylemiştir. Ayrıca Kıbrıs meselesinden de bahsederek bu sorunun Kıbrıslı ırkdaşların isteklerine uygun şekilde çözümleneceğini belirtmiştir. Konuşmasının sonunda ülkedeki kalkınmanın halkın kendi iradesine uygun devlet adamlarını iş başına getirmesi ile sağlandığını ifade etmiştir. Belediye'yi de ziyaret eden Koraltan, burada Kadınlar Birliği İdare Heyetini de kabul ederek çalışmalarını hakkında bilgi almış ve Konya'da “*Ev Ekonomisi Kulüpleri*” ve “*Anayasalar Birliği*”nin kurulmasını teşvik etmiştir. Koraltan daha sonra Mevlana, Klasik Eserler ve İzzet Koyunoğlu Müzelerini ziyaret etmiştir¹⁸⁶⁷. Belediyenin Gazinoda verdiği yemekte Meclis Başkanı Koraltan, “*Konya yerine neden Ankara'nın Hükümet merkezi olduğunu*” anlatmıştır. Koraltan bu konuda bazı milletvekili arkadaşları ile birlikte Atatürk'e temennilerde bulunduklarını, fakat o zaman Konya civarında başlayarak Konya'da da yayılan “*Delibaş irtica hareketi*”nin isteklerinin gerçekleşmesine engel olduğunu, bu irticai mahiyetteki isyan olmasaydı, Konya'nın mutlaka devlet merkezi olacağını ifade etmiştir¹⁸⁶⁸.

1959 yılında Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri de Konya'yı ziyaret etmiştir¹⁸⁶⁹. Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu'da 19 Mayıs 1959'da Konya milletvekili Himmet Ölçmen ve bazı Antalya milletvekilleri ile birlikte Konya'ya gelmiştir. Bakan, Mevlana

¹⁸⁶⁶ *Yeni Meram*, 18 Aralık 1958, Y. 7, S. 2983, s. 1.

¹⁸⁶⁷ *Yeni Meram*, 27 Mart 1959, Y. 8, S. 3082, s. 1-2; *Yeni Meram*, 28 Mart 1959, Y. 8, S. 3083, s. 1.

¹⁸⁶⁸ *Yeni Konya*, 30 Mart 1959, Y. 10, S. 4077, s. 1.

¹⁸⁶⁹ *Yeni Meram*, 29 Mart 1959, Y. 8, S. 3084, s. 1.

Müzesini ziyaret etmiştir¹⁸⁷⁰. Tarım Bakanı Nedim Ökmen 10 Haziran 1959'da Konya'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinde Konya Belediyesi tarafından verilen fahri hemşerilik beratı Belediye tarafından düzenlenen yemekte kendisine takdim edilmiştir. Bu yemekte Belediye Başkanı ve Bakan Nedim Ökman birer konuşma yapmıştır¹⁸⁷¹. Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmen'de 1959 yılında Konya'ya gelen bakanlardandır. 19 Temmuz 1959'da yapılan DP İl Kongresine katılan bakan aynı zamanda kongre başkanı seçilmiştir¹⁸⁷². Tarım Bakanı Nedim Ökmen bu yıl içerisinde yeniden Konya'ya gelmiştir. Karaman, Beyşehir ve Ereğli gibi ilçelerde incelemeler yapan bakan, Akşehir'e gelerek Yılanyusuf köyündeki 4-K grubu üyeleri ile görüşmüştür¹⁸⁷³.

19 Mart 1960 tarihinde Konya'ya gelen TBMM Başkanı Refik Koraltan beraberinde TBMM Başkan vekillerinden İbrahim Kirazoğlu ile birlikte Konya'da incelemelerde ve temaslarda bulunmuştur. Geceyi Şeker Fabrikasında geçiren Koraltan, sabah saat 10'da İkinci Ordu Kumandanını makamında ziyaret ettikten sonra, Konya'da yapılan hizmetler hakkında Vali Cemil Keleşoğlu'ndan bilgi almıştır. Belediye Evlendirme Salonunda Belediye Başkanı ve Meclis üyelerini de ziyaret eden Koraltan konuşmasında ülkedeki kalkınma hamlelerine işaret ederek, Konya ve çevresinin tarım alanındaki öneminden bahsetmiştir. Belediyen sonra DP İl İdare binasına giden Koraltan orada bulunan partililere yaptığı konuşmasında ; *“Biz ilerlemenin yolundayız, yakında Konya her şeyi ile dünyanın göz kamaştıran beldelerinden biri olacaktır”* ifadelerine yer vermiştir¹⁸⁷⁴. Refik Koraltan Karamanlılara yaptığı konuşmasında ise *“Şimdi yepyeni bir vatan inşa ediliyor. Yarınki azametli Türkiye'nin nasıl bir Türkiye olacağını bilmem tasavvur edebiliyor musunuz? Biraz önce geçtiğim yollarda kendileri ile konuştuğum köylü vatandaşlar artık köylerine asfalt yol istiyorlar Neden? Çünkü artık vatandaş da her şeyin iyisini görmüş, anlamıştır. Kurtlu su içilen köyler güzel içme suyuna kavuşmuştur. Dün binek hayvanı ile üç saatte gidilen köyüne bugün köylü on beş dakikada otomobille gitmektedir. Daha saymakla bitmeyecek hakikatler, abideleşen eserler... Hepsi gözümüzün önünde. Saymaya ne hacet... Ne hacet diyorum, çünkü bunlar sizlerin eserleriniz, bunlar sizlerin kendi iradenizle, kendi aranızdan seçtiğiniz iş başına getirdiğiniz*

¹⁸⁷⁰ Yeni Meram, 20 Mayıs 1959, Y. 8, S. 3132, s. 1.

¹⁸⁷¹ Yeni Meram, 11 Haziran 1959, Y. 8, S. 3153, s. 1.

¹⁸⁷² Yeni Konya, 20 Temmuz 1959, Y. 11, S. 3555, s. 1.

¹⁸⁷³ Yeni Konya, 15 Aralık 1959, Y. 12, S. 3703, s. 1; Yeni Konya, 16 Aralık 1959, Y. 12, S. 3704, s. 1; Yeni Konya, 18 Aralık 1959, Y. 12, S. 3706, s. 1-2.

¹⁸⁷⁴ Yeni Konya, 20 Mart 1960, Y. 12, S. 3799, s. 1.

hükümetinizin hizmetleri...”¹⁸⁷⁵ İfadeleri DP’nin iktidarı gelmesi ile ülkede yaşanan kalkınmaya işaret etmiştir.

3.15.4. Diğer Parti Başkanları ve Milletvekillerinin Konya Ziyaretleri

DP döneminde muhalefet partilerin başkanları ve milletvekilleri de zaman zaman Konya’yı ziyaret etmişlerdir. 1951 yılındaki CHP İl Kongresine katılmak için Şemsettin Günaltay ve Kasım Gülek başta olmak üzere Hasan Reşit Tankut, Halil Sezai Erkut, Recai Güreli ve Nureddin Artam gibi CHP mensupları. CHP İl Kongresine katılmışlardır. Kongrede Kasım Gülek, Şemsettin Günaltay, genel merkezden gelen diğer üyeler ve CHP İl Başkanı Fakih Özlen birer konuşma yapmıştır. Kasım Gülek konuşmasında *“CHP ölmüştür diyenler gelsinler de görsünler ve bu heyecanı anlasınlar”* ifadeleri ile söze başlamış ve iktidarda kaldıkları 27 yılda birçok hataları olduğunu, kulun bu hatadan salim olamayacağını, bu hatalardan ders aldıklarını belirtmiştir. Yeni Meram gazetesinin iddiasına göre Şemsettin Günaltay’da konuşmasında Halk Partisinin iktidardan düşmesinin sebeplerini anlatmış ve orman davasında ve ilkokul inşaatında köylüye eziyet edildiğini itiraf etmiştir¹⁸⁷⁶.

14 Mart 1954’de yapılan CHP İl Kongresi’ne katılmak üzere eski başbakan Şemsettin Günaltay, Kasım Gülek, Nihat Erim, Cahit Zamangil, İsmail Rüştü Aksal ve İhsan Yalçın Konya’ya gelmiştir. Şemsettin Günaltay, kongredeki konuşmasında demokrasinin yerleşmesi için DP iktidarının gitmesi gerektiğini belirtmiştir. CHP İl Başkanı Fakih Özlen ise konuşmasında; *“Biz 27 yılın hesabını verdik. Onlarda son dört senenin hesabını vermeye hazır olsunlar”* ifadelerine yer vermiştir¹⁸⁷⁷.

23 Temmuz 1955’de yapılan CHP Konya İl kongresine katılmak üzere Kasım Gülek, Cemil Said Barlas ve bazı CHP’liler Konya’ya gelmiştir. Kongreye katılan CHP’li vatandaşların bir bölümü ülkedeki özellikle de Konya’daki kalkınmanın takdir edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir¹⁸⁷⁸. Gülek konuşmasında kongrenin yapıldığı 23-24 Temmuz tarihlerinin Türk tarihindeki öneminden bahsettikten sonra, ölçülü bir şekilde DP iktidarını eleştirmiştir. Ankara’dan gelen partililerde kongrede konuşma yapmışlardır¹⁸⁷⁹.

¹⁸⁷⁵ Yeni Meram, 20 Mart 1960, Y. 9, S. 3424, s. 1-2.

¹⁸⁷⁶ Yeni Meram, 26 Ocak 1953, Y. 3, S. 879, s. 1-2; Yeni Meram, 27 Ocak 1953, Y. 3, S. 880, s. 1-2.

¹⁸⁷⁷ Yeni Konya, 14 Mart 1954, Y. 6, S. 1705, s.1; Yeni Konya, 15 Mart 1954, Y. 6, S. 1706, s. 1-2.

¹⁸⁷⁸ Yeni Meram, 24 Temmuz 1955, Y. 5, S. 1763, s. 1;4.

¹⁸⁷⁹ Yeni Konya, 24 Temmuz 1955, Y. 7, S. 2196, s. 1.

11 Ağustos 1957'deki CHP Konya İl Kongresi'ne katılmak üzere CHP genel sekreteri Kasım Gülek Konya'ya gelmiştir. Kongrede Kasım Gülek, Turhan Feyzioğlu ve Halil Sezai birer konuşma yapmışlardır¹⁸⁸⁰.

İsmet İnönü 1957 yılında CHP'nin Konya'da yaptığı açık hava toplantısına katılmak için Konya'ya gelmiştir. 16 Ekim'de yapılan toplantıda İnönü iktidarı eleştiren bir propaganda konuşması yapmıştır¹⁸⁸¹.

CHP'nin 8 Şubat 1960'da yapılan Konya İl Kongresi'ne CHP genel başkanı İsmet İnönü ve genel sekreter Rüştü Aksal, Kasım Gülek ve bazı CHP milletvekilleri katılmıştır. İnönü ve beraberindekiler kongrede birer konuşma yapmışlardır¹⁸⁸².

21 Nisan 1954'de CMP başkanı Osman Bölükbaşı'nın Konya'ya gelmesi üzerine, CHP'liler yapmayı planladıkları açık hava toplantısı CMP'ye bırakılmıştır. CMP'nin açık hava toplantısında Konya İl başkanı Galip Bilge'nin konuşmasından sonra Osman Bölükbaşı 4000 kişiye hitaben bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; gelecek seçimlerin öneminden bahsederek, Türk vatandaşının ancak sandık başında siyasi düşüncelerinden dolayı ayrılabilceğini, Türk milletinin kardeş olduğunu asla unutmaması gerektiğini, aksi takdirde herkesin zarar göreceğini belirtmiştir. Ayrıca DP'nin 1946'dan beri CHP'yi eleştirdiği konuları iktidara geldikten sonra ele almadığını ifade etmiştir¹⁸⁸³.

20 Nisan 1956'da CMP'nin Konya'da yaptığı açık hava toplantısına katılmak üzere Osman Bölükbaşı Konya'ya gelmiştir. Hükûmet Alanı'nda yapılan açık hava toplantısında on beş bin dinleyici yer almıştır. Bölükbaşı konuşmasında Hükûmeti şiddetli bir şekilde eleştirirken yer yer espri ve fıkralara da yer vermiştir. 157 dakika boyunca konuşan Bölükbaşı, en fazla adalet konusundan bahsetmiş ve “*Adalet olmayan yerde bari sözü ile avunalım*” demiştir¹⁸⁸⁴.

CMP Partisi başkanı Osman Bölükbaşı 17 Haziran 1957'de beraberinde Kırşehir milletvekili Ahmet Bilgin ile Konya'ya gelerek Dere'deki ve Çumra'daki kongreye katılmıştır¹⁸⁸⁵. Osman Bölükbaşı 18 Ocak 1959'da yeniden Konya'ya gelerek, ilk önce Kulu

¹⁸⁸⁰ *Yeni Konya*, 12 Ağustos 1957, Y. 9, S. 2923, s. 1-2.

¹⁸⁸¹ *Yeni Meram*, 17 Ekim 1957, Y. 6, S. 2565, s. 1; *Yeni Konya*, 15 Ekim 1957, Y. 9, S. 2985, s. 1, *Yeni Konya*, 16 Ekim 1957, Y. 9, S. 2986, s. 1; *Yeni Konya*, 17 Ekim 1957, Y. 9, S. 2987, s. 1.

¹⁸⁸² *Yeni Meram*, 8 Şubat 1960, Y. 9, S. 3381, s. 1-2.

¹⁸⁸³ *Yeni Konya*, 22 Nisan 1954, Y. 6, S. 1744, s. 1.

¹⁸⁸⁴ *Yeni Konya*, 21 Mayıs 1956, Y. 7, S. 2493, s. 1.

¹⁸⁸⁵ *Yeni Konya*, 19 Haziran 1957, Y. 9, S. 2873, s. 1-2.

ve Cihanbeyli ilçelerine uğramış ve partililerle sohbet etmiştir. Daha sonra Parti teşkilatı ile ilgili incelemeler yapmıştır¹⁸⁸⁶.

CKMP Başkanı Osman Bölükbaşı 1957 yılında Konya'ya yaptığı ziyaretinde önce Kulu'ya gitmiş daha sonra da Cihanbeyli'ye giderek kalabalık halk topluluğu tarafından karşılanmıştır. Bölükbaşı burada yapılan parti kongresinde vatandaşlarla sohbet etmiştir. Toplantıya her partiden vatandaş katılmıştır. Bölükbaşı ile gelen Avukat Niyazi Ağırnaslı isteyenin istediği soruyu sorabileceğini söylemiş, bunun üzerine CHP'li bir vatandaş bir iktidar ve bir ana muhalefet partisi varken üçüncü bir partiye neden gerek duyulduğunu sormuştur. Bölükbaşı bu soruya verdiği cevapta CHP ile yeni DP iktidarının ülke işlerini ve davalarını bırakarak birbirlerinin kirli çamaşırlarını takasla meşgul olduklarını ve kendi kötülükleri ve ötekini kötülükleri ile vatandaşları aldattıklarını, CKMP'nin ise tam bir medeni cesaretle rejim meseleleri ile mücadele ettiğini ve namuslu insanlar olarak dava ve dertlerin çözümü için uğraştıklarını söylemiştir. Bir başka vatandaşın sorusuna da; *"DP'nin CHP 'den çatlak duvarlı bir bina aldığını, yıllardan beri ancak onu sıvayıp güzelleştirmekle iktifa ettiğini ve temelin yine bozuk olduğunu, bu bozukluk yüzünden vatandaşın huzur ve selamete erişemediğini"* ifadeleri ile cevap vermiştir. Bölükbaşı, 19 Nisan 1957 tarihinde Kulu ve Cihanbeyli yolu ile Konya'ya gelmiştir. Bölükbaşı, parti ikinci başkanı Ahmet Bilgin, genel idare kurulundan Fuat Arna ve Niyazi Ağırnaslı ile birlikte parti binasında partililerle görüşme yapmıştır. Misafirlere Konya CKMP teşkilatı tarafından Restoran Memet'te bir yemek verilmiştir. Bölükbaşı ve yanındakiler sabah Şahin Sinemasında toplanan İhsaniye Kongresine gelerek birer konuşma yapmışlardır. Bölükbaşı konuşmasındaki; *"DP liderleri ham bir hayalin peşindedirler. Bir taraftan okşayarak, bir taraftan gırtlığımızı sıkarak bizleri Vatan Cephesine çekmek istiyorlar. Biz kılıç altında din değiştirecek insanlar değiliz. Bizi bugüne kadar anlamamış olmaları ayıptır. Bize belki zulüm mümkündür, fakat bizi küçültmek mümkün değildir. Zindanı kabul ederiz ama zilleti asla. Bize dost olmak isteyen partiler her şeyden önce müstakil varlığımızı tanımalı ve ideallerimize dost olmalıdır. DP idarecilerine halisane tavsiyemiz, dostlarını da, düşmanlarını da haysiyetli insanlardan seçmeleridir. Haysiyetlerini satanların vatanda dâhil satmayacakları bir şey yoktur"* sözleri ile DP İktidarını eleştirmiştir. Osman Bölükbaşı ve arkadaşları öğleden sonrada partinin kendi binasında yaptığı kongre müzakerelerine devam etmişler, daha sonra da Ankara'ya hareket etmişlerdir¹⁸⁸⁷.

¹⁸⁸⁶ Yeni Konya, 19 Ocak 1959, Y. 9, S. 3058, s. 1.

¹⁸⁸⁷ Yeni Konya, 20 Nisan 1959, Y. 10, S. 4094, s. 1.

CKMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı 18 Ekim 1959'da yapılan partisinin İl kongresine katılmak için Konya'ya gelmiştir. 5 gün Konya'da kalan Bölükbaşı kongrede konuşma yaparak iktidara eleştirilerde bulunmuştur¹⁸⁸⁸.

1957 yılında HP'nin Konya'daki İl Kongresine HP milletvekillerinden Fethi Çelikbaş, Konya milletvekili Ziyad Ebüzziya, DP'den ayrılan Rüştü Özal ve Muammer Obuz katılarak birer konuşma yapmışlardır¹⁸⁸⁹.

¹⁸⁸⁸ *Yeni Konya*, 19 Ekim 1959, Y. 12, S. 3645, s. 1.

¹⁸⁸⁹ *Yeni Konya*, 9 Eylül 1957, Y. 9, S. 2949, s. 1.

BÖLÜM 4: KONYA BASININDA 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ

4.1. DP’NİN TARİH SAHNESİNDEN ÇEKİLİŞİ VE ASKERİ MÜDAHALENİN

ARKA PLANI

1946 yılında kurulan DP’nin siyasi duruşuna dair ortaya atılan ve tartışılan iki iddia olmuştur: Birincisi tek parti baskısına karşı geniş halk kitlelerini temsil eden bir siyasi hareket olduğu, ikincisi ise ülkeyi kapitalist ve emperyalist Batı bloğuna teslim ettiği ve büyük toprak sahiplerinin ve ticaret burjuvazisinin ortağı olduğu düşüncesidir. Ortaya atılan bu iki iddianın hangisinin doğru olduğu gerçeği, bakış açısına veya dünya görüşüne göre değişiklik göstermektedir. DP ilk dönemlerinde uyguladığı politikalar ile başarılı olarak önemli adımlar atmış ancak ikinci döneminde aynı başarıyı gösterememiştir¹⁸⁹⁰.

DP muhalefetteyken antidemokratik kanunları kaldırma sözünü vererek aydınların büyük ölçüde desteğini sağlamıştır. Ancak iktidara geldikten sonra sözlerini yerine getirememiş hatta özgürlükleri kısıtlamaya başlamıştır. Başta muhalefet olmak üzere basına, yargıya, üniversiteye ve memurlara karşı baskı kanunları çıkarmıştır. Birçok basın mensubu ve politikacı hapse girmiştir. DP’yi ilk yıllarında destekleyen aydınlar, 1954’den sonra DP’den uzaklaşmaya başlamıştır. DP iktidara gelmeden önce işçilere grev hakkı vaat etmiş, ancak bu vaadini yerine getirmediği gibi bazı sendikaları kapatmaya dahi başlamıştır¹⁸⁹¹. DP’nin bu tutum ve davranışlarının 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi’nin hazırlanmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Ağırlaşan ekonomik bunalım, kentli ve aydın kesiminin desteğinin azalması ve saldırgan bir muhalefet ile karşı karşıya kalan DP, 1957 seçimleri öncesinde CHP’lileri komünist ve dinsiz olarak tanımlarken, DP zamanında açılan cami ve imam hatip okullarının sayılarının artmasından övünç ile bahsederek halkın dini inanç ve duygularına seslenmiştir. DP’nin bu tutumu dinî; siyasi amaçlarla kullandığı ve laiklik ilkesinden saptığı yolunda suçlamalara neden olmuştur. Nitekim 1950 yılından itibaren CHP’nin bu suçlamaları yaptığı görülmektedir¹⁸⁹². Ayrıca DP iktidarının son yıllarında da muhalefette DP’ye karşı birleşme adımları da atılmış, 16 Ekim 1958 tarihinde Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmiştir. Diğer taraftan 24 Kasım 1958 tarihinde ise Hürriyet Partisi, Halk Partisi’ne katılmıştır. Bu yeni gelişmeler sonunda, DP iktidarı daha sert bir politika takip ederek, muhalefete karşı *Vatan Cephesi Ocaklarını* açmıştır. Muhalefet ise *Güç Birliği*

¹⁸⁹⁰ Özer, *age*, s. 112.

¹⁸⁹¹ Uyar, *age*, s. 258.

¹⁸⁹² Zürcher, “*Modern Türkiye’nin Tarihi*”, s. 338.

Ocakları ile karşı cephe oluşturmuştur¹⁸⁹³. Bu gelişmeler üzerine DP daha da sertleşme yoluna girmiştir. Adnan Menderes, 24 Kasım 1958’de Lüleburgaz’da yaptığı bir konuşmasında Hürriyet Partisi ile CHP’nin birleşmesini kastederek; “*Onların Güç Birliği adı altında giriştikleri faaliyetin maksadı şudur: Bir Haçlı cephesi ile karşımıza dikilecekler*” ifadeleri ile muhalefetin ittifakını bir “Haçlı Ordusuna” benzetmiştir. Görüldüğü gibi ülkede bir tarafta Güç Birliği Ocakları, diğer tarafta Vatan Cephesi Ocakları olmak üzere iki blok oluşmuştur¹⁸⁹⁴.

DP iktidarına karşı ordu içerisinde özellikle genç subaylar arasında hareketlenmeler başlamış, hükümete karşı bir komplonun çıktığı ve birçok subayın tutuklandığı haberleri yabancı ajanslarda dahi yer almıştır. Bunun üzerine hükümet, 16 Ocak 1958 tarihinde dokuz subayın tutuklandığını resmen açıklamıştır. Demokrasi tarihimizde *Dokuz Subay Olayı* ile ilgili soruşturma sonucunda mahkeme, 26 Mayıs 1958 günü ihbarı yapan Binbaşı Samet Kuşçu dışında diğer darbe teşebbüsü ile yargılanan sanıklardan sekizinin beratına karar vermiştir. Arkadaşlarının kendisini ihbar edeceğinden şüphelenen ve olayın ortaya çıkmasını sağlayan Binbaşı Samet Kuşçu ise orduyu isyana teşvik etmekten iki yıl hapse mahkûm edilmiştir¹⁸⁹⁵. Askeri okulları birincilikle bitiren, NATO’da ilk görev alan subaylardan biri olan Kuşçu, ihbarı sonucu itibarsızlaştırılarak ordudan atılmıştır. Kuşçu yaşadığı dönemde bu konularda hiç konuşmamıştır. Vefatından bir süre önce konu ile ilgili sorulan bir soruya verdiği cevabi ses kaydında; “*İhmal vardı. Vurdumduymazlık vardı. Menderes’e ulaşmamı engellediler. Onu uyuttular. Hem kendi başını hem de beni yaktı*” ifadelerini kullanmıştır¹⁸⁹⁶.

Dokuz Subay Olayı olarak isimlendirilen bu olayın iktidar için tehlikesi görülemeyip, önlemler alınamamıştır. Celal Bayar’dan ziyade Menderes, ordunun içerisindeki kıpırdanmaları iktidara yönelik muhalif bir hareket olarak görmüştür. Dokuz Subay Olayından sonra soruşturma başlatmak yerine, bütün örgütlenmeden muhalefet ve İnönü’yü sorumlu tutmaya çalışmıştır. Başbakan Menderes’in gerçeğin peşine düşmek yerine muhalefetin suçlu olduğunu kanıtlama isteği, kendisine propaganda malzemesi aradığını göstermektedir¹⁸⁹⁷.

Siyasi hayatta gerginlik sürerken beklenmedik bir olay, iktidar ve muhalefet arasındaki mücadelenin bir süreliğine ertelenmesine neden olmuştur. Bu olay ise ana hatları ile şu şekilde cereyan etmiştir: Kıbrıs’ın bağımsızlığı için bir anlaşma yapmak üzere İngiltere’ye

¹⁸⁹³ Özer, *age*, s. 113.

¹⁸⁹⁴ Eroğul, *age*, s. 216.

¹⁸⁹⁵ Özer, *age*, s. 119.

¹⁸⁹⁶ İlhan, *age*, s. 39-40.

¹⁸⁹⁷ Mervenur Tuzak, “*Vatan Cephesi’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)*”, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 81.

giden Başbakan Adnan Menderes'in de içinde bulunduğu uçağın Londra'da düşmesi ve kendisinin kazadan sağ olarak kurtulması ülkede büyük bir sevinç ile karşılanmıştır¹⁸⁹⁸. Böylece halkın Menderes'e olan sevgisi ve desteği bir kez daha görülmüştür. İstanbul'da bir gün kalıp ertesi gün Ankara'ya gelen Menderes burada da büyük bir coşku ile karşılanmıştır. Kendisini karşılayanlar arasında İsmet İnönü de yer almış, İnönü, Menderes'e “*Geçmiş Olsun*” dileklerini iletmiştir. Daha sonra 28 Şubat 1959 tarihli bu görüşmede İnönü ile Menderes son kez el sıkışmışlardır¹⁸⁹⁹.

DP'nin iktidardaki son yılı muhalefetle çekişme içinde geçmiştir. Muhalefet, hükümetin ekonomik problemleri çözmede zorlandığını ve bunun halk kitlelerine derinden etkisini eleştirerek, yurt gezilerinde de bu tepkileri diri tutmaya çalışmıştır. Parti toplantıları için çeşitli illere giden muhalefet lideri İnönü'nün polis tarafından birçok yerde engellenmesi, her iki partinin taraftarları arasında çatışmalara neden olmuştur. “*Muhalefetin sesi olan Ulus gazetesi*” bir ay süreliğine kapatılmış, İnönü Uşak'tan ayrılırken saldırıya uğramıştır. Gerginlikler İnönü'nün Ege gezisinde ve İstanbul'da da devam etmiştir. Topkapı'da da İnönü ve yanında bulunanlar saldırıya uğramışlardır¹⁹⁰⁰.

Bu olayların ardından CHP, TBMM'ye bir önerge vererek Uşak, Turgutlu, Akhisar, İzmir ve İstanbul olaylarından dolayı Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik hakkında soruşturma açılmasını istemiştir. Bu önerge gündeme alınmadığından muhalefet Meclisi topluca terk etmiştir. Bu süreçte iktidar, muhalefeti darbe için kışkırtıcı faaliyetler yapmakla, muhalefette de iktidarı baskıcı bir idare kurmakla suçlamıştır. İktidar ve muhalefet birbirlerini suçlamaları, liderlerin uzlaşmaz tavırları, basın tahrikleri, iktidar ve muhalefet taraftarlarının partizanca hareketleri ve TBMM'de milletvekillerinin kavgaları siyasi kutuplaşmaları daha da körüklemiş ve 1960 yılından itibaren DP ve CHP mensupları birbirleri ile çatışmaya başlamışlardır. Yeşilhisar'da DP'li ve CHP'li ilçe parti yöneticileri arasında yaşanan kavga daha sonra yaşanacak olan olayların ilk adımı olmuştur. Bu kavgada 2 DP üyesi, 11 CHP üyesi ve olaylara müdahale eden bir polis gözaltına alınmıştır¹⁹⁰¹.

DP ile muhalefet arasındaki gerginliğin son dönüm noktalarından biri de Kayseri'ye gitmek isteyen İnönü'nün engellenmek istenmesi ile ortaya çıkmıştır¹⁹⁰². İnönü hem Yeşilhisar'da incelemelerde bulunmak hem de 3 Nisan 1960 tarihinde yapılacak İl

¹⁸⁹⁸ Doğaner, *age*, s. 101.

¹⁸⁹⁹ Eroğul, *age*, s. 218.

¹⁹⁰⁰ Eraslan, *agmd*, s. 570-571.

¹⁹⁰¹ Ali Dikici, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 30, S. 89, Y. 2014, s. 15.

¹⁹⁰² Özer, *age*, s. 120.

Kongresi'ne katılmak üzere Kayseri'ye gideceğini açıklamıştır¹⁹⁰³. 2 Nisan'da trenle yola çıkan İnönü ve beraberindekilerin Kayseri'ye girmesi Vali Yardımcısı Şükrü Kenanoğlu ve diğer yetkililer tarafında engellenmiştir. Ancak vali yardımcısı üst makamlardan gelen talimat üzerine İnönü'nün Kayseri'ye girmesine izin vermiştir. Kayseri'den sonra Yeşilhisar'a gitmek isteyen İnönü'ye izin verilmediğinden Ürgüp'e geçmiştir¹⁹⁰⁴.

DP'nin muhalefeti kısıtlayıcı önlemlerin arasında en önemlisi Tahkikat Komisyonu'nun kurulması önerisi olmuştur. Bu önergede CHP, toplumun tahrik edilmesi, ordunun siyasete çekilmesi, kendi partililerini silahlandırarak iktidara karşı kışkırtmak, demokrasinin fikri ve manevi temellerini tahrip etmek ve yalan yayında bulunarak memleketin siyasi, sosyal ve iktisadi hayatını tehlikeye sokmak gibi ağır suçlarla itham edilmiştir¹⁹⁰⁵. 18 Nisan 1960'ta DP'nin önergesi meclis tarafından kabul edildikten sonra on beş kişilik Tahkikat Komisyonu oluşturulmuştur. Tahkikat Komisyonu¹⁹⁰⁶, partilerin kongreleri, toplantıları, bütün siyasal faaliyetleri, yeni örgüt kurmaları, komisyonun faaliyetleri ile ilgili bütün yayınlar ve TBMM'nin tahkikat kararı ile ilgili bütün

¹⁹⁰³ Yücel, age, s. 140.

¹⁹⁰⁴ Dikici, agm, s. 15.

¹⁹⁰⁵ Özer, age, s. 121; Konya'nın yerel gazetelerinden Yeni Meram'da "DP Grubu, CHP için Meclis Tahkikatı Açılmasına Karar Verdi" başlığı ile DP Meclis Grubunun tebliği şu şekilde yayınlanmıştır: "Bilindiği gibi Grubumuzun 7 Nisan 1960 tarihli tebliğinde CHP'nin takip etmekte olduğu yolun memleket için zararlı ve tehlikeli olduğu, muhalefetçe çok şiddetli bir tahrik politikasına yangın bir halde tatbik edilmekte bulunduğu, ayaklanma hadiselerine kadar götürülecek tertiplerin fiilen yapıldığı, akla hayale gelmeyecek derecede korkunç yalan ve iftiralarla devletin ve cemiyetin mevcudiyetine karşı kastı tazammun eden, geniş ölçüde açık ve gizli faaliyetlere girişildiği hususları tespit olunmuştur. Gene tebliğimizde ifade olunduğu gibi, muhalefet faaliyetlerinin mahiyet ve istikameti ile bu faaliyetlere muvazi bütün hareketlerin hakikatlerini ortaya çıkarmak üzere, her türlü kanuni, idari tedbirleri ittihaz etmek ve bir tahkikat Encümeni kurulması hazırlıklarını yapmak için bir parti komisyonunun teşkiline karar verilmiştir. Çalışmalarını bitirmiş olan bu komisyonun tanzim ettiği rapor, bugünkü 12 Nisan 1960 tarihli toplantımızın gündemini teşkil etmekte idi. Grup bugün, 12 Nisan 1960 tarihinde, saat 15'te Grup Reis Vekillerinden Bursa mebusu Mazlum Kayalar'ın riyasetinde toplandı, müzakereler 20.56'ya kadar fasılasız altı saate yakın bir müddet devam etti. Birçok Mebuslar, Hükümet Reisi ve azalarından bazıları söz aldı. Neticede, komisyonun hazırlamış olduğu rapor mucibince, Meclis Tahkikatı açılması talebi ile Meclis Riyasetine bir takrirle müracaat edilmesine karar verildi. Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı, gayri meşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyet ve hakikatlerinin nerelerden ibaret olduğunu tahkik ve tespit etmek ve bununla beraber memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek ve bunlarla alakalı meseleleri ele almak, ezcümle matbuat meselesini, adli ve idari mevzuatı ve bunların ne suretle tatbik edilmekte oldukları hususunu tetkik ederek bir neticeye bağlamak, bu tahkikatın esas mevzuunu teşkil etmektedir. Grup, Meclis Tahkikatı açılması hakkındaki bu kararını ittifakla vermiştir. Demokrat Parti Meclis Grubu 14 Nisan 1960 Perşembe günü saat 15'de toplanacaktır." Bkz. Yeni Meram, 14 Nisan 1960, Y. 9, S. 3444, s. 1-2.

¹⁹⁰⁶ 2 Nisan 1960 yılında basın Tahkikat Komisyonu'nun görevleri için şunları yazmaktadır: "1-Encümenler, savcı, hakim ve askeri hakimlerin salahiyetlerine haiz olacaklar, 2-Gazete toplatmak ve kapatmak yetkisine haiz bulunacaklar, 3-Her türlü evrak, vesaik eşyayı zapt edebilecekler, 4-Tahkikat encümenlerinin tedbirlerine muhalefet 1 seneden 3 seneye kadar hapsi mucip kılacak, 5-Encümenlerce alınan kararların icra ve infazında ihmâl ve suiistimali görünen memurlar 6 aydan 3 seneye kadar hapis edilecek, 6-Tahkikat ile ilgili hadiseleri ifşa edenler 6 aydan 1 seneye kadar hapsolünacak, 7- Tahkikat sırasında yalan şahadette bulunanlarla yalan yere yemin edenlere Ceza kanundaki cezaların iki katı verilecek, 8- Encümenlerin kararlarına itiraz olunmayacak, 9- Encümenlerce yapılacak tahkikat ilk tahkikat mahiyetinde olacak." Bkz. Deniz, age, s. 82.

görüşmelerinin yayınını yasaklamıştır¹⁹⁰⁷. Komisyonadaki isimler Vacit Asena, Kemal Biberoğlu, Turan Bahadır, Hamdi Sancar, Bahadır Dülger, Sait Bilgiç, Hilmi Dura, Osman Kavuncu, Himmet Ölçmen, Selami Dinçer, Necmettin Önder, Kemal Özer, Nusret Kirişcioğlu, Nusret Ulusoy, Ekrem Anıt olarak belirlenmiştir. Hamdi Sancar Komisyon başkanı, Nusret Kirişcioğlu da raportörlüğe getirilmiştir. TBMM İçtüzüğü'nün 177. maddesine göre 18 Nisan 1960'da kurulan Tahkikat Komisyonu TBMM ve adli kurumlardan karar onamasına ihtiyaç duymadan hükümetin bütün araçlarından yararlanma, her türlü evrak ve belgeyi isteme, herkesi tanık ve bilirkişi olarak dinleyebilme, daveti kabul etmeyenleri cezai sorumluluğa tabi tutma gibi yetkilerle donatılmıştır¹⁹⁰⁸.

İktidar soruşturmanın haklılığını öne sürerken, İnönü ise böyle bir yetkinin hukuka aykırı, anayasanın üstünde ve gayri meşru bir talep olduğunu ve baskı rejimi kurulmak istendiğini belirtmiştir. DP ise tahkikat önergesinde yer alan ifadelerin doğru olduğunu ve CHP'nin basının da yardımıyla halkı kışkırtarak iktidarı tehdit ettiğini ifade etmiştir. Bu sözler üzerine İnönü *"Bu yolda devam ederseniz bende sizi kurtaramam, şartlar tamam olduğu zaman millet için ihtilal meşru bir haktır, meşru bir hak olarak kullanılacaktır"* diyerek grubuyla meclisi terk etmiştir¹⁹⁰⁹. Tahkikat Komisyonunun görev ve yetkilerini belirleyecek olan yasanın görüşüldüğü 27 Nisan 1960 günü ise İnönü'nün mecliste söz alarak *"Biz aldığımız tedbiri aldık yürüteceğiz diyorsunuz. Gayrimeşru baskı rejimine girmiş olan idarelerin hepsi böyle söylemişlerdir. Siz de öyle diyorsunuz fakat muvaffak olamayacaksınız. Kore başkanı Syngman Rhee kurtuldu mu? Üstelik onun ordusu, polisi ve memuru elinde idi. Hâlbuki sizin eliniz de ne ordu var ne memur ne üniversite ve hatta ne de polis var... Olur mu böyle baskı rejimi muvaffak olur mu bu? Bir baskı rejimi kurulduğu zaman onu kuranlar artık mukavemet kalmayacak zannederler. Bizdeki baskı rejimini kuranlar da öyle zannediyorlar. Baskı tertipçileri bilsinler ki, Türk milleti Kore milletinden daha az haysiyetli değildir"* ifadelerine yer vermesiyle birlikte milletvekilleri birbirlerine girerek sıra kapakları kırılmıştır. İnönü'ye 12 oturum meclisten çıkarma cezası verilmiş, CHP Meclisi boykot etmiştir¹⁹¹⁰.

Nisan 1960'a gelindiğinde ülkedeki siyasi partiler arasındaki kutuplaşmanın, toplumsal katmanların hepsine yansımış olduğu görülmektedir. Bu ortam içerisinde bazı üniversite öğretim üyelerinin, Tahkikat Komisyonunun faaliyetleri nedeniyle DP'yi eleştiren demeçler vermeye başlamalarıyla üniversitelerde gündeme dâhil olmuştur. Tahkikat

¹⁹⁰⁷ Eroğul, age, s. 230.

¹⁹⁰⁸ Sultan Esra Yiğit, *"27 Mayıs 1960 Darbesi Sonrası Çok Partili Hayata Geçi Sürecinin ve 1961 Seçimlerinin Basına Yansımaları"*, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat 2019, s. 9.

¹⁹⁰⁹ Doğaner, age, s. 104-105.

¹⁹¹⁰ Demirel, age, s. 329.

Komisyonu'nu protesto etmek amaçlı ilk öğrenci eylemi, 19 Nisan 1960'da Kızılay'da gerçekleşmiştir. İsmet İnönü; yürüyerek İş Bankasının bulunduğu sokağa para çekmek amacıyla gittiği sırada, yol boyunca öğrenciler tarafından kendisine yapılan sevgi gösterisi, halkında katılımıyla kısa sürede DP aleyhine bir mitinge dönüşmüştür. Miting de göstericilerin, “*Hürriyet.!!, ya ya ya şa şa şa İsmet Paşa çok yaşa*” gibi sloganlar atmaları üzerine güvenlik güçleri müdahale etmiş, çıkan olaylar esnasında; 11'i öğrenci, 1'i gazeteci olmak üzere toplamda 22 kişi gözaltına alınmıştır. Ankara-Kızılay mitinginden kısa bir süre sonra üniversite olayları İstanbul'a da yansımıştır. 27 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Derneğinin Marmara Öğrenci Lokalinde olağan genel kurul toplantısında Demokrat Partinin uygulamalarına yönelik sert bir bildiri taslağı hazırlanmıştır. Bu bildiri taslağının yayınlanmasını engellemek isteyen polisin toplantıya müdahale etmesi, 27–28 Nisan İstanbul-Ankara olaylarını tetikleyen girişim olmuştur¹⁹¹¹.

28 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesinde öğrenciler hükümeti protesto ederek polisle çatışmışlardır. Öğrenciler, Namık Kemal'in “*Felek her türlü esbab-ı cefasın toplansın gelsin, Dönersem kahbeyim millet yolunda bu azimetten*” şiirini söyleyerek toplanmıştır. “*Kahrolsun Menderes*”, “*Diktatör istifa*”, “*Atatürk*”, “*hürriyet*”, “*İsmet Paşa çok yaşa*”, ve “*Ordu gençlik elele*” gibi sloganlar atılmıştır Plevne ya da Gazi Osman Paşa marşı olarak bilinen marş uyarlanarak Hürriyet Marşı haline getirilmiştir. Ayrıca “*Dağ Başını Duman Almış*” marşı da söylenen bir diğer marş olmuştur¹⁹¹². Polisin katı tavrı nedeniyle İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıdık Sami Onar'ın; “*Talebeye bu şekilde müdahale etme hakkınız yok. Üniversiteden derhal çekilin*” şeklindeki isteği üzerine fiziki olarak polis şiddetine uğramıştır. Silahın da kullanıldığı polis müdahalesi sırasında Turan Emeksiz isimli bir öğrenci seken bir kurşun sonucu hayatını kaybetmiştir. İstanbul'daki olaylar boyunca toplamda 2 öğrenci ölmüş, bir tanesi ağır olmak üzere 16 polis memuru ile birlikte çok sayıda öğrenci yaralanmış, 150 kadar öğrenci de gözaltına alınmıştır Polis müdahalesinin olaylarda yetersiz kalması üzerine ordu birlikleri sevk edilmeye başlanmıştır. Mülki amirlerce verilen bu idari karar, olayların seyrini değiştirecek dönüm noktasını oluşturmuştur¹⁹¹³.

Türkiye'de ihtilal söylemlerinin dilden dile dolaşmaya başladığı sırada, Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil'in DP'ye, uyarılar yaptığı görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yapmış olduğu gösterilerden sonra Başbakan Menderes, Prof. Başgil'i Ankara'ya davet etmiştir. 29 Nisan akşamı yapılan bu toplantıya Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Meclis Başkanı Refik

¹⁹¹¹ Sefa Salih Aydemir, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversitenin Etkisi”, *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, C. 1, S. 1, Y. 2016, s. 13-14.

¹⁹¹² Demirel, *age*, s. 331-332.

¹⁹¹³ Aydemir, *agm*, s. 15.

Koraltan, Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Grup Başkan Vekili Atıf Benderoğlu katılmıştır. Toplantıda bir gün önce gerçekleşen olaylar ve bundan sonra takip edilecek politikalar tartışılmış, Başbakan Başgil'den tavsiye istemiştir. Başgil ise; *“Her şeyden önce Menderes kabinesi derhal istifa etmelidir. Bundan sonra, mümkün olduğu nispette, muhalefete de birkaç bakanlık vererek, meclisteki mutedil şahsiyetlerden yeni bir kabine kurmalıdır. Böylece, bir nevi koalisyon kabinesi, daha doğrusu milli birlik kurulmuş olacaktır. Bu yeni hükümet, kendisinden öncekinin takip ettiği politikayı bir yana bırakarak tam bir serbesti içinde kararlarını alacak ve Meclise, Anayasaya aykırı olduğu iddia edilen kanunların bilhassa Salahiyetler Kanununun tadilini teklif edebilecektir. Bu şekilde hareket edilince, artık muhalefetin, hükümeti itham etmek için bahane bulamayacak ve siyasi tansiyon düşecektir.”* sözleri ile tavsiyede bulunmuştur. Bu tavsiye üzerine Menderes, kendisinin de gerekirse istifa edeceğini belirtmiştir. Ancak Zorlu ve Bayar'ın Başgil'in tavsiyelerine tepki göstermeleri üzerine Menderes tereddüde düşmüş ve geri adım atmıştır. Nitekim Bayar, Başgil'in önerilerine şiddetle karşı çıkmıştır. Bunu *“zaaf alameti”* olarak tanımlayarak, rakiplerinin cesaretlenmesine yol açacağını belirtmiştir. Bayar'a göre buhran zamanında hükümeti değiştirmek yersiz bir hareket olacaktır. Yapılması gereken ise sert tedbirler almaktır. Görüşmenin ardından toplanan Bakanlar Kurulu bu isteği kabul etmemiş, böylelikle 27 Mayıs öncesinde iktidarın eline geçen son fırsatlardan biri de değerlendirilememiştir¹⁹¹⁴.

Yine bu günlerde Cumhurbaşkanı Bayar, ordudaki gelişmeler ve faaliyetler hakkında 12 Mayıs 1960 günü kendisini Kıdemli Başçavuş Ahmet diye takdim eden kişinin yazdığı mektup ile uyarılmıştır. Mektupta; *“Bugün çok acele yazacam için beni affedeceksiniz. Beklim de bu mektup zatinize ulaşmadan her şey olup bitcek. Burada bir isyan olacağı şüphesizdir. Bize verilen malumata göreceni sizin muhafız alayı kumandanı (YN: Albay Osman Köksal) ve Angare'de birçok subaylardan, astsubaylardan kimseler bunu yapacakmış. Bize de burada emirler verildi. Tanklar ve motorlu kıta kumandanları bunu yapacakmış. Bu kadar söylerim. Ben zamanı gelince, elinizi öpmeye geleceğim.”* ifadelerine yer verilmiştir. Prof. Başgil ise bu dönem ile ilgili yaptığı değerlendirmesindeki *“Kanaatimizce, Demokrat Parti'nin iktidardan düşmesinin ana sebebi ve Türkiye'nin şu an acısını çektiği sıkıntıların kaynağı muhalefetin sinsî manevralarıdır. Gerçekten de, Menderes hükümetinin haksızlıklarının, suiistimallerinin Türkiye'de yeni bir şey olduğunu kimse iddia edemez. Sadece İnönü devrine baktığımızda bile, bunların çok daha beterlerini görürüz. Ne var ki, Menderes'in karşısına dikilen sistemli ve acımasız muhalefet, onu çileden çıkarmaya ve yeni yanlışlara itmeye çalışmaktan başka bir*

¹⁹¹⁴ Uyar, age, s. 354-355.

şey yapmadı” ifadeleri ile ülkenin içinde bulunduğu durumda CHP’nin acımasız muhalefetin de etkisi olduğunu belirtmiştir¹⁹¹⁵.

Olaylar Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerine de sıçramış, Ankara Sıkıyönetim Komutanı General Namık Argüç, daha sonra MBK üyesi olan Vehbi Ersü’yü ateş açma emrini uygulamadığı için tutuklatmıştır. Hükümet olayları bitirmek için üniversiteleri bir ay süreyle kapatmış ve İstanbul’daki öğrenciler gemilere ve trenlere bindirilerek ailelerin yanına gönderilmiştir. Ancak gösteriler İstanbul ve Ankara’da 27 Mayıs’a kadar devam etmiştir¹⁹¹⁶.

Bu süreçte Menderes’in radyodan yaptığı konuşmalar ve CHP’ye aşırı yüklenmesi üzerine CHP Grubu Menderes’e 1 Mayıs 1960 tarihinde bir telgraf çekerek tepki göstermiştir. Telgrafta; “Memlekette *kardeş kanı dökülmesine müncer olan olayların tek sebebinin sizin ve hükümetinizin şimdiye kadar ki hukuk, anayasa ve siyasi ahlak dışı tutumunuzdur. Baş mesul de sizsiniz*” ifadelerine yer verilmiştir¹⁹¹⁷. Görüldüğü üzere, 1960 yılının Mayıs ayı başında siyasi tansiyon hala yüksektir. Ancak gösterilerde de nispeten azalma göstermiştir. Tahkikat Komisyonu muhalefet partilerine yasaklar getirmiş, CHP lideri İnönü’nün açıklamalarının yayınlanması yasaklanmıştır. CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksel, Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Argüç’e başvurarak, Adnan Menderes’in yaptığı radyo konuşmaları ile Sıkıyönetim Kanunu’nu ihlal ettiğini belirterek engellenmesini istemiştir. Nitekim Menderes 2 Mayıs’ta yaptığı radyo konuşmasında; CHP’yi “*isyanı idare eden*”, “*siyasi irtica ocağı*” gibi ithamlarla nitelendirmiştir¹⁹¹⁸.

İktidar-muhalefet ilişkilerinin gerginleşmesinin en önemli yansımalarından biri de halk arasında görülmüştür. CHP’ye karşı olup, DP’yi savunanlar bunu “*bir ibadet duygusu*” içerisinde yapacak bir tavır sergilemişlerdir. Bu konuda camilerin en önemli propaganda yerlerinden birisi olarak nitelendirildikleri dikkat çekmektedir. Buna göre, vaizler ve imamlar bu konuda başı çekerek, cami kürsülerinden iktidarı rahatlıkla savunmuşlardır. Bu durum ülkedeki olumsuz havayı daha da körüklemiştir. Bu gelişmeler üzerine dönemin Diyanet İşleri Başkanı, 2 Mayıs 1960 tarihinde 9015 sayılı, bütün ülke müftülerine bir genelge

¹⁹¹⁵ Celal Bayar’a gönderilen mektubun yazılışında yapılan yazım yanlışlıkları ve kullanılan üslup, bu mektubu yazan kişinin kimliğini saklamak istediğini düşündürmektedir. Bkz. Atiye Emiroğlu, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti’nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil MYO Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Y. 1, S. 1, Mayıs 2011, s. 15-16.

¹⁹¹⁶ Zafer Ülger, “27 Mayıs İhtilali’nde Kalkınma Çabaları”, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kalkınma İktisadi ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 34.

¹⁹¹⁷ İlhan, *age*, s. 30.

¹⁹¹⁸ Erhan Olgun, “27 Mayıs Asker Müdahalesi’nde Ondörtler Olayı”, Dokuz Eylül Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir 2016, s. 84.

göndererek uyarıda bulunmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınladığı uyarı metninde özetle şu ifadelerle yer vermiştir: *“Son hadiseler dolayısıyla vaiz ve hatiplerin vaaz ve hutbelerinde telakki ve tefsir edilebilecek, cemaat arasında tefrika husule getirecek azami derecede sakınmaları gerekli bulunduğundan mevzalarında akaid, ahlak mevzuu dışına çıkmamalarının vaizlere; 1953 Reislik neşriyatı arasında bulunan hutbe mecmuasının hutbelerine, kendilerinden bir şey katmaksızın devam etmeleri lüzumunun da hatiplere tebliğini ehemmiyetle rica ederim.”* Ancak bu uyarı genelgesi dahi vaiz ve hatiplerin iktidar taraftarlığına ve bunu cami kürsülerinden ifade etmelerine engel olamamıştır.¹⁹¹⁹

Siyasi ortamda yaşanan gerilim, özgürlüklerin kısıtlanması, öğrenci olayları ve ekonomide yaşanan sıkıntılar bu süreçte ordu tarafından yakın takibe alınmıştır. Daha sonra darbenin başına geçecek ve yeni emekli olan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, 3 Mayıs 1960 tarihinde hem bir veda mesajı hem de Başbakan’a sunulmak üzere 13 maddeden oluşan hükümete uyarı niteliğinde ayrıca bazı talepleri de içeren mektubunu Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes’e sunmuştur. Mektupta, Cumhurbaşkanı’nın istifası, bazı bakanların değiştirilmesi, büyükşehirlerin emniyet müdürlerinin ve valilerin değiştirilmesi gibi talepler yer almıştır¹⁹²⁰. Gürsel mektubunu şöyle bitirmektedir: *“Sayın Vekilim, maruzatım muhakkak ki çok mühim ve çok cüretkaranedir. Fakat memleket için, milletin selameti için, hükûmet ve hatta partinizin kurtarılması için dikkate alınması lazımdır. Ve hatta çok lazımdır”*¹⁹²¹. Mektup Ethem Menderes tarafından ne Başbakan’a ne de Cumhurbaşkanı’na bildirilmiştir. Bu tarihi mektuptan muhatabından başka kimsenin haberi olmadığı konusunda sıkça değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak Menderes mektubun bir kısmından haberdar olduğunu, Ethem Menderes ise Adnan Menderes’e haber verme gereği duymadığını belirtmiştir. Cemal Gürsel’in tarihi mektubu, 27 Mayıs 1960 Askeri darbesi sonucunda Ethem Menderes’in evi ve makamında yapılan aramalar sonucu ortaya çıkmış, kamuoyu mektuptan *Yassıada’daki yargılamalar* sırasında haberdar olmuştur¹⁹²².

*“28 Nisan olayları”*¹⁹²³ndan sonra alınan sıkıyönetim kararına rağmen ülkedeki gergin hava dağılmamış, öğrenciler gösteri ve protestolarına devam etmişlerdir. İstanbul ve Ankara’da başlayan, muhalefet partilerinin de desteğiyle ülke içerisinde hızla yayılan öğrenci protestoları karşısında DP’de 5 Mayıs’ta Ankara’da miting düzenlemeye karar vermiştir. DP

¹⁹¹⁹ İlhan, *age*, s. 19-20.

¹⁹²⁰ Özer, *age*, s. 129.

¹⁹²¹ Eroğul, *age*, s. 235.

¹⁹²² İlhan, *age*, s. 100-105.

¹⁹²³ 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi’ne giden en önemli kilometre taşlarından birisi olmak üzere kabul edilen öğrenci olayları 28-29 Nisan’da İstanbul ve Ankara’da başlamıştır. “555K” koduyla Ankara’da düzenlenen iktidar karşıtı gösteriler, 21 Mayıs’ta Harp Okulu öğrencilerinin de sokağa çıkmasıyla son bulmuştur.

yönetimi tarafından 555K¹⁹²⁴ parolasıyla, bir gövde gösterisi şeklinde planlanan miting; Adnan Menderes taraftarlarının toplandığı anda meydana gelecek ve insanların arasına karışmasıyla birlikte muhalefete, hala büyük bir halk tabanının hükümetin arkasında olduğu mesajı verilecektir. İktidarın miting hazırlıkları karşısında muhalifler; 555K sloganına kendileri de sahiplenmişler, aynı parola ile Ankara’da karşıt bir miting düzenlemek istemişlerdir. 5 Mayıs’ta Kızılay’da toplanmaya başlayan öğrenciler, “*Kahrolsun Diktatör, Hükümet İstifa*” sloganları ve “*Dağ Başını Duman Almış*” marşı ile birlikte yürüyüşe geçmişlerdir. Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Celal Bayar plana uygun olarak Çankaya’da arabadan indiği anda, beklenenin aksine, “*Menderes İstifa*” şeklinde bazı gruplar tarafından slogan atılmaya başlanmış, bu sloganlara rağmen arabadan inen ve kalabalık arasına karışan Menderes tartaklanmıştır. Ankara Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu’nun yardımlarıyla güçlükle bir arabaya bindirilen Adnan Menderes, olay yerinden kaçırılmıştır¹⁹²⁵. Öğrenciler, “*Katil Menderes!*” sloganları eşliğinde Adnan Menderes’i protesto etmeye devam ederken, ordu birlikleri tarafından sıkıyönetimin ilan edildiği ve dağılmaları gerektiği uyarısıyla karşılaşmışlardır. Bu uyarıyla öğrenciler alanı boşaltmaya başlamışken bir grup polisin ateşli saldırısıyla karşılaşmışlardır. Olaylar sırasında bir grup öğrenci gözaltına alınarak karakola götürülmüştür. Öğrenciler ordu birlikleri lehine “*Türk ordusu çok yaşa!*” tarzı sloganlar atmaya başlamışlar ve ordu birliklerinin başındaki binbaşyı ise omuzlarında taşımışlardır. Polisler ise “*Katiller!*” diye bağırmışlardır. 5 Mayıs’ta Kızılay Meydanı’nda düzenlenen bu miting o zamana kadar öğrenciler tarafından düzenlenmiş en büyük öğrenci mitingi olduğu gibi, öğrencilerin darbeden önce düzenlediği son büyük mitingdir¹⁹²⁶.

Bu olaylardan sonra Fatin Rüştü Zorlu, İtalyan “*Corriere delta Sera*” gazetesinin muhabiri ile 10 Mayıs 1960 tarihinde yaptığı mülakatta, Türkiye’de meydana gelen son olaylarla ilgili yaptığı açıklamada: “*Bahis konusu olan, bir takım öğrenci nümayişleridir. Kaldı ki öğrencilerin hepsi bu nümayişlere katılmamışlardır. Fakültelerin birçoğu bu nümayişlerin dışında kalmıştır. Bu nümayişlerde polis ancak mecbur kaldığı vakit silah kullanmıştır. Başlangıçta beş bin kişilik bir nümayişçi topluluğu karşısında ancak yüz kadar polis bulunuyordu ki bunlar da havaya ateş etmişlerdir. Nümayişler sırasında İstanbul’da iki*

¹⁹²⁴ 555K; Beşinci ayın beşinci gününde, saat beşte Kızılay’da anlamını taşımaktadır.

¹⁹²⁵ Aydemir, *agm*, s. 18.

¹⁹²⁶ Ferhat Çetinkaya, “*27 Mayıs Darbesi’nin Yeni Türk Romanına Yansıması*”, Adıyaman Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adıyaman 2019, s. 130-131.

*kişi ölmüştür, Ankara’da ölen yoktur. Bir öğrenci de düşüncesizce bir hareketle bir tankın üzerine atılmış, bu ihtiyatsızlığı neticesinde ölmüştür”*¹⁹²⁷ ifadelerine yer vermiştir.

Metin İlhan, Başbakan Menderes’in askeri bir darbe karşısında kendisine güvenmesinin nedenlerinden birisi olarak da Amerika’ya ve NATO’ya duyduğu güven olduğunu belirtmektedir. Amerika ile 5 Mart 1959 yılında yapılan anlaşma ile Menderes kendisine ve hükümetine karşı herhangi bir kalkışma olmayacağını değerlendirmiştir. Bu antlaşmada yer alan *“Türkiye’de bir karışıklık olduğu takdirde Amerika silahlı seçenekte dâhil olmak üzere müdahalede bulunacaktır”* maddesi en önemli maddedir. Bu antlaşma 9 Mayıs 1960’ta CHP’nin katılmadığı bir oturumda TBMM tarafından onaylanmıştır. Gazetelere 10 Mayıs 1960 tarihinde gazetelere; *“Türkiye’nin güvenliği tehlikeye düşerse Amerika her türlü yardımda bulunacak”* şeklinde yansımıştır¹⁹²⁸.

Menderes’in radyoda yaptığı konuşmalar ve polisin tedbirleri olayları durduramamış, 11 Mayıs’ta TBMM gerekçe gösterilmeksizin tatile girdirilmiştir. Ardından Menderes, Ege gezisine çıkmış, öncelikle Çanakkale’de, sonra da İzmir’de büyük sevgi gösterileri ile karşılanmıştır. Başbakan Menderes, konuşmasında gösterilen ilgiden duyduğu minneti, gençlerin masum olup bazı politikacıların suçlu olduğunu, bazı çevrelerce ihtilal dedikodusu çıkarıldığını ancak bunun olmayacağını ve en kısa zamanda seçimlerin yapılacağını söylemiştir. Menderes’in Ege gezisinden sonra da Ankara’daki gerilimli süreç devam etmiştir¹⁹²⁹. 20 Mayıs’ta Hindistan Cumhurbaşkanı Nehru’nun karşılama töreninde, Adnan Menderes’e karşı öğrencilerce yapılan protesto ve 21 Mayıs’ta Harp Okulu öğrencilerinin başlarındaki subaylarla birlikte Kızılay’da sessiz yürüyüşü de ordunun göstericilerin safında olduğunu ve müdahale için gerekli ortamın sağlandığını göstermiştir¹⁹³⁰. Bu yürüyüş Türkiye’de yayınlanan gazetelerde adeta görmezden gelinmiş, ancak Batı basınında yer almıştır. Fransız gazetesi Le Monde yürüyüşe geniş yer vermiş, Türkiye’de olan bitenleri DP’den ve Türk gazetelerinden daha iyi analiz etmiştir¹⁹³¹. DP içinde bir grubun izlenen politikardan dönülmesi tavsiyeleri Menderes tarafından dikkate alınmamıştır. Menderes ani bir kararla Eskişehir’e hareket etmiştir. Menderes’in uçağı 25 Mayıs 1960 günü Eskişehir havalimanına indiğinde kendisini karşılamaya gelenlerin içinde bulunan bir grup hava subayının Menderes önlerine geldiğinde *“Geriye dön!”* emri ile bütün subaylar tek saf halinde başbakana sırtlarını dönmüşlerdir. Böyle bir hareketin yapılması hükümetin artık

¹⁹²⁷ Yiğit, *agt*, s. 11.

¹⁹²⁸ İlhan, *age*, s. 42.

¹⁹²⁹ Doğaner, *age*, s. 106-107.

¹⁹³⁰ Aydemir, *agm*, s. 18-19.

¹⁹³¹ İlhan, *age*, s. 53.

gücünün kalmadığını göstermektedir. Bu olayın ardından şehre gelen Menderes Eskişehirli'lere hitaben bir konuşma yapmayı planlamış ancak konuşamamıştır. Çünkü hoparlörün telleri meçhul kişiler tarafından kesilmiştir. Böylece iktidar sesini duyuracak gücünü de yitirmiştir¹⁹³². Menderes'in son yemeği Eskişehir Ticaret Odasının şerefine düzenlediği akşam yemeği olmuştur Menderes bu yemekte muhaliflerine çatan konuşmalar yapmıştır. Bu konuşma onun son konuşması olmuştur. O günün gecesinde Menderes özel kalem müdüründen hükümet darbesinin başladığını öğrenmiştir. Konya'ya doğru hareket eden Menderes, gittiği Kütahya'da tutuklanmıştır. Bayar ise Çankaya'da ordu tarafından teslim alınmıştır. DP'nin ileri gelenleri de Harp Okulunda gözetim altına alınmıştır. Böylelikle on yıl iktidarını sürdüren DP, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonucunda tarih sahnesinden silinmiştir¹⁹³³.

4.2. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ

Türk demokrasi tarihi alanında hazırlanmış kaynaklara göre, cumhuriyet tarihinin ilk askeri müdahalesi olan 27 Mayıs Müdahalesi, dünyada yapılan diğer askeri müdahalelerden farklı olarak demokrasiyi kaldırmak için değil demokrasiyi işletmek iddiasıyla yapılmıştır. *“Tek parti döneminin getirdiği alışkanlıklardan DP'nin de kurtulamayışı”* karşısında askerler demokrasiyi koruma ve geliştirme görevini üstlenerek yönetimi ellerine almışlardır. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi için ihtilâl, inkılâp, devrim ve darbe gibi değişik isimler verilmiştir. Hikmet Özdemir, 27 Mayıs'ın Kurtuluş Savaşı anlamında bir ihtilal, siyasi iktidarın bir sınıftan ötekine geçmesi anlamında devrim olmadığını fakat gerçekleşmesinde geniş çevrelerin desteği olduğu için darbe olarak görülmemesi gerektiğini belirtmiştir. Sina Akşin ise 27 Mayıs'ı Atatürk ve İnönü'nün kurdukları demokrasi temellerini genişletip pekiştiren, sosyal devlet anlayışını ve çeşitli kurumları getirdiği için darbe olmasının yanında devrim olarak kabul etmiştir. *“27 Mayıs bir hükûmet darbesi midir, yoksa bir inkılâbın başlangıcı mıdır?”* sorusuna, Hükümet darbesi diyenler arasında adil bir seçim kanunu ile yapılacak seçimlerde iktidarın kazanan partiye verilmesi gerektiğini düşünenler olduğu gibi, inkılâp diyenlerin ise en az dört sene ordunun yönetimi elinde tutması gerektiğini aksi takdirde demokratik rejime ulaşılamayacağını savunanların olduğu iddia edilmistir. 27 Mayıs'ın bir darbeden kısa bir süre içinde hızla bir ihtilale dönüştüğünü iddia eden Şevket Süreyya Aydemir ise, aynı zamanda hareketin başlangıcında lider eksikliğinin olduğunu ve programlarının olmadığını da belirtmiştir. Bütün bu değerlendirmelere rağmen 27 Mayıs askeri bir müdahale özelliği taşımıştır. 25 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlere kadar olan

¹⁹³² Eroğul, *age*, s. 238.

¹⁹³³ Uyar, *age*, s. 130.

dönem Milli Birlik Komitesi (MBK) dönemidir¹⁹³⁴. Önce 20 kişiden oluştuğu açıklanan MBK'nin daha sonra 38 kişi olduğu ilan edilmiştir. Geniş yetkilere sahip olan komite, beklenenin aksine içinde yüzbaşılardan olduğu genç bir profile sahiptir. Atatürk İlke ve İlkıllarına bağılı olduklarını belirten subaylar, devrimlerin taviz verilmeden uygulanacağını ve Kemalizm'in bir öğreti haline getirileceğini belirtmişlerdir. Ancak bu temenniler istenildiği ölçüde gerçekleşmemiş, kısa süre içinde meydana gelen farklılıklar bölünmelere neden olmuştur¹⁹³⁵.

Askeri müdahalenin tarihi seyri ise kaynaklarda şu şekilde tasvir edilmektedir: Ülkede meydana gelen olaylar ile oluşan gergin hava sonucunda, 27 Mayıs sabahı Ankara Radyosundan yapılan bir anonsla, ordunun yönetime el koyduğu duyurulmuştur. Anonsta, *“Bugün, demokrasimizin içine düştüğü buhran ve en son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına mahal vermemek maksadıyla, Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini eline almıştır”* denilerek, sokağa çıkma yasağı ilan edildiği duyurulmuştur¹⁹³⁶.

Böylece 27 Mayıs 1960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri, dünya basını tarafından *“Beyaz”* ya da *“Kansız İhtilal”* adı verilen bir devrim hareketi gerçekleştirmiştir. Bu arada DP'nin lağvedilmesinin yanı sıra, diğer siyasî partiler de faaliyetten men edilmişlerdir. 29 Ekim 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde 36 yılın sonlarına doğru, seçimle gelmiş bir yönetim, 27 Mayıs 1960 Cuma günü Türk Silahlı Kuvvetlerinden 38 subayın kurduğu bir ihtilâl komitesi tarafından sona erdirilmiştir. Genç cumhuriyetin başına gelen bu

¹⁹³⁴ Fehmi Akın, Melek Nalbantoğlu, “27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Konya Basınındaki Yansımaları”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 24, Y. 2010, s. 154-155.

¹⁹³⁵ Doğaner, age, s. 111.

¹⁹³⁶ Dikici, agm, s. 27; Albay Alparslan Türkeş tarafından Ankara Radyo'sunda okunan bildiri ise şöyledir: *“Dikkat... Dikkat... Muhterem Vatandaşlar, Radyolarınızın başına geçiniz. Güvendiğiniz Silahlı Kuvvetlerinizin sesi bir dakika sonra sizlere hitap edecektir. Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekete Silahlı Kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiiz, hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkar bir fiile müsaade etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaş; kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmekten birbirlerine karşı hürmetle anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve millî varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir. Kabineye mensup şahsiyetlerin, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmalarını rica ederiz. Şahsi emniyetleri kanun teminatı altındadır. Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO'ya inanıyoruz ve bağılıyız. CENTO'ya bağılıyız, tekrar ediyoruz: düşüncelerimiz, yurtta sulh, cihanda sulhtur. Türkiye dâhilindeki bütün askeri garnizonlardaki garnizon komutanları o yerin mülki ve askeri idaresine el koyacaklar ve vatandaşın her hususta emniyetini sağlayacaklardır.”* Bkz. Ömer Faruk Danış, *“27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Seçkin Kuramları Doğrultusunda İncelenmesi”*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 106-107.

ilk askeri müdahale ile TBMM feshedilmiş, o tarihte iktidarda bulunan DP kadrosu tümüyle tutuklanmıştır. Müdahaleden sonra DP önde gelenleri Ankara Kara Harp Okuluna getirilmiştir. Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve diğer Bakanlar, Harp Okulunda ayrı ayrı odalara kapatılmış, başlarına da birer Harp Okulu öğrencisi muhafız olarak dikilmiştir. İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, ihtilalden iki gün sonra bir sinir krizi sonucu ikinci katta kaldığı odanın penceresinden atlayarak intihar etmiştir. Namık Gedik, davanın en önemli sanıklarından biri olarak görülmüştür¹⁹³⁷. Ayrıca dönemin Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun başta olmak üzere üst rütbeli asker ve bürokratlar, emniyet görevlileri, özellikle de 28 Nisan olaylarında görev yapmış olan tüm polisler olmak üzere “aşırı işlere bulaştıkları iddia edilen emniyet mensupları”, tek tek evlerinden alınarak cezaevlerine konulmuştur¹⁹³⁸.

Milli Birlik Komitesi, 27 Mayıs günü öğleden sonra Genelkurmay Başkanlığı binasının Askeri Şura toplantı salonunda Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığında ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıda Cemal Gürsel’in müdahale liderliğine ek olarak Devlet Başkanlığı, Başbakanlık ve Milli Savunma Bakanlığı yapması kararlaştırılmıştır. Müdahalenin bildiri metnini radyoda okuyan Albay Alparslan Türkeş ise Başbakanlık Müsteşarlığına getirilmiştir¹⁹³⁹. Menderes’in son günlerde kapattığı üniversiteler açılmış ve basın yasağı kaldırılmıştır. Cemal Gürsel, idareye el konulmasının amacını, “Türkiye’de demokrasinin yeniden ortaya çıkarılması” olarak ilan etmiştir¹⁹⁴⁰.

Milli Birlik Komitesi ve Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanlığı tarafından yeni bir anayasanın ön projesini hazırlamak üzere Ankara’ya çağrılarak görevlendirilmiş olan İstanbul Üniversitesi Rektörü ve Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Ord. Profesörü Sıddık Sami Onar, İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı ve Ceza Hukuku Profesörü Naci Şensoy, İstanbul Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ord. Profesörü Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, İstanbul Hukuk Fakültesi Esas Teşkilat Hukuku Profesörü Hüseyin Nail Kubalı, İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Profesörü Ragıp Sarıca, İstanbul Hukuk Fakültesi Esas Teşkilât Hukuku Profesörü Tarık Zafer Tunaya, İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Doçenti İsmet Giritli’den

¹⁹³⁷ Emiroğlu, *agm*, s. 19-20.

¹⁹³⁸ Dikici, *agm*, s. 28.

¹⁹³⁹ İlhan, *age*, s. 115-116.

¹⁹⁴⁰ Cezmi Eraslan, *agmd*, s. 576; Milli Birlik Komitesinin, “Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır” bildirisinde iktidara el koyma gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır: “...Bu hareketi silahlı kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaket ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş durumdadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa ve zümreye karşı değildir”. Bildiride kamuoyuna en kısa zamanda seçimlerin yapılması ve çok partili siyasal yaşama dönülmesi mesajı verilmiştir. Bkz. Hanife Kuru, “27 Mayıs 1960 İhtilal Dönemi; İktidar- Muhalefet İlişkileri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 8, Y. 1998, s. 243.

kurulmuş olan komisyon, Rektör Sıddık Sami Onar'ın başkanlığında toplanmıştır. Komisyon belirledikleri esasları Milli Birlik Komitesi Başkanlığı'na sunmuştur¹⁹⁴¹.

4.3. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ ÖNCESİ KONYA BASINI

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi öncesinde Konya'da yayın hayatında bulunan gazetelerden Yeni Meram, Yeni Konya ve Öz Demokrat Konya gazeteleri bu çalışmada

¹⁹⁴¹ Komisyon tarafından müdahalenin ve inkılâbın gerekçeleri şu şekilde belirtilmiştir: “Bugün içinde bulunduğumuz durumu adi ve siyasi bir hükümet darbesi saymak doğru değildir. Devlet, hukuk, adalet, ahlâk, amme menfaati ve amme hizmeti fikrini temsil etmesi ve amme haklarını koruması gereken siyasi kudret maatessüf aylardan, hatta senelerden beri bu mahiyetini kaybetmiş, şahsî nüfuz ve ihtiraslarla zümre menfaatini temsil eden maddî bir kuvvet haline gelmiştir. Her şeyden evvel hukuka bağlı sosyal bir kuvvet olması lâzım gelen devlet kudreti, bu ihtiras ve nüfuzun tahakkuk vasıtası haline getirilmiştir. Bunun içindir ki siyasi kudret, asıl devlet kuvveti olan ordusuyla, adliyesi ve barolarıyla vazifesine bağlılık göstermek isteyen memurlarıyla, üniversiteleriyle, umumi efkârın mümessili olan basını ve öteki sosyal müessese ve kuvvetleriyle her türlü manevi bağlantısını kaybederek devletin öz ve ana müesseselerine ve Türkiye'nin dünya devletler camiasında medeni bir devlet olarak lâyık olduğu yeri muhafaza etmesi bakımından olağanüstü değer ve ehemmiyette olan Atatürk inkılâplarına karşı düşman duruma düşmüştür. Vatandaşlara, muhalefete, memurlara, basına yapılan tazyik, üniversite gençliğine ve üniversitenin 30 ve hatta 40 senelik meslek hayatını idrak etmiş eski hocalarına ve büyük bir istikbal vadederek yetiştirmiş ve yetiştirmekte olan yeni öğretim üyelerine ve yardımcılara ve talebelerine karşı harekete geçmiştir. Şöyle ki: Kendi menfaat ve ihtirasına bağlanmayı kabul ederek meslek ve vazife şuurunu ve bunun kutsiyetini kaybeden bir takım idare âmirlerini ve polislerini veya polis kıyafetine sokulmuş meçhul kimseleri üniversiteye saldırtmıştır. Hiç bir hukuk ve idare ilminin ve hukuka bağlı devlet rejiminin kabul etmeyeceği sahalarda silâh kullanılarak masum üniversite gençlerinin ölümüne, ağır yaralanmasına ve bir kısmının sakat kalmasına sebep olmuştur. Talebesini korumak ve vazifesini görmek isteyen üniversite hocalarını, dekanlarını ve rektörünü döğdürmüş, yerlerde sürükletmiş ve yaralatmış ve bunlara medeni bir memlekette en kötü insanlara yapılmayacak muameleleri yaptırmak suretiyle siyasi nüfuzunu devam ettireceğini zannetmiştir. Hak ve hukukla, devlet fikriyle hiçbir alâkası olmayan bu gibi hareketleri yaptıran bir zümre artık sosyal bir müessese sayılamazdı. Hükümet şeklindeki bu teşekkül, gerçekte, sosyal bir müessese vasfını kaybetmiş bulunuyordu. Bu vakıa hükümetin sosyal ve millî bir müessese olmaktan çıkarak şahsî bir nüfuz ve ihtiras aleti haline gelmiş bulunduğunu göstermektedir. Meşruiyet bakımından da durum aynıdır: Bir hükümetin meşruiyeti sadece menşesinde, yani iktidara gelişinde değil, iktidarda da kendisini bu mevkie getiren Anayasa riayeti ve millet efkârı, ordu, kaza ve ilim müesseseleri gibi müesseselerle işbirliği yaparak, hukuk nizamı içinde yaşamasıyla ve devamı ile mümkündür. Hâlbuki hükümet ve siyasi iktidar, bir taraftan Anayasaya tamamen aykırı kanunlar çıkarmış ve bunlara dayanmak suretiyle Anayasayı ihlâl etmiştir; kanunsuz icraatta bulunmuştur. Diğer taraftan hükümetin bir muvazene, sükûn ve huzur âmili olması gerekli olduğu halde, hükümet, devlet müesseselerini, politik ve sosyal müesseseleri ve hatta bunların içinde yaşayan insanları birbirine düşürmek, halka ve dış âleme karşı bunları kötüleyerek bir anarşi âmili haline getirmek suretiyle meşruiyetini kaybetmiştir. Milleti temsil etmesi gereken Büyük Millet Meclisi de siyasi iktidar tarafından hakiki bir teşri organı olmaktan çıkarılarak şahıs ve zümre menfaatine hizmet eden bir parti grubu haline getirilmiş olmak suretiyle fiilen münfesi hale gelmiştir. Böyle bir durum karşısında devletin ordusu, idaresi ve her çeşit müesseseleri kendilerine temel olacak devlet fikrini temsil etmek vasfını ve adı geçen müesseseler arasında muvazene amili olmak hüviyetini kaybetmiş ve böylece eski iktidar, siyasi kudretini çoktan kaybeylemiş bulunuyordu. İşte bugün ve bu sebeplerle devlet müesseselerini, içtimaî müesseseleri, siyasi kudreti ve meşru hükümeti yeniden kurmak mecburiyeti hâsıl olmuştur. Millî Birlik Komitesinin hareketini yani devlet müessese ve kuvvetlerinin idareyi ele almasını bu mecburiyetin, yani devlet nizamını bozan, halkı birbirine düşürerek anarşiye yol açan, sosyal müesseseleri işleyemez bir hale koyan ve bu müesseselerin dayandığı ahlâk temellerini yok etmeye çalışan fiili bir durumu önleyerek meşru ve sosyal nizamı tekrar kurmak ihtiyacının bir neticesi sayıyoruz”. Yassıada Broşürü, T.C Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu, İstanbul, 1960, s. 17-19.

yararlanılan temel kaynaklar olmuştur. Bahsi geçen bu gazetelerin Konya’da kamuoyu oluşturmada önemli bir güce sahip oldukları söylenebilir.

Askeri Müdahalenin Konya’daki yansımalarına geçmeden önce müdahaleden önce Konya basınında DP ile ilgili yazılan yazıları incelemekte fayda olduğu kanaatindeyiz. Nitekim yukarıda bahsi geçen gazetelerden özellikle Yeni Meram ve Öz Demokrat Konya gazeteleri DP’yi destekledikleri için Askeri Müdahale öncesi bu minvalde yayın yapmışlardır. Ancak Askeri Müdahale sonrasında gazetelerin yayınladıkları haberler ve köşe yazılarında tavırlarının değiştiği ve DP’yi eleştirmeye başladıkları görülmektedir. Böylece Askeri Müdahale sonrasında basının nasıl yön değiştirdiğini görmek ve bir karşılaştırma yapmak mümkün olacaktır.

Askeri Müdahale’nin birkaç ay öncesinde Konya yerel basını incelendiğinde Adnan Menderes’in yurt içi gezileri ve bu gezilerden halkın duyduğu memnuniyetini içeren haberlere sıkça rastlamak mümkündür. Ayrıca gazetelerin sayfalarında DP’nin ekonomi, sağlık ve eğitim gibi alanlardaki kalkınma hamlelerine de geniş yer verilmiştir. DP’nin son yılı olan 1960 yılı yurt içinde birçok olaylara ve gösterilere, ordu, aydın, iktidar ve muhalefet arasındaki mücadeleye sahne olurken Konya yerel basınında bu konularla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Ayrıca CHP’nin Konya’daki faaliyetleri hakkında çok az haber gazete sütunlarında yer almıştır. Bu bakımdan Konya yerel basınında tarafsız bir yayın politikasının sergilendiğini söylemek mümkündür.

Konya basınında Adnan Menderes’in yurt içi gezileri ve bu gezilerden halkın duyduğu memnuniyetini içeren haberlere çokça rastlamak mümkündür. Yeni Meram gazetesinde “Başvekil Adana’ya gidiyor” başlığı ile verilen haberde Adnan Menderes’in Adana’nın kurtuluşu nedeniyle düzenlenen bayrama katılacağı, aynı zamanda yeni tesislerin temel atma törenlerine ilk harcı koyacağı bilgisi verilmiştir¹⁹⁴². Ayrıca haberde Adana’nın günlerden beri Başbakanı karşılamak için hazırlandığı; Gaziantep, Maraş, Niğde, Hatay, Mersin ve Konya’dan heyetlerin Adana’ya gittiği, havaalanından şehre kadar yolların iki yanını dolduran 150 bin Çukurovalının Başbakanı büyük sevgi gösterileri ile karşıladığı¹⁹⁴³, Menderes’in kendisini karşılayanların ellerini sıktığı ve açık bir arabaya bindiği ve kalabalık nedeniyle 3 km’lik mesafeyi ancak 1 saatte aldığı belirtilmiştir¹⁹⁴⁴.

Yeni Meram gazetesinde, Menderes’in Kırşehir ve Uşak gezilerine de geniş yer verilmiştir. Bu geziler nedeniyle belediye ve parti teşkilatlarından gönderilen yüzlerce

¹⁹⁴²“Başvekil Adana’ya gidiyor”, *Yeni Meram*, 3 Ocak 1960, Y. 9, S. 3349, s. 1.

¹⁹⁴³ *Yeni Meram*, 4 Ocak 1960, Y. 9, S. 3350, s. 1-2.

¹⁹⁴⁴ *Yeni Konya*, 4 Ocak 1960, Y. 12, S. 3726, s. 1.

telgrafta vatandaşın memnuniyeti belirtilmiş ve Başbakanı sabırsızlıkla bekledikleri ifade edilmiştir¹⁹⁴⁵.

Adnan Menderes'in yurt içi gezileri hakkında verilen hemen her haberde Menderes'in halkın sevgi gösterileri ile karşılandığı bilgisi verilmeye devam etmiştir. Örneğin Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan haberde Adnan Menderes'in İçişleri Bakanı Namık Gedik ve Edirne milletvekili Dr. Mükerrer Sarol ile 23 Ocak akşamı ordu gecesinin yapıldığı Turan lokantasına geldiği ve burada bulunanlar tarafından sevgi gösterileri ile karşılandığı, toplantının ardından alkışlar ile salondan ayrıldığı belirtilmiştir¹⁹⁴⁶. Yine Adnan Menderes'in Maraş ve Hatay gezisinden dönüşünde güzergâhta bulunan kasaba ve köy halkı tarafından sevgi gösterileri ile karşılandığı ve uğurlandığı, özellikle Dört Yol ve Erzin'de sevgi gösterilerinin çok yoğun olduğu, Ulukışla ve Aksaray'da sabaha karşı olmasına rağmen kadınlı erkekli binlerce vatandaşın ellerinde meşaleler ile tam bir bayram havası içinde Başbakanı karşılayarak sevgi gösterilerinde bulundukları belirtilmiştir¹⁹⁴⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan başka bir haberde İzmit'teki petrol rafinerisinin temel atma törenine katılan Adnan Menderes'in elli bin kişi tarafından karşılandığı, temel atma sahasına kadar yol boyunca on binlerce vatandaşın *"Yaşa, varol, Allah seni başımızdan eksik etmesin"* sözleri ve yüzlerce döviz ile karşılayıp uğurladıkları belirtilerek halkın Menderes'e olan sevgisi ifade edilmiştir¹⁹⁴⁸. Adnan Menderes'in İzmit'teki boru fabrikasının temel atma töreninde iktisadi kalkınma ile ilgili konuşması da Öz Demokrat Konya gazetesinde geniş yer bulmuştur¹⁹⁴⁹. Yine aynı gazetede Menderes'in İzmir gezisine de geniş yer verilmiş, İzmir halkının Menderes'in bu ziyaretini büyük bir sevinç ile karşıladığı belirtilmiştir. Başbakan'ın İzmir gezisinde iki yüz elli bin Egelinin Başbakan için görülmemiş bir karşılama yaptığı, Ordu vapurunun Çanakkale açıklarında gecenin saat ikisinde yüzlerce deniz vasıtası ile karşılandığı, civar il ve ilçelerden gelen vatandaşların rıhtımda ellerinde *"Seninle hep beraberiz"*, *"Seninle iftihar ediyoruz"*, *"Sağol Menderes"* gibi dövizler taşıdıkları belirtilerek İzmir halkının Başbakana duyduğu sevgi bir kez daha gazete sütunlarında yer almıştır. Gazetenin sonraki sayılarında da Menderes'in İzmir'deki temasları ve hizmete açtığı yeni tesisler hakkında da bilgiler verilmiştir¹⁹⁵⁰.

¹⁹⁴⁵ Yeni Meram, 31 Ocak 1960, Y. 9, S. 3376, s. 1; Öz Demokrat Konya, 31 Ocak 1960, Y. 3, S. 734, s. 1.

¹⁹⁴⁶ Öz Demokrat Konya, 24 Ocak 1960, Y. 3, S. 728, s. 1.

¹⁹⁴⁷ Öz Demokrat Konya, 17 Şubat 1960, Y. 3, S. 749, s. 1.

¹⁹⁴⁸ Öz Demokrat Konya, 25 Nisan 1960, Y. 3, S. 807, s. 1.

¹⁹⁴⁹ Öz Demokrat Konya, 26 Nisan 1960, Y. 3, S. 808, s. 1.

¹⁹⁵⁰ Öz Demokrat Konya, 15 Mayıs 1960, Y. 3, S. 825, s. 1; Öz Demokrat Konya, 16 Mayıs 1960, Y. 3, S. 826, s. 1; Öz Demokrat Konya, 17 Mayıs 1960, Y. 3, S. 827, s. 1; Öz Demokrat Konya, 18 Mayıs 1960, Y. 3, S. 828, s. 1.

Adnan Menderes'in Konya Belediye Başkanı Sıtkı Bilgin tarafından Konya'ya davet edildiği haberi “Yüzbinlerce hemşerimizle beraber bağrımıza basmaya hazırlandığımız Büyük başvekilimize Konya şehrinin sevgi ve bağlılığı Belediye reisi tarafından bir davet telgrafıyla kendisine saygıyla bildirildi” başlığı Öz Demokrat Konya gazetesinde yer almıştır. Gazetede Sıtkı Bilgin'in Başbakana gönderdiği telgrafa da yer verilmiştir. *Cihan sulhunun önderi, iktisadi İstiklal Savaşımızın başkumandanı, yurdumuzun baş mimarı, Kıbrıs'ın fatihi, demokrasimizin ve manevi varlığımızın baş kurucu ve koruyucusu Büyük Başvekil Menderes*” hitabı ile başlayan telgrafta Sıtkı Bilgin'in Adnan Menderes'e övgüleri dikkat çekmekte, bu hitap tarzı ona duyulan sevgi ve güveni de ortaya koymaktadır¹⁹⁵¹. Gazetede, Başbakanın bu davete bir telgraf ile cevap verdiği haberi de yer almıştır. Başbakan telgrafında, “Aziz Konyalı vatandaşlarımın içten davetini bildiren nazik ve samimi telgrafınızı aldım. Davetinize icabet etmek suretiyle hasret ve tahassüslerimi en kısa zamanda gidermek benim için de hem bir mefhareti hem de büyük bir sevinç olacaktır. Bu vesile ile muhterem vatandaşlarıma en derin muhabbetlerimin iblağını rica ederim ”ifadelerine yer vermiştir. Başbakanın Konya'ya davetinin Konya'da ilgi uyandırdığı, bütün Konya halkının bu ziyareti büyük bir heyecanla beklediği belirtilirken, Konya'nın son yıllarda kazandığı büyük eserlerin ve her gün daha fazla gelişen iktisadi ve medeni hayatın en büyük hissesinin sahibi olarak Başbakan Adnan Menderes gösterilmiştir¹⁹⁵².

Adnan Menderes'in 27 Mayıs 1960 Cuma günü Konya'ya yapacağı ziyarete de Öz Demokrat Konya gazetesinde geniş yer verilmiş, on binlerce Konyalının karşılama faaliyetinin heyecanı ve sevinci içinde bulundukları, cuma günü görülmemiş bir karşılama yapmak için en uzak köylerden kasabalardan akın akın Konyalının geleceği ve Başbakanı bağrılarına basarak Ona bağlılık ve sevgilerini ifade edecekleri belirtilmiştir. Başbakana ayrıca fahri Konya hemşeriliği verileceği haberi de basında yer almıştır¹⁹⁵³. Konya Valisi Cemil Keleşoğlu'nun Adnan Menderes'in ziyareti ile ilgili olarak yaptığı açıklamasında; “Çok muhterem Başvekilimiz Sayın Adnan Menderes 27.5.1960 Cuma günü Konya'mızı teşrif buyuracaklardır. Bu münasebetle mezkûr gün resmi daireler, mağaza ve evler Türk bayrakları ile süslenecek ve gece şehir ışıklandırılacaktır...” ifadeleri de Yeni Konya gazetesinin sayfalarında yer almıştır¹⁹⁵⁴.

¹⁹⁵¹ Öz Demokrat Konya, 7 Mayıs 1960, Y. 3, S. 819, s. 1.

¹⁹⁵² Öz Demokrat Konya, 9 Mayıs 1960, Y. 3, S. 821, s. 1; Yeni Konya, 9 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3845, s. 1.

¹⁹⁵³ Öz Demokrat Konya, 25 Mayıs 1960, Y. 3, S. 836, s. 1; Öz Demokrat Konya, 26 Mayıs 1960, Y. 3, S. 837, s. 1.

¹⁹⁵⁴ Başbakanın Konya'da 2-3 gün kalarak 60.000 tonluk Siloyu, Değirmeni, Yem sanayi Fabrikasını ve Sille Barajını hizmete açacağı, Şerefine Valilik tarafından yemek verileceği bilgisi ile Başbakanın Eskişehir konuşmasından bir kesitte verilmiştir. Bkz. Yeni Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3863, s. 1.

27 Mayıs 1960 tarihli Öz Demokrat Konya gazetesinde, Menderes'ten milletin gözbebeği olarak bahsedilirken, eski Alman başbakanı Von Papel'in Menderes'i övdüğü, Konyalıların sevgilerini göstermek için halı ve gül hediye edecekleri, Konya ziyaretinden önce gittiği Eskişehir'de 150 bin kişi tarafından karşılandığı haberi de okuyucuya duyurulmuştur¹⁹⁵⁵.

Gazetelerdeki köşe yazılarında da Adnan Menderes ile ilgili haberlere rastlamak mümkündür. Menderes'in Konya ziyareti ile ilgili S. Güner Elgin "Menderes Hükümetlerine" başlıklı yazısında, Yaşar Candan "Menderes ve Ziraatımız" ve Feyzi Halıcı ise "Başvekilimiz ve Selçuk Üniversitesi" başlıklı yazılarında gerek DP'nin icraatlarından gerekse Menderes'ten övgü ile bahsetmişlerdir¹⁹⁵⁶.

Konya basında Başbakanın sadece yurt içi gezileri değil yurt dışı gezileri de haber konusu olmuştur. Öz Demokrat Konya gazetesinde Adnan Menderes'in Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile Yunanistan başbakanının daveti üzerine 26 Mayıs'ta Yunanistan'a gideceği¹⁹⁵⁷, CENTO Vekiller Konseyi'nin çalışmalarına katılmak üzere Tahran'a gittiği okuyucuya duyurulmuştur¹⁹⁵⁸.

Öz Demokrat Konya gazetesi Başbakana çekilen telgrafları da haber konusu yapmıştır. "Başbakana Şehrimizden 500 İmzalı Telgraf" başlıklı haberde Konya'daki oto, demir ve hurdacı esnafından 500 kişinin Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf çektiği, telgrafta CHP Genel başkanı İnönü'ye şiddetle karşı çıkıldığı ve Menderes'in cevabının takdirle karşılandığı belirtilmiştir. Telgraftaki "*Laiklik mevzuundaki sarıh ve azimli imana haiz olan kıymetli sözünüz kalbimizden ilelebet çıkmasına imkân olmayan güzel bir nakkaş olarak kalacaktır*" sözlerine yer verilerek Konya halkının Başbakana duyduğu sevgi ve bağlılık ifade edilmiştir¹⁹⁵⁹. Yine Konya'daki Esnaf Birliği Derneğinin Adnan Menderes'in icraatlarına minnettarlıklarını ve bağlılıklarını bildirmek için çektikleri telgrafta gazete haberleri arasında yer almıştır¹⁹⁶⁰.

Yeni Konya gazetesi "Başvekilimiz Adnan Menderes yakında şehrimize geliyor" başlıklı haberinde Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen'in Konya gazetelerine verdiği demeçte Adnan Menderes'in Konya'yı ziyaret edeceğini ve bu ziyaretinde Konya'da açılacak

¹⁹⁵⁵ Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838 (EK-7), s. 1; Yeni Konya, 25 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3861, s. 1.

¹⁹⁵⁶ S. Güner Elgin, "Menderes Hükümetlerine", Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3; Yaşar Candan, "Menderes ve Ziraatımız", Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3; Feyzi Halıcı, "Başvekilimiz ve Selçuk Üniversitesi", Öz Demokrat Konya, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3.

¹⁹⁵⁷ Öz Demokrat Konya, 24 Nisan 1960, Y. 3, S. 806, s. 1.

¹⁹⁵⁸ Öz Demokrat Konya, 28 Nisan 1960, Y. 3, S. 810, s. 1.

¹⁹⁵⁹ "Başbakana Şehrimizden 500 İmzalı Telgraf", Öz Demokrat Konya, 26 Ocak 1960, Y. 3, S. 730, s. 1.

¹⁹⁶⁰ Öz Demokrat Konya, 26 Şubat 1960, Y. 3, S. 757, s. 1.

olan Üniversite ve Yüksekokulun müjdesini vereceğini ifade ettiği ve bu haberin Konya halkı tarafından sevinçle karşılandığı da belirtilmiştir¹⁹⁶¹.

1960 yılında Adnan Menderes'in Selçuk Üniversitesi ile ilgili açıklamaları Konya basınında yer almaya devam etmiştir. Öz Demokrat Konya gazetesi "*Selçuk Üniversitesi Tahakkuk Ediyor*" başlıklı haberinde Menderes'in Konya milletvekilleri ile yaptığı görüşmede "*Konya bir Üniversiteye ziyadesiyle layıktır. İnşallah bir gün onun tahakkuk ettiğini görür ve bahtiyar oluruz*" dediğini ve Konya halkının Onu heyecanla beklediğini belirtilmiştir¹⁹⁶².

Selçuk Üniversitesi konusuna köşe yazılarında da rastlamak mümkündür. Feyzi Halıcı "*Konya Üniversitesi*" başlıklı yazısında Selçuk Üniversitesinin kuruluşunun tarih, sanat ve kültür şehri olan Konya'ya karşı bir kadirbilirlik örneği olduğunu belirtirken "*..bize göre geç kalmış bir eğitim hamlesinin mutlu neticesi olarak hürmetle anılmaya bu kararı veren , bu gerçeği tahakkuk safhasına koyan devlet ricalini, bahusus kıymetli emir ve direktifleriyle bu işi bir an meselesi haline getiren sayın Başvekilimiz Adnan Menderes'i hürmetle muhabbetle selamlamaya ve gönüller dolusu minnettarlık hislerimizi izhar etmeye elbette ki değer...*" ifadeleri ile Adnan Menderes'e olan sevgisini de ifade etmiştir¹⁹⁶³.

Öz Demokrat Konya gazetesi Vatan Cephesi ile ilgili haberlere de yer vermiştir. Konya'da 14 Şubat 1960'ta yapılan Menderes Ocağı Kongresi'nde konuşma yapan Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen'in Vatan Cephesi'ne o zamana kadar bir milyon 200 bin kişinin katıldığını ifade etmesi gazetede haber yapılarak halkın DP'ye desteğinin her geçen gün arttığı duygusu kamuoyuna verilmeye çalışılmıştır¹⁹⁶⁴. Feyzi Halıcı kongre ile ilgili kaleme aldığı "*Dünkü Kongreden Kalan Sekiz Heceli Cümleler*" başlıklı yazısında milletvekillerinin de katıldığı kongrede salonun hınca hınç dolu olduğunu, delegelerin de çok heyecanlı olduklarını ifade ettikten sonra kongrede milletvekillerinin konuşmalarında geçen, ülke ve Konya'ya yapılan yatırımların ifade edildiği cümlelere yer vermiştir. Bu cümleler içinde Muhalefetin yalan sözlerini, Menderes'in ikinci Fatih olduğunu, DP'nin ülkede ve

¹⁹⁶¹ Yine aynı sayıda Konyalı büyük âlimlerden Hacı Veyiszâde'nin ölümü üzerine Adnan Menderes'in bir mesaj gönderdiği, bu mesajında "Büyük Âlim ve büyük hayırsever Hacı Mustafa Kuyucu'nun vefatını teessürle haber almış bulunuyorum" dediği ifade edilmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 8 Şubat 1960, Y. 3, S. 741, s. 1; Ayrıca Başbakanın Selçuk Üniversitesi müjdesinin Konya halkında büyük sevinç yarattığı haberi "*Selçuk Üniversitesi*" başlığı ile gazetenin 9 Şubat 1960 tarihli sayısında yer almıştır. Bkz. *Yeni Konya*, 8 Şubat 1960, Y. 12, S. 3758, s. 1.

¹⁹⁶² "Selçuk Üniversitesi Tahakkuk Ediyor", *Öz Demokrat Konya*, 11 Şubat 1960, Y. 3, S. 744, s. 1.

¹⁹⁶³ Feyzi Halıcı, "Konya Üniversitesi", *Öz Demokrat Konya*, 11 Şubat 1960, Y. 3, S. 744, s. 1.

¹⁹⁶⁴ *Öz Demokrat Konya*, 15 Şubat 1960, Y. 3, S. 747, s. 1.

Konya’da yaptığı icraatlarını ve CHP döneminde hiçbir hizmet götürülmeyen köylerin DP iktidarında huzur içinde olduğunu belirten cümleler dikkat çekmektedir¹⁹⁶⁵.

Yeni Meram gazetesi de Adnan Menderes ile ilgili haberlere yer vermiştir. Gazetede, “*Menderes’i 1000 Kişilik Bir Heyet Konya’ya Davet Edecek*” başlığı ile verilen haberde Konya’da DP il ve ilçe kurulları ile gençlik teşkilatının bin kişilik bir heyet ile Ankara’ya gitmeyi kararlaştırdığı, bu isteğin Himmet Ölçmen tarafından Başbakan’a iletildiği ve Başbakanın bu istekten memnun olarak “*Ben de bu davete icabeti vazife ve şeref telakki ederim*” dediği bilgisi verilmiştir¹⁹⁶⁶. Bu haber ile bir taraftan Konyalıların başbakanı şehirlerinde görme isteği belirtilirken, diğer taraftan Adnan Menderes’in bu davetten memnurluk duyduğu bilgisi de okuyucuya verilmiştir.

Yeni Meram gazetesi Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen’in Kırşehir’deki bir konuşmasına sayfasında yer vermiştir. Ölçmen’in; “*Çalışan bir iktidar takdir bekler, Fakat bir reyî bizden esirgediniz ve haklarınızı alamadınız. Ama bugünden sonra rey verirsiniz, siz de haklarınızı alırsınız. Çünkü Menderes size kucaklarını açtı. Siz de ona kucagınızı açın. Menderes elini uzattıktan sonra kolay kolay o elini geri çekmez*” ifadelerine yer verilerek bir taraftan DP çalışan bir iktidar olarak nitelendirilmiş, diğer taraftan Kırşehir’in DP’ye oy vererek DP’nin yatırımlarından faydalanabileceği ifade edilmiştir¹⁹⁶⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesinde Adnan Menderes’in Londra’da geçirdiği uçak kazası ile ilgili “*Hazin Bir Yıldönümü*” başlıklı yazı ile Adnan Menderes’in bu kaza sonucunda mucize eseri olarak sağ salim kurtuluşu hatırlatılmış ve Başbakanın kurtuluşu kazadan dolayı duyulan üzüntünün tek tesellisi olarak ifade edilmiştir. Yazıda ayrıca Başbakan’ın kazada şehit olanlar için Hacıbayram Camii’nde mevlit okutturduğu, mezarlarının ziyaret edilerek çelenk konulduğu da ifade edilmiştir¹⁹⁶⁸.

Öz Demokrat Konya gazetesinde Avukat Tefvik Kurma tarafından kaleme alınan, “*Vatan ve Menderes*” başlıklı başyazıda “*...Her karış toprağını adım adım mamur bir belde haline koyan bu memleket evladı ile ne kadar öğünsek azdır. Zira bu vatan perver insan, huzurunu, azimli şuurunu bu vatan için armağan etmiştir. On yıl evvel gırtlığına çıkan bataklıkların girdabında yuvarlananlar, susuz bırakılan şehir ve köylerde gırtlakları kuruyanlar, gözlerini maziye, kalkınan yurda bir çevirseler! Mucizeli istihaleyi yaratmış olan Menderes’i ve onun milli şuurundan fişkıran mamur Türkiye’mizi net olarak görebilirler.*”

¹⁹⁶⁵ Feyzi Halıcı, “Dünkü Kongreden Kalan Sekiz Heceli Cümleler”, *Öz Demokrat Konya*, 16 Şubat 1960, Y. 3, S. 748, s. 1.

¹⁹⁶⁶ “Menderes’i 1000 kişilik Bir Heyet Konya’ya Davet Edecek”, *Yeni Meram*, 14 Mart 1960, Y. 9, S. 3418, s. 1.

¹⁹⁶⁷ *Yeni Meram*, 16 Mart 1960, Y. 9, S. 3420, s. 1.

¹⁹⁶⁸ “Hazin Bir Yıldönümü”, *Öz Demokrat Konya*, 18 Şubat 1960, Y. 3, S. 750, s. 1

Hükümet reisimizin öz vatanımızı nasıl harikulade bir istihale ile şimdiki modern inkişafa kavuşturduğunu görebilmek hiç de güç bir özleyiş değildi. İnsaflı olmak, ölçül konuşmak yıkıcı tenkitlerden uzaklaşmak yeter de artar bile! Vatanımızı sevdiğimiz kadar bu mukaddes toprakları imara çalışanları da sevmeliyiz. Bu hem milli ve hem de ahlaki vazifemiz olmalıdır” ifadeleri Menderes’e duyulan sevgi dile getirilmiştir¹⁹⁶⁹. Tevfik Kurma, “*Her Şey Vatan İçin !*” başlıklı başka bir başyazısında ise Türkiye’yi “*ihmaller içinde fişkırان yepyeni bir memleket, gayret şuurundan fişkırان yepyeni bir Vatan! Kalkınan Türkiye*” olarak ifade etmiş ve bu kalkınmanın Adnan Menderes’in eseri olduğunu ve her şeyin vatan için yapıldığını belirtmiştir¹⁹⁷⁰.

Konya basınında iş adamlarının Adnan Menderes’e olan sevgileri de haber konusu olmuştur. Öz Demokrat Konya gazetesinde Adnan Menderes’in iş adamları ile yaptığı görüşme esnasında Haydar Kaynakçı adında bir fabrikatörün Menderes’in altından bir heykelinin dikilmesini istediği haber yapılarak halkın Başbakana duyduğu sevgi ifade edilmiştir¹⁹⁷¹.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*14 Mayıs Gününün Onuncu Yıldönümüdür*” başlıklı bir haberde de ilk serbest seçimlerin yapıldığı ve DP’nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 tarihi vatan ve millet için kalkınma hamlelerinin başlangıcı olarak belirtilmiş ve bugünün hak ettiği mana ve önemi ile kutlandığı belirtilerek, Adnan Menderes’in bugüne ait sözlerine geniş yer verilmiştir. Gazetenin verdiği bilgiye göre Menderes 14 Mayıs 1950 tarihi ile ilgili olarak “*Millet iradesinin omuzlarımıza yüklediği şerefli mesuliyeti, bütün icapları ile birlikte sonuna kadar götüreceğiz ve bunun bize yüklediği güç hizmetleri yerine getirecek, bu davada mutlaka muvaffak olacağız*” ifadelerine yer vermiştir¹⁹⁷².

DP’nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 tarihinin köşe yazılarına da konu olduğu görülmektedir. M. Kubilay İmer, “*10.Yıl dönümü*” başlıklı yazısında Türk milletinin nice badireler atlatarak, 14 Mayıs 1950’de sahip olduğu inkılaplara bir yenisini daha eklediğini böylece demokrasi inkılabını gerçekleştirdiğini, bu inkılabın yukarıdan gelen ve milletçe kabul edilen bir inkılap olmayıp, millet tarafından kabul edilen bir inkılap olduğunu ve milletçe bir bayram havasında yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca demokrasi mücadelesinin tarihini okuyacak olan çocukların ve torunların bununla iftihar edeceklerini de belirtmiştir. S. Güner Elgin kaleme aldığı “*14 Mayıs 1950*” başlıklı yazısında ise 14 Mayıs 1950 tarihinin

¹⁹⁶⁹ Tevfik Kurma, “Vatan ve Menderes”, *Öz Demokrat Konya*, 7 Mart 1960, Y. 3, S. 766, s. 1.

¹⁹⁷⁰ Tevfik Kurma, “Her Şey Vatan İçin !”, *Öz Demokrat Konya*, 10 Mart 1960, Y. 3, S. 768, s. 1.

¹⁹⁷¹ *Öz Demokrat Konya*, 13 Mart 1960, Yıl:3, sayı:771, s:1.

¹⁹⁷² “14 Mayıs Gününün Onuncu Yıldönümüdür”, *Öz Demokrat Konya*, 14 Mayıs 1960, Y. 3, S. 824, s. 1.

“güneşin Türk milletinin üzerine şevkle doğduğu, gökyüzüne bir destan işler gibi gururla battığı, Türk siyasi tarihinde hiçbir günle kıyaslanamayacak derinlikte ve hiçbir güne benzetilemeyecek önemde bir gün olduğu ve bugünün on defa değil yüz defa daha kutlanacağı” ifade edilmiştir¹⁹⁷³.

Öz Demokrat Konya gazetesinde Sadettin G. Elgin “*Sihirbaz Çıraqları*” başlıklı başyazısında ise DP’nin doğuşunu ve partiyi yönetenlerin fedakârlıkları belirtilirken, DP sayesinde 1946-1950 arasında hareketsiz kalan basın faaliyetine geçtiğini, DP’nin 1950’de getirdiği basın kanunu ile basının rahatlatarak “*kabak çiçeği gibi açtığını*” ifade etmiştir¹⁹⁷⁴.

Askeri Müdahale öncesinde Yeni Meram gazetesinde DP’nin gerek yurt çapında gerekse Konya’daki kalkınma hamlelerine de geniş yer verildiği görülmektedir. Açılan fabrikalar ve hastaneler, yapılan köprüler, tarımda yaşanan gelişmeler halkın bilgisine sunulmuştur. Örneğin “*Başvekil Hirfanlı Barajını Açıyor*” başlığı ile 1954’de yapımına başlanan ve Türkiye’nin en büyük barajı olan Hirfanlı Barajı’nın Adnan Menderes tarafından açılacağı haberi gazetede yer almıştır¹⁹⁷⁵. Öz Demokrat Konya gazetesinde yayınlanan “*İç ve Dış Turizmin İnkişafı Sağlanıyor*” başlıklı başka bir haberde ise 1955’te kurulan Turizm Bankasının ülkenin birçok yerinde tesis kurduğu ve bu sayede yatırımlar yapıldığı bilgisi verilmiştir¹⁹⁷⁶.

Yeni Konya gazetesinde “*Milli gelirimiz artış gösteriyor*” başlığı ile verilen bir haberde ise Yurt içi gelirlerin 116’dan 126’ya yükseldiği ve Milli gelirlerde üç senelik artış ortalamasının %11 olduğu belirtilerek ülke ekonomisinde kalkınmanın yaşandığı mesajı verilmeye çalışılmıştır¹⁹⁷⁷.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “*Balkanların En Büyük Hastanesi Hizmete Girdi*” başlıklı haber de İşçi Sigortaları Kurumu tarafından Samatya’da yaptırılan 560 yataklı modern sağlık tesisinin törenle açıldığı, bu hastanenin Orta-Doğu’da hatta bütün Balkan ülkelerindeki sağlık tesislerinin en büyük ve en modern olduğu bilgisine yer verilmiş ve böylece DP iktidarının yatırımlarından biri daha Konya halkına duyurulmuştur¹⁹⁷⁸.

Yeni Meram gazetesi DP’nin ülkenin iktisadi kalkınma politikasını başarılı bir şekilde yürüttüğünü belirtilirken, yabancı devlet adamlarının Türkiye’nin iktisadi politikası hakkında övgü dolu açıklamalarına da yer verilmiştir. Gazetede yer alan, “*Ayzenhover, Türk İstikrar*

¹⁹⁷³ M Kubilay İmer, “10.Yıl dönümü”, S. Güner Elgin ise “14 Mayıs 1950”, Öz Demokrat Konya, 14 Mayıs 1960, Y. 3, S. 824, s. 1

¹⁹⁷⁴ Sadettin G. Elgin, “Sihirbaz Çıraqları”, Öz Demokrat Konya, 4 Mart 1960, Y. 3, S. 763, s. 1.

¹⁹⁷⁵ “Başvekil Hirfanlı Barajını Açıyor”, Yeni Meram, 8 Ocak 1960, Y. 9, S. 3354, s. 1.

¹⁹⁷⁶ “İç ve Dış Turizmin İnkişafı Sağlanıyor”, Öz Demokrat Konya, 4 Ocak 1960, Y. 3, S. 709, s. 1.

¹⁹⁷⁷ Yeni Konya, 10 Ocak 1960, Y. 12, S. 3729, s. 1.

¹⁹⁷⁸ “Balkanların En Büyük Hastanesi Hizmete Girdi”, Yeni Meram, 17 Ocak 1960, Y. 9, S. 3363, s. 1-2.

Programını Övüyor” başlığı ile verilen haberde Amerika Başkanı Eisenhower’ın Birleşik Amerika Kongresine sunduğu raporda Türk hükümetinin uygulamaya koyduğu mali istikrar raporunun ülkenin iktisadi hayatında önemli bir merhale teşkil edeceğini belirttiği ifade edilerek, DP iktidarının ekonomik politikalarının başarısının yabancı devlet adamları tarafından da kabul gördüğü belirtilmiştir¹⁹⁷⁹. Gazetenin *“İktisadi Kalkınma Politikamız Övülüyor”* başlığı ile verdiği haberde ise Amerika’daki Vestinhouse şirketi başkanını Mr. W. Knox’un Türk Milletinin iktisadi seviyesinin yükseleceğine inandığını söylediği açıklamasına yer vermiştir¹⁹⁸⁰.

DP dönemi Türkiye’sinin övüldüğü *“Türkiye İstikbaline İnaniyor”* başlıklı Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan başka bir haberde Ankara’yı ziyaret eden Rudolf Pörner’in Alman gazetelerinde çıkan makalesinde Ankara’nın kazandığı yeni çehre ile Türkiye’nin kalkınması hakkında örnekler verdiği ve kalkınma hamlelerinin tam bir Batılı anlayışında yapıldığını ifade ettiği belirtilmiştir¹⁹⁸¹. Yine aynı gazetede *“Hububatta Yüzde 50 İstihsal Artışı Oldu”* başlığı ile verilen başka bir haberde *“Birleşmiş Milletler Tarım Teşkilatının Türkiye’nin zirai kalkınmasını takdir ettiği ve böylece DP aleyhinde yapılan menfi düşüncelerin çürütüldüğü”* belirtilmiştir¹⁹⁸².

DP iktidarının tarımı geliştirmek için aldığı tedbirler de Konya basınında yer bulmuştur. Yeni Meram gazetesinde yer alan *“On Yıl Zarfında 15 Milyon Dönüm Arazi Sulanacak”* başlıklı haberde yağış miktarının az olduğu birçok bölgede yeni yeni sulama tesislerinin kurulacağı bilgisi verilmiştir. Nitekim ekonomisi tarıma dayalı olan Türkiye’de sulama tesisleri önemli yer teşkil etmekte, su davası gerek ülkede gerekse Konya’da en büyük sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu yöndeki haberlerle basın iktidarın bu konuya önem verdiğinin vurgusunu yapmaktadır¹⁹⁸³.

DP iktidarının yaptığı kalkınma hamlelerine gazetelerde yer verilmeye devam edilmiştir. *“On Yılda, 671 Büyük Köprü İnşa Olundu”* başlıklı haberde DP’nin iktidara gelişinden itibaren geçen on yıl içerisinde ülkenin çeşitli bölgelerinde sayıları yüzleri aşan küçük köprülerin yanında 671 adet büyük köprü yapılarak hizmete gindirildiği bilgisi verilmek suretiyle DP’nin kalkınma hamleleri bir kez daha gözler önüne serilmektedir¹⁹⁸⁴. Ayrıca Konya özelinde DP’nin yatırımlarına dair bilgiler de verilmiştir. Konya belediyesinin de son bir yıl içinde 61 bin metre yol inşa ettirdiği ayrıca büyük ve modern bir cami yapılacağı,

¹⁹⁷⁹“Ayzehover Türk İstikrar Programını Övüyor”, *Yeni Meram*, 17 Ocak 1960, Y. 9, S. 3363, s. 1.

¹⁹⁸⁰ “İktisadi Kalkınma Politikamız Övülüyor”, *Yeni Meram*, 6 Mart 1960, Y. 3, S. 765, s. 1.

¹⁹⁸¹ “Türkiye İstikbaline İnaniyor”, *Öz Demokrat Konya*, 15 Mayıs 1960, Y. 3, S. 825, s. 1

¹⁹⁸² “Hububatta Yüzde 50 İstihsal Artışı Oldu”, *Öz Demokrat Konya*, 4 Mayıs 1960, Y. 3, S. 816, s. 1.

¹⁹⁸³ “On Yıl Zarfında 15 Milyon Dönüm Arazi Sulanacak”, *Yeni Meram*, 25 Ocak 1960, Y. 9, S. 3370, s. 1.

¹⁹⁸⁴ “On yılda, 671 Büyük Köprü İnşa Olundu”, *Yeni Meram*, 9 Şubat 1960, Y. 9, S. 3382, s. 1.

kapalı olan tarihi İplikçi Camiinin de ibadete açılacağı Yeni Meram gazetesinden halka duyurulmuştur¹⁹⁸⁵. “*Nafia Hizmetleri Konusunda Vücuda Getirilen Yeni Eserler*” başlığı ile verilen haberde ise DP Meclis grubu adına Konya milletvekili Himmet Ölçmen ’in bir konuşmasına yer verilmiştir. Ölçmen ’in konuşmasında Bayındırlık alanında yapılan icraatları ve eserleri eski devirde yapılanlar ile karşılaştırarak Bayındırlık bütçesinin 1950 yılından itibaren devamlı arttığını ifade ettiği belirtilmiştir¹⁹⁸⁶. Yine “*Konya’nın 10 Yılda Kazandığı Eserler*” başlığı ile verilen başka bir haberde Konya valisi Cemil Keleşoğlu’nun son on yılda Konya’ya yol su, okul, yapı ve sınai tesisler için 500 milyon lira harcandığını açıkladığı bilgisi verilmiştir¹⁹⁸⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan, “*Türkiye Süratle Kalkınmaktadır*” başlığı ile verilen başka bir haberde ise 1950’den itibaren girişilen hamlelerin sonuçlarının her gün daha fazla alınmakta olduğu, on sene önce birer hayal olan büyük tesislerin, limanların, barajların ve fabrikaların yurt ekonomisine milyonlar kazandırdığı belirtilmektedir¹⁹⁸⁸. Böylelikle on yıl önceki CHP iktidarında bir hayal olan kalkınma hamlelerinin, DP iktidarı ile gerçeğe dönüştürdüğü ifade edilmeye çalışılmıştır.

Ülkede ekonominin iyi gittiğine ve piyasaların ucuzladığına dair gazetelerde köşe yazıları da kaleme alınmıştır. M. Kubilay İmer “*Piyasada Ucuzluk*” başlıklı yazısında, DP iktidarının aldığı kararlarla ile ithal malların bollaştığını, tükenmez kalemde otobüse kadar küçük büyük her şeyi vatandaşın bulabildiğini belirtmiştir¹⁹⁸⁹.

Askeri Müdahalenin ayak seslerinin duyulduğu Nisan ayında bile basında DP’nin kalkınma hamlelerine yer verildiği görülmektedir. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan liman inşaatlarının ilerlediği, İzmir Rafinerisinin temelini atılacağı, Almanya ile imzalanan kredi antlaşmaları haberi bunlardan sadece bir kaçını oluşturmaktadır¹⁹⁹⁰.

Yeni Meram gazetesi “*Şeker İstihsalinde Çok Büyük Artışlar*” başlığı ile verdiği haberde Türkiye’deki şeker fabrikalarında üretilen şeker miktarının 1959 yılında 495 bin tonu bulduğu, önceki yıla göre 150 bin ton fazlalık olduğu bilgisi verilirken üretimdeki bu artışın nedeni olarak DP iktidarının şeker pancarı tarımına halkı teşvik etme hususundaki gayreti gösterilmektedir¹⁹⁹¹.

¹⁹⁸⁵ Yeni Meram, 17 Şubat 1960, Y. 9, S. 3394, s. 1.

¹⁹⁸⁶ “Nafia Hizmetleri Konusunda Vücuda Getirilen Yeni Eserler”, Yeni Meram, 28 Şubat 1960, Y. 9, S. 3405, s. 1-2; Yeni Meram, 29 Şubat 1960, Y. 9, S. 3406, s. 1; Öz Demokrat Konya, 29 Şubat 1960, Y. 3, S. 760, s. 1.

¹⁹⁸⁷ “Konya’nın 10 Yılda Kazandığı Eserler”, Yeni Meram, 21 Mart 1960, Y. 9, S. 3425, s.1.

¹⁹⁸⁸ “Türkiye Süratle Kalkınmaktadır”, Öz Demokrat Konya, 26 Nisan 1960, Y. 3, S. 808, s. 1.

¹⁹⁸⁹ M. Kubilay İmer, “Piyasada Ucuzluk”, Öz Demokrat Konya, 13 Nisan 1960, Y. 3, S. 796, s. 1.

¹⁹⁹⁰ Öz Demokrat Konya, 22 Nisan 1960, Y. 3, S. 804, s. 1.

¹⁹⁹¹ “Şeker İstihsalinde Çok Büyük Artışlar”, Yeni Meram, 5 Şubat 1960, Y. 9, S. 3379, s. 1.

DP'nin ülke genelindeki yatırımlarının yanı sıra Konya özelindeki yatırımlarına da Konya basında sıklıkla yer verilmiştir. Örneğin Göksu'dan bol ve ucuz enerji sağlandığı ve elektriğin kilovatının 15 kuruşa indirileceğine¹⁹⁹², Konya Ereğli Bez Fabrikası'nda 1959 yılında 8 milyon 484 bin metre çeşitli cinsten pamuklu bez dokunduğu ve üretimde artış olduğu bilgisine Yeni Meram gazetesinin sayfalarında yer verilmiştir¹⁹⁹³. Öz Demokrat Konya gazetesi ise sayfasında DP iktidarının Konya'daki yatırımlarını gösteren fotoğraflar yayınlamıştır. Konya'daki 60 bin tonluk Silo inşaatı buna örnek verilebilir¹⁹⁹⁴.

Yeni Konya gazetesi, *“Bu Yıl Vilayet Bütçesi 700 bin TL Artış Gösterdi”*¹⁹⁹⁵, *“Bu Yıl Şehrimizin Elektriği Ucuzlatılacak”*¹⁹⁹⁶, *“Şehirde Geçen Yıl 26 Bin Metrekarelik Yol Asfaltlandı”*¹⁹⁹⁷, *“Bu Yıl İçinde İlimizde Yapılacak Köy Okulları”*¹⁹⁹⁸, *“Konya’da Barajlar İlerliyor”*¹⁹⁹⁹ başlıklı haberler ile de Konya belediyesinin Konya'nın ana sorunlarından olan yol, elektrik ve köy okulları gibi konularda yaptığı yatırımlara dair bilgiler verilmiştir. Nitekim Elektrik sorunu Konya'nın en önemli sorunlarından biri olmuştur. Bu konuda Kovada Hidro Elektrik Santalinin tesislerinin yakın zamanda hizmete gireceği ve Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Üzümlü, Üstünler, Yeşiladağ, Yenidoğan, Balkanda, Höyük, Doğanhisar ve çevre köylerinde da bundan yararlanacağı bilgisi verilmiştir²⁰⁰⁰.

DP iktidarının Konya’da ele aldığı konulardan biri de eğitim konusu olmuş ve bununla ilgili haberler de basında sıkça yer almıştır. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan *“Selçuk Üniversitesi İçin Teşebbüsler”* başlıklı haberde 80 milyon harcanacağı tahmin edilen Selçuk Üniversitesi için Konya milletvekillerinin Başbakanla görüşeceği bilgisi verilmiştir²⁰⁰¹. *“Türkiye’de Okulsuz Tek Köy Kalmayacak”* başlığı ile verilen haberde ise Milli Eğitim Bakanlığının bu konu ile ilgili programı uygulamaya devam ettiği belirtilerek eğitim alanında DP'nin faaliyetlerinden bahsedilmektedir²⁰⁰².

Din konusu DP iktidarının üzerinde en fazla durduğu konulardan biri olmuştur. Adnan Menderes din derslerinin okullarda serbest olacağı ile ilgili açıklamalarını Konya gibi muhafazakâr kimliği ile bilinen bir şehirde yaparak Konya halkının desteğini almayı bilmiştir. Konya basınının da bu durumu destekler nitelikte haberlere yer verdiği görülmektedir. Devlet

¹⁹⁹² Yeni Meram, 1 Şubat 1960, Y. 9, S. 3375, s. 1.

¹⁹⁹³ Yeni Meram, 2 Şubat 1960, Y. 9, S. 3376, s. 1.

¹⁹⁹⁴ Öz Demokrat Konya, 10 Nisan 1960, Y. 3, S. 793, s. 1.

¹⁹⁹⁵ “Bu Yıl Vilayet Bütçesi 700 bin TL Artış Gösterdi”, Yeni Konya, 16 Ocak 1960, Y. 12, S. 3735, s.1.

¹⁹⁹⁶ “Bu Yıl Şehrimizin Elektriği Ucuzlatılacak”, Yeni Konya, 20 Ocak 1960, Y. 12, S. 3739, s. 1.

¹⁹⁹⁷ “Şehirde Geçen Yıl 26 Bin Metrekarelik Yol Asfaltlandı”, Yeni Konya, 22 Ocak 1960, Y. 12, S. 3741, s. 1.

¹⁹⁹⁸ “Bu Yıl İçinde İlimizde Yapılacak Köy Okulları”, Yeni Konya, 20 Nisan 1960, Y. 12, S. 3826, s. 1.

¹⁹⁹⁹ “Konya’da Barajlar İlerliyor”, Yeni Konya, 23 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3859, s. 1-2.

²⁰⁰⁰ Yeni Meram, 4 Mart 1960, Y. 9, S. 3409, s. 1.

²⁰⁰¹ “Selçuk Üniversitesi İçin Teşebbüsler”, Öz Demokrat Konya, 18 Ocak 1960, Y. 3, S. 722, s. 1.

²⁰⁰² “Türkiye’de Okulsuz Tek Köy Kalmayacak”, Öz Demokrat Konya, 23 Mayıs 1960, Y. 3, S. 833, s. 1.

Bakanlığından valilere gönderilen yazı ile Konya merkez, ilçe ve nahiyelerdeki kapatılmış tüm camilerin yeniden hizmete açılacağı ve Menderes'in Formoza'da yaptırılan cami için 1000 dolar yardımda bulunduğu haberi Yeni Meram gazetesinde yer almıştır²⁰⁰³. CHP iktidarında müze yapılan camilerin yeniden ibadete açılması basında işlenen önemli konulardan biri olmuştur. Örneğin Öz Demokrat Konya gazetesinde Konya'daki tarihi İplikçi camiinin ibadete açıldığı haberine büyük puntolarla yer verilmiştir. Haberde CHP iktidarında 1946'da müze haline getirilen camiinin halkın yoğun isteği ve DP iktidarının çalışmaları ile cami haline getirilmesine karar verildiği, bu haberin sevinçle karşılandığı belirtilmiştir²⁰⁰⁴.

27 Mayıs Askeri Müdahale öncesi Konya'nın yerel gazetelerinin çoğunlukla DP yanlısı yayın yaptıklarını gözler önüne sermek açısından DP ile CHP arasındaki mücadelenin Konya basınındaki yansımalarına da yer vermek gerekmektedir. Nitekim İktidar ile muhalefet arasındaki bu mücadelede özellikle CHP'ye ve İsmet İnönü'ye gerek haberler gerekse köşe yazıları ile yöneltilen eleştirilere gazetelerde yer verilmiştir. Ayrıca CHP'den istifa ederek DP'ye katılanlara dair haberler basında geniş yer tutarken, CHP'nin Konya İl kongreleri ile ilgili gazetelerde çok az bilgiye yer verildiği görülmektedir.

CHP'de istifa haberlerine Konya basınında sıkça rastlamak mümkündür. Örneğin Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*CHP Milletvekillerinin İstifası Devam Ediyor*” başlıklı bir haberde Ankara CHP milletvekili Hüseyin Balık'ın CHP'den istifa ettiği, İnönü'ye gönderdiği istifa mektubunda mevcut şartlar altında CHP'de kalamayacağını bildirdiği belirtilmiştir. Gazetede ki haberde CHP'de baş gösteren “*otomobil fiyaskosundan*” bahsedilmiş ve bu nedenle son bir hafta içinde gerçekleşen ikinci istifayı diğerlerinin de takip edeceği yorumu yapılmıştır²⁰⁰⁵. Gazetenin başka bir sayısında “*CHP'den İstifalar Devam Ediyor*” başlıklı haberde CHP'li Atıf Topaloğlu ve Hüseyin Balık'ın istifaları üzerine Halk Partisi'nin tutumunu beğenmeyen birçok CHP'linin kitleler halinde istifa ettikleri, Ordu'nun Fatsa ilçesinden 1500 CHP'linin istifa ederek DP'ye katıldığı bilgisi verilmiştir. Gazetede yer alan istifa haberleri CHP aleyhinde propaganda yapılmaya çalışıldığı görülmektedir²⁰⁰⁶.

Öz Demokrat Konya gazetesi bir taraftan CHP'den istifa haberlerini gazete sütunlarına taşıırken diğer taraftan DP'ye katılanların sayılarını vermeye devam etmiştir. Örneğin Kızılviran bucağına bağlı Ağrı köyünde 43 kişinin muhalefet partilerinden ayrılarak DP'ye geçtikleri haberi ile bu kişilerin isimleri gazetede yer almıştır²⁰⁰⁷. Ayrıca Konya'nın

²⁰⁰³ Yeni Meram, 15 Nisan 1960, Y. 9, S. 3445, s. 1.

²⁰⁰⁴ Öz Demokrat Konya, 6 Şubat 1960, Y. 3, S. 739, s. 1;4.

²⁰⁰⁵ “CHP Milletvekillerinin İstifası Devam Ediyor”, Öz Demokrat Konya, 2 Ocak 1960, Y. 3, S. 707, s. 1.

²⁰⁰⁶ “CHP'den İstifalar Devam Ediyor”, Öz Demokrat Konya, 7 Ocak 1960, Y. 3, S. 712, s. 1.

²⁰⁰⁷ Öz Demokrat Konya, 9 Ocak 1960, Y. 3, S. 714, s. 1.

Cihanbeyli ilçesinin Zıvarık nahiyesinde de CHP ve CKMP'ye kayıtlı 151 vatandaşın istifa ederek DP'ye kayıt oldukları, bunların içinde Belediye başkanı ve Belediye meclis üyelerinin de bulunduğu yazılmaktadır²⁰⁰⁸. “*Bir Çığ Gibi Büyüyor*” başlığı ile verilen başka bir haberde ise merkeze bağlı Hasan köyünden 69 kişinin DP'ye katıldıkları belirtilirken, bu kişilerin isimleri de gazetede yayınlanmıştır²⁰⁰⁹. Muhalefetten sadece CHP' den değil, CKMP'den de DP'ye katılanlarda haber yapılmıştır. Kulu ilçesinin Köstengil köyünden istifa ederek DP'ye geçenlerin isim listeleri yayınlanmıştır²⁰¹⁰. CHP'nin son dönemlerdeki faaliyetlerinin yurttan nefret uyandırdığı, bu nedenle Adana, Malatya, Gaziantep, Malatya ve Sivas'ta CHP'den büyük istifaların beklendiği iddia edilmiştir²⁰¹¹. Çumra'nın on bir köyünden 900 vatandaşın muhalefetten istifa ederek DP'ye katıldıkları haberi de Öz Demokrat Konya gazetesinde haber yer almıştır²⁰¹². Bu istifa haberleri ile halkın desteğini muhalefet partilerinden özellikle de CHP'den çektiğini, buna karşılık, DP'nin başarılı bir yönetimle gücüne güç kattığı imajının kamuoyuna verilmek istendiğini söylemek mümkündür.

Konya basınında bu istifa haberleri dışında, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü hakkında da olumsuz haberlere de yer verilmiştir. Öz Demokrat Konya gazetesi; “*İsmet İnönü'nün Bir Demeci Konya'da Üzüntü Yarattı*” başlıklı haberinde DP Genel Başkanı Menderes ile CHP Genel Başkanı İsmet İnönü arasındaki söz düellosunda İnönü'nün “*Din İstismarcıları, Ankara barlarında çıplak kadın seyrediyor. Konya meydanlarında dindarlık taslar*” sözlerinin Konya'da üzüntü ile karşılandığını belirtmiştir. Nitekim böyle bir haberin gazetede yer alması, CHP aleyhinde olumsuz propaganda yapıldığını göstermektedir²⁰¹³.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “*Adnan Menderes'in İnönü'ye Cevabı*” başlıklı bir haberde; İsmet İnönü'nün DP'nin Said Nursi'yi seçimlerde görevlendirdiği yönündeki ithamlarda bulunduğu, buna karşılık Adnan Menderes'in “*Bu DP'nin öteden beri maruz bırakıldığı adi isnat ve iftiralar cümlesindedir*” şeklinde cevap verdiği ve Menderes'in İnönü'yü sözlerini geri almaya davet ettiği belirtilmiştir²⁰¹⁴.

Köşe yazılarında CHP eleştirilmeye devam edilmiştir. İsmet Bozdağ, “*Laiklik Anlayışı*” başlıklı yazısında laiklik prensibinin CHP'nin iktidarı boyunca din düşmanlığı şeklinde yürütüldüğünü, camilerin hırdavat deposu haline getirildiğini, camilerin onarılmadığını, sakal koyan bir öğretmenin işine CHP iktidarında son verildiğini ve

²⁰⁰⁸ Öz Demokrat Konya, 2 Şubat 1960, Y. 3, S. 735, s. 1.

²⁰⁰⁹ “Bir Çığ Gibi Büyüyor”, Öz Demokrat Konya, 22 Mart 1960, Y. 3, S. 778, s. 1.

²⁰¹⁰ Öz Demokrat Konya, 9 Nisan 1960, Y. 3, S. 792, s. 1.

²⁰¹¹ Öz Demokrat Konya, 11 Nisan 1960, Y. 3, S. 794, s. 1;4.

²⁰¹² Öz Demokrat Konya, 14 Nisan 1960, Y. 3, S. 797, s. 1.

²⁰¹³ “İsmet İnönü'nün Bir Demeci Konya'da Üzüntü Yarattı”, Öz Demokrat Konya, 16 Ocak 1960, Y. 3, S. 720, s. 1.

²⁰¹⁴ “Adnan Menderes'in İnönü'ye Cevabı”, Yeni Meram, 10.01.1960, Y. 9, S. 3356, s. 1.

Ramazanda oruç tutan müftünün ziyafet sofrasında yemeğe geç başladığı için azarlandığını belirterek, CHP iktidarını eleştirilmiştir²⁰¹⁵.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*Halk Partisi’nin Çözülüşü*” başlıklı bir başyazıda Halk Partisinin liderlerinin 1950 yılındaki seçim yenilgisinden beri iç “*aydın bir fikre*” sahip olmadıkları ifade edilmiştir. Yazını devamında CHP gibi bir politika partisinin sebepsiz yere dağılmadığı, seçimlerde çoğunluk sisteminin yerine nisbi sistemin kabul edilmemesinin parti ile seçmenler arasındaki ilişkinin kopmasına ve sarsılmasına neden olduğu ve parti içerisindeki çekişmelerin Halk Partisinin çözülüşünü hızlandırdığı belirtilmiştir²⁰¹⁶.

Yeni Konya gazetesi 1960 yılında yapılacak olan CHP İl Kongresini ve İsmet İnönü’nün önemli bir konuşma yapacağı haberini küçük bir yazı ile duyurmuş ve kongrenin içeriği ile ilgili çok az bilgi aktarmıştır. Aynı sayıda Konya Bölge Kongresi nedeniyle İnşaat İşçileri Sendikası tarafından Başbakan’a çekilen bağlılık telgrafına karşı Başbakan’ın verdiği cevap ve teşekkür haberi iki sayfada haber yapılmıştır. Ayrıca İplikçi Camiinin ibadete açılacağı haberine de yer verilmiştir. Görüldüğü üzere muhalefet ile ilgili önemli bir haber gazetede fazla yer tutmazken, iktidar ile ilgili haberlere geniş yer ayrılmıştır²⁰¹⁷.

Yeni Meram gazetesinde yer alan “*CHP’nin İsnatlarına Dün Gereken Cevap Verildi*” başlığı ile verilen haberde ise DP Adnan Menderes Ocağı kongresinin halkın büyük ilgi gösterdiği, Konya milletvekillerinden sekizinin konuşma yaptığı ve konuşmalarında muhalefetin isnat ve iftiralarını çürüttükleri özellikle vurgulanmıştır. Haberde milletvekillerinden Birand’ın konuşmasında 1957’den beri Vatan Cephesine 1 milyon 200 bin vatandaşın katıldığını, yalnız Konya’da bu yıl içinde 60 bin vatandaşın DP saflarına geçtiğini söylemiş olduğu bilgisi de verilmiştir²⁰¹⁸. Böylelikle bu haberle muhalefet karşısında oluşturulan Vatan Cephesinin başarısı ve Konya’da bu cepheye katılanların fazlalığı okuyucuya duyurulmuştur.

Askeri müdahalenin hemen öncesinde özellikle Konya milletvekillerinin CHP’yi eleştirdikleri haberlere de basında yer verildiği görülmektedir. Yeni Meram gazetesi Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen’in Malatya DP İl Kongresinde “*memleketin huzur ve sükûnunun her şeyin üstünde olduğunu*” belirttiği konuşmasına yer vermiştir. Ölçmen konuşmasında ayrıca “*Millet reyî ile geldik, söz yine milletindir!*” demek suretiyle gerekirse

²⁰¹⁵ İsmet Özdağ, “Laiklik Anlayışı”, *Öz Demokrat Konya*, 17 Ocak 1960, Y. 3, S. 721, s. 2.

²⁰¹⁶ “Halk Partisinin Çözülüşü”, *Öz Demokrat Konya*, 3 Şubat 1960, Y. 3, S. 736, s. 1-3.

²⁰¹⁷ Nalbantoğlu; Akın, *agm*, s. 156; Yeni Konya, 6 Şubat 1960, Y. 12, S. 3756, s. 1-2; Yeni Konya, 8 Şubat 1960, Y. 12, S. 3758, s. 1.

²⁰¹⁸ *Yeni Meram*, 15 Şubat 1960, Y. 9, S. 3392, s. 1-2.

yine milletin oylarıyla gidecek olan bir parti olduklarını, CHP'nin yıllarca vatanı ihmal ettiğini, normal seçimle iktidara gelemediklerini ve tek ümitlerinin ülkenin huzurunu bozmak olduğunu ifade etmiştir. Yeni Meram da Ölçmen'in bu konuşmasına geniş yer vermiştir. Ölçmen'in Malatya DP Kongresi'nde muhalefetin olumsuz ve yıkıcı propagandasını eleştirdiği konuşmasına yer verilerek, muhalefet eleştirilmiş ve gazete tarafı tutumunu sürdürerek DP yanlısı olduğunu bir kez daha göstermiştir²⁰¹⁹.

Himmet Ölçmen'in DP Ankara Tuna Ocağının açılışındaki konuşmasına da Öz Demokrat Konya gazetesinde geniş yer verilmiştir. Özellikle Ölçmen 'in “ *Paşa gelsin birlikte Konya'ya gidelim, on binler nasıl karşılanıyor görsün*” sözleri haberin başlığı olarak verilmiştir. Ölçmen'in konuşmasında yer alan İsmet Paşa'nın Konya'da umduğunu bulamadığını, tüm gayretlere rağmen Paşa'yı karşılayanların sayısının 1500'ü geçmediğini, CHP lokalinin balkonundan 15-20 dakika şapkasını sallamasına rağmen sayıyı 1600'e çıkaramadığını ifade eden cümleleri gazetede yer almıştır. Gazetenin bu haber ile Konya halkının CHP'ye ilgi ve desteğinin olmadığı düşüncesini vermeye çalıştığını söylemek mümkündür.²⁰²⁰

Konya'ya gelen bakanlarının ve Konya milletvekillerinin konuşmaları da gazete sütunlarında yer almıştır. Örneğin Öz Demokrat Konya gazetesinde Devlet Bakanı İzzet Akçal'ın DP'nin Konya'da düzenlediği kapalı salon toplantısında yaptığı konuşmasına yer verilerek “*Biz iktidar olarak bu topraklarda hizmetlerimizin mührünü basacağız*” ifadeleri haberin başlığı olarak okuyucuya sunulmuştur. Himmet Ölçmen'in konuşmasında yer alan “*DP'li olmanın ve onun için çalışmanın şerefi torunlarımıza bile intikal edecek kadar büyüktür*” ifadeleri gazetede ön plana çıkarılmıştır²⁰²¹.

CHP'nin DP'lilere şiddet uyguladığına dair haberler de basın konusu olmuş ve bu tür haberlerle CHP hakkında olumsuz propaganda yapılmaya devam edilmiştir. Öz Demokrat Konya'da, “*CHP'li Aday DP'li Muhtarın Dişini Kırdı*” başlığı ile verilen haberde Sarayönü'nde CHP belediye başkanı adayının Ladik köyünün DP'li muhtarını döverek dişini kırdığı, bunun sonucunda Belediye başkan adayının tutuklandığı belirtilmiştir²⁰²². Aynı gazetede “*CHP Tahriklerine Devam Ediyor*” başlığı ile verilen başka bir haberde CHP'nin 1950'den beri ülkeyi politika pazarına çevirdiği, son üç gündür Kayseri ve civarını karargah

²⁰¹⁹“CHP yıllar boyu bu vatanı ihmal etmiştir. Biz hizmetlerimizi bütün vatan sathına yaymaya devam ediyoruz. Bize reylerini üç seçimde de esirgemesine rağmen Malatya'ya da iktidarımız zamanında 127 milyon lira sarf etmiş bulunmaktayız. Müstakbel seçimlerde normal seçimle iktidara gelemeyeceğini anlayan Halk Partisi tek ümidini memleketin huzur ve sükununu bozmakta aramaktadır.” Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 5 Nisan 1960, Y. 3, S. 788, s. 1; *Yeni Meram*, 5 Nisan 1960, Y. 9, S. 3437, s. 1-2.

²⁰²⁰ *Öz Demokrat Konya*, 23 Şubat 1960, Y. 3, S. 755, s. 1

²⁰²¹ *Öz Demokrat Konya*, 24 Mart 1960, Y. 3, S. 780, s. 1.

²⁰²² “CHP'li Aday DP'li Muhtarın Dişini Kırdı”, *Öz Demokrat Konya*, 4 Mart 1960, Y. 3, S. 763, s. 1

edindiği ve Yeşilhisar olayları sonucunda meydana gelen sinirli havayı istismar etmek istedikleri ifade edilmiştir. İdari makamların vatandaş huzurunu her şeyden üstün tutmaları karşısında CHP'nin amacına ulaşamadığı ancak yer yer hadiseler de ayrıca belirtilmiştir²⁰²³.

“Diktatörlük İdaresi Çoktan Tarihe Karışmış Bulunmaktadır” başlığı ile Zafer gazetesinde kaleme alınan bir yazıya Öz Demokrat Konya gazetesinde yer verilmiştir. Bu yazıda CHP'nin Kayseri macerasının son bulduğu, sabık şef olarak nitelendirilen İsmet İnönü'nün amacının iktidar karşısında eski gücüne sahip olduğuna herkesi inandırmak olduğu belirtilerek, bu durum “yalancı ve aldatici bir masal” olarak nitelendirilmiştir. CHP'nin iktidarda olduğu dönemler eleştirilerek, “olmaz, yapılamaz” olarak görülen icraatların DP iktidarında başarıldığı ifade edilmiştir²⁰²⁴. Gazetede “CHP Gizli Bir Nifak Teşkilatı Kuruyor” başlığı ile verilen başka bir haberde ise CHP'nin “Kulak gazetesi muhabirliği” adlı bir meslek türettiği ve görevinin yalan haber üretmek olduğu belirtilmiştir²⁰²⁵.

CHP Genel başkanı İsmet İnönü'nün Amasya İl kongresine yolladığı mesajında bütün tüccar, sanayici ve iş adamlarını töhmet altında bıraktığı, bu mesajdan dolayı İnönü'ye yüzlerce protesto telgraflarının gönderildiği haberine Öz Demokrat Konya gazetesinde yer verilerek İnönü eleştirilmiştir²⁰²⁶. Ayrıca konuyla ilgili olarak Konya Ticaret ve Sanayi Odası İdare heyeti tarafından İnönü'ye çekilen ve üzüntülerini bildiren telgraf ile Adnan Menderes'e çekilen telgraf gazete de haber yapılmıştır²⁰²⁷.

DP ile CHP arasındaki seçim mücadelesi de basında yer almıştır. Örneğin 24 köyde yapılan muhtar seçimlerini tam liste halinde DP'nin kazandığı²⁰²⁸, Seydişehir'in Nuzumla ile Yunak'ın Odabaşı köyünde yapılan muhtar seçimlerini de DP'nin kazandığı haberi de Öz Demokrat Konya gazetesinde yer almıştır²⁰²⁹.

Konya yerel basınında 27 Mayıs Askeri Müdahalesi öncesinde ülkede DP aleyhinde başlayan öğrenci gösterilerine ya da mitinglere yer verilmediği görülmektedir. Tahkikat Komisyonu üyeleri yoğun bir şekilde çalışarak, iktidar aleyhinde yazılı hiçbir şey kalmaması için elinden geleni yapmış, ülkede meydana gelen olaylarla ilgili hiçbir şey basına yansımamıştır. Okuyucular basında olaylarla ilgi sadece “Ankara'daki hadiselerin neşri yasak edildi” haberini duymuştur. Hatta Ankara'da mektup ve telgraflara da sansür konularak

²⁰²³ “CHP Tahriklerine Devam Ediyor”, *Öz Demokrat Konya*, 5 Nisan 1960, Y. 3, S. 788, s. 1.

²⁰²⁴ “Diktatörlük İdaresi Çoktan Tarihe Karışmış Bulunmaktadır”, *Öz Demokrat Konya*, 6 Nisan 1960, Y. 3, S. 789, s:1;4.

²⁰²⁵ “CHP Gizli Bir Nifak Teşkilatı Kuruyor”, *Öz Demokrat Konya*, 7 Nisan 1960, Y. 3, S. 790, s:1;4

²⁰²⁶ *Öz Demokrat Konya*, Gazetesi, 14 Nisan 1960, Y. 3, S. 797, s. 1.

²⁰²⁷ *Öz Demokrat Konya*, 20 Nisan 1960, Y. 3, S. 803, s. 1;4.

²⁰²⁸ *Yeni Meram*, 3 Şubat 1960, Y. 9, S. 3377, s. 1.

²⁰²⁹ *Öz Demokrat Konya*, 10 Şubat 1960, Y. 3, S. 730, s. 1.

iletişim özgürlüğü ortadan kaldırılmıştır²⁰³⁰. Böyle bir ortamda Konya basınında da iktidar aleyhinde gerçekleşen olaylara yer verilmemiştir. Buna karşılık DP'nin CHP için bir Meclis Tahkikatı açtığı haberi CHP'nin takip ettiği yolun ülke için zararlı olduğu ve ayaklanma olaylarının CHP tarafından düzenlendiği gibi iddiaları içeren tebliğ de Yeni Meram ve Öz Demokrat Konya gazetesi tarafından halka duyurulmuştur²⁰³¹.

Yeni Meram Gazetesinin 30 Nisan 1960'daki sayısında Konya valiliğinin bir tebliğine yer verilmiştir. Bu tebliğde 28 Nisan 1960 günü saat 15'den itibaren Ankara ve İstanbul'da Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 86. maddesine göre sıkıyönetim ilan edildiği Konya halkına duyurulmuştur²⁰³².

27 Mayıs Askeri Müdahale öncesi Konya'da da bir huzursuzluğun olduğu görülmektedir. Örneğin Seydişehir Demokrat Parti İlçe Başkanı Avukat Necip Akbaş, Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği 5 Nisan 1960 tarihli telgrafında son günlerde muhalefet ile bazı gazetelerin el ele vererek ülkede basın hürriyeti olmadığı, seçimlere hile karıştırılacağı, ülkede ihtilal olacağı gibi söylentileri yaydıklarının belirtmek suretiyle aslında bu konudaki endişelerini dile getirmiştir. Askeri Müdahale ile ilgili bu tür söylentilere karşı Konya milletvekili Himmet Ölçmen'in İstanbul'da radyoda yayınlanan cevaplarının Konya'da olumlu akisler yarattığı ve sevinçle karşılandığını haberi basında yer almıştır. Buna karşılık bazı gazetelerde Konya milletvekilleri aleyhinde yayınlar yapıldığından da bahsedilmektedir. Örneğin Dünya gazetesinin Himmet Ölçmen hakkındaki “mesnetsiz ve

²⁰³⁰ Deniz, age, s. 84-85.

²⁰³¹ “DP Grubu, CHP İçin Meclis Tahkikatı Açılmasına Karar Verdi” başlığı ile DP Meclis Grubunun tebliği şu şekilde yayınlanmıştır: “Bilindiği gibi Grubumuzun 7 Nisan 1960 tarihli tebliğinde CHP'nin takip etmekte olduğu yolun memleket için zararlı ve tehlikeli olduğu, muhalefetçe çok şiddetli bir tahrik politikasına yangın bir halde tatbik edilmekte bulunduğu, ayaklanma hadiselerine kadar götürülecek tertiplerin fiilen yapıldığı, akla hayale gelmeyecek derecede korkunç yalan ve iftiralarla devletin ve cemiyetin mevcudiyetine karşı kastı tazammun eden, geniş ölçüde açık ve gizli faaliyetlere girişildiği hususları tespit olunmuştur. Gene tebliğimizde ifade olunduğu gibi, muhalefet faaliyetlerinin mahiyet ve istikameti ile bu faaliyetlere muvazi bütün hareketlerin hakikatlerini ortaya çıkarmak üzere, her türlü kanuni, idari tedbirleri itihaz etmek ve bir tahkikat Encümeni kurulması hazırlıklarını yapmak için bir parti komisyonunun teşkiline karar verilmiştir. Çalışmalarını bitirmiş olan bu komisyonun tanzim ettiği rapor, bugünkü 12 Nisan 1960 tarihli toplantımızın gündemini teşkil etmekte idi. Grup bugün, 12 Nisan 1960 tarihinde, saat 15'te Grup Reis Vekillerinden Bursa mebusu Mazlum Kayalar'ın riyasetinde toplandı, müzakereler 20.56'ya kadar fasılasız altı saate yakın bir müddet devam etti. Birçok Mebuslar, Hükümet Reisi ve azalarından bazıları söz aldı. Neticede, komisyonun hazırlamış olduğu rapor mucibince, Meclis Tahkikatı açılması talebi ile Meclis Riyasetine bir takrirle müracaat edilmesine karar verildi. Cumhuriyet Halk Partisinin yıkıcı, gayri meşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyet ve hakikatinin nerelerden ibaret olduğunu tahkik ve tespit etmek ve bununla beraber memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek ve bunlarla alakalı meseleleri ele almak, ezcümle matbuat meselesini, adli ve idari mevzuatı ve bunların ne suretle tatbik edilmekte oldukları hususunu tetkik ederek bir neticeye bağlamak, bu tahkikatın esas mevzuunu teşkil etmektedir. Grup, Meclis Tahkikatı açılması hakkındaki bu kararını ittifakla vermiştir. Demokrat Parti Meclis Grubu 14 Nisan 1960 Perşembe günü saat 15'de toplanacaktır.” Bkz. *Yeni Meram*, 14 Nisan 1960, Y. 9, S. 3444, s. 1-2; *Öz Demokrat Konya*, 9 Nisan 1960, Y. 3, S. 792, s. 1-2; Tahkikat Takriri hakkındaki bilgilere daha sonraki sayılarda geniş yer verilmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 17 Nisan 1960, Y. 3, S. 800, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 18 Nisan 1960, Y. 3, S. 801, s. 1.

²⁰³² *Yeni Meram*, 30 Nisan 1960, Y. 9, S. 3491, s. 1.

yakışıksız” olarak nitelendirilen yayınının Konya halkında nefret uyandırdığı ifade edilmiştir²⁰³³.

Konya Valisi Cemil Keleşoğlu İçişleri Bakanlığına gönderdiği 5 Mayıs 1960 tarihli bir yazıda *“belirli bir merkezden yönetildiğini düşündüğü bazı yalan haberlerin ve propagandaların yayıldığını bu haberlerden örneğin hükûmetin Türk kızlarını Amerikalılara peşkeş çektiği, Amerikalılara memleketi sattığı haberinin Konya’nın çevresinde yayılmış olduğunu, bizim radyo denilen radyonun dinlendiği şayia halinde duyulmakta ise de bu yalan haberlerin parti kongrelerinde yapılan konuşmalardan yayıldığını”* ifade etmiştir. Ayrıca Tahkikat Encümeni tarafından yapılan incelemelerle 1957 seçimlerinden beri CHP kongrelerinde yapılan eleştirilere dair evrakların da hazırlanmış olduğunu belirtmiştir²⁰³⁴.

İhtilal öncesinde Konya valisi Cemil Keleşoğlu tarafından, *“Cumhuriyet Halk Partisiyle Bazı basın faaliyetlerini tahkike memur Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümeni Başkanlığının 29 Nisan 1960 tarihli kararı”* bir tebliğ olarak yayınlanmıştır. Buna göre her türlü toplantı düzenlemek ve düzenlenen toplantılara her ne suretle olursa olsun fiilen katılmak 7468 sayılı kanunun ikinci maddesine göre yasak edilmiştir²⁰³⁵. Yine Konya valisi tarafından yayınlanan başka bir tebliğ de *“Cumhuriyet Halk Partisiyle Bazı Basın Faaliyetlerini tahkike memur Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümeni Reisliğinin 30.4.1960 gün ve 14 sayılı kararına göre, Bütün siyasi partileri ve bunlara bağlı teşekkül ve kolların her türlü kongreleri ve kademelerin bünyeleri içinde yapılacak veya kademeler arasında tertiplenecek müşterek toplantılar, Siyasi maiyet arz eden sair toplantı hareket ve gösteriler ile bunları tertip, teşvik, tahrik ve bu kabil toplantılara katılmak 7468 sayılı kanunun 2. maddesinin D. fıkrasına müsteniden yasak edilmiş olduğu, Örfi İdare Komutanları ile İdare amirlerinin kanunlara müsteniden ittihaz ettikleri ve edecekleri karar ve tebliğler mahfuz olduğu İlan edilmiştir”*²⁰³⁶ bilgisi verilmiştir.

27 Mayıs 1960 İhtilalinin öncesinde Konya Valiliği tarafından, toplum düzeninin bozan ve toplumu tahrik eden her türlü yayının yasaklanmasını gerektiren karar halka şu ifadelerle duyurulmuştur: *“Gerek tahkikat encümenimiz ve gerekse örfi idare makamlarından gayri kanunun ve tahrik edici hareketlerin membaı ve menşeinin tahkiki ve bu tahkikatın selamette cereyanının temini gerekse sükûn ve asayişin yeniden tesisi maksadı ile ittihaz edilen karar ve tedbirler cümlesinden olmak üzere efkârı tahyiç ve tahrik ve teşhir edici neşriyatın menedilmiş olduğu halde aynı huzur maksadı istihsal için Yurt içinde ve dışında*

²⁰³³ BCA, 010-09-216-670-2.

²⁰³⁴ BCA, 10-09-475-1372-1, 5 Mayıs 1960.

²⁰³⁵ Yeni Konya, 1 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3837, s. 1.

²⁰³⁶ Yeni Konya, 3 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3839, s. 1; Öz Demokrat Konya, 3 Mayıs 1960, Y. 3, S. 815, s. 1.

hazırlanan bir takım beyanname ile broşür sirküler ve emsali vesikalar ile Yurt içinde ve dışında yazılmış veya basılmış haber makale resim veya kartları ihtiva eden neşriyatın aynen veya tabedilip iktibas edilerek basıldığı çoğaltıldığı ve gizlice dağıtıldığı öğrenilmiş bulunmaktadır. Tahkikatın selametle temini maksadı ile basılmış veya sair suretle çoğaltılmış ve teker teker yazılmış bu çeşit ve benzeri evrakın basılması çoğaltılması ve başkalarına duyurmak için okunması 7468 sayılı kanunun 2. maddesi gereğince yasak edilmesine kara verilmiştir. Keyfiyet tebliğ olunur 18.05.96”²⁰³⁷.

4.4. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİ SONRASINDA KONYA BASINI

27 Mayıs Asker Müdahalesinden bir gün sonra çıkan Öz Demokrat Konya’da hem “*Milli Birlik Komitesinin Tebliğleri*” başlığı ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin yayınladığı tebliğlere geniş yer verilirken²⁰³⁸, hem de yeni Anayasanın hazırlanması için profesörler

²⁰³⁷ Yeni Konya, 19 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3855, s. 1; Öz Demokrat Konya, 19 Mayıs 1960, Y. 3, S. 829, s. 1.

²⁰³⁸ Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı, Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel tarafından yayınlanan 6 Numaralı tebliğde; “*Türk Ordusu bir kere daha tarihi bir vazife karşısında bulunuyor. Bu vazife dâhilde Memleketi, buhran ve felakete sürüklemek isteyen hırslı politikacıların ellerinden kurtarmaktır. Devletin bütün idaresini ve bütün Türk silahlı kuvvetlerinin emir ve kumandasını deruhte ettim. Arkadaşlarımdan ve vatandaşlarımdan yardım ve müzaharat beklerim*” ifadeleri ile açıklama yapılmıştır. Bkz: Öz Demokrat Konya, 28 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1. 12 numaralı Tebliğde ise “*Bütün Devlet memurları 28 Mayıs 1960 günü sabah 9’dan itibaren normal mesailerine başlayacaklar ve yurdun her tarafında normal hayata geçiş tedbirleri garnizon kumandanlıklarınca alınacaktır. Ankara’da halk 27 Mayıs 1960 saat 16.00’den itibaren ihtiyacının temin maksadıyla dışarıya çıkmakta serbesttir. Yalnız umumi caddelerde topluluklar meydana getirilmeyecektir. Ankara’da 27 Mayıs 1960 günü saat 21.00’den itibaren sabah saat 5.00’a kadar sokağa çıkmayacaktır. 2. ve 3. maddelerde zikredilen hususların düzenlenmesi ve asayiş ve emniyetin sağlanması garnizon kumandanlarıncaya temin edilecektir.*” kararları yer almaktadır. Yayınlanan 13 Numaralı Tebliğ ise şu şekildedir: “*Vatandaşları birbirine düşürecek, bir kardeş kavgasını önlemek için işe giriştik. Vatandaşların birbirlerine karşı vatandaşlık, hak ve hukuklarına riayet etmelerini, birbirlerini sevip saymalarını, hangi partiden olursa olsun, birbirlerine sevgi, saygı göstermelerini istiyorum. Yeni Anayasanın hazırlanması vazifesi sayı Rektör Sıddık Sami Onar’ın başkanlığındaki profesörlerden mürekkep yüksek bir ilim ve hukuk heyetine tevdi edilmiştir. Yeni anayasa ilan ve tatbik mevkiine girinceye kadar bütün siyasi partilerin faaliyetlerini men ediyorum. Aksi hareketleri çok şiddetle cezalandıracağım. Vatandaşlarımdan verilen tebliğlere riayet etmelerini bilhassa rica ederim. Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanı, Milli Birlik Komitesi Başkanı Milli Birlik Komite Başkanı: Orgeneral Cemal Gürsel.*” 14 numaralı Tebliğde ise; “*Kapatılmış olan bütün gazetelerin kapatma kararları iptal edilmiştir. 28 Mayıs’tan itibaren bütün gazeteler neşriyata başlayabilirler*”, Bkz. Yeni Konya, 28 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3864, s. 1; Öz Demokrat Konya, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 1. 15 numaralı tebliğde ise “*28 Mayıs 1960 günü saat 10’dan itibaren evvelce tevkif edilmiş olan subaylarla milli ideolojimize aykırı hareket ve fiilleri olmayan bütün üniversite ve diğer okul talebeleri serbest bırakılacaktır. Kapatılan bütün fakülte ve okullar derhal açılacak ve normal mesailerine 9 Haziran 1960’den itibaren başlanacaktır*”. 19 numaralı tebliğde; “*1- Ankara ve İstanbul Garnizon Kumandanları aynı zamanda bu vilayetlerin Örfi İdare Kumandanlarıdır. Evvelce örfi idare kumandanlıklarınca verilmiş olan bütün tebliğler hükümsüzdür. Yeni duruma göre örfi idarenin tesis edildiği Ankara ve İstanbul vilayetlerinde yeni tebliğler mezkûr kumandanlıklarca neşredilecektir. 2- Meclis feshedilmiştir. 3- Herhangi bir parti tarafından siyasi mahiyette toplantı yapılmayacaktır*”. 20 numaralı tebliğde: “*Bankalar 30 Mayıs 1960 pazartesi günü açılacaktır. Bunların mevduat ve krediler üzerinde ne suretle muamele yapacakları 28 Mayıs 1960 cumartesi günü tebliğ edilecektir. Bankacılarla sayın halkın bilgisini rica ederim*”. “*21 numaralı tebliğde; “Yeni idare büyük Türk milletinden ve dünya efkârından hiçbir şeyi gizlememek azim ve kararındadır. Hakikatleri olduğu gibi bütün açıklığı ile ifadeden asla çekinmemektedir. Muhterem halkımız bunu böyle bilmeli bizim tebliğlerimizden başka maksatlı propaganda yayınlarına kanmamalıdır. Bu yayınların maksatlı olup olmadığının saydığım ve güvendiğim muhterem basın ızan ve takdirlerine bırakırım. Buna rağmen bazı basın mensuplarının ne gibi haberleri neşredebileceklerinde tereddüde düştükleri öğrenilmiştir. Aşağıda gösterilen haberlerin neşri serbesttir: a- Basın toplantısında söylenen hususlar, b-*

heyetinin oluşturulduğu belirtilmiştir. Ayrıca gazetede Milli Birlik Komitesi sözcüsünün basın toplantısı ile ilgili bilgiye de yer verilmiştir²⁰³⁹.

Yeni Konya gazetesi Askeri Müdahale haberini “26 Mayıs 1960 Gecesi Saat 24.00’den İtibaren Bütün Yurtta Askeri İdare kuruldu” başlığı ile vermiştir²⁰⁴⁰. Bir sonraki gün ise Türk Silahlı Kuvvetlerini Dünya’nın güvenle karşıladığı, Yeni Kabinenin kurulduğu, İsmet İnönü ve arkadaşlarının emniyet altına alındıkları sıhhat ve selametlerinin iyi olduğu ve Konya’da ticaretin aksamadığı bilgisinin verildiği görülmektedir²⁰⁴¹.

Askeri Müdahale sonrasında Konya Garnizon Kumandanı Tuğgeneral Seyit Orhun tarafından bir tebliğ yayınlanmıştır bu tebliğde; 26 Mayıs 1960 gecesi saat 24’ten itibaren bütün yurtta askeri idarenin kurulmuş olduğu, bu amaçla Konya’ya bağlı bütün idari mekanizmaların Garnizon Komutanlığı emrinde günlük işlerine devam edecekleri belirtilerek, vatandaşlardan işleriyle meşgul olmaları, sükûneti korumaları ve toplantı yapmamaları istenmiştir²⁰⁴².

Yeni Konya gazetesinin verdiği habere göre Askeri Müdahale sonrasında Konya’da ticari hayat aksamamış, bütün ülkede olduğu gibi Konya’da da silahlı kuvvetlerin idareyi ele aldıklarının ikinci günü de sükûnet içerisinde geçmiştir. Tebliğler gereğince, bankalar hariç diğer devlet memurları normal mesailerine devam etmişlerdir. Piyasada alış veriş biraz durgun olmasına rağmen aksaklık olmamıştır. İlkokullar sınavlarına devam etmiş, ihaleler yapılmıştır²⁰⁴³. Konya’da resmi dairelerin de normal mesailerine devam etmiştir. Vali

Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarının halkın nazarından en ufak bir nokta gizlemeksizin yaptığı bilumum yayınlar, c- Yabancı devletler neşriyatından maksatlı olmayan yayınların neşri hiçbir kayıt ve şarta tabi olm6 aksızın serbesttir. 2-Hakikatle ilgili resim ve foto ile eski ve yeni siyasi şahsiyetleri ima suretiyle de olsa alakadar eden karikatürlerin ikinci bir tebliğe kadar neşredilmemesini rica ederim”. 22 numaralı tebliğde ise; “Türk demokrasisinin gelişmesinde kalemleriyle hiçbir zaman mücadeleden çekinmedikleri için Anayasaya aykırı kanunlar yolu ile tevkif edilmiş bulunan kıymetli basın mensupları 28 Mayıs 1960 günü saat 03.00’de tahliye edileceklerdir. Aynı kanunlara göre haklarında takibat yapılmakta olanların takibati iptal edilecek mahkemede olanların da sorgu ve tahkikatlarına devam edilmeyerek serbest bırakılacaklardır.” İfadelerine yer verilmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 1;3.

²⁰³⁹ Milli Birlik Komitesi sözcüsünün “Biz hiçbir şahsi ihtirasın esiri olmadan, milletin arzusunu yerine getirmek için harekete geçtik”, “Milletin sinesinde kökleşen ve yer bulunan hareketimiz asla mukavemetle karşılaşmadı”, “Maalesef bir teğmenimiz şehit düşmüştür. Halktan iki hafif yaralımız vardır” açıklamalarına haberin başlığında yer verilmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya* Gazetesi, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 1;4.

²⁰⁴⁰ “26 Mayıs 1960 Gecesi Saat 24.00’den İtibaren Bütün Yurtta Askeri İdare kuruldu”, *Yeni Konya*, 28 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3864, s. 1.

²⁰⁴¹ *Yeni Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3865, s. 1.

²⁰⁴² Konya Garnizon Kumandanı Tuğgeneral Seyit Orhun tarafından yayınlanan tebliğ metni şu şekildedir: “26 Mayıs 1960 gecesi saat 24’den itibaren bütün yurtta askeri idare kurulmuştur. Bu maksatla Konya’ya bağlı bütün idari mekanizma Garnizon Komutanlığı emrinde günlük işlerine devam edeceklerdir. Vatandaşların normal işleriyle meşgul olmalarını, sükûneti muhafaza etmelerini ve toplantılara meydan vermemelerini rica ederim...”, *Yeni Konya*, 28 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3864, s. 1.

²⁰⁴³ *Yeni Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3865, s. 1.

yardımcılarından İhsan Tekin Vali Vekilliğine, belediyecilerden başkan yardımcısı Rıfat Öngay da Belediye Başkan Vekilliğine getirilmişlerdir²⁰⁴⁴.

Askeri Müdahale sonrası iki gün, yerel ve İstanbul gazeteleri askerlerin nezaretinde satılmıştır. Yeni Konya gazetesinde “halkın son günlerde meydana gelen olayları artık hürriyete kavuşan basından takip edebilmek için gazete bayilerine hücum ettikleri, fazla ilgi nedeniyle kuyruklar oluştuğu” ifadesine yer verilmiştir. Yeni Kitabevi önünde oluşan kuyruk Hükümet meydanındaki pasajı sararak, 200-250 metre kadar uzamıştır²⁰⁴⁵.

Müdahalenin ardından Konya’da binlerce genç şehir içinde Türk ordusuna karşı sevgi gösterileri yapmışlar ardından ordu karargâhına gitmişlerdir. Garnizon Kumandanı Tuğgeneral Sait Orhun karargâha gelen gençlere “*Siz gençler olmasaydınız, bugünleri göremeyecektik*” demiştir. Ordu bandosunun eşliğinde İstiklal Marşı söylenmiş, sonrasında “*Ya ya ya şa şa şa Türk ordusu binler yaşa*” diye tezahüratta bulunan ve büyük iki Türk bayrağını elleri üzerinde taşıyan gençler, subay ve askerleri de omuzlarına alarak şehri dolaşmışlardır²⁰⁴⁶.

Konya’daki bazı dernekler ve cemiyetler tarafından Cemal Gürsel’e tebrik telgrafları çekilmiştir. Örneğin Konya Öğretmenler Derneği yaptığı toplantı sonucunda Milli Birlik Komitesi başkanı, Devlet ve Hükümet başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’e bir telgraf çekmiştir. Telgrafta yer alan “*Kahraman ve şanlı ordumuzun kumandanız altındaki milli inkılap başarısını candan ve gönülde tebrik eder, hürriyete kavuşmanın bahtiyarlığı içinde şanlı ordumuzu ve milli inkılap hükümetimizi hürmetle selamlarız*” ifadeleri ile Gürsel’e tebriklerini bildirmişlerdir²⁰⁴⁷.

Konya öğretmenleri adına dernek başkanı Abazer Berksoy da Cemal Gürsel’e bir telgraf çekmiştir. Berksoy telgrafındaki “*Türk Milletinin ıstıraplarına son veren şanlı ve kahraman ordumuzun yarattığı cihana örnek faziletli hareketi ve milli İnkılap zaferini kutlamak maksadıyla bugün Konya’da Atatürk’ün izinden yürüyücüleri ve onun mukaddes emanetini yetiştiren binlerce öğretmen ve vatandaş Atatürk anıtı etrafında toplanarak hürriyet aşığı Türk Milletinin mukaddes haklarını kurtaran haşmetli Türk ordusunu, Türk gençlerini ve bu uğurda kanını akıtanları ve şehitlerimizi şükran ve saygı dolu heyecanlarımızla takdis ettik. Binlerce öğretmen ve vatandaş, ulu Ata’nın silah arkadaşı zati devletlerine ve şanlı kahraman Türk ordusuna şükranlarımızı, muhabbetlerimizi ve*

²⁰⁴⁴ Yeni Konya, 30 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3866, s. 1.

²⁰⁴⁵ Yeni Konya, 30 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3866, s. 1.

²⁰⁴⁶ Yeni Konya, 30 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3866, s. 1; Garnizon Kumandanı Tuğgeneral Sait Orhun Konya Askeri Valisi ve Belediye başkanlığına tayin edilmiştir. Bkz. Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 12, S. 3868, s. 1.

²⁰⁴⁷ Yeni Meram, 1 Haziran 1960, Y. 9, S. 3460, s. 1.

selamlarımızı en derin saygılarımızla arz ederiz” ifadeleri ile Konyalı binlerce öğretmen ve vatandaşın bir araya gelerek “Milli İnkılabı” kutladıklarını belirttikten sonra Cemal Gürsel’e ve Türk ordusuna sevgi ve selamlarını bildirmiştir. Ayrıca Konya Hafız kursları, İmam-hatip okulu, İslam Enstitüsü ve Talebe Yurtları Tesis Cemiyeti İdare heyeti adına Başkan M. Ali Küçüksakallı da Cemal Gürsel’e çektiği telgrafta “Ferdî ve millî hürriyetlerimizin kurtuluşu yolundaki şanlı ordumuzun azimli başarısından dolayı Ulu Allah’a şükranlarımızı ve zâtı devletlerinin şahsında orduya bağlılıklarımızı saygı ile sunar, ellerinizden öperiz” ifadeleri ile orduya bağlılıklarını bildirmiştir²⁰⁴⁸. Bu telgraflara cevaben Cemal Gürsel de telgrafında; “Telgrafınızdaki izhar olunan samimi alaka ve güzel duygulara teşekkür eder, muhabbetle gözlerinizden öperim”²⁰⁴⁹ ifadelerine yer vermiştir.

Türkiye Sanat Mektepleri Mezunları Cemiyetinin Konya Şubesi İdare heyeti tarafında da Cemal Gürsel’e bir telgraf çekilmiştir. Bu telgraftaki “Zatıalilerinizle beraber şanlı ve kahraman ordumuzun tarihe altın yazılarla geçmeye hak kazanan, hareket ve başarılarına olan şükranlarımızın derecesini izah edebilmekten aciziz. Bu vesile ile İdare Heyetimiz ittifakla verdiği kararlar sizleri, üyelerimizle beraber en derin sevgi ve saygı ile tebrik eder selamlarımızın kabulünü arz ederiz” ifadeleri ile yine sevgi, saygı ve tebrikler bildirilmiştir²⁰⁵⁰.

Konya’da Kasaplar Cemiyeti adına Yusuf Demet 27 Mayıs Askeri Müdahalesi nedeniyle Cemal Gürsel’e tebrik telgrafi göndermiştir. Telgrafta “Tabii insan haklarına dayanan içtimai yapımıza el uzatanlara Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Devlet Mesuliyetlerini üzerine alarak yarınlar ümitler verdiren Siz Büyük Komutan ve Demokratik Mümessillerin temellerini atmak için faaliyete geçen geçici Hükümetimizi candan selamlar Allahtan yardımlar dilerim “ ifadelerine yer verilmiştir²⁰⁵¹. Cemal Gürsel de bu telgrafa cevap olarak gönderdiği telgrafında “Telgrafınızda izhar olunan samimi alaka ve güzel duygulara teşekkür eder, muhabbetle gözlerinizden öperim”²⁰⁵² ifadelerine yer vermiştir.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan bilgiye göre İçişleri Bakanlığı’ndan gönderilen Valiler hakkında, bir genelge yayınlanmış, Muhlis Babaoğlu Konya’ya vali tayin edilmiştir²⁰⁵³. Muhlis Babaoğlu bir önceki valiliğini Diyarbakır’da yapmıştır²⁰⁵⁴. Konya

²⁰⁴⁸ Yeni Meram, 9 Haziran 1960, Y. 9, S. 3493, s. 1-2.

²⁰⁴⁹ Yeni Meram, 11 Haziran 1960, Y. 9, S. 3496, s. 1.

²⁰⁵⁰ “Türkiye Sanat Mektepleri Mezunları Cemiyeti Konya Şubesi Sayfası”, Yeni Meram, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3536, s. 1.

²⁰⁵¹ Öz Demokrat Konya, 3 Haziran 1960, Y. 3, S. 844, s. 1.

²⁰⁵² Yeni Meram, 13 Haziran 1960, Y. 9, S. 3498, s. 1.

²⁰⁵³ Öz Demokrat Konya, 10 Haziran 1960, Y. 3, Sayı:847, s.1; Yeni Konya, 12 Haziran 1960, Y. 13, S. 3875, s. 1.

²⁰⁵⁴ Yeni Meram, 10. Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 1.

Valiliğine tayin edilen Muhlis Babaoğlu, 11 Haziran itibarıyla Konya'ya gelerek vazifesine başlamıştır. Vali Babaoğlu, Hükümet Meydanında ordu bandosu refakatinde daire müdürleri ve kalabalık bir halk topluluğu tarafından karşılanmıştır²⁰⁵⁵.

Konyalı üniversite gençlerinden bir grup ise 22 Haziran 1960'da İsmet İnönü'yü ziyaret etmiştir. Gençlerle yarım saat sohbet eden İnönü gençlere, *“Konyalılara selam ve sevgilerimi götürün. Tarih şehrinin yiğit çocukları her türlü başarıya layıktır. Kurtuluş savaşında Konyalılar bana büyük yardım ettiler. Var olsunlar”* demiştir. Gençler bu ziyarette İnönü'nün elini öpmüşler, İnönü de gençlerin alınlarından öpmüştür²⁰⁵⁶.

Konya Cezaevindeki hükümlü ve tutuklular da Atatürk'ün portresini bir halıya dokumuşlar ve büyük bir Türk bayrağı ile birlikte Cemal Gürsel'e göndermişlerdir²⁰⁵⁷.

4.4.1. Askeri Müdahale Sonrasında Konya'da Yapılan Mitingler

Askeri Müdahale sonrasında gerek Konya merkezde gerekse Konya'nın ilçelerinde dernekler ve vatandaşlar tarafından mitingler düzenlenmiştir. Bu derneklerden Konya Öğretmenler Derneği, *“Milli İnkılap Mitingi”* adıyla bir miting düzenlemiştir. Miting dernek binası önünde, her dereceden öğretmenin katılımıyla saat 17'de başlamış ve *“Dağ başını duman almış”* marşı söylenerek Atatürk Anıtı'na gidilmiştir. Burada beş dakikalık saygı duruşunun ardından İstiklal marşı söylenmiştir. Mitingde günün anlam ve önemi ile ilgili konuşmalar yapılarak Atatürk'ün Türk gençliğine hitabı, olaylar ve kahraman askerler ile ilgili şiirler okunmuştur²⁰⁵⁸.

Konya Yüksek Tahsil Gençliği tarafından da Konya'da büyük bir miting düzenlenmiştir. Hükümet meydanında toplanan on binden fazla vatandaş ellerinde Atatürk ve Cemal Gürsel'in resimleri, bayraklar ve dövizlerle Anıt'a kadar yürüyerek gitmişlerdir. Ardından basın, banka ve baro tarafından gönderilen çelenkler abideye konulmuştur. Ayrıca konuşmacılar tarafından günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Buradan, önce Cumhuriyet Meydanına daha sonra da Hükümet Meydanına geçilmiştir. Askeri Vali Sait

²⁰⁵⁵ *Yeni Konya*, 12 Haziran 1960, Y. 13, S. 3875, s. 1; Muhlis Babaoğlu'ndan sonra Tekirdağ Valisi Rebii Karatekin, Konya valiliğine tayin edilmiştir. 54 yaşında olan Rebii Karatekin 1930 yılında hukuk fakültesini bitirerek 1944 yılından itibaren Burdur, Sivas, Hatay, Kastamonu ve Tekirdağ valiliklerinde bulunmuştur. *Yeni Konya*, 25 Ekim 1960, Y. 13, S. 4017, s. 1; *Yeni Meram*, 26 Ekim 1960, Y. 9, S. 3633, s. 1.

²⁰⁵⁶ *Öz Demokrat Konya*, 22 Haziran 1960, Y. 3, S. 858, s. 1.

²⁰⁵⁷ *Öz Demokrat Konya*, 22 Haziran 1960, Y. 3, S. 858, s. 1.

²⁰⁵⁸ *Yeni Meram Gazetesi* bu miting ile ilgili bilgi verirken *“Milli İnkılap hareketinin bütün yurttan yarattığı sevinç ve heyecan aynı kuvveti ile devam etmektedir. Şehrimizde aynı ruh ve heyecanı yaşatmakta, tam bir bayram havası teneffüs etmektedir”* ifadelerini kullanmıştır. *Yeni Meram*, 4 Haziran 1960, Y. 9, S. 3493, s. 1. *Yeni Konya* gazetesi de *“Milleti ezmek isteyenler ezilmeye mahkumdur”* başlığı ile bu miting hakkında bilgi vermiştir. *Yeni Konya*, 4 Haziran 1960, Y. 13, S. 3871, s. 1. Bahsedilen miting ile ilgili ayrıca bkz. *Öz Demokrat Konya*, 2 Haziran 1960, Y. 3, S. 843, s. 1; 27 Mayıs Askeri Müdahalesi için *Yeni Meram* gazetesi *“Milli İnkılap”* tabirini kullanmıştır.

Orhun omuzlar üstünde taşınmış “*Yaşasın Türk Ordusu*” sözleri ile marşlar söylenerek miting sona erdirilmiştir²⁰⁵⁹.

Konya’nın bazı ilçelerinde de Askeri Müdahale sonrasında mitingler düzenlenmiştir. Sarayönü Cumhuriyet meydanında binlerce vatandaşın katıldığı bir miting yapılmıştır. Mitingde, üniversite öğrencisi Cihan Çeter; “*Her gecenin bir sabahı vardır: hürriyet bütün insanların davasıdır*” ifadeleri ile başlayan konuşmasında, İnönü, Dumlupınar ve 26 Ağustos zaferlerini anlattıktan sonra İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif’ten şiirler okumuştur. Ardından Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi okunarak kurbanlar kesilmiş ve halkın orduya olan güveni ifade edilerek miting sona erdirilmiştir²⁰⁶⁰.

Sarayönü’nden başka Konya’nın ilçelerinden Ereğli’de de “*Milli İnkılap*” dolayısıyla, Ereğli’yi ziyarete gelen Konya Askeri Valisi Tuğgeneral Sait Orhun için fabrika önünden başlayıp, askerlik şubesi önünde son bulan iki büyük gösteri yapılmıştır²⁰⁶¹.

Konya’nın Cihanbeyli ilçesinde de gençler tarafından “*Milli İnkılap*” hareketini onayladıkları bir miting düzenlenmiştir. Mitinge Konya’dan gelen öğretmenler, banka temsilcileri, özel teşekküller ve Cihanbeyli’nin köylerinden gelen çok sayıda vatandaş katılmıştır. Miting 2. Ordunun çaldığı İstiklal Marşı ile başlamış, ardından günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Köylüler mahalli oyunlar oynayarak geç vakte kadar eğlenmişlerdir²⁰⁶².

Konya’nın ilçelerinden Hadim’de de “*Milli İnkılap*” hareketini onaylayan bir miting düzenlenmiştir. Bu münasebetle resmi binalar ve evler bayraklarla süslenmiş, gece ise fener alayı düzenlenmiştir. Miting alanı günün erken saatlerinden itibaren köylerden gelen halk tarafından doldurulmuş, mitingde günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Milli oyunlar oynanarak, geç vakte kadar eğlenilmiştir²⁰⁶³.

Konya’nın Seydişehir ilçesinde de “*Hürriyet Mitingi*” düzenlenmiştir. Askeri müdahalenin 37. Günü 2 Temmuz Cumartesi günü Konya’dan ordu bandosunun eşliğinde bir müfreze asker ve öğretmenlerden oluşan 50 kişilik bir grup Seydişehir’e hareket etmiştir. Kafilenin başında Konya merkez kumandanı Albay ve Binbaşı Fikret Bey yer almıştır. Grup saat 11’de Seydişehir’e ulaşmıştır. Kadını erkeği, şehirlisi, köylüsü kalabalık bir topluluk Seydişehir’in Hükümet Meydanında toplanmıştır. Miting İstiklal Marşının söylenmesi ile başlamıştır. Öğretmenler ve ordu temsilcileri günün anlam ve önemini belirten konuşmalar

²⁰⁵⁹ *Yeni Meram*, 9 Haziran 1960, Y. 9, S. 3494, s. 1.

²⁰⁶⁰ *Yeni Meram*, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 1.

²⁰⁶¹ *Yeni Meram*, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 2.

²⁰⁶² *Yeni Meram*, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 2.

²⁰⁶³ *Yeni Meram*, 16 Haziran 1960, Y. 9, S. 3501, s. 1.

yapmışlardır. Bandonun çaldığı Gençlik ve Plevne Marşı hep bir ağızdan söylenerek yürüyüşe geçilmiş, daha sonra miting sona ermiştir²⁰⁶⁴.

Meram nahiyesine bağlı Dereköyü'nde de bir toplantı yapılmış, davul, zurna çalınarak kurbanlar kesilmiştir. Uzun süre devam eden miting, heyecanlı bir şekilde geçmiş ve orduya bağlılık ve güven ifadeleriyle sona ermiştir²⁰⁶⁵.

Başta Atatürk olmak üzere ülkenin refaha kavuşması pahasına canlarını feda eden Üniversiteli gençler ve ordunun müdahalesi sırasında şehit düşen teğmen Ali İhsan Kalmaz için 3 Haziran günü Kapu Camiinde öğle namazını müteakip mevlit okutulmuştur. Konyalı Hatipoğlu Osman Gencay, Hüseyin Başunal, Mustafa Can ve Mevlüt Çapa tarafından organize edilen mevlite binlerce vatandaş katılmıştır.²⁰⁶⁶

Konya Askeri Valisi Tuğgeneral Sait Orhun'un Ereğli ziyaretinde de iki büyük gösteri yapılmıştır. Öğleden sonra saat 11'de yüzlerce araç ile halk valiyi şehir dışında karşılamıştır. Askerlik şubesi önünde arabasından inen Vali, meydandaki binlerce halk tarafından omuzlar üstüne alınarak *“Ya ya şa şa, Türk ordusu çok yaşa”* sözleri hep bir ağızdan tekrarlanmış ve kurbanlar kesilmiştir. Şube binası *“balkonundan halkı selamlayan Vali, Milli inkılabın manasının açıklamıştır. Vali ayrıca *“sabık iktidarın büyük suçlusu”* olarak nitelediği Namık Gedik'in intihar etmesi ile kendisini temize çıkaramayacağını, öteki dünyada iki ellerinin yakasında olacağını belirtmiş, bu kişilerin yalanlarına inanarak yolunu şaşıranların affedilmesi gerektiğini, dinin ve vicdanın bunu böyle emrettiğini ifade etmiştir. Öğretmenler derneğinin düzenlediği toplantıda öğleden sonra saat 13'de başlamıştır. İvriz İlk Öğretmen Okulu, lise bandoları, öğretmenleri, öğrencileri, otobüs ve traktörlerle Ayrancı, Ambar, Karaağaç ve Hüyükburun köylerinden gelen köylüler ve on bini aşkın vatandaş ellerinde bayraklar ve dövizlerle marşlar söyleyerek İstasyon caddesi ve çarşayı dolaştıktan sonra fabrika önündeki Atatürk büstü etrafına dizilmişlerdir. İstiklal marşının söylenmesinden sonra, kurbanlar kesilmiştir. Öğretmenler Derneği, kütüphaneler derneği ve diğer teşekküllerin çelenkleri konulmuştur. Konuşmacılar günün ve *“hürriyet bayramının”* önemini belirten konuşmalar yapmışlardır. Toplantıda bir konuşma yapan Kaymakam Orhan Zaim, halkın hizmetinde çalıştığını, hiçbir kimsenin aleti olmadığını, 15 yıl içinde 20'den fazla yer değiştirdiğini, sorumsuz insanların perde arkasından haksızı haklı göstermek için yaptıkları taziyikleri ve bu taziyiklere karşı koyuşlarını ifade etmiştir. Daha sonra Atatürk'ün gençliğe söylediği sözler hep bir ağızdan söylenerek ant içilmiştir. Askerlik şube başkanı Yarbay Şükrü Ardoğan'da bir*

²⁰⁶⁴ *Yeni Konya*, 5 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3897, s. 1;3.

²⁰⁶⁵ *Yeni Meram*, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 2.

²⁰⁶⁶ *Yeni Konya*, 4 Haziran 1960, Y. 13, S. 3871, s. 1.

konuşma yaparak köylü, şehirli, partili ve partisiz gibi vatandaşlar arasında hiçbir ayırım olmadığını ifade etmiştir. Ordu için yirmi dakika durmadan yapılan sevgi tezahüratlarının ardından Atatürk'ün gençliğe hitabesi ikinci defa hep bir ağızdan söylendikten sonra halk dağılmıştır²⁰⁶⁷.

21 Temmuz günü ordu, gençlik ve polis Konya'da bir gösteri yapmışlardır. Tören için ordu bandosu, merasim kıtası, üniversiteli gençler ve polis müfrezesi saat 15.15'de Hükümet meydanında yerlerini almışlar, buradan da yürüyerek Atatürk Anıtı'nın olduğu meydana gitmişlerdir. Atatürk Anıtı'na çelenk konulduktan sonra İstiklal Marşı söylenerek, saygı duruşu yapılmıştır. Halkın da katıldığı törende ordu adına Fikret Çoruh, gençlik adına Kamil Ugurlu, polisler adına İsmail Kınık toplantının önemini ve amacını belirten birer konuşma yapmışlardır. Gösteride üniversite gençleri ve polis bağlılıklarının göstermek için birbirlerini kucaklamışlardır. Gösteriye katılanlar Vali Muhlis Babaoğlu tarafından tebrik edilmişlerdir²⁰⁶⁸.

Ankara'daki "*Milli İnkılap Harekâtına*" katılan Konya'daki 2. Orduya mensup birlik, Konya'ya dönmeden önce şehrin giriş yerlerine ve caddelerin dört bir tarafına taklar inşa edilmiş ve üzerlerine "*Hoş geldiniz mücahitlerimiz*" yazıları asılmıştır. Bu birliğin Konya'ya gelişi münasebetiyle resmi ve özel daireler, evler ve dükkânlar bayraklarla süslenmiştir. Birlik Konya'ya girmeden bir saat önce Şadiye köyü civarında araçlarla karşılanmıştır. Merkezde 2. Ordu bandosu, memurlar, öğretmenler ve kalabalık bir halk topluluğu tarafından tezahüratlarla karşılanan birlik ile birlikte topluca Hükümet Meydanına gidilmiştir. Birlik buradaki binlerce kişinin sevgi gösterileri ve alkışları arasında önlerinde bando ile garnizona ulaşmıştır. Aynı gece bir de fener alayı düzenlenmiştir²⁰⁶⁹.

Konya Yüksek Tahsil gençleriyle, Konya Lisesini bitirenler Kitaplık Salonunda "*İnkılap Gecesi*" adıyla bir gece düzenlemişlerdir. Bu geceye Konya valisi Muhlis Babaoğlu, 2. Ordu kumandanı Korgeneral Cemal Alkoç, Tümgeneral Sait Orhun, yüksek rütbeli subaylar, Milli Eğitim mensupları, daire müdürleri, gençler ve halk katılmıştır. Gecede Kurmay Binbaşı Acar, Milli İnkılap hareketinin önemini anlatmış, Konya Lisesi Edebiyat Öğretmeni Gündüz Gürgen yazdığı şiiri okumuş, ardından öğretmen Memduh Yavuz Süslü inkılapla ilgili bir konuşma yapmıştır. Gece geç vakte kadar devam etmiştir²⁰⁷⁰.

Konya Ticaret Lisesinden Yetişenler Derneği tarafından 9 Temmuz Cumartesi akşamı "*Hürriyet ve Gençlik Gecesi*" düzenlenmiştir. Ordu, gençlik, Milli Eğitim ve Kadınlar Birliği

²⁰⁶⁷ *Yeni Meram*, 13 Haziran 1960, Y. 9, S. 3498, s. 1-2.

²⁰⁶⁸ *Yeni Meram*, 22 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3537, s. 1; *Yeni Konya*, 22 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3914, s. 2.

²⁰⁶⁹ *Yeni Meram*, 12 Haziran 1960, Y. 9, S. 3497, s. 1-2; *Yeni Konya*, 12 Haziran 1960, Y. 13, S. 3875, s. 1.

²⁰⁷⁰ *Yeni Meram*, 20 Haziran 1960, Y. 9, S. 3505, s. 1.

adına yapılan konuşmalar, temsili tablolar, okunan şiirler ilgi ile takip edilmiştir. Ordu bandosu çeşitli milli marşlar ile programa katılmıştır. Geceye Mülki ve Askeri Erkân ile kalabalık bir halk topluluğu katılmıştır²⁰⁷¹.

İskenderun'da Atatürk Heykeli'ne yapılan saldırıyı protesto etmek için Konya Ticaret Lisesi öğrencileri ile Gazeteciler Cemiyeti 28 Aralık 1960'da saat 14.30'da bir miting düzenlemişlerdir. Mitingde günün önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Lise Edebiyat Öğretmeni Kemal Or, Gazeteciler Cemiyeti ve Yardımseverler Derneği adına bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Ticaret Lisesi Edebiyat Öğretmeni Fevzi Tekil, Güngör Güner, M Mermer ve Tarık Kendi konuşma yapmıştır. Miting Hükümet Meydanında başlayarak, Atatürk Anıtı'na çelenk konması ile sona ermiştir²⁰⁷².

4.4.2. Askeri Müdahale Sonrası Konya Köylere Gazete Dağıtılması

Konya Valiliğinin isteğiyle köylü vatandaşların da son olayları takip edebilmelerini sağlamak amacıyla çeşitli gazetelerin köylere uçakla atılması kararlaştırılmıştır. Valilik bu konu ile ilgili bir tebliğ yayınlamıştır. Konya Valisi Tuğgeneral Sait Orhun tarafından yayınlanan bu tebliğde *“Gazetelerimizin günü gününe köylü vatandaşlarımıza ulaştırılması ve onların da okumalarını temin için tayyarelerle köylere atılması ve dağıtılması muvafık görülmüştür. Bu maksatla muhterem Konya halkının her gün alıp okudukları gazeteleri işi bittikten sonra bir tarafa atmayarak derhal emniyet müdürlüğüne getirip bırakmalarını rica eder, şimdiden kendilerine teşekkür ederim”*²⁰⁷³ ifadeleri yer almıştır.

Birçok vatandaşın *“Milli İnkılabı”* Türk köylüsüne benimsetmek amacıyla köylere gazete göndermeleri İçişleri Bakanlığınca takdir edilmiş ve bu faaliyetlerin düzenlenmesi istenmiştir. Konya Valiliği de hemen harekete geçmiş, Konyalı vatandaşların, özel ve resmi teşekküllerin okudukları gazeteleri bir köşeye atmayıp, Özel Muhasebe Müdürlüğü Köy Bürosuna teslim etmelerini bir genelge ile bildirmiştir. Bu genelgeye göre, resmi ve özel daireler ile bankaların abone oldukları bütün gazetelerden arşivlerine girmeyenleri ayırmaları, bir memur veya odacılarla her gün köy bürosuna imza karşılığı teslim etmeleri kararlaştırılmıştır. Ayrıca toplanan gazetelerin ilçe ve köylerin sayıları dikkate alınarak kaymakamlara gönderilmesi, kaymakamların da ilçeye gelen muhtar ve köy kurumları aracılığıyla gazeteleri köylere göndermeleri, bu gazetelerin köy odalarında veya köy

²⁰⁷¹ Yeni Meram, 11 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3526, s. 1.

²⁰⁷² Öz Demokrat Konya, 29 Aralık 1960, Y. 3, S. 1039, s. 1; Yeni Konya, 29 Aralık 1960, Y. 13, S. 4082, s. 1.

²⁰⁷³ Yeni Konya, 2 Haziran 1960, Y. 13, S. 3869, s. 1; Yeni Meram, 02.06.1960, Y. 9, S. 3491, s. 1.

kahvelerinde okunmasının sağlanması ve merkez nahiye müdürlerinin de bu şekilde çalışmalarının sağlanması planlanmıştır²⁰⁷⁴.

“Milli İnkılabı” Türk köylüsüne benimsetmek amacıyla Konya’daki köylere gazete gönderilmesi bir esasa bağlanmıştır. Bu amaçla Vali Muhlis Babaoğlu’nun yaptığı açıklamalarda bu esaslar şu şekilde belirlenmiştir: *“Birçok vatandaşların ve gençlerin, inkılabı Türk köylüsüne benimsetmek maksadı ile Köylere gazete göndermeleri İçişleri Bakanlığınca iftihar ve takdire şayan görülmüş ve bu faaliyetin daha verimli olması için Bakanlıkta alınmış tedbire muvazi olarak Vilayetlerde de bu faaliyetin tanzim edilmesi emir olunmuştur. Vilayetimizde köylere gazete gönderme işi şu şekilde tertiplenmiştir: Gazetelerin kazalara gönderilmesi, hususi Muhasebe müdürünün kontrolü ve takibi altında köy bürosunca sağlanacaktır. Resmi hususi bütün dairelerle Bankaların abone oldukları bütün gazetelerden arşivlerine girmeyenler, dairelerin ayıracakları memur veya odacılarla her gün köy bürosuna imza mukabili teslim edilecektir. Hususi teşekküllerle müesseseler ve vatandaşların büroya gazete vermeleri Belediye hoparlörü ile her gün tavsiye ve rica olunacaktır. Bütün müesseselerde vazifeli bilumum arkadaşların okudukları gazeteleri baroya göndermeleri bu güzel faaliyeti maksat ve gayesine ulaştırmakta çok faydalı olacaktır. Toplanan gazeteler Kazaların köy miktarları dikkate alınarak Kaymakamlara gönderilecektir. Kaymakamlar kazaya gelen muhtar ve köy kurucuları gazeteleri köylere gönderecekler ve köy odalarında veya köy kahvelerinde okunmasını sağlayacaklardır. Merkez nahiye müdürleri de bu şekilde çalışacaklardır. Bu faydalı teşebbüse memur arkadaşlarımin azami müzaheretle katılmalarını bilhassa rica ederim”* Bu yazı Kaymakamlıklara, Daire ve Kurumlara, Merkez Nahiye Müdürlüklerine gönderilmiştir²⁰⁷⁵.

Ülkedeki son olaylardan köylü vatandaşların haberdar edilmesini sağlamak için basının 10 Haziran 1960’da başlattığı gazete yardımı hızla devam etmiştir. Gazeteler her gün askeri birlikler emrindeki topçu tayyareler ile yurdun her tarafındaki köylere ulaştırılmıştır. Bu yardımlar ile 119.550 gazete dağıtılmıştır²⁰⁷⁶. Özel İdare köy bürosu tarafından 17 ilçe ve 9 bucağa 123 adet Hürriyet, 63 adet Milliyet, 50 adet Cumhuriyet, 57 adet Akşam, 37 adet Ulus, 42 adet yeni Sabah, 28 adet Vatan, 34 adet Dünya, 13 adet Yeni İstanbul, 13 adet Telgraf, 71 adet Yeni Konya, 66 adet Sabah, 68 adet Yeni Meram, 83 adet Işık, 42 adet Öz Demokrat olmak üzere 790 adet ulusal ve yerel gazete gönderilmiştir²⁰⁷⁷.

²⁰⁷⁴ Yeni Konya, 1 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3893, s. 1.

²⁰⁷⁵ Yeni Meram, 1 Temmuz 1960, Y. 7, S. 3516, s. 1-2; Yeni Konya, 1 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3893, s. 1.

²⁰⁷⁶ Yeni Konya, 1 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3893, s. 1.

²⁰⁷⁷ Yeni Konya, 21 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3913, s. 2.

4.4.3. Askeri Müdahale Sonrası Konya Köylere Düzenlenen Geziler

27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nin önemini köylü vatandaşlara anlatılması için Konya'daki öğretmenler harekete geçmişlerdir. Konya'da Sanat Enstitüsü öğretmenleri Milli Birlik Komitesine müracaat ederek yaz döneminde köylüyü aydınlatmak için çalışmak istediklerini bildirmişlerdir. Buna göre enstitü öğrenci ve öğretmenleri köy yakınlarında kuracakları kamplar ile köylüyü hem zirai, hem de fikri alanda aydınlatmayı planlamışlardır²⁰⁷⁸.

Öğretmen dernekleri ve mahalli gençlik teşekkülleri de 27 Mayıs hareketinin mana ve önemini vatandaşlara anlatmak amacıyla toplantılar düzenleyerek bu amaçla köylere ekipler göndermeye başlamışlardır²⁰⁷⁹. Karaman'daki öğretmenlerden ve öğrencilerden oluşan bir grup faaliyete geçerek köylere dolaşmış ve “*Milli İnkılabın*” önemini köylülere anlatmışlardır. Ayrıca Karaman Gençlik Derneği'nin aldığı günlük gazetelerle, halktan toplanan okunmuş gazeteler köylülere dağıtılmıştır. Ayrıca vatandaşları aydınlatma çalışmalarına üniversite öğrencilerin sınavlarından sonra da geniş ölçüde devam edilmesi kararlaştırılmıştır²⁰⁸⁰. Kadınhanı ilçesinde de öğretmenler “*Milli İnkılabı*” köylüye anlatmak için harekete geçmişlerdir. İlçe öğretmenlerinden bir grup Atlantı, Kolukısa, Başkuyu ve Saçıkara köylere giderek konuşmalar yapmışlardır²⁰⁸¹.

27 Mayıs Milli İnkılabının önemini köylü vatandaşlara anlatılması için, Konya'daki ilkokulların başöğretmenleri de İlköğretim başmüfettişi Emin Yeğiner'in başkanlığında Gazi okulunda bir toplantı düzenlemişlerdir. Toplantıda öğretmenlerin iki gruba ayrılması, birinci grubun 15 Temmuz'a kadar, ikinci grubun da 15 Temmuz'tan 31 Temmuz'a kadar merkez ilçeye bağlı köylere gezerek Milli İnkılabın önemini köylü vatandaşlara anlatılması kararlaştırılmıştır²⁰⁸². Valilik tarafından hazırlanan esaslara göre, öğretmenlerin, *Milli inkılabın* manasını ve amacını, bu inkılabın nasıl kazanıldığını, partizan idare ve zihniyetin memleket içinde yarattığı feci sonuçlarını ve 27 Mayıs İnkılabının bir partinin ya da bir zümrenin malı olmadığını halka anlatmaları istenmiştir. Ayrıca öğretmenlerden milletin Milli inkılabın milletin irade ve arzusundan doğduğunu, Milli Birlik Hükûmetinin bütün milletin hükûmeti olduğunu, keyfi ve kanunsuz bir zümre idaresinin sona erdiğini, partizan idarenin zararlarını, düşük iktidarın hukuk, adalet prensiplerini, insan haklarının nasıl çiğnediklerini, hürriyetleri nasıl yok ettiklerini ve buna benzer diğer önemli konular öğretmenlerden halka

²⁰⁷⁸ *Öz Demokrat Konya*, 14 Haziran 1960, Y. 3, S. 851, s. 1.

²⁰⁷⁹ *Yeni Meram*, 26 Haziran 1960, Y. 9, S. 3511, s. 1.

²⁰⁸⁰ *Yeni Konya*, 19 Haziran 1960, Y. 13, S. 3882, s. 1.

²⁰⁸¹ *Yeni Konya*, 30 Haziran 1960, Y. 13, S. 3892, s. 1-2.

²⁰⁸² *Yeni Konya*, 4 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3869, s. 1; *Yeni Meram*, 4 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3519, s. 1.

anlatmaları istenen diğer konular olmuştur. Yine alınan karar gereğince köylerde uzun nutuklar çekilmeyecek, samimi sohbetler yapılacak, köylü vatandaşların görüş ve düşüncelerini ifade etmelerine fırsat verilecek, anlamadıkları konular teker teker ele alınacak ve demagojiye kaçılmayacaktır. Ekiplerin bu çalışmaları fahri bir hizmet olarak nitelendirilmiş, yolluk vesaire gibi karşılık beklenmemesi belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenler gidip gitmemekte serbest oldukları gibi, hiçbir şekilde zorlanmayacaklardır²⁰⁸³.

Bu amaçlarla merkez ilçeye bağlı 80 köye gidecek olan öğretmenler Gazi Okulunda bir toplantı yaparak, ekip başkanları ile öğretmenlerin isimlerini bir liste halinde Milli Eğitime sunmuşlardır. Öğretmenlerin bu gezilerinin temmuz sonuna kadar sürmesi planlanmıştır²⁰⁸⁴. Konya merkez ilkokullarından 100 öğretmen gruplar halinde köylere gitmişlerdir²⁰⁸⁵.

13 Temmuz günü Pınarbaşı ve köylerinde öğretmenlerin konuşmaları, bucak müdürü Vehbi Yüksel başta olmak üzere halk tarafından ilgi ile dinlenmiş ve köylüler Milli Birlik Komitesine ve yeni hükümete bağlılıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca köye gelen ekipler vatandaşlara gazeteler dağıtmışlardır. Köye gelen ekip içinde görevli olan M. Havfi Kendi, *“inkılabın manasını ve önemini bir tarih görüşüyle ele alalım. Bu inkılap tarihimize ve bizden sonra gelen nesillere parlak sayfalar açmıştır. Ne mutlu bizlere “* ifadeleri ile başlayan bir konuşma yapmıştır²⁰⁸⁶.

Cihanbeyli ilçesindeki öğretmenler de faaliyete geçerek, köyleri teker teker dolaşmaya başlamışlardır. Toplanan bütün gazeteleri de beraberlerinde köylere götürerek vatandaşlara dağıtmışlardır²⁰⁸⁷. Doğanbey nahiyesinin köylere düzenlenen geziye ise nahiye müdürü Fahrettin Güler, Doğanbey ortaokulu müdürü Enver Şevki Botsalı ve Doğanbey nahiye ve köy öğretmenlerinden büyük bir kafil katılmıştır. İlk olarak Damlapınar, Karabayır, Yunuslar, Çukurağıl, Sarıköy ve Candar köylere gidilmiş, ortaokul ve nahiye müdürü ile öğretmenlerin inkılap ve hürriyet ile ilgili konuşmaları büyük bir topluluk tarafından ilgiyle dinlenmiştir²⁰⁸⁸. Ereğli ilçesinde de Öğretmenler Derneği inkılap hareketlerini köylü vatandaşlara anlatmak için gruplar halinde köylere gitmişlerdir²⁰⁸⁹. Hatunsaray bucağına bağlı Kavak köyüne giden merkez okulları öğretmenlerinden Leman ve Hacer Eryıldız, Memduh Yavuz Süslü, Cevdet Taşbaş ve Tahir Obalıları'n konuşmaları köylüler tarafından dikkatli bir

²⁰⁸³ Yeni Meram, 04 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3519, s. 1.

²⁰⁸⁴ Yeni Meram, 06 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3521, s. 1.

²⁰⁸⁵ Yeni Meram, 09 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3524, s. 1.

²⁰⁸⁶ Yeni Meram, 15 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3530, s. 1.

²⁰⁸⁷ Yeni Meram, 22 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3537, s. 1.

²⁰⁸⁸ Yeni Konya, 13 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3905, s. 2.

²⁰⁸⁹ Öz Demokrat Konya, 29 Temmuz 1960, Y. 3, S. 890, s. 1.

şekilde dinlenmiş ve sık sık alkışlanmıştır. Köylüler hükümete ve orduya olan bağlılıklarını belirtmişlerdir²⁰⁹⁰.

İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisini temsilen dört kişiden oluşan “*Hürriyet Kervanı*” Afyonkarahisar’dan sonra Konya’ya gelmiştir. Ticaret ve Sanayi Odası’nda bir basın toplantısı yapan kabile başkanı, 27 Mayıs’tan önce İzmir’de meydana gelen olayları anlatmıştır. Başkan, Uşak, Kütahya ve Afyonkarahisar’da köy, nahiye ve ilçeleri dolaşarak “*devrim fikirlerini yaydıklarını, vatandaşların devrimi benimsediklerini*” belirtmiş, Konya’dan sonrada Antalya, Isparta, Burdur, Denizli ve Aydın illerini dolaşacaklarını ifade etmiştir. Konya’da üç dört gün kalmayı planlayan kervanın, köy, ilçe ve kasabalarda Milli İnkılap hareketi, Atatürk devrimi ve diğer konularda vatandaşları aydınlatacakları belirtilmiştir²⁰⁹¹.

Konya Valiliği tarafından köylerde “*27 Mayıs İnkılabını*” anlatmak üzere kurulan komisyon çalışmalarına devam etmiştir. Bayındırlık, Sağlık, Ziraat, Veteriner, Ziraat Bankası ve Milli Eğitim müdürlerinden oluşturulan ekip, 7 Eylül Salı günü Kızılviran, Ağrıs ve Başarakavak köylerine gitmiştir. Bu köylerdeki köylüler bir okul, öğretmen ve yaptırdıkları cami için kereste istemişlerdir. Ekip 8 Eylül çarşamba günü Sille ve köylerini gezmeyi planlamıştır²⁰⁹².

Konya’nın Yunak ilçesinde de öğretmenlerden kurulundan oluşan ekip, köyleri dolaşarak vatandaşları bilgilendirmişlerdir. Ayrıca Akşehir Garnizon Kumandanı Yarbay Hasan Çapanoğlu, Yunak Kaymakamı Ali Namık Tüzün, Yunak Garnizon Kumandanı Üsteğmen Gültekin Şakar, müfettiş Mehmet Arıtürk, Milli Eğitim memuru Osman Akyol köyleri dolaşarak yeni atanan öğretmenlerin durumlarını incelerken, aynı zamanda 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Milli Eğitim seferberliği hakkında konuşmalar yapmışlardır. Yunaklı idarecilerden kurulan bu ekip, Saray Okuluna uğrayıp Başöğretmen Mehmet Duran ve öğrencilerle görüştüktan sonra yeni tayin edilen yedek subay öğretmen Tahir Kutsi Makal’ı da yanlarına alarak, Sevinç Beşışık, Şişe, Çayırbaşı, Sinanlı köyleri ile Sülüklü bucağına gitmişlerdir. Buralarda ekip üyesi olan garnizon kumandanları ve idareciler, köylüleri aydınlatan konuşmalar yapmışlardır. 28 Nisan’dan 27 Mayıs’a kadar gerçekleşen olayları bizzat yaşamış ve Yassıda mahkemelerini takip etmiş olan gazeteci Tahir Kutsi Makalı

²⁰⁹⁰ *Yeni Konya*, 20 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3912, s. 2.

²⁰⁹¹ *Yeni Meram*, 18.8.1960, Y. 9, S. 3564, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 18.08.1960, Y. 3, S. 910, s. 1-2.

²⁰⁹² *Yeni Konya*, 8 Eylül 1960, Y. 13, S. 3962, s. 1.

gördüklerini anlatmış ve yedek subay öğretmen olarak milli eğitim seferberliği üzerinde durmuştur²⁰⁹³.

27 Mayıs İnkılabı hakkında Konya halkını bilgilendirmek amacıyla köylere düzenlenen gezilerin yanı sıra sergilerinde açıldığı görülmektedir. Bu amaçla Konya’da 1 Ağustos Salı günü Ordu sergisi açılmıştır. Alaaddin Tepesi’nde saat 18’de törenle açılan sergiyi yüzlerce kişi gezmiştir. 31 Ağustos’a kadar açık kalacağı belirtilen sergide ordunun elinde bulunan modern silahlar ve teçhizat halka gösterilmiştir²⁰⁹⁴.

Konya’nın önemli ressamlarından Erdoğan Munis tarafından “*Devrim Resim Sergisi*” adıyla bir sergi açılmıştır. Tören ressamın konuşması ile başlamış, ardında Vali yardımcısı Macit Öngan, serginin öneminin anlatan bir konuşma yapmıştır. Törene yüksek rütbeli subaylar, sanatseverler, basın mensupları ve aydınlar katılmıştır. Sergide “*Bu ne ihtilal, Özgürlük türküleri, Aydınların çilesi, Gençlik- Gerilik, Pahalı özgürlük, Devrim şenliği, Uğurlu- Bereketli 1960*” ve mahalli manzaralardan “*Akyokuş’tan Konya, Meyva Zamanı, Çardak Kahvesi, Bozkır, Sarı Zeybek, Karanfiller, Harman, Yağmur Geliyor, Meydan Oyunu, Köylüler, Karpuz Al, Dere Köyü*” adlı tablolar teşhir edilmiştir. Belediye evlenme salonunda açılan sergi, bir hafta süreyle halkın ziyaretine açık bulundurulmuştur²⁰⁹⁵.

4.4.4. Milli Birlik Komitesi’ne Konya’dan Yapılan Yardımlar

Ülkede yaşanmakta olan kriz 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ile daha da derinleşerek fiyat artışları meydana gelmiştir. Başgösteren mali sıkıntı nedeniyle maaşların ödenmesi tehlikeye girmiş, bunun üzerine ABD Büyükelçiliğiyle temasa geçilerek acil para yardımı talep edilmiştir. Maaş ve diğer ödemeler yaklaşık 180 milyon civarındayken hazineye yalnızca 23 milyon bulunmaktadır. Ödemeler için kaynak bulunamayınca ülke çapında bir yardım kampanyası düzenlemiştir. Bu konuda ilk adım ordudan gelmiş, 9 Haziran 1960 tarihinde 1. Zırhlı Tugay subay, astsubay aileleri ve eşleri hazineye verilmek üzere altın yüzüklerini teslim etmişlerdir. 9 Haziran’dan itibaren yurt içi ve yurt dışından bağış haberleri ve bağışı teşvik eden duygusal köşe yazıları hemen her gün gazetelerde yer almıştır. Bağış kampanyası devam ederken 27.5.1960 tarihi ve defneyaprakları olan nikel yüzükler hazırlanarak bağışçılara dağıtma kararı alınmıştır. Bu yüzükler, “*27 Mayıs Yüzükleri*”, “*İnkılap Yüzükleri*”, “*Hatıra Alyansalar*”, gibi isimlerle anılmıştır. Darphanede hazırlanan yüzükler, 20 Temmuzdan itibaren bağışçılara dağıtmaya başlanmıştır. Bu yüzüklere sahip olmak adeta rejime bağlılık anlamına gelmeye başlamıştır. Bu kampanya gittikçe yayılmış ve

²⁰⁹³ Öz Demokrat Konya, 30.11.1960, Y. 3, S. 1011, s. 1;3.

²⁰⁹⁴ Yeni Konya, 2 Ağustos 1960, Y. 13, S. 3925, s. 1.

²⁰⁹⁵ Yeni Meram, 22 Ağustos 1960, Y. 9, S. 3568, s. 1-2; Yeni Konya, 21 Ağustos 1960, Y. 13, S. 3944, s. 1.

başka değerli eşyaları da kapsayan hazineye bağış kampanyasına dönüşmüştür. Sonrasında hazine tahvili, hatıra pulları, ilk gün zarfları, hatıra parası, sigara gibi gelir getirici çabalar başlamıştır²⁰⁹⁶.

Konya'dan çeşitli kurumlardan ve kişilerden de devlet hazinesine bağışlar yapıldığı görülmektedir. Özellikle ordu mensuplarının önderlik ettiği bağış kampanyasında Konya'daki 921. Uçak Sav. Top. TB. Subay ve astsubaylarından evli olanlar 11 alyans, evli olmayan bir subay da 1 sarı lira bağışta bulunmuştur. DSİ 41. Şube başmühendisliğin personeli de 11 alyans bağışta bulunmuştur²⁰⁹⁷. Konya'daki çimento fabrikası yüksek mühendisi Akil Muhtar Şuvak 1 adet İsmetli Cumhuriyet lirası, Avukat Ali Necati Taşbaş 3 adet alyans ve bir çift altın küpe, DSİ 41. Şube başmühendislerinden Kemal Gültekin, İbrahim İleri, İbrahim Orhan ve Mahmut Hamarat 2'şer adet altın alyans, Hilmi Özel, Muzaffer Özdemir ve Mehmet Koştı 1'er adet altın alyans, serbest muhasebeci Osman Süel 1 adet altın bilezik, Erkek Sanat Enstitüsü öğretmeni Muhittin Akça 3 altın alyans yüzük ile bir kolye, Vecihi ve Mahide Üzgören 2 altın yüzük, merkez eczanesinden Mithat Kilimci 2 adet altın yüzük, merkez eczanesinden Yurdanur Kocaoğlu 1 altın yüzük, Reşit Etkiner 1 altın yüzük, Dr. Sabri ve eşi Suna Mıhçıoğlu 1 adet alyans yüzük ile 1 adet platin yüzük, Nafia Müdürlüğünden Hanefi Aytekin 1 altın alyans yüzük, Turingpalas otelden Aydın Dünder ve eşi 2 altın alyans yüzük, Nafia memuru Mahir Civan 1 adet altın alyans yüzük ve merkez maliye memurları 1200 Türk lirasını hazineye bağışlamışlardır²⁰⁹⁸.

Konya'daki gazetelere mensup gazeteciler de alyanslarını devlet hazinesine bağışlamışlardır. Konya'daki Kasaplar Derneği de hazineye 1000 lira bağışta bulunmuştur. 97. Hava Grup Kumandanlığı da bağış yapmıştır. Bağışlar arasında 125 alyans, 1 çift değerli küpe, 1 altın çeyrek, 2 maşallah, 1500 lira nakit para yer almıştır²⁰⁹⁹. 2. Ordu subaylarının da

²⁰⁹⁶ Alyans bağışları ile alakalı olarak Alkan makalesinde şu ifadeler yer vermiştir: “Bu sırada yayınlanan bir kanuna göre, 25 yılını doldurmuş ordu mensupları isteyerek veya resen emekli edilebileceklerdir. İlk anda 235 general ile yaklaşık 3500 subay emekli edilir. Emekli edilmekle mağdur oldukları düşünülen subaylara Ankara’da Anıttepe, İstanbul’da ise Gayrettepe’de ev yapılması gündeme gelir. Evleri Türkiye Emlak Kredi Bankası 20 yılda geri ödemeli ve %2-3 gibi bir faile yapacaktır. Bu evlerin toplanan alyans paralarıyla yapıldığı şayiası yayıldığı için adı “Alyans Evleri”ne çıkar. Hatta AP Milletvekili Nuri Başer, bu konuyla da ilgili olduğu söylenen bir konuşması nedeniyle TBMM’de dokunulmazlığı hızla kaldırılır, mahkemeden ceza alır. Bu tarihten sonra “Alyans Evleri” herkesin bildiği bir sır ve şayia olarak dolaşacak ve satır aralarında gündeme gelecektir.” Bkz. Mehmet Ö. Alkan, “27 Mayıs’tan Propaganda Hatıraları”, *Atlas Tarih*, Y. 2016, Nu. 41, s. 124-128. Alyans bağışları ile alakalı olarak Tuğluoğlu, makalesinde şu ifadeler yer vermiştir: “...halk arasında Hazineye yardım için toplanan yüzüklerin kaybedildiği, bu paralarla Mecidiyeköy’deki ordu mensupları için yeni bir mahalle inşa edildiğine dair haberler dolaşıyor; ‘alyanslar sarayı inşa edildi’ sloganıyla milletin ordudan soğuması amaçlanıyordu.” Bkz. Fatih Tuğluoğlu, “27 Mayıs’ı Restore Etme Projesi: Tedbirler Kanunu (1962)”, *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Y. 2019, S. 35, s. 4.

²⁰⁹⁷ *Yeni Konya*, 13 Haziran 1960, Y. 13, S. 3876, s. 1.

²⁰⁹⁸ *Yeni Konya*, 15 Haziran 1960, Y. 13, S. 3878, s. 1;6.

²⁰⁹⁹ *Öz Demokrat Konya*, 16 Haziran 1960, Y. 3, S. 858, s. 1. 97. Hava Grubundan hazineye bağış yapanların isimleri için bkz. *Öz Demokrat Konya*, 17 Haziran 1960, Y. 3, S. 848, s. 1;4; *Yeni Meram*, 16 Haziran 1960, Y.

tamamı kendilerinin ve eşlerinin alyanslarını devlet hazinesine bağışlamışlardır²¹⁰⁰. Konya cezaevindeki mahkûmlarda bağışta bulunmuşlardır. Bağışlar arasında Seyit Sayaner tarafından verilen altın yüzük ile diğer mahkûmların verdiği 825,80 lira bulunmaktadır²¹⁰¹.

Konya'dan bağış yapanların isimleri ve bağışlarının cinsi ve miktarı Yeni Konya gazetesinde yer almıştır. Buna göre; Meral Aydın Taşbaş, Hediye Anar, Ali Rıza Büyükçiçek, Necdet Bigin, Kamil Ketenci, Murat Gürbüz, Mehmet Demir, Alaattin Morgül, Ahmet Boya, Mehmet Tahir, Fahri Sevük, Hilmi Özkan, Kazım Sözen, Abdurrahman Konya, Cemal Kılınç, Nüket Güvenç, Melahat Timuçin, Ali Çakıroğlu, Sebahat Erdiren, Rüştüye Erdiren, Sadiye İyiboçkurt, Adnan Aral, Burhan Kandemir, Ömer Koçdar, Mustafa Öztürkmen, İbrahim Haşmet Seven, Reşat Keskin, Refik Anadol, Ömer Onsun Orhan Okçu, Bekir Subaşı, Mehmet Güleç, Mehmet Ervural, Yaşar Emre, Salih Tulga, Hazım Gücümengil 1'er adet altın alyans yüzüğü Hazineye bağışlamışlardır. Salih ve Şefika Güran, Ali ve Şükrüye Evrensel, Ali Ergin, Süreyya Dikemne ve eşi Bedriye, Ekrem İnbiz, M. Necmettin Omat ve eşi, Sami Aydınlar ve eşi, Tefik Bilgin ve Ali Ulvi Erdil 2 adet altın alyans yüzük bağışlamışlardır. H. Mevlüt Kirişçi 1 altın bilezik, Fahri Esin 2 adet gümüş yüzük, T.C. Ziraat Bankası memurları 22 adet alyans yüzük, 5 adet sikke yüzük, Mehmet Seymen ve oğulları 3 adet Gazili altın lira, Toprak Mahsulleri Ofisinden 25 alyans yüzük, 15 adet küpe ve yüzük, Konya Trafik Servis Amirliği memurları tarafından 13 adet alyans yüzük ve 2 adet şövalye yüzük, Necdet ve Bedia Aygen 1 adet Reşat altın bağışlamışlardır. Toprak Mahsulleri Ofisi 155 Türk lirası, 15 kişi 90 Türk lirası, Konya nüfus memurları 100 Türk lirası, Melahat Timuçin 50 Türk Lirası, Mevlüt Yağcı 50 Türk lirası ve Konya Kasaplar Derneği 1000 Türk lirası bağışlamışlardır²¹⁰².

Konya'nın Sarıcalar köyü İhtiyar heyeti köy namına hazineye 100 lira bağışta bulunmuştur²¹⁰³. Şeker Fabrikası idare amiri Nazmi Aydın tarafından 30 adet yağlı boya tablo ve ticari servis şefi tarafından da bir adet pul koleksiyonu bağışlanmıştır²¹⁰⁴. İvriz Öğretmen okulunun öğretmen, memur, müstahdem ve öğrencileri aralarında topladıkları 23 adet alyans, 3 adet taşlı yüzük, 1 adet Cumhuriyet altını, 2 çift altın küpe, 2 adet altın tel bilezik, 1 adet altın yaka düğmesi ve 2085 lira parayı Milli Komite emrine göndermişlerdir²¹⁰⁵. Konya askerlik dairesi, Karatay ve Meram askerlik şubeleri personelleri de kendi aralarında topladıkları 15 alyans, 2 adet çeyrek altın, 4 gram külçe altın ile 10 lirayı Maliye'ye teslim

9, Sayı:3501, s. 1; *Yeni Konya*, 16 Haziran 1960, Y. 13, S. 3879, s. 1-2; *Yeni Konya*, 17 Haziran 1960, Y. 13, S. 3880, s. 1-2.

²¹⁰⁰ *Öz Demokrat Konya*, 18 Haziran 1960, Y. 3, S. 855, s. 1.

²¹⁰¹ *Öz Demokrat Konya*, 23 Haziran 1960, Y. 3, S. 859, s. 1.

²¹⁰² *Yeni Konya*, 19 Haziran 1960, Y. 13, S. 3882, s. 5.

²¹⁰³ *Öz Demokrat Konya*, 27 Haziran 1960, Y. 3, S. 863, s. 1.

²¹⁰⁴ *Öz Demokrat Konya*, 28 Haziran 1960, Y. 3, S. 864, s. 1.

²¹⁰⁵ *Yeni Meram*, 18 Haziran 1960, Y. 9, S. 3503, s. 1.

etmişlerdir²¹⁰⁶. Karaman ilçesinden de hazineye bağışlanan alyans ve diğer kıymetlerin toplam değeri 5169 lira olup, nakit para bağışı ise 7820 liradır. Böylece hazineye toplam 12989 lira bağış yapılmıştır²¹⁰⁷.

Konyalı tanınmış tüccarlardan Kemal Erkan 20 adet kulplu sarı lira ile 1 alyans, Coşansel Lokantası sahibi Tahsin Par ise bir günlük hasılatı olan 500 lirayı hazineye bağışlamıştır. Ayrıca Konya Emniyet Merkez Teşkilatı mensupları 945 lira para, 17 adet alyans, iki adet şövalye altın yüzük bağışlamıştır. Konya Emniyet Bekçi Teşkilatı ise 304 lira 50 kuruş para ile 3 adet altın alyans, altın yüzük ve bir altın iğneyi hazineye bağışlamıştır²¹⁰⁸.

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre; Nuri Büyükhelvacı 2 adet beşi bir yerde, Sadettin Kaya ve eşi 1 adet altın alyans yüzük, 1 adet küçük ziynet altını, İsmet Kurşun, Tahsin Par, Rasim Seveni, Enver Karul, Kasım Turhan, Şükran Çakıroğlu, Fehime Canpolat, Ayten Savcı, Fatma Savcı, Samiye Dinç Cahit Aldanmazlar, Hızır Tavlan, Salih Teke ve Ali Gündüz adlı vatandaşlar altın alyans yüzüklerini bağışlamışlardır. Emin Belviran 1 adet Cumhuriyet altını, Tatlıcı Mehmet Manav 200 lira, Kazım Ünal 100 lira 55 kuruş, İhsan Çakıcı 50 lira ve Muhittin Arıcan 20 lira bağışta bulunmuşlardır²¹⁰⁹. Özel İdare memurları 11 adet altın alyans, 2 çift küpe, 2 adet kaşlı yüzük, Kemal Ali Erkan 20 adet Reşat sarı lira, 1 adet platin altın yüzük, Alaattin Selçuk ve eşi 2 adet altın bilezik, Nuran Yaylalı 4 adet tek altın küpe, 1 adet maşallah, Kız Tatbikat Okulundan Melik Şengül, Ata Saraçoğlu ve Keyser Kılınç 85 lira, Çeşme Okulu öğretmeni Muazzez Avcı Altan 25 lira, Hâkimiyeti Milliye Okulu'ndan 9 öğretmen 2220 lira, Tekel Baş Müdürlüğünden 36 memur ve müstahdem 445 lira, Özel İdare adına tahsil şefi Mehmet Afacan 465 lira, Namık Kemal İlkokulu Başöğretmeni Hamdi Güragaç 100 lira, 4 Mayıs İlkokulu'ndan 9 öğretmen 150 lira, Ulu Irmak İlkokulu öğretmenleri adına 100 lira, Coşansel Lokantası sahibi Tahsin Far 500 lira, Kapat Yedek Parça ve İthalatçılar Derneği 113,50 lira hazineye bağışlamışlardır²¹¹⁰.

Konya'da çeşitli kurumlarda çalışanlar da hazineye yardımda bulunmuştur. Buna göre Belediye ve E.S.O. İşletmesi memurları 25 adet altın alyans olmak üzere diğer altın takı çeşitleri ile 41 adet altın takı, Konya Belediye memur ve müstahdemleri 2440 lira, Yazlık Saray Sineması sahibi Hasan Altınaklar 228 lira 76 kuruş, Toprak Mahsulleri Ofisi personeli

²¹⁰⁶ *Yeni Meram*, 23 Haziran 1960, Y. 9, S. 3508, s. 1-2.

²¹⁰⁷ *Yeni Meram*, 26 Haziran 1960, Y. 9, S. 3511, s. 1.

²¹⁰⁸ *Yeni Meram*, 4 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3519, s. 1; *Yeni Konya*, 4 Temmuz 1960, Y. 13, S. 386, s. 2.

²¹⁰⁹ *Yeni Konya*, 4 Temmuz 1960, Y. 13, S. 386, s. 4.

²¹¹⁰ *Yeni Konya*, 7 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3899, s. 4. Hazineye yapılan diğer yardımlar da gazetenin 10 Temmuz 1960 tarihli sayısında duyurulmaya devam etmiştir.

15 adet altın takı ve gümüş eşya, T.C.D.D. Yolları Konya Deposu personeli 2970 lira, Yem Sanayi T.A.Ş Konya Yem Fabrikası personeli 200 lira bağışta bulunmuşlardır²¹¹¹.

Ereğli'deki Sümerbank Pamuklu Mensucat Sanayi Kurumu memur ve işçileri de hazineye 18163 lira 40 kuruş bağışta bulunmuşlardır²¹¹². Konya 3. Bölge Müdürlüğü mensupları da hazineye bağışta bulunmuşlardır²¹¹³. Seydişehir, Höyük, Kulu, Çumra, Ilgın, Beyşehir, Argıthanı, Sarayönü ve Karapınar'dan da çeşitli meblağlarda para yardımı yapılmıştır²¹¹⁴.

Hazinedeki açığı kapatmak için açılan yardım kampanyasına parmaklarındaki nikâh yüzüklerini vererek katılanlar için Darphanede hazırlanan Hatıra yüzüklerin en kısa zamanda sahiplerine dağıtılması planlanmıştır. Nikelden yapılmış olan bu yüzüklerde lale ve ay-yıldız motifleri ile birlikte Milli İnkılap günü olan 27 Mayıs 1960 tarihi yer almaktadır. Yüzüklerini ilgililere teslim edenler ellerindeki makbuzlar ile müracaat ederek yüzüklerini alabilecekleri belirtilmiştir²¹¹⁵.

4.4.5. Konya'da Askeri Müdahale Aleyhtarı Faaliyetler

Konya'da Askeri Müdahale aleyhinde olan kişilerin propagandalar yaptıkları ve sorguları yapıldıktan sonra çoğunun tutuklandığı görülmektedir. Yeni Meram gazetesinde yer alan bilgiye göre merkez ilçeye bağlı Hocacihan köyünden Hasan Altuntaş adında bir kahve garsonu sarhoş olarak bindiği otobüste yeni hükümetin manevi şahsiyetine hakaretten dolayı adliyeye verilerek tutuklanmıştır²¹¹⁶. Aleyhte propaganda yapan Cihanbeyli müftüsü Ali Kemal Saran da yakalanmıştır. Saran ülkedeki son icraatlar hakkında menfi propaganda yaparak “*inanmayın gazeteler yalan yazıyor*” demiştir²¹¹⁷.

Konya'nın Yağlıbayat köyüne giden dört kişilik öğretmen grubuna köylüler de bir ihbarda bulunmuşlardır. İhbarlarında köylere Ispartalı olduğunu söyleyen Nuri adında birinin geldiğini ve propagandaya başladığını, propagandasında “*Bunlar bizim oralarda camilerdeki Ayyıldızları indirerek yerine istavroz işareti takıyorlar. Üç köye bir cami yeter diyerek camileri kapatıyorlar*” dediğini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine öğretmenler şehre

²¹¹¹ Yeni Konya, 14 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3905, s. 3.

²¹¹² Yeni Meram, 20 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3535, s. 1.

²¹¹³ Bağışta bulunanların isimleri için bkz. Yeni Konya, 23 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3915, s. 3; Yeni Konya, 27 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3919, s. 4.

²¹¹⁴ Yeni Konya, 1 Ağustos 1960, Y. 13, S. 3924, s. 3.

²¹¹⁵ Yeni Meram, 6 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3521, s. 1-2; Yeni Konya, 19 Haziran 1960, Y. 13, S. 3882, s. 1-2.

²¹¹⁶ Yeni Meram, 10 Haziran 1960, Y. 9, S. 3495, s. 2.

²¹¹⁷ Yeni Konya, 24 Haziran 1960, Y. 13, S. 3886, s. 1; Yeni Meram, 24 Haziran 1960, Y. 9, S. 3509, s. 1; Öz Demokrat Konya, 24 Haziran 1960, Y. 3, S. 860, s. 1.

dönerek durumdan Jandarma kumandanını haberdar etmişlerdir. Yetkililer harekete geçerek Ispartalı Nuri adındaki şahsı yakalamışlar ve şehre getirmişlerdir²¹¹⁸.

Ereğli ve Ermenek ilçelerinde de hükümet aleyhine propaganda yapan 4 kişi yakalanmıştır²¹¹⁹. Ereğli'nin Aziziye köyünden Ahmet Ulusoy, Rasim Gülson ve İsmail Karataş hükümet aleyhinde propaganda yaptıkları ve köyde ikilik çıkardıkları gerekçesiyle yakalanarak adalete teslim edilmiştir. Yine Ermenek'te Fariske bucağından Hüseyin Yüksel hükümet aleyhinde propaganda yaptığı gerekçesiyle adalete teslim edilmiştir²¹²⁰.

Karapınar ilçesinin Tekke köyünden Ahmet Bayır'ın hükümet aleyhinde propaganda yaptığı tespit edilmiş ve yakalanarak tutuklanmıştır. Ereğli'nin Zanapa nahiyesine bağlı Develi köyünden Ahmet Yeşil'de hükümet aleyhinde propaganda yaptığı iddiasıyla adalete verilmiş, ancak daha sonra serbest bırakılmıştır²¹²¹.

Yeni Meram gazetesinin haberin göre Karapınar'ın Salur köyü muhtarı ve eski DP Ocak Başkanı Ömer Aydın, “*Milli İnkılap Hükümeti*” aleyhine propaganda yaparak, radyo yayınlarının ve gazete haberlerinin yanlış olduğunu söylemişlerdir. Sorgusu yapılan sanıklar tutuklanmıştır. Taşkent nahiyesinden Abdullah Yılmaz, Konya'dan otobüsle Hadim'e giderken otobüs içinde hükümet aleyhinde propaganda yapmış, yolcular tarafından Hadim adliyesine yapılan ihbar üzerine yakalanarak tutuklanmıştır. Merkez ilçeye bağlı Çaltı köyünden Ali Sarı, halkın toplu bulunduğu bir yerde propaganda yaptığı iddiasıyla adalete verilmiştir. Ancak delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır²¹²².

Konya'nın Hüyük bucağının Selki köyünden Gümüş Yıldırım adında biri hükümet aleyhinde propaganda yaparken yakalanmış ve tutuklanmıştır²¹²³.

Doğanbey bucağının Yenidoğan kasabasında Yusuf Ertürk adından bir DP'li de aleyhte propaganda yaptığı sırada yakalanarak tutuklanmıştır²¹²⁴.

Ereğli'de Milli İnkılap aleyhinde konuşan Konya tüccarlarından Bahaattin Kazmaz, yapılan sorgulamanın ardından tutuklanmıştır²¹²⁵.

²¹¹⁸ *Öz Demokrat Konya*, 11 Temmuz 1960, Y. 3, S. 876, s. 1-2; *Yeni Konya*, 11 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3903, s. 1-3.

²¹¹⁹ *Yeni Konya*, 13 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3905, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 13 Temmuz 1960, Y. 3, S. 878, s. 1.

²¹²⁰ *Öz Demokrat Konya*, 13 Temmuz 1960, Y. 3, S. 878, s. 1.

²¹²¹ *Yeni Meram*, 29 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3544, s. 1.

²¹²² *Yeni Meram*, 1 Ağustos 1960, Y. 9, S. 3547, s. 1.

²¹²³ *Öz Demokrat Konya*, 4 Ağustos 1960, Y. 3, S. 896, s. 1; *Yeni Meram*, 4 Ağustos 1960, Y. 9, S. 3550, s. 1.

²¹²⁴ *Öz Demokrat Konya*, 8 Ağustos 1960, Y. 3, S. 900, s. 1; *Yeni Meram*, 8 Ağustos 1960, Y. 9, S. 3554, s. 1.

²¹²⁵ *Yeni Meram*, 20 Ağustos 1960, Y. 9, S. 3566, s. 1.

Öz Demokrat gazetesinde yer alan habere göre Abdullah Yeşilırmak adında bir köy kâtibi Halikanlı köyünde para topladığı sırada devrimler aleyhinde konuştuğu için Cihanbeyli’de tutuklanmıştır. Bu kişinin Vatan Cephesi’ne de kayıtlı olduğu bildirilmiştir²¹²⁶. Akşehir’in Reis nahiyesinde de eski DP Ocak başkanı ve ihtilal sonrasında odacılık yapan Habip Öz adındaki kişi aleyhte propaganda yaparken yakalanarak tutuklanmıştır²¹²⁷. Konya’nın Kehil köyünden Karapınar’a giden otobüsün muavini Hasan Altıntaş otobüste Devlet Başkanına hakarete bulunmuş, bunun üzerine yakalanmıştır²¹²⁸.

4.5. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİNİN ULUSAL BASINDAKİ YANSIMALARI

27 Mayıs Askeri Müdahalesinin gece yarısından sonra başlamış olması nedeniyle 27 Mayıs 1960 tarihli gazetelerde bu konuda hakkında pek fazla haber ve yoruma rastlanmamaktadır. Milliyet gazetesi “*İdare orduda*” başlığı ile darbeyi haber verirken, Cumhuriyet gazetesi ise sayfasında “*Kahraman Türk ordusu bütün memlekette dün gece sabaha karşı idareyi ele aldı*” başlığını kullanmıştır. Vatan gazetesinin ise “*Ordu idareyi ele aldı*” manşeti ile çıktığı görülmektedir. Havadis gazetesi de Askeri Müdahaleyi, “*Silahlı Kuvvetler muvakkat idareyi ele aldı*” başlığı ile okuyucusuna duyurmuştur. Gazetelerin 27 Mayıs tarihli sayılarında ilk sayfalarda genellikle Türk Silahlı Kuvvetleri’nin açıklamalarına yer verilmiştir²¹²⁹.

Askeri müdahale sonrasında Menderes’in arkasında olup, onu destekleyen yüzbinlerin kaybolduğu görülmektedir. Nitekim sıradan bir mitinginde de bile on binleri hatta yüz binleri toplayabilen Menderes, gerek tutuklandığında gerekse darağacına çıkarıldığında arkasında kimseyi bulamamıştır. 27 Mayıs’ın aktörlerinden Albay Alparslan Türkeş; “*Menderes bir gün önce Eskişehir’de miting yapmıştı, kendisini dinleyen binlerce insan ağlayıp gözyaşı dökmüş, kendisine sevgi gösterisinde bulunmuştur. Fakat ertesi gün ortada hiç kimse yoktu*” ifadelerine yer verdiği görülmektedir. Basında da aynı durum yaşanmış, darbenin bir gün öncesinde Menderes’i göklere çıkaran gazeteler, bir gün sonrasında onu düşük ilan ederek ağır eleştirilerde bulunmaya başlamışlardır²¹³⁰. Örneğin Hürriyet gazetesi akşam baskısı yaparak, darbecileri adeta kutsamıştır²¹³¹.

²¹²⁶ Öz Demokrat Konya, 26 Eylül 1960, Y. 3, S. 948, s. 1.

²¹²⁷ Yeni Konya, 1 Ekim 1960, Y. 13, S. 3985, s. 2.

²¹²⁸ Öz Demokrat Konya, 12 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1.

²¹²⁹ Ebru Gençalp, “27 Mayıs 1960 Darbesi ve Basındaki Yansımaları”, *Uluslararası Darbe Sempozyumu* (26-27-28 Mayıs 2017), C.1, Editör. Mustafa Aslan vd, Adnan Menderes Yayınları, Aydın 2017, s. 340.

²¹³⁰ İlhan, *age*, s. 48.

²¹³¹ İlhan, *age*, s. 117.

Askeri Müdahale sonrasında basında DP yöneticilerini gözden düşürücü ve karalayıcı haberlere geniş yer verilmiştir. Gazeteler DP'nin iktidarlığını diktatörlük ve baskı rejimi olarak belirtmişlerdir. Gazete manşetlerinde DP ileri gelenleri hakkında gayri meşru servetler ve yolsuzluklar önemli bir yer tutmuştur. Falih Rıfkı Atay'ın *"Dünden Geriye Bakarken"* başlıklı yazısı oldukça önemlidir. Falih Rıfkı Atay yazısında Askeri Müdahale'yi haklı görerek, gerçekleşmesinin nedenlerini maddeler halinde sıralamıştır Akşam gazetesi de 27 Mayıs Askeri Müdahalesinden ve Türk ordusundan övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Gazetenin 28 Mayıs tarihli sayısında Rahmi Karaca tarafından *"Varol Ey Şanlı Ordu"* başlıklı yazı kaleme alınmıştır. Varol, bu yazıda Türk Ordusuna övgüler sıralamış ve Askeri Müdahale ile birlikte Türk ordusuna olan güvenin tekrar tazelendiğini dile getirmiştir. Akşam gazetesinin başka bir yazarı olan İrfan Derman ise *"Boş Yere Ölmediler"* başlıklı yazısında Türk Ordusunun tarihi sorumluluğunu bir kez daha tam vaktinde gerçekleştirdiğini ve DP karşıtı gösteriler sonucu Beyazıt Meydanında ölen gençlerin boş yere ölmediğini belirtmiştir. Çetin Altan 14 Eylül 1960 tarihinde Milliyet gazetesindeki yazısında DP iktidarını diktatörlükle suçlayarak, DP yöneticilerini *"Bataklık Böceklerine"* benzetmiştir. Çetin Altan yazısında ayrıca *"Köy Enstitülerini bunlar kapattı yobazların sakalını bunlar sıvazladı, Atatürk'ün gençliğe hitabesini bunlar yasak etti"* ifadelerine yer vermiştir. Bedii Faik'in 30 Mayıs 1960 tarihinde Dünya gazetesinde kaleme aldığı *"Bizi Halka Teslim Etmeyin"* başlıklı köşe yazısında ise Askeri Müdahalenin çok doğru olduğu, DP iktidarlığının yıkılmasının meşru ve haklı olduğu dile getirilmiştir. Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman ise düşüncelerini *"Allah'ın Bugünü de Varmış"* başlıklı yazısında dile getirmiştir. Yalman, yazısında hürriyet bayramının yaşandığını ifade etmiştir. Ulus gazetesinden Bülent Ecevit ise Askeri Müdahaleyi *"Günaydın"* başlıklı yazısıyla değerlendirerek, müdahale ile birlikte karanlık günlerin sona erdiğini ve halkın tekrar hürriyete kavuştuğunu belirtmiştir. Nadir Nadi Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı *"Dönüm Noktası"* başlıklı yazısında Türk ordusundan övgü dolu sözler ile bahsederek, Askeri müdahale ile birlikte ülkenin aydınlığa çıktığını belirtmiştir²¹³².

Askeri müdahale öncesi DP'yi destekleyen Havadis gazetesi de, bu gelişmeyi ilk sayfasından duyurmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri'nden yapılan açıklamaları olduğu gibi yayınlayan gazete, *"Silahlı Kuvvetler Muvakkat İdareyi Ele Aldı"* manşetini kullanmıştır. Konu ile ilgili haberler verilirken yorumdan uzak durulmuş ve *"En Kısa Zamanda Tarafsız ve Adil Seçimler Yapılacak"*, *"Reisicumhur ve Kabine Azalarının Emniyet Altında Oldukları"*

²¹³² Alpaslan Öngel, "Demokrat Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri(1950-1960)", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 81-84.

Açıklandı” gibi alt başlıklar kullanılmıştır²¹³³. Gazetenin siyasi konulardaki yayınlarında ve köşe yazılarında da farklılık görülmektedir.

DP’nin yayın organı olan ve Askeri Müdahale sonrası yayın hayatına devam etmeyen Zafer gazetesinin kurucusu ve başyazarı, DP’den IX. ve X. dönem Ankara milletvekilliği yapan Mümtaz Faik Fenik’te bir makale yayınlamıştır. *“Bize Düşen Vazife”* başlıklı yazıda Fenik, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin tüm yurttaki huzuru sağlamak için üzerine aldığı vazifeyi süratle başaracağını ifade ederek: *“Bütün vatan sathında huzur ve sükûnunu kemaliyle tesis etmek hususunda üzerine almış olduğu vazifeyi de süratle başaracağına tam itimadımız vardır.”* sözlerine yer vermiştir. Daha sonrada yukarıda bahsi geçen sözlerinden dolayı çeliştiğini söyleyecekler de şu şekilde açıklamada bulunmuştur: *“Bu sözlerime bakıp da, bizi dün müdafaa ettiğimiz tezlerin aksine kalem yürütmekle itham etmek isteyenlere şunu hatırlatırız ki, evvelce, bir partili olarak, mensup olduğumuz partiyi müdafaa ettik. Fakat parti mücadelelerinin durduğu ve milli mukadderatın bahis mevzuu olduğu şu günlerde, bir vatandaş olarak, vatanın korunmasında hizmet görmeyi şerefli bir vazife sayarız. Aksini düşünmek, yalnız politika kavgaları üzerinde ısrar etmek, böyle bir vaziyette, hıyanetin ta kendisidir”*. Müdahaleden sonra Türk Silahlı Kuvvetleri’nin lehinde bir yayın politikası izlemeye başlayan Havadis, *“Kahraman Ordumuza İzmir’de Coşkun Tezahürat Yapıldı”* başlığı ile verdiği haberde, Silahlı Kuvvetlerin çıkması muhtemel bir kardeş kavgasını önlediği için halk tarafından tezahüratlarla karşılandığını belirtmiştir. İzmirliilerin tek bir kalp ve vücut olduğu ifade edilen haberde, ayrıca, milli oyunlar oynanarak ve milli marşlar söylenerek *“hürriyet”* bayramının kutlandığı söylenmiştir²¹³⁴.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, darbe ile yönetime el koyması, bütün dünyada da ilgi ile karşılanmış ve dünya basını haberi büyük puntolarla vermiştir. Bunlardan; Daily Express, 8 sütun manşetinde bu harekâttan *“Kibar İnkılap”* diye bahsetmiştir. New York Herald Tribune; *“Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’de idareyi ele aldı”*, *“Menderes Harp Okulunda mevkuftur”*, *“Serbest seçim vadedildi üniversiteler tekrar açılıyor”* ifadelerine yer vermiştir. Daily Mail; *“Sessizliği takip eden saatlerden sonra Ordu Türkiye’de idareyi ele aldı”*, Paris Press; *“Menderes, kötülüklerinin cezasını çekiyor”*, Le Monde; *“Ordu partilerin kötülük edemeyeceği şekilde Türkiye’yi yeniden organize ediyor”*, The Star; *“Türkler için Hürriyet Günü”*, France Soir; *“Türkiye’de Ordu idareyi ele aldı”*, Le Figaro; *“Türkiye’de serbest*

²¹³³ Nurettin Gülmez, Süleyman Aşık, “27 Mayıs 1960 Darbesi Sürecinde Havadis Gazetesi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 2014, C. 12, S. 3, s. 78-79.

²¹³⁴ Gülmez; Aşık, agm, s:80-81.

seçimler yapmak için ordu idareyi ele aldı. İttifaklara sadık kalınacağı ilan edildi” başlıkları ile Askeri müdahale haberini duyurmuştur²¹³⁵.

4.6. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALESİNİN KONYA BASININDAKİ YANSIMALARI

4.6.1. Köşe Yazılarında Askeri Müdahale ve DP

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahale sonrasında DP’yi destekleyen, iktidar yanlısı gazetelerde belirgin değişiklikler olmuştur. Müdahale öncesinde DP yanlısı yayın yapan gazetelerin 27 Mayıs Askerî Müdahalesinin ilk günlerinden itibaren DP dönemini ve parti kadrolarını eleştiren haberlere ve köşe yazılarına yer verdikleri görülmektedir. Gazetelerde yer alan haberler incelendiğinde gazetelerin Askeri Müdahaleden yana bir tavır sergilediği görülmektedir. Gazetelerde “*Silahlı kuvvetlerin kötü gidişata dur demek ve kardeş kavgasını engel olarak demokrasinin içine düştüğü buhrana son vermek için yönetime el koyduğu*” ifadeleri yer almış ve orduya olan güven her fırsatta tekrarlanmıştır. Müdahalenin ikinci Günün de Yeni Konya gazetesinde “*Milli Birlik Komitesi Sözcüsü Dün Bir Basın Toplantısı Yaptı*” başlığı ile verilen haberde, Türk Kara, Hava ve Deniz Silahlı Kuvvetlerinin el ele vererek demokrasinin içine düştüğü buhrana ve gerçekleşmesi muhtemel bir kardeş kavgasına engel olmak için Askeri Müdahaleye giriştikleri, bu müdahalenin başarılı ve kansız bir şekilde sona erdiği ve Milli Birlik Komitesinin kurulduğu belirtilmiştir. Yine aynı gazetede “*Bütün Yurt Tam Bir Huzur İçinde*” başlığı ile verilen başka bir haberde ise bütün yurttaki olduğu gibi Konya’da da tam bir huzurun hüküm sürdüğü, kahraman ordu mensuplarının nazik ve candan muamelelerinin halk arasında sevinçle karşılandığı ifade edilmiştir²¹³⁶. Gazetelerin ilk sayılarından itibaren uzun bir süre Askeri Müdahale ile ilgili haberler manşet olarak verilmiştir. Ayrıca Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel başta olmak üzere askeri yöneticilerin açıklamaları da gazetelerde geniş yer tutmuştur. Askeri Müdahalenin hemen sonrasında daha önceden DP taraftarı yayın yapan Öz Demokrat ve Yeni Meram Gazetelerinin gerek verdikleri haberlerde gerekse köşe yazılarında eski DP iktidarını eleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca Yassıada duruşmaları ile eski DP’li yöneticilere yapılan suçlamalara da gazetelerde geniş yer verilmiştir²¹³⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesi Cemal Gürsel’in yabancı basın mensupları ile yaptığı görüşmeye de yer vermiştir. Haberde Gürsel’in bu görüşmede Askeri müdahalenin gerekçesi olarak, Meclisten çıkan kanunların Anayasaya aykırı olduğunu, bu kanunlar ile Türk

²¹³⁵ Çağatay Benhür, Canan Sarıyar, “Bir Kent Ölçeğinde 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Basın: Mardin Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, s. 232.

²¹³⁶ *Yeni Konya*, 30 Mayıs 1960, Y. 12, S. 3866, s. 1.

²¹³⁷ *Öz Demokrat Konya*, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 1;4.

milletinin her türlü hürriyetinin elinde alındığını, olayların büyümesi üzerine Müdahalenin zaruri hale geldiğini ifade ettiği belirtilmiştir. Gürsel ayrıca hedeflerinin ise en kısa zamanda ülkeyi güvenilir bir demokrasi sistemine sahip kılmak için yeni bir Anayasa ve seçim kanunu hazırlamak olduğunu ifade etmiştir²¹³⁸.

Öz Demokrat Konya gazetesinde DP iktidarında muhalefette olan partilerin başkanlarının basın toplantılarındaki konuşmalarına da yer verilmiştir. CKMP başkanı Osman Bölükbaşı düzenlenen basın toplantısında “*Şanlı Türk ordusu daima silahını dışta düşmana ve içte zaruri olduğu zaman zulme karşı kullanagelmıştır. Onun bu tarihi geleneğini unutan ve onu Ortaçağın ücretli askerleri gibi millette karşı kullanmaya kalkışan gafiller, mukadder akıbetlerine çarpılmışlardır. Kanlı bir kardeş kavgası kâbusundan memleketi kurtaran orduya minnetimiz büyüktür*” ifadeleri ile bir taraftan Türk ordusuna güvenini dile getirirken diğer taraftan DP iktidarını “*gafiller*” olarak nitelendirmiştir. Osman Bölükbaşı’nın Cemal Gürsel’i ziyaret ederek tebrik ettiği ve başarılar dilediği haberi de gazete sayfasında yer almıştır²¹³⁹.

Öz Demokrat Konya gazetesi tutuklandıktan sonra serbest bırakılan DP’li Ulaştırma Bakanı Şemi Ergin’in kendisini ziyaret eden gazetecilere Askeri müdahale ile ilgili “*Türkiye artık huzura kavuşmuştur*” ifadelerine yer vermiştir²¹⁴⁰. Böyle bir haber verilmek suretiyle eski DP bakanının dahi Askeri Müdahaleyi haklı gördüğü belirtilmeye çalışılmıştır. Gazetede Cemal Gürsel’in radyolardan Türk Gençliğine yaptığı hitabeye de geniş yer verilmiştir. Konu ile ilgili olarak “*Devlet Başkanı Gençliğin Mücadelesini Derin Hayranlıkla Takip Ettiğini Bildirdi*” başlığı atılmıştır. Gazetenin aynı sayısında Almanya’nın harp yıllarındaki Ankara büyükelçisi Von Papen’in son iktidar değişikliğinden Türk dostu olarak sevinç duyduğu ve Türk milletinin böyle bir gençlik ve orduya sahip olduğu müddetçe ilelebet payidar kalacağını ifade etmesi de haber yapılmıştır²¹⁴¹.

Askeri müdahalenin ardından Konya basınında sürekli Cemal Gürsel’in açıklamalarına ve yaptığı basın toplantılarına yer verildiği görülmektedir²¹⁴².

Öz Demokrat Konya gazetesinde “*Sabıklar Yakında Muhakeme Edilecek*” başlığı altında verilen başka bir haberde 27 Mayıs İnkılabından sonra “*sâbık*” iktidar üyelerinden Harp okulunda muhafaza altına alınanlardan 190 kişinin nakliye uçakları ile İstanbul’a sevk edildikleri, Ankara’da Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve kabine üyeleri ile

²¹³⁸ Öz Demokrat Konya, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 1;4.

²¹³⁹ Öz Demokrat Konya, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 1.

²¹⁴⁰ Öz Demokrat Konya, 1 Haziran 1960, Y. 3, S. 842, s. 1.

²¹⁴¹ Öz Demokrat Konya, 4 Haziran 1960, Y. 3, S. 845, s. 1.

²¹⁴² Öz Demokrat Konya, 10 Haziran 1960, Y. 3, S. 847, s. 1.

Tahkikat komisyonu üyelerinden Ankara valisi Dilaver Argun ve Emniyet Genel Müdür Cemal Gökten'in kaldığı ifade edilmiştir²¹⁴³.

Gazetelerin köşe yazılarında DP'nin icraatlarını ve Adnan Menderes'i yere göğe sığdıramayan gazetecilerin müdahaleyi destekleyen bir tavır takınarak, Türk ordusuna bağlılıklarını ve sevgilerini ifade eden yazılara yer verdikleri görülmektedir. Feyzi Halıcı "Selam Sana Mehmetçik" başlıklı yazısında "Tarihi vekar ve şerefine uygun olarak, Kahraman Ordumuzun 27 Mayıs'ta memleket ölçüsünde ve her vatandaşın kalbinde huzur ve sevinç uyandıran mutlu ödevini kan dökmekten memleketi gün ışığına çıkaran başarısını, şükranla karşılamaktayız Yediden yetmiş kadar bütün vatandaşlarımızca arzulanan gerçek demokrasi anlayışı; hakiki vicdan, basın, söz, yazı ve konuşma hürriyeti, böylelikle tahakkuk safhasına girmiş bulunuyor" ifadeleri ile vatandaşın arzuladığı demokrasinin gerçekleştiğini belirterek Askeri Müdahaleyi desteklemiştir²¹⁴⁴. Feyzi Halıcı ayrıca Türk ordusunu öven şiirlere de köşesinde yer vermiştir. "Destanlar İçinde Aslanlı Kışla" adlı şiir bunlardan birisidir²¹⁴⁵.

Y. Candan'da "Türk Ordusu" başlıklı yazısında Türk ordusuna olan inancını, Türk milletinin ordusuna olan güvenini ve minnet duygularını ifade etmiştir²¹⁴⁶. "Bize Düşen Vazife" başlıklı başka bir yazısında ise yepyeni bir döneme girilen bu günlerde milletin sevinç içinde olduğunu, arzulanan beklenen bir çağda bulunduğunu, antidemokratik kanunların mazide kaldığını ve fikir ve söz hürriyetinin önüne çekilen perdenin kalktığını belirtmiştir. Candan, gazeteci olarak kendilerine düşen görevin gerçek hürriyete kavuştukları bu zamanda daha olgun ve daha sağlam düşünceleri gerektiğini ifade ettikten sonra ayrıca Dünya'nın, Türkiye'nin yeni demokratik dönemini alkışladığını ve dost ve düşmana karşı dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir²¹⁴⁷.

Nezihe Araz ise "Büyük İmtihan" başlıklı yazısında 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ile Türk milletinin büyük bir imtihana girdiğini, Türk milletinin en zor zamanlarında bile bir bütün olduğunu ve günün birlik olma ve askeri makamların emirlerine uyma günü olduğunu ifade etmiştir²¹⁴⁸. Nezihe Araz "Gürsel Paşa" başlıklı yazısında ise Paşa'nın 3 Mayıs 1960 tarihli veda mektubundan bahsetmiş, Türk halkının 27 Mayıs günü radyo başında onu tanıdığını ve onun sesinin halkın emniyete ve güvene hasret olduğu bir zamanda yükseldiğini

²¹⁴³ "Sabıklar Yakında Muhakeme Edilecek", *Öz Demokrat Konya*, 10 Haziran 1960, Y. 3, S. 847, s. 1.

²¹⁴⁴ Feyzi Halıcı, "Selam Sana Mehmetçik", *Öz Demokrat Konya*, 30 Mayıs 1960, Y. 3, S. 840, s. 1.

²¹⁴⁵ Feyzi Halıcı, "Destanlar İçinde Aslanlı Kışla" başlıklı şiiri için "Kahraman Ordumuza geçen yıl ithafen yayınladığımız şiiri yeniden yayınlıyoruz" bilgisini vermiştir. Bahsedilen şiir için bkz. *Öz Demokrat Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 3, S. 842, s. 1.

²¹⁴⁶ Y. Candan, "Türk Ordusu", *Öz Demokrat Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 2.

²¹⁴⁷ Y. Candan, "Bize Düşen Vazife", *Öz Demokrat Konya*, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 2.

²¹⁴⁸ Nezihe Araz, "Büyük İmtihan", *Öz Demokrat Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 2.

ve ülkede sosyal müesseselerin büyük bir buhran içinde olduğu günlerde birlik ve beraberliğin timsalinin Şanlı Türk ordusu olduğunu ifade etmiştir²¹⁴⁹.

Kamil Uğurlu “*Vazifelerin En Büyüğü*” başlıklı yazısında Askeri müdahale sırasında şehit olan teğmenin hatıra defterine yazdığı notun Ankara radyosunda arkadaşı tarafından gözyaşları içinde okunduğunu belirterek bu nottan bazı alıntılarını yayınlamıştır ve şehit teğmen için “*Bu aziz milletin ekmeği bize değil sana helal, yüzümüzün akı, ciğerparem yiğidim, aslanım. Varol, sağol, mahşere kadar Cenab-ı Allah yüzünü ak etsin. Tarihimizde Yavuz kadar yavuz bir yerin olacak...*” ifadelerini kullanmıştır²¹⁵⁰.

Öz Demokrat Konya gazetesinde Nevzat Erdoğan tarafından kaleme alınan “*Hürriyete Mektupla*” başlıklı yazıda hürriyete olan hasretten ve bu hasretinin 27 Mayıs ile birlikte sona erdiğinden bahsedilmiştir²¹⁵¹.

Konya basınında DP iktidarını eleştiren yazılara da sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Yeni Konya Gazetesinde yer alan “*27 Mayıs sabahı, Türk ordusu Milletine ve cihana asil sesini bir kere daha işittirdi. Türk ordusu bütün tarih boyunca olduğu gibi, 27 Mayıs sabahı da vazifesini üstün bir kudretle başardı. Genç demokrasimizin 1954 den bugüne dek her gün biraz daha kötüye gittiği kanunların sertleştirildiği, hürriyetlerin kısıtlandığı, haris politikacıların midecilerle işbirliği yaptığı görülmemesi imkânsız bir haldi. Milletten oy alıp, millete namus sözü verenler vazifelerini tamamen suiistimal etmişlerdir. Her zaman ve her işte olduğu gibi, işlerin düzelmesi, sis gözlüklerinin muhteris politikacıların gözlerinden kalkması ve bir müddet daha sabırla beklendi. Fakat maalesef arzu edilen şeyler yapılmadığı gibi, daha da kötüye gidiyordu işler. Gençlik feveran etti, anlamadılar, anlamak istemediler. Düşmanlarımız için hazırlanan ağır silahlar bıyığı terlememiş yavrularımıza tevcih edildi. Gençler, genç demokrasimiz için şehit oldular. Şehitlerinin naaşları ebeveynlerine, arkadaşlarına verildiği gibi, akıbetleri hakkında verilmesi lazım gelen, en küçük malumat esirgendi. Arkasından da bu mu ihtilal dendi. Hayır, bu ihtilal değildi. Bu kör vicdanlara bir ihtardı. Hadiseler devam etti. Milet, “Konsüller Meclisini” istemiyordu. Anti-demokratik kanunları istemiyordu. Türk ordusunun asil ve şerefli subayları, mesken değil, tayin bedellerine zam değil, üç aylık beş aylık terfi fakları değil, milletimizin mutlak hürriyetini istiyorlardı. İşte, 27 Mayıs 1960 günü Türk ordusu, bugün ve yarın gözünü iktidar hırsı bürüyenlere, Türk Milletinin hürriyetiyle oynamak isteyenlere en büyük dersi verdi. Yaşa*”

²¹⁴⁹ Nezihe Araz, “Gürsel Paşa”, *Öz Demokrat Konya*, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 2.

²¹⁵⁰ Kamil Uğurlu, “Vazifelerin En Büyüğü”, *Öz Demokrat Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 3, S. 842, s. 1.

²¹⁵¹ *Öz Demokrat Konya*, 9 Haziran 1960, Y. 3, S. 846, s. 2.

Varol Türk ordusu. Sana her zaman olduğu gibi inanıyoruz, güveniyoruz”²¹⁵² ifadeleri ile bir taraftan Türk ordusuna olan güven dile getirilmiş, diğer taraftan, DP iktidarı antidemokratik kanunlar koyarak ve hürriyetleri kısıtlayarak demokrasiye zarar vermekle suçlanmıştır. Aynı gazetede eski DP milletvekilleri olup daha sonra partilerinden ayrılan Rüştü Özal ve Muammer Obuz’un resimlerine yer verilmiş ve “*DP istibdadına ilk başkaldıran iki namuslu ve şerefli Konya evladı*” ifadeleri kullanılarak Yeni Konya’nın hürriyetine kavuştuğu dile getirilmiş ve gazetenin bu kişilerin yazılarına da yer vereceği belirtilmiştir²¹⁵³.

Yeni Konya’nın 13. yılı nedeniyle yazı kadrosunda bulunan bazı yazarların gazetenin yeni yılını kutlamak için kaleme aldıkları yazılarında eski DP iktidarını eleştirdikleri görülmektedir. Örneğin Fakih Özfakih “*Ay Yıldızın Gölgesinde*” başlıklı yazısında 27 Mayıs Askeri müdahalesinde şehit olan gençlerden bahsetmekte “*Ağlamasını ar sayan bir millete 10 senedir ağlamayı öğretenler Allahın lanetine uğradılar, Mehmetçiğin gençlerin ellerine teslim oldular...*” ifadeleri ile eski DP iktidarını ağır ithamlarla eleştirmektedir. Ramiz Arda, “*Kendi Gözlüğümle Yazmak Güzel Şey Ama İsteddiğini Yazmak*” başlıklı yazısında, “*İstedığınızı, diledığınızı yazabilirsiniz diyen tatlı bir meltemin önünde kanat uçan kuşlar gibi hafif, pervasız, yazacağız artık...*” ifadeleri ile Askeri müdahale sonrasında basının hürriyetine kavuşmasından duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Adil Gücüyener “3868” başlıklı yazısında Yeni Konya gazetesinin 12 yılda yayınlanan 3867 sayısının çok zor şartlarda çıkarıldığını, yazı kadrosunun kendilerini ülkenin değişmez iktidar sahipleri sananlar tarafından tehdit edilerek susturulduklarını, kâğıt ve mürekkep verilmediğini ve Yeni Konya gazetesinin tarafsızlığını bozmamak için çok çaba sarf edildiğini ancak başarılı olunamadığını belirtmiştir. Yazısının devamında hür basının öneminden bahisle Yeni Konya’nın hak bildiği yoldan yürüyeceğini ifade etmiştir²¹⁵⁴.

²¹⁵² Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 1.

²¹⁵³ Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 1.

²¹⁵⁴ Fakih Özfakih, “*Ay Yıldızın Gölgesinde*”, Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3; Ramiz Arda, “*Kendi Gözlüğümle Yazmak Güzel Şey. Ama İsteddiğini Yazmak*”, Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3; Adil Gücüyener, “3868”, Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3. Gazetenin bu sayısında aynı zamanda R.S ismi ile kaleme alınan ve eski DP iktidarını eleştiren bir şiire de yer verilmiştir. “*Merhum Namdar Rahmi’ye ithaf (Demokrasi Katillerine)*” başlıklı şiir şu şekildedir: “Demokrasi yelinin, estiği günler hani? Zafer kılıcınızın kestiği günler hani? Avrupa seyahati, nişanlar ünler hani? Sizi başa geçirdik, arzumıza uy diye, Geçti Bırun pazarı, sür eşeğin Niğdeye -- Gem vurulmuş hürriyet şahlandı bir at gibi, Dolaştı ufukları, alevden kanat gibi, Uzaklardan baktınız, millete bir yad gibi, Çınlattık kulakları, feryatları duy diye, Geçti Borun pazarı, sür eşeğin Niğdeye -- Boyattı mantar gibi apartmanlar birden, Milyarderler yetişti, fakir ve çorak yerden, Kendinize yonttunuz çift ağızlı keserden, Size neler vermedi bu memleket doy diye, Geçti Borun pazarı sür eşeği Niğdeye.-- Vampir gibi kan içip, bir türlü kanmadınız. Yalvardık yeter diye, bize inanmadınız, Hürriyet aşkı ile tutuşup yanmadınız. Bir türkü tutturdunuz oy isteriz oy, diye, Geçti Borun pazarı sür eşeğin Niğdeye. -- Kanlı yaş döktü vatan razı olur mu İlah, Susturacak sandınız milleti cop ve silah, Semalara yükseldi çekilen feryadı ah, Kim derdi bu gençliğe hiç acıma kıy diye, Geçti Borun pazarı sür eşeğin Niğdeye -- İntikam diye inler bak hep masum şehitler, Kalırmı yanınıza yapılmayan vaitler, Şimdi bir hayal oldu, bütün penbe ümitler, Yokmuş sizde hiç vicdan, insanlıktan pay diye, Geçti Borun pazarı Sür eşeğin Niğdeye -- Memleketin ufkunda bir kara

Yeni Konya gazetesinde Namık Ayas ise “Mutluluk İçinde” başlıklı yazısında hürriyete kavuşmanın ve millete layık olmayan bir rejimden kurtulmanın coşkun neşesi içinde Yeni Konya’nın 13. yılını idrak ettiğini belirtmiştir. Ayas yazısının devamında Yeni Konya gazetesinin DP iktidarının son yılında ağır baskılara rağmen tarafsız kaldığını ve “*sabık iktidarın davuluna tokmak tutmaya asla tenezzül etmediğini*”²¹⁵⁵ ifade etmiştir.

Konya basınında Zaman gazetesinde DP için oldukça ağır eleştirilere yer verilen bir şiir yer almıştır. Şiirde “*Demokrat Partinin mezar taşı, burada katiller yatar!, Burada hırsızlar yatar!, Burada yalancılar yatar!, Burada dolandırıcılar yatar!, Burada anayasanın ırzına geçenler yatar!, Burada gençliğe ateş açanlar yatar!, Burada devrim düşmanları yatar!- Burada din simsarları yatar!, Burada vatani satanlar yatar!, Burada gazete satanlar yatar! Burada İnönü’yü öldürecek ölümler yatar!, Burada zır deliller yatar!, Burada demokrat parti yatar!, Burada demokrasi illeti yatar!, Fatiha Okumayınız!*”²¹⁵⁶ ifadelerine yer verilmiştir.

Yeni Konya gazetesinde Ahmet Çobanoğlu’nun kaleme aldığı “27 Mayıs İnkılabının Manası” başlıklı yazıda “...1950’de birtakım vaatlerle halkın itimadını kazanarak iktidara gelen ve fakat iktidara geldikten sonra vaatlerini tutmayan tüzük ve programlarına sadakat göstermeyen, ilim ve irfana kıymet vermeyen, ilim adamlarına yakışmayan muameleleri yapan, aziz köylümüzü devlet radyosunda alay edercesine aldatan, birtakım bedbahtlardan çektiklerimiz ne idi? Bize reva gördükleri sadece bunlar mı idi? Hayır... Değildi. Dahası var memuru ekmek ve haysiyet arasında sıkıştıran, tüccarı muhalif partili diye kredisini tahdit eden, milli korunma kanununu muhaliflerin başına bir çorap örme vesilesi yapan, kendi bünyesinde olmayanları ehli salıplık ile itham eden, çatısı altında vazife alan vatanperver ideal partili arkadaşları sorgusuz sualsiz tenkit ve ikaz ettiler diye saf dışı bırakan, devlet idareciliğinde beceriksizliğini efkar-ı umumiye duyurmak için yazı yazan gazetecileri ve hatta sahiplerini hapisanelere tikan ve bir daha yazamasınlar diye ağır para cezasına çarptırarak gazete kağıtlarının resmi ilanlarıyla birlikte kesen, reylerini muhalefete verdi diye memleketin idari ve coğrafi taksimatını kendi emellerine göre ayarlamaya çalışan... Sabık iktidarın kötü icraatının neticesidir 27 Mayıs İnkılabı” ifadeleri ile eski DP iktidarının eleştirilere konu olan bütün faaliyetlerine değinmiştir Yazısının devamında ise DP’lilerin

buluttunuz, Keseleri doldurup vadeleri unuttunuz, Milleti hiçe sayıp karanlık yol tuttunuz, Meğer eksikmiş sizde vicdan, iman, soy diye Geçti Borun pazarı sür eşşeğin Niğdeye.-- Esaret yakışır mı, bayrağa ay yıldıza, Dikilir elbet gençlik, dikilir karşınıza, Kader tersine döndü küsünüz şansınıza, Çok yazdık çok söyledik zamanında dur diye, Geçti Borun pazarı sür eşşeğin Niğdeye -- Bir zaman el kaldırıp artık yeter dediniz, Demokrasi diyerek ne herzeler yediniz, Ne dolar ne çek artık kırıldı ümidiniz, Size artık düşen şey ağlamak hay huy diye, Geçti Borun pazarı sür eşşeğin Niğdeye”

²¹⁵⁵ Namık Ayas, “Mutluluk İçinde”, Yeni Konya, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 1.

²¹⁵⁶ Yücel, age, s. 174.

amaçlarının ülkede diktatörlük rejimi kurmak olduğunu ancak 27 Mayıs sabahı ordunun müdahalesi ile bu amaçlarına ulaşamadıklarını belirtmiştir²¹⁵⁷.

Yeni Konya gazetesinde Feridun Ergüce, “*Din ve İstismar*” başlıklı yazısında “*muhteris*” olarak nitelendirdiği DP’li idarecilerin mevki ve ihtirasları için her fırsatta dini siyasete alet etmekten çekinmediklerini, din adamları görünümündeki menfaatçi kişilere propagandalar yaptırarak partilerini İslam dininin bir hamisi gibi göstermeye çalıştıklarını ve “*Din elden gidiyor, İslamiyet’i yok etmek istiyorlar*” avazeleri ile halkın huzurunu kaçırdıklarını ifade etmiştir. Ayrıca ülkede inkılapçı gençliği dinsizlikle itham ederek, aydınlara iftiralar savunan, takkeyi, fesi ve kara çarşafı isteyen geri zihniyetli kişilerin temizlenmesi gerektiğini ifade etmiştir²¹⁵⁸. Feridun Ergüce kaleme aldığı “*Paydos!*” başlıklı başka bir yazısında ise; “*27 Mayıs İnkılap hareketini*”, ülkede devam eden şahsi idareye, baskılara, suiistimallere ve zümre hâkimiyetine olduğu kadar, ahlakça yozlaşmış bir topluluğa indirilen darbe olarak niteleyerek 27 Mayıs Askeri Müdahalesi’nin öneminden bahsetmiştir. Yazısının devamında ise eski DP’li olup müdahalenin arından daha DP’ye muhalif bir tavır sergileyenleri eleştirerek bu şahısları “*Alın terinden ziyade şerefini, aklından ızanından istifade yerine haysiyet ve insanlığını satarak geçinen, dalkavukluğu meslek edinen*” kişiler olarak nitelendirmiştir²¹⁵⁹.

Yeni Konya gazetesinde bir başka eleştiri yazısını da Hüseyin Köroğlu kaleme almıştır. Köroğlu “*Hesap Sorulmalı*” başlıklı yazısında “*27 Mayıs’ın karanlık bir gecesinde, mutlu bir şafak hazırlayan şanlı ordumuzun başarısından sonra, eski iktidar mensuplarından hesap sorulacağı ilan edildi. Bu ahlakımız üzerinde en müspet tesir uyandıracak bir karardır. Zira öteden beri eline fırsat ve imkân geçen herkes haksız iktisaplarla bulunmak, nüfuzunu kullanarak kendisi veya taraftarları için gayri meşru kazançlar temin etmek hevesine düşer. Çok defa bu hevese uyup hareket eder. Zira şimdiye kadar memleketimizde ve dünyada idare edenlerin haksız ve yolsuz davranışlarından dolayı hesap sorulduğu ender görülmüştür. Mademki hesap sorulmuyor, o halde iktidar elde iken, şahsi akrabası veya taraftarları için faydalar sağlamak, muazzam servet yapmak fırsatı iyi kullanmak demektir. Bu aynı zamanda iktidarın kaybedilmesi halinde sıkıntıya düşmemek için bir nevi ihtiyat tedbiri, bir nevi sigorta sayılır. İşte bu düşünce iledir ki DP mensupları ocak başkanlarından, genel başkanına kadar nüfuz suiistimali, nimet dağıtımı haksız iktisaplar yaptılar. DP mebusları tabi hepsi aynı olmamakla beraber hatırı sayılır varlığa kavuştular. O mebuslar ki maaşlarının çok olduğunu*

²¹⁵⁷ Ahmet Çobanoğlu, “27 Mayıs İnkılabının Manası”, *Yeni Konya*, 9 Haziran 1960, Y. 13, S. 3872, s. 2;4.

²¹⁵⁸ Feridun Ergüce, “Din ve İstismar”, *Yeni Konya*, 15 Haziran 1960, Y. 13, S. 3878, s. 2.

²¹⁵⁹ Feridun Ergüce, “Paydos!”, *Yeni Konya*, 17 Haziran 1960, Y. 13, S. 3880, s. 2.

iktidara geçince yarıya düşüreceklerini vaat etmiş fakat iktidara geçince, maaş ve tahsisatı bir tüccara sermaye olacak seviyeye çıkarmışlardır... Bu hep böyle mi gidecek? Bir parti iktidar gelince, bal tutan parmağını yalar diye haksız servete konacak, haksız işler yapacak mıdır? Mesela bir vatandaş gümrükten karısına hediye aldığı naylon buluzu geçiremeyecek, Refik Koraltan Kadillak otomobili geçiriverecek midir? Bu parti sömürme fırsatını kaybedince, diğeri kapacak o da küpünü doldurmaya dalacak Allah'ın aşkına söyleyin, bu toprak vatani mi parti sömürgesi mi? Hesap sormak ve haksızlıklar giderilmelidir. Memleketimiz hesapsızlıktan, hesap sormamaktan çok zara çekti. Hepimizden icabında hesap sormalı, mesela benden de hesap istenmelidir”²¹⁶⁰ ifadeleri ile ocak başkanından genel başkanına kadar Demokrat Parti mensuplarını iktidarlara süresince haksız kazanç sağlamakla, nüfuz suiistimalleri yapmakla suçlamış ve hepsinden hesap sorulma vaktinin geldiğini belirtmiştir. Hüseyin Köroğlu “İktidar Mebusları Suçludurlar” başlıklı başka bir yazısında DP milletvekillerinin vatan ve milleti “saadet ve selamete” kavuşturacaklarına dair Mecliste ettikleri yeminleri tutmadıklarını, çıkardıkları kanunların anayasaya aykırı olduğunu, buna rağmen Konya milletvekilleri de dâhil olmak üzere DP’li milletvekillerinin bu kanunları alkışlayarak oy verdiklerini ifade etmiştir. Yazısında özellikle bu kanunlardan, CHP ile basının faaliyetlerini tahkike vazifeli olan Tahkikat Komisyonunun kurulmasını “bardağı taşıran son damla” olarak nitelendirmiştir²¹⁶¹.

Öz Demokrat Konya gazetesindeki “Düşünceler” adlı köşede Oğuz Demir’in kaleme aldığı “Hürriyetlerimiz” başlıklı yazıda, 27 Mayıs Askeri Müdahale öncesinde Hürriyet kelimesinden hiç kimsenin bahsedemediğini, ancak DP’lilerin Türk milletinin hiçbir hürriyetinin azalmadığını aksine korunduğunu iddia ettiklerini, DP iktidarında “milyonları midesine indiren iktidardaki bir şahsın elini koluna sallayarak gezebildiğini bu yüzden kişi dokunulmazlığının sadece DP’liler için geçerli olduğunu” ifade etmiştir. Demir yazısının devamında DP dönemini eleştirmeye devam ederek muhalif kongrelerinin dağıtılırken, DP kongrelerinin hükümetçe desteklendiğini, basın konusunda ise DP’yi eleştiren gazetecilerin

²¹⁶⁰ Hüseyin Köroğlu, “Hesap Sorulmalı”, *Yeni Konya*, 10 Haziran 1960, Y. 13, S. 3873, s. 2.

²¹⁶¹ “Millet mebusları hak ve hakikati korumak için seçti. Onları Cumhuriyet esaslarına uygun kanun yapmak ve icra organı olan hükümeti murakabe etmek maksadıyla meclise gönderdi. ... Ne yazık ki yeminlerini tutmadılar, sözlerinden döndüler. Türk Milletinin mebusu olduklarını unuttular ve bir ihtiras kampanyası haline gelen DP mebusu olarak çalıştılar. Öyle kanunlar çıkardılar ki, bunlar ne İnsan Hakları Beyannamesine uyar ne de İnsanlık Şeref ve haysiyetiyle telif edilebilirdi. Şairin dediği gibi: Kanun diye kanun tepelendi. Hele o son kanun: CHP ile bir kısım basının faaliyetini tahkike memur komisyonun teşkiline ve bunun vazife ve salahiyetlerinin tayinine dair olan kanun. Bu bardağı taşıran son damla oldu. Anayasaya aykırı olan bu kanun DP mebusları- Konya mebusları dâhil- alkışlarla ve ittifaklarla rey vermişlerdi. İktidar mebuslarının gözleri o derece kanlı idi ki vatanın parçalanmasına dair parti canavarlarınca bir kanun tasarısı meclise getirirlerse o da alkışlarla ve çoğunluğun ittifakıyla kabul edilebilirdi.”, Hüseyin Köroğlu, “İktidar Mebusları Suçludurlar”, *Yeni Konya*, 12 Haziran, 1960, Y. 13, S. 3875, s. 2.

cezaevine konulduğunu ancak İnönü'ye küfredenlerin ceza almayıp hükümetçe taltif edildiğini belirtmiştir. Yazısının sonunda ise 27 Mayıs Müdahalesini hazırlayan ve yaralananlara bol bol minnet ve şükran duygularını belirtmiştir²¹⁶².

Öz Demokrat Gazetesinde yer alan “*Davul ve Tokmak*” adlı köşede” Giden *Ağam Gelen Paşam*” başlıklı bir köşe yazısında DP döneminde iktidarı destekleyen, binlerce liralık ilan alan gazetelerin hepsinin Askeri Müdahale sonrasında birer “*Hürriyet kahramanı*” kesilerek tavırlarını değiştirdikleri, oysaki bu gazetelerin DP zamanında “*Hürriyet yok*” diyenlere var diye bağırarak belirttikleri eleştirilmiştir. Öz Demokrat gazetesinde böyle bir yazının yer alması oldukça düşündürücüdür. Çünkü DP iktidarında Öz Demokrat da iktidar yanlısı bir politika sürdürmüş, askeri darbe ile birlikte tavır değiştirmiş ve DP'yi eleştiren ve Milli Komite hükümetini destekleyen bir yayın politika izlemiştir²¹⁶³.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*Tamtakır Hazine*” başlıklı başka bir başyazıda DP'nin iktidarda olduğu on yılda devlet hazinesinin boşaldığı, DP'lilerin kalkındık diyerek milleti kandırdıkları ve milletin Bayar, Menderes ve diğer DP'liler için çalıştığı ve Konya'da da milyonlar kazananların, her işini kolaylıkla yürütenlerin DP'li oldukları belirtilmiştir²¹⁶⁴. Aynı gazetede yer alan “*Bir Devir Kapanırken*” başlıklı başka bir başyazıda ise DP dönemi eleştirilmeye devam edilmiştir. Yazıda Türkiye tarihinde daha önce görülmeeyen suçlarla dolu 10 senelik bir devrin kapandığı, başta cumhurbaşkanı, başbakan ve meclis başkanı olmak üzere 400 kişilik bir milletvekili grubunun hırsızlık, yolsuzluk, nüfuz suiistimali, cinayet, milletin hak ve hukukunu gasp etmek suçları ile hesap vermek üzere adalet huzuruna çıkarılmalarının görülmüş şey olmadığı ifade edilmiştir. Yazının devamında yer alan “*Millet ve memleket hesabına heba edilen 10 senelik bir zaman parçası ile uçup giden milyarlık servetlerin arkasından ne kadar üzülsek ve ne kadar acınsak artık bir fayda temin etmez. Böylesine çirkin bir devir kapanırken Türkiye’de yeni bir devir açılmak üzeredir...*” ifadeleri ile bu eleştirilere devam edilmiştir²¹⁶⁵.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*Hala mı Gaflet*” başlıklı başka bir başyazıda ise 1950 yılında iktidara gelen DP'nin “*memleket hizmeti maskesi*” altında halkı kandırdığı, 1954 seçimlerinden sonra DP'lilerin hırsızlıklarını arttırdıkları ve bunu maskelemek içinde basın hürriyetini kaldırdıkları ancak 1957 seçimleri ile milletin gözünü açtığı ve DP'nin oylarının düştüğünü belirtilmiştir. Yazının devamında yer alan “*Biz ve bizim gibi düşünenler DP idarecilerinin niyetlerini ve cibilliyetlerini ta başından beri bildiğimiz için*

²¹⁶² Oğuz Demir, “Hürriyetlerimiz”, *Öz Demokrat Konya*, 18 Haziran 1960, Y. 3, S. 855, s. 2.

²¹⁶³ “Giden Ağam Gelen Paşam”, *Öz Demokrat Konya*, 22 Haziran 1960, Y. 3, S. 858, s. 1.

²¹⁶⁴ “Tamtakır Hazine”, *Öz Demokrat Konya*, 26 Haziran 1960, Y. 3, S. 862, s. 1;3.

²¹⁶⁵ “Bir Devir Kapanırken”, *Öz Demokrat Konya*, 23 Haziran 1960, Y. 3, S. 859, s. 1;3.

başımıza gelenler karşısında şaşmıyorduk. Bu çarpık zihniyeti, soyguncu takımının niyetlerini halka anlatmak için giriştiğimiz mücadele esnasında hapishane köşelerinde çile doldurmakta düştü” ifadeleri ile de basın mensupları olarak DP karşısında mücadele edildiği ve zor zamanlar geçirildiği ifade edilmiştir²¹⁶⁶. Aynı gazetede Haldun Taner ise “ Yeni Demokrasinin eşiğinde: Ahlak buhranı” başlıklı yazısında Askeri Müdahale öncesi DP’yi destekleyen ancak Yassadaya gönderilmeyenlerin kırk sekiz saat içinde yön değiştirerek, el etek öptükleri velinimetlerine tekme attıklarını, Üniversite öğrencilerinin gösterilerini şımarık bir taşkınlık olarak görüp üç gün sonra onlarla birlikte gösteriler yaptıklarını ve bunu yapanların sadece vatandaşlar olmayıp yazar, mühendis ve profesörlerin de olduğunu belirtmiştir²¹⁶⁷.

Yeni Konya gazetesinde H. Yüksel Kasabbaşı tarafından kaleme alınan “*Sabıklara Acımayalım*” başlıklı yazıdaki; “...Türkiye tarihinde imparatorluklar tarihi de dâhil, böylesine suiistimallere, katliamlara rastlanmamıştır. Son on senenin Türkiye’si milletler tarihinde hiç de iyi sayfalar teşkil etmeyeceği halde, milleti ‘nurlu bir istikbal’ içinde göstererek, rezaletlerini her türlü usullerle kamufleye çalışanlar, kendi tatbikatlarının dışında, adil mahkemelerde hesap vereceklerdir. 28 Nisan olaylarından sonra, 1 Mayıs’ta sabık vekiller heyetinin başkanı radyoda yaptığı konuşmada, Komünizm bayramını kutlarsa, devlet iktisadi teşekküllerinin hepsinde suiistimaller olursa, reisicumhurundan, milletvekiline kadar o iktidarın ileri gelen fertleri usulsüz yollarla kurdukları çeşitli şirketler vasıtasıyla fakir milletimizin parasını sömürürlerse, kendi saadetleri için dini istismar ederlerse dâhil olduğumuz milletlerarası ittifak ve anlaşmalarda kredimizi sıfıra irca ederlerse, Cumhuriyet rejimini zedeler şekilde Anayasayı hiçe sayarlarsa, elbette bu suçları işleyenlerin cezaları, adi suçlarla bir tutulmak lazım gelir ve hatta en ağır şekilde cezai müeyyidelerin tatbiki gerekir”²¹⁶⁸ ifadeleri ile DP’nin eleştirildiği görülmektedir.

DP’yi eleştiren yazarlardan biri de Sofu Tuğrul’dur. Tuğrul, Askeri Müdahale sonrası Yeni Konya gazetesindeki birçok yazısında gerek DP’ye gerekse Adnan Menderes’e ağır eleştirilerde bulunmuştur. Sofu Tuğrul “*Menderes ve Hempalarının Akıbeti*” başlıklı başyazısında Menderes ve yanındakilerin 10 yıldır ülkeye verdikleri zararın cezasını çekeceklerini, adaletten kurtulamayacaklarını ve hiçbir kuvvetin onları adaletin pençesinden alamayacağını belirtmiştir. Yazısının devamında ise Menderes’in kendisine yapılan uyarıları dinlemeyerek kendi sonunu hazırladığını, Menderes’i suçsuz olarak nitelemenin 27 Mayıs’ı

²¹⁶⁶“Hala mı Gaflet”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Haziran 1960, Y. 3, S. 863, s. 1.

²¹⁶⁷ Haldun Taner, “Yeni Demokrasinin Eşiğinde: Ahlak Buhranı”, *Öz Demokrat Konya*, 30 Haziran 1960, Y.3, S. 866, s. 2-3.

²¹⁶⁸ H. Yüksel Kasabbaşı, “Sabıklara Acımayalım”, *Yeni Konya*, 25 Haziran 1960, Y.13, S. 3887, s. 3.

hiç yapılmamış farz etmekle bir olacağını belirtmiş ve “devrimin” gerçekleşmesinden duyduğu mutluluğu ifade etmiştir²¹⁶⁹.

Sofu Tuğrul “27 Mayıs Devrimi ve Bir Sergi” başlıklı başka bir yazısında ise “Menderes ve yanındakilere körü körüne bağlı ve kandırılmış olarak nitelendirdiği bir kısım köylü, şehirli ve yobaz” dışında “27 Mayıs Devrimi’nin” bütün yurttan benimsendiğinden ve Menderes’i kurtarmak için yapılanların Yassıada’daki sonucu değiştiremeyeceğinden bahsetmiştir. Yazısının devamında ise Konya’da Erdoğan Munis tarafından açılan sergiden de bahsederek devrimin aydınlarda yarattığı sevinç ve gözyaşının boya darbesi haline geldiğini, Erdoğan Munis’in de bir aydın olarak eserleri ile devrimi yaşadığını ve yaşattığını, 27 Mayıs’ın aydınlarda da etki bırakmasının göz önüne alındığında, başarılı olduğunun söylenebileceğini belirtmiştir²¹⁷⁰.

Sofu Tuğrul “Korkunç Hakikat” başlıklı yazısında ise “düşük başvekil” olarak nitelendirdiği Adnan Menderes’in Konya’ya geleceği gün olan 27 Mayıs’ta kardeş katliamının başlatılmasını planlandığını ve bunun için de Konya’nın seçildiğini belirterek bu bilgilerin Milli Birlik Komitesi üyesi Karavelioğlu tarafından açıklandığını yazmıştır. Yazısının devamında “haydut” olarak nitelendirdiği Konya milletvekillerinin Konya halkına kıyam hazırladıklarını ifade ederken Adnan Menderes için de “şekavet çetesinin başı olan uğursuz herif” benzetmesini yapmıştır²¹⁷¹.

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesinden sonra DP’yi eleştirmeye devam eden Sofu Tuğrul, “DP’nin Konya’daki Serencamı” başlıklı yazısında DP’nin iktidarda olduğu süreçte ülkenin her yerinde olduğu gibi Konya’da gerilemenin yaşandığını anlatmıştır. Ayrıca 1950’de DP’nin iktidara gelmesi ile 27 yıl ihmale uğramış olan Konya’da önemli gelişmelerin gerçekleştiğini ancak DP’nin 1954 seçimleri ile yeniden iktidar gelmesiyle bütün ülkede olduğu gibi Konya’da da DP’lilerin değiştiğini belirtmiştir. Özellikle din konusunun DP iktidarı tarafından Konya’da da kullanıldığını ve din ile ilgili konuşmalarının en çok Konya’da yapıldığını belirterek DP’yi dini kullanmakla suçlamıştır²¹⁷².

²¹⁶⁹ Sofu Tuğrul, “Menderes Ve Hempalarının Akıbeti” *Yeni Konya*, 8 Eylül 1960, Y.13, S. 3900, s. 1;3.

²¹⁷⁰ Sofu Tuğrul, “27 Mayıs Devrimi Ve Bir Sergi”, *Yeni Konya*, 27 Ağustos 1960, Y.13, S. 3950, s. 1-2.

²¹⁷¹ Sofu Tuğrul, “Korkunç Hakikat”, *Yeni Konya*, 2 Eylül 1960, Y.13, S. 3956, s. 1;4.

²¹⁷² “DP’nin 10 yılda Konya’daki gelişmesi, daha doğrusu gerilemesi DP’nin her yerdeki seyri gibidir. 1946 da birkaç gayrı memnunun bulunduğu fakat çoğunluğu idealistlerin teşkil ettiği DP’nin nasıl zor şartlar altında çalıştığını yakından bilenlerdenim. 1947 de çıkan Akyokuş o devrin en kaliteli ve temiz muhalefet örneğini vermiş ve kadrosundaki tertemiz idealistler Konya’da demokrasi bayrağını yıllarca taşımak şerefini ellerinde tutmuşlardı. 1950’den sonraki ilk yıllarda DP’nin Konya’daki çalışmasının-Parti olarak değil, iktidar olarak-takdirle anmak lazımdır. Cidden 27 yıl ihmale uğramış, hem de ısrarla ihmale uğratılmış Konya’da bireylerin yapılmaya başlanması ve bunların kısa zamanda sona erdirilmesi, hepimize baş döndüren bir sevinç verdi. Göksu Santralinin başlaması, Şeker Fabrikası teşebbüsü, Et Kombinasyonunun tamamlanması ve hummalı bir belediye çalışması, 27 yılın durgunluğunu telafi eden güzel hareketlerdi. İşte ne olduysa, ne yapıldıysa o ilk dört yılda

Öz Demokrat Konya gazetesinde Baha Kayserilioğlu “İktidarı Yıkan Kuvvet Nedir” başlıklı yazısında “...Demokrat Parti iktidarını yıkan kuvvet nedir? Birçokları buna ordu diye cevap verir. Zamanla objektif bir görüşle bu devrin tarihi yazıldığı zaman görülecektir ki, demokrat parti iktidarını bir tek kuvvet yıkmıştır. O da ulusumuzun medeni ahlak kudretidir. Ordu vasıtasıdır. Ordu milli ahlakın kudretidir. Ordu, milli ahlakın disiplinli sembolü olduğu için kuvvetini şerrin emrine vermemiş hayır ve fazilet yolunu tercih etmiştir... Bir iktidar düşünün ki, reisicumhurundan başvekilinden meclis başkanından tutunda bilmem neredeki ocak başkanına kadar adını para ve mevki hırsıyla faziletin hırsızlığın her çeşidine el uzatmış olsun. Böyle bir iktidar er geç tarumar olacaktır. Ve nihayet orduda bu sebeple 27 Mayıs alelade bir ihtilal değil, fakat milli ahlak şuurunun en güzel başarısıdır” ifadeleri ile DP’lileri “gözleri para ve mevki hırsı bürüyen bir iktidar” olarak nitelendirmiş ve DP’yi, milletin ahlak gücünün yıktığını ve ordunun ise vasıta olduğunu ifade etmiştir²¹⁷³.

Ulusal basındaki Demokrat Partiyi eleştiren yazılara Konya basınında da yer verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde Cevat Fehmi Başkurt, “On Yıl Önceye Bakarsak” başlıklı yazısında 1950 yılında iktidara gelen DP’nin vaatlerini yerine getirmeyerek, hayat pahalılığını önleyemediğini, inkılapları ve özellikle vatandaşın hak ve hürriyetlerinin koruyamadığını ifade etmiştir²¹⁷⁴.

oldu, yapıldı. 1954 te DP’nin tekrar ezici bir çoğunlukla iktidara gelmesi, bütün yurttaki olduğu gibi, Konya’da da DP yöneticilerine alışmadığımız bir şımarıklık getirdi. DP’nin bu kere memleketin tapusunun ele geçirdiğine inanan bazı gafil ve mikroplar DP ye tünemeye başladılar. Bir yıl evvel bir muhalif partinin hatırı sayılır bir üyesini veya şahsi menfaatini babasının şerefine tercih eden bir mikrobu DP saflarında görmeye başladık. Konya’da en geçer akçe olarak kabul edilen din konuları derhal birinci plana alındı. Sonradan pabuçları arasından Kur’an bulunan iktidarın düşük başı, dine dair konuşmalarını yalnız Konya’da yapar oldu. Aslında dinle ilgisi olmayan, fakat öyle görünen sayısız yobaz, saf ve tertemiz Müslüman Konyalıyı avlamak için DP de pusu kurdu. Bu arada, nasıl bir menfaat mekanizması haline geldiği hepimizce bilinen bir gurup DP de kati hâkimiyeti ele alarak, teşkilatı da çeşitli tavizler veya baskı ile kendisine bağladı. Artık her yıl, tekrarlanan DP kongrelerinin bir orta oyuncudan ibaret olduğunu bilmeyen kalmadı. Haysiyetini ve yeniden mebus seçilme şansının, meşhur bir acentede yenecek etli ekmeğe bağlayan aşağılık mahlûkları milletvekilleri olarak aramızda görmeye başladık. Parmağını sağa sola sallayarak konuşmayı kendine pek yakıştıran DP’nin yüksek kademesindeki birisi, nerdeyse kendisini şef ilan edecek kadar gülünç duruma düştü. DP’nin Konya’daki 1. No lu çığırtkan milletvekilinin hemen her konuşması bir çeşit cami duvarına sığmak haline geldi. Kâh zorla, kâh güzellikle kâh ta yenilemeyen menfaat duyguları ile partiye bağlanan temiz sandığımız kimseler, ortada hazırlanan tuzağa düştüler ve bir daha da kurtulamadılar. 1956-1957 ve 1958’deki korkunç karaborsa ve çeşitli dalaverelerin hepsinde DP’nin mührü bulunuyordu. Hatta kanunun suç olan sahtekârlık, adam döğme yaralama, vaazlarda DP propagandası gibi haller, DP’nin sihirli değneğinin değdiği anda ortadan kayboluverdiler. Bir zamanlar sempati sonradan lakaydı ile bakılıp geçilen DP’nin hükümet alanındaki il merkezi, 1956’da sonra bazen tiksiniyerek bazen de ürperilerek anılan bir şer merkezi haline geldi. İşte bir kaç gün evvel, kaderin garip bir cilvesi olarak son kahvesi bana nasip olan DP il merkezi, böyle bir serencamın ayakta duran tek maddi varlığı idi. Onun terekesine el konurken gözlerim, bir zamanların zart zurt DP’lilerini boşuna aradı; il başkanından ocak başkanına kadar! Peki, onlar neredeydi diyeceksiniz? Herhalde, başına çöreklenmek için yeni bir efendi arıyor veya Milli Birliğe alkış tutuyorlardı.”, Sofu Tuğrul, “DP’nin Konya’daki Serencamı”, *Yeni Konya*, 5 Eylül 1960, Y. 13, S. 3959, s. 1-2.

²¹⁷³ Baha Kayserilioğlu, “İktidarı Yıkan Kuvvet Nedir” *Öz Demokrat Konya*, 12 Ağustos 1960, Y. 3, S. 904, s. 2.

²¹⁷⁴ “DP Tarihe karışmak üzere... Mahkeme kanun hükümlerini yerine getirmek için harekete geçti. Bu hadisenin hafızları 10 yıl öncesine sürüklememesi imkânsız. 14 Mayıs 1950 de vatandaş reylerinin yüzde elli

Öz Demokrat Konya gazetesinde Mustafa Koç tarafından kaleme alınan “*Asap Bozucu Kanunlar Kalkarken*” başlıklı bir yazıda da Adnan Menderes’in DP’ye oy vermeyen Ankara’nın Yeni Mahalle halkı için “*Asfalt yollarını bozduracağım, kışın ortasında onları çamurlar içinde süründüreceğim. Bankacıları gönderip bir kuruş bırakmadan borçlarını tahsil ettireceğim*” ifadelerini kullandığını belirtmiş ve Menderes’in çabuk öfkelenen biri olmasını eleştirilmiştir²¹⁷⁵. Yine aynı gazetede Tahir Şahin “*Nerde O günler*” başlıklı yazısında “Nerede o tantanalı, o şaşaalı o parlak devrin nerde? Kükreyişle âlemleri titrettiğin, sana tabi olanlara nimetler, ihsanlar bahsettiğin tabi olmayanlara her türlü eza ve cefayı reva gördüğün devirler nerde?”²¹⁷⁶ ifadeleri ile Menderes’i eleştirmektedir.

DP ve Adnan Menderes’e yönelik eleştiriler bununla da sınırlı kalmamış, Konya gazetelerinde eleştiri yazıları gazete sütunlarında yer almaya devam etmiştir. İsmail Kılıçgil, “*Demokrasi ve Düşükler*” başlıklı yazısında öncelikle demokrasi ile ilgili bilgi vermiş daha sonra DP’lilerin iktidarda bulundukları süreçte, kuvvet ve hâkimiyetin halkın elinde olduğunun unutulduğu ve diktatörlüğün millete reva görüldüğü ve DP’nin “*dalalete ve hıyanete*” düştüğü i ifade etmiştir. Yazının devamında ise halkın hak ve hürriyetlerinin elinden alındığı ve mahkemelere varıncaya kadar halk arasında ayırım yapıldığı, dinin siyasete alet edildiğini ifade edilmiştir²¹⁷⁷.

Yeni Konya gazetesinde Alman basınının DP hakkındaki yazılarına da yer verilmiştir. Alman basınında yer alan “*Yeni Kemalistlerin Eğitim Savaşı*” başlıklı yazıdaki “*Türkiye’nin yeni idarecileri halk eğitimi alanında büyük projeler hazırlamaktadırlar. Bu projeler eğitim seferberliği adı altında toplanmaktadır. Yeni Kemalist subayların görüşüne göre Menderes Hükümetleri Atatürk’ün eserlerine ihanet etmişlerdir. Türk Milletinin çağdaş medeniyetle olan fikri bağlılığı on yıllık Demokrat Parti duraklamış, okuma yazama bilmeyenlerin azalacağı yerde yüzde 70’de kalmıştır. Cehaletten kurtarma; General Gürsel, memleket*

üçünü kazanarak iktidara gelen parti, 20 Mayıs günü Türk Umumi Efkarına bir kabine programı halinde yapacağı işleri açıklamıştı: 1- Hayat pahalılığının önlenmesine çalışılacak (tamamen tersi yapıldı, pahalılık yüzde 300 arttı) 2- Orman meselesinde bugünkü sisteme behemehâl son verilecek (tamamen tersi yapıldı, memleket yarı çöl oldu) 3- Yapı ve imar işlerinde lüks ve israfın önüne geçilecek (öylesine tersi yapıldı ki memleket mutlak iflas kapısına geldi) 4- Hâkimlere sağlanması zaruri teminat tesis olunacak (o kadar aksine hareket edildi ki o zaman yetersiz bulunan teminat da ortadan kalktı) 5- Millete mal olmuş inkılaplarımız mahfuz tutulacak (daha ilk günden karşı yöne sapıldı ve bu yönde o derece hızla ilerlendi ki bir müddet sonra inkılaplardan elde ne kaldığının düşünmeye başladık) 6- Anayasa da hak ve hürriyetini kâfi teminat altına alan tadiller yapılacak (belki bu tadilleri yapacaklardı, fakat vatandaşa hak ve hürriyet bırakmadıkları için neyin teminat altına alınacağına tereddüt edip tadilden vazgeçtiler, bütün Anayasayı kaldırdılar), Bu ilk program ile neticesi DP’nin bugün beklenen kararı kendisi hakkında yılarca evvel bizzat verdiğini ispat ediyor. Hâkimin şimdi yapmakta bulunduğu ey bir adli formaliteyi yerine getirmekten ibaret olsa gerek”, Cevat Fehmi Başkurt, “On Yıl Önceye Bakarsak”, *Yeni Konya*, 7 Eylül 1960, Y. 13, S. 3961, s. 3.

²¹⁷⁵ Mustafa Koç, “Asap Bozucu Kanunlar”, *Öz Demokrat Konya*, 20 Eylül 1960, Y. 3, S. 942, s. 1-2.

²¹⁷⁶ Tahir Şahin, “Nerde O Günler”, *Öz Demokrat Konya*, 13 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1-2.

²¹⁷⁷ İsmail Kılıçgil, “Demokrasi ve Düşükler”, *Öz Demokrat Konya*, 13 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1-2.

aydınlarının Anadolu köylüsünü cehaletin karanlığından kurtarmak için göreve çağırmıştır. Atatürk tarafından kurulan ve Kemalist ruhun yayılmasında büyük rolü olan Halkevlerinin yerine açılmış olan Türk Kültür Dernekleri memleketin her tarafında şube açmayı kararlaştırmıştır. Menderes Hükümeti daha başlangıçta Halkevlerini muhalefetin parti politikasına hizmet ediyor gerekçesiyle kapatmıştı. Bunun gerçek sebebi ise kendilerini ihtilalci olarak gören Demokrat Parti idarecileri rahatsız edici fikirlerin yayılmasını hoş karşılamamalarıdır. Onlara göre, Anadolu köylüsünün aklına muzır fikirleri getirmemek lazımdı. Halkevleri; yeni kültür derneklerinin görevi cehaletle savaşmak, demokratik eğitimi geliştirmek olacaktır. Dernekler herhangi bir parti ve zümreye bağlı olmayacaktır. Yeni eğitim teşekkülüne Halkevi adının verilmesi de bu sebepten ileri gelmiştir. Bu bakımdan Kültür dernekleri Halkevinin devamı mahiyetinde görülmektedir. Ortalama yol; İhtilalin ilk günlerinde Atatürk'ün laiklik prensibine dönmekten çok bahsediliyordu. Fakat o günden bu yana bu hususta kullanılan dilde bir yumuşamanın olduğu da gözden kaçmamaktadır. Milli Birlik Komitesi üyeleri din konularında çok dikkatli konuşmayı tercih etmektedirler. Gerçi komite fanatik tezahürlere karşı her ne kadar azimli görünmekteyse de aşırı laiklik taraftarlarının isteklerine yanaşmamaktadır. Anlaşıyor ki komite üyeleri Atatürk devrimlerini tehlikeye koymayacak ortalama bir yol aramaktadır. Komitenin sempatik subaylarından biri, İslam dininin Türk kültürünün bir cüzi olduğunu bize söylemiş ve Kuran hükümlerinin çağdaş medeniyete uyacak kadar elastiki olduğunu da sözlerine ilave etmiştir”²¹⁷⁸ ifadeleri ile askeri müdahale sonrasında yeni hükümetin Menderes hükümetleri ile ilgili eleştirililerine yer verilmiştir. Yazıya göre yeni hükümet DP'yi özellikle eğitim alanında ülkeyi geriye götürmekle ve Atatürk inkılaplarına ihanet etmekle suçlamaktadır. Halkevlerinin kapatılması ise DP'nin eleştirildiği en önemli konulardan biri olmuştur.

Görüldüğü üzere Konya basınında Askeri Müdahalenin hemen sonrası, özellikle köşe yazılarında bir taraftan, 27 Mayıs Askeri Müdahalesine, Türk ordusuna, Cemal Gürsel ve yeni hükümete övgüler sunulurken, diğer taraftan 10 yıllık iktidarını Askeri Müdahale ile kaybeden DP'nin genel başkanı Adnan Menderes başta olmak üzere partinin diğer ileri gelenleri hakkında ağır ithamlara ve eleştirilere yer verilmiştir. Ayrıca DP iktidarında ülkenin geri bırakıldığı, Atatürk'ün inkılaplarından tavizler verildiği, basın baskı altında tutulduğu ve vatandaşların hak ve hürriyetlerinin ellerinden alındığı gibi konular da eleştiri yazılarında işlenmiştir. Gazetelerin sadece köşe yazılarında değil haber başlıklarında DP'yi eleştiren bir üslup kullandıkları, DP aleyhinde haberlere geniş yer verdikleri, özellikle Yassıada

²¹⁷⁸ Yeni Konya, 17 Ekim 1960, Y. 13, S. 4009, s. 2.

duruşmalarına, DP'lilerin yargılanma süreçlerine ve DP'lilere isnat edilen suçlara da çokça yer verildiği görülmektedir.

4.6.2. Askeri Müdahale Sonrası Demokrat Parti Hakkında Basında Yer Alan Haberler

Konya gazetelerinde Askeri Müdahalenin hemen sonrasında eski DP iktidarına yönelik suçlamalara dair haberlere yer vermeye başlanmıştır. Örneğin; “*Bir Kürdistan Hükümeti Tesisi İçin DP Grubu İçinde Çalışanlar*” başlıklı haberde DP iktidarının menfaatleri uğruna taviz verdikleri birçok konuyu, Milli Birlik Komitesinin belgeleri ile birlikte peyderpey açıklayacağı belirtilmiştir. Haberde Rus yapımı bir jeeple vatan haini Şeyh Said'in oğlunun Doğu'daki köylerde dolaşmasına göz yumulmasının bu tavizlerden biri olduğu, doğuda bir Kürdistan kurmak isteyenlere DP'li birkaç milletvekilinin yardım ettiği iddia edilmiştir²¹⁷⁹.

DP'lilerin iktidarlara boyunca edindikleri mallar da Öz Demokrat Konya gazetesinde haber konusu olmuştur. “*Sabıklar 1950'den Bu Yana Mal Beyanına Tabi Olacak*” başlığı ile verilen haberde DP iktidarında görevi olanların 1950 yılında sahip oldukları gayrimenkul ve menkul kıymetler ile nakitlerinin miktarının beyan edecekleri, aynı beyanı 27 Mayıs 1960 itibarıyla de tekrarlayacakları, iki dönem arasındaki fark ile meşru kazançların karşılaştırılarak suiistimallerin ortaya çıkarılacağı belirtilmiştir. Haberde doğru beyanda bulunmayanların mallarına ve nakitlerine el konularak ağır hapis cezasına çarptırılacakları ve sabıkların mallarını yakınlarına devretmelerinin de engelleneceği belirtilmiştir²¹⁸⁰.

Öz Demokrat Konya gazetesi tutuklanan DP'liler ilgili haberlere de sayfasında yer vermiştir. Haberde Yassıada'daki tutuklu bulunanların sayısının 460 kişiye ulaştığı, sanıklardan Bayar ve Menderes hariç diğerlerinin günde iki defa 45'er dakika adada açık havaya çıkarıldığı, ayrı odalarda kalan Bayar ve Menderes'in birbirleriyle karşılaşmalarına imkân vermemek için tedbirler alındığı belirtilmiştir. Ayrıca Adnan Menderes'in üç gün sınır krizi geçirdikten sonra normal haline döndüğü, adadaki penceresinden denizi seyrederek ve kitap okuyarak vakit geçirdiği de belirtilmiştir²¹⁸¹.

Öz Demokrat Konya gazetesinde vatandaşların CHP'ye oy vermemeleri için DP'liler tarafından yemin ettirildiklerine dair habere yer verilmiştir. Haberde Konya'nın Kızılviran bucağına bağlı Çamurlugiret köylülerinin, vilayete verdikleri dilekçede 1960 yılında

²¹⁷⁹ “Bir Kürdistan Hükümeti Tesisi İçin DP Grubu İçinde Çalışanlar”, *Öz Demokrat Konya*, 2 Haziran 1960, Y. 3, S. 843, s. 1;4.

²¹⁸⁰ “Sabıklar 1950'den Bu Yana Mal Beyanına Tabi Olacak”, *Öz Demokrat Konya*, 12 Haziran 1960, Y. 3, S. 849, s. 1.

²¹⁸¹ *Öz Demokrat Konya*, 21 Haziran 1960, Y. 3, S. 857, s. 1;4.

Konya’da bazı DP ileri gelenlerinin köy halkını okulda toplayarak hepsini zorla DP’ye kaydettikleri, ayrıca CHP’ye oy vermemeleri için köylüleri teker teker nikâhları, namusları ve dinleri üzerine yemin ettirdikleri iddia edilmiştir²¹⁸².

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan, “*Yolsuzluk Yapmak Suretiyle Çete Devrinin Nimetlerinden Faydalanan Vilayet Partizanları Hakkında Tahkikat Açılacak*” başlıklı bir haberde ise DP’deki hırsızlıklardan bahisle parti nüfuzunu istismar ederek çeşitli yolsuzluklar yapan partizanlarından bu yolsuzlukların hesabını sormak için gerekli hazırlıkların yapıldığı, bu yolsuzlukları incelemek üzere illerde birer komisyon kurulması için karar alındığı ve suçlu bulunanların yargılanacağı ifade edilmiştir²¹⁸³.

DP iktidarı ile ilgili suçlamalar basında yer almaya devam etmiştir. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*Eski İktidar Ulaştırma İşlerini de Berbat Etmiş*” başlıklı haberde Ulaştırma Bakanı Sıtkı Ulay’ın radyoda yapmış olduğu konuşmaya geniş yer verilmiştir²¹⁸⁴. Yine aynı gazetede yer alan “*Mardin’de Büyük Bir Katliam İhbarı*” başlıklı başka bir haberde Celal Bayar ve “*sakıt*” iktidar idarecileriyle ilgili tahkikat açıldığı ve DP’liler ile ilgili iki ihbar yapıldığı belirtilmiştir. Bayar ile ilgili yapılan ihbar, 1938 yılında başbakanlığı sırasında onun emri ile Erzincan’da 48 vatandaşın öldürülmesi iddiasıdır. Bu konuyla ilgili Konya’da bir dosya hazırlanarak Ankara’ya gönderilmiştir. İkinci ihbar ise Mardin Eski CHP Milletvekili Mehmet Arıkan tarafından Milli Birlik Komitesi ve İçişleri Bakanlığına yapılmıştır. İhbarda 1957 seçiminden önce DP’lilerin 20 kişiyi öldürdüğü, 6 köyü de tahrip ettikleri, öldürülen 20 vatandaşın 17’sinin Gürçüş, 3’ünün ise Midyat köyünden olduğu iddiasıdır²¹⁸⁵.

Öz Demokrat Konya gazetesinin “*Yassıada da Düşüklerin İfadesi Alındı*” başlığı ile okuyucuya duyurduğu haberde “*sakıt*” DP’lilerin özellikle İstanbul Üniversitesi bahçesinde ve Beyazıt Meydanı’nda meydana gelen olaylar, İsmet İnönü’ye Topkapı’da düzenlenen suikast girişimi ve 6-7 Eylül olaylarında sorumluluklarını belirlemek için 3, 5 ve 7 numaralı soruşturma kurulunun tahkikat başlattığı ve Yassıada’ya giderek baş sorumluların ifadelerini alındığı belirtilmiştir²¹⁸⁶.

DP’nin Devlet radyosunu kullanmak suretiyle parti propagandası yaptığına ve bu propaganda ücretlerini ödemeyerek hazineye zarar verdiğine dair suçlamalar da Öz Demokrat

²¹⁸² Öz Demokrat Konya, 23 Haziran 1960, Y. 3, S. 859, s. 1.

²¹⁸³ “Yolsuzluk Yapmak Suretiyle Çete Devrinin Nimetlerinden Faydalanan Vilayet Partizanları Hakkında Tahkikat Açılacak”, Öz Demokrat Konya, 24 Haziran 1960, Y. 3, S. 860, s. 1.

²¹⁸⁴ Ulaştırma Bakanının konuşması için bkz. Öz Demokrat Konya, 17 Haziran 1960, Y. 3, S. 854, s. 1-4.

²¹⁸⁵ “Mardin’de Büyük Bir Katliam İhbarı”, Öz Demokrat Konya, 2 Temmuz 1960, Y. 3, S. 868, s. 1;3.

²¹⁸⁶ “Yassıada’da Düşüklerin İfadesi Alındı”, Öz Demokrat Konya, 28 Temmuz 1960, Y. 3, S. 889, s. 1.

Konya gazetesine haber yapılmıştır²¹⁸⁷. Ayrıca muhalefeti yok etmek amacıyla kurulan Tahkikat Komisyonu'nun Valiliklere gönderdiği bir tamimin ele geçirildiği haberine de gazetede yer verilmiştir²¹⁸⁸.

Öz Demokrat Konya gazetesi “*düşük DP iktidarının*” propagandasını yapmak için yayınlanmış ve yayınlanacak her türlü kitap, broşür, takvim ve beyannamenin toplattırılmasına ve yok edilmesine karar verilmiş olduğunu da haber konusu yapmıştır. Haberde ilgili İçişleri Bakanlığını yayınladığı genelgede yer verilmiştir. Bu genelgede; 1960 yılı için DP tarafından hazırlatılan “*Yeni Türkiye Takvimi*” adlı derginin, Atatürk döneminde başarılan bütün inkılapları inkâr edip, eski DP iktidarını öven yazıları içeren ve DP propagandasını yapan yayınların, yine aynı amaçla kaleme alınan “*Milli Devrim hareketine*” zararlı olduğu anlaşılan, “*Yeni Ticaret Âlemi, Bir İktidarın On Yılı*” isimli derginin ve “*sabık iktidarın*” faaliyetlerini öven her türlü yayının toplanması ve imha edilmesi istenmiştir²¹⁸⁹. Ayrıca DP'nin hiçbir faaliyette bulunamayacağı, partinin bütün mal ve evrakına el konulduğu ve Ankara İkinci Sulh Ceza Mahkemesinin aldığı bu kararın illere bildirildiği haberi de gazetede yer almıştır²¹⁹⁰.

DP'lilerin yargılanma süreçleri ile ilgili haberlerde basında yer almıştır. Öz Demokrat Konya gazetesi Yassıada'da soruşturma yapan heyetin Bayar, Menderes ve bütün milletvekillerinin ifadesini aldığı²¹⁹¹, tutuklu bulunan suçluların ailelerine yardım edileceği²¹⁹² bilgisine sayfalarında yer vermiştir.

Yassıada'daki DP'li sanıkların duruşmalarında müdafaalarının nasıl olacağı ve savunmalarını hangi avukatların yapacağı da basında tartışılan konulardan biri olmuştur. Öz Demokrat Konya gazetesindeki haberde savunma avukatı olarak isimleri geçen Bülent Nuri Esen ile Asım Ruacan'ın sanıkların vekâletlerini üzerlerine alacaklarına dair söylentileri yalanladıkları belirtilmiştir. Haberde Nuri Esen'in yaptığı açıklamada “*Bu adamlar lehlerine olan delilleri yok etmişledir. Müdafaalarını kimse yapmaz*” dediği, Asım Ruacan'ın ise, “*Adnan Menderes, Hüseyin Avni Göktürk gibi kimselerin bana karşı hareketleri var Bunun için avukatlıklarını almam söz konusu olamaz*” açıklamasını yaptığı ifade edilmiştir. Haberin devamında DP'li sanıkların savunmalarını avukatların yapmak istemediği belirtilmektedir²¹⁹³.

²¹⁸⁷ Öz Demokrat Konya 15 Ağustos 1960, Y. 3, S. 907, s. 1.

²¹⁸⁸ Vilayetlere gönderilen tamim için bkz. Öz Demokrat Konya, 18 Ağustos 1960, Y. 3, S. 910, s. 1.

²¹⁸⁹ Öz Demokrat Konya, 12 Ağustos 1960, Y. 3, S. 904, s. 1.

²¹⁹⁰ Öz Demokrat Konya, 2 Eylül 1960, Y. 3, S. 924, s. 1.

²¹⁹¹ Öz Demokrat Konya, 9 Eylül. 1960, Y. 3, S. 931, s. 1.

²¹⁹² Öz Demokrat Konya, 10 Eylül 1960, Y. 3, S. 932, s. 1.

²¹⁹³ Öz Demokrat Konya, 6 Eylül 1960, Y. 3, S. 928, s. 1-2.

Basında yer alan DP'ye yönelik başka bir suçlama ise Konya ile ilgilidir. Öz Demokrat Konya gazetesi “*Konya’da Düzenlenen Korkunç Katliam*” başlıklı haberinde Adnan Menderes’in Konya’yı ziyaret edeceği 27 Mayıs günü Konya’da yapılması planlanan katliam olayının soruşturmasına Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından başlandığını, bu konu ile ilgili bazı kişilerin ifadelerinin alındığını ve birçok delilin ele geçirildiğini belirtmiştir²¹⁹⁴. Gazete Konya Valisi Muhlis Babaoğlu’nun bu konu ile ilgili yaptığı açıklamaya da yer vermiştir. Babaoğlu açıklamasında; olayla ilgili soruşturmasının bittiğini ve bu hadiseyi düzenleyen suçluların Konya’da yargılanacaklarını, İl Tahkikat komisyonunda 96 dosyanın incelemesinin yapılarak bunlardan bir kısmının Konya savcılığına, bir kısmının da Yüksek Soruşturma Kurulu’na gönderildiğini belirtmiştir²¹⁹⁵. Öz Demokrat Konya gazetesi verdiği haberde Yüksek Soruşturma Kurulunun Ankara, İstanbul, Konya ve benzeri şehirlerde halkı silahlandırarak birbirine kırdırmak için yapılan tertibin sorumlularının tespit edildiğini bu tertipçilerin başında Celal Bayar ve Menderes’in de olduğunu ve Konya’daki tertibin sorumlularının da tespit edildiğini iddia etmiştir²¹⁹⁶. Öz Demokrat gazetesinde yer alan Konya ile ilgili başka bir haberde ise Konya Milletvekili Remzi Birand ile DP İl Başkanı Muammer Çelik’in arasındaki bir konuşmada Askeri müdahalenin olduğu Mayıs ayının ilk haftası için sabık iktidarın bazı imha planları hazırladığı, bu görüşmelerin kayıt altına alındığı, görüşmelerde Konya’dan da silahlı 1000 kişinin Ankara’ya getirilmesinin planlandığı iddia edilmiştir²¹⁹⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesinde DP’lilerin CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’ye bir suikast planladıkları haberine yer verilmiştir. Habere göre İsmet İnönü’nün 1959 yılında Ege’ye yaptığı ziyaretinin Turgutlu’dan İzmir’e kadar olan bölümünün CHP İzmir İl Başkanı Lebit Yurdoğlu tarafından filme alındığı, bu filmin uzun süre DP’liler tarafından arandığı ve bu nedenle birçok eve baskın yapıldığı ancak 27 Mayıs’a kadar bir evin bahçesinde gömülü olarak saklanan bu dokümanın DP’liler tarafından ele geçirilemediği iddia edilmiştir. Haberde, DP’liler tarafından İsmet İnönü’ye düzenlenen suikast olaylarının en açık şekilde bu filmde kaydedildiği belirtilmiştir²¹⁹⁸.

Öz Demokrat Konya gazetesinde DP’lilerin 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili olarak da suçlandıkları görülmektedir. Konuyla ilgili, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun olayların baş sorumlularının Celal Bayar, Adnan Menderes, Namık Gedik ve Fatin Rüştü Zorlu olduğuna

²¹⁹⁴ “Konya’da Düzenlenen Korkunç Katliam”, *Öz Demokrat Konya*, 9 Eylül 1960, Y. 3, S. 931, s. 1.

²¹⁹⁵ *Öz Demokrat Konya*, 21 Eylül 1960, Y. 3, S. 943, s. 1.

²¹⁹⁶ *Öz Demokrat Konya*, 11 Ekim 1960, Y. 3, S. 963, s. 1.

²¹⁹⁷ *Öz Demokrat Konya*, 22 Eylül 1960, Y. 3, S. 944, s. 1.

²¹⁹⁸ *Öz Demokrat Konya*, 21 Ağustos 1960, Y. 3, S. 912, s. 1.

dair yaptığı açıklamaya gazetede yer verilmiştir²¹⁹⁹. Yeni Meram gazetesinde konuyla ilgili “6-7 Eylül ve Topkapı Hadiseleri Hakkında Bayar ve Menderes İfadelerini Verdiler” başlığı ile verilen başka bir haberde ise Bayar’ın Topkapı olaylarından haberdar olduğu iddialarını inkâr ettiği bilgisine yer verilmiştir²²⁰⁰.

Konya basında DP’ye yapılan suçlamalara her gün bir yenisinin eklendiği görülmektedir. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “DP’lileri Marifetler Serisi, Seçimi Kazanmak İçin Silahlı Teşkilatı” başlığı ile verilen haberde; seçimleri kazanmak için DP’lilerin bazı bölgelerde silahlı teşkilatlar kurarak, vatandaşlar üzerinde baskı yaptıkları, bu konuda çalışmalar yapan İstanbul, Gaziantep ve İskenderun’daki komisyon üyelerinin silahlı teşkilat kuranların isimlerini tespit ettikleri belirtilmiştir²²⁰¹.

Yeni Konya gazetesinde yer alan, “Şemi Ergin’in Devrik İktidarın İç Yüzünü Anlatan Mektubu” başlığı ile verilen haberde ise eski Ulaştırma Bakanı Sami Ergin’in kızına yazdığı bir mektubun basında yayınlandığı ve eski bakanın mektubunda iktidarın iç yüzünü anlatarak “Birbirimize itimatsızlık arttı. Menfaatçi, riyakâr bir zümre belirdi. 1954 bizi şımarttı” dediği ifade edilmiştir²²⁰².

Konya basınında eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile ilgili suçlamalara sıkça yer verildiği görülmektedir. Celal Bayar’ın nüfuz suiistimalinin ortaya çıktığına dair Öz Demokrat Konya gazetesinde de yer alan bir haberde, Bayar’ın Pakistan seyahatinde kendisine hediye edilen iyi cins bir ineğin Mercimek Harasına 25 bin lira karşılığında satışını sağladığı ve devlete ait bir müesseseye satılan bu ineğin halen Mercimek Harasında bulunduğu belirtilmiştir²²⁰³.

Yeni Meram gazetesinde yer alan, “Bayar’ın Sahip Olduğu Gayrimenkuller Açıklandı” başlıklı başka bir haberde eski Devlet Başkanı Celal Bayar ile Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun ve aile mensuplarının tapulu gayrimenkullerinin Devlet Bakanlığı tarafından açıklandığı bilgisine yer verilmiştir. Yapılan açıklamada Celal Bayar’ın Çankaya’da Kadıköy’de, Göztepe’de, Şişli’de Bakırköy’de Avcılar Mahallesi’nde Bursa’da ve bu ismi geçen yerlerin çeşitli semtlerinde çok sayıda ev, arsa, bahçe gibi gayrimenkullerin olduğu belirtilmiştir. Bu gayrimenkullerin yüzölçümü 32.859 metrekaredir ve hepsi 1950 sonrasına aittir. Fatin Rüştü Zorlu’nun da Ankara ve İstanbul’un en güzel semtlerinde

²¹⁹⁹ Öz Demokrat Konya, 13 Eylül 1960, Y. 3, S. 935, s. 1;4

²²⁰⁰ “6-7 Eylül ve Topkapı Hadiseleri Hakkında Bayar ve Menderes İfadelerini Verdiler”, Yeni Meram, 10 Ekim 1960, Y. 9, S. 3617, s. 1-2.

²²⁰¹ “DP’lileri Marifetler Serisi, Seçimi Kazanmak İçin Silahlı Teşkilatı”, Öz Demokrat Konya, 15 Eylül 1960, Y. 3, S. 937, s. 1.

²²⁰² “Şemi Ergin’in Devrik İktidarın İç Yüzünü Anlatan Mektubu”, Yeni Konya, 12 Ekim 1960, Y. 13, S. 4004, s. 1;4.

²²⁰³ Öz Demokrat Konya, 29 Haziran 1960, Y. 3, S. 865, s. 1.

gayrimenkullerinin olduğu, bu malların bir kısmının kendi adına bir kısmının ise akrabalarının adına tescil edildiği ifade edilmiştir²²⁰⁴.

“*Bayar İdam Talebiyle Yargılanacak*” başlığı ile Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan haberde, “*düşük*” Cumhurbaşkanının “*Vatana ihanet*” ve “*Anayasayı ihlal*” suçlarından yargılanacağı ve yargılamayı Yüksek Adalet Divanı’nın yapacağı belirtilmiştir²²⁰⁵. Nitekim Bayar’dan başka; Menderes, Koraltan, Kabine üyeleri, Meclis Başkan vekilleri ve Tahkikat Komisyonu üyelerinin de idamla yargılanacağı haberi basında yer almıştır²²⁰⁶. Yine aynı gazetede “*Bayar ve Menderes Hakkında İddianame*” başlığı ile yer alan başka bir haberde ise Yüksek Soruşturma Kurulunun eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar hakkındaki kararnamesine yer verilmiştir. Bu kararnamede; “*Cumhurbaşkanlığı sırasında anayasanın esas prensiplerine göre tarafsız olması lazım geldiği halde bütün faaliyetlerinde bir partizan zihniyetinde ve komiteci ruhu ile hareket etmiş, Meclis’te ve hükûmetçe alınmış olan ve netice de Anayasanın tağyir, tebdil ve ilgasına müncer ilan teklif, tertip karar ve kanunların fiilen mürevvici olmuş memlekette tatbik ettikleri rejimin icabında olarak muhalefet liderinin seyahatini tahdit ve kendisini oradan kaldırmak suretiyle muhalefeti iskat gayelerine ulaşmak ve bu münasebetle yurttan hasıl olabilecek haklı aksülamellerin doğurabileceği hadiseleri bastırmak için daha Yeşilhisar olayları sırasında kanunu hiçbir lüzum ve şerait mevcut değilken örfi idareyi tesis etmeyi Başbakanla aralarında kararlaştırmışlardır*” ifadeleri ile Bayar’a isnat edilen suçlamalar belirtilmiştir. Adnan Menderes hakkındaki iddianamede ise kendisinin ülkeyi idareye “*ehil ve layık*” olmadığını delilleriyle ortaya konduğu belirtilmiştir. İddianamede ayrıca Adnan Menderes’in DP grup toplantısında “*Üniversitenin temeli altına bile girebileceğini ve matbuatı kapatmakla beraber, mensuplarını hapse tiktıracağını*” ifade ettiği, Gazi Terbiye Enstitüsüne bizzat giderek öğrencilere hakaret ederek polisleri “*vurun bunlara, yakalayın, merhamet etmeyin parçalayın*” diye emir verdiği belirtilmiştir. Ayrıca Celal Bayar, Adnan Menderes, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun ve kabine üyeleri adam öldürmeye azmettirmekten sanık olarak gösterilmişlerdir²²⁰⁷.

Öz Demokrat Konya gazetesin Sabık Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın tek başına kaldığı odada kemeriyle kendisini asmaya çalıştığını ancak nöbetçiler tarafından engellendiğini belirten habere sayfasında yer vermiştir²²⁰⁸.

²²⁰⁴ “Bayar’ın Sahip Olduğu Gayrimenkuller Açıklandı”, *Yeni Meram*, 13 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3528, s. 1.

²²⁰⁵ *Öz Demokrat Konya*, 14 Temmuz 1960, Y. 3, S. 879, s. 1.

²²⁰⁶ “Bayar İdam Talebiyle Yargılanacak”, *Öz Demokrat Konya*, 28 Eylül 1960, Y. 3, S. 950, s. 1.

²²⁰⁷ “Bayar ve Menderes Hakkında İddianame”, *Öz Demokrat Konya*, 8 Ekim 1960, Y. 3, S. 960, s. 1.

²²⁰⁸ *Öz Demokrat Konya*, 27 Eylül 1960, Y. 3, S. 949, s. 1

Konya basınının Yassıada'daki duruşmalara da geniş yer verildiği görülmektedir. Bu duruşmalarda yargılanacak olan sanıklar ve hangi suçlardan yargılanacakları gazetelerde büyük puntolarla yer almıştır. Örneğin 6-7 Eylül olaylarında sanık olarak 11 kişinin hesap vereceği, bu sanıkların Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Fuat Köprülü, Fahrettin Kerim Gökay, Kemal Hadımlı gibi DP'nin önde gelen şahsiyetlerinden oluştuğu belirtilmiştir.²²⁰⁹. Bu haberle ilgili olarak Yeni Konya gazetesinde yer alan “*Menderes İtiraf, Bayar İnkâr Ediyor*” başlığı ile verilen haberde, Celal Bayar ve Menderes'in ifadelerine yer verilmiş ve Menderes'in “ 6-7 Eylül, Topkapı olaylarını bizzat tertip ettim” dediği iddia edilmiştir²²¹⁰.

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan “*Bayar, Menderes, Koraltan ve Polatkan'ın Yeni Suçları*” başlıklı başka bir haberde adı geçen kişiler ile ilgili dört konunun daha görüldüğü ve karara bağlandığı belirtilmiştir. Haberde; sanıklardan Bayar, Menderes ve eski Ziraat Bankası Müdürü Mithat Dülger'in, Çeşme plaj evlerine usulsüz bir şekilde 10 milyon lira tahsis ettikleri ve Turizm Bankasına 86 milyon lira verdirdikleri gerekçeleriyle Yüksek Adalet Divanına çıkarılmalarına karar verildiği belirtilmiştir. Hasan Polatkan'ın Eskişehir Belediyesi için gerekli olan 15 şehir içi otobüsü için Devlet Malzeme Ofisini 2 milyon lira zarara soktuğu, Koraltan'ın da karısına tıbbi malzeme getireceği gerekçesi ile Maliye Bakanlığı'ndan 500 dolar alarak, Almanya'dan Barbara adında bir hizmetçi getirttiği böylece Türk parasının kıymetini koruma kanunu gereğince Yüksek Adalet Divanına sevk edilmelerine karar verildiği haberi de gazetede yer almıştır²²¹¹. Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a dair suçlamalarda basında yer almaya devam etmiştir. Yine aynı gazetede Maliye Bakanı'nın iki şirketten Mayıs'a kadar 12 milyon lira “*menfaat*” temin ettiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir²²¹². Hasan Polatkan hakkındaki başka bir suçlamada ise bir dernek yararına düzenlenen ve üzerinde Hasan Polatkan imzası bulunan 200.000 biletin bankalar vasıtası ile zorla sattırılması iddiasıdır²²¹³.

Konya basınının eski Başbakan Adnan Menderes aleyhindeki haberlere ve yazılara oldukça fazla yer verdiği görülmektedir. Örneğin Yeni Konya gazetesinde; “*Türkiye'nin sabık Başvekili Adnan Menderes'in İsviçre'de bir müddet önce 15 milyon İsviçre Frangına satın aldığı villanın boya, badana ve bahçe tanzim işlerinin tamamlanmış olduğu, ancak bu villanın*

²²⁰⁹ Öz Demokrat Konya, 17 Ekim 1960, Y. 3, S. 968, s. 1; Yeni Meram, 19 Ekim 1960, Y. 9, S. 3626, s. 1; Yeni Meram, 20 Ekim 1960, Y. 9, S. 3626, s. 1-2.

²²¹⁰ “Menderes İtiraf, Bayar İnkâr Ediyor”, Yeni Konya, 10 Ekim 1960, Y. 13, S. 4002, s. 1.

²²¹¹ “Bayar, Menderes, Koraltan ve Polatkan'ın Yeni Suçları”, Öz Demokrat Konya, 18.10.1960, Y. 3, S. 969, s. 1.

²²¹² Öz Demokrat Konya, 5 Kasım 1960, Y. 3, S. 987, s. 1.

²²¹³ Öz Demokrat Konya, 6 Kasım 1960, Y. 3, S. 988, s. 1.

mobilya siparişini üzerine alan firmanın son günlerde telaşa düştüğü, bunun sebebinin de Menderes'in ismarlamış olduğu mobilyalara karşılık firmaya 200 bin İsviçre Frangı verdiği, kalan 200 bin İsviçre Frangının da mobilyaların tesliminde ödeneceğinin daha önce kararlaştırılmış olduğu” belirtilmiştir. Haberde ayrıca “*firma temsilcilerinin mobilyaların kralların satın alabileceği değerde olduğunu ve çok pahalıya mal olması nedeniyle bu mobilyaların artık hiç kimse tarafından alınmayacağı ve elde kalacağı endişesi içinde olduklarını*” belirttikleri ifade edilmiştir²²¹⁴.

Yeni Konya gazetesinde yer alan “*Menderes'in Ayakkabıları Altında Kur'an Bulundu*” başlıklı bir haber de basın bürosu başkanı Kurmay Binbaşı Necati Aktaş'ın Adnan Menderes hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Habere göre, Necati Aktaş açıklamasında, Adnan Menderes'in Park oteldeki eşyaları üzerinde bazı incelemeler yapıldığını, halk arasında ordunun dinsizlikle suçlandığını, buna karşılık Başbakanın Park oteldeki dairesinde bulunan gardıropta bir Kur'an-ı Kerim'in bulunduğunu ve Kur'an-ı Kerim'in dindar görünerek dini istismar eden başbakanın ayakkabı gözünde ve ayakkabıların altında yer aldığını belirtmiştir²²¹⁵.

Öz Demokrat Konya gazetesi Adnan Menderes'in akrabaları ile ilgili suçlamalara da sütunlarında yer vermiştir. Gazetede haberde Adnan Menderes'in İzmir'in Torbalı ilçesinin Güllüce Köyü'nde bir çiftliği olan halası Mesude Evliyazade'ye ait 1957 model Mercedes marka bir otomobilin Fuar kontenjanından usulsüz olarak alındığı belirtilmiştir. Haberin devamında bu otomobilin 1957 fuarı için Alman pavyonuna getirilip teşhir edildiği ve Ankara'dan “*Mucip sebebe binaen Mesudiye Evliyazadeye tahsis edilmiştir*” emriyle Menderes'in halasına teslim edildiği ve parasının kimin ödediğinin belirlenemediği bilgisine yer verilmiştir²²¹⁶.

Yeni Konya gazetesi “*Menderes Kazlara Kulak Verseydi Bu Hale Gelmezdi*” başlığı ile okuyucuya duyurduğu haberinde Adnan Menderes'in halası Mesude Evliyazade'nin açıklamalarına yer vermiştir. Evliyazadenin, açıklamalarında Adnan Menderes'in eşi Berrin Menderes tarafından akrabalarından uzaklaştırıldığını, akrabaları ile ilişkisini kesmeseydi bu duruma düşmeyeceğini, etrafına topladığı “*dalkavuklar*” nedeniyle memleketi ve kendisini bu duruma getirdiğini belirttiği iddia edilmiştir²²¹⁷. Yine aynı gazetede yer alan “*Menderes'in Kasasından Çıkanlar*” başlığı ile verilen başka bir haberde Adnan Menderes'in Başbakanlık binasındaki kasasından önemli evrak ve vesikaların çıktığı, bunların arasında eski bakanlardan

²²¹⁴ Yeni Konya, 13 Haziran 1960, Y. 13, S. 3876, s. 1.

²²¹⁵ “Menderes'in Ayakkabıları Altında Kur'an Bulundu”, Yeni Konya, 3 Haziran 1960, Y. 13, S. 3870, s. 1;4.

²²¹⁶ Öz Demokrat Konya, 5 Temmuz 1960, Y. 3, S. 870, s. 1.

²²¹⁷ “Menderes Kazlara Kulak Verseydi Bu Hale Gelmezdi”, Yeni Konya, 3 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3895, s. 2.

Sıtkı Yırcalı, bazı bakanlar ve DP’li kişilerin suiistimallerine dair evrak ve vesikaların fotokopilerinin de yer aldığı, yine aynı kasadan Menderes’in yakın arkadaşı Suzan Süzen’in resimleri, imzalı mektupları ve ipek kadın çoraplarının çıktığı belirtilmiştir.²²¹⁸

Veteriner Fakültesi profesörlerinden Dr. Nevzat Tüzdil’in Büyük Menderes ve Küçük Menderes nehirlerinin adlarının değiştirilmesini teklif ettiği bilgisi Öz Demokrat Konya gazetesindeki, “*Menderes Nehirlerinin Adları Değiştirilmeli*” başlıklı bir haberde okuyucuya duyurulmuştur. Habere göre Tüzdil teklif gerekçesini “*İhanet edenlerin yalnız şahıslarına karşı değil, adlarına karşıda bir nefret uyanır. Bu bakımdan yurdumunuz bu iki güzel nehrini, adlarına duyulacak haksız soğukluktan kurtarmamız lazımdır*” sözleri ile belirterek Büyük Menderes nehrine “*Hürriyet*”, Küçük Menderes nehrine ise “*İnkılap*” adlarının verilmesini istemiştir.²²¹⁹

Adnan Menderes ile ilgili “*Menderes’e Verilen Maaş ve Harcırah*” başlığı ile verilen haberde eski Başbakana yönelik suçlamaların devam ettiği görülmektedir. Haberde Menderes’in 1950-1960 arasındaki on yıllık dönemde bütün maaş ve harcırahlarını tam olarak aldığı, bunun yanı sıra her yıl 2,5 milyon liraya varan örtülü ödeneği de kanuna ve amacına aykırı ve keyfi olarak kullandığı ve bu parayı şahsı için harcadığı belirtilmiştir.²²²⁰ Aynı gazetede Adnan Menderes’in 14 Mayıs 1950’den 27 Mayıs 1960’a kadar Başbakanlık örtülü ödeneğini özel ihtiyaçları için kullandığı, bu özel ihtiyaçlar arasında evinin sebze meyve ihtiyacı, eşi Berrin Menderes’in makyaj masrafı ve oğullarının öğrenim masrafları ve cep harçlıklarının da olduğu belirtilmiştir.²²²¹

Yeni Konya gazetesinde yer alan Adnan Menderes ile ilgili başka bir haberde ise Menderes ile Opera sanatçısı Ayhan Aydan’ın gayri meşru çocuklarına ait soruşturma sürecine yer verilmiştir. Haberde Bu soruşturmaya görevli olan soruşturma kurulu üyelerinden Yüzbaşı Servet Tüzün’ün Yassıda da Menderes’le Dr. Mükerrerem Sarol’un ifadelerini aldığı ve Ankara’ya dönerek, bu konudaki raporunu yüksek soruşturma kurulu başkanlığına vereceği belirtilmiştir. Haberin devamında Soruşturmanın sonucunda, doğan çocuğun Başbakanın emri ile Dr. Mükerrerem Sarol tarafından öldürüldüğünün anlaşıldığı ve çocuğun bir kaç gün yaşadıktan sonra öldürülmüş ya da yok edilmiş olduğu iddia edilmiştir.²²²²

²²¹⁸“Menderes’in Kasasından Çıkanlar”, *Yeni Konya*, 4 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3896, s. 2.

²²¹⁹ “Menderes Nehirlerinin Adları Değiştirilmeli”, *Öz Demokrat Konya*, 5 Temmuz 1960, Y. 3, S. 870, s. 1.

²²²⁰ “Menderes’e Verilen Maaş ve Harcırah”, *Öz Demokrat Konya*, 14 Temmuz 1960, Y. 3, S. 879, s. 1.

²²²¹ *Öz Demokrat Konya*, 4 Kasım 1960, Y. 3, S. 986, s. 1.

²²²² *Yeni Konya*, 14 Eylül 1960, Y. 13, S. 3968, s. 1; *Yeni Konya*, 20 Ekim 1960, Y. 13, S. 4012, s. 1;4.

Adnan Menderes'in arkadaşı Susan Sözen'in “ *Beni ihmal ediyorsun. Yazıma sana küsmekle başlıyorum. Beni bu sabah aramadın. Dün gece de yoktun.* ” sözleri ile başlayan ve bu sözlerin Adnan Menderes'e yazıldığını iddia eden haber, Yeni Konya gazetesinde yer almıştır bu haberde “*Adnan Menderes'in on yıl boyunca kendisini din hamisi, Müslümanların kurtarıcısı ve camilerin koruyucusu diye tanıttığı ve halkın buna inandığı ancak Menderes'in bir sokak zamparasından başka bir şey olmadığı*” iddia edilmiştir²²²³.

Öz Demokrat Konya gazetesi Adnan Menderes ile ilgili oldukça ilginç bir haberlere daha yer vermiştir. Haberde Adnan Menderes'e Amerika'dan için de bir İncil ile altın bir istavroz bulunan bir paket gönderildiği, Ankara gümrüğüne gelen paketin “*Firmer Primer Adnan Menderes Ankara Turkey*” adresine postalandığı ve Amerika'nın Illinois Eyaletinden Vivian L. Courtringt tarafından postalanan İncil ve istavrozun ne amaçla gönderildiğinin anlaşılmadığı iddia edilmiştir²²²⁴.

27 Mayıs Askeri Müdahalesi'nden sonra Menderes'in yurt dışına kaçırılmasının planlandığına dair haberlerde basında yer almıştır. Haberde, bu iddia üzerine yakalanıp tutuklanan THY kaptan pilotlarından Nusret Cingu'nun duruşmasına İzmir Asli Mahkemesinde devam edildiği, pilotun tahliye talebinin reddedildiği ve bir kaptan pilot ve hava müdürünün duruşmada şahit olarak dinlendiği belirtilmiştir. Şahitlerin “*o gün meydan uçuşa menedilmişti. Buna rağmen Nusret, uçağının hazırlanmasını istedi. Biz bundan bir mana çıkaramadık*” ifadelerine de yer verilmiştir²²²⁵.

Demokrat Parti bakanlarından Ethem Menderes'in hatıra defteri de basında haber konusu olmuştur. Haberde haftalık dergi Akis'in son çıkan sayısında “*düşük bakanlardan*” Ethem Menderes'in hatıra defterinin ele geçirildiği ve Devlet Demir Yollarına ait mavi kaplı bir 1957 ajandası olan bu defterde Ethem Menderes'in bazı notları olduğu belirtilmiştir²²²⁶.

²²²³ Yeni Konya, 19 Eylül 1960, Y. 13, S. 3973, s. 1.

²²²⁴ Öz Demokrat Konya, 30 Eylül 1960, Y. 3, S. 952, s. 1.

²²²⁵ Yeni Konya, 11 Eylül 1960, Y. 13, S. 3965, s. 2.

²²²⁶ Bu notlar arasında ‘8 Şubat 1957- Yunan sefiri yeni bir 6/7 Eylül'den korkuyormuş, rahatsızım. Glübüs hakkındaki tahkikat’, ‘9 Mart 1957- Maliye Vekili ile Samet ve Süreyya hakkında büyük dedikodular var’, ‘8 Mart 1957 - Seçim kaybolursa teklif tehlikesi var. Grubun durumu fena, Zorlunun politikasından Amerika memnun değil’, ‘5 Ekim 1957 Nuri Sait Paşayı kucakladık. Akşam büyük bir davet var’, ‘7 Ekim 1957 Faruk Tuncay'a bir kadar çimento Cehdi Sayar 6550 dolarlık malzemesi istiyor’, ‘27 Ekim 1957 radyo açılan sandıklardan alınan neticeleri 17 den önce okumaya başladı. İtiraz bahis mevzuu olabilir. Adana ve Ankara'yı kaybettik. İstanbul tehlikeli, 20 vilayete kadar kazandık. Birçok seyyiatın açışını çekeceğiz galiba beyefendi bir gün odundan namzet göstersem millet seçer demişti. Fakat umulmayan bir sürpriz bizi felakete sürükler. Bütün zekâsına rağmen kaprislerine kurban oluyoruz. Sabaha kadar Cahiliye de endişe içinde seçim haberlerini aldık. Birçok vilayette sükûn var. Namık Gedik'e bu gidiş iyi değildir dediğim de bana nasihat etmeye kalktı. Dünyadan haberi yok’, ‘29 Ekim 1957 Gaziantep de hadiseler oldu. Halk 4-5 bin kişi vilayete hücum ve tahrip etti. Jet tayyareleri gönderdik. Namık, Kalafat ve Tevfik İleri Giresun ve Niğde'yi kazandık diye müjde verdiler Başvekil bütün memleketi gezeceğiz ve bu zayıyatı telafi edeceğiz dedi. Ankara'yı kısa zamanda ihya edeceğiz’ ‘2 Kasım 1957 - Fransız şirketi ise köprü meselesini tetkik ettik. Hayrettin Erkmen grup adına bir müsvedde hazırlayıp telefonla Başvekil'e okumuş. Başvekilde beğenmemiş. Erkmen için bu adamla çalışılmaz diyormuş.

DP'nin kapatılması ile ilgili ifadesi alınan Adnan Menderes'in, Demokrat Partinin kapanmaması için savunmada bulunmayacağını, aksine kapanmasının şartlar gereği doğru olacağını belirttiğine dair habere *Öz Demokrat Konya* gazetesinde yer verilmiştir²²²⁷. Gazetede “*Köpek davası kararı dün bildirildi “,”Köpek davası Anayasa davasıyla birleştirildi”, “Bebek davasına bugün bakılıyor”, “6-7 Eylül Davasına bugün de devam edilecek”* başlıkları ile verilen haberlerde DP'li sanıkların yargılandıkları davaların süreci ve içerikleri hakkında bilgi verilmiştir²²²⁸. Bu görüşülen davalardan özellikle “*Bebek davası*” ve “*6-7 Eylül Olayları*” gazetenin sütunlarında geniş yer tutmuştur²²²⁹.

Yeni Konya gazetesi “*DP 10 Yılda Yarım Milyar Toplamış*” başlıklı haberinde ise DP'ye yapılan bağışlar konusu ile ilgili çalışmalara başlandığını, bağış yapan firmalar ve şahısların ifadelerinin alındığını ve ilk olarak tüccarlardan Vehbi Koç'un dinlendiğini belirtmiştir. Haberin devamında yapılan incelemeler sonucunda DP iktidarına 10 yılda yapılan yardımların yarım milyarı aştığı, bu miktarın dışında bir de kayıt altına alınmayanlarında olduğu iddia edilmiştir²²³⁰.

27 Mayıs Askeri Darbesi öncesi DP taraftarlığını yapan, İsmet İnönü ile ilgili haberlere çok az ya da hiç yer vermeyen Konya basını Askeri Müdahale sonrasında İnönü ile ilgili haberlere geniş yer vermeye başlamıştır. Örneğin *Yeni Konya* gazetesinde İsmet İnönü'nün Kayseri ziyareti ile ilgili “*Kayseri Olaylarının İçyüzü*” başlığı ile bir yazı dizisi yayınlanmaya başlanmıştır. Gazetede “*Sabık iktidarın kirli sayfalarından biri olan Kayseri olaylarını, oradaki vazifeli birliği kumanda eden hemşehrimiz Topçu Yarbayı Osman Özkoçak'ın ağzından bizzat dinleyeceksiniz*” ifadeleri ile bu yazı dizisi hakkında bilgi vermiştir²²³¹. Aynı gazetede İsmet İnönü'nün Uşak gezisini ve burada yaşanan olayları konu alan bir başka yazı dizisi daha yayınlanmıştır. “*DP İktidarının Şekavet Örneklerinden Birisi Daha Uşak Hadisleri*” başlığı ile verilen yazı dizisinde Uşak Jandarma Alayı Kurmay Yarbayı Abbas Yavuzdemir'in anlattığı olaylar Sofu Tuğrul tarafından kaleme alınmıştır²²³².

Halk Partisi hakkında sert ve haşin tasavvurlar var.’ Başlıklarının olduğu belirtilmiştir. Bkz. *Yeni Konya*, 10 Eylül 1960, Y. 13, S. 3964, s. 1-2; *Öz Demokrat Konya*, 8 Eylül 1960, Y. 3, S. 930, s.1;4.

²²²⁷ *Öz Demokrat Konya*, 30 Eylül 1960, Y. 3, S. 952, s. 1.

²²²⁸ *Öz Demokrat Konya*, 25 Ekim 1960, Y. 3, S. 976, s. 1; *Yeni Konya*, 20 Ekim 1960, Y. 13, S. 4012, s. 1.

²²²⁹ *Öz Demokrat Konya*, 31 Ekim 1960, Y. 3, S. 982, s. 1-2; *Öz Demokrat Konya*, 1 Kasım 1960, Y. 3, S. 983, s. 1; *Öz Demokrat Konya*, 2 Kasım 1960, Y. 3, S. 984, s. 1-2; *Öz Demokrat Konya*, 3 Kasım 1960, Y. 3, S. 985, s. 1; *Yeni Konya*, 26 Ekim 1 S. 960, Y. 13, S. 4018, s. 1.

²²³⁰ “DP 10 Yılda Yarım Milyar Toplamış”, *Yeni Konya*, 12 Kasım 1960, Y. 13, S. 4035, s. 1.

²²³¹ “Kayseri Olaylarının İçyüzü”, *Yeni Konya*, 29 Haziran 1960, Y. 13, S. 3891, s. 1. Bu sayı ile başlayan yazı dizisi 5 Haziran 1960 tarihli sayıya kadar devam etmiştir.

²²³² “DP İktidarının Şekavet Örneklerinden Birisi Daha Uşak Hadisleri”, *Yeni Konya*, 10 Temmuz 1960, Y. 13, S. 3902, s. 1. Bu yazı dizisi 11 Temmuz 1960 Pazartesi günü başlayıp, 16 Temmuz 1960 Cumartesi tarihli sayı ile son bulmuştur.

İnönü ile ilgili haberler Konya basınında yer almaya devam etmiştir. “Başkan Gürsel’in İnönü’ye Mesajı” başlığı ile Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan haber gazetenin sütunlarında geniş yer tutmuştur. Bu haberde Devlet Başkanı Gürsel’in Lozan Konferansı’nın 37. Yıldönümü dolayısıyla İsmet İnönü’ye gönderdiği *”Lozan günü münasebetiyle zat-ı devletlerini hürmet ve hayranlıkla hatırlamak benim için zevkli bir vazifedir”* mesajına yer verilmiştir²²³³. İsmet İnönü’nün evinde kendisini ziyaret eden üniversite öğrencileri ile basın mensuplarına verdiği beyanatta gazetede haber konusu olmuştur²²³⁴. Cemal Gürsel’in İnönü ile 45 dakikalık bir görüşme yaptığı²²³⁵, İnönü’nün, *“Memlekette huzur ve emniyet iyi şartlar altında ilerliyor ”, “ Müsterih ve güven içindeyiz”* sözlerini içeren ve Milliyet gazetesine verdiği demeç²²³⁶ ile Toprak reformu ile ilgili olarak verdiği demeçte²²³⁷ gazetede haber konusu yapılmıştır.

Öz Demokrat Konya gazetesinde *“Fas Nazırı, İnönü’ye ‘Siz İslam’ın Liderisiniz’ Dedi”* başlığı ile verilen başka bir haberde İsmet İnönü’nün Fas kralının saray nazırı ile Afrika ve Ortadoğu meseleleri hakkında görüşme yaptığı, bu görüşmede nazırın İsmet İnönü için *“Biz sizi memleketimizde Lozan ve Sakarya Kahramanı olarak tanıyoruz siz bütün İslam’ın kalbindesiniz ve liderisiniz Türk tarihini çok iyi biliyorum”* ifadeleri haber konusu olmuştur²²³⁸.

İsmet İnönü ile ilgili Konya basınında köşe yazılarının da yazıldığı görülmektedir. Yaşar Kara, *“İnönü 77 Yaşında”*, başlıklı yazısında *“ ... İşte bugün aramızda unutamadığımız büyük değerlerden biri yaşıyor, sadece biri. Asil ve büyük insan İsmet İnönü... Ben onu masa başında Garp cephesine ait planları hazırlarken başındaki kalpağıyla, kendi yarattığı sahifelerde tarihten tanıdım. Yine tarihten seyrettim. İnönü tepelerinde yedi düvelin ümidini birden nasıl söndürdüğünü, Lozan’da tanıdım ben onu daha ziyade kurt bir diplomattı orada.*

²²³³ “Başkan Gürsel’in İnönü’ye Mesajı”, *Öz Demokrat Konya*, 26 Temmuz 1960, Y. 3, S. 889, s. 1.

²²³⁴ İsmet İnönü beyanatında *“ Lozan günü toplandık. Bu sene geçen yıllardan farklıyız. Yeni devirdeki nesiller bugün bana yeni yeni kuvvetler getirdiler. Sizler geçmişin eserlerini inkılaplarını korumak kudretiyle kalmadınız, geleceğimizi ümitle dolduran devirlerin müjdecisi olarak karşımda duruyorsunuz. Heyecanlı tekdirlirim sizinle beraberdir. Sizinle beraber çalışmaya devam edeceğim, Sevgilerim ve iyi dileklerim sizin başarılarınızı takip edecektir”* demiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 26 Temmuz 1960, Y. 3, S. 889, s. 1.

²²³⁵ *Öz Demokrat Konya*, 8 Ağustos 1960, Y. 3, S. 900, s. 1.

²²³⁶ *Öz Demokrat Konya*, 16 Ağustos 1960, Y. 3, S. 908, s. 1.

²²³⁷ Milli Birlik Komitesi üyelerinin toprak reformu ile ilgili yaptıkları temaslardan memnuniyetle bahseden İnönü bu konu ile ilgili *“Toprak reformu bizim eski ve ilk davalarımızdandır. Bu reform memleketin esaslı ihtiyaçlarındandır. Çok taraflı bir silsile tedbirler ister. Milli Birlik Komitesi üyelerinin halkla yaptıkları temaslar bu reformun ehemmiyetini esaslı ihtiyaç olarak onların zihnine yerleştirdiğini gösterir... Biz reformu hevesle devam ettirmek kararındayız”* ifadelerine yer vermiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 18 Ağustos 1960, Y. 3, S. 910, s. 1.

²²³⁸ “Fas Nazırı, İnönü’ye ‘Siz İslam’ın Liderisiniz’ Dedi”, *Öz Demokrat Konya*, 7 Eylül 1960, Y. 3, S. 929, s. 1.

Daha sonra onu yeni Türkiye'yi baştanbaşa inşa ederken gördüm" sözleri ile İnönü'nün başarılarını ve O'na sevgisini ifade etmiştir²²³⁹.

İnönü'nün yanı sıra CHP ile ilgili haberlere de Konya basınında yer verilmiştir. "*CHP Doktrin ve Fikir Partisi Haline Gelecek*" başlığı ile Öz Demokrat Konya gazetesinde verilen haberde değişen ve gelişen şartlara göre ülke meseleleri için CHP genel merkezinin yeni bir program hazırlayacağı belirtilmiştir²²⁴⁰.

4.7. 27 MAYIS ASKERİ MÜDAHALE SONRASI KONYA MİLLETVEKİLLERİ HAKKINDA İDDİALAR VE YARGILANMA SÜREÇLERİNİN KONYA BASININA YANSIMASI

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında DP'nin Konya milletvekilleri ile ilgili bazı suçlamaların ve yolsuzluk iddiaların da Konya basınına yansıdığı görülmektedir. Öz Demokrat Konya gazetesinde DP dönemindeki yolsuzlukları incelemek üzere Konya'da üç Tahkik Komisyonu kurulduğu bilgisi verilmiştir. Haberde; Asliye Ceza hâkimi Hüseyin Göklevni'nin başkanlığında, Sulh hâkimi Ahmet Coşar ve savcı yardımcısı Sadık Süheyl Deliorman'dan oluşan hâkimler heyetinin, Konya'daki suiistimalleri tespit etmeye başladıkları ve DP binasında da gerekli incelemeleri yaptıkları belirtilmiştir. Gazetede özellikle "*sabık ve sabıkalı Başbakanın Konya'ya geleceği gün düzenlenen katliam tertibi*" ile ilgili tahkikatı da yürütmeye başladıkları ifade edilmiştir²²⁴¹. Ayrıca Konya'da bulunan DP Vatan cephelerinin kapatıldığı, hesap ve evrakların incelenmesi için DP ocak, bucak, il idare binalarının da mühürlendiği ve incelemelerin ardından yeniden açılacağı belirtilmiştir²²⁴².

Yeni Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre Ankara'da nezaret altına alınan milletvekillerinden 150'si uçakla İstanbul'a getirilmiş, bunların içinde Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen ile birlikte Hüseyin Avni Göktürk, Kasım Kükrevi, Ulvi Yenal, Burhan Belge ve Rauf Onursal' da yer almıştır. Bu kafile Yassıada'ya sevk edilmişlerdir. İstanbul'da yeniden 10 kişi daha nezaret altına alınmıştır²²⁴³.

DP'li milletvekillerinin Askeri Müdahale sonrası kaçmaya teşebbüs ettikleri haberleri de basında yer almıştır. Öz Demokrat Konya gazetesinin verdiği bilgiye göre kaçmaya teşebbüs eden Konya milletvekillerinden Muhittin Güzelkılınç, Mustafa Bağrıaçık ve Ömer Şeker yakalanarak Ankara'ya gönderilmiştir. Ayrıca İpsala'dan Yunanistan'a geçmek isteyen 11 milletvekilinin de yakalandığı belirtilmiştir. Bunlardan başka Avrupa'dan otomobille

²²³⁹ Yaşar Kara, "İnönü 77 Yaşında", *Öz Demokrat Konya*, 26 Eylül 1960, Y. 3, S. 946, s. 1-2.

²²⁴⁰ "CHP Doktrin ve Fikir Partisi Haline Gelecek", *Öz Demokrat Konya*, 28 Ağustos 1960, Y. 3, S. 919, s. 1-2.

²²⁴¹ *Öz Demokrat Konya*, 11 Haziran 1960, Y. 3, S. 848, s. 1.

²²⁴² *Yeni Konya*, 2 Haziran 1960, Y. 13, S. 3869, s. 2.

²²⁴³ *Yeni Konya*, 2 Haziran 1960, Y. 13, S. 3869, s. 1; *Yeni Konya*, 2 Haziran 1960, Y. 13, S. 3869, s. 1.

dönen bir milletvekilinin nezaret altına alındığı, 2 milletvekilinin Yunanistan’da bulunduğu ve paraları bittiği için sınırlarında otomobillerinde ikamet ettikleri bilgisine de yer verilmiştir. Samet Ağaoğlu’nun da sınırda ele geçirildiği de iddia edilmiştir²²⁴⁴.

Öz Demokrat Konya gazetesinde DP iktidarında Konya milletvekili olan Himmet Ölçmen’in yolsuzluk yaptığı haberine yer verilmiştir. Haberde; DP iktidarında Kızılay ikinci başkanı olan Himmet Ölçmen’in özel inşaat projelerinin Kızılay inşaat dairesinde yapıldığı ve fatura karşılığının Kızılay bütçesinden ödendiği iddia edilmiştir. Ayrıca Kızılay tarafından okullar için çıkarılan mecmuanın okulların kapalı olduğu yaz aylarında yayınlandığı ve on binlerce mecmuanın ambarlarda çürüdüğü, buna karşılık mecmua redaksiyon heyetinin devamlı maaş aldığı da iddialar arasında yer almıştır²²⁴⁵. Himmet Ölçmen ile ilgili iddia edilen bir başka yolsuzluk haberlerinde, DP iktidarında 1951 yılında inşasına başlanan ve 1954’te hizmete gireceği vaat edilen Göksu Hidroelektrik Santralının ancak 29 Ekim 1959’da açılabilirdiği, 8 milyon liraya ihale edilen inşaatın 31 milyon lira ile bitirilmiş olduğu, buna rağmen çürük olduğu anlaşılan inşaatın şarj tünellerinin 8 ay içinde üçüncü defa çöktüğü ve bu santralin Tahkikat Komisyonu Üyesi Himmet Ölçmen tarafından yıllarca propaganda konusu yapıldığı belirtilmiştir²²⁴⁶.

Öz Demokrat Konya gazetesi DP Konya milletvekillerinden Muhittin Güzelkılınç ve Mustafa Bağrıaçık’ın May Barajı arazisinin istimlak edilmesinde suiistimaller yaptıklarını belirten habere sütunlarında yer vermiştir. Haberde milletvekilleri hakkında vilayete bir ihbar yapıldığı, bu ihbarda May barajının yapımı sırasında istimlak edilen arazilerin gerçek değerinin dönüm olarak 100 lirayı geçmediği halde dönümüne 2-3 bin lira değer biçildiği ve mülk sahibi ile anlaşarak paraların milletvekilleri tarafından bölüşüldüğü iddia edilmiştir. Ayrıca istimlak edilen arazilerin ancak yüzde onunun şahıslara ait olup, geri kalanının hazine malı olduğu belirtilirken, bu arazilerin istimlak öncesinde alelacele “nüfus ticareti” ile milletvekillerinin kendi adamlarına tapularının verildiği diğer bir ihbar konusu olmuştur²²⁴⁷.

Eski Konya Valisi Cemil Keleşoğlu’nun Yassıada’da intihar ettiği haberi Konya basınında yer almıştır. Haberde Keleşoğlu’nun iki bilek damarını jilet ile keserek canına kıydığı, hangi nedenle canına kıydığının bilinemediği belirtilmiştir. Eski valinin cesedi Yassıada’dan bir hücumbotla İstanbul’a getirilerek burada oturan ailesine teslim edilmiştir.

²²⁴⁴ Öz Demokrat Konya, 3 Haziran 1960, Y. 3, S. 844, s. 1.

²²⁴⁵ Öz Demokrat Konya, 12 Haziran 1960, Y. 3, S. 849, s. 1.

²²⁴⁶ Öz Demokrat Konya, 22 Haziran 1960, Y. 3, S. 858, s. 1;3.

²²⁴⁷ Öz Demokrat Konya, 27 Haziran 1960, Y. 3, S. 863, s. 1.

Cemil Keleşoğlu Namık Gedikten sonra intihar eden ikinci kişidir²²⁴⁸. Cemil Keleşoğlu'nun emeklilik maaşı ailesine bağlanmış ve 30.000 lira emeklilik ikramiyesi verilmiştir²²⁴⁹.

Askeri Müdahale sonrası Konya'da gerçekleşen ilginç olaylar da basına yansımıştır. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan bir habere göre Karayolları işçilerinden Mehmet Ali Kocaman, Tefik İleri'ye 11 lira 84 kuruş cep harçlığı göndermek istediğini bildirmiştir. Kocaman, Karayolları işçilerinin araziye çıktıklarında günde 9 lira fazla para aldıklarını, bundan dört ay önce de bir karar ile bu miktarın 12,5 kuruşa düşürüldüğünü, bu yüzden dört aylık parasının günde 12,5 kuruştan 11 lira 84 kuruş tuttuğunu ve eski bakana göndermek istediği cep harçlığının bu para olduğunu belirtmiştir²²⁵⁰.

Konya basınında DP'li Konya Belediye Başkanlarından M. Sıtkı Bilgin hakkında görevini kötüye kullanmak, eksiltme ve arttırma kanununa muhalefet etmek suçundan Adalet Bakanlığı tarafından dava açıldığı haberine yer verilmiştir²²⁵¹. Eski belediye başkanının davasına Karaman Ağır Ceza Mahkemesinde bakılmasına karar verildiği, siyasi suçunu ise Yüksek Adalet Divanı'nın yargılayacağı belirtilmiştir²²⁵². Yeni Meram gazetesinin verdiği bilgide Sıtkı Bilgin tutuklu bulunduğu Balmumcu çiftliğinden serbest bırakıldığı belirtilmiştir²²⁵³. Öz Demokrat Konya gazetesi DP'li milletvekillerinden Nazlı Tabar, Ayşe Günel, Hilal Ülman, Nuriye Pınar ve Perihan Arıburnu'nun sadece anayasayı ihlal etmek suçundan tutuklandıkları bilgisini sütunlarından okuyucuya duyurmuştur²²⁵⁴.

Konya basınında Yassıada'da bulunan Konya milletvekillerinin 1950-1960 yılları arasında edindikleri mal ve mülklerin tespitine Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından başlandığı, Konya'daki fabrikalarda ve öteki kurumlarda hisseleri olan milletvekillerinin de tespit edildiği, bazı milletvekillerinin Konya'daki bazı fabrika ve işyerlerine ortak olduklarının belirlendiği bilgisine Öz Demokrat Konya gazetesinde yer verilmiştir²²⁵⁵. Gazetede ayrıca eski Konya milletvekillerinden Mustafa Runyun'un 1950'den sonra edindiği gayrimenkullerin tespitine karar verildiği haberi de yer almıştır²²⁵⁶.

Öz Demokrat Konya gazetesi, halkı silahlandırma suçu ile ilgili yargılanan Celal Bayar ve Adnan Menderes'in ifadelerinin yer aldığı bir habere yer vermiştir. Bu haberde, Menderes'in suçunu itiraf ettiği belirtilmekle birlikte, halkı silahlandırma suçlarının başında

²²⁴⁸ Öz Demokrat Konya, 6 Temmuz 1960, Y. 3, S. 871, s. 1; Yeni Meram, 15 Temmuz 1960, Y. 9, S. 3530, s. 1.

²²⁴⁹ Yeni Konya, 15 Ağustos 1960, Yıl:13, S. 3938, s. 1.

²²⁵⁰ Öz Demokrat Konya, 15 Temmuz 1960, Y. 3, S. 879, s. 1.

²²⁵¹ Öz Demokrat Konya, 19 Eylül 1960, Y. 3, S. 941, s. 1.

²²⁵² Öz Demokrat Konya, 19 Eylül 1960, Y. 3, S. 941, s. 1.

²²⁵³ Yeni Meram, 14 Kasım 1960, Y. 9, S. 3652, s. 1.

²²⁵⁴ Öz Demokrat Konya, 19 Eylül 1960, Y. 3, S. 941, s. 1.

²²⁵⁵ Öz Demokrat Konya, 5 Ekim 1960, Y. 3, S. 987, s. 1.

²²⁵⁶ Öz Demokrat Konya, 5 Kasım 1960, Y. 3, S. 987, s. 1.

gazete tarafından “*düşük*” olarak nitelendirilen Konya Milletvekili Remzi Birant’ın da olduğu belirtilmiştir²²⁵⁷. Konya Milletvekili Remzi Birant’ın halkı silahlandırma suçundan hakkında dava açılması kararının oy birliği ile verilerek, ilgili kararname basında yer almıştır. Bu kararnamede Remzi Birant ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir: “*Genel İdare Kurulu üyesi olan sakıt Konya Milletvekili Remzi Birand, DP teşkilatının müesser bir şahsı olduğu kadar bütün DP teşkilatı ile irtibatı olan ve sakıt başbakanın parti teşkilatı ile münasebetini tanzim ve tedbir eden bir şahıstır. Bu binasında kendisine özel bir çalışma bürosu tahsis edilmiş ve yanına sekreter verilmiştir. DP görüldüğü gibi başbakanlıktan idare edilmektedir. Remzi Birant bütün parti teşkilatıyla her çeşit meselede temas halinde bulunmakta, ayrıca seçim bölgesi olan Konya’ya özel direktifler vermektedir. Mayıs ayının ilk haftasında Konya DP İl Başkanını telefonla bularak kendisine beş altı bin hançerli ve bıçaklı partiliyi hazırlaması hakkında verdiği direkti başbakanın temsilcisi olması sıfatıyla daha şümüllü olarak tahlil edilmiş bir suçun failleri arasına başbakandan başka kendisinin ithal edilmesi zarureti tevhit etmiştir. Ayrıca Refik Koraltan ile Remzi Birant’ın Genel idare kurulu üyeleri olmaları ve DP Genel İdare Kurulunu partide en yüksek icra organı bulunması sebebiyle sakıt başbakan Menderes tarafından teşkilata yayınlanan 7.5.1960 tarihli tamimden Genel İdare Kurulu üyelerinin de mesul olması gerekir. Bu tamimin teşkilatta yaratacağı vahim neticeler Genel İdare Kurulu tarafından önlenmesi mümkün iken buna tevessül edilmemiş ve tamimin icapları tasvip olunmuştur. Bu sebeple DP Genel idare kurulunu teşkil eden sanıkların fiillerinin TCK’nın 149-1, 173-3 maddelerine uyduğuna bunlardan Refik Koraltan ve Remzi Birand haklarında ittifakla...*”²²⁵⁸.

Yeni Konya gazetesinde yer alan ve “*Bazı Düşüklerin Gayri Meşru Serveti*” başlıklı bir haberde gayrimeşru servet edindikleri belirtilen kişilerin listesi ve sahip oldukları mal varlıkları açıklanmıştır. Bu kişiler arasında eski DP’li Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen’de bulunmaktadır. Himmet Ölçmen’in 141.164 lira servetinin olduğu bu servetinin 101.078 lirasının gayri meşru yollardan elde edilmiş olduğu iddia edilmiştir²²⁵⁹.

²²⁵⁷ Yüksek Soruşturma Kurulu tarafından halkı silahlandırma olayı ile ilgili olarak da yargılanan Adnan Menderes’in suçunu kabul ettiği ve “*gaye halkı uyarmak ve seçimlere hazırlamaktı*” ifadeleri basında yer almıştır. Habere göre; Silahlandırma işinin baş sorumluları arasında Konya milletvekillerinden Remzi Birant’ta ye almıştır. Halkı silahlandırma suçlarının incelendiği kararnamede de bütün sanıkları için Türk Ceza Kanununun 149. maddesinin 1.fikrasının tatbiki istenmiştir. Bu maddeye göre sanıklar 20 yıl ağır hapis cezasına çarptırılacaklardır. Kararnamede ayrıca bu sanıklara Türk Ceza Kanununun 173-3’ünün de uygulanması ve böylece en fazla altı yıl sürgün cezasına çarptırılması istenmiştir. Bkz. *Öz Demokrat Konya*, 12 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1-2.

²²⁵⁸ *Öz Demokrat Konya*, 9 Kasım 1960, Y. 3, S. 991, s.1-2.

²²⁵⁹ “Bazı Düşüklerin Gayri Meşru Serveti”, *Yeni Konya*, 20 Kasım 1960, Y. 13, S. 4043, s. 1;4.

Eski Konya milletvekillerinin beyannamelerini inceleyen Yüksek Soruşturma Kurulu'nun Konya DP eski milletvekillerinden ikisinin de gayri meşru servet edindiklerini tespit ettikleri haberi basında yer almıştır. Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan habere göre; 1950'den itibaren 1 milyon 89 bin lira servet edinen Muhittin Güzelkılınç'ın bu servetinin 647 bin lirasının gayri meşru olduğu iddiasına yer verilmiştir. Konya milletvekillerinden Fahri Ağaoğlu'nun da 313 bin lira servet edindiği, bu servetin 194 bin lirasının gayri meşru yollardan edindiği, bu nedenle her iki milletvekillinin yargılanmasına karar verildiği bildirilmiştir²²⁶⁰.

Askeri Müdahale sonrasında Konya milletvekillerine ait tapu kayıtları da incelenmiştir. Konya'nın Beyşehir ilçesi kaymakamı tarafından 4 Temmuz 1960 tarihinde Tapu ve Kadastro Müdürlüğüne gönderilen bir yazı ile Yassıada'da tutuklu olan Reyhan Gökmenoğlu'nun, babasının ve kardeşlerinin tapulu gayrimenkullerine ait liste gönderilmiştir. Ermenek ilçesi kaymakamı tarafından 22 Eylül 1960 tarihinde Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne gönderilen bir yazıda da Konya milletvekili Sami Soylu'ya ait gayrimenkulün Ermenek'te değil Mut ilçesinde olan zeytinliklerin olduğu bildirilmiştir. Yine Ermenek Kaymakamlığı'ndan 1 Temmuz 1960 tarihinde gönderilen bir yazıda Ermenek sınırları içinde eski Konya milletvekili Sami Soylu'ya ait gayrimenkul kaydının olmadığı, babası Mehmet Reşit, annesi Fatma, kardeşleri Nuri, Seyde, Sıddıka, Hatice Soylu'ya ait gayrimenkul kayıt örneklerinin takdim edildiği bildirilmiştir²²⁶¹.

Konya'nın Çumra ilçesi Tapu Sicil Muhafızı tarafından 16 Eylül 1960 tarihinde Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne gönderilen bir yazıda eski Konya milletvekillerinden Mustafa Bağrıaçık'a ait tarlada "*ifraz, tevhit, tashih ve taksim*" işlemleri olmadığından öncesine ait kayıtların çıkarılamadığı belirtilmiştir. Yine Konya milletvekillerinden Sabık Nafiz Tahralı ve eşi Seniye Tahralı adına kayıtlı gayrimenkullerin listesi Konya Tapu Sicil muhafızı tarafından çıkarılarak 17 Eylül 1960 tarihli bir yazı ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir. Konya milletvekillerinden Ali Saim Kaymak ve Mustafa Runyun adına kayıtlı gayrimenkul kayıt örnekleri çıkarılmıştır. Konya Tapu Sicil Muhafızı tarafından Konya milletvekillerinden Ali Saim Kaymak, Konya milletvekili Nafiz Tahralı'nın babası Ali Tahralı, Konya milletvekillerinden Ahmet Hamdi Atademir ve kardeşleri, Konya Milletvekili Mustafa Runyun, Konya milletvekili Muhittin Güzelkılınç ve hissedarları, Eski Konya Belediye Başkanı Mustafa Sıtkı Bilgin, kardeşi Mehmet Macit Bilgin ve eşi, Nafiz Tahralı'nın eşi ve Ali Saim Kaymak'ın kardeşinin adına olan tapu kayıt örnekleri çıkarılarak 7

²²⁶⁰ Öz Demokrat Konya, 29 Kasım 1960, Y. 3, S. 1010, s. 1.

²²⁶¹ BCA, 10-9-0-0-403-1223-1.

Temmuz 1960 tarihli bir yazı ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir. Ereğli tapu sicil muhafızlığından gönderilen 4 Temmuz 1960 tarihli bir yazı da ise Konya milletvekili Sabahattin Sayın, annesi ve kardeşleri adına 41 parçadan oluşan tapu kayıtları Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ne bildirilmiştir. Akşehir Tapu Sicili Muhafızı tarafından Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne gönderilen 16 Eylül 1960 tarihli bir yazı da ise Konya milletvekillerinden Ömer Şeker'e ait gayrimenkullerden “*ifras, tevhit, taksim ve tashih veya tapulama*” suretiyle iktisap olunmuş tapu kayıtlarına rastlanmadığı belirtilmiştir²²⁶².

Öz Demokrat Konya gazetesinde yer alan habere göre 15 Ekim 1960 sabahı 9:30'da başlayan duruşmalara eski Konya milletvekillerinden Himmet Ölçmen hariç, diğerleri mahkeme salonuna gelmişlerdir. Milletvekillerinden Hamdi Ragıp Atademir, Muhittin Güzelkılınç'ın bıyık bıraktıkları dikkati çekmiştir. Mustafa Runyun ise yoklama sırasında askerce sert bir selam vermiştir. Fahri Ağaoğlu'da saç tıraşı olmuş ve bıyık bırakmıştır. DP iktidarı zamanında Tahkikat Komisyonu üyeliğine seçilen Himmet Ölçmen lacivert elbise ve bıyıklı olarak diğer Tahkikat Komisyonu üyeleriyle beraber duruşma salonuna gelmiş ve zayıfladığı da dikkati çekmiştir. En son salona Konya milletvekillerinden Hulki Amil Keymen de bıyıklı olarak gelmiştir²²⁶³.

²²⁶² BCA, 10-9-0-0-403-1223-1.

²²⁶³ Öz Demokrat Konya, 15 Ekim 1960, Y. 3, S. 966, s. 1.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına paralel olarak yeni düzenin temellerinin atıldığı blokların şekillendiği ve geri kalmış ülkelerin başkaldırdığı bu bunalımlı süreci, Türkiye de endişe ile takip etmiştir. Türkiye'de Tek Parti Dönemi'nin son yıllarına damgasını vurmuş olan İkinci Dünya Savaşı, etkilerini yakından hissettirmiştir. Buna bağlı olarak İkinci Dünya Savaşı sonunda Türk siyasi yapısının da önemli derecede değişikliğe uğrayacağı anlaşılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde dünyanın genelinde yükselen demokrasi istekleri Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Savaşın ilk dönemlerinden itibaren siyasî, iktisadi ve sosyal yaşamda Türkiye'nin içine sürüklendiği derin bunalımların çözüm yolu olarak demokrasi görülmüştür. Bu süreç Türkiye'nin toplumsal dinamiklerini görmek ve anlamak açısından son derece kritik olmakla beraber 1946 yılı sonrası çok partili hayat deneyimi esasında savaş yıllarının sosyal yaşamdaki dönüşümleri ile bağlantılıdır.

Savaş sonrası Türkiye'de demokrasi taleplerinin gerçek anlamda ilk yansıması CHP içinde beliren muhalefetin Meclis'te bütçe görüşmeleri sırasında kendini göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'nun TBMM'de kabul gördüğü günlerde CHP içinden Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün "*Dörtlü Takrir*" adıyla parti gruplarına sundukları önerge reddedilmiş, bu durum parti içi muhalefeti daha da belirgin hale getirmiştir. Önerge sahibi milletvekillerinin 7 Ocak 1946'da DP'yi kurmaları ile Türkiye'deki tek parti anlayış gerçek anlamda değişerek, çok partili hayata yeniden geçilmiştir.

DP'nin kurulmasını takip eden ilk yıl içinde CHP ve DP arasında başlayan siyasi çekişmenin şiddeti, seçim dönemlerinde giderek artmıştır. Bu sürecin doğru anlamlandırılması adına Cumhuriyet Tarihi Alanı'nda son yıllarda Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonlarında Çok Partili Hayata Geçiş sürecinin yerel manada takibi açısından da çalışmaların yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bu takip sürecinin nüfusun yoğunluğunu barındıran merkezlerdeki nabzının tutulması ise daha çok yerel basın yolu sayesinde olabilmektedir. Bu bağlamda, 1946-1960 yılları arasında siyasetin Konya basınına yansımalarını ele alan çalışmamızda, Konya'nın genel bir panoramasını ortaya koymanın gerekli olduğu düşüncesinden hareketle öncelikle Konya'nın demografik yapısı ele alınmıştır. Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip ili olan Konya'da nüfusun 1950 yılından itibaren ülke genelinde olduğu gibi hızla arttığı görülmüştür. Orta Anadolu'da merkezi bir konuma sahip olan ve yolların kavşağında bulunan Konya, 1946-1960 yılları arasında genel olarak genç nüfusun yüksek, eğitim düzeyinin düşük,

kent nüfusuna göre kır nüfusunun oldukça fazla olduğu bir vilayet görünümündedir. Ortaya çıkan bu demografik tablo doğal olarak seçmenlerin eğilimini etkilemiştir. Bu bakımdan oy kullanma yeterliğine sahip olan kişilerin yaşları, kullandıkları dil ve inançları ile eğitim düzeyi gibi siyasal anlamda oylarının yönünü önemli ölçüde etkileyen faktörlerin başında gelmiştir. Kanaatimizce DP'nin 1950-1960 yılları arasında Konya halkından güçlü bir destek bulmasının arka planında halkının muhafazakâr bir yapıya sahip alması da önemli bir etken olmuştur. Bu açıdan Konya nüfusunun 1945-1960 yılları arasındaki genel durumu nüfus sayımlarından elde edilen verilerin ışığında ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

DP'nin kurulması Türk basın hayatında da yeni bir süreci doğurmuştur ve CHP'nin karşısında örgütlü bir muhalefet ortaya çıkmıştır. DP'nin kuruluşu ve sonrasında, tek parti döneminde basın üzerindeki baskıdan rahatsız olan çevreler bu yeni partiyi desteklemiştir. Bunun sonucunda DP'nin siyasi çizgisi çerçevesinde hareket eden bir basın doğmuştur. Türkiye'de 1946'da DP'nin kurulmasıyla birlikte çok partili hayata geçilmesi Ankara ve İstanbul'da olduğu gibi Anadolu şehirlerinde de hareketlenmeye sebep olmuştur. 1946'dan itibaren DP'nin siyasette varlığını göstermeye başlaması iktidar ve muhalefet ilişkisinin de gerçek manada ilk kez ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Ülke siyasetindeki bu yeni çok kutuplu durum basın hayatında da kendisini göstermiş, ulusal basında ortaya çıkan fiili durumun yansıması taşrada da hissedilmiş, tek parti iktidarında vilayetlerde faaliyet gösteren gazetelerin karşısında muhalefet partilerini destekleyen gazeteler yayın hayatına başlamıştır.

Çalışmamızın ana temasını Konya'da siyasi hayatın basına yansıması oluşturduğu için Konya'daki gazeteler ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilerek, siyasette yerel basının önemine değinilmiştir. Nitekim çalışmamıza konu olan 1946-1960 arası dönemde taşradaki diğer iller ile kıyaslandığında Konya'nın güçlü bir yerel basına sahip olduğu görülmektedir. Yerel basındaki bu gazetelerin bir kısmı CHP yanlısıyken, bir kısmı da DP'yi desteklemiştir. Bunun ardındaki en önemli sebep ise, muhalefet döneminde olduğu gibi iktidarda bulunduğu on yıllık süre zarfında DP'nin en büyük rakibi CHP olmuştur. DP'nin iktidar yılları ülke çapında siyasal canlanmayı beraberinde getirmiş basın da bu canlanmadan payını almıştır. İki parti arasındaki siyasi çekişmeye ulusal basının yanı sıra yerel basın büyük ilgi göstermiştir. Yerel basın sayfalarında taraftarı olduğu parti ile ilgili haberlere daha fazla yer vermiş, yer yer taraflı haberler yapmış, özellikle yorum ve köşe yazıları aracılığıyla karşıtlarını eleştirmiş, böylelikle destekçisi olduğu partinin propagandasını yapmıştır. Ancak destekledikleri partilerin ülke siyasetinde güçlü oldukları dönemlerde yayın politikalarını buna paralel olarak belirleyen gazetelerin, bu partiler güç kaybettiklerinde ya da iktidardan düştüklerinde

onlardan desteklerini çektikleri görülmektedir. Kuruluş ve iktidar döneminde DP'yi destekleyen basın kuruluşları, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonucunda DP iktidarı dönemlerdeki faaliyetleri eleştirmeye başladıkları görülmüştür. Bu bağlamda çalışmamızın birçok yerinde Konya basınının süreç içerisindeki tutumu ele alınmıştır.

DP kurulduktan sonra ülke genelinde hızlı bir teşkilatlanma faaliyetlerine girişmiş, Konya da DP'nin ilk teşkilatlandığı şehirler arasında yerini almıştır. 1946 yılında DP'nin kurulmasıyla birlikte ülke genelinde ortaya çıkan siyasal ortam Konya'da da kendisini hissettirmiş, DP Konya halkı tarafından oldukça yüksek oranda desteklenmiştir. Kuruluşunun ardından, teşkilatlanmaya başlayan DP ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Konya'da da il ve ilçe örgütlenmesi gerçekleştirmiş ve kongreler düzenlemiştir. Konya halkı bu kongrelere büyük ilgi göstermiştir. DP il ve ilçe idare kurulları halkın desteğini alabilmek için köy gezilerine önem vermiştir. DP Konya teşkilatı düzenledikleri mitingler ile de halk ile doğrudan doğruya temasta bulunmuştur. DP mitingleri de iletişim açısından hem bir propaganda aracı hem de bir halkla ilişkiler etkinliği olarak görülmüştür. DP'nin mitingleri basına da konu olmuş özellikle CHP taraftarı gazeteler tarafından eleştirilmiştir. Konya'da DP gibi CHP de kongreler düzenlemiştir. CHP yanlısı yayın politikası izleyen gazeteler yerel ve genel seçimlerden sonra 1946 yılında ilk defa yapılacak olan CHP'nin parti kongrelerine büyük önem verdiğini ve CHP parti teşkilatının demokrasi alanında meydana gelen gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun hale getirileceğini okuyucularına duyurarak partinin propagandasını yapmışlardır.

DP'nin kurulduğu 1946'dan iktidara geldiği 1950 yılına kadar Konya basınında DP ile ilgili yazılara geniş yer verilmiştir. Konya'da CHP çizgisinde yayın politikası izleyen gazeteler gerek köşe yazıları gerekse haberleri vasıtasıyla 1950 seçimleri öncesinde DP içinde fikir ayrılıklarının başladığını ve parti içinde tasfiyelerin yapıldığını okuyucularına duyurmuştur. Bu yazılarda bir taraftan DP eleştirilirken diğer taraftan DP ile CHP mukayese edilmiştir. Bu durum karşısında DP'li çevreler de basın yoluyla kendi argümanları çerçevesinde cevap vermeye çalışmışlardır. Nitekim Konya'da DP'ye yönelik eleştirilerin en önemli savunucusu DP taraftarı tek basın kuruluşu olan Akyokuş gazetesi olmuştur.

CHP taraftarı basının izlediği yöntemin benzerini DP taraftarı basın da takip etmiştir. Nitekim 1946-1950 döneminde DP'yi destekleyen Akyokuş gazetesinin sütunlarında CHP'den yapılan istifa haberlerine de yer verildiği görülmektedir. Hatta sadece Konya dâhilinde değil hariçte ve özellikle CHP yönetiminde etkin şahsiyetlerin istifaları da okuyucuya duyurulmuştur. Bu türden haberlerin gazete sütunlarından duyurulması o dönemin

en önemli haber kaynağı durumunda olan gazeteler aracılığıyla halkın ikna edilmesi ve muhalif partinin gücünün zayıflatılmasına yönelik olduğu düşünülebilir.

1946 yılında çok partili hayata geçişin ardından CHP'nin laiklik ve din konusunda öncesine nazaran daha esnek bir tutum sergilemeye başlaması ulusal basında olduğu gibi muhafazakâr kimliği ile bilinen Konya'da da etkilerini göstermiş ve yerel basında tartışılan konulardan biri olmuştur. Ülkede din dersleri eğitimi için çalışmaların CHP Hükûmeti döneminde başladığına dair haberler CHP taraftarı gazetelerin sütunlarında yer almıştır. Bunun yanı sıra okullarda din derslerinin okutulması konusu ile ilgili Konya'daki DP teşkilatının çalışmaları da Konya basınına yansımıştır. DP'nin din dersleri ve dini eğitim veren okulların açılmasına yönelik faaliyetleri, bu türden faaliyetlerin halk tarafından desteklenmesi, CHP mahfilleri tarafından da meselenin gündeme alınmasına neden olmuş ve buna kayıtsız kalmayan CHP Konya milletvekilleri de din eğitimi veren okulların açılmasına yönelik faaliyette bulunmuşlardır.

CHP yanlısı gazetelerde 1950 seçimleri öncesi dini içerikli yayınlar yapılırken, iktidara karşı yayın yapan gazetelerde de CHP Hükümetleri döneminde bazı camilerin müze haline getirildiği bunun da halkın tepkisine neden olduğu belirterek CHP aleyhinde propaganda faaliyetlerine girişilmiştir. CHP yanlısı gazetelerde yer alan haberler ile partinin din karşıtı olduğuna dair kanaat ortadan kaldırılmaya çalışılırken, muhalif olan gazeteler ise sütunlarına taşıdıkları yazılar ile CHP hükümetlerinin kendi dönemlerinde ibadethane ve türbelerle ilgili uygulamalarını eleştirmişlerdir.

DP'nin 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelmesi Türk siyasi hayatında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. DP'nin on yıllık iktidar sürecinde karşısında en önemli muhalefet partisi olarak CHP yer almıştır. Bu süreçte DP ile CHP arasındaki mücadele basının gündemini oluşturan en önemli meselelerden birisi olmuştur. 1950 yılından itibaren DP'nin iktidara gelmesiyle, ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da gücü artmış ve partiyi destekleyen gazeteler iktidar lehinde kamuoyu oluşturarak önemli bir propaganda aracı rolünü üstlenmişlerdir. 1950 genel seçimi öncesi Konya basınında CHP çizgisinde olan gazeteler Konya'da DP'nin çöktüğüne, parti mitinglerine ilgi gösterilmediğine hatta Konya DP adaylarının birbirlerine girdiğine ve bu adayların Konya halkının tanımadığı kimselerden oluştuğuna dair iddialarını sütunlarına taşıyarak DP aleyhinde propaganda faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. CHP'yi destekleyen bu gazeteler sayfalarında birtakım sloganlara yer vererek CHP'nin propagandasını da yapmıştır. DP ise 1946 seçimlerine nazaran 1950 yılında yapılan seçimlere, öncesinde sürdürdüğü yoğun faaliyetler ile hazırlanmıştır. DP milletvekili

adayları kongrelere ve mitinglere katılarak halkla bütünleşmiş ve geniş bir teveccühle karşılanmışlardır. Nitekim bu teveccüh seçim sonuçlarına da yansımıştır.

1954 ve 1957 genel seçimleri öncesi Konya basınında DP ve CHP'yi destekleyen gazeteler karşı tarafı eleştiren ya da taraftarı oldukları partilerin faaliyetlerini destekleyen haber ve köşe yazılarına yer vermiştir. Ancak basına yansıyan bu haberlerin çoğunda DP hâkim güç olduğundan muhalefetin özellikle de CHP'nin sıklıkla eleştirildiği görülmektedir. Bu atmosferde saptanan ve uygulanması öngörülen yapıcı muhalefet görevi ise, pratikte gerçekleştirilememiştir. Bunda CHP'nin, henüz yeni statüsüne alışmadan iktidarın hücumlarına uğramasının da etkisi vardır. Erken görülen karşılıklı hoşgörüsüzlük, siyasal mücadelenin zamanla düzey kaybetmesine yol açmıştır. Böylece iktidar-muhalefet ilişkileri özellikle son dönemde; dar partililik düzeyinde, liderler ekseninde cereyan eden ve karşılıklı suçlamaların yapıldığı kişisel sürtüşmelere dayalı program tartışmalarının yer almadığı bir polemik ortamına itilmiştir. İncelediğimiz gazeteler, tüm düşünsel zenginliklerine rağmen bu tür siyaset ortamından etkilenmişler ve bir süre sonra da bu süreci beslemişlerdir. Bu dönemde muhalefetin işbirliği yapma çalışmaları da Konya basınında eleştirilere konu olmuştur. DP'nin milletvekili adaylarının Konya'da tanınmış ve sevilen kişiler olduğu, halk nazarında "*kuvvetli liste*" çıkardığı ifade edilmiştir. Ayrıca partinin Konya'ya kazandırdıkları ve Konya'nın DP iktidarının hizmetlerinden en çok faydalanan şehirlerden biri olduğu ile ilgili yazılara da gazetelerde sık sık yer verilmiştir. DP, iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 tarihinden itibaren ulusal basında olduğu gibi Konya basınında da kendisine geniş yer bulmuştur. Bu dönemde DP'nin eğitim, sosyal hayat ve ekonomi alanındaki faaliyetleri, döneme ait siyasi olaylar ve tartışmalar gazete sütunlarına yansımış, haberler ve köşe yazılarında ele alınmıştır. Konya yerel basınında DP'yi konu alan yazılar ülkenin genelini ilgilendiren meselelerin yanında Konya yerelinde yaşanan problem ve tartışmaları da kapsamıştır. Konya basınında DP'nin iktidarda kaldığı on yıllık süreçte icraatlarını anlatan yazılar gazete sütunlarında kendilerine yer bulmuştur.

DP'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arası, iktidar ve muhalefetin birbirini takip ettikleri politikalar ve icraatlar açısından da eleştirdikleri bir dönem olmuştur. Nitekim bahse konu olan dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisi durumunda olan ve muhalefette bulunan CHP, devletin kurucu değerlerini koruma düşüncesi üzerine inşa edilmiş bir politika takip etmiştir. Doğal olarak DP'nin bu dönemdeki bir kısım icraatları CHP'li çevreler tarafından olumlu karşılanmamış ve taraflar birbirlerini suçlamaya kadar varan bir siyasi mücadelenin içine girmişlerdir. Bu tartışmaların en önemlilerinden birisi ise laiklik ve onunla

yakından ilgili olan irtica çevresinde dönen tartışmalardır. 1950'lerde DP'nin iktidara gelmesi ile ortaya çıkan dini çevrelerde meydana gelen hareketlenme, laiklik ve irtica tartışmalarını da gündeme getirmiştir. 1950-1960 yılları arasında yayın organlarında laiklik ve irtica içerikli tartışmalara sık sık rastlanması bu gelişmelerle ilişkilendirilmelidir.

CHP iktidarında Konya'da Atatürk inkılaplarına karşı gerçekleşen hareketlere dair haberler az da olsa basına yansımıştır. Ancak münferit bazı olumsuz örnekler olsa da Konya halkı bu türden gelişmelere şiddetle karşı çıkmış düzenlediği mitingler ile tepkisini ortaya koymuştur. Atatürk Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan "*Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*" kitabının 2. cildinde yer alan bir dipnotta Demokrat Parti iktidarında Konya İl Örgütü'nün kongresinde delegelerin çarşaf ve fes giyilmesi, Arap harflerine geri dönülmesi gibi isteklerini dile getirdikleri, Hükümetin ise bu istekleri reddettiği yönünde bilginin verilmesi esasında çalışmamızın çıkış noktasını oluşturmuştur. Buradan hareketle muhafazakâr kimliği ile tanınan Konya'da bu tarz irticai faaliyetlerin olup olmadığı ve bu hareketlerin basına ne ölçüde yansıdığı çalışmamızda ele aldığımız önemli konulardan birisidir. Nitekim ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da 1950-1960 arası az da olsa Atatürk inkılaplarına karşı münferit bazı faaliyetlerin olduğu görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında Konya'da Demokrat Parti döneminde inkılap aleyhtarlığı ve irticai faaliyetlerine dair örnekler çok azdır ya da basına yansımamıştır. Konya basınında Atatürk inkılapları aleyhtarlığının ve irticai faaliyetlerin artacağı endişesinin gündemi meşgul eden konulardan biri olduğu özellikle dikkatimizi çekmiştir. Konya basınında yer alan haberlerden hareketle Konya halkının yurt genelinde Atatürk aleyhinde yapılan faaliyetlere karşı kayıtsız kalmadıkları, mitingler düzenleyerek tepkilerini ortaya koydukları görülmüştür. Ancak Ulusal basında Konya'da irticai faaliyetlerin olduğuna dair yazılar yazılmıştır. Buna en bariz örnek Vatan gazetesinin 12 Mart 1951 tarihli sayısında Ahmet Emin Yalman'ın, "*Kızıl Ruhlu Kara Kuvvet*" başlığı ile Konyalılara ithaf edilen başyazısıdır. Bu yazı karşısında Konya basını köşe yazılarıyla, Konya halkı da düzenledikleri mitinglerle tepkilerini göstermiştir.

Çalışmamızda özellikle üzerinde durduğumuz konulardan biri de Vatan Cephesi olmuştur. Arşiv belgelerinden ve Konya basınından elde ettiğimiz bilgilere göre Konya'da da halkın yoğun bir biçimde Vatan Cephesi'ne katıldığı ve desteklerini başbakana gönderdikleri telgraflarla ifade ettikleri görülmektedir. Bu telgraflarda Vatan Cephesine katılmalarının nedenleri arasında, CHP'nin sertleşen muhalefetinden duyulan rahatsızlık, CHP'de kalmanın millete hayrı olmayacağını düşünmeleri, DP'nin bayındırlık ve imar faaliyetlerinden memnuniyetleri ile Adnan Menderes'e duyulan sevgi gösterilmiştir. Arşiv belgelerinde yer

alan bu telgrafların benzerleri Konya’da DP’yi destekleyen gazetelerde de kendisine yer bulmuştur. Buradan hareketle 1957’den itibaren iyiden iyiye güçlenen muhalefetin oluşturduğu “*Güç Birliği*” karşısında DP’nin “*Vatan Cephesi*” oluşumuyla iktidarını korumaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

DP iktidarında Türkiye’nin dış politikasında önemli meselelerde Konya basınında kendine yer bulmuştur. Konya özelinde olduğu gibi gazetelerin yerelde gündemi belirleme ve kamuoyu oluşumundaki durumlarına bakıldığında bu açıdan etkili oldukları görülmektedir. Güncel siyaset ve uluslararası sorunların izlenmesi, bu konuda toplumsal dinamiklerin harekete geçirilmesi noktasında incelediğimiz gazeteler oldukça önemli bir görev üstlenmişlerdir. Örneğin bu dönemde Kıbrıs konusunun “*milli dava*” haline getirilmesinde ve sayıları binleri asan kitlesel mitinglerin yapılmasında basının büyük rolü olmuştur. Kıbrıs meselesi ulusal basında olduğu gibi Konya basınında da üzerinde hassasiyetle durulan bir konu haline getirilmiştir. Türk dış politikasında Konya basınına meşgul eden önemli konulardan biri de Kore Savaşı olmuş ve basında Kore Savaşı ile ilgili yazılara da sık sık yer verilmiştir.

1946 yılında kurulduktan sonra yurt genelinde hızlı bir şekilde teşkilatlanarak 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen, iktidarını koruduğu 1950-1960 yılları arasında önemli icraatlara imza atarak, Türk demokrasi hayatında önemli bir yer edinen DP, 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ile tarih sahnesinden silinmiştir. Askeri Müdahale’nin ardından Konya halkı düzenledikleri mitingler ile Türk ordusuna bağlılıklarını bildirmişlerdir. Konya’daki bazı cemiyetler de Cemal Gürsel’e tebrik telgrafları göndermiştir. Konya Valiliği’nin isteğiyle köylü vatandaşların ülkede meydana gelen son olayları takip edebilmelerini sağlamak amacıyla çeşitli gazetelerin köylere uçakla atılması kararlaştırılmıştır. 27 Mayıs Askeri Müdahalesi’nin köylü vatandaşlara anlatılması için Konya’daki öğretmen dernekleri ve mahalli gençlik teşekkülleri de toplantılar düzenleyerek köylere ekipler göndermiştir. Konya’dan çeşitli kurumlardan ve kişilerden de devlet hazinesine bağışlar yapılmıştır. Özellikle ordu mensuplarının önderlik ettiği bağış kampanyasında başta alyans olmak üzere altın ve para yardımı yapılmıştır. Konya’da az da olsa Askeri Müdahale aleyhinde olan kişilerin menfi propaganda yapmalarından dolayı sorguları yapılmış ve çoğu tutuklanmıştır.

Askeri Müdahale sonrasında ulusal basında olduğu gibi Konya basınında da DP yöneticilerini gözden düşürücü ve karalayıcı haberlere geniş yer verilmiştir. Gazeteler DP’nin iktidarlığını diktatörlük ve baskı rejimi olarak nitelendirmiştir. Gazete manşetlerinde DP ileri gelenleri hakkında gayri meşru servetler ve yolsuzluklar önemli bir yer tutmuştur. Nitekim

Müdahale öncesinde DP yanlısı yayın yapan gazeteler, 27 Mayıs Askerî Müdahalesi'nin ilk günlerinden itibaren DP dönemini ve parti kadrolarını eleştiren haberlere ve köşe yazılarına sütunlarında yer vererek tavır ve tutumlarındaki değişikliği açıkça ortaya koymuşlardır.

1946'da DP'nin kurulması ile başlayan ve 1960'da 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ile sona eren süreç Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Konya'da da derin izler bırakmıştır.

Konya merkezli gazetelerde işlenen konuların tematik tahlili açısından bakıldığında iç politikaya ilişkin konular; partilerin demokrasi anlayışları ve bu doğrultuda verilen mücadeleyi yansıttıkları tespit edilebilmektedir. Hem iktidar hem de muhalefet, bu alandaki en küçük gelişmeyi siyasal mücadele açısından bir fırsat olarak değerlendirmiş ve bu durum basına da aynen yansımıştır. Gazetelerde yer verilen konuların, ağırlıklı olarak partilerin iktidar ya da muhalefetteki konumunu güçlendirme amacına hizmet ettikleri anlaşılmaktadır. Çok partili hayata geçiş, partiler arası iktidar mücadelesi, inkılap tartışmaları, laik-anti laik çevrelerin mücadelesi, din ve siyaset ilişkisi gibi iç politikayı ilgilendiren meselelerin yanında, Kıbrıs meselesi ve Kore Savaşı gibi dış politikadaki gelişmeler ülke gündeminde olduğu gibi Konya gündeminde de önemli bir yer tutmuştur. Nitekim bu gelişmeler Konya basınının da üzerinden önemle durduğu meseleler haline gelmiştir. İstisnai örnekleri olsa da dönemin Konya gazetelerinin bağımsız bir yayın politikası izleyememesi ve parti politikalarının savunucusu durumunda olmaları nesnelliklerini ortadan kaldırmış, daha çok “*sahibinin sesi*” bir basın olmaktan öteye gidememişlerdir. Ancak her şeye rağmen Türkiye tarihinde çok önemli bir dönüşüm ve değişim döneminin Konya'da nasıl gerçekleştiğini anlayabilmek için dönemin basını en önemli araçlarından birisi olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı - Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30-11-1-0-237-9-9, 30 Mart 1953. / BCA, 010-09-216-670-2, 18-19 Aralık 1959. / BCA, 30-1-0-0-53-318-5, 12 Kasım 1947. / BCA, 30-1-0-0-66-414-10, 11 Ekim 1950. / BCA, 30-11-1-0-213-14-20, 19 Nisan 1950. / BCA, 30-11-1-0-243-2-1, 16 Ocak 1954. / BCA, 30-11-1-0-243-2-2, 16 Ocak 1954. / BCA, 30-11-1-0-243-6-6, 15 Şubat 1954. / BCA, 30-11-1-0-243-8-6, 26 Şubat 1954. / BCA, 30-11-1-0-244-13-15, 31 Şubat 1954. / BCA, 30-11-1-0-245-19-8, 14 Mayıs 1954. / BCA, 30-18-1-2-109-55-12, 28 Ağustos 1945. / BCA, 30-18-1-2-123-69-18, 11 Ağustos 1951. / BCA, 30-18-1-2-123-69-18, 7 Eylül 1950. / BCA, 30-18-1-2-123-69-18, 8 Ağustos 1951. / BCA, 490-1-0-0-1373-554-1. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 1 Mart 1946. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 21 Şubat 1949. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 22 Haziran 1950. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 26 Ocak 1950. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1, 29 Mart 1949. / BCA, 490-1-0-0-1373-556-1. / BCA, 30-1-0-0-65-402-1, 3 Temmuz 1946. / BCA, 30-11-1-0-184-25-2, 6 Temmuz 1946. / BCA, 010-09-216-670-2. / BCA, 010-09-475-1372-1, 15 Ocak 1959. / BCA, 010-09-475-1372-1, 20 Şubat 1960. / BCA, 010-09-475-1372-1, 21 Şubat 1960. / BCA, 010-09-475-1372-1, 22 Kasım 1959. / BCA, 010-09-475-1372-1, 26 Temmuz 1959. / BCA, 010-09-475-1372-1, 7 Şubat 1960. / BCA, 030-01-18-100-27. / BCA, 10-9-0-0-216-670-2. / BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 16 Ekim 1957. / BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 21 Ekim 1957. / BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 22 Ekim 1957. / BCA, 10-9-0-0-475-1372-1, 22 Ekim 1958. / BCA, 30-10-0-0-77-511-8, 20 Mayıs 1950. / BCA, 30-10-0-0-77-514-21, 29 Nisan 1952. / BCA, 30-10-0-0-78-516-18, 6 Mayıs 1954. / BCA, 30-10-0-0-9-53-14, 6 Ağustos 1953. / BCA, 30-10-0-0-9-53-23, 30 Mart 1954. / BCA, 30-1-0-0-127-824-5, 21 Eylül 1956. / BCA, 30-1-0-0-20-112-7,7.1, 7 Ocak 1956. / BCA, 30-1-0-0-44-259-2, 19 Ocak 1951. / BCA, 30-1-0-0-44-259-8, 6 Nisan 1951. / BCA, 30-1-0-0-45-267-6, 19 Aralık 1955. / BCA, 30-1-0-0-45-271-7, 22 Haziran 1959. / BCA, 30-1-0-0-50-303-1, 2 Temmuz 1956. / BCA, 30-1-0-0-57-347-5, 23 Mayıs 1951. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 13 Şubat 1951. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 16 Mayıs 1951. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 17 Şubat 1951. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 18 Mayıs 1949. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 24 Mayıs 1951. / BCA, 30-18-1-2_125-39-1_3, 5 Temmuz 1945. / BCA, 010-09-216-670-2. / BCA, 10-09-475-1372-1, 5 Mayıs 1960.

2. Resmi Yayınlar

1960 Genel Nüfus Sayımı İl ve İlçeler İtibariyle Kesin Neticeleri, Yayın No.468.

21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C. 65, Yayın No. 286, Ankara 1950.

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C.1, Yayın No. 316, Ankara 1950.

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 410, İstanbul 1961.

22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler İtibariyle Nüfus, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Neşriyat No. 359.

23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, C. 67, Yayın No.399, İstanbul 1961.

23 Ekim 1955 Genel nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 412, Ankara 1961.

23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus, T.C Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No. 444, DİE Matbaası, Ankara 1963.

23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No. 452.

Arşiv Belgeleriyle Ermeni faaliyetleri 1914-1918, Editör Ahmet Tetik, C. I, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

Demokrat Parti Tüzük ve Programı, Güneş Matbaacılık, Ankara 1952.

TBMM Albümü (1920-2010), C. 2, Editör. Sema Yıldırım; Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, TÜİK Yayınları, Ankara 2012.

TÜSİAD, Türkiye'nin Fırsat Penceresi (Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri), Yayın No. Tüsiad-T/99-1-251, İstanbul 1999.

YASSIADA BROŞÜRÜ, T.C Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu, İstanbul 1960.

3. Süreli Yayınlar

A. Resmi Süreli Yayınlar

Resmi Gazete

B. Gazete ve Dergiler

Akşam

Akyokuş

Babalık

Ekekon

Gürses

Öz Demokrat Konya

Sebilürreşad

Selçuk

Ulus

Yeni Konya

Yeni Meram

4. Kitaplar

AĞAOĞLU, Samet, *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri*, Baha Matbaası, İstanbul 1972.

AHMAD, Feroz, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

AHMAD, Feroz; AHMAD, Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1976.

AKDAĞ, Ömer, *1946 Yılı Konya Belediye Seçimleri*, Gençlik Kitabevi Yayınları, Konya 2011.

_____, *Çok Partili Dönemin Başlarında CHP'nin Laiklik Politikası Konya Örneği 1946-1950*, Çizgi Kitabevi, Konya 2012.

_____, *Konya'da Çok Partili Dönem Genel Seçimleri (1946-1957)*, Palet Yayınları, Konya 2011.

AKTAŞ, Melih, *1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Türk-Sovyet İlişkilerinde Amerikan Faktörü*, Şema Yayınları, İstanbul 2006.

ALBAYRAK, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara 2004.

ARABACI, Caner vd, *Konya Basın Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2009.

AYBARS, Ergün, *Ulusal, Laik, Sosyal Hukuk Devleti Atatürkçülük ve Modernleşme*, Zeus Kitabevi, İzmir 2008.

ÇİZMELİ, Şevket, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2010.

DEMİR, Şerif, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesine Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

DEMİREL, Taner, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016.

DENİZ, Önder, *Demokrat Parti Dönemi Basında Sosyal Politika*, Kriter Yayınları, İstanbul 2017.

DOĞANER, Yasemin, *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.

DOKUYAN, Sabit, *1945-1950 yılları arasında Türkiye (Dış Politika- İç Politika)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013.

- _____, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo- Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, C.2, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2013.
- EMRENCE, Cem, *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul 2014.
- İLHAN, Metin, *Demokrat Parti İktidarının Son Ayı ve Tarihi Mektup (1-27 Mayıs 1960)*, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul 2016.
- KABACALI, Alpay, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sanstürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul 1990.
- KAÇMAZOĞLU, H. Bayram, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2012.
- KARABEKİR, Kazım, *Paşaların Kavgası*, Truva Yayınları, İstanbul 2009.
- KARPAT, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, AFA Yayınları, İstanbul, 1996, s. 146.
- KILAĞIZ, Nuran, *Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri*, Berikan Yayınları, Ankara 2007.
- KOCAÇİMEN, Sevgi, *Demokrat Parti Döneminde TBMM’nde Laiklik Tartışmaları*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya 2008.
- KOÇAK, Cemil, *Demokrat Parti Karşısında CHP Bir Muhalefetin Analizi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- _____, Cemil, *Geçmişimiz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *Karabekir’in Kavgası – İlk Defa Yayımlanan Belgelerle*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.
- _____, *Rejim Krizi Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, C. 3, İletim Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) İktidar ve Demokratlar*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- _____, *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) Dönüşüm Ordu, Din, Hukuk, Ekonomi ve Politika*, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.
- _____, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.
- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

- ÖNDER, Mehmet, *Konya Matbuat Tarihi (Matbaalar, Gazeteler, Dergiler, Muharrirler, Kitaplar)*, Konya Halkevi Yayınlarından, Ülkü Basımevi Konya 1949.
- ÖZER, İlbeyi, *Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat*, İskenderiye Kitap, İstanbul 2015.
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 1996.
- TİMUR, Taner, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, C. 2, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990.
- TOPUZ, Hıfız, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.
- TUNÇAY, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- UÇAROL, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, Der Yayınları, İstanbul 2013.
- URAN, Hilmi, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.
- UYAR, Hakkı, *Demokrat Parti İktidarında CHP 1950-1960*, Doğan Kitap, İstanbul 2017.
- UZMAN, Nasrullah, *Türkiye’nin Mülteci ve Muhacir Politikaları (1923-1947)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018.
- YEŞİL, Ahmet, *Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- YÜCEL, M. Serhan, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2003.
- ZÜRCHER, Erik Jan, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Siyasal Muhalefet Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1924-1925)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.
- _____, *Modern Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

5. Makaleler, Kitap Bölümleri ve Bildiriler

- ABADAN, Yavuz, “Türk Demokrasisi ve Yeni Parti”, *Ülkü Milli Kültür*, C. 9, S. 104, 16 Ocak 1946, s. 2.
- ABANAZIR, Suat, “Husumet”, *Yeni Konya*, 23 Ocak 1951, Y. 6, S. 1655, s. 1-2.
- AĞAOĞLU, Fahri, “CHP Kongresi Münasebetiyle-1”, *Yeni Meram*, 20 Mart 1954, Y. 4, S. 1300, s. 1.
- _____, “Demokrat Parti Programının Nasıl Olmasını İstiyoruz?”, *Akyokuş*, 17 Mart 1948, Y. 1, S. 79, s. 2.
- _____, “Demokrat Partinin Cazibesi-1”, *Yeni Meram*, 18 Mart 1954, Y. 4, S. 1298, s. 1-2.

- _____, “Demokrat Partinin Cazibesi-2”, *Yeni Meram*, 19 Mart 1954, Y. 4, S. 1299, s. 1.
- _____, “Seçim Emniyeti”, *Yeni Meram*, 17 Mart 1954, Y. 4, S. 1297, s. 1-2.
- _____, “Yalman ve Emsali’nin Maksatları Nedir?”, *Yeni Meram*, 8 Haziran 1951, Y. 1, S. 279, s. 2.
- AĞAOĞLU, Samet, “Demokrat Parti Daima Daha Kuvvetlidir”, *Akyokuş*, 19 Mart 1948, Y. 1, S. 80, s. 1.
- AKÇA, K., “Tarihi Konya Halkı Neler Bekliyor?”, *Akyokuş* 28 Ocak 1948, Y. 1, S. 58, s. 2.
- AKÇA, Kemal, “Konya Demokrat Milletvekilleriyle Bir Hasbihal. Konya İlini Nasıl Devir Aldık?”, *Yeni Konya*, 15 Temmuz 1950, Y. 2, S. 402, s. 1-2.
- AKIN, “Zavallı Doğanhisar”, *Gürses*, 23 Eylül 1952, Y. 5, S. 7, s. 1.
- AKIN, Fehmi, “12 Temmuz Beyannamesi’nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2005, C.7, S.2, ss. 92-109.
- _____, Melek Nalbantoğlu, “27 Mayıs Askeri Müdahalesinin Konya Basınındaki Yansımaları”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 24, Y. 2010, ss. 153-177.
- AKKIR, Ramazan, “Türkiye’nin Demokrasiye Geçiş Süreci ve Laiklik Anlayışının Değişmesinde Bir Dönüm Noktası: Chp’nin Yedinci Olağan Kurultayı”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, pp. 53-65.
- ARAZ, Nezihe, “Büyük İmtihan”, *Öz Demokrat Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 2.
- _____, “Gürsel Paşa”, *Öz Demokrat Konya*, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 2.
- ARDA, Ramiz, “Kendi Gözlüğümle Yazmak Güzel Şey Ama İsteddiğini Yazmak”, *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3.
- ARSLAN, Zehra, “Demokrat Parti İktidarının 1950-1951 Yıllarında Türkiye’ye Göç Eden Göçmenlere Yönelik Politikası”, *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012, Isparta- Burdur, ss. 329-344.
- ARVAS, İbrahim Sena, “Naylon Gazeteler ve Besleme Basının Yerel Basına Etkileri”, *Türkiye’de Yerel Basın*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2017, ss. 357-364.
- ASÖCAL, Y. Kadri, “Milliyetçiler ve Demokrat Parti”, *Yeni Meram*, 10 Ekim 1950, Y. 1, S. 39, s. 1.
- ATADEMİR, S. Ragıp, “14 Mayıs Yıkılışının Manası”, *Selçuk*, 19 Mayıs 1950, Y. 5, S. 468, s. 1;3.
- ATAY, Falih Rıfkı, “Politika”, *Babalık*, 23 Şubat 1946, Y. 36, S. 6618, s. 1.
- AYAS, Namık, “Mutluluk İçinde”, *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 1.

- _____, “Seçimden Sonra”, *Yeni Konya*, 30 Ekim 1957, Y. 9, S. 3000, s. 1.
- AYDEMİR, Sefa Salih, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversitenin Etkisi”, *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, C. 1, S. 1, Y. 2016, ss. 9-22.
- AYDIN, Mehmet Korkud, “Millî Korunma Kanununun Hayata Geçirilişi (1940) ve Tek Parti Dönemi Uygulamaları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 29, S. 1, Ocak 2009, ss. 413-428.
- AYDOĞAN Erdal; ÇOBAN Ebru, “Türkiye’de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları”, *Yaşam Bilimleri Dergisi*, C. 6, S. 2/1, 2016, ss. 113-126.
- AYTAÇ, Şadiye, “Konya’nın İlk Kadın Mebus Adayı”, *Yeni Konya*, 25 Nisan 1954, Y. 6, S. 1747, s. 2.
- BABA TAVUS, “Çap”, *Akyokuş*, 25 Ekim 1948, Y. 2, S. 169, s. 1.
- _____, “Hem de Göbeğimiz Çatlayıncaya Kadar” *Akyokuş*, 24 Ocak 1949, Y. 2, S. 206, s. 1.
- _____, “Hüvelbaki”, *Akyokuş*, 12 Kasım 1948, Y. 2, S. 176, s. 1.
- _____, “Kavuk Devrildi”, *Akyokuş*, 31 Ocak 1949, Y. 2, S. 210, s. 1.
- BAHA, Hikmet, “Konya’da Demokrat Parti Niçin Çöküyor”, *Gürses*, 15 Eylül 1952, Y. 1, S. 2, s. 2.
- BARLAS, Ziya, “ Türk ve Demokrasi “, *Akyokuş*, 11 Şubat 1949, Y. 2, S. 213, s. 1.
- _____, “Din Bilginlerinin Yetiştirilmesi Fenalık Değil, İyilik Sağlar”, *Akyokuş*, 2 Mart 1949, Y. 2, S. 221, s. 1.
- _____, “Doğru Çalışma İle Hak Elde Edilir”, *Akyokuş*, 16 Şubat 1949, Y. 2, S. 215, s. 1.
- BAŞGİL, Ali Fuat, “Mekteplerde Mecburi Din Dersi ve Vicdan Meselesi”, *Yeni Meram*, 8 Kasım 1950, Y. 1, S. 67, s. 2.
- BAŞKURT, Cevat Fehmi, “On Yıl Önceye Bakarsak”, *Yeni Konya*, 7 Eylül 1960, Y. 13, S. 3961, s. 3.
- BAYDUR, Cemil Şerif, “İnkılaplarımızı Nasıl Korumalıyız”, *Yeni Konya*, 3 Eylül 1955, Y. 7, S. 2233, s. 2-3.
- BENHÜR Çağatay, SARIYAR Canan, “Bir Kent Ölçeğinde 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve Basın: Mardin Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, ss. 225-235.
- BİL, Hikmet, “Gördünüz mü?”, *Babalık*, 4 Mart 1951, Y. 41, S. 7554, s. 1.
- BİLGE, Galip, “ Gürses Ne İstiyor?”, *Gürses*, 8 Ağustos 1951, Y. 1, S. 1, s. 1.

_____, “Ahmet Emin Yalman’a Açık Mektup”, *Yeni Konya*, 15 Mart 1951, Y. 2, S. 636, s. 1-2.

BOLAY, Ahmet Emin, “Hala Taassup”, *Yeni Konya*, 31 Ekim 1949, Y. 1, S. 146, s. 2.

BULUNMAZ, Barış, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri Dergisi*, C. 10, S. 37, Ocak 2012, s. 203-214.

BULUT, Sedef, “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2009, S. 19, ss. 73-90.

BÜLBÜL, A. Rıdvan, “Bir zamanlar Başkenttik şimdi muhtarlık mı olalım? Mebuslarımıza ve Konya’yı seven her vatandaşa”, *Yeni Konya*, 24 Eylül 1955, Y. 7, S. 2254, s. 1.

CANDAN, Yaşar, A. Rıdvan, “Gümüş dere durmaz akar”, *Yeni Konya*, 25 Kasım 1955, Y. 7, S. 2316, s. 1.

_____, “Bize Düşen Vazife”, *Öz Demokrat Konya*, 31 Mayıs 1960, Y. 3, S. 841, s. 2.

_____, “Türk Ordusu”, *Öz Demokrat Konya*, 29 Mayıs 1960, Y. 3, S. 839, s. 2.

_____, “Menderes ve Ziraatımız”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal, “Kırılmalı Eller”, *Babalık*, 1 Mart 1951, Y. 41, S. 7550, s. 1.

ÇAKIR, Hamza, Deniz Elif Yayalar, “Demokrat Parti İktidarı ve Basın”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 3, 2017, ss. 257-270.

ÇAKMAK, Diren, “Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C. 2, S. 3, Kış 2008, ss. 153-186.

ÇAVUŞOĞLU, Halim, “Yugoslavya- Makedonya Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri”, *Bilig*, S. 41, Y. 2007, ss. 123-154.

ÇAYLAK, Adem, “1946-1950 Arası Dönemde Müfrit Muhafazakar Demokratlar ve Türk Demokrasisinin Almış Olduğu Biçim”, *Ankara Üniv. SBF Dergisi*, 2007, C.62, S. 1, ss. 17-42.

ÇETİNKAYA, Netice, “Kıbrıs’a Sesleniş”, *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.

ÇOBANOĞLU, Ahmet, “27 Mayıs İnkılabının Manası”, *Yeni Konya*, 9 Haziran 1960, Y. 13, S. 3872, s. 2;4.

ÇULHA, İbrahim, “Bulgaristan Türkleri’nin Türkiye’ye Göç Süreci (1950-1951)”, *Akademik-Der Tarih, Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*, s. 1, (2017 Sonbahar), ss. 51-71.

ÇUVALDIZ, “Âleme Verir Talkını, Kendisi Yutar Salkını”, *Akyokuş*, 3 Eylül 1948, Y. 1, S.151, s. 1.

_____, “Bu Ne Perhiz Bu Ne Lahana”, *Akyokuş*, 25 Ağustos 1948, Y. 1, S. 147, s. 1.

_____, “Kalbimizi Sızlatan Bayrak” *Akyokuş*, 15 Eylül 1948, Y. 2, S. 156, s. 1.

- DANIŞ, Ömer Faruk, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Seçkin Kuramları Doğrultusunda İncelenmesi”, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- DEMİR, Oğuz, “Hürriyetlerimiz”, *Öz Demokrat Konya*, 18 Haziran 1960, Y. 3, S. 855, s. 2.
- DEMİR, Şerif, “İktidar- Basın İlişkilerinin Türkiye’de Görünümü (1918-1960)”, *International Journal of Social Science*, Volume. 5, Issue. 6, 2012, pp. 119-137.
- DEMİRTAŞ, Faruk, “Konyalının Ne Yapacağını Kimse Bilemez”, *Yeni Konya*, 3 Ekim 1957, Y. 9, S. 2973, s. 1.
- DİKİCİ, Ali, “27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Türk Polisi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 30, S. 89, Y. 2014, ss. 11-60.
- DOĞAN, Mesut, “Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Ocak 2011, S.23, ss. 293-307.
- DUMAN, Doğan, “Demokrat Parti’nin İslami Gazete ve Dergilerle İlişkisi(1946-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Mart 2016, Y. 6, S. XXV, ss. 127-151.
- DURUM, Keramet, “Particilik, Belediyecilik mi?”, *Gürses*, 7 Ekim 1952, Y. 5, S. 9, s. 3.
- ELGİN, S. Güner “Menderes Hükümetlerine”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3.
- _____, “Sihirbaz Çırakları”, *Öz Demokrat Konya*, 4 Mart 1960, Y. 3, S. 763, s. 1.
- ELOĞLU, “Geçmişten Bugüne”, *Babalık*, 8 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7387, s. 5.
- EMİROĞLU, Atiye, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti’nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil MYO Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Y. 1, S. 1, Mayıs 2011, s. 13-27.
- ERASLAN, Cezmi, “Atatürk’ten Sonra Türkiye’nin İç Politikası”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C. 2, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2004, ss. 519-649.
- ERASLAN, Zeki, “Tarihçi ve Basın”, *Türk Basın Tarihi*, C. 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2018, ss.129-146.
- EREN, Abdurrahman, “Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat ile Onu Yürürlükten Kaldıran Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerin Yargılanması Hakkında Kanunu’nun Karşılaştırılması”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 55, S. 3, Y. 2000, ss. 55-79.
- EREN, Mesut Doğan, “Rejim Davası” *Yeni Konya*, 10 Aralık 1955, Y. 7, S. 2337, s. 2.
- ERGÜCE, Feridun, “Din ve İstismar”, *Yeni Konya*, 15 Haziran 1960, Y. 13, S. 3878, s. 2.
- _____, “Paydos!”, *Yeni Konya*, 17 Haziran 1960, Y. 13, S. 3880, s. 2.
- ERİM, Nihat, “Onların Demokrasi”, *Ulus*, 27 Nisan 1947, s. 1.

- EVCAN, Rıza, “Çumra Halkevi Kimlerin?”, *Akyokuş*, 5 Ocak 1949, Y. 2, S. 199, s. 1.
- EVREN, Afif, “Bir Kitap İçin”, *Babalık*, 4 Ekim 1950, Y. 40, S. 7501, s. 1.
- _____, “Milli Feragat”, *Babalık*, 5 Ocak 1951, Y. 40, S. 7529, s. 1.
- _____, “Pis İğrenç Saldırıları”, *Babalık*, 20 Ekim 1950, Y. 40, S. 7508, s. 1.
- F.T, “Halka Dağıtılacak Kok Kömürleri Kimlere Verilecek”, *Akyokuş*, 21 Ocak 1949, Y. 2, S. 205, s. 1.
- GENÇALP, Ebru, “27 Mayıs 1960 Darbesi ve Basındaki Yansımaları”, *Uluslararası Darbe Sempozyumu* (26-27-28 Mayıs 2017), C.1, Editör. Mustafa Aslan vd, Adnan Menderes Yayınları, Aydın 2017, ss. 329-346.
- GEZGİN, Suat, “Türkiye’de Yerel Basın”, *Türkiye’de Yerel Basın*, Editör Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2017, ss. 177-196.
- GÜCÜYENER, Adil, “3868”, *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3.
- GÜLCAN, Zekai, “Atatürk ve Veled Çelebi”, *Babalık*, 4 Eylül 1948, Y. 38, S. 7004, s. 3.
- GÜLMEZ Nurettin, AŞIK Süleyman, “27 Mayıs 1960 Darbesi Sürecinde Havadis Gazetesi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 2014, C. 12, S. 3, ss. 72-96.
- GÜLSÜNLER, Makbule Evrim, ERTÜRK Hülya Anakız, “Demokrat Parti’nin 1946-1950 yılları arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri”, *Selçuk Üniversitesi Dergileri Selçuk İletişim*, C.7, S. 2, Y. 2012, ss 90-99.
- GÜVEN, Ömer, “Güzel Kıbrıs”, *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.
- H.Y.K, “Çarşıftan Mantoya”, *Yeni Konya*, 21 Eylül 1959, Y. 11, S. 3617, s. 1-2.
- HALICI, Feyzi, “Başvekilimiz ve Selçuk Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1-3.
- _____, “Başvekilimiz ve Selçuk Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 27 Mayıs 1960, Y. 3, S. 838, s. 1;3.
- HALICI, Feyzi, “Dünkü Kongreden Kalan Sekiz Heceli Cümleler”, *Öz Demokrat Konya*, 16 Şubat 1960, Y. 3, S. 748, s. 1.
- _____, “Konya Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 11 Şubat 1960, Y. 3, S. 744, s. 1.
- _____, “Konya Üniversitesi”, *Öz Demokrat Konya*, 11 Şubat 1960, Y. 3, S. 744, s. 1.
- _____, “Selam Sana Mehmetçik”, *Öz Demokrat Konya*, 30 Mayıs 1960, Y. 3, S. 840, s. 1.
- HALKÇI, “Görmek İstedığımız Manzara”, *Akşam*, 5 Eylül 1946, Y. 28, S. 10016, s. 1.
- _____, “Partiler Karşı Karşıya”, *Babalık*, 21 Şubat 1946, Y. 36, S. 6617, s. 2.

- İMER, M Kubilay, “10.Yıl dönümü”, S. Güner Elgin ise “14 Mayıs 1950”, *Öz Demokrat Konya*, 14 Mayıs 1960, Y. 3, S. 824, s. 1
- _____, “Piyasada Ucuzluk”, *Öz Demokrat Konya*, 13 Nisan 1960, Y. 3, S. 796, s. 1.
- İNAN, Canan Emek, “Türkiye’de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, Ocak-Haziran 2016, ss. 10-33.
- İNCE, Erdal, “Köylüyü Topraklandırma Kanunu’nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri”, *ÇTTAD*, V-13, Güz 2006, ss. 59-78.
- KALFAOĞLU, Kadri, “Davetsiz Misafirler”, *Akyokuş*, 8 Aralık 1948, Y. 2, S. 187, s. 1.
- KARA, Nihal, “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş Kararı”, *Yapıt Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, S. 8, Aralık-Ocak 1984/1985, ss. 64-75.
- KARA, Yaşar, “İnönü 77 Yaşında”, *Öz Demokrat Konya*, 26 Eylül 1960, Y. 3, S. 946, s. 1-2.
- KARACA, Rahmi, “İnkılap İstismar Edilemez”, *Babalık*, 19 Haziran 1950, Y. 40, S. 7416, s. 1.
- KASABBAŞI, H. Yüksel, “Sabıklara Acımayalım”, *Yeni Konya*, 25 Haziran 1960, Y.13, S. 3887, s. 3.
- KASARCI, Rüya, “Türkiye’de Nüfus Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Ankara 1996, S. 5, ss. 247-266.
- KAŞTAN, Yüksel, “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi İç Göç Hareketleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 42, Şubat 2016, ss. 692-700.
- _____, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Partili Dönemden Çok Partili Döneme Geçişte CHP’nin Yönetim Anlayışındaki Gelişmeler (1938-1950)”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, ss. 123-140.
- KAYIŞ, Yasin, “1946 Belediye Seçimleri ve Basın”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 16, Y. 2008, ss. 397-419
- KAYSERİLİOĞLU, Baha, “İktidarı Yıkan Kuvvet Nedir” *Öz Demokrat Konya*, 12 Ağustos 1960, Y. 3, S. 904, s. 2.
- KESKİN, Yusuf Ziya, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, Y. 2012, S. 1, ss. 107-109.
- KILCIGİL, İsmail, “Demokrasi ve Düşükler”, *Öz Demokrat Konya*, 13 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1-2.
- KİŞMİR, Celaleddin, “Atatürksüz Mektepli”, *Yeni Konya*, 12 Ekim 1950, Y. 2, S. 484, s. 1.
- _____, “Karıncı Kararınca Kadın Çalışmalı mı?”, *Yeni Konya*, 9 Haziran 1950, Y. 2, S. 366, s. 2.
- KOÇ Nurgün, KOÇ Bedriye, “Affects of Marshall Plan on Turkish Economy”, *Sociology Study*, February 2017, Vol. 7, No. 2, ss. 83-121.

KOÇ, Mustafa, “Asap Bozucu Kanunlar”, *Öz Demokrat Konya*, 20 Eylül 1960, Y. 3, S. 942, s. 1-2.

KOÇAK, Cemil, “Siyasal Tarih (1923-1950)”, *Çağdaş Türkiye 1908-1980 Türkiye Tarihi: 4*, Yay. Yön. Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, ss. 85-173.

KONER, M. Muhlis, “Din Tedrisatının Lüzum ve Ehemmiyeti Üzerine”, *Selçuk*, 11 Şubat 1946, Y. 2, S. 128, s. 1.

_____, “Parti Çokluğu Bir İdeoloji Teşevvüşü Yapar”, *Selçuk*, 3 Nisan 1946, Y. 1, S. 42, s. 1.

_____, “Seçimler Başlarken” *Selçuk*, 1 Mayıs 1946, Y. 1, S. 50, s. 1.

_____, “Seçimler Münasebetiyle Düşündüklerimiz”, *Selçuk*, 11 Mayıs 1946, Y. 1, S. 53, s. 1.

_____, “Yeni Belediye Seçimleri Münasebetiyle” *Selçuk*, 4 Mayıs 1946, Y. 1, S. 51, s. 1.

KOZBEK, Tarık, “Muvazaa İddiaları Karşısında”, *Akyokuş*, 3 Eylül 1948, Y. 1, S. 151, s. 2-3.

KÖMÜRSÜZ, “Şekva”, *Akyokuş*, 31 Ocak 1949, Y. 2, S. 209, s. 1.

KÖROĞLU, Hüseyin, “Hesap Sorulmalı”, *Yeni Konya*, 10 Haziran 1960, Y. 13, S. 3873, s. 2.

_____, “İktidar Mebusları Suçludurlar”, *Yeni Konya*, 12 Haziran, 1960, Y. 13, S. 3875, s. 2.

KÖYMEN, Doğan, “Din Tedrisatı DP Büyük Kongresi Kararıdır”, *Yeni Meram*, 17 Ocak 1956, Y. 5, S. 1940, s. 2.

KUBİLAY, Çağla, “Demokrat Parti Döneminde Basında İspat Hakkı Tartışmaları”, *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2014-12(1), ss. 11-43.

KURMA, Tevfik, “Her Şey Vatan İçin !”, *Öz Demokrat Konya*, 10 Mart 1960, Y. 3, S. 768, s. 1.

_____, “Vatan ve Menderes”, *Öz Demokrat Konya*, 7 Mart 1960, Y. 3, S. 766, s. 1.

KURTALAN, “Arapça Ezan Şarkta Nasıl Karşılanmış?”, *Babalık*, 20 Haziran 1950, Y. 40, S. 7417, s. 2.

KURU, Hanife, “27 Mayıs 1960 İhtilal Dönemi; İktidar- Muhalefet İlişkileri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 8, Y. 1998, ss. 243-260.

KÜÇÜKKELEŞ, İsmail, “Vaatlerini Unutmadık”, *Gürses*, 2 Şubat 1951, Y. 1, S. 15, s. 1.

MUMCU, Ahmet, “1924 Anayasası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. II, S. 5, Mart 1986, ss. 384-399.

NEDİM, M. Fahri, “Bir Rüştü Özal Vardı”, *Yeni Konya*, 20 Eylül 1959, Y. 11, S. 3616, s. 2.

_____, “Ekekon Nasıl Kapandı?” *Yeni Konya*, 18 Eylül 1959, Y. 11, S. 3614, s. 2.

- OBUZ, Muammer, “Sahipsiz Konya”, *Akyokuş*, 31 Aralık 1948, Y. 2, S. 197, s. 1.
- _____, “CHP Muhalefetine Tüttüğü Yol Bu mu?”, *Yeni Meram*, 30 Ağustos 1950, Y. 1, S. 3, s. 1.
- _____, “Demokratça Düşünüş”, *Akyokuş*, 25 Şubat 1948, Y. 1, S. 70, s. 1.
- _____, “Din ve Politika”, *Akyokuş*, 7 Mart 1949, Y. 2, S. 223, s. 1-2.
- _____, “Gazetemiz Başlarken”, *Akyokuş*, 12 Eylül 1947, Y. 1, S. 1, s. 1.
- _____, “Halk Partisinin Kısmı Seçimlere Girmemek Kararı”, *Akyokuş*, 8 Eylül 1948, Y. 1, S. 153, s. 1.
- _____, “Halk Partisinin Taktiği” *Akyokuş*, 2 Ocak 1948, Y. 1, S. 47, s. 1
- _____, “İfradın İnkazı”, *Akyokuş*, 19 Ocak 1948, Y. 1, S. 54, s. 1.
- _____, “İktidar Partisi Ne Âlemde”, *Akyokuş*, 20 Aralık 1948, Y. 2, S. 192, s. 1.
- _____, “Meydan Demokrasisi ve Kulis Arası İktidar”, *Akyokuş*, 7 Haziran 1948, Y. 1, S. 114, s. 1
- _____, “Muhalefetin Kısmi Seçimlere Katılmaması-2”, *Akyokuş*, 30 Temmuz 1948, Y. 1, S. 137, s. 1.
- _____, “Sayın Belediye Başkanı Muhlis Koner’e”, *Akyokuş*, 2 Şubat 1948, Y. 1, S. 60, s. 2.
- _____, “Siyasi Kovalamaca”, *Akyokuş*, 4 Şubat 1948, Y. 1, S. 61, s. 1.
- _____, “Türk Milletinin Siyasi Rüştünün Timsali Demokratlardır”, *Akyokuş*, 1 Kasım 1948, Y. 2, S. 172, s. 1.
- _____, “Üçüncü Bir Parti Muvaffak Olamayacaktır”, *Akyokuş*, 12 Nisan 1948, Y. 1, S. 90, s. 1-2.
- _____, ”İstifaların Manası”, *Akyokuş*, 12 Ocak 1948, Y. 1, S. 51, s. 1.
- _____, ” Konya İhmal edilmeseydi”, *Akyokuş*, 12 Mayıs 1948, Y. 1, S. 103, s. 1.
- OKTAY, Elif Yüksel, “Türkiye’de Cumhuriyet’in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.7, 2004, ss. 31-53.
- ÖLÇMEN, Himmet, “Bayındırlık Bakanı Nihat Erim Şehrimizde. Hükümet Buhranı HP Şaşkınlık İçindedir”, *Akyokuş*, 27 Eylül 1948, Y. 2, S. 161, s. 1-3.
- _____, “DP Kongreleri”, *Akyokuş*, 25 Ekim 1948, Y. 2, S. 169, s. 1.
- ÖNDER, Mehmet, “Sırası Gelmişken Söyleyelim ki; Konya İsyanı Diye Bir Şey Yoktur. Hadisenin Kısa İçyüzü ve Atatürk’ün Bir Telgrafı”, *Yeni Konya*, 22 Mart 1951, Y. 2, S. 642, s. 1;3.

ÖZÇELİK, Pınar Kaya, “Demokrat Parti’nin Demokrasi Söylemi”, *Ankara Üniv. SBF Dergisi*, C.65, S. 3, 2010, ss. 163-187.

ÖZDAĞ, İsmet, “Laiklik Anlayışı”, *Öz Demokrat Konya*, 17 Ocak 1960, Y. 3, S. 721, s. 2.

ÖZDEMİR, Emin, “Amerikan Belgelerine Göre Türkiye’de Demokrasili Yıllara Geçişte İnanç Hürriyetinde Yaşanan Gelişmeler (1946-1952)”, *Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 2013, S. 10, ss. 63-82.

ÖZFAKİH, Fakih, “Ay Yıldızın Gölgesinde”, *Yeni Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 13, S. 3868, s. 2-3.

_____, “Tehlike Bundan Sonra. Bir Realite Haline Gelen Din İhtiyacı, Vicdan Hürriyeti Dahilinde, Milli Menfaatler Çerçevesinde Formüle Edilip, Politikadan Kaçırarak Mabede Emanet Edilmelidir”, *Yeni Konya*, 15 Haziran 1950, Y. 2, S. 372, s. 1-2.

_____, “Tehlikeli Bir Taktik”, *Yeni Konya*, 6 Haziran 1950, Y. 2, S. 363, s. 1.

ÖZLEN, Fakih, “Alarm”, *Akyokuş*, 7 Temmuz 1948, Y. 127, s. 1.

_____, “Yalanlar Devri”, *Yeni Konya*, 6 Mart 1954, Y. 6, S. 1697, s. 1-2.

_____, “Akyokuş”, *Akyokuş*, 12 Eylül 1947, Y. 1, S. 1, s. 1.

_____, “Akyokuşun Ardından”, *Babalık*, 14 Mayıs 1949, Y. 39, S. 7106, s. 1.

_____, “CHP ve Konya Basını”, *Babalık*, 12 Mayıs 1949, Y. 39, S. 7105, s. 1.

_____, “Partilerimiz ve Zaafları” *Akyokuş*, 17 Mart 1948, Y. 1, S. 79, s. 1.

_____, “Prensipleri Savunacağız”, *Babalık*, 4 Haziran 1949, Y. 39, S. 7114, s. 2.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, “M. Şemsettin Günaltay’ın Hayatı, İlmi, İdari ve Siyasi Faaliyetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S. 38, ss. 413-447.

ÖZYAVUZ, Yıldız, “Türkler Bütündür”, *Yeni Konya*, 22 Haziran 1958, Y. 9, S. 3206, s. 2.

PINAR, C., “Belediyenin dikkatine”, *Akyokuş*, 26 Ocak 1949, Y. 2, S. 207, s. 2.

PINAR, Mehmet, “1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler ve Demokrat Parti’nin Göçmen Politikası”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 30, S. 89, 2014, ss. 61-93.

RADO, Şevkat, “Yine İncicam Meselesi”, *Babalık*, 22 Mart 1951, Y. 41, S. 7572, s. 1.

_____, “Atatürk’ün Hataları”, *Babalık*, 20 Mart 1951, Y. 41, S. 7570, s. 1.

_____, “Prensiplerde Muhalefet”, *Babalık*, 26 Şubat 1948, Y. 38, S. 6926, s. 3.

_____, “Yine İncicam meselesi”, *Babalık*, 22 Mart 1951, Y. 41, S. 7572, s. 1.

SADAK, Necmeddin, “Demokrasi Tarihimiz Gerçek Olmak İçin Nasıl Gelişecektir?”, *Akşam*, 11 Ocak 1947, Y. 29, S. 10135, s. 1.

- _____, “Demokrasi Tarihimiz”, *Babalık*, 11 Ocak 1947, Y. 37, S. 6757, s. 4.
- _____, “Demokrat Parti’nin İlk Kongresi Münasebetiyle”, *Akşam*, 11 Ocak 1947, Y. 29, S. 10141, s. 1-2.
- _____, “Sekizinci Millet Meclisi ve İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı”, *Babalık*, 10 Ağustos 1946, Y. 36, S. 6695, s. 1.
- _____, “Sekizinci Millet Meclisi ve İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı”, *Akşam*, 6 Ağustos 1946, Y. 28, S. 9988, s. 1.
- SAFA, Peyami, “Mesele O değil”, *Babalık*, 15 Temmuz 1947, Y. 37, S. 6835, s. 1.
- SANER, Güler, “Bir İnkılabın 33. Yıldönümünde Şapka ve Çarşaf İnkılabı Üzerine”, *Yeni Konya*, 30 Ağustos 1958, Y. 10, S. 3270, s. 2.
- SARINAY, Yusuf, “Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara’ya Yapılan Göçler (1923-1990)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 30, 2011, ss. 351-388.
- SELEK, Kayhan, “Keşke Bir Defa Ölseydin”, *Yeni Konya*, 10 Kasım 1958, Y. 10, S. 3342, s. 2.
- Sertel, Rıza, “Vilayet Makamının Dikkati Nazarına”, *Gürses*, 23 Eylül 1952, Y. 5, S. 7, s. 2.
- SİMAVİ, Sedat, “14 Mayıs”, *Babalık*, 28 Kasım 1950, Y. 40, S. 7519, s. 2.
- ŞAHİN, Tahir, “Nerde O Günler”, *Öz Demokrat Konya*, 13 Ekim 1960, Y. 3, S. 964, s. 1-2.
- ŞAKACI, “Demokrasi”, *Yeni Konya*, 20 Haziran 1949, Y. 1, S. 20, s. 2.
- ŞEKER, Kadir, “İnönü Dönemi Basın Hayatı ve 1948-1950 Arasında CHP İle Muhalefet Arasında Basın Alanında Yaşanan Tartışmalarda Merzifon Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 13, Y. 2011, ss. 39-54.
- TANER, Haldun, “Yeni Demokrasinin Eşiğinde: Ahlak Buhranı”, *Öz Demokrat Konya*, 30 Haziran 1960, Y.3, S. 866, s. 2-3.
- TAŞ, “Hürriyeti Seçtim”, *Yeni Konya*, 24 Kasım 1955, Y. 7, S. 2315, s. 1.
- TEKİN, Cemile, “Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerin nedenleri (1950-1958)”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 39, Y. 2018, ss.249-261.
- TEKİNSOY, Yunus Emre, “Çiğil İsyanının I. TBMM’deki Yankıları”, *Birinci Ulusal İlgin Sempozyumu*, Editör Ali Boran vd., İlgin Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2012, ss. 661-676.
- TOK, Ragıp, “Bir Konya Kalkınma Planı Lazımdır”, *Akyokuş*, 23 Ocak 1948, Y. 1, S. 56, s. 1-2.
- TONT, Cevdet, “Konya’nın İstidatı”, *Yeni Meram*, 28 Eylül 1953, Y. 4, S. 1129, s. 1.
- TORUNOĞLU, Mehmet, “Çarşaf ve Peçe!”, *Yeni Konya*, 3 Nisan 1956, Y. 7, S. 2448, s. 2.

- TUĞLUOĞLU, Fatih, “27 Mayıs’ı Restore Etme Projesi: Tedbirler Kanunu (1962)”, *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Y. 2019, S. 35, ss. 1-26.
- TUĞRUL, Sofu, “27 Mayıs Devrimi Ve Bir Sergi”, *Yeni Konya*, 27 Ağustos 1960, Y.13, S. 3950, s. 1-2.
- _____, “DP Grubundan Yükselen Sesler”, *Yeni Konya*, 3 Aralık 1955, Y. 7, S. 2324, s. 1;3.
- _____, “DP Ufkunda Kara Bulutlar”, *Yeni Konya*, 28 Kasım 1955, Y. 7, S. 2319, s. 1.
- _____, “DP’nin Konya’daki Serencamı”, *Yeni Konya*, 5 Eylül 1960, Y. 13, S. 3959, s. 1-2.
- _____, “Endişe”, *Gürses*, 27 Ekim 1950, Y. 1, S. 1, s. 1-2.
- _____, “Konya bir bütündür, parçalanamaz”, *Yeni Konya*, 8 Ocak 1956, Y. 7, S. 2365, s. 1.
- _____, “Korkunç Hakikat”, *Yeni Konya*, 2 Eylül 1960, Y.13, S. 3956, s. 1;4.
- _____, “Menderes Ve Hempalarının Akıbeti” *Yeni Konya*, 8 Eylül 1960, Y.13, S. 3900, s. 1;3.
- TUNA, Işıl, “1950-1960 Yıllarında Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2016, ss. 81-98.
- TURP, Muharrem, “Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 18, S. 37, ss. 677-714.
- UĞURLU, Kamil, “Vazifelerin En Büyüğü”, *Öz Demokrat Konya*, 1 Haziran 1960, Y. 3, S. 842, s. 1.
- UYANIK Necmi, ALANYA Vahdi, “CHP’den DP’ye Konya Belediye Başkanları ve Faaliyetleri (1946-1954)”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 36, Y. 2004, ss. 163-199.
- UZUN, Hakan, “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* *Journal Of Modern Turkish History Studies*, XII/25, (2012-Güz/Autumn), ss. 101-139.
- ÜLGEN, Hasan Bedrettin, “Demokrasiyi nasıl anlıyoruz”, *Babalık*, 3 Temmuz 1950, Y. 40, S. 7428, s. 1.
- ÜLKÜDAŞ, “Son Seçim Konya”, *Babalık*, 25 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6688, s. 2.
- VA-NU, “Propaganda Aldatmaca Olmamalıdır”, *Babalık*, 4 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6679, s.1.

- YALMAN, Ahmet Emin, “Atatürk Devri Sabık”, *Babalık*, 5 Nisan 1951, Y. 41, S. 7586, s. 1-2.
- YILDIRIM, Seyfi, “Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri”, *CTAD*, Y. 8, S. 16 (Güz 2012), ss. 75-92.
- YILDIZ, Nuran, “Demokrat Parti İktidarı(1950-1960) ve Basın”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 51, S. 1, Dergisi, 1996, ss. 481-505.
- YILMAZ, Ensar, “1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar”, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 1, Y. 2010, s. 177-188.
- _____, “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, *e-Journal of New World Sciences Academ*, 2010, Volume 5, S. 4, ss. 541-551.
- YİĞİT, Sultan Esra, “27 Mayıs 1960 Darbesi Sonrası Çok Partili Hayata Geçi Sürecinin ve 1961 Seçimlerinin Basına Yansımaları”, *Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yozgat 2019.
- YOLCU, “Adaya Mektup” *Babalık*, 9 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6681, s. 1.
- _____, “Artık Gam yemesin!”, *Babalık*, 22 Şubat 1951, Y. 41, S. 7544, s. 1.
- _____, “Babalık Viyana’da”, *Babalık*, 21 Kasım 1946, Y. 36, S. 6736, s. 1.
- _____, “Basın Hürriyeti”, *Babalık*, 5 Ocak 1951, Y. 40, S. 7529, s. 1.
- _____, “Başbakanın Çok Hakkı Var”, *Babalık*, 12 Mart 1946, Y. 36, S. 6625, s. 1.
- _____, “Beğendik; Beğenmedik!”, *Babalık*, 26 Mayıs 1950, Y. 40, S. 7396, s. 1.
- _____, “Bir Vakıanın Gözyaşları”, *Babalık*, 6 Mayıs 1948, Y. 38, S. 6955, s. 1.
- _____, “Bugünden Yarına “, *Babalık*, 7 Aralık 1948, Y. 38, S. 7042, s. 1.
- _____, “Çarşafı Hayat”, *Babalık*, 20 Mayıs 1947, Y. 37, S. 6811, s. 1.
- _____, “Çift Dilli Görüş”, *Babalık*, 8 Şubat 1947, Y. 37, S. 6769, s. 1.
- _____, “Ekonomide Devletçilik”, *Babalık*, 25 Şubat 1947, Y. 37, S. 6776, s. 1.
- _____, “Hala O Görüş O Anlayış”, *Babalık*, 15 Ağustos 1950, Y. 40, S. 7462, s. 1.
- _____, “Hani O Ekmekler”, *Babalık*, 24 Ekim 1946, Y. 36, S. 6726, s. 1.
- _____, “Hep Halka Doğru”, *Babalık*, 13 Temmuz 1946, Y. 36, S. 6683, s. 1.
- _____, “Meymenetlu Konak”, *Babalık*, 14 Ağustos 1948, Y. 38, S. 6996, s. 1.
- _____, “Milli Sağduyu Yerindedir”, *Babalık*, 12 Nisan 1947, Y. 37, S. 6796, s. 1.
- _____, “Milli Sağduyu Yerindedir”, *Babalık*, 12 Nisan 1947, Y. 37, S. 6796, s. 1.

- _____, “Sıkılmak”, *Babalık*, 14 Mart 1950, Y. 40, S. 7342, s. 1.
- _____, “Taviz yok”, *Babalık*, 29 Nisan 1951, Y. 41, S. 7610, s. 1.
- _____, “Üç Sene Evvel Bugün”, *Babalık*, 2 Şubat 1951, Y. 41, S. 7537, s. 1.
- _____, “Zamanı Gelmiştir”, *Babalık*, 2 Temmuz 1951, Y. 41, S. 7673, s. 1.
- _____, “Partiler Arasında”, *Babalık*, 12 Şubat 1948, Y. 38, S. 6920, s. 2.

ZORBAY, Taner, “1950’ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya’dan Türkiye’ye Serbest Göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 1, 2017, ss.318-335.

6. Tezler

- AKÇAKOCA, Oğuz, “Konya Yerel Basınının Yapısal ve İçerik Analiz İle Bir Yerel Basın Model Örneği”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.
- AKŞİT, Yasemin, “Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü (1946-1954)”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.
- ARIKAN, Aydan, “1957-1961 Dönemi Türkiye’de Basının Durumu ve Basın İktidar İlişkileri”, Gaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.
- AYHAN, Hasan, “İnönü Dönemi Basını (1938-1950)”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Gazetecilik Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013.
- BAĞCI, Özgür, “Demokrat Parti Döneminde Konya”, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2019.
- BAYRAKLI, Cemile, “Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları’nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2017.
- DEMİRTAŞ, Oktay, “Başlangıçtan Günümüze Türk Basınında Alternatiflik Arayışları ve Alternatif Medya Olgusu”, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.
- KÖSEDAĞ, Mehmet Sena, “Çok Partili Dönemden Günümüze Yazılı Basın Alanında Yapılan Düzenlemeler ve Bunların Basında Temsili”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Nisan 2016.
- DEMİRLİ, Aynur, “Demokrat Parti’nin Laiklik Söylemi: Devletin Baskı Aygıtından Din Hürriyetine”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.

- MUHTAROĞLU, Erdem, “1950’li Yıllarda Göç Politikaları ve Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti’nden Türkiye’ye Serbest Göçler”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009.
- ÖNGEL, Alparslan, “*Demokrat Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri (1950-1960)*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- ÖZTÜRK, Onur, “*Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi(1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- YAKIŞIR, Yeşim, “*Medya- Demokrasi İlişkisi: Yerel Basın ve Basın İlan Kurumu*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.
- VURAL, Ali Murat, “*Bir İletişim Kurumu Olarak Yerel Basının Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki İşlevi ve Yerel Basın- Kamuoyu İlişkileri Eskişehir Basını Örneğinde Bir Uygulama*”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir 1997.
- AYDEMİR, Aydan, “*Demokrat Parti Dönemi Din Eğitimi*”, Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2016.
- AYDIN, Furkan, “*Muhafazakârlık ve Demokrat Parti’nin 1950-1954 Dönemi Muhafazakâr Politikaları*”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2016.
- GAYTANCIOĞLU, Serkan, “*Demokrat Parti İktidarı ve Vatan Cephesi*”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.
- ÖZDEMİR, Törehan, “*Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük 2014.
- TUZAK, Mervenur, “*Vatan Cephesi’nin Kuruşu ve Faaliyetleri (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)*”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul 2018.
- ÇETİNKAYA, Ferhat, “*27 Mayıs Darbesi’nin Yeni Türk Romanına Yansıması*”, Adıyaman Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adıyaman 2019.
- OLGUN, Erhan, “*27 Mayıs Asker Müdahalesi’nde Ondörtler Olayı*”, Dokuz Eylül Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir 2016.

- ÖNGEL, Alpaslan, “Demokrat Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri(1950-1960)”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- TUZAK, Mervenur, “*Vatan Cephesi’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)*”, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.
- ÜLGER, Zafer, “*27 Mayıs İhtilali’nde Kalkınma Çabaları*”, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kalkınma İktisadi ve İktisadi Büyüme Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

EKLER

EK-1: 14 Mayıs 1950 Milletvekili seçimlerinde Konya'dan milletvekili seçilenlerin isimlerinin yazılı olduğu tutanak.

T.C.
KONYA
İl Seçim Kurulu Başkanlığı
SAYI: _____

742

20/5/1950

SEÇİM

Başbakanlık Yüksek Katına

Ankara

Millet Vekilleri Seçimi Kanunu Gereğince Konya İli Millet vekil
liklerine seçilmiş olanlara ait olup aşağıda adları yazılı 17 zatin ikişer
nusha tutanaklarının ilişik olarak sunulmakla alındığının bildirilmesine
saade buyrulması arz olunur.

- 1 - Abdurrahman Fanri ağaoğlu
- 2 - Rifat Alabay
- 3 - Kemâl Ataman
- 4 - Hidayet aydiner
- 5 - Ziya Barlas
- 6 - Kemzi Birant
- 7 - Sıtkı burçak
- 8 - Abdi Çilingir
- 9 - Omer hıza Doğrul
- 10 - Ziyet Ebuzziya
- 11 - Ali hıza Ercan
- 12 - Saifet Gürol
- 13 - Tarık Aozbek
- 14 - Muammer Ubuz
- 15 - Hımmet Ölçmen
- 16 - Umrar Nazif Yigiter
- 17 - Murat alı Ülgen(müstakil aday iken bilahere demokrat parti listesine
müstakil olarak girmiştir.)

Konya
İl Seçim Kurulu
Başkanı
M. Midnat Şaningil

M. Midnat Şaningil

YAZI KİMLİK NO: 18.001.180.
TARİH: 23.5.1950
18/7 34

y. i. Mhd.
23.5.1950

23-5-1950	362134

EK-2: 1954 Seçimlerinde DP'nin kazanması büyük bir zafer olarak nitelendirilmiştir. Yeni Konya gazetesi sürmanşetten bu durumu; "Milli irade tecelli etti. İktidar ezici farkla DP'de" şeklinde duyurmuştur.

KURUCUSU
M. Naci Gücüyener
SAHİSİ
Mehmet Arıcan
Bu sayfa neşriyatı idare eden
Mes'ul Müdür
SOFU TUĞRUL
İDARE YERİ
YENİ KİTAP BASIMEVİ
KONYA
Telefon: 1294 P. Kutnu: 84

YENİ Konya

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

YIL : 6 SAYI : 1756

Abone
Yılıgi 18, altı aylığı 9 lira
Üçer gecen sayılar 25 kuruştur.

Salı
4
Mayıs 1954
FIATİ HER YERDE
5 KURUŞ
ILAN ŞARTLARI
Resmî İlanların satımı 100
kır. Husemî İlanlar pazarlığa
tabiidir

Milli irade tecelli etti

İktidar ezici farkla D. P. de

Dün gece saat 23 te bütün Türkiye'de alınmış neticelere göre D. P. 508 C. H. P. 28 ve C. M. P. 5 mebusluk elde etti

Konya merkezinde saat 23 te 137 sandığın tasrifi yapıldı, D. P. 6658 farkla C. H. P. den ilerde bulunuyor

Türk milletinin vaktine yakışır bir şekilde coryan etmiş olan seçimlerle neticeleri her manı heman belli olmuş gibidir. Geçen devrede İktidar D. P. ye teslim etmiş olan Türk milleti, bu kere de İktidarın D. P. de kalmaması uygun bulmuş ve D. P. yi yine iş başına getirmiştir. Her şeyden evvel bu neticelerin vatanımıza, milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler, şimdiden mebusluğu garantilemiş olan Konya D. P. adaylarını tebrik ederiz.

Dün gece 23 te alınmış olduğumuz haberler, Türkiye'de D. P. nin kahr bir eksarıyetle mebus çıkardığını bildirmektedir. Bu vaziyete göre D. P. B. M. Meclisinde 508 mebus göndermektedir. C. H. P. ise 1950 yılındaki yekdanı da bulamamış ve ancak 28 milletvekilli çıkarmıştır. C. M. P. ise Kirgizir de kazanmış ve 5 milletvekilliği elde etmiştir.

Son vaziyete göre Türkiye 28 Vilayette kat'î neticeler alınmıştır. Son olarak Seyhanda netice elde edilmiş ve burada da D. P. ile halide kazanmıştır. Seyhanda D. P. 106837 ve C. H. P. 96741 rey almıştır.

Konya merkez tesnifi henüz sona ermemiştir. Dün gece saat 24 te ancak 137 sandığın tesnifi bitirilebilmiştir. Bu 137 sandıkta D. P. 17044, C. H. P. 10386 ve C. M. P. 5257 rey almış durumdadır.

Şeh ve kat'î neticeleri ve rakamları yarın bildireceğimiz ömül ediyorduz.

SPOR

Bisiklet yarışları

Bu haftaki yarışlarda Ahmet Renkoyrgan birinci oldu

Üç haftadan beri devam eden seri bisiklet yarışlarının üçüncüsü geçen hafta 50 km. Üzerinden Ankara asfaltında yapılmıştır.

Bu yarış gayet çekişmeli geçmiş ve neticede Ahmet Renkoyrgan birinci, Selim Kiyici ikinci, Hasan Hüseyin Bayram üçüncü ve Necati Doruk dördüncü olmuşlardır.

Bu haftaki bisiklet yarışığı 60 km. Üzerinden yapılacaktır.

Akşehir ve Ilgında iki cinayet işlendi

Bu iki cinayette 3 kişi öldürüldü, katiller yakalandılar

Üç gün evvel biri Akşehir diğeri Ilgında iki cinayet işlenmiş ve bu iki hadise üç kişiyi ölümlü neticelendirmiştir.

Akşehirde Harunlar köyünden Mustafa Uysal ve kardeşi Hasan Uysal, henüz tesnifi edilmemiş olan bir sebepten dolayı Abdülkadir ve Hasan Taşkın tarafından maverie öldürülmüştür.

Suçlular yakalanarak adalete teslim edilmiştir.

Diğeri cinayet Ilgında Geçit köyünde işlenmiştir.

Mustafa Geçit ile bir bir gıyaseti ile alâkâlı olan Osman Gürbüz'ün evvelki gün çift sürerken pusuya düşürüldü ve tüfekle vurularak öldürülmüştür.

Osman Gürbüz yakalanmıştır.

Kraliçe Frederikanın Himayesinde Yunan gençliğinin Ahlakını düzeltmek için kamplar kuruluyor

Atina 1—(Router) Reuters muhabiri Sam Modino bildiriyor:

Geçmiş yıllarda ve tabirler için yüzlerce kamp kurulan Kraliçe Frederika bugün, Yunan gençliği ahlaki bir temsile tabi tutulması için girişilen kampanyayı himaye etmektedir.

Bu kampanyaya, 300 kampayalarda Yunan gençliğinde meydana gelen ahlak sukutu sebebiyle başlamıştır.

Resmî istatistiklerden anlaşıldığına göre, hakim huzuruna çıkan Yunan gençlerin adedi günden güne artmaktadır. 1951 senesinde 2.500 cürüm işleyen çocuğa mukabil bu sene 3.500 çocuk suç işlemiştir.

Ayrıca çocuklar arasında ciddi cürümler işleyenlerin adedi de artmaktadır. Mesela 1953 senesinde, düvme, yangın çıkarma, şiddet ve fuhuş suçlarından 17 suçludan 985 Yunanlı yargılanmıştır. Halbuki 1951 senesinde bu gibi suçların adedi 584 idi.

Yunan hükümeti diğer taraftan bir komite teşkil ederek, bu ahlak sukunun sebeplerini araştırmasına başlamıştır.

İkinci dünya harbi, (Devamı S. 2 de)

Vatandaş

Her sene olduğu gibi bu sene de halkımızın verecekları fitreler, hava kurumu kızılay, Çocuk Eğitim Kurumları arasında Ankara'da teklif edilerek üretilen hava kurumu teşkilatı ile toplanmaktadır. Verdigi Fitreyi mutlaka hava kurumuna alt matbu ve numaralı zarfa koyarak adresini yazmayarak unutmaz.

Bugün Ramazan

Bugün mübarek ramazan ayının ilk günüdür. Bu ay bütün müminlere kutlu ve hayırlı olsun

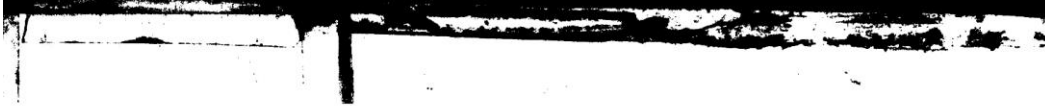
Bugün mübarek ramazan ayının ilk günüdür. Bu ayda bütün müminler oruç tutacak, ihadet edecek ve bir yılın yorgunluğunu bu mübarek ay içinde geredecekler.

Bugünden itibaren, müftülükçe bütün camilerin minaretlerinden mehyeleri yakılacak ve camilerde mukabele ve vaziyetler başlayacaktır.

Bu yılın imsakiyesi henüz tesnifi edilmemiştir. Yarın veya bir iki gün sonra Konya aızını göre bildirilecek imsakiyeyi okuyucularımıza vereceğimizi ömül ediyorduz.

Mübarek ramazan bütün Müminlere ve hemşerilerimize kutlu olsun.

EK-4: DP Ocak başkanı Abdullah Altıok'un "Cihanın saydığı Türkün ruhu Allah'ın kulu Demokrasinin öz babası Yavuz Adnan Menderese" hitabı ile gönderdiği 12 Ocak 1959 tarihli telgrafi.

~u- 62- k 88 Tarih 12.1.59 Sıra

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Cihanın saydığı Türkün ruhu Allahın sevimli kulu Demokrasinin
özü babası Yavuz Adnan Menderese

Ankara

İnşaat ettirdiğin limanlarına ayak basan yaptırdığın yollarda
seyahatler eden kurdugun fabrikaların gücüne yükleme bacalarını
gürmeşen gelme hatta şeker fabrikalarını istihlal ettiği şekerleri
hakkında midesinde Critaşa muhalifet parti temsilcilerinin uia orta
söylarin kamayan Cumhuriyetin açtığı murlu yollardaki fevkalade ki
galışmanı gücüne sürme vatandaşlardan 6 vatandaş bugün vatan ephai-
ne haydının yaptırdıklarını sosyalizme ulaştırmakla iftihar eder
hükümet ricalığında an az yarın asır daha kalmasını o'nun hakta ni-
yas eylesin.

İlgili kazaat merkezi Cumhuriyet muhab-
lasi Ocak başkanı Abdullah Altıok

İmza

Alınış ayıdır.
Kucuk

00 216 630 2

EK-5: Babalık gazetesinin, Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın iddia ve suçlamalarını (Kızıl Ruhlu Kara Kuvvet) ispat etmesi gerektiği, edemezse suçlamalarının ağır bir iftira olarak kendisini mahcup edeceğini manşetten duyurdu gazete sayısı.

PERŞEMBE
15 MART 1951
YIL : 41 SAYI : 7565
KONYA

BABALIK

GÜNLÜK, SİYASİ MEMLEKET GAZETESİ

Sahibi : N. Babalık
Yazı İş. Md. Afif EVREN
Telefon : 1229
Nüshası 5 kuruş
Babalık Basımevi

Trabzon Yağları

Külliyyetli miktarda piyasaya çıkarılmağa başlandı

İstanbuldan bildiriliyor: Külliyyetli miktarda Trabzon yağlı piyasaya çıkarılmaktadır. Stokların fiyatları artması ümidiyle sakladıkları yağlar, kışın hafif geçmesi ve bilhassa yeni yıl itibasına bağlanmasi sebebiyle piyasaya çıkarılmağa başlanmıştır.

Yirmi bin kiloya yakın olduğu söylenen bu yağların piyasaya çıkarılması toptan fiyatları düşürmeğe sebep olmuş ve iki gün içinde 50 kuruş bir ucuzluk görülmüştür. Fiyatların daha da düşmesi beklenmektedir.

Diğer taraftan zeytinyağı fiyatları da düşmeğe başlamıştır. Belediyenin tesbit ettirdiğine göre en iyi kalitede zeytinyağı fiyatları toptan 255 iken 240 a inmiştir. Zeytinyağı ile yakından alakalı bulunan sabunlar da ucuzlamaya başlamıştır. Sabunlardaki ucuzluk kiloda 15 kuruştur.

Demir yükseliyor

Bilhassa demir boru fiyatları 9 dolar arttı

Son zamanlarda dış pazarlardaki fiyat artışlarını takiben İstanbul da demir boru fiyatları yükselmeye başlamıştır. Evvelce tonu 168 dolara gelen demir boru şimdi 177 dolara satılmaktadır. Yani bundan sonra İstanbul'da gelen demirler ton başına 9 dolar daha pahalı olacaktır ve bittabi bu da iç piyasaya aksedecektir.

Diğer taraftan ecnebi fabrikalar, şimdi verilecek siparişleri yıl sonundan önce veremeyeceklerini bildirmişlerdir.

Bununla beraber İstanbul piyasası da gündelik fazla stoklar mevcut olup yolda gelmekte olan partiler de vardır. Ancak yeni vaziyet karşısında bunların fiyatlarının da spekülasyonla arttırılması muhtemeldir.

Halen yarım parmak demirin kilosu 125 kuruş 3/4 parmak demir 155 kuruş, 1 parmak 260 kuruş, 1—4 parmak 350 kuruştan 1—5 parmak demir 385 kuruştan muamele görülmektedir.

A.E. Yalman'ın isnadını ispata çağırıyoruz

Fesin, çarşafın, Arap harflerinin, Şeriatin iadesini vadedenler kimlerse isimlerini açıklamlıdır. Bunu kendisinden rica ediyoruz.

Vatan gazetesinin 12 Mart 1951 tarihli sayısında Ahmet Emin Yalman'ın (Kızıl Ruhlu Kara Kuvvet) başlığı ile (Konyalıları itihaf) edilen bir baş yazısı çıkmıştır.

Şehrimizde bir bomba tesiri yapan, hayretle karışık bir teassür uyandıran bu yazıda şöyle denilmektedir:

"Moskova tarafından tertip edilen irtica hareketinin son günlerinde Konyada, Demokrat Parti kongresinde bir fevran sahası bulması isana pek çok elem vermektedir. Çir'ü Konya, Mevlâna Celâleddini Romi gibi, Müslümanlık dinini ve en yüksek derecelerine ermiş, mümtaz bir şahsiyetin ilhamlarını bulduğu ve Mesnevi'yi yazdığı muhitir. Konyadaki cahillâne bir irtica tezahürü kadar Mevlânânın ruhuu tazip edecek bir şey tasavvur edilemez.

Sonra Konya şehri, dü-rüst rublu Konyalıların rızası hilâfına olarak, İstiklâl Mücadelesi esnasında yine ecnebi fesat ocaklarının tertibiyle iki fesat hareketine sahne haline konulan yerdir. Bu isyanların nasıl çıktığını ve bastırıldığını hikâyesini bizzat Refet Paşadan bütün tafsilâtiyle dinledim.

1922 de Millî Mücadele cephesini gezirken Konyada gülerce kaldım. Orası cepheden en mühim bir levazım ve istihsal merkezi haline konulmuştu. Konyalılar gerek millî cephe ve gerek bu teğkilâtın içinde canla, başla çalışmakla İstiklâl mücadelesine büyük hizmetler ettiler ve kendi şehirlere feshatlar tarafından iki defa isyan yatağı diye kullanılması fena hatırasını tamzile sildiler.

Aynı nevi köth tahrikçileri; memleketin bekasına ve terakkiyatına karşı Moskof kaynaklarından tertip edilen bir irtica hareketine Konyayı sahne diye kullanmağa ve bu hareketi Demokrat Parti kongresine sokmağa cür'et etmeleri, hiç şüphe etmiyoruz ki, en ziyade Konyalıları müteessir edecek ve Konyalıların böyle gerilik hareketlere karşı nefret duyduklarını en açık bir şekilde belirtmelerine yol açacaktır.

Duyduğuma göre Demokrat Parti kongresine verilen bir takdirde şu teklifler vardır: "Şapkanın yerine fes giyilmesi, kadınların çarşafınlarmaları ve evce kapamaları, haykellerin kaldırılması, Arap harflerinin iadesi, medeni kanunun yerine şeriatin geçirilmesi ve erkeklerin birden fazla kadın alması..."

Ayrıca elem uyandıran nokta şudur ki Konyanın Demokrat milletvekillerinden iki kişi, Konyadaki dostları yazdıkları bir mektupta: "Bu tarzda bir program iki, üç ay içinde tatbik edileceğini, bildirmişler ve "bunu bütün kızlara tebliğ etmeleri, hakikaten tavsiyede bulunmuşlardır.

Hükümetin bu mesleyle derhal ele alacağını ve (Demokrat) adile ve inkılâpçı bir terakki partisi olan Demokrat Partinin programını kabul etmiş olmak iftialile milletvekili seçilmiş böyle insanlar varsa derhal partiden çıkarılacağını umuyoruz.

Bölgevik tahrik ve kundaklama umumi kerargâhının Konyada bir faaliyet muhiti bulunmuş olması, üzerinde hassasiyetle durulacak bir davadır. Bu itibarla meseleyi yakından tahkik için arkadaşımız Recep Bilgineri derhal Konyaya gönderdik. Biz de Konyadan vereceği malûmata dayanarak bu mühim vaziyetin üzerinde tekrar duracağız."

Yukarıda yazıldığı ve okunduğu gibi, fesin, çarşafın, Arap harflerinin, şeriatın iadesi edileceğini vâdeden bir

mektuptan bahsedilmektedir.

Sayın Ahmet Emin Yalman'ın elinde böyle bir mektup, böyle bir vesika varsa neşretmeli, Türk halkı, Konya halkı bunların kimler olduklarını öğrenmelidir.

Ahmet Emin Yalman gibi tecrübeli, muktedit ve ceval bir başmuharririn, — Devamı Arkada —

Birleşik Amerika atom bombasını da kullanacak

Newyork, (R) — Kuzey Atlantik Ordusu Başkomutanı General Eisenhower'ın bundan bir müddet evvel vazifesine başlamak üzere Paris'e hareketinden önce Ayan Meclisinin dış siyaset ve ordu komisyonlarının kararlaştırmasında vermiş olduğu beyanatı metni bu gün açıklanmıştır. General bu beyanatında Rusya'nın Üçüncü Cihan Harbinin başlamasını arzu etmediğini, fakat bütün ümitlerin hilâfına olarak buna cür'et ettiği takdirde, Birleşik Amerika'nın elde mevcut bütün vasıtalarını ve icap ederse atom bombasını da kullanacağını söylemiştir. General Eisenhower bundan başka Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesinden takdirle bahsetmiştir.

Kalay düşüyor

İstanbul — Evvelki gün Amerikan hükümetinin kalay stokları yapmaktan vaz geçmeye kadar vermesi üzerine durum dünya piyasalarına derhal tesir etmiş ve İstanbul'da kalay fiyatları düşmeğe başlamıştır. Nitekim iki gün içinde çubuk kalayın kilosu 13 liradan 12 liraya, külçe kalay da 12,75 den 11,50 ye düşmüştür. Fiyatların daha da düşmesi beklenmektedir.

İzmirde fiatlar

İzmir — Dün Bezelye 150, bakla (yerli) 100, patates 20—30, taze ve kuru soğan 30, pancar 10, ispanak 20, siyah turp 15, pirasa 20, kereviz 20, bardal 15, muhtelif otlar 15—20, marul adet 5—7,5, lahana adet 12,5—15, enginar adet 15 kuruştan satılmıştır.

Kuru sebze

Fasulye 40—65, börülce 60 bulgur 60, mercimek 58, nohut 60, pırnız 100 — 120 kuruştur.

YERİNE göre

Şu diyarın Tezatları

Bir gün bakarsanız, pamuğun kilosu 750 ye, yünün kilosu 10 liraya çıkar.

Bir gün gelir, stok buğdayımız kalmadığı hayretle öğrenilir.

Gün olur; bir devlet teşekkülünün elinde 42 bin ton neke sadeyağ bulunur; ne pahasına olursa olsun ihraç için pazara sürülür, göçmenlere dağıtılmak hatıra gelmez.

Zaman olur, Orta Anadolu'da mangal kömürünün kilosu 17 — 20 kuruştan satılır; Şile ve Çatalca'da aynı nesneye üç kuruştan müteerrarı aranır da bulunmaz.

Şu memleket bir tezatlar ummânıdır da, hikmeti sual olunmaz.

Ne oldu ?

Haydi, biz silleyi eskiden yedik, ya bizim (Dayanacağız) diyen genç üstad nerelerde ?

Yoksa, eşin, dostun himna mı uğradı ?

Eskiden, coştukça, arar, sorardı. Şimdi o ses de duyulmaz oldu.

Allah, Allah! Şu devir hayli marifetler doğurdu. İnkılâp olduğu nasıl da belittir.

YOLCU

EK-6: 22 Haziran 1958'de Konya Karayolları Sendikası ile Konya Yüksek Tahsil Gençliği adına düzenlenen Kıbrıs Mitingi'ni konu alan Yeni Konya gazetesinin ilk sayfası.

Sahibi : MEHMET ARICAN
Umumi Neşriyat Müdürü
Ve Başmuharriiri
NAMIK AYAS
TELEFONLAR
Yeni Konya Müdürlüğü : 1094
Abone, ilân ve matbaa işleri : 1294
Her türlü yazışma adresi P. K. : 84

YENİ Konya

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

PAZAR
22
HAZİRAN 1958
Fiatı her yerde 10 kuruş
İLÂN ŞARTLARI
Resmî İlanları saatini 300 krs.

ABONE : Yıllığı 30, Altı aylığı 18 lira

Yıl : 10 Sayı : 3206
Müessisi : M. NACİ GÜCÜYENER

Gelen yazılar basılma basılmama iade edilmez
İlanlardan mes'uliyet kabul olunmaz

Tedhiş siyaseti

Kıbrıs, kanlı hâdiselere sahne olmaktadır. Tedhişçilerin bu sefer kati netice almak azmi ile silâha sarılacaklarına dair haberler gelmektedir. Ada Türkleri ise, emniyet ve istikballelerini korumak üzere bir dahilî harbi göze alabileceklerini söylemektedirler. Birbirine düşman kesilen her iki cemaatinde tehlikeli günler yaşa-
dıklarına şüphe yoktur.

Çoğunlukta kuvvet alanların rakiplerini yer yüzünden silmeye kalkışmaları, asırlardan beri değişik şartlar ve de-
korlar içinde tekrarlanan bir hayat faciasıdır. Bütün memleketlerin mârisinde din düşmanlığının, mezhep kaygısının, iktidar hırslarının ve ırk farkının on binlerce insanı birbirine düşürdüğünü belirlenmiş misal-
lere rastlanabilir. Tarih, bu neviden hâdiselerin müteakip neticelerine ısraptan başka miras bırakmadığını göstermektedir.

Kıbrıs ihtilâfının tek hal çaresi, tarafların bir forum üzerinde anlaşabilmesidir. Fakat ada bir terör ikliminde yaşadığı müddetçe, devletlerin sulh ve hukuk yollarından mesleği çöze-
bilmeleri kolay olmayacaktır. Türklerin ve Rumların birbirleriyle tutuştu-
kuri mahallî mücadeleden ne kendileri ve ne de Türki-
ye ile Yunanistan hem-
buna hayırlı netice çıkma-
yacağı tabiidir. Tedhişçi-
lerin Türklerle karşı bir imha siyaseti takip etme-
ye yeltenmeleri, hakikati-
bilenler nazardaki yitirici ve gaddar hislerin akise-
limi gölgelediğinden baş-
ka bir mâna ifade edemi-
yecektir.

İmha siyasetinden bah-
sedilen EOKA liderlerin-
de, Saint-Barthélemy hâ-
disesinden bir gün evvel
mezhep düşmanlığının
son ferde kadar öldürül-
mesini söyleyen Charles
IX'ü hatırlatacak muva-
zenesiz bir haleli ruhiye
sezemeye imkân yoktur.
Kıbrıs'tan gelen kan ko-
kusunu, ihtiras kasırgalarını
yaratan maceraperest li-
derlerin ne derece tehli-
keli olabileceklerini gös-
termektedir. Terör dev-
resi uzadı ve şenaz ü-
zümleri olgunlaştığı nis-
pette, Adada kin ve çöde-
tin artacağından endişe
etmemek kabil değildir.
Bu kâbusa bir an evvel
son verilmesi, Avrupada
sulh ve huzurun en esası
şartlarından biridir.

KONYA'LI Kalbimiz iman dolu, kanımız ateş Konuşuyor Bekle küçük vatanda Kıbıslı kardeş

Konya Mitingi, bugün saat 16-18 arasında hükümet meyda- nında yapılacak. Miting radyo ile de dünyaya yayılacak

Şahikalar Yaratan Şanlı Mehmetcik

HEPSİ BİZİM

Nurhan Ergene

Taksim tezini ortaya
atan çıplak baldırı, cahil
polikaryalar, karakteriz-
asyonlar, bu gün bu fikirle-
rinden vaz geçiş görünü-
yorlar. Hiçbir hakları ol-
madığı halde, bir şeyler ko-
parmak ümidiyle kıvrana-
yorlar, zavallı aciz mah-
lûklar... Bu insanoglu, akıl
fikirden uzak, hayvancası-
na nâil yazar?... Öte yan-
dan, adanın bütünüyle bir-
likte 12 adaların gerçek sa-
hibi Kemalist Türk'ler as-
lan payını bu itlere bira-
karak, öz kardeşiz, namus-
suz, iffetsiz, yasıma-
razı olurlar...

Sayıyorum bu bu çil-
günlere, akıllarının olma-
dığını biliyorum. Zannet-
miyorum. Ama biraz olsun
varsın bile, kellelerinden
bir değil, on değil bir çok
karşı yukarda.. Anladığım
ya : Başlarında kavak yel-
leri esiyor bu sersemlerin.

Düşünceler, hayvan-
lar. Kendiniz düşünmez-
siniz, öyleyse birakın
düşünceler halletsin mese-
leyi. İsmi mi tanıtmak
istiyor, kendine tarih mi
kazandırmak istiyorun?
Kahpe-adi, rezil, hain, bir

gürûh olduğunu herkes bi-
liyor. Bundan ötesi nene
lazımda, kendine herkesi
güldürerek, bayağılaştın?
Yok canım herkes dedimse,
senin aciz fikrine katılan-
ları kastetmiyorum. Ma-
lûm. Olar yedikleri sille-
nin acısını, lûla unutma-
dılar zavallılar. Ateşleri
yüklemiş saykılıyorlar. Di-
rakın hastaları.. Milletiz
diye geçinirler onlar. Ema-
nete hiyanet etmek, namu-
sa, iffete göz dikmek, ya-
pacajım-edeceğim demek-
ten öteye geçemeyen siya-
setten, politikadan anlas-
günçir ahmaklar onlar. Ne
seni, ne onunla uğraşır
kahraman Türk. Her şey
ona vs gelir. Budalalar. O,
kadını, kız, silâhı, atı, bir
karşı toprağı için, temiz
kanını aktırmaktan çekin-
mez; korkak kahramanlar!
Bir karşı toprağı, silâhı,
atı, kadın-kız olmadan, on-
ların iffetini, namusunu
korumadan ölmez el...

Senin gibi, karısını,
kızını peşke çekip, masum-
Devamı S. 2 de

Miting Programı

Bugün saat 16 da Hükümet alanında yapıla-
cak Kıbrıs mitingine Konya yakın kazalardan ve
Ankaradan da bir çok vatandaş iştirak etmektedir.

Miting için muhtelif teşekküllerden gönderile-
cek çelenkler saat 13.30 da Atatürk anıtına konu-
caktır. Bilindiği gibi Konya mitingine Ankara Hu-
kuk talebelerinden Oktay Günerle Kara Yolları İy-
çi Sendikaları ve Konya Esnaf Derneği adına ter-
tipleştirilmiştir.

İdare Heyetinde genç temsilcilerimizden Fehmi
Yılmaz, gazete teknisyenlerinden Yaşar Candan
ve bir başka arkadaşları bulunmaktadır. Tertip
ve İdare Heyetleri bir çok Derneklerle de hayva-
rarak mitingte konuşmak üzere birer temsilci iste-
mişlerdir. Heyet iki günden beri miting in en iyi
şartlar içinde geçmesi için bütün varlığı ile çalış-
maktadır.

Miting, Oktay Günerin bir konuşması ile açıl-
acak, saygı duruşunu ve İstiklâl Marşı müte-
akip sıra ile aşağıdaki hatipler konuşacaklardır:
Dr. Fazıl Küçük, Örgen Kuşkkomer, Rama-
zan Çelik, Perihan Genç, Gürbüz Ertürk, Oktay
Güner, Taylan Ladikli, Yaşar Candan, Kemal Or,
Erbil Kuru, İsmail Hakkı Aladağ, Nurhan Ergene,
Osman Gül, Mehmet Gülmaz, Orhan Sakarya,
Ahmet Sükrü Çiloğlu, Feridun Ergüç, Mustafa
Ekici, Rahi Sar, Haydar Atalay, Celal Set, Halis
Ünal, Halim Özgür, Selçuk Aytan, Yavuz Sü-
lâ, Kıbrıs andı ve kapanış.

Mitingin Konyaya yakışır şekilde kuvvetli
geçmesinde en büyük ümidimiz hemşehrilerimizin
iman ve heyecanıdır.

Ada Ergeç Taksim Edilecek

Kıbrıs mevzuundaki
haklarımız nereye dayan-
maktadır? Hakta, adalet
ve tarifi sebilleri daya-
nan haklarımız bütün mil-
lete mal etmiş olan bu
millî davayı dünya üzerin-
de anlamayan kalmamıştır.
Kıbrıs mevzuundaki sar-
sılmaz insanımız. Dışleri
Bakanımız Fatih Rüştü Zor-
lu tekrarlarken, bizi anla-
mak istemiyenlere karşı en
güzel ve en isabetli iltihaz
vaziyet ve Türk Taksim Bir-
liği Federasyonu Başkan-
ı kabul eden Zorlu ona
şu kat'i teminatı vermiş-
tir:

ERGEÇ TAKSİM :

Kıbrıs'teninde sonunda
Taksim' edilecektir. Davaya
millî bir görüş halinde
Milletin desteğini kazan-
mıştır. Kıbrıs için Taksim-
den başka bir hal çaresi
yoktur. Muvaffak olacağız.
(Devamı S. 2 de)

Gedâvet

Görüş ve Gaye Birliği

Bugün, Konyanın mavi gök yüzü altında,
hayatların şanlı ay-yıldız parlayacak. Hükümet
Meydanı on binlerce Konyalı ile çalkınacak. Do-
vizler ciden-ele dolaşacak. Gençlik, «Ölüm, ölüm»
diye bağırarak.

Kıbrıs davamız üzerinde Konya halkının ar-
zusunu, eşurulu ve mantıklı görüşü de cihana akset-
tirilecek, Kıbrıs hakkımız gür sesle haykırılacak,
en haklı delillerle ortaya konacak.

Artık anlaşılmalıdır ki, Kıbrıs üzerinde iddia
ettiğimiz hak, millî idealimizdir.

Konya miting, memleket içindeki ruh, kan,
sükû, heyecan görüş ve gaye birliğinin de açık
ifadesidir.

Namık Ayas

EK-8: Eski Konya Valisi Cemil Keleşoğlu'nun Yassıada'da intihar ettiği haberini manşetine taşıyan Öz Demokrat Konya Gazetesi.

SAHİBİ
Azim Kağıtlık Matbaacılık
ve Ticaret T.A.Ş. adına
HASAN GÜCÜYENER
Yaz İşleri Müdürü
Birel YÜKSEL

ÖZ
DEMOKRAT KONYA
TELEFON 1661
PK: No: 123 KONYA

Fiyatı 10
Kuruş 15
Yıl 3 1968
Sayı 879

GÜNÜK Siyasal Akşam Gazetesi

Dünya ve Türkiye için
AZİM MATBAASI
Müş. Cad. No. 34

Eski Konya Valisi Cemil Keleşoğlu intiharetti!.

Yassıadada mevkuf bulunan Cemil Keleşoğlu iki bileğini de jiletle keserek canına kıydı

Keleşoğlunun cenazesi gece İstanbulda bulunan

İSTANBUL 14 (Telefonla) Düşük İktidarı Konya Valisi Cemil Keleşoğlu bu gün mevkuf bulunduğu Yassıadada intihar etmiştir. Cemil Keleşoğlu iki bilek damarını da jiletle keserek canına kıymıştır. Keleşoğlunun ne sebeple intihar ettiği bilinmemektedir. Yassıada sakatları için jiletle traş olmalarına izin verilmemiştir ve özel berberler tarafından traş edilmemektedir. Bu bakımdan va-

Şefik İnan'ın önemli konuşması

Memurlar Politika Dışı kalacaklar

Yasaklara aykırı hareket eden memurların görevlerine son verilecek ve bir yıl süreyle memuriyete alınmayacak, Kızılay, T.H.K. Ç.E.K. gibi derneklere parayla çalışanlarda partilere üye olamayacaklar

İşaretli teklif ve tasvirine son muştur.

Bu tasarıdan birisi, Devlet bütçesinde çalışan memurların siyasetle meşgul olmalarına, menfaat dairesi, bu tasarıya göre Devlet bütçesinden kalma bütçelerde, özel idare bütçelerinden bakiye bütçesinden köy bütçelerinden yahut kırsal devlet teşekküllerinin sermayelerini ne iştirak ettikleri teşekkül ve kurumların bütçesinde ka- nunda kurulu melek teşek- küllerinin bütçelerinden, Ki- zılay Çocuk Eziyetme Türk Hava Kurumu ve bunlar gi- bi umumî menfaate yararı ol- cı meleklerin bütçelerinden maaş, aylık, ücret gündelik, ödenek alanların hepsi (iş- çiler hariç olmak üzere) si- yasal partilere ve bunların kurumları-na üye olamıy- acağı, siyaset uğrunda kullandığı- yasaklar, siyasi propaganda ve yayın faaliyetlerinde bu- lunamayacaklar, siyasi parti- lerin faaliyetine yardım olma- yacaklardır.

Bütün bu sınırlama id- arelerde, teşekküllerde veya kurumlarında seçilmiş gelece- klerdir.

Devranı S. 2 de

Özel idare bütçesinden yüzde 50 tasarruf yapıldı

II Daimi Encümeni Vali Muhlis Babaoğlu başkanlığında ilk toplantı- sını yaptı özel idare borçlu duruma düşürülmeyecek

Vali Muhlis Babaoğlunun başkanlığında toplanan Vila- ye daimi Encümeni 1968 yılı bütçesi üzerinde yaptığı mü- zakeresi sonunda maaş, ücret ve diğer haklarla kurulan his- seler hariç maaşli hükümler- inden yüzde 50 nabeinde tasarruf yapılmasını uygun görmüştür.

Gelişimin tahviri üstünde

Vali Muhlis Babaoğlunun başkanlığında toplanan Vila- ye daimi Encümeni 1968 yılı bütçesi üzerinde yaptığı mü- zakeresi sonunda maaş, ücret ve diğer haklarla kurulan his- seler hariç maaşli hükümler- inden yüzde 50 nabeinde tasarruf yapılmasını uygun görmüştür.

Gelişimin tahviri üstünde

82 ton buğday yandı

Bir algarca izararlı 82 ton buğdayın yoramlama se- bep olmuştur. Kurhanlı Bu- çağında boğulmuş Köyün de ekim dermekte olan dö- ver birer sürücüsü Rahim Topan sigara izararlı yere atma- sı büyük bir yangın çıkarmış- tır. Yangın sonucunda Öz- man Çilova ve 7 komşusunun 82 ton buğday mahsulü tama- men yoramlamıştır. Olayın kovuş- turulmasına başlanmıştır.

50 yaşındaki kadını kaçırdılar

HADİM ilçesinin Toy- kent Bucağında Mustafa Öm- er ve üç arkadaşın 50 ya- şındaki A. S. adında bir kadı- nı zorla kaçırdıkları suçu- lu yoramlanarak adalete ve- rilmektedir.

Polisler Kadın Elbisesi giydi

Şehrimizdeki esrar satıcıları bu ustaca plân sayesinde ele geçirildiler

Bir tatar arabasının içi- de dört tane don giyim kadın (1 vardı. Araba daha önce esrar satıcısıyla sile- şilen yere gidiyordu.

Hacı Dilecan, Ahmet Otta- Hakkı Ö. ve Mehmet Yakar- dan kurulu bir şebekenin Ha- cı Akkurtlar aracılığıyla ö- e- denberi esrar satıcılığı yapı- şın biliniyor ve polisler tara- fından izleniyordu. Merkez Kumandanlığının da yardı- mıyla esrar satıcıları hakir- rak yakalandılar. Tetek- arabasının içinde kadın kıya- tine giyim Emniyet İkinci Şu- be Memurları Komiser Ali K. ve Hasan Şahin, İbrahim Kar- yalı ve Davut Çamkır: El- ra' rıncıları Polisler hususuna dümdüzler ve esrarları kodan sandıklar polislerle biletat sa- bulandılar.

Esrar satıcıları hakir- da düzenlenen evrakla adale- te verilmektedir. Emniyetim- si bu bağlamdan dolayı baş- ta Emniyet Müdürü Ahmet Patlak olduğu halde kutlama-

Nöbetçi mahkemeler artırıldı

Adalet Bakanlığının tebliği edilmiştir.

1960 yılı adli tefil duru- mu suç olayları göz önünde tutularak tekrar incelemiş ve bilhassa derinlik idare menasiplerinden umumî mah- kemelerin yetkilene giren suç- lı ve ahlak ahlakındaki tahkikat ve takibinin aksamasından su- ratile yürütülüp neticel endi- rilmesi için nöbetçi mah- kemelerde hakimlerin adedi ge- niş ölçüde artırılmıştır.

Böylece adli faaliyetin tatbiki de aksamadan yürü- tülmesi sağlanmış buluş- maktadır.

Memurlar Politika Dışı kalacaklar

Yasaklara aykırı hareket eden memurların görevlerine son verilecek ve bir yıl süreyle memuriyete alınmayacak, Kızılay, T.H.K. Ç.E.K. gibi derneklere parayla çalışanlarda partilere üye olamayacaklar

İşaretli teklif ve tasvirine son muştur.

Bu tasarıdan birisi, Devlet bütçesinde çalışan memurların siyasetle meşgul olmalarına, menfaat dairesi, bu tasarıya göre Devlet bütçesinden kalma bütçelerde, özel idare bütçelerinden bakiye bütçesinden köy bütçelerinden yahut kırsal devlet teşekküllerinin sermayelerini ne iştirak ettikleri teşekkül ve kurumların bütçesinde ka- nunda kurulu melek teşek- küllerinin bütçelerinden, Ki- zılay Çocuk Eziyetme Türk Hava Kurumu ve bunlar gi- bi umumî menfaate yararı ol- cı meleklerin bütçelerinden maaş, aylık, ücret gündelik, ödenek alanların hepsi (iş- çiler hariç olmak üzere) si- yasal partilere ve bunların kurumları-na üye olamıy- acağı, siyaset uğrunda kullandığı- yasaklar, siyasi propaganda ve yayın faaliyetlerinde bu- lunamayacaklar, siyasi parti- lerin faaliyetine yardım olma- yacaklardır.

Bütün bu sınırlama id- arelerde, teşekküllerde veya kurumlarında seçilmiş gelece- klerdir.

Devranı S. 2 de

Org. Gürsel'e «yaş haddi» uygulanmıyor

Türk Silahlı Kuvvetleri Başkumandanı Orgeneral Ce- mal Gürselin yaş haddinin uzatılmasına dair geçirdi- miş Milli Birlik Komitesi'nin dünkü toplantısında kabul e- dilmiştir.

«Madde 1- 5434 sayılı kanunun yaş haddine dair bulunan 40 nci maddesi hük- mü 12 haziran 1960 tarih ve 1 sayılı Geçici Kanunun 17 nci maddesi gereğince ayı- rımında Türk Silahlı Kuv- vetleri'ne Bakanlardan olan Orm. tral Cemal Gürsel hak- kında seçilmiş mü erkep ku- rulacak hükümetin kılana- gelmesi tarihine kadar uy- gulamamıs.

Milli Kültür Dernekleri kurulacak

Eski İktidarlardan bu- parılmış olan Halkçılara (MİT) Kültür Dernekleri nin kurulmasına için teşebbüs ge- çmiştir.

Başbakanlık bu konuda bütün devlet teşkilatına bir- tamın yapılmıştır.

Tamamı derneklerin si- yasal partilerden malik suret- le usul kolayca, yalın ilim- sara fikir ve faaliyet hareketle- ri alanında faaliyet göster- ecekleri bildirilmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Betül TEKİNSOY

Doğum Yeri ve Yılı : Kayseri / 1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği

Yüksek Lisans : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi : MEB Tarih Öğretmeni

İletişim : betultekinsoy@gmail.com